DE SVPREMA, ET ABSOLVTA PRINCIPVM POTESTATE,

LEGE REGIA IN EOS TRANSLATA.

Cum quadam corporis polytici ad instar physici, capitis, & membrorum connexione.

TRACTATVS ANALYTICVS,

In quo etiàm de Potestate Baronum in suos vasallos, & quomodò illi gerere se debeant cum eis, dilucidè, & miro ordine discutitur.

AVTHORE

DOCT. PETRO CALLISTO RAMIREZ

Iuris ciuilis in Academia Cæsaraugustana olim Primario Interprete; & in Aula Curiæ D. Iustitiæ Aragonum: nunc verò causarum criminalium Regio Consiliario.

Accessit Index locupletissimus.

Anno 1634.

Cum licentia, & Priuilegio.

CÆSARAVGVSTÆ: Apud Ioannem à Lanaja, & Quartanet, Regni Aragonum, & Vniuersitatis Typographum.

X commissione praclarissimi Domini Ioannis Sentis Decretorum Doctoris, Collegiatæ Ecclesiæ Beatæ Annæ Barchinonensis Prioris meritissimi, & huius Archiepiscopatus Cæsaraugustani Vicarij generalis circunspectissimi, librum hunc sedula qua potui diligentia euolui, Analyticum tractatum de lege Regia, qua in Principes suprema, & absoluta potestas translata fuit, continentem, summa ingenij dexteritate in lucem editum à sapientissimo Iurisconsulto Doctore Petro Callisto Ramirez Iuris ciuilis in Academia Cæsaraugustana olim primario interprete, & Curiæ D. Institiæ Aragonum Locumtenente, nunc vero Domini nostri Regis causarum criminalium Aragonum Consiliario. Nihilque in eo reperi nostræ Fidei orthodoxæ, bonis moribus, aut Iuris Pontificij decretis aliqua ex parte contrarium, quin potius talis in eo sententiarum vbertas, insignis resolutio, mira eruditio, tum etiam inusitata rerum varietas elucet; vt tanto viro, tanta industria, tanto denique ingenio opus dignum iudicauerim: ita vt bonarum literarum studiosis præsertim nostri Regni Forensibus eo conducibilius nihil fore existimauerim, qua propter opus huiusmodi tanto ingenij acumine elaboratum, omnibusque numeris absolutum fore Reipublicæ vtilissimum censeo. Cæsaraugustæ pridie nonas Februarij, anno 1615.

Doctor Ioannes Nauarro.

L Doctor Iuan Sentis Prior de la Collegial Iglesia de Santa Anna de la ciudad de Barcelona, y en lo espiritual y temporal Vicario general de la ciudad y Arçobispado de Çaragoça, por el Illustrissimo y Excellentissimo señor don Pedro Manrique por la gracia de Dios, y de la santa Sede Apostolica Arçobispo de Çaragoça del Consejo de su Magestad, &c. Por las presentes, damos licencia al Doctor Pedro Calixto Ramirez Iurisconsulto, y en lo criminal de la Audiencia real deste Reyno de Aragon, para que pueda imprimir, y hazer imprimir vn libro que tiene compuesto, intitulado: *Analiticus tractatus de lege Regia, qua in Principes suprema, & absoluta potestas translata fuit.* Por quanto nos consta es obra de mucha erudicion, resolucion y sentencia, y no ay en ella cosa que contrauenga a nuestra santa Fe Catholica, derecho Canonico, ni buenas costumbres. Dat. en Çaragoça a quatro dias del mes de Hebrero de M.DC.XV.

El Doctor Iuan Sentis Vicario gñal.

Por mandado de dicho señor Vicario general.

Antonio Çaporta Notario.

ANALITICVM hunc tractatum de lege Regia, qua in Principes suprema, & absoluta potestas translata fuit, editum à Domino Doctore Petro Callisto Ramirez Regio Consiliario, legi, & perlegi iussu & præcepto Excellentissimi D.D. Didaci de Portugal & Pimentel Marchionis de Gelues, Locumtenentis & Capitanei generalis pro sua Maiestate in hoc præsenti Aragonum regno, quem testor eruditione, ingenio, summaquè Doctorum allegatione esse ornatum, & nihil in eo inueniri contra regalias Maiestatis Domini nostri regis; imo quam plurima argumenta in earum corroborationem sicquè non solum vtile, sed necessarium esse tanti viri opus non latere, sed illud in lucem proferre. Cæsaraugustæ, die 25. Februarij anni 1615.

D. Franciscus Michael à Pueyo Regius Consiliarius.

NOSOTROS los Aduogados del reyno de Aragon abaxo firmados, dezimos que de orden, y mandamiento de los Illustrissimos señores Diputados del, auemos visto, leydo, y considerado con mucho acuerdo vn libro que ha compuesto el señor Doctor Pedro Calisto Ramirez, del Consejo criminal de su Magestad, cuyo titulo, è inscripcion es, *Tractatus de lege Regia*, sin auer dexado vna letra en el sin verla, y considerarla, y no ay en el cosa alguna repugnante a las leyes, fueros, obseruancias, o practicas del Reyno: Antes le juzgamos por muy curioso, docto, y prouechoso, para la buena intelligencia de los negocios del reyno, y de sus fueros, y muy correspondiente con la grauedad y letras de su Auctor, y como tal muy digno de que se imprima, para que todos le gozemos, y puedan los estrã geros bien affectos a nuestras leyes confirmarse en la justificacion dellas, y los que no lo son desengañarse de la razon natural, y justicia en que estan fundadas: y muy digno de qualquiere fauor de sus Señorias, y porque assi lo sentimos, hizimos y firmamos de acuerdo esta relacion y certificacion. En Çaragoça a 27. de Octubre de 1615.

El Doctor Miguel Pastor Aduogado extracto del Reyno.

El Doctor Geronymo Ardit Aduogado extracto del Reyno.

Licen-

NOS Don Phelipe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, &c.

NOS Don Diego de Portugal y Pimentel, Marques de Gelues, del Consejo de guerra de su Mageſtad, y su Lugarteniente y Capitan general en el presente Reyno de Aragon. Por quanto por parte de vos el Magnifico y amado Consejero de su Mageſtad, el Doctor Pedro Calixto Ramirez, en las causas criminales deſte Reyno de Aragon, Ciudadano de la ciudad de Çaragoça, y domiciliado en ella: nos ha ſido hecha relacion, que con mucho trabajo, vigilias, cuydado y eſtudio, aueys hecho y compueſto vn libro intitulado: *Analiticus, tractatus de lege Regia, qua in Principes ſuprema & abſoluta poteſtas translata fuit*: Suplicando nos lo mandaſſemos ver y reconocer, para ſi auia coſa en el que corregir, o enmendar, y eſtando en ſu deuida perficion, para poder ſer imprimido y ſacado a luz, dieſſemos licencia para ello: Y para hazello con mas juſtificacion, auemos hecho ver, leer y examinar con mucho acuerdo a perſonas muy doctas de erudicion y ciencia el dicho libro, a quien lo auemos cometido: y auemos tenido muy cierta y verdadera relacion, que el dicho libro era, y es muy vtil y prouechoſo, vniuerſalmente para todos: y particularmente para perſonas de eſtudio y letras, no ſolo en eſte Reyno, pero en los demas de Eſpaña: y que el imprimillo y ſacallo a luz, es muy conuiniente y neceſſario. Por tanto por tenor de las preſentes, damos y concedemos a vos el dicho Doctor Pedro Calixto Ramirez licencia, permiſſo y facultad, para que vos, o quien vueſtro poder tuuiere, y no otro alguno, podays imprimir y vender, y hazer imprimir y vender el dicho libro arriba intitulado, vna y mas vezes, y todos los cuerpos que del quiſieredeys: con eſto que en el principio de cada vno dellos ſe ponga è inſiera eſta nueſtra licencia, dando y concediendo os aſſi miſmo, como por tenor de la preſente, os damos y concedemos Priuilegio y facultad, para que vos, o la perſona que vueſtro poder, o conſentimiento tuuiere, podays, y pueda imprimir el dicho libro por tiempo de diez años: contaderos del dia de la data de la preſente licencia y priuilegio. Y mandamos que durante el dicho tiempo, perſona otra alguna no lo pueda

imprimir ni vender en este reyno, sin licencia vuestra, so pena, que el que lo imprimiere, o vendiere, o traxere de otros Reynos impresso, aya perdido, y pierda todos y qualesquiere moldes, y aparejos que del tuuiere, y los libros que vendiere. E a mas desto incurra en pena de mil florines de oro de Aragon, a los cofres Reales de su Magestad aplicaderos: y mandamos a todos los Iusticias, Iurados, Bayles, Alguaziles, Sobrejunteros, y a todos los officiales reales del Rey nuestro señor, en el presente reyno constituydos, y constituyderos, que guarden y obseruen, guardar y obseruar hagan, todas y cada vnas cosas de la parte de arriba proueydas y mandadas, si en la sobredicha pena, y en la indignacion de su Magestad dessean no incurrir. Dat. en Çaragoça a veynte y ocho dias del mes de Hebrero del año mil seyscientos y quinze.

El Marques de Gelues Lugarteniente y Capitan general.

V.Sesse Regens.

Dominus Locumtenens generalis, mandauit mihi Petro Roda, vißa per Seße Regentem.

In diuersorum Locumtenens generalis Aragonum secundo, fol. clvij.

INVICTIS-

INVICTISSIMO, AC CATHOLICO PHILIPPO ARAGONVM, ET LVſitaniæ Regi Secundo; aliarum verò Prouinciarum Tertio.

INTER alia, quibus Perſæ eximiã ſemper charitate, Reges ſuos dilexiſſe, nec vlli nationi Sanctius, Auguſtiusque nomen Regum fuiſſe oſtendebant: illud præcipuũ moribus comparatũ fuit, vt Regem abſq; munere adiret nullus; ac vel tenuiorum munuſcula, & quæcumque pro viribus offerebantur, à Rege ſumma facilitate, & humanitate excipi conſueuerint: eumque morem, poſtquam Perſæ in Parthorum poteſtatem venerũt, retentũ, Seneca ita ſcribit: Reges Parthos nõ poteſt quiſquam ſalutare, ſine munere; quia Perſarum Reges ſolebant ſemper cum muneribus adorari: quo more & Magos CHRISTVM adorãtes, ei munera obtuliſſe, ait Nicolaus Lyranus: Regi ergo iter facienti, pro ſe quiſque, omnes munera ferebant; & agricolæ quidem, necnon opifices, alij boues, aut oues; alij fruges, aut vinum; tenuiores veró lac, palmas, & caſſeum, aut poma, ſeu alios fructus, quos tellus ferret, gigneretque, dono dabant; à ſingulis, quorũ fines Rex pertranſiret, apponebantur, quæ ipſe nõ tributi, ſed doni titulo accipiebat. Proinde Sinetam Perſam cùm procul à ſuo tugurio Artaxerxi Memnoni caſu occurriſſet, ac prę manibus nihil quòd Regi offerret haberet, curſu contendiſſe ferunt, & aquam vtraque manu è proximo hauſtam flumine, hilari, lætoque vultu Regi obtuliſſe: mũnus fauſtis votis, bonisque verbis, quantum potuit ornaſſe: & à Miſſe pomum oblatum grato animo accepiſſe: ita mihi contigit; nam cùm tua ſacra Maieſtas, anno 1599. in hoc tuum fideliſſimum Aragonum regnum ſe conferre decreuiſſet, & in Cęſarauguſtana vrbe, huius, & cęterũ regnorum Coronę Aragonum capite, ſolemni pompa recepta, in eiuſdem ciuitatis Eccleſiam maiorem (quę Archiepiſcopi

ſede

Barnab. Briſon. de Regio Perſarũ Principatu, lib. 1. pag. 35.

Epiſtola 17.

In c. 11. Euang. D. Matth.

Ælian. lib. 1. var. hiſtor. c. 31 & 32. Plutarchus in Artaxer. & in Apogtem.

sedes metropolis est)perueniens,super quatuor Dei Euangelia, tuorum more maiorum,solemni iuramento Foros,vsus, consuetudines, & libertates regni seruare spopondisses: quod nihil aliud esse mihi hæc contemplanti visum fuit,quàm tibi legem Regiam promulgare; vt Romani suis Imperatoribus,in die eorum inaugurationis,& acclamationis solebant:quód cum te alma Cæsaraugustana Vniuersitas, legum autorem,ac iuris supremum præsidium agnosceret,exorare , ac deprecari decreuit, vt solemnitatem cuiusdam laureæ Doctoralis in iure ciuili,tua Augusta pręsentia decoraret , cuius precibus libenter annuisti. In quo mihi,tanquam vni ex antiquioribus legum professoribus,ac primario interpreti, Pręsidis munus iniunxit; quod ego subire,tãquam meis humeris impar dubitaui; quia vt ingenij inops, quid tanta maiestate muneris dignum offerre possem non haberem, & animo ancipiti reuoluens,non inuenirem. Sed ad tuam summam benignitatem,& clementiam,& ad animum,ac voluntatem , quibus munusculum erat offerendum oculos conuertens, memor quod Demetrius Phalereus Ptolomeo Regi dicebat,se in libris multa documẽta inuenturum,quæ viua voce non ausi fuissent eorum autores profiteri hos labores, quos de lege Regia mei ingenij paupertas sibi priuatim pepererat,tibi palam obtuli,atque dicaui;quod licet exiguum esse,nec satis cultum,nec tuo numine dignum iudicarem;tamen memini,quod Socrates dicere solebat : Diis ipsis minimo impẽdio litãdum quod Dij,vt non egent rebus hominum,ita magis spectãt affectus immolantium,quàm diuitias,aut apparatum. Vnde hoc,summo cum iudicio,ac sudore meo elaborato Tractatu,tui fidelis vassalli, & tibi addicti serui;sicut alter Persa erga suũ Regẽ, satis amoris signum ostendere existimaui: maiora si eo tempore habuissem oblaturus. Illud & autorem benigno animo protege; teque Deus Optimus Maximus (cuius semper causam agis) status incrementa tribuens,vitam, pro vt religioni christianę,& Ecclesię catholicæ(cuius columna singularis,ac vnicum præsidium es)ad eius æternitatem, post longęuos & felices dies fruendam, custodiat. CAESARAVGVSTAE.

D. Petrus Callistus Remirez.

ILLVS-

ILLVSTRISSIMIS DD.

D. MARTINO MELO A FERREIRA MILITI

ſancti Ioannis Hyeroſolimitani, & Caſtellano Amposta. Licentiato Ximeno Sanz Theſaurario, & Canonico ſancti Sepulchri Bilbilitani. D. Gaſpari Galcerandò à Caſtro & Pinos Comiti de Guimara, Vicecomiti de Ebol, & de Alquer foradat, D. Ioanni Torrellas & Bardaxi Domino Baronia de Antillon, la Almolda, Naual, & Albeſa. D. Godofredo de Bardaxi militi, D. de Belleſtar, & la Selua. D. Michaeli Baptiſta de Lanuça Infantioni. D. Ioanni Augustin Domino de Zelieta, & domus de Ezpeleta ciui Cæſaraugustano. Hyeronimo Sanchez Cutanda ciui Turolenſi. Octouiris Regno Deputatis Aragonum, Doctor Petrus Calliſtus Ramirez in ſui animi monumentum. Splendorem dicit æternum.

REGIA lex ea fuit, qua populus omnem ſuam authoritatem, poteſtatemque in Principem transfudit, quæque monarchicum regimen conſtituit, quod omnium eſſe regiminum præſtantiſſimum, philoſophorum omnium, & ſapientium calculis iure optimo comprobatur. Hęc lex; præter quam, quod Principi imperium in populum commiſſit, nonnulla iura, conuentiones, conditioneſque regnandi conſtituit (raro namque populus integram authoritatem tranſmittit) quin aliquid ſibi reſeruet, prout ſibi vtile, & conueniens futurum arbitratur. Omnia hæc tanquam imperandi onera obſeruare debet, Rex; quodque ſereniſſimi Aragoniæ Reges, cum primum regnum adeunt, adhibito ſolemni iuramento, in poſſe Iuſtitiæ Aragonum coram Deputatis regni & ciuitatis Cęſarauguſtæ Conſulibus pręſtare conſueuere. Tunc temporis regiam legem illi reuocat in memoriam, qua prædeceſſores Rempublicam gubernarunt, & ipſe regere tenetur, quod etſi primo quaſi intuitu regiã poteſtatẽ imminuere, & labefactare videatur, re tamen optime perpẽſa, nec minimũ quidẽ de illius dignitate, aut authoritate detrahit; quia legũ obſeruãtia, nẽutiquã regiã minuit authoritatẽ, imò potius eam ſuauiorẽ ęquitati, rationiq; magis

magis consonã efficit:tam male hoc à nõnullis accipitur,vt affirmare non dubitent,Regem hac ratione non posse integrum imperium in suos exercere,cum verum sit Reges non in propriam vtilitatem,& commodũ fuisse constitutos(hoc namque tyrannicam olet potestatem)sed,vt Reipublicę commodo consulerent;id ergo omne,quod in regni vtilitatem dimanat est etiam mira quadam consecutione vtilitati Regis tribuendum:quicumque ergo cupit Regis esse minister,à regno,eiusq́;conseruatione initium sumat,vt possit regiam authoritatem augere,illamq́ue tutã,& immunem ab hostium incursione seruare;regni namq;officia cum Regis beneficiis,ita connexa,& coniuncta sunt,vt vix,aut ne vix quidem in Rege pio, ac catholico(quales omnes nostri,qui hactenus extitere) vnum ab altero secerni,aut disiungi possit;quemadmodum fieri nequit, quin aliquid salutis ex capite in membra,aut ex membris in ipsum caput deriuetur. Quæ omnia cum ipse mecũ,non iniqua trutina perpendissem, anno post Christum natum 1599. quo tẽpore Rex Philippus terra,mariq; potẽtissimus ad hanc vrbem accessit,tunc solemni ritu à se huius regni leges seruandas iuramento stabiliuit,quod vere aliud fuit nihil,quàm legem regiã omnibus palam facere,qua ipse erat regnaturus;hac gitur de re tractatũ quẽdam conscribere statui,illumq́ue tantę maiestati cõsecrare,in quo pro ingenij mei imbecillitate,& tenuitate probare contẽdam,huius regimẽ nimis esse politicũ, leges iustissimas,tum etiã obligationẽ Regum, qua ipsi ad earũdem legum obseruationem tenentur regię potestati non officere, nec ob id supremo suo munere quicquã abdicari, aut maiestatis iure imminui cùm superiorem cognoscant neminẽ, quãuis habeãt aliquos magistratus,qui eos ad leges asseruãdas,&custodiẽdas adhortẽtur,quod nõ eos imbecilliores efficit,sed iustiores multo;nam vt in Deo ex eo quod peccare nõ possit,nõ ideo impotentẽ,sed omnipotentẽ potius cõfitemur;haud aliter Regi,qui si(Menandro fides est)imago est animata Dei,æqua hęc,& prudentia condita adhortatio potentiæ auferet nihil,cõferet tamen ęquitati:hac tempestate nonnullę difficultates mihi subortę,quas in præfatione ad Lectorem attingo.His tamen deuictis, & profligatis tractatũ hunc sub V D. nomine in lucẽ edere decreui,in quo id vnum, qua rationibus, qua testimoniis probare curabo,regimen videlicet huius regni Aragonũ esse optimũ,& iustissimum,magistratus nimis pollíticos, propriùsq́; quã reliquarum nationum, ad Romanorum regimen , & gubernationem accedere,eiusq́ue leges,quas exterę gentes,propter earũdem ignorantiã, duras,& iniquas iactant,rationi,& æquitati magis cõsonas esse,& populo cõgruentiores,subditos fideliores,magisq́; pios,ac religiosos,ex his omnibus, qui sub Regis imperio, & ditione cõtinentur;ipsumq́ue regnũ,instar

equi oris

equi oris morigeri,facillimo negotio posse in quācūque partē flecti, & gubernari;nec ad id impedimēto erit Castellani, & Lusitani regni aut aliorū in vnius Monarchæ persona cōcursus, quominus diutior cura,& diligētia solicitior in his legibus, & moribus obseruādis collocetur;quibus felicissime comparatū,& pacatissime diu gubernatū non sine gaudio contēplamur:nam, vt Cornelius Tacitus autor est, causa cur Romanum Imperiū tantopere præ aliis floruit,ea fuit,quia non solum cum his,qui fœdere sibi erant cōiuncti,verumetiā cū hostibus Reipublicę Romanæ,leges, & pactiones præscriptas diligētissime obseruarunt,ex quo illos in pace conseruabant,& istos ad amicitiam populi Romani pertrahebant, omnes vinculo amoris colligare curantes:cûm scirēt nullum esse amore subditorū in Principem firmius pręsidiū,certiusq; pignus stabilitatis perpetuę;idcirco,& vtile,& necessarium est,vt subditi à regibus,iuxta patrias leges gubernētur.Sicq; imperia gradibus,quibus à principio ad summā felicitatem euecta sunt,eisdē integra in eadem felicitate perseuerabūt;quod si alia quęrātur,sine dubio de pristino dignitatis gradu dejiciētur.Magno in pretio Reges hoc regnū semper habuere,quia quāuis auri,& argēti fodinis careret,nec tot essent in eo tributa & redditus;quib⁹ possent ditari,sciebant tamē se subditos habere regię dignitatis, & honoris studiosissimos,libenterq; fortunas omnes,sanguinemq;ac vitā, vt veri Cęltiberi pro regū salute profusuros,(in hocq;generosissimi Aragonū animi amore ducūtur,bene docti illud,quod acutè,& arguté canit Seneca trag. 9. *Decet timeri Cæsarem,at plus diligi.* Quę omnia meū animūnon leuiter impulerūt,vt post Regē, qui regni caput est, vobis,qui illius personam agitis,in quatuor ordines distributi, *Librū hunc de lege Regia à me elaboratum*,cōsecrarem,Lycurgum imitatus nobilem Spartiatam, qui cum salubriores leges,& à viro regio regias, Phœbo apud Delphos explorādas offerret, easquè oraculo cōsulto, nō hominis,sed Dei inuentū acciperet,felicissimāq;fore ciuitatem,in qua diutissime seruarētur;animatę legi.Regi inquam,leges,magistratibusq;iubēs sacrauit, quid plura? sub vestra tutellari lauro libellum hūc statuo, vt ab omni liboris fulmine persistat immunis,qui quāuis minus elaboratus sit,saltem intelligent omnes,ad quorū manus peruenerit aliquid magni in eo contineri, quandoquidem sub Regis potentissimi,ac Regni fidelissimi nomine,& patrocinio lucem vidit. Valete V. D. Deus ad hujus regni commodum quam diutissime seruet.

AD

AD LECTOREM.

AIESTAS superna, sua eximia bonitate, ineffabilique prouidentia, solet eodem tempore, quo laboribus, & angustiis homines corrigit, atque premit, solatiis, & gaudiis intermixtis, plenius, & abundãtius consolatur: ita, vt maiora sint diuina solatia, laboribus; & gaudia, afflictionibus; & angustiis præponderẽt: *Non enim delectatur Deus* a *in perditionibus nostris, quia post tempestatem, tranquillum facit; & post lachrymationem, & fletum, exultationem infundit.* Et vt inquit L. Ann. Seneca: b

a *Tobiæ c. 3. in fin.*

b *in Thyestes actu 3.*

Nemo desperet meliora lapsis.

Pro vt euenit nostro regno Aragonum, cui mensis Septembris, ob tristem, & deplorandum eiusdem decimum tertiũ diem, c anni millesimi quingentesimi nonagesimi octaui, quo dira parca Philippi Regis, ex nostris Primi, abscidit filum; infelix, infortunatusque fuit, cum eo euentu, & rege simul, ac patre orbati, ac destituti videremur. Sed:

c *Valdes de dignitate Regum, cap. 14. n. 21. dize murio a 5.*

Pellite mæstitias, & gaudia sumite plena,
Post fletum risus sæpè venire solet.

Cûm eodem mense anni sequentis, præsentia eius filij, ac domini nostri Philippi, diuina bonitas ita nos consolata fuerit; vt in eo non solum viuam patris defuncti effigiem, & imaginem, cuique vassallorũ intueri liceret, sed etiam eius prudentiam cum fortitudine; iustitiam cum clementia; religionem, & pietatem cum sapiẽtia; ac denique grauitatem cum modestia, & temperantia coniunctam, & contemplari, ac venerari valeremus: Ita, vt paternum imperium magis dilatatum, quàm mutatum videretur:

Cuius tanta pietas rudibus se ostentat in annis,
Sit ætas animo cessit, quærerentur vt omnes,
Imperium illi sero datum:
Sed distulit Philippus, cupido se reddere cælo,
Dum illi paccatum, præsenti traderet orbem,
Rerumq; illi commendaret habenas.

Qui in hanc suã regiam Cęsaraugustanã ciuitatem perueniẽs cum maxima pompa & apparatu omnium communi gaudio, & generali lætitia receptus fuit, nec satis oratione explicari valet:

Quanti

Quanti tum iuuenes quantæ spreuere pudorem
Spectandi studio matres? puerisq́; seueri
Certauere senes?

In illo primo eius in hanc Cæsaraugustanam ciuitatem ingressu,in quo nostra Vniuersitas apud pontem fluminis Orbę. Regias manus in persona sui Rectoris,omnibus Doctoribus cõcomitati,deosculãs, post Deputatos regni,breuissima,sed elegãti,oratione salutauit; posteaq́; decreuit, vt Andreę Francisco de Seran,clari ingenij,ac bonæ spei iuueni,qui parum antea licentia,præuio examine ad insignia Doctoralia capiẽda obtinuerat, illa solemniter traderentur in præsentia Regum,si illi tali actui interesse dignarentur.Cumq́ue Maiestas Catholica cum coniuge Margarita (qua tanquam nimis pretiosa, suum ornari diadema cœlestis voluit sponsus) in dictam Vniuersitatem venire statuissent, die præcedenti, pluribus curribus triumphali modo ornatis præuiis, ac pluribus, variisque musicis instrumentis, hieroglyphicis, omnisque generis carminibus, more solito, Doctorandus, cum maxima nobilium, ciuium, ac Consulum togatorum comitatu, per ripam Iberi, vbi Reges in fenestris Archiepiscopalis domus spectatores aderant; ac denique per totam ciuitatem fuit ductus. Sequenti die Reges se in Vniuersitatem contulerunt, vbi à Rectore Doctore Petro Cenedo, Canonico Beatę MARIÆ del Pilar, ac in Iure peritissimo,cum omnium scientiarum Doctoribus, fuerunt summo cum gaudio, ac lætitię signis recepti, in Theatrumque opulenter, & mirifice, maxime Regum Aragonum (suę Maiestatis prędecessorum) effigiebus ornatũ, ducti: in quod simul,atque peruenerũt,D.noster Rex iussit,vt omnes capita tegentes sederent.Quibus iam acquiescentibus, nomine Vniuersitatis reuerentia ab humili subdito, ac seruo,tantis Maiestatibus debita pręcedente,sic eos salutando,alloqui cępi.

DICI non potest (inuictissimi Reges christianæ gentis vnicum perfugium) quàm gestienti lætitia, & inusitata alacritate; præclara hæc vestra Vniuersitas hodierna die exultet, ac ferò triumphet, postquam Regiam istam, & augustam præsentiam vestram, in his gymnasiis inter studiosorum classes, summo omnes profusi gaudio, vidimus. Ante hunc quidem diem felicissimum, ingenti quodam tenebamur desiderio vestri, molesteq́; ferebamus tanto nos, & tam iucundissimo conspectu priuari: Sed vbi Maiestates vestræ, in quibus tantum est humanitatis, & clementiæ, quantum

potentiæ, & imperij, se nobis hodierno die ostenderunt; illico exhilarati, atque recreati mirifice sunt animi nostri, ipsaq; studia, quantum nunquam alias recordari licet, lasciuiente natura, subitò refloruerunt. Sit itaq; faustus, & felix iste vester aduentus.

Ac postea ad Regem conuersus, ita cecini.

Salue semideum genus, & terrarum inuicte Monarcha;
Quo, nemo hoc mundi maior in orbe fuit.
Austriacum salue genus, augustissime sanguis;
Austria, quo celso stat domus alta pede
Quem metuit primus, cui seruit, & vltimus Indus,
Anchora qui fidei, & firma columna sacræ;
Qui meritis famam superas, virtutibus annos
Præuenis haud ipso quem Regis orbe minor.
Sed licet Imperium Occeani cum limite claudas;
Non tamen est laudis meta futura tuæ.
Non illam capiet mundi breuis ambitus: astra
Suspicit; æternos illa sequetur auos.

Vestra ego venia obtenta (inuictissimi Reges) morem nostræ Vniuersitatis seruantes, Laureando proponitur talis quæstio disputanda. AN ALIQVIS SIT MVNDI DOMINVS? *Quam quæstionem ancipitem, & dubiam reddiderunt Doctores nostri; nam Itali, & vltramontani tenuerunt indistinctè, Imperatorem esse mundi dominum: quorum fundamentum præcipuum est dictum illud Imperatoris Antonini, relato à Volusio Maciano l. C. 1 * asserentis: Ego mundi dominus, lex autem maris. Ergo videtur quod Imperator sit mundi dominus.*

1 * in l. deprecatio, ff. ad leg. Rhod. de iact.

*Sed contrariam sententiam tenuerunt omnes citra montani, pro quorum sententia, vltra adducta ab eis fundamenta, tale est argumentum indissolubile. Nam populus Romanus numquam fuit Mundi dominus, cum multæ fuerint gentes formidabiles Romanis, sibi latissimum Imperium vendicantes, æquali iure; 2 * multæ eisdem formidabiles, cum quibus pacem fecisse gauisi fuerint, vel inimicitiam sine victoria aluerint, 3 * inter quos fuerunt nostri Celtiberi; ergo licet populus Romanus in Imperatorem, lege Regia, omne suum Imperium, & potestatem contulerit, hoc est dominium, & iurisdictionem, non tamen potuit transferre totius orbis dominium, quod nunquam habuit; ergo Imperator non est mundi dominus,*

2 * l. nō dubito l. post liminiis, §. in pace, ff. de captiuis, l. 2, C. de offic. Præfe. præto. Africa.

3 * Roderic. Sāctius, Apianus, Alexandrinus & alij.

dominus, quod ego latiori ſermone, in tractatu, quem de lege Regia elaborare cæpi; diſſero, quem tuæ Maieſtati in lucem edendum offero; quod etſi munuſculum ſit tanto Principi impar, ſed quia de Regia lege in illo tractatur, benigne ſuſcipe, & tu interim Doctorande, quæſtionem propoſitam pro tui ingenij dexteritate diſſoluere poteris. Cui quæſtioni Laureandus materna lingua in hunc modum reſpondit.

LA QVESTION *propueſta, S. C. R. M. por mi padrino (ſegun la coſtumbre deſta Vniuerſidad, y de todas las de Eſpaña) es tan graue por el ſubjeto de que trata (que es de la Monarchia del mundo), que me atreuerè a dezir, ſer merecedora de las Reales orejas, y atençion de vueſtras Mageſtades, y de mas tiẽpo, del q̃ yo me he limitado, por no ſer canſado, y penoſo. Y aſsi reſpodiẽdo digo.*

Lo primero, que ningun Emperador, ni Rey a auido, que fueſſe ſeñor de todo el mundo; en cuya conſideracion pudiera traer muchas coſas delas hiſtorias, que confirman eſta Verdad. 1 * *Y eſta concluſion es mas manifieſta, reſpeto de los Emperadores, que de los Reyes, cuya Mageſtad y nombre ha ſido mayor en el mundo, y mas antigua que la de los Emperadores Romanos, como lo dixo el ſereniſsimo Rey don Alonſo el Sabio.* 2 *

1 * Caſane. in Cathal. glo. mundi, 5. par. conſideratio. 28.

2 * in l. 8. tit. 1. parti. 1.

Digo lo ſegundo, que ſi de algun Monarcha ſe puede con verdad dezir que ſea ſeñor de todo el mundo, lo ſon nueſtros ſereniſsimos Reyes de Eſpaña, cuya grandeça, y mageſtad mas quiero Venerar con Vn ſagrado ſilencio, que deshazerla con la cortedad de mi ingenio, y lengua; y en vez de todo lo que para prouar eſta Verdad dizen los Hiſtoriadores, y nueſtros Iureconſultos, ſeame licito (ô Sereniſsimo Rey, y Señor nueſtro) repreſentar la grandeça de vueſtra Catholica Real Mageſtad, de quien (ſi de alguno) ſe puede dezir, que V. M. es ſeñor del mundo. Porque de dos maneras (como enſeña la ſagrada Theologia) Vno ſe dize ſeñor de alguna coſa, o teniendola, o ſoltandola para ponerla debaxo ſus pies. En la primera manera vueſtra Mageſtad es ſeñor del mundo; pues emulando la carrera del Sol, le dà con ſu imperio Vna buelta redonda, andando ſiempre, y nauegando por tierras, y mares, ſujetas a ſu Real Corona, teniendo debaxo della ſiete mil leguas de coſta, con no hallarſe en el globo de la tierra mas de ſeys mil.

En la ſegunda manera, que es la mas cierta de tenerlo todo, dexandolo ſin rendirſe a las paſsiones del animo, con Verdad, y ſin liſonja podremos dezir, ſer vueſtra Mageſtad ſeñor de todo el mundo, pues en el poſſee tanto, y lo que poſſee, no lo eſtima tanto como ſu alma; y aſsi es ſeñor de la mas principal parte del mundo, que es de ſi miſmo, coſa que los mayores Emperadores *no la alcãçaron, y por la qual no ſiẽdo ſeñores de ſi, nũca ſe pudo dezir que lo eran de todo el mundo, aun en caſo que lo vuieran todo ſubjetado; y eſta manera de reynar, teniẽdo en mas ſus almas los Reyes, que ſus Imperios, conocida coſa*

*es entre los Sabios, y celebrada por nuestro Tragico Seneca * in estos versos:*

*Tragedia 7. in Thieste, actu 2

Regem non faciunt opes,
non vestis Tyriæ color,
non frontis nota Regia,
non auro nitidæ trabes.
Rex est qui, posuit metus,
& diri mala pectoris:
quē non ambitio impotens,
& nunquam stabilis fauor,
vulgi præcipitis mouet;
Mēs regnum bona possidet,
nihil vllis opus est equis,
nil armis, & inertibus
telis, quæ procul ingerit.
Partus cùm simulat fugas
admonitis nihil est opus
vrbes sternere machinis,
longe saxa rotantibus.
Rex est, qui metuit nihil:
quem non lancea militis,
non strictus domuit chalybs:
qui tuto positus loco,
infra se videt omnia,
hoc regnum sibi quisque dat.

Este ha alcançado V. M. con sus Reales costũbres, y en el otro sucedio por su realissima sangre, para cuyo bien, y de la vniuersal Iglesia, esta Vniuersidad de V. M. agradescida de la merced que oy recibe, y con esperança de recibir otras, suplica a la del cielo por los largos dias de vuestras Magestades, y dichosissimos successos en todos sus Reynos.

Post hæc à legum Doctore Martino de Aueña, qui nunc supernæ Maiestati in ordine Cisterciensi B. Bernardi apud monasteriũ Sãctæ fi dei religiosè, piè, ac sanctè, iam diu inseruit, atq; famulatur, fuit Doctorãdus facetiosè vexatus, cum maximo omniũ applausu, ac Regũ delectatione. Post hæc ad declarandum gradum, hac oratione vsus fui.

CVM *Alexander ille Magnus (cuius rerum gestarum magnitudo, nō euentis, sed factis ponderatur) belli an fortunæ aliquando pertæsus, sibi metipsi displiceret, aduenit nuntius, qui celeritate cursus, ludibūdis oculis, hilaritate vultus, totiusq; corporis motu, animi exultãter gestientis indice, optatissimũ, iucũdissimũq; videbatur nuncium polliceri. Sed Alexander rei feliciter gestæ, narrationē præueniens: quid mi (inquit) bone vir, magni nunciabis, nisi Homerum illũ Poetarum prope Deum, nuncies reuixisse? Quo quidem dicto, Imperij sui propagationē, gloriosissimas ab hostibus reportatas victorias, quæ nunciari poterant, docti vnius vitæ postponendas duxit. Sed quid habet dignitatis ad cōmendationem honoris, grauissimum licet Alexandri de literarũ præstantia testimoniũ, si cum regalis istius, & plusquam Imperatoriæ maiestatis præsentia cōparetur, qua publicũ nostrũ gymnasium, amplissimis honoribus auctũ, & nobilitatum videmus? O clementiã admirabilē, atq; omni laude, prædicatione, literis, monumentisq; decorãdã! ô singulare Regis potētissimi, de literarum excellētia, & dignitate iudiciũ! ô plusquam humanam inuictissimi Monarchæ de sapientibus existimationem! Ab Alexandro doctos viros, verbis quam honorificentissimis appellatos, annales omnes, vetustatisquè monumenta immortalitatis memoria prosequantur: dummodo Hispaniæ vtriusque, Indiarum, totius denique orbis do-*

minatorem

minatorem maximum, Academia Cæsaraugustanæ limina regalibus vestigiis impressisse ad hominum memoriam sempiternam, literis grandioribus in auro incisis, posteritati legendam relinquat, diuinisq́ præconiis celebrãdũ. Iamq́ hodie dicere possumus, quod imperãte Honorio canebat Claudianus: *

* In 3. Consul. Honorij, p. 155.

Luget auarities stygiis innexa cathenis,
Cumq́ suo demens expellitur ambitus auro.
Non dominantur opes, non corrumpentia sensus
Dona valent; emitur sola virtute potestas.
Tuoq́ (Philippe) nomine fausto
Præmia iam carpant docti,
Meritisq́ fruantur laudibus,
Studiisq́ fauor felicibus astris vireat.

Inter quos hodierna die merito condecoratur Doctoratus in Iure Ciuili laurea noster Andreas Franciscus de Seran, Tanquam benemeritus, Et valde condignus, Et nemine discrepante. Postea vt in Cathedram ascẽderet Doctorandus, ad accipienda insignia Doctoralia, his verbis vocaui:

O decorande tibi, cinget mox laurea frontem,
Laurea, quam inuideat Roma superba tibi,
Laurea, quam tanti decorat diadema Monarchæ,
Laurea, quam exoptat docta Minerua sibi.
Laurea, quæ antiquum fortunet nomen auorum;
Laurea felicis nominis omen erit.
Laurea, quæ præsens reddit cognomen: eritq́
Non tibi nomen, erunt, sunt, tibi nomen, erit,
Ergo futura breui fiunt præsentia: præsens
Maiestas facit hoc sacra Philippe tua.

Ac denique Doctoratus gratias Regibus his carminibus refert:

Sed nunc hesperiæ, & mundi spes alma Philippe,
Syrtibus elapsum sæuaCharybdis habet:
Gratia nam peragenda tibi, ô fax totius orbis;
Quod nostra excellat laurea serta ducum,
Nostra, qu d augustis penetraueris ostia, plantis;
Argumenta dabit, quæ tibi noster amor?
Gemmas? aut aurum? tuus est Tagus, Indus, Iberq́:
Obsequium? iure hoc subdita turba sumus.
Sola tui restat merces pulcherrima facti
Gloria, & haud vlla laus peritura die.
Pascitur his animus Regum: tibi fama negabit;
Imperijs Regem, iustitiaq́ parem:

Quibus peractis, Rector vniuersitatis, ego, & Doctoratus ad regias manus deosculādas accessimus, quibus tamē tāta in veneratione sem per Sacerdotes fuerūt, vt eas à Rectore deosculari nō permisserint, sed blandis verbis, beneuolentiā, & amorem erga nos Rex alloquēs ostē dit, & gratū sibi seruitium exhibitū declarauit. Atque ex inde manū Regiam inæstimabilis valoris, & pretij Margarita ornās, se in domum cōtulit. Hanc non iniucundā facti narrationē præfationis loco, Lecto ri proponere statuì, vt intelligat datam fidē cōpulisse me, vt maleuo-lorū liuores cōtemnens, quibus labor hic noster nō probabitur, illū in lucē, licet tam sero proferrem. Sed iam audio me de hac sūma mo ra increpari, quod corā tot grauissimis testib⁹, tāto Monarchæ promis sum, tādiu exoluere distulerim, ita vt iam quasi soluēdo nō essem pro pe falsus viderer, à qua tam iusta accusatione me defendēs. Respōdeo, Excellētissimū D. Bertrandū de la Cueba Ducem de Alburquerque, suæ Maiestatis Locūtenentem generalē in hoc regno (cuius nōmē no bis, & omnibus regnicolis semper pro beneficiis ab eo acceptis venerabile erit) iam à Doctoribus Gaudiosso Azailla causarū ciuiliū regio meritissimo Consiliario, & Martino Ioāne Miraucte de Blācas re gij fisci aduocato disertissimo, cuius mandato opus hoc recognitum, & probatum, in lucem proferri, falsa quorumdam istius regni Baronū suggestione impediuit; quod aduersus eorū absolutā potestatē me scribere existimarent; quam rectè intellectam, nō solum non reprobādam, & impugnandam, sed summopere defendendā, ac vene randā semper iudicaui. Sed ille sic mecum alloquutus dixit, se non vt magistratum prohibere, sed vt beneuolum amicum suadere, vt ad Re gem manuscriptū mitterē, non autē mihi, & familiæ ex eius editione in publicū odium Baronū pararem. Quia dicebat, quod etsi verū, tamē periculosum esse Leoni oris fœtorē nuntiare; cùm tamē postea Lo cumte nēs Iustitiæ Aragonū, quid de absoluta potestate sentirē, mul tis in sententiis, atque decretis Curiæ, mei animi votū declarauerim; & iam ab illo officio, ad regij causarum criminaliū Cōsiliarij munus assumptus; decreui, instantibus, & suadētibus amicis, debitū exoluēs, in lucē edere opus hoc, quod si vt primus mei ingenij partus, nō abor tiatur; expecta secundū, quem mei intellectus paupertas super omnibus regni Aragonū Obseruantiis genuit, in lucē prodier, beneuolētia & gratia, qua te Lectorē viderim hunc meū primogenitū prosequi; in hoc breuiter, & resolutiuè, ex varia Doctorū lectione multa cōiun xi, atque destinatū legis regiæ ædificium composui; vt dicere possim cum Lipsio, quód licet materia sit aliena, cōtextura tota est mea; breuitati

uitati semper studens, vt cum Martiali ad suū librum dicere possim:
Quod si cui fortè legeris
Sis licet vsque malus, non odiosus eris.
Quodsi latius, & exactius quis tractatā videre materiā cupiat, legat authores perme citatos, à quibus resolútio desumpta fuit; quia laudabile est (vt inquit Plinius) fateri per quos quisque profecerit; consulto vsus Neotericorum autoritate, quia solent noua & vetera de thesauro suo proferre, sed nolui verbosis anfractibus quæstiones latè disputare, nec aliorū transcribere lato sermone disputatas sentētias; si enim materias dilatare voluissem, in immēsum creuisset opus, ob idq; illud coarctare volui, non totas herbas deuorās aliorū scripta fastidiosè repetēdo, sed vt apes ex multis floribus mel cōflare, & ex pluribus herbis substātiā abstrahere; quia (vt dicebat Plutarchus: * *Vt moneta illa optima, quæ pretium plurimū habet, in parua mole: sic sermo, quin sapientē & verbosum simul vidi neminē.* Benigno ergo animo suscipe, cōsiderans, quód quæ publico examini subijciūtur, facile taxari valeāt, ac difficile est aliquid ita peragere, vt nihil erres, & omnibus placeas, maximè cùm sint multi, apud quos vt in cautior decipiaris, inuidia in occultò, adulatio in aperto esse solet; *nam naturaliter*, vt inquit Velleius, *audita visis laudamus libentius; & præsentia, inuidia; præterita, veneratione prosequimur; & his nos obrui; illis instrui credimus*; & fortè aliqui, libidine tantum accusandi, hęc legent qui suo ingenio nimis fidentes, aculeis maledicis pungēt, & insectabūtur, sese ita doctos iudicātes vt vna secum natas, & perituras disciplinas existimēt, aliorū labores paruipendendo: ventosa ingenia, quibus nihil placet quod aliis placeat, qui licet ingenio, & eruditione prediti sint, ita tamē eius admiratione, & parta qualicūque gloria efferūtur, vt primas vbiq; tenere velint, aliosq; altè despiciāt: Quinimò se suā existimationē tueri, & augere nō posse putēt, nisi aliis obtrectēt, ac detrahāt, quod vt est maximū, odiosq; idignissimū vitiū, ita ambitioni, veluti peculiariter adhæret, & quasi Pōpeij * morib' imbuti, neminē parē animo ferre possunt; & in quib' primi esse deberēt, soli esse cupiūt, & plerisq; hoc innatū est, vt malint videri in alieno opere ingeniosi, quàm in docēdo, atq; intelligēdo, aliis prodesse, nam reprehēdere, ac dānare imperiti etiā volūt; iudicare, ac probè expendere prudentes tātum, atq; docti possunt, ad quorū iudicium semper mihi elaborandum existimaui; aliorū namq; virus, & linguarum aculeum facile contemno, cùm nullū sit opus (vt dicebat Socrates) in quo Autores non accusentur.

* 3. tom. p. 98. in vitā Phocionis.

* Paterculus libro 2. Sentētiæ ad Marti. c. 14.

CLARISSIMO VIRO, ET Iuriſconſulto prçſtantiſsimo Petro Calliſto Ramirez, Regio Cõſiliario, ac cauſarum criminaliũ regni Aragonum Senatori meritiſsimo.

SVVS AMANTISSIMVS ANTONIVS Augustinus de Mendoça, Hoſcenſis Iuriſconſultus, & Curiæ D. Iuſtitiæ Aragonum Locumtenens. Salutem plurimam, cœleſtemq; beatitudinem deprecatur.

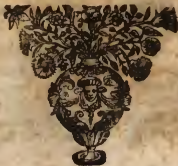

I ÆROES illos (prçſtãtiſſime Calliſte), ſi Cçſares, ſi Põpeios, aliosvè Romanorũ Imperatores, propter eorum præclara facinora, victoriasq; ab hoſtibus armis conſequutas, eos quandoque à Republica abigentes, quandoque trucidantes, quãdoque veró in miſeram ſeruitutẽ redigẽtes, maximis encomiis, ac laudibus ad cœlum vſque efferendos eſſe, veterum monumenta teſtantur. Profectó maiori gloria & honore digni ſunt hij, & quos omnis ætas admiretur, vniuerſaque poſteritas immortali gloria proſequatur, qui optimis ſtudiis, laboribus, & vigiliis, rempublicam iuuarunt, & tranquillum communis ſocietatis ſtatum, conſeruare, regere, ac gubernare, viribus omnibus ſunt conati. In horum ſane numero reponendus es tu (amantiſsime Calliſte), qui quaſi diuino afflatus ſpiritu, dum de Lege Regia, deq; poteſtate Principis, ac aliorum dominorum in regno noſtro tractatum, aprime neceſſariũ, inſtituere, omnibusque patefacere propoſuiſti, dum turbulentos in hiis ciuium mores cõponere, è Republicaque iurgia, deſidia, & contentiones expellere nixus es: acuratè equidem, ac diligenter, aliorum regnorum mores & conſuetudines, Curiarum noſtrarum ſtylũ, tribunalium decreta, & Senatuũ placita curioſè obſeruaſti, vt quo ciuitas & regnum, in quo degimus, retro vſum fuerit, in decidẽdis cau

ſarum

ſarum controuerſiis,id ius quaſi moribus conſtitutum, & iudicio populi receptum,ſuffragioque magiſtratuum iudicantium comprobatum,in poſterum tua authoritate,& labore inuiolabiliter cuſtodiretur. Quo factum erit,vt cùm tam varia quotidie in cauſis, quæ paſſim circa hanc ſupremam poteſtatem occurrunt,iudicia,opinionesq; reperirentur,& ſæpiſsimè in eiſdem controuerſiis diuerſæ, imò contrariæ & ex diametro repugnantes, ex eodem fonte producerentur ſententiæ,ne in incerto diutius Senatuum dignitas verſaretur, & iudicantium authoritas contemneretur, ad ſcribendum hunc elegantem tractatum,animum appuliſti,quo magis,magisque regni noſtri, & aliorum tenebras,ſiquæ hactenus in hac materia extitere,quaſi Solis ortu,depelleres,fugaresvè. Quãuis enim adſint in regno nonnulli viri literis,& ingenio præſtantes,non inanis gloriæ cupidi,ſed iuuãdæ publicæ vtilitatis ſtudio concitati,qui ad ſcribendum in ſupremis hijſce tribunalibus maturo iudicio diſcuſſa, & Fori diſputatione,prudentumque interpretatione, & authoritate deciſſa,in arduis cauſis obſeruarentur,animum adiecerint,omnemque diligentiam contulerint,quibus maximus honor & reuerentia debetur. Tibi tamen ſoli præſtantiſsime vtriuſque Iuris Doctor Petre Calliſte Ramirez,maior omnino debetur,qui velut alter Papinianus I.C.ingenij facilitate,& fiducia doctrinæ fretus,in hoc ſingulari de Lege Regia tractatu,non ſolum Senatuum deciſsiones, mores, regnique conſuetudines,prudentum interpretationes, Fororum declarationes (quibus alij contenti ſunt), ſed & Iuris difficillima reſponſa; regnorum initia. Monarchiæ faſtigia, ſtatus præcepta,& alia quamplurima ad bene viuendum, feliciter gubernandum documenta, patefacere, docere,generaliterque demonſtrare, ſumma cum eruditione, eleganti q; ſtylo conatus es. Ita vt opus id luculentiſsimum,&vniuerſis regni huius ditionibus,plurimum vtilitatis allaturum,& exteris nationibus non ingratum futurum arbitremur. Cùm enim in huiuſmodi opere enucleando per multum tempus elaboraſſes, non ſolum dum in hac alma Cæſarauguſtana Vniuerſitate, primariæ iuris ciuilis cathedræ præeras; & dum in decidendis negotiis Curiæ domini Iuſtitiæ Aragonum,cuius Locumtenens,ac Senator,collegaq;meus extiteras;verum & poſtmodum, dum in regio Senatu,cauſarum criminalium,à potentiſſimo domino noſtro Rege,in Conſiliarium meritiſſimè electus es,ab hiis ſpicas,floresquè perſpicuas capeſcẽdo,tractatum hunc de Lege Regia,ſummis laboribus, & vigiliis elaboratum,

tum,ac omnibus numeris absolutum,ab omnibus desideratum,amicorum importunitate in lucem edere;Potentissimoque, ac christianissimo Regi nostro Philippo dicare decreuisti. In quo,grauissimorum patrum decreta,'& sententias, in arduis causis latas,quæ admirabile quoddam iustitiæ lumen præ se ferunt,reperiuntur;& in quo tui Autoris,in vtroque Iure peritia,disciplina,in decidendisque causis solertia,quasi vnica,& præexcellenti,luce meridiana clarior appa ret,& demonstratur. Tui igitur facundiam in dicendo,&allegando; admirabilem,ac penè diuinam prudentiam,integerrimum iudicium, iustitiamque ministrandi salubre consilium, ac cæteras animi dotes prætermittam, veritus ne orationis meæ angustiis,egregiis tuis laudibus,& virtutibus,aliquid derractũ esse videatur:aut ne forsam,quasi tui affinitate coniunctum proprias laudes(quod à me vt probè scis, maxime alienum est) videar decantare.Gratulor igitur tibi præstantissime Calliste, ac iterum gratulor, qui cùm tot esses grauissimorum negociorum molle depræssus, inter tantos grauissimos regni nostri Iurisconsultos,qui prouinciam hanc poterant subire, nec la bori parcens,nec propriæ salutis memor,sed solum Reipublicæ cõsulens,laboriosum hunc tractatum in lucem prodiisti. Ac omnibus gratulor,cùm per huiusmodi opus,beneficiumque singulare, literaria disciplina, hominum intellectus, totiusque regni & Senatus authoritas augeatur. Quod si non defuturos inuidos cognoueris;qui huic immenso labori detrahere, eique debitum honoris laudem auferre conentur.Ne timeas Calliste,ne timeas inquàm; nam vetus hæc scribentium, & legentium querimonia est,à qua,si liberari volueris, nodum potius in scirpo quæres, quam liberationi locũ fore existimabis. Vale, Nestoreosque feliciter viuas annos, vt laborum tuorũ præmia,pro mei desiderio,maioribus dignitatibus, consequaris.

Ioan-

IOANNES MARTINVS Ramirez Iuris Studiosus, optimo parenti in grati animi monumentũ Epygramma dicat, & sacrat,

EN tibi fulgentem validissima Iberia prolem,
Qua infractas leges, iuraq; iusta fouet
Pro patria pugnans natis, laribusq; paternis,
Consecrat istud opus, pignus amoris habe,
Vnde decus magnum, maneat dum vita superstes,
Nemine de hinc poteris, iam renuente frui.
Principis imperium, tua Iura volumine claudens;
Principe inoffenso, consulit ecce tibi.
Has igitur chartas cum Principe sæpè reuolue,
Hostibus illæsa, secula cuncta viuent
Fæderis & pacis nam sunt monimenta togata,
Cui Rex seruanda regia verba dedit.
Et Parcæ texant huius longissima vitæ
Stamina fatales, vt potiora canat.
Cinge comas Aracho, laurus tua tempora cingat,
Et ciuis cingat tempora bacca tui,
Cedro posteritas, atque eius scripta notentur,
Nam iusta est patria nuncia fama patri.
Nunc precor inuidiæ fulmen procul arbore pellis
Voueo sic natus; suscipe vota Deus.

Dida-

DIDACI CALLISTI RAmirez liberalium Artium studiosi, Epygramma ad opus patris.

MAGNANIMIS patribus regni, qui munera saluans,
Peruaga fama, decus, nomina, & magna dicat,
Sanguine perfusso, quia legis Iura tuentur,
Nam ciuem patriæ, viscera torquet amor.
Non secus Ancharus precelsus, Rexque Lydorum,
Pro patria vitæ pignora chara dedit.
Sic proles Sparthæ peritissimus ille Lycurgus
Clara libens propriæ munera lucis odit;
Talia pro patria gratis subiere pericla,
Famaque grata suo murmure laudat eos.
Si tulit astra viros, legum qui dogmata seruant,
Et Iuris leges substinuere pias,
Vt Brutus Marius, Decius, Scipioque supremus,
Rumpito fama moras, ecce RAMIRVS adest.
Hi solum celant patriæ iustissima Iura;
Celat hic & Regis, & tua iura simul;
Ampla potestatis demonstrat littora Regis,
Iura probat iusta, comprobat atque pia;
Namque potestati Regis de munere quicquam,
Non rapitur, regno iura fruente sua.
Non subiit mortem, subiit tamen ipse labores;
Et regni, & Regis Iura tuenda fouet.
Sint igitur illi tres hoc pro munere palmæ,
Eia comas cinge patria grata tui.
Sic Pilij longos viuas, tibi Nestoris annos,
Sic & Cumanos, iliacosque dies,
Vt validi Aragones reddant tibi semper honores,
Perpetuo stirpem condecorentque tuam;
Namque amor hic patriæ ratione valentior omni
quod tua fecerunt scripta, retexit opus.

ERRA-

ERRATA

Quæ in plerisque iam emendata reperies. Primus numerus paginam, vt faliùs corrigas; secundus, numerum indicat.

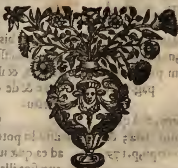
Vt errata prius legas, rogo candide lector
Ne detrahat sensum, litera scripta malè.

Pag. 2. in summario, n, 5. microsmos, lege microcosmos. 3. in summar. 78. recouciliatione, reconciliatione. 1. cosiliarus, consiliarius. 4. 6. fui, sui. 10. 44. sitam, sita. 11. 44. ędificationam, ędificatio. 11. 46. eminenti, immiuenti. 13. 59. Hispania, ab Hispania. 17. 72. axempla, exempla. 25. 43. accosato, accusatas. 29. 26. expectarunt, spectarunt. 39. 4. zelo, cęlo. 40. 10. aliqui, alioqui. 42. 17. principatum, principatu. 47. 46. Marcianus, Marcellus. 48. in summario. Monarchicus Magistratus, lege Principatus. 53. 26. obseruancia, obseruantiæ. Ibidem 17. quędam, quadam. Ibidem, 18. fub, sub. 54. 10. aspectus, aspectu. 56. 2. profuturi, præfuturi. 49. 1. coursu, concursu. 61. in princ. excllentior, excellentior. & 6. reuerrènte, réuerenter. 62. 7. immittantur, imitantur. 60. in summario, oporteat, debeant. 67. 24 pręterea, preterea. 68. 24 corporis, corpori. & ibid. 25. misericordia, iustitia, credulitas, crudelitas 69. in princi. amare, amari. 70. 26 collerere, tollere. 75. 5. in summario, leuter, lente. 76. 49. polici, politici. 77. 42. quoad, quod. 77. 45. asserèntis, asserentis. 82. 13. doma, dogma. 89. 2. qui, quæ. 90. 5. raratione, ratione. & 9. cum, cum. 93. 25. cui, cuius. 102. 27. constintia, constitutia. 113. 9. valeant, valeat. 115. 13. à nostros, à nostris. 121. 25. equus, equus. 124. 41. principrs, princeps. 125. 44. & culia, culia &c. Ibid. 45. prouinciis, prouinciia. 134. in summar. 32. pas, pars. & 36. afferri, offerri. 137. 16. lectione, lectione. 144. 103. dessorant, differāt. 149. 2. regni, regni. 155. 51. audiuersus firmantem, aduersus firmante. 174. 12. tribuitur, tribuunt. 213. lin. 23. mandare, mandari. 223. in summar, 17. appellationis, appellatione remota. & 25. expectat, spectat. 224. 2. desolui, disolui. 227. 12. remitrendo, remittendo. 231. 26. maxima, maximo. 246. 10 iuris, ius. restitutum, restrictum. auferebautur, afferebaetur. 246. 8. gratos, tos, gratis. 247. 12. competit, competunt. & 24. in alij, in aliis. 261. 61. liberi, liberé. 270. 8. disti. ingi. distringi. 276. 26. dednaxerunt, deduxerunt. 295. 16. debitam, debitam. 301. in princ deest, Citatis sententia in prima. 313. illi, ille. 342. 27. saignare, asignare, 349. 10. directum, directam. 353. 17. saignare, asaignare, 362. 11. Seruiaua, Seruiana. 370. lin. 15. commitiur, committitur. 390. 23. seruitus, seruitutis. 391. in summar. possit, possint. (363. 1. conueniri, deest, scilicet nobilis in casibus permissis.)

INDEX

INDEX PARAGRAPHORUM istius Tractatus.

§.31.

ANA-

ANALYTICI TRACTATVS DE LEGE REGIA.

AVTORE,

DOCTORE PETRO CALLISTO REMIREZ olim in Academia Cæsaraugustana Iuris ciuilis Primario interprete, & in Aula Curiæ D. Iustitiæ Aragonum. Nunc verò causarum criminalium Regio Consiliario.

INITIVM.

ETICAE potestatis in seipsum, necnon Aeconomicæ, in familiam, patriæ, & dominicæ in filios & seruos; exordium, & effectus.

SVMMARIVM.

Vlpiani I. C. laudes, & origo, 1.
Eiusdem fragmentum de lege Regia, lib. 1. Institut. Origo potestatis secularis, 2. 3.
Vnus tantum homo fuit creatus à Deo in principio seculi, 4.
Homo cur Mycrosmos à Græcis appelletur, 5.
Potestatis Aeticæ exordium fuit hominis in se ipsum, 6.
Omnia fuerunt hominis gratia creata, 7.
Homo fuit creatus ad imaginem Dei; vt eum diligeret, & eo frueretur, 8.
Explicatur vers. Prophetæ Regis, Psal. 4. 9.
Synderesis in homine quæ dicatur, 10.
Subiectum Eticæ quid sit, 11.
Domus vna ab initio extitit, 12.
Coniunctio maris & feminæ ex qua liberi procreantur ad constitutionem domus necessaria, 13.
Deus cur creauit marē & fœminā, 14.
Serui non sunt necessarij pro constitutione domus, 15.

Ferdi-

Ferdinandus Secundus Rex Aragonum, cognomine Catholicus, & quare, 60.
Reprobatur dictum Thomæ Boxij, 61.
Patria omnibus chara, sed charior Aragonensibus, 62.
Potestas patria non est in Aragonia, nec est necessaria 63.
Parentes possunt in Aragonia filios bonorum suorum successione priuare, & in alios etiã extraneos transferre, 64.
Patriæ potestatis effectus, remissiue, 65.
Aeconomica potestas est in Aragonia ad emẽdandum filios, 66.
Politica & publica potestas, ab œconomica & familiari originem sumpsit, 67.
Discrimen inter emancipationem & abdicationem, 68.
Abdicatio in Aragonia olim desafiliatio appellabatur, 69.
Mater habet in filios domesticã potestatem, sed non patriam, 70.
Mater tenetur soluere mulctam pecuniariam pro delicto filij, & quare, 71.
Coerctione œconomica & domestica coerceri possunt omnes, ab eo, cui reuerentiã & obedientiã præstare tenentur, 72.
Famuli conductitij in Aragonia non possunt verberari à domino ob malũ seruitium, & quomodo intelligatur, 73.
Pater orphanorum, qui Magistratus in Aragonia sit, & quæ eius muneri incumbãt, 74
Otio nihil perniciosius in Republica, 75.
Legatus nõ habebat ius atrociter verberãdi, 76
Habentes correctionem, non flagris, sed virgis cedere solent, 77.
Inquisitores cur virgis vtantur in reconciliatione publice pœnitenti um, 78.
Ex familia Dominicana, iuxta constitutionem Regis, vnus debet assumi ad Consilium supremum sanctæ Inquisitionis, 79.
Magister Ludouicus Aliaga ad supremum sanctæ Inquisitionis Consiliũ assumptus, 80.

INITIVM.

1 DOMITIVS † Vlpianus I.C. qui nõ natalibus, nec origine patriæ clarus; cùm Syrus ex Phœnice esset, sed quia summi ingenij vir; a ab Herennio b Nobilis, & à Modestino Nobilissimus; c & ab Alexandro Seuero d Iurisconditor, Præfectus Prætorio, eiusq; parens, & Consiliarus, ac Scrinij Magister fuit appellatus. Cuius consiliis, quia Alexander Rempublicã administrauit, summum fuisse Imperatorem fertur. e Is
2 lib. 1. † institutionum, potestatem vnius supremi Principis (quæ suo tempore penes Romanorum Imperatorem consistebat) astruens, in hæc verba prorrũpit: *Quod Principi placuit, legis habet vigorem, vtpote cum lege Regia, quæ*

INITIVM.

A l. vnica, § ne autem, C. de caduc. tollen.
B In l. 2. §. fin. in fin ff. de excusat tutor.
C In l. diximus, 4. in fino eod tit.
D l. ex Diui. in fin. C. de locato, l. secundum, 4 C. de contrahen. & commiten. stipulat. ex Eutropio lib. 8. Cuiac. in comment. ad l. Gallus, in princi. pagi. 229. Cyn. in l prouidendum. C. de postul. Tiraq. de nobilita c. 5. nu. 4. Afflict. in procem feud. nume. 8. Cotta in memorabilib. tit. de iurisperitis. vers Huius assessores, Coerasi. in repetitio. l. si quis duob. num. 3. C. de impub Tellus Fernand in l 23. Tau num. 5. & 6. Viglius in prælectio ad l. 1. num 2. & 3. ff. si cert. petar 1oa. Mariana in histor. de reb. Hispaniæ. lib 4 c. 8 p 153. ad med. Fæder. Scotus in orat. pro doctoræ insignis, p. 103. col. 1. ad fin. Nicol. Enstat. de æstimo & collect. 4 p c. 3. num. 47. Guiliel. Benedict. in cap. Raiuuntius, verb. Vxorem, decis. 2. nume 202. de testamen.
E Ælius Lamprid. in Alex. Seue. inter eos, qui vitas Imperatorum scripserunt, 2. p. Lugduni 1559. pagi. 514. Mathear. de via & ratione iuris, lib. 1. cap 24. Simanc de Republica, lib 9. c. 10 n. 4. & 5. Ioann. Chokier. in thesauro aphorismorum politicor. lib. 3. c. 8. exemplo 1. pag. 225.

quæ de Imperio eius lata est, populus ei, & in eum omne suum
Imperium, & potestatem contulerit. Cum enim in illo pri-
mæuo † statu orbis conditi, omnia naturaliter dispo- 3
nerētur, potestas laica, & secularis, à minimo, &
imperfecto prodisse traditur, scilicet à domo, vel Pa-
go, & paulatim crescens, per media, scilicet oppida, &
ciuitates ascendisse ad summa, & perfecta, hoc est ad
Regna multarum ciuitatum, & Imperium multorum
Regnorum. Nam orbe condito † certum est primó 4
vnum tantum fuisse creatum hominem, qui Micro-
cosmos, *g* (idest mundus paruus) fuit appellatus, † quia 5
cũ omni creatura participat; *h* habet enim cõmune esse
cum lapidibus, viuere cum plantis, sentire cum brutis,
& intelligere cum Angelis: quem ab initio † constituit 6
Deus; *i* & reliquit in manu cõsilij sui, liberum arbitriũ,
ac potestatem in se ipsum tribuens ad refrenandas ani-
mi passiones, non tamen (vt inquit D. Augustinus *K*) bo
nam voluntatẽ infructuosam, nec malam voluit esse im
punitam, sed iustis legibus comprimi; cum licét omnia
in orbe existentia † eius gratia fuerint creata, *l* tamẽ ip- 7
se propter Deum, *m* † in quem, tanquam in centrũ sphe 8
ræ, ad quod puncti, & lineæ omnes, se reducunt; ita diri
gatur, vt se ipsum noscens, & ad imaginẽ eius, qui prima
veritas est, creatum intelligens, eum tanquam summam,
& infinitam bonitatem toto corde, & mente diligeret:
ac secundum optimum lumen rationis, (de quo inquit
Propheta:) † *n Signatum est super nos lumen vultus tui Do* 9
mine, actiones suas dirigens, ac gubernans Deum, eius
vltimum finem, assequeretur, charitate in hac vi-
ta, eius immensam maiestatem possidens, & in alia,
æterna felicitate fruens: licet illud dictum Prophe-
tæ de auxilio Dei contra hostes intelligat Petrus de
Aragon

F Genes. cap. 1. G Arist. lib. de mundo ad Alexan. Cæl. Rodig. lib. 24. lectio. antiqua. c. 30. Lel Zachus de duelo, lib. 1. c. 29 n. 3. Bobadi. in sua Polyti ca lib. 2. c. 2 num. 1. Merola in Republica originali, lib. 1. c. 24. Hector Pincto en la Imagen dela vida christiana, 1. p. dialag. 1 cap. 5 fol 12. pag. 2. M. Anton. Camos in microcosmia, 1 p. dialog. 2 & 3. Iabellus in procem. ad 10. lib ethico. pag. 4. Oña en laa postrimerias del hombre, 1. p. c. 1. discur. 5. Guliel. Benedict. in ca. Raininucius, verb. Adiectæ impuberi. num. 19. de testamen.

H Cassane in cathalo. gloriæ mundi. 2. p. consider. 1 Petrus Gregor. syntaxia artia mirabilia, lib 6. ca. 1. pag. 70. & syntagma iuris vniuersi, lib. 7. c. 1. num 1. Brebiarium Romanom lectio 9. ad diem Ascensionia Domini. Cęlius Rodiginus lectio. antiqua. lib 1. c. 2. & 35. Dionisiua Paolus Lopis de vera quatuor Patriarchalium sedium erectione, cap 11. nu. 25. cum duobus seqq. Raimundua Sebundius in trãctatu de natura & conditionib. hominia, dialog. 1. per totũ.

I Ecclesiast. cap. 15. Genes. cap 4. Deuterono. capi. 30. c. Nabuchdonosor. cap. Vasis iræ. 23. quæst. 4. c. Qui Episcopus. 23. distinct. cap. fin. de pœniten. distinct. 2. Sanctua Thom. 2. 2. quæst. 64. artic. 5. ad tertium.

K Contra Crescent. c 51.

L 1 in pecudum, 28. ff de vsuris, § in pecudum. Instit. de rerum diuisio. l. iustissime. 44. ff. de ædilitio edict. Casane. in cathalog. gloriæ mundi, 2. parte, consideratio. 2. Plinius lib. 7. naturalis historiæ, c. 1.

M Iabel. in epitome eticen. Platonis tracta. 1. c. 4. Belarmi tom. 3. genera. controuers. 3. lib. 1. c. 16. vers. 4 p. 147. & in libello de ascensione mentia in Deum. gradu 1. Magister sentẽtiarum lib. 2. dist 1. Ludouicua a Paramo de origine officij sanctę Inquisitionis, lib. 3. tit. de Summi Pŏti. potestate, quæst. 1. opinio. 1. n. 45 S. Antoninus in summa. p. 1. tit. 1. cap. 4. § 1.

N Psalm. 4. D. Tho. 1 2. q. 79. art. 11. Azor. 1. p. instit. moral. lib. 1. ca. 29. pag. 158. post med. pluribus relatia Sayrus in claui regia, lib. 1. c. 2. à nu. 2. cum seq. & lib. 2. cap. 1. num. 4.

Q In

Aragó, nō de lumine naturali, *o* quod synderesis appella-
10 tur, † quę omnem rectam rerum agendarum rationem
continet, siue generaliter pręscribat, siue specialiter mo
neat in hac, vel illa re, vel materia, hoc loco vel tem-
pore, est enim iudicium intellectus practici, & lux,
qua bona à malis discernimus, quæ in corde & men-
te hominis, veluti in quibusdā viuis tabulis ad imaginem
Dei creatis, diuina quadā prouidentia impressa extat; pro
uidit enim clemētissimus omniū Pater, nihil in hoc mūdo
equè homini opus esse, quàm regulis, atq; principiis qui-
busdā, rectè viuēdi, ornari, & imbui, quæ pręter eum ne-
mo dare posset. Itaq; est lex, de qua sensit Apostolus *p* de
Gētibus loquens, *quod cum legem non haberent, naturaliter ea
quæ legis sunt faciunt.* Et Dominus per Hieremiam *q* dicēs:
*Dabo legē meā in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribā
eam.* Quā, vt inquit Cicero: *r Non didicimus, accepimus, le-
gimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus,
ad quam non docti sed facti, non instituti sed imbuti sumus.*
Vtcumque tamen sit, illud certum est, illud fuisse
initium, & exordium potestatis humanæ, cuius præcep-
11 ta Philosophi *s* morales tradunt in Ethica, † illius subie-
ctum constituentes, in operatione voluntaria hominis or
dinata in finem. Sed postquam vxorem habuit, ex eaque
12 filios suscepit, vnā fuisse domum constat; † ad cuius con-
13 stitutionē prima, & maximè necessaria est † cōiunctio vi-
ri & vxoris, *t* ex quā liberi procreentur: nā domus sine
nuptiis māca est *v* cùm in viro & muliere ita plena perfe
ctio domus consistat, vt qui sine vxore est, quasi sine do-
14 mo sit; & ideo Deus *x* marē † & fœminā creauit, quia al-
ter alterius indigebat societate. Serui enim non sunt † a-
15 deò pro cōstitutione domus necessarij, cùm sufficiat ali-
quid loco serui habere, vt dicebat Aristot. *y* bouē paupe
ribus esse pro seruo, quę naturalis societas, in cōsuetudinē
quotidianā constituta domus est: Inde latini, *z* vxorem
16 ducere, quasi domū ducere dixerūt; in qua vir, † quē pa-
trēfamilias dicimus, imperat; fœmina verò, quam matrēfa
17 milias appellamus, obtemperat, quia in † ea paterfami-
lias œconomicā habuit potestatem in vxorem, & filios,

 despo-

O In 2.2. D. Thomæ in explicatione 2. art q 57. nouissime Ioannes Lorinus in commentario ad illum versiculum, pag. 78. col. 2.

P Ad Roman. 2. Belarm. tom. 3 controuers generali 3. lib 5. c. 2. pa 590. vers. Sed est & aliud Soto de iust & iur. lib. 2. q. 3 art 1.

Q c. 31. Nicol. Sera to 2. opusculor. theologicorū, de legib art. 30. ex D Ambro epis. 71. ad Ireneum.

R In orat. pro Milone.

S Isabel. in proœm. ad decē lib Aethicor. pa. 4 & 5. col. 1. & 2. Lugd. 1568.

T Idem Isabel. in Epitom lib. 1. polytic. tract. 1. c. 3. pag. 156. & in polyt. christiana, tract. 1. c. 4 pa. 721. erudite prosequitur Lud. Moli. tom. 1. de iust. tracta. 2. disp. 22.

V Ierocl. in lib. nuptiarū, Siman. de Republi. lib. 1. c. 1. n. 6. & per tot.

X Genes. c 2.

Y 1. Politicor. c. 1.

Z Multis Plauti locis cō probat Rosinus antiquit. Rom lib 5. cap. 37. pagina 250. E.

despoticam verò in seruos: naturali illa ratione, qua tales
personas patrisfamilias subditas esse oportet; [a] non enim
dum de domo dissero, intelligo domiciliũ, seu habitatio-
nem parietibus, & tectis constructam, cum, vt (inquit)
Vitruuius † homines ab initio sparsim vagarẽtur, & ha- 18
bitarent, sicut feræ in syluis, speluncis, & nemoribus, erra-
ticam agentes vitã, nullo inter se sermonis, aut iuris vin-
culo coherentes, sed frondes, & herbas pro cubilibus, spe-
luncas, & antra pro domibus habentes, iuxta illud Ho-
ratij: [c]

Syluestres homines sacer interpresq; deorum
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orphæus.

Quæ traditio, piè, † & religiosè, authoritate sacrę paginę
improbãda est; [d] sed intelligo domũ (licèt sit vox † analo 19
ga) [e] pro familia † sub vnius patrisfamilias protectione, 20
obediẽtia, ac potestate degente, quæ tamen à natura tri 21
buta potestas, cùm non sufficeret, quia illa per peccatum
infecta, inferior appetitus pars, aduersus superiorem ratio
nis, sæpè pugnat (iuxta illud Pauli [g] asserentis: *Sentio aliã*
legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ.) Et aliquã-
do eam vincẽs, ac superans, Anthæusq; Herculem interi
mens, [h] non solum serui domino, sed & vxor viro, & fi-
lij parentibus, † contra rationem naturalem, eos dirigẽ
tem [i] ad obedientiam, inofficiosi, dissoni, ac inobedien- 22
tes existunt! Antiqui legumlatores Romani, politicæ vi-
tæ Principes, † tantam in liberos parentibus potestatem
concesserunt, vt nõ expectato legum, aut iudicis auxilio, 23
ipsos occidere, & pro libito exhæredare liceret; quod
† lege Romuli his erat verbis conscriptum, [K] *Paren-* 24
tum

A Arist. 3. Politico. Guilliel. Bud. in annota ad l. Ius ciuile, p. 64. Camil. Borrel. de Regis Catholici præstant. c. 65. n. 11. & seq. Et facit illud Ecclesiast. 31. n. 25.
B lib. 2. c 1. Cice. lib. 1. de inuentio. in princi. & in oratio. pro Sextio. Simon de Repub. lib. 1. c. 3. n. 3. 6. & seq per tot. Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2. pag. 187 col. 2. vers. Vnde primi. Forcatulus per tex. ibi, qui legibus, & moribus reguntur, in l omnes populi, num. 1. ff. de iust. & iur. ita facta l. ea tamen, ff. de legat. 3. Afinius in praxi iuditio. de modo procedendi in ciuilib. cap. 2. nume. 2.
C in Arte poetica.
D Belarmi. de controuer. christia. fidei, tom. 1. cōtrouers. generali, 5. lib. 3. ca 5 ad fin. pag. 1320. Lactant. lib. 6. diuinat. institu. de vero cult. c 10. Ioan. Mariana de Rege & Regis institut. lib. 1. cap. 1. Cassane. in cha talog. gloriæ mundi, parte 12. consideratio. 72.
E Raudens de analogis, cap. 19 nume. 5. Corne. consil. 169 num 8. & consil 198. nume. 3. volum. 3. & consil. 41. nume. 5. 6. & 11. volum. 4. Hieronymus Gabri. consil. 98 nume. 14 voluume. 1. Menoch. consil. 329. n. 29. Izabellus in æconomica christiana, tract. 1. c. 1. pa. 718. Afflict. decis 384. num. 11 Grammat. 87. & Carabita super ritibus magnæ Curiæ, ritu 301. nume. 28. Guillielmus Benedictus in dicto cap. Rainuntius, verb Domum.
F l. pronunciatio, 195. §. familiæ, ff. de verbor. signif. l. pater & filius, 17. ff. de testib. cum duabus sequentib. l. tutelæ, C. de excusa. tutor lib. 10. & l. fin de officio Præsidis. l. cum vnus, & ibi glos. verb. domum, ff. de alimentis & cibariis legatis. G Ad Roman. 7.
H Post Hieroglifi. Pierij Valer pag. 568. vers. Herculis Antheum.
I l. veluti, ff. de iust. & iur. Foler. in praxi censuali, verb. Nicolaus, a num. 142. & eruditissimus Regens Mart. Monter tom 1 decis 32. nume. 16. & duob. seqq B. Paul. ad Ephes. c. 5. & 6. & ad Colocens. cap. 3 & Epist. B. Petri 1. c. 2. & 3. in princip.
K Petrus Herod. rerũ iudicatarũ, lib. 6. tit. 7. c. 1. l. fin. C. de patria potest Balduin. in commẽtariis ad leges Romu-

tum in liberos, omne ius esto, relegandi, vendendi, occiden-
di. Quam legem Regiam appellat Petrus Faber:
25 *l* ac etiam lege † duodecim tabularum *m* habebāt in
eos vitæ, necisquè, terquè eosdem venundandi po-
26 testatem. Tamen, cum occidere filium, † hoc tan-
tum manu sua facere esset concessum, non medio-
cris, propter naturalem affectum erga liberos, in li-
centia erat prohibitio, & vix inuenietur, quisquam
vocatus in ius, quod filium occidisset: quæ summa paren
tum potestas, licèt futuris seculis aliquatenus limitata,
& restricta, necnon interpretatione molita fuerit, vt
27 licet emendare, † & corrigere, ac moderate castigare pos
sit; non tamen sæuire, nec atrociter in filium animaduerte
28 re iura patiantur, *n* cum, vt inquit I.C. *o* † patria pote-
stas in pietate, non in atrocitate debeat consistere: nam
si maiori animaduersione filius dignus sit, non à patre,
sed à Iudice, cum causæ cognitione puniri debet; & ita in
telligi debet noster I.C. *p* dum asserit, patrem non
posse filium inauditum occidere, sed non adeò fuit paren
29 tum potestas restricta, vt eiusdem potestatis iure † non li-
cuerit filiā in adulterio, & rebus venereis domi suę de-
prehēsam occidere, *q* dummodo simul vtrumque ferro,
& sua manu (si non patronum, neque patroni filium) oc-
30 cidat: filium etiam propter † nimiam paupertatem, &
ægestatem, victus quærendi causa vendere: *r* maxime si il
le adhuc sanguinolentus sit, idest recenter natus. Sed ta-

 men

Romuli, l. 17. Ioan. Rosinus lib. 8. antiquita. Rom. ca. 5. l. 17. Carol. Sigon. de antiquo. iur. ciuium Rom. lib. 1. c. 10. in prin. facit l. in suis, in finé, ff. de liber. & posth. Stephan. Vinandus Pighius in analib. Magistratuum, & prouincia. Popul. Rom li. 1 pag. 19. vers. Legem, de patrum iure. P. Ioan. Azor 17 inter leges Regias enumerans, 1. p instiru moralium, lib. 6. cap. 62. pagi. 608. & 610.

L Semestrium lib. 2. c. 24.

M Rosinus vbi proxime libro 8. c. 6. 3. p. de iure priuato pag. 336. G. Luguuni 1585. Alexand. ab Alexan. dierum genialium lib. 6. cap. 10. versic. Insuper filios, vbi scholium Tiraquel. pagi. 886. Asinius in praxi iuditiorum, de modo procedendi in ciuilibus, cap. 2 nume 16. cum sequent. Vinandus Pighius vbi supra, lib. 3. pagi. 150. versic. Vendendi. pluribus exornans Ioannes Solorzano de parricidij crimine, lib. 2. cap. 7. l. fin. versi. Quis enim, C. de curatore furiosi.

N l. 3. & 4 C. de patria potestate, l. vnica, C. de emendatione propinquorum, l. 8 & 9. titu. 8. part. 6. Petrus Faber lib. 3 semestriū, c. 16. Menochi. de arbitrar. casu 364.

O in l. Diuus, ff. ad l. Pompeiam, de parricid.

P l. 2. ff. ad l. Corneliam, de sicariis. Pinel. 2. par rubr. C. de bonis maternis, nu. 18. Cuiac. lib. 4. obserua. c. 22. & lib. 6. cap. 17. Solorzano de crimine parricid. lib. 2. c. 8.

Q l. patri, 20. ff. ad l. Iul. de adulter. Pinel. 2. par. rubricæ, C. de bon. mater. num. 19. Couarru. 2. par. de sponsal. cap. 7. §. 7. num. 3. Tiber. Decian. tract. crimina. tom. 2. lib. 9. cap. 15. a num. 14. Leonardus Lesius de iustit. & iur. lib. 2. c. 9. dubitat. 4. pag. 88.

R l. 2. C. de patrib. qui filios distraxerunt, Couarru. lib. 3. variar. c. 14. nu. 4. Pinel. vbi proxime num. 20. Ascanius Clemens in tracta de patria potestate, ca. 6. effectu 1 per tot. Camil Borrel. in Regia Aragonū, §. 1. glo. 3 num. 249. & 250 Asinius in praxi in princ. tit. de instantiis, c. 2. a nume. 21. Molina tomo 1. de iusti. tracta 2. disputatione 31. vers. Sciendū est, pag. 243. & 244. *Petrus Roixius* decisione Lytuanica 3. nume 249 & sequent. Bursat. consil. 16. nume. 63. in 1. Tiraquel. de retractu ligneager, §. 26. glos. 1. nume. 16. & 17. l. 8. & 9. titu. 17. part. 4. vbi Gregor. Lopez. Et facit glos. Obsides dedit, in cap. ex rescripto, de iureiuran. Cuiacius in interpretatione ad Iulium Paulum receptarum sententiarum, lib. 5. titu. 1. de liberali causa, in princip. Villadiego in Foro iuzgo, lib. 2. tit. 5. glos. l. 8. nume. 17. & lib. 5. titu. 4. glos. l. 13. Surd. de aliment. priuileg. 28. Marta de iurisdict. p. 4. centur. 1. casu 90. nume. 2. & 6. Azor. 3. p. instit. moral. lib. 8. ca. 6. p. 507. & 508. Lesius de iust. & iur. lib. 2. c. 5. dubitat. 4. n. 27. p. 44.

S l.filiæ,12.C.de collatio. l.si viua matre. versic. Sin vero,C de bon.mater. l.cũ in adoptiuis,versic.Cum enim,ibi,Nexu diuino,C.de adoption.l.penult.ff.de officio Prætor.Pinel. vbi proxime num 4. & Forcatulus in Necyomancia,dialog.15 in principio, & in l nonnũquam,num.3. de iustitia & iure.
T l filiusfamilias,117 §.secundum vulgarem,ff.de legat 1. Pinel.in l 1. par. 1. numero 3. C.de bon. mater.
V In § ius autem, Insti de patria potest l.3. ff.de his, qui sunt sui.
X In d § ius autẽ,verb Romanorum Pinel. vbi supra num.9. Carolus de Grasaliis 1.p.Regalium Franciæ, iure.10 Gulielm Benedi. in cap.Raynũtius,verb.Matrem insuper Cletam. numero 22. & verb. Si absque liberis. de pupillari,nume. 38. & 39 Alciat. lib 2. dispunctio. capit.22 & consil.498. nume. 2:& 3. Conan.in commenta. iur. ciuil. lib.2. capit. 23 In fine. Renatus Chopinus de comm Gall. consuet par.2. in princip. num 2 versic.Patriam, pagi 38.nouissime Petr.Gulkemius in tract. de vsucap. & pręscriptio p 3.c 3 nume.354 & pluribus sequẽtibus.
Y Rebuf.verb. Francorum pag.3. in procemio concordatorum,& Conan. lib.2. comment iur.ciuil.c.9.num. 7. & Benedict. vbi proxime.& Vvolfangus Lazius de aliquot gentium migrationibus,lib.3. pag 57.69 & seq & P.Nicolauss Serarius tom.1. opuscolorum Theologicorum de gestis S.Kilia. in oratione 6.de Francorum nomine,pag.328.

men quæcumque fuerit illa [f] sacra, & inæstimabilis pa-
tria potestas [r] solum † in orbe Romano obseruatam fuis- 31
se tradit Iustinianus.[u] Ex quo ibi aduertit Accursius [x] a-
pud Gallos nunquam talem potestatem fuisse cognitam:
quasi eorum Prouincia, sub orbe Romano non compre-
henderetur, qui etiam Franci [y] appellati † à Frãcone, pro 32
fugorum Troianorum Duce. Quę tamen † traditio ex 33
verbis Iulij Cæsaris [z] dubia redditur, qui de Gallorum a-
gens moribus inquit: In vxores, sicut in liberos, vitæ, ne-
cisquè, viros potestatem habere. Quibus verbis sententia
Accursij non tam vera videtur, vt aliqui astruunt; quæ ta-
men inter se ita concordari [a] possunt, vt Accursius non
de Gallis antiquis, de quibus Cæsar, sed de Frãcis, qui Pha
ramonem Ducem sequuti, melioribus auspiciis, Galliam
exornarunt, anno à Christo nato 420. qui illam potesta-
tem occidendi, Romanę imitatricem, sustulerunt, loqua-
tur, qui à Romano iugo exempti, Gothis, contra Roma-
nos, in auxilium essent pręfecti. Nos tamen, † qui à Cel- 34
ticis Gallis nomen, originem, ac mores aliquos fuisse mu
tuatos, credimus, vt & Celtiberi, & Regio nostra Arago-
nensis [b] Celtiberia, † ab antiquis scriptoribus appelletur, 35
iuxta illud Lucani: [c]

Profugiq; à gente vetusta
Gallorum, Celtæ miscentes nomen Iberi.

Licet Raphael Volaterranus [d] eam partem, nunc Vizcayam nominari existimet, sibi repugnans, cum in illa Celtiberiæ regione enumeret Bilbilim patriam Martialis, Cæsaraugustam Regni Aragonum caput, necnõ Oscam: & paulò

Z In comment.de bello Gallico,lib.6.p.129. Lugduni 1565. Pirrhus in consuetudines Aurel.tit.de feudis,cap 41.pag 23.colum.2.versic.Et si dixeris. Decian.tom.2.tract crimina.lib 9. cap. 11. num. 8. Duarenus in comment.ad titul.de his,qui sunt sui.cap vnico,versic.Ex his quę diximus. Forcatulus in necromancia iuris,dialog.15.nume.3.& 4.Ioannes Igneus in repetitione l necessarios. §. non alias,2 par. num.276. ff.ad Silanianum Camillus Borrellus de Regis catholici præstantia,cap.65 num 42.& seq Casaneus in cõsuetud Borgundię,rubr.6.§.3. glos.1. versic.Licet. Petr.Gregorius syntagmat. iur. vniuers. lib.22. cap.5. num.4.Eginarius Baron tit.de patria potesta.
A Forcatulus dicto dialogo 15. num.3.& 4.
B Apianus Alexandrinus de bellis Hispaniensibus in princip.versic. Illud tamen dicam,pag. 447. & 448. Didacus Perez de Mesia lib 2 de las grandeças de España. c.159.p.309. C Lib. 3.
D In Geographia lib.2. colum 18.versic.Celtiberorum quoque. Petrus Crinit.in vita Martialis.

& paulò ante *e* Aragonũ Regnũ inter Celtiberos &Tarraconẽſeſcõſtitutũ, tradit,omnesq́;Numantiã (quæ hodie Soria dicitur,ac prope fines Regni Aragonum ſita eſt)inter Celtiberorum ciuitates enumerant : dubitant tamen
36 *f* Celtas fuiſſe Gallos, † ſed imò ex populis Hiſpaniæ,inLuſitania,inter Anã & Tagum fluuios Hiſpaniç, maiori ex parte excolentes,&Luſitanorum plerique,qui,ex vlteriori Tagi regione in coloniam Romani traduxere exiſtimant;ſedRodericusSancius *g* HiſtoriæHiſpaniæ ſcriptor, inquit:Quod hoc
37 Regnum Aragonum † Celtiberorum gẽs bellicoſiſsima incoluit,quæ ſæpè Romanis, & exteris, non paruo terrori,atque excidio fuit.Cuius ſitum,gentiſque ferocitatem,nobilatem, ſolique fertilitatem, ac fluuiorum inæſtimabile vectigal, cæteraſque laudes non poſſemus breui oratione recenſere;maximè tamen religione, pietate,ac fide,cæteris omnibus Prouinciis præſtat, ex eaq́; oriundi quaſi cœli procliuitate,atque naturali propenſione,& affectione in religionẽ erga Deum,fidelitatem erga Reges,& pietatem erga parentes ducuntur, cùm in ea non leui coniectura ducamur,ad credendũ priuſ-
38 quam in qualibet alia orbis parte,†à primis eius incolis ArãDeoAgonio,qui rebus agẽdis prçerat,inter duo flumina,nunc Aragonia vocata,extruxiſſe,&erexiſſe: *i* mos
39 enim fuit † illis antiquis gentibus, quæ primò ad inhabitandam aliquam regionem acceſſerant,ſuperſtitioſè, ijs(quos numinum vice colebant), aras erigere,vbi vi-
40 ctimç incenſæ arderent. Vnde,coniectura nobis eſt,nomen Aragonum fluxiſſe † ab Ara,& Agonio,à quo Romani montem Quirinalem,vbi ſacrificia fiebant, Agonium;in quo prius Numam habitaſſe,ſcribit Solinus;&
41 nunc dicitur, Mons Cauallus, † à duabus ſtatuis marmoreis Alexandri Magni, Macedonum Regis: quas ex Alexandria Conſtantinus Imperator Romam tranſtulit,atque in medio Thermarũ à ſe inQuirinali extructarum collocauit:quarum altera Phydiæ, altera Praxitelis manu factç ſunt, vt titulus indicat.Collẽ Quirinalem Agonam, de qua Ouidius: K

Templa Deo faciunt,collis quoq́, dictus ab illo eſt.

Et Oratius: *l*

Cubat hic in colle Quirini.

Portam

E Col.16. ad med.Diod. Sicul.lib.6.antiq.Epiſ. Gerund.in Paralyp. lib.1.capi.10.& 13.

F Borrel de Regis Catholici præſtantia,cap.68. nume.55.& 56 de quib etiã Ptolom, lib.2.ca.5.& Strabon lib.3.

G 1.par.cap.13.in fine.

H Guiliel.Benedict.in dicto c.Raynuntius,verb.Si abſque liberis, de pupillari,num 40.& 41.ibi:Celtiberi multum fideles ſemper exiſtimarũt nephas eſſe ſuo Principe in acie mortuo ſuperuiuere. Michael Martinez del Villar in ſupremo RegioCõſilio fiſci meritiſsimus Aduucatus in appẽd.de inata fidelitate Regni Aragonũ,diſſertiſsime & eruditiſsime proſequitur,& pluribus confirmat.

I Roſinus antiq. Roman. lib.1.c.19.pag.84.F. Alexand.ab Alexand. dierum genial.lib.4.c.17.pa.557 verſi.Ideo ſuccincti. & libro 6.cap.8.pa.880.verſic.Sed quia,& vtrobique ſcholium Tiraq. Polidor. Virgil.de inuentorib. rerum,lib.6. cap.7. in prin. Sebaſt.Couar.in theſauro de la lenguaCaſtellana,dictiõ, Aragon. folio 82. colu.1.B.Iſid.lib.5.Ætimologiar.c.4.

K 2. Faſtorum.

L lib.2.Epiſtol. Roſinus vbi proxime lib.4.c.5.pagi.140.B. C. Onuphrius Panuinius in Vrbe Romana de Collo Quirinali, pagi.145.

Portam Collinam Agonensem,& sacrificia Agonia,diē nonum Ianuarij,quo sacrificium fiebat,Agonalem,vt inquit Ouidius: [m]

Quatuor adde dies, ductis ex ordine Nonis,
Ianus, Agonali luce piandus erit.

Et paulò post:

Pars,quia non veniant pecudes,sed aguntur,ab actu,
Nomen Agonale credit habere diem.

Ac denique hostiam,quam eo die Rex,pro rebus benè agēdis,offerebat, Agoniam appellabāt: [n] & Agones eos, qui percutiebant victimam ante immolationem. Quód,si veram religionem intueamur, ad verumque Dei cultum oculos conuertamus,videbimus in nostra Aragonum Prouincia, † veræ re- 42
ligionis,& fidei,extitisse fundamentum,exordiumque,& originem in Hispania;cùm in ea primi, & plures Beati Iacobi monitis,† & prædicatione fue- 43
rint christianam religionem professi,ac veri Dei fidem agnouerint: quorum sanctorum ad fidem conuersorum festum die xv. Maij celebratur,ac in toto Regno ex dispositione forali [o] collitur,& feriatus dies est constitutus:quod vltra Romanorum Pontificum,& Doctorum authoritates,quibus hæc confirmantur vnanimis est Ecclesiarum Hispanię traditio. Atque ita (vt inquit beatus Ioannes Chrisostomus) : *Si traditio est , nihil quæras amplius*: Quia, vt inquit B. Ignatius, [p] omnis, qui aliquid dixerit, pręter illa quæ tradita sunt, tametsi fide dignus, tametsi ieiunet, tametsi virginitatem seruet, tametsi digna faciat, tametsi prophetet,lupus tibi appareat,in grege ouium corruptionem operans,et in Hymno beati Iacobi canit Ecclesia:

Tu cæca nox,atque impia,
Nos cum teneret vanitas,
Lucem salutis primitus,
Oris Iberis impetras.

Cûm Hispania dicta fuerit [q] Iberia † ab Ibero flu- 44
mine , vel ab Iberia ciuitate , ad Iberi fluminis ripam sitam, qualis est nostra CAESARAVGVSTA, in qua Deipara Virgo, adhuc viuens apparuit † & 45
sui Imaginem Angelorum ministerio supra columnam marmoream deduci iussit , vt ibidem Apostolicis manibus,Ara in eius honorem erigeretur;quam hodie nos, & exteri summa cum veneratione collimus,

M 1. Fastorum. Vvolephangus Lazius lib. 10. commen Reip. Rom. capit. 1. pag 855 in fine, & 856. in princip. lib. 1. pagin. 47. versic. Versi.

N Vvolephangus Lazius lib. 12. in commē. Reipub Romanæ, c. 2. in fin. p 890

O Foro vnico, titu. de feriis Tirasonę, anni 1592. cui adde c. irreligiosa. de consecratione, distinct. 3. Bald. consil. 166. nume. 2. volu. 5. Maranta in Speculo. 4 p §. validum , aut inualidum, num. 91. Decius in l. milites, num 18. C. de testam. milit B. Anton. in summa sacrę Theolog p. 2. tit. 9. c 7. in princip. & in § festa autē. Alderan. Mascar. de genera. statuto, interpretat. conclus 1. n. 255.

P In Epistol. ad Hieronē Diaconum

Q Camillus Borrel. vbi proxime, c. 68. n. 48. & 53

mus, r cuius ædificationem singulis annis à Cæsaraugustana ciuitate, die xij. mensis Octobris solemniter celebratur, ac voto conciliariter emisso, sicut cęteri dies festiui ab eiusdem ciuitatis incolis obseruatur,
46 & ideo hanc ciuitatem Beata Virgo † à Sarracenis, Christianę fidei hostibus, defendens, eosq; Angelorum ministerio occidens, ab eminenti ruina, & periculo liberauit; s In cuius miraculi, & auxilij memoriam eo loco Templum eidem Virgini dicatū, quod Portillo dicitur, constructum fuit. In hac Prouincia
47 vera Christi Fides nunquam † labefacta legitur.
48 t Sed officium sanctæ Inquisitionis, † quod pro eius sinceritate conseruanda fuit introductum, priusquā in qualibet alia Hispanię regione, claruit. In qua etiā
49 Prouincia Deus optimus maximus mysterium † fidei pluribus miraculis confirmauit, v vt illo Sanctissimo Corporalium Darocę miraculo, quo motus Vrbanus Quartus festum Corporis Christi instituisse fertur: Aliudque in monasterio S. Mariæ de Piedra, Cisterciensis Ordinis, ab antiquis temporibus veneratur, & in loco de Agua Viua, vbi perpetuum, & continuatum adest miraculum, cum per spatium centum

R Doctor Iacobus de Prades in historia de la adoraciõ y vso delas santas Imagenes, lib. 2. c. 5. §. 1. & lib. 3. c. 9. § 1. Eruditissimus Petrus Cenedo, in suis Collectan. 1. p. collectan. 43. a nu. 2 cum seq. Alphonsus Mendoça, in quęstio. quolibet, q 5. scholastica fol 429. Lop. Madera, de las excelẽcias de España, cap 6. pag 56. col. 2. Gaspar Ortigas, meritissimus olim Regius Consiliarius in patrocinio pro nostro Cæsaraugustano Gymnasio. 5 p. n. 101. Hieron de Blancas, in Coment. rerum Arago. pag. 143 P. Petrus Tyraeus de varijs prodigiosis aparitionibus, lib. 1. c 11 nu 206. pag 19. Doctor Bartholomeus Laurẽtius, dignissimus Canonicus Ecclesiæ B. Marię del Pilar, qui anno 1591. de illius Ecclesiæ fundatione, ac de aductu S. Iacobi in Hispaniam, prædicatione, translatione, miraculis, & discipulis, auctorum indicem edidit. Petrus Ludouicus Martinca ingenio ac dicendi facundia vir præstans, in Responso pro don Garcia de Funes & Villalpando, super Varonia de Quinto, a nu. 689. ad num. 695. Didacus Perea de Messa de las grandezas de España, lib 2. c. 161. Thomas Bozius de signis Ecclesiæ, tom. 1. lib. 9 signo. 36. c. 9 pag. 707. vers. Audi an ista sit, Don Iuan Velasco in Responsione ad Baronium Petrus Anton Benter in Chronicon Hispan. lib. 1. cap. 22 & 23 Hieron. Zurita in Annalibus, lib. 1. c. 44. p. 1. Vaseus año 37. histor. & Ambros. Morales in Chronica generali Hispan. lib. 9. cap. 7 fol. 229. in princ. Pineda in Monarchia 2 par. lib. 10. cap 25. §. 4. Mariana de rebus Hispan. lib 4. cap 5. Iacobus Valdes de dignitate Regum Hispanię, cap. 6 num 20. Augustinus Morlanes collega noster, & eruditionis & prudentie paternæ hęres in allegationibus pro Ecclesia B. Mariæ del Pilar, contra Cathedrales Ecclesias. num. 393. Doctor Michael Martinea à Villar, post motiua ad sententiam ab eo in fauorem Ecclesię B. Mariæ del Pilar, dum esset Curię Iustitiæ Aragonum Locumtenens latam in sua interpretatione trium Epigramatum cum multorum auctorum enarratione, vers. vltimum esto, pag 83. & seq. Franciscus de Padilla in historia Ecclesiastica Hispanię. 1 par. centur. 2. cap. 8. á quo vsque ad cap. 14. de aductu D. Iacobi in Hispaniam, late & eleganter, de qua re Maurus Castella nouissime integram historiam scripsit.

S P. Mariana lib. 11. suæ historiæ, cap. 24 & 25. Zurita lib. 2. annal c. 60. Iacobus Valdes de dignitate Regum Hispan. c. 16. nu. 6. Hiero. Blancas in comment rerum Aragonens. pag. 142. & seq.

T Ludouicus à Paramo in suo eleganti & nimis elaborato. tract. de origine officij sanctę Inquisitionis, lib 2. cap 8. num 1.

V Valdes vbi supr num 8. Beuter lib. 2. cap. 42 Zurita lib. 3 annalium, cap 37. Marineus Siculus de laudibus Hispaniæ, lib 5. tit. de sacris ędibus, Mariana de rebus Hispaniæ, lib. 3. c. 1. ad fin. pag. 614. Didacus Perez de Messa lib 2. de las grandezas de España, cap. 166. Bozius de signis Ecclesiæ, to. 3. lib. 14. cap. 7. vers. septimum exemplum, pag. 78. in magnis, Andræas Scotus in Bibliotheca Hispaniæ tom. 1, cap. 8. pag. 104 vers. Daroca.

centum & quinquaginta annorum,ſpecies Sacramē-
ti incorruptę ſeruentur,potentia eius,qui eas à vora-
citate ignis,Eccleſia combuſta,ſeruauit, necnon etiā
in oppido de Aniñon Communitatis Calataiubij.
Atque ita in hac Prouincia pro fidei defenſione in-
numerabiles viri, † mulieres, & infantes martyrium 50
paſſi ſunt, x & ex ea oriundi Martyres Laurentius,&
† Vincentius , y conſtantiſſimè pro eadem fide tor- 51
menta , alter Romæ , alter Valentiæ pertuletunt; In
quorū primi honorem,omnium, quæ in orbe ſunt,à
Catholico,& potentiſſimo Philippo Rege † noſtro 52
z ornatiſſimum Templum, ac ditiſſimum Cœnobiū
Fratruum S.Hieronymi fuit conſtructum,quod octa
uum mundi mirabile meretur haberi, de quo in-
quit Poeta Valentinus. a

O tu qui palles hac viſa mole viator
Ingredere vlterius,pluſq; ſtupebis opus
Extra non cernes templum,ſed verius Vrbem,
Intus non Vrbem,ſed,vero nomine cœlum.
Sed.
Quis hanc ſacrauit inclyto Deo domum?
Philippus ille, cuius eſt negotium
Deus, boniq; cura,Regnum,vterq; ſol.

Secundus vero in ditiſsimis, ac ornatiſſimis tem-
plis,b non ſolum à noſtris,& Valentinis,ſed à Luſita-
nis , & Hiſpalenſibus , ac Pariſienſibus ſumma cum
deuotione colitur, atque veneratur. Cuius ſola Sto-
la noſtram Cæſarauguſtam ab obſidione Francorum
qua præmebatur liberatam miraculoſe legitur. Nec
non etiam † Orentius & Paciencia,&alter Orentius 53
Archiepiſcopus Auxenſis miraculoſe apud Gallos
electus,illuſtriſſimi ac inuictiſſimi Laurentij paren-
tes , & frater;quotum ſancta Oſſa apud Oſcam eorū
patriam feliciſsimam ſumma in veneratione retinen-
tur,non obliuioni tradendus ſanctus Braulius c † ad 54
Epiſcopatum Cęſarauguſtanum miraculoſe electus,
qui licet ab aliquibus B.Leandri,Fulgentij,& Iſido-
ri frater iudicetur tamen verius eſt , non eorum fra-
trem

x Mariana vbi proxime lib.4.c.12.pag.161. Aurel. Prudentius in Peryſtephanon Hymno. 4. de decē & octo Martyribus Cæſaraug. Petr. Cenedo d.collect.43.num.5.& 7. vbi plures congerit,Gaſpar Ortigas Regię Audiētiæ conſiliarius digniſsimus in patrocinio Gymnaſij Cæſarauguſtani.3.p.num.10. Camillus Borrellus de Regis Catholici præſtantia. cap.70. nu.9. & ſeq.Ambroſ.de Moral. in ſua hiſtoria.lib.10.c.5 cum tribus ſeq.à pa.337. cum ſeq. Andr. Scotus in Hiſpan. Bibliotheca Francafurti 1608.tom 2. c.5. verſ.Cæſarauguſta,p.103 Padilla in hiſtoria Eccleſiaſtica Hiſpan.1.par. centuria 4. cap.5. & duobus ſeq.Hieron. Zurita 1.par. annal cap.44 pag.43.vbi etiam de Stola B. Vincentij.

Y Iacobus Valdes de dignitate Regum Hiſpan. cap.7.n.56.& ſeq Ambr. Moral. lib. 9. Chronicæ generalis Hiſpan.cap 46. fol.319.Bibliotheca Hiſpan.pag.106.verſ. Oſca. Padilla 2.p.hiſtor.cent 4 cap.9.& duobus ſeq.

Z Quod eleganter deſcribit Ioan. Mariana de Rege & Regis inſt lib. 3. cap.9.pag.340. verſ.quā laudē,cum 9.paginis ſeq. Valançuela in defenſione monitorij , aduerſus Ducem & Senatum Venetorum,2.par.num.22

A Inter opera Iacobi Falcon,lib.1. Epigram 8.9. 10.14 & 15.

B Ambroſius Moral. lib. 10.ſuorum annalium. capit. 8.

C Roderic.Archiepiſco. Toletan. lib. 2. hiſtorię, cap.15. Marineus Siculus de reb.Hiſpan lib.5.c.21 Mariana lib 6.cap.6. Borrellus de Regis Catholici

trē,ſed valde amicū fuiſſe,ac cū eis aliquib⁹ Cōciliis Toletanis interfuiſſe
d & fratrē Ioānis eius in Epiſcopatu prędeceſſoris extitiſſe, & S. Valerius,
e qui primo Cæſaraugusta. Cōcilio interfuit, Era 418. anno Dñi 380. cui⁹
Archidiaconus fuit S. Vincētius, quorū meminit Prudentius *f* his verbis:

Inde, Vincenti, tua palma nata eſt,
Clerus hinc tantum peperit triumphum,
Hinc Sacerdotum domus infulata,
Valeriorum.

Quodſi ad huius Prouinciæ Reges orationē cōuertamus, inueniemus, eos
ſemper Apoſtolicę authoritatis, & patrimonij defenſores, ac protecto-
res extitiſſe, ac fidem Chriſti, ſuamq; monarchiā, & regni limites cū infide
liū ruina, atq; pernicie, latè extēdiſſe: quā ratione, eis Innocētius III. *g* con
55 ceſsit † quòd eſſent Anteſignani Eccleſię, in eoq; illos omnibus aliis chri
ſtianis Regibus pręṫulit, & quòd vexilla eius portent cūm inſigniis regni
56 Aragonū: & quòd omnes Bullæ, † & diplomata gratię, quę Romę expe-
direntur in Cancellaria Apoſtolica, fila rubea, ac palida, ſeu crocea (quę ſeu
torū Aragonię colores ſunt) pēdentia haberēt, vt hodie eſt in vſu. Sed in-
57 ter omnes, duo ſtatim nobis ſeſe offerūt Reges, *h* Iacobus ſcilicet, † qui Va
lentiā à manib⁹ Sarracenorū eripuit, Baleares inſulas ſubegit, ac Ordinē S.
58 Marię de Mercede pro redēptione † captiuorū, necnō
Ordinē Mōteſię, Gregorio IX. approbāte inſtituit, ac
plura alia tāto Principe digna, à Bernardo Miedes *i* E-
piſc. Albarracinēſi elegāter relata, geſsit. Et Ferdinan
59 dus *k* Ioānis Secūdi Regis Aragonū filius, † ac alte-
rius Ioānis, Caſtellę Regis, ex Iſabella filia gener, nulli
maiorū ſuorū fęlicitate, ac potētia ſecūdus, vt qui li-
mites Imperij, gloriçq; Hiſpanię propagauerit, ſuis ar
mis, ac virtute ſectā, & potētiā Sarracenorū debilita-
uit, eorūq; reliquias ſua virtute, ac robore deleuit, &
Hiſpania expulit, Granatę regnū eis adimēs, quod ſe-
ptingētos annos circiter tenuerāt. Vnde ex hac virtu
te, & gloria, quę omnes quorūuis glorias ſuperat, ab
Alexādro Pōtifice, ac Patribus, Rex Catholicus fuit
appellatus, & omnium conſenſu lauream inter Pri-
ncipes chriſtianos meritis, & authoritate maiorum
60 retulit, Catholiciq; nomen † (licet ante eum quāplu
res

præſtātia, c. 83. n. 4. & 5. per tot. Ambro. de Mora. enſu choro. general, li. 12 c. 21. p. 124 & 129. verſ. S Braulio. Padi. vbi ſupra centu 7. c. 28. 2 p.

D Garc Loaiſa in collec. Concilior. Hiſpan. in decre. Gūdemari, p. 275. in verſ. Interfuit etiā. & in 4 Conci. Tolet. p. 175. verſ. Braulio Cæſaraugusta. & p. 772. verſ. Braulio frater Ioannis.

E Anto. Auguſt. in Epiſt. ad Hiero. Blanc. in fin. eius cōmenta rerū Aragonēſ. Garc. Loai in colle. Cōci. Hiſpa ad Cōcil. Cęſaraug. p. 34. verſ. Valerio. Padi. d. cētu. 4 c. 8. Et Era in quo diſtinguatur á cōputatione anni, Couar. lib. 2. variar. c. 12. n. 3.

F In Peri Stepha. hym. 4 late & elegāter D. Martin. Carri. Abb. Mōtis Aragonū pietate & eruditione inſignis in ſua hiſt. B. Valer c. 1. & 2. per tot. Cuius tanta eſt modeſtia, vt ab amiciſsimo, qui eius ſummā virtutē nouit, & in multis expertus fuit laudari nō patiatur.

G Vald. vbi ſup. c. 20. n. 27. H Caſa in catha. glo. mun. 9. p. conſid 9 Borrel. vbi ſup. c. 92. n. 52. & 53. cū ſequen Rapha. Volaterran in anthropolo. cap. Ordines militares. p. 657 D. M Marti. à Villar in append de innata fidelitate Regni Aragonū. I In ſua de eo Rege hiſtor. & P. Franciſ. Diago in annalib Regni Valēciæ lib. 7. k Borrel. vbi ſup. c. 41. & 42. per tot. & n. 33. Marti. del Vill. vbi ſup.

res alij Hispaniæ Reges eo titulo potiti fuerint) validius in illo firmatum fuit, *l* vt canit Petrus Crinitus: *m*

Per te surgit gens Aragonia.
Tu solus aucta per numeros suos
Virtute, Princeps insuperas plagas,
Ascensum facile paras.

Ac cuius auspiciis nautæ nouũ ingressi pelagus, periçcos lustrauere, ac ignotas orbis insulas, terras, & gẽtes, Hispanorũ ditioni adiecerũt, Lusitaniæ Regẽ, de finibus tumultuantem, breuiter armis cõpressit, ac in vniuersa Hispania mores populis, otiaq́; ferro dedit; à quo Carolus Quintus eius nepos, prudentissima regnandi pręcepta, & saluberrima regendi Prouincias consilia accepit: quæ ipse perpetua traditione in Philippum eius filium transfundit; qui pater narum traditionum memor, atque zelator, illa quę à patre regnandi documenta acceperat, moribundus, gemens, & cum lachrimis eius filio Philippo D. nostro, nunc fœliciter regnanti, seruare mãdauit, *n* cæterisque Regibus Prouinciarum Hispaniæ sensim deficientibus, soli Reges Aragonum mansere, *o* qui cæteris Regnis imperarunt. Nam:

Betica mittit equos; tauros Xarama superbos;
Illustres Castella Duces; Aragonia Reges.

Vnde miror, Thomã Bozium *p* dixisse, Aragoniã proprio Rege orbatã, maximamq́; priscę potestatis iacturam fecisse, ac potius lãguere, quã caput suũ, vt olim attollere videatur, cùm à Ramiro Primo, vsq; ad nostrũ Regẽ Philippũ, *q* viginti & tres Reges Aragonũ enumererur, qui sẽper authoritatẽ Sedis Apostolicę venerãtur, ac Ecclesię libertatẽ augere, & cõseruare nitũtur. Et quod magis mirandũ est, virũ piũ, & doctũ *r* temerarie occulti iudicij diuini causam inuestigãtem, dixisse eam esse, quod in Aragonia causæ ecclesiasticę ad tribunalia iudicũ seculariũ trahãtur. De cuius rei iustificatione, & veritate infra agemus; imò si quod dictus Bozius refert, esset verum, magis hoc euenisset, quod & regum, & regnorum, sicut & omnium rerum vicisitudo, & commune fatum est; & vbi ad summũ res, siue natura, siue industria

L Raphael Volaterranus in geographia lib. 2. colu. 34. & 35. Camillus Borrellus de Regia Catholici præstantia, ca. 41. num. 11. & seq & cap 42 à nume. 33. vsque ad 40 Valdes de dignitate Regum Hisp cap 13. nu. 19. 21 & seq. Maria. de reb. Hispan lib. 7. c. 4. in prin. pag 315. Lopez Madera de las excelencias de España, cap 12. fo. 82. col. 2 plures referens Valençuela in defensione monitorij aduersus Ducẽ & Rempublicam Venetorũ, 7. p. n. 106. Lodouicus a Paramo de origine officij S. Inquisitio. lib. 3. tit. de Summi Pont. potest. q. 1. opinio. 3. n. 123.

M Lib. 2. poematum.

N Iulius Anton. Brancalassus in Epist proœmiali ad Principes Sabaudios, §. 9. n. 12. & trib. seqq.

O Vvolphangus Lazius de aliquot gentium transmigratione, lib. 10. de Gothis, pag. 728. versic. Postea tempora, in fine.

P In suo tracta de iure status libertatis ecclesiasticæ, lib 6. c. 13. pag 674 versi Post irruptiones. & vers. Secondo in Regno Aragoniæ.

Q Idem Boz. de signis Eccles. lib. 20. c. 8. sig. 89. pagi. 346. vers. In Aragonia.

R Boz. vbi proxime.

dustria perduxit, exinde præcipiti lapsu ruat, *s* cum lex æterna omni huic mundo, & seculi rebus, à principio dicta sit, vt nihil stabile, aut firmum in eo sit, sed omnia, aut pereãt, aut certe mutẽtur; nam vt inquit Iacob: Falc.*

Habent quoque magna senectam.
Et venit elapso tempore summa dies
Tarracone ex magna, vix paruula Tarraco restat,
Et nihil è prisca mole Saguntus habet,
Æmula Cartago Romæ, Roma Æmula cæli,
Si quæras vbi sunt, hæc iacet, illa perit.

Et hoc nõ vi astrorũ, vt aliqui volũt, sed quia Deus omnis iustitię autor, vt cõstituere Imperia, ita & mutare maxime ob peccata solet, *t* qui quando mutare statũ Reipublicæ statuit, mutat prius intellectũ regẽtiũ. Sed ad institutũ redeũtes (à quo paulò diuertisse nemo, qui amorem dulcissimæ patriæ *u* contẽpletur, mirabitur, quod more nostri I.C. *x* aliqua, quæ in mẽtem occurrerunt, in laudem meę patriæ, breui oratione retulerim; nam licet secundum Ouid. *y Omne solum forti patria sit*. Et vt inquit Seneca, *z Patria*
62 *omnium vna sit*: tamen Aragonensibus † semper cæteris nationibus charior habetur. Et:

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.

Quæ ideo longius me traxit, quam putaram). Dicendũ est, quod ad Gallorũ exemplũ, in nostra Prouincia, antiquissimis moribus obseruatũ, ac receptũ fuit, parẽtes in liberos nõ habere † patriã potestatẽ, *a* sal-
63 tim (vt aliqui volũt) quatenus filiis talis potestas erat odiosa *b* cũ illi, natura ipsa, patrię, parentibusq; nimis sint officiosi, & obediẽtes: quodsi ingrati existãt, poterũt eos parẽtes, † causa nõ adiecta suorũ bonorũ suc-
64 cessione priuare, *c* dũmodo nõ prætereãt, sed eis aliquid loco legitimæ relinquãt, quod ad minimã quinque solidorũ Iacensiũ quantitatẽ praxis reduxit, & inueterata Regni cõsuetudo est interpretata: tũcque paupertas erit filio inobedientię, & ingratitudinis pœna, cęterisq; exẽplum. Sed tamẽ licèt in hoc Reg-
65 no cessent iuris effectus, † ex patria potestate, resultantes,

s Lipsius de constãtia libro 1. cap. 16. & Valdes vbi supra cap. 12. num. 9. & Psalm. 101 ibi: Et omnes sicut vestimentum veterascent. & sicut opertorium mutabis eos. & mutabuntur.

* Epigram 76. ad Albanellum.

T Daniel cap. 4, versi. 14 & Sapient. 6. versic. 2. & duob. seqq.

V l. qui habebat, vbi glos. ff. de legat. 3. cum aliis traditis á Tiraquel. in l. 7. connubiali, nu. 66. Casan in cathalog. gloriæ mundi, p. 12. considératione 17. versi. Sed quæ istarũ. Quintilian Mãdos. in regu. Cancellariæ, 5. de reseruatione, quæst. 4. nume. 5. Flaminius Parisius, de resignatione beneficiorum. lib. 5. q. 3. n. 147.

X In l. 1. in princip. ff. de censibus.

Y lib. 1. Fastor. & 1. de ponto eleg. 4. Ioan. Lorinus in cõment. in Acta Apost. cap. 7. versic. 3. pa. 300. & 301.

Z De remediis fortuitorum. c. 9.

A Obseruan. fin. tit. ne pater, vel mater Moli. in Report sororũ. verb. Pater. vers. Pater non habet filios. vbi Por. num. 2. 13. & seq.

B argumen. l. eũ duę, ibi. duplicẽ in eo causam, ff. de captiuis.

C Foro vnico de testam. Ciuium, Monter. decis. 33 n. 7. Moli. in Repor. verb. Testamentũ, in scholis ad illũ forũ super illis verbis. (vnũ ex filiis) & ibi Port. á n. 44. cum seq.

tantes, à nostrisque Doctoribus *d* variis in locis cu-
mulati, non tamen cessat potestas corrigendi filios,
æconomica coërtione † eos modicè castigando; vt, 66
si opus fuerit, possit eos pater includere, & incarcera
re, absq; metu pœnæ priuati carceris, eosq; , quouf-
que resipuerint, & signa mores emendandi, & parēti
bus obediēdi præstiterint, in cōpedibus & vinculis
detinere, *e* quod non competit iure patriç potestatis,
quo non valerent à matre, nec, etiāsi emancipati fue-
rint, à patre corrigi, & coerceri? *f* sed iure domesticç,
& æconomicæ potestatis, quæ politicç † administra- 67
tionis ciuitatis, vel Regni verum extitit exēplar, ita
vt aliqui dixerint, Regnum, seu ciuitatē nihil aliud
esse, nisi quandā magnā familiam; *g* & è cōtrario mag
nam familiam, paruam ciuitatem, & patremfami-
lias, æconomicum magistratum appellāt, & in ea æco
nomicam monarchiam adesse dicunt; *h* cûm fami-
liæ Rerumpublicarum fuerint seminaria, & imperium
familiare omniū primum: in qua, ratione disciplinæ,
& propter mores corrigendos, extēditur hæc pote-
stas ad emācipatos, quos sacris domesticis nō fuisse li
beratos ex sententia Tulij tradit Conanus, *i* cùm e-
mancipatione iura filiationis non sint sublata, † sed 68
abdicatione, quæ vltimum, summumque supplicium
filiorum erat: vltra quod progredi non poterat, quia
per eam familia excludebantur, & coram Prætore
parētes, eum esse filium, negabāt: quæ in nostro Reg
no † ab antiquis desafiliatio vocabatur; *k* nihilq; aliud
erat, quā quedā odiosa emācipatio, quæ in vsu erat, 69
antequam Foro Regni tam libera, & lata parenti-
bus exhæredandi filios facultas adesset. Quæ po-
testas

D Pinel. vbi sup. & in l. 1 par. 1. num 3. C. de bon. matern. Vaconius lib. 1. declaratio. 8. & lib. 3. declaratio. 50. num. 2. Ludouic Moli. de iust. 1. p. tracta. 2. disput. 227. & 228 Didac. Spino in Specul testa. 4 p. glos rubricæ, Corras. in repetit. l. qui liberos, á nume. 13. cum seq. ff. de ritu nupt. Duaren. in comment. ad titul. de his qui sunt sui, c. vnico, versic. Effectus patriæ potestatis. Ascanius Clemens in tract de patria potestate, cap. 6. 17. effectus, late referens tom 8. par. 2. folio 104. in nouissima editione Sebastianus Monticulus in tracta de patria potestate, in §. ius autem potestatis, 31. effectus referens, fol. 133. Ioannes Azor institut. moral. 2. p. lib. 2. cap. 19. versic. Sexto quęritur. col. 181.

E Lucas de Pena in l. 1. fol. 318. colu. 3. C. de cohorta. lib. 12. Abbas in cap. cum contingat, nume. 20. de. for. competen. vbi Anton. de Butr. & alij. glos. Cinus, & Salicet. in l. 1. C. de priuat. carceribus. Anibal Troysius in ritibus magnæ Curiæ, ritu 56. nume. 4. post Bartol. in l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adulter. Thomas Cerdan de Tallada en su visita de carcel, c. 4. num. 16.

F l. 3. §. 1. ibi, Castigare iure patriæ potestatis. C. de pat pot. Pine. 2. p. rubr. C. de bon. mate. nume. 30. & 31. quicquid Bald. dixerit in l. pen. C. de obl. patro.

G Boba. in suæ Polyt. proœ. n. 9. & lib. 1. c. 2. n. 29. Guil. Barcla. lib. 3. de regno, c. 4. p. 130.

H Ex Aristo Bald. in consil. 52. in fin lib. 4. Tiraq. in præfatione vtriusque retractatus, num. 27. Cuiacius in comment. ad l. in suis. fol. 223. ff de liber. & posthum. Volaterran. in philologia, lib. 36. column. 1089. versic. Ex horum similitudine.

I lib. 2. cap. 13. n. 5. p. 195. B. & facit text. in §. minus, Instit. de hęred. quæ ab intesta Socin. in l. sicut, num. 7. C. de in ius vocando. l. abdicatio, C. de patria potestate.

K Foro 3. ibi, Potest desafiliare filium suum titu. de exhæredatione filiorum, Molina in Repertorio. verb. Pater. versic. Pater. an, & quando. observantia 1. ibi, Nisi eum desafiliauerit titu. ne pater, vel mater.

70 testas etiam † matri in filios est concessa, vt cõstat ex responso Imperatorum, Valeriani, & Gallieni, *l* quòd licèt sub titulo de patria potestate fuerit collocatũ, tamen ex eius inscriptione apparet, de matre loqui, quam certum est, non habuisse in filios patriam potestatem; *m* cui si debitam exhibere reuerentiã renuerint, nec domestica matris potestas ad hoc sufficiat, Preses prouinciç erit adeũdus, qui eos coget, vt debitum matri obsequium prçstẽt, *n* vt dicebat Dominus: *o Si genuerit homo filium contumacem, & proteruum, qui non audiat patris, aut matris Imperium, & coercitus obedire contempserit; apprehendent eum, & ducent ad Seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentq́ ad eos: Filius noster iste proteruus, & contumax est, monita nostra audire contemnit; commessationibus vacat, & luxuriæ, atque conuiuiis; lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israel audiens, pertimescat.* Ex qua ratione obser. *p* nostri Regni † tenetur mater ad mulctam pecuniariam (quam
71 caloniam dicimus) pro delictis suorum filiorum, quia in culpa esse videtur, & ei imputari potest; quare filios, quos in domo habet, non correxerit æconomica potestate, & domestica coerctione, *q* quæ erga omnes domesticos patri, & matrifamilias indistincte conceditur. Et vt inquit D. August. *r* cuique gẽti apta, & accõmodata est; non solum Episcopo, regenti plebem suam, sed etiam pauperi, regenti domũ suam; diuiti, regenti familiam suam; patri, regenti prolem suam; marito, regenti coniugem suam; iudici, regenti Prouinciam suam; Regi, regenti gen-
72 tẽ suã: ac denique omnes, † qui alicui aliqua ratione obsequiũ, & reuerentiã præstare tenẽtur, possũt hac coerctione æconomica corrigi, vt quos ad vitæ decora domesticç laudis axẽpla nõ prouocãt, saltim correctionis

L In l. congruentius. iũcta l. si filius, C. de patria potesta.

M l nulla fœmina, ff. de suis & legitim.

N Tex. in Authentico. de nuptiis, §. adscriptitio, coln. 4. ibi, per se castigare plagis mediocribus, l. fin. ibi, moderata corrigere castigatione, C. de agric. & censit lib. 11. l. serui & filij, in princ, ff. de furtis. l. Prætor, §. Præterea, l. nõ solum, §. leuis enim correctio. ff. de iniuriis. Forcatulus in comment. l. vt vim, n, 7. ff. de iust. & iur. & notant omnes in titu. C. de emendatione seruorum, & in tit. C. de emendatione propinquorum.

O Deuteronom. cap. 21. in fin. Ioseph. de antiquita. Iudai. lib. 4. capi. 8.

P Obserua. 1. titu. ne pater, vel mater, Anchart. & Anan per text. ibi in c. 2. de delict. pueror. Couar. lib. 2. variar. resolut. c. 8. num. 7 versic. Hinc apparet, Ias. in l. de quibus, nume. 59. ff. de legib & in l. lex Cornelia, n. 6. vbi Alexa. num. 8. ff de vulgar. Casane. in consuetud Burgũ. rub 4. §. 1. glos. fin. nu. 2. fol. 151. Peral in l. legatorum, num. 4. ff. de legat. 2. Belluga in Speculo Principum, rubr. 27. §. milites, nu 45. Gomez Amescua de potestate in se ipsum, lib. 1. c. 14. num. 26. Eugenius consil. 45. & 46. & 68 Marsil. in l. infans, num. 5. ff. ad legem Corneliam. de sicariis, Portoles ad Molin. verb. Pater, nume. 23. & duob. seqq. Lodolphus Schrader. tractatu feudal. 2. par. 9 partis principal. sectione 1. num. 8. Alderanus Mascardus de generali statutorum interpretatione, conclus. 4. num. 91. & seq. Guilielm. Benedict. in cap. Raimutius, verb. In eodem testamento relinquens, el 1. nume. 257. & in 2. nume. 33. & 34. de testam.

Q Socin. in l. cum filiusfamilias, num. 8. ff. de verbor. obligat. Beroius quæst. 39. num. 4. Farinac. de inditiis, quæst. 52. num. 46. ad fin.

R Glo. in cap. duo, 23. quæst. 4.

ctionis medicina compellat, *s* non per viam iurisdictionis, nec in forma iuditij (vt aliqui voluerũt) *t* sed de facto, moderatè castigando, propter mores corrigendos; vt filius à patre, vel matre, *u* vxor à marito; *x* frater minor à maiori, *y* monachus ab Abbate, *z* Clericus ab Episcopo, *a* discipulus à Magistro, *b* seruus à domino, *c* vassallus à Barone, *d* ancilla mercenaria à domina, *e* libertus à patrono; *f* & omnes à Rege: *g* cùm omnium existentium intra Regnum, ratione obedientiæ, & subiectionis in pertinentibus ad politicã administrationem caput supremum sit; nec amare se credat quis illum, quẽ non corripit, cùm ista (vt inquit D. August. *h*) nõ sit charitas, sed languor: ferueat ergo charitas ad corrigendum, & emẽdandum, & si boni sint mores delectent, si mali emendentur, mode-

S l. r. C. de emendatione propinquorum, glos. fin. in c. quemadmodum, de iureiurando, glos. iudicari, in cap. sicut alterius, 7. q. 1 glos. fin. in l. vnica. C. de priuat. carcer. l. vnica, C. de emendat. seruor. l. liberto. de obseq patr. præstan. l. respiciendum, §. furta domestica. vbi glos. publice, ff. de pœnis. & vero bique cõmuniter Doctor. Bart in l. omnes populi, n. 12. ff. de iust. & iur. Alexan. consil. 55. vol. 3. Pet. Nauarra lib. 2. de restitur. c. 3. á nu. 443. & seq. Tiraquel. in l. 1. connub. n. 22. Bañes de iust. & ior. quæstio. 65. arti. 2. & alij infra citandi.

T Arnoldus de priuileg. statutor. lib. 2. titu. 7. nume. 12.

V l. 3. & 4. C. de patria potesta. Nauarra vbi proxime, Forcatolus in Necyomantia, dialogo 15. nume. 4. in fin. & in commenta. ad l. veluti, nume. 25. ff. de iustitia & iure. Belloga in Speculo Principis, rubrica 27. §. milites, nume. 45. l. serui, & filij 57. in principio, ff. de furtis.

X glos. in dicto cap. quemadmodum. Gutierrez Canonicarum quęstion. lib. 5. cap. 24. nume. 11. notat Roman. per textum ibi in l. rei iudicatę. §. 1. nume. 5. ff. soluto matrimonio. Hyppolit. de Marsil. in praxi, §. agredior, nume. 81. Tiraquel. in dicta l. 1. connub. glos. 5. nume. 22. Menochi. casu 364. nume. 8, & centuris 6. cas. 580. n. 2. Barbo. in 2. par. rubr. ff. soluto matrimon. nume. 35. & alij supra relati, glos. in cap. sicut alterius. 7. quæst. 1. l. consensu, 8. & Authentica, sed nono, C. de repud. & in Authentico, vt liceat matri & auiæ, §. si quis autem, Farinac. in praxi criminali, 4. par. quæst. 143. num. 223.

Y Bart. in l. fin. num 13. ff. de colleg. illicit. Innocen. in cap. quod super his. num. 2. de voto, Bald. in titu. qualiter vassallus iurare debeat fidelitat. num. 2. in vsibus feudo. Tiraquel. de iure primoge. in præfatione, num. 141. cum tribus seq.

Z Abb. in cap. fin. num. 2. de regularib. & in cap. suscepimus, num. 5. de homicid, & in cap. reprehensibilis. num. 2. de appellatio.

A post Cardina & Ias. Neuizanis consil. 12. num. 101. inter consil. Bruni. Surdus consil. 172. num. 14.

B l. sed si quacũque, §. fin ff. ad l. Aquil. l. item quæritur, §. Item Iulianus. ff. locat. & vtrobique communiter Doctor. Villadiego in Foro iusgo, lib. 6. titu 5. glos. l. 8. Ludulphus Schraderus tract. feuda. par. 9. c. 3. num. 38. p. 331. l. aut facta, §. causa, ff. de pœnis.

C l. 2. ff. de his qui sunt sui, §. sed maior. instit. eod. cap. si qua, vbi glos. 30. disti. l. in ipsius, C. famil. herciscund. Villadiego vbi proxime glos. l. 14.

D l. fin. ibi, moderata corrigere castigatione, C. de agricolis & censit. lib. 11. §. adscriptio. ibi, per se castigare plagis mediocribus, in Authentico de nuptijs. collatione 4. Bald. in Authentica ad hoc, nume. 3. C. de latina liberta. tollend. Afflictis in Constitutiones Neapol. rubr. 3. num. 2. Guid. Papa. decisio 314. nume. 2. Asor institutio. moral. 2 par. lib. 2. cap. 32. versiculo, Tertio quæritur, colum. 222.

E Alexan. dicto consil. 75. volum. 3.

F l. Prætor, 7 §. præterea, l. non solum, 11. §. quamquam, ff de iniuriis.

G vt fuit practicatum in nostro Reguo in persona Sebastiani de Arbas, vt refert noster Bardaxi in Foro vnico, titu. de his qui ad Ecclesias confugiunt, nume. 20. & in For. 1. titu. de la competencia de jurisdiciones. num. 8, versic. Insuper vidi, & faciunt quæ tradit Antonius Oliban de iure fisci, cap. 9. num. 28. cum duobus sequentib.

H cap. non putes, cum duobus seqq. 23. quęst. 5.

I Vt in

moderate castigando;*i* sed de foroRegni nō possunt
73 famuli cōducticij,† seu mercenarij à Domino ob ma
lum seruitium verberari, *k* quæ fori dispositio à iure
communi interpretationem recipit, & intelligi de-
bet de flagris quę liberis hominibus non conueniūt;
l at tamen moderata emendationis causa castigatio si
ne excessu, non est à foro punibilis. Immo in quali-
bet bene instituta Republica, quidam est Aeconomi
cus magistratus institutus, qui à nostris pater Orpha
norū vocatur, † à Iustiniano *m* Quæstor, cuius mune-
74 ri incumbit otiosam corrigere iuuentutem (cum ni-
hil in Republica otio pernitiosius reperiatur, *n*) emē
75 datione † ac charitate paterna, ignauos vagabūdos, &
otiosos corrigens, vt officia, vel artificia, ex quibus vi
uere valeant, discant, vel in agricultura laborent, aut
victus sibi parandi causa, alicui seruitium pręstent, ne
76 validi, contra iuris dispositionem *o* mendicent, (nam
canitie graues, & corpore læsi, ciuium pietati sunt
ad scribendi) qui dum à prædicto magistratu corrigū
tur, non vt serui, sed vt filij tractandi sunt, vel à ciuita
te, si illi videatur expedire, expellendi. Quod si hæc
Aeconomica coërctio non sufficiat, segnitie eos ad
illicitos actus impellente, Magistratus politici iurisdi
ctio erit imploranda, vt iudicialiter, & publice punia
tur, is qui coërctionem domesticam, & paternam cō
tempsit, cum iste non habeat atrociter verberandi
ius, vt in legato dicebat I. C. *p* qui enim correctionis
77 causa feriunt, non flagris & loris, † sed virgis cedere
solent: vnde in actione fidei, dum Inquisitores pœ-
78 nitentes absoluunt, † & reconciliant, *q* virgis vtun-
tur, quas portare solent Fratres S. Dominici, tanquā
tanti parentis alumni; qui primus fuit *r* Generalis In-
quisitor. Vnde optima ratione, á Rege nostro Philip
89 po eius consanguineo concessum fuit, vt † sit perpe-
tuo in consilio supremo sanctæ generalis Inquisitio-
nis, vnus ex familia Dominicana: ex qua tanquam vir
80 tutis † ac eruditionis sanctissimi sui patris hæres, P.
Mag. Ludouicus Aliaga primo loco assumptus fuit.

§.Pri-

I Vt in dicto tit. de emē datione propinquorum.

K Foro fin tit. de mercenarijs, Molin. verb. famulus, vers. famulus si recepit fideiussorem, vbi Portol. num. 15 & seq.

L l. consensu, C. de repudijs. l. veluti. 7. iuncta l. in seruorum, 10. ff. de pœnis, l. prętor. 7. §. præterea, l. Item apud Labeonem, §. si communem, & §. adijcitur, & l fin. ff de iniurijs, l. sed sicuti, in fin. ff. de vsu fructu, vnde cum liberi homines non seruilibus verberibus, sed fustibus solerent cædi, l capitaliū 28 §. non omnes. ff de pęnis, Barnabas Brisonius selectarum antiquitat. lib. 2 cap. 9. hinc dicit I. C. Ictum fustium infamiam non importare, sed causam, l. 22. ff. de his qui not. infamia.

M In authen. de quæstore. §. si vero vitæ occasione eū trib. seq collat. 6.

N Plura Borrellus in præfatione ad speculum Belugæ. & Parisius de resignatione beneficiorū, lib. 5. q. 3. num. 213. & sequē. Guillelm. Benedictus in repetit. c. Raynucius, verbo & vxorem. decis. 5. nu. 461. & 462. & verbo dotem, quam ei dederat. nu. 53. & seq. de testam. Casaneus in cathalogo gloriæ mundi, p 11. considerat. 1.

O l. vnica. C. de mendicātibus validis, lib. 11. Auēdaño de exequend. mandat. cap. 6. nu. 2. Auiles in cap. 26. prętor. glos aparcamiento, nu 4. vers. & mendicantes, & alij relati à P. Cenedo, 1. p. collect. 36 n. 5. Pet. Erodius rerū iudica lib. 6. tit. 2. cap. 1.

P l si quid erit, 11. ff. de officio Proconsul.

Q Ludo. à Paramo de origine offic. S. Inquisitio, li. 2. tit. 3. c. 11. n. 11. & seq.

R Paramo. vbi proxime lib. 2. tit. 1. cap. 5.

§. Primus.

Politicæ vitæ in multorum societate origo.

COMMVNIO parere solet discordias.1.
Vicus seu pagus, quare ex pluribus domibus constructus.2.
Homo est animal sociabile & politicum.3.
Plinij dictum de homine reprobatur.4.
Natura loco omnium tribuit homini rationem.5.
Ex pluribus pagis simul iunctis ciuitas, & ex pluribus ciuitatibus Regna, & ex pluribus Regnis Imperium, seu Monarchia 6.
Maius, vel minus, non constituunt diuersitatem specificam.7,

§. *Primus.*

POSTQVAM filij à patris familia seiuncti, iam vnusquisque eorum origo propriæ familiæ, [a] ac quasi fons memoriç posteris extitit, cum iam vna domus omnes capere non posset, & ne simultanea habitatio inter eos (pro vt sępe euenit) † discordiam, ac 1
dissensionem pareret, [b] in alias domos, tanquam in colonias transmigrarunt, non tamen adeo fuerunt seiuncti, quin ex pluribus domibus, simul iunctis, ad aptius in societate conuiuendum, pagus, † seu vicus fuerit ab 2
eis constructus, [c] cum homo natura sua sit animal sociabile, † & politicum, magis etiam (vt inquit D.Thom.) 3
[d] quam cætera omnia animalia, quibus natura ipsa pręparauit cibum, tegumenta, defensionem, homini vero nihil eorum pręparauit, [e] vt non satis sit ęstimare, † parens melior homini? an tristior nouerca fuerit [f] quod 4
dictum reprehensione, & impugnatione dignum iudicamus, [g] cum omnium loco dederit ratione͂, † qua 5
ipse sibi hæc omnia parare potest, ad quę cum vnus homo non esset sufficiens, neque omnibus, quibus egebat, solis domesticis posset occurrere, ideo natura le illi fuit, † in ciuili multorum societate viuere, & ex 6
aliorum societate, & industria pluribus bonis circumfluens, sibi mutuo deseruire, prodesse, & subuenire, tutiusque, ac multo melius, contra validiorum vim, separarumque incursus tueri, ac se defendere valerent, ac necesitatibus subuenire, quam si essent dispersi; & ideo

A l.pronuntiatio, 195. §.communi, ff. de verbo. signif.
B l.eum pater.79. §.dulcissimis.& ibi glos. fin ff. de leg.2. iuncta l.in hoc iudicium, §. si conueniat. ff.commun.diuid l.1.§.fi. ff. de acq. posses.l. sancimus.§.ne autem C.de donationibus. l.in conditionibus, ff.pro socio & quæ tradit Roland. cons. 84. num.1.9.19.& seq.vol.1 Tiraquel. de iure Primogen. q. 78. Seraphin. de priuil. iuraméti priui.58. num.4.& per totum Auédaño de exequen. mand. 1.par.cap.4.nu.20. & sequent.
C Marcus Anton.Camos in microcosmia. 1 p. dialog.4.pag 35.col 1.Chrisostom. Iabellus in Epito. lib.1.politicorũ, tract.1. c.3.col.3.p.157. l.qui ex vico.ff.ad municipal.Bar. in l.si hæres, §. vicis, de leg.1.& cons.196 nu.5. in fin.Menochi.cons.80. nu.18.in 1.Camil Borre. in addic.ad Bellugá. rub. 46.vers.restat videre.verbo vicus appellatur.
D Lib 1. de reg. Principum,c.1.cum multis congestis á Simancas, lib. 1. de Republica,c.9.nu.12. & 13.
E Iabellus in Aeconomica Christiana,tract.1.c.2. pag.719.
F Plinius in prohemio.lib.7.natural.histor.
G Cum Mariana de Rege & Regis institutione,lib.1.cap.1.vers.inepte ergo,pag.21.

ideo pagus, seu vicus ex pluribus domibus fuit constitutus, *h* vt ita vita habitantium ornatior fieret, & tutior; paulatim vero post, ex pluribus pagis, seu vicis coacta fuit ciuitas, quæ in suos ciues potestatem, & iurisdictionem à principio habuit, donec electione, vel alias, talis potestas vni singulari personæ concessa, vel adquisita lege Regia fuit, & tunc Regnum paruum vnius ciuitatis, quasi partus naturæ laborantis, & filius populi dicebatur. *K* Ex quibus libidine regnandi, vel plura habēdi cupiditate, impulsuvè laudis, & gloriæ ambitione, nonnumquam etiam iniurijs lacessiti illi, qui regimini populorum erant præfecti, vicinos, & gentes liberas subiugare, & in omnium fortunis soli ceperūt dominari, *l* vt Nembroth. Ninus, Cyrus, Alexander, & Cęsar, à quibus magna Regna plurium ciuitatum fuerunt constituta, & ex pluribus magnis Regnis Imperium, seu Monarchia orta fuit, quę a paruis Regnis non specie, & substan-
7 tia, sed magnitudine differt. *m* Maius enim, † vel minus non constituunt diuersitatē specificā, & substantialem cum de magno, & paruo idem ius regularirer statuatur, *n*

H Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 1. fol 86. col. 1. vers. si quidem egregijs. & ex Lactancio pag. 48. colu. 2. vers. sed cum vno, & vers. hominem autem, Afflict. in prohem. constitu. Neapol. num. 1. Simancas de Republica, lib. 1. cap. 8. num. 5. 7. 8. & 23.

I Domin. Bañes de iust. & iure, quæstio. principali. 62. q. 4. de dominio, in princip.

K Nicolaus Biesius de Republica lib. 1. cap. 1. & Petrus Gregor de Republi. lib. 1. cap. 2 nu. 4. Cardin. Reginaldus Polus, in defensione vnitatis Ecclesiasticæ, lib. 1. p 74. vers. & quidem de Rege, & pagin. 86. vers. in omnibus.

L Genes. cap. 12. B Aug. de ciuit. Dei lib. 4. cap. 6. & lib. 5. c. 18. & post Fabium Pictorem 10 lib. de aureo seculo, Petrus Gregor. in prælud. opt. I. C. lib. 2. c. 28. Belarmi. tom. 1. controuers generali. 5. lib. 2. cap 6. vers. sic Romani. pag. 1322. Casane. in Catalog. gloriæ mundi, 5. p. consideratione 1. Mariana de Rege & Regis institut. lib. 1. c. 1. p. 24. Marta in tract. de iurisdictione, 1. par. cap. 2. cum trib. seq.

M l. fin. ff. de fundo instructo. l. scapham. 44. ff. de euictio Cephal. cons. 300. num. 12. Natta cons. 402 num. 16. Surdus decis. 7. num. 22.

N l. & in maioribus. C. de appellatio. c. de appellationibus, & ibi Decius de appellatio. c. nouit. de iudi. Bart. in d. l. fin. & in l. Imperium, num. 11. de iurisdictione omn. iudic. Ludolph. Schrader. tract. feudal. p. 10. sect. 7. num. 65.

§. Secundus.

Distinctio potestatis, in Ecclesiasticam, seu spiritualem, & secularem, seu temporalem.

Iurisdictio Ecclesiastica, seu spiritualis, non confundenda cum seculari, & laica. 1.31.

Iudex secularis suum auxilium impartiri debet Ecclesiastico, & è contra 2.

Iudex Ecclesiasticus non debet se intromittere in his quæ pertinent ad iurisdictionem secularem, nec è contra. 3.

In Aragonia Iudex secularis inhibet Ecclesiastico cum nominatione arbitri, & è contra. 4.

Si arbitri intra quinque dies non concordauerint in declarando, cuius sit iurisdictio, causa deuoluitur ad Cancellarium. 5. & 6.

Intra quem terminum, & qua forma, competentia iurisdictionis debeat sententia Cancellarij finiri. 7.

Si in-

Dona-

Donatio Constantini iure subsistit. 45.
Terras Ecclesiæ non debet aliquis Princeps occupare. 46.
Petro & Sancio Ramiro Regibus Aragonum, quid euenit ob occupata bona Ecclesiæ. 47.
In Ecclesiastica, seu spirituali suprema potestate vnum tantum debet esse caput in toto orbe terrarum, secus in seculari & laica. 48.
Finis vtriusque potestatis diuersus. 49.

§. Secundus.

POTESTAS suprema, tam in paruis, quam in magnis Regnis, ac Regnorum Imperio, & Monarchia consistit, vel in spiritualibus, & Ecclesiasticis, vel in temporalibus, & laicis, quæ potestates inter se
1 sunt distinctæ, a nec inuicem † confundendę, imo mutuo se debent inter se ad inuicem adiuuare, b modo impartiendo Iudicem secularem suum brachium Iudici Ecclesiastico, † pro executione, & tuitione
2 suæ iurisdictionis: c modo vero, é contra Iudicem Ecclesiasticum Iudici laico, & seculari, d cum non debeant ad imparia iudicari, e cum sint tanquam duo cardi-

A Cap. duo sunt, c. cum ad verum 96. dist. c. soliteę de maiorit. & obed cap. quoniam, dist. 10 Abulensis super Numeros. fol. 65 colu. 4. C. & super Iosue, tom 1 fol. 47. col. 4. C. D. & fol. 48 colu. 1. A. B C. D & col. 2. A B. & fol 60 col. 4 D. & super 1. Reg. tom 2. fol. 65. col. 3. D. & fol. 66. col. 3. B Turrecre. in summa de Ecclesia. lib. 1. c. 87. cum duobus seq. Soto de iust. & iur. lib. 4. q 4. art. 1. Bouadilla in sua polici. lib. 2 c. 17. a nu. 1. cum 10. seq. & c. 18 a nu. 2. cum seq. & nu 60 Montaluus super foro Regio, lib. 3. tit. 6. de las herencias, l fin. glos. fin. vers. Circa primum, fol. 341. col. 4. Cardin. Reginal. Polus, in defensione Ecclesiasticę vnitatis, lib. 1. pag. 88 versi. ac si nunc, Paleotus in Archiepiscopali Bononie ns. 1. par. c. 3. pag. 9. Anton. Olinan. de iure fisci c. 3. nu. 78. Marta de iurisdict 1. p. cap. 8. Gerardus Maynardus decis. Tolosana 100. lib. 4. Codex Fabrianus lib. 3. tit. 12. de iurisdictione omn. Iudi. definitione 4. Morla in Emporio iuris, 1. p. tit 2. num. 125. Zeballos tom 4. communium, in discursu ad D. nostrum Regem, in prin & q. 899. à num. 112. cum seq. Azor 2. par. instirutio. moral. lib. 10. cap 1. & Nicolaus Serafius tom. 2 opusculorum Theologicorum, disput. de legibus, art. 36. pag. 37. Petrus Binsfeldius, in commenta. de iniurijs & damno dato. cap. 7. q. 1. conclu. 1. pag. 346.

B Cap nouit. de iudicijs, cap dilecto. de senten. excommun. in 6. cap. 1. de officio ordinar. vbi DD. Rebuf. cons. 193. pag. 356. Renatus Chopinus de Demanio Franciæ. lib. 3. tit. 30. num. 1. vers. duobus. pag 610. Suarez de Paz in sua praxi, tom. 2. in prohem num. 1. 2. & seq. Petrus Erodius rerum iudicatarum, lib. 1. tit. 6. cap. 11. de inuocatio. brachij secularis.

C Concil. Trident. sess 25. in decreto de reformatione cap. 3. ibi per suos proprios, vel alienos executores, Francis. Moli de brachio seculari Ecclesiæ præstando, cap. 1. & cap. 3 num. 38. Tuscus conclusione 125. num 4 B. Oldrad. cons. 89. & DD in cap. cum non ab homine, de iudic. Marta de iurisdictione. 1. par. cap. 49. & tribus seq & 4. par. centuria 2. casu 151. num. 5. & seq. & casu 160. numer. 5. Concil. Trident. sessione 24. de reformatione, cap. 8. & sessione 25. Decreto de Regularib. cap. 5.

D Couar pract quæst. cap. 10. num. 5. vers. eadem ratione, vbi allegat multa iura. Martinus Fano in tract. de brachio implorando, num. 17. & seq. 21. habetur tom. 11. tract. par. 2. fol. 409. Menoch. de retinend. remed. 3 num. 356. & 360. Redin. de maiesta. Princip. vers. non solum armis decoratam, num. 146. Gracian. regula 422. Palacios Rubios in cap. per vestras. 2. notab à num. 1. cum sequen. de donatio. inter. Auiles in cap. 20. prætorum, num. 17. verb. vsurpar. Gail lib. 2. obseruatione 115. vbi Greneus consideratione 1. Georgius Cabedo decis. 9. num. 3. par. 1. Viuius decis 49. num. 6. lib. 1. Segura in Director. iudicum. 2 par. cap. 13. Molio. alijs relatis vbi sup. cap. 19. Iacob. Cancer. 3 tom. var. cap. 59. & glos in cap. 1. verb. potestatem, de maledicis. Paz in pract. tom. 1. in præfat. nu. 4. Prosper Farinacius quæst. 97. num. 81. & seq.

F Obseruan. 1. tit. de Sacrosanct. Eccles. ibi cum non debeant ad imparia iudicari. obseru. de consuetudine, tit. de his qui ad Eccles. confugiunt. ibi, quod Zalmetina, &c.

cardines,ſuper quos iſtius ſeculi machina regitur, &
tanquã duo magna luminaria,quę dici,ſcilicet rebus
ſpiritualibus,& nocti ſcilicet tẽporalib⁹ pręſunt,*f* &
ideo nõ ſunt inuicẽ cõfundẽdæ,† nec extra ſuos limi 3
tes,& finẽ deſtinatũ protrahẽdæ,& extẽdendę, ita vt
Iudices ſeculares iuriſdictionẽ Eccleſiaſticã, & ſpiri-
tualẽ,*g* vel Iudices Eccleſiaſtici iuriſdictionẽ laicã,&
ſecularem conentur vſurpare,& quaſi in alienã meſ-
ſem falcem mittere; ſed vnuſquiſq; eorum debet ſe
abſtinere † à turbando alterius iuriſdictionem,ad ſe 4
non pertinentem, alias poterit ſecularis per Eccleſia
ſticum inhiberi,& è contra per ſecularem Eccleſiaſti
cus,cũ nominatione † arbitri illius loci,in quo is qui 5
immunitatem Eccleſiæ prætendit captus reperitur,
quod ſi inhibitus intra tres dies monitus reſponde-
re omiſſerit pro eo qui inhibitionem decreuit com-
petentia iuriſdictionis ipſo foro declarata cẽſebitur,
h niſi caſu quo inhibitus reſpondere non teneatur,vt
infra dicemus, ſicut quando iure *i* contentio erat in-
ter duos Iudices delegatos,quorum arbitrorum iu-
dicio,ſi concordauerint intra quinquè dies,ſtandum
eſt, † quibus diſſentientibus, vel elapſo termino qui 6
de momento ad momentum currit cauſa Competẽ-
tię iuriſdictionis ad Cancellarium deuoluitur, *k* qui
cauſa cognita intra † triginta quinq; dies continuos 7
habita deliberatione cum quatuor Conſiliarijs,duo-
bus pro iuriſdictione Regia, duobus vero alijs pro
iuriſdictioneEccleſiæ cauſam,ſentẽtia in fauorẽ eius,
ad quem iure pertinere iuriſdictionem iudicauerit,ſi
niet,quod ſi præfatus terminus foralis † abſq; decla 8
ratione Cancellarij,& prolatione ſententiæ,elabatur
habetur cõpetentia pro declaratafecundũ forũ in fa
uorẽ Eccleſiæ,& Eccleſiaſticæ iuriſdictionis. Huic muneri præpoſitus eſt
à Rege D.Gabriel Sora † Canonicus Eccleſiæ Cæſarauguſtanę,cuius eru 9
ditionẽ vehemẽtiſſime laudo,& multis ac grauiſſimis Iureconſultis ante-
pono, qui vt Alphonſ. Rex Arago.laudari poteſt, *l* quod Bibliothecã in
ſignẽ &ornatiſſimã habeat.Cuius ſẽtẽtię,ac decreto abſq; vlla appellatio
ne,& recurſu erit per iudices ſtãdũ,ac acquieſcẽdũ,ita, vt ſi quis de facto
appellare à ſentẽtia Cãcellarij tẽtauerit,† talis appellatio tãquã *m* friuola 10
reijcien-

F Cap.ſolitę §.præterea, de maior.& obedient.
G l.5.tit.3.nouæ colect. lib.1.Ioan Lorinos in cõmen.in Acta Apoſt, c.18. verſ.24.pa.755.verſ.Hugo laudat.
H For.3. & ibi Bardaxi. tit.de la competencia.
I Cap. paſtoralis de reſcriptis.
K Foro 1. de la compet. de iuriſdiciones, qui forus confirmatus fuit per Paulum III.datum Romę 25.Decembris 1548 Bardaxi in Comment. ad d. for num 8.poſt Portol.in ſchol.ad dictos foros,per plures quæſtiones late D. Regés Ioſephus Seſſe. de Inhibitio.cap.9 & 10.& deciſ.115.per totum 2.p. Oliua.de iure fiſci. c.11. num 80 & ſeq. Peguera in praxi.c.24 MichaelFerrer,3 par.obſeruan.Regij ſenatus Cathalonię, contentio inter Iudicem Eccleſiaſticum & ſecularem cap 172.& ſeq Cancer.3. par.variar.reſolut.cap.10. no.16 Fontanel. de pact. nuptialib.clauſ.4 glo.13. par.3.n.5.& ſeq fol 209.
L Caſaneus in cathalog. gloriæ mundi p.12. conſiderat.75.verſ.Alphõſos.
M Bardaxi in comment. ad for.1.nu.8. & 16.verſ. dicitur in ſuper tit. de la competencia de juriſdiciones,& ibi etiam Port. num.42.late & eleganter D.Ioſeph. Seſſe deciſ.113. per tot. 2.p. eruditiſsime ſuo more Ludo.Caſanate in reſponſ. cõtra Ioannẽ Baptiſta Spinola.

reijcienda erit, & non impediet iudicē talis appellatio in causa procedere, & suā sententiā exequi, vt in exēplaribus adductis per nostros, Sebastiani de Erbas, Francisci Romeo, & Hieronymi de Muel fuit declaratū, & per Nuntiū Apostolicū, Ioannē Baptistam Castaneum, Episcopū Rossanensem (qui postea ad Summum Pontificatum electus, Vrbanus [N] fuit nuncupatus) in reuocatione commissionis factæ Episcopi Oscens. & Segorbicens. in causa appellationis Frācisci Romeo, vt constat ex Bulla sanctis. Domini Pij PP. Quinti, die 12. Maij anno 1571. quæ ad instantiam Diputatorum regni Aragonum per Paulum PP. Quintum, die 12. Martij 1614. fuit mandata à suo originali

11 registro extrahi, & liberari; sed iudicū manus, † quæ declinatoria fori, & inhibitionibus præsentatis, erant ante illam sententiam latam ligatæ, [O] manent liberę, & expeditæ, vt possit ille, in cuius fauorem sententia lata fuit, iurisdictionem suam in illa causa exercere, eamque pœnali iuditio tueri, si ecclesiasticus sit, excommunicatione, & aliis censuris: si laicus, & secularis occupatione temporalitatum, & aliis à foro, & consuetudine Regni permissis. Quæ omnia, post alios, late pro-

12 sequitur Doctor Iosephus Sese, [P] meritissimus † Regēs Cancellariā illius Regni, perspicacis ingenij, & duplicis scientiæ vir, vt nomē demōstrat. Quando antequæstio iu-

13 risdictionis dubia esse nō potest, † vt puta in processu apprehēsionis, inuētarij, & manifestationis bonorū, [Q] vel non existente in carçerib⁹ illo, qui ratione alicui⁹ delicti accusato, in Regia Audiētia, vel Curia D. Iust. Aragon. se exēptū pretendit, Iustitia Aragonū de precisso inhibet ecclesiasticum, quinimó in Regaliis notoriis domini Regis, quę illi lege Regia, & iure principatus competunt, absque inhibitione monetur ecclesiasticus quod desistat, nec eius inhibitioni tenebitur secularis cū nominatione arbitri respōdere; quod etiā in Camera Imperiali practicatur: [R] quod si in his, seu in aliis facta declaratione per Cancellariū in fauorem iurisdictionis secularis, eam ecclesiasticus exerceri per iudicē laicum mucrone excommunicationis impedire tentauerit, talis excōmu-

14 nicatio † erit nulla; [S] & quoties excōmunicationis sen-

N Tenores huius & aliarum Bullarum in fauorem Fori reperies integre apud Ioseph. Sese post d. decis. 113.

O Vincentius de Franch: deci. 294 & Mastril. 2. p. deci. 127. n. .. & 3. Maur. Burgius de laudimiis, p. 3 in pr. [illegible] 4. n. 2 [illegible] Cācer varia. 1 p. c. 10. n. 64 & seq. & lib. 2. c. 2 n 303 Monter. deci. 9. nu 54 & 57. c [illegible] in ria. de sen. [illegible] commun. in 6.

P In [illegible] eleganti tract. de inhibitionib c. 8. cum dub. seqq.

Q Portol. ad Moli. super Foro 3. de cōpet. iurisdic. n 69 & Bardaxi n. 17. & ve. q. ad Fo. 3 Iacob. Cāc. 3. p. variar. c. 10. n. 224.

R [illegible] alsencal. tom 1. tract. feud. c. 5. [illegible] on l. [illegible] 3. n. 12: p. [illegible] 1. exempl s exornās. & [illegible] erunt D. Locumtenētes in processu procuratoris fiscalis super criminali cō tra D. Ioanne Muñoz de Gaboa, qui fuit cōdēnatus ad exiliū triū annorū ex eo quod turbauerit iurisdictionē secularē, opponēdo exceptionē excōmunicationis nuliter prolatæ

S Bald. in l. cōsulta diualia, in prin. C. de testam. & in l. 1. [illegible] quamodo; & quando iudex Anchar. cōs. 18 [illegible] in 4. dubio, & in c. ea quæ. q. [illegible] de reg. iur. in 6. Na. [illegible] cōs. 29. n. 5. 6. & 3 [illegible] Zab. [illegible] com. 4. commu. q. 897. n. 991. p. 1 8. Marta de iurisd. 2. p. c. 4. n. 25 Barth. Soci. cōs. 99. n. 21: volu. 3. Bero. cōs. 117. nu. 9 volu. 1. Gasp. Caballin. in tract. de euictio. §. 3. n 222 Gutier. canoni. quæst. ca. 8 n. 10. & seq.

tentia est nulla, nec quoad Deum, nec quoad Eccle-
siam timenda est; non quoad Deum, quia nulla culpa;
non quoad Ecclesiam, quia nullã pœnã iuris incurrit;
qui, sententiam, quę nulla est, non custodit. Cum
enim, ipso iure nulla sit, idem est, ac si non es-
set lata, *t* ita vt nec ab excommunicatione, vtro-
que foro nulla, absolutio ad cautelam sit necessa-
ria. *u* Sed postquam à personis doctis, & timora-
tæ conscientię, publice patefactum est, excommu-
nicationem esse nullam; vel quia is, qui eam tu-
lit, † non sit suus iudex *x* saltim super illo articulo,
cuius occasione sententia excommunicationis lata est;
vel quia post recusationem, *z* vel appellationem, 15
legitime interpositam, *a* prolata; vel quia in ea † error
intollerabilis, est expresus, *b* non est quid pareat sen- 16
tentiæ; & si postquam diligentissime curauerit seda-
re scandalum, & nullitatem sententię publicare, quis
scandalizatur, non est scãdalum pusillorum, † sed Phari
seorum, secundum regulam Christi contemnendum. 17
Sed ex his duabus potestatibus dubitari nequit,
quin

T Paludan. in 4 distinctin. 18. quæst 1. artic 3. conclus. 2 & ibi Gabriel quæst 2. artic. 2 conclusio 8 Soto distinctio. 22. quæst. 1. artic. 3. Lede 2 4 quęst. 23. artic. 4. Summa Angelica, verb Excõmunicatio el 3. §. 19. Hostiensis lib 5. ritu de sententia excommunicationis, §. quis sit eius effectus, vers. Hęc vera sunt, Marian. Socin. in c. sacro, n. 30. cũ trib. seqq. de sen ten. excommunicatio. Nauar. in manuali cap. 27 num. 3 in fin. Couarru in cap alma mater, 1 p. §. 7 versic Decimotertio & nume. 7 versic Cæterum, de sententia excommunicatio. in 6. Hugold, de censuris ecclesiast tab. 1. capi. 14. §. 18. in principio, Gregorius Sayrus in thesauro casuum conscientię de censuris, lib. 1. capi. 16. num. 42. pagina 77.

V Enriquez lib. 13. de excommu. c. 15. § 4. & Sayrus vbi proxime n. 44 in fin.

X cap. ad nostram. & ibi glos. verb Iudice, & Abb. nu. 2. de consuetudine, Gregor. Sayrus vbi supra lib. 1 cap. 16 num. 10. pag. 71

Y Argum cap. cum olim, vbi glos. verb. Ligatum, de officio delegati, Ioannes Bachon. in 4. distinctio. 18 quæst 3. & ibi Durand quæst. 4 num. 6 & Richardus articul. 3 quæst. 5 & Gabriel quæst. 2. artic. 2. conclus. 8. versic Si vero sententia. & Sotus distinct. 22. quæst. 1. articu. 3. versic. Neque vero secunda. Ledesma 2 4. quæst. 23 artic. 4. Enriquez lib. 13. de excommun. cap 16. §. 1. glos. ad cautelam, in cap. pręsenti, de sentent. excommunic. in 6. Ioannes Calderinus in cap. ab excommunicato, num. 34. de rescriptis, Marian. Socin. in cap. [illegible] num. 18. & 28. versic Mouetur, de sententia excommunicationis, S. Antoninus 3. par. titu. 24. cap. 73. §. 1. Summa Angelica. verb. Excommunicatio, el 5 §. 1. Tabiena verb. Excommunicatio, el 2. §. 10 versic. Quando sententia est lata, & Armi. n. 10. Nauarr. in manu c. 2[illegible]. o. 4. casu 3. Couar. in dicto cap. alma mater. 1. par §. 7. nume. 5. Sayros vbi supra nume. 10. & 57. & facit text. in cap nullus de parrochiis.

Z Arg. c. quoties, & ibi glos. verb. appellent, 2. q. 6. Lapus allega 1. & ibi additio. Mendos. n. 2. Hostien. & Ioãnes Andr. in c. legitima. de appellatio. in 6. Maria. Socin. in dict. c. sacro, n. 89. & Sayrus vbi supra dict. c. 16. num. 14 Martha de iurisdictione, 3. par. c. 14. n. 35.

A Cap cum contingat, & ibi Abb. de officio delegat. cap per tuas, & ibi glos. in quibus casibus, vbi Abb n. 3 & Soci. 18. de sententia excommunicat. Martha d. c. 14. n. 31 c. solet, & in glos. verb. Errorem, c. venerabilibus, §. sed si ex causa, glos. ad cautelam, in cap. præsenti, de sententia excommunicatio. in 6 Geminiano. in cap si a iudice, num. 3. & ibi Francus. & communiter Doctores de appellatio. in 6. cap. ad præsentiam. & ibi glos. verb. Contra appellationem de appellatio, Enriquez vbi supra §. & Hugold. vbi supra cap. 13 § 18. num. 8. Sayrus vbi supra num 18 & seq. vsque ad num. 30. vers. Quintus casus, p. 72. cum duob. sequentib. Couarru. Nauar & alij supra relati.

B Dict c. cum contingat. & ibi glos. verb. Tolerabilem. & Abb n. 1. & in d c. per tuas, verb. Intolerabile, & ibi Abb. num. 11 Marian. Socin in c. perpendimos n. 83. & seq. 94. de sentent. excommunicat. & alij plures relati à Gregor. Sayro vbi sup. d. c. 16. n. 31. cum trib. seqq. Fel. post alios in c. quoniã cõtra, n. 6 de proba. Surd. cõsi. 223. n. 2. lib 2. Petr. Bim. cõs. 184. n. 4. lib 2. Roma. decis. 210. n. 42

C Matth. 15.

D Turre-

18 quin prima sit † excellentior, [d] & ratione originis, &
ratione finis: cum à maximo, & perfecto originem su-
mens descendat [e] per media ad minimum, & imper-
fectum: nam post legem gratiæ à Christo Domino,
19 † supernaturali modo cæpit, & immediate processit,
in Petrumque, & suos successores legitimos, quasi le-
ge Regia translata fuit, vt Petrus, & quilibet eius suc-
cessor, sit Vicarius Christi in terris, [f] vnumque vtrius-
20 que † sit tribunal, à quo in cęteros, inferioris gradus
per medios Patriarchas, Archiepiscopos, & Episco-
pos, potestas ecclesiastica descendit. [g] Cùm enim vide-
ret Dominus noster, se pro redemptione humani gene-
21 ris mori oportere, † ne gregem sanguine suo redem-
tum, absque pastore desereret, eius curam B. PETRO Apos-
tolo commisit, [h] in quem, & in eius successores legiti-
mos (vt paulò ante diximus) quoad ecclesiastica, & spiri-
tualia suprema potestas fuit ita translata, vt in ea non ha
beat parem [i] sed eius dignitatis culmen omnes mun-
di dignitates excedat, [K] & super omnem principatum,
& pote-

D Turrecremata in summa de Ecclesia. lib. 1. capi. 90. Albarez Guerrero in Speculo iuris, capi. 16. num. 4. Casane. in cathalogo gloriæ mundi, 4. par. consideratio. 2. & 78. Thomas Bozius de signis Ecclesiæ, tom. 2. p. à lib. 17. signo 75. cap. 2. pagi. 381, & seq. Valençuela in defensione monitorij aduersus Ducem & Senatum Reipublicę Venetorum, par. 5. nume 216. & seq. Petrus Binsfeldius in di. ct. c. 7. quęst. 1. conclus. 2.

E cap. quamuis, 21. disti. cap. omnes, & cap. sacrosancta. 22. distinct. cap. Basilicas, in fin. de consecratione, distinct. 1. Francis. Manuel Rodriguez quæstion. regular. tom. 1. q. 17 art. 1.

F cap. vnico, vt ecclesiastica beneficia, cap. quanto, & cap. licet, de translatione Episcopi. Decius in rubr. de constitutio. num. 2 & in cap. 1. num. 17. eodem titu. Rojas in epitome successionum, cap. 23. num. 70. Cardinalis in Clement. pastoralis in princip. nume. 1. de re iudica. Couarru. lib. 4. variar. cap. 14 ex Gelasio verb. Primatum obtinuit, pag. 908. Reginaldus Polus in defensione ecclesiast. vnitatis, à pagi. 128. 129. & seq. per tot. lib. 2.

G cap. cuncta per mundum. 9. quæst 3. cap. cum ad verum, cap. duo, 96. distinct. cap. proposuit. de concessione præbend, cap. 2. de prębend. in 6. Clementi. 1. in fin. vt lite pendente, Palacios Rubeus de iusta retentione Regni Nauarræ, 2. par. per tot. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. de his qui iura fiscalia habent, à num. 2. cum pluribus sequentib. late Iodocus Damhoderius in suo Enchiridione parium, aut similium, verbo, Ecclesia. versi. Ecclesia militans, Aluarez Guerrero in Speculo iuris. cap. 1. Cæsar Baronius tom. 1. Annal. ecclesiasticorum, anno 33. fol. 138. & 139. Iosephus Stephanus de potestate coactiua Papę, cap. 8. à nume. 1. Belarmin. de controuers. christianæ fidei, lib. 1. de Roma. Pontif. cap. 10. Parmelius in annotation. ad D. Cyprianum, Epist. 55. nume. 35. Alphonsus Mendoça in quæst. quodlibet. quæst. 4. §. 1. Et pluribus primatum Roman. Pontif. comprobat Anastas. Germon lib. 2. de sacrorum immunitate, c. 4. per tot. Cardinal. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 2. cap. 52. & 53. Bursat. consil. 125. num. 49. & 50. in 1. late Bozius vbi supra, tom. 2. lib. 18. signo 80. à cap. 1. vsque ad cap. 6. à pag. 434. vsque ad 507. Ioannes Azor institut. moral. 2. par. lib. 4. cap. 11. et 14. per tot.

H cap. 1. de homicid. in 6. cap. in nouo, 21. distinctio. cap. rogamus, 24. quęst. 1. Nicolaus Serarius opusculorum theologicorum, tom. 1. disputatione de Apostolis, par. 2. artic. 68. de Beato Petro, et sequẽ, pag. 264.

I Bald. in cap. 1. nume. 2. versic. Secundo nota. de probatio. Ias. in l. rescripta, nume. 4. C. de precibus Imperato. offerend. Rodulphus Cupers in tracta. de sacrosanct. Ecclesia. cap. non commoda, nume. 10. et 11. pag. 7. & in cap. ad quem sensum, num. 29. pag. 166. cap. non licet. cap. venerabilem, de electione, Parisius consil. 68. num. 159. & seq. lib. 4.

k Vt considerat Casane. in cathalogo glorię mundi, 4. par. consideratione 7. per totam. Rodericus Zamorensis in Speculo vitæ humanę lib. 2. cap. 1. & sequent. Decius in dicto cap. 2. de constitution. num. 19.

& poteſtatem ſit, ante quem cuncta genua curuari oportet, [l] iuxta illud ſacræ paginæ: [m] *Incuruentur ante te filij matris tuæ.* Et alibi: *Et venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum.* Et alibi: *Erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ, vultu in terram demiſſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Iuxta quæ Romanus Pontifex non portat † baculum curuatum [n] ſicut cæteri Prælati; quia, 22
non ſolum ouium, ſed & paſtorum, paſtor vniuerſalis eſt, [o] & non habet coarctatam poteſtatem, quæ denotatur curuatione baculi, neque ab aliquo † poteſ- 23
tatem accipit, ſicut cæteri Prælati, qui, Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia munere funguntur, ſed immediatè à CHRISTO Domino in talem ſingularem perſonam translatam fuiſſe per Cardinales, † qui, in con- 24
claui exiſtentes, Eccleſiam vniuerſalem repræſentant, electione canonica declaratur, [p] in finem ſupernaturalem omnem, & integram, ac pleniſsimam poteſtatem, tam ordinis, quàm iuriſdictionis, ſiue contentioſæ, ſiue voluntariæ, ſiue in foro exteriori, ſiue interiori, fuiſſe à Chriſto Domino immediate translatam, [q] excepta ſola poteſtate excellentiæ, † quam ſola excellentia, & dig- 25
nitas Chriſti, & etiã vt homo erat poſtulabat; [r] nec in alium quemquam transferri debuit. Atque ita, licèt ipſe eſſet Dominus vniuerſorum; quia, Domini eſt terra, & plenitudo eius, [ſ] orbis terrarũ, & qui habitant in eo: quæ omnia dedit ei [t] Pater in manibus, & ſub pedibus eius ſubiecit, [u] tamẽ hæc ad ſolũ Chriſtũ Dominũ, prop-
ter

L Auguſtin de Anchona in procemi. tractat. de poteſta. eccleſiaſt. Afflictis in præluɗ. ad conſtituti. Neapolita. quæſt. 13. nume 11. Thom. Bozius de ſignis Eccleſiæ, tom. 2. par. 3. lib. 10 ſigno 85. cap. 4 pag. 30. & ſigno 86 cap 5. pag. 36. & ſeq.

M Geneſ. cap 27. Iſaiæ cap. 60. & Iſaiæ cap. 49.

N Gol fin in cap. 1. de ſacra'. Vnction. Conradus in templo omnium iudic. lib 2. cap. 1. § 1. verſic. Crucis ſignum. Felin. in rubri. de conſtitutio. verſiculo, Bene facit. Quod notat B. Thomas. Ca'an in cathalog gloriæ mundi, 1. par. conſideratio 38. concluſio. 6. verſic. Quæret forſitam.

O B Bernardus 2. de conſideratione ad Eugeniũ. Franciſcus Bargas in tracta. de Epiſcoporum iuriſdictione, confirmatione 4.

P Rodulph. Cupers vbi proxime in artic. incipiẽ. Dum itaque, nume. 11. fol. 242. & in § ſed pro concilio, nume. 16. & 19. fol. 14. Turrecremata in ſumma, de Eccleſia lib 2. cap. 37. & 38. cum ſequen. Cardinal. Belarmin. tom. 1. controuerſ. generali. 1. li. 3. cap 9. verſic. Et principatus, fol. 147. & controuerſ. generali. 3. lib, 2. cap. 17. per tot. pagi. 593. Burſat. conſi. 108. nume. 18. in 1. eſt textus in Clementina, Ne Roman., §. ſane, gloſ. verb. Moriente, de electione, cap. vbi periculum, de electione, in 6. gloſa in c. ſi duo, 79. diſtinctione, & in cap. in nomine Domini, 23. diſtinct.

Q Nauarrus in repetitione cap. nouit, 3. notab. nume. 83 de iudic. Martha de iuriſdictione, 1. par. à cap. 9. cum ſequen. Menochi. de præſumptionibus, lib. 2. præſumptione 14. Petra de fideicommiſsis, quæſtio. 13. nume. 555. cum ſequen. Cardinal. Tuſcus concluſ. 665. num. 2. Maur. Burgius de modo proced. ex abrupto, centur. 1. quæſt. 17. num. 3. & ſeq. Soarez in defenſiono fidei contra errores Anglicanos, lib. 3. cap. 6. & ſeq.

R Alphonſus Mendoça in relectione de vniuerſali Chriſti dominio, ac Regno, & nouiſsime Ludouicus a Paramo de origine offitij ſantæ Inquiſitionis, lib. 3. de Summi Pontif. poteſt. q. 5. opinio. 3. num. 31. & opinio. 4. num. 62.

S Pſalm. 23.

T Ioan. 13. & Lucæ 10.

V pſalm. 8. B. Paulus ad Epheſios, cap. 1 in fine.

X Azoa

26 ter excellentiã suæ personæ, † expectarũt, quia hu mana,
natura Christi, vnione Verbi, accepit omnium rerum
27 dominium. Quod quemadmodum Christus Dominus,
† quoad exercitium & vsum sibi non assumpsit, ita
28 neque in Vicarium eius transtulit. *x* Et ita responden-
dum † est Marthæ, *y* qui ex locis sacræ scripturæ co-
natur ostendere, dominium rerum, quod Deus habet,
fuisse translatum in Roman. Pontificem, cui, post hæc
scripta, reperi eleganter, & docte respondere Iuriscon-
sultum *z* Toletanum, nisi intelligas, quatenus ad fi-
nem supernaturalem est necessarium; quo casu, non po-
testate excellentiæ, sed potestate ministerij, Christus Do
minus cõmunicauit, *a* non derogando inferioribus po-
testatibus, & dominiis, sed subordinando. Sed an sub
29 hac potestate Petro, & successoribus concessa, compre
hendatur † potestas secularis, suprema? Quæstio est in-
ter nostros, *b* quorum aliqui indistincte comprehẽsam
existimant, *c* per traditionem duarum clauium, non so-
lum respectu iurisdictionis, sed dominij: alij verò *d* habi
tualiter, & quasi in vagina constrictã, per Principes se-
culares exercendam, iuxta illud: *Ecce duo gladij*: alij ve-
30 ró *e* nullam falsò ei potestatem secularem tribuunt,
sed per duas claues Petro concessas, † per alte-
ram significari potestatem ecclesiasticam, siue spi-
ritualem; per alteram veró scientiam, seu discre-
tionem. *f* Sed nos (qui Romani Præsulis au-
thorita-

X Azor 1.par. institutio. moral lib 4. cap 19. versic. Quarto quæritur, colum. 480. Suarez in defensione fidei contra errores Anglicanos, lib. 3. c. 5. n. 27.

Y Martha in tracta. de iurisdictione in appendice. 1. par cap. 12 & Ioannes Baptista Valençuela in defensione monitorij aduersus Ducem & Senatum Reipublicę Venetorum, 3. par. nume. 71. & 73.

Z Hieronymus Zaballos tom 4. commun. opinion. quæst. 3. alias 899. nu. 1 so versic. Sed hæc prima, pagi. 216. & seq.

A Franciscus Bozius de temporali Ecclesiæ monarchia, & iurisdictione, lib. 1. cap. 1. pag. 13. in princip & c. 23. pag. 23 c Thomas Bozius de iure status ecclesiasticæ libertatis, lib. 2. c. 9. & seq. per tot.

B Quam latissime disputat Ludouicus a Paramo de origine officij sanctæ Inquisitionis, lib. 3. ti. de iurisdictione vniuersali Summi Pontificis in temporalibus, q. 1. pag. 415. & seq.

C Ioannes Parisiens. de potestate Regia, & Papali, in princip. & cap. 11. & 12. latissime Ludouicus a Paramo vbi proxime, opinione 3. pag. 447 & seq. Hugo in tracta. de officio quatuor Prælator. 1. par tit. de duplici Papę potestate, nume. 1. & sequen. & Martha vb supra, 1. par á cap. 11. cum sequent & Valençuela vbi supra, 4. par. num. 178. Zeballos 4. tom communi. quæst. 899. nume. 119 & 120. pag 216. Anastasius Germonius de sacrorum immunita. lib. 3. cap. 12. Spino de testamen. glos. 28. nume. 23. & sequent. & alij relati per Nauarrum in cap. nouit, 3. notabili, num. 19. & Suarez in defensione fidei aduersus errores Anglicanos, lib. 3. c. 5. n. 4.

D Abb. in cap. nouit, de indic. D. Antonin. 3. par. titulo 22. cap. 5. §. 8. Silnester in Summa, verbo, Papa, quæstione 7. & quæstione 10 vsque ad 14. & verbo, Legitimus. quæstione 4 in fin. Bursatus, de communi, consil. 90. nu. 23. in 2. Azor institution. moral. lib. 10. cap. 6 versic. Ad hęc omnia, pagi. 1074. & 1075. & facit Extrauag. Bonifacij Octaui, Vnam sanctam, tit. de maioritate & obedientia, ibi, Vterque ergo est in potestate Ecclesiæ spiritualis, scilicet gladius. & materialis, sed is quidem pro Ecclesia, ille verò ab Ecclesia exercendus, ille Sacerdotis, is manu Regum.

E Late improbat hanc opinionem tanquam hæreticam Ludouicus a Paramo vbi proxime opinione 2.

F cap. manet, 23. quęstione 3. Conradus in templo om. iudi. lib. 1. cap. 1. §. 1. versiculo, Claues autem.

thoritatem ſemper magnifecimus,ſub cuius protectio-
ne, & fide,vltimum vitæ ſpiritum, & anhelitum emitte-
re cupimus)ex pluribus,à Doctoribus g congeſtis veri-
tatem,more Iuriſconſulti,haurictes,reſolutiuè dicimus,
ſupremam eccleſiaſticam poteſtatem, † diſtinctam eſſe 31
à ſuprema temporali,quæ in Principem ſecularem (vt
inquit noſter I.C.)lege Regia fuit translata. Nam licèt
omnis † poteſtas ſit à Deo, h vel iubente,&diſponēte,vel
permittēte,&ſinēte,vt ipſemet inquit: i *Per me Reges reg* 32
nāt,& legumlatores iuſta decernunt;per me Principes imperant,
& potentes decernunt iuſtitiam. Ex quo mos apud Principes
ſupremos inoleuit † ſcribendi ſe, Dei gratia (vt noſter 33
Rex Philippus Dei gratia Rex Aragonum), tamen non
fuit data alicui homini primario poteſtas à Deo † in a- 34
lios homines, ſicut eccleſiaſtica poteſtas Petro: dum e-
nim dedit homini poteſtatem,vt præeſſet cunctis ani-
malibus terræ,volatilibus cœli, & piſcibus maris; k nō
tamen commiſit,vt aliquis homo alteri præeſſet,& do-
minaretur eidem;ſed homines cum libero, ac recto ra-
tionis iuditio creauit, vt ſecundum illud rationis lumē,
à Deo immediate procedens,pro bono publico,ac vtili
regimine populorum inter ſe,ſi expediret,Reges eligе-
rent,quibus voluntarie eos in bonum prēmiis dirigen-
di,& à malo pœnis coercēdi, poteſtatem ab initio cōce
derent;vt ex altero amor,† ex altero timor oriretur pro 35
conſeruatione ſtatus publici maxime neceſſarij. l Vnde
in Regibus Catholicis ſuprema ſecularis poteſtas,quoad
politicam,&ciuilem † adminiſtrationem,à Romano Pō 36

tifice

G Victoria relectio. 1. de poteſtate eccleſiaſt. q pe-nu & relect. de Indis inſulanis, p. 1 à num 26. Sotus in 2. diſtin. 25. q. 1. arti. 4. à 3. concl. Nauarr. in dict. c. nouit. 3. notab. Turrecrem. lib. 2. ſummæ capit. 113 & ſeq. Henriq. quolib. 6. q. 13. Pihgius li. 5. hierarch. eccleſiaſti. Petrus de Palud. lib. de poteſta. eccleſiaſt. Vualdéſis lib. 2. doctrinæ fidei, artic. 3. cap. 76. cum duob. ſequentib. Sanderus li. 2. viſibilis monarchiæ, c. 4. Dried lib. 1. de libertate chriſtia. cap 15. & 16. & lib. 2. cap. 2. Caietan. in apologia, tom. 1. opuſculor. tract. 2. ca 13 ad 8. & ſuper 2. 2. artic. 8. quæſtio. 43. Durand. de origine iuriſdictionis. Ioan. Maior io 4. diſtincti. 24. q. 3. Ludoui Moli. tom. 1. de iuſtit. tracta. 2. diſputatione 29. Anaſtaſius Germō de ſacrorum immunitat. cap. 13. lib. 3. Bañez de iuſti. & iur. quęſt. principal. 62. quęſt. 4. dubitatio. 2. Couarru. in regu peccatum, 2. par. §. 9. num. 5. & 6. Belarminius tom. 1, controuerſ. chriſt. fidei, controuerſ. 3. de Roma. Pont. lib. 5 à cap. 1. Paramo de origine ſanctæ Inquiſitionis, lib. 1 de ſum. Pont. poteſtate, quæſtio. 1. opinione 2, & 4.

H Paulus ad Roman. cap. 13. cap. quid culpatur, 23. quęſtione 2. ibi, Siue Deo, ſiue aliquo legitimo imperio iubente. Montaluus in Foro Regio, dicta gloſa fina. fol. 144. colum. 2. verſic. Circa ſecundum principale. Aſſlict. in procemio, conſtitu. 1. num. 22. Camillus io addition. ad Bellugam. rubr. 6. verb. A cœleſti maieſtate. Pater Franciſcus Soarez in defenſione fidei catholicę aduerſus Anglicanæ ſectę errores, lib. 3. cap. 1. num. 6. & ſequen. & cap. 2. & 3. per tot. Lel. Zechius de Principe. lib. 1. c. 5. in princ.

I Prouerbior. 8. cap. Imperatores, 9. diſtinct. ca. qui reſiſtit, 11. quęſt. 3. Epiſto. inter claras. C. de ſumma Trinita.

k Geneſ. cap. 1. Marcus Anton. Camos in microcoſmia, 2. par. dialo. 12. pag. 141. Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2. pa 186. colum. 2. ad fin. verſic. Principio igitur, Marta de iuriſdictione, 1. par. cap. 1. num. 13.

L l. 8. titulo 12. & l. 15. tit. 15. par. 2 & in l. 3. in principio, tit. 1. par. 2. Azebedo in l. 1. titulo 9. nume. 2. lib. 3. nouæ Recopilationis. Iabellus politicę chriſtianæ, tracta. 5. cap. 4. pag. 711. Albarez Guerrero in Speculo iuris, cap. 54. num. 45. pluribus exornat Bobadi. in ſua politica. lib. 3. cap. 12. nume. 6. cum ſeq.

M Petrus

tifice non dependet, m quo sensu cauendum est ab ijs, qui contrarium asserunt, n maxime si loquantur de his Regibus, qui Romano Imperio non subijciuntur: licet enim aliqui Reges (qui in politicis, & secularibus nemi nem superiorem agnoscunt) vt summo honore Christi Vicarium prosequerentur, fasces maiestatis Romano Potifici submittentes, eius clientes, beneficiarios, seu feu datarios esse professi fuerint, o vt ex nostris Ramirus pri
37 mus, † & post eum Petrus Secundus, quotum pia mēs licet esset laudanda, tamen Richi homines, & milites Regni, quod á capite factum fuit, egre tulerunt, atquè eiusdem Petri filius Iacobus (licet à Rom. Pontifice Gre gorio Decimo requisitus) censum † à patre constitu-
38 tum, soluere renuit, asserens Regnorum suorum ratione, quæ suo, & maiorum robore, ac viribus, à faucibus Sarracenorum fuerunt erepta, neminem in temporalibus debere in superiorem recognoscere: p atque ita recognitionem feudi à Rege patre factam, dissentiētibus Richis hominibus, & Magnatibus Regni, inualidam, & nullam fuisse: licet Martha q conetur probare † subsi-
39 stere prædictam recognitionem; sicut contigit in diplo
40 mate † per Regem Ludouicum xj. Dat. xxvij. Nouem bris, anni 1461. & à Francia ad Vaticanum transmisso, abolitionem pragmaticæ sanctionis continente; quod effectum non habuit, r (licet postea illam à Leone Decimo, s & in Concilio. Lateran. I. t abrogatam legerim) eo quod cōstitutiones Regum Galliæ vim, & effectum non antea habere incipiant, quam à tempore quo à Curijs Parlamentorum fuerint publicatæ, quia Regum ius
41 plenius, dignius, † & antiquius est quam Imperatorum, ac multo minus à Romanis Presulibus dependens, u cū Impe-

M Petrus Greg de republi. lib. 26 c. 5 nu. 7 Conrad. in templo omniū iudic. lib. 1. cap 1. §. 4. vers. Decimoquinto, nu 4. cum concordan. per Didacum Spino in speculo testamēt. glo. 33. nu. 74. Belarmin. tom. 1. controu generali 3 lib. 5. c 4. pag 815. Reginald. Polus in defensione vnitatis Ecclesiæ. li. 1 pag. 40. & pag. 53. in fin. & 54. Ludo. à Paramo, de origi. officij S Inquisitio. lib 3. de summi Pont. potest. q. 1. opinio. 4. n 108. & 109 Ziballos in speculo commu. opin. tom 4. in discursu ad D. nostrū Regem, nu. 12. vers. Pero es de aduertir, p 4 & q 899 nu. 126. pag 220. col. 2. Ioan Azor in tit moral. 2 par. lib. 11. c. 5. vers Sexto quæritur, pag. 1224 & Fra ciscus Suarez in defens. fidei, contra errores Anglicanos, lib. 3. c. 5. nu. 8. est tex. in c. si duobus, §. denique, ibi quia tribunal seculare in rebus temporalibus à summo Pontifice est exemptum, tit. de appellatio.

N Peregr. de priuil fisci lib. 1. tit. 2. de his qui iura fiscalia habent, nu. 37 pa. 24. Valençuela in defensione monitorij. aduersus Ducem & Senatum Venetorum. 5. p. nu. 226

O Hieron. Zurita lib. 2. annal. cap. 51. anni 1204. Marta de iurisdict. c. 26. n. 41. & 44 Thom. Bozius de signis Eccles. tom 1. p. 2 lib. 17. Signo. 76. ca. 4. vers. Quintum, pag. 404. & vers. Quartum, pag 408. & 409. P. Ioannes Azor institu. moralium, 2 par. lib. 11. cap. 5. vers. Secundo quæritur, pag. 1221. & vers. Petrus Aragoniæ. p. 1222. & lib. 4. c. 34. vers. de Regno Aragoniæ, p. 512.

P Hieron Zurita lib. 3. annal. cap. 87. anni 1274 fol. 209. & lib. 4. cap. 37. anni 1283.

Q Vbi supra, cap. 29. R Maynardus decis. Tolosan. 100, num. 18. & duob. seq.

S Habetur in Bullario in constitutio. 16. incipien. Pastor æternus. T Sess. 11. tradit Soarez in defensione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 3. cap. 29 num. 14.

V l. 8 tit. 1. par. 2 vbi glos. Gregor. Lopez, Andræas Isernia, in cap. 1. de vassallis decrepitę ætatis, Bald. in l. 1. C. de Summa Trinit. Purpurat. in rubr. de iurisdict omnium iud num. 12 & in l. Imperium, nu. 123 en 14 tit Burgos de Paz in prohem. leg Taur. num. 143. Bellugs in speculo. rubr. 14. §. veniamus, num. 11. Azebedo in l. 1. num 17. tit. 1. lib. 4. nouę recopilatio. Matia. Frecia. de sub feudis, lib. 1. tit. de origine Baron.

Imperium à Grecis, in Germanos, Romani Pontificis authoritate, † fuerit translatum, atque ab eius approbatione, ac cõfirmatione quodadmodo pendeat, x cũ (vt inquit Thomas Bozius) y authoritas decernendi Imperatorem, quæ penes Senatum fuit, in Rom. Pontificem, & cætum Cardinalium fuit translata. Ex quibus primo infertur, in ijs, quæ attinent ad finem reipublicę politicum, & naturalem, non debere Romanum Pontificem aliquid, † in fraudem potestatis secularis precipere, neque Reges absque legitima, & iusta causa destituere; cum hoc (ex sententia Ferdinandi Vasquij) z ad populum, & Remp. a qua potestatem ab initio acceperunt, spectet; quam traditionem merito improbat Ayala; a sed in finem super naturalem † vbique terrarum Rom. Pontifex vtrumque gladium habet, & non solum Ecclesiasticam, sed etiam secularem supremam potestatem, b quam, quantum finis supernaturalis postulabit, super omnes Principes fideles, quin imo, & infideles

42

43

44

Baron num. 36. Redin. de maiest. Princip. num 9. Festasius de ęstimo & collect. 4 par. c. 7. num. 42. & 45. Guerrero in speculo, c. 54 a n. 1. cum seq. Affli. in prælud ad constit. Neapolit. q. 1. nu 5. & 6 & q. 13. nu. 3. Corseruss de potestate Regis, q. 104. Borrelus de Regis Catholici præstantia, c. 43. n. 8. Maranta in speculo Iudi. 3. par. n. 15. Valdes de dignitate Regum, ca. 18. num. 33. & facit l. 7. tit. 1. par. 2 Cerdan à Taliada in veriloquio, cap. 1. §. 1. p 4. ad. med.

X Glos. transtulit. in c. venerabilem. de elect Moli. de iust. tom 1. tract. 2. disputa. 24. Guerrero in speculo, c. 56. Belarmin. tn. 1 controu. generali. lib. 5. cap. 8. vers septimum exẽplum. pag. 825. In fin. & pag 826. Camillus Borin additio ad Bellugam, rub. 6 verb à cœlesti maiestate, vers. Ego autem, & rub. 14 §. veniamus, num. 6. in fin. & num. 12. verb. Archiepiscopus Maguntinus, Polidor. Virgil. de inuentor. rerum, lib. 4. cap. 10. in fin. Conrad. io templ. omni. Iudi lib. 1. §. 1 q. 2 & per tot. facinot tradita ab Oldrad. cons. 69 per tot. Alexand. cons. 24. in fin. vol. 5. Abb. in c Ecclesia Sanctę Mariæ, nu. 10. vers. Immo hodie Imperator. de constit. Bart. in l. x. §. Præsidex. in fin. ff de requiren. reis. Bald in prohem. digestorũ in prin. nu. 17. Marta de iurisdictione, x. par. cap. 5. num. 16. Camillus Borrellus de Regis Catholici præstantia, cap 47. á num 46. cum seq. & c. 58 à num. 17. cum seq. Valançuela in defensione monitorij, aduersus Ducem & Senatum Venetorum, 5. par. nu. 103. & seq. Azor instit mural 2. par lib. 10. c. 2. pag. 1049. & c. 3. vers. quinto quęritur, pa. 1055. vers. sexto quæritur, pag. 481. lib. 4. c. 19. Guilel. Bened. c. Raynutius, verb. vxorem. decis. 1. nu 8.

Y De signis Ecclesi. tom. 1. lib 10. signo 42. c. 12. p. 818. vers. verũ postquã, & p. 819. vers. hæc potestas.

Z Controu illustri. c. 5. n. 10. lib. 1. eo non relato ex Aragonio, & Conar tradit Param. vbi sup. nu. 108.

A De iure belli, & disciplina militari, lib. 2. c. 2 nu. 27. vers. haec vero potestatem, & post eum latiori sermone. Guillel Barclarius de regno & regali potestate, contra monarchomachos lib. 3. c. 2. io fin. pag. 214. & c. 3. & 4. & lib. 5. c. 13. vers. fatemur, pag 388. Azor institu. moral. par. 2. lib. 21. cap. 5. vers. nono quæritur. col. 1230.

B Aluarez Guerrero in specul. int. c. 26. Palacios Rub. de iusta retentione Regni Nauarrę, 2. p. §. 6 & 7 Fr. Man. Rodrig lib. 1. quęst. regular. q. 41. art. 15. pag 409. col. 2 Belarminius tom. 1. controuer. Christian. fidei, 3. controu. principali, lib. 5. per tot. & c. 4. 5. & 6. pag 815. & 819. Bursat. cons. 90. num. 26. in 2. Ludo. à Paramo, de origine officij S. Inquisitionis, lib. 3. de sum. Pont. potest. q. 1. opin. 4. à num. 1. 4. 31. & 58, ac per tot. est text in extrauag. vnam sanctam Ecclesiam. tit. de maiorit. & obedien. cap. nouit de indicijs. vbi Nauarrus. notab. 3. n. 41. vers. secundo, & Bellamera num. 18. cap. per venerabilem qui filij sint legitimi, c. si duo, c. si Imperator, 96. dist. Simancas de catholicis institutio. tit. 45. nu. 25. & seq. Augustin. de Ancona in lib. de Ecclesiast. potest. q. 1. art. 1. cum quæ. seq. & q. 45. cũ seq. Fortunius Garcia in tract. de vltimo fine. vers. Iustitiæ, nu. 385. Iacobacius in tract. de concilio. lib. 7. art. 7. nu. 50. & 51. & lib. 10. art. 8. num. 17. Valençuela in defensio. monitor. p. 5. num. 108. & seq. & p. 7. nu. 48. & seq. per tot. D. Tho. lib. 3. de regimine Principum. cap. 12. & seq. & 3. par. q. 59. art. 4. Ioan. Driedo. de liberta. christiana. lib. 1 cap. 9. & 15. Victoria relect. 1. & 2. de potestate Ecclesiast. Morla in emporio iuris 1. p. tit. 21 q. 4. nu. 9. Aluarus de potestate Papæ, 2. par. num. 17. Albarus Pelagius de planctu Ecclesi. lib. 1. cap. 37. 56. & 59. Turrecrem. in sum. de Ecclesia. cap. 114. per tot. & ita intelligenda latissime tradita per Franciscum Bozium Engubinum

fideles exercere poterit, *c* cum Christus Dominus, cuius Vicarius est Rom. Pōtifex, nō solū sit Deus montiū, *d* sed & Deus Vallium: non tanquam ordinariam, sed in subsidium, quia eius est non solum iudicare de fine, sed de ijs quæ ordinantur ad finem, cum concessa cura, & regimine fidelium Petro, omnia illa videantur concessa, sine quibus id commode expediri non posset: *e* quare oues errātes, licet sint Principes, tanquam Pastor vniuersalis tenetur in viam reuocare, si alio modo non possit, armis, vi, pœnisque temporalibus, Principem, si opus fuerit, deponendo, Regnoque eum priuando, *f* vt qui per doctrinę sermonem reduci noluit, per disciplinæ terrorem, seculari vtens potestate, ceruicibusque superborum iugum imponens, conteratur, hoc enim gladio tēporali tunc demum vtendum est, quando experimento compertum sit, vires gladij spiritualis, seueritatemque Ecclesiasticarum censurarum non sufficere: cum ea multorum mentibus offusa sit caligo, vt animæ mala, atque pericula, nec videant, nec curent, sola vero ea, quæ sensu percipiunt, pertimescant: quo casu Ecclesia, tanquam pia, & sedula mater, omnem dat operam, vt profugientes à se filios, aut à suis auulsos vberibus, in gremium suum redire compellat. quo sensu potest defendi Bartolus, *g* dicens hæreticum esse, asserere Imperium non pendere ab Ecclesia; quia in finem supernaturalem, negari nequit R.P. exercitium gladij temporalis. Ex quibus primo infertur, quod si aliqua Respublica Christiana sibi velit habere Regem infidelem, & admonita, nolit desistere, possit Rom. Pontifex id impedire, & anathematis mucrone ferire: quod si adhuc contumax esset, eiusque præceptis obtemperare renueret, posset (etiam ea reclamante, & renitente) alium Regem,

binum de temporali Ecclesię Monarchia, & iurisdictione per quinq; integros libros Romæ, 1601 & Borrellum ad Bellugā, rub. 6. vers. a cœlesti maiestate, & de Regis Catholici pręstantia, c. 47. n. 4 5. & seq. Zaballos commun. opin. tom. 4 q. 906. fere fin. a num. 102. cum. seq. Abbas. in cap quod super his. nu. 4. & 9. de voto.

C Abb in cap. quoniam 13. nu. 5. de constitut. Couarru. in regul. peccatum, 2. p §. 9. num. 6. in fine, & nu 7 Thom. Bozius de signis Eccles. tom 2 p 2. signo. 76. cap 4. pag. 410. vers. Ioanni primo, vsque ad fin. capitis.

D Regum 3. c. 20. Soarez in defensio. fidei Catholicæ. aduersus errores Anglicanos, lib. 3. c. 21. n. 4. & seq.

E l. 2, ff. de iurisd om. iud. c. præterea. de offi. deleg.

F Card. Belarmin. tom. 1. controu gener. 3. lib. 5. c. 8. per tot. pag. 814. Anas. Germo. de immu. sacrosā lib. 13. c. 12. a n. 38. cum seq. Iulius Anto. Brancalassus in compendio artis Catholice regnandi, li. 4. de religione, p. 77. nu 9. & seq. Anto. Gom in l. 40 Taur. nu. 69 Rodulphus Capers in commen. ad c. oportebat, 79. dist. in præfat art. 1. nu 9. & seq. fol. 18. Ayala de iure belli & disciplin. militari, lib. 1. c 2. nu 27. Gallinius de verb. signif. lib. 10 c. 17. a n. 14 cum seq. Renat. Chopin. de Demanio Franciæ, lib. 3. tit. 30. vers. Etenim superioribus, pag. 611. nu. 5. Paramo vbi sup. nu. 55. & seq. c. alius 15. q. 6. c. grandi. de suplenda neglig. prælator. in 6. cap ad Apostolicæ. de senten. & re iudic. in 6. Ludo. Dorleans in expostulatione, pag. 103. vers videamus tamen an Reges. Thom. Bozius de signis Ecclesiæ, tom 2. p. 2. lib. 17. signo. 76. c. 4. pag. 406 & tom: 1. lib 9. signo. 34. cap. 2 vers. quo circa, pag. 653. Ioannes Azor instit. moralium, 2 par. libro 11. cap. 5. vers. Octauo quæritur, pag. 1228. Beroius cons. 147. num. 22. vol. 3. Borrellus de præstan. Regis Catholici, cap. 47. num. 61. & seq. Bald. in proem. digestorum in princ. num. 18. & ibi adde iusta causa, Grego. Lopez in l. 1. glos. 2 in fin tit. 23. partita 2.

G In l. 1. §. 1. num. 4. ff. de requirendis reis.

gem, loco illius constituere. Secundo infertur, quod si aliquis rex fieret hæreticus, aut scismaticus, siue infidelibus, Ecclesiam Dei oppugnantibus, auxilium præstaret, aut quid aliud, quod indetrimentum Ecclesiæ cædat, efficeret, vel Rom. Pontifici, pro vniuersalis Ecclesiæ necessitate, auxilium, & opem prestare renueret, posset ille, ex his, & alijs grauissimis causis, contra talem Regem gladio, non solum spirituali, sed temporali fungi, vsque ad expulsionem illius à Regno. *h* Tertio infertur, quod si ex Principum contentione, & lite aliquod maximum detrimentum in spiritualibus timeretur, vel aliqua maxima damna, quæ ex bellis etiam iustis solent oriri, possit Rom, Pontifex (etiam eis inuitis) talem causam cognoscere, & super ea sententiam dicere. Quarto infertur, quod si aliqua lex ciuilis, absque detrimento salutis æternę, seruari non possit, vel quia sit contra ius diuinum, vel peccatum foueat, vt erat lex illa, quæ duellum, *i* & alia purgationis vulgaris genera admittebat, *k* vel illa, quæ prescriptionem cum mala fide approbat, *l* poterit iilam Rom. Pontifex infirmare, sicut aliquas leges ciuiles, quas Iure Canonico abrogatas, & correctas esse videmus: *m* Imo Iudex Ecclesiasticus inferior, ne obseruetur, impedire, quia in his, quę ordinantur ad finem super naturalem, omnino est ei obediendum, sed in ijs, quę in finem naturalem, & politicum diriguntur, non debet aliquid in fraudem supremę potestatis secularis, & prędiuditium Principum, qui ei in secularibus non subsunt, statuere; & hinc est, quod subditus Regis legitimatus rescripto Rom. Pont. solum iudicabitur legitimus, quoad spiritualia, & Ecclesiastica, *n* non vero quoad ea, quæ ad iurisdictionem ciuilem

H Molin. de Hispan. primog. lib. 4 c. 11. num. 37. Marta de iurisdict. 1. p. c. 23. num 6 & seq 15. & c. 42. nu. 22. & c. 22. n. 12. Franciscus Moli de brachio seculari Ecclesiæ pręstan. c. 1. nu. 7. Valançuela in defens. monitorij aduersus Ducem & Sena Veneto. p. 5. 2 nu. 235. cum seq. Palac. Rub. de retent. Regni Nauarrę 2. p. §. 7. Zaballos 4 p. q. 906. nu. 316. Xuarez in defensio. fidei, cõtra erro. Anglica. lib. 3. c. 23. per tot. Illesc. lib. 5. c. 44. in fin. in vita Nicolai III. & cap. 45. in Martino IIII. Pineda Monarchiæ Ecclesiast. lib. 22. cap. 6.

I Vc in for. sub titu. de duello, & sub tit. de probat. & sub tit. de proditionibus, cum alijs relatis a Molina in reperto. for. in verb. Batalla, & in verbo duellum, Bald. in l. ex hoc iure, de iust. & iure, Caguol. in l. fauorabiliores, nu. 15. ff. de reg. iuris. Decia de delictia tom 1. lib. 2. c. 19. nu 4. Petra de potesta. Principis, c. 124. nu. 16. Horteusius Cabal cao. de brachio Regio, 2. p nu. 287. Concil. Tride. sess 25. de refor. c. 19. c. 2. de purgat. vulga. c. Monomachia, 2 q. 5. Ioseph. Ludobi, decis. Lucensi. 11. Plotus de in litem iurando, nu. 705. pag. 311. Decius cons. 487.

K Cap. 1. & fin. de purga. vulgar. for. vnico, de cadentis ferri iuditio abolendo, Couar. lib. 4. var. resolu. c. 23. D. Thom 2. 2. q. 95. art. 8 ad 3. Angel. Matheatiua de via & ratione iuris, lib. 1. c. 32. n. 12, & 13

L Cap. fin. de præscriptiu. Cardin. Belarmin. tom. 1. contro u generali, 3. lib. 5. c. 6 vers. Itaq; optima, pag. 820. Petrus Surdus decis. 158. 2 nu. 5 vers. Alia tamen opinio. Marta de iurisdict. 1. p. c. 49. n. 5. & se. 12.

M De quibus per Ioannem Azor 1. p. institu. moral. lib. 1. cap. 20. & 21. pag. 452. & seq.

N Glos. habeat potestatem, in c. per venerabilem qui fili. sint legitimi, vbi Abbas n. 22. & Antonius de Butrio num. 11. Rojas. in Epitome successio. cap. 23. num. 112. & 115. Bart. in l. cunctos populos, num. 41. C. de summa Trinit. & in authen. ex complexu. C. de incest. nuptijs, Faber in §. fin. nu. 9. institu. de nupt. Alexand. cons 67. num. 8. vol. 1. & cons. 1. in prio vol. 5. Decius cons. 52. num. 2. Guido Papa decis. 482. num. 2. Francis. Marcus decis. 841. in fin. 1. par. Corne. cons. 93. num. 1. vol. 2. Thomas Ferra. cause. 1. num. 6. Guillel. Benedict. in cap. Rainutius, verb. & vxorem nomine Adelasiam in prin. num. 198. de testam. Couar.

uilem, & temporalem pertinent. Quia in temporalibus,
45 solum in terris Ecclesiæ, post iure † factam donationẽ
Constantini, ſ vtramque potestatem supremam actu
46 habet: in qua ab vllo Principe † turbari nõ debet, quia
patrimonium est B. Petri, ne illi contingat, quod no-
stro † Regi Petro Quarto, p qui à Beata Tecla, alapa
47 cæsus fuit, eo quod auferret ab Ecclesia Tarraconensi,
cuius patrona est, iurisdictionem, & dominium, prædi-
ctę ciuitatis & territorij, quod habebat, & Rex San-
cius Ramiri, q quod occupasset redditus Ecclesiasticos,
etiam ob vrgentem belli necessitatem, publicam egit
pœnitentiam cum plenaria eorum restitutione, semper
namque Reges Aragonum, tanquam veri, & obseruan
tissimi Ecclesiæ filij, consueuerunt potenti brachio eam
tueri, atque defendere eiusque libertatem, iurisdictio-
nem & bona, donationesque Ecclesijs factas à successo
ribus, sub incursu maledictionis paternæ seruandas prę
cipiebant: vt vidi donationem plurium bonorum, cœ-
nobio Sancti Ioannis Pinatensis Ordinis Sancti Bene-
dicti à Ramiro Rege Aragonum factã, Aera M.L.XIII.
qui annus nostræ salutis erat M.XXV. Sed in spirituali-
bus, & quatenus ad finem supernaturalẽ pertinet, sem-
per vna fuit suprema Ecclesiastica potestas, ab vno Chri
sto Domino emanans, in vnum Romanum Præsulem,
Ecclesiæ caput, ac Christi Vicarium, pro vnius, in toto
Orbe diffusę Ecclesiæ Catholicæ, regimine. Nam
vni ouili, vnum tantum oportuit pręficere Pastorem:
cum

uar. de spons. 2 p. c. 8. nu. 18. Medicis de legib. & sta tutis. q. 8. nu. 16. 1. p. Alba rotus. tit. si de feudo fuerit contro uersia. §. natura les. num. 14. Conradus in temp. omni. iudic. lib. 1. c. 1. §. 4. vers. vigesimo, nu. 4. Burlat. cons. 90. nu. 21. & seq. glo. in c. lege Impera torum. dist. 10. & in cap. si offi cia, Roland. à Valle cõ sil. 8. num. 25. vol. 1. Villa lobos commu. opini. §. le gitimatus, num. 76. Constantinus Capriolus de suc cess. ab intestato. lib. 1. nu. 221. & seq. Camil. Borrel. de Regis Cathol. pręstan. c. 35. nu. 16. Molin. de His pan. primog. lib. 3. cap. 2. nu. 11. Enricus Rosenthal. com. [illegible] feudal. c. 7. conclu 18. nu. 17 p. 307 & concl. 19. n. 50 vbi plu res allegat litera M pag. 310. & 314 Portolen. in schol. ad Mol. verb. Rex, nu. 21. cum plurib. seq.

O. C[illegible] fundamenta. de elect. [illegible] 6. cap. Constanti nus, 96. dist. de cuius fide ambigit [illegible] in l. dona tiones quas parentes, nu. 22. C. de donatio. inter. Bart. in prohem. digestor. nu. 13. vbi addit. Albanis nu. 35. Bursat. cons. 124. vol. 1. Medicis vbi proxi me nu. 15. Hugo. in tract. de offic. quatuor prælat. 4. par. tit. de translatione Imperij in Ecclesiam. & tit. de don. Constantin. per tot. Alexand. in l. filium quem. num. 14. ff. de liber. & posthu. & cons. 24. nu. 23 lib. 5. facit l. cum [illegible], vbi Bald. n. 2. C. de bon. quæ lib. [illegible] cũ concordãt per Camil. Borrel. in additio ad Bellu. rub. 9 verb. Beato Syluestro. & de Regis catho præstan. c. 47. nu. 20 & 21. & latius per Ludo à Paramo, de o[illegible] [illegible] Inquisitio lib. [illegible] de Sum. Pont. potesta. q. 3. opin. 2. a nu. 62. cum seq. 58. & 93. cũ seq glo peren[illegible] in l. 1. ff de offi. præfecti vrbis. Alex. Raud decis. Pisana 42. nu 12. & 13. Ioan. Bapt. Va lançuela in defens. monit. aduer. Ducẽ & Sena. Venet. 3. p. n. 50. & seq. Marc. de iurisdi. 1. p. c. 5. n. 5. & seq. & c 30 & 33. latissime [illegible] & alijs relatis à P Cenedo in suis collect. par. 2 collect. 109. nu. 4. Pet. a de fidei con. q 12 n. 295. Couar. lib 4 var. c. 16. nu. 8 Simanc. de cathol. instit. c. 44. nu 25. August. Steuchus Eugub. contra Lauren. Vallã, de donatio. Constãtin. per duos libros, toin. Azor instit. moral. p. 2 lib. 4. c. 34. vers. secundo quęritur. pag 515. Benedict. in cap. Raynutius, verbo vxorem, decis. 1. nu. 3.

P Hiero. Zurita lib. 10. annal. n. 29. fol 388 col. 4 aliter Bozius de signis Eccle. lib. 11. signo. 95. p. 512 in prin. Iul. Anto. Brancalassus in medulla politiæ. 4. lib. de religio. p. 70 nu. 12.

Q Zurita 1. p. annal. lib. 1. c. 25. pluribus exemplis comprobat Iul. Anto. Brancalassus in Philosophia Regia. lib. 4. de religio § 60. p. 33. in fine. & p 34. & 35. & §. 103. p. 135. & 139. vbi plura exempla referuntur, & § 81. p. 71. n. 3. Guil. Bened. in d. c. Raynutius, verb. & vxorem, decis. 1, a num 30. cum seq. Concil Trid. sess. 22 de reformat. cap. 11.

R Ostę

R Osez cap 1. Ezech.ca. 34 & 37 c. est vnitas Ecclesiæ de consecratione. dist 4. Noster Michael Aninon de v itate ouilis, & pastoris, ap. 1 .nu.4. & 8 & c 2.1 num 9. Aluar. Pelag.l b.1.de planctu Ecclesiæ cap.11 Aob. in cap nouit, nu.12. Vbi Nauar.num 140.in 3 notab. de iudic. Simaocas, in catholic institutio, cap.45 ex nu 10. Alban.de potesta.Papę,& Concilij, 1.p. ex nu.16. Soto in 4. dist. 24.q.2.art.5. Camil. Borrellus io Regia Arago. §. 2 glos.1.num.333. Tiraq. de primog q.17.in 4.opinione, num.21. Conrad. in templ.omn.iudic.lib.2 cap.1.§.2.q.3.num 10.cũ alijs per Petrum Cened.

cum, vna tantum sit Ecclesia Catholica, quam omnes fideles constituimus, omnium vna fides, vna spes, vna charitas, & vna expectatio patriæ cœlestis, *S* iuxta dictũ Apostoli, *T* nos omnes vnum sumus, in CHRISTO IESV, qui Petro dixit: *V* *Vocaberis Cephas*, quasi omnium caput, nã in Ecclesiastica, & spirituali potestate (cuius respectu Rom. Pontifex totius mundi Monarcha est, *X* & vniuersum Orbem habet, vt propriam Prouinciam) porro vnũ est † necessarium esse caput: sed in seculari, & laica po- 48
testate, non est quid turbetur Martha *Y* erga plurima, quæ diuersum in finem tendunt, † cum prima finem su- 49
per naturalem, & beatitudinem ęternam respiciat; secunda vero, rectum Reipublicæ regimen, in finem politicum, qui primo non repugnet, aduersetur, vel contrarius existat.

in collectan.1.p. collect 10.num.2. Cardinal Reginald Polus, io defensione Ecclesiasticæ vnitat ad Henricum VIII. Regem Angliæ. lib 1.a vers. Dico ergo, pag.12. cum seq. Ludo. a Paramo de origine officij Sanctæ Inquisitionis, lib.3.tit.de summi Pont. potestae.q 1. opinione num.46 & opinione .oum 32. Azor 2.par instit moral lib.5.cap.21 in prin pag. 95.& lib.10 cap.9.in fin vers. Quæritur ergo, pag. 1093.& lib 4 cap.12.vers. Accedit, pag.451 glos. in cap. nunc autem, dist.21.

S D August. super Psalm 8 c.

T Ad Galat.cap.3.& ad Rom.cap.12.& ad Corinth.1.cap.10.

V Ioannis 1.& cap.17.& 20.

X Cap cuncti per mundum 9.q.3. cap.in nomine Domini 2 dist c. Sacrosancta cum seq. 22.dist. Clement. vnica, vbi glos. de hæreticis, l. Nos redentes, C de Sum.T itat., Bald.cõs.333.col.1, vol.1. Paul. cons.66.0.37.par.1. Castald. de bon.compo.in tract. de potesta Papæ, ver .H s ita, num.86. Iacobatius in tracta. de concilijs, lib.1.art.2.num.79. Gar a de Nobilitate. glos 48.§ 3. Valançuela vbi sup. 5. p nu. 102 & 110. Paulus Fuscus de visitatione, lib.1.cap.2. num. . Petrus Cotetus in defeosione veritatis, cap 6 inter opera Anto. Posseuini.

Y De iurisdictione 1.par.cap.18.num.2.cum seq. Ioannes Azor instit.moral 2.par.lib.10. cap. 2.col.1. ad med.C.pag.1053 & cap.6.vers. præterea, pag. 1073.

---

§. Tertius.

In suprema seculari potestate, quot sint species regendi, quæ excelentior, & quę fuerit apud Romanos lex Regia, & de aliquibus Vrbis Romanæ laudibus.

Lex Regia an in vnum transtulerit totius Orbis supremam potestatem.1.

Imperator an sit mundi dominus remißiue.2.

De tribus regendi speciebus, in quibus adest suprema potestas.3.

Monarchia est cæteris excelentior.4.

Rex Aragonum eo quod adstrictus sit legibus non minus Monarcha dicitur in Aragonia, quam in cæteris Regnis vbi est legibus solutus.5.

Legum obseruantia non imminuit Principum maiestatem.6.

Regum Aragonum Monarchia sui origine fuit herbica.7.

Leges

§. Tertius.

1 SEcularis, & politica ſuprema poteſtas, licèt vna ſit,
a tamen non ſemper penes vnum extitit, nec vnum
fuit, quoad laicam, & ſecularem poteſtatem ouile, ſub
vno monarchico regimine conſtitutum, cùm non ſem-
per in vna perſona organica, & naturali, ſupremū impe-
rium reſideat, ſed aliquando in vna perſona ficta, qualis
eſt Senatus, conſilium, aut populus; nec lege Re-
gia, † de qua noſter Iureconſ. in vnum Principem to-
2 tius orbis poteſtas translata fuit: *b* quia Romani,

A Soarez in defenſione fidei catholicæ aduerſus errores Anglicanos, lib. 3. cap. 1. numero 5.

B Ut totis viribus veram & catholicam concluſionem appellans, conatur defendere. Michael Vlçurrus in opere Imperiali regiminis mundi, 2. par. 3. quęſtion. principalis per tot.

qui illam tulerunt, non fuerunt vniuersales orbis domini, imò múltæ fuerunt gentes, illis fęderatæ, sibi latißimum Imperium æquali iure vendicantes: multæ eisdem formidabiles, cum quibus pacem fecisse, gauisi fuerint: vel inimicitiam sine victoria aluerint,
c quare falsó Impetator *d* se iactat † mundi domi-- 2
num, quod ita nude sumptum (nisi modificetur, & intelligatur secundum Doctorum *e* nostrorum sensum) falsum est; nam constat plures esse species regiminum, secundum quarum diuersitatem, suprema secularis potestas penes diuersos residet: *f* aut enim Respublica regitur,† & gubernatur per vnũ, & dicitur Monar
chia; *g* vel per paucos, vt per Senatũ optimatũ, & diui- 3
tũ; seu per magistratus, & dicitur Aristocratia, vel Oligarchia; vel per plures, vtputa per populũ, & tũc appellatur Demo-

C l. 5. §. in pace, l. non dubito, 7. l. post liminium, 19. ibi. Inter nos ac liberos populos, Regesquè ff de captiu. & post limini reuersis l. 2. C. de officio Præfecti Pretor. Africæ l. mercatores. ibi, Tam Imperio nostro, quàm Persarum Regis subiectos, C. de comerciis. & mercator. cum concordan. per Couarrub. in regul. peccatum. 2. par. §. 9. nume. 5. Ludouic. à Paramo vbi proxime lib. 3. titu. de Summi Pontif. potesta. quæstio. r. opinione 1. nume 69. & seqnen. Quibus omnibus Marta conatur respondere in suo tracta. de iurisdictio. 1 p. cap. 21. à nume. 15. cum seq.

D l. deprecatio, ff. ad l. Rodiam. de iactu, Bartol. in l. hostes, nume. 7. ff. de captiu. & in l. 1. §. per hanc, el 2. num. 2. vbi eius additionat. Albanus, ff. de rei vendicatio. Camillus Borrellus in addition. ad Bellugam, rubri. 6. verb. Princeps regni dominus. Dominicus Bañes in præambulo ad quæstioné principal. 62. disputatio. 4. dubitatio. 3. Victoria in relectio. de Indis insulanis, a nume. 24. & 25. Soto lib. 4 de iustit. & iure, quæst 4. artic. 2. Vasquius controuersi. illustr. lib. 1. cap. 20, Couarru. vbi supra num. 5. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 29. Medicis de legib & statut. 1. par. quæst. 18. nume. 7. & 8. Marta de iurisdictione, 1. par. cap. 20. nume. r. & sequen. & 4. par. casu 125. nume. 12. & sequen. Ceballos commun. opinion. tom. 1 quęst. 576. & tom. 4. quęst. 906. seu fin à num. 24. com pluribus sequentib. Azor 2. par. institution. moral. lib. 10. cap. 7. versic. Quarto quæritur, pag. 108 4. & sequen. Enricus à Resental. controuersia. feudal. tom. 1. esp 5. conclusione 20. num. 4. & ibi cerati per eum litera E. Ioannes Igneus in repetitione l. necessarios, §. non alias, 2. par. nume. 25 3. & sequenti. ff. ad Sillanian.

E Roland. consil. 88. num. 7. & 28. volu. 1. Alciat. lib. 2. dispunction. cap. 5. Mantua singular. 352. Cagnolus in procem. Digestor. nu 17. Restaur. Castal de Imperat. quæst. 52. Ias. consi 16. lib. 2. late Ioan. Igneus in repetitione dictæ l. necessarios. §. non alias, 3 par. nume. 6. per tot. ff. ad Sillanian. Vacon. lib. 3. declaratio cap 105. Catane. in cathalo. glorię mudi, 5. par. consideratione 28. Bobadilla in politi. lib. 5. cap. 4. nume. 3. Moli. tom. 2. de iustit. tracta 2. disput. 30. Forcatulus in commentar. de feudis, cap. 12. nume. 14. Camillus Borrellus vbi proxime, versic limitari autem. & versic. limitatur quinto. Doctores in l. cunctos populos, C. de summa Trinitate, cum concordant. per Alphanum ad dictam l. deprecatio. collectan 4.

F Plato de regno, & in dialog. 4. de Republica. Arist. lib. 3. politi. c. 5. Plutarch. ethicor par. 2. de vnius in Republica dominatione, populari statu, & paucorum imperio. Antonius Zara in anotomia ingeniorum & scientiarum. sectio. 2. membr. 16. pag. 336. Petr. Grego. 2. par. sintaxis artis mirabilis, lib. 4 r. c. 3. & syntagma ior. vniuersi. lib. 47. c. 5. num. 22 & 25. Iacobati. de concil. lib. 6. artic. 2. n. 3. Cantiuncula de offic. iudic. cap 1 in princip. Hottoman. in Francogalia, c. 10 Castro de lege pœnali, c. 1. Ferdinandus Mendoça lib. 1. de pact. c. 2 n 23. Couarru. in pract. c. 1. num. 5. Nauar. in cap nouit, notab. 3. num. 167. de iudic. & in commentar. de regular. n. 15. noster Ludouic. Martinez in respon. pro Regno, 1. par. nu. 91. in princ. Soto lib. 1. de iust & iur. q. 5. art 4. ad fin. Moli. de iust. tract. 2. dispu. 23. Belarm. tom. 1. controuer. fidei, lib. 1. de Roman. Pontif. c. 1 in princ. pag. 457. & cap. 9. versic. Respondeo, pag. 490. Petr. Gregorius lib. 5. de Repub. c. 1. Bobadi in sua polici. li. 1. c. 1. n. 13. & seq. Mantua lib. 6. dialo 118. Rode. Suarca allegatio. 6. n. 14. ibi, Tertio. quia certum est. Rosin. antiquit. Roman. lib. 7. c. 1. Polidor. Virgil. de inuentorib. rerum lib. 2. cap. 2. Iustus Lips. ciuilis doctrinæ lib. 2. cap. 2. Lelius Zechius de Principe. lib. 1. cap 4. nume. 1. & sequen.

G Glos. monarchiam in cap. fundamenta, de electione, in 6.

H Gni-

democratia, quæ omnes potestates iustę sunt, *h* cum secũdũm eas, leges ema nauerint. Ex prima enim ortæ suntPrincipũ cõstitutiones, de quib⁹ in nostro fragmẽto. Ex secũda, Senatusconsulta, Ius prętoriũ. Ex tertia verò, Plebiscita.

4 Inter quas potestates, † monarchia ex vi regiminis, secundũ omniũ sentẽtiã, primatũ tenet, *i* cùm in homine cor vnum, à quo omnes corporis motus pendent, & vnum cerebrum, à quo sen sus ducuntur: in familia vnus dominus; in vniuerso vnus Deus: sic vnum Imperium, vnius animo regendum videbatur, & in Republica vnum caput, à quo subditi, sicut membra dirigantur, & nobiles, ab iniuria populi & inopes à potentiorum superbia defendantur; vt apud Persas Darius, post Magofoniam, idest Magorum cedẽ comprobauit contra Othanem, & Megabicum, quorũ primus popularem gubernationem, secundus veró optimatũ regimen probauit: sed Darij sententia obtinuit; cui, paulò post, Persarum monarchia fuit concessa, neque minor est libertas in monarchico, & regali Principatu, quàm in Aristocratico, & Democratico: quia licet istæ species regiminum in modo sint inter se diuersæ, sed non in potestate; quia potestas gubernandi, semper vna, & eadem est, licèt modus sit diuersus; & qui vni, vel alteri potestati subjicitur, æque liber, vel æque seruus est; *K* atque ita toto aberrat zelo, qui credit in nostro regno homines esse liberiores, † & Re-

5 gem nostrum inuictissimum non esse in eo supremum Monarcham, quòd legibus regni se alligatum profiteatur, ac est in illo, in quo legibus solutus est, quia vtriusque vna est potestas, licet plura sint regum genera; neque vt inquit Aristoteles, omnium vnus sit potestatis modus, imò propriè hoc regnum dicetur, quod secundum leges, ab vno capite supremo gubernetur, à quo, tanquam à causa prædominante, potestas nomen accipit, ac monarchia appellatur, quod enim mixtim fit, nõ speciem diuersam, sed modũ constituit; *l* nec reddit eius homines minus subiectos, quàm in aliis regnis, vbi monarchia absolutè locum habet. Nam quẽad

6 modum obseruantia legum † non minuit principũ maiestatem, & potestatem, ita nec obedientia regum

H Guilielm. Budeus in annotatio. ad l. iuscinile, pag. mihi 57. de iust. & iure. Borrellus de Regis catho. prętan. cap. 3. per tot.

I Barc. in tracta. de regimi ciuit. num. 7. & sequẽ. Ripa in rubr. de constitucio. num. 25. Moli. tom. 1. de iusti. disputa. 23. versic. Ex tribus speciebus, pag. 179 Belarmini. vbi supra cap 2. & 4 pag. 458. & 466. Ioan. Mariana de Rege. & Regis institutiõne, lib. 1. c. 2. Guilie. Barclaius de Regno & regali potestate, lib. 1. pag. 34 versic. Quippe inter varias, & lib. 2. c. 2. pag. 110 Bursa. consi. 3. n. 21 Casan. io catha glo. mũdi, p. 12. consideratio. 55. Gregor. Lopez Madera de las excelencias de España, c. 1. Nauarr. in c. nouit. 3. notab. n. 168. de iudic. Couarru. practica, quęst. c. 1. n. 5. D. Thom. 1 p. q. 103 art 3.. IustusLips. lib. 2. politicor. c. 2 Azor lib. 11. institu. moral. cap. 1. versic. Secũdo quæritur, p. 1097 & seq. Lelius Zechius de Principe, lib. 1. c. 4. nu. 2. est rex. io cap. in apibus. 7 quæst. 1. noster Ceoedo 1 par. colectan. 10. Borrel. de Regis cathol. præstan. c. 3. n 66. & seq 10200. à Chokier aphoris. politic. li 1 c. 3. exẽp. 1. & per tot.

K Nauar in d. c. nouit, not ab. 3. n. 167. ex Aristo. 3. polit c. 10. Petr. Greg. sintagma iur. lib. 47. c. 14 à nu. 9. Osor. de Regis instit. lib. 7. fol. 220 Victoria in relectio. de potestate ciuill, n. seu corolar. 11

L Petr. Grego. de republ. lib. 5. c. 2. n. 3. & 5.

minuit

minuit populi libertatem. *m* Imò nostrorum Regum
monarchia heroica fuit † sui origine, *n* & eius, qui primo
fuit Rex à populo electus successor; quia secundum le- 7
ges dominatur, (cum à primordio tituli posterior for-
metur euentus) & leges, licet per se vim ad cogendum
habeant, † non tamen ad sponte parendum, nisi mori- 8
bus populi confirmatæ sint, & in animis ciuium quasi ra
dices egerint, absque eo namque sunt sicut plantę re-
center defixæ, quę facile iniuriis cœli, aut animantium,
obnoxiæ sunt; Ita leges, si moribus non firmentur muta-
tioni obnoxię, & proinde infirmę sunt. Nostri namque
† maiores, qui in primum Regem, lege Regia, potesta- 9
tem transtulerunt, Regum mitigandam acerbitatem (si
quæ forsam contigisset) potestatem veró perpetuandā,
reuerendam, ac obseruandam curauerunt: *o* nam supre-
ma potestate, quæ iure naturali, in principio penes po-
pulum fuit, *p* ab eo, in aliquam singularem personam,
& eius successores † in communem vtilitatem delata,
regna fuerunt iure gentium erecta *q* cum aliqui sine or 10
dine, & capite, cui obedirent, & subessent, minime pos
sent ciues ea prouidere, quæ totius Reipublicæ vtilita-
ti expedirent, hostes auertendo, & malefactorum auda-
ciam cohibendo, *r* & comprimendo, vt de Romanis
dicitur, *s* fuisse exaltatos valde, † quod committerent 11
vni homini magistratum suum, cui omnes obedirent,
ex duobus namque Consulibus, solus vnus alternis vi-
cibus fasces perferebat. Quæ potestas, lege regia, à prin
cipio concessa, † non potest per populū auferri, vel im-
minui, tametsi possit ampliari, & maior cōcedi, renuēte 12
tamē, & reluctāte populo, nō debet Rex † eam sibi am
pliare potestatē, quā à principio ex lege regia habuit, 13
nec quidquā eorū trāsgredi, quæ in regni erectione fue
rūt cōstituta, cum lex regia † nihil aliud sit, quam pactū
societatis humanæ, quo populus in Principē transtulit 14
supremam potestatem, & iura maiestatis cum onere, &
obliga-

M Vitus Amerpachius in interpretatio in Phocylidem, versic. Nec detrahit hoc Principum authoritari, pag. 66. Chrisostom. Iabellus in epitom. lib. 5. politic. tract. 3. cap. 6. versic. Quantum, pag. 223. & politicæ christianæ, tracta. 5. cap. 2. versic. Pro cuius notitia, pag. 109. Belarmin. tom. 1. controuers. generali, 5. lib. 3. cap. 7. versic. Ex his ad argumentum, pag. 1324. Iacobus Morlanes semper pro eius eruditione & prudentia, & erga me beneuolentia commendandus in responso pro Regno, 1. p. num. 81.

N Iabellus in epitom. lib. 3. politicorum, tract. 5 cap. 1. versic. quarta species, pag. 193. Oldrad. consil. 218. nume. 7. l. 1. C. de impo. lucrati. descript l. cum filius. §. hæres. ff. de legat. 2.

O Hieronym. de Blancas in suis eruditissimis commentar. rerum Aragonum tit. de optima. regni, fol. 331. ex ratione Platonis, de qua per Iabellum in epitome politicæ Platonis tracta. 5. cap. 3. versic. Regnum, pag. 339.

P Quidquid contradicat Martha vbi supra, 1. p. c. 1 n, 18.

Q l. ex hoc iure. ff. de iusti & iur. cap. duo sunt genera, 22. quæst. 1. Paris. de Puteo de sindicatu. tit. de excessibus Regum, §. Rex autem, num 16. Rolá dus consil. 12. num. 49. & & consil. 18. nume. 32. volum. 1. Afinius in praxi iudiciorum, titu. de modo procedendi in ciuilibus, c. 2. n. 7. & 2. Lel. Zechi. de Principa. administr. lib. 1. cap. 1.

R Foller. in praxi censuali, verq. Alphonsus. n. 14. & noster Petrus Ludoui. Martinez in respons. pro Regno. n. 509. S Machabæor. 1. c. 8.

T l. 2. §. nouissime. ff. de origine Iur. B. August. lib. 3. confes. c. 8. P. Moli de iust. & iur. tom. 1. tract. 2. disput. 23. col. 3 A. & Soar. in defens. catholicæ fidei aduersus errores Anglicanos, lib. 3. c. 2. num. 12.

V Petrus

obligatione gerendi curam Reipublicę, & iustitiam administrandi: & Princeps tam potestatem, quam conditionem, & onus acceptauit, ex quo pacto firma, & stabilis permansit lex regia: inde improbatū fuit pactum, factum u à Carolo Sexto Rege Gallię, cum Henrico Quinto Rege Anglię, super successione eius filię Margaritæ, in regno Francię, cum lege principatus, seu re-
15 gia esset stabilitum, † ne vllo tempore, fœminæ ad successionem regni admitterentur, ne a lâcea in fusum, regnum perueniret, x his verbis: *Nulla portio hæreditatis, de terra Salica* y quam interpretati sunt sapientes Galli, quæ adhæreat coronæ, *mulieri veniat, sed ad virilem sexum tota terræ hæreditas perueniat.* Quę lex Salica vocatur, quod a Francis orientalibus (qui Salij dicti sunt a Sala flumine, vel à loco Salethani, vbi condita fuit) fuerit lata; quæ licet sui origine, ex sententia Cuiacij z tempore Pharamundi, primi Regis Francorum, sedente in Cathedra Petri Bonifacio, & imperante Honorio Primo, anno salutis 420. super omnibus rebus, tam publicis, quàm priuatis fuerit lata, tamen à Francis occidentalibus solū in successione regni fuit admissa, & quam nec in Gallia seruandam septem fundamentis comprobare conatur Camillus Borrellus, a sed Reges sua potentia, subditis non audentibus contradicere, non sinunt b suā [illegible]re potestatem, quæ tunc demum tuta erit, cum viribus modum imponit, ac si intra modestiæ, & mediocritatis fines se contineat: atque hæc quidem mo-
16 deratio, ac temperatura, sanitatem Reipublicæ conseruat, cui nihil (teste Xenoph.) mali poterit innasci, si Rex imperij fundamenta iecerit, abstinentiā ac moderationem, vt respondit Theopompus Lacedæmonum Rex vxori, conuitio expostulanti, quod ad Regum licentiam frenandam, ephoros, constitueret tribunorum ad instar: *Tuo facto, inquit illa, imminutum Imperium filiis relinques:* *Minus,* respondit ipse, *sed magis durabile,* cum solidissimū Imperij fundamentū sit iustitia: quippe, qui

u [illegible] l. [illegible] Zam. [illegible] pręro[illegible] p[illegible] ipis Fra[illegible] 12. [illegible] 40. Camil. B[illegible] de Reg[illegible] cathol. præst. c. 5[illegible] 14. [illegible] q.
x [illegible] tit. de [illegible] c. art. 62.
y [illegible] 14.
z Re[illegible] Ch[illegible] n de d[illegible] to[illegible] [illegible] p[illegible] 247. [illegible] c. lib. 1. d[illegible] pag. 4[illegible] 6. F. Eguinarius Baro in comment. ad l. 2. [illegible] Fog[illegible] comment. ad [illegible] in cap. Ra[illegible] b Duas habens [illegible] & sequen[illegible] V[illegible] num. 30 & [illegible] testame[illegible] num. 16[illegible] Co[illegible] tract[illegible] Tiraquel. de iur. primogen. q[illegible] Zempi[illegible] nus [illegible] supra vers. Vi[illegible] & [illegible] Alexa[illegible] me[illegible] 2, 41, per tot vbi [illegible] 24 decem opiniones refert, vnde di[illegible] lex Salica. Mar[illegible] tio. 1. par. c[illegible] & 32. I[illegible] in tract. de [illegible] priuilegiis Reg. Francorum priuileg. [illegible] num 44. & seque. G[illegible] de [illegible] terrae in tract. [illegible] Reg. [illegible] cap. num. 13 A[illegible] Mo[illegible] Dè [illegible] a. g[illegible] & [illegible] la de p[illegible] d[illegible] el[illegible] 5. [illegible] in re[illegible] §. n[illegible] alias 2 [illegible] P[illegible] de [illegible] p[illegible] n. [illegible] Ca-
rol. de Grassal. Regal. Francię, lib. 1. iure 17. Licerier de primoge[illegible] q. 22. n. 4. cum seq.
A de Regis catho. pręstan. c. 57. n. 20. cū seq. B Moli. tom. 1. de inst. tract. 2. disput. 25. col. 3. A

qui nimium potest, vult posse quod non potest, *c* & magnitudo po-
testatis facillime in tyrannidem vertatur; quia (vt canebat Lucanus) *d virtus & summa potestas non coeunt*. Vnde illud vulgatum
prouerbium: *Quien haze lo que quiere, no haze lo que deue.*
Atque ita excessu potestatis, † quam imprudentes in-
dies augere satagũt, minuitur, penitusque corrumpitur 17
Regius principatus; neque enim, vt diuitiis, quo am-
plius augẽtur, eo locupletiores euadimus, ita in Regio
Principatum contigit; sed contrarium, cum secundum
Gregorium, *e* ipsa regni gubernacula, erga subiectos,
magno sint moderamine temperanda, ne potestas men
tem subripiat; tunc enim regnum bene regitur, cum
regnandi gloria animo non dominatur, Principes e-
nim felicitati fręna imponentes, se, illam, subditos, fa-
cilius regunt: obliti humanitatis, & modestiæ, quo al-
tius conscendunt, grauiori cassu præcipitant, *f* & Per-
sarum Imperium, † ea potissimum de causa, breui 18
corruisse fertur, quod ablata à populo penitus liber-
tate, dominationem supra modum induxissent, sed in-
ter omnes, qui longius quàm ab initio habuerint, suã
potestatem protendere curauerunt, fuerunt Impera-
tores Romani, quibus, secundum aliquos, *g* non tam
† in principio suprema & absoluta potestas fuit concess 19
sa. In cuius rei comprobationem solent adduci quæ-
dam verba ęneæ tabulæ, vel secundum alios, *h* marmo-
reæ, quam in basylica Lateranensi, vel in Capitolio, aiũt,
reperiri, in qua potestas per Senatum & populum, Ves-
pasiano cõcessa, legitur descripta, cui respõdet id quod
Cornelius Tacitus *i* tradit his verbis: *Tum Senatus omnia Principibus solita, Vespasiano decreuit.* Ex quibus com-
probari videtur, legem Regiam, cuius noster Iuriscõ-
sultus meminit, fuisse Senatusconsultum: *K* nam licèt
potestas, & maiestas esset penes populum, † atta- 20
men authoritas decernendi penes Senatum reman-
sit. Et propterea, Tarquinium superbum † quod mul 21
ta pręter authoritatẽ Senatus decerneret, tyrannum vo
cari cęptum, & quod Tiberius inconsulto † Sena- 22
tu CHRISTVM Dominum inter Deos referre
statuisset

C Ex Seneca in nominis sui tragedia, Hippolytus versu 203. Onalandri Strategic. ad Cornel. Tacitum, lib. 1. histor pagi. 40. in fin. Guilielmus Benedict in cap. Rainutius, verb. mortuo itaque testatore, el 1. n. 246.

D Lib 8. Pharsal. Benedictus in cap. Rainutius, verb. Condidit. el 1. n. 43 dece stam.

E Ad Recared. Regem Epistola relata ab Anton. Augustino in epitom iuris Pontif. veteris, lib. 10. tit. 2. c. 8.

F Plato lib. 3. de legibus, Barnab. Brisoni, de Regio Persarum principatu, lib. 1. pag. 32. in princip. Ioannes Mariana de Rege. & Regis institutione, lib. 1. cap. 8. pagina 95.

G Marius Salomonius ex Anton. Vaca in scholio ad nostrum fragmentum Vlpiani. Antonius Augustinus de legib & S.C de lege Regia, Ioann. Rosinus antiquitat. Roman. libro 7. cap. 12 & Georgius Fabricius antiquitatum, lib 2.

H Bozius de signis Ecclesiæ, lib. 10. tom. 1. signo 42 cap. 12. pag. 817. versic. Extat adhuc Romę, Fuluius Vrsinus in notis ad Antonium Augustin. vbi supra.

I Lib. 20. & lib. 4. historiar refert Fuluius Vrsinus in notis ad Antoniũ Augustinum de lege Regia.

K Doctores in l non ambig tur per text. ibi, ff de legib.

L Guilielm. Barclaius de Regno. & regali potestate. lib. 4. cap 4. pag. 125. & 126.

statuisset, *m* Senatus sacrorum arbiter recusauit, quod diuina ordinatione factum credo. *Cum nulla conuentio Christi ad Belial, nec in eodem templo Arca Dei & Idolum Dagon stare possent*: Ideoque semper dicebatur S.P.Q.R. & ita inquit Suetonius, *Quod Caligula vrbem ingressus, con sensu Senatus, & irrumpentis in curiam turbæ, ius, arbitriumq; omnium rerum permissum est*. *n* Sed non æque in omnes

23 Imperatores translata fuit potestas, † neque vna semper extitit lex Regia: sed quo quisq; die Imperator a militibus salutabatur, & in castris acclamabatur, apud Senatum, quando in Vrbe titulo Imperatoris ornari decernebatur à patribus, siue ei Imperium ciuile, siue militare deferreretur, *o* lex Regia recitari solebat, & curia

24 tis comitijs promulgari. Quæ primo, † in eunte Regnũ Romulo, de vnius Imperio lata, simulq; cum Vrbe nata fuit. Quo tẽpore (vt inquit I.C. Pomponius) *p* omnia manu Regis, Curiatis Comitijs creati, gubernabantur: tamen ipsi Reges, vt populum deuincirent, & cum eius spontanea voluntate facilius imperarent, aliqua, quę supremæ potestatis erant, populo communicauerunt, vt fecisse fertur *q* Romulus tria plebi concedens, scilicet, magistratus creare, leges sancire, de bello, referente Rege, decernere: quæ multis post Romulum annis fuisse relicta, populoq; conseruata testatur Polibius, dum scribit, quę suo tempore esset populi Romani potestas. Hoc

25 ius illi cœpit † Iulius Cęsar eripere, *r* sopitaque populi Romani libertate, quę plusquam annis quingentis floruerat, diui Augusti temporibus, ac Tiberij dominatu, (qui legibus soluti fuerunt) recitata fuit lex Regia, subtiliusq;, ac copiosiusquã antea pręscripta, *s* quia ex pro

26 uincijs aliæ † Cæsaris erant, *t* alię Senatus; ferociores quidem, agrestioresq; prouincias, quæ sine manu militum, annuis magistratibus administrari sine fraude, atque periculo non poterant, Cęsar in sua potestate retinuit: pacatiores vero, quæ citra arma regi solis legibus poterant, reliquit Senatui populoque Romano; verbo, vt publicæ rei muneta, quæ grauiora essent, ipse solus subire videretur, re vero, vt arma solus haberet; sed in vrbe ab Augusto reuocata est potestas creandorum magistratuum

M Auctarium aphorismorum politicorum de repub. [illegible] Lueuenda, lib. 2. cap. 11. num. [illegible] eiam causam assignat Benedictus in c. Rainutius, verb. mortuo itaq; testatore, el [illegible] num. 246. & aliam ego ex Epist. B. Ioan. cap. 2. & 1 Reg. 5.

N Ayala de iure belli, & disciplina militari, cap. 8. num. [illegible]

O Rosinus antiquit. Roman. lib. 6. cap. [illegible] pag. 248. & lib. 10. cap. 6. pag. 449. A. Sigonius de antiquo iure ciuium Romanorum lib. [illegible] cap. 2 [illegible] & de antiquo iure prouinciarum lib. 3. c. 4.

P In l. 2 in prin ff. de origine iur. Alciat. in lib. de magist. ciuil. col. 5. fol. mihi 467.

Q Apud Dionysium Halicarnas. antiquitat. Romana. lib. 2 4 & 6 Borrellus de Regis cathol. præstantia, cap. 21. num. 5. & 7.

R Vt refert Sueton. Tranquillo eius vita, cap. 14. & Rosinus vbi sup. c. 12. lib. [illegible]

S Bobadilla in politica lib. 1. cap. 2. numer. 14. l. Dueñas de iurisdictione. & Imperio. lib. [illegible] titu. 1. num. 10.

T Teophilus in §. per traditionem instirura. de rerum diuisione. [illegible] na Duenas de iurisdictione & Imperio. lib. 1 tit. 1. num. 10.

tuum ad Princip[illegible], atq[illegible] ita [illegible] † tempore lex Iulia
de ambi[illegible] [illegible], in qu[illegible]m, [illegible]populi con[illegible]su om- 27
ne ius belli, & pac[illegible] tran[illegible]atum [illegible] vt sola ei[illegible] au-
tho[illegible]tat[illegible] liceret bellum [illegible]cernere, & pacem [illegible]nire x.
Vn[illegible]e merito licebat Sig[illegible]s y Sylla dominante, li-
bertatem Romanam [illegible], Cęsare vero Regen-
te, lab[illegible]actatam, Augusto d[illegible]um [illegible]te, fundi-
tus euer[illegible] fuisse, qui vt Regiam potestatem leniret, 28
† atque ta[illegible]t[illegible]per occultaret, Imper[illegible]r mal[illegible]it, quam
Rex appellari, maxime cum Iulij Cęsar[illegible], auunculi, &
ad[illegible]tiui patris [illegible] senatu ne[illegible]i, exitu terreretur, sed
astu[illegible] [illegible]se dub[illegible]tare[illegible] tantam regni molem re
cu[illegible]aret, a senatu populoq; [illegible]ntib[illegible]m rogatus, Prin-
cipat[illegible] accepit, vt refert Dionc[illegible]u[illegible], z & tradit Oui-
dius a his verbis.

Nam patris Augusti docui mortale fuisse
Corpus, in æthereas, numen abi[illegible]sse dom[illegible]s.
E[illegible] parem virtute patri, qui frena rogatus
Sæpe recusati, cœperit im[illegible]erij.

In quem licet populus lege [illegible] (de qua noster I. C.)
omnem suam potestatem cont[illegible]ri[illegible] n[illegible]il penes se re-
seru[illegible] pri[illegible]næ dignit[illegible] nec [illegible]m quidem, tamē
legum ferendarum [illegible] paulatim populo adem- 29
pta est, ita vt nec A[illegible]e consensu populi leges
tulerit, & senatu[illegible] lep[illegible] condendi manse- 30
ri[illegible] sed hoc e[illegible] p[illegible]m. Postquam enim
radix totius Imperij Princip[illegible]s genio adhæsit, [illegible] administratio-
nis v[illegible]m [illegible] communicauit, a quibus acce[illegible] ex[illegible] & cū soli Prin-
cipi, l[illegible]gi[illegible] [illegible]set cōdere legē, [illegible] impertiuit, eā-
dē penitus ret[illegible] penes se, vt patet in [illegible] [illegible]dinarij iudicibus
cōc[illegible], [illegible] [illegible]r, sed penes Principe[illegible] [illegible]omni⁹ residētē. quæ 31
lex *R*[illegible] pro futuris [illegible]tio [illegible], imo diu ob
ser[illegible]atum, [illegible]q; die, [illegible] [illegible]ū imperiū accipiebant,
reci[illegible] [illegible] † Alexander [illegible] lege[illegible] [illegible]rij appellauit. Quod enim
tra[illegible] [illegible]ate I. C. A[illegible] M[illegible]riu [illegible],non 32
cōprob[illegible] [illegible] I. [illegible]sponsi, cū [illegible] Principe[illegible]ū [illegible]ū sequa-
mur, [illegible] Alciatus, [illegible] ad Imperatores perpetuo trāslatū,
sed ad Imperatores perpet[illegible]ad differētia dictatorū, qui ad semestre g tem
pus

V [illegible] ff. ad [illegible]. de [illegible] [illegible] ce[illegible] & [illegible]4. [illegible] ni[illegible]ateR[illegible]a. pa[illegible]s.
X [illegible] §.[illegible]. l. Iul. m[illegible] sta [illegible]ue[illegible]num [illegible] pact[illegible]s
Y Li[illegible] de [illegible] iur. ciui[illegible] Romanor[illegible]
Z [illegible] lex ho[illegible] ro. cum e[illegible]. ff. de iust. & iure.
A Lib. 4. de Ponto, ele gia [illegible]t.
B l. more, ff. de [illegible] omni. iudi[illegible]. Forcatu[illegible] vbi [illegible].
C C[illegible]uar[illegible] pra[illegible]ca. c. [illegible] num. [illegible] [illegible]ar[illegible] per B[illegible]ba[illegible] [illegible] c. p. [illegible] A. [illegible] & [illegible] D.
D In l. [illegible] imperfec[illegible] de te[illegible]
E In [illegible] [illegible]laneis iuris ciuilis, lib[illegible]
F In [illegible] de offi. Præfect. Prætor.
G l. 2. §. populo de [illegible] ducto. ff. de o[illegible]. Tiraquel. de iure [illegible] q. 4. num. 28. & [illegible] catul. in [illegible]criptione [illegible] gestorum, nu[illegible]. A[illegible]la de iure be[illegible] militia. lib. 2. c. p. [illegible] & 3[illegible]

pus constituebantur, intra quod summum eis ius, summaquè authoritas in repub. fuit, & comprobatur, quia
33 apud Romanos † summi magistratus, Imperatores fuere appellati, & summa potestas, merum imperium. Vel secundo potest dici, quod appellat Imperatores perpetuos, *h* ad differentiam eorum, qui in decẽnium tantum eligebantur, licet finito decẽnio, iterum in aliud decẽnium soleret prorogatio fieri. Multo minus conuincit
34 † authoritas Iustiniani, *i* vocantis legẽ Regiã, qua omne ius, omnisque potestas in Imperatoriam maiestatem translata fuit, legem antiquam; quia & quęlibet lex, ante se lata, ad differentiam nouarum constitutionum, à se editarum, potuit merito antiqua appellari: at tamen illa lex Regia, de qua noster I.C. lata fuit, cum iam diu populus Romanus iugum seruitutis assueuerit ferre, quasi pertęsus fluctus partium, & turbarum, quæ inter ciues excitabantur, contentione dominandi, & ambitu, maluit pati, quod emendare non poterat, ac legis Regiæ titulo contegere, prudenter decreuit: cum iam sua potestate, magno suo dolore spoliatum cerneret. *k*
35 Et licet consulatus † prorsus non cessauerit, tamen sub Imperatorum manu subiectus, vix pristinæ auctoritatis vmbram retinuit: sed hoc credendum est, ordinatione
36 † diuina factum, *l* vt quęmadmodum in humanis, monarchiã & vnius supremi Principis imperium incipiebat agnoscere, ita & in diuinis, vnum eo tempore natũ fuisse summum Sacerdotem, vnius veri Dei filium, & in spiritualibus, & Ecclesiasticis Monarchiam oriri intelligeret; *m* & quemadmodum tamdiu vrbs Romana seruata fuit, vt totius orbis haberet imperium, in prĕmium maximarũ virtutum, quibus cęteris omnibus gentibus prę excellebat, *n* ita vt, ad cõstituendũ eius imperium, quasi cõtendẽtes inter se, virtus, & fortuna, fœdere pacis æternæ conuenerint, vt merito ei fuerit dictũ: *Quod regnas minus est, quam quod regnare mereris, excedis factis grandia fata tuis.* Ita & ab eius Deo tutelari salutis publicæ apud Gentiles authorẽ fuisse seruatam incolumem, vt in diuinarum rerum administratione caput *o* esset supremũ, & quæ-

H Tacitus lib. 1. annal. Appianus in prohem. histor. Roman. Zonor. 2. tom. in vita Octauiani, Dion Cassius lib. 52 Petrus Grego. in sintagma iur. 3. par. li. 47. cap. 20. num. 4. Bobadilla lib. 2. cap. 16. num. 4. Couarru. practica. quæstio. cap. 1. num. 3. pag. 5. colu. 1. Lelius Zechius de Principe, lib. 1. cap. 2. num. 6.

I L. 1 §. sed & hoc studiosum, C. de veter. iur. enucleando.

K Dion Cassius lib. 53. Conan. lib. 1. commentar. iur. ciuil. cap. 16. num. 2. in fin. pag. 100 Iustus Lipsius ciuilis doctrinæ. lib. 2 cap. 4. in fine, Seneca epistola 18.

L Purpurat. in l. 1. n. 370 ff. de offic. eius cui mandata est iurisdict.

M Belarmin. tom. 1. controuers. Christian. fidei, controuer. 3. de Roman. Pont. lib. 1. cap. 5 6. & 9. cum seq. D Thom. in 4. contra gentes. cap. 76. Pinel. in l. 1. 3 par. num. 16. in fin. C. de bon. matern. Nauarr. in cap nouit. 3. notab. num. 140. de iudic. Ioan. Lupus de iusta retentione Regni Nauarræ, 6. par. § 3. ad fin. glos. in cap. non autem. 7. q. 1.

N D. August. lib. 5. de ciuitat. Dei, cap. 12. & 15. Couar. in regul peccatum 2. par. §. 9. num. 5. vers. 3. pluribus exornat Iustus Lipsius de magnitudine Romana, lib. 4. cap. 1 & 3 cum duob. seq. Ioannes Lorinus in commenta. in Acta Apostol. cap. 2. vers. 10. pag. 102. col. 2. vers. nihil cęlebrius.

O Cap. fin. de foro compet. l. Roma. ff ad municipalem, Alciatus lib. 2. dispunctionum, cap. 21. Quintilianus Mandosius regu. cancellari. 20. quæst 14. num. 2.

& quæmadmodum eo tempore sedes habentis supre-
mam in temporalibus potestatem constituebatur, etiam
habentis pariter in spiritualibus supremam potestatem
sedes esset perpetua: *p* Et ideo vrbem æternam, † ab an 37
tiquis Imperatoribus appellatam fuisse, multi tradide-
runt, *q* pro quo notabili, & latenti mysterio interpretã- 38
dę † sunt illę quatuor literę antiquissimę, & notissimę
apud Romanos. S. P. Q. R. quas Sybilla Cumana, præ-
misso crucis signo, posuit in principio librorum, quos
ab ea magno pretio cõparauit Tarquini' Priscus, *r* omis
so illo vulgato, communiq; sensu, quo inclyta, domina
trixquè Roma Sabinis, seu Syrijs populis, qui quasi in-
terrogantes arroganter nimis, illis quatuor literis in suis
vexillis vtebantur, significando, Sabinis, (vel) vt alij vo-
lunt *s* Syrijs populis quis resistet? respondit; Senatus
populusquè romanus, sed verius existimo, quasi quo-
dam modo prophetico, deprecari Redemptorem no-
strum dicens, salua populum quem redemisti; cum sæ-
pe animaduersum sit, Sybillas de Christo Domino pro
phetasse; *t* vel super Patriarchas quatuor, roman'. Vnde
merito, *Roma Petri sedes, quæ Pastoralis honoris, facta caput
mundo, quidquid non possidet armis, religione tenet.* Et hac de
causa verus Deus eius curam, & tutellam suscepit, eorũ
què Deus tutellaris extitit, † eisdem innominatus, & ig- 40
notus, *u* quousquè à Petro, † sedem in ea constituente,
totius Ecclesiæ Catholicę, Christianiq; ouilis supremo 41
Præsule, & à Paulo, prædicatione, & literis notus per fi
dem redditus est, & nominatus: quorum pręsentia, atq;
venerando triumpho, illam cęteris omnibus vrbibus in
vniuerso mundo (vt inquit Gelasius) *x* prætulerunt vt
merito possimus canere cum Poeta. *y*

Omnia

P Cap. per venerabilem, §. sane, qui filij sint legitimi, c. futuram, c. rogamus, 24. q. 1. c. 1. 12. q. 1. Palac. Rubi. de insta retentione Regni Nauarræ, 2. p. §. 41. Rodulphus Cupers in cõment ad c. oportebat, 79. dist. art. 5. incipit Papa Romæ, per tot. & num. 14. & alio art. 5. incipit. Diuo Petro, num. 10. pag. 142. Belarmin. tom. 1. de controu. Christian. fidei, controuer. generali. 3. lib. 4. cap. 4. vers. Secundo, pag. 741. Bozius de signis Ecclesiæ. tom. 1. par. 2. lib. 17. signo. 78. c. 6. pag. 417.

Q Albanus in tract. de potesta. Papę, & Concilij, p. 2. num. 72. Archidia in c. fundamenta, num. 12. de electio. in 6. Iacobatius in tract. de concilio. lib. 8 art 6. num. 25. Dionysius Paulus Lopis in tractatu de vera quatuor Patriarchalium erectione, cap. 12 num. 55. & 56. Antonius Posseuinus in cautione ad libros Bodini de republica, p. 118. ex Sancto Leone, & nostri conciues Michael de Anisson, in tract. de vnitate ouilis & pastoris, c. 18. & Cenedo 1. p. collect. 12. nu. 4. ad c. rogamus 24 q. 2. l. 1. C. de suarijs, lib. 11.

R Aulus Gelius lib. 1. noctium aticarum, c. 19. Ludouicus Gom. in repetit. cap. 1. num. 48. de constitutio. in 6.

S Tiraqu. in l. connubiali 13. nu. 2. Noster Ioannes Costa, en su Ciudadano, tract. 3. dialogo 3.

T Sixtus Senensis in Bibliotheca sancta, lib 2. vers. Sybillarum oracula, & ex D. Thoma. refert Paulus Grysaldus in decis. catholicæ fidei, verb. Sybilla, & Dionysius Paulus Lopis vbi sup c. 18. a nu. 55.

V Macrobius Saturnali lib. 3. cap. 9. pag. 442. Lugduni 1585. Brisonius libro 1. de formulis, pag. 56. vers. & eum tutellares. Rosinus antiquitat. Rom. lib. 10. cap. 18. Plutarchus tomo 1. moralium problemate 61. pag. 581. ad quod ponderabam illud Psalmi 75. Notus in Iudea Deus, in Israel magnum nomen eius, quasi ante aduentum Domini nostri Iesu Christi gentibus per fidem ignotus, & innominatus, & ideo dixit Dominus de B. Paulo, Actor. Aposto. cap. 9. Vas electionis est, mihi iste vt portet nomen meum coram gentibus, & cap. 23. ibi, Sicut enim testificatus es de me in Ierusalem, sic te oportet, & Romę testificari.

X Relatus à Couar. lib. 4. variar. cap. 14. pag. 907. Y Propert.

Omnia Romanæ cedant miracula terræ,
Natura hic posuit, quidquid vbiquê fuit.

Sic & Paulus Atheniensibus, z quis esset Deus ignotus, & innominatus, quem colebant, declarauit, & Beatus Iacobus nostris Celtiberis, qui etiã Deum ignotum coluere a. Quicquid multi tantæ felicitatis inuidi negent B. Iacobum in Hispaniam migrasse, ex epistola missa à Gregorio, Episcopis, & Regibus Hispaniæ: b & hãc existimo fuisse veram rationẽ, quare Romani suos Deos tutellares † ignotos, & inominatos haberent; non illam quam tradunt scriptores antiquitatũ Romanarũ, quia Dij tutellares † Gentium præcipue tres, c sed in his tribus vnus erat Vrbis tutor, quem *Nefas* erat nominare, sibi Dæmon arrogans, quod Dei nomini dandum erat: sicut cultum, quem Angelo suo tutellari singulis annis, mense Septembris Ciuitas † Cæsaraugustana exhibere solet, ante fidem Christi susceptam, Dæmoni sub Genij nomine tribuebat; vt ostendit † quoddam monumentum nuperrime in Tarraconensi ciuitate repertum, cuiusdam marmorei cippi, in quo ita literis grandibus legebatur. GENIO CONVENTVS CÆSARAVG. Atque ita ex Iosepho tradit B. Hieronymus d, quod tempore, quo Christus crucifixus fuit, ex aditis templi eruperunt voces dicentium, transmigremus ex his sedibus. Vltimo cauendum est à Simone schardo, e existimante huius legis Regiæ esse vnum caput illud, cuius meminit Martianus † I.C. in titulo de mortuo inferendo, f quod videtur ridiculũ; licet illius legis authorem difficile sit nominare; nisi dicamus, alicuius legis Romuli, aut eius successoris, Numæ Pompilij, qui diuini apud Romanos iuris conditor creditus est, & legem posthumiam, de sepulchrorum iure, & sumptibus funerum tulit;

Marginal note numbers beside the text: 41 (tus, & innominatus), 42 (quam tradunt), 43 (bus vnus erat), 44 (annis, mense Septembris), 45 (Genij nomine), 46 (meminit Martianus).

Z Actuum Apost cap. 17 Cęsar Baro. tom. 1. annal. anno 52. pa. 386. & 387. Sixtus Senensis lib. 2. Bibliothe. sanctę. vers. Atæ Atheniensium, p. 59. Cęlius Rodigin lect. antiqua. lib. 52. cap. 2. Moya en la Filosophia secreta, lib. 2. cap. 8. Ioan. de Torres en la Filosophia moral, lib. 12. cap. 2. col. 6. Pineda en la agricultura Christiana, dialog. 5. §. 35. glos. magister, in c. turbat. 37. dist. P. Marquez en su Gouernador Christiano, lib. 2. cap. 32. pag. 346. col. 2. Constituens discrimen inter Deum ignotum, seu innominatum, & incertum, ex Tertuliano lib. 1. contra Marcion. cap. 9. & B. Augustin. lib. 3. de ciuitate Dei, cap. 12 & lib. 1. de consen. Euangel. cap. 29. & 30.

A Alex. ab Alex. dierum genia'. lib. 6 cap. 25. Celtiberi cuipiá Deo vbi annotatio Tiraqu. pa. 1007. Fra. Iuan dela Puente en su conueniencia de las dos monarquias. lib. 5. c. 13. §. 2. & 3 pag 87. cum seq. Ioannes Lorinus in comment in Acta Apostolorum, c. 17. vers. 53. pag. 726. colum. 1. in prin. ex Strabone.

B Habetur apud Anton. Augustin. tom. 2. epitome iuris canonici, lib. 19. tit. 16. cap. 2 pag. 179 est epistol. 64. lib. 1. regist. & 1. par. epitome, lib. 1. tit. 18. cap. 2. ex cõcil. Trosleian. cap. 15. Garcia de Loaysa in colect. concil. Hispan. pag. 290 & seq. Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apostol. cap. 12. vers 2. pag. 536. vers. Iam vero Iacobus. Martyrolog. Rom. 15. Maij. vbi meminit septem Conuersorum qui Romæ à sanctis Apostolis Episcopi ordinati, & ad predicandum verbum Dei in Hispanias directi sunt vbi additio Cæsaris Baronij cui eleganter satisfacit responsum D. Ioannis Velasco Comitis Stabilis Castellæ.

D Lib. 13. Epistol. Petrus Erodius rerum iudicat, lib. 1. tit. 2. cap. 6.

E In suo Lexicon iuris, verbo Regia lex.

F lege 2.

G Stephã-

tulit; *g* de qua Marcellus antea disputarat, partem fuisse, Regiam appellatam, quod à Rege fuerit lata, *h* præsertim cum illa lex ad sacra pertineret, de quibus, quæ leges à Numa Pompilio constitutæ fuerant, semper obseruatas fuisse, plurium authoritate tradit B. Augustinus, *i* vel quod omnes leges, à Regibus latę, ex quibus ius Papirianum colectũ fuit, Regiæ solerent appellari. *K*

G Stephanus Vinandus Pighius in annal lib. 1. pag. 14. vers. Legem postumiam.
H Berrutius in indice legum Rom. de lege Regia, & super eadem lege annotauit Anton. Augustin. & Ioan. Rosin. antiquita. Rom lib 8. cap. 5. p. 329. A. Angelus Matheacius de via & ratione iur. lib. 2. cap. 31. num. 16. Tiber. Decian. tract. criminal. tom. 1. lib. 2. cap. 25. num. 2.
I De ciuitate Dei, lib. 2. cap. 16. Onuphrius Panuinius de ciuitate Roma. pag. 12. Stephanus Vinandus vbi supra.
k L. 2. ff. de origine iuris, Ioannes Azor institutio. moralium 1. par. lib. 6. cap. 62. pag. 608. vbi legum Regiarum enumerat duodecim capita inter quæ est illud, cuius meminit Pomponius I. C. in l. fin. de rerum diuisio.

---

§. Quartus.

Monarchicus Magistratus vnde fluxerit, & in Aragonia quomodo, & qualis in suos Reges lege regia translatus.

Regnum Aragonum ab electione ortum fuit, 1.
Imperatoris nomen an olim fuerit inferius quã Regis, 2.
Reges nostri quare Aragonum, & non Aragoniæ soleant appellari, 3.
Regnum Aragonum iure sanguinis defertur, 4.
Regni successio per electionem, licet sit natura prior, sed iure sanguinis est melior, 5.
Regnum Castellæ, & Legionis, an electione, an iure sanguinis fuerit in principio delatum, 6.
Apud Gothos an deferretur Regnum electione, vel iure sanguinis, 7.
Monarchia aliquando cœpit à violenta tyrani ocupatione, & consensu populi superuenien te iusta redditur, 8.
Monarchicum regimen licet sit excellentius, tamen regimen mixtum est vtilius, 9.
Primus Rex Aragonum quare Ramirus vocatus, 10.
Regum Aragonum maiestas non minuitur, quod non possint nisi de consensu populi leges ferre, & quare, 11. 13.
Rom. Pont. in arduis, an teneatur Consilium Cardinalium accipere, vel sequi, 12.
A lege Regia originem ducit consuetudo condendi leges per Reges Aragonum, cum consensu populi, 14.
Ablatiuus absolutus conditionem importat, & formam inducit, 15.
Consuetudinem moribus confirmatam difficilimum est destruere, maxime si à lege Regia prouenire conectura sit, 16.
Ante annum 1592. vnius dissensus legem ferre impediebat, 17.
An sit melius à Regum absoluto imperio gubernari, quam à tyrannide legis, 18.
EpiKeya quid sit, & cui maxime conueniat, 19.
Legum perpetuitas an sit vtilis Reipublicæ, 20
Redditur ratio fori Tirasonæ. sub tit. que en Cortes la mayor parte de cada Braço, haga Braço, 21. 22.
D. Andreas de Cabrera & Bouadilla Archiepiscopus Cæsaraug. & nomine Regis in Curijs Tirasonæ celebratis Præses, ibi defunctus fuit, 23.
Quando ex legibus latis omnibus vt singulis ius

Ius competit, ad earum derogationem omnium consensus [illegible] necessarius, 24.

Rex [illegible] Regnum in Curiis vnum corpus constituunt, 5.

Regnum representatur per quatuor brachia & quomodo in hoc, populo Romano in Curiis [illegible] gregat assimiletur. 26.

Brachium ecclesiasticum prestans consensum legibus [illegible] dis solet protestari, dummodo non statuatur aliquid contra libertatem ecclesiasticam, 27.

[illegible] rum vinculo [illegible] antur, & quare, 28

§. Quartus.

POtestas suprema cuiusque Principis aliquando cępit
ab electione ipsiusmet populi, *a* & tunc Principa-
tus dicitur iustus: qualis est regnũ † Aragonensium, qui
1 primo Enecho Aristæ, beneficio militum, traditur cocef-
sus, non ciuitatum, quæ nullæ fere eo tempore citra Pi-
rinæum institutæ, aut a fidelibus prędomitæ erãt, sed mi
litari concursu, atque eius consensu ad eum delatum est Im-
periũ, vt eo iure, ac legibus militaribus, & ciuilibus
in Maurorum perniciem sub vnius potestate couenirẽt,
2 isque, ante regiæ dignitatis adeptionem, militariũ copia
rum ductor, atq; Imperator extitit, *b* quod nomen † a-
pud antiquos inferius fuit dignitate regia, *c* non tamẽ,
nisi insigniter strenuis, decernebatur; postea vero e dig
nitate imperatoria, rebus pręclare gestis, ad regnũ meri
tò accersitus apparet: vt cui summa totius belli omniũ
voluntate deferretur, is regnum iure obtineret, tãquam
princeps, rectorq; populorum, subditorumq; caput, &
pręses: & ideo † non Aragoniæ, sed Aragonũ Reges fue
3 runt appellati, quod non Dominatum, sed Principatum
instituerint (& fallo quidam neotericus *d* nouissime scri-
psit a Philippo Rege nostro, moderatissimum Princi-
patum Aragonum, ad dominatum redactum), vt de an-
tiquis Cantabris, post Andræam Poça *e* tradit Gutier
rez: *f* bene namque gerendę rei, vt fertur, & iustitię fo
uẽdæ causa, bene morati Reges olim cognominati sunt.
4 & constituti, *g* a quibus postea † iure sanguinis, fuit reg
num

A Couar [illegible] u. practi. quæst. c. 1. n. 4. versic, Reges vero. Mo[illegible]tes de maio[illegible] 4. p. q. 1 [illegible] 46. [illegible] 404. [illegible] obadi[illegible] in [illegible] lib. 2. c. 46 n. [illegible], F[illegible] por el pueblo. [illegible] la[illegible]tego in prologo d[illegible] [illegible] rgo, l. 2. glo[illegible] [illegible] G[illegible] us Cabe[illegible] [illegible] decis 8. n. [illegible] l[illegible] de Principe, l[illegible] 4. [illegible]

B Ioan. Lup. de iusta retentione Regni Nauarę 6. p. § [illegible] o Hiero. Zurita in [illegible] rum gestarũ ab Aragoniæ Regibus lib. 1. fol. [illegible] o. T[illegible] de vera homi[illegible] no[illegible] ate pa. [illegible] 88. co[illegible] v[illegible] Arqu[illegible] ni m[illegible] u[illegible]. & colu 2. versic. H[illegible] n[illegible] o[illegible] cau am, pa. 189. versi[illegible]. R[illegible] taqui ur ergo. Bortel de P[illegible] is carmi[illegible] ci præstantia, c. 46. nu 53 & [illegible]. Barnab. Brisonius de [illegible] lib. 4. p. 393. ver[illegible]. vic sim etiam.

C Petr. Greg. sintagm. iuris vni[illegible] c[illegible] 5. par. lib 47. c. [illegible] o. n 3. Alex ab Alexan. dier. genial lib. 1. cap. 2. pa[illegible] 5 versi[illegible] Nomen vero I[illegible] erato. [illegible] vbi scholi. An[illegible] q.

D A[illegible] tor ad au[illegible] ctars[illegible] a[illegible] ho[illegible] mo p[illegible] ri o[illegible] u in [illegible] po lit[illegible] 5 [illegible] p[illegible]

E In [illegible] be[illegible] antigo le[illegible] ua e de [illegible] aua, c. 17 folio 5[illegible] c[illegible] 2.

F [illegible] 3. [illegible] r[illegible] 32[illegible] i. q[illegible] n[illegible] & 25 cũ seq. 34 222. & seq 219. sed ibidem a [illegible] ute [illegible] ge[illegible] dus e[illegible], dum Arago[illegible] s C[illegible] an[illegible] e[illegible] arnonem est [illegible] dixit, cum hæc regna æque principaliter sint vnita, nec vnum alteri subsit. R[illegible] u[illegible] proœm. concordatorum, ve[illegible] b. [illegible] aocorum. fol. 4.

G B. August post Trogum Pompeium, & Iustinum, lib. 4. de Ciuita. Dei cap. 6. ex Cicerone 2 of[illegible], Iustus Lip[illegible] ciuilis doctrinæ, lib. 2. cap. 11. Guilicl. Benedict. [illegible] c. Rainutius, verb. Con[illegible], el 1. num. 14. in fin. versic. Propter quos. & num. 35. cum seq.

num del[illegible]tū, seu der[illegible]atum, *h* quorum nos vasalli naturales appellamur, eosque nostros dominos, ac Reges naturales, merito dicimus: & licet modus succedēdi per electionem † sit natura prior, secundus vero iure gentilitatis, & sanguinis est longe melior, & receptior, quia minori Reipublicæ discrimine sumitur Princeps, quam quæritur, *k* sed aliqui volunt, ante Ranimirum Primum, Sanctij Maioris filium, non bastardum (vt Rodericus nominat) sed ex prima vxore, Caya nomine, susceptum, nemine Aragonum Regem, sed tantum Suprarbij fuisse appellatum. *l* Dicitur quoque eadem ratione principatus Regis † Castellæ, & Legionis iustus, cum Pelagius à populis christianorum, qui in Asturiis latitabant, apud quos ius eligendi Regem residebat, fuerit electus; *m* licet Rodericus Sanctius, *n* contendat, tanquam proximiorem consanguineum infelicis Roderici, vltimi Gothorum Regis, iure sanguinis, non electione fuisse ei regnum delatum, ita vt fuerit potius quædam iuris continuatio, quam noui dominij, & Principatus assumptio, immemor, apud Gothos, † non sanguine, sed electione solere regnum deferri: *o* licet sæpe dignum Imperio h[illegible], etiam viuente patre, in sedem regni collocare, mos illis fuerit: vt constat ex oratione habita à Recesuintho anno Domini 655. in octauo Concilio Toletano prouinciali, tempore Eugenij Papæ Primi. *p* Qui monarchicus principatus, nō semper à voluntate ciuium, sed etiam aliquando † à violenta tyranni occupatione exordium capere solet, *q* vt illa, omnium prima monarchia Nini, Assyriorum Regis, quæ ex tyrannide cepisse fertur: sed cum postea illius tyranni successores populum optime, ac iuste gubernent, ac regant, [illegible]dem populi consensu, cursu temporis, red[illegible] regiminis status (licet difficile) ad monarchi[illegible], quę volūtario subditorum consensu

5
6
7
8

h Aluarez Guerrero in Speculo iuris, cap. 51. nume. 15. Voladiego in prolog. del Fuero Iuzgo, l. 2. glos. 2 nu[illegible].

i Marcus Antonius Camos in microco[smo] mia, 1. p. dialog. 5. fol. 40. col. 2

k Pluribus authoritatibus & exemplis comprobat Ioann. Cokier in the[sauro] aphorismorum politicorum, lib. 1. c. 6. per tot. Porrol. in scholijs ad Molin. ve[r]b. Rex, n. [illegible] & 9.

l Rodericus Sancius [illegible] cor. Hi[s]pan. 1 par. cap. 13. &c. [illegible] Hieronymus [Zur]ita [illegible] annal. cap. 13. pagi[na] [illegible] colum. 3 in princ. & cap. 4. col. 18. colu. 4.

m Couarru pract. quæst. c. 1. Ferdinand. Vasqu. controuer. illust. lib. [illegible] c. 3. n. 1. 6. & 10. & cap. 43. col. 1. Garcia de nobi[litate] [illegible] præfatio. n. 6. quibus adde Aeto. Goueān. lib. 2. cap. 10. Oros[ius] in Lea hoc iure, n. 13. ff. de iusti & iur[e] [illegible] ral. in l. in summa, [illegible] 2. ff. de rerum. diui. Cordu[b]a de Lara in repe[t]. [illegible] l. si quis à l hers. [illegible] princip. n. 54. ff. de l[illegible] agnoscendis [illegible] Quintana [illegible] de [illegible] one & [illegible] cerio, [illegible] 1[illegible] m. 17. & seq. pag. 146. Va[illegible] de dign[itate] Reg[um] [His]paniæ, cap. 14. [illegible]

n Vbi [illegible] Gutier. lib. 3. pra[ct.] quæst. q. 1[illegible] n. 6[illegible] & 64.

o A[illegible] August. in epi[s]tom. iur. Pontif. ve[illegible] 10 [illegible] 8 [illegible] immunitia de [illegible] g[illegible] cap. 4. & [illegible] pag. [illegible] ex [illegible] Tol[illegible] 3 & Tol. [illegible] & [illegible] c. 10 [illegible] [illegible] aliqui [illegible]

[illegible] Co[illegible] pract. n[illegible] Mol[illegible] lib. 1. c. 2. n. [illegible] D. Garcia de Loaysa in collect. Có[illegible] Morales [illegible] lib. 1. c. 6. Garcia de expens. c. 16. n. [illegible] des [illegible] Vidar[illegible] append. de inuicta fidelitate Reg[illegible] Aragon[illegible] [illegible] rex me d[illegible] [illegible] Belarat tom. 1. con[t]rouer. gene[r]. 5. lib. 3. c. 2. [illegible] quartū, pag. [illegible] & c. 6. vers. Addo, 2. pa. 132. & vers. Ad[d]e tamen, p. [illegible] 3.

r c. principatus, & q[illegible]

sensu solet concedi, & magis pro animi sententia regi,
ac gubernari, quam timore, & violentia. Qui monarchi
9 cus principatus, licet in se sit cæteris † omnibus excel-
lentior, tamen ex imperfectione, & imbecillitate ho-
minum, qui cupiunt imperij esse participes, regimẽ mix
tum vtilius est; *s* in quo, dum Princeps leges condere
vult, aliavè ardua in Reipublicę vtilitatem expedire, ab
optimatibus populi sententiam petit, cumijsque de re-
bus publicis consultat, & decernit. Et ideo Aristote-
les, & alij tradiderunt, Aristocratiam, rectè institutam,
præexcellere regiæ potestati, ac monarchiæ, quæ me-
ra & absoluta sit: cum, quemadmodum constricto le-
gibus principatu nihil est melius; ita soluto nulla pestis
grauior. Et ideo nostri maiores, vt magis perpetuam, ac
diuturniorem monarchiam principum suorum consti-
tuerent, sanctioremque, ac beatiorem redderent, cura-
runt (Romulum imitati) prius legibus, quàm mœnibus
regnũ, quod erigere decreuerũt munire: statuentes; ne
incõsulto populo, qui in quatuor Regni stamẽtis (quæ
vulgò, *t* brachia, dicuntur) representatur, *u* eas mu-
tare, vel alias, pro temporum diuersitate, de nouo fer-
10 re, solis Regibus liceret. Et ideo † primus Aragonum
Rex fuit vocatus Ramirus, vel iuxta Germanorum ge-
nuinam pronunciationem, Reychmayr, quod nomen
cymbricum est, Principem, diuitem, & beneconsultum
significans, *x* non quod consiliis populi voluerint Re-
gem, vt imperatum, regi: sed tantùm, vt melius impera-
ret, dirigi. *y* Ex quo eius summa, & amplissima potestas
11 † non minuitur. *z* Et comprobari potest exemplo Prin
cipatus Augusti, Traiani, Alexandri, Theodosij, & alio-
rum, qui nullas leges generales à se constitutas, ratas vo
luere, nisi Senatusconsultis confirmatas, & felicissima
idcirco Imperia gessere. 1 * Quod consilium, pro fe-
rendis legibus, peti debet, de benignitate, & æqui-
tate in aliis prouinciis, 2 * in quibus populus Princi-
pi, & in Principem simpliciter, & absolutè, & pure, nihil
penes se de regalibus reseruans, omnem suam pote-
statem, lege regia, transtulit: & ideo in illis neque

S Caietan. in 1.2. S. Tho. q. 96. art. 1. quem ibidem sequitur Bartholomæus de Medina, & D. Thom. 1.2. q. 95. articu. 4. Ayala de iur. belli & discipli. milita. lib. 1 cap. 3. num. 5. Belarminius tom. 1. controuersia. generali. 3. lib. 1. de Summo Pontif. cap. 3. pagi. 465.

T Marcus Antonius Camos in microcosmia, 1 p. dialog. 12. pagi. 140. colum. 2.

V Hieronym. de Blancas in commentar. Aragonẽsium, titu. de comitiis Aragonum, versic. In comitiis enim, pag. 175. Ioãnes Maria. de Rege & regis institutione, lib. 1. c. 8 pag. 96.

X Andr. Poza de prisca Hispanorũ lingua. pa. 69. versic. de istiua nationis. Vvolfang. Lazius de aliquot gentium migrationibus, lib. 10. de Gothis, pag. 731. versi. Raimirus.

Y Paleotus de consultatio. p. 1. q. 2. in fin.

Z Paleotus vbi proxime 1. par. q. 3. art. 5. ad finem, versic. Quare nihil de summa Auctariũ aphorismorũ politicor. de Republ. instituenda, lib 2. cap. 7. n. 4 ibi, Nec minuit hoc maiestatem Principis.

1 * Suet. in August. Plin. in panegyr. ad Traian. Lãprid. in Alexand.

2 * l. humanum. vbi Doctor. C. de legib. Auiles in prooem. capitis, Prætorũ, glos. Auemos acordado, & glos. Ordenanças. Belluga in Speculo Princip, rubr. 2. de inuentione Curię. §. his præmissis, nu. 1. in fin. & ibi Camillus Borrellus verb. Procerũ. Sarmiento lib. 3. sellectarum cap. 14. num 4. Menchacá controuer. illus. lib. 1. c. 2. n. 20. Bald. & Ias. in l. placet. n. 9. C. de sacrosanct. Eccles.

cogitur tale consilium accipere, nec si acceperit, sequi;
sed quod illi soli, vt bono viro, & iusto Principi placue
rit, legis habet vigorem, *a* provt in Romano † Pon- 12
tifice, omnes ferè Canonistę respondent, non teneri
accipere, vel sequi, etiam in arduis, consilium Cardi-
nalium, *b* (quidquid Baldus *c* dixerit), cùm hæc sit na-
tura consilij voluntarij, vt illud quis neque accipe-
re, nec sequi cogatur. *d* Sed in Aragonia † consilium
populi necessarium est pro legibus ferendis, eiusque 13
consensus, Curijs mandato Regis conuocatis, solet ab
eo, tanquam legum ferendarum forma, singulorum suf
fragiis exquiri, siue hoc fuerit lege regia, † quæ eius 14
principatum stabiliuit, siue immemoriali pręscriptio-
ne, ac consuetudine cautum, *e* quod antiquissima, &
vniformi obseruantia subsequuta comprobatur; *f* cum
semper Reges, in legibus à se latis, addere consueuerint,
de voluntate, & assensu Curiæ; & hoc etiam docuit Rex
noster Iacobus in proœmio Fororum illis verbis: *Om-
nium consensu penitus annuente,* qui ablatiuus absolutus
† conditionē importat; *g* conditio autem formā indu- 15
cit, qua nō seruata actus corruit; *h* quod etiā clarius sig
nificauit Iacobus Secūdus, anno 1301. his verbis: *i Cum
consuetudo sit, & rationabilis, quod dominus Rex, de volun-
tate, & consensu Prælatorum, & religiosorum, Baronum,
Mesnadariorum, Militum, Infantionum, & Procurato-
rum,*

A Vt in nostro text. Iser nia in feudis, titu. de Capitaneo, qui curiam vendidit, num. 29. Menochi. de præsumptionib. lib. 1. quęst. 7. num. 64. Ancada. de exequend. mandat. Reg cap. 2. nume. 8. ad finem.

B Omnes in rubri. de cō stitutio. vbi post Felinum Boschus Codecha nū 69. & 77. & seq. Ferretus nume. 9. & 13. cum sequen. Antonius de Burgos nume. 71. 177. cum duobus sequentib. Andreas ab Exea num. 177. cum sequent. Bobadilla in sua politica, lib. 2. capit. 6. num. 16. Albarea Guerrero in Speculo iur. cap. 24. num. 10. Medicis de legibus & statut. 1. par. quæst 8 num. 9. glos. contingeret, in cap. fundamenta, de electio in 6. & in cap. ad Apostolicæ. de re iud. li. 6 vbi Dominicus, Parisius, de resignation. lib. 1. q. 18 num. 124.

C In l. eam multa, nu. 5. ad fin. C. de bonis quæ liber. Carielian. Cotta in memorabilib. verb. Papa. versic. Papa non potest ar dua.

D Doctores in l Titium & Mæuium. in princip. ff. de administratio. tutor. & in l. 2. § fin. ff. mandati. Abb. in cap. nouit, num. 4. & 7. de his quæ fiunt à Prælar. & in cap. 2. num. 4. de Cleric. non resident. Felin. in cap. ex parte, de constitutio.

E Petrus Grego. de Republica, lib. 7. cap. 20. num. 24. & 26. Vasquius controuersiar. illustri. li. 1. cap. 23. num 3.

F Alphonsus de Castro de potestate legis pœnalis. lib. 1 cap. 1. pag. 17. Molina tom. 2. de iusti. tracta. 2. disputatio. 23. pag. 177. versic. Cum potestate Corne. consil. 193. num. 10. lib. 2. Alexand. consi. 6. num. 1. in 1. Menoch. consil. 75. num. 56. & consil. 390. num. 16. Moli. de Hispan. primogen lib. 2. cap. 6. à nu. 58. Deci. consil 283. num. 7 Aymon. consil. 226. num. 6. Natta consil. 192. num. 4. & consil. 784. num. 7. & cōsil. 406. num. 28. Beroius consil. 91. num. 10. in 1. Tiraquel. in tracta. de pręscriptio versic. Post annos decem, num. 24. Cephalus consil. 272. num. 144. Becius consil. 101. num. 49. Surd. consil. 297 num. 8. & decisio 129. num. 38. & seq. & decis. 133. num. 16. & decis. 134. num. 9. facit text. in c. cum dilectus, de consuetudine. & in cap. cum venissent, vbi Butrius & Imola de iudicio. l. minime. l. si de interpretatione, ff. de legibus.

G Barbosa post Ias. & communiter Doctores in rubri. ff. soluto matrimonio. Bartol. in l. sub conditione, ff. eod & in l. a testatore, ff. de conditio. & demonstratio. Medicis de acquirendo rerum domin. p. 1. glos. 1. num. 10.

H Doctor. in l. 2. § fin. ff de vulgar. Bald. in Authentica, matri aut auiæ, col 1. C quando mulier tutel. officio, Tiraquel. de retract. conuention. §. 2. glos. vnica, num 3. Surdus decis. 202. num. 8.

I In Foro vnico, titu. quod dominus Rex, &c. Molī in repertor. Foror. verb. Curia generalis.

K Ste-

rum Ciuitatum, Villarum, & aliorum locorum Regni Aragonum, qui ad Curiam venerint, possit facere statuta, seu Foros. Reges enim nostri, non sibi solis, omnia quæ possent, vsurpantes, sed optimatum, Seniorumque consilio plurimum attribuentes, libertatem vtilem, ac conuenientem felicitati publicæ, vitæque commodis necessariam, & quædam magistratus ornamenta, ac iura comitiorum, eorum subditis indulserunt. *k* Quam consuetudinem, tam longo tempore, totque moribus con-
16 firmatam, † difficilimum esset destruere: *l* tum propter autoritatem consuetudinis, *m* tum quia illam à lege regia (quam peruertere, aut mutare nefas est) originem traxisse, ex coniectura obseruantię subsequutę credimus, qui populi consensus ita antea require-
17 batur, vt & vnius dissensus, † ex ijs qui in Curiis celebrandis intererant, ferre legem impediret. *n* Sed iam tam deprauata natura, singulisq; quadā cōmodorū suorum innata cupiditate, quam facile vtilitati publicæ anteponere non verebantur; & quia prope impossibile erat leges, quarum abrogatio, secundum temporum diuersitatem erat necessaria, tollere, & abrogare, sed qualitercumque à maioribus essent scriptæ, erant obseruandæ, quasi maiores iudicauerint,
18 vtilius esse legibus, quā † regum absoluto imperio gubernari; *p* cum tamen contrarium sit verius, si Rex sit optimus & iustus, provt nostri semper extiterunt, & extant. *q* Quis enim fructus sperandus est legis mortuæ sine lege loquente? quam Tullius magistratum, seu Fori magistrum, appellat: aliàs namque, si contra doctrinam Platonis, *r* neque in melius progredi esset concessum, peius esset sub tyrannide legis viuere, quàm sub tyrannide hominis, qui propter humanam naturam, & obsequiis poterat semper in meliorem statum gubernationis potentiam conuer-
19 tere, ac legis rigorem temperare, † habita ratione loci, temporis, ætatis, personarum, & aliarum circumstantiarum, ex quibus ius scriptum ad æquitatem, & bonitatem reducitur; quam Græci, EpiKeyam,

k Stephanus Vinandus Pighius in septizonio Roman. pag. 9. in principio.

l. Bald. consil. 370. volum. 3.

M Casane. in cathalo gloriæ mundi. par. 12. considerat. 51.

N Faciunt tradita per Alex. consil. 124. nume. 2. & 3. in 2. & consil. 224. num. 5. in 6.

O cap. non debet, de cō sanguinitate & affinitate, for. 2. in principio, tit. de secunda cōfirmatione monetæ. ex Aristotel. 2. politicor. cap. 6. Castro de potest. leg. pœnal. lib. 1. cap. 2. fol. 39.

P Aristotel lib. 3. politicor. cap. 12. Belarmin. tom 2. controuers. generali. 5. lib. 3. cap. 10. versic. Quod autem melius. pag. 1328. Aegidi. Roman. de regimin. Princip. lib. 3. p. 2. cap. 29. Lelius Zechius de Principe lib. 1. cap. 4. nu 2. in fine, & cap. 5. num. 2. pag. 78. & cap. 6. num. 16. p. 193. Gregorius Saitus in claui regia, lib. 3. cap 3. nume. 3. pag. 121. Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 95. artic. 1. ad 2. vbi Bartholo. de Medina, Sanctus Antoninus in summa, par. 1. titu. 17. c. unico §. 2. Castro de potestate legis pęnalis, lib. 1. cap. 6. Gregorius de Valencia tom. 2. disputatio. 7. quæst. 5. puncto 3.

Q Bartol. in l. præsenti, num. 1. C. de his, qui ad Eccles. confugi. Paleotus de consultatio. 4. par. quæstio. 8. versic. Sunt tertij generis. & in Archiepiscopali Bononiensi, 1. par. cap 2. pag 7.

R in 6. de legib. labellus in epitome Platonis, tractatu 4. cap. 1. columa 2.

appellant, quæ Comes eſt ſupremorum ſapientium
Principum, qui ſenſum legis ſeruantes, literam tranſgre
diuntur; lex autem inflexibilis, quæ nulla rationis occa-
ſione miteſcere poteſt, neque vlla neceſſaria ſubor-
ta cauſa emendari valeret, beſtia atrocior, cum Petro
Gregorio *ſ* erit appellanda; qualis erat lex noſtra, quã-
do, vt leges perpetuæ † forent, *t* (cum earum aſsidua
mutatio Principatum euertere ſoleat) ſingulorum erat 20
expectandus aſſenſus tam facilis ad diſſentiendum; quia
cũ creauerit Deus homines, diuerſos aſpectu, effigie, &
opinione, difficilimũ † eſt omnes in vnã ſententiã cõueni 21
re. *u* Ex qua ratione, cùm mortalitas in cõtinuo cõſiſtat
motũ, & cõtinuo variet, natura, curſu tẽporum, & rerũ
exigente, quod à principio bonum viſum eſt, euentus
rerum improbat; ideo prudenter nouiſsimè ſtatutum
fuit † in curiis celebratis Tiraſonæ, Pręſide, nomine 22
regię maieſtatis, populi Aragonenſis antecedente con-
ſenſu, *x* propter maximam, & vrgentem neceſsitatem,
y quæ iuris regulis non ſubjicitur, *z* excellentiſsimo do
mino D. Andræa de Cabrera & Bobadilla, † Archie- 23
piſcopo Cæſarauguſtano *a* (quem, non ſine magno to-
tius regni dolore, tanti Mæcenatis fortuna inuida, apud
eamdem ciuitatem ab oculis eripuit, dieq; functus eſt),
vt valeat lex lata, dummodo vniuſcuiuſque ſtamenti ma
ior pars aſſentiat; *b* exceptis tamen † quatuor caſibus, ſci 24
licet tormenti, galearum in aliis quam latronibus, con-
fiſcationis bonorum, nouæ indictionis ſiſarum, vectiga-
lium, ſeu tributorum; in quibus præcipue vnicuique ius
formatum & ortum competere exiſtimantes, & de ſin-
gulorum vtilitate, & intereſſe pręcipue agi iudicantes,
ſtatutum fuit, vt circa illa nihil citra ſingulorum exi-
ſtentium in Curia conſenſum poſſet ſtatui, ſed quod
omnium, nemine diſcrepante, voluntas expreſſa eſ-
ſet ad aliquid innouandum in illis neceſſaria, in aliis ve
rò maiorem partem cuiuſque ſtamenti ſufficere: ex eo
quod exiſtentibus in Curia, non vt ſingulis, ſed vt vni-
uerſis, regni vniuerſitatem, & Rempublicam re-
pręſentantibus, hoc ius, legibus ferendis aſſenſum
pręſtan-

S de republi. lib. 7. c. 20. num. 9.

T Iulius Antonius Brancalaſſus in compendio artis catholice regnandi, lib. 5. de iuſtitia, §. 85. nume. 4. pag. 25. & §. 88. nume. 3. pag. 17.

V Cicero. lib. 1. officiorum, verſic. Intelligendũ. Palcotna de conſultat. par. 5. quæſt. 6. verſic. Et pręterea. Montaluus in prucem. legum Fori, gloſ. Son de partidos, & gloſ. No acuerden. l. item ſi vnus, §. principaliter, ff. de arbitris.

X Bardaxi de offic. guberna. quæſt. 5. num. 53. & 54. Thom. Mierea in conſtitutio. Cataloniæ Iacobi I. collatio. 2. c. 26. de celebratione Curiarũ, nume. 14. fol. 13. & Anton. Oliban de iure fiſci, ca. 4. n. 36 & cap. 6. n. 17. & 18 Fontanella de pactis dotalib. clauſ. 3. glo. 1. à nu. 67. cum ſeq. 74. fol. 27. & 28.

Y Belluga in Speculo, rubri. 1. num. 4. vbi eius additio. Camil. Borrel. verbo, Ob neceſsitatem Reipublicæ. & verb. Præſes prouinciæ, & verb. Locumtenens generalis.

Z Vt pluribus comprobat Camillus Gallinus de verbor. ſignificat. lib. 10. cap. 32.

A Vt meminit Bobadilla in ſua politica, lib. 2. cap. 16. num. 134.

B Vt in Foro vnico anni 1592. titu. Que en Cortes la mayor parte de cada braço haga braço, iuncto Foro ſequen. En que caſos no ha lugar el Fuero precediente, Cagnolus in l. 2. nume. 145. verſic. Item quando agitur, ff. de origine iuris. Surdus conſil. 46. nume. 16. & ſequen. Lancelot. Gallia conſil. 55. n. 34.

præstandi, competebat: *c* sed quia ex iam latis, & foris
Regni vnusquisq; habebat ius formatum, & ortũ, ideo
vniuscuiusquè dissensus legẽ nouã ferri antea impedie
bat, *d* & ideo prædicta fori Tirasonensis constitutio
fuit necessaria, cum in nostro Regno, maxime in legi
25 bus condendis, vel derogãdis, † vnũ corpus constituãt
Rex, & Regnum, per quatuor brachia ibi existentia re-
præsentatum, sitquè tanquam vnus homo, multarum
manuum, & multorum pedum, & multis sensibus in-
26 structus, *e* triplici namquè † ordini populi Romani *f*,
(cuius imaginem nostra Aragonensis Respublica præse-
fert) scilicet, senatorio, qui brachio optimatum, & no-
bilium: Equestri, qui brachio Infantionum, & militum:
nec non populari, siue plebeio, qui brachio Vniuersita-
tum merito comparatur, additus fuit quartus ordo
27 Ecclesiasticorum, qui etiam, *Dummodo aliquid † contra
libertatem Ecclesiasticam non statuatur*, suum præstat legibus
ferendis assensum: *g* Ex qua ratione euenit, vt cum le-
ges nostræ à toto populo sint approbatæ, cum à bra-
chijs, quæ vniuersum populum repræsentant, approba-
tæ reperiantur, *h* ab vniuerso populo, hoc est, tam à lai-
28 cis, † quam Clericis sint pariter obseruandæ. *i*

C l. quod maior, ff. ad municipalem, & in tract. de Curia Pisana, cap. 14. Iacob. de Calicio in extrauag. curiarum, 4. dub. col. 2. & 7. dubio principali, col. 8. fol. 11. Anto. Corsetus de potestate Regia, 4. par. q. 51. late Surdus consf. 65. per tot. volu. 1. Gracian. regul. 95. num. 4. Thom. Mieres vbi sup. nu. 4. Vluius decis. 42. num. 1. & 2. facit l. aliud. §. refertur, vbi Deci. & Cagnol. ff. de regul. iur. glos. verbi non debetur, iuncto tex. in l. sicut. §. siquid, ff quod cuiusq. vniuers.

D Ludo. Roman. consilio 352. num. 14. & 16. Paul. de Castro. cons. 228. in 2. Farinac. cons. 50. nu. 499. & seq. facit l. 27. tit. 7. partita 1. ibi. E el fuero que home escoge, que por aquel se juzgue è vina, c. quod omnes de reg. iu. in 6. cap. cum omnes, vbi cõmuniter DD. de constitu. Modicius in §. plebiscitũ dubit. 26. 136. & 158 n. 4. inst. de iure naturali, Capicius decis. 152. Franchis decis. 2. & 197. Sesse decis. 74. n. 15. & 24. 1. p. Surd. cõs. 323. n. 11. & cons. 190. n. 1. Port. in tract. de via priuil. §. 12. n. 24. Iacoba. de concil. lib. 6. art. 3. n. 28. & ita fuit obtẽta firma ne obseruaretur forus anni 1553. sub tit. vieda y prohibicion de vestidos, quia duo dissenserãt, & hoc idẽ fuit in alijs casibus decisum in curia D. Iust. Arag. in proces. Iuratorum de Venasque, super iurisfir. & in proces. Anto. Cardona, & Sebast. Serena.

E Cap. nouit de his quæ fiunt a prælat. c. quoniam in plerisq; de offic ordinar. c. cum non liceat, de præscript. l. rerũ mixtura, 30. ff. de vsucapionib. Rebuf. in concordat. rub. de conclus. Lateranes. concil. glo. Nos igitur, pag 755. Ioan. de Terra Rubea, contra rebelles, art. 3. tract. 3. concl. 1. cũ seq. Bouad in polit. lib. 2. c. 2. nu. 14. Camos. dialog. 6. fol. 53. 1. p. col. 1 & dialog. 4 pag. 38. col. 2. Hier. Merola in repub. originali. lib. 1 c. 25. & seq. Aluar. Guerrero in speculo iuris, c. 71. no. 11. Petr. Grego. in præludijs optimi iure consult. lib 5. c. 10. Hiero. de Blanc in comment. rerũ Arag. tit. de Comitijs Arag. pag. 375. vers. in Comitijs enim. Belluga in speculo rub. 6. num 18. vers. Nam prouincia Aragonũ. Anto. Oliuan de iure fisci, cap. 10, num. 8.

F Ioan. Rosin. antiquit. Rom. lib. 1. c. 17. & 18. Iustus Lipsius de magnitudine Roma, lib. 4. cap. 2. pag. 200. Blancas in commenta. rerum Aragonensium, pag. 174.

G Mieres in prohem. constitutio Catalon Regis Petri III. collat. 6. fol. 2. Bardaxi in comment. ad forũ, sub tit. de la competencia de iurisdiciones, n. 3. 4. & 6. fol. 108. & 109 Remig de Goni in tract. de charitatiuo subsidio, Iacob Cancer var. resolu. 2. p. c. 1. nu. 12. Anchar. cons. 12. num. 3. Cattelian. Cotta, in memorabilib. verb. Papa, vers. Papa confirmando generaliter, Ambro. Opizonus in reper l. filius familias § diui, nu. 85. ff. de leg 1. Plotus cons. 11. num. 12 Bonacosa in quæst. crimioal. verb. statuta laicorũ, Gallia. in consuetud. Alexan. verb. maritus. q 4. nu. 6. & seq. optime Bald cons. 496. vol. 4. Maodel. cons 8. n. 3 Medicis, de legib. & statut. 4. p. q. 6. nu. 2. & 3. late plures refereos Horatius Carpanus in prælud. ad statuta Mediolani, à num 579. cum seq. explicans, quando dicatur contra libertatem Ecclesiasticam, & à nu. c. 180. num. 18. & seq. Foro vnico, tit. de Prælatis, & religiosis, noster Molinsio repertor. fororum. verb. Clericus, vers. Clericus etiam si sit Episcopus ad medium, & ibi Portol. in Scholijs, à nu. 17. cum seq.

H Glos. in rub. C. quæ sit longa consuetud. Alexan. cons. 101. vol. 1 & Angel. cons. 63.

I Felin. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 85. q. 8. vers. Secundus casus, de constitutio. cap. cum venissẽt

ibi

vbi Abb. & Bald. de eo qui mittitur in possess. Aretin. in cap. quod Clericis, de for. compet. Casaneus in consuetud. Burgund. rub. 8. §. 5. num. 2. plures per Tiraquel. in tract. de vtroque retract. §. 1. glo. 13 n. 2. Remig. de Goni in tract. de charitatiuo subsidio. in quæst. princip. 74. quæst. minus principal. an ordinatio facta per tres status, ligat Clericos & Ecclesias, pag. 263. Lugdun. 1550. Eguinabaro, in comment. ad l. 2. de origin. iur. circa ius Gallicum. fol. 10. vers. leges & plebiscita, Guido Papa, q. 83. 196. 371. 381. 389. 402. & 494. Alexand. cons. 210. in prin. vol. 2.

§. Quintus.

Rex est caput Regni, & de eius munere, & officijs.

Quare Rex capiti comparetur. 1.
Rex fuit introductus propter vtilitatem Regni non è contra. 2.
Tyrãnus in quo differat a iusto Principe. 3.
Ezechielis locus aduersus Principes non curãtes Vtilitatem subditorum cum B. Hieronymo explicatur. 4.
Princeps debet esse melior, & sanctior subditis, 5.
Reges debent vitia sua si quæ forte habeant curare omni studio ne populo ignotescant, 6.

§. Quintus

VT clarius appareat, hoc corpus politicum ad imaginem corporis physici esse compaginatum,[a] dicendum est, quod istius corporis caput est Rex,[b] quod multipliciter † comparatur ad membra, primo quia est al- 1
tius, & excellentius iliis,[c] non sui, sed cæterorum membrorum vtilitate in altiori loco erectum, ita Rex † non 2
sui, sed Regni vtilitate præesse debet,[d] iuxta illud Ciceronis,[e] asserentis, quod qui Reipublicæ præfuturi sunt, necesse omnino est, vt duo præcepta Platonis teneant, vnum, vt vtilitatem ciuium sic tueantur, vt quidquid agunt, ad eam referant, obliti commodorum suorum, & totum corpus Reipublicæ ita curent, vt nedum partem aliquam tueantur, reliquas deserant. Vt enim tutela, sic procuratio Reipublicæ ad vtilitatem eorum, qui com

A Paul. 1. ad Corint. c. 12. cap. quoniam. § nos vero, de offic. ordinarij. Alex. Turaminus, de legib. lib. 1. cap. 6. num. 3.

B Auendaño de exequẽ. mandat. Regis, cap. 1. n. 5. in fin. Garcia de nobilita. §. 2 glos. 2. nu. 33. & seq. Ripa in rub. de constitu. num. 17. Auiles in c. Præt. in prohem. glos. regimiento, & glos. acordado, & glos. ordenanças. Azebed. in 4. tit. 1. l. 4. nu. 12. post med. Belluga in speculo, rub 45. §. quamuis. nu 5. Lelius Zecchius de Princi pe. lib 3. c. 1. nu. 2. p 422. Valdes de dignitate Regum Hispaniæ in prohe. num. 16. Zaballos com. 4. cõmun. q. final, nu. 400. P. Franciscus Soarez in defens. fidei cathol. aduers. errores Anglicanos, lib. 3 c. 1. n. 5. & facit tex. in c. plurimi, 6. q. 1. c. sicut 2. q. 7. c. miramur. dist. 61. Sapiẽtiæ c. 7. Eccles. c. 10. Isai. c. 1. & Paul. ad Ro. 12. & ad Ephes. 4.

C l. cum in diuersis 44. ff de religios. Casaneus in cathalogo gloriæ mundi, p. 12. consideratione 46.

D. Chrysostomus homil. 5. ad Thessalonicẽ. 2. c. 3. Ianus Graterus in Cornel Tacit. lib. 3 annal. tit. mores Principum mores populi. p. 50.

D Ferdinan. Vasquius in præfat. lib. 1. controuer. illustri arg. 9. num. 102. & seq & cap. 1. nu. 10 & cap. 2. num. 1. Burg. de Paz in prohem. leg. Taur. ibi. al bien destos mis Reynos. nu. 440. facit l. fin. ibi subditorum comodis prospicientes, C. de religios. pluribus cõfirmat Iulius Lipsius lib. 2. ciuil. doctrinæ, cap. 5. Borrelius de Regis cathol. præstancia, cap. 66. nu 1. & seq.

E Lib. 1. officiorum, pag. mihi 34. Paris de Puteo in tract. de sindicat. tit. de excessib. Reg. §. Rex autem, nu. 20. Tapia de vera nobilitate, lib. 2. pag. 276. col. 1. vers sed quoniam, & pag. 283. col. 2. vers. nunc extrema, Ayala lib. 2. de iur. belli. & disciplina militar. cap. 2. num. 7. Cermenatus in rapsodia, cap. 20.

commißi ſunt, non ad eorum, quibus commißi gerenda eſt, iuxta illam duodecim tabularum legem aſſerentem: *Salus populi ſuprema lex eſto.* *f* Ex qua multa, propter publicam vtilitatem, contra priuata commoda fuerunt recepta: nequè enim Regnum fuit propter Regem, ſed Rex propter Regnum, ad hoc à Deo in Regem conſtitutus, vt vtilitatem populi procuret, non vt propria lucra quęrat: *g* in hocquè, † inter alia, maxime differt à tyrãno, quod ille ad bonum commune, iſte ad proprium tendit, *h* optimus namquè Princeps ſubditorum commoda propria exiſtimat, ac ſuæ vtilitati, quod communiter omnibus prodeſt, præferre non dubitat: *i* ſub cuius patrocinio, publice omnes, priuatim ſinguli, ab iniuria tuti ſunt. Ex qua ratione dicebat Antigonus, *k* *Regnum nihil aliud eſſe, quam nobilem ſeruitutem*, cum omnium ſomnos illius vigilantia defendat, omnium otium illius labor, omnium delicias illius induſtria, omnium vacationem illius occupatio: Atqué ita, licet Regis clariſſimum nomen ſit, duriſsimum tamen eſt officium, omniumquè difficilimum miniſterium, *l* quia tutor eſt ſtatus publici, & Regni æconomus, ac procurator, Reipub. author, Eccleſiæ cultor, refugium pauperum, tutor pupillorum, defenſio viduarum, oculus cęcorum, lingua mutorum, baculus ſenum, vltor ſcelerum, metus malorum, gloria bonorum, malleus tyrannorum, ac deniq; pater Regni, quem vt talem ſe gereret erga Rempublicam monuit Claudianus *m* Honorio his verbis.

Tu ciuem, patremq; geras, tu conſule cunctis,
nec tibi, nec tua te moueant, ſed publica vota.

Contra facientes minatur Deus † per Ezechielem, dicens: *n* *Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos. Nonne greges à paſtoribus paſcũtur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craßum erat, occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis,* & paulò infra, *ſed cum authoritate imperabatis, & cum potentia:* vbi Beatus Hieronymus exponit de Principibus ſecularibus, qui ſunt patres, & paſtores popu-

(margin numbers: 3 beside "cra quęrat", 4 beside "cens")

F Refert Cicero. lib. 3. de legib. & facit l. 4. ibi ſalutem Reipublicæ tueri, ff. de offic. præfect. vigilum.
G Mexia in pragm. taxę panis, conclu. 2. nu. 14. & 17. Caldas Pereira in l. ſi curatorem habens, verb. hunc contractum. nu 47. verſ. huius autem reſolutionis in fin. Garcia de expenſ. c. 21. nu 32. Vaſqu. controuer illuſtri. c 45. n. 4. & c. 43. nu. 1. & de ſucceſsio. progreſ in pręfa. à n. 44. Ioã. Chokier in theſauro Aphoriſmor. polit. lib. 5. c. 19. p. 398. & 399
H Gloſ. regum, in Clem. vnic. de Baptiſm. Riminal conſ. 45 n. 57. in 1 Iabel. tract. 2 polit. Chriſtian 1. p. c. 2. pag. 597. Tapia de vera nobilit lib. 2. p. 190. col. 2 verſ. eſt quidem, Soto de iuſt. & iur. lib 1. art. 2. corrolario 1. Ioan. Marian. de Rege & Regis inſtitut. lib. 1. cap. 5. Petrus à Ribadeneyra, en la inſtitucion del Principe Chriſtiano, lib. 2 cap. 9 verſ. El verdadero Rey, pag. 320. Anto. Zara in Anatomia ingeniorũ, & ſcientiarum ſect. 2 memb. 16. pag. 330 & 335.
I l. vnic. § fin. C. de cadu: tollend. Lucas de Pena in l. vnica, glo. iudicio, C. de ſuper indicto, lib. 10. Forcatul. in tub. de iuſt. & iure, num. 5 & 6
K Aelian. lib. 2. de var. hiſtor. c. 20. Petr. Greg. ſintagma. iur. 3. p. lib. 47. c. 20. n. 17. Orozco de Couarru. lib. 2. emblem. 33. & 34.
L Rodericus Zamorenſis in ſpeculo vitę humanæ, lib. 1. & 2. & Iuſt. Lipſius. lib. 1. politicorum; per tot. & lib. 2. cap. 6. ad fin.
M In panegyri. in 4. Conſul. Honorij, pag. 165.
N Cap. 34. Caſtro de lege pœnali, lib. 1. cap. 10. pag. 202.

populorum, qui per gregem significantur; sicut & ma-
gistratus, & præfecti per canes, defendentes gregem
aduersus lupos. *o* Talis denique sit REX, qualem Xeno-
phon Cyrum depingit, † qui non censebat conuenire 5
cuiquam Imperium, qui non melior esset ijs, quibus im-
peraret, *p* quod facile assequetur, si Deum, cuius imagi-
nem in terris gerit, *q* quantum in se sit, curet imitari,
proprium semper commodum vtilitati publicæ, post-
ponendo, ac curando maxime omnis reprehensionis, &
criminis esse expertem, non enim ab ijs qui REMpubli-
cam gerunt, tantum de publice dictis factisquè ratio est
reddenda, sed & in cœnam eorum inquiritur, & cubi-
le, & matrimonium, & quicquid Serij, ioci vè agunt;
quod si non facile † omnia arcere animo vitia valeant, 6
ea tamen amolire, ac diminuere quæ maxime in prom-
ptu ac conspectu sunt curent. Quia sicut in facie lens,
& berruca molestiores sunt, quã reliquæ corporis ma-
culæ, sic exigua peccata, vbi in Principis cernuntur vita,
pro magnis habentur, propter opinionem, quam vulgo
de Principatu gerunt, rem eam esse magnam, & quę va-
care debeat omni errore, atq; vitio, & ideo Principum
peccara minus conuenit reprehendere coram populo,
r qui pronior esse solet ad maledicendum, & obtrectan-
dum de ipsis.

O Abulens. super 4. Reg. fol. 168. colu. 2. C. Cermeuarus in rapsodia, c. 28 Vitus Amerpachius in interpreta. ad Phocylidem, pag. 64. & seq.

P Iustus Lipsius lib. 2. ciuil. doctrinæ, capit. 7. in princ.

Q Cap. hæc imago. 33. q. 5. & in authen. de instrumento, cautela. in prin. latissime, & eleganter Christostom. labellus. in tract. a politicæ Christianæ per tot. à pag. 673. vsq; ad pagin. 699. Casaneus in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 5. glos. Di Prince, nu. 9. & in Cathalog. glor. mundi, 5. par. considerat. 35. vers. & vt semel. & consideratione 24. nu 62. & 208. Chachera, decis. 30. nu. 2. vers. Secundo. Rodericus Zamorens. in speculo vitę humanę lib. 1. c. 1. cum cô cor. per Bonadillá in politica. lib. 3. cap. 2. num. 3. B. & facit. l. quoties, ibi. numinis. C. vbi senator. vel claris. cap. 1. iur Ecclesiast. benefic. & l. 1. & 7. tit. 1. & l. 3. tit. 4. part. 2. & l. 2. tit. 18. part. 3.

R Ioan. Lorin. ex B. Paul. in commen. in Acta Apostol. cap. 4. ver. 10. p. 202. vers. quê vos crucifixistis.

---

§. Sextus.

Connexio inter caput Reipublicæ, & eius membra eorumquè adequatio, & comparatio.

Rex gerit nomen, & imaginem Reipublicæ. 1.

Respublica quid sit, & eius diffinitionis explanatio remissiue. 2.

In Republica vnum tantum debet eße caput. 3.

Membra Reipublicæ debent esse conformia capiti suo. 4.

Subditi ab obedientia Regis discedentes sunt sicut membra à capite separata. 5.

§. Sextus.

QVIA est quędam connexio, eleganter à Baldo *a* considerata, inter istud caput Reipublicę, & eius mem-
bra, ita vt nihil habeat authoritatis Rex in suo Regno,
nisi

A In c. 1. de fendo Marchiæ. nu. 1. vers. Vnde Imperator. Lopez Madera de las excellencias de Espa-

1 nisi tanquam Respublica,† cuius nomen, & imaginem gerit, cum omne Regnum sit possessio Reipublicæ, & non respublica possessio Regni; *b* quia Rex, & respublica pro eodem præsuponuntur *c* sicut Cyprianus dicebat *d* Episcopum in Ecclesia esse, & e contra Ecclesiã in Episçopo, quo sensu inquit Alciatus, *e* Imperium Regni tẽporalis in capite, & in membris existere: quod maxime in nostro Regno verificari potest circa primum, & maximum gradum meri imperij, hoc est condendarum, & derogandarum legum facultatem. Comprobantur prædicta, si consideremus quid sit respublica,
2 † quæ nihil aliud est, quam rerum, & vitæ quædam cõmunitas, vnius societatis, quæ efficit vnum quoddam corpus ciuile, ex pluribus, & diuersis membris compositum, sub vna suprema potestate, veluti sub vno capite, & vno spiritu, ad bene & cõmodius viuendum in hac mortali vita, vt facilius in ęternam perueniamus. Cuius diffinitionis singulas partes eleganter, suo more, explicat Petrus Gregorius. *f* Itaque in republica, & re
3 gno † vnum tantum debet esse caput, *g* (quia monstruo sum esset in vno corpore duo capita reperiri) ac penes vnũ rerũ omnium summa potestas, à qua pendeãt, reliqui, qui sub eo Rempub. vel Principatum, seu Regnum, per partes sibi creditas, moderantur, & cuius voluntati membra istius corporis † debent esse conformia. *h* Si-
4 cut enim in corpore physico membrorum concordia, & colligatione actiones suas mens exerit, & perficit, & vnico spiritu eadem membra colligat, sed a capite decisa, & separata arescunt ita & subditi, † si discedant
5 ab obedientia Regis, sicut membra ab vnitate capitis separata, arescent, & putrefient. Quęmadmodum illi, qui in Christo, eiusque Vicario, corporis Ecclesię capite, non manent, eijcientur foras, & arescent, & in ignem mittentur, & ardebunt, *i* ita pariter corpus Reipub. politicę sub tuto manere non potest, nisi quatenus sub capite, eiusque obedientia, & vera fidelitate continetur: Quia omne Regnum in se diuisum (vt ipsamet veritas inquit) *K* desolabitur, cum sicut vnitas, quę principiũ est

ña, cap. 2. in fin. facit l. 4. tit. 26. part. 2. vers. La primera.
B Renatus Chopious de Demanio Regni Franciæ lib. 5. tit. 9 n. 5 Regnerius Sixtinos de regalibus, c. 2 nu 23. & 26.
C Glos 1. in l. non est ambigendum, ff de bonor. posses. Iacob. de Calicio in extrauag. curiarum prę rogat. 190. in 7. dubio principal. Andræ. Isernia de proh b. feudi alienat. per Lothar. [illegible] Auendaño de exequend. mandat. 1. par. cap. 1 nu 2. & 3 Paris. de Puteo in tract de sin[illegible]icatu. tit de excess sib Reg in princ. num. [illegible] Anton. Cabiuan. de iur. fis- cis cap. 6. nu. 32. facit tex. in cap. cum Clerici, de verb signif.
D Cap. scire. 7. q. [illegible]
E In l. placet, nu. 4. C. de sacrosanct. Eccles. & consil. 201. numer. 16. allegat Cardinal cons. 1[illegible]7. nu. 6.
F Lib. 1. de republi. cap. 1 num. 6. & seq. Camos in microcosm. 1. p. in 4. dialog. col [illegible] pag. 35 Nico. Biesio lib. 1. de repub. & Simancas lib. 2. cap. 1. numer. 4. Antonius Zara in anatomia ingeniorum, & scientiarum, sectione 2. membro 16.
G Cap. in apibus, 7. q. 1. Pinel. in l. 1. 1. par. nu. 16. C. de bon mater Tiraqu. de iur primogen q. 4. nu. 15 & seq. Bouad[illegible] in politica, lib. 1. cap. 16 nu. 14. l. 26 tit. 13. partita 2.
H Cap. [illegible]um non [illegible]eat. de [illegible]scriptio. c. de nuptis, 31. [illegible]
I Ioan. cap. 15 & cap. loquitur, 24. quæst. 1. Lactantius lib. 6. diuinarum in[illegible]tio. c. 9
K Lucæ, cap 11.

est

est numeri, & punctum principium lineę, quæ ex punctis consequentibus oritur, diuisionem non recipiunt, quibus monarchia Re[illegible] comparatur, nulla ratione, sine totali eius interitu, diuisionem admittet.

§. Septimus.

Maiestas in Rege comparatur cerebro, & q[illegible]s honor Regi, & eius Magistrat[illegible]bus sit exhibendus, & [illegible] erga subditos quomodo se gerere oporteat.

EXplicatur dictum Bald asserentis cerebrum populi Romani esse in Roman. Pontifi. 1.

Maiestas vnde dicta. 2.

Princeps vnde deriuetur. 3.

Honor & reuerentia debetur maiestati Regiæ. 4.

Iniuria afficitur Rex si eius Magistratibus, & familiaribus non exhibeatur honor & reuerentia, & qualis sit exhibenda.

Magistratum non salutans puniri potest. 6.

Non persona in Magistratu, sed officium contemplandum est. 7.

Quare fuerit statutum in Aragonia, quod iudices & consiliarij Regij induantur veste talari. 8.

Mulctatur in Regno Aragonum qui Magistratui iniuriam infert, vel [illegible] coram eo in alterum iniuri[illegible] [illegible] profert. 9.

Nimia humilitas in Magistratibus reprobatur, quia est vitium per excessum 10.

Exem[illegible] à iu[illegible] [illegible] iudicis secularis an [illegible] in A[illegible] saltim in pœna pecuniaria mu[illegible] vt in notorio si verba iniu[illegible] [illegible] 11.

Iniuria [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tem[illegible] [illegible] punitur [illegible] esset facta offi[illegible] 12.

Magistratus salutati debent subditos resalutare. 13.

Expenditur locus Callistrati. I.C. 14.

Expenditur dictum Regis A[illegible]ueri in Esther. 15.

Conditio eorum qui non meritis, sed ambitione ad [illegible] promouentur, 16.

Referuntur [illegible]lures qui ex maxima fortuna fuerunt lapsi, & reducti ad miseram, & infimam. 17.

Familiares Principum monentur, quomodo se gerere debeant, vt gratiam eorum conseruent. 18.

Ramirus Rex Aragonum, quare occiderit vndecim nobiles. 19.

Vassalli, Regi suo naturaliter tenentur obedire, 20.

Causæ ob quas maiestas Regia comparatur cerebro. 21.

Ob cap[illegible] [illegible] membra, debent se cuilibet [illegible] exponere. 22.

Tres operationes cerebri, conueniunt maiestati Regiæ. 23.

Tres animæ potentiæ, & sensus communis quæ in cerebro resident, quomodo debeat maiestas Regia e[illegible] vti, 24.

Duæ meninges quibus cerebrum inuoluitur, mi[illegible] & iustitiam in maiestate Regia dem[illegible] ex quibus quæ frequentior, & [illegible] hæc a Principe exerceri debeant. [illegible]

Re[illegible] 26. & 29.

R[illegible] seu secures non solutas, sed [illegible] portarent. 27.

Q[illegible] imperium. 28.

Craneum quo cerebrum circundatur, denotat fortitudinem 31.

Fort[illegible] quod [illegible] 32.

Tres ce[illegible] ante[illegible], posteriori, & me[illegible] in Re[illegible] maiestate. 33.

Prudentia [illegible] seu ciu[illegible] in quo consistat. 34.

Ianus

Ianus cur gemina, & ab alijs quadruplici fronte depictus 35.
Philippus Secundus alios Principes imitatus codicem habebat cui commendabat ea quæ illi memoratu digna videbantur. 36.
Prudentia habet in se donum Consilij. 37.
Virtus nulla esse potest sine prudentia. 38.
Sal cur signum prudentiæ extiterit. 39.
Vitia sæpe velamine virtutum conteguntur. 40.
Subditi facile imitantur mores, & affectus sui Principis. 41.
Magistri Principum, quam diligenti eorum eruditionis, & virtutis indagatione sint eligendi. 42.
D. Galcerandus Albanellus Magister nostri Principis laudatur. 43.
Quod capillus in capite, hoc in Rege ea quæ ad pompam & ornatum ac eius voluptatem, & recreationem constituta sunt significant. 44.

§. Septimus.

SVPREMA pars capitis est cerebrum, quod in maiestate Regia repræsentatur, ex qua omnibus de regno est excellentior; vnde cum maiestas populi Romani lege Regia fuerit in Imperatorem translata, & is omnimodam in populum Romanum iurisdictionem, & potestatem Roman. Pontif. contulerit, † merito, inquit
1 Baldus, *a* quod cerebrum totius populi in eo residead:
inde maiestas dicta, † quasi maiorem statum, seu pote-
2 statem in Republica, *b* ac præ cæteris excellentiam honoris, & dignitatis habens, & aliquando Princeps regni, seu imperij vocatur, † quasi primum caput, & pręcipuum illius, ac primum in Republica capiens locum,
3 *c* quod in ea, in pace primus sit ciuis, & in bello primus miles. *d* Ex qua ratione debetur maiestati Regiæ honor, † & reuerentia, & ideo Poetæ fabulantur, ma-
4 iestatem esse honoris, ac reuerentię filiam, *e* quæ non solum verbis, sed etiam factis, in subiectionis signum, exhibenda est. *f* quæ si, vt decet, non exhibeantur, merito irascitur Princeps, quia, ex sententia Philosophi, videntur hanc illum contemnere, & despicere, cum debitum, & solitum honorem ei non im-
6 pendunt. Non solum autem si ei, sed etiam si alijs, † qui ordinantur ad ipsum, aliqua irrogatur iniuria, vel si debita non exhibetur reuerentia, *g* maxime eos reuerenter salutando, *h* non vt aulicæ

A In l. non ambigitur, num 6 ff. de legib.
B Redin de maiest. Princip. glos. Imperatoriam maiestatem, num. 15. Afflictus in prohem. constitu. Neapol. 3. par. vers. cum igitur, num 1. Casaneus in cathalog. glor. mundi, 1. par. consideratione 70 Camillus Bortellus de Regis Catholici præstantia, cap. 10 numer. 20 & 16. cum seq. l. 1. ibi Regiæ maiestatis, C. vt nemo priuatus, Lelius Zechius de Principe, lib. 1. cap. 6 nu. 29 Cælius Rhodiginius lectio. antiquarum, lib. 2. per tot & cap. 39.
C Petrus Gregor. de Repub. lib 6 cap. 4. Casaneus in consuetud. Burgundi. rub. [illegible] §. 5 glos fin. Bobadilla in politica lib. 3 cap. [illegible] num. 2. E. glos. in cap. fundamenta, §. pro [illegible], de electio in 6. gio. Principatus, in l. numerarios. C. de apparitor. Magist. milit. lib 12 [illegible] de auctorit. magni consilij num 10 [illegible]. Lelius Zechius de Principatus administratione lib 1, cap 2 n. [illegible] [illegible] & Amantius in [illegible] verbo Princeps. pagin. 662. & 665.
D l famil. 196. ff. de verbor signifi.
E Claudius Minois in 9. emblema. Alciati.

F l. 17 & 18 [illegible] t. 13. part. 2. G l. 1. §. interdum, vers spectat ff. de iniurijs. H l. 1. ibi tam in adoranda nostra serenitate, quam in salutandis nostris administratoribus, C. de silenciarijs, lib. 12 Casaneus in catalog. glor. mundi. 1. par. consider. 26.

muſcę, quæ cum potentiorem ſalutant, veſtem, vel
partem aliquam corporis, manu illi tangunt; eam-
que ſtatim cum veneratione quadam ad os reportant:
veſtigium priſcæ adorationis, *i* ſed vt hodie ex vſu, &
politica obſeruantia caput aperientes, tanquam om-
nia noſtra illis patere debeant, equo deſilientes, aſſur-
gentes, ſemita cędentes, locum dantes, deducentes, ac
reducentes. *K* Quæ licet erga alios vrbanitatis ratione
fiant, erga illos tamen ita neceſſitatis cauſa, vt nolentes
eos ſalutare, † incurrant quaſi in pœnam ſacrilegij; *l* cũ 6
enim magiſtratus res ſacra, & ſancta ſit, non vulgari-
ter, ſed Religioſe contrectanda eſt, & quæmadmo-
dum tragediarum Principes † humili Hiſtrioni ſolent,
cædere ac venerari, dum vti Iouis, aut Agamenonis, 7
momento aliquo perſonam fingunt, & imitantur,
in Republica, quæ vera & perpetua ſcęna eſt, ſeden-
tem in puppi nobilis deſpiciet plebeium? & paupe-
riorem diues? Minime quidem, nec pater filium, dum
agit perſonam publicam, vt eſt illud vulgare Quinti
Fabij maximi exemplum. *m* Ex qua ratione in noſtro
Regno, in Curijs Tiraſonæ celebratis ſtatutum † fuit, 8
n quod Iudices, & Conſiliarij Regij infula induantur,
quæ proprie ornamentum honoris dicitur, & eſt ma-
gna adiectio honoris deferenti, *o* & vulgo dicitur ve-
ſtis talaris, *p* & oſtendit illam deferenti eſſe debitum ho
norem tribuendum, ita vt mulctetur, *q* non ſolum † 9
qui verba iniurioſa in magiſtratum aliquem profert,
ſed etiam ſi coram eo alteri iniuriam inferat, quia
qualiſcumquè ſit magiſtratus, in magno pretio habe-
ri, ac venerari oportet ne veluti contagione quadam
vitium perſonæ ad dignitatem, & officium tranſeat,
nec pati debent Rex, vel eius Magiſtratus, ſe ab ali-
quo contemni, *Ne dum nimia*, vt inquit Diuus Au-
guſtinus, *ſeruatur humilitas † regendi frangatur auctoritas.*
Quinimo inordinata ſui abiectio, eſt vitium, humilitati 10
per exceſſum oppoſitum, & ſi ex puſilanimitate pro-
ueniat, magnanimitati, (quæ Principibus & Magiſtra-
tibus

I Lipſius electorum, c. 6. lib. 2 pag. 466.

K Polidor. Virgil. de inuentorib rerum, lib 4. c. 13. verſ. Magiſtratibus vero. Seneca epiſto. 65. Lipſius elector. lib. 1. cap 23. p 427. & 428. & in lib. de Amphiteatro, cap 19. & 20.

L Ioan. de Platea in l. 1. C. de domeſtic. lib. 12. & in l. 1. C. vt dignita. ordo ſeruetur, Ioan. de Terra Rubea in prohem. tract. contra rebelles, Petrus Grodius rerum iudicatar. lib. 6. tit 5. cap. 4 & ſeq. Auiles in prohem. capit. prætorum, ver. ſalud, & ver & in ſcriptis, Stephanus Gracian. diſceptatio. foren. ſ. tom. 2. cap 284. Polidor. Virgil. de inuẽto. rerum lib. 4. cap. 13. verſ. Magiſtratibus.

M Plutarchus in apothegma, pag 413 tom. 1 moral. Caſaneua in cathalog. glorię mundi, p. 7. conſideratione 24 verſ. in tantum eſt etiam honoranda Iudex.

N Foro vnico, verſ Y paraque no puedan allegar, tit. de los que injuriaren a los officiales Reales.

O L. 1. C. de temporib & reparatio. appellatio. l. fin. C de primicerio. lib. 12. l. fin. in prin. C. de decurio. lib. 10. Caſaneus vbi proxime.

P Cap. penultim. 23. diſtin.

Q Foro 1. & 2. tit. de proceſſu ſuper notorio, & foro vnico, tit. de la facultad de acuſar los que dãnificaren, o injuriaren a Lugartenĩẽtes. iuncto foro nouo Tiraſonæ. tit. de los que iniuriaren a los officiales Reales, Molin. verbo iniuria, & verbo Notorium, & ibi Portol. in Scholijs numer. 1. & verbo iniuria, num. 57. & 96. Villadiego. in ſua politica. cap. 5. §. 1. a nu. 8.

R In cap. quando, 85. diſt.

tibus maxime conuenit,) contrarium, *f* & ideo Magistratus, & officiales Regij possunt ex officio, quemuis quantumuis priuilegiatum, & ab eorum iurisdictione, quorum maiestatem, & auctoritatem offenderunt exemptum, mulcta pecuniaria coercere, licet corporaliter puniri non possint. *t* Quæ theorica in Cle-
11 ricis commuui Doctorum *u* calculo impugnatur, † sed in Aragonia receptam, & praxi obseruatam a meis antiquis magistris accepi, cum etiam Clerici sint sub Rege, *x* & illi teneantur debitum honorem seruare, vt præcepit B. Petrus, *y* dicens: *Deum timete, Regem honorificate*, quod adeo verum est, † vt & si alicui deposito of-
12 ficio ocasione eorum, quæ in officio gessit iniuria inferatur, possit qui iniuriam intulit perinde puniri, ac si Magistratum gerentem offendisset. * Qui tamen
13 salutati, † non debent dedignari respondere, *z* nec morem Anabaptistarum vti, qui neminem resalutare solebant, *a* sed (vt inquit noster I. C.) *b* authoritatem di-
14 gnitatis † ingenio suo augeant; non grauitate vocis, & toruitate aspectus, ac morum asperitate, ac insotiabili quadam vita in eorum subditos, & inferiores excandescendo, cum nihil sit tam deforme, quam ad summum Imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere: *c* sed vt inquit D. Gregorius: *Tales erga subiectos nostros debemus existere, quales [illegible] si subiecti fuissemus nostros vellemus esse prælatos.* Sunt namque multi, qui in nimia fiducia, ac humanæ fragilitatis oblitione, quę rebus lętis vt plurimum interuenit, alios præ se nihil faciunt, ac potius despiciunt, maxime eos, qui se impotentiores, vel inferiores vident: ex quo [illegible] communem [illegible] pestem sibi parant, de quibus [illegible] magni[illegible] *d* ille Rex Artaxerxes, † quod bonitate Princi-
15 pum, & honore, [illegible] [illegible] abutentes in superbiam, non solum subiectos Regibus nituntur [illegible] e, sed cum (vt inquit Philosophus,) *e* non

F 2 fit

S Leonardus Lessius de iust. & iur. lib. 2. c. 2. dubitatione 3. nu. 28. pa. 707. & lib. 4. [illegible] p. 4 dubitat. 8. vers. [illegible] victum. p. 790. *T* Arg. eorum quæ tradit gl. in [illegible] nullum, vbi Bald. C. de testibus, Marian. So cin. in cap. postulasti, q. 18 [illegible] 2. de foro compet. [illegible] de [illegible] de Senis cons. 93 Afflictis decis. 230 n. 2. vers. Tertia fuit opinio, ob[illegible] 1. tit. de aduoc[illegible] Cassaneus in consue[illegible] rub. [illegible] in prin. [illegible] fol. 21. colu. 2. ve[illegible] m etiam cognos[illegible] con[illegible] in reportor. ver[illegible] ricus quando vi[illegible] io, fol. 81. col. 4. in fin. & verb. Iusticia Arag[illegible] num, in quibus ver[illegible] do singularis tur bat eius iurisdictionem, [illegible] quod impe[illegible] tas ad m[illegible] p[illegible] n. & vers. quando [illegible] est deposita rius, fol. 203. col. 4. ad fin. & ve[illegible] ho literæ D Regis [illegible] fol. 212. colu. 2. F[illegible] Clerici [illegible] [illegible] Bar. [illegible] si quis ob[illegible] ad n. de [illegible] Ol[illegible] c. 14. n. 140. *V* Vancius de nullitate sententiæ ex defectu iu[illegible] um. 50. fol. 83. Affl[illegible] 23 n. & late R[illegible] a Valle consil. 1 nu. [illegible] & seq. vol. 2. *X* Glos. [illegible] Ecclesia in contribut im. 23 q 8 Menoch. con[illegible] ex n. 26 Azeb[illegible] in 4 tit. [illegible] nu. 5. & [illegible] 3 part 2. & l. 6 [illegible] Reginal. Po[illegible] contra Euri[illegible] pro Ecclesiasticæ [illegible] defensione, lib. 1. fo[illegible] in. Ceneda in [illegible] q. 45. nu. 21. *Y* 1 Epist[illegible] la cap. 2. *Z* [illegible] ratione sui condemnat[illegible] hael C[illegible] lã, dñs loci d[illegible] bradiel, die 7. Septem[illegible] in Curia D[illegible] Arag ad exilium v[illegible] elaraug. in procel pro[illegible] ca[illegible], uper criminali, quod dixisset verba iniurio[illegible], & m[illegible] dacum de Funes [illegible] ocunten. e[illegible] raord. ar[illegible] n, in causa de M[illegible] ora, & Meçalochã p[illegible] Z[illegible] to process. [illegible] in l. [illegible] C. [illegible] cer. [illegible] alsis. *A* Pet[illegible] us de Bollo in auth. p[illegible] M[illegible] z. p 31. *B* In l. obseruandum ff. de offi. præsidis. *C* Cicer. epist. 1 ad Quintũ fratrẽ. c. quo[illegible] ad med. d[illegible] 74. *D* Esther. c. 16. *E* Lib. [illegible] polit. c. 8. vbi Ferd. Rhoen. p. 118. col. 1. vers. nec cuiusuis.

F Seneca epistol. 74.
G Lib. 2. de benefic cap. 7.
H Plutarch lib de [illegible] Principum. tom. [illegible] moral pag 293 & tom 4 de animi tranquillitate, p. 117
Camillus Borrellus de Regis catholici præ[illegible]tia, cap. 26. numer. 3[illegible] & 19
Guil. l. Budæus in annotatio. in Pandectas, 1 par. pag. 5[illegible].
I Ex Plutarch Ianus Gruteros in Cornel. Tacitum lib. 1 histor. p. 38. [illegible] lo Magistratus ostendit vitum sed & corrumpit.
K Esther vbi sup a.
L Iustus Lipsius in notis ad lib. 1 polit. co[illegible] ca[illegible] vers. Nihil [illegible] a[illegible]lium, pag. 74. Su[illegible] in Tyb in cap. [illegible] Dion [illegible] 58. Guidus Pancirolus in vtraq; notitia, c 5. fol 7 pag. [illegible] vers. Augustus Seneca de tranquillitate animi cap. 11. Ioannes Chokier in thesauro aphorism[illegible] politicorum. lib. [illegible] cap 5 exemplo [illegible] p. 320.
M Ioan. Orozco de Couar. in paradoxis. [illegible] paradoxa 5. fol 40. Petrus Crinitus de honesta disciplina, lib. 9. cap. [illegible] Ioannes Chokier vbi sup lib. 5. cap. 6 exemplo [illegible]. pag. 329.

sit cui [illegible]que hominum [illegible], datim sibi [illegible] non ferment, in ipsos, [illegible] tur [illegible] ficta, ac [illegible] rando, [illegible], ac [illegible] insinuando aliqu[illegible] mos [illegible] cula, quo [illegible] non tam [illegible] est, [illegible] re, quam graue, aliquam [illegible], quam [illegible] cupiditas vl-
tra se porrigit, † & felicitatem suam non intelligit, quia 16
non vnde venerit respicit, sed quo tendat; qui cum primum [illegible] pta c[illegible], & aulico artificio gubernacula arripuerint, [illegible] insinuat omnis [illegible] ramento, [illegible] Vicario [illegible] habent, tuendarumque partium [illegible] litores, [illegible] os deceperunt, vel obsequij, vel [illegible] to quo [illegible] vituri, ac peritię velamine, *h* dum [illegible] Sapientię audaciam, & loquacitatem habent, [illegible] vani, gra[illegible]atis experres, & vt spicę vacuę, o[illegible] rem suam attoluntur; vt de Galua dicebatur: *Maior [illegible] visum, dum priuatus fuit, & omnium consensu capacem imperij, nisi imperasset*, sicut enim inter v[illegible] non facile discernere possumus, quod eorum [illegible], quod vitiosum sit, vbi aliquid in eis fu[illegible]um, statim apparet, quod perfluat: *i* ita isti in[illegible] potentiam non continent, sed foras [illegible], cupiditatibus, ir[illegible], arrogantijs, ineptijs, & opibus & gl[illegible], quasi captos vertigine corripiuntur quibus [illegible] vidi[illegible] fortunam (quę in altissima [illegible] constitu[illegible] d[illegible] nititur, & quos beneficijs lustrat ad duriorem [illegible] sum r[illegible] cupiuisse quod dedit, ac eandem gratiam, qua fuerunt [illegible] Deo permi[illegible] fuisse versam in odium,
& ab eisdem Principibus, † a quibus amore [illegible] debantur, odio habi- 17
tos: quia nec fortunam, quæ inuit[illegible] ten[illegible] non valet, cum lubrica sit, & super rotundam lapidem constituta, prc[illegible]ibus tenuerunt, nec felicitati suæ fræ[illegible] imposuerunt: vt Aman ab eodem Artaxerxe, *k* Lysimacus ab Alexandro, Se[illegible] a Liberio, *l* qui eum tantum extulit, vt ob nimiam p[illegible] su[illegible] co[illegible] occidere, [illegible] Gallus ab Augusto, Belisarius a Iustiniano, *m* qui e vili [illegible] dicebat: *Date obolum Belisario, quem virtus extulit, inuidia obcecauit.* [illegible] eminentis fortunæ assidua [illegible] Aluarus de Luna a Ioanne Secundo Rege Castellæ,

Castellæ, *n* & alij, quos cõsulto ommitto referre; *o* quorum exemplo admonendi veniunt † familiares Principum, vt ita se gerant, quod eorum moribus adsit affabi-
18 litas, non popularitas, quæ plerumque Principibus suspecta est, existimantes suæ demptum gloriæ, quidquid cedit alienæ, sed faciles in adeundo se prębeant, & sit in eorum verbis vrbanitas, sine vlla in audiendo difficultate, in respondendo mora, nihil suæ industriæ tribuentes, *p* sed Principis fortunę, & prouidentiæ adscribant. Magnę enim imprudentiæ est, animi sui excellentiam cum Principis pręstantia conferre, & stultissimum pręeo velle videri, & perspicax, & prudens, & circunspectus. Et ita nemo eis inuidebit, quos prosperis rebus affluentibus, moderato animo conspexerit; nec Princeps odio prosequetur, quos nec se ingenio præstare, nec obligatione rei bene gestę obstrictum sentiet, cum gratia, & amicitia Principum periculosior ab aliquibus sit iudicata, quam odium, & amor facilius dissoluatur, quam nascatur, maxime in Regibus, quorum voluntates (vt inquit Salustius) *q* vt vehementes, sic mobiles, sępe ipsæ sibi aduersæ, & cum Claudiano *r* dicere possumus.

Desinat elatis quisquam confidere rebus,
Instabilesquê Deus, ac lubrica numina discat.

Cum vt inquit Seneca *s* sępe inter maximã, & vltimam fortunam nihil intersit, & pęr maxima pericula peruenitur ad grandius periculum, egre namque conscenditur ad eminentem statum, anxie ibi consistitur, grauiter inde, & repente descẽditur, vnde his qui in sublimi sunt loco constituti suadet Ouidius. *t*

Tu quoque formida nimium sublimia semper
Propositique precor contrahe vela tui.

Quia vt inquit Spiritus sanctus, *u* *Qui altã ædificat domum suã, quærit ruinam*, & ideo suadet, *x* *Quod si mel inuenisti comede, quod sufficit tibi, ne forte saciatus euomas illud*: Sed aliqui, ne gratiã Principum parui pẽdere videãtur, labores aulicos, vsq; ad vltimũ vitę spiritũ ferre nõ recusant; vt fecit ille familiariũ Regũ typus & exẽplar Princeps Rui Gomez de Silua, qui gratitudinẽ beneficiorũ à Rege Philip. 2. aceptorũ, pprię quã desiderabat quieti domesticę pretulisse fertur:

N Iustus Lipsius vbi proxime Rodericus Sancius, in histor Hispan. 3. par. c. 32. & 33. Volaterranus in geograf lib. 2. col. 33. in fin Baptista Fulgosius factorum, & dictorum memorabilium, lib. 6. cap. 1 Ioannes Chokier vbi supra lib. 1. cap. 6. exemplo 5 pag. 331.

O Refert Petrus de Ribadeneyra, en su institucion del Principe Christian, c. 23 vers No se sie, pag 43 & seq. Hieron. Zurita lib. 9. de sus annales cap. 7. Iulius Anton. Brancalasus in sua Philosophia Regia, lib. 2 1. en el labirinto de corte, cap. 1. de la listima de los priuados, §. 2. & 3. & §. 6. n. 6. & c. 3 causa de la despriuança, § 2 per tot.

P Ioannes Chokier lib. 5 aphorismorum politicorum, c. 5.

Q In bel o Iugurth.

R In Rufin. p. 76 lib. 2.

S lib 6. de benefic c. 23.

B. August lib. 8. suarũ confessio. c. 6. Luna en sus postrimerias, p. 250 & pluribus Ioannes Chokier in thesaur aphorismorum lib 5. cap 7.

T Tristium elegia.

V Prouer. c. 17. num. 16.

X Prouer 25. nu. 16.

Y Iulius Antonius Brancalasus in philosophia Regia, lib. 21 en el labirinto de Corte cap. 5. §. 3. n. 5. & cap 8. § 3. vers. Rui Gomez de Silua, p. 91.

Z 4 p. id. Roman de regimine Princip. lib. 3. 2. p. c. 35. lat. polit. lib. 2. na ne tract. c. 20. 16.
A Prouer. c. 16. vers. 14.
B Post Roder. Sanctij, meminit Iustus Lipsius in lib. 2. ciuil doct. inq; in notis ad c. 17. vers. Conuicia si ital. are.
C B. Petrus epist. 1. c. 2. Anton. August. in epitome iur. pontifi. veter. lib. 10 tit. 7. c. 2 p. 605. ex Concil. . sub Ludouico, & . 10. 2. c. 8.
D A. . ct. decis. 107. nu. 8 & 16.
E Cap. nulla 93 dist. Galenus 1. regiminis acutorum, Casane. in catalog glor. mundi. p. 12. consideratione 49.
F Anton. August. in epitome iur. pontifi. veter. iur. p. lib. 10 tit. 7 subditi Regi obediant. & opem ferant cap. 8. ex Concil. Parisiensi sub Ludou. & Lothar. lib. 2. cap. 8 in fin. Epiphanius in phisiologo cap. 15. Guillelmus Benedictus in cap. Rainutius, verb. condidit, el. 1 n. 33. in fine de testamentis.
G Brisonius de Regio Persarum Principatu, lib. 1. p. 33 vers proferam, ex Herodoto lib. 8.
H Refert Simancas de republica lib. 3. cap. 7.

Sed prouocandi sunt filij ab infantia ad dilectionem regis, instituendiq; quomodo honorare, & obedire Regi, eiusq; consiliarijs, domesticis, & magistratibus oporteat: z ne irati Reges (quorum indignatio nuntij mortis) si viderint se, a vel sua mandata contemni, quod nulla ratione pati debent, manu forti, & potenti eos vindictæ appetitu, vel maiestatis conseruandæ causa puniant. Vt fecit noster Rex Ramirus, † qui, cum in suis Aulicis esset, 19
ad extremum exarsit, & vndecim viros nobiles, ad se vocatos, gladio percuti iussit, vt re ipsa ostenderet, periculosum esse leonem vellicare: b sed veri vassalli, † & natu 20
rales, quales nos sumus, debent Regi suo obedire, ac honorem, & reuerentiam impendere, c non metu pœnę, neq; spe remunerationis, sed sola naturali debitæ fidelitatis obligatione deuicti, in quo nullam exercent liberalitatem, cum ad id prę̃stãdum sint necessitate astricti. d Multis de causis maiestatem Regiam † cerebro com- 21
parauimus. Primo, quod cum illud cęterorum mẽbrorum sensationis causa sit, ipsum tamen non sentiat: ita Regia maiestas omnium subditorum vtilitatem curare debet, sed non propriam. Secundo, quia sicut in eo residet præcipua sedes animæ viuentis: e ita in hac maiestate consistit vita, & salus totius corporis politici, & quæmadmodum anima, tam totum corpus, regit, atquè gubernat, quam totius corporis omnes artus viuificat: sic & Principis authoritas cunctis in vniuersum sibi subiectis, ac singulatim vnicuique, siue sint nobiles, siue ignobiles, siue pauperes, siue diuites, debet adesse pręsens: ita fiet vt membra omnia, his veluti neruis, connectantur, & quod ob sui capitis tuitionem † (sicut faciunt serpentes) cuicumque se exponere periculo non dubi- 22
tent, f vt fecerunt Persæ, g qui vt Xerxem imminenti periculo liberarent, & Nauim in qua ipse in Asiam vehebatur leuarent, sese in mare coniecerunt. Ad quod adduci potest illud Thomæ Mori h Epigrama.

Totum est vnus homo Regnum, idque cohæret amore,
Rex caput est, populus cætera membra facit.
Rex quot habet ciues (dolet ergo perdere quemquam)
Tot numerat partes corporis ipse sui.
Exponit populus sese pro Rege putatq;
Quilibet, hunc proprij corporis esse caput.

Tertio,

23 Tertio, quia sicut tres sunt operationes,† & officia præcipua cerebri, scilicet dirigere membra in operationes suas, cum in eo vigeat sensus, & imaginatio, nec non animare, & influere: ita regia maiestas dirigere debet subditos iustis legibus, in bonos plurima beneficia conferendo, vt illis fiat amabilis, & ab eo vitam, & libertatem habere fateantur: improbos vero pœnis coercendo, vt illorum reprimatur audacia, & illorum vita sit inter improbos innocentia. Animare quoque debet leges, vt obseruentur, potentiamque, & authoritatem in magistratus, eatũ executores, influere, vt, vultum potentum nõ extimescentes, facilius eas exequantur: in quo vera magistratus authoritas consistit, parum enim interest, in Republica optimas esse leges constitutas, si executioni non tradãtur. Regalis denique maiestas iniquos fugat, insolentes castigat, obtrectatores despicit, bonos præmiis afficit, atque fouet, & in cunctos influit vitæ & honoris alimẽta, veluti in naturali corpore caput. Quarto
24 resident in cerebro, sicut in arce † tres animę potentię; *k* scilicet, memoria, intellectus, & voluntas: ita regia maiestas debet esse memor beneficiorũ Dei, & quod quanto, eius gratia, in altiori culmine dignitatis, in subditorũ vtilitatem fuit constitutus, tanto magis Deum, & subditos diligere debeat, memor quanta illi tempore belli, & pacis ei seruitia pręstiterint, immemor tamen iniuriarum (sicut Iulius Cæsar, qui à Cicerone laudatur, *quod nihil obliuisci soleret, nisi iniurias*), quia excelsi animi est, nunquam irritari iniuria, nec se sentire percussum; *l* facit enim se dignum contumelia videri, dum vult ea indignus probari, *m* & fortior est, qui se, quam qui fortissima vincit mœnia, neque enim immanis, & generosa fera ad canis latratum mouetur, vt canit Ouidius: *n*

Quo quisque est maior, magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit,
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finem, cum iacet hostis habet.
At lupus, & turpes instant morientibus vrsi,
Quæcumque minor nobilitate fera est.

Et hoc suasit Virgilius *o* Romano Imperatori his verbis:

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Preterea, residet intellectus in cerebro, quem quoad religionem (quæ in omnibus primum locum debet obtinere) *p* maiestas regia, sicut cętera omnia corporis

l Bart. in tract. de regimine ciuitatis. n. 9.
k Aristot. lib. 1. de histor. animal. cap. 15. Celius Rodigin. lib. 2. lection. antiquar. cap. 23. & lib. 11. cap. 13. Macrobius lib. 1. in somnum Scipionis, capit. 6.
L Petrus Aerodius rerũ iudicatarum, lib. 7. titu. 1. cap. 1.
M D. Ambrosius 1. officior. c. 6.
N lib. 3. tristium, eleg. 5. pluribus prosequitur Ioã Chokier lib. 5. aphorismorum politicorum, cap. 8. & 9.
O lib. 6. Aeneid. p. 260. Faber in procem instituc. verb. Pius. Orozco de Conattu. lib. 2. emble. 16.
P Vt latissime contra Machiauelum & alios, prosequitur Petrus a Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano per tot. lib. 1. & alij infra referendi.

 politici

politici membra,tenetur captiuare in obſequium fidei,iuxta ſacrorum Cano
num,& œcumenicorum Conciliorum deciſiones,ac ſanctorum Patrũ ſenten
tias: quoad politicã vero corporis politici adminiſtrationẽ, leges ſeruare,ne-
gotiaque,tam gratię,quàm iuſtitiæ conſilio ſapientum,&peritorũ,ac exper-
torum virorum,circa vniuſcuiuſque prouinciæ & regionis leges, conſuetu-
dines,& ritus expedire. Reſidet etiam in eo voluntas, qua amore proſe-
qui tenetur Deum, & populum, ſibi ſubditum, Reipublicæ proſperitati,
augmento & paci totis viribus incumbens; iraſcibilem,& concupiſcibilem
ex ea originem trahentes, cauſamque abſolutę poteſtati(imò & diſſolutæ tẽ
peſtati)præſtantes frenans,cohibensque à malo,&trahens ad id,quod bonũ
& æquum eſt. Tribuitur etiam cerebro ſedes ſenſus communis,cui ſpecies,
à ſenſibus exterioribus perceptę,comittuntur, apud ſeq; retinet, & conſer-
uat,repręſentatque memorię,ne in expeditione negotiorum (maxime ſi ſe-
rioſa ſint illa, & ad publicam vtilitatem pertinentia) retardetur, & differat:
cum ſoleat hoc,maxima corporis Reipublicę incommoda,& detrimenta af
ferre: q licet aliquando negotiorum qualitas cunctationẽ requirat, & is,qui
de ſalute publica agit,cunctatorem eſſe oportet, vt de Fabio Maximo ex En.
nio tradit r Cicero. ſ Sed prius defeset in intellectum,
vt ea,ſecundum dictamẽ rationis,quid æquius, magisq;
conueniens Reipublicę,aut vtilius ſit diſcernat;necnon
in voluntatem,vt ſecundum id quod intellectus decre
uerit exequendũ,eligat;& in memoriam,vt in executio
ne eius rei,quam maturè,& conſultè decreuit intellec-
tus,&voluntas elegit,non ſit tardus,ſed velox, & præ-
ceps,cum ſemper intellectus,quod verum,vel ſub ratio
ne veri,&voluntas,quod bonum,vel ſub ratione boni,
tanquam ſua obiecta amplectantur. Inuoluitur pręte-
rea hoc cerebrum duabus meningibus, † quarum al-
tera,magis cerebro adhærens,vocatur à Medicis pia ma 25
ter: altera vero,quæ magis a cerebro diſtat, vocatur du
ra mater.Quę duę meninges,regię maieſtatis miſericor
diã,& iuſtitiã demõſtrant;quarũ vtraq; debet Princeps
ſupremus ita inuolui, lenitatemq; cũ ſeueritate cõiũge-
re,vt(quaſi vinũ,& oleũ ſimul infundẽs t nec multa aſ
peritate ſubditi exuberẽtur,nec nimia benignitate ſol-
uãtur,cum u(vt inquit D.Chriſoſ.) *Iuſtitia ſine miſericordia
nõ ſit iuſtitia, ſed crudelitas; & miſericordia ſine iuſtitia nõ
ſit miſericordia,ſed fatuitas.* Atque ita debet intelligi illud
Eccleſiaſt

Q Ayala de iure belli & diſciplina militar. lib. 2. c.6.n. 2.

R Lib. 12.annal.

S In lib.de ſenectute.

T Lucæ cap. 11.

V Latiſsime Petrus Faber lib. 3 ſemeſtrium, capit. 17. & 18. Nicolaus Vieſius lib 4 de Republ. cap.6. Bobadilla in politica lib.3.cap. 12. nume.6. & ſeq. 10.& 15. Ayala de iur. belli & diſcipli. militar lib. 2. cap.4. nume. 4. Iuſtus Lipſi. 2.politicorũ, cap.13 Belluga in Speculo,rubri.11.§.compendioſe,à nume. 1.cum ſeq. facit cap. diſciplina,45. diſtinct. late &elegãter pluribus exemplis comprobat;& notis proſequitur Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum lib. 2.à cap 5.cũ quatuor ſequentib. Cyrillus in ſumma criminali, rubri. 2. §.4.

Ecclesiast. x *Noli esse iustus multum*, & pauló ante *Iustus peribit in iustitia sua.* Sed vt inquit Seneca: y

Qui amare vult, languida regnet manu.

Quia, vt inquit Cicero: z *Et monuit, ac suasit Periander, a malus est custos diuturnitatis metus, contraq; beneuolentia fidelis ad perpetuitatem.* Quod si benignitas, & mansuetudo careat animi fortitudine, & zelo iustitię, non benignitas, sed pusillanimitas erit appellanda. Vnde, hæc inter se ita concordari oportet, vt beneuolentia, & benignitate erga bonos vtatur, iustitia, & fortitudine prauos corrigat, vt hi eum timeant, illi diligant: b duriores namque morbi mordaci curatione indigent, secari enim oportet membrum, ne totum corpus intereat. Sed ita, (vt inquit Marcellus c I.C.) vt ne quid durius, aut remissius constituatur, quam causa deposcit, non enim aut seueritatis, aut clementię gloria affectandi, sed in leuioribus proniores ad lenitatem, in grauioribus seueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi; non enim est crudelitas, crimina pro Deo punire, sed pietas: d & licet molestus videatur medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio, ille ligando, hic cędendo, sed ambo diligendo. (quemadmodum hastilem detortā adhurimus, nō vt frangamus, sed vt corrigamus;) quos si negligant, & corrigere prætermittat, ista mãsuetudo falsa, potius crudelitas est: Non tamẽ tam Manliana legum imperia sunt probanda, vt sicubi in leuioribus parum obtemperetur, illico (vt dicebat Thomas Morus e) stringãt gladium, quia *qui vehementer emungit, eliciet sanguinem.* f Vnde in prouerbium abiit: g *Summum ius, summam esse iniuria.* Neque etiam tam stoica scita, vt omnia peccata adeo existiment paria, vt nihil iudicent interesse, occidat ne aliquis hominẽ, an gallum gallinaceum, inter quę, si quidquam æquitas valet, nihil simile, aut affine: quare neque omnia pariter puniri, neque omnia remitti oportet; cum vbi totũ punitur, regia seueritas crudelitate polluitur, vbi vero totum remittitur, facies maiestatis sine metu disciplinę contemnitur. Quod vt intelligatur, inter iuris seuerioris rigores æquitati & benignitati locum fore, diuina quadam mente euenit, vt inter leonem, & scorpium

X c. 7. & c. potest. 23. q. 4. & c. [illegible] peus, de pœniten. dist. [illegible] & c. plerumque. 2. q. 7. Tir[illegible]q. de vtroque retract. §. 35. n. 1[illegible]. glos. 1.

Y Tragedia 3.

Z [illegible] 2. officiorum.

A Diogenes Laert. in eius vita. Alexan. ab Alex. dierum genial lib. 2. c. 32. in princip. versic. Atque hinc pag. 267.

B Orosco de Couarru. lib. 1. emble. 30. Elegantissime S. Petrus Damianus tom. 1. lib. 7. ad seculares Principes, epist. 1[illegible]. & 12.

C l. respiciendum ff. de pœnis. Petrus Gregor. de Republi. lib. 2[illegible]. cap. 8. num. [illegible]1. Menoch de arbitrar. quæst. 90. nu. [illegible]8. Cephal. consil. [illegible]9. nume. 37. Magon. decis. Lucens. [illegible]o. num. [illegible] & decis. 36. numero [illegible] l. Pedius, ff. de incend. ruina, &c. cap. disciplina, cap. omnis, c. vera, 4. di[illegible] Ioannes Chokier aphor. [illegible] no. c. 6. perrot.

D cap. legi, 23. q. 8. c. officia, [illegible]p. non est iniquitat[illegible] 23. q. 5.

E de op[illegible] no Reipubli. statu, d[illegible]; noua insula Vtopia. Arnol[illegible] in tracta[illegible] æqui[illegible] iuris, titulo 15. [illegible] 7. & tit. 18. n. 8.

F Prouerbior. cap. 30. [illegible] fin.

G Ex Cicerone 1. officiorum & Terenc. Budæus in annotatio. ad l. 1. ff. de iust. & iur. pag. 13. cap. serpens. de pœnitent. distinctio. 1.

pium, virgo, & libra sitæ sint: [h] quasi gemino septo misericordia, & iustitia inclusa sit, vt notat B. Ambrosius super illud Psalmi, [i] *Misericors, & iustus Dominus, & Deus noster miseretur.* Rex ergo optimus † omnibus debet esse benignus, sed nemini blandus, ne cū malum esse expediat, dum nimium dici bonum, & benignum studet; quia clementiæ duo extrema vitiosa opponuntur, scilicet crudelitas per excessum, & nimia leuitas per defectum, [k] quod vitium prouenit ex nimia alieni mali compassione; cum fortuna & calamitas, quam quis patitur, non causa spectatur; paucis familiaris, ne nimia familiaritas, & æqualis conuersatio pariat dignitatis cōtemptum: [l] ad iracundiā tardus, quasi inuitus ad castigandum veniens, non tam volens punire delicta, quam tollere, & amputare membra, quæ sine totius corporis pernitie, illi abscindere nō possunt; [m] ad vindictam lentus, ita vt vnius supplicio multorum improbitatē coerceat, & pœna ad paucos, metus ad omnes perueniat, vt fulmina, quæ paucorum periculo cadunt, omnium metu: ad clementiam pronus, in aduersis firmus; & in prosperis cautus: magnanimus, pecuniæ contemptor: haud obnoxius affectibus, sibi ipsi imperans: dominans voluptatibus: ratione vtēs, acri iudicio, perspicax, & circumspectus, valens consilio, iustus, sobrius, numinum curam agens, hominum negotia curans, magna cogitans, constans, facilis aditu, pacis amās, comis in congressu, comodus alloqui volētib', industrius consider negotiorū, sollicit' pro his, quib' imperat: qui ducem agere, & strenue bellū gerere, necnō leges salutares codere sciat, & omnib' prodesse, & nulli nocere curet: ac deniq; talē esse, vt ridēs timeri, & iratus possit amari, ita vt ira (etiā cū delinquētiū culpas exquirit) non præeat menti quasi domina, sed post rationis tergum velut ancilla famuletur, vt ad faciem iussa veniat, [n] ita vt nec facilitas authoritatem, nec acerbitas amorem diminuat: sed sic alterū condiatur ex altero, vt & boni habeant amando quod caueant, & praui metuendo quod diligant. [o] Cuius rei exemplum † Romani dedere [p] in insignibus & fascibus ipsis, neq; enim solutæ erant secures, sed alligatæ virgis, vt, si quem ferire Prætor imperasset, mora ipsa gladij expediendi subrogaret acerbitati clementiam; cùm istę duæ res potissimum † sint, quæ subuertunt Imperia, odium scilicet, & contemptus: odio opponitur beneuolentia; contemptui authoritas. Itaque Principis partes erunt, diligenter obseruare, quibus beneuolentia, & authoritas paren-

26 (at "Rex ergo optimus †")
27 (at "Cuius rei exemplum †")
28 (at "potissimum †")

H Considerat Forcatulus in dialog. sphæræ legalis, nume. 108. & Luys Valle de la Cerda en sus auisos de estado, consideratio. 11. fol. 60 pag. 1. ver. sic Y no sin causa.

I 114 Dilexi.

k Lesius de iustitia & iure, lib. 4. cap. 4. dubitatio ne 5. num. 42. & duobus sequentibus, pag. 784.

L Petrus Aerodius rerū iudicatarum, lib. 6. titu. 5. cap. 5. l. obseruandum, ff. de offic. Præsidis.

M Seneca de prouidentia, cap. 3. & lib. 1. de ira, cap. 5. Cassiodorus 1. variarum, cap. 30.

N Ex B. Gregorio in epistola ad Recared. Regem An no. Augustino. in epito ne iur. P. ... lib. 10. tit. ... c. 3 ...

O B. Grego. epist. 8. libro 9.

P Petrus Aerodius rerū iudicatarum, lib. 2. titu. 9. cap. 12.

parentur; contemptus, & odium (quod facilius omittitur, quam excitatū pla-
29 cetur) vitentur & omni cura, † & cogitatione saluti populi studeat, in regē-
do cor solicitum, in operando facta modesta, in decernendo iuditia iusta, in conquirendo studia parca, in conseruando vota syncera, in parcendo pectus promptum habeat, & tanto gloriam regni cum felicitate retentet, quanto iura regiminis, & mansuetudine conseruauerit, & ęquitate direxerit; ita vt, religione Deum, pietate patriam, charitate propinquos, liberalitate egenos, clementia singulos, iustitia vniuersos complectatur. Tunc itaque vere Rex est, & potentia maximus, si culmen Regiæ dignitatis sanctæ religioni subjiciat, si magis in timore seruire Deo, quàm in tumore dominari populo delectetur, si in eo lenitas iracundiam mitiget, ornet benignitas potestatem, si se magis diligendum, quam metuēdum cunctis exhibeat, si subiectis salubriter consulat, si iustitiam sic teneat, vt misericordiam non relinquat; si præ omnibus se sanctæ matris Ecclesiæ meminerit filiū, & eius paci, atque tranquillitati prodesse suum principatum faciat, magis enim propagatur regnum, dum ecclesiastico statui consulitur, quam cùm in parte quacūque terrarum pro temporali securitate pugnatur. q Sed
30 vicinior, † & amicabilior debet esse maiestati Principis misericordia, & clementia, r sicut pia mater cerebro: melius est enim Deo de misericordia rationē reddere, quam de nimia seueritate, s vt sensit Ouidius t his verbis:

Sit piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox,
Quiq; dolet, quoties cogitur esse ferox.

Cùm hęc sit prima, & pręcipua regū dos, nullumq; magis deceat esse clementē, quam Principem, à cuius cōspectu, dicebat Titus Vespasianus, neminē oportere tristem discedere: quod Theodosius Honorio filio apud Claudianum u salubriter consuluit his verbis:

Sis pius inprimis, nam cum vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat clementia nobis.

Et alibi: x

Diis proximus ille est,
Quem ratio, non ira mouet, qui facta rependens
Consilio punire potest mucrone cruento.
Se iactent alij, studeant feritate timeri,
Abductoq; hominum cumulent æraria censu.

Hoc

q Simancas lib. 5. de Republ. cap. 10. num. 1. & ex pluribus Concil. Auton. Augustin. in epitome iur. Pontif. veter. lib. 10. tit. 2. c. 14.

r l. fin. ibi, Nihil iam peculiare Imperialis maiestatis, C. de donatio. inter virum Petrus Faber lib. 2 semestrium, cap. 2 Petrus Aerodius rerum iudicatarum, lib. 7. cap. 5. & 10. titu. 1. Ayala de iure belli & discipl. milita cap. 1. num. 15 pluribus exornās Iustus Lipsi. ciuil doctrinæ, lib. 2. cap. 12. & 13. Camil Borrel. in additio. ad Bellug. in directione operis, verb Benignus, & rubri. 8. verb. Pietatem, & clementiam. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib 2. cap. 18. & 19 Villadiego in prolog. del fuero juzgo, l 3 glos. 1.

s cap. alligant, 26. q. fin. cap. vsque adeo, 33 distinct. cap. licet, 45. distinctio. Ex pluribus sacræ paginæ authoritatibus comprobat Didacus Lopez de voto, quæst. 6 num. 68

t 1. de ponto, eleg. 3.

u In panegyri in 4. Cōsulatu Honorij.

x In panegyr. in Consolatu Manlij Theodori. pag. 208.

Hocque rerum omnium opifex, & parens naturę demonstrasse videtur, dum Regem Apum sine aculeo exarmatum esse voluit, quod si dedit, vsum tamen eius negauit, y iuxta illud Alciati. z

Vesparum quod nulla vnquam Rex spicula figet,
Quodq; aliis duplo corpore maior erit,
Arguet Imperium clemens, moderataq; regna,
Sanctaq; iudicibus credita iura bonis.

Hoc etiam docuere Philosophi, & Poetę, dum maximum Deorũ Iouem solum, prodesse, cæterorũq; Deorum consilio fulmina mittere affirmant, quod etiam significarunt Aegyptij, dum sceptra regia in summa parte ciconię capitibus insignita faciebant, inferiori vero, vngulam Hyppopotami subijcientes. a Et quo clementiæ bono extollitur Alexander apud Græcos ab Erodiano, apud Latinos, à Lampridio: ex eo denominatus est Antoninus Pius, & Cęsar a Cicerone laudatur, & à Virgilio b Aeneas his verbis:

Rex erat Æneas nobis, quo iustior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior, & armis,

Et ipsemet:

Sum pius Æneas, raptos qui ex hoste penates
Classe veho mecum.

Nostrique Hispanię Reges à Claudiano c illis verbis:

Quid dignum memorare tuis Hispania terris,
Vox humana valet
Diues equis, frugum facilis, pretiosa metallis,
Principibus fæcunda piis, tibi secula debent
Traianum, &c.

Et noster Rex Alphósus, d cum argueretur, quod nimis mitis, ac lenis esset: *Malo* (inquit) *multos mea clementia, & mansuetudine seruare, quàm paucos mea seueritate perdere.* Et Paulus Iouius e inquit: *Mos erit Hispaniæ Regibus, eos indulgenter obseruare, a quibus coli, quam metui mallent.* Ita fiebat, vt nobili pudore, potius quàm terrore regiæ potestatis adducti, imperus, & legibus parerent: ingenia enim nostra, vt nobiles, & generosi equi, melius facili freno reguntur, cum vt inquit Conc. Tridentinum: *f Sæpe plus erga corrigẽdos agat beneuolentia, quam authoritas, plus exortatio quam commynatio, plus charitas quam potestas:* & misericordia, & veritas custodiant Regem, ac roboretur clementia

y Paris de Puteo in tractat. de sindicatu titu. de excess. Regum. in princip. num 9. Simancas de Republ. lib. 1 cap. 10. nume 7 & cap 17. num. 27. Seneca lib. [illegible] de clementia, ad Neronem, cap. 19. Basilius Magnus in exameron, homel. 8. Pierius Valerianus de sacris Aegyptiorum literis, lib. 26 pag. 240. E. Cokier in thesauro aphorismorum politicorum. lib. 1 cap 19 exemplo 13

z Emblemat 148. vbi schol. Claud. Minois, pagi 626.

a Piet. Valerianus de sacris literis Aegvptiorum lib. 17 pag. [illegible] 8. & lib. 29 ver[illegible]. Id quod tantæ, pagi 27[illegible].

b Aeneid. lib. 1.

c In laudem Serenę vxoris Stiliconis, pagina 275.

d Panormita. 2. de eius gestis

e [illegible] 42. [illegible] pagi[illegible] 55 [illegible] de Repub. [illegible] 9. cap 5 à nuato.

f Sess. 13. de reformatione, cap. 1.

mentia thronus eius:[g] ficut, à contrario mendaciis,& crudelitate deprimitur: quia Princeps,libenter audiens verba mendacij,omnes miniſtros habet impios;[h] quo ſenſu poteſt illud vulgare dictum defendi, quod beatæ ſint ciuitates, vbi aut Philoſophi imperant, aut Principes philoſophantur; cùm Philoſophia vbique veritatem defendere iubeat. Inde Solon [i] apud tyrannum, qui ſibi multum honoris, gratięque offerebat, manere noluit, dicens, quòd qui apud tyrannum manet, eiuſque placitis iniuſtis adulando aſſentit, Philoſophiam dediſcat, eiuſque præceptorum obliuiſcatur neceſſe eſt, quibus traditur,magis Principem curare debere,quomodo ſubditis amabilis reddatur, quam terribilis. Erit ergo optimum Principibus conſilium, quod ſic ſe gerant,vt volentibus præſint, nam inuitis dominari tyrannorum eſt proprium, non Regum: [k] & quod violentum eſt, perpetuum ſtatum ſtabilire nequit. [l] Præterea, circundatur cere-
31 brum † craneo duriſsimo, quod fortitudinis virtutem
ad tuendum Principem, eiuſque maieſtatem conſeruandam,maxime neceſſariam denotat, qua in aduerſis non cadat, ſed cęteris omnibus virtutibus concomitata, maxime Dei timore,in quo fiducia eſt fortitudinis,conſtantem,vniuſque aſpectus,tam proſperis,quàm aduerſis Princeps ſe oſtẽdat, [m] cuius nec lęta extollant animũ, nec triſtia frangant, nec nouercanti fortunę cedat, vt Rex noſter Philippus,cuius tanta erat oris,oculorum,& totius vultus conſtantia,& quaſi perennis quędam ſerenitas,vt cum res,ſeu lętas,ſeu acerbas acciperet, vultu nunquam mutabatur: quod idem de Carolo eius patre fertur;[n] & in filio hanc fortitudinis virtutem hęreditariam, paternam, & auitam continuari perſpeximus: cum huius virtutis ſit officium † ſuperbiam retunde-
32 re, & deſperationem arcere, hoc eſt, moderari formidines, & confidentiam, & illa ſola (vt inquit Diuus Ambroſius[o]) omnium virtutum ornamenta defendit, & iuſtitiam cuſtodit, & inexpiabilis pręlio aduerſus omnia vitia decertat:inuicta ad labores,fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates. Sunt etiam in cerebri medulla tres cellulę,† in parte anteriori, poſteriori,
33 & media:in quibus prǽſentia aduertuntur,& ordinãtur prǽteritorũ recordatur,ac futuris prouidẽtia medetur: quę denotãt prudentiã politicam,ſeu ciuilẽ;maxime in

G Prouerbior. cap 20. verſic. 28. ex pluribus Concil. Antonius Auguſtin. in epitome iur Pontiſ. veter. lib. 10. titu. 2. cap. 1. pag 597.

H Prouerbior. cap. 29. verſic. 12 Petrus Gregorius de Republ. lib. 22. cap 7. per tot. Simancas de Republ. lib. 3. cap. 13. num. 1.

I Diogenes Laertius in eius vita.

k Petrus Gregorius de Republ lib. 22. cap. 8 nume. 4. Iabellus in epitome politicorum, tract. 4. cap. 4. verſic. tertio, pagi. 226.

L Ex Nazianzeno oratione 5, Simancas dicto cap. 12. num. 15.

M Iabellus in epitome, lib. 3. ethicorum, tracta. 1. cap. 1. & 4. & per tot. pag 43. & 46. Petrus de Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe chriſtiano, lib. 2. capi. 34. & 35. cum ſeq. 37. & 38.

N Ioannes à Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum, cap. 16. exemplo 11. pag. 165.

O lib. 1. Officiorum.

horum † animaduersione cōsistere, *p* quę est oculus ani 34
mę, & imperantis propria, & vnica virtus, Principis ma
iestati, tamquam sal, & condimentū cæterarum omniū
virtutum, maxime necessaria, *q* cùm illa sit, quæ consi-
lium ministrat, fortitudo vires, illa iubet, fortitudo iussa
perficit, illa difficultates prospicit, fortitudo illas fran-
git; ac denique illa est, quæ pręit, & ducit ad rectè impe
randum, sitque norma verę gubernationis, quidque a-
gendum, quidque fugiendum sit docet, ad instar Iani,
primi Regis Italiæ, cuius vt summam prudentiam † an- 35
tiqui significarēt; alij quadruplici, *r* ad quatuor anni tē
pora, & qualitates se referentes; & ideo Latini prudentē
hominē quadratū appellant, sed nostri Aragonenses ex
quadruplicis .F. obseruatione, videlicet Fidei viuę, Fi-
delitatis verę, Fori, ac Firmę; quibus Deum, Regem, ac
Patriam venerantur, ac colunt. Alij tamen *s* gemina frō
te depinxerunt, qua & pręterita, & futura prospiciebat,
iuxta illud Alciati *t* emblema:

Iane bifrons, qui iam transacta, futuraq; calles,
Quiq; retro sannas, sicut & ante, vides:
Te tot cur oculis; cur fingunt vultibus? an quod
Circumspectum hominem forma fuisse docet?

Istud enim est sapere, vt dicebat Terentius, *u* non, quod
ante pedes modo est, videre, vt ordinet: cùm ista virtus,
non solum sit lumen illuminans intellectum, vt sciat
quid, quando, & qualiter sit agendum; sed etiam cale-
faciat affectum, & moueat voluntatem, vt appetat bo-
nū post iudicium, & fugiat malū. Secundò ad illam spe-
ctat, etiam illa quę futura sint, prospicere, vt prouideat,
idest procul videat, ad hoc, vt si illa bona sint, sciat mo-
derari; & si mala, sustinere: cùm minus iacula feriāt, quę
pręuidentur, & tanto quisque minus aduersitate, quan-
to contra illam pręsciendo paratus inuenietur, vincitur
quia (vt inquit Seneca) *Prouidentia, vel mala futura*
vitat, vel temperat, vel animum præparat, vt ea leuius fe-
rat. Vltimò, debet pręteritorum recordari, vt quæ
vel

P Iabellus Philosophiæ christianæ, 2. p. tracta. 4. à cap. 1. cum sequen. late à pag 411. vsque ad pa. 436 & in epitome lib. 6. ethicor. tracta. 2. cap. 4. pagi. 82. & in morali Platonica, tracta. 5. cap. 4. p 6 pag. 307. Ioann Botero lib. 2. de la razon de estado en los capit de la prudencia. late Vincentius Balbacēsis in Speculo morali, lib. 1. p. 3. distinctio. 36. cum seq. Casane. in cathalog. glorię mundi, p. 12. consideratio. 38. Menochi. de arbitrar. casu 426. num. 6. & sequen. glos. prouidentia, in §. 1. in procem institutio. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. capi. 35. cum duobus sequētib. In quibus locis, & in genere, & in specie, plura de prudentia, & eius præceptis referuntur. Azor institut. moral. 1 par. lib. 3. cap. 26. ver. Prudentiæ verò, pag 190. & capi. 29. ver. Secundo quæritur, pag. . 98. Lelius Zechius de principatus administratione, lib. 1 cap. 6 à num. 3. cum seq.

Q Cerdan de Tallada in veriloquio, c. 1. pluribus exornans Iustus Lipsi. ciuil. doctrin. lib. 1. cap. 7. & seq & lib. 3. c. 1. & seq. & lib. 4. c. 1. & 2. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. c. 23.

R Pierius Valerian. in suis hieroglificis, lib. 32. titu. quadrifons, in princ. & verb. Quatuor anni qualitates.

S Petrus Crinitus de honesta discipli. cap. 10 Rosinus antiquita Roma. lib. 2 cap. 3 pag. 41. F. Polidor. Virgil. de inuen. rerum, lib. 2. cap. 3. versic. Sed iste. Pierius Valerian. de sacris Aegyptior. liter. lib. 32. pag. 296. F. & 299. A.

T Emblem. 18. vbi schol. Claud. Minois, pag. 95.

V Adelph Scœna 3. actu. 3. versic. 32.

X Iustus

vel experientia consequutus est, vel lectione librorum agnouit, reducendò in memoriam, recte rebus agendis consulat; nam prudentiam vsus genuit, & mater memoria peperit, cum ex memoria præteritorum, quæ legimus (maxime in historiis, quæ prudentiæ, & sapientiæ initium prębent) quæ audiuimus, vidimus, experti sumus, ex intelligentia præsentium, & prouidentia futurorum cum ratione, vsus prudentiæ, in consultando, & iudicando deducatur: *x* qua ratione Augustus Cæsar codicem habebat, quem *Breuiarium Imperij* veteres appellabant, quod & Alexandrum Seuerum, & Assuerum
36 *y* & nostrum † Philippum (iure optimo prudentis titulo condecoratum) habuisse constat, in quo debent Principes, & accepti, & expensi compendia, necnon etiam publicarum actionum, quæ geruntur, ac subditorum, virtutibus, scientiis, artibusque illustrium nomina, breuissimis tabulis comprehensa, apud se retinere: quas sępius intuendo, & suos prouentus, ad quam summam possint ascendere calleant: vt caueant, ne expensæ, & largitiones maiores quam redditus existant, & vt subditorum opera, suo loco, & tempore, tuto vti, atque dignioribus, honores, & beneficia elargiri valeant, ne quod virtuti debetur, ambitioni tribuatur. Alię namque partes integrantes prudentiæ, vel ad eam acquirendam pertinent, vt docilitas, & solertia, seu sagacitas; vel ad eius, quod prudenter consultum, vel iudicatum est, executionem; vt circumspectio, seu consideratio circumstantiarum, & cautio: sed prudentia habet donum
37 † consilij sibi correspondens, sine qua, tanquam † om-
38 nium virtutum, duce, capite, & matre, moderatrice & auriga, ordinatriceque affectuum, & morum doctrice, nulla potest esse animi virtus, cum illa medium, in quò virtus consistit, demonstret; nam vt inquit Horatius: *a*

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Sed vt ipsemet dicit:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines:
Quos vltra, citraq́ nequit consistere rectum.

Et ideo Deus *b* in omni oblatione † requirebat sal,
39 quia apud antiquos fuit symbolum prudentiæ, imprudentes namque virtutis velamine; vitia con-

X Iustus Lipsius lib. 1. ciuilis doctrinæ, cap 8. Leonardus Lesius de iustitia & iure lib. 2. c. 2. dubitatio. 2 pag. 8; Ioannes á Chokier in thesaurò aphorismorum politicorum, lib. 2. cap. 18. & 19. pluribus exemplis & notis exornans.

Y Apud Dionem lib. 53. & Suetonius cap. fin. & Lampid. in Seuerum, & Scher cap. 6. Ioannes Chokier vbi supra lib. 2. capi. 21. pag. 188. versi. Id etiam Philippum Secũdũ Anton. Zara in anotomia ingeniorum, sectio. 2. mẽbro 16. pag. 391. Mambrinus Roseus de Principe, cap. 23. Brancalassus in Philosophia regia, lib 22. cap. 9. en los predicamentos de la Corte, §. 1. num. 2. & cap. 8. in princi.

Z D. Thómas 2. 2. quæstio. 47. artic. 6. cap præsentium, 1. quæstio. 5. Menochi. de arbitrar. centur. 5. casu 426. núm. 7. Ioannes Baptista Valençuela in defensione monitorij aduersus Ducem, & Senatum Venetorum, 5. par. á num 176. cum sequen. Ioannes Azor institut. moral. par. 1. lib. 3. cap. 30. versic. Secundò quæritur, pag. 202.

A 1. Satyra 2.

B Leuitic. c. 2.

horum † animaduersione cōsistere, *p* quę est oculus ani 34
mę, & imperantis propria, & vnica virtus, Principis ma
iestati, tamquam sal, & condimentū cæterarum omniū
virtutum, maxime necessaria, *q* cùm illa sit, quæ consi-
lium ministrat, fortitudo vires, illa iubet, fortitudo iussa
perficit, illa difficultates prospicit, fortitudo illas fran-
git; ac denique illa est, quæ pręit, & ducit ad rectè impe
randum, sitque norma verę gubernationis, quidque a-
gendum, quidque fugiendum sit docet, ad instar Iani,
primi Regis Italiæ, cuius vt summam prudentiam † an- 35
tiqui significarēt; alij quadruplici, *r* ad quatuor anni tē
pora, & qualitates se referentes; & ideo Latini prudentē
hominē quadratū appellant, sed nostri Aragonenses ex
quadruplicis .F. obseruatione, videlicet Fidei viuę, Fi-
delitatis verę, Fori, ac Firmę; quibus Deum, Regem, ac
Patriam venerantur, ac colunt. Alij tamen *s* gemina frō
te depinxerunt, qua & pręterita, & futura prospiciebat,
iuxta illud Alciati *t* emblema:

Iane bifrons, qui iam transacta, futuraq; calles,
Quiq; retro sannas, sicut & ante, vides:
Te tot cur oculis, cur fingunt vultibus? an quod
Circumspectum hominem forma fuisse docet?

Istud enim est sapere, vt dicebat Terentius, *u* non, quod
ante pedes modo est, videre, vt ordinet: cùm ista virtus,
non solum sit lumen illuminans intellectum, vt sciat
quid, quando, & qualiter sit agendum; sed etiam cale-
faciat affectum, & moueat voluntatem, vt appetat bo-
nū post iudicium, & fugiat malū. Secundò ad illam spe-
ctat, etiam illa quę futura sint, prospicere, vt prouideat,
idest procul videat, ad hoc, vt si illa bona sint, sciat mo-
derari; & si mala, sustinere: cùm minus iacula feriāt, quę
pręuidentur, & tanto quisque minus aduersitate, quan-
to contra illam pręsciendo paratus inuenietur, vincitur
quia (vt inquit Seneca) *Prouidentia, vel mala futura vitat, vel temperat, vel animum præparat, vt ea leuius ferat.* Vltimò, debet pręteritorum recordari, vt quæ
vel

P Isabellus Philosophiæ christianæ, 2. p. tracta. 4. à cap. 1. cum sequen. late à pag 431. vsque ad pag. 436 & in epitome lib. 6. ethicor. tracta. 2. cap. 4. pagi. 82. & in morali Platonica, tracta. 5. cap. 4. p. 6 pag. 307. Ioann. Botero lib. 2. de la razon de estado en los capit de la prudencia. late Vincentius Balbacēsis in Speculo morali, lib. 1. p. 3. distinctio. 36. cum seq. Casane. in cathalog. glorię mundi, p. 12. consideratio. 38. Menochi. de arbitrar. casu 426. num. 6. & sequen. glos. prouidentia, in §. 1. in procem institutio. Petrus de Ribadeneyra en la instirucion del Principe christiano, lib. 2. capi. 11. cum duobus sequētib. In quibus locis, & in genere, & in specie, plura de prudentia, & eius præceptis referuntur. Azor institut. moral. 1 par. lib. 3. cap. 26. ver. Prudentiæ verò, pag 190. & capi. 29. ver. Secundo quæritur, pag. 198. Lelius Zechius de principatus administratione, lib. 1 cap. 6 à num. 3. cum seq.

Q Cerdan de Tallada in veriloquio. c. 1. pluribus exornans Iustus Lipsi. ciuil. doctrin. lib. 1. cap. 7. & seq & lib. 3. c. 1. & seq. & lib. 4. c. 1. & 2. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. c. 25.

R Pierius Valerian. in suis hieroglificis, lib. 32. titu. quadrifons, in princ. & verb. Quatuor anni qualitates.

S Petrus Crinitus de honesta discipli. cap. 10 Rosinus antiquita Roma. lib. 2 cap. 3 pag. 41. F. Polidor. Virgil. de inuen. rerum, lib. 2. cap. 3. versic. Sed iste. Pierius Valerian. de sacris Aegyptior. liter. lib. 32. pag. 296. F. & 299. A.

T Emblem. 18. vbi schol. Claud. Minois, pag. 95.

V Adelph. Scœna 3. actu. 3. versic. 32.

vel experientia consequutus est, vel lectione librorum agnouit, reducendo in memoriam, recte rebus agendis consulat; nam prudentiam vsus genuit, & mater memoria peperit, cum ex memoria præteritorum, quæ legimus (maxime in historiis, quæ prudentiæ, & sapientiæ initium prębent) quæ audiuimus, vidimus, experti sumus, ex intelligentia præsentium, & prouidentia futurorum cum ratione, vsus prudentiæ, in consultando, & iudicando deducatur: *x* qua ratione Augustus Cæsar codicem habebat, quem *Breuiarium Imperij* veteres appellabant, quod & Alexandrum Seuerum, & Assuerum
36 *y* & nostrum † Philippum (iure optimo prudentis titulo condecoratum) habuisse constat, in quo debent Principes, & accepti, & expensi compendia, necnon etiam publicarum actionum, quæ geruntur, ac subditorum, virtutibus, scientiis, artibusque illustrium nomina, breuissimis tabulis comprehensa, apud se retinere: quas sępius intuendo, & suos prouentus, ad quam summam possint ascendere calleant: vt caueant, ne expensæ, & largitiones maiores quam redditus existant, & vt subditorum opera, suo loco, & tempore, tuto vti, atque dignioribus, honores, & beneficia elargiri valeant, ne quod virtuti debetur, ambitioni tribuatur. Alię namque partes integrantes prudentiæ, vel ad eam acquirendam pertinent, vt docilitas, & solertia, seu sagacitas; vel ad eius, quod prudenter consultum, vel iudicatum est, executionem; vt circumspectio, seu consideratio circumstantiarum, & cautio: sed prudentia habet donum
37 † consilij sibi correspondens, sine qua, tanquam † om-
38 nium virtutum, duce, capite, & matre, moderatrice & auriga, ordinatriceque affectuum, & morum doctrice, nulla potest esse animi virtus, cum illa medium, in quo virtus consistit, demonstret; nam vt inquit Horatius: *a*

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Sed vt ipsemet dicit:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines:
Quos vltra, citraq́ nequit consistere rectum.

Et ideo Deus *b* in omni oblatione † requirebat sal,
39 quia apud antiquos fuit symbolum prudentiæ, imprudentes namque virtutis velamine; vitia con-

X Iustus Lipsius lib. 1. ciuilis doctrinæ, cap 8. Leonardus Lesius de iustitia & iure lib. 1. c. 2. dubitatio. 2 pag. 8; Ioannes á Chokier in thesauro aphorismorum politicorum. lib. 2. cap. 18. & 19. pluribus exemplis & notis exornans.

Y Apud Dionem lib. 53. & Suetonius cap. fin. & Lamp: id. in Seuerum, & Ester cap. 6. Ioannes Chokier vbi supra lib. 2. capi. 21. pag. 188. vers. Id etiam Philippum Secũdũ Anton. Zara in anotomia ingeniorum, sectio. 2. mẽbro 16. pag. 392. Mambrinus Roseus de Principe, cap. 23. Brancalassus in Philosophia regia, lib 22. cap. 9. en los predicamentos de la Corte, §. 1. num. 2. & cap. 8. in princi.

Z D. Thomas 2. 2. quæstio. 47. artic. 6. cap. præsentium, 2. quæstio. 5. Menochi. de arbitrar. centur 5. casu 426. num. 7. Ioannes Baptista Valençuela in defensione monitorij aduersus Ducem, & Senatum Venetorum, 3. par. à num 176. cum sequen. Ioannes Azor institut. moral. par. 1. lib. 3. cap. 30. versic. Secundò quæritur, pag. 202.

A 1. Satyra 2.

B Leuitic. c. 2.

tegunt, † vt prodigitatem, & luxuriam libera- 40
litate; auaritiam parsimonia: rigorem iustitia: pusil-
lanimitatem clementia, superstitionem religione: au-
daciam, & temeritatem fortitudine: calliditatem, & so-
lertiam sapientia, cuius est imitatrix, c de qua inquit
Beatus Paulus: d *Prudentia carnis mors est.* Et de qua lo-
quens Dominus noster, e inquit: *Quod filij huius seculi
prudentiores sunt filiis lucis, in generatione sua*. Nam in-
quit Iuuenal: f

Fallit sæpe vitium specie virtutis, & vmbra.

De regia ergo maiestate (vt vno verbo complectar) di-
ci potest, quod de cerebro, scilicet, quod sit causa, prin-
cipium, & radix salutis, & vitæ totius corporis poli-
ci, cùm integritas præsidentium subditorum, sit salus,
â cuius incremento salus, & augmentum istius corpo-
ris pendet, & in cuius decremento infirmitas, ægritu-
do, ac morbus Reipublicæ consistit: cum eius mores,
& affectus † facile subditi imitentur, g & tales regu-
lariter sint, qualis est eorum Princeps, & in earum 41
rerum affectionem ducantur, quas à suo Principe dili-
gi, & amari perspexerint, credunt enim magis exem-
plis, quam legibus, & genus obsequij putant princi-
pum studia imitari, siue praua illa sint, siue salutaria,
vt dicebat Claudianus his verbis. h

Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quam vita regentis,
Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Recte enim facere ciues suos, Princeps optimus
faciendo docet, vt de Tiberio dicebatur, quod li-
cèt maximus esset Imperio, maior tamen erat exem-
plo: si enim ad virtutem ille preit; sequimur: ad vitia;
inclinamus; bene, beateque agit; floremus: impros-
pere; labimur, aut ruimus cum illo: vt extat apud sa-
cram paginam i elegans exemplum Reginæ Vasthi,
de qua, quia Regis Assueri viri sui preceptum con-
tempsit, dicitur: *Non solum Regem læsit Regina Va-
sthi, sed & omnes populos, & Principes, qui sunt in cun-
ctis*

C Cermenatus in rapsodia, cap. 29. versic. Præterea caueodum. & capi. 35. Mariana de Rege, & Regis institutione, libro 2. cap. 11. pag. 215. versic. Virtutibus veris. Iustus Lipsius ciuil. doctri. lib. 1. cap. 17. facit l. quæ sub conditione, 8. ibi, Vsque ad superstitionem, ff. de conditio. institutio. l. si cum dotem, §. eo autem, ff. solut. matrimon. §. 1. in Authent. de consulibus, collatione 4 cap. origo 32. quæstio. 4.

D Ad Romanos cap. 8.

E Lucæ cap 16.

F Satyra 4.

G l. nam salutem, ff. de offic. Præfect vigil. cap. mitamur, 61. distinctione. Ianus Gruterus in commentariis ad Cornelium Tacitum lib. 3. annal. titu. Mores Principum, mores populi, pag 47. & sequen in illa verba, Obsequium inde in Principem, & æmulandi amor, validior, &c.

H In 4. Consulatu Honorij pag. 166. & plura Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2. pagi 174. colum. 1 versic. Hæc igitur. Iustus Lipsius ciuil. doctrinæ. lib. 2 capi. 9. & in notis ad illud Ferdinand. Vasqui, controuers. illustri. lib 1. capit. 43. num. 7. Federicus Scotus in comment. ad rubric. de noui. oper. nuntiatione, num 127 & duobus sequentib. Ioannes Chokier in thesauro aphorismor. politicorum, lib. 1. cap. 9 pag. 46. & sequen. Velleius Patercu. 2. histo pag 106.

I Ester ca. 1. Petrus Aerodius rerum iudicata. ũ, lib. 4. titu. 17. de diuort. & repud. c. 1.

ctis prouinciis Regis Aßueri; egredietur enim sermo Reginæ ad omnes mulieres, vt contemnant viros suos, & dicant, Rex Assuerus iussit, vt Regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit, atque hoc exemplo omnes. Principum coniuges Persarum, atque Medorum paruipendent Imperia maritorum. Hinc infertur, † quanta sit diligentia adhibenda in eligendis Magistris Princi-
42 pum, cum vt inquit Isocrates, qui priuatos homines instituunt, hi solis illis prosunt: si quis verò populi dominos ad virtutem excitauerit; is vtrisque commoda parat, tum ijs qui imperant, tum ijs qui parent imperio: illis quod principatus tutiores & his quod Respublicas leniores effecerit: sicut è contra, si male instituerint Principem, perinde est, ac si lethale venenum, non in vnum aliquem iniecerint calicem, sed in fontem publicum, quo vniuersos vti norint. Vnde, maxime congratulandũ est Regibus nostris, quod in his tantam curam adhibuerint: precipue Philippo Regi nostro, qui ad institutionem † Principis nostri, & sibi charissimi filij D. Galcerandum
43 Albanellũ præposuerit, illeque ei non solum studiorũ atque artium, verumetiam animi, ac virtutis magister datus fuerit, in quo an literæ, an morum compositio, & recta animi moderatio præualeant affirmare non audebo; sed quod illud Philippi Macedonum Regis dictum asserentis: *Non tam Alexandrum natum gaudere, quam quod eo tempore natus fuisset, quo sibi Aristotelem habere posset magistrum, ac praeceptorem.* Nostrum Regem dicere valere non dubito. Sunt denique in hoc capite quædam exteriora, superflua quidem, sed saluti, & ornatui capitis, ac totius corporis maxime necessaria: vt sunt ca-
44 pilli, † qui in Rege denotant omnia, quę ad pompam, & regium apparatum diriguntur, vt sunt sceptra, anulus, ensis, diadema, trabea, cortinę, gemmæ, vestes auro, & purpura rigentes, superba aulæ structura, aulicorum ingens numerus, & satellitum ordo; & quæ ad voluptatem pertinent, vt sunt ludicra certamina, venationes, tripudia, more Hispanico tibię; sonitum pedum pulsu modulante musicæ, & aliæ licitæ, & honestæ delectationes, & ludi: non verò his spectaculis, his ludis delectari eum oportet, in quibus promptum est mortis periculum, vel vulnerum à communiter accidentibus, k nec inhonestis, l quales comicorum, seu mimorum repræsentationes, quæ docent adulteria, dum fingunt, & simulatis erudiunt ad vera, quorum spectaculis pudicitiam sæ-

k Alcocer de Lodo capi. 52. Amescua de potestate in se ipsum, lib. 2. capit 11. Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 5. cap. 20. per tot. Nauarr. in Manuali, cap. 15. nume. 9 Lelius Zechius de Principe, lib. 2 cap. 14. nume. 6.

L Lactantius diuinarum institutionum. lib. 6. cap. 20 Ioannes á Chokier in thesauro aphorismorum politicorum lib 5. c. 20. versic. Et Romani, pag. 404. Guilielmus Baldesano in stimulis virtutum adolescentiæ christianæ, lib. 1. cap. 19. cum duobus sequentibus. Fratr. Ioseph de Iesus Maria de las excelencias de la castidad: lib. 4. cap. 16. & duobus sequentibus.

pe extractam, semper impulsam vidimus: non enim natura in arboribus solos fructus constituit, sed & floribus, & foliis ornauit, vt & aliis authoritatis & maiestatis signa demonstret, qua pręstricti mortales se in officio cōtineāt; aliis veró, vt musica, venatione, ludisq́; licitis, & honestis, labores & curę cōdiātur: vt intermissione breui in negotiis publicis facta recreationē aliquam animo tribuat, à tantisque regij oneris fastidiis vacet paulisper; quibus intermissum habeat animum, nunquam solutum, iuxta illud Catonis dictum.

Interpone tuis interdum gaudia curis.

1. Et illud Ouidij:

Quod caret alterna requie durabile non est,
Hac reparat vires, fessaq́ membra leuat.

§. Octauus.

Oculi capitis politici, & de eorum qualitatibus, pupillis, palpebris, & obiecto.

Obie-

Obiectum horum oculorum est vtilitas publica. 26.

Mediũ per quod obiectum videtur est illuminatio diuina, seu donum Consilij, 27.

§. Octauus.

AD dirigendas actiones capitis ad vtilitatem membrorum, ac eorum conseruationem, ne ambo in fo-
1 ueam cadant, necessarij sunt oculi, † quales sunt Con-
siliarij Principis, a talibus qualitatibus ornati, & indu-
ti, quæ ad tale ministerium sunt necessariæ: b tutiorem
2 enim statum publicum † dicebat Lampridius, c sub ma
lo Principe, cui boni Consiliarij assident, quam sub bo-
no Principe, cui mali adsunt consiliarij. Quia (vt ali-
qui volunt) cor reipublicę † consilium est, d tanquam
3 primo viuere debeat, & vltimo mori: nam qui cuncta
agit cum consilio, regitur sapientia, vis autem consilij
expers, mole ruit sua, e longeque plus conferunt Reipu
4 blicæ sapientum consilia, † quam arma fortissima, iuxta
illud Ecclesiastici: f *Melior est sapientia quam arma bellica, & melior est scientia quam vires, & vir prudens quam fortis, & illustriora, & maiora intellectu, quam gladio conficiuntur:* Nam omnia Regna, g ciuitates, nationes vsquè eo prosperum Imperium habuerunt, dum apud eos vera consilia valuere; vbicumquè autem gratia, timor, voluptas ea corrupere, post paulò, imminutæ opes, deinde ademptum imperium, postremo seruitus imposita est: & hinc est, quod magis profuere Atheniensibus Solonis erudita consilia, qua Themistoclis armata victoria, respublicaque Romana magis iuuata, aucta, & conseruata fuit consilijs Senatus, & Magistratuum prudentia

A Belluga in specul. rub. 44. §. quia multitudo, n. 1. vbi Borrellus, verb. qui Principis membra sunt, l. quisquis, ff. ad l. Iul. maiest. glos. consilia in cap. peruenit, 84. dist. cap. estote, 1. q. 1. Andreas Isern. in prin tit. hic finitur lex Cõrad. num. 6. & 7. Alphons. Montal. in prohe. fori Regij, glo. Otumos consejos, vbi de consil & Consiliarijs tractatũ breuem, sed doctum. & elegantem adiecit, ex D. Grego & Ambros. Camos in microcosmia. 1. par. dialog. 14. pag. 173. col. 1. late Petr Greg. de repub. lib. 24. cap. 1. & seq. per tot. lib. Chrysost. Iabellus politi christian. tract. 3. per tot à pag. 669 vsq; ad pag. 673. Anton. Scapus de iure non scripto, lib. 2. c. 6. per tot. Bouadil in sua polit. lib. 2. c. 6. nu. 11. & seq. Ioan. Petrus Cermenar. In rapsodia, de recta. Regnor. administratione, c. 18. Rebu. in prohe. concordat. glos. viros, pag. 46. Lelius Zechius de Principe, lib. 2. cap. 2 no. 8. vers. & primo asciscat sibi consiliarios, pag. 276. cum. seq.

B Quas ex plurib. authorib. congesserunt Iustus Lipsius ciuil. doctrinę, lib. 3. cap. 4. cum quatuor seq. Afflict. in constitutio. Siciliæ, de conseruan. indemnita. Commit. Baron. & milit. in constit. incipienti. vt vniuersis, à nu. 41. vsque ad 58. Barthol. Philippus, in tract. de Consejo y Consejeros de los Principes, discurso 6. que calidades han de tener los Consejeros, per 27. §. seq. post Federic Furium in eod. tract Burgos de paz in l. 2. Taui. à num. 31. cum seq. Bardaxi in comment. ad nostros for. tit. Reparo de la Audiencia Real. for. 2. num. 7. fol. 423. facit l. 5. tit. 9. part. 2.

C In. Alex. Seuer. Bartholom. Philippus vbi proxime. discurso 10. per tot: Camil. Borrel. in addit. ad Bellug. in prohem. verb. Malos Consiliarios.

D Camos vbi supra, 2 par. dialog. 2 pag. 13.

E Alciat. Emblem. 175. in fin. & ibi Schol. Claud. Minois, pag. 598. Afflict. in constitutionibus Siciliæ lib. 1. rub. 4. num. 6. & facit. Prouerb 13.

F Cap 9. & Sapient. cap. 6.

G Salust. In 2. oratione ad Cæsarem.

dentia, quam armis. Inde in Prouerbium abijt, *Romanus sedendo vincit*, *h* & sancti Machabei, *i* audientes quanta fecerunt Romani in regione Hispaniæ, & quod in potestatem redegerunt metalla, argenti, & auri, quæ illic sunt, & possederunt omnem locum consilio suo, miserunt Romam legatos ad coeundam amicitiam, & societatem cum eis, *Quia cogitationes* (vt inquit Salomon) *K consilijs roborãtur, & gubernaculis tractanda sunt bella.* Quod
significauit antiquitas, † dum finxit Mineruam armatã, 5
& noster Rex Alphonsus, † dum rogatus plusne armis, 6
an libris deberet? Respondit, ex libris arma, & armorũ iura se didiscisse, quasi aperte professus, se omnia doctrinæ debere, & consilio. Sed quid Atheniensium, & Romanorum perquirimus exempla? Cum intra proprios lares habeamus; quis enim vnquam † Rex, tam-
diu in pace consilijs suis regna gubernauit? & maiesta- 7
tis authoritatem auxit, hostesque acerrimos sedendo vicit, quam noster Philippus primus? cui merito illud Alciati *l* possit dici,

Consilioque animi monstra superba domas.

Quia militis est gladio superare, Imperatoris autem (vt ait Cæsar) *m* non minus consilio, quam gladio: adeò quidem vt Philippus ille Macędo maioribus, ob imperatorium consilium, quam ob virtutem militarem laudibus afficeretur, atque commendaretur. *n* In hoc nostro Philippo veram Nume Pompilij, antiqui Romanorum Regis, effigiem contemplor, dum vtriusquè insignia facta, mente reuoluo, vel etiam in eo M. Furij Camilli virtutes considero, feruentem, scilicet, in Deum, ac suos amorem, generosam animi moderationem, ac eximiam iniuriarum tollerantiam, et prudentiam à qua apud omnes orbis nationes cognomen eius nomini additum fuit. In cuius locum, ne omnino desolati maneremus, alium Philippum nostris Secundum constituit Deus, cuius iam sacro meritos ornat diademate crines, in cuius persona defuncti patris viuit sapientia cum prudentia, iusticia cum clementia, seueritas cum benignitate, consilium cum fortitudine: ac deniqué maiestas cum religione coniuncta, vt merito illi possit dici illud Claudiani. *o*

Etenim mortalibus, ex quo
Tellus capta celi, nunquam syncera bonorum
Sors vlli concessa viro: quem vultus honestat,
Dedecorant mores; animus quem pulchrior ornat,
Corpus destituit, bellis insignior ille,

Sed

H Paulus Manunt. in adagijs. fol. 586. in editione Veneta. M. Varro de re rustica, lib. 1. cap. 2. Polido. Virgil. in prouerb. prouer. 312 Petr. Gregor. de Republica, lib 10. cap 3. nu. 6. Bartholom. Philippus in tractat del Consejo y Consejeros, discursu. 1. 5.8.

I Machab. lib. 1. c. 8.

K Prouerb. cap. 20. vers. 18.

L Emblem. 14.

M Lib. 1. de bello ciuili.

N Diodor. Sicul. lib. 16. bibliothe.

O Claudian in panegyric. in 3. consulatu Honorij, pag. 151 & in panegyric 1. in laudes Stiliconis pag. 213.

Sed pacem fædat vitijs, in publica felix,
Sed priuata minus partitum singula quemquè
Nobilitant, hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc rigor, hunc pietas, illum solertia iuris,
Hunc soboles, castique tori sparguntur in omnes,
In te mixta fluunt, & quæ diuisa beatos
Efficiunt, collecta tenes.

8 Maioris namquè virtutis est prouidere consilio, † ne
quid aduersum Reipub. accidat, quam postquam acci-
derit armis tueri ciuitatem. Nam qui armis hostes su-
perant, à fortunæ varietate ducuntur, similesquè sunt
nauigantibus, qui fortunæ flatibus agitati non eunt, sed
feruntur: vnde Cicero, p *Plus*, inquit, *agere, qui sapientia,
& consilio Rempub. dirigunt, quam qui iaculis hostium corpora
exponunt:* Sicut gubernator nauis, qui in puppi sedens,
quiescendo, & dirigendo plus agit, quam remigantes
laborando: quod optimum est argumentum aduersus
eos, † qui milites Iureconsultis præferendos conten-
9 dunt, q sed illud dicere possumus cum Cicerone, r *Ce-
dant arma togæ*, sed aliqui egre ferunt Regna à togatis vi-
ris gubernari, asserentes non doctrinam in libris recon-
ditam, sed Regnum, regnare docere: negari tamen non
potest, quin Princeps necessario adiuuandus sit, consi-
lio virorum doctorum, qui arcana Regni sciant, mores
populi noscant, & legem Regiam qua Princeps & Im-
perium Regni quæsiuit, & conseruat, non ignorent: vt
tali consilio eminentia mala inter regnandum vitet, ca-
ueatq; futura, prudentiamquè ciuilem in vtilitatem Re-
gni dirigere, ac dominationis vim compescere sciat, nō
enim solum rescripta iustitiæ, sed etiam gratiæ regulis
iuris subijciuntur, & ex arbitrio regulato non ex libe-
10 ro, & soluto pendent. Pupillæ horum oculorum † sunt
Religio, & Iustitia, quas animæ rationali & sensitiuæ
assimilari asserit Brancalasus, s primæ obiectū est Deus,
11 † cui est debita honoris cultus, & venerationis, signis
internis, & externis exhibitio; t & ideo cæteris omni-
12 bus rebus † præferenda est: u quia primum, ac præci-
puum cuiuscumquè Reipub. est fundamētum, non vti-
litate

P 1. officior. Barthol. Philip. in tract. del Consejo y Consejeros, discursu 3. §. 3. exornat. Bouadilla in polit. lib. 1. c. 10. nu. 19. & seq. Ayala lib. 2. de iur. belli. & disciplina milit. cap. 2 nu. 8. & 9.

Q Belluga in specul. rub. 6. nu. 11. & 12. Casaneus in catalog glor. mundi p. 9. consideratio. 2. eleganter Angel. Matheac. in sua apologia, Boher. de autho ritat. magni consilij, n. 20. & 95. Bald in prohem. digestor. nu. 22. Martin. Laudens. de Principe, q. 65. Lanfran. de milite & Doctore, nu. 31. disputat. Lancelo. Conrad. in templ. omni. iudic. lib 1 c. 1 §. 1. glos armis, q. 1 & 2. concordat Alex. in l. Centurio, nu. 13. & 14. ff de vulgar. com nuni calculo receptus ab Homodeis. Lanfranc. & Bolognino, in tract. de milite. & Doctore.

R In oratione 38. in Lu. Pisonem. pag. mihi 200. & in respons. in Sallust. pag. 517 Alciat in emblema. 180. vbi schol. Claud. Minois. pag. 617. & 621. Cerdan de Tallada in veriloquio, cap. 4. §. 3.

S In medulla politicorū lib. 4 & 5. in princ.

T D. Thom. 2. 2. q. 81. art. 1. D. Bonauent. lib. 3. sentent. dist. 9. q. 3 art. 3. Leonard. Lesius de iust. & iure lib. 2. cap. 36. 37. & 38 à pag. 490. cum plurib. seq. Prouer. 7 ibi tanquam pupillam oculi tui.

V Cerdan de Tallada in veriloquio. c. 6. §. 1. p. 72. & seq. Ioan. Borero lib. 2. de la razon de estado, ca de la Religion, & Cermenat. in rapsodia, cap. 13. & seq. Paramo de origin. offic. S. Inquisitionis, lib. 1 tit. 3. c. 3. Madera de las excelencias de España, c. 6. in priu. P. Ribadeneir. del

Prin

litate metiendum, vt faciebat ille impius Machiabellus,
† apud quem religio, & virtus omnis fuit nundinaria,
principi suo suadens, quod religione simulata falleret, 13
vt fecerunt Maxentius, Iulianus apostata, & alij *x* pesti-
ferum profecto dogma, *y* cum (vt inquit Cicero) *z Totius iniustitiæ nulla sit capitalior, quam eorum, qui tunc cum ma*
xime fallunt, id agunt, vt boni viri † esse videantur: cum in 14
bono viro non possit cadere, emolumenti sui causa mẽ
tiri, *a* sed talis non cauetur, dum non cognoscitur, &
ideo equum Troianum fefellisse dicebat Diogenes,
quia Mineruæ formam mentitus est. Isti namque sunt
oues habitu, vulpes astucia, actu vero, & pernitie lup-
pi: vnde Poeta. *b*

Nunquam te fallant lupi sub vulpe latentes,
Impia sub dulci sæpe venena latent.

Sed pastorem vniuersalem non fallent; cum enim duo-
bus modis fiat iniuria, aut vi, aut fraude, fraus quasi vul
peculæ, vis leonis videtur, sed fraus odio digna maiori.
Quod si omisserint Consiliarij, non magis Reipub. con
sulent, quam oculi videbunt excæcati: eorumque Con-
silia aduersus eos deuoluentur, qui ob suam ambitio-
nem, & conseruandum temporale dominium, Chri-
stum Dominum peccato occidere non formidant, vt
euenit Iudæis, *d* qui ex hac † iniqua & impia ratione 15
status, Christum Dominum occidendum consulue-
runt: Pilato dicentes: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris*, & illi inter se. *Si dimittimus eum, venient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem*: Quibus accidit quod
consilio iniquo euitare cupiebant: iuxta illud Claudia-
ni. *e*

Quam bene dispositum terris, vt dignus iniqui
Fructus consilij, primis autoribus instet.

Qui maiori pœna sunt digni, quam facientes, *f* cum si
aliter

Principe Christiano, lib. 1. cap. 16. & lib. 2. c. 5. Ludouicus Torres lib. 4 philosophię moral c. 5. & lib. 2 cap. 7. Ioan. Azor inst. moral p. 2. lib. 11. c 5. in princip. pag. 1232. & seq. Zechius de Principe, lib. 2. cap. 6. num. 12.

X Quos congerit Iulius Antonius Brancalasus in philosophia Regia, lib 4. de religione. pag. 42. & 43.

Y Petrus Coretus in defensione veritatis aduersus assertiones Catholicę fidei repugnantes inter opera Antonij Posseuini. Petrus Gregor. de repub. lib. 13. cap 12. nu. 21. Thomas Bozius in lib. quem de antiquo, & nouo statu Italiæ, aduersus Machiabellũ scripsit Claudius Minois in scholijs ad emblema Alciati, 145. pag. 519. & 520.

Z 3. Officiorum.

A Beatus Nilus præceptione 22. & 225. & ibi scholium Pauli Mineruæ, Ioannes Chokier, lib 1. aphorismorum politicor. c. 5. p 31. & cap. 7. pa. 39. P. Marquez en su Gouernador lib. 2. cap. 7. Lelius Zechius de priucipe, lib. 2. cap. 5.

B Horatius in art. Poetr

C Ecclesiastici, cap. 27. Tiraquel. de retractu lignagier, §. 1. glo. 18. nu. 20. Ludouic. Torres philosoph. moralia, lib. 8. cap. 5 Ribadeneira lib. 2. de virtutibus Principis Christiani, cap. 28. Claudius Minois in schol. ad Alciat. emblema 173.

D Iosephus & Aegesipus de bello Iudaico, & excidio Ierosolimitano. Ioannes Nauclerus chronographię, par. 2. generatione 3. Pineda lib. 11. Monar. Ecclesiſt à cap. 10. vsque ad 24. suplementum chronicarum, lib. 8 & Suetonius in vita Titi cap. 8. D. August in tract. 49. in Ioan. & D Gregor. in moral. cap. 13. & D. Chrysosto. in Ioan. homil. 63. & 64. Ceballos tom. 4. commu. q. 906. seu fin uu. 394. & 395.

E Lib. 2. in Eutropium. pag. 84.

F Cap. duo 26. dist. c. tanta, 86. dist. c. qui consentit, 11. q. 3 Constantius Rogerius in tract. de legis potentia, 1 p. 8. restat. num. 7. & seq. Valançuela in monitorio, aduersus Ducem & Rempub. Venetor. 5. par. num. 211.

aliter temporali saluti consulere non possunt, nisi pec-
16 cando, abstinere debeant, † existimantes se iam non ha-
bere quid faciant: *g* cum obtentu humanæ politię non
sit aliquid in religione nouandum, nec possit Princeps
17 tuta † conscientia in sua Prouincia liberam religio-
nem permitere, *h* sicut enim impossibile est corpus vnũ
plura capita habere, pluresq; animas, cum religio sit ani
ma in humano principatu, si plures essent religiones,
monstruosum corpus efficeretur: nam sicut inter side-
ra & planetas vnus sol emicat, vnum Regnum, Regem
vnum, & non plures capit; exercitus vno Duce regitur,
mundus vniuersus vno Deo imperante disponitur, ita
impossibile est vniformes hominum rationales animas
regi nisi ab vna dirigente Religione. Imo tales nouato-
18 res † perdendi, dissipandi, comburendi. Et ideo inter
19 alia Philippus † Rex noster (in cuius Regia dignitate sa
cerdotalem animum licebat agnoscere) tanta Sacerdo-
tes, & res sacras veneratione prosequebatur, *i* vt moriẽs
eius filio, nũc feliciter regnanti, commendauerit Religio
nis Christianæ defensionem, obedientiãquè Apostoli-
cæ Sedi habendam, ac vt strenue hæreticos persequere-
tur: quod saluberrimum consilium etiam ipse à *K* patre
Carolo acceperat recte intelligentes conseruari, & au-
20 geri Monarchiam, † defensione Ecclesiæ, & sacrorũ ve-
21 neratione: *l* indeque cępisse Deum, † Domui Austriacæ
tot augmenta concedere, ex quo Rodolphus eius pri-
mus conditor, Sacerdotem corpus sacrosanctum Domi
ni nostri Iesu Christi ad infirmum rure gestantem, equo
descendens, sublebauit, & pedester iuxta equitantem
Sacerdotem incesit. *m* Religionis namq; cura neglecta,
absquè dubio totius corporis Reipublicę subsequetur,
22 † Deo permittente ruina; cum nulli Reges feliciores,
nulla Regna, nullęue Respublicę Catholicã, & Christia-
nam vnitatem, & religionem amplectentibus, extite-
rint: at contra, paganis, infidelibus, & hæreticis nulli in-
feliciores enarrari possunt: *n* Quorum si aliquando fe-
lices

G Cap facit. 12 q. 2.
H P. Ioan. Azor institut. moral par. 2. lib. 11. c. 6. vers. an Rex tuta consciẽtia, col. 1239.
I Sanctus Cardin. Borromeus in oratio. habita ad suum primum concilium Mediolanense in fin.
k Dionysius Paul. Lopis in tract. de quatuor Patriarchalium sedium erectione, cap 12. num. 18. Sandoual. 2. par. histor. Caroli V. lib 30. §. 5. fol. 106 Cerdan à Tallada in veri loquio, c. 9 § 4.
L Pluribus comprobat Petrus Binsfeldius de iniurijs, c. 7. quæst 1. conclu. 12 dubio. 2. pag 195. & seq. Iulius Anto. Brancalassus in philosophia Regia, lib 4 de religione, p. 96. vers. Austriaca domus, & seq. §. 94
M Vuelephangus Lazius Reipub Rom. lib. 11. c. fin. pag. 886. in prin. Brancalassus vbi proxime, pag. 104. §. 95 nu 12.
N Petrus Grego lib. 13. de repub. c. 10. per tot. & lib. 22. cap. 14 Cerdan dé Tallada, en el verdadero gouierno. c. 4 Ioan. Botero, vbi sup Iustus Lipsius ciuil. doctrin. lib. 1. c. 3. & in notis ad illud. Paramo de orig officij S. Inquisit. lib. 2. tit. 3. c. 7 per tot. & olim multa me legisse memini, apud Bodinum, dum eius lectio erat permissa, Pater Ribadeneyra. en la institucion del Principe Christia. lib 1. c. 27 cũ duobus seq. Ianson. Doccomensis Frisius, in Gallo Belgico, tom. 2. lib. 8. pag. 198. & lib. 10 pag. 342. latissime Thom. Bozius de signis Eccles. tom. 1 lib. 10 signo. 41. c. 7. vers ob hęc etiam contingit, pag. 776 & lib. 12 signo. 53. c. 7. & 8. pa. 961. & 966 & seq. & latius tom. 2. p 3. lib. 20. à signo. 89. & pag. 66. c. 8. vsque ad lib. 24. & signum 100. & pag. 624. per totos illos quatuor libros hoc institutum prosequitur, & pluribus comprobat Iulius Antoni Brancalassus in medulla politicorum 4 lib. de religione, §. 78. pag. 59. & seq.

lices exitus videantur extitisse, hoc Deo permittente euenit, vt eorum medio, tanquam iustitiæ diuinæ executorum, pro peccatis puniamur, & resipiscentes illi à nostris superati, lapsu grauiori ruant,[o] vt prædixit Deus per [p] Prophet. Isaiam, his verbis: *In indignatione enim mea percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui,* & post pauca, *Gens enim, & Regnum, quod non seruierit tibi, peribit.* Et ita prædixit Remigius Episcopus Rhemēsis,[q] cū Clodouęum in Gallia Regem inungeret, tandiu Regnum duraturum esse, quandiu in eo Religio, & iustitia colerentur: quod non vanum fuit oraculum, cum nostris temporibus viderimus, quantas neglectu Religionis Regnū Gallicum acceperit calamitates, vltra quod sufficiat nobis pro exemplo proponere Regnum Angliæ, quod prędę, & maximis calamitatibus, ob contemptum Religionis expositum est. [r] Quid de Belgio dicemus? vbi aliquos legimus, quo acęphali dominarentur, non dubitasse Reipublicæ statum prosternere, ac pessundare, eiusquè tranquillitatem inuertere, auitam Religionem, ac pietatem violando: cuius neglectus, ac prolapsus nunquam sine noxa, & graui Reipublicę damno esse potest, vt in Germania, Austria, Polonia, Hungaria, Dania, Bohemia; in quibus variæ earum regionum Vrbes humano, ac ciuili sanguine maduere, euerso ad extremum Reipublicæ statu, quorum ruina stantium debet esse metus,[s] vt aliena pericula nos reddant cautos.[t]

Secundę vero pupillę obiectum est proximus,† quatenus ei ius suum ęqualiter reddi debet, tam † in commutationibus, secundum proportionem arithmeticam, quam in distributionibus, secundum proportionem geometricam: non solum respectu subditorum inter se, sed etiam subditorum quoad Principem, & superiores; & Principis, ac superiorū, quoad subditos[u]. 23 24

Eorundem oculorum palpebræ sint † secretum, & silentium, quibus consilia Regia tegi oportet, [x] vt significauit ille. Qui Minotaurum labyrintho inclusum depinxit, [y] & ideo tradit Valerius Maximus, [z] nunquam patres conscripti taciturnitatem, optimum, ac tutissimum 25

O Claudian in Rufin. lib. 1. pag 49 ibi insulsos ereuisse quæror, tolluntur in altum. vt lapsu grauiore ruant.
P Cap. 60. Ver. 10. 12.
Q Petrus Faber lib. 3. semestrium, in notis ad c. 18 pag. 266.
R Ioannes à Chokier vbi sup. lib. 1. cap 5. & Valançuela vbi sup. 5. par. n. 114 & seq Baptista Fulgos. dictorum, & factorū memorabilium, lib. 1. cap. 2. de sprera Religione.
S Cap. si enim in fin. glos. lapsum. in cap. eitius 44. de pœniten dist 2.
T Cap. hi duo de consecratio. dist. 1. glos. in c. 1. 27. q 1. glos. exemplum, in authen. de mandatis Principum, §. titulos. collatio. 2 & Valançuela vbi sup. nu. 217. & 218. P. Anton. Possevinus de theorematibus politicis, & militaribus. pag 12.
V Fernandus Rebellus de obligatio. iustitiæ. 1. par. lib. 1. de præludijs iustitiæ. q. 3. sect. 3 pag 20.
X Glos in cap. de forma, vers. de secreto, 22. q. 5. Guerrero in speculo iur. cap. 71. nu. 15 & 16. Anton. Thesaur. decis. Pedemonta. 1. in fin. Camillus Borrel. in additio ad Bellugam, rub 10. verbo capite plectendi.
Y Pier. Valerii. de sacris liter. Egiptio. lib. 3. vers. Apud Romanos. pag. 31. Hieronymus Ruscelli, en la empresa de Gonçalo Perez Secretario del Rey nuestro señor, que esta en el cielo, lib. 3 pag. 319.
Z Lib 2. de institutis antiquis. c. 1. & lib. 3.

mum

mum administrandarum rerum vinculum labefactari volebant: imó omnes tanta charitate patriæ tenebantur, vt eorum arcana multis seculis nemo Senatorum enunciauerit, quia (vt inquit Salomon[a]) *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.* Et semel emissum vo-
26 lat irreuocabile verbum, [b] & nescit insipiens quod amittit. Obiectum † com
mune oculorum erit vtilitas publica, quod videri nequit sine medio vi-
27 sus, † quod est illuminatio diuina, quæ donum consilij appellatur, [c] sine quo sępe euenit, vt oculi non verum rerum colorem sensui communi repræsentent, sed dicant album nigrum, & nigrum album, contra quos inquit Dominus per Isaiam: [d] *Væ, qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.*

A Prouerb. cap. 10. versic. 19.
B [illegible] in epist. 19. [illegible]
C [illegible] Peraldus [illegible] & vi[illegible] tom. [illegible] tract. de [illegible] cap. 17. & pa[illegible]
D cap. 5. vers. 20.

§. Nonus.

Aures capitis politici, quæ sint, & de earum officio, & ministerio.

SVMMARIVM.

Familiares, seu cubicularij Principum [illegible] appellantur [illegible], & quare 1.

Aures quare sint geminæ 2.

Princeps non [illegible] debet deserere familiaribus, vt nunquam ab eorum sententia recedat 3.

Principem [illegible] esse oportet in credendo 4.

Prouerbium [illegible] Fe[illegible]nalenter, explicatur 5.

Titi & Vespasiani [illegible] imago quid significaret 6.

Sententia cur [illegible] debet [illegible] sedente 7.

Celeritas reprobatur in decernendis, sed laudatur in exequendis decretis 8.

Principem non oportet esse nimis incredulum, nec [illegible] quæ matura sunt decreta [illegible] 9.

[illegible] auris [illegible] Principi, [illegible] 10.

Tacere, & simulare quando Principi concessum, & necessarium 11.

§. Nonus.

1 SVNT etiam in hoc capite aures, quales sunt familiares Principum, † qui [illegible] dicuntur, seu Cancellarij palatini, cæterique, qui secretorum eius sunt participes, ac in eius priuatā gratiam fuerunt admissi, quorum

Hoc tibi declaret connexum echeneide telum:
Hæc tarda est, volitant spicula missa manu.

Nam qui tuto, citraque lapsum rem gerit, melior est quàm audax, & confidens, cùm tutiora sint, quæ lentis consiliis prouidentur, quàm quæ callidis consiliis vrgentur. Nihil enim magni discriminis cõsiliis tam inimicũ, quàm
7 celeritas; † & ideo ius dicens debet pro ferenda sentẽtia sedere, *k* quasi deliberatiore consideratione fuerit processum; breuitas enim temporis arguit fraudis suspitionem, *l* & præsumptionem inducit, actum inconsideraté factũ: *m* quia tẽpore egemus, vt aliquid maturius agamus; *n* &
8 ideo † celeritas in multis reprobatur, & in multis laudatur. *o* Reprobatur in consulendo, & deliberando; quia oportet lentè consulere, & tardè deliberare. Laudatur in exequendo, quia consulta, & deliberata festinãter fieri debent, & celeriter sunt peragenda: vt significarunt Astrologi, sagitarij signum, semihominẽ, & semiequũ, depingentes, *p* quia tardum consilium longè præstantius est, præceps autem semper habet comitem pœnitẽtiam; & ideo Carolus Quintus *q* Rex noster solebat dicere: *Tarditatem animam consilij esse, celeritatem executionis, vtramque porrò simul iunctam, esse quintam essentiam laudabilis Principis, & Consiliarij prudentis.* Nollem tamen Principem † nimium quoque incredulũ esse, verum in his
9 omnia recto iuditio temperari, non vt Nero, qui fidem omnibus delatoribus adhibens, delatos interdum bonis, & vita crudeliter priuabat: at contra Cæsar non sustinuit credere, in se ipsum aliquos coniurasse; imò ne scripta quidem illorum nomina legere voluit; & Achab, Micheæ prophetę monitis credere noluit; *r* ergo moderatè, grauiterque Princeps cuncta vestiget, vestigata deliberet, deliberata exequatur; neque enim decet ab ijs, quæ maturo semel consilio decreta sunt, leuiter vllorum delationibus, aut persuasionibus remoue-
10 ri; *s* quod si † oculi, & aures pugnantia inter se ad caput deferant, magis oculis, quàm auribus, credendum est, simulans tamen, nedum timet falli, fallere doceat eos, qui à suis consiliis diffidere Principem videant; cùm vnusquisque velit sibi credi, & habita fides, ipsam plerumque obliget fidem: & (vt dicebat

k Bald. in l. 1. nume. 5. C. de sentent. ex breui. loc. recitand. Rolandus consil. 41. nume. 14 & 15. volum. 1. Camil in additio. ad Bellugam, rubri. 5. versic. Ius dicentium est sedere, glos. 1. ibi, Vel si stando, in l. prolatam, C. de sentent. & interlocutio. omnium iudic.

L Glos. in l. si venteri, § ceorum. vbi Ripa à nume. 3. ad plura inferens, ff. de priuileg. creditorum. Viuius decis. 375. dume 9. & 10.

M cap. cum ex literis. de restitutio. in integrum, Socinus consil. 92. num. 12. & 18. in 4. Paris. consi. 89 num. 30. in 1. Medicis de legibus, 4. par. quæst. 15. num. 3.

N cap. si Rector. 43. distinct. ca ponderet, 50. distinctio.

O Glos. celeritate, in cap. fin. de electione, in 6.

P Considerar Luys Valle de la Cerda en sus auisos en materia de estado, consideratione 11. pag. 60. ad med.

Q Ioannes à Chokier in thesauro Aphorismorum politicorum, lib. 3. capi. 10. pag. 271. in fin.

R 3. Regum, cap. 20.

S Cermenat. in rapsodia, cap. 22.

dicebat Sigismundus) *Nescit regnare, † qui nescit dissimulare.* Et Tiberius t nullam ex suis virtutibus magis quam dissimulationem diligebat, quæ in priuata fronte releganda, sed in publica valde necessaria, u si illa iuxta piorum virorum consilium, & doctrinam, Principes, & magistratus vtantur, absque mendacio, & fidei violatione (in quo maxime Rex noster Ferdinandus Catholicus ab scriptoribus extollitur) quia nunquam regent, qui non tegent, nec aliter possunt hi, quibus commissa est tota Respublica, ad effectum consiliorum suorum venire, nisi multa dissimulent. 11

T Tacitus 4 annal.

V cap. vtilem simulationem, 22. quæstio. 2. Sanctus Thomas 2.2.quęstio.40 ar.3 vbi eius commentatores P. Binsfeldius in commentar. ad titul.de iniuriis & damno dato, cap 8. quæsti. 1. conclusio. 34. pag 541. Legatus Caroli Paschalij cap. 54. Paleotus de consultario. 2.par. quæstio.4 verrsic. Nec enim christianis auribus. Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. cap.4. per tot. Pater Marquez en su Gouernador christiano, lib.1.cap.14.& lib.2.cap 7.

---

§ Decimus.

Nasus capitis politici quis sit.

Consilium supremum Aragonum est nasus Regis, 1.

Istius nasi nares sunt duó Regentes cuiusque Prouinciæ huius Aragonum coronæ, 2.

Consiliarij Principum debent habere sal scientiæ & conscientiæ, 3.

Ratio status nō debet deuiare à lege Dei, & eius mandatis, 4.

Magister Ludouicus de Aliaga laudatur, 5.

Rex noster Philippus in omnibus suis actionibus vult suam voluntatem esse conformem diuinæ, 6.

Consiliarij debent esse sapientes, & timentes Deum, 7.

Regentes supremi consilij Aragonum laudantur, 8.

Camillus Borrellus notatur, 9.

Consilium supremū Aragonum si non parem, saltim secundum, post supremum Castellæ locum habet, 10.

Appellatione Consilij supremi in Prouinciis coronæ Aragonum de quo intelligatur, 11.

Sardiniæ negotia in supremo Aragonum Consilio tractantur, 12.

Cæsaraugustanus, & Barchinonensis conuentus iuridici Hispaniæ, 13.

Causæ appellationum ex Valētia, Sardinia, & Balearibus insulis, ad supremum Aragonū Consilium deferuntur, 14.

In Aragonia, & in Principatu Cathaloniæ non extrahuntur causæ extra regnum per appellationē, sed ibi est illarū vltimus recursus, 15. & 16. 29.

Cōsiliarij liberè suū votū proferre tenentur, & quid si Regē contra sentire sciant, 17.

Ratio quare Consiliarios non nimis acutos, sed mediocris ingenij esse oporteat, 18.

Pertinacia est, quæ impedit recta consilia, sicut si neruus opticus obstruatur impedimento, est, ne oculi videant, 19.

Circumstantiæ rerum sunt in consultationibus expendendæ, 20.

Enume-

Enumerantur aliquæ qualitates boni Consiliarij, 21.
Euentus rerum non demonstrat bene vel male consultum, 22.
Cancellarius est caput & Præses Consilij Regis, 23.
Cancellarius habet primum locum apud Regem post primogenitum, 24.
Cancellarius in Aragonia debet esse Archiepiscopus Cæsaraugustanus, vel alter Prælatus Regni, 25.
Quod sit munus Vicecancellarij, 26.
Cancellarij officium, cur non sit in vsu, 27.
D. Andræas Roig Vicecancellarius laudatur, 28.
Regentis Cancellariam ministerium. 30.
Præsides curare debent ne animi sui votum pādant lingua, aspectu, vel vultu, vt Consiliarij liberius suum proferant, 31.
Pragmatica Regni Balearium refertur. 32.
Doctor Michael Martinez del Villar laudatur, 33.

§. Decimus.

QVemadmodum aspectus, & auditus, organa (oculi quipè, & aures) editissimum occupant locum: Ita odoratus organum in eàdem capitis regia, tanquam arce est collocatū, quod à Latinis † nasus appellatur, per quem
1 odorum omnium species ad cerebrum feruntur, cui ea ratione Consilium nostrū supremum Aragonum recte comparatur, maxime cùm habeat
2 duas † nares, qui sunt illi duo cuiusque prouinciæ Consiliarij, vulgo Regen-
3 tes nuncupati, qui vtrumque sal habent, † conscientiæ, cum eorum gubernaculum lex sit diuina; nullus enim prudentior consiliarius Christo, *a* qui nō solum sapiens, sed ipsa sapientia est: Is ergo qui ante quam aliquid agrediatur, diuinam gratiam, & opem petit, nihilque aliud expetit, nisi voluntatem Dei explere, nunquam re vera deseret eum Dominus, quin lucē suam ei copiose emittat, cum ipse lux mūdi sit, sine qua, quamuis aliàs perspicax, & oculatus sit Principis Consiliarius, ruet in multos errores, imó in omnes miseriarū abyssus; cum à se solum habeat ignorātiæ tenebras; quas illuminabit Dominus lumine suo, si non fiduciam inprudentia humana constituat, di-
4 uinique numinis benignitate, † & auxilio spreto, ad euanidas politici status rationes, vt Asà, *b* & Ephrain *c* confugerint, vt ille Nicolaus Perenotus Dominus Granbelle, qui offerenti cuidam illi Cæsaris locum in commentarijs, ad probandum calhda consilia in bellis vtiliora, cum Cæsar celeritate varias fuisset nactus victorias, respondit, illum vnicum tantum sibi propoluisse finem, honorem. At christianis Principibus duos fuisse fines propositos, illum scilicet, & animæ salutem. Cuius curam cum commisse-

A D. August. de verb. Domini in Matth. sermo. 8. in fin.

B 2. Paralipome. cap. 34. & 16.

C. Oseæ 12. ibi, Iuxta vias eius, & iuxta adinuentiones eius. P. Petrus de Ribadeney. li. 1. del princ. christia. aduersus Machauelum; Baron. in epito. pagi. 586. D. August. lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. 24. & 25. Ioanes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 2. ca. 22. & lib. 3. c. 20.

rit Rex noster Philippus Magistro Ludouico Aliaga, † cuius naturæ lenitatem, religionem ; animi pietatem, integritatem, & ingenij vim, varia eruditione refertam, negare non possum, me semper vehementissime amasse & suspexisse : sanctissimé & prudentissimè eumdem ad tractanda iura maiestatis, tanquam vnum ex suis Consiliariis promouit, ne quid ratione status à lege diuina deuium statuatur : cum semper intendat Rex catholicus, † in omnibus suis actionibus & consiliis suam voluntatem diuinæ adęquare & conformem esse: ita vt nec etiam ob vniuersi orbis monarchiæ interitum, vel in minimo ab ea recedere vnquam permitteret. Habent etiam sal scientiæ, ne (vt inquit Iustinianus) ab aliis quęrant, quę ipsos scire oportet, sed sunt viri sapientes, † & timentes Deum, in quibus est veritas; & qui oderunt auaritiam, quæ (vt inquit Apostolus *d*) *est idolorum seruitus*; & ideo vulgariter consiliũ hoc ab omnibus Sanctũ appellatur, in quo adsunt duo † Regentes Aragonenses, duo Cathalani, & duo Valentini. 1 * Quorum omniũ virtutes, & egregiæ animi dotes, adeó omnibus notæ sunt, vt melius silentio, quàm oratione breui laudari posse iudicauerim, cum sint illi ætate, integritate, & iurisprudentia, ac rerum experientia insignes; boni publici, ac iustitiæ amatores, passionibus vacui, ac in Reipublicæ administratione maxime periti, non adulatores, sed veraces, in historiis, tam domesticis, quàm externis versati, graues, & non festini in consulendo, taciturni, & secreti, ac in omnibus integræ, & probatæ vitę, omnibusq; virtutib⁹ referti: in quo Cõsilio vltra plures scribas minoris ordinis adsunt quatuor 2 * Secretarij, quorũ primus Prothonotarius appellatur, quod is negotia Regnis totius Coronæ Aragonũ † communia expediat: cum cæteri singularũ Prouinciarum tantum rebus gerendis sint pręfecti. Sed Camillum Borellum *e* de hoc Consilio diferentem in quatuor cum nõ ita, vt in aliis, diligentem notaui. Primo, dum hoc Aragonię consilium post plura alia consilia, quibus iure pręferre debebat, † nominauerit, cum hoc iam decreto Regis Philippi nostris primi, cęteris verò secundi; fuerit contradictorio iudicio decisum, vt à nullo alio, nisi à supremo Regis Castellę Consilio, præferri possit; ita vt vbicunque ambo concurrere simul debeant, secundum locum, nostrum obtineat; & in progressu manũ dexteram occupet Pręses Regij consilij Castellæ cũ suis Consiliariis; sinistrã verò Vicecancellarius cũ suis Regentibus. Secundò, quod per anthonomasiã consiliũ supremũ, † intelligatur consiliũ Castellę, & quod dum Rex nominat Cõsilium

5 6 7 8 9 10 11

D Ad Ephesios cap. 5.

1 * Don Andres Roig Valentinus Præses Consilij. D. Philippus Tallada Valentinus. D. Thomas Martinez Bocli Aragonensis. D. Saluator Fontanet Cathalanus. D. Lucas Perez Manrique Aragonensis. D. Ioannes Sẽtis Cathalanus.

2 * D. Franciscus Gassol. Augustinus Villanueua, & eius ex fratre nepos Ioannes Laurẽtius Villanueua. ac Dominicus Ortiz.

E de Regis catholici pręstantia, cap. 66. num. 22, 26. & 30.

filium suum, de eo per excellentiam intelligatur, quia hoc procedit inter Castellanos: inter Aragonenses vero, Cathalanos, Valentinos, Sardos, & Balearium Insularum incolas, semper de Supremo Aragoniæ Senatu intel-
12 ligitur. Tertio, dum inquit res Sardiniæ † in Consilio Italico tractari, imo negotia vtriusquè Siciliæ, mero iure, in Consilio Supremo Regis Aragonum, tanquam Regnorum ad hanc coronam spectantium, essent tractanda: sed iustis de causis nouum consilium, non multis ab hinc annis, quod Italicum dicitur, fuit erectum. Quarto, & vltimo, dum, numerans Hispa-
13 niæ † conuentus iuridicos, obliuioni tradit Cæsaraugustanum, quem inter Conuentus Hispaniæ enumerat Plinius, *f* & Tarraconensem, qui hodie apud Barchinonensem ciuitatem residet, quasi extra orbem Hispanicum cõstitutos: Valentinum non enumero, nec etiam Sardiniæ, & Balearium Insularum cum in eis causæ non finiantur, sed istorum regentium munus sit, partibus, quæ ex illis
14 Prouincijs ad Regẽ † appellant, ius dicere. Nam Aragonensium, & Catha-
15 lanorũ causæ, † singulari priuilegio, intra suorũ Regnorũ respectiue fines, debent finiri, nec possunt inde extrahi; atquè ita contentiosę iurisdictionis
16 tribunalia nostri REGNI † suprema sunt, cum in eis sit vltimus causarum recur-
17 sus: quibus exceptis, in omnibus alijs tenentur bona, & iusta Regi † consulere, ita vt si videant tractari de rebus, quæ vergunt in detrimentum REGIS, vel REGNI, (quod idem est vt infra ostendam) ea, qua decet modestia, & reuerentia; impugnando, curent impedire, non tacendo, nec dubiè loquendo, nec fugiendo consilium, sed consulendo liberè, apertè, & ingenuè, dando rationes cur id fieri non debeat, perquirendoquè vias, & modos quibus illud non perficiatur, nec excusabitur Consiliarius, dicendo se frustra dissentire, cum maior pars contra sentiat, & odium sibi frustra quærere is, qui gratiam expectat, summam esse dementiam, ex quo nullum fructum secuturum certum est, quia qui alterius sententiam non sequitur, non cum eo, sed cum causa dissidet; imo tanta est veritatis vis, vt sperandum sit alios mutaturos sententiam. Quod si nihil aliud consequatur, saltem hoc faciens muneri suo satisfaciet, fructumquè bonæ conscientiæ, qui maximus est, colliget. Nec enim ciuitati, vel reipublicę, REGI, vel REGNO sententiarum dissensiones quidquam officiunt, sed vtilitatem potius afferunt, si libero, apertoq; pectore quisquè quod sentit, pro communi, & publica vtilitate; in nullius verba iuratus, efferat. sed hanc libertatem in consulendo, quam primam consilij publici legem esse Dyomedes apud Homerum *g* sic tradit,

Prima etenim lex est, in coetu quemq; loquentem
Dicere, quæ libeat, tum libera verba profari.

F Lib. 3. historiæ naturalis, cap. 3.

G Iliad. 9. pluribus comprobans Ianus Langleus, semestrium. lib. 7 c. 6.

Vellem

H 2.Regum cap.12.
I Danielis cap. 5. ibi. O Rex.
K In prohem. suasor:
L Ioan. Chokier, d. lib. 5. cap. 1. per tot. Brancalassus in medulla politicorum, lib 5. de iustitia, §. 88. num. 12.
M Osorius lib. 7. de Regis institutione.
N Ouid. episto. 2. Phillidis Cicero in initio orat. pro Rabirio.

Vellem sic prudentiæ sale conditā, vt eam Consiliarius mitiget, & temperet morum iucunditate, lenitate, & breuitate, memoria virtutum, quibus maiores Reges floruerunt, similium rerum vituperatione, alienæ personæ introductione, vt in Nathan, *h* & Daniel, *i* aliqua pręmissa, vel postposita laudatione, veniæ deprecatione, culpę translatione in alios, expositione vtilitatis, ac necessitatis; indicatione malorum, quæ ex intempestiuo silentio, ex adulatione, vel ex assentatione oriuntur, & alijs modis, quia Reges, & Principes habent palatum delicatum, & ideo melle lenire oportet, cum vt inquit Seneca, *K* apud Reges etiam ea quæ prosunt, ita tamen vt delectent sua
denda sunt. Sint ergo isti Consiliarij *l* non nimis acuti, † sed mediocris inge- 18
nij, quia subtilia, & ignea ingenia, suo assiduo motu, nouandis, quam gerendis rebus aptiora sunt; præ multiplici inuentione, & rationum copia plerumquè natant, & ęgre expediunt aliquid, cui insistant, & obsequij sæpissime sunt ignara, nec aliorum sententijs libenter acquiescunt; sed perturbationibus agitata ea sibi proponunt, quę nec sunt, nec erunt, aliorum mentem, & consilia, à subtili sua mente ęstimantes: ideoquè peruicacia sapientibus consilijs inimica, quæ raro sine mixtura demētiæ inuenitur, & qui illam habent, ingenij sui vim ostendere cupientes, cæteris sapientiores videri, concertant in consultationibus suam semper obtinere sentētiam, etiam cum Reipublicę damno, ita vt non ęqui rerum ęstimatores sint, sed concertatores: & sicut oculi (quibus supra Consiliarios comparauimus) si neruus op-
ticus, † qui à cerebro descendit, obstruatur, licet clari, & lucidi appareant, 19
nihil vident: ita illorum pertinacia consilio aditum obstruit, & fumus arrogantię inficit, ac inquinat. Sicut enim constantia non finit hominem deprauari, sic nec pertinatia, sinit corrigi, proinde illa laudanda, ista emendanda. Nec turpe est cum re mutare consilium, seu saltem interpretatione lenire,
& illud rebus occurrentibus aptare, pensatis circunstantijs, † cum sępe 20
vnus circunstantiæ articulus totam eneruet, si non euertat, consultationem.
Sint etiam bonis † artibus eruditi, maxime togata sapientia, quæ est legum, 21
iurisquè peritia, longo rerum vsu periti, in historijs diligentissime versati, nequè pręsentia tantum sagaciter odorantes, *m* sed longe in posterum, quod vtile Reipub. futurum sit, coniectura prouidentes: cum, vt plurimum, futura pręteritis similia sint, & consiliū futuri ex præterito veniat, rectius de futuris
deliberabūt, si pręteritorū meminerint, non vulgi opinione, nec rei euētu, † 22
sed ratione & prudētia consilia metientes, cū euentuū felicitas in nostra potestate non sit, sed tantum ratio, *n* &

Careat

Careat successibus opto
Quisquis ab euentu facta notanda putat.

23 Cōsilij supremi caput, † & Dux est Cācellarius, qui, quia
24 primum locum habet † post Regem, ad dexteramquè eius sedet post primogenitum: o Ideo statutum fuit per
25 Forum † nostri regni, p quod non possit creari nisi Archiepiscopus Cęsaraugustanus, vel Episcopi Oscensis, & Tirasonēsis, vel alius regni Prelatus, cuius loco hodie est cōstitutus Vicecācellarius, qui & Domini nostri Re
26 gis † Assessor dicitur, per quem ille loquitur, & bona, ac mala regni, non regi, sed Vicecancellario imputantur, quia ad eum, tanquam Regem repręsentantem, grauissima queq; totius regni negotia referuntur, & ea omnia ipse cum Regijs Consiliarijs confert, q eiusque muneri prę cipuę incumbit, operam dare diligentem ne quod rescriptum, edictum, decretum, contra ius, aut rempub. impetretur, cum ad eum spectet literas Regias subscribere, & obsignare: r qui si aliquando hoc facere recuset, illasque quasi contra forum expeditas cancellet, idest transuersis lineis veluti cancellis expungat, & illiniat: s Non facit vt Regis voluntati resistat, vel Regiæ clementiæ, & largitatis censorem, & moderatorem se prębeat, sed vt, pro potestate sibi à rege concessa, tanquam eius summus Magistratus, & officialis, caueat; ne quod rescriptum eliciatur ab occupato grauioribus negotijs Rege, vel non satis attento, per obreptionem supplicantium, aut inuerecundam petentium inhiationem, qua plerumque Principes constringuntur non concedenda concedere: quod rex fieri velle creditur, & fraudis admonitus, idem fecisset, vel omnino non concessisset: cuius officium summum est honorum fastigium, vltra quod nihil sperare licet homini togato, quia omnes Magistratus præcedit, t officium
† namque Cancellarij ab aula recessit, forsan ex ea-
27 dem ratione, qua ab vsu Romæ recessisse tradit Casaneus

O Boetius in tract. de auctoritate magni Consilij, num. 10. & in additio. ad Io. de Montag. num. 137. Couar. pract. cap. 4 n. 10. Archidia. & Cardin. Alex. In cap. Hadrianus el 1. 63 dist. glos. in prohem. regularum Cancellariæ, p. 12. vers; nam ipse est preses late Lucas de Pena in rubric. C de quęsto. & Magistra. lib. 12. Doctores in c. vt nostrum de offic ordina. Albericus in dictionario, verbo Cancellerius l. 4 tit. 9 part. 2 & ibi Gregorius Lopez. & l. 13. tit. 18, partita 4

P Foro 1. tit. de officio Cancellarii.

Q Lucas de Pena in rub. C. de quæstorib. lib. 12 & in l neminem, C. de Decurion lib. 10. Guillelm. Benedict. in cap. Raynutius, verb. & vxorem, decis. n. 220. in fin Boher. in tract. de auctorit. magni. consil. nu. 11, Belluga in specul. Princip. rubr. 6. vbi eius addit. Camil. verb. Quæstor. facit l. 2. tit. 9. part 2. Purpurat in l. 1. nu. 93. ff. de offic. eius, Petrus Gregor. in sintagm. iur. vniuer. lib 47. c. 29. Noster Iacob. Morlanes in resp. pro Regno, nu. 1519. & 1556. & Ludou Martinez ibidem, no. 828. Couarr. pract. quæst cap. 4 nu. 10. col. 3. & 4 & nouissime Anton. Olibano de iur fisci c. 4. nu 39. & seq. Bardaxi for. 1. nu. 2. tit. de officio Cancellar.

R Foro de voluntad. tit. de officio Cancellerij.

S l. Cancellauerat, & l. seq. ff de his quæ in testa. delentur. l. si chirographū ff. de probatio. Couarru. vbi sup.

T Redin. de maiesta. Princip. vers. Sed etiam legibus oportet esse armatam, numer. 81. Casaneus in catalog. glor. mundi, 7 par. consideratione septima, in principio.

neus, u licet alij nullo tempore extitisse Rom.Pon. Cancellarium affirment. x Quam summam dignitatem nostris tēporibus Doctori D.Andrę Roig,† viro nobili Va- 28
lentino collatam fuisse, totę Regiæ Coronæ Aragonum maximè congratulandum est, cum ab omnibus, eius summa prudentia cum maxima iustitia, & religione cognita sit, & eius virtutes quotidiè a singulis incessabili laudum prædicatione extollantur. Sed quia, iure regni y, causę non possunt † extra Regnum cognosci, nec par- 29
tes litigantes ad litigandum extra Regni limites compelli, nec D. Rex possit literas quæ decisionem contineant concedere extra Regnum. Domino nostro Rege absente, vel etiam præsente (si Vicecancellarius non sit regnicola) est Regens officium † Cancellariæ, cuius par 30
tes sunt illę, apud Locumtenentem generalem Domini nostri regis, quas apud Regem Vicecancellarij supra diximus.

Hoc tamen vellem cuiusuis consilij præsides monere, † vt dum consiliarij, suum, in quouis negotio votum emittere debent, ne sui voti animum pandant, non tan- 31
tum lingua, sed nec aspectu, vel vultu, ne consultoribus assentiendi materia detur; cum semper illis, veluti auctoribus, quæ ab alijs dictæ sunt sententiæ, adscribantur, re ctiquè consilij accedat gloria: sed illius prudentissimi Senis Nestoris, Agamennoni Græcorum Principi consilij dati apud Homerum, z meminerint his verbis.

Quoniam tu pluribus unus
Imperitas, populosq; Regis, tibi sceptra ferenda,
Iupiter ipse dedit, qui nobis omnibus esses.
Consilijs Dux, & rebus, quæ propter & ipsum
Te decet, & multos audire, & dicere multa.
Cedere deinde locum, verba opportuna volenti
Dicere, & vtilibus pensare negotia dictis,
Et quæ sunt meliora sequi, non fidere soli,
ipse sibi, &c.

Ex qua ratione sapientissimè Philippus rex in pragmatica † Regiæ Audien 32
tię Regni Balearium (vt refert a eiusdem Regni regens olim Cancellariam meritissimus, nunc vero in supremo Regis Aragonum Consilio FisciAduocatus,

V Vbi supra, 4. par. consideratione 13. Conrrad. in sempl. omni. iudic. lib. 1 cap. 1. §. 4. vers. Cancellarius, cuius meminit glos. literarum, in c. statutum, de rescrip in 6. Benedict. in cap. Rainutius, verb. & vxorem, decis. 5. nu. 505. Bardaxi in for. 1. nu. 3. tit. de offic Cancellarij.

X Gomez in prohem. regul. Cancellariæ, & post eum Grauat. in annotat. ad practi. Vestrij. lib 1. c. 4. nu. 15. & nouissime Sigismundus Scacia de iudic. c. 20.

Y Obseruan. 2. tit. quod cuiuscumq; vniuersitatis, obserua. 4. tit. de appellatio Foro Item que ningũ Iudge, tit. priuileg. generale Aragonum, obserua. 3 tit. de iurisdictio. omni. iudic. Bardaxi in commẽ. ad priuileg generale, nu. 23. & duob. seq. Molin. in repertor. verb. extra Regnum, vers. 1. 2. 6. 8. & 9. & verb. Rex, vers. D Rex existens extra Regnum quid potest, & sequent. cũ schol. Portol. ibi nu. 261. & 264 & verb. appellat. nu. 331. Iacob. Calicius in Margarita fisci, dub. 8. versi. 65 fol. 117. & vers. 213 fol. 134.

Z Iliad. 7.

A In eruditissimo appendice de innata Regni Aragonum fidelitate. § 9. p. 261. vbi allegat Paleot. de sacro consilio. 3. p. q. 2 fol. 229 & tacitum lib. 1. histo. asserentem, rara temporum fœlicitas vbi sentire quæ velis, & quæ sentias dicere licet.

catus, maioribus magiſtratibus pro eius eruditione generis claritate ac virtu
33 te dignus † Michael Martinez del Villar) ſtatuit vt Locumtenens generalis directè, vel indirectè, per interpoſitas perſonas, aut alias, tam in tractatu negotiorum, & cauſarum, in Regia Audientia, quam extra illam, intentum, aut votum ſuum non aperiat Conſiliarijs, nec inter dicenda ſuffragia dicentes interpellet, nec alia faciat, per quæ ſenatores ipſi minus libere ſuffragia ferant.

---

§. Vndecimus.

Os capitis politici habet dentes, & linguam, non tamen guſtum in palatu, & quare.

PRorex & Gubernator Regni, repreſentant os capitis politici. 1.

Ante legem Regiam Proconſules, & poſt eam Proconſules Auguſtales, Præſides, ac Præfecti Prætorio, in Prouincias mittebantur, 2.

Prorex eſt Vicarius Regis, 3.

Prorex in Aragonia iurat eadem ſolemnitate qua D. Rex. 4.

Aliqua ſunt in Regno quæ à perſona Regis ſeparari nequeunt. 5.

Prorex debet diligentiſſime obſeruare inſtructionem. 6.

Facta à Prorege contra inſtructionem tenent, licet à Rege poſſit reprehendi. 7.

Iuriſdictio Proregis, an ſit ordinaria, vel delegata. 8.

Prorex poſt depoſitum officium Excellentiæ titulo fruitur. 9.

Non exiſtente Locumtenente generali Domini Regis, gerens officium Gubernatoris præeſt Regiæ Audientiæ. 10.

D. Ioannes Fernandez de Heredia laudatur. 11.

Primogenitus maior quatuordecim annorum ipſo iure eſt Gubernator Regni. 12.

Gubernator Regni creatus à Rege, cuius conditionis eſſet olim; & cuius nunc ſit Regens officium Gubernationis. 13.

Regentis officium generalis gubernationis, & eius Aſſeſſoris quando ceſſet. 14.

Iuriſdictio per quem exerceatur abſente à Regno D. Rege, nec exiſtente eius Locumtenente generali, ac Gubernatore, 15.

Dentes oris politici quid ſignificent. 16.

In Aragonia non conceditur euocatio ad Regiam Audientiam ex cauſa miſerabilitatis perſonarum 17.

Lingua quare labijs & dentibus circumcluſa. 18.

Lingua ad quæ vtatur præſes prouinciæ, & quomodo 19.

Lingua quare ſit vna. 20.

Linguam aliqui, aduocatis compararunt, & quare. 21.

Alij Regentem Cancellariam, vel Aſſeſſorem Gubernatoris linguam eſſe præſidum dixerunt. 22.

Quare guſtum Præſidem Prouinciæ non oporteat habere, 23.

Lege lata non de ea, ſed ſecundum eam iudicandum eſt 24.

Aſſuefacti veneno aliqui pro cibo vtuntur, 25.

Aliqui impugnant mores & leges ſuæ patriæ minime conformes. 26.

Leges cuiuſq; prouinciæ oportet eſſe diuerſas. 27

Æquiſ

Æquitas pro locorum, & regionum ratione mutatur.28

Iuris principia apud omnes gentes eadem, tamen ex illis deductæ conclusiones sæpe variantur.29.

Præses Prouinciæ, mores, & leges prouincialium debet scire illasq; diligenter obseruare.30.

Nouitates vitandæ, tanquam maxime nocibiles Reipublicæ.31.

Peregrinos cur a Republica exulandos aliqui statuerint.32.

§ Vndecimus.

EST præterea in hoc corpore os: † per quod signi- 1
ficatur Locumtenens domini nostri Regis, illo, ac
eius primogenito, ab his Aragonum regiæ coronę reg-
nis absente, cum amplissima potestate, & iurisdictione,
in casu a Foro permisso, constitutus, *a* illi communicā-
do vices, ac voces regias cum clausula, alter ego, quæ-
madmodum *b* ante legem Regiam † Proconsules ad 2
Prouincias à republica Romana missi, Imperio, & insi-
gnijs Consularibus, maiestatem consulum, penes quos
summa potestas populi Romani, & imago Reipublicæ
posita erat, repręsentabant, & post legem Regiam Impe
ratores, cum vbique esse non possent, Vicarios suos,
amplissimis titulis ornatos, qui Proconsules Augustales,
Præsides, aut Præfecti pretorio cognominabantur, ad
regendas Prouincias mittebant. Si ergo Prorex Vica-
rius Regis est † eadem persona cum Rege, cuius vices 3
gerit iudicabitur, *c* & idem vtriusque tribunal, iurisdi-
ctio, atq; potestas, *d* & ideo eadem solemnitate † iura- 4
mentum pręstare tenetur *e* in Ecclesia Maiori ciuitatis
Cęsaraugustę, coram eiusdem Iuratis & Dipputatis Re-
gni

A Crassus in tract. de exceptio. exceptione 1. numero 50 Maurus Burgi. de modo procedendi ex abrupto, q 51 num 9. & 18. & facit text. in l 2. C. de offic. eius qui vices alter. gerit. For. vnic. tit. quod dominus Rex non possit facere Locumtenent. vbi Bardaxi num 6. & de offic Gubernat. quęstio. 5. titu. 3 pag 53. colu. 2. & num 5 pag 78. col .& q. 7. nu 35. Cancer variare olutio. 1 p. cap 1. nume. 325. & seq. Thomas Gram. consil 8 , Casane. in consuetud. Burgun. rubri 3. § 5. versic. Quila. folin 105. Tiraq in ll connubiales, verb contra re. glos. 3 num 131 Auenda. in dictinnario verb. Visorey. fol 208 Belluga rubri. 6. fol. 85. Raudensis decis. Pisana 44. num. 24. Molin. verb. Locumtenens generalis. For. 2. de pace, ibi: Vel tenentem locum regis.

B cap. legatos, de officio legati in 6 l fin aliquā 7 §. cum plenissimam, ff de offic proconsul vbi obseru. Budæus. & Bald. Alexan. ab Alexand dierum genialiū, cap. 27. Vvolfangus Laz in comment. Reipublicę Roman. lib. 2. cap. 6. Ioannes Lorin s in commentar. acto. Aposto. c p. 1. versic & cap. 18. 81 m. 2.

C Cap. grandi de suplenda negligentia Prælato, vbi P u. 5 Ancharran. not. 5 Cardin. Florenti. in Clement. 1. oppositione 6. de offic. Vicar. Archidiac. & Præpositus in cap Aretina. 63. dist Capicius decis 130 nu. 4 Iacob. in sua inuestitura, verb. Vicarius, num. 12, Gigas de crimine læsæ Maiesta. 1. p. q. 6

D Cap. 2 de consuetudi in 6. l 2. ff de offic eius, Casane. in cathalog glor mundi .p. co sid ra. 5. Bare. in l hi quibus. § . nu. 2 ff de lega. 3. Ias in l. conuentionum nu. 8 de pactis, Aymo. consl 144. num. 8. Nata consl 84 num 4 Riminal. con 3. num. 94. Auiles in cap prætor. cap. 4 verb. Iusticia. Mandos. in praxi com misso forma 1 v sic eorum Locumtenentibus, Belluga in speculo. rub. . nu 8 & rub. 24. § fin. verb. Locumtenens, & sub 25 num. 4 & eius additionator. Borrellus rubr. 1. verb. Locumtenens.

E Foro vnico, ti. coram quibus D. Rex, foro el Lugartenient. tit. de officio Iustitię Aragonum, obseruan. 1. tit. actus curiarum.

F Cancer

gni in posse Iustitię Aragonum, sicut D. Rex, & eius primogenitus, vel non existente Iustitia Aragonum eove impedito in posse eius locumtenentis, vel regentis officium Iustitiatus, vt iurauit D. noster Rex Philippus Secundus anno 1598. in posse Doctoris Ioannis Clementis Romeu collegæ mei. Qua ratione solum ea facere
5 non poterit, quę iure patrię, † & moribus maiorum à regia persona separari nequeunt. *f* Quibus, vt inquit noster I.C. nec alium sufficere iudicarunt, quam Regē, à quo licet tan libera *g* mandara acceperit, tamē modestia, & reuerentia illum quasi remunerans, instructionē
6 priuatam, † qua illius potestas moderari solet, diligentissime obseruare curabit: quod si non fecerit, licet reprehensione dignus sit, & a Rege argui iure possit, ta
7 men factum tenet, cum priuilegium tantum, & non instructionē, edere teneatur, *h* nec enim tam curiosa prouincialium procacitas est permittenda, vt au[illegible] instructionem petere, vt liqueat, an cum ea facta Proregis cohęreant: sed est quasi quidam Regis institor, *i* pro cuius factis dominus Rex tenetur, & sibi debet imputare, qui præposuit eum, qui instructionem sibi datam nō seruauit. *k* Hocque illum iusta de causa, ob singularem industriam, fidem, nobilitatem, ac grauitatem eorum, qui huic muneri præficiuntur, fecisse, prę[illegible]umēdum est. Nec credendum in illo particulari casu aliter dominum Regem iudicaturum, *l* quam eum, quem ad tanti officij magnitudinem euexit, & adhibuit. Cuius iurisdictio ordinaria, abaliquibus, *m* ab alijs vero *n* delegata iudicatur: sed vt cumque sit, cum sit ad vniuersitatem causarum cum constitutione territorij mortE Regis, cuius Vicarius est, non expirat, & post deposi-
8 tam administrationem † excellentia, & honore pristinæ dignitatis potitur, & fruitur; & quauis de causa *o* officium locumtenentis vacet, si D. Rex in regno non sit, is qui portat vices generalis guberna-
9 toris: in regia Audientia † preest, qualis est hodie D. Ioan-

f Cancer variarum p[illegible] p[illegible] num. [illegible] 9. & seque. Marius decisio. 31[illegible] numer. 24 & 421 nume. 1[illegible] 1. Borrellus ad Belluga m, rub. 1. 24, ad fin. & noster Bardaxi de officio Gubernator. quæstio 5. [illegible] princip. nume. 3. pag. [illegible] 2. versic. pro declaratione. & in commentar. ad for. vnic. titu. de officio Locumtenentis generalis rum [illegible] 7[illegible] Oliban de iure [illegible] 1. cap 4. nume. 5[illegible] & [illegible]

g [illegible] autem, ff. de off[illegible] perfecti vigil.

h [illegible] tus Caroli Pas[illegible] [illegible] & 59. & [illegible] processu [illegible] Arago super iurisdi ma, [illegible] contrariū [illegible] Cerdan de Tellada in [illegible] oquio, cap. 10. p[illegible] 12.

i l. 1. §. est autem, & l. fin. ff. de institoria actione, l. 1. §. [illegible] ff. nautæ caupones, Socinus cons. 144. colum. 2. & [illegible] 2.

k [illegible] 3. ff. de pu[illegible] fin. institud [illegible] quæ ex q[illegible] delicto. Gre[illegible] gius [illegible] pal[illegible] dec[illegible] decil. Genuæ 14. [illegible] 13.

l [illegible] pręceptio [illegible] glos. in cap. quę de ca[illegible] 2. quæstio 4

m [illegible] Oliban de iu[illegible] p. 4. num. 3[illegible] & a[illegible] ub [illegible] tract. de ex[illegible] or. exceptione [illegible] & [illegible] l. [illegible] C de o[illegible] es al[illegible]

n [illegible] fin. [illegible] de app[illegible] glos in cap [illegible] super, verbo [illegible] de tes[illegible] 6. ipa in l. [illegible] od iussit num 64 de re iudicata. Dec[illegible] in cap. in l tert[illegible] num 10. de off[illegible] 10

delega. cum concordan. per DD. in l. more, vbi Iason. num. 19. & 51 ff. de iurisd. Cerdan de Tellada in v. riloq. c. 1. §. 2. pag. 15. & 16.

o l. vnica. C. de comitibus, qui prouincias regunt, lib. 18.

D.Ioānes Fernādez de Heredia viribus, † & ętate iuuenis fortitudine, animiq; 11
cōstātia vir, sapiētia, prudētia, atq; cōsilio senex: qui licet vulgariter guberna
tor regni nominetur; propriè tamen Regens officiū gubernationis vocatur;
quia quēadmodū Prorex est locūtenēs generalis D.Regis, ita & iste Magistra
tus est locūtenēs primogeniti eiusdē, qui maior quatuordecim annorū † gu 12
bernator natus regni existit, p & equiparatur Cęsari, qui ab Augusto reg-
nante ad regendam aliquam prouinciam eligebatur ei post eius mortem in
imperio successurus, q quemadmodū Delphinus Francię Regi, ex eo enim
solum quod successor regni sit, a lege seu Foro habet pręrogatiuam, quod
sit regni gubernator; & ideo natū diximus, Gubernator vero † à Rege crea-
tus datus appellatur, & tale officiū ante forū Regis Petri r personę magni sta- 13
tus solebat conferri. De qua, ratione magnę potentiæ, non audebant subdi-
ti cōqueri. Et ideo fuit statutum, quod regens officium gubernationis esset
miles simplex, & media persona sui Assessoris iustitiā ministraret s quēadmo
dum locumtenens generalis D.Regis media persona regētis Cancellariam,
quorū munus cessat † eorū renunciatione; priuatione, vel morte, suspendi- 14
tur vero Assessoris iurisdictio, quādiu vacat officiū, Re-
gētis officiū gubernationis, vt fuit decisum anno 1554.
quo obiit D.Franciscus de Gurrea, & anno 1590. quo
obiit D.Ioānes de Gurrea, & 30. Augusti 1606. quo o-
biit D.Ioannes Fernandez de Heredia maior, quēadmo
dum & Regentis Cancellariā si non sit in regno D.Rex
vel locumtenens generalis ipsius, quod si fuerit defun-
ctus Regens officium † generalis gubernationis absente à 15
regno D.Rege, vel eius locumtenente, iurisdictio, per or
dinarios iudices exercebitur, sed in criminalibus consi-
liarij Regij ad hoc deputati illis cōsulēt, prout fuit respō
sum anno 1554. per plures Iurisconsultos ad hoc in do
mibus diputationis congregatos.

Intra quod sunt † dentes, t quibus ostenditur fortitu
do, qua resistere debet potentiæ diuitū & tyrānidi po- 16
tentum, ne opprimant inopes subditos, debiles, & viri-
bus inferiores: miserabilium namque causa, semper
ab eo tractari, & pręcipua debet haberi, vt pos-
sit quando reddet rationem villicationis suę, dice-
re cum Iob: u *Oculus fui caeco, & pes claudo*. Atque
ideo, si tales miserabiles personæ aduersariorū potētiā
perhorrescant, deberet ad se libenter earum causas euo-
care

P Foro vnico, titu. quod primogenitus possit officium gubernationis, &c. Moli. in repertorio, verbo. primogenitus. versi. 1. vbi Portoles, Bardaxi in tractatu de officio gubernationis, quęst. 2. & 3 & 5. num. 5. & 8. late & eleganter & in commentar. ad dict. For. vnicum. fol 65. versic. difficultas & fol. 69. versi.. notandum. Oliba de iure fisci, cap 3. num. 44. & capi. 4. num. 28.

Q Bardaxi dicta quæst. 3 pag. 17 colum 1 Cag o lns in proœ. ff veter. n. 58

R Foro vnico, titu. quod regens officium gubernationis sit miles simplex

S Foro querientes titu. de officio Cancellarij. Foro vnico, titu. de officio Locumtenentis generalis. Foro vnico de officio regentis officium gubernationis, & vtrobique Bardaxi

T Eccles. cap. fin. ibi, Et nutabunt viri fortissimi.

V cap. 29.

17 care: x tamen † in regno, y nec ex causa miserabilitatis, licet quemquam à suo iudice ordinario extrahi.

18 Habet etiam os intra se linguam, † tot valuis munitam, & circumclusam, vt ostendat Locumtenentem, seu gubernatorem debere esse cautum in loquendo; quia (vt inquit Salomon: z *Qui custodit os suum, custodit animam suam; qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.* Itaquè prudenter, & sapienter debet linguam suam moderari; ne aut loquatur, vbi non oportet, vel quando non oportet; vel taceat quando necessarium est loqui, ne pœniteat cũ Rege propheta dicente: a *Quoniã tacui, inueterauerũt ossa mea, dum clamarẽ tota die.* Quia:

Nobile lingua bonum, si fari in tempore nouit;
Nobile lingua malum, si fari in tempore nescit.

19 Sed illa maximè vti debet, † ad faciendum certiorem Regem rerum seriarum, & magni ponderis, quę in prouinciis, quas regunt, se offerunt, & eueniunt, vt possit Rex, illis cognitis, statui publico consulere: satis enim scimus b consuetudinem Romæ obtinuisse, vt Pręfecti prouinciarum, si quid noui de subito euenisset, id quale esset, summum imperium habenti Cęsari significarent, ac etiam eius medio membris, hoc est subditis, voluntas capitis supremi debet fieri nota, vt ita certiorati possint subditi suam voluntatem cum voluntate sui Principis vnire, in quo vera consistit fidelitas. Sed hęc

20 ideo † vna est, vt veritatem, & fidelitatem, qua in scribendo vti debet, demonstret; scio tamen alios linguam

21 † aduocatis comparasse c qui ideo, si impij sint, nimisque solertes, ex sententia Accursij, d absque lingua à seculo recedere solent, vt in eo plectantur, in quo

22 peccauerunt. Alij e verò † Assessorem, seu Regentem Cancellariã, linguam præsidum esse dixerunt, cum eorũ medio illi negotia expediant, nec aliter valeant literæ & prouisiones iustitiæ, nisi à Regente Cancellariã, seu Assessore respectiuè sint subscriptæ: qui, si benè se gesserint, sperare possunt, se, cum lingua à seculo recessuros, cum cuiusdam optimi iudicis, cæteris corpo-

x l. vnic. C. quando Imperator inter pupillum & viduam. Couar. in pract. c. 6 & [illegible] Anton. Thesau. in decis. Pedemont. [illegible] 77. Iacobus Cancer varia. resolu. p. 2 c. 8 n. 1. cum seq.

Y Obseruant. peuul. titu. ad [illegible] is curiar.

Z Prouer. c. 13. versi 3.

A psalm. 31.

B Legatus Caroli Pascha lib. c 6 [illegible].

C Marc Anto. Camos in microcos. 1 p. dialo. 17. pag 104. [illegible] ol. [illegible]. Greg. Say rus in claui Regia lib. 12. c. 22 n. 10. cũ seq. Casa: ne [illegible] glo mu [illegible] p. 7 confide. 8. Bobad [illegible] 3. c 14. n. 65 de quib. plura elegãter per Prosp. Cara [illegible] rinib magnę curiæ, rit. 99. cũ duob. seqq. Villadie. in sua polit. c. 5. §. 1. n. 55 Marta de iurisd. 4. p casu 115 per tot. Sar nen [illegible] in repet. c. si pater. de testam. in 6 vbi plures sãctos qui fuerũt aduocati refert. * Inter quos possit enumerari Ioanes Marcinus Mirau[illegible]te de Blaucas; qui post quã diu cu[illegible] summa laude [illegible] officiũ aduocati fiscalis exercuit, & ad consilium supremũ electus ordinẽ Carmelitarũ discalciatorũ fuit ingressus. Et fr. Martin de los Martires vocatus, quorũ in æternis tabernaculis socium esse pie credendum est cũ eos in hac vita maxima fuisset deuotione prosequutus.

D In §. [illegible] m. Surd. verb. Amittun [illegible] quib. non est permis. facere testam. Butios in eius Rosario. ex [illegible] mo. 8 par. 1. Burg. de Paz in proce n. legum Tauri, num. 385. & 389

E Camos 1. par dialog. 12 pag. 142. colu. 1 Fontanella de pactis dotalib. clausula 3. glos. 1. num. 3. For. 1. de officio Locumtenen. gene. For. Queriẽtes. & For. De voluntad, tit. de offic. Cancell. Moli. verb. Literę D. Regis, versi. Literæ, seu prouisiones;

ris partibus destructis, & putrefactis, linguam reseruatam esse legamus: f & beati Gregorij g corpore putrefacto, & in puluerem redacto, linguam fertur fuisse illęsam, propter iustitiam, quam perpetim colebat, atque tuebatur. Pręses autem prouinciæ, (quem † os Regis diximus esse,) gustum non oportet habere, sed leges, ac mores prouincię, quam regit, licet ei duri, insipidi, vel amari videantur; inuiolabiliter obseruando comedere, ac deglutire debet; h cum sufficiat legem scriptam reperiri, vt obseruetur, quamuis dura, & iniqua aliquibus videatur. i Postquam enim est cōstituta, † non de ea, sed secundum eam iudicandū est, 24
K absque inquisitione rationis, l cum latis sit quod tēpore quo fuit lata ab habente legis condendę authoritatem, illi iusta visa fuerit, potueritque aliquem finē honestum habere, vt obseruetur: cum non omnium, quæ à maioribus statuta sunt, vel consuetudine recepta, ratio reddi possit, m maxime cum consuetudinis tanta sit authoritas, & excellentia, vt sępe † assuefacti veneno 25
pro cibo vti, in sui, optimum nutrimentum conuertant, n atque ita cum leges mores, & consuetudines sint alimenta corporis, cui pręest, non oris, nec in eius nutritionem destinata, debet secundum illa, prouinciam sibi commissam regere, gubernare, & administrare, nam (vt inquit noster I. C. o) *Magnifaciunt Prouinciales seruari sibi consuetudines, & prærogatiuas.* Et licèt sint nonnulli, † qui nihil rectum putant, nisi quod ipsorum, 26
ac prouinciæ vnde oriundi sunt moribus conueniat, quibus licet diuersis legibus, ac moribus secundum diuersitatem regionis, vnde oriundi sunt educatis, non iusta videantur, sed venenum iudicent,

F P. ebuf. in procem con cordator. statim in princip.
G Mart Polon. in vita D. Gregor. Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicor. lib. 2. cap. 1. exemplo 10. pagi 68
H Petrus Gregor. de Republ lib 22. cap. 8. nu. 8. & lib. 10 c. 6. nu. 17. Patricius de Repub. lib 3. ti tu. 1 Bobadilla in sua politica lib. 1. cap. 5. num. 9. Arnoldus in tract. de priuileg. statutor. lib. 2. tit. 8 num 10 & per tot. Aimō consil. 46 3. num 12. Antonius Sola, in constitutio. Subaudiæ. 2 p titu de obseruatione antiquor. decretor num. 4. & 5. Neulzanis inter consil feudal. Bruni, consil. 1 2. num. 3 9. duobus sequentib. Viuius lib. 2. decis. 255. num. 26. & seq. Casan. in cathalog. p. 12. consideratio 51. & facit l. obseruare, §. ingressus, ibi, Magni enim faciunt prouinciales, seruari sibi consuetudinem istam. ff. de officio Proconsul. c. quis nescit, 11. disti. cum concord. per glo. in l. 1. verb. a nullis. C. de excoctio. & translatio. militar. annonar. lib. 12.
I l. prospexit, ff. qui, & à quib. De cuius intellectu aliis relatis Camillus Gallini de verbor. signif. lib. 10. cap 4 à num. 12. vsque ad 24 Sebast Medic. in repetitione eri: autem tex. n. 73 & seq. 4. distin. DD. commun. in l. 1 & ibi Ias. 3. notab ff. quod quisque iur. Soci. Iun consi 15. n. 19. & 20. lib. 1. eum concor. per Feli. in c. si quando, n. 61. & Rip a n. 26. & 27. de rescrip. Corn. consi. 73. 10 fin lib. 3. Roland. consi. 99 n. 47 lib. 2 facit l. vnica, in princip. & in §. & cum lex, C. de cadu tollen. Dec consi 452 &. 63. ad fin. Ias. consi. 18 ad fi lib. 1. & in l eum proponas, n. 6. C de pact Bald. consi. 174 ad fin. lib. .& consi. 473. lib. 5 Ange. consi 177 Osas. decis 67. n. 12. Gallia in consuet Alex. præfa. 8. n 45. Cepha consi. 408. Carpa. in pręlu. ad statu Medio. n. 129. Beroi. in c. quæ in Ecclesiar. n. 5. de consti. Sola in proce. decretor. Sabau. glo. 2. n. 16 & 17. K l. & ideo. ff. de legib. DD cōmunit. in l. Gallus, §. si eius qui, vbi Ias. n. 15. & 16. ff. de libe & posth. Bald. in l. quid ergo. § pœna grauior col, 5 ff de his qui notant infam. L argu. l. 1. §. 1. ff. de postulan. c illa. 1 . d incl.
M l. non omniū, ff. de legib. Arnol. de priuileg. statutor. lib. 2 ti. 3. ad fin .N Aul. Gel. noct. Attica. li. 17 c. 16. Casa. in cathalo. p. 12. consid. 51. O in l. obseruare, §. ingressus. ff. de officio Proconsulis.
P In histo.

cent, tamen illi prouinciç, cui prçsunt, erunt vtilia,
27 cùm omnes Prouinciæ† ab ipsius cœli naturali procliui tate, & propensione sint diuersæ, & homines diuersarũ conditionum, ac morum producãt: vt de locis mõtano sis nostri regni, iuxta Aspensem saltum cõstitutis, dicebat Bernardinus Miedes. *p* Quare leges cuiuscumque Prouinciç oportet esse diuersas, secũdùm diuersos modos viuendi, & diuersas politias, ac mores hominum: *q* non enim est expediens, omnes prouincias eisdem legibus gubernari, (sicut videmus non qualibet in terra sementem feliciter prouenire), *r* cùm singulç suos mores peculiares natura, & cœli cõstitutione, habeant, quibus gaudent, quibus ve ducantur: qui sçpè simul cõcor-
28 dari nequeunt; *ſ* atque ita çquitas, † pro locorum, & regionũ ratione mutatur, nec omnis naturalis ratio, est recta in omnibus hominibus, cum quçlibet prouincia abundet suo sensu, *& ignota Parthis virtutes, noua vitia.* Cum (vt inquit Philosophus *u*) leges ad Rempublicam accommodandæ sint, non è contra Respublica ad le-
29 ges, & licèt iuris principia † semper eadẽ pereq; sint apud omnes gentes, et immutabilia omni tẽpore, quia vnus est eorum magister, & Imperator Deus, *x* quæ qui cõtẽ net, ipse se fugiet, & naturã hominis aspernabitur; tamẽ cõclusiones, quç ex illis principiis deducũtur, variatis re bus variantur; *y* hocq; prouenit à natura rerũ mutabilium, & fluxibilium, ideoq; quædam seruantur in Castella, quç non in Aragonia, sed omnia hic, & illic, optimo iure, rationeque naturali sustinentur: quia licet variç sint vniuscuiusque prouinciæ leges, tamen omnes optima ratione nituntur, quæ à prima dependet, *z* quatenus çquitatis recta ducitur ratione, & suprema autho-

P In historia latina nostri Regis Iacobi, l. lib. 1. fol. 38
Q Castro de lẽgis pœnal. potestate, lib. 1. c. 2. pa. 27.
R Forcatul. in l. omnes populi, o. 5. ff. de iust. & iur.
S cap vltimo, 76. distin. cap. certificari. de sepulturis argum. l. sine hçrede. §. l. u tius, de administratio. tutor. & l. si seruus plurium, §. fin. ff. de legat. 1. Rodericus Zamorens. in Speculo vitæ humanæ, lib. 1. capi. 18. Camos in microcosm. 1. p. dialog. 6. pa. 56 & 5 . Arnol. de priuileg. statu. lib. 1. titu. 6. num. 9. Petrus Gregorius in præludi. optimi Iurisconsul. libro 2 cap. 2 & de Republi lib 4 cap 4. nume. 2. Plutarchus ethicorũ moralium, par. 2. in præceptis Reipublicæ gerendæ, pag. 554. Michael Vlzu. de regi mund. 3. p. q. 2. nume. 17. & 19. Brun. de statutis art. 2 n. 7. Lancelot. Gallia. de statutis, verbo; Vxori, q. 4. n. 75. Capicius decis. 131 . a num. 15. Bologninus de lege & iure, cap. , 1. n. 15. Seloa de beneficio, 3. p q 22.
T Cor. Taci. li. 5. hist. ca: quia diuersitatẽ. vbi glo: de concess præben.
V 4. politicor. c. 1.
X Lactant post Cicer. lib; de vero cultu, c. 8. & li. 6 Institu. c. 8. Nicolaus Serarius tom. 2. opusculorum Theologicor. disputa. de legibus articu. 19. p. 34
Y Sanctus Thomas 1. 2. quæstio. 94. artic. 5. Soto de iustitia & iure, libro 1. quæstio. 4 arti-
cu. 5. Fortunius Garcia in l. veluti, nume. 25. de iustitia & iure. Couarruuias in cap. quanuis pactum; par 2. §. 4. nume. 6. Conanus lib. 1. commentarior. cap. 6. nume. 4. Aristotel. lib. 5 eticorum, cap. 7. Iosephus Gonçalez variarum quæstionum, cap. 38 à nume. 7. cum sequen. 14. & 77. Angelus Matheacius de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 22. num. 33. & 35 & cap. 13. nume. 10 & 11. Cardinal. Belarmin. tom. 1. controuer. 4. principalis, lib. 1. cap. 11. versic. Secunda, pag. 1024. Michael Vlzarruc. de regimine mundi, qnçst. . quæstionis 3 principalis.
Z Beat. Thomas vbi supra quæst, 93. artic. 3 & quæst. 95. artic. 2. Soto vbi supra quæst 5. artic. 3. & quæst. 5 arti. 2 & Iosephus Gonçalez vbi supra cap. 41. nume. 1. & sequen. Medicis in tracta. de legibus, quçst. 1. partis 1. nume. 5. glos. penult. in cap. penultimo, 103. distinct. & facit text. in §. quia igitur; in Authentico, de instrum. caut. & fide.

authoritate, nec ex eo, quod Forus vel obseruantia nostri regni aliqua iniusta impune permittat, *a* ab ęterna recedit, quia non permittit, approbando vt bona, sed quia omnia scelera coercere non potest, impunita relinquẽdo, *b* & vt inquit D. Chrisostomus: *c Permittimus, quod nolētes indulgemus.* Quæ, quantumuis iniqua videantur, tamen ratione potestatis, & imperij ab ęterna depẽdet, quæ radix est omnium legum humanarum, quarum fructus sunt pax, & quies Reipublicæ. Præses ergo Prouinciæ, † quamprimum illam ingressus fuerit, dare debet operam, vt certior fiat morum, consuetudinum, & legum illius, vt secundùm illas imperare, & de Republica disponere valeat; morum enim ignoratio, impedit, irritaque facit cõsilia in ciuilibus negotiis, nam quos non nouit, regere non valet: nihil cogitans quod alienũ, nouũque sit, † sed eam viam pergens, quam maiores instituerunt, quæque aliorum vestigiis sit attrita, iuxta illum Ennij versum, quem Cicero, vel breuitate. vel veritate, tãquam ex oraculo affatum censet: 30 31

Moribus antiquis res stat Romana, viris q.

Et abiit in prouerbium Hispanum: *Mudar costumbre a par de muerte.* Nouarum enim rerum studium sæpe, Rem publicam labefactare solet, quã eam aliqua ex parte meliorem reddere, cùm omnes (vt inquit Plato *d*) eas leges colant, & innouare formident, in quibus educati sunt, maximè si illæ, diuina quadam fortuna, longis temporibus fuerint stabilitæ, & moribus vtentium confirmatæ: quas, si quis violare, aut innouare conabitur, cum rem tentet, neque facilem, neque tutam, ad quam & multum temporis, & magna requiritur potentia, omni studio prohibendus, & modis omnibus oppugnandus est, nam contẽptus legum, & innouatio, ab antiquitate separata, non bonum ciuitati est studium: & ideo Romanus Pontifex, *e* quando cõtra ius antiquum, & maiorũ institutiones aliquid innouat, sæpe excusatione vtitur, timens, ne reprehendatur & causam, quę eius animum ad legem antiquam abolendam impulit, solet in principio nouæ legis præfari: quia in rebus nouis constituendis, euidens debet esse vtilitas, vt ab eo iure recedatur, quod diu ęquum visum est: *Cum imperium* (inquit Salustius *f*) *ijs artibus facile retineatur, quibus initio partum est,* Atq; ideo Augustus Cęsar, *g* inter præcepta bene administrandæ Reipubl. illud primum tradidit, leges firmiter retinere, neque

A Angelus Matheacius vbi supra cap. 13. num. 7. & 8. cum seq. Medicis vbi supra, par 4. q. 18 versic. Tertio modo dicitur illicitum & quæstio. 19. per tot.
B Barbosa 2. par. rubricæ, ff solato matrimonio, num. 11. cap. neiui. §. fin. 13. dictio.
C Homil. 32. super 19. cap. Matthæi.
D lib 6 de legib. & quæ tradit Arnold. de priuile. statut. & consuetud. lib. 2 titu. 6. per tot. Iulius Brãcalas. in philosophia regia, lib. 22. cap 11 §. 2. en los postpredicamentos de la Corte, pag. 187. & in naturali politica vniuersali, lib. 1. §. 29. Mambrin. Roseus de Principe, capit. 25.
E cap. non debet, de consanguinitate & affinitate,
F pro Catilina, & refert Iustus Lipsius lib. 2. politicorum, cap. 5. in fin.
G Dion. Cassios lib. 53.

nequè quidquam in eis mutare, asserens, *Quod quæ eadem semper manent, & si sint vitiosa, vtiliora tamen sunt ijs, quæ subinde, etiam si in melius, innouantur:* Quia idem *h* prope est nouitas, quod non veritas, & vt inquit Aristoteles, *i* non tantum proderit legum mutatio, quantum cō suetudo imperantibus non parendi nocebit, *K* cum tota vis parendi legibus, in more posita sit, qui nisi longo tempore non ingeneratur. Ex qua ratione aliqui tradiderunt, *l* aduenas, † peregrinos à Republica exulandos,
32 quia eorum admissio propter morum diuersitates solet sepe in ea parere seditiones; quas omnem Rempublicam labefactare, ac in summam ruinam deducere certum est. *m*

H Quesada, quæst. 38. n. 24.

I 2. politicor. cap. 6. Castro de potest. leg pœnal. lib. 1. cap 2. pag. 11.

k Duaren. in commen ad tit. de constitut. Princip. cap 1. vers. Illud præcipua animaduersione.

L Petrus Gregor. de Repub lib. 23. c. 6. per tot. Marc. Anto. Camos in microcos. 1. par. dialog. 6. pagin 56 & 57. Roder Zamorens. in speculo vitæ humanæ. lib. 2. cap. 28. Plutarch. in vita Licurgi. Alexan. ab Alexan. lib. 4. dierum genial. cap. 10. à vers. Solon vero, pag. 492. & vers. apud Indos, pa. 493. Francis. Gochhasius de felici, & infelici Repub. fol. 18. col. 2. vers. Lacedemonij olim.

M Petrus Erodius rerum iudicatarum. lib. 8. tit. 4. cap. 41.

---

§. Duodecimus.

Collum coniungens caput ad membra, & è contra, quod sit, & stomachus cui comparetur.

SVMMARIVM.

Mutuus amor inter Regem & subditos est collum corporis politici. 1.

Securior est custodia Principis, amor subditorum, quam armati milites, & arces. 2.

Per collum amoris, à Principe descendit in subditos iustitia & pax, & à subditis ascendit in Principem obedientia, reuerentia, & fidelitas. 3.

Propter conseruandum amorem inter caput & membra fuit institutus in Aragonia Magistratus Iustitiæ Aragonum. 4.

Stomacho quare tribunalia Regni comparentur. 5.

D. Martinus Baptista dela Nuça Iusticia Aragonum laudatur. 6.

§. Duodecimus.

1 COLLVM huius corporis † est mutuus amor, quo reciproce se debent diligere membra, & caput; *a* cū
2 (vt quidam Pithagoricus dicebat) verus Rex eadē amicitia subditis est sociatus, qua Deus mundo, & in ipso contentis iungitur; omnemq; beneuolentiam primum à Rege

A Chrysosto. libellus in epitome 8. lib eticor tract. 2. c. 5. in prin. Ioan. Neuizan. inter Consil. feudalia, Bruni. cons. 12. numer. 67. cum duobus sequen.

B Ad Romanos cap. 13.
C Casaneus in catalog. p. 5. consideratio. 32. fol. 139. Tapia de vera homini nobilit. pag. 198. vers. nam si recte. Cermenat. in rapsod. cap. 20.
D In 4. consulatu Honorij, pag. 165.
E Cermenatus in rapsodia cap. 28. ex Plutarc, & alijs comprobat Iacobus Simaneas lib. 3. de republica, cap. 18. nu. 4. & per tot. pag. 142. & seq.
F Rodericus Sancius in historia Hispan. 3. par. in eius vita, c. 15. cum trib. seq. Mariana in historia de rebus Hispan lib. 17. cap. 13. pag. 824. ad med.
G Bart. in tract. de alluuionib. super verb. acquiritur, vers. Secundo videndum. Gabriel. in 4. senten. dist. 15. q. 5. Ioan. Gerson. in remedio contra adulatores, considerat. 7. in 4. par operum.
H Petrus Gregor. in præludijs opti Iur. Consult. lib. 2 cap. 26. & 27. Cerdan de Tallada, en su verdadero gouierno, c. 3.

à Rege in subditos, tum ab ijs erga ipsum, exhibere oportere; qualis paterna sit in filium, pastoris erga gregem, cum amor, & mutua dilectio sit compendium, & epithome totius diuini, & humani iuris, & ideo Apostolus, *b* docens, omnes Principibus secularibus subditos esse oportere, & teneri se inuicem diligere, inquit, *Quia plenitudo legis est dilectio.* Atque ita Princeps populum benigne complectatur, & diligat, iuxta illud.

Discite, qui populos ditione tenetis, & Vrbes,
Humanum vobis conciliare gregem.
Iustitiam colite, & mores seruate modestos,
Rex erit is populi, quem tolerabit amor.

Nam qui à subditis non diligitur, tanquam tyrannus dominatur. *c* Populus vero vicissim Principem reuereatur, obseruet, & amet, cum magnes amoris sit amor,
qui est † in expugnabile munimentum, tutissimaq; Re- 2
gum custodia, & non tam turribus, propugnaculis, mœnibus, satellitibus, præsidijs, aut armis continentur ciues in obedientia Principum, quam amore, vt inquit Claudianus. *d*

Non sic excubiæ, non circunstantia pila,
Quam tutatur amor.

Quia optimum Regni fundamentum, & præsidium, est subditorum amor, nullaque melior Principis custodia, quam vera, & firma eorum, quibus præest, beneuolentia. *e* Cum enim multi, & potentes ciues, non Principem formidare, sed pro illo timere, ac solicitos esse assueuerint; multis oculis, videt, multis auribus audit, & præsentit, quæ aduersus illum, qui cunctis optantibus viuit aguntur, & sub quo iustitia, pax, & securitas floret, quod si illum subditi non diligant, sed tantum metuant, odisse naturale est, & infestare, si possint, vt de Petro Primo, Rege Castellæ legimus, *f* propter summam sæuitiam à Fratre Henrico fuisse occissum, qui fratres occiderat. Quo amoris collo caput corpori, † & è contra coniunguntur, connectuntur, &
colligantur, *g* cuiusquè medio à Principe in subditos, sicut à capite in mem- 3
bra, iustitia legalis emanat, & profluit; vnde culmen iustitiæ nuncupatur *h*: qua posita, in necessariam consequentiam, subsequitur pax, & tranquillitas

Reipub. iuxta illud Psalmistę, *Iustitia, & pax i osculatæ sūt.* Totius corporis augmentum, & prosperitas prouenit, cum illa dicatur omnis virtus,K qua homo bene dispo- nitur, in ordine ab bonum publicum, eodemquè collo mediante à corpore in caput supremum ascendunt, debita fidelitas, obedientia, & reuerentia, ex quibus oritur obligatio in membris ad obseruationem legum, & mandatorum, á Principe emanantium: & Princeps, non solum propter ius, bene constitutum, atque redditum, sed etiam ob lenitatem, & mansuetudinem erga subditos, paternum quemdam ipsis in se amorem instillabit. Vt autem hoc mutui, atq; reciproci amoris vinculum,
4 inter caput, & membra non dissolueretur, † ille maximus Iustitiæ Aragonum Magistratus, cum initijs Regni fuit constitutus, qui vtrumque coniungit; & corporis & capitis faucibus adherescit:[l] tamen quia leges, &
5 mandata Principum, † apud sacra consistoria, Tribunaliaque Regia prius digeruntur, [m] ideo merito illa stomacho comparauimus. Hoc Iustitiæ Aragonum Magistratu cū sūmo omniū gaudio, & Regni felicitate fruitur
6 D. Martinus Baptista de la Nuça † vir sūma eruditione, ac maxima prudētia præditus, quē, doctus prisca loquēte m, & matura senex audit: cui, quod stipiti rami, quod radij Soli, quod capiti membra, quod fonti riuuli, hoc ei omnes Regnicolæ debere, & agnoscunt & fatentur: Cum omnia pro eius eximia sapientia, & disponat, & moderetur, per quem vt inquit Claudianus, [n] in Aragonia

Fixa manet reuerentia patrum?
Firmatur senium iuris, priscamq; resumunt
Caniciem leges.

I Psalm. 8. Quarum laudes & effectus tradunt Gueirero vbi supra, cap. 49. Simancas de republi. lib. 3. cap. 9. Bouadilla in sua politic. lib. 4. cap. 2. num. 5. G. Cermenatus in rapsod. cap. 51. Bald. de pace constantiæ. § hæc sunt, num 3. D. August de sermone Domini in monte, sermo. 57. Casaneus in catalog par. 5. considera- tione 16. Camil Borrel. in Regia Aragonum, §. 2. glos. 1. per tot. & nu. 43. & in addit ad Bellug. in prohem. verb. incolumitas, & verb pacem, & rub. 8 verb. Iustitia & pace, & rubr. 11. § postquam. verb. nobilissima virtus, Anton. August in epitome iuris Pontificij. veteris, par. 3. lib 29. tit. 1. per totum, Cerdan à Tallada in veriloquio. cap. 23.

K Iabellus in epitome lib. 5. ethicor. tract. 1. c. 1 col. 5 in pag. 65.

L Blancas in commentarijs rerum Aragonensium pag 375 in priu.

M Bald in l. Aemilius, nu. 11. in fin. ff. de minoribus.

N In panegyri, in 4. consul. Honorij, fol. 172.

§ Decimus tertius.

Cor corporis politici, & eius duæ auriculæ calorem temperantes quæ.

SVMMARIVM.

Nobiles, & Proceres Regni representantur in corde. 1.
Superbia primum hominis peccatum. 2.
Superbia commune nobilitatis malum. 3.
Duæ auriculæ cordis sunt religio ergà Deum, fidelitas, & obedientia erga Regem 4.
Superbiam nobilium quæ temperare valeant, 5.
Nobiles ingressum, progressum, & egressum ab

ab hac vita communem cum cæteris habent,6.
Nobilitas quando sit à Rege singulari gratia prosequenda, & in beneficijs præferenda,7.
Nobilitas vitijs obscurata non præferenda in honoribus sed maiori odio digna.8.
Quid sit laudabilius in nobilitate.9.

§. Decimus tertius.

COR huius corporis repræsentatur † per nobiles,& 1
proceres Regni:qui(vt ex Cicer. *a* tradit Rossinus*b*)
ita se gerere debent, vt eorum consilia optimo cuiquè
probentur,neque nocētes sint, neque natura improbi,
nec furiosi, nec malis domesticis impediti: sed Reipub.
commodis, & maiestati studeant, ita vt ab omnibus
summi viri, & coseruatores Regni iudicentur. Eorum
tamen superbia *c* (primum † hominis peccatum,)*d* con- 2
temptor animus, & cupiditatis ambientis calor (com-
mune nobilitatis † malum) *e* totum corpus exureret, & 3
consumeret, nisi penes illud duæ auriculæ †(quas cor- 4
dis flabellum & ventilabrum medici vocant) perpe-
tuo adessent, suo continuo motu refrigerantes: quæ
sunt, religio erga Deum, cui proprium est erecta deijce
re,deiecta erigere; & fidelitas, seu obedientia erga *Re-*
gem, qui æquo iure omnes metitur, ac protegit, & in
pace,& iustitia tuetur, atq; defendit. Multa tamen eo-
rum superbiam confundere † poterant, *f* si se ipsos nos- 5
cerent homines esse, (animalia quidem infelicia) in in-
gressu † ex vili materia seminis genitos, ac in peccatis 6
conceptos, *g* corrupto menstruo sanguine in vtero ma-
terno nutritos, res adeo fœda vt refugiant eum oculi
cernere,& manus contingere,& horreat etiam animus
cogitare,& vt Canit Poeta Valentinus. *h*

Rusticus, & Princeps opera generantur eadem,
Omnes ergo sumus ventris in orbe pares.

In vallem lacrymarum, non sine magno parturientis dolore emissos,de mulieribus natos,*i* ac in nuda humo, nudos eiectos,ad vagitum statim,& ploratum: vt nullū animalium aliud pronius ad lacrymas, & has protinus vitæ principio, vnam tantum ob causam, quia natum; cuius

A In oratio. pro Sextio.
B Antiquitat. Roman. c. 18.lib.1.
C Bald,in l.per adoptionem,1.lectur. ff.de adoptio. Benedictus in c. Raynutius,glos.1.num.26.& verb.vxorem nomine Adelasiam.num.966. Tiraquel.de nobilita. cap.25. num.2 & seq.Luc.de Pena in l.militarib⁹,10 prin. C.de decurio.lib.10.Pio sper. Carauita titu 160, numer.8. Cuius verba in vers.Sed iste ritus, in nostris Baronibus sunt nimis notanda.
D Belarmin.tom 3.controuer.principal.5 lib.5. cap.4 & 5.pag.168. Paramo de origine offic, sanctæ Inquisitio. lib.1. cap. 1.tit. 9.nu. 8.
E Salusti. in iugurth. Lipsus lib.2.politicor. c 15. D.Augustin. lib.5.de ciuitate Dei,cap 14. Ioannes Chokier in thesaur. aphorismorum politicor.lib.6 cap.3 & 4.
F Belarmin.tom. 3. controuers. 2. lib.6.á cap.9. pag.357.vsq; ad cap. 15. pag. 363. Lelius Zancus in tract. de duelo inter militem sacrum. & secularem,lib.1.c.61.num 2.& lib. 3. in prohem Camos in microcos.1 p.dialog.9 Petrus Gregor. de repub. lib.22.c.6.num.4.& seq. Plinius in prohem. lib.7. natural.histor.
G Psal 50.
H Iacob.Falcō de paritate,& imparitate vitæ,epigram 13.fol.6.
I Iob.cap.14.

cuius abortus causa plerumq; fuit odor à lucernarum extinctu, vt quisque consideret, quæ sit superbissimi animalium origo, k vt canit Poeta. l

Seruus vt in lucem nudus, sic Rex quoq; prodit,
Omnes ergo sumus vita in eunte pares,

In vitæ progressu nunquam in eodem statu permanet, sed perpetuę inconstantiæ, ac instabilitati seculi subiectus, vt canit Poeta Valentinus. m

Sunt hominum vitæ currentia flumina raptim
In mare, nempe mortem.

Ita vt eorum vita bulla sit, & vmbrę somnium, ac fumi vmbra, & vt canit ille idem Poeta. n

Quam cito discessit fugitiuæ aurora iuuentæ,
Et iuuenile mane:
Tam cito firma ætas, & vespertina senectus
Hos mihi franget artus,

In egressu deniquè. o

Putrescunt inopis, putrescunt diuitis artus,
Omnes ergo sumus Iudice morte pares.

Victum, ac nutrimentum vermium futuros, & ex quorum carne (cuius nobilitas eos tantopere extollit) ijdem vermes gignendi, & procreandi sunt: qua ratione eos appellauit Iob. p Fratres, & sorores, vnde rectè inquit Rex Propheta. q *Vniuersa vanitas, omnis homo viuens, cum & Cæsar, & nihil simul vtrumq; fuit.* Nobilitas † ergo ita
7 tuenda est, ac nobilium posteri singulari Regis gratia amplectendi, si ad natalium splendorem mores honestos, virtutemque ipsi adiecerint: r quæ splendide enitescit in persona illustri, vt enim inquit Guillelm. Benedictus s nobilis quis dicitur quod præ alijs in virtutibus notabilis, alias ignaua † nobilitate nihil turpius qui si, maiorum gloria tumidi, opes, hæreditatesquè susceptas in nequitia, & leuitate consumant, si confisi auorum laude, ignauia ipsi, atquè socordia marcescant, præmia virtutum vitijs adipisci; virorum fortium loca per nobilitatis fucum, segnitia, & inertia occupare contendentes: videntur; (vt [illegible]uit Cicero) t obrepsisse ad honores errore hominum, & commendatione fum[illegible]sarum imaginum, quos generi, non homini, maioribus, non moribus, a[illegible]æ nobilitati, non perspectę virtuti deferri dicendum est, cum vt inquit Ouid. u

K Plin. in prohem. lib. 7. natural histor. & cap. [illegible] Ioan. Chokier in lib. 6. thesaur. aph[illegible] morum politic. cap. 4. Oña en sus postrimerias, 1. par. lib. 1. c. 10. discurso. 1. pag. 134. & lib. 2 cap. 3. discur[illegible] pag. 668. & discur. 4. pag. 691.
L Falco vbi supra.
M Falco. ode. 1. de breuitate vitę.
N Vbi proxime.
O Falco. vbi sup.
P Cap. 17
Q Psalm. 38.
R M[illegible]ana de Regis institutione lib. 3. cap. 4. pagin. 2[illegible]3. Ribadeneira en la institucion del Principe Ch[illegible]stiano, lib. 2 c. 6. & [illegible]. Villadiego in prologo del fuero Iuzgo, glo[illegible] l. 8. a num. 24. cum seq vbi ag[illegible]r, quótuplex sit nobilitas qualiter acquiratur, & quomodo probetur, & de eius priuilegi[illegible]s. Casaneus in catalog. glo. [illegible] mundi. par 8. considratio. 31. & facit cap. de m[illegible]ta de præbendis; vbi DD. Bald. in l memini 11. C de aduocatis diuer[illegible] iudici. Tiraquel. de nobilitate, cap. 5.
S In c Rainutius, verb. condidit. el 1. nu 10.
T In oratione 35. in L. Pisonem.
V l[illegible] 13. metamor. fab. I

Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi.
Vix ea nostra voco.

Quia si eorum maiores castra sanguine parta, opesquè, & imagines, virtute quæsitas illis reliquerunt, quomodo credunt ipsi illa, ac claræ gentis, & nobilis familiæ nomen vitijs, & improbis moribus conseruare valere? Cum quanto parentum, & auorum vita clarior, tanto filiorum vecordia flagitiosior,[x] iuxta illud Iuuenalis.[y]

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Et (vt inquit Bohetius)[z] *Nihil in † nobilitate est magis laudabile, quam quod nobilibus necessitatem quandam imponit, ne a virtute maiorum deuient,* Ad quam eorum exemplo incitari solent prout Æneas Ascanium filium monebat illis verbis:

Disce puer virtutem ex me, verumq; laborem
Tu facito, mox cum matura adoleuerit ætas,
Sis memor, & te animo repetentem exempla tuorum,
Et pater Æneas & auunculus excitet Hector.

Maiori itaquè odio digni sunt, qui splendorem nobilitatis libidine, & impuritate obscurant, suisq; factis generis claritudinem amittunt, maiorumquè nomen clarum, obscurum reddunt, &, vt inquit Ouidius.

Perit omnis in illo,
Gentis honos cuius laus est in origine sola,

Nam & si.

Sint tibi Gallorum Rex, & Regina parentes,
Et maneat virtus pectore nullas uc;
Non pluris faciam te, quam tibi rustica mater
Si sit, & ignotus rusticus ipse pater.

Nam, vt inquit Euripides,

Qui vero non iustus est, licet à patre meliore,
Quam Iupiter sit, genus deducat: ignobilis mihi censetur,

Ergo, vt inquit Claudianus.[a]

Virtute decet, non sanguine niti.

Nam vt tradit Iuuenalis.[b]

Stemmata quid faciunt? quid prodest Pontice longo
Sanguine censeri? pictos ostendere vultus
Maiorum, & stantibus in curribus Æmilianos?
Tota licet veteres exornent vndiquè ceræ
Atria, nobilitas sola est, atque vnica virtus.

X Saluft. in Iugurth.
Y Satyra. 8.
Z Lib. 3. de consolatione, Thobiæ cap. 8. 151, filij quippe sanctorum sumus, Lorinus in commen. in acta Aposto. cap 3. versic. 25. pag 189. col. 1.
A In 4 Consulatu Honorij, pag. 163.
B Vbi supra.

§. Decimus quartus.

Iecur corporis politici in agricolis pastoribus, & mercatoribus repręsentatur.

SVMMARIVM.

De agricolis multa remissiuè, 1.
De pastoribus, etiam multa remissiuè, 2.
Romanæ Reipublicæ & humani generis seminarium, à quibus ortum, 3.
Mercatores etiam in iecore comprehenduntur; & quare.
Artifices à multis laudantur, remissiuè, 4.
Qui vere mercatores, & laudandi, 5.
Mercatores Reipublicæ causa adesse dicuntur, 6.
Publicani, qui olim extiterint, 7.
Improbi mercatores illaudabiles, & qui sint, 8. & 11.
Mercurium cur antiquitus & furto, & mercaturæ præesse diceretur, 9.
Mercatores improbi non admittendi in administratione Reipublicæ, 10.
Opes mercatorum solent durare, vt aranearum tela, 12.

§. Decimus quartus.

1 IN hoc corpore est etiam iecur, a † quod in agrico-
2 lis, & pastoribus b † repręsentatur, à quibus nō solū
3 Rom. reipub. ortū est seminariū, † ac prima regni incunabula

A Casane. in cathaloge. 5 par. consideratione 38, conclusio. 18 versic. Sicut videre est, & par. 14. consideratio. 37. Iacobus Collantes in commentariis pragmaticæ in fauorem rei frumentariæ, & agricolarum, lib 1, cap. 1 & 2. per tot. Pineda de la agricultura christiana, 2. par. cap 1·8. Tiraquel. de nobilitate, cap. 32 & de pœnis temperan. causa 11. Cardinalis Tuschus conclusione 147. Agricultura. Petrus Gregorius de Republica lib. 4. cap. 8. Ribadeneyra en la institucion del principe christiano, lib. 2. cap 11. Camos in microcosm. 2. par. dialogo 1[illegible]. Bobadilla in politi. lib. 5. cap. 3. num. 61. Sfortia in tracta. de restitutione, quęstio. 9. artic. 7. & 12. Surdus decis. 137 à num. 3. cum sequen. Menochius de arbitra. casu 194. & 378. noster M[illegible]ter decis. 17. num. 38. & 39. Zamorensis in Speculo vitę humanæ, lib 1. cap. 21. & 22. Isabellus in e[illegible]tome 7, lib. politic. tract, 5. cap. vnico in principio, Arnoldus in tractat. de æquitate iuris, titu. 22. à num. 5. cum sequen. Ripa in tract. de peste, de remed. præseruatiuis contra pestem, à num. 106. vsque ad 238. 1. par. pag. 19. colu. 1. & sequen. Alexand. ab Alexand. dierum genial. lib. 1. cap. 9. in principio, & lib. 3. cap. 11. pag. 539. Vide in dialogo œconomico Xenophontis interprete Volaterrano, pag. 1200. ad med. cum sequen. & in l. colonos nunquam, C. de agricol. & censit. lib. 11. iunct. l. 1. ibi, prouidendum vtilitati publicæ, C. qui ætate, vel professione, lib. 10. Ioannes Botero lib. 8. de la razon de estado, cap. de agricultura. Polidor. Virgil. de inuentor. rerum. lib. 3. cap. 2. Felinus in cap. super eo, nume. 5. de testibus, Boherius decisio. 322. nu 11. Guilielmus in cap. Raynutius, verb. Et vxorem, decisio. 5. nume. 39. & sequen. facit obseruantia, Item si alguno, ibi, Empero lufsucion byen puede arar, podar, cauar, mas no deue auer otros menesteres de officio. titu. declarationes domini Regis Iacobi, quod intellige in suis hæreditatibus, non conductus pretio, Auendaño cap. 14 Petrus Bins[illegible]ldius de iniuriis, & damno dato, cap. 8. quæstio. 2. conclusio. 24. pag. 571. Villar Maldonado in silua responsorum, lib. 2. cap. 1. & 2. l. executores, iuncta l. sequen. & Authentica, agricultores, C. quę res pignori, cap. un. de tregua, & pace.

B Zamorensis in speculo, cap. 30.

nabula extiterunt, *c* sed etiam totius humani generis,
quibus † mercatores adiungere possumus; *d* quorum 4
tamen loco aliqui constituunt opifices, *e* tanquam ma
gis Reipublicæ necessarios; quia nullum mercatorem
vidimus propter mercaturam scriptis celebratum, mul
tos tamen reperiemus *f* propter artificia encomiis, &
libris commendatos; sed verius est sanguinem, quo
caput, & corpus alitur, non solum ab agricolis, & pa-
storibus profluere, sed etiam à mercatoribus, † qui 5
magno & personæ periculo, & rerum suarum dispen-
dio, ab vna, in aliam prouinciam merces, quibus
hęc abundat, & illa eget, vel è contra, transferunt *g*;
vt ita eorum medio, & industria cuiusque prouinciæ
necessitatibus succurratur: quos interim † Reipublicæ 6
causa abesse auctor est Callistratus, *h* quamobrem, &
apud Romanos naues, mercaturæ causa fabricanti-
bus, aliqua præmia, pro cuiusque conditione fue-
runt constituta; ciuibus, vacationem legis Papiæ Po-
peæ; Latinis ius quiritum, fœminis ius quatuor libe-
rorum, & omnibus muneris publici vacationē. *i* Non
enim intelligo de ijs, quos non modo † publicanos, 7
K ij enim antiquitus nulli alij fuere, quàm ęquites
Romani, *l* vectigal populi Romani conductum haben-
tes, *m* qui (si Senatores fierent) omni quęstu absti-
nere oportebat, *n* verum angues † Reipublicæ non in- 8
meritò appellabo (licet eos vulgus *o* mercatores ap-
pellet), quia corporis sanguinem absorbent, modo
frumentum (communem humanę vitæ victum) abs-
condētes, *p* de quibus inquit SpiritusSanctus: *q* *Qui
abscondit frumentum maledicetur in populis, benedictio autem
super capit vendentium*: contra mercaturæ institutum,
quæ comertia adinuenit victus gratia, non quæst-
tus, &

C Renat. Chopin. de priuileg. rusticorum, lib. 1. p. 1. cap. 6. versic. Atque vtinam, pag. 35. Genesis cap 4.

D Petrus Gregorius de Republ. lib. 4. cap. 7. Camos 2. par. dialog. 16. Zamorens. in Speculo, lib 1 cap. 33. Polidor. Virgil. de inuentor. rerum. lib. 3. ca. 16. Caballinus in milleloq. 796. Medicis de diffinitione, 2. par. diffinitio, 72. à nume. 6. Tiraquel. de nobilita. cap. 33. num. 12. & Casane. in cathalog. consideratione 1. versic. Et non solum. & consideratione 46. p. 12. cap. quoniam, 88. dist. & l. fin. de nundinis.

E Diodorus Sicul. lib. 2. cap 3.

F Goelkhesius de felici. Repub. fol. 15. pag. 2. versic Horum ergo, & fo. 40 col. 1.

G l. 2. ff. de nundinis Soto lib. 6 de iust. & iur q. 6. artic. 2 conclus. 3. Bald. in rubri extra, de Cleric. peregrin. Tiraq. de nobilita cap. 33. num. 12. Lucas de Pena in rubr. C. negotiator. ne militent. lib. 12. Marienzo. li. 5. recollect. titu. 14. glos. 1. nume. 13. Ripa in cap. 1. num. 99. & 100 de iudic. Goelkhasius de felici & infelici Rep. fol. 12. versi. Eos ergo vtiles, l 4. titu. 7. parti. 5. vbi Greg Lop. verb. mas ticas

H in l. semper, §. negotiatores, ff. de iure immunita.

I l. his qui, ff. de vacatio. muner. PetrusFaber lib. 1. semestrium, c. 25. pag 170 in fin. & seq.

k l 1. § 1 ff. de publicanis.

L Carol. Sigoni, de antiq. iur. ciui. Roman lib 2. cap 4.

M l. eum qui vectigal, 16. ff. de verbos. signif. Vvelfang. Lazius in commentar. Reip, Roma. lib. 2. cap. 24. pag. 138. versic. Porro publicani. & 242. versic. publicani.

N comprobat Sigoni. ex Libio & Cicerone. d. lib. 2. cap. 2. versic. quæstum porro.

O Straca de mercatur. num. 12 Surd. decis. 383. num. 5.

P Camos in microcosm. dialog. 12. par. 1. pag. 155. colo. 2. & 2. par. dialog. 18. pag. 215. colum. 1. late & eleganter Thomas Cerdan de Tallada in suo veriloquio, cap. 12. vbi suadet Regi nostro, vt impediat locationes fructuum ecclesiasticorum; cui opinioni adhæreo.

Q Prouerbior. cap. 11. versic. 26.

b

R super

tus, & lucri; modo contractus liciti velamine vsuras tegentes, ac si non adesset Deus, scrutator cordium, apud quem nihil vnquam occultum, quo velamine detecto, multos ex his frequẽtiores contractus, vsurarios esse, nouissime in Concilio prouinciali Cæsaraugustano fuit declaratũ: cuius declarationi, etiam in foro seculari standum esse censeo. Quos ne offenderent

9 rent † Poetę sub fabularum inuolucro voluerunt veritatem latere, dum fingunt: *Mercurium præsidere furto, & mercaturæ.* Tum quod ad quæstum faciendum plurimum prodesset, tum quod nihil intersit, inter negotiantis rapinam, atque periurium, furantisque deierationem, ac raptum: *Quæ* (vt inquit diuus Augustinus) *r non artis sunt, sed hominum*; taciteque innuere voluerunt, paucos reperiri iustos mercatores, quod maximè experimur hoc tempore, postquam lingua cępit esse inquęstu. (Et ideo, quod vt plurimum non quod raro euenit, à communiter accidentibus appellauerunt Mercurium furti præsidem), quos vellem ab

10 officiis, † quę administrationem Reipublicę respiciunt, omnino excludi, vt Thebanorum lege erat cautum *s*, quód nemo ad honores Reipublicę suscipiendos esset habilis, qui prius decennio integro à mercatura non destitisset: quæ lex vtinam apud nos vigeret. Neque e-

11 tiam intelligo † de Dardanariis, *t* & Propolis, qui res annonarias emunt, vt carius vendant; contra quos posset lege Iulia, de annona agi, *u* & in Aragonia frumentum ementes, vt carius *x* vendant, pœnis infamię, & aliis contra vsurarios à Foris regni *y* constitutis pu-

12 niuntur. Quorum omnium opes, † ex prędictis negotiationibus conquęsitas, vt aranearum telas durare experimento quotidie comperimus: *Quia substantia festinata minuetur, z & qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hieme: a & qui calumniatur pauperem vt augeat diuitias suas dabit ipse ditiori*

R super psalm. 70. Tiraquel. dict. cap. 33. n. 19

S Aristotel. lib. 3. politicor. cap. 5. Renat. Chopin. de iurisd. ct. Andeg. lib. 1. titu. 3. cap. 55. nume 1. pag 409. Petrus Herodius rerum iudicatar. libro 2. titu. 11. capi. 5.

T l. Dardanarios, ff. de pœnis, l. annonam, 6. vbi Angelus & Doctores, ff. de extraordinar. criminib. Ripa de remed. præseruat. contra pestem, num. 102. cum sequen. 5. par. pag. 29. colum. 1. Antonius Sola in constitutio. Sabaudiæ, 1. par. el. ru. de edictis annonæ, glosa 8. num. 12. & 13. Goelthasius de felici & infelici Republi. fol. 8. pag. verfic. Sordidi inquit mercatores de quibus loquitur Zeno in l. vnica, C. de monopoliis. Conradi in tracta. de contract. illicit. quæst. 5 t. Decian. in tracta crimina. lib. 7. cap. 21. num. 18. Petrus Gregor. lib. 36. sintagma, cap. 30. num. 6. Menoch. casu. 384. & centuria 6. casu 569. Iodocus in praxi crimina. cap. 132. num. 2. cum quatuor sequentib. Petr. Herodius rerum iudicatar. lib. 9. titu. 4. per tot. Villadiego in sua politica, c 5. §. 17. n. 55. & 144 cum seq.

V l. annonam, 6. ff de extraord. criminib. Simã. de Repub. lib. 8. c. 23. Azor initit. moral. pt. . li. 8. c. 28 pa. 565. Ripa de remed. præser. cont. pest. nu. 89. Francis. Marc. decis. 458 & 542. vol. 1.

X For. vni. tit. de vsuris, anno 1585. Straca de mercatura, 4. p. ex n. 44. Ripa de peste c. 5. n. 42. Menochi. de arbitr. centu. 6 casu 585. n. 10. Matien. li. 5. nouæ Recop. titu. 11. l. 19. gl. 6. 1. Ias. in l. cętera, § fin. n. 14. ff. de leg. 2. Cenedo in practicis qq. q. 33. per tot. Collart. vbi sup. lib. 3. cap. 14. per tot.

Y For. desseãtes, de vsuris.

Z Prouerbior. 13. num. 11.

A Ecclesiastici 21. num. 9. & cap. 40. num. 13.

B Prouerbior.22.nu.16 B.Iacobus episto su. ibi. Diuitię vestrę putrefactæ sunt, & argentum vestrum eruginauit.

ditiori, & egebit: b quia est vsura, sicut vermiculus ligni.

---

§. Decimusquintus.

Quid sit splen in corpore politico.

SVMMARIVM.

Fiscus aliquando spleni, aliquando stomacho cõparatur, 1.

Inter fiscum & ærarium populi fuit differentia, 2.

Templum Saturni erat locus ærarij apud Romanos, 3.

Ærarium publicum etiam lege Regia lata mãsit, 4.

Generalitates in regno Aragonũ sunt ærarium publicum, 5.

Quare Generale appelletur, 6.

Qui præsunt huic ærario publico, quomodo in Aragonia, & quomodo apud Romanos vocarentur, & crearentur, 7. & 8.

Præsides ærarij publici non habent in pecuniis publicis liberam administrationem, 9.

Quibus administrationis rationem reddere teneantur, & intra quod tempus, 10.

Æraria Regis Aragonum duo, 11.

Baiulus generalis vnde dicatur, & cui in iure eius officiũ correspondeat, 12.

In thesauro Regis Aragonum bona eius priuata reponuntur, & thesaurarij officium, cui, de iure correspondeat, 13.

D. Ludouicus Hieronymus de Bouadilla & Cabrera Comes de Chinchon Regis Aragonum thesaurarius, 14.

Quis præsit rationibus Regij patrimonij reddẽdis, 15.

§. Decimusquintus.

SPLEN huius corporis † est fiscus (licet alij stomacho assimilauerint a) qui est saccus communis Prin- 1
cipis; inter quem † & ærarium populi fuit diferentia, b 2
quando stipendium populo, & tributum Principi præstabatur. c Inde Iustinianus d distinxit prędia stipendiaria

A Afflict. in procem. ad constitutiones Neapolit. quæst.15.n.7.

B Afflictis vbi proxime, & ibi eius additionator, & lib.1.rubri.17. nu.32. Rosinus antiquitat. Roman.lib.7. cap.36. Bobadilla in politic.lib.5. capit. 6. num.1. Plinius in panegyrico in Traianum, his verbis, At fortasse non eadem seueritate fiscum qua ærariũ cohibes. Alciatus in libello de magistratibus ciuilibus, versic Hoc enim differt ærarium à fisco. Brecheus in l. inter publica, nume.12.& 22. vbi etiam Rebuf. verb. fiscus, ff. de verbor. significat. Cota in memorabilibus, verb. Fiscus, el 1. Corras lib.6. miscelan. cap 19. num.5. Rebard. lib. 4. variarum, cap. 4. Barbosa in l.1.p.7.n.7. versic. Translato autem imperio, & num.8. ff. soluto matrim.

C obseruat ex Theophilo Cuiaci. lib.7. obseruatio. cap.3. Vvolfangus Lacius in commenta. Reipubli Roma. lib.2. cap.14. late & eleganter.

D in § est & naturalis instit. de rerum diuisione.

B Plutar.

3 diaria à tributariis, quod † publicum† ærarium, etiam lege
regia, poteſtate in Auguſtum translata remanſit. Et Ro-
4 mani loco † ærarij, templo Saturni vtebantur, *e* in quo
(vt apud noſtros in archiuis publicis) monimenta con-
tractuum adſeruabant, quod apud nos vulgo appella-
5 tur † (el General de Aragon) quod generaliter † om-
6 nes, nemine excepto, iura cõſueta, pro rebus quæ in reg
no introducuntur, vel ab eo abducuntur, & extrahun-
tur, ſoluere teneantur, in tantum, vt & D. Rex & Regi-
na tenerentur illa ſoluere, ante annũ 1519. *f* quo per a-
ctum curiæ fuerunt exempti. Cuius adminiſtratores, nõ
7 tamen cũ libera ſunt † octo illi procuratores regni, duo
pro quolibet eius brachio, qui vulgo Dipputati dicũtur;
qui olim curiatis cõmitiis eligebãtur, *g* vel per D. Regẽ
& curiam, vt ab aliis eligerẽtur ſolebat cõmiti. *h* Hodie
verò non nominãtur, ſed ex deſcriptis in matricula hoc
8 officium *i* ſortiũtur, qui † apud Romanos Quęſtores æ-
rarij populi, *k* ſeu Præfecti ædis Saturni, in qua ærariũ
9 vrbis erat, appellabantur. Quibus † abſque coſenſu D.
noſtri Regis, ſeu eius procuratoris fiſcalis, & cõſilio Cu
riæ D. Iuſtitiæ Aragonum, vltra certam quantitatem li-
mitatã a Foris, *l* non licet eis, ex pecuniis publicis ex-
pendere. Et circa ea, quæ eorum muneri incumbunt, ita
liberam habent iuriſdictionem, vt à nullo ſuperiori
Magiſtratu impediri, vel eorum quæ ipſi decreuerint
executio, manifeſtatione, appellatione, vel firma ſuſ-
pendi valeant. *m* Quorum Magiſtratus annalis eſt, &
10 illo finito, † adminiſtrationis pecuniæ publicæ, Quę-
ſtoribus computorum intra quindecim dies rationem
reddere tenẽtur. *n* Sed in his quę cõſulto Iuſtitia Ara-
gonum, Dipputati regni expendunt, nulla Quæſtori-
bus computorum impugnandi manet facultas. Sed
11 ærariа Regis † duo ſunt, *o* ſicuti etiam eius duplex
eſt patrimonium, aliud ſcilicet Regium, & publi-
cum, quod apud fiſcum manet, quod nos in Aragonia
vulgo

E Plutarchus moralium, tom. 1. ioq. Rom. 42. pagi. 274 & q. 11. pag. 560. Budęus 1. par. in notis ad pandectas, titu. de officio quæſtoris, verſic. Erat autem ærarium, pag. 196. Tiraq. de retract conuentionali, § 4. gloſ. 7. n 12

F Acto de Corte, que el ſeñor Rey, y la Reyna, y ſus hijos paguen derecho de General, fol 6. colum, 4 Acto, que viniendo el Rey nueſtro ſeñor, fol. 80 col. 1. & acto, por que por fueros, fol. 83. colu. 1. & 2.

G Hiero. Zurita lib. 12. annal. Aragonum, cap. 1. fol. 76. col. 2. tom. 3.

H Actus curiæ, El ſeñor Rey, fol. 58. colu. 4. & actus curiæ, La corte è quatro braços, fol. 59.

I Actus curiæ, Poder a quarẽta y ocho perſonas, fo. 63. col. 1. Zurita to 5. anna. li 2 c. 1. f 74. col 4

K l. 2. §. deinde cum ærarium populi, ff. de origine iuris actus Curię, del poder y juriſdicion de los Diputados, fol. 72.

L For. anni 1564. tit. de la facultad que tienẽ los Diputados para gaſtar, & anni 1585. tit lo que pueden gaſtar los Diputados, & anni 1592. tit. de la facultad de gaſtar los Diputados por conſulta. Seſſe 2 p deci. 2 [illegible] & 216

M Moli. verb. Diputati [illegible] ſi c[illegible]piant & additio[illegible] Portol[illegible] nu. 34 & [illegible]eq & actus curiæ. Item, [illegible]ue en las cau[illegible]as. f. 160. & Item eſtatuim[illegible]s, titu. que los Diputados en las cauſas que conocen pueden fol 75.

N Actus curiæ. Extraccion de contadores, folio 75. cum ſeq.

O l. vnica. ibi, Vtriuſque ærarij noſtr[illegible] C de quęſt. magiſt. offi. & comit. ſacra. largi. l. 2 l. fio. C. de vectigalib. Reoat. Chopi de domanio Franc. lib. 1. titu 2. vbi num. 19. exemplificat in Rege Neapolitano ex conſtitutio. 17. vbi Afflict. facit l. in prouinciis non bene ab Acur. intellecta, C. de numerar. lib. 12. Matien. in l. 3. titu. 10. lib. 5. Recopilat glo. 3. Valladi. in prolo. del fuero juzgo. gloſ. a. l. 2. num. 48.

vulgo appellamus la Baylia, vbi reponuntur redditus ordinarij D. Regis, necnon extraordinarij, & confiscationes, ac omnia bona, & omnia iura, quæ spectant ad Regem, in quantum Rex, hoc est ad maiestatem, & Coronam regiam, & non ad personam organicam: *p* quod à Gallis appellatur, domanium regium; quia in eo consideramus dignitatē regiam in abstracto, & ideo est inalienabile: *q* de quo etiam Concilium Toletanum *r* decernit, ad successorem tantummodo regni pertinere, cuius administrator apud nos † vocatur Baiulus generalis, à ferendo, seu portando in ęrarium regis *s* omnia & singula eius iura, thesauros inuentos, condemnationes pœnarum, ei adiudicatarum, ganatum, & quæuis alia bona non habentia dominum, Sarracenos fugitiuos, & hæreditatem extraneorum, absque hærede descedentium Cuius officium, secundum aliquos, correspondet officio Procuratoris Cęsaris; *t* secūdum alios officio Procuratoris fisci, quod is administret pertinentia ad dignitatem regiam; ille verò proprium regis patrimonium, *u* quæ sępius inter se confunduntur, & vnum pro alio ponitur, & accipitur, *x* licet re vera adsit discrimen inter hęc Principis patrimonia, cum aliud sit publicum, aliud vero priuatum, De hoc intelligitur illud nostri Alciati emblema: *y* 12

Humani quod splen est corporis in populi re,
Hoc Cæsar fiscum dixerat esse suum.
Splene aucto z reliqui tabescunt corporis artus;
Fisco aucto arguitur ciuica pauperies.

Quia pecunia publica est fidei Principis credita, vt in populi salute consumatur, *a* quod Deus significare voluit, dum inter alias, iusti regis conditiones adiecit: *b* *Non congregabit argenti, & auri inmensa pondera*; nempe vt opes populi foueat magis quàm sui fisci, nec cum priuatis damnis suum ęrarium locupletetur.

P Petrus Gregorius de Republ. lib. 3. cap. 3. nume. 3 Sesse 1 p. decis. 77. num. 3. & 4.

Q Foro 1. de conseruatio patrimo. Renat. Chopin. de domanio Gallico, lib. 1. titu. 1. nume 8. pagi 179. Garcia de Hispan. nobilita. glos. 3. §. 1. nume. 19. Restaurus de Imperatore, q. 104. ad fin. DD. in cap. intellecto, de iureiur. Alber. in l. bene à Zenone, num 2. C. de quadrie. præscript. Lucas de Pena in l 2 C. de bon vacantib. lib. 10. & in rubr. C. noua vectigal. Villadiego in prolog. fori iuzgo. glo. l. 2. num. 48 & seq. noster Didacus Morlanes in responso pro regno, nu. 542. cum seq. 546. Bud. in anot. in pan. ti. de of. quęstu. fol 298.

R 8. tempore Eugenij. I. habetur 3. volum. Cōcil. pag. 295. & 296.

S Moli. in reperto. verb. Baiulus, versi Et in antiquis scripturis foristarū, vbi allegat Bart. in l. Palatinos, num. 2. C de collatione fundorum, lib. 11.

T Ioannes Garcia de nobilita. glos. 3. à num. 1. folio 90 Bardaxi in foro vnico, titu. quod de cætero officium Baiulię generalis, fol, 140. pag. . Cancer 2. par. resolutio c. 16. num. 45. Sesse decis. 177. p. 2 Belluga in Speculo rubri. 6. num. 11. Ant. Oliban de iure fisci. c. 4. num. 123. & seq.

V glos. in l. 1. C. de fide instrumentorum, lib. 10. Sesse decis. 77 n. 3 & 4.

X Ioannes Franciscus de Ponte consil. 49. nume. 80. & 81 & consi. 53. & 54. in princ. l. si procurator Cæsaris, de iure fisci.

Y 146. v schol. Claud. Minois, pag. 521. & Sancij, pag. 422. Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. cap. 12. pag. 3 4. Petrus Gregor. de Repub. lib. 22 cap. 12 num. . Goelrhas de felic. repub. fol. 25. versic. Certe quod Traianus, pag. 1.

Z ex Galeno, & Hippoc tradit Pineda 1. p de la agricultura christiana, dialogo 9. §. 12. colu. 2.

A Mariana de institut. Princip. lib. 2. c. 8. pag. 190. versic. Oportet.

B Deuteron. cap. 17.

C in pa-

tetur. Ex quo laudatur Honorius à Claudiano, c his verbis:

Nec tua priuatis crescunt æraria damnis.

Quia, vt dicebat Henricus III. Rex Castellæ, Constantinum imitatus: *Melius est publicas opes à priuatis possideri, quã intra vnum claustrum fisci seruari*; asserens, ditissimi *Regni Regem inopem esse non posse*: cum, vt inquit Cicero; *Singulorum e facultates, & copiæ, diuitiæ sunt ciuitatis, abundatq; Imperium eius, cuius subiecti sunt locupletes.*

13 Aliud patrimonium † eius est priuatum, quod ad personam, organicam Regis, & in concreto consideratam pertinet, f cuius est propria substantia: & Ærarium, in quo illa reponitur, a nostros appellatur, la Thesoreria; cuius administrator secũdum aliquos procuratori Cæsaris, & secũdum alios Comiti sacrarum largitionũ equiparatur, g & à nostris Thesaurarius generalis vocatur. Cui muneri † & officio præfectus est D. Ludouicus

14 Hieronymus de Bouadilla & Cabrera Comes de Chinchon, à quo ceteri patrimonij Regij exactores, quæstores, ac susceptores nominantur, & pendent, sed vtriusq; est dominus Rex, non solum dispensator, sed etiam, tanquam rei suę moderator, & arbiter potest libere, & pro libito disponere, quia vt inquit noster I. hC. res fiscales quasi proprię & priuatę Principis sunt; cuius tamẽ dispensationis, & Administrationis rationibus † est præ-

15 positus quidam a Rege, vocatus, Magister Rationalis i, apud quem omnes rationes fiscales exiguntur.

C In panegyr. in 4. consulatu Honor. pag. 172.
D Refert Roderic. Sancius in histor. Hispanica. 3 par. cap. 24. facit l. 14. tit. 5 part. 2. Ribadeneira en la institu. del Princip. Christia. cap 10. pag. 238 Petrus Gregor de repub. lib. 22. cap. 12. & 13.
E 3. officio Federic. Scotus ad rub. ff. de noui operi nunciatio. num. 157. & 186.
F Cap. si gratiose. de rescrip. Barbos. in l. quia tale, nu. 41. 80. & 81. ff. solut. matri. l. 3. § 1. de quadrie. pręscrip. l. apud Iulianum, alias, idem Iulianus 41. § fin. ff de leg. 1. Peregr. de iur. fisci. tit. 1. num. 6. & 7 lib 1 Renat. Chopin. de domanio Frãciæ, lib. 1. tit. 1. in princip. Gail. obseruat 21. nu. 17. lib. 1. Regnerus Sixtinus de regalib lib. 1. [illegible] p. 1. n. 28. & seq Bell[illegible] rub. 28. num 4 & 6 Afflict in pręlud. ad constitu. Neapoli. q. 17. nu. 4. & 5. & lib. 1. rub. 83 nu. 2. Aymon. consil 54. nu. 2. & cons 263. num. 7. & de antiquitat. tempo. 4. p. § absolutis, o. 33. Ruin. cons 108. num. 10. lib. 1. Ferdin. Vasquez de successio. creatio. 1. p. lib 1. § 26. nu. 84. Imol. cons 35. num. 23. Alexan. cons. 5. nu. 5. lib. 4. Ripa lib 1. respons cap. [illegible] n. 3. & respon. 80 num. 4 Geminia. cons 64. num. 3 Costa de successio. Regni Portugal 2 cap. 141. Igneus in l. donationes, quas diuus, num 42. cum seq C. de donatio. inter. Surd. cons. 47. num 18 & cons 53 nu 13. & cons. 12[illegible] num. 62 & deci Mantua. [illegible] nu. 11. Gregor. [illegible] op. in l. 13 tit. 9. part. 6. glo[illegible] d los Reyes, & facit tex in l. procurator. vbi Cinus & Ias. C de edendo. [illegible] §. hoc interdictũ, & ibi DD. ff. ne quid in loc. publ. l. bene a Zenone. C. de quadrie. præscrip. l. [illegible] C. de bon. vacantib. lib 10 l. 3. de offic procur. Cæsar. l. 2. C. vbi caus. fiscal. [illegible] 2. C. de aquæductu [illegible] 2. C. de offic. comit. rerum priuat. l. vlti. C. de agricol. & mancip. domes. lib. 11. l. 2. & toto tit. C. de fund patrimon. eodem lib. cap. Abbate, §. pro parte, de re iudi.
G Bursatus con[illegible] 325. nu. 25. & 26. [illegible] Iunior cons. 19 nu. 8. & 9. Budęus in notis ad l. vnicã. ff. de officio quæstoris, l. 1, C eod. Cas[illegible]neus in catal[illegible]g. glor. mundi, 6. par. consideratio. 17. cum 4. seq. Randers. decis. Pisana 4. nu. 199. Io. Fran. de Ponte, d cons. 49 nu. 60. l. 1. & ibi glos. C. de canone largitionalium titulorum li[illegible] 10. & l. in prouincijs, & ibi glo fiscalis arcæ, C. de numerarijs, lib 12. l vnica, C. de quæsto, & magist. lib. 12. l nullus. C. de palati. sacra lagitio vbi Lucas de Pena, Camil. Borrel. ad Bellug rub. 6. verbo Thesaurarius H In l. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loco publico. I De his omnibus agit Anto. Olinan. de iur. [illegible] c. c. 4. á nu. 52. cum seq. Alciat. de magistra. ciuil. vers. hosce procuratores. Camil. in addi. ad Bellug. rub. [illegible] b nu 6. & 8 verb. Thesaurarius. & Magister Rationalis. Guil[illegible]el. Budęus in notis ad Pandectas, tit. de offic quæstor. vers. qui autem Vrbani quæstores, pag. 294.

§. Deci-

§. Decimus sextus.

Venter & inteſtina, brachia,& manus, digiti,crura, ſeu tibię, pedes, oſſa, nerui, ac muſculi, corporis politici quibus officijs in Republica fungantur, & quomodo illis comparentur.

SVMMARIVM.

Carceres ſunt venter,& inteſtina corporis politici, & quare.1.
Carceres à quo, & in quo Vrbis loco fuerint Romæ ædificati.2.
Carceres ſunt de Regalibus.3.
Foris Aragonum circa carceres reſtricta poteſtas.4.
Alcaidi vtriuſque carceris à Rege nominantur.5.
Aedificatio & reparatio vtriuſque carceris ad quem pertineat.6.
Cura alendi pauperes carceratos, & eis tribuendi aduocatum, & procuratorem cui incumbat.7.
Viſitatio vtriuſque carceris per quos fiat.8.
Carcer non ad pœnam,ſed ad cuſtodiam inſtitutus,& quid de iure Canonico, & in Aragonia obſeruetur.9.
Fractores carceris puniuntur, & pro confeſſis habentur.10.
Commentarienſis etiam de leui culpa tenetur, 11.
Reus carceratus, quando debeat ſub fideiuſſoribus,vel iuratoria cautione relaxari.12.
Remiſſio carceratorum de vno loco ad alium, quando locum habeat,13.
Arma & leges ſunt brachia corporis politici, 14.
Scientia legalis, & ars militaris cur Regiæ appellentur.15.
Cum legibus agi poteſt, armis non eſt vtendum.16.
Legibus arcetur iniuſtitia domi, & armis vis ab externis,17.
Milites & Iuriſperiti ſunt manus horum brachiorum,18.
Iuriſperiti non ſunt poſtponendi militibus.19.
Aduocatorum ſalaria honoraria appellantur, 20.
Procuratorum, ſeu Cauſidicorum officium in Aragonia honorificum eſt, & nobilitati non derogat,21.
Militum & Iureconſultorum priuilegia, remiſſiue,23.
Virtus belli,& ſapientia pacis difficile in vna perſona reperitur,& quare.24.
Don Didacus de Portugal & Pimentel Marchio de Gelues laudatur.25.
Rex Aragonum ad expedienda negotia Regni ſecundum forum tenetur duos milites, & duos Iuriſperitos ſecumducere. 26.
Manuum digiti ſunt opifices, & artifices in corpore politico neceſſarij. 27.
Artifex non debet alterius officio ſe immiſcere,28.
Si in aliqua arte peritus in collegio non admittatur,habet recurſum ad ſuperiores,29.
Præmia virtutum, & pœnæ criminum ſunt crura ſeu tibiæ corporis politici,30 & 32.
In præmijs & pœnis diſtribuendis iuſtitia eſt ſeruanda,31,
Nobiles in pœnis pecuniarijs grauius,ſed in corporalibus leuius ſunt puniendi,33.
Quatuor cauſæ ex quibus nobilium peccata ſunt grauiora.34.
Nobiles in Aragonia non puniuntur pœnis corporalibus 35.
Priuilegio nobilitatis an poſſit quis renunciare,36.

Nobiles

§ Decimus sextus.

1 VENTER, & intestina huius corporis sunt † carceres, in medio vrbis, vel regionis construendi, *a*vt fe-
2 cit Ancus Martius † Numæ Pompilij nepos ex filia, Romanorum Rex, ad terrorem increscentis audaciæ, primus omnium eos media vrbe ad forum ædificauit, *b*qui
3 inter † regalia enumerātur, *c*& lege regia summa in illis esset potestas Regi nostro Aragonum, si illa foris Re-
4 gni *d* non reperiretur † restricta: vt nec sibi, nec suis officialibus, carcerem manifestatorum ingredi, ac in eo aliquam exercere iurisdictionem liceat: & ideo in pariete communi carceris Regij, fuit fenestra constructa cancellis munita, per quem possent rej manifestati interrogari. Sed hodie ex consultatione habita *e* cum Curia D. Iustitiæ Aragonum, permissum est, quod Regens Cancellariam Regiam, ac Assessor Gubernatoris, possint ingredi prædictum carcerem, ad interrogandum reos, in aula superiori eiusdem, etiam cum Consiliarijs Regiæ
5 Audientiæ commitati. Cuius carceris Alcaydus, † ex nominatis à Dipputatis Regni, à D. Rege eligitur, & ab eo si deliquerit in officio, inquiri potest. Alterius vero carceris Alcaydus, à Rege nominatur, & singulis annis in posse Çalmetinæ ciuitatis Cæsaraugustę homagium
6 præstat: & sicut ad curam Regni, primi carceris † refectio,

A Vt ex Platone & Tito Liuio tradit Simanc. de Repub. lib. 8. cap. 24. pag. 471.

B Stephanus Vibandus Pighius in annal. lib. magistratuum Pop Rom. lib 1 pag. 40. ad med post Liui. lib. 1. Polidor. Virgil. de inuento rerum lib. 1. cap. 3. vers. carcerem. Fra. Roman. lib. 5. de la republic. Gentil. c. 5.

C Farinacius consil. 51. num. 2.

D Vt in for. 1. & § titulo de custodia reorum, & in foro vnico, tit. de la prohibicion de carceles. Foro razonable cosa es, tit. de officio Iustitiæ Aragonum, Foro vnico, tit. de la carcel de los manifestados anni 1564.

E * In processu Hieronymi Valencia, super consulta.

ctio, & reparatio pertinet;ita & istius,ciuitati incumbit, *f* quemadmodum, & ad pauperum carceratorum † alimenta,ac aduocati,& procuratoris honorarium, ac solicitatoris mercedem,in primo carcere,ex publico Regni Ærario; *g* in secundo vero ex cõmuni ciuitatis bursa,pecuniæ expenduntur; & singulis hebdomadibus † vtriusquè carceris fit visitatio, primi à Iustitia Aragonum, vel aliquo Locumtenente,eius delegatione, vt à me fuit facta dum essem in curia. Secundi vero á Præside Regiæ Audientiæ,Regente Cancellariam, seu Assessore,comitantibus *h* nobis Regię Audientiæ criminalis Consiliarijs,&etiam à Çalmetina cum suo Assessore. Quó stomachus omnia superflua,& improba,squalida, sordida,& immunda corporisq; nutritioni nociua proijcit,vt ibi seruentur, & coerceãtur donec publica auctoritatè, & iudicum decreto,vel à Prouincijs exilientur, vel, si delictorum grauitas poposcerit, etiam huius vitę ex terminiũ patiantur. Qui carceres, cũ sint † ad custodiam tantum, *i* & non ad pœnam, saltem iure ciuili atento, *k* (licet iure Canonico, in atrocissimis, & grauissimis aliquando pœne loco admittãtur, *l* & in Aragonia, ratione sexus, vel nobilitatis, hanc iuris Canonici sententiam praxi receptam vidimus)Non debẽt esse subterranei,& nimis duri, sed tales, vt & crutiatio desit, & rei in illis sub fida custodia permaneãt; ita vt aut conuictos velox pœna subducat,aut liberandos custodia diuturna non maceret. *m* Sed quam diu carceri mãcipati sunt rei, diligentissime à commentariensi custodiendi sunt,cum si fractores † carceris extiterint, vltra quod illi pro delicto fractionis punientur, de criminibus

7 8 9 10

F Cerdan de Tallada en su visita de carcel, cap 5. num. 18.& 19. Gutierrez pract.lib.1.q.56.

G Cerdan vbi proxime, cap.6.num.21.&seq.& c. 7.nu.23.Boer.decis.324. & 325.

H For.vnic.tit.vt D.Rex in Audientia die veneris.

I l.aut damnum,§.solent, ff.de pœnis Menoch.casu 305 l incredibile, l,seru° C.de pœnis,l 1.C.de custodien. reis. Quintana Dueñas de iurisdict.& imperio lib.2.tit.2 nu.7. Villadiego in politica c. 5° §.18.nu.4.& seq.26. Antonius Zara in anatomia ingeniorum, & scientiar. sect 2 memb.16 pa.379. in fin & 380.in prin.Cyrillus Fulgeonius in summa criminal,rubr.52.§.5 & seq.

k Glos.in perpetua in d. §.solent.l mandatis. ff de pœnis & alia iura proxime allegata. Igo. es in l. 2.§.subuenitur.nu 16. & 21.ff.ad Silanian. Cerdan en la visita de la carcel c.3.nu.8.Simanc.in enchiridio. violatæ religionis, cap.57.nu 1.& de catholic.institutio.tit.16.num. 24.Petr.Greg in sintagm. 3 p lib.31.& 33.nu.24.

L Cap.nouimus.de verb. signifi.cap quamuis.de pęnis in 6. c.antiqua.de hære. Cerdan. vbi proxime num.9.Petrus Grego.vbi proxime.cap.32 per tot. Valançuela in defensione monitorij,aduersus Ducé & Rempublicam Venetorum 3.par. num. 219. & 220 & seq Bart.in l.imperium,num.8.de iurisdictione om.iudicum Menoch.de arbitrarijs,q 89.& casu 105.Anton.Gomez variarum resolut,3.tom cap.9.num.6.Solorzano de crimine parricidij,lib.1.cap. 23.vers.Iuri autem Canonico.pag.200.Simancas vbi proxime.tit.17.Francis.a Ponte cons.72.num.21: Belluga in speculo,rub.23.§ dicamus.nu.7.& 8.

M Corneus cons.325.num.4 vol.4.Bossius in praxi crimina tit de carcere. numer.5. Forus vnicus,tit. prohibicion de carceles.& foro 1.tit.de custodi.reorum, Bardaxi de offic.Guberna.in crimina. quæst.6. num 4.pag.201 & l.1.& l.2.ibi custodię squalore,& l.de his C.de custod.reor. Simancas de repub lib. 8.cap 24 late Farinacius lib.1.tit.4.de carceribus,& carceratis,quæst.27.cum seq.& post eum Hortensius Cabalcan.in tracta.de brachio Regio.2.par.

N l.in

nibus de quibus acusabantur habentur *n* pro confessis,
11 & conuictis, etiam Commentariensis † punietur, *o* (& si
leuis tantum in eo adsit culpa) & ad damna resarcienda
parti condemnabitur. Sed illud oportet animaduerte-
12 re, quod in causa criminali leui, † æquum est reos, vel
fideiussoribus, vel sibi ipsis committere sub iuratoria
cautione, *p* sed in graui, ex vinculis causam dicere opor
tet, *q* vel in causa ciuili, vt tædio affecti soluant. *r* Nun-
13 quam tamen † ex carcere, loci habentis iurisdictionem,
in Aragonia transmittuntur: nisi ex literis, quas perhor-
rescentiæ vocamus, D. Rex, vel eius Locumtenens ge-
neralis ad se causam, cum reis & prosecutoribus *s* euo-
cet: vel talis sit persona, *t* quæ à solo Præside regiæ Au-
dientiæ, vel Iustitia Aragonum oporteat iudicari, vel si
in territorio vbi captus existit non adsit iurisdictio cri-
minalis penes illius territorij dominum, vel si captus au
fugerit à carcere illius loci in quo acusabatur, nam in
his omnibus casibus, *u* & alijs à foris Regni exceptua-
tis carcerati in vno loco ad alium transmitti possunt, &
debent.

14 Brachia † huius corporis sunt arma, & leges, quibus
caput defenditur, & corpus in pace conseruatur: *x* le-
ges enim armis indigent, & arma legibus moderantur.
Quod si Princeps non instituerit Rempublicam opti-
mis legibus, & manu militari Regna, & maiestatem suã
custodire non curauerit, verendum est, ne aliquando ei
obijci possit, id, quod in priuatis damnis vsu venit, vt
iubeatur carere ædibus, quas noluit defendere. *y* Quæ
15 artes † bene imperandi, scilicet legum peritia, & ars mi
litaris, Regiæ appellantur, *z* quia eis Reges, pro bono-
rum

N l. in eos. l. nudos. vbi glos. puniendi sunt, ff. de custodia reorum, Boerius decis. 215 nu. 5. 9. & seq. Mascard de probatio. cõclus. 266. per tot. Molin. in repor verb. fractor carceris, vbi scholium Port. obseruan. 2. tit. de proditoribus, cui adde Couar. lib. 1. var. c. 2 n. 11. & 12. Pet. Dueñas, reg. 392. & 393.

O For. vnic. tit. de custodibus carcer. Farinac. de carcer. q. 31. n. 14. & seq.

P Forà estos dos capitoles, fol. 11. col. 1. tit. declaratio priuil gener. obser. penult. tit. de satisdando, obser. Item de quocumq; tit. de fideiussor for. vnic. tit. de capleuras de personas, anni 1553. Moli. ver accusatus, vbi Portol. nu. 23. & seq. & verb. fideiuss. el 2. Xuarez in tract. de fideiussor. in causa criminali per tot. Marsilis in praxi crim §. attingam, nu. 12 & 18. & §. quoniam n. 51. Molin. verb. capleuta, vers. caplebatoribus, vbi ponit regulam, & falentias, for. fin. tit. de manifest. personarum el 2. for. vni. tit. en que casos el manifestado, for. antepenul. tit. de appellitu. Molin. verb. actor. vers. Reus non est detinendus.

Q l. lege Cornelia. §. præterea, ff. de S.C. Silaniano. Brisonius de formulis lib. 5. vers. causam, p. 527.

R Molin. verbo. captus, verb. capi non possunt, in fin. ibi, & nota etiam. l. 1. C. qui bonis cede. poss.

S Obserua. 1 tit. de for. compet. obser. Item notandum de prìdil. mi it. Molin. verb. remissio & verb. per horrescentia, & per nos latius infra dicetur. Brisonius de formulis lib. 5. pag. 529. vers. rei etiam. Sesse deci. 208.

T Prout sunt nobiles, Domini vassallorum, & Infanciones in locis dominorũ habitantes, de quib. infra.

V d. obser. 1. & obser. Item licet de foro, tit. de foro comp. Molin. d. verb. remissio. & foro nouo Tirasonæ 1592. tit. de la remission de los delinquentes, Gama decis. 362.

X l. 1. in prin ibi. summa enim Reipublicæ tuitio de stirpe duarum rerum, oritur. C. de Iustin. cod. confir. man. l qui restituere, ff. de rei vendicat. Onosan. de re militari. lib. 2. c. 33. fol. 49. Petr. Greg. de repub. lib. 10. c. 1. nu 6. Camos in microco .. p dialog. 10. pag. 135. col. 1. Bobadilla in polit. lib. 1. cap. 10. nu. 1. & lib 4. c. 1. num. 30. & 31. Lipsius lib. 4. ciuil doct. c. 7. Conradus in templ omni. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 2. glos. armis, Cyrillus Fulgeonius in summa criminali. rub. 1. §. 2. num. 5.

Y In l. hoc amplius, in prin ff. de dãno infecto. not. per Bald. in l. 4. §. 1. ff. de offi. Proconsul.

Z Pet. Greg. de repub. lib. 10. c. 1. n. 2 & seq.

rum suorum conseruatione, & pacis, & belli tempore vtuntur: cum duo sint (secundum Ciceronem) [a] decertandi officia, alterum per disceptationem, quod ad Iuris consultos pertinet; alterum per vim, quod ad milites spectat, confugiendum ad † posterius, si vti non licet su 16
superiore; nec enim cū iure, & legibus agi potest, armis vti licet. De his duobus sensisse credo Virgi.[b] illis verbis:

Tu regere imperio populum Romane memento:
(Hæ tibi erunt artes) paciq; imponere morem:

Quibus dux, † quasi pestes omnis societatis arcentur, 17
in qua, vita hominis naturæ congruens, continetur: scilicet iniustitia domi, & ab externis vis.

Quorum brachiorum † manus sunt milites, & Iuris 18
periti; qui (vt inquiūt Imperatores [c] Leo, & Anthemi⁹) *Non minus prouident † humano generi, quam si prælijs, atque* 19
vulneribus, patriam parentesque saluarent: nec minus militare dicuntur, quam qui gladijs, clypeis & thoracibus nituntur: Et ideo aduocatorum salaria honoraria † appellantur, [d] ac 20
etiam procuratorum nostri Regni, qui in supremis tribunalibus causas agunt, qui aduocati in facto sunt, & causidici appellantur (quorum officium † honorabile est, 21
[e] & nobilitati non derogat) licet enim in alijs Prouincijs, officium procuratoris vile iudicetur, quod eo, iure ciuili attento [f] possint fungi etiam infames, tamen ex iuris canonici dispositione, [g] quā nos deficiētibus foris sequimur, infames ab eo repelluntur, † & in Aragonia se- 22
cundum consuetudinē regionis, & existimationem hominum, [h] hoc causidicorum officiū nobile & honorificum reputatur, cum corā Principe, & in Regijs supremis tribunalibus causas suorum clientū agant. Qui largo sumpto vocabulo sub nomine aduocatorum comprehenduntur, [i] quos licet vulgus procuratores appellet, causidici tamen, seu causarum patroni in iudicijs frequen-

A Lib. 2. officiorum.

B 6. Æneidos.

C l. aduocati. 14 C. de aduocat. diuers. iudicior. l. laudabili. 4 C. de aduoca. diuers. iudic. Tiraq. de nobilita. c. 29 per tot. Rolā. cons. 36. per tot. volu. 3. Burgos de paz in prohe. leg. Taur. nu. 253. & seq. Franc. Marcus decis. 791. num 5. p. 1 Bernard. Græueua pract. conclus. ad Gail. conclus. 42. & consideratione 1. p. 1. Vill adicgo in sua polit. cap. 5. §. 35. & 36. nom. 26. & seq. Anton Zara in anatomia ingeniorum, & scientiarum, sect. 10. 3. memb. 6. in prin. per tot.

D l. 1. § in honorarijs ff. de var. & extraordin. cognit. noster Regens Monter decis. Aragonum 14. & 36. & Greueua 1. p. conclus. 44. cum consideratione 1.

E Tiraquel. de nobilit. c. 30. num. 4. & seq. Canalc. decis. 41. num. 16. & seq. 2. p. & Grębeus cōcl. 43. considerat. 2. nu. 3. & considerat. 3. nu. 5.

F §. fin. & ibi glo. Faber. Angel. & alij inst. de exceptio glo. in l. Pedius. 7. & ibi Bart. ff. de recep. arbitr. glos. Bart. & alij in l. 2. §. hoc edicto. ff. de postulando. Tiraq. d. c. 30. n. 2. l. si quis procurationem 34. vbi glo. fin. C. de decurion. lib. 10.

G Cap. infames. 3. q. 7. glo. fin. in c. cum deputati & ibi DD. de iudicijs, gl. in cap. imperatorū, & ibi Abb. de iuram. calumniæ. Prodoscimus in tract. de differētijs inter ius cano. & ciuile. n. 16. & Zenetus in eo. tracta. diff. 19. nu. 2. Schraderus tract. feudal. par. 10. sect. 18. nu. 13. Ioan. Baptista Magonius in lucerna morali. tract. de nobili causidicorum exercitio. cap. 5. num. 10.

H Ex Bart. in l. 1. nu. 82. C. de dignita. lib. 12. Honded. post Ripam cons. 81 num. 13. Farinac. cons. 95. nu. 14. in fin. Ianus Langleus Semestriū, lib. 7. c. 14. p. 436. Alderan. Mascar. de statut. interpre. concl. 4. n. 205.

I L. 1. §. aduocatos, ff. variar. & extraordinar. cognitio. Specula in §. nunc de procuratorum. tit. de salario Bart. in l. 1. ad fin. C. mandat. Decius in l. inuitus. num. 2. ff. de reg. iur. Ioan. Lorinus in commen. in Acta Apostol. cap. 20. versu. pag. 900. col. 2. vers. patronorum, vel causidicorum.

K Bald.

quenter nuncupari solent cum apud eos vera fororum. & legum praxis existat: Vnde causidicorum officium in Aragonia honorificum est, multiq; possent numerari viri illustres, quorum parentes illud officiū exercuerūt, quod per se non est vile, sed per aliud, scilicet per cauillationes, & periuria, quibus aliqui vtūtur, vt inquit Bald: *k* in quibus redditur vile exercitium illius, ex praua natura personarum, non vero ratione officij; neque Imperator, *l* qui procurationis offitium vile esse dixit, ad hoc causidicorū munus, sed vel ad solicitatoris, vel procuratoris ad negotia, non ad iudicia cōstituti refferri debet; vel ad eos, qui si lucrum suadeat foros, & leges suis versutiis subuertere procurant, ac calumniantur, vt lites differāt, nō verò ad iustos causarū procuratores, quos omni honore dignos nostri semper iudicarūt: & ideo inquit noster I.C. * veteranos (qui vulgo à nostris, equites appellātur, seu milites honorarij inermis militiæ) posse fieri procuratores: istis manibus prædictæ artes exercentur, & qui eas executioni mandant, & in praxim redigunt: quales eligi debeant, laudans Honorium, docuit Claudianus his verbis: *m*

Ut fortes in Marte viros, animisq; paratos,
Sic iustos in pace legis, longumq; tueris
Electos,

23 Quibus ideo multa sunt † à iure priuilegia *n* concessa, quia vtūtur illis ad operandū, tam caput, quàm mēbra:

Et duo sunt, quibus extulit ingens
Roma caput, virtus belli, & sapientia pacis.

Quæ in vna, † eademque persona difficilimū est reperi-
24 ri: cum (vt inquit Salustius) *o* difficilimum sit, vt quis prælio sit strenuus, & bonus consilio; quorum alterū ex prouidentia timorem, alterum ex audacia temeritatem adferre plerunque solet, quod nos non semper verum esse sumus experti, cum hoc regnum summa cū felicitate, & pace gubernetur ab Excellentissimo D.D. Didaco de Portugal & Pimētel, Marchione de Gēlbes,
25 † viro clarissimo, sūma virtute, ac decēti seueritate prędito, qui inter milites, & arma, strenuus est Dux, ac in regio Martis Senatu prudēs Cōsiliarius, & inter paganos iustus, & equus Reipublicæ moderator, iustitiā cū moderamine benignitatis & clemētię subditis ministrās. Ex quo
26 Rex noster Petrus anno † millesimo trecētesimo quadragesimo octauo, Cęsaraugustę forū *p* edidit, ac legē cōstituit, quod dominus Rex tenertur duos milites, & duos

L iurif-

k Bald in d.l. si quis pro curationē. o. 1. & Magonis vbi sup. c. 4. n. 7.
L in d.l. si quis procurationem. iuncta l. vniuersos, C. de decurion lib. 10. Mago. vbi sup. c. 2 n. 1. & c. 4 n. 9.
* in l filiusfamilias, 8. §. veterani, vbi Bartol. ff. de procurat.
M in panegyr. in 4. consul Honorij, p. 172.
N Alex. in l. Cēturio. n. 3. & seq. ff. de vulga. Zabare. in Clement. 2. o. 2 [illegible] de magistris. Benedict in c. c. Raynutius, verb. testamentū; el 1. n. 21. cum seq. Georgius Acacius Enenkelius in tract. de priuilegiis militum per duos libros. Iacobus Benius Eugubinus in tracta. de priuilegiis iurisconsulto, centum priuilegia referens.
O in Iugurth.
P For. noicos, titu. quod dominus Rex teneatur duos milites, & duos Iurisperitos secum ducere, cū quibus negotia Aragonū expediantur.

iurisperitos secum ducere, quorum Consilio negotia
Aragonensium expedirentur.

Harum manuum † digiti sunt tot opificia, seu opifi- 27
ces, & tot officia, quæ in singulis prouinciis reperiun-
tur, quorum alia in arma, & bellum diriguntur; alia ve-
rò ad pacem tantum destinantur, alia autem vtrique
tempori, & pacis, & belli sunt communia: omnia ta-
men in hoc corpore politico maxime necessaria, *q* nul-
lus tamen † artifex alieno, sed tantum suo officio vti 28
debet, *r* ne officia turbentur, vt fuit sæpè declaratum
in Curia D.Iustitiæ Aragonum, * *s* Et idem fuit in Lu-
sitania decisum, *t* & mulctatur qui alterius officio se
immiscet, nisi in eo fuerit examinatus, & in collegio
illorum artificum admissus. *u* Sed si illi, aliquem, † qua- 29
litatibus, & requisitis necessariis ad officium, in eius
persona interuenientibus, admittere recusauerint, po-
terit per administratores ciuitatis, etiã inuitis, & cõtra-
dicentibus collegialibus admitti, vt fuit declaratũ in Cu-
ria D.Iustitiæ Aragonum die 4. Februarij anni 1587. * *x*

Crura, seu tibiæ, huius corporis † sint prẽmia virtu- 30
tum, & pœnę criminum; quæ, tanquam Deos vene-
randa dicebat Democritus, cuius ruinam minabatur
Antisthenes, si hęc abessent, quasi nulla in re solidiora
fundamenta Reipublicæ consistant, quàm in his, *y* cum,
vt inquit I.C. *z* *Non solum præmiorum exhortatione bo-
ni efficiantur, sed etiam metu pœnarum*, sępe enim metus
supplicij retinet, quos virtutis splendor non fręnaret,
& qui stultus est in culpa, sapiẽs fit in pœna; *a* & qui suo
exemplo ad malos mores alios prouocauit, suo emenda
tionis testimonio ad rectam reuocat vitam. *b* Sæpè
præmium propositum excitat animos, ne topore, & de-
sidia marcescant. Inde Theophrastus respondit: *Be-
neficia, honorem, & pœnam, humanam vitam conseruare, nul-
lamq; domũ, neq; Rempublicam* *c* *stare posse, si in ea nec rectè
factis*

Q Petr.Gregor.de Republ.lib.4.c.9.Marcus Antonius Camos in microsm. 2.p.dialog.19.Zamorensis in speculo vitæ humanæ, lib 1.c.23. cum pluribus seqq.noster Costa en el gouierno del ciudadano, lib. 3. à cap 1. Goelthasius de felici & infelici Repub. fol.12. versic. opifices verò. Casane. in cathalog.p 51. confide. 2. versic.si vero opifices, & considera. 32.

R l.consulra diualia. C. de testame. l.quicumque, C.de executorib.& acto. lib.12.c.singula, 89. dist. l.3.C.de fabricensib. li.11

* S In processu maiordomorum Medicorum. Et in processu maiordomorum delos tafetaneros contra los veleros. Et in processu maiordomorum de los espaderos contra los doradores. & die 24. Maij 1613. in processu maiordomorum caligariorum, contra sartores.

T Geor.de Cabedo 1 p. decis. 158.

V l. in prouinciis, C.de numerar.& actuar. lib 12 facit text & ibi glos in l. hac parte, C.de proximis sacror.scrinior. lib.12. l. fin.C.de assessorib & domestic.l, si quidem, C qui militare possunt, lib 12.

* X In processu maiordomorum Pharmacopolarum, seu de los Apothecarios super iurisfirma factorum in fauorem Cosmi Nouella.

Y Angel.Marhea.de via & ratio iur.lib.1.c.9.n.10 & c.11.n.28.Simã. lib.9. de Rep.c.20.& 22.Gaill, de pace publica, lib.1.c.3 n.7.& 8.Bobadi.in polit. lib.1 c.5 n.8.& lib.2. c 2 n.54.noster Rodo.Martin.in respon pro regno, n.203.cũ seq.Tapia de vera hominis nobili.lib. 1. fo.96 col.1.in fin.Ayala de iur belli, lib.3.c.20.per tot.Perr.Roizius decis. Lituanica, 3.n.19.Ioan.Costa en el gouierno del ciudadano, lib.3. .r Mariana de Rege & Regis institutio.lib.3.c 4.

Z in l.1.ff.de iust. & iur.

A c.qui ea.38 dist c si homo esses, 27.q.1.glos.pœna docentre, in c.3.de offic.legati.

B Concil.Triden.sess.24 de reformat.c,8.

C Cicc.lib.5.de natu.Deorum.

D Xeno-

factis, præmia extent vlla, nec supplicia peccatis. In quibus distribuendis;
31 † supremum reipublicæ caput, vti debet iustitia, quæ appellatur distributiua, vt pro meritis singulorum, honores, & pręmia conferat, cũ homo tanquam animal generosissimum, non plagis, vt asinus, sed præmiis ad officium inuitetur, quę conferenda sunt [d] non sine delecta, [e] ne magis proijcere, quàm dare videatur: [f] Nam

Egregios inuitant præmia mores,
Hinc priscæ redeunt artes, felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, despectaq; musæ
Colla leuãt, opibusq; fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum studio, cum cernat vterque;
Quod nec inops taceat probitas, nec inertia surgat
Diuitiis. [g]

Qui enim (inquit Iuuenalis) [h] *virtutem amplectetur ip-*
32 *sam, præmia si tollas?* Sicut enim alimento † corpus nutritur; ita animus laude, honoribus, & pręmio sustinetur: & sicut agriculturæ finis, est perceptio frugum; ędium constructio, est habitatio; nauigationis, diuitiæ; & certaminis, corona; ita laborum omnium in Republica à ciuibus susceptorum, aut suscipiendorum finis, est præmium: inde præmium appellatum, *quasi prauium ad laborem*, cum eius spe vnusquisque ad heroica facinora, quasi stimulo exagitatus impellatur, eoque illectus læto animo laboret. Et pro qualitate criminum, habita ratione sexus, ætatis, & dignitatis [i] delinquentes, legitimis pœnis plectantur, ita vt no-
33 biles pœna pecuniaria grauius puniantur, † sed corporali mitius. [k] Quinimò in Aragonia, licet nobi-
34 lium † peccata sint grauiora. [l] Primò propter repugnantiam actus peccati ad magnitudinem. [m] Secundò, propter exemplum, seu scandalum. Tertio, propter ingratitudinem, cùm maiora à Deo, quem offenderunt, acceperint bona. Quartò, quia, cum excellant cęteros potẽtia, facilius possunt resistere peccato, [n] ta-
35 men de consuetudine regni † non puniũtur pœnis corporalibus, sed tãtum nobiles capiũtur, si deliquerint, & capti detinẽtur ad volũtatẽ, & mercedem domini Re-
36 gis; [o] cui priuilegio † per nobilem renũciari nõ posse à

D Xenoph lib. de institutio. Principis.

E l. fin. C. de tyronibus, lib. 12. l. 1. §. in honorariis ff. de var. cognitt. Petr. de Ribadeneyra en la institució del Principe christiano, lib. 2. c. 5.

F Seneca de benefic 2. c. 1. pluribus exornat Ioãnes Chokier in thesau. aphorismor. politic. lib. 2. cap. 5. & cap. 17. per tot.

G Claudian. in laude Stiliconis, paneg. 2. pag 239

H Satyra 10. Menoch. cõsil. 228. sub num. 14.

I l. 2. §. fin. ff. de iure fisci, l. 2. ff. de termino moto, l. qui cum vno, §. fin. ff. de re milita.

k gloss. communiter recepta in cap. cum quidã, in princip. de iureiuran. Couar variar. resolut li. 2 cap. 9. num [illegible]. & 4. Cuitali de nobilitate, 5. p. n. 1. & seq. 12. vol tracta. Casane in cathalogo gloriæ mundi. p. 8. consideratione 33. Sesse decisio. 11. par 1.

L Mexia in pargmatica panis, conclus. 6. num. 21. & 22.

M gloss. in cap. qui viderit, 12. q. 5. ibi, Vel magis Clericus propter gradũ altiorem.

N ex D Thoma 1. 2. quęstio 7[illegible]. Tiraquel. de pœnis tẽper. causa 31 n. 20.

O obseruant. 2 tit. de pace, Bardaxi in Foro fin. titu. de foro compet. & in tract. de offi. Gubernato. quæst 5. n. 96. & Molinus verb. nobiles, versic. 1. vbi eius additionator Portolea Foro vnico § item statuimus, quod si quis miles, titu. de confirmatione pacis.

multis traditum eſt, p non tamen deeſt, qui contra-
rium ſentit; q qui ſi à richis hominibus non deſcen-
dant, hoc priuilegio † non gaudebunt, quantumuis
in ſua patria nobiliorum numero ſint adſcripti; *r quia 37
hoc priuilegium, reſpectu richorum † hominum reg- 38
ni conſuetudine introductum, non debebat ad a-
lios extendi, ſ qui ad inſtar richorum hominum reg-
ni, priuilegio Regis non fuerint redacti, hi enim, qui
primo richi homines † dicebantur, poſtea nobiles 39
fuerunt appellati, t ipſi, & eorum poſteri, vel qui ad
eorum inſtar per D. Regem fuerint priuilegio crea-
ti. Quod ſi prædictis circumſtantiis à iudice pruden-
ter penſatis, eius conditionis ſit, vt ſuper crimine diſ-
penſare non valeat, nihilominus tamen † poterit, ex cau- 40
ſa, legis pœnam vel augere, vel minuere, u quamuis
regulariter certa & diffinita à lege eſſe ſoleat, & ex iu-
dicis arbitrio non dependens, x de iure namque certo
etiam prętextu æquitatis aliquid immutare iudex non
poteſt: ſed de iure controuerſo interpretatione mol-
liri, & declarare illi eſt permiſſum in quæſtionibus
vero facti, quæ à ſubſtantia probationum dependent,
latius eſt iudicibus & Magiſtratibus conceſſum arbi-
trium. y

Pedes, quibus tam caput, † quàm membra mouētur, 41
ſunt Legati ſancti; z quos Princeps ſuprēmus, pe-
nes alios Principes, vel Reſpublicas liberas habet,
pro Regnorum ſuorum vtilitate: quorum Lega-
tio,

P Otalora de nobilitate 2.p.3.partis.cap.9 nu.8. Burgos de Paz conſil 10. num 17. Deñas regula 190 limitatio. 4. Gregorius Lopez in l.34.tit.34 gloſſ. 1.parti.7. Gomez de Ameſcua de poteſtate in ſe ipſum. lib.1. cap.15. nume.10. Baeça de inope debitore, cap.16 num 56. Auiles in proœm cc. prætorum, num.27. Garcia de nobilitate, gloſ.6. nu.21. Azebedo in l.4 & 5 tit.2 lib.2. nouæ Recopilatio. num 55. Villar Maldonado in ſilua reſponſorum, lib.2 reſponſ.6. num. 15. Gutierrez de iuramento confirmator. cap.16. nume.37. & ſequen. 46. & num.61. communem dicens.

Q Barboſa in l.alia, § eleganter, num.17. ff. ſoluto matrimonio. Ameſcua in priuilegio quod habet Caſtellæ infantiones, ne pro debito ciuili poſſint carcerari ad patres. diſputans vbi ſupra lib. 2. cap.23. per tot.

*R Ita fuit declaratum in regia Audientia die 26. Auguſti 1557. in proceſſu procuratoris aſtricti ciuitatis Cæſaraug. contra D. Ludouicum Pardo nobilem Valentinum & 24. Auguſti 1615. ex tribus Conſiliariorum voto in proceſſu D. Ludouici Querald nobilis Cathalani ex priuilegio in appellatione, ſuper repulſione iuris firmæ. Alij vero duo Conſiliarij firmam eius admiſerunt pro vt fuit admiſſa o. Martij 16 Curia D. Iuſtitiæ Aragonum ex voto quatuor Locumtenentium.

S Bald. in cap.1. §. porro, num.7. tit quæ fuit 1. cauſa beneff. amittend. in vſib. feudor. Iaſ. in l. fin. num.3. ff. de in ius vocando per gloſ. ſi in iudicio, §. item mixta. inſtitu. de actio.

T obſeruan. item de conſuetudine, cum quinque ſequen. de priuilegio generali. Ioannes Gutierrez practicar. quæſtion. lib.3. q.14 num 11

V Couar. vbi ſup. c 9. n 6. & 8. Sixtin, de regalib lib.2. c.8 n.15. Bart & Bald. & DD. in l. hodie, ff. de pœnis. Tiraq de pœnis temperan, in præfatio. n.16 Gail de pace publica, li.2. c.9 n 22. Rebuf. in l aliud eſt fraus, § inter multā, verſ. Ve tamen, de verb. ſignif. facit text. in aut facta, ff. de pœnis, l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his qui notantur infam. l.2. & 3. C ex quib. cau. infam irrogetur. Mining. cēt. 2. obſer. 54.

X l 1. §. calumniatorib ff. ad Turp lia. d. §. inter multā, & l. ſi qua pœna, de verbo. ſignific.

Y l.3. §.3, de probatio.

Z l. ſanctū ff. de rer. diu ſ. l. fin. ff. de legatio. Iacob. Calic. de iur. regalib. priuileg. 141. Ayala de iur. belli, lib.1. c.9. a n.5. cum ſeq Leli. Zechi de Principe, lib.2. c.1. n.9. pag. 188 Rebuſ in pragma. ſanctione, tom.2. tit. de cauſis § item circa, verb. Ambaſiatores, fol.39. p.2. Cabedo de ciſ. 216. par.2. Legatus Caroli Paſchalij cap.23. cum ſeq.

A Legatus

tio, a siue illa sit ordinaria, † siue extraordinaria, semper magna, seu maxima, ac sæpè illustris appellatur, ad differentiam illius, quæ parua legatio dicitur, qualis est eorum, qui à patria ad summū Principem missi sunt, b quibus omnibus † ius reuocandi domum est concessum: c sed ne contemnatur
43
44 † legatio, seque contemni putet is, ad quem mittitur, ex nobilioribus, & proceribus mittere oportet, d qui & nobilitate, & diuitiis cæteris præltent; nam vt diues habet in re quod amittat, ita nobilis in decore, quod inquinet, qui scientia poleant, maxime cognitione iuris, peritia historiarū, & eloquentia, quibus accedat experiētia, quæ est prudentiæ formatrix, necnon etiā venustate corporis, licet sæpè magna ingenia amant latere in corpusculis & excelsi animi eligunt domiciliū humile, cum vt inquit Ecclesiast. e *Breuis in volatilibus est apis, & initium dulçoris habet fructus eius.* Et hoc, vt legati dignitas, & eius à quo mittitur, & eius quoque, ad quem destinatur, dignitati respōdeat, & vt fidelius, ac prudētius muneri iniuncto satisfaciat; maximè si talis legatus, non tantū referēdi, sed libera mandata decernendi, & cōstituēdi rem, & negotiū, pro quo missus est in mandatis acceperit. Li
45 cet ex Cicer. Guilli. Budeus f liberā legationem † appellauerit, quæ ornamenti, honoris, commodique proprij causa conceditur, cuius vestigia in legatis natis, à Romana Ecclesia in Proninciis constitutis, manserūt; g sed in hac ciuitate, & regno, non solum non reperitur qui le
46 gationem recusare desideret, vt Callistus, † cuius meminit noster I.C. h sed imo frequēter summa opera suffragia ambiūt, vt legati mitantur, & quidem legatione libera, hoc est rerū priuatarū causa, legationes obeūt, vt cōtrouersias, eorūq; causas, & lites, & honores, quos ambire procurāt, habeāt, legatorū personis acceptis cōmēdabiliores, atq; fauorabiliores, vel gratiā Principū, ad quē mittūtur, aucupēt, & ad sui animi desideria cōsequēda, eorū à quib⁹ mittūtur (nō suo nomine) sępè abutūtur: in
47 duob⁹ tamē nolūt legationis † liberę cōditionē sequi, cùm hi, qui legatione libera fungebātur, i nec publico sumptu alebantur, nec reipublicæ causa abesse censebantur.
48 Ossa huius corporis † sunt arma, exercitus, milites, ac duces belli, castra munita, seu fortalitia, K (quæ,

A Legatus Caroli Paschaiij, c. 64. & 77.
B l Legatus creatus, 12. ff de legatio.
C .l. 2 §. legatis, l si quis aliena, 5. in fin. l. si quis in legatione, 8. l. nō alias, 24. cū pluirb. seq. ff. de iudi cañ. de for. competen: Pet. Pec. in trac. de iure sistēdi, c. 5. o. 9. & Lu. in spe cu. rub. 21. §. & primo, n. 3 Ludol. Schrade. tract. feudal. p. 10. sect. 1. n. 16. Conar. practic. c. 5. n. 1. & seq.
D l sciendum, §. ordine, versi de primatibus iuris ff. de legatio. c. ad Apostolicę, ibi, Magnæ authoritatis viros, de re iudicata in 6. plura suo more cumulans Tiraq. de nobilit. c. 20 n. 43. & seq. & in præfatio. de iure primogenitor. n. 125. Legat. Paschal. c. 15. & 16.
E cap. 12.
F in notis ad l. qui libera legatione, 14 ff. de legatio. pag. 232. Vvalsan Lazius in commen. Reipub. Roma. lib 2. c. 6 pag 262. in prin. l & versi. Legationes liberæ. pag. 176.
G c 1. de offi. legati. Gābar. in tract. de offi legati à latere, in princ. n 9.
H In l. filio, 6. ff. de legatio.
I Legatus Caroli Pascha. c. 15. pag. 51. post med.
K Iust. Lipsi. ciuil. doctri. li. 4. c. 7. Lel. Zechi. lib 2. c. 2. n. 7 pag 358. & seq. & c. 3. n. 3. pag. 385.

ſi ad ſe tutandum ab hoſtibus neceſſaria non ſint, amouenda monuit Xenophon) *l* ſed, qui illa habuerit ſub eius manu, ita illius regionis res habebit ſubiectas cum perſonis, vt nec vlla pacta legitima inuitus à ſubditis cogatur ſeruare; vt, exempli cauſa, proponitur apud Ioannem Magnum *m* de illa Margarita, Danorum, & Nouergiorum Regina, quę cùm Albertum Sueuorum Regem ſuperaſſet, & cępiſſet anno Domini 1395. certis pactis à Suecis & Gothis in regnum recepta eſt, ne publica regni officia, ſiue arces, vel caſtella, ſeu munus iudicandi aliis, quàm in regno natis committerentur, & ne vlla inſolita tributa, aut onera incolis imponerentur, niſi regni Suetiæ Senatu conſentiente; quorum neutrum, ſua potentia vtens, ſeruauit, ſed proceribus iuſiurandum illi obijcientibus reſpondit, & interrogauit, haberent nè diplomata conuentionum? illis, apud ſe habere reſpondentibus, & quidem probè ſeruari, tyrannicè reſpondit, ſuadeo ego vobis, vt literas datas diligenti cuſtodia obſeruetis; nos autem caſtra, ciuitates, & omnes regnorum noſtrorum partes diligentius obſeruari curabimus. Alij *n* autem oſſa Reipublicæ, nobiles, & magnates regni eſſe tradunt.

Nerui ſunt leges, † quę vel manu regia, ſeu Imperiali à Ducibus ſeruantur in caſtris, vel pacis tempore à Magi- 49
ſtratibus executioni mādantur in vrbibus, cùm vtræq; à cerebro, hoc eſt, à maieſtate ſupremi Principis originē ducant. Sed alij volunt, leges animam † eſſe totius cor-
poris politici; quia quemadmodum multa corporis 50
mēbra ab vna anima vniuntur, & omnes cauſę ab vna prima dependent; ſic Reſpublica, diuerſis partibus conſtans, vniri lege debet, quæ eas ſimul in earum officio peragendo ritè coniungat, & ob id vt anima in corpore dicitur, quę ei vim tribuit operandi, nempe bona agendi, & contraria vitandi; ſic & lex in Republica eam vim, adiecta pœna, & præmio præſtat, vt quidam mutus Magiſtratus, qui nec furore iraſcitur, nec ambitione ducitur, nec paſsione mouetur. Vnde dicere poſſumus, potius neruos iſtius † corporis eſſe di-
uitias, *o* in ærario publico reconditas: vt cumque ta- 51
men ſit, illud certum eſt, totius iſtius corporis politici harmoniam † muſculis, hoc eſt obedientia, & iuſti-
tia colligari, ne diſſoluatur. Prima eſt à ſubditis Re- 52
gi, eiuſque Magiſtratibus præſtanda. Secunda verò ab eis inter ſubditos, ſecundùm, iuris, & ęquitatis rationem diſtribuen-

L Pediæ Cyril. lib 7. num. 21. Lelius Zechius de Principe. lib. 1. cap. 1. nume. 13. pag 304.

M lib. 21. & Petrus Gregorius de Republ. lib. 7. cap 19. num. 12.

N Mexia in pragmatica taxæ panis, concluſ. 6. nume. 8 fol, 111.

O Leo in nouella conſtitutione, incipit, Si pecuniarum nerui, eſt 52. in ordine, titu. vt tam veterum Principum, quam recentiorum numiſmata. Petrus Gregorius de Republ. lib. 1 cap. 1. Bobadilla in politica, lib. 5. ca. 4. ante num. 1. Cuiac. lib. 6. obſeruatio. c. 19. B. Ioánnes Coki. in theſau aphoriſ. politicor. lib. 2. c. 10. Cicero in oratio. pro Lege Manilia. Quintilia. declamatio. 34. Lelius Zechius de Principe lib. 2. cap 3. n. 8. l. 1. §. in cauſa, ff. de quæſtio. Antonius Zara in anothomia ingeniorum, & ſcientiarum, ſectione 2. membro 16. pag. 380 & ſeq.

distribuenda, & ideo si D. Rex, vel qui eius nomine præest in Regno aliquid præceperit, vel ad se, ob seruitium Regis concernentia accedere iusserit, & subditus tale mandatum contempserit, aut alias fuerit inobediens, ad instantiam procuratoris fiscalis acusari, & puniri solet, * *p* quia delictum † est non parere mandato *Regis*. *q*

P * Ita fuit pronunciatũ in curia D. Iustitiæ Aragonum, in processu procuratoris fiscalis, cõtra Hieronymum Ribera, & Martinum Sellan ciues Oscẽses die 9. Ianuarij 1591. & in processu Procuratoris fiscalis, contra Antonium de Aybar Tirasoné. die 30. Iulij 1596. & in Regia Audiencia, in processu Ioannis Molinos super criminali, die 9. Iulij 1596.

Q Roland. cons. 1. nu. 41. lib. 2 Decia. cons. 14. lib 3. Corsetus de potestate Regia, q. 89. Bellug. in specul. rub. 12. §. quædam. num. 45. Gregor. Lopez in l. 16. tit. 13. part. 2. glos. 4. & l. 33. glos. fin. tit. 16. part. 1. Auenda. de exequend. mandat. lib. 1. cap. 2. num. 14. Gramat. decis. 40. Auiles in cap. 1. Prætorum, glos. de los maudamientos, num. 3. & 4. Menoch. casu 365. num 14. Couarru in cap. alma mater. §. 9. num. 3. & 4. de senten. excommun. Bossius in praxi crimina. tit. de Principe, nu. 68.

§ Decimus septimus.

Rex Aragonum est caput supremum Regni, nec eius maiestas legum obseruatione minuitur.

SVMMARIVM.

Aragonensium fides erga suos Reges extollitur à Rege Martino remissiue, 1.

Non est minor potestas, & maiestas Regis Aragonum, quod consensu populi leges ferat, & factas deroget. 2.

Quod consensus populi Aragonensis pro ferendis, & derogandis legibus sit necessarius à lege Regia profluxit. 3.

Regni forma destruitur si ex arbitrio, & non secundum leges gubernetur. 4.

Obseruatio legum non imminuit auctoritatem Principis. 5.

Vbi leges præualent cessant violentiæ, & tirãnydes. 6.

An fuerit vtile, officium Iustitiæ Aragonum esse perpetuum, ita vt nec per D. Regem auferri posset. 7.

Rex nunquam tollit beneplacitum in officijs semel collatis, nisi ex iusta causa, & ideo perpetua dici possunt. 8.

§. Decimus septimus.

CAPVT supremum huius Regni Aragonum, est Dominus noster Rex: cuius maiestas non minuitur ex eo, quod solus, absque consensu membrorum huius corporis politici, quod (vt diximus) in quatuor Regni stamentis repræsentatur, leges condere non valeat, vel semel latas derogare, sed illis à se, de consensu curiæ, & quatuor eius brachiorum latis, teneatur obedire, cum certa sit Regia maiestas, pro antiqua Aragonensium fide erga suos Reges,

A Hiero. Zurita lib. 10. annalium.cap.65. & Hieron. de Blancas in comment.rerum Aragonensiũ tit. de Comitijs Aragonum pag. 176. referentes, verba orationis ab eo habitę Cæsaraugustæ, anno 1398 incipientis hæc est fides vestra.
B Cardinal. Paleotus de consultatio.par.1.q.1.ver sic.qua propter.
C l humanum, C.de legibus, Anton. Sola in prohem cõstitutio.Sabaudię, glos. 2.nu.40.
D Ioan.Chochier.in thesaur.aphorism.politic.lib. 2.cap.2.exemplo.20.
E Lib 1, epigram. ad Federicum Regem.
F In pandgyri. in 4 consul.Honorij, pag 165.
G In l. digna vox. C. de legibus.

REGES, inuiolabiliter obseruata, quam maxime † extulit 1
Rex noster Martinus, a asserens nihil cum eorum con-
sensu acturum, & ordinaturum, quod ad beatitudinem
Regni, & gloriam REGIS non redundet. Quemadmo-
dum enim ex multis scintillis lumen vnum accenditur,
ita copulatis multorum mentibus, quæ antea diuisæ
erant, solidius humanarum rerum administrationibus
prospicitur: b & ideo semper optimum iudicatũ est con
silium, quod plurimorum consensu comprobatur. c Nec
ex hoc minorem † potestatem in nostro REGE Arago- 2
num admittimus, imó potius optimatum, & populi as-
sensu, plus roboris, ac potentiæ Regibus accedit; & pro
gressus longe sunt feliciores. Est quippe Rex, qui iu-
bet, qui statuit, licet consensu populi, in quatuor stamẽ-
tis repręsentati, & sicut manus in digitos distributio,
eius nec robur, nec decus imminuit, d sed illius vsũ, ex
peditiorem, atquè vtiliorem reddit, cum semper ab eius
pendeat imperio, illos huc, vel illuc deflectere: sic REX
noster, auditis sententijs quatuor brachiorum, seu stamentorum REGNI, po-
test eas, tanquam digitos in manu comprimere, aut, si placeat, secundum
eas, leges ferre. Qui populi consensus, † pro legibus de nouo ferendis, vel 3
antiquis derogandis, cum proueniat, secundum aliquos, ex lege REGIA, quæ
Regis principatum stabiliuit; non esset regere populum, nec ordinare REM-
publicam, sed destruere REGNI formam, † si omnia ex arbitrio licerent, cum 4
licet omnia, potentia si dominetur valeat, tamen tunc regnandi materiam,
& subiectum sibi adimit. Quia (vt inquit Sanazarus) e *Publica res, & æquum
Imperium tunc sibi constet, cum Rex, quod iubet, ipse facit*: Non enim legitime iu-
bet, qui nescit obsequi, nec recte imperat, qui mentis, atquè animi ratio-
ni; vnde verum fluxit imperium, non paret, atquè ita suassit Claudianus f
Honorio, his verbis.

In commune iubes si quid, censesque tenendum,
Primus iussa subi; tunc obseruantior, æqui
Fit populus, nec ferre vetat, cum viderit ipsum
Autorem parere sibi.

Inde Imperator g dignam esse maiestate regnantis vocem iudicauit; se legi-
bus alligatum, Principem profiteri; cum ex iuris auctoritate eius pendeat
auctoritas, & maius imperio sit, legibus subijcere Principatũ, ac tanto ma-
gis maiestas fulgeat, quanto, is qui eo cognomine vtitur, sanctior, & iustior
est,

est, cuius dignitas, & † auctoritas non minuitur leges
5 subditis obseruando, imo augetur, & eius status firmior redditur, vt respondit Pithac. Cresso interrogāti, quod maximum putaret imperium? id (inquit ille) in quo leges plurimum valent, nam ibi minimum † est tirannydis, & violentiæ, vbi illę multum obtinent maiestatis, atquè roboris, quo argumento vsi fuerunt nostri, vt Regi Alphonso Quinto *h* suaderent confirmationem fori, ęditi *i* à Regina Maria Cæsaraugustæ, super perpetuitate † officij Iustitiæ Aragonum, quam importunis petentium precibus impetrarunt, & eam *K* ex proprio iuramento vallauit, iam tunc incommoda, & damna, quæ ex tali officij perpetuitate oriri sperarentur, prædicens: & ideo merito tali constitutioni forali fuit, nouo foro Tirasonensi, anno 1592. ædito, derogatum, & officiū Iustitiæ Aragonum ad beneplacitum Regis reductum, *k* sed cum Reges nostri, † pro eorum summa iustitia, nunquam soleant aliquem dignitate semel concessa, nisi ex magna causa, priuare, vel honore elargito destituere, ad huc hoc officium perpetuum dici potest. *l*

H Hieron. Zurita lib. 15. annal. cap 8.
I Foro, como segun la ment. tit. de offic. Iustitiæ Aragon. for. otro si. Foro. Item por quitar, eodem tit.
K Tit de offic. Iustit. Aragonum.
L Argumento l. Iurisperitus, in princ ff. de excusat. tutor. Bart in l. de pupillo. § si quis ipsi Prætori nu. 2 vers. quæro, ff. de oper. noui nunciatione glos. in Clement. 2. verb. per electioné, de rescript. Padilla, in l. cum quis, nu. 34 C. de iur. & fact. ignor. Burgos de Paz consil. 21. num. 4. Guillelm. Benedi. in cap. Rainutius, verb. duas habens filias. nu. 36. Boher decis. 149. nu 18. Gutier lib. 3. pract q. 11. nu 2. & seq. Cabal in. mil. leloq 217. num 1. Petrus Erodius rerum iudicat li. 2. t[illegible] 9 cap. 18. Bardaxi in for[illegible] priuilegium generale Aragonum. nu. 2.

§. Decimus octauus.

Ad Regem Arago[illegible]um spectat Curiarum congregatio, & an expediat, quod illa frequens sit.

SVMMARIVM.

INter Romanos erat potestas apud Reges congregandi curiata comitia sicut, & apud nostros. 1

Rex simul cum Curia quare maiorem auctoritatem habere dicatur, 2.

Curiarum frequens congregatio, quare vtilis, 3.

Rex comparatur medico, & Regnum corpori phisi[illegible]. 4.

A quibus fuerint motæ seditiones in hoc Regno, & ex quibus causis. 5.

Quæ fuerit intentio seditiosorum in turbando pacem, & publicam quietem, qua Regnum fruebatur. 6.

Rex quid manu militari exercitus intenderit facere. 7.

Rex Philippus Primus Tirasonam ad celebrandas Curias Aragonensibus venit. 8.

Ex longa Regis absentia quæ damna sequantur, 9.

Quo tempore Curiæ deberent à Regibus secundum forum celebrari. 10.

Concil. gnālia quo tēpore deberēt celebrari. 11.

Conci-

Concilia Prouincialia debent celebrari de trien nio in triennium,12.

Tempus conuocandi curias in meram facultatem Regis,& Concil. generalium Roman. Pont. & Prouincialium Archiepiscoporum est redactum,13.

Concilium Prouinciale fuit celebratum Cæsaraugustæ, anno 1615. à Don Petro Manrique,14.

Don Ioannes Georgius Fernandez de Heredia Comes Fontium Iberi laudatur.15.

§. Decimus octauus.

AD Regem,tanquam ad caput supremum,spectabit,
membra † hoc est populum,curijs arcessitis congre 1
gare,& in eis præesse *a* quemadmodum apud Germa-
nos ad Imperatorem spectat,*b* & apud Romanos pote-
statem habendi curiata Comitia habuerunt primum Re
ges, pœnes quos summa rerum omnium potestas fuit,
ista autem forma Reipub.mutata, Regibusquè exactis,
ius vocandi populum ad Comitia Curiata in alias per-
sonas translatum est,*c* & tunc istud caput supremum,cō
iunctum membris, † non est mirum, quod sit excellen- 2
tius se ipso,à corpore,seiuncto,& separato, cum coniun
ctim rempub. constituant, & repræsentent. Quo sensu
nouissime quidam nostri seculi vir doctissimus,*d* in Ara
gonia maiorem reipub. quam Regum auctoritatem es-
se tradidit: nec mirū, cum etiam Pontificem cum cętu
Cardinalium,vel in Concilio legitimo, eius auctoritate
congregato, existentem, maiorem se ipso solo, habere
auctoritatem, dicant. *e* Quod idem de Episcopo cum
Capitulo, *f* qui etiam vnum pariter corpus cōstituunt,
g & de Imperatore cum Senatu dici poterit. *h* Nequè
hæc curiarum † congregatio tardius fieri debet, cum
oporteat Principem vultum suum subditis ostendere, 3
i quia frequentibus Comitijs, seu Conuentibus (qui
patria

A Belluga in specul.Princip.rub.1.num.2. vbi Camillus.verb.Princepi,Ancon. Oliuan. de iur. fisci, cap.4.num.16. & cap.6. num.17. & ib. Georgius Cabedo,2 par. decis 3.n. 2. Bardaxi in foro vnico, tit.de generali curia Aragonensibus celebranda, Blancas in commentariis rerum Aragonensium, p. 371. & seq. de Comitijs Aragonum.

B Prudentius de Sandoual,2.par.hist.Imp.Caroli V.lib.26 §.7.fol.5.col.2.

C Ioan Rosin antiquita. Roman.lib,6.cap.4.& Sigonius de antiquo.iur.ciuium Roman.lib.1.c.17.

D Ioan.Mariana, de Rege & Regis institutione, lib.1.cap.8. pag.88. vers. in ijs gentibus. Michael Martinez à Villar in appēdice de ionata fidelitate Regni Aragonum, §. 9. pag.252.

E Rodulphus Cupers, in tract.de sacrosan Ecclesi. vniuersali. in prælud. nu. 25.& 32 cum seq.Ripa in rubr.de constitutio.n 22

F Cap.1.de excessib.prę lat. Barbat. de præstant. Cardinal.q 2.n.18 Felin. in cap.causam,nu.3.de indic.& in c.edoceri. vers.prima declaratio. de rescript. las in l.placet, C.de sacrosanct Eccles.

G Ioan.Francis.de Pauinis in tract.de offic.& potestate Capituli sede vacante,prælud 5.nu.2.

H Bald.in l.cum multa.o 2 C.de bon.quæ liber.cum multis alijs quæ adducit pro nostro instituto Petrus Louic.Martinez in respons.pro Regno,nu.213.& 214.

I l.1.C.publicę letitię,lib.12.ibi. si sacros vultus inhiantibus fo[illegible]e populis inserimus. vbi glos. addit quia tenemus publicam Curiam.Paris de Puteo de sindicatu,tit.de excelsib.Regum,§.Rex autem,nu.6. cum seq.

k Vt

patria lingua curiæ appellantur) *K* vbivis ex ocasione à Rege celebratis, Regia maiestas, eiusque summa auctoritas mire extollitur, suaque præsentia lites, odia, dissidiaque mota, antequam longius serpant, sedabit, compescetque: cum se sens in solio dissipet *l* omne malum. Principijs namq; obstare, in tempore quę malis occurrere, † non minus quam oculati medici, *prouidi quoq;
4 opus est, atque munus Regis. Neque enim ille diligendus est medicus, qui ęgrum ad extrema deducit, vt post medeatur, sed qui ante prouida cautione minitantem morbum necat, iuxta illud Ouidij. *m*

Principijs obsta. Sero medicina paratur,
Cum mala per longas conualuere moras.

4 Sicut enim in corpore phisico, † quotidie agregatur aliquid, quod diligenti indiget curatione, & humores morbosi generantur, qui nisi euacuentur putrescunt, & suffocant alios, & febres procreant, ita quoque republica, vel ciuitas gliscentibus vitijs, animique otio, & copia, nimiaque felicitate, sic aliquando corrumpitur, furoresq; ciuiles parit: vt curari debeat remedio interno, hoc est potentia, & prudentia Principis. Cum hæc sit natura multitudinis, quod aut humiliter seruiat, aut superbe dominetur: libertatem quæ media est, nec spernere modice, nec habere sciat. Hoc experti † fuimus annis retro elapsis in nostro Re-
5 gno, *n* quod dum maxima felicitate frueretur, foris hostes non habens, sedi ciosos domi inuenit: falsa quorundam impostorum sugestione, qui cum ipsi foros & libertates Regni prorsus infringerent, vulgo suadebant, à Magistratibus violari: cotibus similes, quæ ferrum acuunt, ipsę autem scindere nequeunt, nihil aliud præterquam verba sediciosa effundentes, Salios, Martis,
6 Sacerdotes imitantes: qui vt suam † causam facerent cum toto Regno communem cuncta miscere, & priuata vulnera malis Reipublicæ operire decreuerunt. Cum seditiones non ex publicis negotijs excitatę, sed verius ex rebus, & ofensis priuatis ortę fuerint. Non enim semper incendia à sacris & publicis locis exoriuntur, *o* cum plerumq; aliqua neglecta in domo lucerna, aut inflāmatę quisquilię ingentem ediderint ignem, ac publicam perniciem, iuxta illud Claudiani. *p*

Heu quam breuibus pereunt ingentia causis

Et illud Ouidij. *q*

Flumina sæpe vides paruis de fontibus orta;

Et

K Vt inquit Renat. Chopin. de Domanio Gallico, lib. 2. tit. 1. nu. 8. pag 179.
L Prouer. cap. 20. vers 8. Bardaxi in for. vnico. tit, quod Regens offic. Gubernat. sit miles simplex num 4 pag. 82.
* Isaiæ cap. 3. ibi non sum medicus.
M Lib. [illegible]. de remed. amoris.
N Babia 4. part. histori. pontificalis, in vita Clementis VIII. cap. 13. pagin 5[illegible]. cum seq. late, vere, & eleganter
O Pl[illegible]chus tom. 2. moral. in præ[illegible]ptis Gerendæ Reip[illegible]li[illegible]ę pag 580. Martinez d[illegible] Villar in appendice [illegible]nnatæ fidelitatis, §. 8. pag 212 & 213.
P In Rufin lib. 2. pag 63 & de raptu Proserp. lib. 3 pag. 19.
Q Vbi proxime.

Et quisquè eorum inter se vt alter Ruffinus dicebat. r

Quanam ratione tuebor
Spem vitæ fragilem? qua tot depellere fluctus
Arte queam? premor hinc odijs, hinc milite cingor.
Heu quid agam? nisi cuncta nouo confundere luctu?
Insontesq; meæ populos miscere ruinæ?
Euerso iuuat orbe mori. Solatia leto
Exitium commune dabit,

Cum leuius communia tangant: sed clipeus † exercitus Regij manu militari, quæ manus fortis & potens 7
Principis appellatur, & iurisdictionis est, ac iustitiæ, quã illi contemnebãt executio, s auxilium tribuens, in illos, eam cum moderamine pietatis, per medios Magistratus, pœnam condignam inflingens, exercuit; & nobis quietem præstitit, & cum ad sedandos motus, multum momenti habeat vicinitas regis: Is in propria persona, eius patris Caroli Quinti Imperatoris, t & Tiberij (sub quo pulcherrimum fuit Romani Imperij culmen) in ciuitatem Tirasonæ, † ad Curias Aragonensibus celebran- 8
das, aduolauit: dicens vt Deus, u cuius imaginem in terris gerebat: *Descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint: an non est ita vt sciam.* Cognouit namq; prudentissimus Rex, multa aliqui nostræ felicitatis inuidi, ac libertatũ regni æmuli, aduersus nostros falso suggessisse; & ideo Iustitiæ restitutionem, in honore & bonis. Magnatibus, & pluribus alijs indemnatis concessit, & per illum, vt inquit Claudianus. x

Priscamq; resumunt
Canitiem leges, emendanturq; vetusta,
Acceduntq; noua.

Cum per eum fuerit restituta vis Foris, iudicijs auctoritas; imperium Magistratuum ad pristinum redactum modum; redijt cultus agris, securitas hominibus, certa cuiq; rerum suarum possessio; leges emendatę vtiliter, latæ salubriter; Principes viri amplissimis honoribus functi. Quod si rex Austerus, † 9
si seuerus nimis, & ab oculis populi sese abducens, comitia distulerit, idẽ aut sensim despicietur, aut timebitur, magis quam amabitur. y

Ex qua ratione, † primo fuit statutum, vt singulis annis Dominus rex teneretur Curias Aragonensibus celebrare, z postea vero de biennio in biennium, a quia in eis (vt dicebat Iacobus II.) ea quæ sunt ad conseruationem 11
pacis,

r Claudian, vbi proxime, pag 62.
s Cap. Dominus, §. iusta 23. q. 2. l. qui restituere, 68 ff. de rei vendica Bar. in l. ex hoc iure. num. 3. & Bald num. 11. de iust & iure. Gail. de pace publica, lib. 2. cap. 17. num. 29.
t Ex Corn. Tacit. lib 2. annal. Ioann. Chockier lib. 2 aphorismorum politicorum. cap. 21. exemplo 4. pag 187.
u Genes. c. 18. c. qualiter, & quando de accusationib.
x In panegyr. in 4. consulatu Honor pag. 72.
y Berbardinus Miedes, Episcopus Albarracinen. de vita & gestis Iacobi, I. pag. 53
z § Item que el señor Rey, in priuileg. generali Aragonum
a Foro vnico tit. de general. Curia Aragonens. celebranda. For. vnic. tit. de temporib. quib generales Curiæ celebrãdæ sũt in Aragonia, For. volum', in fin. tit. quod in dubijs non crassis.

pacis, iustitiæ, & statum pacificum regni, & regimen subditorum, & ad tuitionem, & augmentum Reipublicę ordinantur, & disponuntur. Ex
11 qua etiam ratione † in Concilio Constantiensi, *b* & Basiliensi *c* statutum fuit, vt Concilia generalia fierent in Ęcclesia Dei de decennio in decenniũ: quia frequens illa celębratio, agri Dominici præcipua cultura est; vepres, spinas, tribulos hęressum, & errorum, scismata extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, neglectus verò eorum pręedicta dissseminat. Eademque
12 ratione sæpius fuit statutum, vt Concilia prouincialia, † nunc singulis annis, *d* & nouissimè ex Tridentina Synodo *e* de triennio in triennium celebrarentur. Sed quod à nostris Foris (de quibus supra) dispositum erat, in
13 desuetudinem abiisse constat, in voluntateque, † & arbitrio Regis tempus Curias congregandi, in loco regni, qui illi magis placuerit, cum viderit expedire: sicut etiam conuocatio, & celebratio Concilij generalis in Rom. Pō tif. & prouincialis in Archiepiscoporum arbitrio positum est. Vnde, nec curiæ Aragonensibus fuerunt celebratę post illas Tirasonenses anni 1592. nec Concilium generale habitum post Tridentinam synodum, nec prouinciale
14 le in Aragonia ab anno 1556. vsque quo Excellentissimus D. D. † Petrus Manrique Archiepiscopus Cęsaraugustanus (cui illud Homeri *f* conueniebat.)

Ore loqui docto, & virtutem ostendere factis.

Suo eximio ouium salutis zelo, atq; desiderio ductus; illud elapso anno 1614 congregauit, in quo multa ex Episcoporum prouincialium sententia, Abbatum, aliorumque Prælatorum, ac Ecclesiarum eius prouincię procuratorum, multorumque sacræ Theologiæ, & Iuris canonici Doctorum consilio: graui super quolibet dubio disceptatione habita; plura decreta, matura deliberatione in fauorem animarum, & pro moribus corrigendis fuerunt statuta: maximè decreta Concilij Tridentini, vt obseruarentur curauit; quæ cum magna gregis iactura, & vniuersali animarum periculo, in abusum abierunt, & incuria aliquorũ negligebantur, ecclesiastica disciplina, tãti Prælati diligentia, labore, & solicitudine restituta. Cui Concilio nomine D. nostri Regis, & vt eius Legatus interfuit D. Ioannes Georgius Fernandez de Heredia, Co
16 mes Fontium Iberi, † vir sanè acutus, & in gerendis negotiis exercitatus, qui cultè & compositè loquitur, reiecto tamē fastu & ineptia forensi, qui promptam, & paratam in rebus obsequium & seruitium Regis concernentibus, voluntatem semper habuit.

B Sessione 39. habetur tom. 4. Conciliorum editorum Lugduni, anno 1585. pag. 383.
C Sessio. 1 habetur vbi proxime, pag. 416.
D Vt in Concilio Lateranens. sub Innocentio Tertio celebrato. c. 6 pag 215.
E in decreto de reformatione, sessione 24. capi 2.
F Iliad. 1. 4.45.

§. Decimus nonus.

Curias congregare quid sit; cur leges nostri regni Fori appellētur; & quare eos D. Rex obseruare teneatur.

SVMMARIVM.

§. Decimus nonus

QVAMVIS Curiæ nomen † æquiuocum sit, a tamen in Aragonia Curia alia vniuersalis, quia qui 1

a Ioā. Babtis. Asin. in praxi iudicior. ad interpr. statuti de modo probandi mortē, §. 4. & 21. per. tot. Couar prac. c. 4. n. 10. Cur. Iun. concl. 158. n. 28. Boer. de auctor. magni cōsilij, n. 167. Bardaxi in commēt. ad for. vnico, tit. quod Rex possit facere in curia statuta, n. 4.

qui illam tenent, iurisdictionem vniuersalem exercent in toto regno, vt est Curia D. nostri Regis, seu eius locumtenentis generalis, primogeniti, [b] & regentis officium gubernationis, [c] necnon Iusticiæ Aragonum. Alia veró est particularis, quia qui illam tenent, iurisdictionem particularem exercent in aliquo territorio, vel certis personis, aut causis, vt est Curia Çalmetinæ ciuitatis Cæsaraugustæ, & aliorum iudicum ordinariorum regni, Alguaziriorum, Iustitię ganateriorum, & Iudicis mercatorum. Sed de his curiis non intendo in pręsenti disserere, sed de curiis generalibus, quas solus D. rex potest conuocare, [d] & Aragonensibus celebrare, qua-
2 rum congregatio nihil aliud est, † quam conuocatio facta per Regem de vniuerso populo, hoc est, non solum de plebeis; quales sunt Syndici, seu Procuratores vniuersitatum, & communitatum, villarum, & villariorum regni, sed etiam de patriciis, & Senatoribus, quales sunt nobiles, milites, & Infantiones, necnon Pręlati, & Ecclesiarum, seu Capitulorum procuratores, qui omnes appellatione populi significantur: vt dicebat Iustinianus. [e] Curiarum congregationis causa pręcipua, du-
3 plex † est. Prima, ferendarum legum, more Atheniensium, quibus (vt ex Demosthene docuit Conanus [f]) lex nulla, nisi de ipsorum consensu, imponi potuit, necnon Romanorum, apud quos, quoties ferēda lex erat, † pręs-
4 sertim de re graui, calatis Comitiis, idest, vocato, congregatoque populo promulgabatur, vt leges populus suffragiis, per curias arcessitus comprobaret: [g] quibus ita latis, etiam Reges tenebantur, [h] ex quo curiatę apud I. C. Pomponium, [i] Suetonium, [K] & Ciceronem [l] appellantur, tanquam de consensu populi, curiatis comitiis habito, latę: [m] quarum primus Romulus fuit autor, conuocato per triginta curias populo, singulisque curijs, in separata septa constitutis, & sententiā rogatis. [n] Ex quibus ius Papirianum compilatum

B §. como segun fuero, titu. declaratio priuilegij generalis, ibi, en la Cort del señor Rey e del Infant.
C Foro 1. titu. de iudiciis, Moli. verb. Regens officium gubernatio. versic. Regentis officium gubernationis curia vbi Portoles num. 7. Bardaai in commenta. ad d for. 1. num. 8. cum duob. sequen. ib & in tracta. de officio gubernationis, quæst. 6. per tot. late & elegater.
D foro vnico, titu. de generali curia Aragonensibus celebranda, vbi Bardaai, & in tracta. de officio gubernationis, quęstio 5. num. 53. Molis in verb. Curiæ generales Aragonum, versic. 1 & 2. & verb Rex. versic. D. Rex bene potest conuocare, f. l. 293. Et de reseruatis D Regi, versic. D. Rex solus, fol. 295.
E §. plebiscitum, Institu. de iur. naturali.
F lib 1. comment. iur. ciuil. cap. 8 num. 2. pag. 41.
G Ascanius Pedian in oratione pro C Corbelio. & Budæus in annotatio. ad l. 2 §. & cum placuisset, ff. de orig. iur. Couarru. practic. quęsti. 1. num 3. Iacob. Calicio in extranag. curiar. 1. dubio principal. Petrus Gregorius de Repub. lib. 24. capi. 4. & 5 Belluga in speculo rubri. 2. num. 2. Renatus Chopinus in libello de omni. Francica cōsuetud. par. q. 1. n. 2. versi. nec ad rem pertinet, pa. 7 Antonius Clarus Silutus in comment. ad leges regias, c. 9. p. 123 & seq.
H Alex. ab Alex. dier. genial lib. 6. c 23 in princ.
I in l. 2. in prin. ff. de origin. iur. vbi notauit Budæ. pag. 75. K in August. L in epist. ad Lentul. M Rosin. antiq. Roma. lib. 6. c 9. p. 250. A.
N Rosi. vbi proa. c. 1. 2, & 5 & Sigo. de antiq. iur. ciui. Rom. li. 1. c. 3. Bellu. d. rubr. 2. n. 1. & ibi Camil. verb. Romulus Couar. pract. c. 4. n. 10 Rena. Chop. de morib. Paris. lib. 1. ti. 1. n. 39. p. 41. vers. aud multo aliter.

tum est à Sexto Papirio, legesque regiæ (vt tradit Co- nanus *o*) quandoque nominatę sunt, quòd eas Romanorum Reges tulerint, sicut illæ, quæ Centuriatæ appellantur, *p* quod Centuriatis comitiis fuerunt latæ, quas aliqui *q* tradunt, absque populi consilio, sed tantum consultosenatu, sacratas fuisse, quod nō omniū indistinctè ciuium suffragia admitterentur, sed eorum, qui essent ex censu, & ætate selecti. *r* Vel denique dici potest, nostrarum curiarum † originem manasse à cō- 5
uentibus iuridicis, quorum multa mentio apud antiquos *s* extat. Vnde leges in illis latæ, quia de consensu populi feruntur, † Fori à nostris appellantur, 6
non à Foroneo Rege, vt voluit Isidorus, quem eleganter increpat Alciatus, *t* sed à fando, seu ferendo in publico de placito populi, vt Alphonsus Rex Castellæ dicebat, *u* forum debere esse, *Paladino, y placero,* hoceſt, secundum vsum, & consuetudinē regionis, vbi fertur, moribus populi approbatum; & iudicio receptū. *x* Et ideo dicebat Gutierrez, *y* leges fori non esse propriè leges, sed potius quasdam scriptas consuetudines. Ex qua ratione inter alias euenit, Regem nostrum Foris ligari; quia illi ab vsu, & consensu, & consuetudine populi promanauerunt: consuetudines † autem prius fuerunt in mundo, quàm leges; ideoque in Principis potestate non sunt, vt dicebat Baldus, *z* nec pertinent ad legem regiam, quia 7
Regali sceptro, imperioque vetustiores existunt.

Et ex

O lib. 1. comment. iur. ciuil. cap. 1 26 num. 1. pagi. 74 Rosin. lib. 8. antiqũira. Roman. capit. 5. Alexander ab Alexand. dierum genialium, libro 6. capi. 23 in principio.

P Carolus Sigon. de antiquo iur. ciuil. Roman. lib. 1. cap. 4. & cap. 5. versic. Cum senatusconsultis.

Q Alexander ab Alexan dierum genial. lib. 6. cap. 21. in priue.

R Fenestella de magistrat. Roman. cap. 7. Gelius noctium Atticat. lib. 15. cap 27, Nicolaus Grachius de comitiis, lib. 2. cap. 1. Franciscus Polet. in historia fori Romani, lib. 3 cap. 14. Couarru. practic. cap. 4. num. 10. Cabedo 2. par. decis. 3. num. 1. & Doctores communiter in l. 2. ff. de origine iuris.

S Budæus in annotation ad dictam l. 2. de origi. iur. pag. 254. versic. Nihilo secius.

T lib. 2. dispunctio. capi. 24. Rosin. antiqui Roman. lib. 9. cap. 7. pagi 403.

V in l. 7. titu. 2. parti. 1. sequitur Alphonsus Montaluus in procemio fori regij, glos. fuero. Villadiego in rubri. del fuerojuzgo, num. 4. Sebastianus Couarruuias en su tesoro de la lengua Castellana, verb. Fuero. fol. 417. Otalora de nobilitate, lib. 2 cap 4. num. 14.

X l. de quibus, ff de legibus. Xuarez in procemio fori, & Baeça de inope debitore, cap. 5. nume. 52. glos. 1. in c. fin. de consuetud. in 6. glos 1 augere in fin. in c. 1 de treg. & pace. Purpuratus consilio 249. num. 3. & 4. Simon de Prætis consil. 35. num 24. Rolandus consil 99. num. 9. & sequen. volum. 2. Alexand consil. 6. num. 2. lib. 1. Socinus Iuni. consil. 76. num. 42. Decianus respons. 32. num. 40. & sequen. volum. 2. & 57. num. 17. volum. 3.

Y in tract. de tutellis, 1 par cap. 7 num 24

Z in §. fin. nume. 2. titu. qui fued. dare possunt. & in Authentica, omnes peregrini. nume. 7. C. commu. de successsion. Afflictis in prælud. ad constitutio. Neapolitan. quęstione 6. nume. 3. Ias. consil. 233. versic. Quarto facit. ibi, Nam consuetudo quæ disponit in Principem, maior est ipso Principe. Isernia in rubri. de consuetud. recti feudi, num. 1. & 3. glos. Grego. Lopez verb. Guardar debe el Rey, in l. 16. titu. 1. parti. 1. Ioannes Compeg inter consilia Bruni, nume. 3. & 24 Iacobus de Leonard. consil. 124. num 220. Socin. consil 58. in princip lib. 3. Tiraquellus de vtroque retractu, par 1 nume. 1. glos. 13. num. 39. Ludolphus Schraderus tract. feudal. tom. 1. 2. pat. quæstione 1. principalis sectione 1. num. 150.

8 & ex eis † omnium iurisdictionũ origo *a* emanat: & ideo dixit Aristo. *b* legẽ secundum mores maioris esse authoritatis, & de rebus maioribus, quàm lex scripta: cum ista, superior sit Princeps, nõ moribus; & dicitur quod sit maioris authoritatis, ex eo quod sit minus mutationi obnoxia, cum naturę ciuiũ
9 sit aptior; & versatur circa res maiores, cum ius † maiestatis, à quo leges pẽdẽt, ab ea legẽ accipiat, quę si ad scripturã redacta reperitur, hoc cõseruãdę
10 memoriæ *c* causa factũ est. Et hinc † est, quod Monarchia foris gubernata (cũ illi vt diximus, leges secundũ mores populi sint) diutius manet, & difficilius cõuellitur, quo altius radices egerit in ciuiũ animis, quod tũc fit, cum leges accõmodantur genuinis populi moribus, non secus ac arbor, quæ, quo profundius in terrã radices suas emisit, eo fortius impetus cœli sustinere potest; atque ita, qui eas trãsgreditur, non solum humanę, sed & diuinæ, & naturalis
11 legis transgressor iudicandus est, *d* cum cõsuetudo † censeatur altera natura *e* & ius ex ea ortũ, quasi naturale, ac proinde immutabile. *f* Ante Iacobũ nã-
12 que Primũ † nõ erãt Fori certo ordine dispositi, sed Aragonẽses moribus regebantur, qui, vt diximus, Fori dicũtur, quos ille prout ex variis prædecessorũ suorũ scriptis colligere potuit in Curiis celebratis in ciuitate Oscę anno Dñi 1247. recitari in publico auditorio fecit, *g* & vt alter Iustinianus sub cõgruentib⁹ titulis collocauit *h*,
13 nõ quod necessariũ † esset scriptura; † quia imò, vt antiqui
14 illi Galli Druides leges suas in scriptis redigi nõ sinebat, sed moribus regebatur, *i* quod adeo verũ est, vt authoritas, & potestas condendi leges, & statuẽdi in Curijs per D. Regẽ, cum consensu quatuor brachiorũ regni, & obligandi, ac constringendi absentes, vt talia statuta seruẽt à cõsuetudine emanauerit. *k* Et ideo Rex Alphonsus Pri-
15 mus in Curiis celebratis in ciuitate Turolij anno 1428. habita præfatione, quod leges regni nõ solum in libris Fororum aderãt: cõmisit Martino Didaci de Aux Iustitię Aragonũ, vt cũ sex literatis viris, obseruãtias, & vsus regni, quę in variis libris, varie scriptę reperiebantur in
16 vnũ volumẽ redigeret. Ex quib⁹ cõstat † cauẽdũ esse ab his qui sentiũt non esse cõtra Forũ, nisi sit cõtra ius scriptũ, quod oculis corporeis legi possit: *l* & ideo praxis in Aragonia iudicib⁹, & officialib⁹ est maximè necessaria cum alias ex sola librorum lectionę nunquam bene leges regni intelligantur, imò sæpè soleant conturbari.

A Bald. consi. 441 lib. 1. Cardi. Tusc. conclus. consuetudo 806. n. 16. Aymõ consil. 218 num. 7.
B 3 politicor. c. 16.
C l. cõtrahitur ff. de pig.
D Viuius decis. 290. 1 5. deci. 221. Caualca decis. 13. n 57. p. 3 Oroe. consi. 13. n. [illegible] ard. Græb. us ad G[illegible] p. 1. cõclus. 33 n. 4. & 5
E glos. in [illegible] actor, 13 versic. [illegible] rerum [illegible] C. de prob[illegible] Roch. de Curte in repet. [illegible] 10. c. fin. n. 144 & 147. de cõsuet.
F B[illegible] consil 41 [illegible] col 4 in fin lib. 3. & consi. 318. lib. 2. Aymon. consil 238 n. 9 & 10
G in [illegible] oce Fororum.
H l. [illegible] § quibus specia[illegible] C. de nouo codice faciendo.
I Ioannes [illegible] in repetitio. l. nec[illegible] § nõ alias 2 p n. 41 & seq 45. ff. ad S[illegible] lania.
k Foro [illegible] o titu. quod D. Rex possit facere in Curia statuta.
L obseruantia 1. titu. de priuilegio generali, ibi, Tamen non fuit scriptum in Foris. & in procem. obseruantiar. [illegible] ff. de his quæ in testam. delentur

Et hoc est vnum ex præcipuis capitibus priuilegij generalis huius regni, † vt in eo non sit, nisi solum, forus, 17
consuetudo, vsus, priuilegia, & cartæ donationum, & permutationum, non tamen merum, vel mixtum imperium, *m* hoc est, liberum, & legibus solutum imperium, *n* seu manus regia, *o* quam etiam in Hispania ante leges latas viguisse constat, quę, forus arbitrij dicebatur, cuius meminit Alphonsus *p* Rex Castellę, & alij, *q* Sed nostri Aragonenses, nec magistratuum, nec plebis arbitrio, sed legibus totius populi iudicio latis, subijciuntur: *r* & ideo, ne aliquod magistratibus arbitrium in leges maneret, nostri maiores tam diligenter obseruarunt, standum esse † cartæ *s* in hoc regno, & 18
iudicandum secundum quod in ea scriptum est, si non contineat aliquid impossibile, vel contra ius naturale, ita vt, ex rantibus foris, nec etiam ęquitatis, † & hone- 19
statis specie, liceat ab eorum dispositione recedere: quia sępè nos fallit honestatis species, *t* sicut & misericordiæ, *u* ac fidei seruandæ vinculum. *x* Et ideo Franciscus Marcus *y* dicebat, quod Deus est orandus, vt nos præseruet ab æquitate Parlamenti, & ab expedienti magni consilij: quia (vt inquit Paulus, *z* de bono, & ęquo loquens) in hoc genere plerumque sub authoritate iuris scientiæ, perniciose erratur. Hoc voluerunt nostri, asserentes *a* nec ex causa licere Foros violare: Hoc etiam senserunt populi illi, quos refert Conanus *b*, legatos ad Principem misisse, & ad illum adeuntes rogasse, vt postulata ipsorum audiret, & referret in Pretorio: cognouit, hoc, illos inter cætera postulare, vt ne iudicibus, *c* & Senatui suo liceret, ex ęquo, & bono iudicare. Mirabatur primo Conanus, videbaturque illi iniquis-

M vt in priuileg. generali, versic. item del mero.
N Petr. Gregor. in syntagma. iur. vniuer. lib. 47. c. 15 n. 18.
O dict. l. 2. in principio vbi glos. manu & Oros. nome. 3. ff. de origine iur. Conan. lib. 1. comment. iur. ciuil. cap. 7 n. 3. Bereng. Ferdinand. in l pacta conuenta, num. 24. & 25. ff. de contrahen. emptio. Gratus consil. 10. nume. 13. & 14. volu 2. Cordoba de Lara in l. si quis à liberis, num. 5. in princip ff. de liberis agnoscé. Asinius in praxi iudiciorum, de modo proceden di in ciuilibus, c. 2 nu. 6. & 7. Anto Oliban de iur. fisci, c. 4 num. 1.
P in procem. fori Regij, ibi, Entendiendo que la mayor partida de nuestros reynos no heuieron fuero fasta el nuestro tiépo, y juzgauase por façañas, & por albedrios. vbi glos. Montal. verb. Fazañas.
Q in l. 1. Tauri, vbi Burgos de Paz num. 374. & 376.
R vt de ciuibus Romanis dicebat Sigon de antiqui. iur. ciui. Roman. li 1 cap. 6. versic. Tertio huic libertatis genus. & versi. Lepidus quidem, pag. 29.
S obseruant. 2. de equo vulnerato. obseruant. Ité iudex, de fid. instrumenr. post Bald. consil. 427. nume. 9. lib. 5. Crauet. de antiquita. tempor. par. 1. sectio. quid in libro, nu. 25. Bereta consil. 75. num. 23
Simon de Prætis lib. 1. interpreta. 1. dubitatio. 2. solut. 4. num. 9. tradit noster Ludouic. de Casanate, insignis causarum aduocatus in cons. pro D. Garcia de Funes, & Villalpando super Baronia de Quioto à nume. 5?8 cum sequen.
T l. possessor, ff. de petitio. hæredit.
V l. si hominem, 7. ff deposit,
X l 5. §. fin. ff de captiuis, Et apud sacrã paginã est optimũ exéplũ Matth. c. 14. & Mar. c 6. & Iudicũ c. 11. in fin. & alia, quæ tradit Forcatu. in l. omoes populi, n. 4 ff. de iust. & iur.
Y q. 13. refert Anto. Sola in consti tu. Sabaud 2. p. tit. de modo & forma supplicandi, glos. 2. num. 6.
Z in l si seruum, 99. § sequitur, ff. de verborum obligatio.
A §. item que como fuero. vers. A este capitol, in declarat. priuileg. genera vbi noster Bardaxi, Moli. in report. verb. Fori Aragonũ. Canc. var. resol. 3. p. c. 1. n. 52. & seq.
B lib. 1. cómen. iur. ciui. c. 11. n. 7. p. 69.
C in 4.

quiſſimum, quod contra ęquitatem petebant, poſt,re intellecta cognouit,hoc eos velle, vt patrijs inſtitutis di ſtringeretur omnium iudiciorum licentia, ne cuiquam fas eſſet, æquitatis ſpecie, vim, auctoritatemq; legum conſtitutarum eludere,cum (vt dicebat Plato,) *c* paratum ſe interitum illi Reipub.videre, in qua lex non imperaret Principi, & Magiſtratibus: & ita intelligenda

20 eſt † conſtitutio *d* Cathaloniæ prohibens cauſas ex ęqui tate decidi. Ex quibus intelligitur forus noſtri Regni,

21 † diſponens non eſſe in Aragonia merum imperium, ſeu manum Regiam,hoc eſt,officium iudicis nobile,vnde vulgatum dictum à noſtris paſſim in ore circumfer-

22 tur, Aragonenſes non habere regulariter clamum de manu Regis; *e* quia cum(vt ſupra diximus)ex conſilio Philoſophi *f* voluerint, quam pauciſſima in arbitrium iudicum conferre, ideo iuriſdictioni quam pauciſſima commiſſerunt,ſed obligationi,quia ex iuriſdictione oritur officiũ iudicis,&ex obligatione naſcitur actio,*g* quę loco manus Regiæ fuit introducta.*h* Sed officium iudi-

23 cis † duplex eſt, mercenarium, quod deſeruit actioni, vel accuſationi;& nobile, quod per ſe ſtat, & nulli ſeruit,vel famulatur, vt quando Iudex procedit per viam Inquiſitionis: *i* nam ſi verum eſſet, quod Bartholus, *K* & alij docuerunt,officium, quod deſeruit accuſationi, eſſe nobile,etiam daretur in Aragonia officium Iudicis nobile,cum in eo,hoc ſenſu, ſit merum imperium: ſed

24 dicimus non eſſe merum † imperium, quia regulariter *l* non adeſt iuriſdictio,quæ alicui ſuccurrat officio Iudi-

25 cis nobili,*m* vt eſt reſtitutio † minorum, vel abſentium cauſa Reipub.quã Prætor læſis ſolebat impartiri, *n* quibus in Aragonia pingius,& vberius ſuccurritur cum ipſo foro ſeruentur illęſi. *o* Nam ſi addas cum Bart. vel per

C In 4.de repub. Tiber. Decian.tract crimina.lib. 2.cap.30.nu.7.

D Bald.conſ.9 nu.3.vol. 1.Hiero.Gabri. conſ. 16 n.44.vol.1.Fontan.de pactis dotal.clauſ.4.glo.18. p.1.num.114. & 120.fol. 266.col 4.& p.2. nu.88. & 89.fol.281.col.1.

E Schol.ad d.§ Item del mero,Molin in repertor. verb.clamum.

F [illegible] lib...rethor.cap.4.refert Caſanate vbi ſup nu. 173 & Federicus Scorus lib.1.reſponſ.3[illegible].num.13 & in comment.ad l.1 nu. 30. ff. ſi cer.petatur.

G Ita Bald. in cap. quia nonnullis.nu.13.de reſ[illegible]1. vbi allegat Barr.in l.1.nu. 6 de condict.ex lege.

H Bart. in l. frater à fratre,nu.12. ff. de condict. indebit & in l.ex hoc iure num 13. vbi Paul nu. 32 & Oroſc 68. ff.de iuſti.& iur.cum concordãt. per Cordubam de Lara, vbi ſupra nu.55.

I § primeramente,que Inquiſicion,in declaratione priuil generale.

K In l.Imperium,nu.5 ſequitur Salicet & Alexan. num.17.ff.de iuriſdict.omni iudic.ſed à Barr. recedit ibi Iaſ.nu 17.vbi optime declarat Calefact n. 191.197.& 198.& Curt. Iunior,nu.102. Fontan l. d clauſula 4. gloſ.14. nu. 35.& 36.fol 225. col.4. Fachine.controuerſ.iuris lib.9 cap.95.

L Quia in aliquibus caſibus tal[illegible]r, de quibus per Molin.in repert.verb.officium iudicis.

M l.placet,ibi ex officio ſuo,C.de pedan.iudi.iuncta l.1.§ 10 prin.ff.de officio eius.& l.ea quæ,26.ff.ad municipa.

N Vt in l.1.& toto titu.de in integr.reſtitut,& in l 1.& toto titu. de minoribus. & toto tit. ex quibus cauſ maiores,Caldas.Pereyra in comment ad l.5 curatorem habens, verb. implorare, C. de reſtitutione in integrum.

O Molin.in report.fororum,verb.Abſens cauſa reipublice,vbi eius Additionator Portol. & verb. Minor,obſeru.fin tit.de priuilegio abſentium,obſeruan.vnica,tit.de contract.minorum, & in foris eodem tit & obſeruan.vnica.tit de priuileg.minorum.

per accusationem, adhuc dicemus reperiri merum
publicam, & mixtum imperium, priuatam vtilitatem
respiciens, quia actio † ab obligatione, proueniente ex
consensu, procedit, siue ille explicetur verbis, vt in stipu 26
latione, siue re ipsa, vt in mutuo; siue facto, vt in tutellis,
negotijs gestis, aditione hæreditatis, & in omnibus qua-
si contractibus, aut literis, aut literarum obligatione, at
tamen aliquando sine consensu contrahitur obligatio,
p vt in hærede necessario, lege ipsa, atquè ita accusatio
† ab obligatione proueniens, non ex consensu, sed re 27
ipsa, ex delicto oritur, quia delinquens non consentit,
vt aliqui voluerunt, q in pœnã; sed delinquendo tribuit
iustam causam iudici, vt eum suo officio, ab accusatore
implorato, puniat, non nobili, sed mercenario, quod tã
actioni, quam accusationi deseruit. Quare in Aragonia
† omnia, secundum foros, vsus, consuetudines, & priui- 28
legia Regni, ad instantiamq; partis legitimę, cuius prin-
cipaliter interest, debent expediri: r quia in hoc Regno
non est in consideratione interesse secundarium, à no-
stris Doctoribus passim consideratum, illis tantum casi-
bus exceptis, in quibus particularibus fororum dispo-
sitionibus est cautum, quod, vltra partem principaliter
lęsam, habeat quoquè ius agendi procurator fiscalis † 29
Domini nostri Regis, s à quo vnus † tantum constitui po 30
test, t qui si principaliter, & de per se agere velit non ali
bi, quam in curia D. Iustitiæ Aragonum agere est per-
missum, non tamen est ei prohibitum in processu corã
quocũque alio iudice Regni à parte legitima cepto se
oponere, & interesse suum in eo prosequi, vel Procura-
tor † astrictus, ab vnaquaque Vniuersitate, seu Barone 31
creatus, u vel etiam, in multis, † quilibet de populo, x & 32
procu-

p l. 1. & 2. l. obligamur, § 1. ff de obligatio. & actio.

q l ex maleficio 4. ff. de obligat. & actio. Pinel in authent nisi tricenale, nu. 32. C. de bon mater.

r Obseruan. sed si domino Regis tit. de gener. priuil. obseruan. Item in publico 4. obseruan Item in criminalibus, 8. tit. de homicid.

s Molin. verb. procurator fiscalis, obseru. 2 & d. obseruan sed si domino Regi. de generalib priuileg. for. 2. tit. de procurat. fisci.

t For 2. tit. de procurat. fisci, & ibi Bardaxi fol. 217. Molin. d verb procurator fiscalis, vers procuratores plures, & verbo Rex. ver. D. Rex salua sua clementia, pag 293. col. 2 & ibi Portol. num 76. & 77.

u Foro tit. de procurat. astrictis, & tit. en que casos el procurador astricto es obligado a hazer parte, & in foro nouo Tirasone, tit. de la via priuilegiada

x Vt in for. 3 tit de lenonibus. & in d. obseruant Item in criminibus. for. vnico de veneratione corporis Christi, for 1 ad fin. de prelatu. for vnico de subsidijs, for fi. de officio Dipputato u. foro vnico, quod extraneus à Regno foro vnico, de prohibita largitione pecuniæ, foro. vnico de la prohibicion y fuer de mulatos, foro vnico de euitanda moneta Barchinon. for. 1. de valore florenorum. Actus curiæ, que los Diputados no puedan recibir dinero por insacular, for. forma de luicion de censales del General, anni 1564 For de la prohibicion de las caças. for. fi. de exilio Bohem. foro de la facultad de poder acusar los que injurian a los Lugartenientes. for. vt nullus captus extrahatur a Regno, for de los Bohemianos anni 1564 for 2 de prohibi. vini extranei ad fin. for. 2. de generali. priuileg Regni. foro vltim. de offic Vicecancel. col. foro vnico. de alienigenis ad officia nos admiten. col. 4 for. vlti. de deposito. col. 4. for vlt. de la prohibicion y venda de las cofradias, for. vnic. de cursu monetæ, col. 3. for 2. de las treguas, col 4. for. vnico, tit. forma para examinar los testigos. anni 1564 col. 3. foro vnico, tit. orden de las comissiones eiusdem anni col. 3. foro vnico, forma de examinar, foro vnico de officio de los escriuanos, obseru. 2. de gener. priui. foro vni. tit. de crimine falsi, & in for. de vsuris for. vnic. tit. veda de arcabuzes, anni 1585. & in for. vnico. ti. de la pena de los sediciosos Tiraso. an. 1592.

33 procurator † quatuor *y* brachiorum Regni, in casibus à foro permissis.

34 Secunda causa præcipua † congregandi curias illa est, vt grauati possint in illis suas querellas, rationesquè grauaminum (quę vulgo *Greuges* appellantur) *z* proponere, quibus propositis, cognitis, probatis, atq; diligenter discussis, si illa in Regiam personam dirigantur, cognoscit Iustitia Aragonum, † ac super illis, de consilio quatuor brachiorum Regni, ius reddit, & sententiam dicit: Si autem Regis personam non tangant, sed alterius cuiuslibet, & consiliũ à Rege, & quatuor brachijs petet, *a* vel alteri illius causę cognitio delegabitur, quod frequẽtius est. Hæc autẽ grauamina † non possunt offerri, si licite, ac iure sibi permisso, præeminentia regali vtens, aliquam rem Dominus Rex expedierit pro suo arbitrio, quia (vt inquit I.C.) *b* non videtur iniurię faciendæ causa facere, qui iure publico vtitur, cum iuris executio nõ habeat iniuriam. Vnde illud vulgare euenit, quod de regalijs Domini Regis non possit in Curia grauamẽ offerri, *c* si enim quę iure potestatis à magistratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent, quanto magis, si à Rege, qui est omnium Magistratuum fons, & origo? *d* solum enim permittitur formari grauamen † de iniustitia, & abusu potestatis, si illa in præiudicium, & iniuriam alicuius abutãtur Dominus Rex, vel eius officiales, hoc est, vtantur illicite erga quos non oportet, & quando non oportet, & eo modo, quo non oportet, vel extra fines à Deo, lege, seu natura præscriptos, aut si Foris, obseruantijs, & libertatibus Regni pugnent, non enim minus abuti valet Princeps potestate Regia (vt inquit Petrus Gregorius) *e* quam possessor gladij, quo potest non solum se ipsum, & alios defendere, & sic illo licite vti; sed etiam abutendo offendere, & necare; vnde grauamina, quæ non sunt illata

35

36

37

38 † à Rege, vel eius officialibus, non sunt prosequibilia in Curia, cum ad illa sit Iustitiæ Aragonum, & quinquè eius Locumtenentium, Senatus constitutus, vt mox dicemus. Et ita grauamen oblatum à Sebastiano de Herbas, contra ciuitatem Cæsaraugustæ, in Curijs Montisoni, anni 1564. fuit pronuntiatum *f* non esse prosequibile, quod tanquam illatum à vigintiuiratu nullam iurisdictionem

Y Relati per Molinam repertor. verb. Dipputati Regni, & ver. procurator Regni.

Z Belluga in specul. rub. 1. num 6 & rub 9. nu. 24. & rub. 8. num. 4. & 5. vbi Camill. Borrel verb. ne subditi.

A For. 2 tit. de offic. Iust. Arago. foro, Item que el Iusticia de Aragon, tit. priuilegium generale, §. itẽ quod in omnibus, tit fori editi apud Exeam, Molin. in repertor verb. Curiæ generales, vers. in Curijs, fol. 73 col. 1. & verb. grauamen, vers. 1. fol. 165. colu. 2 Belluga in speculo. rub. 1. nu 6. in fin. & rub. 6. num. 6. vers. ex post ad latus sinistrum. Bardaxi in for. priuilegium generale num 25. fol. 31. & in foro vnico, tit. de generali Curia Aragonens. celebran. fol. 25. col. 3. vers Circa grauamina. & in d for. 2. fol. 112. col. 4 tit. de offi. Iusti. Aragonum.

B In l. iniuriarum 13. §. is qui, & §. quæ iure, ff de iniurijs.

C Iacob. Calicio in extrauagan. Curia. 7. dubio principali. col. 8 vers. expedit. 6 p fol. 11. & fol. 22 col. 4.

D Glos. Magistratus. in l. 2. ff. de adoptio. l. fin. C de legib. Prosper. Caraffa super ritib. magnę Curiæ ritu. 19. nu 5.

E Lib. 9. de repub cap. 2. per totum.

F Portol. ad Molin verb Priuilegium. nu 65.

G In simili Budæus in annotatio. ad l. 1. ff. de orig. iur. pag 254. vers. nihilominus.

dictionem habente, sed quandam vindicandi iniurias ciuitati illatas, impunibilem potestatem, & de facto, ac ex abrupto procedendi facultatem. Huius capitis, corpori coniuncti tanta est auctoritas, & opinio, quanta Pithagoræ apud Pithagoricos fuit, ita vt satis sit dicere, Curia ipsa ita censuit, cuius auctoritate res iudicatę, præiudicatæ in omne æuum creduntur, g & beneficia regia, perpetua, & nunquam antiquabilia redduntur, imo eius decreta, ius, & nomen, ab auctore sumunt, & quandoq; fori, quandoq; actus Curiæ appellantur.

---

§. Vigesimus.

De origine officij Iustitiæ Aragonum illiusquè iurisdictione, ministerijs, & potestate.

SVMMARIVM.

Recursus datur ad Curiam Iustitiæ Aragonum à quouis Magistratu per viam iurisfirmæ grauaminum factorum. 1.

Regum tempore erat Romæ prouocatio ad Tribunos plebis a quouis Magistratu. 2.

Iustitia Aragonum si vt priuatus delinquat à sola Curia generali punitur, 3.

De capite ciuis Romani sine iussu populi sententiam ferre lege 12. tabularum prohibitum, 4.

Iustitia Aragonum & eius Locumtenentes, si in officio deliquerint nouemuirali iudicio per fabas iudicantur. 5.

Leges tabellariæ ad iudicium populi pertinebant. 6.

Tribunorum plebis coerctio pœnes populum fuit. 7.

Quare iste vltimus recursus ad Iustitiam Aragonum dicatur electio iurisfirmæ, & non appellatio. 8.

Non datur recursus à sententia Iustitiæ Aragonum in causa grauaminum factorum, 9.

Interlocutoria assumit naturam causæ principalis, 10.

Interlocutoria in causa criminali est in appellabilis, licet sit preparatoria ad causam appellabilem, & cur remissiue. 11.

Iustitia Aragonum non solum reuocat grauamina illata, sed prouidet ne fiant. 12.

Iustitiæ Aragonum Magistratus quomodo conueniat cum tribunicia potestate, 13. & 18.

Exemplum elegans. Q. Fabij de recursu ad tribunos plebis. 14. & 16.

Dictatoris Romæ quanta esset auctoritas, & potestas. 15.

Quare esset prouerbium Romæ bono Tribuno plebis, improbos Magistratus metui non debere. 17.

Manifestatio personarum quotuplex sit, & quando spiret, & ad Iustitiam Aragonum priuatiue, vel cumulatiue eius prouisio pertineat. 19. & 21.

Clericus exemptus, in tangentibus ad curam animarum, non habetur pro exempto. 20.

Manifestatio introducta ad exemplum edicti de libero homine exhibendo. 22.

Vasalli seruitutis possunt per manifestationem a Domino vendicari. 23.

Pater

Pater & mater possunt filium manifestare ad eius petendam libertatem,24.

Subditus potest manifestari ab eo cui aliqua de causa subest,25.

Lis super exemptione à iurisdictione ordinaria, vel subiectione alicuius, confessoria. & negatoria actione solet expediri.26.

Iustitia Aragonum est Iudex exemptorum, 27.

Iustitia Aragonum respondet Officiali consultanti super dubijs fororũ, & quare ab eius responso recedere non liceat.28.

Interpretatio passiua fororum à iure communi, & ratione in foro expressa peti potest.29.

Interpretatio extensiua, & restrictiua cartæ repugnat, & non admittitur in Regno, 30.

Exemplaria rerum iudicatarum in Regia Audientia, vel Curia Iustitiæ Aragonum ad interpretationem iuris dubij multum prosunt.31.

Regula quod exemplis non iudicandum quomodo intelligatur,32. & 34.

Non est multum fidendum in exemplaribus quæ causidici solent adducere, & quare, 33.

Iustitiæ Aragonum auctoritas, in quo, antiquorum Pretorum sit inferior,35.

Iustitia Aragonum punit rebelles Regi, & resistentes Magistratibus, & officiales delinquentes contra forum.36.

Coram Iustitia Aragonum debet D. Rex agere, & potest ciuiliter conueniri,37.

Iustitia Aragonum quare Pratori à Nerua electo comparetur,38.

Dictum Trayani, eius Perfecto Pretorio,39.

D. Rex monetur à Iustitia Aragonum leges iuratas seruare,40.

Auctoritas Magistratus Iustitiæ Aragonum non imminuit Maiestatem in Rege.41.

Appellatione interposita ad Regem in sua causa iudicem olim delegabat, & an hodie circa hoc sit à foro aliquid innouatum,42. & 44.

Doctor Hieronymus Chalez socer auctoris laudatur, 43.

Iurisfirmas grauaminum fiendorum prouidet Iustitia Aragonum, & earum ratio.45.

Firmare de iure quid sit,46.

Fideiussor in oblatione firmæ datus quare liberetur lata sententia.47.

Exceptiones à firmante proposita impediunt executionem paratam casus manifesti.48.

Repulsio iurisfirmæ quid sit. 49.

Firma iuris in limine executionis bonorum præsentata facit, quod bona relinquat executor pœnes firmantem sub fideiussoribus,50.

Repulsio iurisfirmæ non impedit firmantem iudicium ordinarium prosequi. 51.

Exceptiones in iurisfirma proposita mouent Locumtenentes Iustitiæ Aragonum, vt secundum earum naturam inhibeant,52.

Exceptiones peremptoriæ quæ sint, & de earum effectu.53.

Exceptiones dilatoriæ aliquando eundem effectum sortiuntur quam peremptoriæ.54.

Actio, seu executio, quæ iurisfirma exerceri impeditur, facit, quod firma expediatur in forma priuilegiata, vel cum clausula iustificatiua.55.

Iustitia Aragonum ex concessione iurisfirmæ euocat ad se causam,56.

Vltra reuocationem, & declarationem iurisfirmæ agitur etiam de eius repulsione, 57.

Firma iuris non repellitur nisi agens ad eius repulsionem ostendat casum manifestũ.58.

Firmæ possessoriæ dicuntur resolui in citationem, & quod sit cum alijs discrimen.59.

Possessio quot modis turbari dicatur remissiue, 60.

Inhibitiones ad tuendã possessionem non solum concedit Iustitia Aragonum, sed etiam Iudices ordinarij Regni.61.

Quare sit necessaria firma in inhibitionibus Iustitiæ Aragonum & non in concessis à iudicibus ordinarijs,62.

Non debet quis possessionem suã derelinquere, nec ex reo actoris munus suscipere, 63. & 66.

Possessionem suã etiã manu armata defendere quis potest.64.

Excessus punitur etiã si aliàs factum esset licitum, & permissum.65.

§. Vi-

§. Vigesimus.

NE in singulis grauaminibus, quæ vel facta dicuntur, vel fieri timētur, ex
pectanda esset Curiarum celebratio, quiddā maximus Magistratus, ad
instar tribunitię potestatis, cū initiis regni originē sumpsisse fertur, *a* qui Iustitia Aragonū nūcupatur, & à Rege,
1 cuius nomine pręest, nominatur, & eligitur: ad quē † à
cuiuslibet alterius magistratus, seu iudicis sententia, vel
decreto recurritur, *b* per viā iurisfirmę, grauaminū facto
2 rū; quēadmodum † Romæ (etiā Regum tēpore) à quouis magistratu prouocatio ad tribunos, erat concessa:
quos, vt antiqui Romani sacrosanctos censuerunt; ita &
nos hunc magistratū Iustitię Aragonum: quem si vt pri
3 uatus † delinquere cōtigerit, *c* sola curia generalis pu-
4 nit, vt de capite † ciuis Romani iniusu populi cēturiatis
comitiis cōgregati sentētiam ferri lege duodecim tabu
5 larū *d* erat prohibitū. Si verò vt magistratus † nouēuirali iudicio per fabas, *e* vt quisq; liberius suā sententiā pro
ferre possit iudicatur, sed à fabis abstinendū cū Pithago
ra monemus. *f* Istæ leges apud Romanos tabellariæ di
6 ctæ sunt, quasi de suffragiis † per tabellam ferēdis latæ,
7 qu od iudiciū populare est exēplo tribunorum plebis; *g* †
8 quorū coercītio penes populū fuit: quē † recursum, ne
tāti magistratus authoritate, & magnitudine Iustitia Aragonū elatus, se similē altissimo iudicaret, nō appellationis nomine (licet idē sit effectus) sed alio honestiori,
electionis iurisfirmæ titulo, maiores cōtegerūt; ex diuersitate nominis * discrimē inter vtrūq; recursum denotātes, quod primus superioritatē respectu iudicis à quo, demōstret; iste verò respectu causę & processus: & hinc est,
qu od à sententia & decreto Regię audiētię nō recurritur ad curiā D. Iustitię Aragonū per viā appellationis (sicut potest recurri à sentētia ordinariorū inferiorū) sed
per viā electionis iurisfirmę, quæ nō grauamē actiuè à
iudice illatū, vt appellatio, sed passiuè à parte sustētum
principaliter, respicit; & ideo ex allegatis, deductis, & pro
batis denouo, sępè in hoc recursu grauamē reparatur, cū
secus sit in recursu appellationis, in quo nihil de nouo in

A Ioan. Baseus in chronica Hispaniæ, cap. 22. nume 839. tom. 1. scriptorum rerum Hispaniarum, fol 592. Hieronymus de Blancas in commentr. rerum Aragone. titu. de magistratus Iustitiæ Aragonum dignitate, fol. 284. Ioan. Marian. in histor. de rebus Hispaniæ, lib. 8. c. 1 pag. 359. in princip. & de Rege & Regis institutione, lib. 1. cap. 8. pag. 88. Hieron. Zurita lib. 1. annal. c. 5. pag. 9. colu. 4. Bardaxi in rubr. tit. de offic. Iust. Aragon. nu. 1. fo. 97. col. 2. Camil. Borrelus in additi ad Bellugam rub. 6 sub num. 6. verb. Iustitia Aragonum. & de Regis catholici præstantia, cap. 46 n. 54. Sesse in suo tract. inhibitio. & magistrat. Iust. Arago. c. 1. § 1. n. 9. & seq.
B for. quotiescūq; for. que tiēres, tit. de firmis iuris. Mol. in repor. verb firma. vers firma factorū. Ferrer in sua metho. iudicia. f 86 pag. 1. Barda in cōmen. ad rub. tit de offic. Iust. Arago fo. 109. col. 2. in prin. & ad for. 17. fol. 121.
C For. 3. tit. de offic. Iustitię Aragonum.
D Azor 1. p. instit. moral. c. 63. pag. 613. D.
E For. las quales, 15. titu. forus inquisitionis, iūcto foro nouo Tirasonę, tit. Forma de la enquesta dela Corte del Iusticia de Aragon; quem potuit videre Herrera, ne falsa referret. pag 124.
F Oña en las postrimerias del hombre. 1. p. c. 1. discurso 4. p. 13.
G Alex. ab Alex. lib 5. c. 2 Ianus Langle. ocij semestris, lib. 7. c. 5. in prinс.
* l. si idē, C. de codicillis

Aragonia deduci poteſt. In hoc recurſu electionis iuris
firmę, Iuſtitia Aragonum ita eſt iudex peculiaris, priuati
uè ad alios, vt ſuper grauaminibus † propoſitis rece- 9
pta, vel repulſa iurisfirma, nullus ad aliquē aliū magiſtra
tū, nec etiā ad dominūRegē, detur recurſus. *h* Quod
etiā fuit ſępè pronūciatū, procedere in qualibet inter-
locutoria prædicti proceſus: cum hoc priuilegiū nō ſo-
lum fauore curię D. Iuſtitię Aragonum ſit conceſſum,
ſed etiam cauſę, & proceſus, vnde ſequitur interlocu-
toriam, acceſſoriam † cauſę principali inappellabili; 10
eſſe etiam inappellabilem, & naturam, & qualitatem
cauſæ principalis aſſumere, *i* quemadmodum in cau-
ſis criminalibus, † quæ ſua natura inappellabiles ſunt, 11
licet â diffinitiua, condemnatoria mortis, vel muti-
lationis membri appellari poſſit; tamen ab interlocu-
toria, quamuis magni præiudicij, ad ſententiam appel
labilem præparatoria, appellare non poterit. Et vtro-
que caſu, ſi aliquis appellauerit, ſolet iudex appella-
tioni non defferre, ſed ea non obſtante tanquam fri-
uola ad vlteriora procedere: non ſolum autem iſte Iu-
ſtitię Aragonum magiſtratus retractat, nulliter, &
iniuſte facta, grauaminaque illata † reuocat, *k* ſed 12
ne fiant tuetur ſubditos. Vnde rectè tribunitiæ po-
teſtati † hanc noſtri magiſtratus comparauimus, cum 13
ius tribunitię poteſtatis, magis ad impediendum eſ-
ſet, quàm ad agendum, *l* illaque in auxilij latione,
& coercendo per interceſſionem cæteros magiſtra-
tus conſiſteret, cuius interceſſionis vis (quæ nihil a-
liud eſt quàm oppoſitio) *m* ſumma ſemper in Repu-
blica fuit, quàm qui perturbabat, quaſi maieſtatis
leſæ reus tenebatur. *n* Sed quia hæc interceſſio ſæ-
pè in pares, vel maiores magiſtratus fiebat, non co-
gere, vel imperare, ſed intercedere dicebatur; qui e-
nim cogit, & imperat, perſonę obſtat: qui inter-
cedit

H Bardaxi in comment. ad rubri. de officio Iuſtit. Aragon. fol. 109. colum 2. in principio. & ad for. 17. eiuſdem titu. Ferrer in Methodo, fol. 121 Seſſe de inhibitio. cap. 3. § 6. num. 4. fol. 118. & deciſ. 77. nume. 32. & ſequen.

I Lancelot. de attentatis, par. 3. cap. 28. nu. 131. ea Clementi. Diſpendioſam, de iudic. Decius in cap. paſtoralis, nu 4. poſt med. de appellatio. in eno chi. de adipiſcend. remedio 4. num. 841. Surdus conſil. 177. â num 23. Turret. conſil. 2, num. 18 & ſequen. par 2. Moli. verb. appellatio, fol. 89. colum. 4. in fin. & fol 90. col. 1. Bardaxi de officio Iuſtitię Aragonum, fol. 109. col. 1. in fin & colu. 2. in princi. late & eleganter plures ex antiquis foriſtis allegat collega noſter Auguſtin. Morlanes in reſpōſo pro hæredibus D. Martinæ dō Lope â num. 82. cum plu sib. ſequentibus. * Et fuit deciſum in menſe Septēbris 1580. in proceſu rotorum Dioniſiæ de Embum, & per me & collegas in proceſu Thomæ Fort.

k Bardaxi de officio Gubernator, quæſtio. 5. nume. 146. & in commentar. ad priuileg. generale Aragon. fol. 18. nume. 37. colum 4 Ferrer in methodo procedendi, titu. de appellationis proceſſu, fol. 86. p. 2 verſic. In Aragonia.

L Plutarchus in vita Catonis Vticenſis tom. 3. pag. 174. Hieronimus Zurita lib. 10. annal. in vita Regis Petri Quarti capi. 37. fol. 386, colum. 3. & 4. Barnabas Briſonius de formulis & ſolemnibus populi Roma. verbis, lib. 2. pag. 302. in fin. verſic. reſtat vt de tribunis. & pag. 303. verſic. auxilium vero tribunorum. & ſequen. Anton. Auguſtin. en ſus medallas, dialog. 4 pag. 152. & ſeq. 156.

M Budæus in prioribus annotatio. in pandectas, pag. 217. verſic. eſt autem interceſſio, Lugduni 1546.

N Petrus Erodius rerum iudicat. lib. 5. titu. cap. 3.

O ex Ta-

14 cedit rei, o de qua re † extat elegans exemplum apud Liuium, p cum Q.Fa-
bius Maximus Rutilianus feliciter pugnasset aduersus Sãnites,absẽnte L. Pa
pirio dictatore,magnamq́; , ac memorabilẽ victoriã reportasset,preco iussu
15 dictatoris,cui' virgas,† &secures,etiã magistros equitũ(qui secũdã post eum
potestatẽ gerebãt)tremere,atq;horrere solitos q fuisse legitur:cui &Cõsules
regia potestate fulgẽtes parebãt,& reliqui magistratus subijciebãtur, & obe
diebãt pręter tribunosplebis,nõ quia maiores essent tri
buni,potestate:sed quia ad tẽperandã eorũ potestatem,
16 & acerbitatẽ imperij, oppositi. Is Q.Fabium, † magis-
trũ equitũ citauit;is ad tribunal accessit,ibiq́; à dictato-
re,post solẽnes interrogationes, & responsiones quod
cõtra imperiũ dictatoris,ipso incõsulto,manus cum ho-
ste conseruisset,morte dãnauit: r orta pene in exercitu
seditione,qui Q.Fabio fauebat,cum quo ipsi victoriam
reportauerãt se interposuit,vt L.Papirius dictator à sen
tentia discederet,sic etiã intercesserunt legati,apud eum
existentes,qui aliud obtinere nequiuerunt, nisi vt in se-
quentem diem executio differretur,iussusque magister
equitum,vt postero die adesset,timens autem dictato-
ris iram exarsuram magis, clam è castris se subducens,
Romam profugit,quem prosequutus dictator, & ibidẽ
illum morte damnatum conclamauit, & pręhendi ius-
sit,pro dictatoris imperio conseruando (cuius in Vrbe
Romana summum ius,ac plane regia potestas,sine pro-
uocatione fuit)Senatus illum rogauit, vt pœnam obli-
teraret.Populus itidem,ob præclarũ victoriæ facinus ac
etiam,ob merita Fabij patris,qui ter Cõsul, & iterum di-
ctator fuerat,nec ab opinione sua discedere voluit. Fa-
bius pater vidẽs,quod nec authoritas Senatus, nec pre-
ces populi apud ipsum valerẽt,tribunosplebis,vt inter-
cessionẽ interponerent,appellauit,qua cõcessa dictator
dixit,nõ noxę eximitur Q Fabius,qui cõtra dictũ Impe
ratoris pugnauit, sed noxæ dãnatus ab eo,à quo prouo
catio nõ est,tribunicię potestati,precariũ nõ iustũ auxi-
17 liũ ferẽti donatur.Vnde prouerbiũ Romæ † passim dice
batur,bono tribunoplebis improbos magistrat' metui
nõ debere:cũ ab eo omnis vis &iniuria arceretur,cũ ad
ei' authoritatẽ pertineret, s potẽtię magistratũ resistere,

O ex Tacito, lib.13. annal. Petrus Erodius vbi supra lib.2. titu 9. cap.13. pag 81. ad medium,

P lib. 8. Plinius Cæcilius de viris illustribus, capi.31.& 32. Eutropius rerum Roman. lib. 2. cap. 2. Valer. Maximus lib. 2. c. 2. Iulius Frontin. stratagemat. lib. 4. cap. 1. Borrells de Regis catholici præstantia, cap. 39 num. 33. & 14. Ianus Langleus semestrium, lib. 11. c 2. pa. 686. pluribus exornans. & Anton. Augustin. vbi supra.

Q Ianus Langle. semestr. lib. 7. cap. 5. pag. 339. C. Vvelfangus Lazius in cõment. Reipub. Rom. lib. 2 cap. 10. in princip. p. 204. Petr. Gregor. syntagmat. iuris, lib. 6. cap. 8. & lib. 19 cap 18 & lib. 47. cap. 18. in princip.

R l. desertorem, §. in bello, ff. de re militari. Molinoller verb. Capitaneus. versic. Capitaneus qui in in bello non obseruauit mãdatum. Cremensis singula. 151, Tiraquel. de pœnis tempe. in præfatio. n. 37. & cau. 2 52. Proellus in rubri. de bonis matern. 2. p num. 35 Menchaca controuers. illustr. cap. 5. n. 8. Cagnolus in l 2. nu 103. de origine iuris.

S Stephanus Vinãdus Pighius in annalibus magistratuum populi Romani, lib 2. de tribunicia potestate, pag. 91. & 92. Petrus Erodius lib. 2. tit. 13. ff. de officio Tribuniplebis, capi. 1. Cicero in oratione pro Cluentio.

nimiamque eorum licentiam coercere, supplicem à iudicio libetate, vel à
Prætore damnatum defendere,à vinculis, implorati, appellatique poterant,
ac non solum priuatum,sed Consulem in rostra vocari iusserunt. Hinc pręsides,custodesque libertatis,se iactare consueuerunt, eorumque domos interdiu,noctuque patere omnibus,tanquam Arę semper accessibiles, afflictorumque portus,vel asyla,vel præsidium periclitantium. In quibus omnibus
† recte iste noster Iustitiæ Aragonum magistratus, tribunoplebis correspon 18
det,cum si res sit dubia huius magistratus intercesione modesta,potiusquàm seditione turbida componenda sit:nam si in persona timeat aliquis esse grauandum, † tuetur eum manifestatione, *t* si à posse iudicis priuatiué ad alios, 19
quæ vel simpliciter coǒcedi solet, & hæc, lata forali sententia ipso iure spirat. *u* Si vero fundata in aliqua qualitate, vt putà nullitatis processus, vel sententię, exemptionis, nobilitatis, clericatus, dominij vassallorum, vel simili non spirat ipso iute,sed cum summaria causę cognitione, sententia locumtenentis tollitur. *x* Quod etiam procedit quando contra simpliciter manifestatum est lata sententia in vim statutorum; quia manifestatio irę & pręcipitationi opponitur, ne sine culpę cognitione, & ex abrupto procedatur. Sed si à posse priuatarum personarum quis manifestari se petat ad finem disceptandi, cuius sit iurisdictio in persona manifestata; ad solam curiam Iustitię Aragonum spectat,neque ab eius sentẽtia de restituenda,vel non restituenda persona manifestata iudici ecclesiastico, appellari potest:vt fuit sæpè decissum in curia D. Iustitiæ Aragonum, præcipue anno 1582. cum Ioannes Martin, Clericus ordinis sancti Ioannis Hyerosolymitani,in loco de Samper dę Calanda, Curam animarũ gereret,isque ob aliquas culpas,circa administrationem curę à D. Andræa Santos, meritissimo Archiepiscopo Cæsaraugustano fuisset carceri mãcipatus, & die 1. Martij fuit manifestatus; & tãdem nõ obstãte exceptione allegata, fuit mandatũ restitui dicto Archiepiscopo:quia quãuis alias esset exẽptus, † tamen ex 20
dispositione Conc. Tridentini, *y* in ijs, quæ ad Curã animarũ pertinẽt, non habetur pro exẽpto: & constito de qualitate, circumferente iurisdictionẽ iudicis ecclesiastici, mãdatur ei restitui, nec admittetur ad *z* * appellãdũ: quando

T Bardaxi de offic. Gubernato. in criminali, c. 16 num. 7. & 8. & in comment. ad rubr. de manifestatio. personarum, n. 1. & seq. p. 183. Hiero. de Blãc. de magistratu Iustir. Aragon. potestate, fol. 150. Portules in schol. ad Molin. verb. manifestatio, nume. 98. Ludouic. Martinez in respons. pro regno 1. p. nu. 154. Sesse de inhibitione, c. 1 §. 2. n. 2. cum seq.

V Sesse post Bardaxi de inhibitio. c 1. §. 2. n. 74.

X Sesse vbi proxime nume. 67.

Y Sessio. 25. de reformatio. c. 11.

Z * Ita pronunciatum in curia D. Iustitiæ Aragonum in processu D. Aonæ Cabrero die 17. Maij 1571 & die 15. Decẽbris 1580. in processu Dominici Bellostas necnon Ioanis Fernãdez. & die 5. Iulij 1566 in processu Michaelis Sacristan & Francisci Farlã. & die 26. Aprilis 1577. in processu Michaelis Nauarro & Ioannis dela Nauassa sup. manifestatione, & per Ioannem Ximenez de Aragues 2. April. 1542 & die 24. Aprilis 1582. in processu Magni magistri, necnõ Ioannis Martin super manifestatione.

21 quando vero † non intuitu iurisdictionis, cumulatiuè cum cæteris omnibus magistratibus, & iudicibus ordinariis regni, Iustitia Aragonũ manifestationes prouidet; & tunc si persona manifestata, vel sexu sit fragilis, vel ętate imbecillis, iudex manifestans debet paternũ officiũ exercere, & personę manifestatę vtilia cõsulere, nõ cõstringẽdo, sed suauiter monẽdo, hocq; faciẽs iudex libertati manifestationis cõsulẽs suo muneri satisfecisse iudicarẽ: quod manifestationis iudicium, cum actio ad exhibendũ sit, appellatione nõ suspenditur, a cùm fuerit inductũ hoc remedium, † ad similitudinem edicti Prætoris, de libero ho-
22 mine exhibẽdo, quod noster I.C. Vlpianus b recẽsuit, tuendę libertatis causa fuisse propositũ, ne liberi homines à quoquã retineãtur, aut nimis seuerè, & pręcipitanter, vel clam, & occulrè quid ad versus eos violẽter exequatur, aut fiat: cum pœna dilata exigi possit, exacta nõ possit reuocari. Et ideo Imperator statuit, c sentẽtię criminalis executionẽ per triginta dies suspendi, post quos pręsumitur iram cessare, d quod iam antea Romę obseruabatur, vt suplicij dãnatorũ executio, in tricessimũ diẽ
23 differretur. * e Ex quibus infertur, quod cum vassalli † seruitutis, Baronũ nostri regni, nõ sint plene liberi, respectu suorũ dominorũ, ab eorum manu, & potestate manifestari nequeãt, quod si de facto manifestati fuerint, post quàm constiterit eos vassallos seruitutis esse, instãte domino, ad eum remissio, f (quę alias fieri nõ deberet) g erit faciẽda; quinimò hac qualitate adiecta, poterũt vassalli seruitutis, si à quoquam detineãtur, manifestari: nõ solũ si detineãtur violenter, sed etiã si volẽter, quia licèt illi, qui plene liberi sunt, nõ possint, si apud aliquẽ volẽtes manserint, inuiti manifestari, h tamẽ isti, qui nõ sunt plene liberi, & quib' nõ est libera recedẽdi facultas, i possunt à dominis eorũ, ratione potestatis dominicę, pro iure seruitutis, quod in eis habẽt, à posse cuiuscũq; tertij, eos detinẽtis, causa adiecta, & cognita, quia suus vassallus seruitutis est, vendicãdo manifestari. k Quod idẽ admittitur † in patre respectu filij, ratione patrię potestatis l,
24 quã, licèt mater nõ habeat, tamen & illa quoq; ratione pietatis, & fauore libertatis admittetur, non ad vẽdicandum filium (vt falsò Accursius noster est hallucinatus)

A Maranta in speculo, 6.p. de appellatio. n. 120.
B l. 1 ff. de libero homine exhibendo.
C l. si vẽdicari, C de pœnis, c cum apud Thessalonicam, 11 q. 3 Orozco de Couar. lib 1. emblem. 32. Alsini. in praxi iudicior. de senten. executio §. 31. c. 2 limita. 11. Petr. Erod. rerum iudicatarum lib. 1. tit. 5. de Episcopali Audiẽtia, c 18.
D Lucas de Pena in l. omnes omnino, colu. l. in fin. C de decurio Deci. in l. quicquid calore, n. 9 ff. de reg iur. Farin. q. 95. nume. 37.
* ex Quibeil. Ianus Langlaus semestriũ lib. 11. c. 2 pag. 680.
E Seneca 2. de Ira. c. 23. Aymon. cosil 2. in fin.
F Moli in repor. verb. manifestatio, versic. manifestatus per curiã Iustitiæ Aragonũ. Vt fuit practicatũ per me, & collegas in processũ Annæ del Pex super manifestatione.
G ex ratione Camil Borrel. ad Bellu. rub. 11. §. & quo prędiximus verb. Remissiones. vers. nono limita. H l. 3 §. si quis volẽtẽ, ff de libero homine exhibẽdo.
I l 1 ff eodẽ
K l. 1 § per hãc, vbi glo: vẽdicare posse, & ibi Bart. n. 1 & Alberi. n. 4. & seq. & in rubr. n. 6. & 7. ff. de rei vẽdi. Cabe. decis. 196 n. 2 1. p. Brison. de formul. li. 5 p 487. vers. erat & in vsu quotidiano.
L l. si filiusfamil. cum sequen. ff. de furtis.

tus *m*) ſed ad eius petendã libertatẽ: *n* & idẽ dicendũ eſt in
cæteris omnibus, † quib' in aliquos aliquod ius ſeruitutis, 25
poteſtatis, ſubiectionis, vel obedictiæ cõpetit, vt in Abbate erga monachũ: in Epiſcopo erga Clericũ: in marito erga vxorẽ: in domino erga colonum, cenſitum, vel adſcriptitiũ: in Barone erga vaſſallum: & in Ciuitate erga
ciuem. Quod ſi qualitates prædictæ, † ex quibus ſubeſ 26
ſe cõſtat, ab illis negentur, aget aduerſus illos dominus, ſeu Baro pater, Abbas, maritus, Epiſcopus, & ciuitas actione præiudiciali vtili in rem vt declaretur eius vaſſallus, filius, vxor, monachus, clericus, ciuis, & ipſi tribuetur vtilis cõtraria: licèt multi his caſibus cõfeſſoriã, & negatoriã dari exiſtimẽt, non ſolum prædictis perſonis, ſed etiã iudici aduerſus eum, quem ſubditũ prætẽdit; & ſubdito, qui exemptũ ab alicuius iuriſdictione, & poteſtate ſe iactat. Sed coram Iuſtitia Aragonum, hæc cauſa tra-
ctanda erit, qui iudex peculiaris † exemptorum *o* eſt, & 27
non habentium in regno ſuperiorem.

Huius magiſtratus authoritas nõ ſolum ad prędicta ſe
extendit, ſed etiã dubiis ſuper Foris regni emergẽtibus,
† à Rege, vel eius officialibus cõſultus, reſpõdit, *p* vt o- 28
lim I. Conſulti, qui authoritatem *q* reſpõdendi receperunt ab habente ſupremã poteſtatem, à cuius reſponſis recedere non licet: nõ quod eius curia ſuprema ſit, (vt noſter Portoles annuit *r*) ſed quia vice ſupremę curiæ in his cõſulit, vt de Senatu dicebat Iuſtinianus, *ſ* vel verius dici poteſt eſſe Prætorẽ, qui authoritatem habet adiuuandi, & interpretandi ius commune Aragonum, interpretatione declaratoria ad dubium, quod ex verbis fororum ambiguis reſultet: quæ paſſiuè † à Iure
communi peti ſolet, *t* quod intellige, ſi ius commune 29
non

M gloſ in l. pœnult. verbo, In rem matri, ff. de fideicommi. libertat.
N d. l 3 verſic. Pietas. ff. de liber. homin. exhiben. Pinel. 2 par. rubr. num 6. & 7. C de bon. mater.
O Moli. verb Iuſtitia Aragonum. verſic. Item, Iuſtitia Aragonum eſt iudex in cauſis exemptorum, folio 202. colu. 3 & verſic. Die 1. Decembris, fo. 204 colum. 2. vbi Portol. nume. 16. Seſſe de inhibitio. ca. 8 § 2 num 17. pa. 570. quibus adde B. Græuetum in additio. ad Gail. concluſ. 30. Hieronym. Zeuallos in ſpeculo opinion. commun tom 4. quæſt. 2. aliàs 897. num 616. pagi 236. colu. 2. Belluga in ſpeculo, rubri 12 §. vidẽdum. vbi Camillus Borrellus verb. Exempti. & verbo, Prohibemus & de Reg. catholic. præſtan. cap 71. num. 6. Petr. Cenedo 2. p. collecta. 37. n. 3. & in quæſtionib. practic. q 45. n. 20
P For. 1. & 2. tit. quod in dubiis non craſsis, obſeruã. fin tit. quod aſsignatio. obſeruant. 3. tit. de priuileg generali. Moli. in repert. verb. Conſultatio. verſ. 2 & verb Fori Aragonum. verſic, Fororũ dubia. & verb Iuſtitia Aragonum. verſic. Iuſtitia Aragonũ tenetur. Bardaxi in rubr. de offic. Iuſtitiæ Arago. fo. 99. col. 3. verſic. in eo vero.
Q § reſponſa prudentũ, Inſtitu. de iur. natural. l. 2 §. poſt hunc, & § primus diuus, ff. de orig iur. Alex. ab Alexan dier genial. lib. 6. c. 23. verſ. Reſpõſa denique, pag. 907. Conan. lib. 2 cõmen. c. 11. Duare. lib. 2 diſputatio. c. 38. R in verb. Iuſtitia Aragonũ, n. 10. in verb. Fori Aragonũ, n. 7. S in §. Senatuſconſultũ. Inſtit. de iur naturali. T l. 1. § lex Falcidia, ff ad l. Falcid. Bart. in l. omnes popul., n. 65. in verſic. vltimo & Crotus n. 294. ff. de iuſti. & iur. & ibi cõmuniter DD. & in l. ſi ſerui veſtri, C. de noxal. & in l ſi vero, §. de viro. ff. ſolu. matri. Maſcar. de genera. ſtatu interpretatione, cõclu. 1. n. 2. & ſeq. 77. 236. 249. & 250. Pariſ. conſi 16. n. 51. lib. 3. Cepha. conſi 533. n. 33. lib 4. Ruin. cõſi. 15. num. 1. li. 2. Alexan. conſi 50 n. 12. & cõſi. 80. n. 5 verſi. Et ita declaratur, lib. 11. Rolã. cõſi. 34 n. 46. lib. 4. Curt. Iun. cõſi. 7. n. 8. Menoch. cõſil. 5. n. 23. li. 1. Olaſ. deciſ. 21. n. 15. Brun. ad ſtatutũ fœmina. exclud. 5 art. princi. q. 29. n. 21. & 22. Deci. in c. tráſlato, n. 40. de cõſtitut. & Feli. in proœ. decretal. num. 25. Hortẽſ. Cabalca. de brachio regio. par. 4. à num. 180. cum ſeq.

non sit irregulare ex ali qua speciali, seu particulari causa inductum, *u* vel verbis, aut rationi alicuius fori aperte pugnaret, *x* à qua etiam fori interpretantur, siue illa sit expressa in foro, siue vnica tantum assignari possit. *y* Quia tunc casus ille, super quo est dubium, potest sub foro esse comprehensum declarari: cum interpretatio extensiua, † vel restrictiua, quæ cartæ, & foro repugnet,
30 in Regno non admittatur; *z* nam hæc soli Domino Regi cum Curia concessa est, quibus leges condendi est potestas. *a* Et hoc sensu procedit, quod vulgo dicitur, quod eius est interpretari, cuius est condere, *b* quæ interpretatio à Curia Iustitiæ Aragonum facta, tanquam forus, sequenda est in decisionibus causarum, & non solent esse tales declarationes minoris auctoritatis, quam ipsi fori: *c* Imo talis interpretatio necessaria dicitur, quę ex iurisdictione, & pręeminentia dicti Iustitiæ Aragonum profluit, & sententiæ huius † supremi tribunalis,
31 sicut & Regiæ Audientiæ solent, pro exemplis, ad decisionem aliarum causarum passim à causidicis adduci, & negari nequit, quin maxima sit rei, ita pluries apud suprema tribunalia iudicatæ, auctoritas, pro interpretatione iuris dubij: *d* quod licet (vt inquit I. C. Paulus) *e* semper certum sit, tamen ex nostra ignorantia quid iudicandum sit dubitatur: cum aut super eo casu, de quo contendimus, iure nihil statutum reperiatur, aut, si statutũ est, dubia sit illius interpretatio, ad supremorum tribunalium decisiones recurrimus, *f* & cessat regula,
32 quod † exemplis iudicandum non sit, *g* quando pluries in supremis tribunalibus, Ita iudicatum reperitur, non translaticiè, vt inquit noster I. C. *h* sed re per dies maturata, cum librorum reuolutione, & matura consideratione, ac studio. Sed quia, † parua facti mutatione,
33 totum ius mutatur, ita vt vix reperiatur vnus casus, qui per omnia alteri adęquetur, & exemplare, quod non claudicet, non est multum, nisi omnibus circunstantijs animad-

V Iasso. in d. l. omnes populi, num. 53. & Sanct. Seuerin. in eius repetitione n. 203. Cephal. consil. 536. n. 9. lib. 4. Socin. consil. 89. nu. 18. lib. 4. Ruin. consil. 37. nu. 13. & consil. 94. nu. 5. lib. 3.
X Decian. resp. 32. nu. 9. lib. 2 Roland à Valle consil. 55. nu. 6. lib. 1. Cephal. consil. 561. nu. 8 lib. 4. Decius consil. 5. nu. 2. Calcan. consil. 12. num. 33. Ruin. cõsil. 32. nu. 12. lib. 3.
Y Molin. verb. fori Aragonum extenduntur. fol. 156. col. 1. vbi Porrol. Riminal consil. 4. nu. 7. & seq. vol. 1. Socin. Iun. consil. 1. nu 9. 12 & 53. p 1. Paris. de resignatione lib. 5. q. 4. num. 10. Fernandus Rebellus de obligat. iustitiæ 2 p. lib 1. q. 6. sect. 4. pag. 47. nu. 19. & seq.
Z Obseruan. 1. de equo vulnerato Molin. in verb. executio, & verb. fori Aragonum non recipiuntur & latius infra dicemus
A l nam vt ait, ff. de legi. l. 1. C. codẽ, Cancer. vari. resolutio 3. par. cap. 3. numer. 61. & seq.
B l. fi. C de legib. l in ambiguis, ff. de regul. iur.
C Molin in d. verb. fororum dubia.
D l. si ius in princi. ibi sic inuenit Senatum censuisse ff. de fal is. Afflict. decis. 45. num. 4 & 96. nu 11. & 383. num. 8. Menoch. consil. 400. nu. 65. Peregr. consil 91. nu. 29. Cabedo, 1. p decis. 212. nu. 7. Gama decis. 330. nu. 2. ad fin. & decis. 174. num. 10. & 228. per tot Vincentius de Franchis decis. 81. nu. 2. p. 1.
E l. sed & si restituatur. § fin. ff. de iudic.
F Cap. in causis. vers. eum in similibus, de re iudic. l. nam Imperator, ff. de legib.
G l. nemo. 13. C. de senten. & interlocutio. omni. iudic. cui adde Gramat. decis. 228. Ianus Langleus semestrium, lib. 7. cap. 3. pag. 310. l. sed licet, ff. de officio præsid. & quæ tradit Cicero. philip. 9.
H l. 1. ff. de iure patronatus.

animaduerſis, & conſideratis, in exemplaribus fidendũ:
vt faciunt aliqui cauſidici (quos S. Cyprianus *l* callidos
argumentatores, & iuriſperitos fallaces appellat) qui ſi
viderint, contra aliquod eorum exempla. , forſam tali
negotio inconueniens, & non omnino adęquatum ſen-
tentiam ferri, aduerſus Iudices excandeſcunt, ſuoſquè
clientes ſuadent, & ſtimulantur, vt iudices denuntiatio-
nibus, ſeu acuſationibus perſequantur, ſuam (ſi verum fa
teri volumus) cauſã, quia quod ſupereſt radere cupiunt,
non ſuorum clientum agentes. Quia licet † exempla 34
rerum aliquoties ita iudicatarum nos aliquantulũ mo-
ueant, *k* non tamen ita illis alligari debẽt iudices, quod
non præualeant apud eos fori, leges & ęquitas ſcripta,
vel in capitibus prudentum traditione maiorum repoſi
ta, & inconcuſſa praxi Regni obſeruata. At tamen † nõ 35
eſt illi facultas Regni ius (ſicut antiquis Prætorib' Roma
nis) corrigendi, & emẽdandi, & ideo, quod ipſe conſul-
tus reſpondit, nec nouum ius inducit, nec antiquũ mu-
tat, ſed declarat. *l* Competit etiam † eidem peculiari- 36
ter iuriſdictio in reſiſtentes, & rebelles mandatis Regis;
eumquè offendentes, iniuriamuè aliquam irrogantes,
etiam in perſonam ſuorũ officialiũ, ad inſtantiã procur.
fiſcalis punit: *m* quod ſi officiales Regij cõtra forũ deli-
querint, vel contra ius, & iuſtitiam ſubditos grauaue-
rint, poterunt etiam coram eodem, ad inſtantiam partis
lęſæ, vel procuratoris quatuor brachiorum Regni, in eo
dem Iuſtitiæ Arágonum tribunali accuſari, & crimina-
liter puniri: & in † eodem tribunali tantum eſt permiſ- 37
ſum, quod Dominus Rex poſſit, in perſona procurato-
ris fiſcalis, & agere, & ciuiliter conueniri: *o* qua ratione
† Prætori à Nerua adiecto, vt inter fiſcum, & priuatos 38
iudicaret, merito poteſt iſte Magiſtratus comparari *p*:
quaſi ei dixerit † Dominus Rex, quod Trayanus *q* eius 39
Præfecto Pretorio dicere ſolebat, *Accipe hunc enſem, &
ſiquidem recte, atque è Republica imperauero pro me: ſin ſecus
contra me vtere:* Non quod ſubditis facultas eum accu-
ſandi

I In lib. de ſingularitate Clericorum.

k l eum de in rem verſo, ff de uſuris, l. nonnunquã, ff ad Trebellia. l. 1. § hoc autem ff ad Silanian. l. 1. §, ſi coheredis, ff. ad leg. falcid.

L Gloſ. in c. fin. verb. reſpondemus, de verb. ſign. & in cap. conſuluit. de tẽpor. ordina. Crotus in l. ſi is qui pro emptore, n. 186 ff. de vſucap.

M Obſeruant. ſed ſi Dño Regi. 6. tit. de genera. priuileg.

N For. 1. de accuſatio. cõtra official. ſoe. querientes de offic. Cancellarij.

O For. vnic. tit. de in ius vocando. obſeruan. Item de omnibus, de priuil. milit. fol. 26. obſeruan. Item in Aragonia, tit. interpretatio qualit. & in quibus, fol 30. for. licet, titul. de procurat fiſci. Molin. vec. Iuſtitia Aragonum, eſt Iudex competens, fol. 20 2. col. 1. & verb. Rex Aragonum, verſ. Dominus Rex ſi litigat, fol. 294 vbi Portol. Bardaxi in comment. ad priuil. generale Aragonum, nu. 57. fol. 38. col. 4. quibus adde Bald. in l 2. num. 8. C. de ſentent. quæ ſine certa quantitate. & Paul. in l ſi conſtante. §. ſi. num fin. ff. ſolut. matrim.

P l. 2. ff. de orig. iur.

Q Ex Plin Iunio. in panegyrico tradit Roſinus antiquit. Roman. lib. 7. cap. 35. in fin. Petr. Gregor. in ſintagma iur. lib 47. cap. 18. num. 5. Alexan. ab Alexan. dierum genial. lib 4. cap. 23 Ludou. Martinez in reſponſo pro Regno, nu. 179. Conradus in tem plo iudic. lib. 1. c. 1. § 4. verſ. dignitatum gradus, n. 4. Mathe. in ſua apologia & Petr. Ribadeneyra, en la inſtitucion del Principe Chriſtiano, lib. 2. cap. 5 pag 297, Ioan. Chokier, in theſaur. aphoriſm. lib. 2. cap. 2. exemplo 9. pag. 71. & d. lib. 2. cap. 1. exemplu 9. pag. 68.

ſandi concedatur,ſed tantum forma humiliter, ac reuerenter renittendi ſit tributa, nam licet Rex moleſtus nó ſit, miſerrimum tamen dicebant maiores noſtri, poſſe,
40 ſi vellet: r ideoquè hunc Magiſtratum † creauerunt,qui illum ad leges ſeruandas moneret, iudicantes quod, ſicut beatiſſimum eſt in principatu à nemine cogi,ita miſerrimum à nullo ſuaderi, & Rex noſter,Theopompum imitatus, cuius ſupra meminimus, libentiſſime humili ſuæ creaturæ ſe ſubmittit, ſ vt quaſi quibuſdam fidei, & iuraméti aculeis,ad leges ſeruandas cõſtringatur, quod à maieſtate † illius alienum fuiſſe,non eſt quod quiſquã
41 exiſtimet, nam cui (vt inquit Plinius) t nihil ad augendum faſtigium,ſupereſt, hic vno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuæ, & tunc (vt inquit Baldus u de Imperatore loquens) potius iudicio diuino,quam humano ſe ſubmittit,ſed ne leges;proprij commodi intuitu, aliquando illum tranſgreſſurum
42 aliquis putaret,ſtatuit, † quod ſi aliqua cauſa,in qua ipſe eſſet actor, vel reus, ad eum, tanquam ad ſupremum Principem,interpoſita appellatione deuolueretur, licet coram eo,vbi poteſtas non eſſet lege reſtricta, agi poſſet; x tamen noluit per ſe ipſum de illa cognoſcere, ſed per iudicem,quem ad eam delegabat: y non quod credam ex hoc, illa lege, impoſitam fuiſſe Regi neceſſitatẽ delegandi, ſed tantum eius poteſtatem demonſtraſſe, qua vſus Philippus Rex,ac Dominus noſter nominauit in commiſſarium, in cauſa domus de Antença, dominum meum, & vxoris meæ patrem D.Hieronymũ Cha-
43 lez, z † qui quã plurimis annis eiuſdem Iuſtitiæ Aragonum Locumtenens, ac Conſiliarius in Regia Audientia criminali exiſtens,adeo ſe ęquum in iure redendo præbuit,vt ſumma gratia,maximiſquè beneficijs,tam à Philippo patre, quam filio fuerit affectus, & ornatus,qui migrauit ad cœlum,die 30. Martij anni 1605.cuius locum ego nunc indignus occupo. Quod fieri poſſe etiam ho-
44 die,† exiſtente diſpoſitione forali Caroli Quinti, a Reſponde-

R Hieron. de Blancas in comment.rerum Aragon. tit. de Magiſtratus Iuſtitiæ Arago. dignitate,pag. 286.in fin. Zurita tom 1. annal lib.2 c.64. fol.108 col.1. verſ. Y ſe fue cada dia.

S L.eſt receptum,vbi Doctores, ff.de iuriſdictione omn iudic.

T In panegyri. ad Traiã. Ianus Langleus lib.7. ſemeſtri.c.17.pag 463.

V In c.paſtoralis.§ quia vero,nu.3. de officio delegati.

X l.proxime,ff de his quę in teſta.delentur.l & hoc Tiberius.ff de hæredibus, inſtitu. Dec.Iaſ. & alij in l. qui iuriſdictioni. ff de iuriſdict.omn.iud Alexã. in l.eſt receptum. ff. eod. tit.Dec. Abb.& alij, in c. cum veniſſent, & in cap. nouit.de iudic. Bald.in l. exemplo ad fin C.de prouatio.Conradus in templ. omn.iudic.lib.1. cap.1.§. 4.verſ.10.

Y Obſeruan.Item in Aragonia, tit. interpretationes qualiter, & in quibus obſeru. Item de omnibus cauſis,tit. de priuil. milit. for vnic tit actus Curiæ, ſuper redditibus regal.b. ad fin. facit for. licet, de procurat. fiſci. Corſetus de poteſt.Regia 4.p.q.44 nu.7.poſt Bald. in d.l. eſt receptum,nu.2.& Paul in d.l.proxime,nu.4.Conradus vbi ſup.num. 2.gloſ. actor. in c.ſi quis contra. vbi Abb & Aretin.nu.17 de for.comp.gloſ. & Ab. in d cap.cum veniſſent,n. 6.facit l.prætor.17.ff. de iuriſdict.omn.iudic.

Z Ei Regens Marzilla in cauſa Baroniæ de Ayerue,& Bartholomeus Diez in cauſa Caſtellaniæ de Amposta,qui ſuę virtutis, & eruditionis hęredes,& ſucceſſores reliquit Bartholomeum & Petrum ex fratre nepotes acutiſſimos noſtri Regni Iurecõſultos.

A Sub tit.que las cauſas de appellacion no puedan ſer cometidas a juez delegado,vbi Bardaxi, pagina 226.& 427.

ponderunt omnes Consiliarij Regiæ Audientiæ, die 19
Maij anni 1574. Ex eo quod, † licet rubrica sit adeo ge 45
neralis, tamen nigrum se restringit ad appellationes, in
causis priuatorum, non vero Regis, vel eius fisci, in quibus specialis lex stabat: *b* & quoties lex noua generalis est, & correctoria, distinguẽda est per legem antiquam. *c* Sed à sententia collegarum recessit Seruetus de Anión, asserens rubricam generalem, quæ dispositiue loquitur & orationem perfectam continet facere legem generalem, *d* cuius sententiam secuti fuerunt Locumtenentes Iustitiæ Aragonum in prouisione cuiusdam iurisfirmæ. *e*

Vltimo iste summus Iustitię Aragonum Magistratus,
† si subditi ab aliquo iudice Ecclesiastico, vel seculari, 46
vel á qualibet alia priuata persona, contra foros, & iustitiam, non solum si in persona, sed etiam si in honore, vel rebus, siue iuribus grauari timeant, nomine Regiæ maiestatis quasdam inhibitiones concedit, quas nostri iurisfirmas, grauaminũ fiendorũ, appellãt, quia qui eas obtinet, firmat de iure coram Iustitia Aragonum, hoc est, vt ita dicam, fideiussoribus præstitis assecurat iudicium, qui in regnis Castellæ appellãtur fideiussores de la haz, *f* cum nihil aliud sit † firmare de iure, quam assecurare iudicium. *g* Et licet multiplex sit cautio, *h* & videatur,
† quod non solum assecurat, de iudicio sisti, sed de iudi 47
cato soluendo; tamen praxi receptum est, fideiussorem, in firma oblatum, solum esse fideiussorem, iudicio sisti, propter suspicionem fugæ, vt reus securum faciat iudicium, ne eius fuga elusorium reddatur. *K* Vnde lata sententia, siue illa sit condemnatoria, siue absolutoria, talẽ fideiussorem liberari, receptũ est, *l* quamuis multi, talem

B Late Hiero. Gabr. consil. 12. num. 4. & seq. vol. 1 Bursar. cons. 76. n. 31. vol. 1. Medicis in tract. de legib. p. 2. q. 10. pag. 147. Gerard. de Petra saucta. singulari. 7. pag. 548. Horat. Carpanus in lucubratio. ad statuta Mediolani, 2. par. cap. 173. num. 13. & 16.

C Tex. iuncta glos. in authen. offeratur, C. de litis contestatio. Ioan. de amicis cons. 11. nu. 20. Imol. in l. si vero. §. de viro, ff. solut matrim.

D Alexan. cons. 109. n. 4. vol. 5. & cons. 6. num. 3. vol. 7. Bursa. cons. 12. nu. 56. & cons. 212. num. 9. in 2. Iason rub. de actio. num. 17. Medic. vbi supra num. 4. & seq. Alderanus Mascard. de generali statutorum interpretatio, cõclus. 2. nu. 197. & seq. Crabetta cons. 61. nu. 1. Decius cons. 527. num 11. Beroi. cons. 51. nu. 2. vol 2. Bertazol. cons criminal. 55. num. 1. lib. 1. Natta cons. 282. nu. 10. vol. 2.

E D. Hugonis de Vrries die 9. Iunij 1574. & omnes concordes, die 6. Martij 1576. in processu D. Annæ de Veyntemilla.

F Roder. Suarez ad l. 2. tit. de los emplazamientos, vers. vlterius nota. n. 28. ibi allegans in termino legitimas exceptiones Gutierrez practica lib. 1. q. 132 nu. 3. & 4.

G §. fin autem, ibi solemni stipulatione firmare in stitu. de satisdario. Noster Molin. verb firma, vers. firma iuris vnde habuit originem. fol. 154. col. 4. Sesse de inhibitio. cap. 2. §. 5. nu. 12. Fontanella de pact dotalibus. claus 4. glos. 15. num. 129 132. & 133. fol. 24.

H Lælius Zanchus de priuil. Eccles. pag. 114. à num. 16. cum seq.

I Moscatellus in pract. fideiussor. par. 1. modo. 13.

K Maranta in speculo p. 6. tit. de satisdatione num. 2. DD. communiter in l. sciendum, ff. qui satisdare cogan. l. si prætor. 75. de iudic. l. vltim ff. ne quid in loco publi.

L Anto. Heringius in tract. de fideiussorib. c. 20. §. 19. nu. 9. per tex. in l. Græcę. §. & post litem, ff. de fideiussor. alijs relatis Menoch. cons. 212. num. 20. vol. 3. facit tex. iuncta glos. in §. sancimus. in authen. de exhibendis reis, ibi sola personali fideiussione. & ibi Accurs. vers. cautione iuditio sisti.

tale in fideiussorem iudicio sisti, magis principalem, quã
fideiussorem dici debere, asserant. *m* Vnde, hac cautio-
ne assecurato iudicio, firmans obtinet inhibitionem à
Curia D. Iustitiæ Aragonum, ne contra forum graue-
tur, quæ in Castella vocatur à pragmaticis, *Carta de am-*
48 *paro.** Sed † quia eodem foro *n* cauetur vt firma nõ im-
pediat executionẽ casus manifesti qualis est omnis obli-
gatio instrumẽtalis, ideo proponũtur exceptiones, *o* quę
impediant executionem paratam, quam habebat illud
debitum manifestum, donec firma fuerit repulsa, quod
49 nihil † aliud est, quam declarare fore procedendum ad
vlteriora in executione, non obstantibus exceptionibus
allegatis per reum in iurisfirma, quas amplius oppone-
re non possit; & hoc est, quod nostri Foristę asserunt *p*,
repulsa vna firma cęteras omnes repulsas censeri. Sed
50 aduertendum est, † quod hodie *q* indistinctè præsenta-
tione iurisfirmæ facta, siue ab eo contra quem decreta
est executio, siue à tertio, bona inuentariantur, & sub
idoneis fideiussoribus firmanti conceduntur, quibus nõ
oblatis pœnes curiam remanent: Quod si fuerit admis-
51 sa, † non ex hoc impedietur, *r* is contra quem fuit fir-
ma concessa, agere in iudicio ordinario aduersus fimã
52 tem: sed si vellit † firmans in casu particulari decretum
inhibitionis obtinere, in Curia D. Iustitiæ Aragonũ op
ponit, & probat exceptiones, exclusiuas intẽtionis eorũ,
à quibus grauari timet, quas iustas iudicãs Iustitia Ara-
go. seu eius Locũtenẽs, suã interponit auctoritatẽ & of
ficiũ impartitur, *s* inhibendo, ne firmantẽ contra ius, &
foros Regni grauent, quasi declarans, talem exceptio-
nem

M Luc. de Pena in l. si quis decurio. nu 15. C. de decurio. lib. 10. probat Alexan in l. 1. §. si quis. n. 5. ff. qui satisdare cogan. Heringius vbi sup. c. 16. num. 13. & seq.

* Montalu. in l. 5. tit. 18 lib. 3. fori legum, Didacus. Perez lib. 3. ordinat. l. 1. pag. 589. vers. hinc deducitur.

N §. Item demandan assi en crimiral tit. priuilegiũ generale, obseru. Item si quis, tit. interpretationes qualiter, & in quibus, fol. 23. obseru. de foro. fol. 13 tit. de fideiussoribus, obseruan. Item in debito de rerum testatione, fol. 3. for. de volũtad de la corte ibi, à demostrar de caso manifiesto, tit. de firmis iuris. Sesse de inhibitio. c. 2. § 3. nu. 25. & seq.

O Molin. in repertor. fororum, verb. Manifestum, cólu. 1. fol. 121. vbi eius additionator Portol. nu. 1 cum trib. seq & verb. emparamentum, vers. die 4. Augusti. fol. 115. & verbo firma iuris, vers. quidam vocatus talis de torgon. fol. 145. & verbo liquidatio, col. 1. fol. 110.

P Molin. verb. firma, vers. firma vna repulsa. Sesse d. §. 3. nu. 37 & seq.

Q For. vnico, tit. que los officiales y executores no obstantes las firmas, &c. anni 1564. for. vnic. tit. de la firma de tercero, anni 1592.

R D. Sesse in suo tract. de inhibitio. cap. 2. §. 3 num. 7. & seq. 17. cum seq.

S Anto. Oliban. de iur. fisci. cap. 4. num. 10. l. si comendat. vbi Paul. post Bart. ff. de fideiussor. iuncta l diffamari. C. de ingenuis manumis. sed quæ inter hæc duo iura sit differentia, Couar. variar. lib. 1. cap. 18 à num. 3. quibus addendi Anto. Gom. in l. 40. Taur. num. 79. Ioseph. Ludouic decis. Lucens. 32. nu. 1. & seq. Gabriel lib. 1 comun. conclus. tit. de actio. conclus. 6. Sarmient. selectar. lib. 1. c. 2. & lib. 7. c. 6. Salcedo in additio. ad pract. Bernar. Diez cap. 6. verb. statuere terminum F. Andręas Gail. lib. 1. obseruat. 9. cum quatuor seq Molin. de Hispan. primog lib. 3. c. 14. nu. 22. & seq licet isti in casu actionis intentatæ agant, nos vero quando per viam exceptionis officium iudicis imploratur. l. Aurelius. §. centum, vbi Bart. ff. de liberat. legat. l. si res obligata. ff. de lega. 1. d. l. si pater, C. qui bonis cede. possunt. Idem Bart. in l. si societatem, §. arbitrorum, num. 18. ff. pro socio. Bald. in l. 3. nu. 3. C. qui bon. cedere possunt. Socin. cons. 94. num. 4. & 6. cum seq. vol. 3. Ronchegalius Gioldus in repet. rub. de duobus reis, nu. 33. late & eleganter Didacus Perez lib. 3. ordina. tit. 8. l. 1. glos. defensiones perjudiciales per tot. sed præsertim á vers. ad quartum dubium. pag. 588. cum seq. Sesse decis. 115. per totum. par. 1.

nem,in iurisfirma propositam,firmanti competere, r ad actionem,quam iam actor in iudicio deduxerat, vel deducendam timet, extinguendam, & perimendam, vel saltim elidendam,secundum propositę exceptionis naturam: s Nam quædam sunt † exceptiones impedien- 53
tes litis ingressum, & vocantur litis finitę,& actionē perimunt,vt sunt illę quatuor ab obseruantia nostri Regni enumeratę videlicet rei iudicatę transactionis diffinimenti,& pacti de non petendo,ex quibus, & alijs similibus vt puta solutionis instrumento probatæ, vel alterius scripturæ habentis vim instrumenti, compensationis debiti liquidi, remissionis delicti à parte factę, vel eius legitimę, & foralis præscriptionis non solum impedientur processus ordinarij, sed etiam priuilegiati quales sunt apprehensionis, & manifestationis ac inuentarij, necnon etiam processus criminales. Alię vero sunt exceptiones † dilatoriæ, vel per modum dilatorię pro- 54
positę, quæ licet impediant executionem rigidam, non tamen impedient litis ingressum,nec iudiciū ordinariū, nisi propositæ sint contra aliquē in vim peręptoriæ, vt est exceptio partis non legitimæ, adimplemēti non sequuti, & similiū quę nō omnino perimūt,sed illius aduersus quē fuerunt propositę actionem elidūt.Quibus propositis exceprionibus,& à parte corā Locūten. Iustitię Arago. probatis,obtinet inhibitionē ab eo,modò in forma † priuilegiata; si 55
quē inhibere intendit,priuilegiatam habeat executionem,vt sunt censualia, sententia arbitralis laudata,condēnatio voluntaria,comandę,albarana mercatorū,vel iura regalia, processus criminales certi, vel cum clausula iustificatiua,si tales actus sint,qui non priuilegiatā,sed tantum paratā habeant executionem,vt instrumentū locationis,obligatio instrumentalis, vel ad impediendum iudicium,ratione in competentię iurisdictionis fuerit obtenta, & tunc inhibitus illa clausula vocatur, & excitatur, quod agat ad illius reuocationē, vel declarationē ex deductis in eadem firma, & hoc corā Iustitia Aragonū, qui hunc † habet modum ad se euocandi causas, vel ad eius † repulsionem; 56
agens, *Iudicium purum postulans*,vt inquit Cicero, x ostendens se habere con- 57
tra exceptiones à firmāte propositas casum † manifestū,ex instrumēto liqui- 58
do,& cōfessione partis resultātē, quē vt inquiūt foristę sola vna scintilla turbat,& offuscat: y ita vt eo casu firma nō repellatur,imo in dubio propter eius priuilegiū sit recipiēda. z Nō tamē desinet esse cas' manifest' etiā si instrumētum sit testibus corroboratum. a Quod si firma sit possessoria † agere pote- 59

r Iacobus Cancer, vari. resolut 3.par.cap.1.n.54 & seq.l.1. §. sunt qui putent,ibi, vt prætor ex causa estimet an hanc actionem dare debeat, ff. ne quid in flumine publi.l.1 §.labeo,ff.de flumi. l.si vnus,§.pactus. ff.de pact.l. si inter,§.1. ff.de pigno.l. si is cui commodata, ff.de furtis.l.vlt.ff.ex quib.cau. maiores.

s Obseruan.vsus Regni, tit.de pignorib. explicat eleganter D. Sesse in d. suo tract. de inhibitio. c. 2.§.4.à n.23.37.43.&44

x Lib. 2. de inuentione Brisonius de formulis li.5 pag.449.vers. nunc ad exceptiones.

y Molin.in d.verb. Manifestū.Port. &alij sup.rela.

z Obseruan.penult.titu. de pignoribus,obser. Itē si Episcopus de foro com.

a Ex traditis à Bart. & alijs in l certi condictio. §.quoniam, ff.si cert pet. Hipolit.in rub de proba. nu.43.Aluar. Velascus de iur.emphi.q.7.n.34 *fuit decissum in curia D. Iust. Arag.die 28. Iulij 1576. in procel. Francisci Castelblāc super iurisfirma.

...quis ad contrafirmandum in qua, talis clauſula in ci
tationem reſoluitur *b* hoc ſenſu, quod aliæ omnino ob
temperandæ ſunt, iſtis autem, contrafirma oblata, pote-
rit contrafirmans ſuo periculo contrauenire, & ſuã poſ
ſeſſionem rerum, & iurium deductorum defendere, ne
in ea turbetur; quod viginti & duobus † modis contin
60 gere poſſe, tradit Sebaſtianus de Medicis, *c* & hanc poſ
61 ſeſsionis turbationem, † non ſolum defendit Iuſtitia A-
ragonum aduerſus priuatos, nitentes ſua poſſeſsione pri
uare firmantem, ſed cumulatiuè cum eo, quilibet alius
regni iudex competens, ad quem, is qui turbari timet,
recurrere deſtinauerit, inhibitionem cõcedit, ne ſuã poſ
62 ſeſsione quis turbetur; attamen firma † non eſt neceſſa-
ria, Iuſtitia veró Aragonũ nõ aliter inhibet quàm firmã
do corã eo quia per firmam ad ſe euocat iuriſdictionem
in cauſis ſingulariũ regni, quam aliàs nõ habet, *d* cum
63 magna iniuria inferatur † ei, qui in ſua poſſeſsione tur-
batur, & pati non debet quis, commodo poſſeſsionis, &
rei fauore priuari, *e* cum maximum ſit. Qua de cauſa,
ſępè partes cõtendentes ſuper hôc, ad arma veniebant,
& vnuſquiſq; eorum enſem, quo ſuã poſſeſsionem, &
priuilegium rei, paratus erat defendere, loco libelli of-
ferebat; *f* & ideo ęqum fuit, ne hæc fierent, ad iudi-
cem recurrere, coram quo de iure ſuo firmãs ſuper poſ
ſeſsione, inhibitionem obtinet, *g* ne quis eum in ſua poſ
ſeſsione turbet, aut moleſtet, cum ipſe iam firmauerit,
paratũ eſſe iuri ſtare, cautionemq́; de iudicio ſiſti obtule
rit. Quod ſi vterq; ſe poſsidere, & rei fauore frui debere
cõtẽdat, & ſuper hoc cõtrariã iurisfirmã õbtulerit, pote
64 rit ſuã poſſeſsionẽ, † etiã manu armata, & amicis accerſi
tis tueri, *h* quãdo enim alicui permittitur, aliquid impu
nè facere, intelligitur permiſſum illud facere, cõuocatis
amicis

B obſeruant. 1. tit. de citatio. obſeruant. item nota, quod vbi vnus. titu. de fideiu. Plorus de in lit iuran. §. 5. num 33. & ſeq. quen. Rebuf. in conſtitut. Gal. tom 3. pag. 255. nume. 41. & ſeq. Mõli verb. firma, verſic. firma ſuper poſſeſsione, ſi eſt obiata. f. 14. Ferrer in metho do tut. de firmis poſſeſſo riis. fol 3. Seſſe de inhibitio c. 2. §. 2. num. 9. pag. 134. Moli. in repor. fororum, verb. firma iuris in dubio, fol. 143. colu. 4. in princ. vbi Portoles a nume. 4. cum. 7. ſeq. ex regu. l. non poteſt dolo carere, vbi Deci. & cagnol. ff. de reg. iur. Aymon conſi. 193 nume. 2. Ploru. vbi ſupra, numero 4. folio 29. Menochi. de arbitrariis, caſu 338. n. 25.

C ad l. fi. ff. de legibus, tracta. de acquirend. domin. verb. aut in conſeruando, gloſ 2. par. 2. nume. 77. Seſſe de iſio. 120 2. p.

D Seſſe de inhibitio 110. in anacephaleoſi, num. 30. & 131. & cap. 2. §. 4. n. 34. pag. 190. Enric. a Roſental tom. 2 controuerſ. feudal. cap. 10. concluſ. 4. nume. 139. & 142. pagi. 19.

E l. fauorabiliores, ff. de regulis. §. commodum, Inſtit. de interdict. Ripa in cap. ſæpe, num 2. de reſtitutione, Cotta in memorabilib. verb poſſeſsionis commoda, Conradus in l. vnica, ratio decidendi, num 12. remiſsiue, C. ſi de momentanea, Barbac. conſi. 23. n 28 ...

F Bald. in l. quiſquis. n. 3. C quorum appellatio. non recipiantur. Ruin. conſi. 28. n. 4 li 4. eleganter & late coram hanc materiam diſſerens D. Seſſe de inhibit. o. c. 6. §. 1. pag. 511. & ſeq.

G for. vnico, titu. de firmis iur. ſuper poſſeſsione, obſeruant. Item nota, cum duabus ſequentib. s, titu. de fideiuſſor. Moli. verb. Firma, verſic. Iurisfirmarum iudicium poſſeſſorium, fol. 254. col. 3

H Aymon conſi 4. n. 7. Bertrand. conſi. 200. n. 55, lib. 3. Caſaneo in cõſuetu. Burgun. rubr. 13. n. 5. Viuius deci. 226. n. 10. Portol. in §. ganatum, n. 20. Cancer variar. reſolutio. lib. 2. cap. 20 & lib. 3. cap 4. num 79. Henricus à Roſental tom. 2. controuer. feudal. cap. 10. concluſ. 41. num. 137. & 149 pag. 197. & 198. & facit textus in l. cum fundum, ff. de vi, & vi armata.

amicis, & familiaribus. *i* Ex quo non delinquet, nec aduersus eum criminaliter agi poterit: *k* quia vt inquit Bald. *l* iudex & lex armat eum, vt possit possessionē suā etiā vi cum moderamine tueri, atq; defendere, si nō seditiose hoc faciat, cōcitando gentē, currēdo turbulēter per ciuitatē, acclamādo: *Arma, arma*; vel similia: tūc enim, non quòd suā possessionē, & firmā defendat, sed de excessu, † tanquā seditiosus punietur: *m* & ita credo quod 65
fuisset declarata firma Iuratorū Mōtissoni per me, & collegas prouisū, si fuisset petitū, quemadmodū in casib' in quib' appellatio remouetur, cōceditur ratione *n* excessus: aliàs vero nemo tenetur † ius suū indiscussū relinquere, *o* ante iudicialem declarationē, quæ receptione, vel 66
repulsione firmæ fit: quia licèt prohibeatur quis de nouo possessionem adquirere, non tamen debet impediri, illam iam adquisitam continuare: *p* illud verò in tribunali Iustitiæ Aragonū speciale est, vt, ante iurisfirmę receptionem, vel repulsionē; disceptetur quæstio, an ille qui cōtrafirmando se etiam possessorem, & reum contendit, admitti debeat ad contrafirmandum; à cuius declarationis † euētu pendet decisio illius dubij, si cōtrarios actus faciēs inhibitioni, sit tanquam eius fractor puniendus, vel nō? *q* Si enim admittatur, impunè fecit: si verò nō admittatur, tanquā fractor inhibitionis punietur: & ideo solet cōtrafirmans supersedere, & nihil cōtra inhibitionem ante prædictam declarationem, attentare. Sed quia suo periculo possūt, ratione vitandi † scā- 67
dali, & ne partes veniant ad arma, *r* solet iuxta forum manus regia imponi, vel apprehendendo rem, 68
super cuius possessione controuertitur, *s* ad manus Curiæ, vel nominando comissarium, qui rem nomine Curiæ cum obligatione reddendi rationem teneat

I Ias. in l. 1 § fi. n. 5 ff. de ope. noui nunciat. Paul. de Ca. in l. rescript. 15. n. 4 ff. com. nu. præd. Paris. consil. 154 vol. 4 Socin. iun cōsil 34. n. 12. volu. 1. Ponte consi 98. n. 1. & 12. Prosper Farinac. consi. 2 n. 17 & 131 additio. E. Schrader. tract. feud. 2. p. 9. p. principal. sectio. 9. nume. 20. & 21

K vt fuit declaratū per me & collegas in curia D. Iustitiæ Aragonū in processu iuratorum Montisoni anno 1609. ex dicto Moli. in verb. Firma, versic. per M de la Raga, fo. 150. colu. 2. in fin. Aymon consilio 8. nu. 20. Bart. in l. si quis in seruitute, in fin. ff. de furt. l. deuotum, vbi Lucas de Pen. C. de metatariis, lib. 12. l. 1. §. cum igitur, & ibi Bart. & DD. ff. de vi & vi armata, & alij plures relati per Rosenthal. tom. 1. c. 8. conclus. 20. litera. T. p. 557.

L io disputatio. accusatus de vi turbatiua, colum. 12. ad med.

M Bohesius in tracta. de seditiosis, & Doctores in l. 1. C. eodem. Capicius decisio. 130. Decian in praxi, lib. 7. cap. 7 num. 16. & 17. Hortensius Cabalcanus de brachio regio. 2. par. nu. 72.

N Doctores in l. ab executore. C. quorum appellatio, Zeball. 4. tom. quæstio. 1. aliàs 897. nu. 929. & sequen. pag. 169.

O l. illud, ff. de petitione hæreditatis. Sesse vbi supra num. 65.

P glos. in cap. non solum. de appellation. io 6. Capicius decisio 72. Parisi. consil. 47. num. 38. lib. 1. Menoch. de recuperand. remed. 17. num. 49. Beroius consi. 87. num. 3 lib. 1. Lancelotus de attentatis, cap. 4. limitatione 3. num. 1. & sequen. & declaratione 4. & limitatione 26 per totam. Mastrilis decis. 52. Sese vbi supra num. 61 pag 521.

Q obseruant. de consuetudine, & obseruant. item nota, titu. de fideiussoribus. Sesse vbi supra nume. 66. 85 o & sequen.

R l. æquissimum. ff. de vsufruct. Menoch. in prælu. de recu. n. 26. & reme. 1. n. 320 & 323. Hojeda de incōpatib. c. 23. nu 67. & seq.

S Moli. in repert. verb. apprehensio. vbi Portol. late & eleganter Bardaxi per plures quæstiones & illius tituli foros interpretans à fol. 476. cum seq.

T foro

neat: *t* quãdo enim timetur ſcandalum ſuboriri, licita eſt
69 ſequeſtratio, quod ſummarium iudicium, fit† gratia litis ordinãdæ, *x* ad effectũ, vt cognoſcatur, quis debeat eſſe actor, vel reus, in ordinario poſſeſſorio, vel petitorio, & quis interim debeat in poſſeſſione manuteneri, & defẽdi, & cui eſſet faciẽdum præceptũ, † de nõ moleſtando par
70 tẽ aduerſam, quod in iure interdictũ eſt, ne vis fiat ei, qui in poſſeſſionẽ miſſus eſt, & à noſtris vocatur, appellitus de tolli forciam, eſtque hoc remedium retinendi, ſiue conſeruandi, ſtatum illum poſſidendi, in quo quis repe
71 ritur; & competit etiam nudo detentori, in eoque is † obtinere debet, qui etiam iniuſtè poſſidet, tempore mo ti iudicij; & ſufficit conſtare quiſnam ſit in poſſeſsione,
72 etiam aſinina, iniuſta, & violenta, vt reus † conſtituatur, & in ea officio iudicis tueatur, *y* litependente, in qua poſtea agitur ordinariè, & interim aduerſans qui vel propoſitionem non obtulit, vel cuius propoſitio repulſa fuit, actor cõſtituitur in proſecutione plenarij poſſeſſorij, quod in articulo iurisfirmarum diſcutitur, di-
73 uerſo tamen modo; quia ſi is obtineat, qui in articulo † litispendentię propoſitionem, vel cedulam referuæ obtulit, talis ſententia tanquam in proceſu ciſterno aprehenſionis lata, priuilegiata erit, tam quoad executionẽ, quã quoad reſtitutionẽ fructuũ litependente, perceptorum, tamen ſi vocatus per proclama, *z* ſi ſua putauerit intereſe comparere neglexerit, licet ſuper poſſeſsione in plenario iudicio agere poſsit, nõ tamen priuilegia tè obtinebit in pœnã ſuę cõtumaciæ aduerſus eum, qui
74 litepẽdẽte ſententiã obtinuit, quę licet pro mera † & pura interlocutoria habeatur, & ideo ſolũ reuocabilis ſit, *a* cum iudiciũ illud ſit pręparatoriũ iudicij poſſeſſorij principalis, & plenarii: tamen, quia ſentẽtia in eo lata interim, ſeu litependẽte deffinit, quis ex litigantibus rem detinere debeat, diffinitiua *b* reſpectu illius articuli, recte

T for. ad noſtrum, 7. ajuſtando, 29. vbi noſter Bardaxi tit. de apprehenſio.
X for. item por dar forma, 23. titu. de apprehenſio. cum ſeq. Portoles ad Moli. verb. apprehenſio, §. 2. n. 16. noſter Calanate conſi. 40. n. 28. Cagnol. in l. 2. ſub nu. 281. C. de pactis inter emptorem, Capici. deciſ. 96. n. 10. Nata conſil. 121. Roland. conſil. 8. per tot. vol. 4. Ceph. conſi. 19. nu. 5. Paſer. conſil. 242. Gail practi. obſeruat. lib. 1. obſeruat. 5. cum duab. ſequentib.
Y Couarru. practica. quæſtio. cap. 17. num. 5. verſi. ſane, Neuizan. conſil. 8 n. n 3. Silnan. conſi. 27. n. 2. & ſeq Curti. ſeni. conſi. 60 per tot. Plot. de in litem iurando, § 3. nu. 28. & 33 Beroius conſil. 75. num. 6: volum. 3. & alij ſupra relati. Mazol. conſil. 01. Franciſcus Milanenſis deciſ. 2 num. 98. & 99. & deci. 3 num. 278. cum ſeq. lib. 1: Menochi. de retinend. remed. fin. Vergil. de Bocca de manutentione cap. 21. Verallus deciſi. 2 no. Cancer dicto cap. 14. num. 4: Plotus de in litem iurando, l. ſi quando, circa princip. nume. 107. cum ſeq.
Z Afflictis deciſio. 24. nume. 7. Grammatic. deciſio. 78. num. 1. Maranta de ordine iudiciorum. 4. p: diſtinctio: 7. ad finem, Couarru. practica. cap. 35. Velaſcus conſultatione 937 Marcus Antonius Peregrin. deciſio. 145. num. 16 Surdus deciſio. 26. n. 2.
A Auguſt. Beroi. cõſi. 11. n. 1. li. 1. Neuiz. cõſi. 81. n. 7: Aiciat. reſp. 186. n. 1. Conar. d. c. 17 [Gail obſer. 7: n. 6. lib. 1. Sixtinus de rega lib. lib. 1. DD. per tex. ibi in l. 1. C. ſi de momẽta. c. fin. 9. de poſſeſsin. 2. q. 6. Zuchar. in l. fin. n. 133. verſ nam hoc dico, C de edict. D. Adr. Feliciu rub. de tregua & pace, n. 12. verſ. & ſuper hoc poteſt fieri pręceptũ. Aymn. conſi 141. n. 5. Albar. Valat. conſul. 79. ſub n. 18. Cabalcan deciſ. 23. ex ordine 69. nu. 41. & 106: p. 2. Menoch. de retin. rem vlt. n. 46. & 47.
B Menchaca controuerſ. illuſt c. 35. Surd cõſ. 288. ſub n. 22. ad fin. Græbeus ad Gail. practicar. concluſ. 7 conſideratio. 1. num. 1. cũ duobus ſequentib.

O 2 C l. nol:

recte appellari poterit, cum tamen per eam, causa non
omnino & finaliter sit decisa,† quoad possessionem, vel 75
proprietatem, quasi per cõtinuationem quamdam iudi
cij cępti erit in possessorio, & petitorio coram eodem
iudice procedendum, ne continentia causę diuidatur c,
etiam si personæ collitigantes diuersi fori sint, d cum
voluntarij rei extiterint comparendo, e & suas propo-
sitiones offerendo, in illo iudicio reali, in quo actio in
rem scripta fuit coram iudice seculari, proposita; & ideo
non mirum † quòd & Clerici f eius iurisdictionem in 76
eo declinare non valeant, maximè stante consuetudine,
& praxi regni; g quę manus regiæ † impositio (vt in- 77
quit Rebuffus *) non aufert possessionẽ ab eo, qui eam
habet, sed ad ius vnicuique cõseruandũ est introducta,
& tũc ex contẽdentibus † super possessione, ille cõmissa 78
rius curię à iudice, litependẽte nominabitur, qui melius
probauerit se esse in possessione naturali, seu detẽtatio-
ne rei, h (etiã si aduersarius ciuiliter se possidere cõten-
dat, & probet) donec firma super possessione fuerit re-
cepta, eius, qui nõ solum esse in possessione, sed posside
re, melius probauerit. i Dicetur autem melius probasse
pluribus modis. † Primò, si per plures, & meliores te- 76
stes, vel per eos, qui pręsumuntur melius scire verita-
tem; vt sunt vicini, quibus maximè in probãda possessio
ne creditur, k & tunc non dicetur vterq; probare, sed
ille solus, qui melius probat; cum fortior probatio, mi-
nus fortẽ eneruet. l Ex qua ratione dicebat Bal. m iudi-
ciũ esse simile duello. Secũdo potest vnus melius proba
re, quia probat de antiquiori possessione, quę pręualet,
n cũ noua possessio præsumatur inuasio. Tertio si inpa
ri tes-

C l. nulli, C. de iudi. c. 1. de causa possessio. & proprietat. vbi glos. & Doctores communiter, c. 1. §. sed iudex, de sequestr. possesse & fruct, Gail obser. 12 num. 11. lib. 1. Rebuf de causa benefic. possesso art. 8 glos. 2. num. 3. Sixtinus de regalib lib. 1. cap. 8 n. 24, & seq. Viuius decis. 116. num. 1. Aymon consi. 818 per tot. Menoch. de arbitrar. casu 372. l. ordinarij, 13. C. de rei vẽdicatione, l. 1. & 2. ff. de quibus rebus ad eund. iudi. catur, l. omnes, 5. C. arbitriũ tutelæ, l. si pariter, 9. de liberali causa, l. si quia ex argentariis, 6. §. 1. ff. de edẽdo, glos. 2. & ibi Abb. & alij in c fin. de iudi. Afsti. decis. 354. Guid. Pap. sing. 671. Soci consi. 120. n. 9. vol. 1. Oldr. consi. 17. n. 11 Marta de iurisdic. 4. p. casu 142. nu. 4. & 13. & casu 189. Schra. p. 9. c. 9. n. 156. & p. sect. 4. n 67. D glos. in d. l. 1. Bal. in Authẽ. hoc iura, n. 3. vers. sed pone statuto, C. de duob. reis, Afsini. in praxi. §. 27. ca. 1. n. 3. & 4 E Affl ct. & alij vbi supra Mexia in pragmatica taxæ pania, concl. 5. nu. 14. vers. cæterum, Rolan. cõsil. 29. n. 2. & seq. vol. 1. Mastri. 1. p. decis. 79. F Bardelon. consi. 1. n. 7. cũ seq. vol. 1. Marãt. in spec. dist 11 n 36. Marta de iurisdicti. 4. p casu 37. n. 4. & alij relati per Rosenth. tract. feud. c. 12. concl. 1. n. 12. G Couar. pract. quęst. c. 31 n. 15. vers. secũdo ex præmissa, Menoch. de retinend. reme. 3. c. 153. Grabæ. ad Gail. cõcl. 37. cõside. 5 n. 3. Farion. in praxi. tit. de inquisitione, q. 8. n. 21. Franc. Marc. decis. 150. & 1056. p. 1. & 362. p. 2. Bald. in Authen. sed & periculũ n. 3. C. sine consensu. vel reliquis. * ad ll. Gallicas, tom. 3 trac. de materiis possessoriis, art. 1. glos. 1. n. 23 p. 251. Barda. de apprehensio. q. 5. n. 1. p. 479. Menoch. de retinen. reme. 3. n. 88. Alex. Raud. resp 24 n. 1 & resp. 27 n 35. vol. 1 Bernar. Græb conclus. practic. concl. 5 considera. 1. p. 1. ad Gail. H Paul. de Cast. in l. Aquilius, in fin. ff. de donatio. Cagno. in l. naturaliter, §. nihil cõmune, n. 44. ff. de acqui. poss. Cęla Barci. decis. Bononiẽs. 47. n. 1. cũ seq. Cãcer varia. 3. p. c. 14 I Sesse vbi sup. n. 95. p 571. Barda. in cõmen. ad tit. de manifestatio. bonorũ, for. 6, n. 15. fo. 410. Bart. in l. si duo, n. 4. ff. vti possidetis, Sebast. Medi. in trac. de acquir. domi. ad l. fin. de legib. verb. aut in conseruãdo, glo. 2. p. 2. n. 84. K l. 1. §. 1. ff. de flumin. l dñs horreorũ, ff. locari. L l. ob carmẽ § si testes, ff. de testib l. si § 1. C. de edict. diu. Adri. Menoc. de arbit. cent. 6. casu 125. per tot. M l. si. C cõminat. epist. N c. licet causã, vbi Deci. Bero. & alij. de probat. Cepo. de seruit. rustic. tit. de aquæ ductu, n. 51. O Re

ri testiũ, & temporis probatione, alter probet titulũ, alter verò non; quia tunc probans titulum, tanquam iustior possessor, præualet, *o* cum titulus iustificet possessionem: & ideo articuli de titulo in materia possessoria, nõ sunt impertinentes, *p* sed valde patrocinantur; quod intellige, quando talis titulus non esset quæsitus post possessionem aduersarij, *q* cum aliàs de facili quis supponeret quemdam, à quo emeret, & fingeret se titulo possidere, quo casu talis titulus non solum non prodesset, sed potius noceret, cum ex eo possessionis causam mutet. *r* Quod si vterque de possessione & titulo probet ex titulo antiquiori, possessio quoq; præsumetur antiquior. *s* Quarto potest vnus melius probare quàm alius, si probet se possidere bona fide, aduersarium verò mala; quia vim intulit alteri, licet non sibi: quamuis enim, etiam ex possessione violenter occupata, si nõ adesset cõtradictor, eius firma esset recipienda, tamẽ vtroq; possidente, ille, qui iustius possidet, obtinere debet: quia par possessio in facto, sed magis iustificata in iure præualet. Quinto & vltimo, melius probat is, cui ius commune non resistit, quàm is, cuius possessio est sine titulo contra ius, contradictio enim iurjs excludit, tam petitorium, quàm possessorium; *t* vltra supradictas firmas, & inhibitiones, quas supradictus Iustitiæ Aragonum magistratus concedit, tam aduersus iudices, quàm aduersus priuatos, *u* ad medendum, ne
80 grauamina fiant, solet etiam † contra iudices ecclesiasticos firmas prouidere, *x* vel tuendo regalia, & iurisdictionem regiam, cum quisque posit iurisdictionem suam, etiam pœnali iudicio tueri, *y* ac non solum subditos, sed etiam non subditos à tali violentia coercere, *z* absque eo, quod ex hoc dicatur † in excommuni-
81 cationem

O Rebuf. in repetitio. l. naturaliter, §. nihil commune, versic. Vigesimatertia resolutio, ff. de acquireo possess.
P Iacobus Butricarios in l. incerti, C. de interdict.
Q argumen l. si fundum, ff. de fundo dotali.
R l. quædam mulier, ff. de rei vendicatio.
S Iacobus de Aretio. in l. quoties C. de rei vendicatio. Menoch. de retinẽ. remed. 3. num. 736. Parisius consil. 64. nume. 22. in 1.
T c. ad decimas, de restitut. spoliatot. in 6. & notat Innocentius in cap. si constitutis, de filiis præsbiterorũ.
V § item demandan, ibi, E contra oficiales, & contra todo hombre, titu priuileg. generale, vt in casibus forij titu. de pregaturis, & tituli, vt administratores Aragonum. & in for. fin. tit. de prohibita inquisitio. & obseruãtia. a. titu. quod cuiusque vniuersitat. Et plures fuerunt prouissæ firmæ contra priuatos, & indies prouidentur.
X Bald & alij in l. consulta diualia, C. de testament. Benedictus in dicto cap. Raynutius, verbo, Si absque liberis; de fideicommissar. substitutio. 2. p. num 49. Sesse de inhibitio. cap. 8. § 4. n. 39 pag 624.
Y l vnica in princip. vbi Bartol. nume. 4. ff si quis ius dicenti, Aufrerius de potestate seculari in Ecclesiasticas personas, fallent. 14. n. 22. & 23. Guiliel. Benedi. in d. c. Rainutius. verb. & vxorem, decis 2 n. 129. vers. & etiã prohibere, & n 141. Cassane. in consuetud. Burgund. rubr. 1. §. 5. verb. fin la grace, num. 87. Borrellus de Regis catho. præstan. cap, 71. nume. 5 . cum seq. Bernar. Laurent. in tracta. continente casus, in quibus iudex secularis potest manus in personas clericorum sine metu excommunicationis imponere, num. 13 habetur tom 11. tracta. 1 p. folio 329 facit text. in cap. nouit. & ibi Decius 2. notab. de iudic. Villadiego in sua poliritica, c. 5. § 20. n. 65. & 77. Auiles in c. 1. pretor. verb. Vsurpan, n. 9. & verb. Iurisdictio, n. 3. Gregor. Lopez in l. 57. glossa 2. tit 6. parti. 1. l. ad dictos, C. de Episc. audient. Sued. consi. 340. n. 7. & seq. 27. Cenc. in quæst. pract q 45 n. 22.
Z c. Romana, de pœnis, in 6. c. dilecto, de sent. excommu. in 6. Innoc. in c. 1. de offic. delega.

cationem incidere, & libertatem ecclesiasticam violare: quæ licét fouenda sit, non tamen adeò, vt regiæ potestati, & iurisdictioni suum ius auferatur, sed foueri debet (vt de causa pupilli dicebat I.C.) [a] si iusta sit, cùm iudex ap ponens manum in iurisdictione alterius habeatur pro priuato, & ei iure resisti possit; [b] nec † refragatur argu- 82
mentũ illud Camilli Borrel. [c] quod non videatur posse iudicem secularem inhibere ecclesiastico, cùm sit eo inferior & inhibitio semper debeat fieri ab habente superiorem potestatem, cùm, vt sępè diximus, in his, quæ me rè ad secularem & politicam iurisdictionem pertinent, non sit magistratus regius inferior iudice ecclesiastico; & ideo, si non paret eius inhibitioni, decernit monitorium cum assignatione termini ad parendum & docendum de paritione. [d]

Secundo tuetur cum his firmis subditos, per modũ
cuiusdam defensionis † extraiudicialis: [e] contra iudi- 83
cem ecclesiasticum, ex abrrupto, & notorie nulliter procedentem; cùm nulla maior iniustitia possit considerari, quàm nullitas. [f] Et hoc, ne in regno scandala, & rixę oriantur, & regni status trãquillus perturbetur. [g] Ex
qua ratione hoc idem † & in Castella, & in Cathalonia, 84
& in Nauarra, & in Lusitania, & in Burdegalensi, & Pedemontano, & Delphinali, Neapolitano, & Mediolanẽsi Senatu seruari, Doctores nostri tradiderunt. [h] Et hoc ea ratione, quia Rex in suo regno, est quasi quiddam suorum vassallorum conseruator, [i] vt nemini eorum iniuria, & violentia fiat, & ne ab eis alteri cuiquam iniuria,

A l. quoties §. fin. ff. de administratio. tutor.
B Oldrald consi. 89. n. 3. colum. 2. Angel. in l. quoniam, la 2. in fin. C. de appellatio. Pacianus consil. 164. num. 45. & 46.
C de Regis catholici præstantia, cap. 71. num 288. Mandosius de inhibitio. q. 1. in fin.
D Græuceus ad Gail. cõclus. 15. Beroius consi 117 num. 6. volu. 3. Socin. consil. 257. vol. 2.
E Oliba de iure fisci, capi. 11. nu. 36. & 53. & c. 13 n. 38. & seq.
F Bellamera decis. 343. num. 2. Aymun consi. 140 n. 2. & 3. & consil. 124. nume. 4.
G cap. Regum, cap. Principes, c. administratorea, c. Maximianus, 23. quæs. 5 cap. christiania, cap. perimus, 11. quæst 3. c. quidã Monachi, c. probinã, 36. q. 2. c. non licuit, disti. 17. c. boni principis, 96. distin. Simancas de catholicis institutio. c. 45. nu. 35 Villalobos commun. opinion verb. Clericus, n. 80 Couarru. practic. cap. 35. num. 3. Nauar. in cap. cum contingat, remedio 1. de rescript. Carol. de Grasal. lib. 2. regal. Frãcię, iure, 7 Osascus decisio. 30. Auendaño de exequend. mandat. lib. 1. cap. 1. num. 5. Afflictis decisio. 29. num. 9. Menochius de retinend. remed. 3. à num. 356. Segura in directorio iudic. 2. p. c. 33. n. 51. Scapus de iure non scripto, li. 1. c. 16. n. 1 Guid. Papa decisio. 562. num. 2. & 3. Marcus decis. 2. num. 5. volum. 1. Açebedo lib. 1. Recopilation. tit. 6. l. 2. Gregor. Lopez in l. 13. tit. 13. parti. 2. glos. Ni fuerça. Viualdus in candelabro Ecclesiæ in explicatione Bullæ cœnæ, casu 14. ex n. 102. & casu 16. n. 215. Portoles in schol. is ad Moli. §. firma, n. 101. Salcedo ad pract. Berna. Diez, c. 102. lit. A. Borrel. de Reg. catho. præstan. c. 71. n. 58. Petr. Cencóo 1. p. collect. 5. nume 3. Roderic. de annuis reddit. lib. 1. q. 17. à n. 66. Fontanella de pactis dotalib. clausu. 4 glos. 13. p. 3. nume. 8. vbi n. 20. videtur sentire contra Zauallos tom 4 q. 1. n. 143. Codex Fabrianus, lib. 7. tit. 28. de appellatio. tanquam ab abusu per tot. Mainar. decis. decis. Tolosana, 2. n. 3. lib. 2.
H Guid. Papa q. 1. n. 71. & 85. Francis. Marc. q. 190. & 512. Boer. decis 69. n. 23. Afflict. decis. 2. n. 10. & 11 & decis. 14. num. 9. Grammar. decis. 78, Rebuff. in leg. Gallic. tom. 3. titu. de caus. benefic. poss. in paincipio num. 8. Guiliel. Benedict. in d. c. Rainutius, verb. & vxorem, num. 39. decis. 2. num. 53. 126. & 170. Osasc. d. decis. 30 & Nauar. d. remed. 1. n. 9. & in manual. c. 27. num. 70 Auendaño d. c. 1, n. 32. Aluarus Valasc c6 sulta. 99. num. 3. & 5. Oliban de iure fisci, c. 12. n. 36. & 54. Cancer variar. resolutio. 3. p. c. 5. n. 119. cum aliis relatis à Azor. institu. mora. tom. i. lib. 5. c. 12 vers. quæri solet. col. 409 Zeual. li 4. q. 1. n. 277. p. 88.
I Fuscus in tracta. de visitatione, c. 32. n. 5. Zeball. en su discurso ad D. Regem, n. 31. & 32. p. 8.

K d. c. Re-

ria inferatur, cum proprium sit Regum officium, à manu calumniãtium liberare vi oppressos, k & sua regali potestate defendere non solum suam iurisdictionem, & regalia (vt supra diximus) sed etiã subditos, aduersus vim iudicum Ecclesiasticorũ, & hoc non per viam iurisdictionis, sed in vim cuiusdam ęconomicę potestatis, naturali ratione fundatę, quod cuiquè liceat, vim vi repellere l, & se defendere, cum moderamine inculpatæ tutellę, nõ excedendo reuerentiam, Ecclesiasticis Prælatis debitã, nequè negando aliquo pacto auctoritatẽ Romani Pontificis, sed adeum supplicatione interposita, (ne interim, dum supplicationem prosequitur, de facto injuria afficiatur, & vis inferatur), Vrbanius aget adeundo Magistratum Iustitiæ Aragonum, qui ad tollendas violentias peculiariter est constitutus, vt eum tueatur, m cum experientia, rerum magistra, per multa secula docuerit, nullam aliam viam, tutiorem defendendi innocentem in Regno adesse. n Si enim cuiquè propria auctoritate se ipsum tueri, & de facto contra turbantem, & violentiam inferentem, siue illa sit ablatiua, siue expulsiua, siue turbatiua, aut compulsiua, o resistere est concessum, cur nõ hoc adeundo Iustitiam Aragonum erit permissum: cum & immemoriali consuetudine sit receptus iste modus petendi ab eius tribunali auxilium, ne Ecclesiastici de facto grauent, & hoc per viam extraiudicialis defensionis. Quod adeo verum est, vt si Pontifex p manifestam violentiam, & iniustam vim inferat: ei resisti posit, per modum defensionis, intra terminos inculpatæ tutellę, quia vim vi repellere naturale remedium est, & nemini denegatum, & non requirit potestatem superiorem, & iurisdictionem in eo, qui se defendit, sed solum ius, & vires ad se tuendum. Nam si in alterum, malum inferat, non illum punit; sed illo medio, proprium malum iuste euitat: ad puniendum namquè superior auctoritas, & publica potestas requiritur; secus ad se defendendum, & resistendum turbanti rempublicam, & iniuriam per vim inferenti, ab eo, cui cura reipublicę, lege Regia, commissa fuit, quatenus Reipublicę expediat, & populorum saluti, ac opressorum leuamini. Nequè prædictis obstat, † quod dicebat Ioannes q Azor pa-
35 ter Societatis Iesu, ac omni scientiarum genere pollens, quod aduersus eum, qui auctoritate publica, & Iudicis officio fungens procedit, non vim repellere

k d.cap. Regum officium Zeballos tom. 4. conclus. 897. à num 102. & conclus 899 num. 141.

L L. 1. §. vim vi, ff. de vi & vi armata. l. vt vim, ff de iust. & iur. l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad leg. Aquil. l. sed & partus. §. 1. ff. quod metus causa.

M Fuluius Pacianus consil. 164. seu fin. numer. 23. Alexan. consi. 130. nu. 3. & cons. 131. n. 3. vol. 4. Achil. decis. 36. de appellatio. Paris. cons. fin. lib. 4. Blanchetus in sua decis. Canonicatus Salamantini, die 14. Maij 1595. refert Farinacius d. cons. 68. nu 13 & 14.

N Gregor. Sayrus de cẽsuris lib. 2. c. 18. nu. 6. pagin. 246. cum seq.

O Bosius in praxi, tit de pluribus violentijs, & Iodocus in praxi. à cap. 97 vsque ad cap. 100. Cancera in suis quæstio. crimin. cap. 8. nu. 22. Zeballos tomo 4. q 3. nu. 378.

P Pater Suarez in defensione fidei, lib. 4. cap. 6. n. 17. pag. 404.

Q 1. tom. institutio. moral. lib. 5. cap. 14. pagin 424. B.

lere á priuato liceat, sed illatam ab eo, cuius imperio sub
iecti sumus, aliter repellere non valemus, nisi adeundo
superiorem; *r* qui secundum iura Canonica, non potest
esse magistratus Regius, quia respondeo, quod Iudex
Ecclesiasticus nulliter procedens, vimquè inferens, non
iurisdictione vtitur, nec vt Iudex procedit, sed vt priua-
tus, & ideo ei resisti potest. *s* Si ergo propria auctorita-
te cuiquè se ipsum tueri, & defendere concessum est, &
auxilium penitus priuatorum adhibere, *t* cur non, &
Iudicis etiam in competentis implorare poterit? *u* qui
hoc casu probationibus coram eo factis suum animum
instruit, *x* vt veritate facti perpensa intelligat, quid in ea
re agendum sit: Et hinc est, quod quando aliquis † cap 86
tus est à Iudice Ecclesiastico, & sub ratione violentiæ,
ab eius posse manifestatur, non prouidetur manifestatio
tanquam à posse Iudicis, sed tanquam à posse priuatæ
personæ: quasi talis manifestatus eius subditus non sit,
vel ex aliqua causa, vel priuilegio ab eius iurisdictione
exemptus: tuetur namquè iste † magistratus, non solum 87
auctoritatem Regiam, sed etiam Romani Pontificis, &
superiorum, illis firmis, quæ prouidentur exemptis, &
conseruatoribus, vel aliàs ex Romanorum Pontificum
priuilegijs, *y* & quãdo appellatio interposita talis naturę
est, vt non solũ deuoluat, sed etiã suspendat, concedi so
lent firmæ illæ, quibus Iudex inferior Ecclesiasticus in-
hibetur, ne pendente appellatione suam sententiã exe-
quatur, vel aliquid nouare attentet: *z* nec placet ratio
illius † Aduocati Toletani, *a* alioqui doctissimi, dum 88
decisionem Rotæ, in causa Pauli Lezano, *b* approbat,
iustamquè asserit, ex eo, quod ante grauamen illatum,
Paulus Lezano remedio pręseruatiuo ne inferretur, hoc
est firma, ne pẽdẽte appellatione, se tuitus est, quasi ne-
cessarium esset, vt actualis vis inferatur, antequam se de-
fendere quis iuste *c* possit, cum à futuro grauamine re-
gulariter prohibita sit appellatio *d* tamen,

Pulcrius est sano prohibere à corpore morbum
Aegrotum medica quam recreare manu.

Et pru-

R Glos. in d l. vt vim. l. in iuriarum, ff. de iniurijs.
S l prohibitũ, & ibi Bar. C. de iur fisci. lib. 10 & in l. deuotum, C. de metata. lib. 12. Abb. cons 3. Robert. Maranta in speculo. disputa. 1. nu. 35. in fin. & 38. Rosental. controuer. feudal tom. 2. cap. 10. con clus. 41. nu. 77. & seq. pagina 193.
T Bald. in cap. fin. col. 2. de iura. calumniæ, & in l. 1. §. fin. num. 5. ff. de noui oper. nunciatio. Paul. & alij in l. refectionis per tex. ibi nu. 4. ff. communia prædiorũ, Cępola de seruitu. Vrbano. cap. 23. & cons. crimi. 4. & 74. Ruin. cons. 1. nu. 1. lib. 1. & facit tex. in l. si stipulatus fuero per re, 1 1 1. ff. de verbor. obliga.
V Iasso. in l. 2. n. 15. ff. de iurisdict. omn. iudi. glo in §. seruus verb aditu inst. de libertin. Alderan. Mascar. de statutorum interpret. conclus. 1. nu. 210. & seq. cap. si vero, el 1. & cap. per pendimus de sentent. excommunicatio.
X Archidiacon in c. frequens. nu. 3. dist. 54.
Y Sesse in Anacephaleosi. nu. 24. pag. 7.
Z Sesse de inhibitio. c. 8. §. 1. nu. 1. & seq. pag 548. & 549. & § 2. per totum pag. 567. Pacianus d. con. 164. nu. 38. nouissime Cenedo in quęst. pract. q. 45. seu fin per tot.
A Zeballos tom 4. commun. en el discurso al Rey, num. 95. pag. 25.
B Quem refert Farinacius cons. 58 n. 15. & seq Sesse de inhibi. c. 8. §. 3. 0. 109. p. 599 Sed potest dici quod ex relatione Belameræ tratit Socin. in cap. 1. nu. 88. vers. vegesimooctauo quęro de litis contestatione, Cenedo d. q. 45. num. 50. & seq.

C Suarez in defensione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 4. cap. 34. num. 31. D Aymon cons. 82. num. 12. & 21. Lodolphus Schraderus tract. feudalia, p. 10. sectione 10. num. 137. & 241.

Et prudentius est in tempore occurrere, quam post vulneratam causam remedium quęrere. *e* Cum ergo appellatio suspendat sententiam, *f* & eximat appellantem à iurisdictione Iudicis à quo, *g* & nulla maior nullitas cōsiderari possit, quam illa quæ ex defectu iurisdictionis prouenit *h* merito Iudex secularis, *i* potest sua inhibitione appellantem excipientem, & auctoritatem superioris tueri: cum inferior attentans aliquid contra appellationem ius, iudicem superiorem, & partem offendat. *K*

89 Et si hoc casu verum est; quod procedit † Iustitia Aragonum, non vt Iudex, sed vt purus auxiliator iurisdictionis Ecclesiasticæ, ad remouenda scandala: cuius causa multa sunt à iure permissa, quæ alias prohiberentur: *l* & ad conseruandum statum tranquillum Reipub. *m* tuendo subditos à violentijs, quas sibi inferri timent, melius erit eos, ante illatum vulnus, tueri; & nondum facta violentia resistere, hocquè magis Reipub. expediet, & populorum saluti, ac oppressorum leuamini. Nec enim alicui mirum videri debet, quod brachium hoc sinistrum, iurisdictionis secularis, adiuuet dexterum, iurisdictionis Ecclesiasticæ, vt suas operationes exerceat, absq; alicuius iniuria, & violentia. *n* Et quemadmodum † hoc

90 per priuilegiū à Rom. Pont. concedi posse, & Azor, & alij, *o* nemine dempto, fatentur, nō est cur negemus hoc idem ex præscriptione, & consuetudine immemoriali, cum fama priuilegij statui potuisse. Nequè hoc casu adest incapacitas in præscribente, vt Azor *p* existimauit (si suam sententiam, non, vt aliqui voluerunt, præcipienti obtemperans imperatus scripsit) nec talis consuetudo à iure improbara fuit, cum defensio subditorum, vt mox diximus, proprium sit Regum officium; atquè ita in hunc finem tendens consuetudo, improbari non debet.

E l. 1. C. quando liceat sine iudice se vindicare, Zeballos tom. 4. conclus. 1. seu 897. num. 464. p. 119.
F Cap. veniens de iure iuran l. fin. C. sententiam rescindi non posse, Bet. Diez reg. 37. vbi Salcedo, Costa in memorabilib. verb. appellatione.
G Lancelot. de attentat. 2. par. cap. 12. in præfatio. num. 11.
H Vaneius in tractat. de nullitat. rub. 9. de nullitate ex defectu iurisdictio.
I Philip. Francus in c. dilecto. nu. 73. de appellat.
K Notant omnes in cap. cordi. de appellatio. in 6. Lancelotus vbi proxime, 1. p. in præfat. nu. 105.
L Iasso. in l. 1 num. 57. C. de summa Trinitate, Neuizan. inter cons. Bruni. consil. 12. nu. 74 & 186. Aymon cons. 264 num. 7. & cons. 294. num. 8. & 319. col. 4. vers. sed respondeo l. qui cędem 16. ff ad leg. Cornel de sicarijs, l. si quis filio exhęredato. 6. §. quid tamen, ff. de iniusto rupto, Alderan. Mascard. de genera. statuto. interpret. cō clus. 5. nu. 70. & trib seq. latissime Felin. in cap. 5. de præscriptio. 33. si ecialia ratione vitandi scandali ponena.
M Felin in cap. si vero, el 1. num 4 vers. quærit hic, col. 2. de sententia excommunicatio. Aocharr. in clement. 1. in prin. de officio ordina. Iul. Clarus in praxi crimina. q. 58. n. 6. vers. si vero loquimur, Abb. in cap. cum non ab homine, no. 12. vers. quoad primū de iudicijs Farinac. in praxi crimina. quæst. 8. num. 125. vers. quartos casus est. Pacian. d. cons. 164. num. 83.
N Morla in emporio iuris, tit. 2. de iurisdictione, q. 14 num. 8. Zeballos tom 4 q. 1. alias 897. nu. 126. & 131. & seq pag. 71. & 75.
O Peregrio. cons. 74 nu. 21. Roderic. in tract. de annuis redditibus, lib. 1 q. 17. num 62. & seq quibus adde quæ tradit Salcedo in practic. crimin. canonica, Bet. Diez cap. 102. Felin. in c 2. nu. 3. de maiorita. & obedien. Guillelm. in d. cap. Rainucius, verb. & vxorem, decis. 5. nu. 136. Pacian. d. cons. 164. num. 115. & seq. Marta de iurisdict. 4. par. centu. 1. casu 65. num. 18. Gratian cons. 61. nu. 12 & 13. vol. 1. Chaqueranus decis. 30. num. 15. in fin. Anton. Thesaur. decis. 131. num. 12.
P Tom. 1. institutio. moral. lib. 5. cap. 12. vers. sed dubitari posset. pag. 407. & cap. 14. per tot. pag. 419. & seq. & 2. p. lib. 10. c. 7. vers. secundo quæritur, pag. 1077.

bet. Et si aliquo modo, non incapax, sed incompetens
ad prædicta iudicetur, ex priuilegio Romani Pontificis
præsumpto, [q] vel ex consuetudine præscripta cum fama
priuilegij, comperens efficitur, [r] nec necessarium existi
mo, vt voluit Franciscus Suarez, [s] quod actu sit priuile
gium, certaquè eius notitia, vt tuti in conscientia pos-
sint Iudices laici, more maiorum immemoriali, proce-
dere; cum ad paria procedant † immemorialis præscri- 91
ptio, & priuilegium, [t] & quicquid priuilegio acquisi-
bile est, consuetudine, seu præscriptione immemoriali
acquiri potest. [u] Sciente illo qui priuilegium concede-
re posset, [x] quæ scientia † satis ex diuturnitate tempo- 92
ris præsumitur, [y] & ex scientia officialium, [z] quæ licet
secundum aliquos non sufficiat, [a] tamen verius est suf-
ficere ad inducendam præsumptionem scientiç in Rom.
Pontifice. Imo talis præscriptio, vim priuilegij, ex certa
scientia concessi, habere dicitur, [b] & illa ex tanti tempo
ris lapsu, præsumitur ex concessione Romanorũ † Pon- 93
tificum processisse, [c] quos aliàs non est credendũ per-
missuros, nisi scirent Reges ad hoc priuilegium legiti-
mum habere, contra quam præsumptionem (cum iuris,
& de iure sit) non admittetur probatio in contrarium,
quin talis consuetudo rationabilis, [d] & ex priuilegio
orta

Q Dominicus Bañez 22. q. 67. art. 2. dubit. 2. conclus. 6.

R Putcus decis. 365. li. 1. Pacian d. cons. 164. o. 120 & seq. Gabriel. commun. conclus. lib. 5. tit. de præscriptio. conclus. 2. nu. 18. vers. 2. sublimita

S In defensione fidei cõtra errores Anglicanos, lib. 4. cap. 34. nu. 17. & 45 in fin.

T L. hoc iure, §. ductus aquæ, ff. de aqua quotidia. & æstiua, l. 1 § fin. ff. de aqua pluuia arcenda, cap. super quibusdam, §. præterea, ff. de verbo. signif. Molin. de Hispan. primogen. lib. 2. c. 2. à num. 19. & cap 6 à nu. 12. Decius cons. 85. col. 2. Probus in addit. ad Monachum. in c. fin. de tempor. ordinatio. in 6. Hipolit. sing. 80. Ias. in l. quominus, nu. 96. ff. de flumin. & in l. de quibus. num. 43. ff. de legib. Couarr. in cap. cum in officijs nu. 9. de testam. Menoch. de arbitra. casu 43. num. 3. Decius in cap. nouit. num. 12. de iudic. Roland. cons. 66. num. 4. & 40. lib. 2. Bello. cons. 2. num. 6. & cons. 46. Isern. in §. præterea, vbi Bald. tit. quæ sint Regalia.

V Decius cons 589. num. 2. & cons. 649. Marta de iurisdict. 1. par. cap. 12. num. 3.

X Innocent. in cap. nonit de iudic & in cap. cum contingat, de foro compet. vbi Felin. num. 4. Roch. de Curt. in repet. cap. fin. nu. 143. de consuet. Nata cons. 154. num. 6.

Y Anto. Gabriel com. opin. tit. de præscriptio. conclus. 1 nu. 62. Aimon de antiquit. 4. p. §. absolutis, n. 13. & in §. materia. nu. 62. & seq. Alex. cons. 6 nu. 4. lib. 1. Curtius Iunior cons. 158. nu. 12. Iass. in d. l. imperium, nu. 21. Lancel. Gallia. cons. 63. nu. 50. cum concor. per Henricum à Rosental. tract. feudal. tom. 1. c. 5. conclus. 16 lit. F.

Z Tib. Decian. resp. 124. nu. 16. & 20. vol. 3. Aymon d. §. absolutis, nu. 32. Alex. d. cons. 24. nu. 16. Villalobos commu. opinin. verbo præscribi. nu. 222. Balbus de præscriptio. 2. p. 5. p. principalis, q. 3. nu. 8. vers. sed dubitatur. Tiraquel. de nobilita. cap. 14 nu. 3. Gallia. cons. 63. nu. 8.

A Hector Felici. p. 2. allegatio. 109. nu. 11. Berdelonius cons. 94. num. 20.

B Rosental. vbi supra cap. 5. conclus. 16, num. 7. & alij sup. relati.

C Argumen. l. cum in plures, § locator, ff. locati, l. 1. §. magistrum, ff de exercito. actione, Cin. in L. 1. nu. 7. C. de emancipatio. liberorum, Rebuffus in repet. rub. de rescript. num. 6. vers. intellige, glos. & Doctores in cap. si aliquando, de senten. excom. cap. super eo de cognatione spirituali. Clemens. si summus, de senten. excom. Guillel. Benedict. in d cap. Rainutius, verbo, & vxorem, nu. 238.

D Crauet. cons. 21 num. 12. & 21. Lodolphus Schraderus tract. feudal. p 10. sect. 10. n 137. & 142. Nata cons. 456. num. 14. Roland. cons. 59. num. 23. & seq. lib 4. Mascard. de probatio. conclus. 1214. num. 42. & 46. Chaquetan. cons. 34. num. 42.

B Lib.

orta iudicetur, & vt inquit idem Suarez, *e* ex consuetudine immemoriali priuilegium præcessisse probatur, etiam si alias de eo non constet. Quod satis ex possessio ne immemoriali remanet probatum, cum illa, omnia ad sui iustificationem necessaria, licet difficillima, presupponat, *f* & ex tam longa Rom. Pontificum pacientia, & dissimulatione maneat probata; *g* Vnde non est cur impediantur D. Rex, & eius Magistratus eam continuare, *h* quicquid aliqui, *i* propter decreta Concilij Tridentini, *k* & censuras Bullę in Cœna Domini, dubitauerint solam consuetudinem, quantumuis immemorialem sufficere. Quod verum existimo si non ad esset fama priuilegij, de quo saltim præsuppositiue constat cum alias ex longiore abusu delictum fieret grauius, *l* & in prohibitis magis dissimulare qui tacet, *m* quam consentire videtur: tamen non est credendum per tot secula Reges Catholicos, adeo sedi Apostolicę, eiusque auctoritati affectos, & tot viros doctos, & Christianos, qui in tribunalibus Regijs ius reddiderunt, *n* cum animæ periculo prædicta practicasse: quos certum est, si propriæ conscientię dictamine ad id faciendum non ducerentur, & si Reges iussissent, facere renuissent, volentes magis obedire Domino spiritus, quam Domino corporis: *o* Nec viros religiosos, auctoritatis Apostolicæ accerrimos defensores, eo remedio aduersus Prelatos Ecclesiasticos, vim inferentes vsuros fuisse; prout vsi fuerunt *p* primi illi Societatis Iesu fundatores, aduersus D. Ioannem Siliceum Archiepiscopum Toletanum, anno 1551. Et quotidie in Aragonia Clerici tuentur his firmis, ne appellatione pendente aliquid innouare, vel attentare Iudices Ecclesiastici presumant, quod auctoritatem Rom. Pontificis, & superiorum non deprimit, sed illam adiuuat, atquè fouet, vt D. Ioannes
94 Pueyo meritissimus † Iustitia Aragonũ rescripsit Clementi

E Lib. 1. de diu[illegible] cap. 27. nu. [illegible] relat[illegible]s, Alderan Mascar. de statutorum interpret. conclus. 1. num 212.

F Molin. de Hispan. primogen. lib. 2. cap 6. n. 74. Fontanella de pactis dotalib. clausula 4. glos. 27. num. 43. & 44. Anto. Oliba. in vsatico alium nāq; cap 13. nu. 8. & 59. Amadeus a Ponte in tit. quis sit iudex in causa feodi post quæstio. Laudemiales nu. 46. Alex. cons. 24 nu. 15. & seq. vol. [illegible]. Lanccelo. Gallia. cons 63. nu. 6.

G B[illegible]luga in specul. rub. 11. §. videndum, nu. [illegible]. Salon de pace cons 50 n 5. Mo[illegible]n. de primog. lib. 2. cap. 6. nu. 74. Oliba. in vsa[illegible]o al[illegible]m namq, Barda. in [illegible]. tit. de la competeneia d[illegible] jurisdictiones. à n. 8. cum seq. Sesse de inhibi[illegible]io. d cap. 8. §. [illegible]. nu 45. & 46. Bergasius in tract. de irregular[illegible]at[illegible] 6. p[illegible] tit. de de[illegible]is, [illegible] 3. & 4. Bargas de Ep[illegible] d. confirmat. 12. Probus in tract. de regalijs. cap 17. nu. 2. Valanzuela in defensione monit. aduersus Ducem, & Remp. Veneto. 3 p. n. 202 vers. & vltra quod Reges Catholici Aragoniæ. pag. 109.

H [illegible]ecian. resp. 82. nu. 10 vol. [illegible]

I Ioa[illegible]. Azor institutio. moral. tom. 1. lib [illegible]. c. 12. vers. sed dubitari posset, col. 407. Fontanella vbi sup. Pa[illegible]ianus de probat. cap. 29. num. 8[illegible]. & c. 30. p[illegible]st Præpositum [illegible] i[illegible]perium, col. fi[illegible]. d [illegible]. 10.

K Sess. 2[illegible] de ref[illegible]m c. 12 & sess 7. de reform c. 14. & sess. 25. cap. 30. ibi nefas autem sit, Zeballos tom. 4. co el discurso al Rey nuestro señor, n. 94. p[illegible] 5. & concl. 1. n. 125 & 133.

L Cap. fin. de consuetud. Grafis in decis. casuum conscien. lib. 1. c. 14.

M l qui vas, §. vetare. ff. de furtis, Raudensis in de[illegible] 5. nu. 265.

N Couar. in pract. c. 35. nu. 3. vers. quinto, Calderin. de vsuris, [illegible] 12 in fin. Nauar. in cap. com contingat, remed. 8. contra censuras de rescrip. & in manual, cap. 17. num. 283. vers. pro affirmatiua.

O Cap. si dominus, 11. q. 3.

P Petr. de Ribaden. in vita B. Ignat. de Loayola, sermone vulgari scripta. lib. 4. c. 4. pag. 273.

menti Octauo, & quando leges seculares continent fauorem, & priuilegium Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, quales sunt fori nostri Regni, quibus istę firmę nituntur, validæ sunt, & obseruandę: q Licet aliquando iste recursus ad Iudicem secularem, fuerit per Rotam: r improbatus tamen improbari non deberet, cum ille non detur ad impediendum vsum iurisdictionis Ecclesiasticę, sed contra abusum, s aliàs autem non se intromittit Iustitia Aragonum. Et ideo die 20. Augusti 1575. fuit denegata firma Canonicis Ecclesię Barbastrensis, * in qua prætendebant debere Episcopum inhiberi, ne contra eorum quemlibet procederet Episcopus, non seruata forma sacri Concilij Tridentini, t & 26. Ianuarij 1578. fuit reuocata firma semel prouisa, * ex eo, quod ab executione literarum Apostolicarum appellatio facta non suspendat eam. u Cum enim † omnes 95
Iudices Regni teneantur per directum iudicare, hoc est secundum ius, & iustitiam, & leges patrias: x Hinc euenit, quod nostri Foristæ passim per manus tradunt, in omnibus casibus firmam iuris locum habere, y quibusdam singulariter exceptis, z in quibus à foris Regni exceptiones aliquas proponere est prohibitū nihilominus tamen admittentur illę, de quibus supra egimus a, quibus probatis solent firmæ casuales concedi, quo remedio, ad impedienda grauamina futura, aliquando contra ipsosmet Reges, salua fidelitate, nostri fuerunt vsi: quorum summa Maiestas non ex hoc stomachatur, imo eorum tanta est benignitas, † vt cum, ob eius 96
metum reuerentialem, non inuenirentur Notarij, qui eisdem tales firmas pręsentarent, à Martino Primo Rege nostro, anno 1398. Lex profluxit, b imponens necessitatem Notarijs requisitis pręsentandi tales iurisfirmas, tam Domino Regi, quam eius primogenito, vel alijs quibuluis, sub pœna priuationis, officij Notariæ, ipso facto, quod nunquam amplius recuperare, vel habere possint. Quia æquissimum † maioribus nostris visum est, vt quoties quis timet grauari, Iudicis officio sibi

Q Abb. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ nu. 10. vbi Felin. nu. 4. & Decius 24. de constitut. Surdus cons. 2. nu. 15. lib. 1. Bobadilla in polit. lib. 2. cap. 18. n. 21. Vasquius de succes. creat. §. 22. limit. 17. num. 59. in fin. Anastas. Germo. de immunitate sacrorum, lib. 1. cap. 15. num. 4. Afflictis in tract. de iure Prothomiseos, col. 2. nu. 8. Cota in memorabilib. ver. Clerici ligantur, col. 2. Gramatic. cons. 1. post decisiones, num. 33.

* In proces. Decani & Canonicorum Barbast.

* In proces. Martini Ynes super iurisfirma.

R Plures decisiones Rotæ adducens Farinac. consil. 68.

S Rebuffus in consti. Galliç. tom. 3. tit. de appellat. tanquam ab abusu.

T In cap. 6. decreto de reformat. sess. 25.

V Cap. nouit. & ibi Abb. de appellatio. cap. irrefragabili. vbi Doctores de offic. ordina. l. ab executore, ff. de appellatio.

X Oliba. de iur. fisci, c. 3. num. 25. & 26.

Y Molin. verb. firma iuris fol. 43. & §. Item demandat, tit. de priuilegio generali.

Z Molin. d. verb. firma, vers. firma iuris non impedit. & seq.

A Crauet. cons. 187. n. 14 & cons. 248. col. penult. vers. non obstat, Corneus cons. 245. colum. 2. lib. 4. Menoch. cons. 55. num. 3. 10. Roman. consil. 244. num. 5. vbi Mandosius in addit. lit. B. Castrensis in l. Iulianus, §. offerri, ff. de act. empti. Alderan. Mascard. de statuto. interpret. conclus. 2. nu. 56.

B For. vnicus, & ibi Bardaxi de inhibitio. D. Regi præsentandis.

sibi succurratur, [c] antequam sibi inferatur molestia, quidquid multi [d] contrarium astruxerint; quos inter se ita libet concordari, vt primi loquantur, quando excipiendo ius suum, iam ortum, & subsistens
98 quis fouet, & adiuuat, pro vt fecit † Ioannes primogenitus Regis Petri, qui aduersus patrem firmauit super iure primogenituræ: [e] Ex quo enim primogenitus erat, habebat ius ad gubernationem regni; & multa alia illi, [f] tanquam primogenito competebant, in quibus ne à patre grauaretur, coram Iustitia Aragonum firmauit de iure. Attamen secundi, qui negant officium iudicis impartiri debere, intelligendi sunt, casu quo ipsi loquuntur, scilicet quando agendo, vel excipiendo super iure nondum formato, & orto, vult sibi quis officio iudicis in futu-
99 rum prouidere, † vt putà, si quis petat se declarari successorem in maioratu, quo casu veram eorum sententiam existimo; neque enim hoc pertinet ad nostras iuris firmas; ad quarum remedium nunquam agendo, sed semper excipiendo, recurritur: cum, vt supra diximus, ius tribunitiæ potestatis, magis esset ad impediendum, quàm ad agendum; neque etiam excipiendo, nisi excipienti competat ius iam ortum, & formatum, aliàs enim tractus futuri temporis non pertinet ad iudicem: cum (vt inquit Baldus [g]) non possit esse ius prius in exercitio, quàm sit in rerum natura.

100 Harum firmarũ † grauaminũ fiendorum prouisio, siue illa sit in forma priuilegiata, siue cum clausula iustificatiua, earumque declaratio, & reuocatio, priuatiuè ad

C l. si duo patroni, iuncta gloss. alteri, ff. de iureiurand. Bald. & omnes in l. si super, C. de transaction. Bartol. in l. si finita, §. eleganter, numero 3. & Alexand. 22. & 25. Imola 59. ff. de damno infecto. Felinus in rubrica, de tregua, & pace, nume. 12. & in cap. si autem, num. 5. vbi Deci. nume. 9. & Barbati. num. 27. de rescript. Bartol. in l. 3. §. nunc. de effectu, ff. de libera. legat. Rebuff. de liter. obligat. articul. 2. glossa 9. num 55. tom. 1. Couarru. lib. 2. resolut. capi 18. num. 3. & 7. Molina de primogen. lib. 3. cap. 14. num. 23. Gomez in l. 40. Tauri, nume. 79. Gregorius Lopez in l. 1. titu. 2. partita 3. Otalora de nobilita. 2. par. 3. part. cap. 6. num. 6. Xuarez allegatione 4. Velezquez de Auendañ. ad leg. 40. Tauri, glossa 1. nume. 35. Mieres de maiorat. 2. par. in initio, nume. 69. Simancas de primogen. lib. cap. 18 Matsilis singular. 180. Petra de fideicommiss. quæstione 10 à nume 9. vsque ad 28. Bald. per illum textum in l. si pater, C. qui bonis cedere possunt. Romanus consilio 244. in principio, Ruinus consil. 89 num. 17 volum. 4. Plotus de in litem iuran §. 1. nume. 31. & 37. Bardaxi in rubr. de officio Iustitiæ Aragon. nume 5. fol. 99. Moli. in repertor. verb. Firma. versic. fin. Sesse de Inhibitio. cap. 2. §. 5. pag. 198 & sequen.

D Antonius Gomez, & Ludouicus Molina vbi supra, Pinel. in l. 1. 3. par. num. 78. C. de bonis matern. alios referens Sarmiento selectar. lib. 7. cap. 6.

E Zurita 2 par. annal lib. 10. cap 37. Cerdan in epistola quæ post foros reperitur. Bardaxi de offic. Gubernat. quæstio. 5. num. 8. Blancas in comment. pag. 199. & 483. Iacobus Morlanes in proœm. respons. pro regno, num. 1.

F for. vnico, tit. quod primogenitus, Bardaxi vbi proxime, quæstio. 1. nume. 2. & 3. & quæstione 4. num. 4. Guilielmus in dicto cap. Raynutius, verb. in eodem testamento, el 2. num. 165. Oliba. de iure fisci, cap. 4. num. 28.

G in disputatio. accusatus, de vi turbatiua, l. 1. §. 2. ff. de vsuris.

uê, ad curiam domini Iustitiæ Aragonum *h* pertinet, quæ hodie, de consilio prouideri, declarari, ac reuocari debent 1* per locumtenentes D. Iustitiæ Aragonum, in quorum persona iurisdictio reperitur radicata, & ab anno 1528. 2* Senatus quoque locumtenentium constitutus, 3* qui si officium Iustitię Aragonum vacet, Regẽtes iustitiatum nuncupantur, & iustitiatus emolumenta capere solent: sed tamen ab admissione, † & repulsione earum, quod iudicium ordinarium est, ad regiam Audientiam datur per appellationem recursus *i*. Istarum firmarũ vsus frequens est in regno, & maxima veneratione fuere, quas si quis tollere tentauerit, nõ quidem sero comperiet experimento manifestissimo, quantum calamitatis reipublicę inuexerit. *K* 101

Iste summus Iustitiæ Aragonum magistratus habet duos † Lictores; qui vulgo (*Vergueros ordinarios*) appellantur, *l* qui sunt priuilegiati, & exempti, & portant fasces ante eum, quorum munus est (vt antiquorum lictorum) *m* submouere, animaduertere, & præire; ideo Virgarij appellati, non solum quod fascibus virgas alligatas, sed quod aliam distinctam liberam omni fasce virgam altera manu gestarent: vel ad submouendũ, vel ad ianuam tangendam, ex quo etiam Portarij dicuntur, qui omnes ad magistratuum iussa exequenda presto sunt, & *Saiones* Gothice appellantur *n*. Et ex hoc constat, hunc magistratum non solum prehendẽdi, sed in ius vocandi habere authoritatem; quibus enim authoritas in ius vocandi non est, & exercitium gladij, non † habent, non lictoribus, sed viatoribus vtũtur. Vnde Iurati, siue Consules ciuitatis Cæsaraugustę, & Dipputati regni non habẽt Lictores, sed Viatores, qui vulgò (*Andadores*) appellantur: & Çalmetina, penes quem est iurisdictio ordinaria istius ciuitatis, habet duos Lictores. 102 103

H Bardaxi de officio Iustitiæ Aragon. quæstio. 5. versic. Item prouisiones, fol. 101. colum. 2. in fin. for. de voluntad de la Cort, 17. vbi Bardaxi folio 121 colum. 1. eodem titulo. for. Querientes socorrer, 14. titu, de firmis iur.

1 * for. vnico Tirasonæ 1552. titu. de las firmas, que se han de proueer.

2 * for. 2. titu. Reparo del Consejo del Iusticia de Aragon.

3 * in quo hodie adsunt eruditissimi D. Francisc. à Miranete. D. Augustinus à Mendoça. D Gaspar Castellot. D Balthasar Amador. & D. Ioannes Franciscus Salazar.

I Bardaxi vbi proxime, Sesse de inhibitio. cap. 19 pag. 736.

K Couarru. practic c. 35. num. 1. versic. Quinto Iustitia. Sesse vbi proxime, cap. 8. §. 1. nume. 5. pagi. 567.

L Bardaxi titu. de officio Iustitiæ Aragon. quæstione 5. versic. Creat Virgarios, fol. 100. colum. 2. dicto for. 3. titu. de officio Iustitiæ Aragon.

M Iustus Lipsius electorum lib. 1. cap. 23. pagina 426. Ioannes Lorinus in commentar. in Acta Apostolorum, cap. 16. versic. 35. Lictores, pag. 699. colum. 2. & 700. Brisonius de Formulis, lib. 2. pag. 302. versic. Operepretium. & lib. 8. p. 824. vesic. Cæterum Lictores.

N obseruant. de consuetudine Regni, in fin. ibi, Custodietur per Sagiones, titu. de his qui ad Ecclesiam confugiunt. D. Garcia de Loaysa in notis ad nonum Concilium Toletanum, pag. 470. versiculo, Saionum.

§. Vige-

§. Vigesimus primus.

A populo in Regem, quæ fuerint lege regia trãslata; & quod Rex Aragonum supremus Monarcha sit, neminem in superiorem recognoscens, nulliq; Principum supremorum postponendus.

SVMMARIVM.

Lege regia potestas necessaria ad constituendum vnum Principem supremum secundum naturã Principatus trãslata fuit, 1

Merum imperium, quo sensu sit in Aragonia, 2

An minuat aliquid maiestatis Regis Aragonum, quod leges ferat cum consensu quatuor brachiorum. 3.

Leges debent ferri secũdum consuetudinem regionis, & moribus vtentium approbari, 4.

Augustinus Morlanes collega autoris laudatur, 5.

Declatur I.C. dum dicit, leges consensu populi recipi debere, 6.

Verba nostri fragmẽnti interpretãtur ex Duareno, 7.

Sẽtẽtia Guiliel. Bened. seruatur in Aragonia, 8

Leges in Aragonia à solo Rege feruntur, sed à populo in quatuor regni statamentis representa to expresse recipi debent, 9.

Fori regni à Rege & subditis obseruandi, 10.

Constitutio Episcopi cum Capitulo ligat successorem, 11.

Rex pro regimine politico cuiusque vniuersitatis per suum Commissarium tribuit leges particulares, 12.

An possit D. Rex disposita in Foris regni adiuuare suo edicto, vel banno, 13.

D. Rex an possit in Aragonia aliquid prohibere banno, vel edicto, 14. & 16.

D. Gastoa de Moncada Marchio Aytonæ laudatur, 15.

Ciuitates, & vniuersitates regni possunt statuere pro earum bono regimine, ita vt etiã Infantiones, & aliàs exempti comprehendantur, 17.

Causa ob quam fuit denuntiatus Hieronymus Chalez, & à Rege ad officium restitutus, 18.

Maioria Regis Aragonum non est alicui altéri Principi postponenda, nec Imperatori subiicitur, 19.

Multi Principes Imperatori non subsunt nõ solum de facto, sed nec etiam de iure, 20.

Cauendum à Carolo de Grasalis. 21.

Aragonia est citerioris Hispaniæ pars, 22.

Cæsaraugusta fuit conuentus iuridicus tempore Romanorum, & Colonia immunis populi Romani, 23.

Hispania citerior à Romanis in tres prouincias, distributa, 24.

Reges Aragonum an aliquando fuerint feudatary Regis Castellæ; & quomodo in hoc possint contrariæ sententiæ concordari, 25.

Leges nullæ admittuntur in Aragonia præter Foros regni, 26.

Foris deficiẽtibus, ad naturalem sensum est recurrendum, 27.

Quid sit æquitas, & in quo differat à consuetudine, 28.

In Aragonia æquior opinio sequenda, licet alia sit magis communis, 29.

In Aragonia æquitas iuris canonici præfertur rigori iuris ciuilis, 30.

Iudices ecclesiastici deficiente dispositione iuris canonici, potius ad Foros regni, quam ad ius commune Romanorum recurrere debent, 31.

Priuilegium l. bene à Zenòne, C. de quadrie. præscript. non habet locum in Aragonia, 31.

§. Vigesimus primus.

1 QVamuis lege regia populus Principi, & in Principem omne † suum imperium, & potestatem contulerit, tamen hoc intelligendum est secundùm naturam principatus, quæ ad meram ciuium, non autem ipsius Principis vtilitatem respicit: ita vt pro subditorum vtilitate, omnis potestas à populo translata intelligatur, quæ necessaria fuerit ad constituendum vnum summum Principem; & supremum caput politicum in Republica; a quo sensu † in Aragonia adest merum imperium, hoc est supremum, & maius, ac in suo esse perfectum, b ita vt in Rege nostro reperiantur omnia ea, quæ cuique Monarchæ iure Principatus competunt. Sed audio aduersus hanc doctrinam statim opponi, cōtradicere Monarchiæ solum Principem leges nō ferre, ac legibus latis (sicut Lacędemoniorū Reges) ligari. Sed respondeo, non esse cur ex hoc † minorem maiestatem, potestatemvè in nostris Regibus Aragonum admittamus, quam in cæteris totius orbis, quibus ius plenum condendi leges tributum est, ita vt quod illis placuerit, legis habet vigorem: cum hoc intelligi † debeat cū Isidoro, c si tale placitum, inter alia, secundum naturam, patriæque consuetudinem emanauerit, loco, tēporique conueniat, & pro communi ciuium vtilitate, sit conscriptum; ita vt talem legem seruare, potius quam nō seruare, vtilius, & salutarius omnibus videatur, quod D. Augustinus d significans dixit, firmari leges, cum moribus vtentium approbantur. Non enim voluntas Principis, & quod eidem placuerit simpliciter est lex e; sed si placuerit, vt bono viro, atque eius voluntas regulata sit ratione, consuetudinique patrię conueniat, ac legi regię f non contradicat; nam vt inquit Aluarez Guerrero, g posse Episcopos Roman. Pontifici reuerenter contradicere, dicendo: Sancte Pater, lex ista à te lata non conuenit consuetudini regionis nostræ: quod & nos dicere possemus Regibus nostris, si vellēt leges generales in regno ferre, nisi in curiis, eius mandato

2

3

4

A Ferdinandus Vasquius controuers. illustr. lib. 1. c. 43 n. 1 & 2. Petr. Greg. de Repub. li. 10. c. 7 n. 17.

B Fabius Optioellus ex Cicero. in repetitió. l. imperium, num. 246. ff. de iurisdicti. omni. iudic.

C c. erit autem lex, 4. distinct. exornāt relati á Spino in specu. testam. 1. par. glos. rubr. n. 33. Rebuf. in proœ. ll. Gallica. tom. 1. à n. 16. cum seq. D. Tho. 1. 2 q. 90. cum sequē. Marta de iurisdict. 1. p. c. 38. n. 13. & seq. Lelij. Zechi de Principe. li. 2, c. 1. n, 9. versi. Bonis prętereá. p. 292. & 293.

D in c. in istis, §. leges, 4. distin. l. de quibus, ibi, Nā cum ipsæ leges nulla ex alia causa nos teneāt quā quod iudicio populi receptæ sint, ff. de legib. Benedict. in cap. Raynutius, verb. Et vxorē, n. 231. Couarru. lib. 2. variarū, c. 16. n. 6. versic. Quinto. Dominic. Soto de iust. & iure, lib. 1. q. 1. art. 4. Cæpol. cōsil. crimin. 13. per tot.

E Mōtal. in for. regio, li. 3 tit. 6. delas herēcias, l. fin. glos. fin. fol. 149. col. 1. versic. Ad tertiū. Isern. in tit. Capitan. qui curiā vendidit, nu. 29. Rebuf. in concorda. in rub. de regia facultā. glos. quod Principi, pag. 806. & seq.

F cuius quinq; capitā, seu fragmēta referūtur à Hierony. de Blācas in cōmentarijs Arago. tit. de antiquo iure, p. 25. & 26 Zurita li. 1. histo. c. 5. Beute. 2. p. histo. c. 6. & Garibay ll. 21 c. fin. Ambros. Moral. li. 13 ca. 2. Princeps D. Carolus in histo. Nauarrę, lib. 1. capi. 15. Didac. Morlanes in resp. pro regno, n. 237. & 303. & Ludoui. Martinez n. 74.

G in specu. iur. c. 13. n. 2.

mandato congregatis, ac de cõsensu maioris partis quatuor brachiorũ regni, ibi existẽtium, & totum populum Aragonensem repræsentantium: aliter enim latæ leges non conuenient consuetudini regionis nostrę, in qua hoc consuetudine receptum est, & lege regia stabilitum, vt de antiquis Cãtabris refert Gutierrez, *h* & de Gothorum regibus Villadiego: *i* inde legem dixit I. C. *k esse commune præceptum, virorum prudentum consultum, sponsionemq́ cõmunem Reipublicæ*; atque ita apud omnes ferè gentes seruari, ex multorum autorum authoritate, tradit Augustinus Morlanes *l* collega noster (qui tam eruditione, † quàm prudentia patrem imitatur), vt consensu populi leges
5
6 debeant recipi, † & moribus firmari: quod est intelligendũ cum Salone de pace; *m* nõ quod in potestate populi, leges ab habẽte supremã potestatẽ cõditas recipere, vel reijcere positũ sit, sed quod si non recipiantur, cõtrario vsu credantur abrogatæ, ita intelligens, cõtra Guilielmũ Benedictum, *n* dictum nostri I. C. *o* asserentis, nulla alia causa subditos leges tenere, & obligare, quàm quod iudicio populi receptæ sint, tacito scilicet, & post leges latas: vbi enim
7 populus lege regia, † non solum ei, hoc est Principi, in prouinciales, sed & in eum, hoc est in ipsummet populũ, transferentem (vt interpretatur Duarenus) omnẽ potestatẽ transtulerit, non est dubium, quod etiã inuitus cogetur legi
8 parere. Attamen in nostro regno, † sententia Guilielmi Benedicti, asserẽtis ad cõficiẽdas leges, populi cõnsensum esse necessariũ, & eas nequaquã astringere, donec à populo ipso recipiantur, vera erit. Recipiuntur autẽ, quãdo à Rege de cõsensu curię feruntur, & tunc talis cõsensus approbãs leges, nõ est tacitus, nec post leges latas, prout in cęteris prouinciis, sed expressus, & dum leges feruntur. Quare ex prędictis manet respõsum obiectioni propositæ, quæ procedit, si leges ferũtur simul à Rege & populo, attamen
9 nostræ leges à solo Rege, † tanquam Monarcha, & supremo Reipublicę capite ferũtur, licét à populo expresse recipiantur, ac suffragiis cuiusque brachij, ibi existentis, firmentur. Est quippe Rex, qui iubet, qui statuit, licet vt plus roboris accedat, progressusque sint longè feliciores, consensus populi, in quatuor stamentis repręsentati, accedit: hinc est, vt semper in foris dicatur, *Rex statuit, & ordinat*; vt intelligamus, eum solum leges ferre: & additur, *de consilio, voluntate, & assensu curiæ, & quatuor brachiorum in ea existentium*: vt intelligamus, populi consensu expresso, eas manere

H practic. quæst. 17 nume. 212.
I in exordio del fuero juzgo, num. 19.
K in l. 1 ff. de legib.
L in respons. pro villa de Castellon de Monegros, num. 219. cum seq. Petrus Gregorius de Repub. lib. 24. cap. 4. & 5. per tot.
M in procem leg. Tauri, num. 294 cum seq.
N in dicto cap. Raynutius, verb Et vxorem, nume. 231.
O in dicta l. de quibus; post Nauarr. Ferdinand. Rebellus de obligatio. Iustitiæ, 1 par. lib. 1. de præludiis Iust. quæstione 5. mero 7. pag. 40. Couarru. lib. 2. variarum. capit. 16. num. 6. versi. Quinto. Gutierrez de iuramento confirmato. 1 par. capi. 18. num. 9. & seq.

nere ratas, & firmas; atque ideo, cum taliter leges sint la
tę, & cõmuni Reipublicę, scilicet capitis, & membrorũ,
sponsione, firmatæ, non est mirum, † quod ab vtrisque 10
inuiolabiliter, tanquam contractus a regno cum digni-
tate regia celebratus, debeant obseruari. *p* Ex qua ra-
tione fuit in curia Romana decisum, *q* Episcopum liga-
ri † cõstitutione facta per prędecessorẽ cum Capitulo. 11
Quod vero aliàs Reges nostri per epistolam, seu edicto
præceperint, leges priuatæ sunt cẽsendæ, quales sunt illę
† quæ singulis populis, pro eorũ politica administratio 12
ne, tãquam supremũ caput politicum, tribuitur, quę vul
gò Ordinationes regiæ, alicuius ciuitatis, cõmunita-
tis, vel villę appellãtur, quia ad optimũ, & politicũ illo-
rum populorũ regimen ordinãtur; quas cõdendi facul-
tatẽ, quia nõ est de iis, quę ad primũ gradum meri impe
rij pertinent, vt est leges cõdere generales, solet Rex de-
legare. Potest namq; D. Rex tãquam supremũ reipubli
cæ politicũ caput, & populorũ, & subditorũ rector, in
auxiliũ † fororum edicta propc nere, & bãna promulga 13
re, *r* vt putà, super armorũ prohibitione, † quod fuit de 14
cisum in curia D. Iustitiæ Aragonũ, anno 1578. in proce
su Sebastiani Moles super criminali, cõtra Alguacirium
Cãpi, per dominũ meum Hieronymũ Chalez, & duos
collegas; qui, licét fuerint denũciati ob defensionẽ istius
regalię, tamen absoluti fuerũt die 17. Iulij 1579. & fue-
rũt plura exẽplaria adducta per aduocatũ fiscalẽ, in qui-
bus cõst.bat nõ solum dominũ regem, & eius Locũte-
nentem generalẽ prohibuisse armorũ portationẽ; * sed
etiã suo casu regentem officiũ generalis gubernationis:
qua etiã ratione, Excellẽtissimus D. Gastõ de Mõcada,
Marchio Aytonæ, vt Locũtenens generalis suæ maiesta
tis in hoc Aragonũ regno bãno * prohibuit anno 1612.
cursum monetæ diminutæ: in quo, † sicut in omnibus 15
aliis in suo triẽnio gestis, vtilitatẽ publicã cũ seruitio D.
Regis ita prudẽter cõiũxit, & sapiẽter se gessit, vt omniũ
voto maioribus magistratibus, & honoribus, dignus
censeretur: & alias etiam † prohibitiones facere posse 16
foris nõ repugnat, *s* cum & ciuitatibus, † & vniuersita 17
tibus

p text. & ibi omnes in cap. quoniam Abbas, de offic. deleg. Peralta in l. 3 §. qui fideicommissar. nume. 13 & sequen. ff. de hęredib. instituendis. Cancer 3. p. variar c. 1. n. 147

q Paulus Æmil. 1. par. decis. 110.

r glos. colli, in Clementi ne Romani. de electio. Rolandus consil. 3. nu. 18. & per totum volu. 2. Aymon consil. 314. num. 2. & per Iacobum Cancer variarum, 3 p. cap. 3. n. 57.

* in villa Montisoni Imparator Carolus Quintus anno 1528. & eius filius Philippus anno 1552. D. Petrus Martinez de Luna Comes de Morata Locũtenens generalis D. Regis Cęsarauguftæ anno 1548 & anno 1550. & D. Ioannes de Gurrea Regens officium gubernatio, anno 1556. cũ consilio Consiliariorum regiæ Audientię. & anno 1541 D. Franciscus de Gurrea de consilio sui Assessoris Petri de Almenara in ciuitate Tirasonæ, & in villa de Sos eodem anno, & in villa de Almudebar anno 1538. & in loco de Atteca 1543 quæ & multa alia reperies in processu Sebastiani Moles super denunciatione D Hieronymi Chalez, & in curia D Iustitiæ Aragonum in processu procuratoris fiscalis contra D. Ioannem de Alagon & Lupum de Francia super criminali.

* for. vnic. tit. de cudició y fabricació de moneda. for. vnic. titu. de cursu monetæ.

s obseruant. item quod ibi dicitur de coto. titu. interpretatio. qualiter & in quibus obseruant. item de los cotos, titu. de priuileg. generali. Moli. verbo, Rex, versic. Si dominus Rex. fol. 295.

tibus, seu Collegijs, sit foris Regni concessum, [t] inter suos, pro optimo, & politico regimine, statuta condere: non solum ciuilia, sed etiam criminalia, [u] quia cum causæ criminales, in Regno non respiciant ius fiscale, sed eius cuius principaliter interest, [x] non constituitur differentia inter causas ciuiles, & criminales, dum modo nihil in præiudicium iurisdictionis superioris Domini statuatur:* [y] Et ideo ad tollẽdũ recursum appellationis, solent confirmari à Rege, [z] vel ab eo qui eius nomine præest in Regia Audientia. Sed est discrimen, quod statuta criminalia, milites & infantiones non comprehendent, nisi concilia vniuersitatis condentis talia statuta essent mixta, ita vt ex diuersis ordinibus sub diuerso capite constitutis, vna conflaretur vniuersitas, & vnum constitueretur concilium. Satuta vero ciuilia, si ad alicuius æmulationem non tendant, [a] sed solum ad gubernationem, & rerum comertia pertineant, etiam nobiles, & infantiones (aliàs priuilegiatos, & exemptos) comprehendent, saltim quoad mulctam sexaginta solidorum:* vt fuit sæpe declaratum in Curia D. Iustitiæ Aragonum. [b] Et quia contra statuta, & ordinationes ciuitatis Cæsaraugustæ, politicam ipsius administrationem

18 respicientes, petierat quidam † Infantio Regni, iurisfirmam sibi prouideri à Domino meo Hieronymo Chalez, renuit illam prouidere, quia non procedebat de foro; & hac de causa fuit denuntiatus, & priuatus, die 10. Iulij 1591. sed constito maiestati Regis nostri Philippi Primi, de violen tia, qua à iudicantibus prædicta senten tia lata fuit, mandauit illum restitui ad officium Locum tenentis Iustitiæ Aragonum, & veniens ad prædictam ciuitatem exercuit officium, vt antea, à die 6. Aprilis 1592. & die 17. eiusdem mensis & anni fuit per Dominum Ioannem Gazo, Locumten. Iustitiæ Aragonum prouisa firma, ne in exercitio prędicti officij, turbaretur, & quod ei pro tẽpore absentiæ solueretur integre salarium, prout fuit solutum cum effectu. Ex quibus omnibus

T For Item de los cotos de las ciudades, tit. priuileg. generale Aragonum, obseruan. 2. tit. de moderatione rerum venal. obseruan. quod statuta, tit. actus Curiarum, for. fin. vers. Empero por las sobredichas cosas, titulo de prohibita Inquisitió. fol. 178. col 4. in fin. Molin. in verb. petitio criminalis debet offerri, fol. 254. col. 1. ad fin. vbi Porrol. n. 45. DD. in l omnes populi, ff. de iust. & iur. Burgos de Paz in l. 1. Taur. n. 342 350. & seq. Hipolit. de Marsil de Bannitis, verb. ciuitate, num 63. & seq. Cancer 1. p. variar. c. 13. num. 347. & seq.

V Furus vnicus, titu. del quitamiento perpetuo de la he mandad, fot. de poco tiempo aca de prohibita Inquisitio. obseruan. si aliquis commisserit de homic.

X Obseruan. Item de publico, obseru. Item in criminalibus de homicic.

Y* Fuit decisum in Curia D. Iust. Arag anno 1590. in processu Magni Magistri, contra Iuratos villæ de Calpe super criminali ex traditis Iasõ in l omnes populi nu. 26. & seq. & 2. lectu. nu. 7. Auendan. de exequend. cap. 19. nu 4. & cap. 12. num. 3 lib. 1. Diez reg 555 & 556. P. Greg. de appellatio. lib. 5. c. 3. Farinac. cõsil. 101. c. 1. n. 95 & seq. Osina de actio. par. 1. lib. 3. §. in bonæ, numer. 10 Cancer c. 18. nu. 144 lib. 3.

Z Sesse 1. p. decis. 93. nu. 4. & 44.

A Molin. in repert. verbo statutum, vers. quidam fuerunt accusati. l. si priuatus ff. qui & à quibus, l. totiẽs ff de policitatio. l. ambitiosa, ff. de decretis ab ordi. facien.

B* In processu Petri Epila, & Hieronymi Laram, die 14 Decembris 1553. super iurisfirma, & in processu Martini de Bernabe, super iurisfirma, die 10. Aprilis 1587. Sesse decis. 8. nu. 19. & seq. & per me, & collegas in processu Ioannis Muniessa;

nibus constat, maioriam, supremamquè potestatem, regum Aragonum † non esse postponendam, cæterorum 19
orbis Principum, potestati, quòd legum septis sit circũ
scripta, imo decet tantã maiestatem (licet pro eius summa potentia legibus solutus videatur) legibus viuere, à
maioribus eius, de consensu, & voluntate, ac in commu
nem totius Regni vtilitatem latis, propriaquè, in adeptione Regiæ dignitatis, sponsione, & iuramento confirmatis: Atquè ita Rex noster Aragonum non tenetur,
Romanis Cęsarum fascibus, nec cuiusquã alterius Principis, suas submittere, nequè parere: [c] quia ita supremus
est in suo regno, sicut Imperator in Imperio, & rex Hispaniæ, † in cæteris prouincijs eiusdẽ, [d] & alij Principes; 20
[e] qui Imperatori non subsunt, & hoc non solũ de facto,
sed nec etiam de iure [f] (quidquid dixerint Bartolus, [g] &
alij vltramontani) quia non Imperatorum ope, sed proprijs viribus, maiorumq; virtute hoc regnũ ab hostium
faucibus fuit ereptum. [h] Quare cauendum † est à Ca- 21
rolo de Grassalis, [i] qui prædicta expresse negat, & nostrum regem Aragonum Imperatori subesse falso affirmat, ita, vt Doctores in eius confirmationem adducti,
contra ipsum expresse loquantur, & ipsemet admittit
Regem Hispanię, superiorem non recognoscere, quod
ad Reges Castellæ tantum refert, [K] ignorãs † Regnum 22
nostrum, Citerioris Hispaniæ partem esse, [l] quia citra
Iberum

C Alexan.consi.25.nu 6. vol.2.Geminia.in c.grandi.nu.10.de suplen.negligen.Prælaror. Ias.in l.Gallus, §. & quid si tantum, n.92.ff.de liber. & posth. & in l.ex hoc iure, nu.25 & Fulgos.nu.5.ff. de iust. & iur. Bellamera cons.42 nu.9 Roman.cons.298.n.5.Afflict.in constit.Siciliæ in præl ud q.2.nu.1. Belluga in specul.Princip.rub. 6.nu.3. vbi Barrel. verb. Imperatorem non recognoscit.& rub. 22.§. quædam.nu 70. Renatus Chopin de Domanio Franciæ lib.2.tit.1.nu.13.ad med. pag 183. Guerrero vbi supra c.55.nu.12. & cap. 63.num.1. Purpurat.in l. 1.nu.294 ff.de offic.eius. Burgos de Paz in prohe. ll.Taur.nu.33. Cortet. de potest.Regia. 5.p.q.102. num.66. Regnerus Sixtinus de Regalib lib.2.c.7. nu.54.& 90. Camil. Borrel.de Regis Cathol præstantia, cap.46.nu. 57. & cap.47.nu 2.Molin.in repot.verb.Rex Aragonum, vers. Rex Aragonum non recognoscit, vbi Portol. num.53.

D Glos.in cap. Adrianus 63.dist. Contra. in temp. Indic.lib 1.cap.2 de Rege, §. 3. de magnit. Reg. num.14.& seq.Parlad.rerum quotid c.3 nu.7.Garcia de nobilit.glos.3.§.2.nu.15.Auil.in cap. Prætor.in prohem.glos.1.nu.13.Auend.in c.1.prætor.nu.7.Couar.in regul peccatum, 2.p § 9.nu. 9.Nauar.in c.nouit.3.notab.corrol.65.nu.167.de iudic.Bouad.in politic.lib. 3.c.2.n.4.E. Borrel.ad Bellug.rub.6.lit.C. Medicis de legib.& statut.1.p q.19.nu.6.Gallinac.de verb.sign.lib. 10.cap.35.à nu.12.Azor instit.moral. par.2.lib.11.c.5.vers Regem Hispaniæ.pag.1223.Portol.vbi proxime, nu 54.

E Paul.in l.cum multa, C.de bonis quæ liber.& Alexan.in l Centurio.nu.36.ff.de vulgar.Afflict.in præludijs const.Neapol.q.2.nu.3.Anto.Gabr.commu.conclus.tit. de donationib.conclus.1.num.22. Casanc. in prohem.consuetud.Burgun.ver.duc.

F Nicolaus Festasius de æstimo & collect.4.p.c.7.nu.40.& seq Bellug.rub.14.§.veniamus, nu.6.

G In l.hostes, nu.7.ff.de captiu.Bald in princ nu.1.de pace iuramento firman.in vsibus feudo.cum alijs per Borrel.in additio.ad Bellug.d §.veniamus, num.6.vers.& dicebat Bart.Contrad.in temp.omn.indic, lib.1.cap.2.de Imperatore, §.1.sect.orbem, num.8.cum duob.seq.Petra de potesta.Principis, cap.3.q.4. num.15.31.& 46.

H Glos.penult.in d.cap.Adrianus Gallinius vbi supra, & Marta de iurisdict.1.p.c.21. nu.13.

I Lib.1.regal.Franciæ, iure 2.pag 8.& iure 6.pag.91.

K Vt etiam Rodericus Sancius, 1.p.histor.Hispanicæ.cap.17.

L Baeça de inope debitore, cap.16.nu.112.Casaneus in catalog.glor.mundi, p.12. considerat.17. vers. Plinius vero dimidit, & consideratio.21.vers.Tertia ratio.

M De

Iberum, ac inter iuridicos Hispaniç Conuentus, quos
23 hodie *Chancillerias* appellamus, † Saldubensem connumerat Sigonius: m qui Cæsaraugustanus dicitur, n quod ab Augusto fuerit institutus. Nam quæ monumenta Augustus reliquit, ea non Iuli, sed Augusti nomine signauit, vt in Hispania foro Augustanam ciuitatem, eamquè Coloniam immunem Pop. rom. in Hispania Tarraconensi extitisse traditur. o Adrianusquè Imperator totam Hispaniam in sex Prouincias distribuit, p sed Cite-
24 riorem † antea Romani in tres Prouincias diuiserunt q; quas credo esse illas, quæ sub Aragonum Corona comprehenduntur, scilicet, Aragoniam, Cathaloniam, & Valentiam.

Secundo cauendum existimo à quorundam, nostræ
25 ætatis, virorum † sententia, r asserentium, nostros Reges Aragonum Regibus Castellæ subfuisse, eorumquè beneficiarios, & feudatarios fuisse; cum (vt diximus) Reges Aragonum neminem in temporalibus superiorem recognoscant, nisi solum Deum; cuius gratia passim se Reges Aragonum esse profitentur: sed posset eorum sententia sustineri, s respectu quorundam locorum, quę ex Regno Nauarræ Reges Aragonum occupata tenebant, vel ratione pacti, quod inter se inierant Reges Castellæ, & Aragonum super locis, quæ, vtriusquè viribus coadunatis, à Sarracenis erant per Regem Aragonum recuperanda. Ex quibus euenit, in nostro Regno
26 † nullas leges admittendas esse, prçter foros, si tanquā rei lesę maiestatis nolumus puniri. Quod sensisse credo Doctores, t asserentes capite puniri allegantes leges Imperatorum in Hispania: sicut apud Suetios u capitale
27 erat Romanas citare leges: sed foris † deficientibus, ad naturalem æquitatem recurrendum statuit Iacō-bus

M De antiquo iure prouinciar, cap. 5. lib. 1. & de antiquo iure Italiæ, lib. 2. cap. 15. in fin.

N Plinius secund. in histor. mundi, lib. 3. cap. 3. Raphael Volaterranus in Geographia, lib. 2. col. 16 ad med.

O Plinius vbi sup. Onnophrius Pauinus in Imperio Romano. pag. 215.

P Ioan. Marian. de rebus Hispaniç lib. 4. cap 5. pag. 147. in fin. Philip. Bergomens. in supplemento choronicarum lib. 2. anno mundi 3109. verb. Hispaniarum Regnum.

Q Apianus Alexandrinus de bellis Hispaniens. pag. 448. vers. Alia vero oppida.

R Mariana de rebus Hispaniæ lib. 11. cap. 14. pagin. 532. post med. Lopez Madera de las excelencias de Españs, cap. 11. pagina 76. colu. 1. in principio. Didac. Perez de Messa. delas grādezas de España lib. 2. c. 159. in fin.

S Zurita lib 2. annal cap. 1. fol. 59. col. 3. & cap. 10. fol. 65. col. 2. & lib. 1. cap. 23. fol. 26. colu. 3. in fin. puesta que segun en antiguas memorias, Martinez del Villar, in appendice de innata Regni Aragonum fidelitate, §. 9. pag. 244. vers ac licet.

T Oldrad. cons. 69. num. 9. Benedict. in cap. Raynutius. verb. si absque liberis el 2. de pupillari, numer. 45. ad med. Costa in l. cum tale. §. si arbitraru. limit. fin. num. 36. Rebuffus in l. vnica, notab. 11. num. 14. C. de senten. quæ pro eo quod interest. Afflict in prælud. ad constitut. Neapolitan. quęst. 20. num. 5. Palac. Rubeos in rub. de donat. inter. in introductione num. 19. Burgos de paz in l. 1. Taur. num 513. glos. in l. 6. tit. 4. part. 3. Auendaño in cap. prætorum. 26. numer. 9. & 20. lib. 1. Quintana Dueñas de iurisdictione. & imperio, lib. 2. titulo 2. numer. 6.

V Renat. Chopinus de commu. Gallic. consuetud. par. 2. quæst. 4. pag. 50. vers. parimodo.

bus x Rex noster, quę, vt inquit Philosophus, nihil aliud
est, † quam ius, quod lex scripta prætermissit, & licet vi- 28
deatur, quod idē sit consuetudo, tamen differunt, y quia
consuetudo est ius constitutum, & receptum: at vero
æquitas ius natum, & naturale: est enim rectitudo iudi-
cij naturalem sequens rationem. Ita vt in Regno no-
stro habeat maxime † locum symbolum Pythagoræ as- 29
serentis, *Staterem ne transilias*, hoc est, vt interpretatur
Laertius, ab æquitate ne discedas: z quod est intelligen-
dum de ęquitate informata à iure, a alias enim pernicio
se quis erraret, si æquitatem capitis sequeretur. b Vera
enim ęquitas in fragmentis I. C. & Imperatorum res-
ponsis reperitur, & ideo solemus illa in sui ratione alle-
gare, quia eorum iusta ratio, & æquitas imperat, non
Imperium; c & Princeps, quantumcunque supremus,
vt dicebat Bal. d Æquitate constringitur, & remedia in
ęquitate fundata tollere non valet. Vnde in Aragonia,
ex duabus opinionibus, illa quę ęquitate corrobora-
tur iudicando, & consulendo sequenda erit, etiam si cō-
traria sit communis: e quare cum maior ęquitas sit illa,
quę in iure † Canonico reperitur scripta, potius ad il- 30
lam per iudices seculares, quam ad rigorem iuris ciui-
lis erit, deficientibus foris, recurrendum: f sicut è con-
trario, in defectum iuris Canonici, † potius ad foros, 31
tanquam leges generales istius Prouincię, à supremo
Principe latas, quam ad ius ciuile Romanorum, g per iu-
dices Ecclesiasticos erit recurrendum. Ex qua ratione
† infertur, cessare in Aragonia illud priuilegium, quod
iure ciuili competit h ijs, quibus à Principe aliquid alie 32
num venditum, seu donatum est; cum illud iure Cano-
nico non habeat locum.

X In prohem. for. in fin. l. cum ratio, ff. de bon. dānatn. l. 3. § si liberi, ff. de conditio. cau. data. glos. in cap. consuetudo, verb. ratione, 1. dist. glos. in cap. ex eo. verb. rationis, de electio. cum alijs per Caballin. in milleloq. 48. Gome. in l. 1. Taur. nu. 9. vbi Burg. de Pax, num. 450. Bellug. in specul. rub. 15. §. his igitur, nu. 1. & 2. & Bottel. rubr. 14. §. vaniamus, n. 6. verb. vt legibus Imperij non subiciantur. Morlanes in respons. pro Regno, 1. par. nu. 88. 89. & 123. & 333. & ibidem Ludouic. Martinez n. 236

Y Cuiac. lib. 2. de feudis, tit. 1. fol. 504. A.

Z Conan. lib. 1. commentat. int. cap. 11.

A §. oportet, in authent. de iudicibus, Abb. in c. ex parte, 3. notab. de offi. delegati.

B Ias. & alij in l. placuit, C. de iudic. Bart. in l. vbicunq; ff. de itinere actuq; priuato, glos. Abb. & Butrius in cap. fin. de transact. Belluga in speculo, rub. 11. §. compendiose. num. 5. vers. Scias tamen, & Caballin. mileloq. 165.

C Isern. in prohem. feudor. num. 26. 27. & 37. Rebuf. in repet. l. vnic. notab. 31. nu. 14. C. de senten. quæ pro eo quod interest. Burg. de Paz in d. l. 1. Taur. nu. 545.

D In l. digna vox. C. de legib. Purpurat. in l. si & me: & Tirium. nu. 10. ff. si cert. petatur.

E Vt in l. 2. §. Item varus, & §. quamquam, ff. de aqua pluuia arcenda, l. si tibi, ff. si cert. petat. l. placuit. C. de iudic. l. cum res, C. si alien. res pignor. Prosper. Caranica, ritu 208. Paris cons. 32. nu. 4. vol. 2. & cons. 3 num. 7. vol. 1. Camil. ad Bellug. rub. 11. §. compendiose, verb. æquitatem, in fin. Purpurat. in l. admonendi, num. 55. ff. de iur. iuran. Cephal. cons. 93 nu. 6. Folleri. in praxi censuali. verb. iuris moderando rigorem, num. 10. & seq. intellige, vt per Tiraquel. de retract. consanguin. §. 35. glos. 2. nu. 30. & 31. Anto. Corracius de commun. Doctor. opinio. lib. 2. tit. 9 nu. 100. cum. seq.

F Medicis in suis opuscul. opuscul. 2. nu 11. Gozand. cons. 62. nu. 13. Marsil singul. 463 nu. 1. Bellug. in d. §. his igitur, num. 3. licet contra teneat Paz in d. l. 1. Taur à nu. 592.

G Not. in c. 1. de noui operis nuncia. c. si in adiutoriū. 10. dist. c. sumopere, 21. q. 3. Decius in c. Ecclesia S. Mar. n. 104. vers 3. conclu. Couar. pract. quęst. c. 8. n. 5. Montal. in l. 4. glo. acuerde en vno, tit. 5. li. 1. fori, Cifuē. in l. 70. Tau. vbi Gó. n. 7. Diez in pra. cri. c. 136. Vasq. de suc. crea. §. 10. n. 648. Góz. var. q. c. 30. n. 76

H l. bene á Zenone, C. de quadrien. præscrip. Afflict. in prælud. ad constitu. Neapol. q. 14. num. 2. & 3.

§. Vige-

§. Vigesimus secundus.

Lex Regia quo tempore, & à quibus apud Romanos lata, & quæ sit potestas Principum.

SVMMARIVM.

Potestatis quæstio in qualibet dispositione primum locum obtinet.1.

Quæ sint necessaria ad perfectionem cuiuslibet actus.2.

Lex Regia cuius meminit noster I. C. quando lata, & à quo rogata fuerit.3.

Quid alij senserint fuisse legem Regiam, qua Principibus Regna delata, & summa potestas concessa fuere.4.

Si adsit voluntas in Principe secundum aliquos nunquam deficit potestas.5.

Potestatis defectus est maximus, & reddit actum nullum.6.

Exceptio nullitatis ex defectu potestatis opponi potest licet aliæ exceptiones excludantur.7.

Quando dictio negatiua præponitur verbo, potest omnem potestatem, tam iuris, quam facti aufert.8.

Deus omnipotens cur sic appelletur.9.

Verba à Rege nostro Philippo dum moreretur prolata.10.

Augustus Christo nato prohibuit se vocari Dominum.11.

Cum dicitur Regem non posse, intelligimus ad ius Principatus, & legem Regiam illud nō pertinere, nec sub potestate legitima contineri.12.

Voluntatis & potestatis quæstio eadem pene est in Principe supremo, & iusto.13.

§ Vigesimus secundus.

1 IN qualibet disputatione † primum locum debet obtinere potestatis a quæstio, nam licet, pro actus perfectione, † & voluntas quoquè, & legitimus modus, ap-
2 titudo materiæ, applicatio recte facta, & scientia facientis sint necessaria, b tamen omnium primum, ac præcipuum requisitum est, quod agens possit. c Et ideo noster I.C. ante omnia diffiniuit, omnem potestatem à populo in Principem translatam, lege Regia, vel (vt Alciatus d vult) lege Rhenia, † cuius legis nomen, nec ab Antonio Augustino, e nec ab alijs reperio notatum, sed solum

A l. si quæramus, ff. de testamen. cum concord. per Anto. Gom. in l. 3. Taur. num. 1.

B Alexan. Raudens. de analog. lib. 1. cap. 34. nu. 31. 33. & 36.

C Cap. cum super, vbi Deci. nu. 3. de offic. delegat. l. multũ interest, C. si quis alteri. vel sibi, & vtrobique, glo. & DD. Chacheran. cons. 49. nu 6. Purpurat. in l. 1. num. 468. ff. de offic eius, Socin. Iuni. consil. 72. vol. 1. Anto. de Petra de potesta. Princip. in præfatione, à num. 1. cum seq.

D In l. bona ciuitatis, ff. de verb. signi. Corras. in rub. ff. de offic. Consul. & in l. 1. ff. de offic. Perfect. Prætor.

E De legibus, & Rosinus lib. 8. cap. 22. l. 1. ff. ad Turpilian. l. quæsitum, ff de testibus.

F Pe-

solum Rhenia, de calumniatoribus, & Memia, de reo
euocando, quocumquè tamen nomine vocetur, eius
rogationem quidam Hortensio, *f* alij Horatio tri--
buunt. Non enim est illa, quæ ab Hetruscis in Tar-
quinium Priscum, certis conditionibus adiectis, fuit
transacta: sed illa, quæ † Augusti tempore lata fuit, 4
postquam lepidum dignitate triumuiratus spoliauit,
& Antonium vicit, quo tempore solus Imperatorio
honore, percepta tribunitia dignitate, iure procon-
sulari, Pontificatu maximo, patris patriæ nomine, me-
ruit Imperium. In cæteros vero Reges, vt inquit Al-
phonsus Rex *g* Castellæ, concessione gentium, talis
potestas translata fuit, vt significauit Ioannes de
Terra Rubea, *h* existimans Regnum Franciæ, non le-
ge Salica, sed ex sola vi consuetudinis, solis mascu-
lis deferri: quasi nulla alia in Regnorum erectione,
& delatione extiterit lex regia, cuius auctoritate in
Principem summa rerum potestas translata fuerit,
sed quod omnis eius potestas à consuetudine regu-
letur. Sed aliqui, dum Principum † voluntatem cap-
tare sibi credunt, eis, & in eos plenissimam à po-- 5
pulo in subditos, & eorum bona, potestatem trans-
latam fuisse asserunt: ita vt si eorum adsit voluntas,
quæ omnes actus humanos format, & distinguit *i*,
nunquam, secundum eos, deficiat potestas; cuius de-
fectus † prima, atquè præcipua omnium, causa nul- 6
litatis est, ita vt nostri Doctores dixerint, k posse op-
poni † exceptionem nullitatis, ex tali defectu resul- 7
tantem, quamuis cęterę omnes exceptiones, & nul-
litates sint à lege reiectę: quia nec talis actus nomen
habuit, si in agente deficiat potestas, vt V. G. si sen-
tentia fuerit lata, vel statutum conditum à non ha-
bente iurisdictionem; *l* vel si instrumentum fuerit ro-
gatum á non tabellione; *m* vel in loco, vbi quoad
certa instrumenta, non habeatur pro tabellione; vel
si eius auctoritas intra fines alicuius loci reperiatur
limitata, vel restricta: vel etiam si obligatio facta fue-
rit

F Petr.Gregor.in sintag. p.3.lib.47.cap.20.num.9 Bouadil. in sua politica, lib.2.cap.16.nu.3. ad fin. Decian.tract.crimi. lib.2. c.25.nu.1.tom.1.

G In l.1.tit.1.part.2.

H In tract. 1. contra rebelcs.art.1. conclus.8. & Zampinus de successione prærogatiuæ primi Principis Franciæ,pag. 27.

I l.non omnis, ff. si cert. petat.l.3.ff de reb.dubijs, l.2.ff.de iudic.l.verum.3. l. qui iniurię, ff. de furtis.

K Glos.in l 2.§.3. ff. qui satisdare cogant, Deci.c6 sil.38.num.7.& 275.col. 3. vers. Sed prædictis minime obstantibus, Vantius de nullita tit.de nullita. ex defectu inhabilit. à num.1. cum seq.

L Facit tex.in l.1. §. fin. ff. ad Tertulia. & in l 1 §. hæc autem verba, ff.quod quisquè iur.& in l. 2 in fi. ff.de pœnis, glos. fin in Clement. vnic. de sequestra.possess.& fruct. Bald. in l.generaliter, C.de Episcop & Cleric. Marsil. singul.10.Deci.cons.8. Ant. Gabriel.common.conclu. lib.6.tit.de statutis, conclus.3.Menoch. cons.a n. 151. & 152. volum. 1. Caualcan.1. par. decis 5. de iudic.num. 29. & seq. Dueñas regul. 379. & B. Diaz 251. Vantius vbi supra de nullit. ex defectu iurisdict. à numer. 1. cum seq. Aucharran.cons. 22.num.1.

M Obseruant. 27. Item que los escriuanos, titul. de priuil. general. Xuarea in l. post rem iudicatam, in sectione, sed pro euidentia, num.36.

rit à minore *n* viginti annorũ, etiam iurata, ſine legalibus tamẽ ſolẽnitatibus, ac ſine interuẽtu perſonarũ illarum, quarũ authoritas & cõſenſus poterat, ſecundũ foros noſtri regni, tali obligationi robur tribuere. Lex † namq; dicẽdo, quod nõ poſſit ferri ſententia, vel ſtatutũ fieri, niſi ab habẽte iuriſdictionẽ, quod nõ poſſit agere, vel accuſare, niſi is cuius principaliter intereſt, quod tabellio nõ poſſit cõficere inſtrumẽta in tali loco, vel niſi in tali loco quod minor viginti annorũ nõ poſſit obligari, niſi talib⁹ requiſitis interueniẽtibus aufert ab eis omnẽ poteſtatẽ, *o* tam de iure, quàm de facto, ita vt nec in Eccleſia tales actus, facti cõtra legis diſpoſitionẽ, ſint validi: *p* imò prędictis caſib⁹ nec ſentẽtia nec ſtatutũ, nec inſtrumẽtũ, nec obligatio, nec actio, vel accuſatio, ex deffectu poteſtatis erũt dicẽda. Sed tamẽ quia in Principe ſupremo aliqui nõ admittũnt vllũ poteſtatis deffectũ, cõtendentes tãtã eſſe cuiuſuis ſupremi principis poteſtatẽ, vt ei nihil reſiſtere ualeat, *q* ſed omnia annihilare poſſit, adęquareq; quadrata rotũdis, atq; ita de eius poteſtate diſputare, ad inſtar ſacrilegij cum Impp. *r* redigũt, exiſtimãtes ſe illi facere parẽ, ac tentare ſimilẽ eſſe altiſſimo, qui de illa diſputat: quod verũ iudico, ſi ad potentiã eorũ verba referantur, aliàs nãq; nõ ſumus redarguẽdi de poteſtate Principis nõnunquã diſputãtes, *ſ* ſolus enim Deus omnipotẽs

9 eſt, † ideo ſecundũ aliquos, Deus appellatus, *t* quaſi nihil ei, quod poteſtatis ſit, deſit: & ideo ſola eius volũtate beneplaciti, in cœlo, & in terra cũcta gerũtur, *u* cũ in eo

10 nũquã deficiat poteſtas, vt ſapiẽter moriẽs † agnouit Rex noſter Philippus, qui fertur illa verba protuliſſe: *Tu ſolus dominus, tu ſolus altiſsimus*: quib⁹ prolatis ad Deũ cõuolaſſe piè credẽdũ eſt, cũ illis verbis voluerit oſtẽdere verã ſupremã poteſtatẽ, penes eũ eſſe, qui abſolutè eſt Rex, *x* & nõ veretur

N for. vni. tit. vt minor 25 annor. nequeat facere & foro vni. anni 1568. tit q̃ los menores de 20. años cui adde for. vni. ti de las obligaciones de menores anni 1585. Cãce. var. 2. p. c. 1. Fœnũ. de momẽto tẽpor. c. 30 a n. 3. Gabr. cõſ. 1 n. 7 & con. 2. n. 2. & 4 li. 2 Rolan conſ. 15. n. 1. & cõſil. 33. vol. 1. Caſane. in cõſuet. Burg. rub. 3. § 2. n. 17 Grat. cõſi 46. & 47. vol. 2 Pariſ. cõſ. 100. vol. 1. Cepha cõſ. 207. n. 10. 21. & 40 & per tot. vol. 2. Burſ. cõſ. 81. Menoc. de arbi caſu 171 Bellu. in ſpec. rub. 12 § quædã. n. 9. verſ. quid dicendũ, & ſeq. 15. in fin; & 23. cũ ſeq.

O glo. celeb. in c. 1. de regu. iur. in 6. Gracian. regu. 484. Tiraq. poſt ll. cõnub. glo. 2. Mago. deciſ. 36. nu. 8 & 9. cũ ſeq. Fortu. Garcia in l. Gallus, in prin. nume 35. cũ ſeq. ff. de libe. & poſth. Baeça de nõ melior. c. 2. n. 79. & 80 Caballin. milleloq. 351. Berdello. cõſil 61, n. 30. in .

P l. ſi quis hoc genus, C. de Epiſ. & Cler. Cagn. in l. ſi liberius. n. 67. cũ duob. ſeqq. ff. de regul. iur.

Q Bal. in proœ. decretal. n. 4 & in l. cũ antiquiorib⁹ n. 12 C. de iur. delibe. Iaſ. cõſ. 213. n. 2. verſ. circa ſecũdã dubitationẽ, vol. 2. & inter cõſ. feuda. Brunt. cõſ 8. n. 8. 12. & ſeq. Nicola. Feſtaſ. de collect. 4. p. c. 6. n. 2. & ſeq.

R l. 2, C. de crimine ſacri leg. § cemitiũ alias inci pit, q. 1 autẽ, 17. q. 4. multi relati à noſtro Petr. Cene in collect. iur. canon. 1. p. collect. 24 n. 18. Perra de poteſt. Princ. c. 2. n. 6. l. ſacrilegij inſtar, C. de diuerſ. reſcrip.

S Lett de poteſt. Princ. c. 1. c. ſunt quidã, 25. q. 1. c. literas, de reſtit. ſpol. c. ex publico, de cõuerſ. coniugat. glo. abdicatio proprietatis, in cũ ad monaſteriũ, de ſtatu monach. & glo. generali iure, in l. fin. C. ſi cõtra ius, Ioã Iacob. de Leonard inter cõſ. feuda. Bruni cõſ. 114. n. 155. & 156. Caſti lib. 2. controuer. iur. c. 28. & lib. 3. c. 7. Fachine. controuerſ. li. 8 c. 63. D. Ferdinan. de Mendo. de pactis, lib. 1. c 5. á princ. q. 1. & n. 9. Thom Cerdá en ſu verdadero gouierno, c. 15.

T Roſin lib. 2. antiq. Roma. c. 1. in princ.

V Cardin Belarmin. tom. 3. controuer. 3. 3. cõtrou. genera. lib 1. c. 7. in explicatio. orationis Dominicæ ſuper illis verbis, Fiat voluntas tua, p. 1030. Tapia de vera hominis nobili. lib. 1. p. 99. col. 2. in princ. Paleot. de conſ. lcatio. 2. p. q. 1 verſ. quod etiã, D. Auguſt. in enchir. c. 95.

X iuxta illud Sapien. c. 6. à Dño imperiũ à ſupremo poteſtas eſt data. Abulenſ. ſuper Matth. com. 6. fo. 170 col. 3. B. C.

Q Y Iob

veretur magnitudinem, cuiusquam: *Qui baltheum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum.* y Cum omnes orbis Principes sint Reges cum additione: quia (vt inquit Salomon z) *Excelso excelsior est alius, qui in vestimento eius descriptum habet,* a *Rex Regum, & dominus dominantium*: Ideoque fertur, b Octauianũ † Augustũ vetuisse Christo nato, ne dein- 11
ceps dñs vocaretur, cum Iride inclusũ Sybilla Tiburtina ei ostẽdisset Christũ cũ sanctissima eius genitrice, eo loco, quo Frãciscanorũ ędes cõstructę sunt quæ, Sãcta Maria de Ara cœli, vulgó nũcupantur. Attamẽ in Prĩcipib' seculi, aliqua facere nõ posse nostri tradũt, solũ ex hoc † significãtes, illa ad ius prin 12
cipatus, & legẽ regiã non pertinere, semper tamẽ addẽtes, salua sua clemẽtia, vt intelligãt subditi illa regũ clemẽtia, sub potestate legitima nõ cõtineri, tãquã cõtra foros regni; aut bonos mores ciuiles, quos violare nõ posse dicim', quia noluit posse, sed legib' volũtariè se ab initio adstrinxit, ad quæ ex natura principatus absoluti, nõ erat adstrictus; c atque ita cum leges velle seruare, pro eo, iuris, & de iure adsit pręsũptio, contra quã aliqua probatio nõ admittitur; hęc nõ tam ad quęstionẽ potestatis, † quã volũtatis redigũtur; d circa quã nemini 13
dubiũ est licere disputare, cum regẽ nihil vnquã iniustũ velle credẽdũ sit, imó præsumatur, actus suos regulare, tam à iustitia fori, quã poli: vnde illud nõ posse Principẽ dicere possemus, quod nõ credimus velle tãquã iniustũ, & legibus repugnans.

Y Iob 12.
Z Eccles. c. 5.
A Apoca. c. 19.
B Tertul. in apolog. c. 34 Valençue. in defensio. me ittor. aduersus Ducem & Répub. Venetor. 4. p. n. 151 Polido. Virg. de inuẽtor. rer. lib. 4. c. 1. vers. Itẽ Orosius.
C. glos. in d. l. digna vox. vbi not. Pau. in fin. C. de legib. Bald. in l. 4. ff. ad l. Falcid. Roland. de lucro dotis, quæst. 84. in fin. Surd. decis. 13. num. 4.
D l. ex facto, ff. de vulgar.

§. Vigesimus tertius.

Potestatis plenitudo in Principe, quæ absoluta appellatur, quid sit, & singulę diffinitionis partes explicãtur, & an, & quãdo eam exercere Principẽ oporteat, & quæ Vrbes regię appellentur.

SVMMARIVM.

Potestas duplex est in Principe ordinaria, & absoluta. 1.

Aliqui negãt in Principe absolutã potestatem & vnã tantũ potestatẽ habere asserũt. 2.

Quæ sit absoluta potestas in Principem a populo lege regia translata, 3.

Brachium, seu manus regia idem est quod absoluta potestas. 4.

Diffinitur absoluta potestas ex Baldo. 5.

Plenitudo verbum quid importet. 6.

Princeps non legibus, sed legum solemnibus solutus est, 7.

Multa sunt singulariter in Principe contra leges recepta, non vi Principatus, sed priuilegio lege regia concessa. 8.

Antonius Augustinus specialem legem latam de soluto legibus tradit, 9.

Intellectus ad l. Princeps, ff. de legibus, traditur, 10.

Intellectus ad l. si Augustæ, & l. quod Principi, ff. de legat. 2. referuntur, 11.

Qui Principem simpliciter legibus solutum tradunt eum tyrannia nota infamant, 12.

Quibus legibus Imperatores non fuisse solutos, constat, 13,

popu-

An sicut populus suis legibus ante legem regiam latam tenebatur idem in Principe dicendũ sit, 14.

An sit plena potestas Principis, qui legibus adstringitur, 15.

Plena potestas dicitur quia perfecta, & ex omni parte absoluta, 16.

Potestatis verbum est æquiuocum, 17.

Plenitudo potestatis nõ extẽditur ad iniusta, 18

Conditio turpis impossibilis appellatur, 19.

Deus quãuis omnipotẽs non potest peccare, 20

Quod in priuato vim dicimus, in Principe tyrannidem appellamus, 21.

Adulatores quid sub nomine plenæ & absolutæ potestatis intelligant. Et multa aduersus adulatores, 22.

Arbitrij verbum æquiuocum esse, & in regulatum & liberum diuiditur, 23,

Merum arbitrium quid sit, multis exemplis demonstratur, 24.

Merum imperium non esse in Aragonia, quid significet 25.

Merum arbitrium in dispositione rerum suarũ consistit, 26.

Princeps non habet merum arbitrium in leges, quas ipse solus neq; condit, neque derogat, 27

Prodigis de iure datur curator, sed non in Aragonia, 28 & 30.

Princeps sine causa infringens ius, peccat, 31.

Causæ expressio an sit necessaria & quando præsumatur in Principe, & iusta, 32.

Sola volũtas principis an sit iusta causa in spectantibus ad eum iure principatus, 33,

Difficilius vni iuri quam alteri derogatur. 34

Ius maiestatis an sit iusta causa rescribendi cõtra leges, & in præiudicium tertij, 35.

Necessitas, & æquitas aliquando permittit, vt in aliquo casu, omisso iure ordinario, manu regia, & imperio vtamur, 36. 37. & 36

Manus regia est iudicibus, in aliquibus prouinciis concessa. 38.

Leges inuiolabiliter obseruandas esse, 40.

Princeps an præsumatur circumuentus, si contra leges rescripserit, & an tale rescriptum sit exequendum, 41.

In Aragonia an sint exequenda rescripta contra foros etiam ex secunda iussione, 42.

Scandalum publicum oritur & status publicus turbatur in Argonia ex fractione fororũ, 43

Iustitia est finis principatus, & administrationis politicæ, 44.

D. Rex, & omnes eius magistratus in Aragonia iurant obseruare Foros, & libertates regni, 45.

Reges Ægyptiorũ iudices adiurabãt ne quid iniustè, etiã si Rex imperaret, iudicarẽt, 46

Verba Iustiniani elegãtissima referũtur, 47.

Promissio obseruandi leges facta à prædecessore, obligat successorem, & quare, 48.

Princeps vi directiua non coerciua tenetur ad legum obseruationem, 49.

Verbum ius, & verbũ publicũ analoga sũt, 50

In iure priuato par est conditio principis cum subditis, 51.

Ius publicũ, est ius populi, qui suã maiestatẽ & imperiũ lege regia in princip ẽ trãstulit, 52

Lex regia quare ita appellata, 53.

Ciuitates aliquæ quare regiæ appellẽtur. 54.

Cæsaraugusta à quo denominata & aucta, & de aliquibus eius laudibus. 55. & 59.

Ciues honorati Cæsaraugustæ, sicut & Romani in quinque classes sunt distributi. 56.

Cæsaraugusta quare dicatur Vrbs regia. 57.

Vnde originem sumpsit Reges nostros, Sacræ Maiestatis titulo condecorari. 58.

Quæ iuris publici sunt post legẽ regiam nõ ad populum, sed ad Regem spectant. 60.

Filijfamilias in his quæ iuris publici erant pro patribusfamilias habebantur. 61.

Ius publicum priuatorum pactis tolli non posse de quo intelligatur 62.

Forma condendi testamẽta in quibus fuerit in Aragonia immutata. 63.

Ius acrescẽdi, & nõ decrescẽdi in Aragonia cessat. 64.

In Aragonia neque ex hæreditate legitima, neque ex fideicommissis, Trebellianica, neq; ex legatis, Falcidia deducitur, 65.

Hæreditas in Aragonia quare nõ possit esse dãnosa, 66.

Ius publicũ dicitur secũdo modo, quod in constitutionibus Principũ consistebat. 67.

Ius publicum sumitur etiam pro potestate publica, & imperio magistratuum. 68.

§. Vigesimus tertius.

NOstri Doctores in Principe duplicem considerant 1
† potestatē: aliam ordinariā, secūdum quā inquiūt,
Principem esse sub lege, *a* quantū ad obseruantiam, li-
cèt non quantum ad vinculum. Aliam veró absolutā *b*:
secundum quam tradunt, non esse sub lége, nec quo ad
obseruantiā, nec quoad vinculū. Alij veró *c* his tertiā
addunt, ex qua de facto procedit, nō habens in seculo,
cui rationē reddat, qualis est potestas Baronū nostri reg
ni, respectu vassallorū seruitutis, de quibus infra latius
agemus. Sed in Principe supremo *d* multi ex no-
stris † hanc absolutā potestatē adesse negāt, asserentes ta 2
le, absolutæ potestatis nomē ab ore I.C. ablegandū fo-
re; ex eo, quia quod in vim talis potestatis fit, magis ad
vim, & terrorē imperij pertinet, quod inter bellicos stre
pitus à Ducibus exercetur in castris, quam ad iustā opti
mi Principis potestatē, *e* magisq; Turcarū Imperatori
cōuenire tradūt, quàm christiano Principi, in quē à po-
pulo, lege regia, potestas collata est, cui vnicā tantū tri-
buūt potestatē, *f* semper equè dignā, firmā, & efficacē:
ad expediendū ea omnia, quę sibi iure principatus licēt
atq; ita, distinctionē cōmunē ordinarię, & absolutę pote
statis, nō solum admittere renuūt, sed expresse rejiciunt.
Nos tamē iusta ratione † fateri cogimur, *g* in Principe
supremo, vltra ordinariā, dari plenā, & absolutā potesta 3
tem, nō eam, quam Doctores nostri plenā peccādi potes
tatē appellant, quæ nō potestas, sed dissoluta tēpestas e-
rat appellāda, quam nec apud populū vnquā fuisse, nec
ab eo lege regia in Principē translatā, Alciatus, *h* & alij
affirmant, quod ius summum, licet noster I.C. *i* ad
Sabi-

A Petra de potest. Principis, cap. 1. nume. 7. & 8. & cap. 2. post Angel. in l. Princeps, ff. de legib. Deciau. consil 41 nume. 18. volum. 2. Rolandus consil. 100. num. 60. volum. 4. Thesaur. decis. 91. Rodulphus de suprema Princip. potestate, cap 1. nume. 3. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centuria 1. quæst. 17. nume. 14.

B Petra vbi proxime, c. 3 q. 3. n 62.

C Petra dicto cap. 3. q. 2 per tot. & dict. quæst 3. num. 62 Montaluus in foro regio, lib. 3. tit. 6. delas herencias. l. fin. glos. fin. fol. 145. col. 1. glos. 2. versic. Alius modus.

D Couarru. lib. 3. varia. cap. 6 nu 8. Sarmiento selectar. lib. 1. cap. 8. nu. 20. Ferdinan Mendoça dispotatio. iur. ciuil. lib. 1. ca 5. q. 2. num. 33. Fortun. Garcia in repetitione l. Gallus §. & quid si tantum, nume. 290. versic. Ego vero, & n. 301. & 311. Alciat. in l. censere, 111, de verborū signific. Pinel plures referens 1. p. rub. C. de rescin. vendi. c. 3 n 24. & 25. Carol. Tapia in rub. de cōstitutio. c. 1. n. 77. & 78. Spino in specu. testam. 1. par. glos rub. n. 25. Rolan. Cabagnolus obseruatio, & declaratio, ad antiqua decreta Montisferrati ad decret. 20. §. 1. q. 10. n. 6. Angel. Matheac. de via & ratione iur. lib. 1. c. 34. n. 28. Alcia. consi. 201. n 16. Ferdinā. Vasq. controu. illust. lib. 1 c. 26. n. 2 & 18. Perlado, lib. 2. rer quotid. 1. p. c. fir. §. 7. n. 10. Camil. Gallin. de verb. sign. li. 10. c. 33 n. 44. 45. Ias. in l. Barbarius n. 35. ff. de offic. prætor. Morla in emporio iur. p. 1. titu. de legib. n. 7. Iacob. Cancer variar. resolut. 3. p. c. 3. n 114. Cabedo 1. p decis. 12. n. 9.

E Soto de iust & iur. lib. 4 q. 4. art. 1. col. 4. Fari. consi. 4. n. 10. 11. 21. & seq.

F Ferdin. Vasqui contro. illust. lib. 1. c. 5. n. 15. Riminal. iuni. consi. 45. n. 54.

G Marien. lib. 5. recollectio. tit. 10. l. 3. glos. 12. n. 2 & 3 Lopez Madera delas excelencias de España, c. 2. Ioan. Orose. in repetitio. l. Princeps, n. 23. ff. de legibus, Vasqui. vbi sup. n. 17. & 18. Thesaur. decis 91 n 1. & 2. Petra de potesta. Princip. c. 1. n. 8 & 9. Peregrin consil. 4. n. 14 lib. 1. Bernard. Graueus ad Gail. lib. 2 conclusio. 56. consideratio. 3 n. 3. & seq.

H In d. consi. 201. n. 14. & consi 208. ad fin. versic. non obstat secundum. Bald. consil. 311 ad fin. 1 p. Curti. iun. in consi. 170. n 29 Petra de potest Princ. c. 24 n. 20. 34. & 35. & cap. 3. 2. q. princip. num. 10.

I l. 3 in fi. ff. de offi. prætc.

K a.l.

Sabinũ ſcripſerit, multo magis in Imperatore obſeruã-
dũ, quàm in populo; tamẽ hoc intelligi debet, ideſt mul
to facilius, propter naturalẽ inter plures diſentiẽdi fre-
quentiã. Eadem enim erat antea maieſtas, & poteſtas in
populo, *k* quæ poſtea in Imperatore lege regia lata: vn
de, quemadmodũ populus ſua lege tenebatur, ita & Im
perator, in quo ideo dicimus dari abſolutã poteſtatem,
quia illa à nulla alia poteſtate regulariter, regitur & pen
det, nec ei, qui eam habet, aliquid quod poteſtatis legiti
mæ nomine cõtineatur, deficit, ſed omni ex parte, ita ſit
perfecta & plena, vt merito cum Cicerone abſoluta
valeat appellari: ſicut & Grãmatici ablatiuũ caſum: quã
do à nullo regitur, nec pendet, abſolutũ appellãt: quo
ſenſu de genere bonorũ eſt abſoluta poteſtas. *l* Hæc à
4 noſtris appellatur *m* brachiũ, † ſeu manus regia, quæ iuſ
tum quidẽ imperiũ eſt. ſed ex arbitrio regũ pẽdens, nõ
adſtrictũ legibus, neq; ordini, formulis vè iudiciorum,
quę nõ minus iuſtitia, quàm poteſtate deffiniẽda eſt, ſed
ſimplicitate quadã, ac celeritate in exequẽdo calliditatẽ
fori nõ exercẽs, atq; definitur, † vt ſit arbitriũ ſupremũ,
5 nõ recognoſcẽtis iudicẽ ſuperiorẽ, nullo iure certo, for
ma, tẽpore, aut ordine reſtrictũ, ſed liberũ prorſus, cũcta
regẽs, naturalis rationis dictamine, de fortunis, & vita ho
minis ſtatuẽs. Sed breuius à Baldo, *n* quod ſit plenitudo
poteſtatis, ſeu arbitrij, nulli neceſſitati ſubiecta, nulliſq;
iuris publici regulis limitata. Habet primò diffinitio,
quod ſit pleditudo, † quia qui iſtã pleniſſimã iuriſdic-
6 tionẽ habet, maiore nulla poteſtate impeditur, *o* cũ ma
ius omnibꝰ habeat imperiũ, & omniũ magiſtratuũ par-
tes, qui quoquo modo ius dicũt, ad ipſum pertinent: ex
7 qua idẽ I.C. *p* principẽ legibus † ſolutum tradit, nõ ſim
pliciter, vt aliqui voluerũt, ſed tantum legũ ſolẽnibus *q*:
8 ex quo euenit, † vt poſſit donare Auguſtę. cõſtante ma
trimonio,

k l. 2. in fin. C. de adopti

L Probus in cap. 1. nu. 1. ne ſede vacante, in 6. Socio. conſil. 260. n. 5 1. volu. 2.

M gloſ. & omnes in l. 2. ff. de origin. iur. Cabalca. de brachio regio. 1. p. c. 7.

N in l. 2. nu. 40. aliàs 45. C. de ſeruitut. & aqua Rodulph. de ſuprema Princip poteſtate, cap. 1. n. 3. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, queſt. 17. num. 15. Rolandus conſil. 61. num. 32. volu. 1. Abb in cap. Ad hæc, num 7. de reſcriptis. Decius in cap. quæ in Eccleſiarum, num. 14. aliàs 98. de conſtitutio. Palacios Rubios in l. 12. Tauri, nume. 5. Peregrin. in tracta. de iure fiſci, lib. 1. titu. 3. num 63. & de fideicõmiſſ. tit. 51. num 122. Curti. ſenior conſil 48. nume 56. Rojas in epitome ſucceſſio. cap. 23 num. 75. Velazquez de Auenda. in l. 40. Tauri, gloſ. 11. nu 26. Capicius deciſ. 166. num. 11. Contadus in templo omni. iud. lib. 1. ca. 1. §. 1. gloſ. purpureo palio, num. 5 in fin. Petra de poteſta. Principis, cap. 1. quæſt. 1 nu. 2; & queſtio 2 ante num. 1. Marta de iuriſdictio. 4. p. centuria 2. caſu 195 n. 34 Thom. Sanchez de matrimonio, li. 2. diſputa. 15. n. 3

O. l. ſi in aliquam, §. fin. ff. de offic. proconſul. Marta de iuriſd. p 1. c 3. n. 5.

P in l. princeps. ff. de legibus, Matheac. de via, & ratio iur. li. 1. c. 34. n. 2. Marcus Mãtua dialog. 10 lib. 1. Curti. ſeni. conſi. 65. n. 3. & Corr. iun. conſil. 1. n. 19. & conſi 174. n 8. Rolandus conſil. 100. num. 6. volum 4. Medicis de legib. 4. par. queſt. 3. per tot. Decianus tracta. criminal. tom. 2. lib. 2. cap. 30 num. 5. 8. & 10. Duaren. in comment. titu. de legib. cap. 5. Conan in comment. iuris ciuil. lib. 1. cap. 16. num. 1. pag. 100. C. & num. 10. pag. 107. B. Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum, lib. 1. cap. 2. pag. 69.

Q l. ex imperfecto, l. omnium C. de teſtam. l. fin. C. de legib. c. in cauſis, vbi late Felin. de re indic. l. Æmilius Largianus, vbi notat Bald. ff. de minor. l. c. ad petitionẽ, vbi Annania. de accuſatio. Vaſqui. cõtro. illuſtr. lib. 1. cap. 1. num. 21. & cap. 2. num. 1. & cap. 26. nu. 19. & de ſucceſsio. progreſ. in præfatione, num. 182.

trimonio,necnon filio,in eius poteſtate cõſtituto, [r] nec
non ſpurio, [s] eiusque matri;& quod eius donatio non
egeat inſinuatione, [t] nec eius ſententia iuris ordine [u],
nec ſolemnium defectus eius actus vitiet, [x] ſed multa
in eius perſona ſingulariter ſint recepta,quę priuatis nõ
licent.Hocque non competit illi vi principatus,quo nó
violator, ſed legum cuſtos cõſtitutus eſt(cum Principis
nomen,iuris ſit,non iniurię) ſed priuilegio ſingulari,le-
ge regia, conceſſo; [y] quo, ſicut illi ſoli leges condere
fuit tributum,ita & illi ſoli eas abrogare ſit permiſſum;
quo ſenſu ſolutus legibus dicitur, [z] vel † quia(vt Anto 9
nius Auguſtinus [a] vult) in hoc ſpecialis lex emanaue-
rit,quod poſtea omnibus,iure imperij, fuit permiſſum,
etiam ſi nominatim non tribueretur;ſed non indoctè il-
lud I. C. noſtri fragmentum, [b] † quo Principem ſolu- 10
tum tradit,ad eas tantum leges refferemus, quas ibi Vl-
pianus interpretabatur,ſcilicet Papiam de caducis,augẽ
di ęrarij cauſa,maximé bellis exhauſti,latam ; & Iuliam
caducariam,ſeu Iuliam de maritandis ordinibus, con-
tra cœlibes,promulgatam: [c] qua forma connubiorum,
& ius liberorum continebatur, [d] quod etiam lege Pa-
pia Popea fuerat conſtitutum:licet multis aliis de cauſis
lex Papia lata fuerit,vt propter decimas, quæ ideo Pa-
pia decimaria fuit appellata, & illa quæ nulli, niſi ciui
Romano, magiſtratum cõcedere permiſſit; [e] quia poſt-
quam in vnum Principem, lege regia, ſummum im-
perium translatum fuit, ita ſolutus fuit, vt quaſi cri-
mine ſacrilegij notaretur, qui de hac Principis pote-
ſtate diſputaret; [f] hoc eſt, an dignus ſit magiſtratu,
quem Princeps elegerit? vel ciuitate, quem ad eam
admiſſe-

R l.donationes quas diuus & ibi Doctores, C.de donatio inter virum l. cum multa,C.de bonis quæ liber ſecundum Xuar. in q. maioratus,num. 28. & ſequen.Moli. de Hiſpanor. primogeni. lib. 2.cap.19. num.24. Loazes in reſpõſu pro oppido de Mula,dubita.1.fũd.t pro Marchione,num.20.& 21. Petra de poteſt.Princip cap. 1. quæſt.3.num.65.& cap.4 in princip.num.9.ſpeciali 6. & num.12. ſpecia.9. Græueus ad Gail.lib.2.cõcluſ.38.n.25.

S Menochi. conſil. 421. num.18.&ſequen.& 478 num.20. Surd.deciſ.249. n.11.

T Authentica,item á priuatis,C.de donatio. Rodericus Suarez diſputatio.9.de maioratu,nu.27. Petra de poteſtate Principis,ca.4.in princ.num.15. ſpecial.21. Riminald.in §.1.num. 447. & ſequen. Inſtitu de donatio.

V Afflict.in prælud.conſtitu.Siciliæ,quæſt.9. nume.9.Bellug.in ſpecul. rubri.11,§.reſtat,num 4.vbi Camillus verb.iuris ordinem,verſic. Fallit in Principe.

X. Vaſquius de ſucceſsi. creatione.lib.3 § 26.à nume.1 cum ſequen. & de ſucceſ.reſolutio.lib 1.§ 1 nume 10.& 11. Oldrald. de donatione facta à Rege Aragonum loquens cõſilio 231.Borrell. in additio.ad Bellug.rubr. 47. verſic.Imperialis donatio.

Y vt inquit Marius Salom.in dicta l. Princeps.

Z Guilielm.Barclaius de regno & regali poteſtate,lib.3.cap.15.pag.199.verſic.Vlpianus ergo.

A de legibus & Senatuſconſultis, titu. de lege Cornelia,de ſoluto legibus, Conanus dicto cap. 16, num.2.pag.100. C.

B Cuiaci.lib.15.obſeruat cap.30. & in paratitla ad titulum.C. de caduc.tollend. pag. 112. Roſinus antiquir.Roman.lib.8.cap.26.per tot.Valer.Maxim.lib.2.cap.9.

C l.2. C.de infirmand. pœnis Cęlibatus cap.quædam leges, 2.diſtinct.

D Marcus Vertranus in tracta.de iure liberorum,cap.22.habetur tom.8.tract.2.par. fol.11. Dion.Caſſius lib.56. Aſsinius in praxi iudiciorum,ad ſtatutum de modo probandi mortem,§.1.cap.82. nu.2.& 3. Conan lib.8.commentar.cap.1.num.5.& ſequen. pag.855.& ſequen.

E Carol.Sigon.de antiquit.iur.ciui.Roman.lib.1.cap.18.

F l.2.C. de crimine ſacrileg.

G Roſin.

admisserit? Quidquid lex Papia de peregrinis statueret, vel Iulia de Ciuitate, *g* quibus nullus alius, præter Principem, imo nec Augusta erat soluta, vt constat ex fragmento Iunij Mauritiani *h* lib. 2. ad easdem leges, vbi postquam Caius *i* in fragmento precedenti dixerat: *Non esse in causa caduci relictum Principi, etiam si ante diē legati cedentem decesserit*, inquit Mauritianus, *Quod si Augustæ legetur, illaque ante diem legati cedentē decesserit, deficere legatum, & esse in causa caduci*, Quia Augusta illis legibus soluta nō erat, nisi, vt inquit noster Vlpianus *K* I.C. *Princeps eidem sua priuilegia communicauerit*: Quem credo verum, & genuinum illarum legum intellectum, omissa communi distinctione, an legetur sub nomine proprio, vel sub nomine dignitatis: ad quod solent illa iura passim allegari. Quod si aliqui adhuc † contendant, Principem non his tantum, non solemnibus tantum, sed omnibus legibus simpliciter solutum, isti (vt inquit Ossorius) *l* tyranniæ nota Principem reuerenter infamant, cum, & si lex Imperij solemnibus iuris Imperatorem soluerit, *m* tamen aliquibus legibus † constat non fuisse solutum, vt falcidia, *n* Glicia, Voconia, *o* atquè ita veniam legis Voconiæ à Senatu Augustum petisse, apud Dionem constat, quinimo sicut populus ipse † suis legibus tenebatur, ita & Princeps, cui, & in quem populus, lege Regia, omne suum Imperium contulerat: nec mirum, cum, vt inquiunt Imperatores; *p De auctoritate iuris eius pendeat auctoritas*, Quod legibus debeat viuere, easquè seruare Princeps, qui maiestate Imperij attenta, illis solutus videtur. Quod & magnus ille Rex Artaxerxes, *q* Principibus, & Ducibus, qui eius Imperio subiecti erant, rescribens, in hæc verba significauit: *Cum plurimis gentibus* (inquit) *imperarem, & vniuersum orbem meæ ditioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia, & lenitate gubernare subiectos, vt absque vllo terrore, vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur*: Sed dicet aliquis, *r* non esse penes Principem † plenam potestatem, si illa vinculis esset circunscripta, legumquè compedibus astringeretur, & contineretur. Respondeo tamen, quod licet † plenum *ſ* multis modis dicatur, plenam vero potestatem dici (vt supra tradidi) quia perfecta, atquè ita ex omni parte absoluta, vt nulla sit maior

12 (margin, beside "sim allegari. Quod si aliqui adhuc † contendant")
13 (margin, beside "soluerit, m tamen aliquibus legibus †")
14 (margin, beside "Dionem constat, quinimo sicut populus ipse †")
15 (margin, beside "nes Principem † plenam potestatem")
16 (margin, beside "quod licet † plenum")

G Rosin. d. lib. 8. cap. 2. pag. 561. E. & 562. E.
H In l. si Augustæ, ff. de legat. 2.
I In l. quod Principi. eodem tit.
K In d. l. Princeps.
L Lib. 5. de Regis institutione, fol. 159. Mariana de Rege, & Regis institutione, lib. 1. cap. 9. pag. 104 vers. Sed ita tamen.
M l. apud eum, §. Imperator, ff. de manumissio. & ibi glos. fin.
N l. 4. C. ad l. Falcid.
O l. Papinianus, §. si Imperator. ff. de inofficio. testam. obseruat Cuiacius, lib. 14. cap. 14.
P d. l. digna vox, C. de legib. l. ex imperfecto, ff. de legat. 3. l. ex imperfecto. C. de testamen. & institut. quib. mod. testam. infirment, in fin.
Q Esther cap. 11.
R Ex traditis à Bart. in l. inter bonorum, ff. de administ. tutor. & in l. creditor, §. Lucius. ff mandat. & not. in l. 1. ad fin. ff. de offic. procurat. Cæsar. facit, l. fideicōmissa. 11. §. si sic. vers. quamquam. ff. de leg. 3. iuncta l. 2. ff de testam. milit. & in cap. fin. vbi Anton. de Butrio. de d. latio.
S Rebuf. in concordat. in forma mandati Apostolici, pagin. 651. glos. plenam.

maior in Repub. licet enim nunquam plenum dicatur,
[r] cui aliquid deficit, ideo tamen verbo (*Plenitudo*) fuit
adiectum verbum, *Potestatis*, quod licet ęquiuocum † sit, 17
& varie capiatur, [u] tamen nunquam compręhendit ini-
quum, [x] sed semper à claue discretionis aperitur, vel
clauditur, quia in re iniusta, † non plenitudo potestatis 18
(quæ Imperium in Principe dicitur) [y] sed tempestatis
debebat appellari. [z] Vnde illud vulgo traditur, nos id
tantum posse, quod de iure possumus, quia iniu-
ste posse, non est posse: & ideo conditio turpis † à no- 19
stris impossibilis reputatur, facileque̊, eam adijciens, de
mens pręsumitur. [a] Principes ergo, quantumuis supre-
mi, ęgre ferre non debent, si aliquatenus eorum pote-
stas, rationis, & honestatis regulis sit restricta, cum (vt
inquit Seneca) [b] si volunt omnia sibi subijcere, subij-
ciãt se rationi, à qua discent, quomodo se, & subditos
regere oporteat, prout monuit Claudianus [c] Honorio,
his verbis.

Sed comprime motus,
Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit
Occurrat, mentemque domet respectus honesti.

Cum enim non maiorem, imo nec parem, Deo (à quo
Principatum habent, & omnis potestas emanat)[d] appe-
tere

T l. plenum, in prin. ff. de vsu, & habitatio. c. si omnia, 1. q. 1. Decian. consi. 36. nu. 3. vol. 2. Corne. cõsil. 329. nu. 2. vol. 1. Felin. in cap. conquestus de fot. compet. Petra de potest. Princip. cap. 3. q. 1. nu. 3. Bald. cons. 293. nu. 3. in 4. las. in l. naturaliter. §. nihil commune, col. fin. ff. de acquit. possess. & in l. si ita stipulatus, §. Titiua, col. 2. de verbo. si, Decius cons. 43. Menochius de recuperan. in prælodijs nu. 15 & cons. 21. nu. 5. & 26. in 1. Riminal. cons. 59. nu. 3. vol. 1. Tiraquel. de retrac. consanguinit. glos. 2. §. 4. nu. 16. & de retract. conuentio. §. 2. glo. 1. nu. 40. in fin. Sarmiento de redditibus, 3. p. c. 2. nu. 7. Fabius Optinellus in repet. l. Imperium nu. 228. ff. de iurisdict. omn. iud. glos. & Bal. in l. Iulianus in fin. ff. de rei vendicat. & in l. fœminæ, §. illud, C. de secundis nupt. & glo. in l. 1. in prin. verb. constat, ff. de orig. iuris, & in Clementina 1. vbi Cardin. nu. 2. de re iudica. facit cap. bene quidem, 96. dist.

V l. potestatis, vbi Alciat. Rebuf. & Cagnol. ff. de verb. sign. Archidiac. in cap. magnum, 12. q. 1. Corne. cons. 143. nu. 8. vol. 3. & Feli. in rub. de offic. iudic. delegat. Alex. post Paul. in l. cum qui, ff. de iurisdict. omn. iudic. l. 1. § in potestate, de exercit. act. & in l. 1. §. potestas, de peculio, & vtrobique Bart. & alij.

X Glos. absolui. in cap. quanto de iureiuran. glos. adimplete in c. non est de voto, cap. manet, 14. q. 3. Decian. cons. 8. nu. 94. vol. 2. Montalnus super foro Regio, lib. 3. tit. de las herencias, l. fin. glos. fin. Foller. in praxi censual. verb. & submissionis cuicumq; foro, nu. 17. Riminal. cons. 13. nu. 74 & seq.

Y l. 2. ff. de offic. Perfecti Prætor, & facit nostri Iurisconsulti fragmentum, ibi (lege Regia quæ de Imperio) & obseruat Purpurat. in l. Imperium, nu. 211. ff. de iurisdict. omn. iudic.

Z Aymon. cons. 241. num. 20 & in tract. de antiquit. temp. § non omitto, nu. 4. fol. 13. Hipol. Rimin. consil. 45. a nu. 49. cum seq. Vasqu. controuer. Illustri. lib. 2. c. 5. nu. 17. Camil. Gallinius lib. 10. de verb. sign. c. 33. nu. 45. cum seq. Peregrin. de iur. fisci, lib. 1. tit. 3. nu. 65. in fin. Anto. de Sola in constitu. Sabaudiæ, 2. p. tit. de interinatione, glos. 1. nu. 7. & 8. Bart. Socin. cons. 264. num. 17. vol. 2. & cons. 120. nu. 14. vol. 3. Enricus à Rosental. controuers. feudal. tom. 1. cap. 7. conclus. 19. nu. 30. f. f. pag. 317. col. 1. Ponte cons. 4. nu. 22. Socin. Iun. cons. 71. col. 2. lib. 2.

A l. filius qui in potestate 15. l. quidam in suo. 27. ff. de conditio. institur. Bald. cons. 326. n. 2. in fin. & seq. p. 1. & in l. eam quam, nu. 33. C. de fideicom. Capic. decis. 166. nu. 12. Tapia in dialogo. de triplici bono. lib. 2. pag. 164. col. 2. pluribus exornat Petra de potesta Princip. c. 3. q. 3. nu. 9. & seq. glos. in l. si cum dies 26. §. compromisso, ff. de arbitr. facit tex. in l. vulgo, ff. de statu homin. Raudens. de analog. cap. 34. nu. 39. & seq.

B Epist. 37. C In panegyr. in 4. consult. Honorij, pag. 164.

D Sapien. cap. 6. ibi à Domino Imperium à supremo potestas est data. Diuus Pau. ad Rom. cap. 3.

E Cap.

20 tere liceat, quem, aperto † ore fatemur nihil iniustum facere posse; quia peccare posse, non est aliquid posse, sed deficere posse, *e* at tamen in Deo, tanquam in summo bono, non potest dari defectus: *f* ergo potestas, quę à Deo emanat, non potest esse ad malũ. Quod si ad malum vertatur, non dicemus eam, potestatis plenitudinẽ,
21 sed tempestatis, & tyrannidis potentiam; cum id, † quod in priuato vim dicimus, in Principe tyrannidem appellemus. Inde nostri tradiderunt, Imperatorem non posse delinquere, quia, vt inquit I. C. *g* *Ex principali maiestate calumniæ facultatem capi, non oportet; imo in maxima fortuna minima debet esse licentia.* *h* Ex quibus intelligetis, à quam
22 notis principijs deuiauerint adulatores, † qui tempestatem, & tyrannidem, sub nomine plenæ, & absolutę potestatis, vt se in gratiã Regũ insinuent, comprehendi tradiderunt, eam miris laudibus extollentes, atq; magna cũ impudentia suadẽtes, & contẽdentes Principẽ omnino legibus solutũ, eiq; omnia esse honesta, & iusta: illius meretricis, Antonij Caracalle nouercę exẽplo, quæ Imperatori priuigno suo dicere solebat, *Si libet, licet.* Quod & Persici Iurisconsulti Regibus suis suadebant, *i* tanquam legibus patrijs cautũ esset, existimantes imminui Principis maiestatẽ, si nõ omnia ex arbitrio licerent; nec Regiũ esse, legibus habere voluntatẽ alligatã, ita vt nõ possint facere omnia, quæ vellent. *Sed hæc* (vt dicebat Antigonus) *k* *Barbarorum Regibus suaderi poterant, nobis enim* (inquit) *ea dumtaxat honesta sunt, quæ honesta; & ea iusta, quæ iusta*: Et nihil magis Regiũ est, quã vinculis arcere libidinem, & semper, non quod ipse vellit, sed quid lex, & religio cogat, cogitare: & nihil tã propriũ est Imperij, quã legibus viuere. Imo (vt inquiunt Imperatores, Theodosius, & Valentinianus) *l* *Maius imperio est, submittere legibus Principatum*: Vt enim felicitatis esse videtur, posse quantũ vellis, sic magnitudinis est, velle quãtum potes: miserrimumq; est velle facere, quod non licet: sed multo miserius, posse facere, quod ita vellis, nullis legibus astrictus; sine quibus nec vlla Respub. salua esse potest, nec Regnum stabile, vbi, pro lege, sola volũtas Principis seruatur. Quare cauendum maxime est ab his adulatoribus, *m* patrię, & virtutis inimicis,

E Cap. principium. § charitas. de pœnit. dist. 2. Rimineal. cons. 13. nu. 76. Vasqui controu. Illustr lib. 1. c. 27. n. 3. Lelius Zanc. de duello lib. 1. c. 39.

F Belarmin. de controu. Christia. religio. tom. 3. li. 2. cap. 18. pag. 353. ad fin. & pag. 355. in prin.

G l. penul. ff. de hæred. instit.

H Iura per Iustum Lipsium, lib. 2. politic c. 10 & Osorium, lib. 5. de Regis institutio. & Simancas de repub. lib. 4. c. 15.

I Brison. de Regio Persarum Principa lib. 1. pag. 30. in prin.

k Orosius in d. l. Princeps, n. 26. Vasqu. vbi sup. Tapia de vera hominis nobilit. lib. 2. p. 136. col. 3 vers. præclare igitur.

L In l. digna vox, C de legib.

M Petr. Gregor. de Republi. lib. 8. c. 17. Bovadil. in politi lib. 2. c. 8. nu. 27 & lib. 5. c 9. n. 130. 24. & seq. Siman. de repub. lib. 4. c. 15. Benedic in c. Rainutius verb. condidit. el 1. n. 49. & 50 Marian. de Rege, & Regis institut. lib. 2. c. 11. Ribaden. en su instrució del Principe Christia. li. 2 cap. 29. & 30 & plura per Plutarch. in lib de amici & adulatoris discrimine, Paulus Minerua in schol. ad Nilũ, præcept. 16. Cermenatus in rapsodia, c. 23 Ioan. Chokier aphorism. politi. lib. 4. c. 3 l. 5. tit. 13 part. 2 in fin. Mascard. de probat. conclus. 56. Zeballos in specul 4. tom. conclus. 3. alias 890. 2 n. 198 & seq. pag. 233. & 234.

micis,quibus nulla pestis seuior,nulla bellua truculentior,nullum immanius monstrum fingi potest: qui veritatis lumen extinguere,atquè opprimere,cęcitatemq; inducere conantur.

Et mutat faciem,variosq; sumit colores, n
Præter rubrum,& candidum;
Et solum mores imitatur Principis atros,
Albi,& pudici nescius.

Quia (vt inquit Bernardus) o dum plenitudinem potestatis extollunt,iustitiæ plenitudinem deprimunt,& talia Principibus consulentes,eosq; blandis,mollibus, & fucatis verbis decipiẽtes,quia proprius Placentiam [?]m per ambulãt,quam circa Veronã,vt inquit Rebuffus p, possidebit infernus, psallunt namq; Principibus placebo,sed nunquam peruenient,in regionẽ viuorum, q, quia cupiditate,& humanarum rerum affectu excecati,libere iactant, Principum voluntatem legem esse; atq;ita fumo gratiæ principalis confidentes, non solum humanitatis iura violare nõ verentur,sed (vt dicebat magnus ille Rex Assuerus) q Dei quoquè, cuncta cernentis, arbitrantur se posse fugere sententiam. & in tantum vesanię prorumpunt,vt eos,qui credita sibi officia diligenter obseruant,& ita cuncta agunt,vt omnium laude digni sint, mendaciorum funiculis conentur subuertere: dum aures Principum simplices, & ex sua natura alios ęstimantes, callida fraude decipiunt. Qui fumo punien di erant,quia fumum vendunt,vt fuit factum ab illo magno Imperatore,Alexandro Seuero. r Isti enim, qui talia Principibus consulunt, quorum magniloquentia sufflati,vera credunt ea omnia esse,quæ de se ipsis audiunt prædicari,Principatusq; maximum pignus putant,si quidquid alijs non licet, solis licet; eos in latebris irrident,atquè in necessitatibus,& periculis constitutos deserunt; quia sunt sicut pediculi, qui corpora ex animata deserunt, vt pote defecto sanguine,quo alebantur:& sicut Delphini,qui,quousquè vnda subest, comitantur nantes. Tempestate superueniente recedunt,& sępe videntes, non idem auctoritatis habere indissuadendo,quam in suadendo habuerũt, in maximos animi męrores incidunt: adeo vt quandoq,de salute quoquè sua desperare contingat,vt euenit Lutetiæ s cuidam,qui Regi suasit vt rusticis, an-

nonam

N Aleiatus emblem 53. vbi schol Claudi Minois pag.258.

O Lib. de consideratione ad Eugenium, Gambarus de potestate legati.li.10. num.161.

P Regula 16. de non tollendo iure quæsito, glo.6 num.35. pag.268. Borrel. de Regis Catholici præstantia, cap 62 num.120. Rojas in epitome successio. cap 23. num.136.

Q Filtner cap.16.

R Petr. Erodius rerum iudicat lib 6. tit.8. c.32. Ioan. Chokier in thesau. aphorism. politic lib 2.c. 8 exemplo 22. pag.109. Orozco Couar lib 2. emblem 10. & Petrus Crinitus de hon. sta disciplina lib.18 cap.1 Aelius Lampid. io vita Alex. Seueri, pag.162 & 163. Bouadi. in polit. lib.3.c.9. nu.24. pag.366. B. Redin. de maiesta. Princip verb. paucis familiarem, nu.31. fol.121 Menoch. de arbitra. casu 344. à num.4. Mariana de rebus Hispanię lib.4.c.8. pag 153. ad med. Duaren. disputatio. aniuersar. li.1. cap.25. per tot, & in commentarijs ad lib.4 C. tit. 3. de suffragio, 2. par. pag. 1199.

S Ioan. Chokier in thesaur. aphorism. politi. lib. 4. cap.3. exemplo 9. pag. 286.

nonam in Ciuitatem asportantibus, certum tributum imponeret, qui moriens testamento cauit, vt in cloaca, in qua totius fori frumentarij sordes confluunt, sepeliretur: vt de se ipso consulrę adulationis pœnas sumeret. Vel saltim irrident eos, quos eorum prauis consilijs, & assentationibus vident in necessitate constitutos, vt euenit *t* Regi Petro Castellæ, qui verbis iniuriosis à quodã eius familiari, & sua facta laudante lacessitus, & iuste eũ à fratre occissum irrisorie proferente, mortis doloribus pressus, sapienter, & vere locutus: respondit, se juste mori, quia iniuste eum viuere passus fuerit, ac in eo vitium adulationis honorauerit. Mallint ergo Principes sapiẽter corripi, quam stultorum adulatione decipi: *u Cum meliora sint vulnera diligentis, x quam fraudulenta oscula blandientis:* quia Dominus interrogabit opera eorum, *y* & cogitationes scrutabitur, & si non recte iudicant, & custodiunt legem iustitiæ, iudicium durissimum subibunt, & tormenta potenter patientur: quia sicut in throno hominum, primi constituti sunt, sic & in pœnis, si iustitiam non fecerint, primatum sunt habituri: & illud in eos exclamare licet cum Virgilio. *

Si genus hominum, & mortalia temnitis arma
At sperate Deos, memores fandi atq; nefandi.

T Roderic. Sancius histor. Hispaniæ. 3. p. in eius vita, cap. 15 & seq.
V Ecclesiast. cap. 7.
X Prouer. 27.
Y Sapient. cap. 6. Cermenatus in rapsodia, c. 40. Anton. August. in epitom. iur. Pontif. veter. lib. 10. tit. 2. cap 4. pag. 597. & c. 13. pag. 599.
Z Ex Seneca Lipsius in notis ad 1. lib. politic. pagin. 44. verb. libertatem.
A Cap. quisquis 11. quęstio. 3.
B Menoch. de arbitrar. q. 1. Simon Schardus in lexicon iuris, verb. arbitrium
C Menoch vbi proxime, q. 6. glos. in l. fideicommissa, §. quamquam, verb. arbitrium, ff de leg. 1.
D Ias. in l. si quis maior, nu. 16. & Bertazolus 325. C. de transaction, Hortensius Cabalcan. de brachio Regio, 1. p. nu. 17.
E l. cum quidã, la. 2. ff de leg. 1. glo. arbitrium, in d. §. quamquam, l. de milita testam. Cabalcan. vbi proxime, 3. p. num. 24. & seq.
* 1. Æneid.

Quas vt euitare, & saluti animarum suarum prospicere valeant, nõnunquam ad instar ęgrotorum, ab illis sumenda sunt amara salubria, & vitanda perniciosa dulcedo, atquè ita amplecti veritatem, cuius radices licet sint amaræ, fructus tamen suauissimi sunt. Nequè enim alterius rei inopia, laborant magna fastigia, nec aliquid omnia possidentibus deest, nisi qui verum dicat: *z* sed vt inquit D. Augustinus, *a* vterquè reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

Secundo sequitur in diffinitione (*& arbitrij*) cuius verbi, alijs significationibus omissis, *b* ad nostrum Institutum solummodo in duas species diuidemus; *c* scilicet, in regulatum lege, iure, ęquitate, & ratione scripta: quod ad potestatem ordinariam pertinet, & in liberum, & solutum, quod nullo sit coactum Imperio, ac in mera alicuius voluntate positum, & qui illud habet, possit impune iniquum ęquo pręferre, *e* & solemnitatibus iuris sit solutus: quod ad absolutam potestatem spectat, & plenum arbitrium voluntatis.

tis. Vel secundum aliquos, † merum appellatur, *f* hoc 24
est purum, non commixtum legum actionibus, vel accusationibus, nec iuris solemnibus, aut pœna, prout merum vinum dicitur, sine aqua, mera spes, sine re, mera ratio, absque equitatis interpretatione: *g* merum ius gentium, absque præceptis ciuilibus, aut prætorijs, *h* mera pœna, sine rei persequutione: *i* merum aurum, quod argento nō est admixtum: *k* mera actio in rem, merum factum, quod datione non est admixtum: *l* merum possessorium, *m* quod causam proprietatis non habet admixtā, mera conditio, *n* mera facultas: (licet hoc verbum aliquibus comentitium videatur, tamen magistrale est, & à nostris Doctoribus *o* vsitatum,) merum officium prætoris, *p* quo sensu per forum nostri Regni reperitur, dispositum, *q* merum † Imperium fuisse in Aragonia inco 25
gnitum, prout purum, & legibus solutum est, nulli iurisdictioni coniunctum, solum ad exequtionem, non vero ad causæ cognitionem pertinens, *r* quod (vt supradiximus) manus Regia appellatur, & absolutum, ac merum arbitrium. Quod cum † in rerum suarum dispositione, 26
f non autem in alienarum dispensatione consistat, inde fit, quod Princeps supremus, iuris † a se solo conditi, 27
tanquam rei propriæ, ita plenus moderator, & arbiter existat, vt nemo dicere ei valeat, cur ita facis? *t* quia cum totius iuris prima causa sit, non est dare aliā causam primæ causæ, nec sibi talem legem dicere potest, à qua nūquā discedere liceat: *u* at vero si legis, & iuris constituti alia sit prima causa, vt in nostro Regno, vbi non Domi-

F Perr. Greg. in sintagm. iur. lib. 47. cap. 1 nu. 28. Cuiacius in comment. ad titu. de verb. obligat. l. 43 pag. 343. & obseruat. lib. 2 cap. 2 Claudran. cantiū cul... & de officio iudicis lib. 2. cap. 7. de mero & mixto imperio, n. 5. Corral. Miscelan. l. lib. 3. cap. 17. nu 4. Parlador. rerum quotidianarum, lib. 2 c. 1. nu. 4. Fontanella de pactis dotalibus, claus 4. gl. 24 nu. 42. & 43. fo. 224.

G l. si mandauero, ff. mandati

H l. bona fides, ff. depositi.

I l. 1. ff si quis ius dicenti non obtemper.

K l. Pomponius, ff. de rei vendicat. Quintana Dueñas, de iurisdictio. lib. 2. tit. 8. cap 8.

L l. qui res, §. mihi Romę ff de solu. Tib. Decian. tracta crimin. tom. 1. lib. 4 c. 2. nu. 4. Calef. ctus in d. l. imperium. nu. 100.

M l. naturaliter, § nihil cōmune, ff. de acquir. pos. Pōte cons 93. nu. 16 & 27.

N l. cum seruus, vers. Sed nos, ff de condit. & demo.

O Aymon de antiquit. tēpor. 4 p. §. circa præmissa. Menoc. de arbit. lib 2. centu. 1. cas. 44. Decian cons. 108. 2 n. .. cum seq. vol. 5. Anto. Gab. commu. conclus. tit. de præscriptio. cōclus. 10 Corral. Miscelan. lib. 6, cap. 21. Couar. var. resolu. lib. 1. cap. 9. nu. 2. Fontanella vbi sup. claus Barones, 4 glo. 17. à num. 11. cū seq. fol. 248. col. 4.

P §. prætoriæ, inst. de diuiso stipulatio. vbi glos. Vaconius a vacuna declaratio iuris, lib. 6. declar. 78. n. 7

Q §. Item del mero, sub tit. priuil. gener. Arag. Sesse decis 74. nu. 44. & seq. facit l, 1. tit. 25. part. 4.

R ... si quis forte, ff de pœnis. l. ...um reis, l. si operis, l. pœnam. C. eod. tit. l. Lacta, §. de amplianda. ff. de re iudic. Marta de iurisdict. 1. p. c 36. nu 21

S l. 10 re mandata. C. mandati. l. creditor, §. Lucius, ff. eod. l. impuberi. de admin. st. tutor. l. ex ... o post principium, ff. de vulgar ... in fraudem, ff. de milit. testam. & facit: l. cum quid..., ff de leg. 3. l. sed si leg... §. consuluit. de peritio. hæred.

T B... in p... d... dorum, nu. 14 & in prohem. C sub num. 8. Igneus in l. donationes quas parentes, ... inter vi... m, la... ter cons. feudal. a, Bruni cons. 8 a num. 8. cum seq. Petra de potestate ... p. cap. ... 2. nu. 2.

V For ... d... fec... ... forma ... oue monetæ, l. si quis in principio testamenti. ff. de leg. 3. Bart. in l. Lutius ... commis. l... ... Bald. in l. digna vox, num. 2. C. de legib. Roman. cons. 444. num. 10. Rolan. de lucro dot. q. 84. Menoch. cons. 250. num. 22.

X l. ni-

dominus Rex solus est prima Fororum causa, sed cum populi consensu, in quatuor regni brachiis, repræsentati, ipsa lex voluntati Principis quantumuis supremi, resistere valebit: cum enim ius à se solo non fuerit ortum, neque sola eius voluntate deficiet. *x* Sed quãtumuis libera potestas, absolutumque arbitrium, & priuatis de rebus suis, & Principi de iure, à se solo condito, disponendi pro libito sit concessum: adhuc tamen nec priuatis in rebus suis tam libera facultas mansit, vt liceat eis abuti, quia interest Reipublicæ, ne quis
28 re sua male vtatur, *y* & ideo si abutantur † tanquam prodigis bonorum suorum administratione interdicta, curator à Prętore tribueretur. *z* Ex qua ratione in-
29 quiunt Doctores, *a* quod cum Baro † male, ac cum sæuitia tractãs vassallos, dicatur potestate abuti, debeant vassalli ab ea eximi, & illi administratione talis dominicæ potestatis, qua abutũtur, à superiore priuari: *b* cum antiquitus, ex prædicta causa patronus clienti fraudẽ faciẽs, lege duodecim tabularum, *c* sacer, & ignominiosus erat; hoc est execrandus, ac detestandus, ita vt sacris interesse eidẽ interdiceretur; *d* licèt alij inde sacros dici voluerunt; quia quos velint impuné occidi, eorũ corpora cupiã Deo, maximè ex inferis, non ex superis deuouere solerẽt: quo sensu intelligitur lex Romuli, *e* de proditoribus, qua sanxit, cõuictum eius criminis licere cuiuis, vt diti sacrum interficere. In nostro tamen regno † ita
30 plenũ, & absolutum cuiuis rei suæ dominiũ conceditur, vt quãuis nimis sit flagitiosum sinere rem familiarẽ delabi, tamen posset quis, etiam abutendo, illam perdere: cum nec prodigis tribuatur curator, *f* sed solummodo furiosis, & dementibus; ita vt re sua abutens, nõ magistratus authoritate, nec Prætoris imperio, sed sola paupertate comprimatur: Quæ ratio, extenditur etiam ad Barones, in suos vassallos seruitutis sæuientes, & potestate dominica abutentes, vt quo ad illos, & illorum bona, nec dominus Rex vllo modo, nec alter quisquam Magistratus se valeant intromittere.

X l. nihil tam naturale; ff. de regul. iur.

Y §. in potestate, Instit. de his qui sunt sui. Alberic. in dict. l. in re mandata, num. 1. & Castren. 2.

Z l. is cui bon. s, vbi Doctores, ff. de verb. obliga. l. 1. de curat. furiosi, Spino de testam. glos. 10. n. 48. late pluribus relatis Horatius Carpanus in lucubrationibus ad statuta Mediolani, p. de interdictione administrationis bonorum, cap. 424. cum tribus sequentib.

A Iac. in prælud. feudor. nume 69. Grammatic decis. 104. nu. 11. & 14 Gail lib. 1 obseruat. 17. num. 4 & 5. Baeça de inope debitore, c. 15. num. 15. & seqen.

B Iacob. Cancer variar. resolutio. p. 2. cap. 2. nume. 166. & seq. Rolandus consil. 18. volum. 3. Guid. Pap. decis. 51. Celsus Hugo consil. 60. nume. 49. in fin. Peguera decisi. crimina. 36. Gallinius de verb. signif. lib. 10. cap. 15. n. 28

C Ioan. Rosin. antiq. Roman. lib. 1. cap. 16. Tiraq. post Alicarnaseum, & Plutarchum in adnotat. ad Alex. ab Alexan. lib. 5. c. 10. verb. Nam dicentem. pagi. 895

D Bude. in anotatio. ad l. 2. ff. de pœn. p. 113. Gail. de pace publica, lib. 2. c. 1 n. 10. & lib. 1. c 2 n. 21 Cęli. Rodigi. lectio. antiqua. lib. 7. c. 11. Corras. in l. sãctum. §. sacræ res, n. 3 & 4. ff. de rerum diuis. Gouarr. in c. alma mater, 1 p. c. 8. n. 6. Azeuedo lib. 8. nouæ recopil. tit. 19. l. 1. n. 41.

E D. August. lib. 7. de ciuit. Dei. c. 21. prope med. vbi anotat. Ludoui. Vibes & Rosinus vbi proxime c. 15.

F obseruant. item de cõsuetudine, titu. de tutoribus.

Nec etiam Principi,quantumuis † supremo,concef- 31
sum est,passim,sed raro, *g* & cum causa,tam libera,& ab
soluta iuris infringendi potestate vti:cum illa ad ea quæ
sunt ex bono , & æquo , restringi soleat, *h* aliàs namque
peccat, *i* & impossibile dicitur, *K* quod cum peccato
fieri potest,maxime in Principe,in quo omne iniustum,
& inhonestum impossibile reputatur. Quo sensu de-
bet intelligi illud quod authoritate I. C. à nostris per
manus traditur,scilicet impossibile reputari id; quod à
sola Principis voluntate pendet, hoc est,iniquum esse,
si talis voluntas non esset iuri, & rationi cõformis:cum
ea quæ iuri repugnant,non soleant ab optimo , & iusto
Principe impetrari,& concedi, nisi ex magna causa:cu-
ius expressio † non est necessaria, cum nostri velint eam
semper in Principe præsumi, *l* etsi exprimatur, quod 32
sit vera & iusta, duobus tantum casibus exceptis. Pri-
mus, *m* si contra fidem debitam, veniat ad violandam
legem contractus , etiam cum subdito initi , vel aliam
quamlibet proprio iuramento, vel iure naturali firma-
tam. Secundus, *n* si ex tali concessione ius tertij in-
fringeretur.His namque casibus,de quibus infra latius
agemus,nec causa,nec si expressa sit,idonea,ac sufficiẽs
præsumitur. Quod enim † dicitur, *o* solam volun- 33
tatem Principis iustam causam esse , intelligendum
est circa

G D.Tho.1.2.q.97.art.1 vbi Barthol.deMedina,& alij Theolog Moli.de Hispan primog.lib.2 c 7.nume.31.& duob.seqq.Couar.pract.quæst.c.31.n.4. ad med. Iaf.inter consil. feudal.Bruni cons 8.n 50 & ibidem Ioan.deNeuiz. consi.12.à n.140. cum seq. Cabedo decis.78.nu.2.& decis 79.n.2.& 4. p.2 & alii relati à MauroBurgio de modo procedendi ex abrupto,cẽtu.1.q.17 n.21

H §.in bonæ fidei,ibi,Libera potestas,Insti.de actio.vbi not.omnes, Surd. consi.313.n.95.

I Petr.deAragon in 2.2. q.60 in explicatio. art.5. col 8.P. Capic.decis.166 n.14.Afflict.super 1. feudor.tit deCapitan.qui curi.vendidit,§.similiter,nume.14.Abb.& Deci. in c. quæ in Ecclesiarũ,Couar. in epito.4 li.decreta.2.p. c.6.§ 9.n.10.& in c.alma mater,p.1.c.1.n.4.& practic.cap.31.n.4.pag.226. colu.1 ad med. Gramma. voto 15.& 35. Matienço lib.5. titu.10.l.6,glos.1. n.14.Hojeda de incompatibil.benef.2 p.c.12.n 19 & seq. Fortuni.Garcia in d l.Gallus,§.&quid si tantum,n.295.Ioseph.Gõçalez variar.quæst c.4:.n.11.Alcia.cons.202.n.21.Petra de potest.Princ.c.2.n.6.& seq.Sayr.in claui regia lib.3.c.9.n 12.Aldera.Masca.de statuto interpretatio.conclu 5.n.181.& seq.

K glos.in c.faciat,22. q.2.&in d.l.si cum dies §.compromisso,ff de arbitr vbi glo.in ver.nõ honestũ,c.cõtingit,cod.ti.c.indecorum,de ætate,&qualit.c denique,ad fin.4.distin l.vulgo,ff.de statu hominũ,Alex.Raude de analog.c.34 n.39.& seq l.ex facto,ff.de vulgar.

L Paris.cons.1.n.63.vol.1.Alex.cons.155.n.14.vol.6. & consi.94.n8.vol.1.Iaf.in l.fin.n.5.ff.de flumi.Menoc.cons.100.n.16.&17.&de recup.rem.8.n.19.&præsũ.10 à n.1.cum seq.li.2.Ioan.Garcia,regu.379.per tot.Aymũ cons.115.n.42 Burfa.cons.54.n.19.Vasqui.cõtrou.illust.c.25.n.17.Castald.de Imperatore,q.110.casu 198. Surd.cons.210.n.34 &35.Nicola Festas de collect.4.p.c.6.n 19.Camil.in addit.ad Bellu.rub.5.verb.pro Principe,Coura.in templ.omn.iud. li.1.c.1 § 4.vers Vigesimoquarto.per tot.Gizuc.ad Gail.cõcl.58.confide.1 Fachi.lib.8.cõtro.c.63. versi.sexta quæstio.

M Abb in c.quæ in Ecclesiarum. nu.24.Felin.62.& Deci.27. de constitu. notant omnes in c.1.de probatio.Bald.consi.326.Rex Romanorum,num.10.in fin.lib.1.Aymon consi.241. & Neuizanus inter consi.feuda.Bruni,consi.12.num 90.& 145.

N Anchar.consi.198.n.4.in fin.Paul.in l hæredes palam,§.si quid,n.4.ff.de testam.Capic.d.decis.166 nume.8.& 9 Alexan cons.94.n.6.volu.1.Deci.cons.114.n.3.cons.220.n.2.357.n.6.576.n.16.& 689.n 10. 11.&16.Conrad.in templo omni.iudic.li.1.c.1 §.3.versi.Nono Imperator.

O glos.fi.in l.relegari,ff.de pœnis,glos àRomano Pontifice,in c.si gratiose,de rescript.in 6.glos.ex qua uis causa,in c.si eo tempore,de electio.in 6.glos.à quocunque,in c.constitutus,de religiosis domib. Alex consi.155 n.13.& 14.volu.6.Ias.in l.fin n.6 ff de flumin.Velazq.de Auenda.in l.40.Tau.glos.11.nume.24.Piocl.in 3.p.rub C.de rescind.c.2.n.12.Hojeda de benef.incompatib.2.p.c.12.n.38.

P Ferdi.

est circa ea, quæ iure principatus ei competunt; in quibus, absque fidei, & iu
ris naturalis violatione, atq; reipublicæ, vel priuati lesione dispẽsãndi pro li
bito, nõ iniuria, sed iure, liberrima mansit potestas,[p] quam, plenitudinẽ pote
statis, vel absolutam potestatem esse fateor: quæ enim iniuria fiunt, nõ potes-
34 tatis sunt, sed tempestatis (vt supra diximus) nec etiã † tam facile (etsi liceat)
vni iuri, quam alteri derogari debet, v.g. Rom. Pont. licet Concilij constitu-
tionem tollere possit, [q] non tamen per solam clausulam, non obstãtibus, cẽ
sebitur velle eidem derogare, sed eius requirirur expres
sa mẽtio, [r] quasi firmior sit, quod plurimorũ sit iudicio
35 sancita. Neq; sufficiẽs, † & legitima causa est ad rescribẽ
dũ in præiudicium tertij, & cõtra ius constitutũ, & leges
sancitas, sola ratio maiestatis imperij, & dominationis,
quę vulgo à politicis, *razon de estado*, appellatur, quæ si es
set illa, quam Machiabellus (vir impius) docuit, meri-
to à Sixto Quinto, Romano pręsule appellabatur, *razon
del diablo*, cùm, contempta religione, atq; ęquitate, & iu
stitia neglecta, aliquid expedire velle Principem non sit
credendum, cum enim christiani Principis iustitia sit,
neminem iniuste per potentiã opprimere, [s] nec more
Titiani, & Proculi procedere, qui (vt inquit Cornelius
Tacitus[t]) vbi consiliis vincebãtur, ad ius Imperij trãsi
bant, ac etiam impij Neronis, [u] qui nõ crimine, nec ac-
cusatore existente, quia speciẽ iudicij induere nõ pote-
rat, ad vim dominationis cõuertebatur; sed exẽplo opti
mi Principis Tyberij Augusti, [x] qui cum in causa Caij
Sillani diuersę in Senatu sentẽtię proferrẽtur, & Corne-
lius Dolabela ad violatum Augusti numẽ, & sprẽtã Ty-
berij maiestatẽ recurrendũ statuisset, vt sic eius causa nõ
legib', sed secũdũ imperij maiestatẽ, dominationisq; ratio
nẽ iudicaretur, Senatui, in hæc verba respõdit: *Ne verte
rent sapienter reperta, & semper placita: satis enim onerum princi
pibus, satis etiã potẽtiæ, minuiq; iura* dicebat, *quoties gliscat potes
tas, nec vtendũ imperio, vbi legibus agi possit:* [y] ad quarũ viola
tionẽ tyrãni Principes, vt nomẽ rationis status ab omnib'
male acceptũ, honestiori vocabulo tegãt, rationẽ boni re
giminis appellẽt, ne Machiabelli dãnati hominis impiæ
doctrinæ, hac in re annuere videãtur, qui in priuatã sui
Principis vtilitatẽ nõ in bonũ publicũ omnẽ suã status

P Ferdinand. Vasqui. cõtrouers. illustr. lib. 1. c. 16. n. 19. & 31.

Q glos. concil. in fin. in c. vbi periculũ, de elect. in 6 Abb in c. significasti, nu. 3 de electi. Feli. in c. 1. n. 23 de consti. Iacoba. in trat. de concilio lib. 5. art. 13. Couar. vbi sup. n. 6. Cõra: in templo omn. iudicum, lib. 2. c. 1 §. 4. vers. Nono. n. 6. & 7.

R Deci. in c. prudentiã, n. 10 & 18. de offic deleg: Anàsta. Germo. de immun. sacro. lib. 3. c. 18. n. 5 2. 53. & seq. Alex. consi. 3 2 2. n. 9 lib. 4. Cabal. decis. 29. n. 16 & alij relati à P. Cenedo in collectan. 2. p. collect. 2 2 3. ad c. nonnulli, de res crip. n. 3. licet ipse contrarium teneat.

S Anto. August. in epito: iur. Pontif. veter. lib. 10. titu. 2. c. 13 p. 5 5 9. Bobadi. in polit. lib 2. c. 2. n. 8 2. & c. 10. nu. 17 Gundisalu. de Valcarcel. in discursu pro D. Petro Ponce de Leon, super Comitatn de Baylẽ art. 2 & 3.

T lib. 18. histor. in paruis pag. 609. & in editione Antuerpię 1589. lib. 2. historpag. 219.

V idem Cornel. lib. 15: annal in paruis, pag. 153. in editione Antuerpiæ, pagi. 175.

X idem Cornel lib. 3. annal in paruis, fol. 180. & 181. & in editio. Antuerp. p. 60. in fin. & 61.

Y Anto. Branealas: in medulla politicor: lib. 5. de iustit. §. 37. n. 6. p. 17.

rationē confert,sed interdum † non modo necessitas,sed 36
etiā ęquitas postulat,vt magis manu, & imperio vtamur,
quā iure ordinario:z vt si aliquod atrox, & enorme factū
eueniat,quod legibus vindicari nequeat,sine maiore tur
ba, & scandalo:cur non(vt inquit Lipsius a) eos,qui re-
gnum, & pacem publicam turbant, tollere clam fas e-
rit? & inter magna exempla referre?quæ (vt inquit Ta-
citus)semper habent aliquid ex iniquo, dum aduersus
singulos vtilitate publica,non in vim iurisdictionis, sed
virtute politicæ, & economicæ potestatis rependitur b:
cum propter † imminēs periculum,possit(vt inquit Ias
son c) à regulis iuris etiam prohibitiui recedi, & per 37
viam facti resisti,& malo imminenti obuiari,si mora in-
terpellandi,& adeundi iudicem est allatura periculum
in Republica: quia * *suprema pericula semper dant veniā culpæ.* Et hæc est illa suprema potestas, non limitata à
iuris tramitibus,sed ab obseruatione solemnitatum con
cernentium ordinatoria iudicij soluta, qua, olim cun-
cta à populo, manu regia, gubernabantur, in Reges,
tanquam supremos Reipublicę magistratus,translata d.
Et tunc Reges hac manu regia vti consueuerant, e
qua etiam vti in regnis † Castellæ maiores iudices & in 38
pluribus aliis locis obseruari,maxime in regno Neapoli
tano ex præeminentia magnæ Curiæ(quā aliqui vsurpa
tionem regiā appellant)nostri DD.asserunt. f Sed ne-
que hoc casu dicetur contra legem fieri, cum † à regu
lis iuris communis, & ordinariis, ex causa recedi pos- 39
se, g eodem iure permittatur : maximè his tempori-
bus, in quibus, à tempore quo leges conditæ fue-
runt, adeó malitia hominum creuit, & aucta est, vt ad
summum peruenisse videatur, alias semper leges ve-
nerandę sunt, & inuiolabiliter † obseruandę,ne in-
iuriam facere videatur legibus, qui se meliorem il- 40
lis videri vult. h Quæ vt autorem suum habent Prin-
cipem

Z l.3.l.qui restituere, ff. de reivendicat.l.is cui,§. missus, ff. vt in possess. legat.o.Baldus in l.obser-uare § proficisc.iff.de offic.proconsul.

A lib.4.politic.c.14 pagi.167.

B Bardrai in titu. de la competencia, for.1. nume.8. pag.1. fol.311. & in for. vnico,titu. de his, qui ad Eccles. confugiunt,num.10. fol.6. pagi.2. Belluga in specul.rubri.26.ver.IesuChristi, pagi.142.n.18.

C in l. de pupillo, §. si quis riuos. ff.de noui operis nunciatio. Ancharran.consil.277. num. 10. Curti.sen.consil. 20. per tot. Alderan. Mascard.de interpretatio.statutorum, conclusio.1. nu.212. & sequen.

* Claudian. in eutrop. lib 2.pag.117.

D Farinac.in pract.quæstio.21.num.133. & 136. & quæst.118.num.1.& sequen & quæst.39. nu.15. & sequen.& consil.26.nume.18. & consil. 73. nume.8. & consil 103.nume 4.Menoch. de arbitr. lib.1.quæst.77. Carabita ritu 259. num.10. Natta consil.585.num.11. Tuschus conclus 890. nu.5. litera.S.Bursat.consi.129 num 41. Borrellus de cōpromis.§.7.glos.3. num.5 Chartar.decis.39.num.18 & Hortens. Cabalcan. de brachio regio,1.p n.38. & num.179.Maurus Burgius de modo proceden, ex abrupto,ccutur.1.q.1. n.3.& q.3.n.10. & q. 19. n.38 & seq.

E Marant.de ordine iudic.p.3.n.14.& 15.

F Aenda.c.26. prætor. num.9.lib.2.Azeuedo lib.4.nouæ recollect.titu.10.l.3.num.16.Farinac.d.quęst.39.nu.30. & seq. Carol. Tapia lib.2.iur.regni.cap.272.num.4.fol.269.Grammar.consil.64.Mastrillis 2.p.decis.191.num.8. & 9 Roland consil.12.n.46.vol 3.Afflict.decis.391.Vincent.de Franch. decis.143.

G DD in l.1 ff.de regul.iur.glos.in c.non debet,de consang.& affinitat.Hortens.Cabalcan.,vbi supra, p.1.num.376.

H Rolan.d.consil.12.num.79.volum.3.

cipem loquentem, ita & Princeps habet leges mutas, sui, & publicæ libertatis conseruatrices: quod rectè sensit Carondas Tyriorum Rex, & Seleucus Locrensium Princeps, *i* quorum alter, quia contra legis prohibitionem armatus in concionem ingressus fuit, proprio ferro occubuit: alter verò, quod eius filius adulterium cōmisisset, vnum sibi, alterum filio oculum effodi iussit, vt ita lex duorum oculorum amissionis pœnam imponens adulteris, seruaretur. Tanta fuit apud antiquos legum seruandarum affectio, tantaq; earumdem authoritas, vt nec se, nec filios voluerint Principes ab earum imperio eximi, quod posset pluribus aliis exēplis *K* (vltra prædicta) confirmari. Nec mirum cum, si à ciuitate leges recedant, statim subsequatur rerum omnium confussio, iudiciorum vincula reuelluntur, vitæ communis ratio tollatur, nihil cuiquam certum esse valeat, quid suum, aut quid alienum sit, sed vbique fient furta, latrocinia, cædes, adulteria: potentiores, & corporis viribus excellentiores crudeliter, & superbe dominabuntur, imbecilliores, & tenuiores miserabiliter, & impie deprimentur, omnis denique vita priuata legibus, belluino potius, ac ferino, quàm humano more degetur: quo circa, non sine summa ratione inquit Aristoteles, *l In legibus salutem ciuitatis esse constitutam*. Et Cicero *m*: *Mentem, & animum, & consilium, & sententiam ciuitatis in illis positam esse ostendit, ac vt corpora nostra sine mente, sic ciuitatem sine legibus suis partibus vti non posse. Quarum ministri Magistratus, quarum interpretes, ac executores iudices, quarum denique idcirco omnes serui sumus, vt liberi esse posimus.* Cum sine his, humanæ societatis conseruatricibus, virtutum indagatricibus; ac vitiorum expultricibus, nihil in hac vita securum, nihil quietum, nihil tranquillum esse possit. Inde fit, quod si contra eas † a-
41 liquid à Principe supremo emanauerit præceptum, mandatum vè ille dederit, præsumatur potius circumuentus, quám quod contra iustitiam, & leges voluerit rescribere: *n* cum suæ dignitatis eminentia omnem fraudis suspicionem remoueat, *o* ac talis pro Principe adsīt præsumptio iuris, & deiu-

I Petrus Herodius rerū iudica. lib. 5. titu. 1. cap. 5 Borrellus in additio. ad Bellug rubr. 11. §. post quam, verb. Se prius. Palcot. de consultatio. p. 1. quæstio. 6. versic. Si videmus. Rebuf. in procem. concordat. in principio par. 1. Mariana de Rege & reg. institutione, lib. 1. cap. 9. pag 102. & 103. Ioan. à Chokier in thesauro aphorismorum politicor. lib. 2. cap. 2. exemplo 11. & 12. pag. 71.

K adductis à Bobadilla in politica, lib. 1. c. 15 num 35 & lib. 2. c 2. nume. 32. & sequen. Ioannes à Chokier vbi supra.

L 1. Rethor.

M in oratione pro Aulo Cluentio.

N Gasaneo in cathalogo gloriæ mundi, 5. p. consideratio. 24. num. 107. Deci. consi. 588. nume. 19: Roland. consil. 2 2 nu. 15 & cum sequen. volum. 2. Gratus consil. 26. nu. 18. lib. 2 & consil. 103. nume. 15: lib. 1. Grammat. consil. ciuili 100. num. 97. Cepha. consil. 58. num. 87. Curti. iuni. consil. 170. nume. 40. Deci. in l. nemo potest, 75 num. 4. ff de reg. iur. Gabellin. 10 milleloq 756.

O cap. nisi essent, vbi Doctores, de præbend c. fin. de licibus, post principiū, de dolo & contuma.

de iure, vt non admittat probationem in contrarium. *p* Vnde is, cui tale rescriptum dirigitur, non debet nimis properare illud adimplere, ac ei obedire, sed supersedere tenetur *q* in eius executione, interponendo supplicationem ad Principem, causas, & motiua supersedendi referens, ac circa veritatem facti illum instruens, cum plerumque inuerecunda petentium inhiatione, importunitate, blanditiis, & adulationibus, necnon cauillationibus, & sinistra partium informatione moueatur, inducatur, imò quod admodo constringatur, *r* non concedenda tribuere, nec interim, donec secunda superuenerit iussio, sui Principis mandatum dicetur contempsisse, *ſ* cui si statim non obtemperauerit, causa fuit, quia iusté credidit à Principe inuito tale præceptum emanasse: cum persuasio dolosa grauior sit, quauis violentia, *t* magisque tunc valeat dici; Principem pati, quam agere: vnde, si non expectata secunda iussione exequi tale præceptum properauerit, maximé in atrocioribus, non excusabitur iudex, saltim à pœna extraordinaria, cum non sit inobediens, qui mandato superioris ex causa rationabili non paret; *u* quod si plené instructus secundam emisserit iussionem, quę habet vim clausulę, motus proprij, non obstante lege, & ex certa scientia, *x* humiliter ei obediendũ erit, *y* nec amplius inquirenda ratio ita constituendi, quę in mente Principis certa est, licet à magistratu, cui rescriptum dirigitur, ignoretur: quod procedit, & debet † intelligi 42
in pro-

P l. antiquæ, C. ad Velleian l. fin. C. ad Macedon. l. fin. C. de arbitris, l. à diuo Pio, ff. de re iudic. Medic. de legib. 4. p. q. 26. nume. 3. versic. præsumptio iuris, & de iure. & de diffinitionib. 2 p. diffiniti. 7. n. 2.

Q c. si quando, vbi DD. de rescript l. 1. C. de petitio bonor. sublata, lib. 10 Gail. lib. 1. obseruatio. 14 nu. 7. c. con semper, 11. q. 3. Auiles in c. prætorũ, verb. Mandamientos, n. 14 & 17. Grego. Lopez verbo Asi como, in l. 16. titu. 13. parti. 2. & in l. 29. & 30. tit. 18. parti. 3. Nauar. in manuali c. 25. n. 9. Marsi. in praxi, §. oportet. n. 21. Rebuf. ad ll. Galliæ, 2. tom. tit. de rescriptis, in præfatio. n. 70 & artic. 1. glos. 5. & 6. Villadiego in polit. c. 5. §. 1. à n. 89. cum seq. Martinez del Villar in appendice de innata fidelitate Aragonũ §. 3. p. 143 facit l. si vindicari, C. de pœnis, & c. apud Thesalonicam. 11. q. 3. Sesse decis. 221 per tot. vol. 2. vbi in fine inquit, non semel practicatũ

R glos. fin. in l. quoniam la 2. C. de appellatio.

S Auenda. de exequend. mand. c. 2. n. 14 ad fin. versic. non enim. Azebedo in l. 14. n. 47. tit. 3 lib. 1. Recopil. late Flamin. Charta, de executione sentent Capto Bannito c. fin. à n. 317. vsque ad 399.

T l. 1. § persuadere ff. de seru. corrup. iuncta l si superstites, C. de dolo, l. 4. §. si quis volentem, ff. de liber. homi. exhiben. l 1. C. de fundis limitrophis. lib. 11. l. eum qui, C. de appellat. l. 1. C. de raptu virginum, Lucas de Pena in d. l. 1. C. de petitio. bono. sublata, lib. 10 super glos. spetare, Cephal. consil. 207. n. 71. Sola in constitutio. Sabaud. tom. 1 tio. de accusatio. decreto. nullum. glos. voa, n 10. & seq.

V glos. 1. in l. 2. C. de sepulchro violato, Farinaci. aliis relatis de indiciis. & tortura, q. 37. n. 78.

X Cinus in l. rescripta, & Baldus in l. nec damnosa, num. 2. vbi Ias. num. 6. C. de precibus Imper. offerend. Felin. in dicto cap. quę in Ecclesiarum, num. 2. & in cap. si quando, num. 14 de rescrip. Cagnol. in l. velle non creditur, num. 15. in fin. de regu. iur. Iulius Clar. lib. 5. receptar. sententiar. §. fin. quæst. 60. versic. Sed lex dubitari, in fin. Flamin. Chartar. de executio. sentent. Capto Bannito cap. fin. num. 327. & sequen. Gail lib. 1. obseruatio 35. num. 6. & 7.

Y glos. & DD. in d. c. si quãdo. c. cũ teneamur. de præben. Authentico, de manda. Princ. §. inde cõpetẽs. versic. quis autem. & Authentico, vt nulli iudic. §. & hæc vero iubemus, collat. 9. l. etsi non cognitio. & glo. in l. puniri C. si contra ius, Peceus de sindicat. verb. Officiales, num. 6. fol. mihi 186. Auiles in c. 1. prætor. glos. mandamientos, to n. 23. Suarez allegatio. 12. versi. primo non potest negari. Segura in director. iudic. 2. p. c. 5. Zauallos in specu. commun. opinion. 4. p. q. 906. seu fin. n. 163. & seq.

Z obser

in prouincia, in qua Rex solus condit leges, atquè derogat, iurisquè dispẽsator plenus, & absolutus est. Et ideo in Aragonia hæc theorica ad praxim reduci nequit, z
43 propter scandalum publicum, a quod † ex executione talis mandati, contra foros facta, posset oriri, cum ex læsione fororum, facile status publicus, & vniuersalis Regni turbetur, cum Aragonensium animi, nulla de causa magis moueantur, & concitentur, quam fractione suorum fororum, & ideo consilium illius magni Comitis Stabuli b Castellæ hoc casu sequendum erit, & quod lex Castellæ c disponit: nec ex hac causa, quod in executione talis rescripti supersederint, timeant magistratᵘˢ officia eis auferenda fore, imo, apud ipsos Principes, postmodũ maximi habẽdos existimo, cũ illi cultores, & auctores sint iustitiæ, quæ sola virtus est administrationis
44 † politicę, & Principatus pręcipuus finis, illumquè conseruat, d iuxta illud. e

Hoc vno Reges olim sunt fine creati,
Dicere ius populis, iniustaque tollere facta.

Ex qua ratione iustitiam veteres *Virtutem Regiam* nuncupauerunt, quod maxime procedit vbi omnes Magistratus, in principio suorum officiorum, & summus omnium
45 Rex in adeptione Regiæ Coronę, † iureiurando Deo astricte seruare leges promittunt, & pollicentur: f cui quantum obedire oporteat, quànti iurisiurandi religio sit habenda, magis omnibus notũ est, quam à me dici valeat, atquè ita consultius erit omnibus Magistratibus munere destitui, quam rescriptum contra foros exequi, cum Deo, in initio suorum officiorum expresse iureiurando promisserint, g non procedere, nec super sedere, ratione mandatorum D. Regis, in aliquo facto, vel negocio, in quo procedere, vel supersedere debe-

Z Obseruan. 3. tit. de priuileg. general. Molin. ver. libertatea Regni, vers. cõtra libertatea Regni. fol. 208. col. 4. & verb. literæ Domini Regis, vers. 2. & 3. fol. 212. col. 1. & vtrobiq; eius additio. Portol.

A Innocent. in cap. inquisitioni. de senten. excom. Abb. in cap. vniuersitatis, nu. 3. eo. tit. & in c. propofuit, col. 4 de conces. præben. Roman. singulari 419 Guillem. Benedict. in cap. Rainutius, verb. & vxorẽ, decis. 2. nu. 137. Marta de iurisdict. 1. par. cap. 5 2. n. 16 & 17.

B In oratione habita ad Magnatea in curija Toleti, anni 1538. relata per Prudentium de Sandoual dignitatum Episcopum Pompilonensem, 2. p. h. st. Caroli Quinti, lib 24. §. 8 fol. 189. col 2. in fin. ibi, que se suplique a su Magestad mil vezes, si tantas lo mandare.

C l. 24 tit. 15. lib 2. ordinat. est l. 10. tit 9. lib. 3. recupila. & l. 4 tit. 9. lib 1. ibi, que sean obedecidas y no cumplidas.

D Botero lib. 1. de la razon de estado, cap. de la justicia, fol. 15. Bellug. in specul. princ. rubr. 11. per tot. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 3. vers. Sexto Imperator. Ioan. à Chokier, lib. 2. aphorism. politic. cap. 1. 2. & 4. per tot & facit 3. reg 10. ibi Constituit te Deus Regẽ vt faceres iudicium, & iustitiam, P. Ioannes Azor 2. par. instit. moral. lib. 11. cap. 5. vers. quanta virtus, pag. 1234. Anto August. in epitom. iur. Pontifi. veter. par. 3. lib. 29. tit. 1. per tot.

E Hesiot. 2. offic.

F In for. vnic. tit. quod Dominus Rex, & for. vnic. coram quib. Dominus Rex. fol. 14. *Quod iuramentum non posse præstari per Procuratorem consulti responderunt, die 11. mensis Nouembris anni 1558. Regij consiliari cum aduocato fiscali, & duobus aduocatis Regijs. Osascus decisione 113. num 5.

G Et for. 1. de iuramen. præstan. per officiales, fol. 38. Molin. in report. verb. iuramentum, vers. de iuramẽto D. Regis, & suorum officialium, sed Locumtenentes Iustitiæ Aragonum singulis mensibus iuramẽtũ repetunt in posse Dipputatorum Regni, for. 1. tit. reparo del Consejo del Iusticia de Aragon, Nata consil. 57. num. 6.

debebunt iuste, & secundum forum, priuilegia, libertates, vsus, & consuetudines Regni. Inde Rex Petrus Secundus *h* apud nos statuit, pro se, & successoribus suis in perpetuum: *Quod si per ipsum, vel successores suos, vel aliū pro eis, vel eorum alterum, vel per Iudices, ac officiales suos, contra foros priuilegia, libertates, vsus, & consuetudines Regni, vel aliquem pro eis, in toto, vel in parte factum fuerit, vel mandatum fieri, quod in continenti, cum eisdem ostensum, vel supplicatum fuerit, & reuocabunt, & facient reuocari, & mandabunt, & dabunt operam cum effectu, quod fori, priuilegia, libertates, vsus, & consuetudines Regni, absque violatione aliqua obseruentur.* Sicut de Regibus Ægyptiorum † tradit Plu 46
tarchus, *i* quod ex sua ipsorum lege iudices adiurabant, nequid iniuste, etiam si rex imperaret, iudicarēt. Quod & Iustinianus † Imperator, *k* in hæc verba, statuit: *Om-* 47
nis autem iudex, cingulum habens, siue aliter iudicans, custodiat leges, & secundum eas proferat sententias, & vel si contingat iussionem nostram in medium, vel si sacram formam, vel si pragmaticam procedere sanctionem, dicentem aliter agi, sequatur legem. nos enim volumus obtinere, quod nostræ volunt leges. Quæ promissio quoscumq; † obligat successores, *l* quia 48
non priuato, sed publico nomine facta est, & ideo ei, per clausulam, non obstātibus, minime derogatur. *m*

Ad Clarius autem ostendendam potestatis, & arbitrij plenitudinem, qua Principes fruuntur, additum fuit in diffinitione (*Nulli necessitati subiecta*) ex eo, quia coerceri, † & cogi non potest is, qui supremam potestatem 49
habet in Repub. etiam si aliqua contra ius, pro libito voluntatis, disposuerit. Subditos namq; ad legum obseruationem cogunt Magistratus, illos vero Princeps, Principem autem nemo, nisi solus Deus, in cuius manu eius cor *n* existit. Si ergo ex causa, iustequè faciat, non habet hoc vt Princeps, sed communi omnium hominum iure, cum nullus homo iustus lege coerciua teneatur, *o* solum enim post peccatum, potestas Ecclesiastica, & secularis vim coerciuam habere cęperūt, *p* cum initio mundi nulla fuerit iurisdictio, sed postea, cum concupiscentia emanauerit, & ortū habuerit: vt sicut iusti, solo virtutis amore, peccata, & vitia odio prosequntur, ita improbi, formidine pœnæ, peccare arcerentur, vitiaq; hominū, & fraudes, damnis, ignominijs, vinculis, verberibus,

H In d. for. vnic. de his quæ Dominus Rex.
I In apotegma. Casane. in catalog. glor. mundi. 7. par. considera. 24. ad fin. Ioan. Botero lib. 1. de la razon de estado, fol. 16. in fin. Tiraquel. in tracta. de præscriptio. §. 1. glos. 8. Bonadil. lib. 2. cap. 2. num. 40. ad fin. vers. Alexandro Magno. Antonius Zara in anatomia ingeniorum, sectione 2. membro 16. pag. 376.
K §. omnis in authent. de iudicib. collatione 6. & in authent. hodie. C. de iudic.
L Doctores in cap. 1. de probatio. cap. quia iuxta, 16. quæst. 1. Ayala de iur. belli, & disciplina milit. lib. 1 cap. 7. nu. 10.
M Glos. effectus, in cap. cum non deceat, de elect. in 6. Gutierrez lib. 3. q. 27. nu. 220. Villar Maldonado in silua responsorū lib. 1. respons. 8. num. 26. & seq.
N Prouerb. 21. Ita explicans Gregorius Sayrus in claui Regia, lib. 3. cap. 4. num. 9.
O Bañes de legib. lib. 1. quæst. 6. art. 7. par. 2. cap. duæ sunt, 16. quæst. 2. D. Paul. ad Timoth. 1. cap. 1. & ad Corinth. 2. cap. 3. & ad Galat. cap. 5.
P P. Molin. de iust. & iur. tom. 1. tract. 2. disputa. 21. fol. 161. A. Ferdinan. Vasqui. controuers. Illustri. lib. 1. cap. 41. n. 40.

ribus,

ribus exilijs,ac morte(si opus fuerit)mulctaretur. Quod si Princeps,sine causa,contra leges disponat, non tenetur: quia Princeps supremus est, *q* & tanquam rex,plenitudinem habens potestatis,omnes regere, & à nemine regi oportet, *r* nisi sola ratione cuius vi(quam directiuam appellant Theologi)ac lege honestatis,& naturalis iustitiæ maxime coercetur, comprimitur, & constringitur, leges semel datas populo non violare, tollere, infringere,seu mutare, nisi ex magna causa: cum in eo sit inconstantia valde vituperabilis,in quo,tanquam super cardine, est totius Reipub. machina constituta: atquè ita debet esse immobilis,sicut cœli cardo, & polus, *s* vnamquè habere linguam,& vnum calamum, ac tanquam iustitiæ culmen,constantem,& perpetuam voluntatem,obseruandi inuiolabiliter quod promissit, & secundum leges latas, ius suum cuiquè tribuendi, ad quarum obseruationem non desunt inter nostros,*u* qui affirment,etiam vi coactiua Principem ita teneri,vt contrauenienś obligetur ad pœnam,lege statutâ, dum modo nec corporalis sit,nec fisco aplicanda.

Vltima verba diffinitionis habent,*Nullisque iuris publici regulis limitata*: & quia verbum *Ius*, analogum † est, 50 *x* multiplicem habens significationem, ideo fuit additum verbum,*publici*, quod licet etiam sit analogum, *y* tamen positum est ad differentiam iuris priuati, ad significandum, 51 in ijs, quæ ad priuatum † ius pertinent, parem esse Principis cum subditis conditionem. Quo sensu Imperatores,Theodosius, & Valentinianus dicebant, *Salua Maiestatis reuerentia,non dedignari sibi cum pri-*

uatis

Q l.princeps,ff.de legib. quam ita declarat D.Tho. 1.2.q.96.art 5. & ibi Medina,conclu.2. Ferdinan. Mendoça disputat.jur.ciuil lib 1. cap.5. q.2.a nu. 28. Purpurat. in l.imperium.á nu 96.& seq. ff de iurisdict.Felin. & Deci.in cap.1.num.24. de constitutio. Gomes in regul.de infirmand. resignatio,q.1 foro, como cerca la punicion, de homicid. Batdaxi in foro 1.num. 5. & 6. de immunitate Eccles. Gregorius Lopez in glo. 1 l 16.tit.1.part 1. Fachineus controuet. iuris li.1. cap 2.

R Anton.August. in epitom.iur.pontif. veter,lib. 10 tit 2 cap.13 pag 599 Tapia de vera nobilitate, lib.2.pag.193.col.1. versic. ac iam primum, Paris de Puteo de sindica. titu. de excessibus reg.§. Rex autem,num 16 & 17.

S D Thom.1.2.q.97.art. 1 & ibidem Medina,& alij, cap.iustum est,9.dist. Couar.in cap.alma mater. 1.par.§ 1 num.4. Marius Salamo.in dict.l.Princeps num.1.& 3. Gregor Lopez in l.1.part.7.tit. 32. verbo,el Rey, & in l.16. tit 1.part.1. glos. 1. Soto de iust & iur.lib.1.quæst. 6.art.7. Mexia in pragmatic.panis, quæst.5. nu.52. Surdus de aliment. tit.1. quæst.1.nu.13. & tit.2.q. 25.nu.59.& 60.& decis. 13. num.17. Cabedo 1.p. decis.12 num.17.& seq.& 2.par.decis.78.num.1.Fortun.Garcia,in §.& quid si tantum,num.295.& 308 Purpurat in d.l.imperium,num.96.Nauar.in rubr.de iudici.nu 100.& in d. cap. si quando.7. exceptio. Deci.cons.45.num.26. Ioseph.Gonçalez,variat.quæst.cap 41.num.11. & 12. Medices in cap. erit autem lex,n.34.dist.4.Nicolaus Serarius tom.2 opusculorum Theologicorũ,disputat one de legibus,art 5 a.p. 40.Sayrus in claui Regis,lib.3.cap.4 num.5.10.& seq.Schrader.tracta.feudal.tom.1.2.p. 9.quæst.principa.sectio.3 nu 149.vers.quarto.

T Roland.cons.13.num.57.& 58.vol 3.Brunus inter cons.feudal.cons.117.n.92.& seq.Deci.cons.689 num.19.Cephal.cons.58.nu.88.Aymon.cons.138.nu 22.

V Mendoça vbi proxime num.30 & Fortun.Garcia,in l.1.nu.26.de pact.

X Luc.de Pena,in rub de iure fisci,lib.10. C.

Y l.inter publica.de verb.sign.Forcatul.in l.1.§.huius studij,num.2.ff.de iust. & iur.Medic.ad l.fin. ff.de legib.verb.aut in conseruando,glos.2.p.3.num.133.

Z In

uatis ius eſſecommune : Et Anthemius Cęſar dicere ſole-
bat: *Nihil amplius licere Principibus,niſi quod liceat priuatis,*
ac plus apud eos valere iuſtitiam in ijs , quam principalem li-
centiam. Poſſunt prædicta verba primo intelligi de iure
publico, proprie ſumpto, quod, vt inquit noſter I. C.
z *Ad ſtatum rei Romanæ* † *ſpectat,* vbi alij legendum pu- 52
tant, a *Reip. Rom.* quod nihil aliud eſt, quam ius popu-
li,qui Principi,& in Principem,lege Regia, omne ſuum
Imperium,& poteſtatem contulit. Quid enim aliud eſt
Reſpublica, quam res populi bene, & iuſte gubernata?
ſiue ab vno Principe,ſiue à paucis optimatibus, ſiue ab
vniuerſo populo: b vnde illa ſuprema poteſtas,quæ cir-
ca ius publicum populo competebat, & maieſtas , quæ
in illo erat, c in Principem lege Regia,fuit tranſlata,d &
ideo adiecit I. C. *Imperium , & poteſtatem* , vt non ſolum
iuriſdictionem, verbo Imperij, ſed etiam dominium rei
publicæ, & adminiſtrationem,verbo,poteſtatis,tranſla-
tam oſtenderet: licet alij aliter prædicta verba interpre-
tentur: e & ideo,cum hodie Reſpub. in Regem tranſla-
ta ſit, de Repub. ad Regem valebit argumentum. f Lex
Regia ideo † appellata fuit, quia de conferendo à po- 53
pulo,in vnam ſingularem perſonam , Regiam poteſta-
tem,lata fuerit. Quemadmodum ciuitates, † in quibus 54
frequenter Reges habitare ſolebant, Regiæ appellabā-
tur, g vt Toletum, h quæ vrbs Regia , poſt aduentum
Gothorum in Hiſpaniam, fuit appellata , quia ibi do-
micilium, ſedeſquè perpetua Regum eſſet , ibiquè Re-
ges eligerentur, non in Vrbe Romana,vt aliqui ſunt ar-
bitrati , i antequam per ſucceſſionem in primogeni--
tum, iure ſanguinis, Regnum deferretur, vt hodie : vbi
Vuamba 32. Gothorum Rex , anno 776. ex aratro ad
ſceptrum(quemadmodum Cincinatus ad Dictaturam) k
ad vrbem Toleti perductus,ibiq; tempore Leonis IIII.
Rom.

Z In d.l.1.§.huius ſtudij, ff.de iuſt. & iur.

A Rebardus de ambiguitatibus iuris,lib.5.c.12.

B D.Auguſtin. de ciuita. Dei.lib.2.cap.21.

C Guillel.Budæus in annotatio. pandectar. ad l. Iul Maieſta pag.44.& 45 verb.maieſtas.

D Petrus Gregor. lib. 3. de repub.cap 4 num.6.& ſintagm.iur. 3.p. lib.47.c. 20.nu.6.Andr Gail.de pace publica,lib.1.cap.4.n. 9. Ayala de iur. belli , & diſciplina milita.cap. 7.n. 5.& cap.6.nu.10. & cap. 2.nu.20.& 26. Alciat. in libello de Magiſtra. ciuilib verſ.ſcribunt Iureconſulti,Medicis.in tract. de legib & ſtatut.1.par.q.6. num.16.& q.17.nu.8.Cōrad in templ. omn. iudic. lib.1.cap.1.§.4.verſ.ſecūdo itaq; nu. 3. Quintana Dueñas de iuriſdic.lib.2. tit.1,nu.15 & 16.

E Fabius Optinellus in repet.l.imperium,nu.224 ff.de iuriſdict.om.iudic.

F Bald in l.3. C. ad Trebel.Garcia de Hiſpan. nobilit.gloſ.3.§.1.num.15.& 16.cum ſeq.

G Petr.Gregor de repu. lib 2 c.1.num.10. l. fin. in prin. ibi, vrbe Regia, C. de his qui ad Eccleſia.cōfugi. Alexan.ab Alexand. dier.genial.lib 3.c.6.

H Garcia de Loaiſa in collectio Concil Hiſpan. Concil.Toleta.8. in not. ad cap.10.pag 475.& facit Concil. Tolet. 12. in princip. Zurita in indice, lib.1.pag.48.verſ.Regina ibi,vrbe Regia triumphali pompa excipitur, Madera de las excellen. de Eſpaña,cap.12.pag.79.col.2 Molin.de Hiſpan primog in annota.ad cap.2.nu.11.lib.1.Bouadil. in politic. lib.2.c.18 nu.224.Mariana de reb.Hiſpan.lib.5.c.11.pag.221.Gutier.pract.quæſt.lib.3.q.13.n.51. Alpho. á Villadiego,in prolog.del fuero Iuzgo,l.2.glo.2,nu.19 Gomez à Meſcua de poteſt.in ſe ipſum,lib.2.c. 23.in fin & 24.Borrellus de Reg.Cathol.præſtan.cap 46.num.61.Ambroſ.de Moral.lib.12,chron.gener. Hiſpan.cap 3 verſ en eſte Concilio,fol.98.

I Spino in ſpecul.teſtam.gloſ.18.nu.73.Garcia de expenſis.cap.16.nu.17.

K Liu.deca.1.lib.3.Valer.Max.lib.4.Feſtas de æſtimo & collect.4.p.c.3.nu.11. Benedic.in c.Rainutius, verb.condidit.el 2 num.38.

L Ro-

Rom. Pontif. & Conſtantini Imperatoris, per Quiritiū Archiepiſcopum vnctus, & coronatus traditur: *l* quam uis impugnet Ambroſius de Morales *m* agricolam fuiſ-
ſe, ex eo, quod nobilis eſſet, &, vt talis, Cōcilijs aſſiſteret; tamē nunquā, * vt ſup. diximus, & maxime eo tēpore, agricultura cū nobilitate pugnauit. Quādo nāquè à Vandalis, & Selingis, qui vna in Hiſpaniam comigrarunt, exiſtebat occupata, Hiſpalis, *n* Vrbs Regia, & vocata, & habita fuit: eademquè ratione Roma, Vrbs Regia, dicitur; necnon Conſtantinopolis, quia hæc Græcorum, illa Romanorum Imperatorum ſedes fuit: *o* & apud Francos Lutetia, Pariſiorum vrbs: *p* & apud Arabes in Hiſpania, nunc Hiſpalis, poſtea Corduba, vltimoquè Granata, Vrbs Regia fuit: *q* & apud Ægyptios primum Thebas, poſtea Menphis, quæ hodie Alcayrum dicitur: *r* & apud nos Cæſaraugusta, (quæ olim
55 † Salduba dicta, *t* ab Augusto Cæſare adaucta, & quaſi reędificata, nomen aſſumpſit, & conſeruat, vt conſtat ex literis cuiuſdā antiquę monetę, C, C, A, hoc eſt, Colonia Cæſarea Auguſta, *u* quæ propagatione ciuium, lingua, moribus, legibus, inſtitutis, ſacrorumquè cerimonijs, quædam parua Roma videtur: pulcherrimęquè matris pulchra filia, nomen nouū pro veteri, à nomine potētiſſimi Monarchæ
56 adepta eſt, & eius ciues Patritij † in quinq; ſunt ordines, ſeu burſas diſtributi, ſicut & ciues Romæ in quinque claſſes erant deſcripti. *x* Ex quibus, ſingulis annis in veſpera Conceptionis B. Mariæ, cuius & ciuitas, & totum Regnum maxime deuotum exiſtit, *y* quinquè Conſules ſortiuntur (qui Iurati appellantur) ſed olim *z* duodecim numero exiſtebant, quorum vnuſquiſquè ex ſua Parrochia eligebatur, quam optima ratione vrbem Re-
57 giam † dicemus, cum in ea Reges Aragonum coronam, & ſceptrum Regale accipiant, *a* alijſquè regalibus inſignijs

L Roder. Sancius in hiſt. Hiſpan. 2. p. cap. 32. Renat. Chopin. de priuil. ruſtico. 1. p. cap. 11. num. 4. pag. 23, & de Demanio Franc. lib. 3. tit. 8. num. 3. verſ. Hiſpani pag. 433. Villadiego in choron. Gothor. Reg pag 40. Borrel. de Reg. Catholici præſt. cap. 49 num. 73. & 74.
M Lib. 12. hiſtor. gener. c. 41. pag. 163. in prin.
* §. 14. num. 1. A.
N Palaci. Rubios de iuſta retentio. Regni Nauarræ, 6 par. §. 4
O l. ſed & reprobari, §. fin. ff de excuſatio. tuto. Oroſcius in proem. pandectar. num. 45. & 161. Anto. Vaca. in § hęc autē.
P Guillel. Benedict. vbi ſupra. verb & vaorem. decil. 5. nu. 324.
Q Roder. Sancius in hiſtor. Hiſpan. 1. par. c. 15.
R Francis. Goelchaſius de felici & infelici repub. fol. 1. verſ. fertur itidem, Diodor. Sicul. lib 1.
S Blancas in comment. rerum Aragonenſ. de Rege Aphonſ. I. pag. 114. Ioan. Botero, de la magnificencia de las cindades, lib. 2. cap. de la reſidencia del Principe, verſ. en Eſpaña. Garcia Loaiſa in collectione conciliorum Hiſpaniæ in notis ad concil. Cæſaraugusta. p. 35. in princip. & ad concil. apud lucum de prouincia Tarraconenſi, pag 159. verſ. Cæſarauguſta poſt Ptolomeū, lib. 2. c. 6. Geograph. Melam, lib. 2. cap. 6. Plinium lib 3 cap. 3. Strabonem lib. 3. Ancunini itinerarium, Aurelium Prudentium, & alios Ioan. Lorinus in cōmentar. in Acta Apoſto cap. 25. verſ. 21. pag. 925. col. 1. ibi, ex nomine Auguſti.
T Andręas Poça in libello de las antiguas poblaciones de Eſpaña, verſ. Salduba, fol. 30. pag. 1.
V Ambroſ. de Morales, lib. 8. Choron. general Hiſpaniæ, c. 54. verſ. Tambien ſe edifico, fol. 199.
X Polidorus Virgil. de inuentoribus rerum, lib. 2. c. 3. verſ. cenſum primus.
Y Vt in foro vnico, tit forus Conceptionis B. Mariæ.
Z Hiero. Zurita tom. 1. annal. lib. 5. c. 6. fol. 355. col. 1.
A Molin. in repertor. fororum, verb Rex, verſ. 1. & in prohem foror. Regis Petri, & Martini, & in for. vot. tit. de iure coronationis, cui adde Capic. deciſ. 1. nu. 11. Zurita lib. 1. aonal. cap. 44. fol. 41. & ſeq.

gnis decorentur, & ſępe manu Archiepiſcopi Cæſarau
guſtani, maximo Regio apparatu, & pompa celebri vn-
cti fuerinr, vt de Alphonſo IIII. Rege Aragonum, ſicut
de alio Alphōſo VII. Caſtellę, à Didaco Remirez, Com
poſtellano Antiſtite vnctū fuiſſe, hiſtoriographi vtriuſq;
prouinciæ tradunt, *b* Hinc merito Reges noſtri, ſacræ
† maieſtatis, titulo condecorantur, iuxta illud Ouidij. *c* 58

Hinc ſacra maieſtas, quæ mundum temperat omnem.

Eſtque hæc noſtra ciuitas † caput principale totius cel 59
ſitudinis Regum Aragonum, ac non ſolum Metropolis,
& procerum creatrix purpureorum, ſed Metropolis
martyrum à Cardinali Baronio *d* appellata: cuius lau-
des, quia longo indigerent ſermone, conſulto omitto
referre. *e* Vnde cum noſtra *f* Ciuitas ſit Aragonū Vrbs
Regia, merito in eius publico Gymnaſio leges interpre
tantur. Redeuntes ergo ad noſtrum inſtitutum, à quo
paulo receſſimus, ex prædictis dicendum † eſt, quod cū 60
poteſtas creandorum magiſtratuum, *g* tuendarumq; re
rum ſacrarum cura, & ſacerdotum defenſio, *h* ex noſtro
I.C., *i* Iuris publici ſint, iam hodie poſt legem Regiam,
non ad populum, ſed ad Regem ſupremum ſpectabunt,
in quibus (vt inquit Aulus Gelius) parentum † pote- 61
ſtas conquieſcebat, filijquè familias, pro patribus fa-
milias ita habebantur, vt magiſtratum gerere poſſent,
etiam in ſacris paternis cōſtituti; k & ideo licet indecēs
eſſet, vt pater eſſet Iudex pedaneus filij ſui, ideſt, ad pe-
des

B Beuter lib. 5. c. 50. Zurita lib. 5 annal. cap. 50. & lib. 7. c. 1 & c. 28 & 29 & lib. 10. cap. 58. Illeſcas in hiſtor. Pontific. lib. 5. cap. fin. Valdes de dignitate Reg Hiſpan. cap. 14. n. 9. 11. & 17. Borrellus de Reg. Cathol. præſtan. cap. 49 num 55 & cap. 60 n. 1. & 2. Morales lib. 3. c. 5. pag. 3.

C In lib. faſtorum.

D Tom 2. annal. ann. 303 fol. 733. Botero in relatione vniuerſali. lib. 9 chroni. cap. 32. Garibay. lib. 3. cap. 4. Anaſta. Germo. de ſacro. immunit. lib. 2. cap. 5 à num. 2. Petr. Cenedo in allegatione contra Cathedrales, fol. 6. col. 1. & Auguſtinus Morlanes in alijs allegatio. etiā contra Cathedrales pro Eccleſia B. Mariæ del Pilar.

E Sed refert Marineus Sicul. lib. 2. de la Prouincia que ſe dize Tarraconenſe, fol. 17. Didac Morlan. in reſpon. pro Regno. 2. par. nu. 9. & eius filius Auguſtinus Morlanes, in reſponſo pro villa de Caſtellon de Monnegros, n. 78 & eius nepos ex ſorore Gaſpar Ortigas, in patrocinio pro Gymnaſio Cæſaraguſt. 2 par. nu. 125. & ſequ. Doctor Iacobus Prades in hiſto. de la adoracion y vſo de las ſantas imagines, lib 2. c. 5. §. 1. & lib. 3. c. 9. §. 1. Martin Garcia in ſermone 105. Blanc. in comment. rerum Arago. tit. de Cæſarauguſt vrbis opreſsione, pag 2. & ſeq. D. Hieronymus de Vrrea in dialogo de la verdadera honra militar, 3 par. in princ. Zurita lib. 1. annal. c. 44. fol 41. & ſeq. Aurelius Prudentius in periſtephanon, hymno 4 de decē & octo martyribus Cæſarauguſtanis Omnia late & eleganter nouiſsime ſermone vulgari proſequitur religione & eruditione inſignis Frater Didacus Murillo in libro quem nunc typis mandat. de las excelencias de Zaragoça, y fundacion de la Igleſia de nueſtra Señora del Pilar.

F Glof. in modicis, in cap. Epiſcopi, 80. diſtinct § hæc autem tria, ibi, tam in Regijs vrbibus, in prohem. digeſtor. l. vnic. C de ſtudi libera. vrbis Romæ, lib. 11. l. 1. C. de profeſſor. qui in vrbe Conſtantinopo. & not in authent habita, C. ne filius pro patre, & in cap. 2. de priuileg. in 6.

G l. 1. ff ad l. Iul. de ambitu. §. 1. tit quę ſint regalia, in vſibus feudor.

H c. Principes, 23. q. 5. Guerrero vbi ſupra, cap. 5. nu. 5. Belarmin. in controuerſ. Chriſtia. fidei, tom 1. 5. controuerſ genera lib. 3. c. 18. pag 1347. Ioann. Lupus de iuſta retentio. Regni Nauarræ. 4. p. §. 2. & 3. & 5. p §. 1. Lipſius politicor. lib. 4. c. 2. in princ. & in notis ad illud.

I 10 d l. 1 §. huius ſtudij.

K l filius familias, 9 ff. de his qui ſunt ſui, l. nam quod, 14. ff ad Trebel. l. amiſsione, §. fin. cum l. ſeq. ff. de capit. minutis, gloſ. filius familias, in prin. inſt. qui teſtamen. tutores dari poſsint.

L In

des suos, sedens tamē filius prętor, non repręsentat personā priuatā & inferiorē filij sed publicā, & superiorē magistrat'. *l* proquo facit illud *m* Quinti Fabij maximi, qui cum Cōsul esset, iussit patrē equo descēdere. Hoc ius publicū, propriè sumptū, quod & authoritate, & vtilitate publicū est, & in Prin-
62 cipē, lege regia trāslatum, priuatorū pactis mutari, † nō posse, tradit I.C. Papinianus, *n* quod noster Vlpianus *o* ius Reipub. appella', quasi sinonyma sint, ius publicū, & ius Reipub. vnde cum forma faciēdi testamenta iuris publici sit, priuatorū pactis, non lędi, inquit I.C. *p* sed eius authoritate mutari potest in quem ius publicum, lege regia, translatum fuit, vt in Aragonia à D. Rege, † cum consensu Curię: multa singu-
63 lariter fuerunt, in condendis testamentis statuta, quæ à iuris cōmunis regulis deuiāt, vtputā, quod sufficiāt duo testes in testamētis, *q* siue illa sint nuncupatiua, quæ in Aragonia, *aperta*, appellātur, quia palā testa or corā notario rogato, & testib', vel, si notarij copia nō sit, corā spōdalariis, & testibus suā explicauerit volūtatē, siue in scriptis, quæ *clausa* dicūtur: sed ita plena, & libera cuiq; de re
64 b' suis disponēdi facultas in † Aragonia cōpetit, vt pro vt quisq; testatus fuerit, ita planè obseruanda sit, quasi in hoc regno illa duodecim tabularū lex 1 * obseruetur, quę habebat *Vti quisque legaßet rei suæ, ita ius esto*, adeò, vt si de parte tantum bonorū dispofuerit in cęteris intestatus decedat cessante regula *r* iuris communis in hoc regno, & non solum iure accrescēdi, sed etiā iure nō decrescēdi: vt fuit decisum in curia Iustitiæ Aragonum; 2* quia cùm in Aragonia stemus cartæ, tam in cōtractibus, quàm in testamētis facit partē, qui non admittitur ad partem, *s* non ex eo quod iure militari testemur, vt voluit noster Molinus, *t* cum in testamento militum, si non expresse in eo prohibitum reperiatur ius accrescendi, & non decrescendi locum habeat, sed quod integre, & ad literam voluntas testatoris seruanda sit, in tantum, vt nec ex hereditate, † legitima,
65 nec ex legatis, Falcidia, nec ex fideicommissis, Trebellianica, deducatur, *v* sed vnusquisque ea portione sit contentus, quæ secundum voluntatem in testamento expressam ei obtigerit, si enim lucrosam
66 heredjtatem † non habet, damnosam tamen propter

L l in priuatis, 77. iuncta l. seq. ff de iudic.
M Valer. Max. de institutio antiq. Casaneo in chathalog glor mund. 7. par. post princi. Gama decis. r n. 6. Ioann. Azor institu. moral. p. 2. lib. 2. cap. 2 t. in princ. col. 190.
N in l. ius publicum. 39. ff. de pact.
O in l. 2 §. ius Reipublicæ. ff. de administrat. rer. ad ciuita. pertinen.
P in l. 3. ff. de testam.
Q Moli. verb. testamenta, vers. in testamentis, de foro. obserua. Item de foro in testamēto, tit. de testa.
1 * l. verbis legis, 120. de verbor signific.
2 * in processu Enerentianę Pelegrin super iurisfirma factorum, die 33 Aprilis 1615.
R l. ius nostrum, 7. ff. de regul. iur. obserua. item de regni, 5. tit. de testam.
S l si mihi & Titio, vbi Bart & DD. ff. de verborū obligatio. Guilicl. Bened. in cap. Raynutius, verb Et vxorem nomine Adelasiam in princip. a nu. 94. cū plu sib. seqq de testam.
T Mol. in repor. fororū verb. Testamentum, vers. Testatus pro parte.
V Moli. in reporto. verb. Testamentum. in scholiis ad forū 1, de testamentis nobilium, & de testam ciuium in tex. ibi, quantum voluerit, & verb. Hæres vers. Hæres in Aragonia.

beneficiũ inuentarij ipſo foro cõceſſum habere nõ poteſt, nec vltra vires hęreditarias teneri: atq; ita in nulla alia prouincia reſpõſum I.C. *y* verius erit quàm in Aragonia, quod hæreditas ſine vllo corpore iuris intellectũ habet, cum honoris cauſa *z* omnib⁹ bonis in vita donatis, *a* vel hęreditate, legatis, ſeu fideicõmiſſis exhauſta, poſſit hæredẽ habere, qui eius perſonã repreſentet, ac integré, & plené teſtatoris voluntatẽ adimpleat, cuius aditio nõ eſt neceſſaria (pro vt de iure) ad confirmationẽ eorum, quæ à teſtatore diſpoſita ſunt, ac in teſtamẽto ſcripta reperiuntur.

Secundò poſſunt intelligi † verba de iure publico, quod in cõſtitutionibus, cæterisq; eorundẽ principũ placitis cõſiſtit, quibus tãquam regulis, iuris, à ſe cõditi, nõ eſt mirum quod nõ ſit aſtrictus; cum, vt Rex noſter Petrus 2. dicebat, *b* nulli liceat ſibi legẽ imponere, à qua recedere nequeat, ſi vrgens immineat neceſſitas. 67

Tertió poteſt ſumi ius publicũ, pro † poteſtate publica, ſeu imperio magiſtratuũ, *c* vt ſit ſenſus, nõ eſſe vllam poteſtatẽ, ſeu imperiũ ad cogendum Principẽ: ad obſeruationẽ iuris, à ſe cõditi, niſi volũtariè, alicuius inferioris poteſtati, iuriſdictionẽ ei tribuẽs, ſe ſubmiſſerit: *d* quia tũc eius tenebitur ſentẽtiæ ſtare: ſicut enim in principatu (vt ſupra diximus) beatiſſimum eſt à nemine cogi, ita miſerrimum à nullo ſuaderi. 68

X obſerua. item de foro hæres. tit. de teſta. Molina verb hęres, verſ primo.
Y in l hæreditas, § 1. ff de petitio. hæred. l. pecuniæ, § hæreditas, ff. de verb. ſign.
Z l. Iulianus, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.
A obſerua. penul. titu. de donatio. Molij. verb donatio, verſ. donationẽ generalẽ; Salicet in l. fin. nu. 6. in fin. & n. 7 C. de pactis, Ange. in l. ſtipulatio hoc modo, n. 4. de verb. oblig. Guid. Pap. ſingulari 844. Vaſqui. cõtrouerſ. vſu frequentium, c. 6 2. n. 2. Corraſ. miſcelan. lib. 6. c. 17. quorum ſententia in regno recepta eſt.
B in for. vni in princ. tit. de augmẽ. & condi. monetæ
C l. poteſtatis 215. & ibi Alciat. & Rebuf. de verb. ſign l. 3. l. eũ qui, 13. ff. de iuriſd. om. iud. l. 3. ff. ne vis fiat ei, l. 1. ff. ad l. Iul. maieſta l. 1. ff. quodquiſq; iur.
D l. eſt receptum, & ibi DD. ff de iuriſd. om iudi. Ioann. Igne. in l. donationes quas parentes. n. 5. C. de donatio. inter vir. & vxor. Molij. in repor. ver. Rex, verſ Dominus Rex ſi litigat, fol. 294. colu. 4. & ibi Portoles num. 274.

§. Vigeſimus quartus.

Ius regium an ſit ſeparabile à regia corona; & conſideratur reſpectu dominij, & iuriſdictionis.

SVMMARIVM.

Maioria in Principe conſideratur reſpectu iuriſdictionis ſupremæ, & vniuerſalis dominij, 1.
Dominium quot modis ſumatur, 2. & 15.
Territoriũ quot modis ſumatur, & vnde dicatur, 3. & 15.
Iuriſdictio paſsiue adhæret territorio, 4.
Iuriſdictio vniuerſalis non poteſt eſſe ſine territorio. ſed bene in certas perſonas, 5.
Territoriũ vnde dicatur, & an idẽ ſit regio, 6
Roma in quatuordecim regiones diſtributa, 7.
Capitũ inſidiæ, ſeu vulgò, Cap de guaytas, & Supraiunctariorũ munus, à Romanis ortũ, 8
Çalmerina, & alij officiales regij, baculũ cur in ſignũ iuriſdictionis, more Romanorũ ferãt, 9.
Aragonia, Caſtella, Nauarra, Cathalonia, Valentia, Luſitania, ſunt magnæ regiones, ſub maxima comprehenſæ, 10.

Ciuita-

§. Vigesimus quartus.

NVNC post explicatas absolutæ potestatis diffinitionis partes, venit successiuè disputandum, an talis absoluta, & suprema potestas, iusque regiũ, quod nostri Maioriam vocãt, sit separabilis à Regia corona? Ita vt possit esse aliquod castrum, vel homines intra regni territorium, & fines, qui regi non subsint, nec eum in superiorem recognoscant? Pro cuius difficultatis resolutio-
1 ne, duo sunt premitẽda. Primò, quod hęc † suprema potestas potest cõsiderari dupliciter; vno modo respectu iurisdictionis supremę, ex qua, & ad quã omnes alię regni iurisdictiones affluũt, & refluũt, A sicut radij solis à sole, & aqua à mari: quo respectu plures parit effect', de quibus

A Bald. in cap. 1. quis dicatur Dux, & in cap. 1 de allodiis, Vancius de nullita. ex deffectu iurisdict. num. 10. Couartu. practi. cap. 1. num. 2. & 9. Petra de fideicommiss. quæst. 15 à nu. 555. Menochi. lib. 2 præsumptio. 14. Teninus cautela 129. num. 18. Vasq. de iur. emphiteo. quęstio. 8. n. 21. & 29. Garcia de expensis c. 12. nu 56 & seq. Pegue. q. crimina. 36. à n. 1. Celsus Hugo consil. 60. n. 8. Dida. Perez in l. 4 tit. 1, glo. 1 lib. 2. Ordinam. Azeue. nouæ Recopil. lib. 4. tit. 1. l. 1. n. 7. & 8 Ias. in § item Seruiana. nume. 132. Institu. de actio. Anib. in c. 1. prætor. glos. 1. n. Auen. n. 1. 2. Bobadilla lib. 2. c. 16. n. 76. ad fin. B. Burgos de Paz in procem. ll Tauri, n. 294 & seq. & Lodou. Martinez in responso pro regno, a num. 224. Molina in reporto. verb. Perhorrescentia, vers. Perhorrescentia an possit prouideri.

quib' infra agemus. Alio modo cõsiderari valet, respectu alti, supremi, & vniuersalis dominij: quo etiã modo cõsiderata aliquos producit effectus, de quibus infra. Nam verbum, Dominium, † est analogum, cõprehendit nãq; 2
sub se dominiũ directum, & vtile: *b* Rursus, dominiũ directum, aliud est vniuersitatis, quod d upliciter conside rari valet, *c* vel respectu vniuersitatis maioris, vt putà regni; vel respectu vniuersitatis minoris, & inferioris, vt putà castri, vel oppidi: Aliud deniq ue est dominiũ particulare singularum rerum.

His positis, secundó præmittendum est, † quod ter- 3
ritorium dupliciter sumitur, primó impropriè, pro iure terrendi, & iurisdictione, *d* quo sensu districtus, & territoriũ pro eodem accipiũtur, & nomina sinonyma sunt, distinctamq; habent rationẽ à causa dominij; *e* quo respectu regio parua, cuiuslibet ciuitatis appellatur territoriũ, seu districtus, cui passiué † adhæret iurisdictio *f*, 4
estq; ius in personis residens tanquam in subiecto animato, respectu territorij, quoad exercitiũ in eo, tãquam in subiecto inanimato, sicut seruitus est in fundo seruiente, vel dominante, *g* ita vt ab eo diuelli non possit. Ita iurisdictio † vniuersalis sine territorio esse nõ potest *h*, 5
certarum verò personarum, *i* benè potest esse sine territorio, quod ita appellatur, † quia intra eius fines, magis- 6
tratibus ius dicendi, coercendiq́ue potestas, est tributa: vt regio Cæsaraugustana, vel Olcensis, quę in singulas parrochias, vicos, municipia, & colonias subdiuiditur, vt I. C. *k* dicebat, vrbem Romanam † in qua- 7
tuordecim regiones fuisse distinctam, singulisque binis vnam cohortem, cui tribunus præerat, & omnibus Præfectus vigil. Cuius exemplo, in nostra Cęsaraugustana ciuitate † tribuni quidam plebeij fuerunt institu- 8
ti, quos vulgus *Cap de guaytas* appellat; Latini autem, Capita insidię, dixere: quia his, qui per singulas nostrę ciuitatis regiones, se u parrochias excubias fa ciendo, & vrbem pererrãdo, latronibus, cęterisq; improbis, & facinorosis hominibus, noctu insidiabantur pręerãt: quibus omnib' pręfectus vigil: qui materna lingua ab Ara-

B obseruan. ssé nobiliũ, s ibi, Ta directorũ, quà vti liũ, tir de for. comperé.
C Couar. reg. peccatũ, 2. p. §. 4. n 8. Leonar. Lesius de iust & iur. lib. 2. c. 3. dubita. 1.
D c. 2. in fin. de cõstitu. in 6. Clemé. ne Romani. §. sane, & ibi glo. & Cardi. q 4 de electio. l. fin. ff. de iurisdic. om iudi. Ioann. Andr. in c. cũ cõtingat, de for. cõpe. Caballi. millelo. 507.
E l. pupillus, §. territoriũ ff. de verb. sign. Mago. decis. 56. n. 28. Bern. Diaz regu. 50. Caualli. millelo. 42 n. 1. & 2. Caue. decis. 10. n. 1 Feli. in c. Rodulphus de rescrip. & Bart. in l. 1. infin ff. de iurisd. Paul. cõs. 56 li. 2 Baptista Aymo. in tract. de Allubion. lib. 2. ca. 6. n. 10.
F l. more, & Bart. in l 2. nume. 15. & 16. ff de iurisdi. om. iud. Petra de potesta. Princ. c. 18. speciali 394 n. 13 & 14. p. 242. d §. territorium, Alex. Raudé. de cis. Pisana 44. n. 5.
G Boer. decis. 227 n. 5. 7 & 9. Hieroni. de Mõte de finibus, c. 13. n. 18. & 39. & c. 77. nu. 1. Bald. in c. 1. col 2. de allodiis, & in l. 3 § in initio. per text ibi, iũcta l. fin. ff de offic. præfecti vrbis, Lodolph. Schrade. trac. feudal. tom. 2. p. 10 sectio. 3. num. 178. & seq.
H Alex. cons. 55. n. 2. & 5 & 19. vol 4. l fin. C. vbi & apud quem In integ. resti.
I glo. in Authẽtica, habita, C. ne filius pro patre, vbi Doctores.
k l. 3. ff. de offic. Præfect vigil. Ioann. Rosini. de antiquit. Rom. lib. 1. cap. 32. Guidus Panciro-lus in vtraq; noticia, li. 3. cap. 27. fol. 19 colum. 1. & lib. 2. c. 6. fol. 120. colu. 2. Petrus Gregorius sintagma. iur. lib. 47. cap. 35. Polidorus Ripa de noctur. tempo. cap. 47. & 48.

Arabibus, qui hanc ciuitatem diu vsurpatã tenuerũt, *Çabalmetina* l vocatus, quem nostri *Çalmetinã* † appellãt. Hi vero qui per regiones regni distributi huic muneri incumbunt, Supraiunctarij, appellantur, m & D. Regi, ac Iustitię Aragonum subsunt: qui omnes pro insignijs suorum officiorum, virgam, seu baculum, qui signũ iurisdictionis est, Romanorum more ferunt. n Est pręterea magna regio, plurium ciuitatum, municipiorũ, & cõmunitatũ, quæ sub vno prǽside gubernatur, eisdemque legibus regitur, vt Aragonia, in qua vltra tres plurium

10 † oppidorũ, seu vicorum, qui vulgo *Aldeas* appellantur, cõmunitates, & plurimas Villas regias, Ecclesiæ, Ordinum, & religionum sunt decem ciuitates, 1 * & plura alia oppida, quæ ascendunt ad numerum 1432. * 2 & plures Magnates, 3 * ac Illustrissimi Barones regni, ac cum sex suffraganeis 4 * Episcopis; vnus Archiepiscopus Cęsaraugustanus, qui est hodie electus D. PETRVS Gonçalez de Mendoça, cuius aduẽtus ab omnibus maximo cum desiderio expectatur, cum in eo norę sint animi virtutes, ingenij acumen, vitæ sanctitas, & sanguinis nobilitas. Etenim, vt inquit Claudianus: *

> *Quod si nobilitas cunctis exordia pandit*
> *Laudibus, atque omnes redeunt in semina causæ,*
> *Quis venerabilior sanguis? quæ maior origo?*

Castella, quæ nouã, & veterẽ comprehendit; sub noua intelligas etiã prouinciã Bethicã, quæ à Vãdalis, *Andalucia*, appellatur; & sub veteri, regnũ Legionis, & Gallecię, in qua sũt quinq; Archiepiscopi, scilicet Toletanus, qui vltra Hispaniarũ primatũ, habet sub se sex Episcopos suffraganeos; Cõpostellanus quatuordecim; Hispalensis tres; Burgensis duos, scilicet Calaguritanũ, & Pãpilonẽsem, qui á nostri Archiepiscopi Cæsaraugustani superioritate, Sedis Apostolicæ authoritate, nostris tẽporibus fuerũt separati, & sub Archiepiscopo Burgensi cõstituti; ac deniq; Granatẽsis, qui duos habet sub se Episcopos suffraganeos. Vltra quæ in temporalibus habet plurimos Magnates, Duces, Marchiones, & Comites. Nauarra, quæ habet Episcopũ Pãpilonẽsem, & duos Marchiones & duos Comites. Cathalonia cũ septẽ suffraganeis Episcopis

l Hiero. de Blancas in [illegible] mentarijs Aragonẽ. [illegible] tit. de Mauris Cęsaraug pul[illegible] [illegible] 131. in princip.

M Zurita lib. 4. annal capi. 108, & tom 4. lib. 20. c. 72 p 55 1. colu. 4. in fin. vers estaua desde los tie[illegible] N [illegible] in sua pol[illegible] li[illegible] 3. c [illegible] n 81 & seq. & ibi [illegible] B Fontan. de pact. dotali[illegible] cla[illegible] 4 glo. 10. p. 2 nu. 95 & 9[illegible] p[illegible] 70. Aufẽd. de exequen. mand. 2. p. c. 2 per tot. [illegible] Zechi de Principe, lib. 1. c. 2 n 12. v[illegible] Baculus, p. 36.

1 * Cæsaraugusta apud principale celsitudinis Regũ Aragonũ. O[illegible], Iacca, T[illegible] ona, Bilbilis, seu Calatayud, Sancta Maria de Albarracin, Turoliũ, Daroca, Burgia, & Balbastro.

2 * Vidi in registris cancellariarum anni [illegible] 495, tẽpore Regis Ferdinandi Secundi.

3 * Dux de Ixar, à quo nomen familiæ. Comes de Luna, locu Com[illegible] Ri[illegible] Regij feudi, quod pacto ad regiam corona[illegible] deuolutũ, Aragon. Comes de Aranda, Vizc[illegible]. C[illegible]mes Ficlæ, [illegible], Comes Moratæ Luna, Comes de Sastago, A[illegible]on Comes Fo[illegible] [illegible] Heredia, Comes de Pl[illegible]en[illegible], anuç[illegible] omes de Belchi[illegible] e, [illegible] Marchio de [illegible]landa, A[illegible] Marchio d[illegible] Ariza [illegible] fox.

4 * Oscẽ[illegible] cuius sedes vacat [illegible] D. Berẽgarij de Bardax[illegible]. T[illegible]onẽsis D. Martinus Ter[illegible]r. B[illegible] Bilbilitẽ[illegible] D I[illegible]ãnes Moria de Salazar. Turolẽsis D. Thomas Cortes Albarracinẽsis D. Matthæus Durã. Iaccẽsis electus D. Philippus de Guima[illegible]ã.

* in laudẽ Serenæ, p. 274

 copis

copis,vnũ habens Archiepiſcopũ Tarraconenſem, o D.Ioãnem de Mõcada ex clariſſima familia ortũ,& cãdore animi,ac ſcientia ornatũ, qui, vt inquit Garſias Loiſa Archiepiſcopus Toletanus p de primatu olim cum Toletano contendit: vnum Ducem, duos Marchiones,& vltra ſex Comites. Valentia cum quatuor ſuffraganeis Epiſcopis vnum habens Archiepiſcopum, D.Iſidorum de Aliaga, ſanctitate, virtuteque maxima ornatum, ac in ſacræ ſcientiæ doctrina peritiſſimum,noſtræ patriæ Cæſarauguſtanæ,à qua eſt oriundus,maximũ honoris,& gloriæ(quod talem filiũ habuerit)incremẽtum tribuẽtem: duos Duces, ſex Marchiones,& vltra alios ſex Comites. Luſitania habens tres Archiepiſcopos,Vlyſipouenſem,Eborenſem,& Bracharenſem,cum aliquibus ſuffraganeis: tres Duces,& aliquos Marchiones,& Comites. Maxima autem regio † plures,ac diuerſas,magnas regiones comprehendit intra ſuos fines,& territoriũ,vt Hiſpania,intra quam ſunt magnæ regiones , ſupra numeratæ, q quæ Pyrineis montibus circumſcribitur,ac Herculeis columnis(vltra quas noſtri Reges ſuum extenderũt imperiũ,)limitatur,ac ſub vno catholico,ac domino noſtro Rege Philippo gubernatur,& regitur:quę tamen, ſub maioribus regionibus comprehenduntur , vt ſunt Europa, Aſia,vel Africa. Ex quibus omnibus,licet parua,& magna regio † ſemper ab vno capite regãtur, indeque propriè regiones appellatæ, tamen maximę, & maiores non ſemper,nec neceſſario,ſed ex accidẽti, vni capiti ſubſunt,ac in vnum Regem peruenerũt, licet aliquæ ipſarum, † ita perpetuo ſint vnitę, r vt nulla ratione,ab vna corona,& capite ſupremo ſegregari,& ſeparari,ac diuidi valeant:vt Cathalunia,& Valentia,necnõ Sicilia,Inſulę Baleares,ac regnum Sardiniæ,à regia Aragonum corona. Nauarra,& Granata à regno Caſtellæ: necnon Caſtella à regno Legionis. 11 12 13

Secundo ſumitur territorium, † pro vniuerſitate agrorum,intra fines alicuius regionis conſtitutorũ. ſ Ideo territorium appellatum, t quod ab eo territos hoſtes fugaſſent,hi,qui patrio ſolo relicto,vel vi,vel ſponte nouas ſedes quęrerẽt:& hoc fundis ſtatuitur,fundique regionibus diuiduntur : quo ſenſu , territorium cauſam dominij reſpicit, quod aliud † appellatur v altum, aliud baſſum: rurſus aliud iuriſdictionis,aliud verum pertinentium ad communitatem iure vniuerſitatis,&aliud particulare ſingulorũ: & hinc eſt, x quod duo poſſunt habere 14 15

O Fontanella de pactis dotalibus, clauſu. 4.gloſſa 11.n.16.
P in collect.Conciliorũ Hiſpaniæ ad concilium apud Lucum habitum. pa gi.15 8.in fin.Zurita lib.1. annal c.28.
Q Garſias Loaiſa late & eleganter referens in notis ad prædictum concilium apud Lucum,Padilla in hiſtoria eccleſiaſtica Hiſpanię.1.p centu.4 capi.46.quinque ſedes Metropolitanas antiquas, & earum ſufraganeos refert.
R Marta de iuriſdict.1.p. c 25.n.26.
S l.3. C.commun. diuidun.
T Baptiſta Aymo.de Alluuion.lib.2 cap. 7. nume.9.
V Sayrus in claui regia l b.9.c.2.n.7.& 8.
X Bart.in l. S.per hæc, ff.de reivendicatio & ſacit tex.in l 3. cod.titu.& in l.1 vbi gloſ ff.de bonorum poſſeſsio.

habere dominium directum alter in vniuerso, alter in singularibus locis, nec inconuenit, quod Dominus Rex habeat altum, & supremum dominium totius Regni, respectu vniuersitatis maioris, & magnæ regionis, z (& hoc dicitur dominium maius,) & quod Barones, respectu suorum castrorum, sint quoque domini allodiales, liberi, & absoluti, cum respectu vniuersitatis agrorum, intra fines alicuius magnæ regionis constitutorum, qui singulis hominibus, illic inhabitantibus, sunt distributi, possit dominium penes priuatum, vno ex duobus modis existere, aut iure feudi, & tunc dominium directum vniuersi est penes Regem infeudantem, z, & dominium vtile maius penes Baronem, cui tale castrum est datum in feudum, singulorum vero agrorum dominium directum, penes vniuscuiusquè eorum legitimos possessores, absq; eo quod in singulis rebus alium dominum, vtilé, vel directum agnoscant. Atquè ita intelligendi sunt nostri Doctores, dicentes, quod feuda, in Regno Apuliæ existentia, sint de directo dominio Regis, licet ipsa maior vniuersitas, idest, totum Regnum sit feudale Ecclesiæ: Vnde si Barones acceperunt castra à Rege iure allodij, tunc, licet sub eius suprema iurisdictione, & Maiestate Regia sint, tamen illorum dominiũ directum maius, respectu vniuersitatis, habebũt Barones qui illa possident:

16 cum longe diuersum † sit, habere dominium terrarum, & habere earum iurisdictionem, quia dominium nihil commune habet cum iurisdictione, a licet Couarruuias b dominium iurisdictionis appellet, quod diuersum est ab eius exercitio: c quo casu eius vassalli, in tali castro habitantes, habebunt dominium vtile, respectu vniuersi, sed directum minus, singulorum agrorum, qui ab eis possidentur, nisi tales agros acceperint a Baronibus in emphiteusim, aut censum; quo casu tantum dominium vtile illorũ habebunt.

His præmissis dicendum est, quod si primo modo sumatur maioria, † ac

17 suprema potestas, siue loquamur in supremo Principe Ecclesiastico, cuius territorium, quo ad Ecclesiastica, & spiritualia, ad totum terratum orbem extenditur, quia est Vicarius Dei in terris, & ideo, sicut Dei potestatem nemo potest effugere, ita nec eius Vicarij, nec vlla præscriptio, vel remissio operari poterit, vt quis, quoad Ecclesiastica, & spiritualia, in finem super-

natura-

Y Alexand. cons. num. 40. vol. 5 Surd. decil. 2 8 nu. & 4.

Z Bald. in l. 1. nu. . C. vn de legitim. & Surd. vbi proxime. num. 19. 20. & 22. Baldas Perusia, de renouatio. emphiteo. quæst. 13. num. 30 Guido, decis. 51 glo. & Bart. in prohem. digestor. Alexan. côsil. 6 num. 7. vol. 1, Roland. cons. 88. num. 7 volu. Nata cons. 636. nu 42 & 640. num. 7. Aymo. cons. 896. num. 13. Surd. d. deci. 288. num. 19. & seq.

A Oldrad. cons. 176. Bal. in l a procuratore, C mãdat & in rubr. de rerum diui. col. 3 vers. sed non ne albeus, & consil. 138. & 293. & 322. volu. 4. Deci. cons. 423. num. 9. Burgos de Paz in prohe. ll. Tau. numer. 59. facit tex. in §. Item si quis, vbi not. Bald. col fi. tit. quib. mod. feud amitte.

B In d. reg. peccatum, 2. p §. 9. nu

C Ant. Fern. Dec. & al. in cap prudentiæ, de offi. delega.

[illegible] Rom. Pontifici [illegible] subsit; [illegible] nec ip[illegible] Roman. Pontifex ius hoc supe[illegible] sibi vlla [illegible] tollere valet. e In supremis Principibus secula- 18
ribus, f quorum territorium, Regnorum suorum finibus [illegible]netur, quoad temporalia idem dicendum est, vt [illegible] suprema potestas, & maioria (quæ [illegible] sub[illegible] & essentialis est maiestatis Regiæ) separari nequeat, [illegible] sit impossibile, aliquem esse in Regno, & de Regno, exceptum, vel exemptum ab hac potestate, quia lex Regia contradicit, g & ipsa natura docuit, h in qualibet bene instituta repub. vnum tantum debere esse caput, quod membra sequantur, & cui obediant. Hinc fit, quod cum hoc ius Regium sit inabdicabile à Rege, licet ipse concesserit alicui castrum, sub quacunque latissima forma, etiam si asserat, in eum transferre omnem suam potestatem, iurisdictionem, & Regalia, & merum, & mixtum imperium, & quodcumque aliud ius, quod ipse in tali castro habet, vel habere potest, adhuc non censebitur concessisse, (etiam si talem concessionem iuramento confirmasset) i hoc ius Regium supremum, quod, vt dixi, à Regia Corona est insepara-

D [illegible] tice [illegible] A [illegible] & al[illegible] [illegible] n[illegible] s An[illegible] c[illegible] [illegible] n. 3. Pete[illegible] leg. fisci. lib. [illegible] ui iura fiscal. à ha[illegible] 32 & 59. [illegible] in templ. omn. iu[illegible] c. lib. 2. cap. 1. § 1. vers. pa[illegible] u[illegible] Bellug. in specul. rub. 22 §. & quia, nu. 35. 24. 55 & 61.

E Felin. in cap. nouit. nu. 8. de iudic. Re[illegible] cons. 8. pag. 7 vers. alias sequeretur.

F Bart. in l. hostes, ff. de captiu. Angel in l. 2. C. commun. de vsucapio. Aymon vbi supra, num. 72. pag. 213. Mencha. vbi supra num. 7 & lib. 1 cap. 2 num. 14. Purpurat. in l. 1. nu. 40 ff. de offic. eius, & in l. imperium, num. 397. ff. de iurisdict. omn. iudic. Balbus in tracta. de præscrip. 2 par. 5. p. princip. q. 3. Iacobus Cancer. varia. resol. 2. par. cap. 21 à num. 109. cum seq. Couarru. in reg. possessor 2. p. § 1 nu. 8. Beci cons. 15. Afflict. in constitu. Nepolit. in prælud. q. [illegible] 24 num 9 & lib. 1 rub. 4 num 19 & 22. Bellug. in specul. rub. 1. nu 9. vbi eius [illegible] verb. Imperium à se abdicare. & rub. 13 § dicamus, in princip. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1 § 4. vers. primo itaque, num. 9. & 10. Pirrhus in consuetu. Aurelien. de præscrip. cap. 4 Auenda. cap. 5. Prætor. num. [illegible] Auila in cap. 1. Prætor. glos. 1. num. 3. Didac. Perez in l. 5. [illegible] 4 lib. 1. ordina. colu. 86 Villalobos in [illegible] antinom. lit. P. num. 29 Gregor. Lopez glos. le embargassen, in l. 2. tit. [illegible] 3. partit. 2. Azebed. in l. 5. tit. [illegible] lib. 4. recopil. Bouadil. in sua polit. lib. 2. cap. 16. num. 20. 87 & 218. iunctis allegatis per eum in schol. E. F. G. Beroi cons. 74. num. 46. vol. 3. Natta cons. 614. num. 12. Surdus cons. 210. num. 55 Cabedo decis. 12 num. 1. & 2. & facit d. l. 9 tit. 3. part. 2. & in argumentum cap. dudum, de præbend. in 6. & cap. [illegible] tera, de spretman. Marta de iurisdict. [illegible] par. cap. 50. num. 20.

G Abb. in cap. cum non liceat, num. 2. & 13. de præscrip. Roman. cons. 371 num 6 Alexand. in l. more, [illegible] 3. de acquir. hæred. Decius cons. [illegible] 07. num 9 Socin. de commun. cons. 275. num 5. in 2. [illegible] imperium num. 169. glos. & DD. in cap. cum inter. de consue. [illegible] Azebedo in [illegible] 5 l. [illegible] Alexand. in l. filio quem pater, num 7 de liber. & posthu. Iass. in prælud. feudor. num 7[illegible] Men[illegible] [illegible] num 7 Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 5 num. 145. Valançuela in [illegible] [illegible]us Ducem & Senatum Venetor. 6. par. nu. [illegible] 5. pag. 358. Zeballos commu. opinionum, q. 4[illegible] 6. [illegible] 210. num. 5

H [illegible] in [illegible] 2[illegible]

I [illegible] Bellug. rub. 9. §. 1. B. verb. alienationis, cap. intellecto, & ibi DD. com[illegible] le [illegible] §[illegible] num. 5 ff. quod vi aut clam. Felin. in cap. [illegible] num. 5. de pr[illegible] [illegible] 12 [illegible] um. 1. [illegible] Roland. cons. 3. num. 109. & cons. 42. num. [illegible] [illegible] num. 81. vsque ad num. 120. quindecim regu[illegible] [illegible]

K Fa-

parabile, k & à Rege vllo modo alienari nequit, quia lex à principio resistit tali contractui, circa translationem Maioricæ, & ideo etiam iuramentū adiectum l præsumitur per fallacias extortum; nequè etiam regalia illa maiora, in signum supremę potestatis, eidem competentia, quæ lege Regia, in Regni erectione ad se, & maiores suos fuerunt translata, quæ, iura maiestatis propria, nuncupantur: ex eo quod in eis potissimum suprema potestas, & dignitas Principis relucet, personęquè Principis, eiusquè ossibus adherent, & tanquam personalissima, eius coronæ sunt annexa; m de quibus potest dici, quod Papinianus, n aliud agens, dicebat, merum Imperium, quod lege, (intelligo Regia, per Anthonomasiam) datur, non posse transire, quia reseruata in signum supremæ potestatis non transeunt nisi dicatur, o & addit, sed Paulus notat Imperium, quod iurisdictioni cohæret transire, hoc est, quæ iure Magistratus competunt, etiam si meri Imperij sint, alteri mandari possunt, quoad exercitium, cum in iurisdictione nō solum insit notio, p hoc est, causæ cognitio, sed etiam Imperium, hoc est, iuris executio, per se, vel per alios, eius nomine facienda: quæ licet Magistratus, qui legibus subsunt, alteri mandari nequeant, lege prohibente, q tamen Princeps, legibus solutus, illa alteri mandare potest, r nihil de sua maiestate diminuendo, à se abdicando, & in alium quemquam transferendo: sed semper, quan-

k Facit l. legatus, ff. de offic. Præsidis. Luc. de Pen. in l. contra publicam, C. de re militari, lib. 12. & in l. in sacris, col. 3. C. de proxim. sacro. scrin. Osas. decis. 101. num 15. Afflictis in tit. quæ sint regal. num. 68. Anto. Sola in cōstitu. Sabaud. tom. 1. tit. de indulgentijs decreto indulgentiam, glo. vna, n. 8. Conrad. in templ. omn. iud. lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. secundo, num. 6. ibi. Item ea potestas, Iacob. in sua inuestitura, ver. de castro. nu. 6. Laudens. de Principe, nu. seu quæst. 115. vol. 22. tract. Socin. Iun cons. 98. num. 31. vol. 3. Bossius de regalib. num. 55. Natta cons. 487. nu. 31. Roland. cons. 1. nu. 144. & cons. 2. num 95. vol. 5. & cons. 4. num. 46. volu 3. Riminal. cons. 601 num 92. & 93. Alberic. in l. fin. num 7. 11. & 12 C. de iurisd. om. iudic. Surdus cons 47. n. 38. & cons 152. num. 36. & cons. 210. nu 23. 51. & 55. & cons. 275. num. 5 & seq. & cons. 311. num 40. Natta cons. 179. num. 10. Couar. in pract. q. 4. nu. 1. & 3. Bald. cons. 333. nu. 5. iu 1. & in authenti. quas actiones, num. 14. vers. ex his apparet, C. de sacro. sanct. Eccle. Ayala de iur. & disciplin. milita. lib. 1. cap. 6. num. 9. & 10. Sanfencrin. in d. l. Imperium, num. 34. & 35. Farinac. cons. 3. num. 6. Ias cons. 123. in fin. volum. 1 Petr. Gregor. in tract. de appellatio. lib. 4. cap. 3. num 8. Rebuf. de appellatio. art. 1. glos. 1. nu. 9. & seq. Balbus de præscrip. 2 par. 5. par principal. q. 2. num. 5. Maurus Burgius de modo proceden. ex abrupto cas. 69. nu. 3. Sixtinus in tract. de regalib. lib. 1. cap. 5. num 3. & seq. & num. 75 & 81. Cabedo decis. 38. num. 2. & seq. & decis. 40. per tot. & decis. 41. num. 5. p. 2. Valascus de iur. emphiteo. q. 8. num. 35. & q. 9 Late Seraphinus de priuilegijs iuramenti priuil g 75. num. 45. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. num. 74. Rosental de feudis, cap. 5 conclus. 10. & cap. 9. conclu 48. num 11. Bardellonus cons. 5. num. 7. Ioan. Francis. à Ponte cons. 1. nu. 18. P. Molina de iurisdictione, tract. 5. disp. 6. nu. 3

L Bursatus cons. 82. num. 18. Carolus Bardelonus cons. 15. nu 22. & seq. 28. vol. 1.

M Zeballos, commun. opin q 46. num 7. Paris de Puteo de sindicatu. tit. de excessib. Baron. cap. 1. nu. 12. & 13. Regnet. Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 2 & c. 5. nu. 81. & 84. Menoch. cons. 604 nu. 15. Bellug. in specul. rub. 9. nu. 31. Enricus Rosental. com. 1. de controuer. feudalib. cap 5. conclu. 2. & seq. conclus. 13. nu. 10. & conclus. 14. nu. 3. cum seq. Gutier. lib 7 pract. quæst. q. 5. nu. 14. cum seq.

N l. 1. §. qui mandatam, ff. de offic. eius. O Roland. cons. 75. nu. 2, vol. 3. Siluan. cons. 45. nu. 46. Gramat. cons. 6. nu. 9. Ruin. cons. 104 nu. 13. vol. 3. Franchis decis 275. num. 5. & 8 & alij relati á Mauro Burgio. de modo proceden. ex abrupto, q. 53. n. 4. P l. 5. ff. de sent. & de re iud. l. notionē. 99. ff. de verb. sig. Q l. solent, ff de offic. Proconsul. l. nemo potest gladij, ff. de reg. iur. R Bart. in l 1. n. 9. Ias. 62 Deci, 83 Curt. Iun. 73. Rimin. Iun. 652. ff. de offic. eius. Ioseph. Gonza. var. quæst. c. 19. n. 5. cum duobus seq. Albert. in d. l. fin. num. 11. C. de iurisdict.

quantumcumquè alteri mandet iuriſdictionem, reſer-
uando penes ſe iuriſdictionem illam ſupremam, de qua
dicebat Bald. ſ quod non eſt in marſupio Principis, nec
poteſt habere vrbem venalem, & ſibi parem in Regno
creare, t atquè ita, reſpectu vniuerſi, † ſuprema iuriſdi- 19
ctio, & obedientia à priuato præſcribi nequeunt, etiam
præſcriptione immemoriali, u (licet non deſint contra
rium ſentientes, x) quia nec capax eſt, vt hæc ab eo poſ
ſideri valeant, & ſi aliquis illa poſſideret ſemper dicere-
tur eſſe in mala fide, quia lex reſiſtit, & quando ius reſi-
ſtit poteſt ſemper allegari mala fides aduerſus tempus
vt cumquè longiſſimum. y Imo cum Regnum ſit indi-
uiſibile, z nec priuilegio, nec pacto, ab ipſomet Princi-
pe ſupremo cum ſubdito inito, poterunt hæc transfer-
ri, priuatiue ad Principem, in derogationem ſuæ ſupe-
rioritatis, & auctoritatis Monarchicę pręiudiciũ: licet iu
riſdictionem inferiorem, non ſit inconueniens, aliquan-
do priuatiue ita transferri, vt ad eum amplius per ap-
pellationem, vel recurſum non refluat, a tamen ea, quæ
ad decorem dignitatis Regiæ ſunt neceſſaria, vt ſupre-
ma iuriſdictio, & obedientia, priuatiue, transferri ne-
queunt.

S In cap. intellecto. nu. 2. de iureiurand. & in l. 1. n. 6. de offic. præfec. vrbi, & in l. 1. nu. 22. C. de ſeruitu. & aqua, & conſ. 326. in 1. Afflict. in cap. 1. §. ſi quis feudum, num. 16. tit. quib. mod. feud. amittat. Natta conſ. 402. nu 20 & conſ. 636. n. 51. 52. 167. 169. & ſeq. & conſ. 640. num. 43. Auiles in cap. 2. Prætor. gloſ. 1. nu. 3. Bellug. in ſpecul. rub. 1. nu. 9. & ibi Camillus verb. Imperium & rub. 23 §. dicamus, nu. 2. & verſ. ſed pone, nu. 12. Xuarez allegat. 9. num. 7. Angel. in l. prohibere, §. ſed ſi permiſſerit, nu. 2. ff. quod vi aut clam. Albaro tus in tit. de pace iuram. firman. §. ad hæc, num. 2. Peregrin. de iur. fiſc. lib. 2 tit. 3. habentes iura fiſci, an poſsint, nu. 71. Loaiza in reſpon. pro oppido de Mula, in 1. fundamen. pro parte dicti oppidi, nu. 5. fol. 18. & in reſpunſio. ad illud, pag 236.

T Beroi. conſ. 74 nu. 16. vol. 1 & alij relati à Marta de iuriſdict. 4. par. caſu 196. num. 4. Rolan. conſ. 2. num. 144. volu. 2. & conſ. 4. num. 46. volum. 3.

V Cap. cum inter, vbi gloſ. fin. de conſuetu. Azebed. in 4. tit. 15. l. 1. num. 3. DD. communiter in d. l. Imperium, vbi Purpurat. num. 168, & 297. cum ſeq. & in l. 1. num. 40. ff. de offic. eius, Bouadil. in ſua politica, lib. 2. cap. 10. num. 44. & cap. 16. num. 218. Conar. in reg. poſſeſſor, 2. par. §. 3. nu. 2. Deci. conſil. 307. nu. 9 Bald. in prohem. feud. num. 32, Caſaneua in catalog. glor. mun. 5. par. conſiderat. 24. caſu 166. Aymon. de antiquita. 4. p. ſectione materia. num. 2. & ſeq Mencha. controuer. illuſtr. lib. 1. cap. 2. num. 14. Quintana Dueñas de iuriſdict & Imperio, lib. 2. tit. 2. num. 20. & ſeq Leſiua de iuſti. & iur. lib. 2. cap. 6. dubitatione 12. pag. 66. Ennic. Roſenthal. tom. 1. controuer. feudal. cap. 5. concluſ. 16. num. 1. & ibi allegati per eum, lit. A.

X Allegati per Roſenthal. vbi proxime, pag. 124. num. 2. lit. B. & lit. C. pag. 125. elegans conſ. Baldi 439. per tot. vol. 5.

Y Surd. conſ. 125. num. 21. & ſequen. & conſ. 276. num. 18. & ſeq.

Z Bald. in l. hoc amplius, C. de fideiuſſor. Menoch. conſ. 304. num. 10. Beroi. conſ. 74. num. 22. & ſeq. in 1, Rebuf. conſ. 146. verſ. Primo quidem, Fabius Ana. allegatio. 130. nu. 22. & ſeq. Burgius de modo procedẽ ex abrupto, quæſt. 55. num. 2. & ſeq. Beroi. quæſt. 60. num. 8. Surd. conſ. 267. num. 7 & ſeq. Alexand. Raudenſ. reſpon. 1. num 263. & 435. Afflict decis. 124. num. 3. Camerarius lib. 2. deciſ. 54. num. 8. Natta conſ. 487. num. 24. & 30. Bald. in l. 1. §. initio, num. 9. ff. de offic. perfec. vrbi. Alexand. in l. filio quem peter, nu. 25. ff. de liber. & poſthu. Iaſ. in prælud. feud. num. 77. & in l. Imperium, num. 20. & ibi Longobal. nu. 256, ff. de iuriſdict. omn. iud.

A Gutierrez lib. 3. pract. q. 25. num. 10. & 11. Ruinus conſ. 7. nu. 6. vol. 4. Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 40. num. 7. Iaſ. conſ. 161. in princ. vol. 2.

B Thom.

queunt. b Quod si de facto, priuilegio, vel pacto fuerunt translata, poterit illud pactum, seu priuilegium Princeps pro libito reuocare, imo rescindere debebit, c quia cum Regnum sit quodam corpus sphericum, vt significat Corona, & per consequens omnium perfectissimum, deforme redderetur, si ab eo qualibet pars, etiam minima, auferretur, quæ ad decorem dignitatis Regiæ esset necessaria, & esset (vt inquit Baldus) d homicida suæ dignitatis talia concedens. Et ita fuit reuelatũ Beatæ Brigitę, e non licere Regi in præiuditium successoris, Regnum diuidere, nec eius partem notabilem ita alienare, vt successor illam reuocare non possit.

Respectu certę rei, personæ, vel actus, poterunt aliqua Principi reseruata, in signum vniuersalis, & supremæ iurisdictionis, vel ab eo concedi, vel ab inferioribus tempore immemoriali præscribi: f excepta tamen semper superioritate, & obedientia, quę (vt diximus) sua natura inpręscriptibiles sunt; itaquè, eo casu non supremam potestatem, & iurisdictionem ex concessione, vel præscriptione adquiret, sed tantum facultatem, ad actus expediendos, & habendos effectus ex tali potestate resultantes, ab eam radicitus habente communicatã, quasi prima eorum causa penes Principem supremum potentius residead, ac remaneat, ex eaquè, non priuatiuè, sed cumulatiuè, in dubio ad inferiores, in suis locis, seu castris, tanquam ad causas secundas, potestas talia efficiendi emanauerit: g vel supremi Principis concessione,

B Thom. Gramat. vot. 28 Natta cons. 185. & 614. num. 12. & 17. & 636. n. 169. cum duob. seq. Gail. de pace publica, lib. 1. c. 2. à num. 18. Afflict. in pręlud. ad constitu. Neapol. quæst. 24. nu. 9. Rolan. d. cons. 1. nu. 168. & 169 volu. 2 Ioan. Igneus in l. donationes quas Diuus, sub nu 30. & 34. C. de donatio. inter. Oldrad. consil. 232. Alexan. cons. 24. nu. 22. vol 5. Paul. cons. 70. nu. 7. vol. 1. Bouadil plura referens in sua polit. lib. 2. cap. 16. nu. 218. lit. F. G. Bossius in praxi, tit. de crimine lesæ maiest. n. 99 vers. contra &, num. 100. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 26. part 2. glos. non la podrian fazer, & in d. l 22 tit. 13. glos. o le embargassen, part. 2. Innocent. in cap. olim causam, nu. 8. de restit. spoliat. Bald in l. 2. num. 76. circa fin. C. de seruitu. & aqua. Beroi. cons. 74. num. 26. volu. 2. Luys Valle de la Cerda en sus discursos en materia de estado, fol. 33. & 34 Loazes pro oppido de Mula, dubita. 1. fundament. 1. pro Marchione, nu. 17 p. 80. Mising. cent. 5. obseru. 8.

C Rubeus Alex. cons. 50 nu. 6 & 7. Bursat. cons. 131 nu. 91. & Surd. cons. 210. nu. 62. & alij sup. relati.

D In c. licet causam, nu. 7 de probatio Lucas de Pena in l. contra publicam, col. 2. vers. sed pone Rex. C. de re militari, lib. 12. & in l quicumque, C. de omni agro deserto.

E Lib. 4. suarum reuelationum, cap. 2. pag. 205.

F Cap. 1. ibi, nisi quæ specialiter quibusdam conceduntur, tit. quæ sint regalia, Bellog. in spec. rub. 22. §. & quia, nu. 40. & 41. Franch. decis. 125. Cancer. variar. resol. lib. 2. cap. 2. nu. 125. Cabedo decis. 19. nu. 3. p. 2 Peregrin. de iur. fisci, tit. de his qui iura fiscalia habent, nu 100. Caballin. milleloq. 42. nu. 12. & 13. Anto. Oliban. de iur. fisci, c. 6. nu. 14. Conrad. in templ. omn. iudi. lib, 1. c. 15. 4 vers. 1. num. 9. & 10. Guid. Papa, q. 548. Cacherano. cons. 34. nu. 46. Beroi. cons. 136. nu. 9. & seq. vol. 3. Bossius in praxi, tit. de regalijs, nu. 21. Restaur. Castaldus, de Imperatore, q 54 & Corset. de potesta. Regia, q. 101. Port. Impl. cons. 87. num. 6. & & seq. Ias. cons. 10. in fin. vol. 3. Aymon. cons. 135. nu. 3. Natta cons. 179. num. 24 Farinac. cons. 3. nu. 7.

G Surd. cons. 1. num 74. lib. 1. Anto. Scapus de iur. non scripto. lib. 2. cap. 1. Sigismund. Scacia de iudici. c. 66. num. 5. Bald. in l. qui se patris, num. 13 C. vnde liberi, & cons. 326. Rex Romanorum. in fin. lib. 1. Cabedo decis. 13. per tot. 2. par. Signorol. cons. 108. num. 13. Alciat. cons. 103. nu. 6. 9 & 10. vol. 5. Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 53. & seq. cum alijs relatis per Maurum Burgium de modo procedendi ex abrupto, q. 55. nu. 5. & q. 56. num. 3. & 4. & q 72. per tot & Eorric. Rosenthal. controuer. feudal. tom. 1. cap. 5 conclu. 5. num. 1. A. pag 115. & conclus. 15. num. 1. A. pag. 124. & conclus. 18. num. 2. & ibi allegati. B. pag. 126.

H Bart.

ne, & priuilegio, & vsuali consuetudine, spatio tanti tē-
poris, cuius initij memoria non extet, in contrarium
præscripta; sed aliqui, † nec non aliquæ ciuitates, terri- 20
torium liberum, ab omni recognitione superioritatis,
& obedientiæ, vsurparunt, & conseruant, *h* ac tanquam
Vicarij perpetui Imperij, vel alterius Principis supre-
mi (intra quorum magnam regionem, tale eorum terri
torium, ac parua regio constituta, ac sita est) regalia iu-
ra exercent. Non quod ex hoc supremam potestatem
acquisierint, quam Principes magnę regionis domini,
vt supra dictum est à se abdicare non potuerunt, & li-
cet quoad suos subditos illam habere videantur, *i* tamē
cum illam vniuersalem ex qua maiestas oritur non ha-
beant, nō Maiestatis, sed Excellentię, vel Dominationis
titulo decorantur, vel etiam Altitudinis, hi qui Maiesta-
ti proximi sunt, habent tamen supremę potestatis effe-
ctus expediendi facultatem. *k* Nec mirum, cum fons † 21
originarius omnium iurisdictionum sit consuetudo,
easquè posse tribuere, notissimum sit. *l* Et hoc non so-
lum procedit, quoad iurisdictionem ordinariam, sed
etiam

H Bart. in l. 2. num. 1. de iur. fisci, & in l. hostes, in fin. ff. de captiu. Abb. in c. super quibusdam, nu. 2. de verb signi. Bald. cons. 201 in fin. vol. 2. & cons 267. nu. 8. & 9. volu. 1. Bursat. cons. 160. num 61. & cons. 127. num. 25. Balbus de præscrip. 2. p. 3. p princip. q. 6. num. 13. Alex cons. 4. num. 9. vol. 1. Aymon, consil. 155. nu. 2. & 3. Deci. cōsil. 85. nu. 2. Curt. Iun. consil. 158. num. 11. Roland. cons. 89. num. 10. & cons. 91. num. 3. & 4. vol. 2. & cons. 29. nu. 10. vol. 1. Anton. Scapus de iur. nō scripto, lib. 2. cap. 1. n. 7. Gail. lib. 2. pract. obseruat. 31. n. 4. & obser. 57. num. 7. Aymon de antiq. p. 4. vers. materia, nu. 22. Decian. resp. 18. nu. 123. vol. 1. & resp. 41. nu. 103. vol. 2. & resp. 40. nu. 58. vol. 4. Capicius decis. 189. num. 4. Cardin. Tuscus conclu 550. num. 21. & conclus. 671. nu. 3. lit. P. & conclu. 40. n. 27. lit. T. Gabriel. de pręscrip. conclus 1. nu. 25. Menoc. cons. 962. num. 27. Costa de facti scientia, & ignoran. inspectione 72. num. 11. Monald. cons. 117. nu, 18. vol. 1. Mascard. de probatio. conclus 424. num. 40. Peregrin. de iur. fisci. lib. 1 tit. de his qui iur. fiscal. habent, nu 64. lib. 1. & lib. 6. tit. de præscriptio. fisca. num. 14. & seq. Carauita ritu Neapolit. 259. num. 10 cum alijs relatis à Marta de iurisdict. 1. p c. 35. num. 8. & 9. Hortens. Cabalcan de brachio Regio, p. 1. n. 41. Petra de potesta. Princip. cap. 3 q. 4. per tot. & cap. 6. nu. 75. & seq. Mauro Burgi. de modo proceden. ex abrupto. q. 69. nu 6. & à Sixtino de regalib. lib. 1. cap. 4. nu. 73. & seq. & cap. 5. num. 121. & à Rosenthal. controu. feudal. tom. 1. cap. 5. conclus. 13. num. 3. & 8 lit. B. & C. pag. 122. & 123.

I Ias. cons. 235. num 1. lib. 2. & cons. 100. num. 2. lib. 4. & cons. 70. col. 4. lib. 3 Roland. cons. 16. & cons. 29. nu. 24 & 30. & cons. 86. num. 13. lib. 1 & cons. 4. nu. 42. lib. 3. & cons. 1. nu. 49. & de lucro dotis, q. 3. nu. 8 Bald. in l. more, ff. de iurisdict. om. iud. & in l. receptitia, 2. C. de constitota pecunia, & in l. exemplo 7 C de probatio. & cons. 188. nu 6. 2. p. & cons. 234. p. 3. Paul. de Castro cons 34. lib. 2. Alexan. cons. 2. num. 9. vol. 1. & cons. 1 nu. 29. in 5. & cons 12. num 9. in 7. Barbat cons. 34. nu, 62 lib. 2. Cuman. cons. 158 & 172. Socin cons 3. & 66. lib. 3. Curt. Iun. cons. 1. num. 29 & cons. 61. num. 9. & cons. 100 nu. 2. Albert. Brunus cons. 3. num. 7. & cons. 19. num. 4 & cons. 45. num. 18 & 19. Decius in cap. pastoralis in princip. nu. 2. de appellatio. & cons. 291. Calcan. cons. 2. 7. & 26. Ruin. cons. 200. nu. 2. lib. 3. & cons. 130. num. 2. lib. 5. Socin Iunior cons 4. num. 18. & cons. 17. num. 10. & cons. 60 num. 7 & cons. 76. nu. 11 & 14. & cōsil. 92. num. 2 & 7. lib. 4. & cons. 73. num. 4. lib. 1. & cons. 33. nu. 9 & cons. 76. nu. 1. & cons. 93. num. 3 & cons. 98. nu. 1. & 136. nu. 1. lib. 3. Bertrand cons. 360. nu. 4. lib. 1. & 156. lib. 3. Neuizan. cons. 26. nu. 1. Aymon, cons. 115. vol. 2. Curtius Senior consil. 73. nu. 28. Natta cons 487. nu. 9. Roman. cons. 59. n. 7. et ibi additio. Mandos. Cacheran. consi. 155. nu. 1. Bursat. consi. 4. nu. 20. lib. 1. Riminal. cons. 15. nu. 49. et consil. 57. nu. 17. et cons. 68. nu. 18 et 121. n. 2. cum seq. Ascan. Clemens in tract. de patria potest. effectu, 2. n. 41. Casane. in catalog. 5. p. considera. 56. Paul. de Orian in repet. l. 1. nu. 6. ff. de officio eius.

K l. 2. iuncta glos. C. de offic. eius, qui vicem alterius, Peregr. vbi sup. tit. 8. de præscrip. fiscalib. num. 10. post Bald. in authen quas actiones, num. 14. C. de sacrosanct. Eccles.

L Decian. in tract. crimin. lib. 4. cap. 27. num. 6. Aymon. cons. 238. num. 7. Paris. cons. 25. num. 56. vol. 1. Surd. cons. 465. num. 4. Bald. cons. 439. num vol. 3.

etiam quoad imperiosã,altam,&bassã, *m* quæ iurisdictionẽ brachij regij importat, *n* quia habet vim priuilegij,cõcessi à supremo Principe, & cũ eo per omnia adęquatur. Si vero secũdo modo sumatur
22 † territoriũ,supremaq; potestas,bene potest inferiori subdito,priuatoq; competere, intra fines alicuius castri,vel loci,quæ sub Principis supremi magna regione sint cõprehensa;& hoc respectu aliquorũ effectuũ,ex ea resultãtiũ,dũmodo eius supremã iurisdictionẽ agnoscant: nam quãuis Baroniæ sint quędã prouinciolæ, *o* habeantq; sua regimina,&iurisdictionẽ per se,cum tamen eam nõ iure proprio,sed vsurpatam, seu præscriptã habuerint;maioriã,&supremi capitis potestatẽ,quam præscribere nõ potuerũt,tam respectu supremę iurisdictionis,quàm supremi dominij agnoscere tenẽtur,aliàs essent acephali,licet talis eorũ pręscriptione vsurpata potestas,plures maiorę effect' producat,quorũ pręscriptio,vel à Principe supremo facta cõcessio,ita tãquam odiosa,erit restringẽda,vt solũ id cẽseatur pręscriptũ,quod possessum,&solũ id cõcessum,quod priuilegio expressum fuerit:nec ex pręscriptione,seu cõcessione specierũ,seu effectuũ,sumi potest validũ argumentũ, ad pręscriptionẽ,seu cõcessionẽ generis &causę, *p* vtputã,si aliquis ius legitimãdi,aut creãdi notarios pręscripserit,cũ creatio notariorũ sit de regalibus, *q* (prout prę scripserũt *r* Barones,& aliquæ vniuersitates *s* in regno Aragonũ ius creãdi notarios ad cõficiẽdũ instrumẽta intra suũ territoriũ):tamẽ,nõ ex hoc,ad cæterorũ iuriũ regaliũ pręscriptionẽ inferretur,quo sensu aliqui viri doctissimi nostros Barones appellarũt regulos,quẽadmodum Cæsar,qui nobiles Gallorũ,quod in vassallos habe rẽt vitæ,necisq;potestatẽ,eodẽ nomine cõdecorauit, ac in tãtum hoc aliquibus,adulandi gratia,fuit suassum, vt audierint, sibi licere, intra suum minimum territorium, ea omnia, quæ Regi, intra maximum ,ratione supremæ potestatis licent. Quod, quam falsum sit,nemo est qui non videat, cum iura, quæ in Rege regalia sunt ,si ad priuatum peruenniant, iam non possint regalia appellari, aliàs esset maximè monstruosum, in eodem corpore plura capita, atque intra vnam magnam regionem plures supremos Prin-

T cipes

M Cephal.consi 39. nume.12.Monald consi.112 nume.20 & sequen. volu.2.

N Cabalca.de brachio regio,par.1.num.132. Burgius de mo[illegible]o procedendi ex abrupto,q.69.n. 10 & 11.

O l.si eadem, ff.de offic. Assessor.glo. idest in l.fin. C.de præscrip.long.temp. Bald.consi.183.in princ.volum.2. Bellug. in specul. rubr. 21. sed pone nume 36.

P Boer.decis.10.num.12 & 13.Bellug.in specul.rubr.23.§.dicamus, num.6. versic. vnum tamen scias, Regnerus Sixtinus, de regalib.lib.1.cap.5.nu 171 & seq & alij allegati à Rosentha.controuers.feuda.tom.1.cap 5.concl.18 nume. 1. litera A pag. 136

Q Innocent. Imola, & ali[illegible] in capit. cum P. tabe[illegible]io, de fide instrumen: Aymon consil.338. nu 2. Sixtin.de regalib lib.2.cap.15.n.18.& seq. Camill. Borrel.de Regis catholici prestantia,c.50 nu.3.& seq. Al[illegible] consi.95.n.4.volu.1.ob[illegible]eruan. nota quod tres,i[illegible].de for.comp. Mol.verb.Notarius,vers.Nõtariorum creatio.

R for.a la creacion, titu. de tabellion.

S for. item los escriuanos,titu.priuilegium generale. ob[illegible]ruant. item quod dic tit.ibi de scriptoribus, titu. interpre. qualiter,& in quibus:

cipes reperiri: quod enim † Castrensis, t & alij Do- 23
ctores tradunt, de Principe inferiore, habente su-
premam potestatem, & iura imperij, ad magnos Du-
ces, Marchiones, & Comites, qui principes appellantur
u superiorem, de iure, vel de facto non recognoscentes,
aut ad alios, qui etsi recognoscant Pontificem, aut Cæ-
sarem, eorum tamen Vicarij perpetui sunt, referri de-
bet: x quia licet eorum paruum sit territorium, tamen
in eo non recognoscunt aliquem, in superiorem, ratio-
ne iurisdictionis & dominij, nec enim est vis facienda in
nomine, an appellentur, Duces, Marchiones, Comites,
seu Barones, sed in qualitate regiminis, ac magnitudi-
ne potestatis: potiusq; considerandi sunt, realitate insp-
ecta, quam nudis rerum vocabulis. y Nec contradi-
cit, quod supremam potestatem quis habeat in aliquo
territorio, licet, ratione feudi franci, alteri fidelita-
tem spōdeat, in signumque illius aliquid annuatim præ-
stet, vt exemplificat Socinus Iunior z in Rege nostro,
quem refert singulis annis, pro inuestitura Regni Nea-
politani, vnam equineam albam Romano Pontifici
tribuere: idemque procedit in quibuscumque alijs, per
pecuo inuestitis de aliquo castro, vel oppido, ab Impe-
ratore, vel Papa, seu alio supremo Principe. a Nec e-
nim deterioris debēt esse conditionis, quod, ratione in-
uestituræ, Cæsarem, vel Papam superiorem recognos-
cant, quam essent, si de facto à recognitione se sub-
traxerint. Vnde in his omnibus verificari poterit de-
cisio

T conf. 34. col. fin. vol. 2. Corne. consi. 200. n. 3. vo. lu. 2. Aymon d. cons. 135. à n. 2. et per tot. Socin. iun. consi. 76. & 98. nume. 1. & 107. nume. 7. 10. & 20. & 126. volu. 3. Anton. Scapus de iure non scripto, lib. 2. cap. 8. & 2. noster Martinus Monter (doctissimus supremi Aragonum Consilij olim Regens) decis. 8. num. 21 & 22. Bald. consi. 267. num. 9. volu. 1. Raudens. de analogis, capi. 28. num. 5. & seq. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. titu. de his qui iura fiscalia habent, num. 79. Horatius Carpanus in præfatione ad statuta Mediolani, á numero 5. cum sequen.

V cap. 1. de prohibit. feu. alienat. per Federic. ibi, à Principibus Italicis, Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 4. n. 24.

X Bald. dicto consi. 268. num. 4. vers. secundo præmitto, & num. 9. lib. 1. & consil. 457. n. 5. & consil. 359. lib. 3. Aymon d. consi. 135. n. 4. Purpurat. in d. l. imperium à num. 48. Auen. de exequen. mandat. c. 5. n. 5. & c. 9. n. 1. & c. 12. n. 24. in princ. Azebed. lib. 4. nouæ Recopilat. tit. 25. in princ. 5. Nata consi. 661. & Ottale. decis. 101. num. 3. noster Didacus Morlanes in respons. pro regno, 1. par. num. 1500. & 1501. Bossius in titu. de aquis & fluminib. num. 14. Belluga in specul. rubr. 5. & quia quotidiana, num. 54. Aymon Parmensis de allubionibus, cap. 15. num. 22. 1. Ruinus consil. 39. num. 17. volum. 1. Cæpola de seruitut. rustic. cor. cap. 11. num. 4. Casaneo in cathalo. glor. mun. par. 5. consideratio. 24. num. 164. Abb. in cap. cum te, nume. 19. & 20. de re iudic. Fuluius Pacianus de probario. lib. 2. c. 18. nume. 21. & 22. cum aliis relatis per Sixtinum de regalibus, lib. 1. cap. 4. n. 87. & c. 5. n. 122. & Schraderum tractat. feudalis, p. 10. sectio. [illegible] num. 53. pag. 21.

Y Bald. consil. 228. sub nume. 6. lib. 1. & consil. 291. lib. 2. Tiraquel. de retractu lignag. §. 32. glos. 2. nume. 35. Rosenhia. controuers. feuda. tom. 1. c. 5. concl. 13.

Z in dicto consilio 126. nume. 39. volum. Freccia lib. 1. de subfeudis, titu. de antiquo statu regni, nume. 58. fol. 69.

A Carpanus in præfatione ad statuta Mediolan. numero 10. Curtius iunior consilio 61. numero 9. Socinus Iun. consilio 76. num. 1. & 11. volumine 3. Suarez in suis communibus; verbo, Duces, Rolandus consilio 76. nume. 1. & consilio 91. nume. 17. volumine 2. Alciatus consilio 201. nume. 22. Anton. de Sola in procem. constitu. Sabaud. glos. 3. nume. 13 & 14. Purpuratus in l. 1. sub nume. 218. versicu. Tertio fallit. ff. de offic. eius.

cisio Baldi *b* asserentis valere eorum testamentũ, cõditum omissis sólénitatibus iuris; quod tamen nõ procedet in ijs dominis, qui, etsi habeãt in aliquo castro merũ, & mixtum imperiũ, & omnimodam iurisdictioné, si tamen adhuc aliqué in superiorem recognoscant, testari, omissis sólénitatibus iuris, non valebũt. *c* Quod maximè notandũ est, pro Baronibus nostri regni, in quo solus
24 D. rex † est, (qui aliquem in tẽporalibus in superiorem non recognoscit) fundatã habet intentionem circa iurisdictioné *d* vniuersalé, nõ solum respectu dominij ipsius iurisdictionis, verumetiam respectu possessionis; in his namq; quæ sibi vt Regi competunt nunquam ligat finẽ possessione: quod intelligendum est, de iurisdictione suprema, & alto dominio, respectu vniuersi, in toto regno: nam respectu exercitij iurisdictionis in ciuitatib⁹, villis, & locis regalibus: *e* aliquando vidimus, 1 * in iudicio possessorio inferiori, qui priuilegio regio nitebãtur, occubuisse: licèt postea in articulo proprietatis obtinuerint, quia vniendi, diuidendi, ac dismembrãdi iurisdictiones, facultaté in locis regalibus, non est dubium ad D. Regem pertinere, qua vsus Philipus Rex noster 2 * diuisit iurisdictionem oppidi de Castejon de Monegros, â iurisdictione villę de Sariñena, in qua antea exercebatur; & iurisdictionem loci de Cariñena, à iurisdictione ciuitatis Darocæ; & iurisdictionem Alcorisę, & aliorum vicorum, à iurisdictione villæ de Alcañiz; neque vniuersitates, in quibus antea iurisdictio exerceri consueuerat, grauari, ex hoc iudicatum fuit, cùm penes illas non esset iurisdjctio actiue, cum non ad illas, sed ad Dominum Regem creatio officialium eam exercentium expectaret, sed tantum passiue, quæ non læditur, nec violatur ex tali diuissione, cum

B in l sancimus, in princ n. 5 vers. recordor, C. de donatio sequitur Carnc. cons. 200. col. 2. li. 1. Boe. decis. 228. nu. 7. Bened. in c. Rainutius, verb. testamentum, el 1. num. 20. Paz in l. 3. Tauri, t. p. concl. 4. n. 718 & seq.

C Burgoa de Paz vbi proxime, n. 722. & Soci. iuni. consi. 138. n 4. & 5. p. 1.

D Gouar. pract quæst c. 8 n. 9. & c. 27. n. 6. vers. primo, & lib. 1. var. c. 16. n. 10 & seq. Roland. cõs. 89. nume. 24. cum seq. vol. 2. Peregr. de fideicom. art 52. n. 41. & de iur. fisci, tit. 8. de præscript. n. 24. Cancer var. resol. lib. 1. c. 11. n. 34 & lib. 2. c. 2. n. 306. & 307 & lib 3. c. 14. n. 42. & 43. allegans nostrum Portol. in schol. ad Moli. in § possessio, n. 27. Moli. verb. iurisdictio. vers. 1. Azebedo in 4. tit. 1. l. 2. nu. 15. & 16

E Gutierez lib. 3. practi. q 19. nu. 27.

1 * in curia D. Iustitiæ Aragonum in processu Iuratorum de Sariñena, super aprehensione 14. Aprilis 1589. in articulo lit. ispendentiæ contra Castellon de Monegros.

2 * in processu Iuratorum de Sariñena in articulo proprietatis die 23. Octobris 1593. et in regia Audientia in processu procuratoris fiscalis, et Iuratorum de Alcorisa super appellatione die 8. Octobris 1605. cuius sententiæ motiua referuntur à D. Ludouico Casanate post consi 44. in quo, et consil. præced. late, elegã- ter, iet erudite suo more prosequitur, et post eum D. Sesse decis 187. in 2. Vrsilie ad Afflict. decis. 254. nume. 2. Gutier. de iuramento confirm p. 1. c. 58. n. 5. Thesaur. decis. 142. Couar. in pract. cap. 1. num. fin cap. 17 num. 7. vers. secundo maior, Iacobus Cancer varia. 3. par. cap. 3. à num 306. vsque ad nume. 426. et cap 9. à num. 28. cum seq facit l. 1. C de metropoli, Beryto lib. 11. l. si eadem, ff. de offic. Assessor. §. illud autem, in Authent. §. iudices sine quoquo suffrag. cap. sicut vnire, de excessu Prælaro. glos. et Doctores in cap. 1. ne sede vacante. Francus, et alij in cap. cum Episcopus, de offic. ordinar. in 6. Xuuarez al legat. 7. Alber. Brunus consi. 130. 139. et 142. volu. 2. Cabalca. decis. 4. n. 7. et seq. p. 2. Vicent. de Franchis decis. 22. n. 1. p. 1. Parian. de probatio. lib. 1. c. 22. Fabius de Ana. consi. 59. n. 44.

cum inter suos singulares ius, vt antea per officiales red
datur, solumque D. noster Rex, (vt optimus paterfami-
lias, solet facilioris culturę causa, fundū diuidere, I *) has
diuisiones exercitij iurisdictionis cōcedit pro bono iu-
stitię, vt facilius ministretur: reseruata cōmunione, respe
ctu proprietatis, ita vt pascua, termini, & montes com-
munes maneant: dubium versatur in locis, quæ † sua nō 25
sunt, cum in illis nulla pro D. Rege adsit pręsumptio,
quoad exercitium iurisdictionis, imò forus resistit, f &
dominis locorum g videtur assistere: & ideo, † si in 26
quasi possessione iurisdictionis sint, etiam non docto de
titulo, in possessorio inferiori obtinebunt: h & illis e-
tiā pręd icta ratio videtur conuenire, nihilominus tamē
in locis Ecclesię & religionis pręt endit D. rex nō posse
fieri dismēbrationes circa exercitiū iurisdictionis, sine
eius expresso consensu; quia vt dicebat Baies I * sunt
quasi vsufructuarij, quibus nec in melius K * mutare
formam rei sine voluntate domini proprietarij, est per-
missum; quod nō procedit in dominis secularibus, cum
pro eis, in suis locis adsit fori præsumptio respectu do-
minij, l quod sint domini allodiales, liberi, & absoluti;
saluo honore, & maiestate domini Regis, cui, respectu
magnæ regionis, sub qua, talia castra, & loca sunt consti-
tuta, subsunt, respectu vero iurisdictionis, nō simpliciter,
† sed secundū quid iurisdictionis dominiū, plenū, & ab- 27
solutum habeant; ex quo in illis domino Regi aliqua iu
risdictionalia sunt reseruata, vt cōcedere rescripta per-
horrescentię: m etsi negligens dominus sit (vt dicebat
noster Molina n) in exercendo iurisdictionem, po-
terit D. Rex ratione suæ supremę & habitualis iu-
risdictionis eam reassumere, & ad actum reducens
suam

I * l. Gaius, 88. §. 1. ff. de lega. 2. Rolan. cons. 80 nume. 32. vol. 1. ex qua ratione fuit per me prouisa firma in processu magni magistri Iuratorum de Santolea, sed postea D. Archiepiscopus fecit diuisionē loci de Andorra cum facultate & voluntate expressa D. Regis.

F vt in priuileg. generali Aragonū. § item del mero, vers. E queel señor Rey Mol. in d. verb. iurisdictio vers. prædicta procedunt in locis regalibus, fo. 198 col. 2. & verb. firma, de firmātibus contra iura regalia. ver die 15 mēs. Nouē. fo 154. col. 1. & verb. domini locorum. vers. Dominus loci ponamus, ibi, Et quod dñs Rex habet fundatā intentionē suā, f. 107 col 3. Portol. in scholiis ad Moli. verb. Rex, n. 60. & multis seqq.

G obseruan. item notandum, tit. de priuileg. militū, & facit tex. in c. cū per longę, de priuile. in 6. c. 1. de pręscrip in 6. c. ad decimas de resti. spoliat.

H Cousr. vbi sup. Capie. decis. 96. & 180. Iouocé. in c. cum venissent, de restitu. in integr. Abb. in c. fin. vt lite pend. Paul. cōs. 3 lib. 2. Cepha. cōs. 19. Narta cons. 121. Rolan. consi. 8. n. 27. cum seq. lib. 4 Neuizan. consi. 80. & 81. Bota cons. 76. n. 5. & 27.

I * in obseru. item in Aragonia, tit. de Sarracenis p. 822. col. 2. vers. sed prædicta. Bobadi in poli. li. 2. c. 16. n. 205. Auend. lib. 1. c. 4 n. 7. & lib. 1. c. 1. n. 22 Mascard. de probatio. cōcl. 496. n. 13. & fuit decisum á curia D. Iustitiæ Aragonum in processu Iuratorū Iustitiæ loci de Lasdruñan super iurisfirma.

K * l. hactenus, 8. in fin. iūcta l. seq. l. vsufructuarius, 51 l. vsufructuarius, 68. ff. de vsufru. iuncta l. fin. ff. de vsu & habitatione, & vtrobiq; gol. & cōmun. DD. ex qua ratione fuit reuocata per tres locumtenētes firma per me prouissa hominibus de Sārolea in processu Magni Magistri, quia nō interuenerat authoritas D. Regis, & eius expressa volūtàs. O quāta ingeniorum varietas, & rerum discolor vsus.

L Cabe. decis. 10. n. 8. p. 1

M Porro ad Mol. verb. perhorrescētis, n. 9. & duob. seqq & verb. euocatio, n. 51. & duob. seqq.

N in repe. foror. verb iurisdictio, versi. fin. fo. 200. col. 2. & verb. perhorrescētia, vers. perhorrescētia, an possit prouideri, fo. 251. & verb. cōsuetudo, vers. r fo. 73. Grāma. voto 28. Bald. cons. 439. vol. 3. Cāc. 3. p. vari. c. 13. n. 157. Barda. in priui. gene. n. 33. fo. 37. col. 3 Sesse deci. 117. p. 2. Geor. Cab. deci. 85. n. 3. p. 2.

O l. cogi

ſuam generalem iuriſdictionem exercere, domino prius ter requiſito, licet enim regulariter *o* quis non cogatur oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis: hoc eſt intelligendũ reſpectu dominij, quod in qualibet re poſſeſſa præſumitur allodiale, liberum, abſolutum, & à nemine pendẽs: cuius reſpectu, ratione protectionis vniuerſalis, tenetur quis præſtare fidelitatem, & obedientiam capiti ſupremo; tamen reſpectu iuriſdictionis poteſt quilibet cogi oſtendere titulum, *p* quo illam exercet, cùm ſolus dominus Rex, quoad eam habeat fundatam intentionẽ, cæteri verò, quatenus eius ſunt participes, & ab eius ſuprema iuriſdictione pendent; vt dicebat Baldus *q* Principẽ, in legitimando ſpurios, & inceſtuoſos, plenitudinẽ ſuæ poteſtatis communicare ſuis Palatinis. Sed loco tituli,
28 poterunt noſtri dicere, iuriſdictionẽ † fuiſſe ab eis præſcriptam, ſi aduerſus priuatum, ſpatio triginta annorum, in præiudicium tamen Principis, quia ius reſiſtit, ſpatio quadraginta annorum, cum titulo, vel temporis *r* immemorialis, ſine titulo: *ſ* quia tale tempus loco tituli ha-
29 betur, *t* dummodó in præſcriptione, ſcientia, † & patiẽtia Principis, vel eius, qui in prouincia ſuo nomine præeſt, concurrat, *u* quæ ſatis adeſſe cenſetur, quando quid fit publice videntibus, & patiẽtibus officialibus Principis, *x* licet in immemoriali præſcriptione, ex commu-

O l. cogi, de petit. hæredi. cũ cócord. per Camil. Borrel. in addit. ad Bellug. rub. 14. verſ. reſtat, nu 20. verſ. l. cogi. Rebuf tom. 3. ad ll. Gall. trac. de mater. poſſeſ. art. 1. glo. 1. nu. 22 p. 151. Roſſ de Princip. nume. 257. Aflic. in §. illud, n. 34. vbi Bald. Aluarot. & alij tit. de prohibit. feud. alienat. per Feder. Surd. con. 151. n. 62. & 63. Iaſ. in l. 2. n. 17. & in fin. q. 15. C. de iur. emphy. Pala. Rubios in c. per veſtras, verſ. ſed eſt pulchra dubitatio n. 45. Aflic. deciſ. 285 nume. 36. & ſeq. Rolan. cóſ. 84. num. 21. & 22. volu. 2 Boer deciſ. 281. n. 5. cũ ſequen.

P Padilla in l. altius, n. 4. in fin. 6. & 7. C. de ſeruit. & aqua, Auil. in c. 1. præto. n 18. Pereg. de fideicómi. art. 52. n. 139 Palac. Rubi. vbi proxime, n. 45. & 47. p. 257. Grego. Lopez glo. Otorgadas, in l. 9. titu. 4. parti. 5. Boer. deciſ. 8. Vaz de emphiteo q. 8. n. 31. Menoch. caſu 554. Græue. ad obſeruat. Gail lib. 2. conc. cluſ. 69. conſi. v[illegible] Ro à. có[illegible] 89. o. 23. & ſeq. vol. 2. Bobadi. in ſua polit. lib. 2 c. 16. n. 92. Cabedo deciſio. 15. nu. 2. & ſeq. 1. p.

Q in l. eam quam n 29. & 30. C. de fideicom. & in l. cum filius, n. 5 ff. de teſtam. milit. Peregri. de fideicó. art. 23. n 47 & de iure fiſci, lib. 1 tit. 3. habentes iura fiſci, n. 72. Albert. Brun. conſi. 47 2 n. 2 cum ſeq. Natta conſi. 636. nu 39. cum ſeq. Surd. d. conſi. 210. nu. 23.

R Couar. in regu. poſſeſſor, 2. p §. 2. n. 8. verſ. Tertia ſpecies, Gutier. practic. lib. 1. quæſt. 84. cum duabus ſequentib. Cancer lib. 2. var. c. 2. n. 105 & ſeq. Bart. in l. 1 § denique, num. 7. ff. de aqua pluu. arcend. & in l. cum de in rem verſo, num. 7. & 8. ff. de viur. Bald. in l. fin. num 3. C. ſi de ſtatu defunct. & facit tex. in c. 1 de præſcrip. in 6.

S Bald in l. ſi diligenti, n. 9 de præſcript. Couar. in reg. poſſeſſor, 2. p. §. 3. n. 3. & §. 5. n. 2. verſ. 5. cócluſ. Paris. conſ. 13 n. 15. volu. 4. & conſ. 101. n 86. vol. 1. Alexa. conſ. 16. n. 15. volu. 5 Tiraq. de nobilita. c. 14. n. 4. Grego. Lopez glo. Otorgaſſe, in l. 3, tit. 19. parti. 3. Quintana Dueñas de iuriſdictio & imperio, libro. 2 tit. 10. 40.

T c. ſuper quibuſdam, § præterea, de verbor. ſignific. obſeruan item nullus, 4. titu. de præſcrip Molina in repertor. verb. Firmas, de firmantibus contra iura regalia, vbi Portoles num. 129. & 130. Antonius Gabr. commun. opinion. titu de præſcrip. concluſ. 1. Balbus 2. p. 3. partis princip. q. 6. n. 10. Aymon conſil. 340. n. 9. et conſ. 814. n. 5. Gail obſeruatio 31. ſt 4 lib. 2. Borrel. in additio. ad Bellug, rubr. 9. verb. conſuetudo tanti temporis, Sixtin. de regalib. lib. 1. c. 5. n 136. et ſeq.

V Aymon de antiq. 4. p. § abſolutis, n. 16. cũ multis ſeq. et conſ. 540. 8. Anto. Sola in cóſti. Sabaudi. tom. 1. tit. de inſign. et armis, decreto, arma, glo. 2 n. 2. Bald. conſ. 370. lib. 3. Alex conſ. 6. n 4. lib. 1. Beci. cóſ. 15. n. 7. cum duob. ſeqq. Gutier. lib. 3. pract. q. 85 per tot. et facit l. fin. vbi Bar. Alber. et alij ff. de ſeruitu. et in l. 2. C. eodẽ, Menoch. caſu 161 n. 4. Aretin. in l. more, nu. 4. ff. de acquir. hæredit. cum alijs ſupra relatis, et per Sixtin. de regalib. lib. 1. c. 5. n. 148.

X Decian. reſp. 124. n. 16. et 20. volum. 3.

communiori Doctorum y sententia,illa non sit necessaria, cum satis ex tanti temporis efluxu præsumatur,sed neque in quadragenaria titulum requiri videtur in nostro regno,vbi adeò odio habiti sunt negligentes, † vt in præ- 30
scriptionibus non curauerint nostri legislatores de bona,vel mala fide, sed solum de possessione,cum legitimi temporis cursu; vel quia illam omisserunt,tanquam quid substantiale præscriptionis, vel aduertentes esse medium inter bonam, & malam fidem : atque ita, licet bonam fidem non esse ad præscriptionem necessariam,per manus nostrorũ practicorum sit traditum: tamen non est credendum cum mala fide,& sic cum peccato,in regno tam fideli præscriptionem admitti.Quare,cùm nostri Doctores z titulum in præscriptione requirant,non ad finem agnoscendi, probandique iuris, & initij, eius qui præscribit, sed tantum ad finem inducendæ bonæ fidei, quæ, vt diximus,cùm in regno non sit in consideratione ad præscribendum,neque titulus videtur quod sit necessarius.
Si verò † de eo constet,& si sit viciosus ex eo præsume 31
tur possidere alio non docto. a

Y Gabr.vbi supra tit. de præscrip.concl.1.n.61.& Aymon vbi sup. n.13.& seq.Alex.consi.6 n.4.li.1 Curt.iuni.consil.158. nume.12.Ias.in d.l.imperiũ, n.21.& alij relati per Rosanthal.tom.1 c.5. conclusio.16.litera F.pag.125.

Z glos.Felin.&alij in capi. si diligenti, de præscrip Bald.in l.si quis diuturno,n.4,C.si seruitu.vẽdicet.Balbus de præscrip. 2.par. 4 partis principalis,q.2.n.7.

A l. quædam mulier, ff. de reivendicat. Capuraq. decis.139.n.1.2.p. Bursa. cõs.119,n.9.Surd.cõs.151 n 2.56.& seq.&cons.168 n.4.53.& cons.221.n.46 & 54 Decia.cõs.50 n.29

§. Vigesimus quintus.

De effectibus supremæ potestatis, respectu iurisdictionis, & qui sint legibus, & foris Aragonum limitati.

SVMMARIVM.

Effectus supremæ iurisdictionis iura regalia appellantur, & quæ sint illa,remissiuè, 1.

Ratio ob quam aliqua regalia in Aragonia non producat maioria Regis Aragonum, 2.

Legis cõdendæ potestas est primus effectus maioriæ, 3.

Verba legis regiæ Aragonum refferuntur; & quòd modus ferendi leges in Aragonia ex lege regia promanauerit, 4. & 6.

Augustus legum authoritatem Senatus potestati permisit, 5.

Maiestas fuit apud populum, & authoritas penes Senatum popularia lege regia in Regem translata,senatoria apud Curiam generalem regni manserunt,, 7.

Quare in mandatis & rescriptis Regum Aragonum semper subintelligatur conditio,si Foris regni non contradicant, 8.

Reges Aragonum possunt quicquid lex non prohibet,Magistratus verò quicquid lex iubet, 9.

Quamuis veniã ætatis concedere effectus sit supremæ potestatis tamẽ vbi à Foro certa ætas requiritur Reges Aragonum veniam non conceduntur, 10.

Ad officia obtinenda in regia Audientia, &

Curia

de, & multo minus vendendæ. 48.
Quæ sint causæ tribuendi veniam delinquentibus. 49.
Merum imperium quatenus ad executionem gladij pertinet cognitum est in Aragonia, & ad Regem spectat. 50.
Fori si aliquis homo. 4. tit. de homicid. verba expenduntur. 51.
Gladium euaginatum quod portatur ante personam Regis Aragonũ, quid significet. 52.
Nobiles & vniuersitates regni, solum coram Domino Rege, & Iustitia Aragonum possunt conueniri, & an possint huic priuilegio renuntiare. 53.
Infantiones in locis Baronum habitantes in causis criminalibus, non possunt nisi in Regia Audientia, vel Curia Domini Iustitiæ Aragonum accusari. 54.

§. Vigesimus quintus.

CVM maioria, & suprema potestas Principum respiciat (vt supradiximus) supremam iurisdictionem, & altum, vniuersale, ac supremum dominium, vtroquè respectu varios producit effectus, qui à nostris regalia
† appellantur: vt sunt, iura competentia ei, qui superio- 1
rem non recognoscit, vel cui concessione, aut præscriptione, consuetudineuè quęsita sunt, ad salutem, & decus Reipub. tuendum, [a] à nostris Doctoribus [b] cumulatos. Quos omnes recensere superuacaneum duxi; eos tamẽ recitare decreui, quos maioria Regum Aragonum, non absolute, & simpliciter, sed aliquos eorum, simul cum curijs, aliosuè, certis conditionibus, & modis, à foris no
stri Regni præscriptis, producit, † & parit: ea solum ra- 2
tione, quia sua ineffabili benignitate, ac proprio iuramẽto, legibus Regni, earumque vinculis manet astrictus. Vnde cum ortui, & productioni talium effectuum, leges patrię (quę approbatione, & consensu populi feruntur) resistant, vel certum modum eorum productioni constituant, absq; eiusdem populi consensu, sola voluntate Principis, non poterit dissolui, quod illis cautum fuerit; cum nihil tam naturale sit, quam vnumquodque dissolui eodem iure, quo colligatum est. [c]

Primus omnium † maioriæ effectus, est leges con- 3
dendi

A Regner Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 1. num. 14. & seq.

B Petra in tract. de Princip. potesta. à cap. 4. cum seq. 21 vbi 413. regalia iura refert, & in tit. quæ sint regalia, in vsib. feudo. vbi Affl ct. enumerat. 126 glos. in c. ad translationẽ, de offic. de leg. Restaur. Castaldus de Imperat. q. 130. trecentos & triginta effectus supremę potestatis referens, Calaneus in catalog. glor. mun. 5. p. consider. 24. Velasc. de iure emphiteo. q. 8. nu. 32. Conrad. in templ. om. iud. lib. 2. cap. 1. §. 4. vers. secũdo. Vbi refert 89. iura regalia, Paramo de origine officij Sanctæ Inquisitio. lib. 3. de sum. Pontif. potest. q. 1. à nu. 17. Peregr. de iur. fisci, lib. 1. tit. 1. per tot. Bosius in praxi crimi. tit. de Principe, Cabedo decis. 42. num. 3. & seq. & decis. 66. p. 2. Ioan. Azor, institu. moral. 2 par. lib 10 c. 8. pag. 1082. & 1083. Bald. in l. rescripta. C. de precib Imper. offeren. & in l. 1 C. de iur. aureorum annullorum, DD. communiter in d. l. Imperium. Belluga in speculo, rub. 2 1 §. dicamus. à nu. 1. Iacob. de Calicio de iurib. regal. & Ioan. Ferraldus de priuileg. Regum Franciæ. & Regner. Sixtinus vbi supra. & facit l. 2. tit. 1. part. 2. Noster Bardaxi de offic. Gubernato. q. 5. à nu. 11. cum seq. Molin. in repor. fororum, verbo Rex, & ibi Portoles.

C l. nihil tam naturale, ff. de regul. iur. eleganter in proposito Arnoldus in tract. de priuileg. statutor. lib. 2. tit. 9. num. 1. & seq.

D Zuri-

dendi facultas. Quæ licet Regibus nostris competat, ex antiquissima illa Suprarbij lege, quæ in Regni primordijs, de electione Regis lata, lex Regia merito potest appellari: qua in eum solũ talis potestas à populo, in prin-
4 cipio dignitatis adeptæ, videtur translata, † illis verbis: *d In pace, & iustitia Regnum regito, nobisquè foros meliores irrogato.* Tamen consuetudo immemorialis, vsusquè subsequtus, inuiolabiliter obseruatus, ostẽdit, alio eiusdem legis capite, fuisse cautum, & præscriptum certum modum, eas ferendi, cum populi expresso consensu: vt de
5 Augusto † dicebatur nõ leges, sed legum auctoritatem
6 Senatus potestati permisisse. *e* Quod & Iacobus † anno 1301. significauit: *f* Quam consuetudinem, tam longo tempore, totq; moribus confirmatam, difficilimum esset destruere, *g* imo impossibile, cum à lege Regia originem duxisse credamus, & ideo in nostris foris dicitur, Rex statuit; ad significandum ipsum solum leges ferre, sed additur, cum consensu, & voluntate Curiæ, vt significetur, tales foros populi expresso consensu fuisse receptos, & approbatos. Quemadmodũ enim Maiestas po-
7 puli † apud Romanos dicebatur, & auctoritas Senatus *h* populus sciscere solebat, & iubere, Senatus censere, & auctor esse: ita postea in nostro Regno, illa popularia ad Regem, lege Regia, delata sunt: hæc senatoria ad Curiã translata esse creduntur. Vna hæc est curia, quæ capite & membris constat, corpusquè perfectum Reipub. constituit, a qua sibi ius dici, Principes nostri *i* ciuili animo ferunt, quam auctorem fieri sacrandis, promulgandisq; suis sanctionibus, & placitis volunt; ac cuius censuræ constitutiones suas, ac decreta submittunt: ac cuius consensu leges suas æternitati consecrari volunt: quas sic ab illis latas, à populoq; receptas, nunquam intendunt lędere, † nec fidem super eis iuramento confirmatã in ali-
8 quo violare. Imo quod illis, Regię dignitatis ratione, plene, libereq; pro arbitrio disponere competeret, & spectaret, foralibus tamen dispositionibus cõtradicentibus, quibus, tanquam vinculis, se alligatos fore Reges profitentur, se non posse facere, quod foris repugnet, libenti animo, palamquè profe-runt: cum tanquam patres legum, & iuris, religiosissimi Principes, *i* quidquid de foro fieri nequit, impossibile reputent, ex quo, si aliquando Dñs

Rex

D Zurita lib. 1 annal. c. 5 & Hieron. de Blancas in commenta. Aragonen. rerum, de antiquitate iuris Suprarbij, pag. 25. Ludou. Martinez in respons. pro Regno. nu. 73.

E Sueton. in Augusto. & in Tiberio. Vopiscus in Probo. l. humanum, 8. C. de legib. Thesaur. in præfatio. decis. num. 31. in fine.

F For. vnic. sub tit. quod D. Rea, vbi Bardaxi folio 22. & 23. & in privileg. general. Aragon. num. 22. Molin. in repor. fororum. verb. Curia generalis.

G Bald. consil. 370. volum. 5.

H Guillelm. Budæus in annotatio ad l. 2. ff. de origin. iur. pag. 253. & 254. in editio. Lugdun. 1546. Eguinar. Baro, in commétar. ad l. 1. ff. de constitutio. Principũ, in princ. & Cicero. pro Rabirio, ibi, Imperium in Magistratibus, authoritatem in Senatu potestatem in plebe. Maiestatem in populo, Ianus Langleus semestrium lib. 7. cap. 12. pag. 416.

I §. dubitatum, in authentico, de nuptijs, collat. 4. l. vnum ex familia, §. fin. vbi gloss. ff. de leg. 2.

Rex,tanquam supremus Monarcha,alicui Regni Magistratui dixerit,facias sic, k subintelligitur, (& si non exprimat)tacita conditio,dummodo foris Regni non repugnet: quia Reges † possunt, quidquid lex non pro- 9
hibet, l inferiores vero magistratus, quidquid lex iubet, & si aliqui m ex nostris contrarium fuerint hallucinati ex doctrina Baldi, n quod casus omissus habeatur pro prohibito.

Secundus effectus maioriæ est, veniam † ætatis concedere, o quæ in illis casibus, quibus à foro certa ætas requiritur à Rege † Aragonum impetrari non solet p: 10
Veluti ad officia † obtinenda,Persarum exemplo, apud 11
quos ad iudicandum,vsu tantum rerum spectati, destinantur; existimantes nihil in Republica perniciosius induci posse, quam si Magistratus,rerum imperitis mandentur, & his qui ex alio sapere coguntur: sed diu discere oportet,quę mox præcipere debeāt, nihilq; discendum habeant, tempore docendi. Sed sunt multi, qui volunt esse prius magistri,quam discipuli,prius Imperatores, quam milites: & in supremos Magistratus quotidie irrumpunt,verius quam inducuntur: In quos & illud retorquere licebit,quod in Marium,Sillā dixisse fertur,debuisse prius eos remum tractare,quam gubernaculum,quod & Augustus considerans moriens præcepit; ne cui respublica committeretur, qui vsu, & rerum gerendarum peritia præditus non esset, sicut & nostris foris q cautum est, ne quis ad munus iudicandi accedere valeat,quin prius per sex annos, eorum praxim apud Regni tribunalia exercuerit. Sicut antiquitus honores petituri curiæ foribus adsistebant, consilij publici spectatores, antequam consortes essent. Aliter properantibus illud Euripidis carmen iure optimo obijci poterit.

Tu nimium properas,& adhuc tua messis in herba est,
Et sæpe nimia vbertas messem corrumpere solet.

Qui enim sic repente prouehuntur,subito lapsi sunt. R re-

qui-

K Bald. in c. vnico. § de inuestitu. inter Dom & vassal.lis oritur,sub n. 11 & in l. 1. C. quomod. & quand. iud. sub num. 14. Innocen. in cap. significantibus,de offic. de leg. Fel. in cap. quæ in Ecclesiarum num. 32. de constitutio. Nat. cons. 625. Afflict. in c. vnic. § inuestitura,n. 11 de noua forme fidelita. Socin. Iun. cons. 92. lib. 2.

L Bardexi de offi. Gubernа. q. 2. nu. 6 & q. 3. nu. 2. vers. Præterea ex quo. Molino de Medrano in respons. pro D. Rege, super facultate creandi Locum ten. extraneum á Regno, 2. p. num. 37. & Licenciatus Valencia,in cod. resp. art. 1. eleganter expédens verba posita in declarat. priuilegij generalis, vbi Rex respondit: esso no lo dize el priuilegio.

M Ludouic. Mertinez in resp. pro Regno, a num. 229. cum seq.

N Cons. 340. num. 4. in fin. vol. 5.

O Relati a Bouadi. in sue polit. lib. 2. cap. 16. nu. 95 & 172. E. Cabedo decis. 72. nu. 4. p. 2. l. 1. & 2. C. de his qui veniam ætatis.

P For. Por quanto, tit. forus inquisitio. for. 1. tit. reparo del Consejo del Iusticia de Aragon, for. 2. & for. por la imperitia, titu. de tabellionibus & in foro nouo Tirasonæ, 1592, tit. de creacion de notarios. for. vnic tit. de la platica que han de tener el Vicecanceller, y otros officiales, anni 1564 & for. vnic. tit. que los menores de 20. años no puedā ser insaculados enlos oficios del Reyno, eiusdem anni.

Q Foro 2. del reparo de la Audiencia, tit. del lugar donde se huuiere de tener el Consejo,& foro 1. anni 1564. tit. orden de nueuo consejo para votar.

R For.

quiritur etiam certa ætas ad se obligandum, r in quo idem dicendum est.

Tertius effectus maioriæ, qui ex suprema potestate
12 in leges pendet, s est legitimatio † spuriorum, seu. naturalium, vt habiles fiant ad successionem legitimam ab intestato, cuius sunt incapaces; & ex testamento, cuius etiam incapaces sunt spurij, non tamē filij naturales: qui nostris non fuerunt adeo odiosi, vt à successione, ex parentum voluntate proueniente, arcerenrur. t Quod si de facto horum aliquis à Rege, sine curia, rescriptum legitimationis impetrauerit, nec quo ad prædicta, nec quoad alios actus, legitimis tantum permissos, effectum aliquem talis legitimatio sortietur, cum, vt supra diximus, solus Rex Aragonum, sine quatuor Brachiorum Regni consensu, nequè derogare pro parte, nequè in totum abrogare, nequè relaxare leges, earum rigorem remittendo, & mitigando valeat. u Cum & priuilegia adhibito ordinum Imperij consilio per Imperatorem concessa sint irreuocabilia. x Si autem dubiū emergat, † an aliquis sit spurius, vel naturalis secundum aliquos y potius præsumetur spurius, sed alij z potius eum naturalem esse præsumunt.

13 Quartus maioriæ effectus est, non † teneri Principē certum ordinem in iudicijs seruare; at tamen cum in causis, & litibus certus sit, à nostris foris, modus præfinitus, non debet illum Dominus Rex peruertere, ac iudiciorum solemnitates tollere, vno tantum crimine, † lesæ maiestatis, excepto: in quo, propter immanitatē delicti, libera mansit eidem facultas procedendi pro arbitrio, & libito voluntatis, hoc est sine obseruatione solemnitatum, concernentium ordinatoria iudicij. a Quasi in Aragonia illud, M. Portij Càtonis, contra Cęsarem, dictum locum habeat, cum enim coniurationis Cathilinariæ participem esse Lentulus accusaretur, & Cæsar in caput ciuis Romani, iniussu populi animaduerti, lege Portia, & Grachi dixisset; b respondit Cato, leges quæ de

R For. vnic. tit. vt minor. 20. annor. nequeat facere albaranum, &c. & for. vni. tit. que los menores de 20. años no puedan hazer contractos algunos, anno 1564. & for. vnic. tit. de las obligaciones de menores de 20. años, anno 1585

S Petr. Gregor. de repub. lib. 9. cap. 1. num. 43. post Abb. & alios in cap. per venerabilem qui filij sint legit. Anto. Gomez in l. 10 Taur. num. 64. Conrad. in templ. om. iud. lib. 1. c. 1. §. 4. vc. .legitimus. Renatus Chopinus de Domanio Franciæ, lib. 1. tit. 11. nu. 12. Petr. Grego. in sintagma. iuris vniuersi, lib. 6 c. 7. nu. 35. in fin. p. 1. decet Rorç. 233 nu 21 lib. i io nouissimis. Surdus consil. 210. nu 42. vol. 2. Borrellus de Regis Catholici præstan. cap. 35. num. 8. & seq. Georgius Cabedo de ci .69. pc: tot. p. 2.

T For. vnic. tit. de natis ex damnat coitu, & ibi Vitalis, cui adde Couar. de sponsa. 2 p c. 8. §. 4. & s. per tot. Sixtinus de regalibus, cap. 12. nu. 15. 19. & seq.

V Azor 1. par. institutio. moral. lib 1. c. 15 pag 410. & seq.

X Cailaldus in tracta. de Imper tore, q. 114. nu. 3. Sixti us de reg libus, lib .cap. 6. num 10.

Y Aciat. de præsumptio. reg. 2. c. 5. nu. 4. Natta consi. 421. n 8. & seq. Menoc. consil 421. num 21 & seq. Zucha. consil 10. num. 3. Hond d. consil. 68. nu. 6. & seq. Bertaz . consil. ciuili, 92. num. 9. Surdus consil 17 num 41. Bardellonus consil. 83 num. 57. & seq. Peregri. de fidei om. art. 22 nu. 90.

Z Ex magis communi Iacob. Berreta consi. 17.

A For. vnicus in fin. tit. dela via priuilegiada, anni 1592 Sesse decis. 77 nu. 13. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centur. 1. q. 5. vbi 130. casus, in quibus ex abrupto proceditur refert.

B Et l. 12. tabula. Cicero. lib. 3. de legib. & in orat. pro Sextio. Ioan. Azor, 1. p. institutio moral. c. 63. pag. 613. D.

de ciuium Romanorum iure, ac supplicio rogatæ sunt,
nunquam ad eos, qui a repub. defecissent pertinuisse.
In eo enim delicto, propter eius atrocitatem, iudicantem,
liberum, exolutumquè legum vinculis esse oportet, c cum in summis periculis, iuris ordine, atquè accusationum formulis non vtamur, & extremis morbis,
extrema remedia sint adhibenda, non pœnę festinatione, sed præueniendi periculi causa: d ex qua ratione restitit Scipio Nasica, e Mutio Scebolæ Consulj
Romano, volenti contra Tiberium Grachum Rempublicam facto repentino turbare præsumentem, ordine iuris procedere; dicens. *Quoniam Consul dum iuris ordinem sequitur, id agit vt cum omnibus legibus Romanum Imperium corruat.* Cum seueritas in atrocioribus
habeatur pro clementia & rigor pro equitate. Ex qua
ratione seditiosos, iure occidi indemnatos licebat. f
Sicut & contra † suos officiales, de quibus inquit no- 16
stra obseruantia, g quod Aragonenses non curauerunt
de illis, sed Domino Regi dimisserunt, in curia puniendos, pro suo libito voluntatis: quia maiestatem contemnit, qui auctoritate Magistratus, & simulata integritate, alicui iniuriam facit: Et sicut Romani in ciues,
Principatum, in quo legibus agi oportet, exercebant,
& in Prouinciales dominatum, qui lege non adstringitur: ita Reges Aragonum, in omnes suos priuatos subditos Principatum, in officiales vero dominatum exercuere. His tamen exceptis, neque rem † iudicatam, 17
absquè eo quod ad eum per appellationem fuerit causa deuoluta, rescindere debet, nec causam, appellatione remota, committere licet: quamuis isti quoque effectus sint maioriæ, & supremæ potestatis. h Quinimo
nec simpliciter, nisi in certis casibus, solet causas committere, & delegare, cum regulariter vnusquisque coram suo † iudice ordinario, & locali debeat responde- 18
re, i nec ab eius iurisdictione, tanquam ordinaria, & à
lege procedente, eximi quis valet. Licet enim † auo- 19
candi ad se omnes causas, tam cęptas, quam incipiendas, facultas primordialiter Regi cōpeteret, ratione maioris,

C Petr. Brodius rerum iudicat. lib. 7. tit. 1. cap. 5. & tit. 9. cap 2. & Noster Iosephus Sesse decis. Aragon. par. 1. decis. 7. num. 13.

D l. si quis filio exhæredato, 6. §. quid tamen, ff. de iniusto rupto.

E Valer. Maxim. lib. 3. cap. de fortitudine, Alderan. Mascard de statuto. interpretatio. conclus. 1. numer. 214. Benedictus in cap. Rainutius, verbo & vxorem, decis. 5. numer. 471.

F P. Brodius rerum indicatarum, lib. 8. tit. 4. cap. 41.

G 1. tit. de generali priuileg. totius Regni.

H Bald. in l. 1. in fin. C. de sentent. passis. Tapia in rub. de constitu. Princip. num. 66. Amatis decis. 8. num. 8. Zeballos tom. 4. commun. quæst. fin. nume. 373. Viuius decis. 69. nu. 1. Petra de potestate Princip cap. 4. num. 103. & 11. speciali 2. 3. & 8 l. 1. §. fi. ff. qui & a quib. appell. non liceat, cap. pastoralis, de re iudic. Lancelot. de attentat. 2. par. cap. 12. limit. 2. num. 16. Lofredus consil. 26. numer. 11.

I Obseruant. 4. titul. de appellatio. & for. 3. de foro competen. §. Item como, in declaratione priuileg. general. cum concordant, per Molin. verb. actor. versic. reus quilibet, & verb. iudex ordinarius, vers. 3. Bardaxi in comment. tit. priuilegium general. Aragonens. numer. 15. & 16. fol. 29.

toriæ, tamen talis potestas aliquibus modis, & casibus fuit à foro regni restricta, k ad causas, in quibus per partem, cum iuramento aduerantur suspiciones iudicis, & loci, sine quibus, etsi causę sint pupillorum, seu miserabilium personarum euocari non poterunt, l quãuis de iure, m tales personę sui iudicis ordinarij tribunali omisso, possint Senatum Principis supremi adire. Et tunc quando euocantur causæ ad Regem, tanquam ad ordinarium ordinariorum*, is in locum primi iudicis succedit, cum euocatio nihil aliud sit, † quàm cau-
20 sæ, quę pendebat, aut incipi debebat coram inferiori ad superiorem citrà appellationem translatio. 1* Cuius varię species apud nostros practicos, sed omnes odiosę, & restringendæ, nec passim, sed rarò, & cum causa, 2* vtputà suspicionis territorij, vel iudicis concedendæ: cum earum medio causę extrahantur à iudicibus ordinariis, eorumque iurisdictio diminuatur, quæ semper à Foris nostri regni adiuuata reperitur.
21 Sed si, de facto, aliqua † causa criminalis, seu ciuilis fuerit per Regem delegata, & conuentus coram delegato nõ excipiat, sententia lata valebit, cum primordialiter facultas omnes causas delegandi, maioriæ Regis sit cohærens: multotiesque accidit, vt ille, qui nihil opponit cõtra actum, qui exceptione poterat elidi, sibi præiudicet, cũ non ipso iure, sed ope exceptionis
2 illi subueniatur: n quod idem dici posset † de sententia, ab eo extra fines regni lata, cũ iure regni o sit statutũ, vt omnes causę intra illi' fines inchoari, & finiri debeat.

Ex

k in Authentica, de quæstore, § super hoc, l. 2. C. vt lite pendente. cap. ad nostram. vbi Abb. & omnes de appellatio. Paulus in Authentica, qua in prouincia, C. vbi, de crimin. agi oporteat, & in l. iudicium, num. 4. ff. de iudic. Rebuffus in tracta. de euocatio. quæst. 5. nume. 4. & sequen. Casaneo in cathalogo gloriæ mundi, 5. par. consideratio. 24. versic. Quia. Bohers. in tracta de ordine graduũ, 2. par. num. 57. & sequen. Couarru. cap. 9. practi. nume. 3. Belluga in specu. rubr. 23. §. sed pone, num. 6. in fin. 8 & 9. Bobadilla in polit. lib. 2. cap. 16. nume. 100. A. Iacobus Calisto in Margarita curiarum, dubitatio. 8. versiculo 64. cum 5. sequen. cap. licet ex suscepto, vbi glo. vacante, Abb. & glos. dixit, cap. ea transmissa, de foro competen. Ripa in cap. cum M. Ferrariensis, num. 196. de constitutio. Antonius Oliba de iure fisci cap. 3. nu. 35. & sequen. Caballinus milleloq. 73. cum tribus sequentibus. §. item que como segun fuero, cum §. sequen. in declaratione priuileg. general. fol. 9. obseruant. quo ad D. Regem titu. actus curiarum, Molina in verb. Euocatio. & verb. perhorrescentia. Molina de Medrano in respons. pro D. Rege, 2 parte, numero 142. & 143.

L obseruan. quod ex causa, titu. actus curiarum.

M l. vnica, C. quando Imperator inter pupillos & viduas, Rolandus consil. 76. num. 37. & sequen volum. 1. Gregorius Lopez in l. 5. titu. 3. glos. r. parti. 3. & glos. 4. in l. 41. titu. 18. part. 3. glos. or... tates, in l. fin. C. ad leg. Flab. de plagiar. Couarru. practica. quæstion. cap. 6. & 7. per tot. & Thesaur. decis. ... edemontana 177. Iacob. Cancer lib. 2. variar. c. 2. à n. 3. cum seq.

1 * Couarru. vbi supra Cancer 3. par. variar. cap. 10. num. 8.

2 * ex late traditis à Iano Langleo semestrium, lib. 7. cap. 17 per tot. pag. 46...

N Portoles in schol. ad Mol. num. verb. Rex. num. 85. & sequen. ex Menochio & aliis centum & septem casus cumulans, in quibus non opposita exceptione actus manent validi ipso iure. sex in eiusdem rei declarationem conclusiones proponens.

O For. item que ningun iudgue. tit. priuileg. genera. Aragonum. * Et fuit decisum in curia D. Iustitiæ Aragonum in mense Augusti anno 1586. in processu Iuratorũ Cæsaraugust. & in processu Bartholomæi Beltran super iurisfirma contra ciuitatem Oscæ in causa Vniuersitatis.

V P for.

Ex qua ratione, obseruandi solemnitates forales in pro-
cedendo fuit † inducta à foro in fauorem eorum, qui 23
contra forum capti sunt, vel in carcere detinentur
liberatio per viam priuilegiatam; p quæ ideo priui-
legiata appellatur, quia liberatus per illam, nulla ra-
tione ex causis præcedentibus, intra vigintiquatuor
horarum spatium iterum capi potest: quæ hodie Fo-
ro nouo Tirasonæ, edito anno 1592. in atrocioribus
ad vnum tantum casum non offerendi petitionem in-
tra sex dies fuit restricta. q Nostri namque Arago-
nenses noluerunt, quemquam indemnatum, r hoc est
sine ordine iudiciali, s & causæ cognitione, ac à iu-
dice competenti in carcerem detrudi, flagellari, exi-
liari, vel occidi. Satius enim cum nostro I. C. t iu-
dicarunt maiores nostri, impunitum relinqui facinus
nocentis, quàm innocentem damnare, quod enim in
Aragonia prouissionem appellitus † dicimus; in Cas- 24
tella, mandatum iudicis de capiendo, appellatur, sine
quo, vel fragante maleficio, nec in Castella aliquem ca-
pere est Alguazellis permissum. u In hoc solum adest
differentia, quòd ibi mandatum ex officio, ac sine cau-
sæ cognitione solet concedi: in Aragonia vero, non
nisi ad instantiam partis legitimæ, & vno teste de vi-
su, vel duobus, saltem de fama publica commissi delicti,
debeat x mandatum iustificari, antequam decernatur: quod si prædictis non iustificetur, & mandatum
de capiendo parte legitima instante decernatur simpli-
citer, firma iuris, quę vulgo *Volandera* appellatur impe-
diet captionis executionem.

Quintus effectus ex materia proueniés, & ex supre-
ma iurisdictione profluens, est ius conferendi dignita-
tem, y seu † aliquod officiũ, vel beneficiũ, quod habeat 25
nobilitaté, seu dignitaté annexã, putà Ducatũ, Marchio-
natũ, seu Comitatu, z quæ † licet hodie, territorio, cui 26
ille

p For. fin. de liberb abre uian. for. solaes, de manifestacion. per son fo-ro, E porque de procurat aßi &. Portoles ad Molinam, verb. Captus, vbi [illegible] tractat [illegible] pag [illegible] cum sequen. Sesse decis. 99. nu. 7 & seq.

q titu. de la via priuilegiada.

r Cicero in oratione 18. in l. Pisonem, ibi, Contra leges indemnatis ciuis, pag. mihi 182. Et ita intelligeris Act. Apostolor. cap. 16. versiculo 37 ibi. Paulus autem dixit eis. Cæsos nos publice indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc oculte nos ejiciunt? non ita, sed veniant, & ipsi nos ejiciant. & cap. 22. versiculo 25. Si hominem Romanum, & indemnatum licet vobis flagellare, & vtrobique Ioannes Lorinus in commentar.

s foro vnico, titu. de proditoribus, ibi. Franc tamen iudicialiter omnia supradicta. foro vnico, titu. de exiliis. Antonius Ortiba de iure fisci, cap. 3. n. 4

t in l. absentem, ff. de pœnis, Zurita tom. 4. annal. lib. 20. cap. [illegible] p. 352. col. 2.

u l. [illegible] 8 lib. 2. Ordinatio. titu. [illegible] & ibi [illegible] dacus Perez, glos. Merinos, & titu. 4 [illegible] & ibi glo. Faziendo de [illegible]

x Fo [illegible] po dar titu. de manifestatio. persona-rum, Molin. verb. Appellatus criminal is, & verb. Captus, versic. Capi vol lus criminosus & versi. [illegible] que for. el señor Rey titu. de appellation. Bardaxi de officio Gubernatoris in criminalibus, n. 4. n. 20 & [illegible]

y Cabe. decis. 7 [illegible] n. [illegible] & seq. vol. 2. l. si constat, de appellatio. c. 2. de electio. Bar [illegible] de dignitatibus, lib. 12.

z Sola in decretis sabaudiæ, verb. Dox glo. 2 n. 3 & 4. l. honor [illegible] muner b. & honor. c. tit. quis dicatur Dux Barr in d. [illegible] 1. n. 9 [illegible] Borrel. de Reg cathol. præst. c. 29. Fabi. de Ana consi. 44. n. 15. & 66. n. [illegible] Seraphi. deci. [illegible] 3 [illegible] n. 2. volu. 1.

ille, qui tali titulo decoratur, tanquam dominus preeſt, adſcribantur: tamen olim, ſui origine, officia erant, quæ, vel in aula Principis, vel in adminiſtratione prouinciæ exercebant, illi, quorum conſiliis, & ope, Imperatores, Reges, & ſupremi Principes, in bello, & pace vtebantur: vt enim Ducis in bello, ſic Comitis in pace, ciuiliq́ue adminiſtratione potiſſimum elucebat munus. Tamen, quia non omnes Comites, eodem munere fungebantur, ideò ſolebat adjici nota, quæ quid eius muneri incumberet, oſtenderet, atque eius miniſterium demonſtraret. Comes ærarij, appellatur theſauris Regis Præpoſitus, *a* ſicut qui Regis patrimonium, poſſeſſiones, menſámque procurabat, Comes patrimonij, ſolebat nuncupari. *b* Comes notariorum, qui apud nos *Prothonotarius* dicitur, ſummusq́ue Regis Aragonũ Secretarius eſt. *c* Comes ſpathariorũ, hoc eſt, cuſtodum corporis Regij Præfectus, *d* qui apud nos vocatur, *Capitan de la guarda*, qui eſt hodie D. Frãciſcus Michael de los Cobos Marchio Camaraſę, Aragonenſis, qui falſa delatorũ teſtimonia, pacientia, veritate, propria, & maiorum innata fidelitate vicit, ac ſuperauit. Comes cubiculi, hoc eſt, Prępoſitus eorum, qui cubiculi regij curam gerunt, *e* vulgò *de la Camara, o llaue dorada.* Comes ſtabuli, qui equorum Principis curam gerebat, *f* qualis apud nos eſt, *el Caballeriço mayor*; quæ dignitas maximo olim in pretio fuit, & hodie inſignis dignitas eſt, eaque fruitur Excellentiſsimus Don Franciſcus de Rojas & Sandoual, Dux Lermæ, cuius conſilia maxima ſunt adiumẽto Imperio Hiſpanico, vt regna eidem ſubiecta, pace, & felicitate fruantur; tantæ namque Monarchiæ faſtigio, tantus erat dandus adiutor, qui ex ingenuis virtutibus, & animi dotibus, quibus ſẽper eluxit, à iuuenili ętate fortunæ, in quã alebatur, capax ab omnibus iudicabatur; & poſtea omnes agnouerunt eius incrementa, non fortunæ adſcribenda, ſed propriæ eius animi virtuti, multo maiora debita, vt rerũ geſtarũ magnitudo teſtatur, ex quibus cum gloria, vbique quaſi vmbra comitata eſt. Comes ſacrarũ largitionũ, *g* cuius officiũ præcipuũ erat vt Princeps per eum ſuã liberalitatẽ, & magnificentiã exerceret, cui poteſt cõparari, *el Limoſnero mayor.* Comes priuatarũ, cui cõueniet officiũ, *de guarda ropa, o joyero mayor.* Comes exercitus, ſeu rei militaris, qui † ſi ad cuſtodiẽdos regni limites mitteretur, Marchio, Germanorũ lingua, quę Gothicæ multũ
27 eſt vicina, dicebatur, emanat etiã ex maiori & ſuprema iuriſdi-

A l. 1. & l. fin. C. de ſuſcepto. lib. 10. de quo ſuprà §. 15. n. 14.
B in titu C. de officio Cõmitis ſacri patrimonij, in conſtitutione Græca.
C C. de officio Primicerij, de quo ſupra, §. 10. num. 8.
D Guilielmus Benedictus in cap. Rainutius, verb: Duas habeos filias, nume 53. & ſequent. de teſtam.
E l. 3. ex toto titu, C. de prępoſit. ſacri cubiculi, lib. 12, l. in lege Cenſoria, 203 in fin. ff. de verbor. ſignif.
F l. vnica, ibi, Comites ſacri ſtabuli, C. de Comitibus & tribunis ſcholarum, lib. 12. Zurita tom. 2: annal. lib. 7 cap. 12. colum. 3.
G Garſias de Loayſa in notis ad Concilium octauum Toletanum, pag. 468 & duobus ſequentib:

iurisdictione, & authoritas † creādorū magistratuū, *h* siue 28
illi sint, qui iurisdictionem exerceant, siue solum admini
strationem politicam, *i* quales sunt officiales, & mini-
stri vniuersitatum. Qua ratione D. Rex nominat Com
missarios ad faciendas imbursationes, dempto in hac
vrbe Regia, vbi ex singulari priuilegio solet ipsemet
D. Rex, ad supplicationem ciuitatis facere in propria
persona, & illi Ordinationes, pro bono ciuitatis re-
gimine, concedere. Vnde, si lex regni non repugnaret,
posset Dominus Rex quoscumque, & qualescumque
magistratus creare, & promouere, pro libitoque amo-
uere; quia ab eo pendent, sicut rami ab arbore, radij à so
le, riuuli à fonte; est namque dominus iurisdictionum,
omneque ius, dominium, & possessio iurisdictionum pe
nés eum resident; *K* Magistratus verò † solum habent 29
illius administrationem, & exercitium; & ideo non pos-
sunt interdicto, vti possidetis, quoad officia iuuari, nisi
essent hęreditaria, ad successoresque eorum iure patri-
moniali transirent; tunc namque pro fundis, & prædiis
haberentur. Hinc primó infertur, quod reductio offi-
cij Iustitiæ Aragonum, ad beneplacitum Regis, *l* nihil
aliud fuit, quam eum in suum ius antiquum, lege regia
competens, restituere, ac quasi in pristinum statum re-
ponere. Secundò infertur, quód vt restringeretur † is- 30
ta libera regis facultas, necessarium fuit, qualitates ne-
cessarias promouendorum ad officia exprimere, vt pu-
tà, quod sint naturales, *m* & quod sint secula-
res,

H c.1.tit.quæ sint regalia. l 1.§ cū vrbé.ff.d offi.præfecti vrbis.l.1.C.de metropol.Berito lib.10. l.quidā consulebant,§ 8.in fin.iūcta glos ff.de re iudi. l.1. ff.ad l.Iul. de ambitu. vbi Bald.& in c.1. §.iudices, de pace iuramen. firman. glos,in c.2, ne prælati vi ces suas, Auenda,de exequen.mād.c.1. in princi. & c.4.num 6 Petrus Gregor.de republ.lib 9.c.1. num.33 Bobadilla in polit.lib 1 cap.2. num.14.& seq.Ioan.Azor 2.p moralis.lib.11.cap.4. vers.potestas creandorum.p.1217. Quintana Dueñas de iurisdict.& imper.lib.1.titu.1. num.9.Borrell. de Regis cathol præstan.cap.21.nume.14.& seq.per tot. Cabedo decis.33.nu.1. p. 2. Marta de iurisdict. 1.par. c.42.Nata consi 636.n.8 Maranta in Specu.4.distinum.3. Capic. decis.130. num.26.Bardaxi in comment.tit.de offic. Iusti.Arago.pag.97. colum.4.in princ & omnes qui scripserūt super facultate creādi Locumtenentem generalém extraneum, Molina de Medrano pro D.Rege 1.p.n.5& seq Barbosa ibidem conclu.5. Martinez pro regno,nu 224.& 225 Menoch.consi.302 .n.29. Cagno.in l.2.n.102.& 103 ff.de origine iuris Sixtinus de regalibus,lib.2.c.15.per tot.

I Guido Papa decis.306. Azebedo ad curiam Pisanam, lib 2. c.4.n.14.fol 40.& cap 18.num.34.fol.73.Portoles in scholiis ad Moli.verb.Rex,num.46.& seq. Cabedo decis.60.n.7.p 2.

K Bald.in c.1.de allodiis,& in c.1.quis dicatur Dux.& in c.cum vicessimū,vers.quæro quæ ætas,de offic. deleg.&in l 2.col.1.vers.aduerte quia nunquā inuenies,C.de senten.&interlo.om.iud Aym.cons 338.in prin.Auend.de exequē.c.1.n.6.&seq.Couar.in prac.c.5.n.2.& 9.& c.4.Menoc.lib.1.præsump.14 & cōs a n 7.Vanci.de nulli.ex defect.iurisd.n.10.Petra de fideicom.q.13 à n.535. Valas.de iur.emphy. q.8.n.21 & 29.Lauren.Teni.caore.129.n 18.Cabe.decis.9.n.1. & 8.&deci.43.p.2.Garcia deexpēs.c.12.n.96 &seq. Pegue.decis.crim.36.n 6.Cels.Hugo cōs 60.n.8.Dida.Perea in l.4.tit.1 glo 1.lib.2.Ordina.Bosio praxi tit.de Principe,n.233 Azeb.in 4.Recup.tit.1.l.30.Alci.lib.2.paradoxo.c.6.

L for.nouo Tirasonæ anno 1592 tit.de offi.Iust.Aragon.

M vt in for.titu.de alienigenis ad off.non admittend.cui adde Ioann. Chokier in thesauro aphorismorum politicorum lib.3.cap.6. & notauit optime Bardaxi de offi.gubernato. quæstione 1. numero 3. pag.4.vers.Vnde posset inferri. for.2.de officio Cancellarij foro vnico,titu. quod extraneus à regno non possit habere officium in regno. & for.vni.titu.vt iudices Aragonum iudicent. Misinge. singular.obseruatio.centu.4.obseruat.30.

N for.

res, & non clerici, n quod & iure, & prope omnium
prouinciarum vsu receptum est; o licet Prælati domi-
31 ni † locorum possint iurisdictionem ciuilem in pro-
pria persona exercere, p cum eam non exerceant tan-
32 quam officiales, sed tanquam domini, aliasque † qua-
litates, nobilitatis, q absentię D. Regis, r praxis, ęta-
tis, & gradus, s & nisi forali dispositione hoc esset cau-
tum, instar sacrilegij haberetur t indignos magistra-
tu, & incapaces ad officia iudicare eos, quos Princeps e-
33 legerit. Tertiò infertur, quod cum † nec iure natu-
rali, vel diuino, officiorum secularium venditio sit pro-
hibita, u posse Regem Aragonum officia vendere, si
hoc non fuisset foro regni x prohibitum; quæ prohibi-
tio & Romanorum, Gallorum, aliarumque prouin-
ciarum legibus confirmatur, y & optima ratione ful-
citur, quod qui emit, necessarium est vt vendat, z nec
sine rubore puniri potest. is qui quod emit, vendit.

Sextus effectus supremę potestatis, iurisdictionisque
34 est, potestas † gladij, ad animaduertendum in facino-
rosos, quæ à nostris merum imperium appellatur, ac
penès Pricipem suprçmum residet, cum animaduer-
tere, executionem respiciat; a & ideo erectio furca-
rum, vbi executio fieri solet, meri imperij signum est b,
& per eas possessio conseruatur, etsi per mille annos
aliquis in eis non fuerit suspensus. Sed verius est so-
lum effectum esse meri imperij, c exemplique cau-
sa à

N for vni. tit. quod official executo. & ministri iurisdict. regię sint seculares & nó clerici, vbi Bardaxi concord. l. 17. li. 1. ordina: tit. 5. vbi Dida Perez glo. si resumiere corona & glo. no pueda rener. & lib. 2. titu. 15. l. 25. Moli. in repert. foro. verb. Clericua, vers. Clericus de foro, vbi Porto. n. 2. idem Barda in for. 1. tit. dela inquisició cótra el Vicecáceller, pract. crimio. canonica B. Diez c. 61. n. 1 vbi an possit esse de cósilio Regis, ex Abba. in c. non est, n. 4. de voto cú plurib. concord. per. Salçedo in addi. ad d. c. 61. verb. Cósiliatij Principia.

O c 2. c. ne Sacerdotibus ne cler. vel monachi, Rebuf. in const. Gallię, tom. 1 tit. vt laici, & c. n. 3. Bened. in c. Rainutius, verb & vxoré, dec. 2 n. 477. Couar. in in pract. q 35. o 5. Mastri. decis. 15 v. n. 18. p. 2 Borrel. de Regis catholici præstantia, c 73. o. 3. & 4.

P obseruan, quod Prælati tit. actus curiarú, & obser. in causis, tit. de for. cópet.

Q for. vni. tit. quod regéd officium guberna. sit milea simplex.

R for. vnic. titu. quod D. Rex non possit facere Locum tenenté ipsius in Aragonia nisi certis casibus.

S for. vni. tit. de la platica que han de tener el Vicecanceller, y otros oficiales, & for. vni. tit. Que el Vicecanceller, y otros oficiales ayá de ser graduados. for. 2. tit. Reparo del Cósejo del Iusticia de Aragó, ib., De edad de treynta años:

T l. 2. C. de crimine sacrilegij.

V Guili. Benedic. in . Rainutiua, verb. Duas habens filias, n. 32. de testam. Soto de iust. & iur lib 3. q. 6. art. 4. col. 1. Tellus Fernan. in l. 26. Tau. o. 10 Mencha. controu illustr. c. 41. n. 9. ad fin.

X for. vnic. tit. de prohibita lag tio. pecuniæ, vbi Barda. Moli. in repor. verb. pecuniá vers. 1. & verb. pretium vers. 2. & verb. firma, vers. die 10. Decébris, & verb. iuramentú, de iuramen D. Regis, & suorum officialiú, vers. & circa istud iuramentú, & verb. officialis, vers. officiales exercentes, & verò biq; Porsoles in scholis.

Y l. 1. ff. ad l. Iuliam, de ambitu, l. vni. C. de pistoribus, lib. 11 l vnica, C de officio præfecti Senatus, lib. 12. Soci. cons. 146. n. 2. lib. 1. Rebuf. tom. 2. ad leges Gallicas. tit de mercato: minur. venden. arti. 1. glo. 5, ad fin. Marcus decis. 149. n. 5. Bald. in l. Barbarius. ff. de officio prætor. Nauar. in manua. c. 25. n. 7. Cabe. decis. 24. n. 4. p. 1. Auend. resp. 9. n. 5. Afflict. in constitutio. Siciliæ, rub. 93. n 6. Rebuf. in l. vni. glo. 1. n. 235. C. de sententia quæ pro eo quod interest. Brancalus en sus predicamentos de Corte. c. 10 n. 28. p. 140.

Z Ioan. Choki. in thesau. aphoris. polit. lib. 5 c. 4. for. vni. tit. de iusticia reddéda, & nó védéda for. vni. tit. de prohibitis auerus. & for vni. tit. de pœna corrúpentis iudices. Cyril. in summa crimi. rub. 1. §. 1. n. 5.

A l. aut dánú. § 1. ff. de pœnis, l. nó dubito, in fin. vers. nó siút, ff. de captiuis, l. respictédum, §. fin. ff. de pœn. l. si quid erit. ff. de offic. procon. Marta. de Iurisdi. 1 p. c. 56 n. 18. & seq

B Alcia. lib. 9 parerg. c. 24. Couar. li. 4. var. c. 5. in fin. Gizu. ad Gail. lib. 2. concl. 60. cnnlid. 1. n. 7.

ſa à l. C. *c* propoſitum; ideoque banna, & procla-
mata, quæ in illius executione in noſtro regno fiunt, ad
maieſtatem regiam, apud quam talis poteſtas gladij re-
ſidet, referuntur; quæ tamen aliquatenus legibus regni
limitata, coarctata, & modificata reperitur, vtputà, quod
non fiat, † niſi præcedēte proceſu, & ſententia forali, quę 35
publice, & in loco publico, & cum ſole exequatur, *d* &
quod non officio nobili, ſed mercenario, ideſt, ad inſtā
tiam partis legitimæ, tali vtatur poteſtate, *e* & accuſa-
tioni deſeruiat: & ita Antonius † de Herrera, qui in om 36
nibus delictis facultatem iudicibus procedendi ex offi
cio foris Tiraſonę conceſſam retulit, à veritate prorſus
deuians, legem illam, quæ hiſtorico dicta eſt, *f* ne quid
falſi dicere audeat fuit impudenter tranſgreſſus, cum
non ſolum id, *g* ſed & multa alia innatæ fidelitatis A-
ragonum ignarus falſa audacter ad dominum, ac Regē
noſtrum Philippum reſcripſerit, qui non tam dedit o-
peram *h* veras, certaſque res ſcribere, quàm nihil omni-
no prætermittere, quod vel à quibuſuis habuerit, vel ipſe
ſomniauerit; quia in Aragonia non habemus intereſ-
ſe † ſecundarium, ſed omnia ad inſtantiam eius, cuius
principaliter intereſt, geri debent, cum, obſeruantia no- 37
ſtri regni, omnia publica delicta, ad inſtar priuatorum
ſint redacta: *i* ita vt nec fiſcus ad accuſandum admit-
tatur, *k* cum non ſit priuilegiatus ad agendum, ſed iu-
re priuati vti debeat; *l* nec quilibet de populo, niſi caſi-
bus ſupra relatis, *m* in quibus extraneus à regno non
admittetur ad accuſandū, *n* & vno agente ſtatim actio
criminalis cōſumitur, *o* niſi primus cū parte colluſerit,
vel ob partis ceſionē fuerit reus abſolutus, *p* ſed regulari
ter

C in l. imperium, ff. de iu iuriſdict. omn iudic.

D For. querentes, tit. de offic. Cancellarij.

E obſeruan. item per foros. titu. de genera. priuileg. totius regni, for. vnico, titu. de poſtulao. Moli. in reportor. verb. clamum, in princip. Iaſ. in d. l. imperium. n. 17.

F Polidor. Virgil. de inuentorib. rerū, lib. 2. c. 13. in fin. ex Cicerone lib. de oratore.

G in relatione rerum Aragonenſium ad Philippū Tertiū, 1. p. pa. 21. ibi, Mouiendoſe competencis & pag 25. ibi, Y que el mejor y mas verdadero remedio. pag. 50. ibi, por q induſtrioſamente. & 2. p. pag. 57. ibi, Arraygada la mala, pag. 59. ibi Yno diſminuyendo la confiança delos Aragoneſes. pag. 71. ibi, Por la ſoſpecha de todos. pag. 77. ibi, Sino con palabras. pag 89. ibi, deſfogando. pag. 107. ibi, Por no ver de ſus ojos. p. 119 ibi, Y que los juezes. pagi. 130. ibi. Se ordeno, & ibi, El Viſorey, y Regentes. pag. 118. ibi. Y por quitar ocaſiones. Quæ omnia tanquā falſa expungenda & abolenda, ac igne expurganda eſſent.

H Cano de locis Theolog. lib. 11. c. 6.

I obſeruant. item in publico crimine, 4. & obſeruan. item in criminibus. 8 tit. de homicid. Seſſe deciſ. 99. num. 16. & duobus ſeqq. 1. p.

k obſeruant. ſed ſi D. Regi, tit. de general priuileg. totius regni, Moli. in d. verb clamum, verb Fiſcus, & in verb Procurator fiſcalis, vbi Port.

L Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto, q 19. à n. 9. cū ſeq. late & ibi per eum allegati, l. extar, l placuit, ff. de iure fiſci, Cæſar Contard. in l. vnica, q 21. ad verb. fiſcus, n ume. 5. C ſi de momentanea. Gail lib. 1. obſeruatio. 90. n. 2. glo. in l 1. C. de peritio. hæredit. Montal. de reprobatio. ſententiæ Pilati, artic. 3 n 16. l. fin. C de fiſcalibus vſuris, Farinac. in quæſt. criminal. 18. n. 14. & ſeq.

M d. obſeruan item in criminibus, obſerua. 2. tit de general priuile. totius regni, for 3. tit. de lenonibus, & in for. vnic. titu. de la facultad de acuſar a los que injuriaren a los Lugartenientes, & in for. nouiſsimo Tiraſonę, tit. de los que injurian a los oficiales Reales. & alij ſupra relati §. 19. o. 50.

N Burgius vbi proxime, q. 18. n. 17.

O ex gloſ. in l 3. ff. de popula. actio.

P Farinac. in praxi crimin. q. 4. n. 13. & 37. & Burgius vbi proxime num. 35. & 36. & q. 20. num. 43.

Q vt in

38 ter in hoc Regno omnis inquisitio est † prohibita, q preter quam in causis finium regundorum, caloniæ homicidij, & infançoniç, vel contra officiales Regios, vel redituum regalium administratores, si nomine Regio, fisco rationem reddituri administrent: si enim locationis, atquè ita temporariæ emptionis titulo pro se ipsis administrent, inquiri non poterunt, quamuis forsan si dolose se gesserint circa res sedentes à D. Rege conductas, via ordinaria ciuili, aut criminali à fisco, vel ab eo cuius interierit conueniri poterunt, vt fuit decissum in Curia D. Iustitiæ Aragonum. * Sed si in Inquisitionis iudicium consenserint, & contra iudicem inquirentem exceptionem generalis priuilegij non opposuerint, eius iurisdictionem declinantes, nec iudicium dicetur nullum, & sententia in eo lata valebit, vt fuit declaratum in Curia D. Iustitiç Aragonum. * Licet aliqui sint officiales, contra quos, vel ex priuilegio non potest fieri inquisitio, vel certus est iam, inquirendi modus à lege prescriptus, multaquè alia, † tam in procedendo in causis crimina-
39 libus, quam in imponendis pœnis, & earum executione, sunt singulariter foris, ac legibus nostri Regni prouisa, in quibus maioria, & suprema Regis Aragonum potestas videtur restricta: vt sunt illa duo singularia Regni priuilegia; alterum, modum procedendi respiciens,
40 ne scilicet sit tormentum † alterum vero, pœnam, ne sit bonorum confiscatio, nisi in crimine lesç maiestatis humanæ, seu diuinæ, nec triremium, seu galearum possit imponi alijs quam latronibus: quæ sunt ex illis quatuor Regni priuilegijs foro Tirasonæ, anni 1592. reseruatis, super quibus nihil disponi, vel nouari potest, nisi omnium existentium in curia nemine discrepante adhibito consensu, vt supra diximus. Vnde nec statuto induci poterit, præterquã in casibus à foro permissis, in quibus vt fuit per me, & collegas declaratum in curia D. Iustitiç Aragonum, * nullatenus impedietur executio: nec Clerici torqueri poterunt, ab Ecclesiastico Iudice *, quia cum hoc priuilegium territorio concessum sit, etiam Clericos comprehendet, r & ideo fuit denegata firma, D. Thomæ de Borja Archiepiscopo Cæsaraugustano viro nobilissimo, & mihi multum benefico: nec etiam exteri, & alienigenæ vt falso asseruit Anthonius de Herrera,

Q Vt in priuileg. gener. §. Item que inquisicion, & toto tit. de prohibi inquisi. Bardaxi in commen. ad priuil. gener a num. 6. cum seq. obserua. 1. tit de generalib. priuil. obseruã. si aliquis commisit. tit. de homicidio, obseru. fin. tit. finium regundo. & foro 1 tit. de testibus.

* In processu Menauti de Morlanes super iurisfirma, & in proces. procu. fiscalis, & Ioannis Tristan de Ostabat super crimin. contra eundem Morlanes.

* In proces. Hieronymi Palomares. & Petri Galan super iurisfirma, 1615. obseruan. si aliquis, tit de homicidio.

* In processu Francisci Hernandez super iurisfirma, die 31. Ianuarij 1612 Sesse de inhibitio cap. 1. §. 2. num. 68. pag. 52 in fi. vbi tradit quædam exemplaria à nobis in sua originali matrice visa, quæ nostram sententiam & decretum coadiuuant.

R Roman. cons. 180. numer. 2. Felin. in cap. Ecclesia. Sanctæ Mariæ, nu. 76. de constitu. Oldrad. consil. 12.

ta,* nisi in casu falsæ monetę in hominibus vilis condi-
tionis, sed nec hi in capite alieno* torqueri poterunt. In
cęteris vero † omnibus, quæ legibus à se latis, & à po- 41
pulo receptis, eius potestas non reperitur limitata, tam
lata, & ampla Regi nostro mansit facultas, & potestas in
eum lege Regia translata: sicut in quemlibet alterum su-
premũ Principẽ, & Monarcham: quod si aliquis auda-
ćter contrariũ astruxerit eum, vt Antistium Labeonem
insanire dicemus: * Solum enim cõtra leges † nunquã 42
intẽdit aliquid facere, nec plenitudine potestatis vtitur.
Et hæc est ratio dicti vulgaris, nostrorũ Foristarũ, quod
D. Rex in Aragonia litigat vt priuatus, quia, vt de Impe
ratore dicitur, quando nõ vtitur plenitudine potestatis
absolutę, non est vlla differẽtia inter eum, & alium dñm,
iurisdictionem in loco habentem. Inde primo infertur,
in Rege nostro cessare doctrinam Cini, S & aliorum as-
serentium, posse Principẽ, iuxta propriã, & particularẽ
scientiã sentẽtiã ferre, licet in iudicio cõtrariũ sit proba
tũ. Secundo infertur, quod à sententia nostri Regis non
appellatur, † non tanquam Præfecti Prætorio, vt dixit 43
Bardaxi, T (cui æquiparatur primogenitus, Regni Guber
nator) sed tamquã supremi Monarchę, licet per viã gra
uaminum, cõtra forum factorum, ad Curiã Iustitiæ Ara
gonum habeatur recursus, V ad instar supplicationis in-
ductus, quæ, vt inquit Vitalis, antiquitus locũ habebat,
antequã lege Regni fuisset sublata, exceptis causis crimi
nalibus, in quibus nõ potest † haberi recursus ad Curiã 44
Iust. Arago. nisi respectu nullitatis, & ritus Y, Sed de cõ
silio Regiorũ cõsiliariorũ aulę criminalis * sententia lata
exequtioni, absq; vllo recursu mandatur, nisi esset mor-
tis, aut mutilationis membri, in quibus fit reuisio per cõ
siliarios aulę ciuilis,* si damnatus intra tempus legitimũ
appellet. Tertio infertur, ex eadem ratione Regem no-
strum indulgere † crimina, remissionesq; pœnarum de-
linquentibus concedere, Z quatenus tales pœnę respi- 45

ciunt

* In relatione ad Philippum, ibi, y que los estrangeros. pag 122.
* In procel. Pauli Espital super manifesta. an. 1609.
* Ant. August. Archiepis. Tarracon. nostræ partis decus, dialog. 4. de sus medallas, pag. 156.
S In l. 1. C vt quæ desunt aduocat Alber. in l. illicitàs, §. veritas, ff de offic. Præsid Couarr. lib 1. var. c. 1. ou. 7. in fin. vers. Princeps tamen Cabed decis. 74. num. 8. p. 2.
T De offic. Guberna. q. 5 nu. 5. vers. proprius accedendo in fin. pag. 56. & n. 7. pag. 58. post Corsetum de potesta. Regia. 4 p. q. 44. num. 10. Bart. in l. omnes populi, n. 8. ff. de iust. & iur. & in l. 1. ff quod quisq. iur. Iass. in l. 1. n. 8. ff de offic. eius.
V Obseruan. quod filius legitimus, & obseru. seq. tit. actus Curiarũ. Mieres in constitutio. Cathalon. Petri 3. 1. 2. collation 6. de offi. Gubernat. fol. 167 & 2 p colla. 6. c 36 fo. 52
X For querientes... & 2 tit. de firmis iuris.
Y Sesse de inhibitio. cap. 1. §. 2. nu. 20. & seq.
* Doctissimi D. Augustin. Morlanes, D. Ioannes Porter, D. Hieronymus Marta D. Balthasar Nauarro de Arroyta, & ego eorũ minimus.
* Sapientissimi D. Iosephus Sesse Regens Cancellariam. D. Dominicus a Vẽgochea, D Augustinus Pilares D. Ioannes Canales. D. Frãciscus de Pueyo
Z l. relegati. in fin. l. moris. §. sed enim. l diuus, la 2. l. ad bestias, §. exprouincia. ff. de pœnis. l 1 §. fin. ff. de quæstio. Molin in reporto. verb. Rex, vers. Domino Regi tantũ cõpetit remittere, & ibi Portol nu. 290. & seq. Casane. in catalog glor. mund. 5. p. cõ sidera. 24. vers. 54. Anto Gom. tom. 3. variat. c. 8. n. 4. & in l. 40. Taur. nu. 10. vers. octauo. Menoch. de arbitr. casu. 336. vers. cum solus Princeps Cephal. cons. 304. nu. 103. lib. 3. Decia. cons. 18. n. 100 lib. 1. & cõs. 96. n. 1. lib. 3. Franc. Marcus decis. 68. n. 6. p. 2, cũ concordã. per Farina. tom. 2. tit. de carceribus, q 29. nu. 80

ciunt vtilitatem publicam, *a* non vero solet tales remis-
45 siones concedere in præiudicium † partis offensę, *b* nisi
de absoluta potestate, ex aliqua magna causa publicæ
vtilitatis: *c* sed verius est si interesse partis solum sit vin-
dictæ, non pecuniarium illud remittere non ad absolu-
tam, sed ad ordinariam Principis supremi potestatem
iure Principatus, ex lege Regia proueniente, & orto per
tinere, atque ita Regi Argonum competet, nisi quate-
nus talis potestas aliquibus casibus à foris *d* Regni repe
ritur restricta, in quibus guidatica, & remissiones à D.
Rege concessę non valebunt, nec in præiudicium par-
tis lesæ obtinenti proderunt, quinimo, & si in casu per-
misso fuerint concessę tenebitur obtinẽs parti accusanti
expensas in prosequtione causæ factas soluere, *e* quod
intelligi non potest de guidatico *f* particulari, quod &
ab inferioribus Magistratibus, testibus in causa crimina
li producendis solet concedi. Sed de consuetudine, &
stilo Regiæ Audientiæ guidatica generalia ad tempus,
& remissiones perpetuæ non dantur, nec admittuntur
in quibuscumquè criminibus, nisi pace habita, & parte
concordata, & ea satisfacta. Hoc nec præsidibus iure
communi tribuebatur, nec in Aragonia alteri, quam
Domino Regi, vel eius Locumtenenti generali, qua ra
tione, nec Regens officium † generalis Gubernationis,
47 etiam dum in Regia Audientia præsidet, facultatem re-
mitten-

nu. 80. Bousdil. in politi. lib. 2. c. 16. nu. 99 & 122. lit. F. Auenda. in c. 7. prætor, nu. 7. in fin. Anto. Sola in consti. Sabaudiæ, tit. de indulgent. decreto. indulgentiam. glos. vnic à n. 5. cum seq. Marta de iurisd. 1. p. c. 44. Cabedo 1. p. decis. 45. Eleganter noster Regens Sesse in tract. de inhibitio. c. 1 §. 5 pertot.

A l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil.

B l. 2. C. de præcib. Imp. offerend Salicet. in l. si pro iure, ff. de condic. furtiua. Ruin. cons 60. vol. 5. Bal. in l. 2. n 1. C. de in ius vocand. Maranta de ordin. iudic. 6. p. vers. Inquisitio. num. 56. Grãmat. cons. 34. in prin. & voto 15. nu. 9. Paul. Chirl. de relaxatione carceris, tit. de compositione, q. 3. n. 4. Borrel. de Reg. Cathol. pręstan. c. 38 nu 11. & 14. Bursat. cons. 54. nu. 18. in 1. Plot. cons. 78. Couar. lib 2. var. c. 20. nu. 8. Osasc. decis. 114. n. 11. Sola tom 1. tit de indulgent. decret. Abir sus. glos. a. nu. 12. & 13. Conrad. in templ. om. Iud. lib. 1 c. 1. §. 4. vers. decimoseptimo, nu. 4. & 5. Azebedo in 8. tit. 25. l. 1. num. 63. & seq. Luc. de Pena. in l. 1. q. 5. C. de desertor. Isern. in tit. quæ sint regri vers. & bona committentium, nu. 71 & Afflict eod tit. § pœnarum, nu. 32. & in constit. Regni, molier. quæ dotatium, num. 25. notab. 10. Abb. cons. 5. nu. 2. vol. 2. & Felin in cap. 1. num. 4. vers. 2. declara. de probatio. Casane. in consuet. Burgund. tit. des Iustices, §. 5. num. 161. & cons. 27. Molin. in reportor. verb. Rex, vers. D. Regi tantum competit remittere, & ibi Portol nu. 290. & seq. Sesse vbi proxime nu. 82. com plurib seq. & decis. 178. per tot. 2. p. Molin. verb. exilium, vers. fin.

C Gramat. cons. 14 Carautra. titu. 271. nu. 2 & Sola in d. decreto. ne malitia. glo 1. 2. p. nu. 7. & 8. Greg. Lopez. glo. el Rey. l. 1. tit. 32 par. 7. Ruin. cons. 60, vol. 5. Paris. cons. 1. vol. 4. Borrel. de Reg. Cathol præll. d. cap. 38. nu. 15 & seq.

D Foro, como cerca la punicion, 1. & 2. tit. de homicidio, foro como de pocos dias aca, tit. de crimine falsi, for. vn. de consultatio. & in for. 1. & 2. tit. de iuramen præstan. per officiales. foro de poco tiẽpo, tit. de prohibita inquisitione, for. vnic. tit. de processu contra fractores inhibitionũ Iustitiæ Arag. ibi. segund que por fuero contra los officiales.* Et ita fuit decisum in curia D. Iustitiæ Aragon in proces. fragantiæ Hieronymi de Luna, super criminali, die 19. Decemb. 1562 non prodesse relaxationem delicti eidem factam per D. nostrum Regem, quia ex notabili contraforo, & resistentia facta Francisco Lanel Locumtenenti Iustitię Aragonum, fuerat per curiam condemnatus dictus Luna, qui erat Zalmetina Cæsaraugustæ ad priuationem omnium officiorum ciuitatis, & Regni, & exilium decem annorum, cum comminatione perpetui, & abcissionis manus minus vtilis.

E Foro vnico, tit. de remissionibus guidaticis.

F Greucus ad Gail, conclus. 52. num. 16. & 17. corolario ad illam conclus.

G Sesse

mittendi, & indulgendi crimina habet, licet ex causa, habita deliberatione cum eius Assessore,* & Consiliariis Regiæ Audientiæ criminalis, & Aduocato fiscali,* soleat Procuratori Astricto, qui in atrocioribus accusator publicus est, præcipere, vt ab accusatione desistat, [g] vel in ea instantiam non faciat; quod, in effectu, indulgere, & remittere est, per indirectum. Non tamen facile † debent crimina indulgere, & pœnas remittere, 48 quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi, [h] nec vllam reus (inquit Beatus Isidorus) [i] pertimescit culpam, quam redimere numis posse existimat; crescit enim hoc modo multitudo peccantium, & facile itur ad culpas, vbi est venalis ignoscentium gratia. Vt enim, inquit Seneca, [k] non oportet habere promiscuam, ac vulgarem clementiam, nec abscissam; cum tam crudelitas sit, omnibus ignoscere, quam nulli: sed modum im remittendo crimina teneant, quia (vt inquit Psalmista*) Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore, in quem locum cum interorandum B. Ludouicus, rex Galliæ incidisset, gratiam, & remissionem cędis à se factam illico reuocasse, traditur; vt sic posset dicere cum Propheta, [l] *Misericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine.* Nam dum facinorosi non puniuntur, ne dum publica turbatur lætitia, sed etiam ira Dei in nos prouocatur, [m] atque ita, multo minus, pœnas delictorum vendere debet, cum non deliquerit bursa, sed persona, [n] & ideo in Aragonia compositio pecuniaria in criminibus prohibita fuit: [o] quia si pœnæ venduntur, omnia mala in repub. nascuntur, & illud cum Prudentio [p] dicere possumus.

Pudor per aurum soluitur,
Violatur auro integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipsa intercidunt.

Vnde sine causa non sunt crimina (maxime atrocia, & grauia) remittenda, cum non sit misericordia, quæ in miseriam conuerti potest, nec inannis species clementię vincere debet salutarem seueritatem, cum causa vero † vt propter pacem, vel propter lętitiam victorię partę, Natiui- 49
tatis

*Peritiss. D. Marti. Godino
* Doctiss. D. Franciscus Santacruz de Morales.
G Sesse vbi proxime, à num. 122. cum seq.
H Cap. est iniusta, ad fin. 23. quæst. 4. Cerdan Talla en el verdadero gouierno, cap. 5. Anto. Sola in constitu. Sabaudiæ, 1. par. tit. de accusatio. decreto ne malitia. glos. 2. 2. partis, num. 2.
I In c. pauper. 11. q. 3.
k Lib. 1. de clementia. capit. 2.
L Psalm. 110.
M Baiardus ad Clarum, quæst. 64. num. 118. Gramat. decis. 36. numer. 1. Cartar. de executio. senten. Capro bannito. cap. fin. num 411. Cabalcan. de brachio Regio. 1. par. num. 127. Burgius de modo proceden. ex abrupto. centu. 1. quæst. 10. numer. 3.
* Psalm. 105.
N §. oportet, in authentico. de mandat. Princip. collat. 3. Carauita ritu. 272. num. 6. Cyrillus Fulgonius in summa criminali, rub. 1. §. 3.
O Foro vnico, tit. de prohibitis auerijs, foro 1. vers. E que por ocasion, tit. de Procurator. Astrictis. foro, como de pocos dias aca. colu. penultima, ibi, no pueda seyer ni sea admesso a alguna composicion, o pena pecuniaria, ni la condenacion personal pueda seyer conuertida, o comutada en pena pecuniaria, tit. de crimine falsi. Moli. in repertor. verbo compositio. vers. 1.
P In peryStephanon hymno. 2. de Beato Lauren.

tatis filij, primi, Regis ingressus, nuptiarum, vel pacis cũ alio supremo Principe habitæ, & fœderis initi, aut tempore Paschali, æquum est, quod D. Rex veniam delictorum, & remissionem criminum tribuat, q maxime, si illa atrocia non sint, & iàm, diuturnitate temporis elapsi, à memoria hominum quasi abolita sint. Ex eodem principio prouenit, quod restitutio famæ, & honoris ad Regem spectet. r

Quarto ex eodem fonte promanat, vt ad eum solum spectet sententias criminales exequi, & commutare; relegatosque in Insulas ad alias transferre; ac condemnatis ad carcerem locum carceris assignare. s Et hoc sensu, † quatenus merum imperium a I.C. t appellatur potestas gladij, ad animaduertendum in facinorosos homines, & ad executionem refertur, non est incognitum in Aragonia imo hac ratione intelligitur forus † disponens. u quod Iustitię, & extemæ corporum, & membrorum specialiter sunt, & spectant ad D. Regem, & ad suos baiulos. Et hoc significat gladium illud euaginatum, † ac nudum, & eleuatum, quod vidimus ante D. nostrum Regem anno 1599. in eius felici, & solemni ingressu in hac ciuitate Cæsaraugustæ, portasse D. Gabrielem de Alagon Comitem dē Sastago, tanquam Camarlengum Regis Aragonum, quod etiam Ianuæ ducitur ante Ducem, & in ciuitatibus, Lucę ante Confalonerium, & Mantuæ ante Capitaneum Iustitię Sed alij eius supremę iurisdictionis, & potestatis argumentum esse tradunt, x & ideo ante Ducem Venetorum non portari nudum, sed vagina tectum, ad significandũ non esse sui arbitrij penitus totam Rempub. sed subsequentis Senatorij ordinis summam esse potestatem, quod etiam Consulum Romanorum præligati fasces prenotabant.

Quinto ex eadem suprema iurisdictione prouenit, vt ille solus, in duobus eius supremis tribunalibus, Regiæ Audientię, & curiæ Iustitię Aragonum, sit Iudex competens, † in causis Vniuersitatum, & nobiliũ, y & Dominorum vassallorum, seu alicuius castri, z quod intellige si ha-

Q d. l. abolitio. 8 cum l. le[illegible] ff. a[illegible] Turpil[illegible] [illegible] delic ps. C. d[illegible] ep[illegible]cop. aud[illegible] [illegible] teu. l. p[illegible]s-chæ. l. [illegible]a [illegible]al[illegible], l. re[illegible]gie. in C. [illegible]heodos. de indulgent. crim. Bersel. v[illegible] supra, [illegible] cap. 58. num. 69. [illegible] & 75 Luc. de Pen. in l. contra pu[illegible]licam, [illegible] de re milita. lib. 12. Rolan. consil. 4. nu. 58. vol. 5. Marc. decis. 40[illegible]. vol. 1. Boer. de ci[illegible] 21[illegible] num 21. Sesse d. §. 5. nu. 15.

R Affl[illegible]ct. in ti[illegible] quæ sint regal[illegible] princ. nume 4C Castro in l. licitatio. ff. de. publica. & vectiga. Cephal. consil. 58. num. 67 vol. 1.

S l. 1. §. 1 & §. fin. in fin. ff. de quæstio. l. relegati in fin. ff. de pœnis, Cancer variarum resolut. 2. par. cap. 2. num 141. Afflictis tit quæ sint regalia, S pœnarum [illegible]um. 5[illegible] Caral[illegible]ta. titu 372. nu.[illegible]

T l. [illegible]perium, ff. de iurisdict. omn. iudi.

V Forus si aliqui homo, 4. tit. de homicidio, foro vnico. tit. de iuri dictiom. obseru. Item notandum de priuileg. militum. Dida. Perez lib. 3. ordinat. tit. 1. l. 1 glos. alos que appellaren, in fin.

X Ianus Langleus lib. [illegible] semestrium cap. 1. p. 733. D. & seq. [illegible] 11. cap. 3. pa. 688. B.

Y Obseruan. Item nobilis, obse. Item nobilium, & obseruan in causis, tit. de foro compet. Bardaxi de offic. Gubernato. q. 5. num. 93. & seq. 100.

Z Obseruan. Item si agatur. la 2. tit. de foro compet. obseruan. Sciendum de salua infan. facien. Molin. in verb. Domini locorum, vers. 1. & seq. v[illegible] Portol. num. 1.

si habeant vassallos, seu castra in Regno nihil enim interest, quod habeant extra Regnum. Idem in non habentibus Aragonum Nobilitatem, sed alterius Prouinciæ:dicendum esse crederem,cum possit quis esse nobilis in sua patria, & non in Aragonia a cum nobilitas Aragonum in multis, cum nobilitate aliarum Prouinciarum non conueniat, & faciat ordinem, seu stamentum distinctum ab ordine, & stamento infantionum, & militum, quorum nobilitas prope in toto orbe est communis, & nota: attamen ista Aragonum nobilitas in multis est annomala, & quod dicit noster Molinus, b mortem D. Ioannis de Fuxo fuisse habitam pro notoria non est mirum, quia licet origine esset Francigena, tamen erat nobilis, & Richus homo in Regno, ac dominus villæ de Maella,& multæ illustrissimę domus, & familiæ aliarum Prouinciarum, a Magnatibus nostri Regni originem ducunt, quas inter nobiles Regni referre non dubitarem: Hoc est vnum ex singularibus, ac pręcipuis priuilegijs, quibus fruuntur nobiles, & vniuersitates Regni, cui (nec etiam volentes) renunciare possunt, & alterius inferioris Iudicis iurisdictioni se submittere: A quo si fragante maleficio capiantur, ad prędicta suprema tribunalia debent secundum forum
remitti. c Quod etiam procedit in causis † criminalibus 54
Infantionum, in locis Baronum inhabitantium: quia vbicumquè morentur, & sint populati, semper Regis sunt illi; & qui priuilegio infantionum fruuntur, licet alias non essent infantiones sanguinis, & generis, Vnde si caperetur criminaliter infantio in locis Dominorum ab illorum officialibus, & vltra debitum detineretur, ibiquè petitio criminalis etiam intra tempus fori offerretur, & ab infantione admitteretur, liberandus demum veniret per viam priuilegiatam, ac si nulla petitio oblata fuisset, vt fuit decisum in Curia D. Iustitię Aragonum. * Cætera omnia, quæ a suprema iurisdictione oriuntur, experiri poterunt per D. Regem Aragonum, si eorum ortui,& productioni leges Regni non resistant.

(⁂)

A Bart. in l.1.numer. 62. 63.& 83.C. de dignitat. lib. 12. Bald.consil. 387. col.1.lib. 1. Baeça de ino pe debitore.cap.16.num. 108. Gutierrez pract.lib. 3.q.14.nu. 85.

B Verbo mors.vers.mors D.Regis.

C Foro quandocumquè, vers. adicimus de appellitu.Portoles inScholijs ad Molin.verb. captus in tractatu de via priuilegiata, §.5.num.25. & facit tex. in l.Diui,§.fin. ff. de pœnis cum concord.per Iason. in l. . num.14. de officio Assessor, Molin.verbo emparamentum, vers. 2.& verbo,Nobilis,vers. Nobiles non possunt, & verbo Domini vassallorum,& verbo Iudex ordinarius, vers. à Iudice suo ordinario.

* In processu Procuratoris Astricti Villæ Montisoni, contra Georgium de Sin, super criminali, die 19. Februarij, anno 1615. ex traditis à Portoles, tracta. de liberat. per viá priuilegiat, quæst. 5,& 6.

§. Vigesimus sextus.

De effectibus ex supremo dominio resultantibus, & quis sit illorum usus, & secundum leges regni restrictio.

SVMMARIVM.

IVs imponendi gabellas, vectigalia seu tributa ad maioriam, & supremam potestatẽ pertinet. 1. & 5.

Gabellæ indictæ à Principe supremo quomodo differant à collectis vniuersitatis inter vicinos; & an teneantur Clerici contribuere. 2.

Tributum capitis, & vectigal quid sint, & an Clerici & Infantiones illa soluere teneantur. 3.

In vectigalium & tributorum solutione, & exemptione, consuetudo semper attendenda est, 4.

Regum Aragonum potestas in imponendis, vel exigendis tributis, vectigalibus, & fisis, an foris Regni, restricta sit. 6.

Immunitas à quibus concedi possit. 7.

Vassalli domini Regis an teneãtur eius familiares hospitare. 8.

Exempti tenentur onus hospitij subire soluta mercede. 9.

Ius confiscandi legibus regni in Aragonia limitatum reperitur. 10.

Montes publici in dominium Regis fuerunt lege regia translati. 11.

Montes fuerunt concessi vniuersitatibus à Rege in dotem. 12.

Quare dos data à Regibus vniuersitatibus, dicatur dos profectitia. 13.

Vniuersitate destructa ad quem pertineant mõtes ipsius Vniuersitatis. 14.

An resoluantur censualia, et debita vniuersitatis illa destructa. 15. 20. 22.

Vniuersitas quot modis contingat destrui, ac dirui. 16. 19. 21. 23.

Vniuersitas quando dicatur delinquere, & quãdo singulares ipsius. 17.

Vniuersitate destructa, si reficiatur, vel de nouo ædificetur, an in omnibus & per omnia actiue & passiue succedat in locũ primæ. 18. 20. et 24.

Desesias an possit constituere dominus Rex in præiudicium iuris pascendi competentis à foro, vel ex pacto. 25.

Pœna à foro statuta an possit augeri per dominum Regem in constitutione desesiæ. 26.

Dominus Rex an possit prohibere extrahi à Regno triticum, oleum, & alia. & pœnam imponere. 27.

Montes omnes regni exceptis desesiis priuilegiatis sunt indefensi ciuibus ciuitatis Cæsaraugustæ ex priuilegio Regis Alfonsi 28.

Salinæ ad quem pertineant in regno, et quid de vniuersitatibus, quibus ex priuilegio, vel præscriptione immemoriali, libertas vtẽdi sale quo velint concessa est. 29.

Mineria, seu metallorum fodinæ ãn pertineant ad dominum Regem, ratione alti et supremi dominij. 30.

Viæ publicæ hodie regales appellãtur, tribus cõcurrẽtibꝰ, & in quo differãt à vicis, et plateis vrbanis, et ad quẽ earũ cura pertineat. 31.

Pedagia soluũtur in Aragonia D. Regi, necnõ etiã [illegible] Baron. hꝰ pro se [illegible] 32

Ius pontagij, passagij, aut barcagij ad quẽ spectet. 33.

D. Rex concedit immunitatẽ soluendi pedagia etiam in territorio Baronum. 34.

Flumina publica spectant ad D. Regem. 35.

In flumine publico considerantur tria, proprietas, iurisdictio, et vsus; duo prima regalia sunt. 36.

Molendinũ et põs an possint fabricari sine licẽtia Principis in flumine publico, et albeus mutari, et ripa muniri. 37.

Rex solus est iudex aquarum currentium, et illas diuidere potest. 38.

§. Vige-

§. Vigesimus sextus.

EX suprema potestate, respectu dominij, plures etiam oriuntur effectus; quorum aliqui sublati, alij verò nostris legibus limitati, & restricti fuere: vt ius † imponendi publicas functiones, vectigalia, & indicendi collectas; *a* non intelligendo de illis,
1
2 † quæ non iure superioritatis, sed priuata authoritate, & communi decreto, ab aliqua communitate, vel vicinia ob necessitatem communem illorum, qui collectantur (quæ vulgò *compartimientos* appellantur) *b* & solent imponi, vel ob causam alicuius publicæ vtilitatis, vel necessitatis, politiam, & ornatum ciuitatis cõcernentem, in quibus etiã Clerici, & Infantiones tenẽtur cõtribuere (etiã si tali vtilitati se velle renũtiare proclament, *c*); quia cum vtilitas, in his, ad eos tanquam ad ciues extendatur, non sunt exempti, sed communi cæterorum ciuiũ iure vti debent, & vniuersitatis statutum eis præiudicat, *d* cum sint & ipsi (vt supra diximus), & pars, & membra vniuersitatis, licet sint membra priuilegiata.

Sed

A l. omnium, l. quidquid, C. de vectigal. l. vectigalia, vbi Salicet. num. 2. l. nõ solent, l. fin. C. nou. vectigal. instit non poss. l. 1. C. de fund. limitroph. l. si quisquam, de diuers. & temporal. præscript. l. 1. § familiæ, 7. l. locatio, §. an. l. quãræ §. hoc ff. de publican. & vectigal l. inter publica §. fin. ff. de verbor signifi. c. super quibusdam, § 1. vbi Canonist. eod. titu. Conrad. in temp. omni. iudic. cap. 8 §. quarto, versi Vndecimo Guid. decis. 408. n. 2 Petr. Gregorius de Repub. li. 9 cap. 1. nume. 30. Alciatus consil. 174. num. 8. Socin. Iuni. consil. 98. num. 15. & per tot. volum. 3 Bobadilla in sua politica lib 5. cap. 5 . num. 1. 8. & numero 13. D. Belluga in speculo Princip. rub. 11. §. post quã n. 6. vbi eius additionator Borrellus verb. imponens collectas. & rub. 46. §. donum. vbi etiã Camil. verb Tributũ. & de Reg. cath præst. c. 1. n. 34. & 35 & seqq e ao. pe. tot. Petra de potesta. Princip c. 4. in princip. num. 30. specia. 23. Matta de iurisdict. 1. par. cap. 45. Cauedo 2. par. decisio. 49. Regnetus. Sixtinus in tracta. de regal. lib. 2. cap 6. nu. 14. & seqq per tot Ioannes Azor institu. moral. 2. par. lib. 11. cap. 4. versic. vectigalia, & versi. Et angariarum, pag 1226. & sequentibus. Bossius in prax. titu. qui vectigal, imponer. poss. num. 4. Renat. Chopin. de domanio Franciæ, lib. 1. titu. 1. nume. 6. & titu. 10. nume. 2. Bertachinus de gabell par. 1. num. 2. Purpurarus consil. 493. nume. 4. Corserus de potestat Reg. par. 4. quæstione 48. Ripp. respons. 181. n. 1. Natta cons. 661 n. 1.

B l. omnes, 2. C. de operib public. Accursius in Authentic quibus modis naturales efficiantur sui, §. si quis igitur, verb. persoluat. Bartol. Bald. & Angel. in l. 4 §. actor, ff. de re iudica. cum concordant. per Nicola. Festall in tracta. de æstim & collect. 2. par. cap. 2. num. 8. & cap. 4 a num. 45. Albertus Brunus consil. 29. num. 9. & 10. lib. 1. Lassarte de gabell. cap. 68. num. 80. Azeuedo in l. 25 tit 6. lib. 5. nouæ Recopilationis. Auendan. de exequend. 2. par. cap. 14. num. 5. Auiles in cap. Pretor. gloss. Muestren. Mexia in pragmat taxæ panis, conclusio. 5. num. 46. & 64. Villadiego in sua institut. politic. cap. 5. § 34. Borrell. de Regis catholici præstant. cap. 20. num. 18. & sequentibus. argumento legis 1. §. quod si nemo, vbi Bartol. num. 2 & 3. ff. quod cuiusque vniuersitatis. Antonius Thesaurus decis. 257. Iacobus Cancer 3. par. variar. resolut. c. 3. num. 330. & seqq. & c 13. n. 103. 108. & seqq. & c. 17. n. 208. Flor. Diez de Mena variar. quæst. lib. 2. q. 21. n. 43. Guid. Pap. q. 87. n. 9. & 631. n. 21. & seqq. Ioseph Ludou. decisio. Perusi. 43. p. 1. Nicol. Losæ de iur. vniuersi. p. 3. c. 5. Henri. à Rosent. controu feud tom. 1. c 5. concl. 75. pag. 155. vbi plures allegat, & facit obseru nostri regni finali tit. interpretat. qualiter, & in quibus.

C Pegner. decis 56. n. 13. & per tot. p. 1. Zuall. commu. opin. q. 3. alias 899. n. 159. & 165. cũ seqq. p. 226 & 227. & q 906. alias fin. n. 73. & seqq. p 148. & n. 331. p. 371. & n. 335. & seqq. Azor 1. p instit. moral. li. 5. c. 13. vers. Octauo quæritur. p. 416. & 2. p. lib. 10. ca. 7. vers. Nono quæritur, p. 1079. Bardaxi super priuile. gener. Arago. post n 31. & tit. de Prælat. religios. nu. 9.

D l. quod maior, ff. ad municip. l. aliud §. refertur. ff. de regu. iur. Ias. cõs. 71. lib. 3. Franci. Marc. decis. 489. n. 4. li. 1. Surd. cõs. 65. n. 3. Vince. de Franch. deci. 2. n. 1. 24 & 25, li. 1. & larins decis. 197. n. 9. & 15. Luc. de Pena in l. 1. C. de nauibus nõ excus. li. 11. Rolan. cõs. 3. n 22. li. 2. Bertaz. cõs. crimi. 87. n. 7 li. 1. Alb. cõs. 6. Mastri. decis. 49. 1. p. late & allegãter noster Sesse 1. p. decis. 8. n. 36. Gutier. practi. li. 1. q. 3. & 4. Camil. Borre. de Reg. cath. præstã. c. 63. n. 48. & seq.

Sed de illis loquor, quæ publica, & suprema authoritate inducuntur, *e* & a subditis Principi supremo soluuntur, postquam in eum lege regia iura Reipublicę fuerunt translata; *f* vel ratione capitis, † vt est in Aragonia tributum illud, quod appellatur *el marauedi*, quod in Castella *moneda forera* dicitur, & illud quod à nostris appellatur, *capitatio*, *g* à quo capitis tributo Clerici omnino sunt exempti, & liberi; *h* vel ratione agrorum, seu soli possessi; à quo Clericos non esse exemptos, aliqui tradunt, *i* maximè si iam tale onus rebus esset infixũ, *K* antequam in posseClericorum, peruenirẽt: à quorũ sententia multi iuris canonici authoritate recedunt, & in his oneribus, quæ non pacto, sed lege generali rebus imponuntur, ex mutatione domini priuilegiati, exemptionem locum habere cõtendunt: vel ratione mercium, seu rerũ inuectarũ, quod proprie *vectigal* dicitur, *l* quia à vehẽdo, eius vocabuli ethimologia deriuatur; vnde iura generalitatũ, quæ in nostro regno ab omnib' indistincte soluuntur, *Vectigal* appellabũtur, quamuis ad ęrariũ populi Aragonensis pertineãt: & carneragium, quod à transeuntibus cum ganatis in aliquibus locis regni solet exigi, *m* est illud Armandiæ regale, quod aliqui interpretantur, vectigal, ex armentis animalium pendendum, licet alij aũ vectigal ex licentia fabricandi arma referant, cum armentaria publica, idest locus, in quo arma, seu tormenta bellica, galę, seu naues fabricantur, & conseruantur, qui *Arçana*, seu *Taraçana* vocatur, *n* Principi superiori, tanquam regalia competere asserant, quemadmodum & per portum, & ripaticam, *o* inter regalia enumerata, communiter 3

e de quibus late Henriq. a Rosenthal. tom. 1. controuers. feudal cap. 5. a cõclus. 33. vsque ad 47.

F Vvelefangus Lacius in commentar. Reipublicæ Romanæ, lib. 2. cap. 13. per tot à pag. 229. 233. & sequen.

G l vnica, C. de capit. ciuib exim. lib. 11. l. sacrosanctis, 3. C. de sacrosanct. Eccles. l. fin. §. qui non onà ibi, Exactores pecuniæ pro capitibus, ff. de mune rib. & honor. Gregor. Acacius de priuileg veteranu. priuileg. 1. n. 10.

H c. non minus, de immunita. Ecclesi. cap. quamquam, de censib. in 6. l. placet, vbi glos. C. de sacros. Eccles. Bobadilla in politi lib. 2. cap 18, num. 253. & sequentibus, Victoria relect. 1. de potesta. ecclesiast. sectio. 7. in fin. pluribus comprobat Ioannes Baptista Balençuela in defensione monitorij aduersus Ducem & Senatum Venetorum, 4 par. 2 num. 26 cum sequentibus 144. Gutierrez practica. lib. 7 quęstio. 92. per tot. late P. Soarea in defensione fidei aduersus errores Anglicanos, lib. 4. c. 2 1.

I Gail obseruat. 5 e. vbi Graue. nume. 3. Berthaeolus de clausi. instru. clausu. 21. gloss. 10. num. 1. Petra de potestate Principis cap. 5. per tot. Tiberi. Decia. respons. 14. volumi. 1. Bursatus consil. 186 Aymon consil. 87, 2. Surd. consi. 449. nume. 51 & 52 Ægid. Thom. de select. lectio. 2. & 3. Henriq. a Rosenthal. in controuers. feudal. cap. 5. conclu[illegible] sub nume. 2. litera, C Codex Fabria. titu. de Episcop. & cleric. diffinito. vltima. Didacus Perez lib. 1. Ordinatio. titu. 3. l. 1. glos. Los Sacerdotes, vbi plura priuilegia Clericorum refert.

K Abbas in cap. de terris, num. 5. de decimi Turrecremata in summ. de eccles. lib. 1. cap. 92. versi. Ad septimum Balençuela in defensione monitorij dicta 4. par. num. 147. late nouissime Ceua[illegible] com. 4. communi. dicta quæst. 899. & quæst. 906. num. 73. & sequentib Georgi. Cabe. decis. 64. par. 2. Ioannes Gutierrez lib. 7. practic. quæst. 92. num 7. & 61. & seq. & lib. 1. q. 3. n. 15.

L Rosenthal. vbi supra conclu. 11. num. 4. & conclusio. sequen.

M in Foro, Ne caneragium, folio 107. Rosenthal. vbi supra, tom. 1. cap. 5. conclusione 19. p. 126.

N Camillus Borrel. de Regis catholi. pręstantia, cap. 6 num. 15. & sequen.

O Rosentahal. conclus. 31. & 32. pag. 131. & 132.

ter Petra

[illegible] vectigal, quod [illegible] quæ in portum, [illegible] vel ratione contractus celebrati, quæ omnia vectigalium appellatione comprehenduntur. In quorum exactione, † & solutione
4 semper consuetudo est attendenda, p [illegible] a- [illegible] qui (quantumuis priuilegiatus) [illegible] constet. Et ita intelligenda [illegible] verba [illegible] q afferentis: *Reddite ergo omnibus debita: [illegible] tributum, cui vectigal, vectigal.* Cum impossibile sit [illegible] his Rempublicam conseruari, cum quies gentium [illegible], nec arma sine stipendiis, nec stipendia sine vectigalibus, & tributis r quidem, † licet [illegible]
5 runt esse effectum supremæ iurisdictionis, [illegible] veris existimo in signum supremi, & alti dominii, competere. In quo etiam amplissima Regum nostrorum Aragonum competere et potestas, [illegible] Monarchæ, & domini, [illegible] non [illegible], & [illegible]
6 † reperiretur limitata: u hocque est unum ex [illegible] regni [illegible] priuilegiis reseruatis, super quibus aliquid [illegible] nequit, nisi [illegible] omnibus [illegible] discrepante. x Itere [illegible] vectigalia [illegible], vel vetera au[illegible], nisi ob publicam vtilitatem, vel [illegible] urgentem necessitate
7 tē erat prohibitum quibus † ta [illegible] Regis p[illegible] [illegible] [illegible] populi accessu, [illegible] t. [illegible] concedi potest, sicut ab vniuersitate [illegible] x

[illegible]

P. Pere [illegible] cip. ap. 4 pag. 1. num. Burlat. d. cons. 184 num. Peregr. consil. 102 num. volum. 1. Beltazol, cons. 27 num. 10. Surdus consil. 89 [illegible]

[illegible] p. 16 pag. [illegible]

[illegible]

causa à compartimentis per eam inter [illegible] distributis.

Secundo, cum illi cui competit ius imponendi colectam, competat etiam ius hospitij: *e* hinc est, quod † compellantur subditi, & vassalli hospitare familiares & domesticos domini Regis, in suis domibus, quod in Aragonia, *d* soluta mercede, seu pretio fieri debet, & solent Iurati [illegible] ciuitatis, vel villæ, ad quam Rex est venturus, conuocare meliores, qui *Aposentadores* domini Regis vulgo vocantur, & apponere signum hospitij in ianuis cuiusque domus: quod si aliquis deleuerit, vt falsarius tenetur: * & licet multæ iurisfirmæ obtentæ reperiantur a Curia domini Iustitiæ Aragonum, quibus inhibetur, ne quis Infantio, vel miles inuitus cogi possit ad hospitandum; tamen hoc est intelligendum gratos, [illegible] soluta mercede, tanquam † munus patrimoniale, [illegible] exempti tenebantur subire. *e* 8 9

Tertio, ex eodem supremo dominio competit Regi iuris confiscandi, ac confiscationes: *f* legibus nostri regni † limitatū reperitur, *g* ac quasi per totum mundum excepto casu [illegible] læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ) [illegible] abolitum esse, tradunt nostri Doctores[illegible]. Multoque magis hoc ius restitutum reperitur, quando [illegible] bona auferebantur ab aliquo [illegible] digno, & fisco defferebantur; in Aragonia [illegible] publico, sed 10

C Bald. in l. obseruare, §. de offic. Præsid. Aymon consi. 308. n. 2.

D For. vt familiares. & domestici, Ioh. verb. Libertates regni, folio 210. & verb. Rex, versic de reseruatis domino Regi, folio 296. Rolandus a Valle consi. 65. volum. 1. Alciatus consi. 174. Gregorius Lopez in l. 6. titulo 25. parti. 4. verb. [illegible] benlos seruir, olim penult. Burgos de Paz consil. 1. num. 47. Bobadilla. in politica lib. 2. cap. 16 num. 116. Michael Ferrer 1. par. obseruantia [illegible] Senat. Cathalon. cap. [illegible] Cancer variar lib. 3. cap. 5 num. 160. & sequentibus. Portol. in scholiis ad Molinam, verb. Rex. à numero 30. cum pluribus sequentib.

* Qua ratione fuit accusatus ad instantiam procuratoris fiscalis, anno 1579. quidam famulus Stephani Claramunt militis sancti Ioannis [illegible] 10 sol [illegible], qui licet fuerit absolutus die [illegible] Martij 1579. hoc ex capite, quod mandato sui domini abrasserat non in contemptum, sed [illegible] credulitate [illegible] quod eius dominus haberet firma ne inuitus cogeretur hospitare.

E l. e [illegible] §. [illegible] & [illegible] & ibi glo. l. res [illegible] §. fi. & l. fi. §. a [illegible] co [illegible] Natta consi. [illegible] 8. [illegible] lib. 6. num. 3. l. n. [illegible] o. Ec [illegible] C. de [illegible] cap [illegible] eic cod lib. [illegible] C [illegible] no. [illegible] 2;

F cap. vigesimus [illegible] vbi Mo [illegible] cx um repetiti anno 1 [illegible] Cæsaraugustæ in [illegible] bona [illegible] C. de bonis proscriptorum. P [illegible] Aymon consil [illegible] R [illegible] consil. 8. num. 14 & [illegible] num. 3 Iulius Clar. § h [illegible] vbi Cam [illegible] P [illegible] pam, [illegible] a [illegible] ouer. [illegible] tom. [illegible] 3. & [illegible] cum [illegible] pag. [illegible] de [illegible]

G §. item [illegible] declarat [illegible] Molina [illegible] vers. [illegible]

H Alber [illegible] num. 13 [illegible] ola, [illegible] m. [illegible] consi. 46 num. 1 [illegible] Clar. [illegible] Decian. [illegible] 64. [illegible] num [illegible] & consil. 47 [illegible] num. 9. Roberti [illegible] R [illegible] cap. [illegible] quentibus. Atque ita [illegible] d [illegible] Benedictus in cap. Raynutius, [illegible] & [illegible] 4 [illegible] Thesaurus decis. 98

* dic

sed successoribus ab intestato, vel substitutis defferri sen serunt Domini de regio consilio.*

Quarto ex eadem ratione ad eius dominium perti-
12 nent montes publici; † qui postquam, Regia lege, populus in eum [illegible] potestatem dominij, sicut, & iurisdictionis transtulit, regij cœperunt appellari, qui sæpe, Regum beneficio, & liberalitate alicui ciuitati, vel communitati fuerunt concessi, dotando eas terminorum † assignatione, *i* sicut decet patrem dotem, & alimenta filiæ tribuere. *k* Vt sunt illi, qui a nostra Cæsaraugustana ciuitate hodie possidentur, ex donatione Raymundi, Comitis Barchinonæ, Petronillæq; Regis Ramiri filiæ, mariti, anno M.C.XXXVI. quæ ab Alphonso, eorum filio, fuit confirmata. Si ergo montes, pascua, & flumina ad dominium oppidorum, & vniuersitatum, ex dotatione Regia, tanquam patrum reipub. competit, tanquam dos † profectitia extimari debent, ita, vt quemadmodum dos profectitia, mortua filia, ad patrem regreditur, in eiusque personam consolidatur, *l* sicut & id, quod habebat filius ex castrensi peculio, in patrem, mortuo filio ab intestato, consolidabatur, *m* Ita destructa vniuersitate, & diruto oppido, resoluto Concilio, & quasi destincta villa, vel ciuitate ad D. Regem reuertetur, in locis regalibus Regni [illegible], ad eorum dominium temporalem. Sed dubium est, an illa consolidatio, facta ex destructione vniuersitatis, fiat [illegible] ab oneribus censualium, & debitorum, quæ talis vniuersitas contraxerat? Et videtur respondendum, prima facie, quod sic. quia licet vniuersitas esset domina montium, pascuorum, & fluminum, *n* tamen eius dominium erat resolubile ad vitam dictæ vniuersitatis, ita vt ea destructa, & [illegible] deuolueretur ad primum dominum, a quo illa accepit, absque onere debitorum, & censua

13 (margin number beside "menta filiæ tribuere")
14 (margin number beside "madmodum dos profectitia")
15 (margin number beside "oneribus censualium")

* Die 31 Aprilis 1583. in proces. euocationis per horrescentiæ Ioannis de Vrries, super apprehens. vbi cum Martinus de la Raga instituisset hæredes Ioannem de Vrries, & Annam de Fuentes, & cedulam, seu epistolam dedisset [illegible], in qua rogabat hæredes, vt bona restituerent Ioanni de la Raga filio eius spurio [illegible] ab intestato propter [illegible] fi[illegible] auocare ad se bona [illegible] filio spurio restitui [illegible] obtinuisset, vtq; vt domini in [illegible] fuerunt, Barbosa [illegible] num. [illegible] in fraudē, [illegible] cum vulgat. [illegible] quib. vt in [illegible] Xuarez allegat. [illegible] Noster Sesse decis. [illegible] 4. nu. 12. & [illegible] q.p. 1 Auend. de [illegible] 4 nu. 4. M [illegible] noc. [illegible] fol. 245 in fin.

k l. [illegible] liberos, ff. de ri. nup. [illegible] cap. cum hab[illegible], de eo qui dux. in mat. [illegible]. l. dos a patre, vbi Doctor. C. solut. matr. [illegible] Ioseph. Ludouic. decis. Perusina, 21, num. 55. & seq.

l L. dicta l. dos a patre, vbi Doctores l. pater filiæ, ff. de cur[illegible]. l. dotem dedi, ff. de collat. bonor. l. si ab hostibus, ff. solut. matrim. [illegible] filius familias, in [illegible] ff. ad Macedon. Ant. Gabr. in tract. de dot. c. 6. nu. 3 & 7. [illegible] post dot. [illegible] ff. solut. mat. Abb. in cap. si [illegible] de donat. inter vir. & vxor. cons. 66. volu. 4.

m [illegible] ff. de castrens. peculi. l. cum ex contractibus

57. [illegible] C. d[illegible] bo[illegible] q[illegible]. *n* [illegible] donationes. [illegible] pe[illegible] es, ff de donat. Molin. de pri[illegible] 4. C[illegible] me[illegible] fol. 414. Palacios Rubios in rub. de donat inter vir. & vxo. [illegible] §. [illegible] 2.

O Gre[illegible] 31. gl[illegible] 4. p[illegible]. Menoc. de maiora. 4. p. q. 20. num. 7 & seq. fol. 463. Mexia super l. T[illegible] 9. p. num. [illegible] Auenda. cap. 4. prætor. ve[illegible] fal[illegible] volu. 4 & cap. 12 num. 1[illegible] & cut, [illegible] nu. 24. vers. & præmaxime, Bouadilla in pol. li. 2. cap. 6. numer. 14.

... [illegible], cum resoluto iure [illegible] creditoris, & resoluto iure vsuarij, vel [illegible] soluantur obligationes, ab eis [illegible] videmus, quod licet successor maiorat[illegible] s, q tamen obligationes ab eo [illegible] [illegible] uuntur [illegible] est, vt [illegible] illa [illegible] tantum habet vsum, vel [illegible] us, [illegible] pe dominium [illegible] pro [illegible] [illegible] Bene [illegible], & [illegible] flumen [illegible] prosequens, in l. [illegible] teria resoluatur distinguendum est. [illegible] designatur & vniuersitat [illegible] 16
sitate cum [illegible] tutum [illegible] lito celebrato, & [illegible] processerit; nam si [illegible] iudic [illegible] fuerint, non dicetur [illegible] cũ homines particulare [illegible] [illegible] ō vt vniuersos, [illegible] quisse [illegible] sui successorum, vel non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuit: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] forti [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]

P l. vectigali. ff. de pigno. l. si ex duobus, §. Marcel. ff. de [illegible] l. [illegible] cui via in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] Gom[illegible] l. 40. Taur. nu. [illegible] l. [illegible] C. de [illegible] Molin. de Hispan. primog. lib. [illegible]

R Tex. & [illegible] DD. [illegible] [illegible] solut. & c. quod qui [illegible] de [illegible] cap. ex [illegible] pignor. [illegible] Regni [illegible] Molin. Hispan. primog. lib. 1. cap. 10. & cap. 20. & [illegible]

[illegible]

X Dict. §. [illegible]

Z [illegible]

ſignificetur, abſq; vlla reędificationis, & reſtaurationis
18 ſpe, fuiſſe dirutum: & hoc caſu ita mortua vniuerſitas †
iudicatur, & in ſubſtantia extincta, vt cum non poſſit, ni
ſi miraculoſe, reſuſcitari, etiam ſi in eodem loco noua ci
uitas, vel oppidum ex permiſſu Principis ædificetur,
non recuperet bona, quæ vniuerſias deſtructa habe-
bat, nec in locum illius, actiue, & paſſiue, ſubroge-
19 tur. a

Secundo deſtruitur vniuerſias, † & perit, non ob de-
lictum, ſed ex alia cauſa, ſine ſpe reſtaurationis, non de-
21 ſtructo oppido, vel ędificijs hominum illius vniuerſita-
tis dirutis, & tunc illi ſingulares † non tenebuntur exe-
cutiue ad debita, & cenſualia formata per vniuerſitatem
mortuam, niſi quatenus à prædeceſſoribus, illam vni-
uerſitatem conſtituentibus, bona conſtiterit poſſide-
re. b

22 Tertio, poteſt Concilium, † & Vniuerſitas deſtrui,
abſquè ſpe reſtaurationis, ſi oppidum, non ob delictum,
ſed fluminum inundatione, aliaue maiori naturæ vi, &
fortunæ caſu perierit, & homines, ibi habitantes, ſpar-
ſim in alia loca tranſmigrauerint, deſerentes primum lo
cum, quem reędificare non intendunt, ſed pro dereli-
cto habere. Et hoc caſu, bona vniuerſitatis † deſtructæ
23 pertinent ad dominum talis loci, abſquè eo quod te-
neatur ad debita Concilij, vel Vniuerſitatis deſtru-
ctę. c

Quarto, poteſt deſtrui † vniuerſitas, non dirutis ędi-
44 ficijs, nec ſolo ęquatis, ſed expulſis habitatoribus, talem
vniuerſitatem conſtituentibus, cum ſpe reſtaurationis,
& ſubrogationis aliorũ, qui in eiſdẽ oppidis inhabitẽt,
& domos expulſorum occupent; & tunc non dicitur
deſtructa vniuerſitas, quoad ſubſtantiam, ſed quoad
qualitatem; cum non vt pereat illud factum ſit, ſed vt
ab alijs idem corpus ciuile, quod vniuerſitatẽ dicimus,
conſtituatur, atquè repreſentetur. & tunc iſta ſubroga-
ta

A Bart. in l. in ſingulos. num. 1. de annu. legat. l pater, §. Tuſculanus, ff. de leg. 3. l. cognitionum, §. conſumitur de var. & extraordin. cognitio. Afflic. deciſ. 282. num. 13. & in cap. 1. §. fin. num. 12. & ſequent. 18. de capitul. Conrad. & ibi Iſern. num. 23. Bald. conſ. 367. num. 6. volu. 3. & conſ. 321. & 322. volu. 4. Bellon. conſ. 1. nu. 8. Gail obſeruatio. 61. nu. 1. lib. 2. & de pace publi. cap. 9 num. 34. lib. 2. Regner. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num. 45. & ſeq. vſque ad 54. Et noſter eruditiſsimus Aduocatus Ludouic de Caſanate cõſil. 26. nu. 24. gloſ. in cap. hoc diximus, 16. quæſt. 7. gloſ. in cap. ſtatutum, verbo collegium, de electio. in 6. & facit not. per Doctor. in l. cum proponebatur ff. de iudic. Eorric. à Roſſenth. plures refert, controuer. feudal. tom. 2 cap. 10. concluſ. 4. in fin. p. 14. & ibi additione P. Q.

B Vt fuit deciſum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum, die 11. Septembris. 1586. in proceſ. Ioan. de Agreda ſuper iuriſfirma factorum, & nouiſsimè in proceſſu procuratoris generalis Communitatis Calataiubij, Bart. in l. ſi conuenerit, §. ſi nuda, de pigno. actione, Angel. conſ. 247. Curtius Senior conſ. 56. Rebuffus de nominatio. quæſt. 6. nu 5. & 11. Rom. conſ. 275. num. 6.

C Vt fuit deciſum in fauorem Caſtellani Empoſtæ in partita de Coſita, ca traditis à Gregor. Lopez, gloſ 4. l. 26. titu. 31. parti. 3. Auenda. de exequendis, lib. 1. cap 4. per tot maxime num. 4 & 5. Alexan. conſ. 43. lib. 1. Curt. Senior conſ. 26. lib. 2. Cardinalis Tuſcus in concluſ. practicis, concluſione deſtructio & demolitio rei 228. & concluſione vniuerſitas qualiter definiatur eſſe, 275. & concluſ. collegio diſſoluto, & extincto. 457.

D Mo-

ta † in locum primę, non dicetur noua vniuersitas, *d* sed 24
actiue, & passiue in locum primæ successisse, atquè ita omnia priuilegia, lucra, & honores, nec non onera, & debita primæ, in secundam fuerunt transfussa, quemadmodum quando Ecclesia transfertur in alium commodiorem locum, *e* vel vnum officium loco alterius subrogatur.

Ex prædictis infertur, quod licet plura oppida nostri Regni fuerint, per expulsionem factam nouiter conuersorum, anno 1610. omnino habitatoribus destituta, eorumquè concilia soluta, & vniuersitates extinctæ, tamen cum prædicta non fuerint facta, sine spe restaurationis, in substantia non fuit extinctio, sed in qualitate. Voluit enim Dominus noster Rex Catholicus extinguere illam malam qualitatem infidelitatis, inhabitantium, & incolentium talia oppida; & loco illorum sufficere, seu subrogare habitatores melioris qualitatis; vnde idem locus, idem concilium, eadem vniuersitas, licet diuersæ qualitatis hominibus, scilicet Christianis veteribus, composita manet, atquè ita vt vniuersitatis deficientis honores, commoda, lucra, & priuilegia in nouis hominibus compositam, transmissa fuisse dubium esse non potest, ita etiam onera, ac debita conciliaria, illorum, in quorum locum fuerunt subrogati, debere subire certum est.

Ex quo supremo, alto, & vniuersali † dominio, pri- 25
uatiue ei, eadem ratione competit facultas constituendi boalare, seu defessiam, *f* qualem habet Cæsaraugusta in omnibus suis montibus ex ratione prædicta. Hoc intellige de defessia magna, quæ etiam in præiudicium vicinorum, quibus a foro competit beneficium pascendi in terminis conuicinis, de sole ad solem, quæ à nostris *Alera foralis* vocatur, constitui potest: sed si non ex dispositione fori, sed ex dispositione hominis, (vt puta pactis, vel conuentionibus, inter eos initis) tale ius pascendi competat, non poterit tali iuri per constructionem defesię præiudicari. *

Sed maius dubium est, an in tali † constructione de- 26
fessę

D Molin. in repor. verb. censualia, vers. in censuali. fol. 63. & verbo vniuersitas alicuius loci si est obligata, fo. 319. colu. 4. Paul. de Castro in l. quod in rerum, 24. §. si rauem. num. 1. ff. de lega. 1. Ripa in l. quominus, num. 103. cum sequen. ff. de fluminibus, Cepola cautela 215. Noster Cassanate dict. consil. 26. num. 40. Cancer variarum, 3. par. cap. 13. nu. 50. Azor 2. par. institutio. moral. lib. 9. cap. 5. vers. Decimo tertio quæritur, col. 1014. Vrsilijs in additio ad decis. Afflictis 392 num. 8. Decianus respons. 42 num. 27. & sequen. vol 3. Borrellus consil. 70. num. 30. & remissiue de Reg. Catholi præstan cap. 37. nu. 17. Anto. Gabriel. commun. opinion lib. 5. tit. de reg. iur. conclus. 2. num. 27 & omnes in l. proponebatur, ff. de iudi.

E Barbosa in l. diuortio, §. quod in anno, num. 17. ff. soluto matrimon Ieorgius Cabedo 2. par. decis. 22.

F Couarr. practic. quæst. cap. 37. num. 2. & lib. 1. variar. resolutio. cap. 17. Auenda. de exequen. mandat. lib. 1. cap. 12. num. 30 Bellug. in specul. Princip. rubr. 23. §. dicemus, in princip. Noster Molin. in reportor. verb. bohalare, & verb. ganatum, vbi eius additionator Portol. nu. 52. Bardaxi de offic. Guberna. q. 5. num. 43. & in comment. foror. 2. tit. de pascuis, num. 4. Bajes in obseru. 1. de pascuis.

* Fuit ita declaratum in Curia D. [illegible] Aragonum, die [illegible] 1593. in processu Iuratorum de Burgia.

fessæ possit D. Rex augere pœnam? Et si quidem certa esset pœna à foro statuta, per Dominum Regem (salua sua clementia) augeri non posset, at tamen certa pœna pro pascẽdo in partita, per Dominum Regem defensa, in foris non reperitur, illi enim fori,g qui pascentibus in vetato certam pœnam imponunt, nõ de vetato per priuilegium D. Regis possunt intelligi, cum illud, nec tempori, nec constitutioni vicinorum subijciatur; sed de illo vetato, seu boalari paruo, quod vniuersitates, ex eiusdem fori dispositione, absquè Regis licentia construere possunt; vel de vetatis hæreditatum priuatorum; non enim concessum est, vt cum tali pœna possint depascere, sed generaliter prohibitum, vt depascere non possint. Pœna vero contrauenientis, vel fori dispositione, suo casu, vel D. Regis arbitrio constitui potest, & temperari pro libito, qui, lege Regia, montium certam partem defendere potuit, ne pascatur nisi à vicinis talis ciuitatis, vel loci, quæ facultas, seu regalia Domino Regi iure competens, in Regno, per eius obseruantiam, excitata videtur, & ideo principaliter pœnas non decernit, sed iure regali defessas concedit; & in consequentiam pœnas indicit, pro validitate præcepti, ex se validi,h quæ ad mulctam parui momenti, scilicet trium librarum Iaccen. solet extendi. i Et secundum hanc sententiam plures reperiuntur firmę, per Curiam D. Iustitiæ Aragonum prouissæ.* Quia licet Dominus Rex in Aragonia (salua sua clementia) non possit pœnas augere, quando iam illę à foro constitutę sunt, & certæ: at tamẽ mulcta, cum ab homine imponatur, nec certa sit, augeri, & minui poterit, attentis circunstantijs, maxime non excedendo mulctam parui momẽti,k quæ licet hodie pœna pecuniaria sit, tamen antiquitus pecore constabat; vnde efluxit consuetudo pignorandi oues. l Quemadmodum quia foro concessum est D. Regi, quod possit bannio prohibere, ne extrahatur † á Regno triticum, oleum, vel alia, m cum de pœna lex non meminerit,
27 arbitrio Regis (ne prohibitio elussoria sit) committitur: & contrauenientes, non solum amissione rerum, & vehiculi plectuntur, sed etiam ad instantiam procuratoris fiscalis, tanquam contemnentes mandata Regia, solent in Curia D. Iu-

G Foro. quicumq; tit. de leg. Aquil. late & eleganter noster Ioseph. Sesse. 1. pat. decis. 74. & 75. per tot.

H Ex Alberi. in l. fin. C. de mod. mulct. Riminal. consil. 357. num. 51.

I Ex Alexand. in l. 1. C. si quis ius dicen. non obtẽper. Decian. respon. 12. nu. fin. in fin. vol. 3.

* Anno 1459. Iuratorum de Malanquilla, die primo Octobris 1593. & 16. Iunij 1595. Iuratorum de Ateca, & 28. Nouembris 1595. Iuratorum de Argen.

K Camil. Borrel. de Reg. Cathol. præstan. cap. 53. per tot. decem inter pœnam, & mulctam constituens differentias.

L Ex Marc. Varro. lib. 2. de re rusti. cap. 1. Briso. lib. 1. select. antiqui. cap. 1 Cuiaci. lib. 11 obseru. c. 9.

M Obseruan. Item delos coros, tit. de priuileg. general. obserua Item quod ibi dicitur. tit. interpreta. quali. & in quib. *Et ideo hoc anno 1616. fuit responsum per D. consiliarios Regiæ criminalis Audientiæ posse accusari extrahentes ab hoc Regno in Galliam sulphureũ puluerem ad instantiam procuratoris fiscalis, & grauiter puniri sicut extrahẽtes equos, & arma contra prohibitionem factá banno á D. Rege, & occupata in locis Baronum, ad D. Regem pertinere. Foro Tiraz. an. 1592. tit. de la via priuilegiada, §. los que passaren cauallos.

D. Iustitiæ Aragonum accusari. Ex qua ratione † prouenit, potuisse Regem Alphonsum ᴺ concedere priuile- 27
gium ciuitati Cæsaraugustæ, vt suorum ciuium greges per totum Regnũ, in montib' publicis, depascere valeãt, & quod ab eorũ pastura sint indefensi, nisi postea aliqua eorum pars priuilegio, alicui vniuersitati concesso, defensa reperiatur.

Quinto, ad Regem pertinent salinæ, † quæ in locis 28
publicis sunt, & ex aquis salsis, quę in locis publicis fluunt, conficiuntur: ᴼ quas locare solet, earumq; conductores, qui publicani vocantur, illud priuilegium habent, ut illi soli, in territorio assignato, salem vendere possint, ᴾ & qui absquè eorum licentia, salem vendunt, in graues mulctas, foro Regni statutas, incidunt; & licet de iure nulli alteri competat ius vendendi certo pretio sal, nisi soli Principi supremo, cum salinæ, tanquam ius populi, fuerint in eum, lege Regia translatæ: tamen quando in fundis priuatorum existunt, videntur esse illius, cuius est prędium, & in Aragonia ad hoc ius fuerunt habentes salinas, per priuilegium generale Regni, à Rege Petro restituti, in quibus omnibus optimã est interpres consuetudo, diu obseruata, quæ, quid à principio in Principem lege Regia fuerit translatum, declarat: atquè ita si vniuersitas, vel priuati, alio sale vti, per tempus immemoriale, solitos fuisse ostẽderint, in ea possessione tuendi sunt; & plures firmę, à multis vniuersitatibus Regni, in forma priuilegiata fuerunt obtentę.

Sexto, ex eadem † ratione dominij supremi perti- 29
nent ad Regem (in quem lege Regia omnia publica fuerunt translata) mineria, seu metallorum fodinæ, ᵠ ex quarum venis deducitur electrum, æs, stannum, plumbum,

N Molin. verb. priuilegium. & verb. ganadũ, Bardaxi sup. 1. de pascuis, pagin. 335. col. 2.

O l. inter publica. 17. §. 1. vbi Alciat nu. 9. & Breche. 35 ff. de verb. signif. cap. super quibusdam, §. præterea, ibi salinarum, vbi Hosti. & Abb. num. 8. de verb. sign. l. fnrms, § salinæ ff de cens. l. magis puto, §. sed et si salinas, ff. de administr. tutor. cap. 1. verb. salinarum, tit. quæ sint regal. vbi Afflict n. 2. & decis. 321. nu. 4. Greg. Lop. in l. 11. tit. 28. glos. de las salinas, parti. 3 Xuarez allegat. 17. n. 12. Glos. causis in authen. de sanctis. Episcop §. 1 collat. 9. Mied. in tract. de sale, lib. 2. pag. 73. Cuiaci. lib. 5. obseruatio. cap. 31. Sixti. in tract. de regal. cap. 19. lib. 1. per tot Barbos. in l. diuortio. §. si vir. 2 nu. 27. vers. iuxta hæc congruenter, Azor 3. par. instit. moral. lib. 11. cap 4. p. 1. 217. Camil. Borrel. de Reg. Cathol. præstan c. 25. num. 7. & seq. per tot.

P l. 1. in prin. ff. quod cuiusque vniuersi. l. liber homo, 59. §. 1. ff. de hæred. instit. l. sed & ij in princ. ff. de public. Beroi. cons. 51. num. 26. lib. 2. Barbos. vbi sup. nu. 28. Forn. Item que todos, in priuil. general. Aragn. vbi Bardaxi n. 29. & in eius declarat. foro. Item que puedan, & in for. 3. tit. de immunit. milit.

Q l. 3. §. fin. ff. de iur. fisc. d. l. sed & ij. ff. de publica. d. l. 1. quod cuiusq. vniuersi. cap. 1. secundum cõmunem, verb. argentariæ, vbi Afflict. num. 11. tit. quæ sunt regal. l. cuncti, l. quosdam, vbi Doct. communiter. C. de metal. lib. 11. Rebuf in d. l. inter publica, § fin de verb. signif. Cepol. de seruit. rustic. cap 22 nu 4. Peregri. de iur. fisci. lib. 4. tit. 2. nu. 13. Molin. de inst. & iur. 1. p. disput. 54. Rebuf. tom. 2. ad leg. Gallic. tit. vt beneficia ante vacationem. art. 1. glos. fin. post medi pag. 346 Barbosa in d. l. diuortio, §. si vir. numer. 17 & 18. Renat. Chopin. de iurisdict. Adegaben. lib. 1. [illegible] 61. pag. 420. Sixtin. de regal lib. 2. cap. 16. per tot. Borrel. de reg. Cathol. præstan. cap. 28. nu. 3. 15. & seq. Caned. 4. par. decis. 55. Les. de iust. & iur. lib. 2. cap. 5. dubita. 12. pag. 50. & Reuell. de obliga. iustit. lib. 1. 2. p. q. 15. sect. 2. num. 5. & 6. pag. 84.

bum, argentum, aurum, ferrum, arumen, vel quodlibet aliud metallum, cuius etiam conditionis sunt lapides pretiosi, gemmæ, & marmora, si in fundo publico reperiantur: quod si in fundo priuati inueniantur, cum fructus sint terræ, r ad dominum fundi pertinerent, solumque certa pars Regi, in signum supremi dominij, solet concedi. s Sed in Aragonia omnes huiusmodi fodinas esse supremi dominij, & ad regem pertinere accepi, ac ei soli ius est concedendi facultatem priuatis, vt possint inquirere venas metallorum, etiam in fundis alienis, licet in hoc multi t inter auri, & argenti fodinas, & alias distinguendum existiment, in quibus omnibus maxime consuetudo illius prouinciæ, vbi talia mineria fuerint inuenta, seruari debet.

31 Septimò, ex eadem ratione † ad eum pertinent viæ publicæ, quæ basylicæ appellantur (quasi regales), u si tria concurrunt: nimirum quod per eas publice eatur, quod solum sit publicum, & quod nos ducant in aliquam ciuitatem, villam, vel colloniam; quę enim vtilitate priuata, iure seruitutis sunt impositæ, vel ex collatione vicinorum factæ, non publicę, & regię, quę & pretorię, & consulares, ac militares appellantur, sed priuatę, ac vicinales dicuntur: & ideo, qui alium inuadit in via publica, soluit fisco regio x pro calonia mille solidos, & hac ratione concedit dominus Rex cōmissiones ad eas reparandas, y quæ reparatio priuilegiatè exequitur, sed viæ, & platę intra vrbem existentes, non sunt de regaliis domini Regis z, cum earum cura ad Magistratum ciuitatū pertineat, sicut & viarum publicarum ad Regem, pro quarum †
32 securitate, vt viatores, ac mercatores ab incursu latronum liberi, secure valeant merces pro Reipublicę necessitate transportare, & adducere, pedagia soluun-

R d.l. donertio. §. si vir; vbi Barbosa num. 18. & 21 & l. si fundus, ff. soluto matrimon. l. 3. § fin. iuncta l. sequen. ff. de reb. cor. l. dotis, l. si ex lapidissimis. ff. de iur. dot. l item, §. & si lapidicinas, l. æquissimum 17. §. proinde, ff. de vsufruct. l. venditor, §. si constat. ff. commun. prædio. Gregorius Lopez in l. 5. gloss fin. titu. 15. parti. 2. Pelaez de maiora. 1. par. quæstio, 10. num. 15. Ruinus consil. 90. nume. 14. lib. 1. Socinus iunior consil. 10. n. 4. lib. 3.

S Petrus Gregorius sintag. lib. 3. cap. 17. nume. 4. Antonius Gomez in l. 45. Tauri, num. 51. Garcia de expens. cap. 22. nume 47. Aymon consil. 209. nu. 2. l. 5. titu. 16. parti. 2. & clarius in l. 2. & 4. titu. 13. libro 6. Ordinamen. Barbosa, Sixtinus, Afflict. & alij vbi supra.

T Lucas de Pena in dicta l. cuncti, num. 3. Paulus consi 21 n. 2. lib. 2.

V Petrus Gregorius de Republ. lib. 9. cap. 10. nume. 21. l. 2 §. viam publicā ff. ne quid in loco publico, Franciscus Becl. consil. 15. num. 2. & sequentibus, Surdus decis. 42. n. 5. Sixtinus de regal. lib. 2. capi. 2. per tot. Ioann. Azor 2. par. institu. moral. lib. 11. cap 4. versic. Viæ publicę; pag. 1216. Borrel. de Reg. cathol. præstant. cap. 7. per tot & num. 16. cum aliis allegatis per Henric. à Rosenta. contro. feud. tom. 1. cap. 5. concl. 20. pag. 126. Ripa in l. quo minus. nume. 92. ff. de fluminib. Bertazol. consil. 470. num. 3: Caualcan. decis. 3. 66, Cancer lib. 2. resolut. c. 2. de iurisdict. num. 92. & lib. 3. cap. 5. num. 21. & sequen.

X obserua penul. tit. de leg. Aquil. fol. 14. Moli. verb. Via. versic. per viam, seu stratam publicam.

Y For. vnic. titu. de comissar. itioer. for. por quanto, titu. de commissar. molin. verb. Via, versic. fin: Rebuf. de sentent. prouisio. artic. 1. gloss. 7. Cancer variar. 3. par. cap. 4. num. 272. & sequentibus, Costa de portio. data, quæst. 15. Viuius decis. 488. nu. 14.

Z l. 2. §. hoc interdictum, ff. nunquid in loc. public. Beci. dicto consil. 15. num. 5. & 22. Cancer variar. resolut. 2. p. cap. 2. num. 90. cum duobus sequentibus.

soluuntur; a & quia etiam pons † appellatione viæ cō- 33
tinetur, ius pontagij, passagij, aut barcagij ad Princi-
pem supremum expectabat, b nisi ex priuilegio, vel
aliàs propter sumptus, factos ab vniuersitate in con-
struendo, vel conseruando pontem, vel varcam, ali-
quid à transeuntibus soleat exigi: cùm, si itinera tuta
non sint, tollantur omnes actiones, tum priuatæ, tum
publicę, nulla negotiatio, nulla peregrinatio, nullaque
legatio sit, & Principem ex tuta via, proba moneta, &
obseruatione fidei alicui datę, cognosci, dicebat quidā
philosophus. Quæ iura nō solum Regi, sed & aliquib⁹ do
minis priuatis, intra sui territorij limites, sicut alij supre-
mi dominij effectus competunt, ex pręscriptione imme
moriali, vel Regis priuilegio quæsita, non tamen ex
hoc † censetur ablata domino Regi facultas conce- 34
dendi priuilegia exemptionum, non solum à suis pe-
dagiis, sed ab istis, quæ per dominos locorum exi-
guntur, c quia hoc ei competit ratione vniuersalis do-
minij, & suę superioritatis, quæ semper reseruata cen-
setur.

Octauó, ad Regem spectant flumina publica, † si- 35
ue illa nauigabilia sint, siue ex illis alia nauigabilia fiāt,
siue non, dummodó sint perennia; d quæ licet, secun-
dum aliquos, postquam in territorium alicuius priua-
ti domini ingrediuntur, sint illius, cuius est territo-
rium: e tamen verius est, f non aliter ad dominos pri-
uatos, seu Barones pertinere, nisi ex concessione Regis,
pręscriptione, vel consuetudine ea habere constet, vt
in dominis nostri regni. Et fuit pronūciatū *in Curia Iust.
Arag. in processu don Michaelis de Gurrea super aprehēsione*;
nam inferri non potest de dominio territorij, per quod
flumina publica fluunt, ad dominium ipsorum flumi-
num, quod supremi Principis est. In quibus tria † con 36
siderantur, g proprietas, iurisdictio, & vsus: duo pri-
ma regalia sunt, tertium verò cōmune, & publicum ma
net; & ideo ad construendū † molendinum, vel pon- 37
tem in flumine publico, Regis licentia necessaria est h,
& etiam ad albeum naturalem, & antiquum mutan-
dum

A Bal. consi. 243 p. 5. Gix ue. ad Gail. lib. 2. consel. 64 n. 8.
B Bal. in l. fin. ff. de seruit. rustic. Borrel. de Reg. cathol. pręstan. c. 11. n. 43. & 49. & seqq. 65. Abb. consil. 6. volu. 1. Cancer varia. 3. p. c. 3. n. 1[illegible]n.
C Xuarez allegatio. 7. nume. 9. Alexan Rauden. decis. Pisana 18. ad fin.
D Petr. Grego. de Republi. lib. 9. c. 1. n. 27. Ias. in in l. quo minus. n. 12. ff. de flumin. Aym. consi 204. in princip. Buher. consil. 24. num. 13. Viui. decisi. 344. Surd. consil. 322. num. 34 Ioann. Azor institc. moral. lib. 11. cap. 4. vers. Flumina nauigabilia, Borrel. de Reg. catholi. pręstant. cap. 8. num. 9. Alex. consil. 194. volu. 2. & 203. volum. 6. Roland. consi. 97. n. 2 vol. 3.
E Bal. in l. si plures, n. 13. versic. Sed hæc ratio, C. de condit. insert. Imol. in l. fluminum, nume. 3. ff. de damn. infect. Ias. in l. quo minus, num. 39. de flumin. Alexan. dicto consil. 194. num. 8. lib. 2. Signorol. de Homode. consil. 7. num. 1. & 2. Lucas de Pena in l. vsum aquę, C. de aquę ductu Lanat. consil. 39. nu. 2. & 5.
F Regner. Sixtin de regal. lib. 2 c. 3. n. 32. plures referens.
G Stephan. Forcatul. dialog. 14. n. 5. Sixtin. de rega. lib. 2. c. 3. n. 34. cū seqq. Francisc. Marc. decis. 426. n. 11. p. 1. & 314. nu. 4. p. 2. Socin. consi. 28. n. 10. lib. 4 Bonin. Caualcan. decis. 5. per tot. p. 5. & decis. 22. & 23. p. 2.
H l. fin. C. de aquæ ductu, lib. 10. Anton. Gomez in l. 46. Taur. n. 10. & seq. Cancer. 3. p. variar. cap. 13. nume. 123. Bellug. in specul. rubr. 28. num. 8. cum sequentibus.

dum, cum ad proprietatē, & iurisdictionē pertineat, *i* sed ne inūdatione suus fundus pereat, vnicuiq; licet, aggeres sui fundi munire, & propugnacula, pro tali defensione, in ripa apponere ad diuertendā aquam à sua hæreditate. Ita fuit pronuntiatū in Curia domini Iustitiæ Aragonū. * Secundò, ex eadē ra-
38 tione euenit, † quòd solus Rex sit iudex aquarū currentium; *K* & ideo Rex
39 noster Ferdinādus Catholicus, † sua arbitrali sentētia, diuisit aquam, quæ ex flumine Orba (vulgariter nūcupato *la Guerba*) & *ex fonte de Muel*, fluit, per quindenaria, siue *quinzenas*, vt in prima quindenia, seu *quinzena* gaudeāt aqua superiores, pro libito volūtatis, ad suos fūdos irrigā dos, quod & iure communi competebat, *l* cum per albeum, intra suum teritoriū existentem, discurrat, & sic esset illorū, per quorum prædia discurrit, possentque illam retinere, & diuertere, ne ad inferiores defluant, nisi lege, pacto, vel cōsuetudine certus modus, decursui aquarū, & vtilitati, ac commoditati ipsorū, sit præfinitus, *m* vt putà, quia temporibus, & mensuris aqua sit diuisa. Sed quia superiorès non egent tanta aqua, quæ superest, defluit in alueum fluminis; & tunc primi, qui sunt hæredes termini del Alfaz, & de la Almotilla, cum suis duabus azutis illam capiunt. In secunda veró quindenia debet fluere predicta aqua in ciuitatē Cæsaraugustæ, ab eiusque terminis, de las Adulas, & de la Romareda, per azutum recipitur, conseruata aqua in superiori azuto de la Almotilla, quæ tempore ingredientis quindeniæ, ex naturalis fluminis cursu, vel ex aquis pluuialibus, tūc inundantibus, omni fraude, calliditate, & artificio remoto reperiatur. Tertiò, ex eadem ratione prouenit, quod solus Rex potest concedere alicui priuilegium, quod ipsi soli liceat in aliqua parte fluminis piscare, aliosque ne id faciant, prohibere. Quartò, sicut ratione viarum, vt supra diximus, iuste Rex exigit pedagium, ita & ra-
40 tione nauigationis † iuste aliqua collecta à nauigantibus per flumen publicum exigi potest, *n* vt est illa, quæ confraternitati mercatorum ciuitatis Cæsaraugustæ ex priuilegio Regis Petri, à nauigantibus per flumen Iberi exigitur, quod concessum fuit, vt cura ad dictam confraternitatem pertine-

I l. 1. §. idem Labeo, ff. de aqu. quotid. & stiua. l. fluminū. §. fin. & in l. proculus, ff. de damn. infect. l. 1. § denique, §. in summa, cum sequen. de aqua plu. arcen. l. si in meo, l. Lucio, ff. de aqu. quoti. ... illud. 15 q. 1. c. vlt. 23. q. 2. l. 2. C. de allubio. Beroi consil. 139 volu. 3. Cepol. in tracta. de s... ui u. rustic c. de ageribus. & ... de albeo, & alij plures relati à Rosenrha. tom. 1. controu. feuda. c 5 conclus. 28 pag. 130

* die 1. Oct b. 15 in fauo rem Hieronymi de Sayas in procesu Michaelis Nauarro, necnon Dominici la Cambra, anno 1587.

K Viuius deci. 344. Iacobus Cancer variarum resol. lib. 2. c. 2. à num. 281. cum seq.

L l. aquam, l. Præses, C. de seruit. & aqu. d. l. fluminū, § fin. & d. proculo, Cepola de seruit. rustic. ritu. de aquæ duct c. 4. q 5. nu. 28 & seqq. gloss. & DD. in l. si manifeste, C. de seruit & aqu. B l. in c. eum omnes, n. 21. de consti ... in d. l. quominus, n. 90. & duobus seqq. Deci. consi. 244. Pa. consi 122. lib. 1.

M d l. Lucio, cū l seq. l. hoc iure, § ductus aquæ de aq quotid. & stib. l. 1. §. fin. de aq. pluu. arcē. Cassane in consue. Burgū. rubr. 13. § 2. nu. 7. post Bal. tit: de pace constā verb. aqua & in c. 1. § si quis de manso, n. 9. de contro. inuesti

N l inter publica, §. fin: verb vectigal portus. & ibi Rebuf. ff. de verb. signi fic Berdelon. consi. 91. nu me: 7. & seq. per tot.

ret, quod flumen nauigabile existeret: atque ita sin-
gulis annis iudex mercatorum vadit, ad videndum, an
flumen sit nauigabile? & stationes, siue portus recte in-
structi? *o* quod si aliquod adesse impedimentum repe
riat, ex quo non commode nauigari valeat, etiã in terri-
torio dominorũ tẽporalium, iubet illud tolli; &, mulcta
indicta, interdicit, ne fiãt aliqua, ex quibus nauigatio flu
minis deterior reddatur; flumina vero priuata, † quæ 41
perẽnia non sunt, vel etsi perennia sint, in tam parua quã
titate aqua scaturiat, vt secundum naturalem fluxum pu
blice prodesse non possit, ad eum pertinent, in cuius fũ
do oriuntur, *p* & potest dominus fundi, in quo nasci-
tur, pro libito diuertere, dummodo ad æmulationem
non fiat.

Nonò, ad eumdem Regem pertinet facultas cudẽdi
monetam, † priuatiue ad alios, *q* ita vt si quis alius, abs- 42
que eius authoritate cusserit, & lege Cornelia de falsis,
& Iulia maiestatis, debeat puniri, *r* non tamen debet
Princeps eam sine consensu populi pro libito mutare *s*,
maxime in Aragonia, † vbi est moneta Iaccens. perpe-
tua, & iurata. *t* Cum enim Rex Petrus Secundus iuras- 43
set sui patris seruare monetam, quæ circa ejus mortẽ fue
rat diminuta, ab eo consultus Innocentius Tertius res-
pondit, *u* non teneri tale seruare iuramentum, cum il-
lud non debeat esse vinculum iniquitatis. Super hoc
etiam regnicolę, in Curiis ab eodem Rege Cæsarau-
gustę celebratis anno 1372. quærellam proposuerunt,
petentes, statui in futurum, ne sine totius generalis Cu-
riæ voluntate, & expresso consensu liceret per solum
Regem monetam augeri, vel minui. Quibus, verbis
ambiguis respondit, vt medio tempore posset su-
per obseruantia iuramenti, Romanum Pontificem
consulere, ac denique Forus fuit iuxta petitionem
Curiæ

O l. 1. in princip. §. statio, & §. deterior, §. de flumini. l. 1. ff. ne quid in flumin. publ. l. 1. ff. vt in flumin. publico. nauiga. liceat.

P Forcat. in neciomant. iur. dialogo 84. nume 1. Bald. in dicta l. aquam. C. de seruitut. Parisi. consilio 112. volum. 1. Deci. cõsil. 244 num. 5. & 6. Bursat. consil. 42 nume. 12. & 19. lib. 1. Thesaurus decisio. 245. Mascard. de probatio. conclusio. 123. Rauden s. decis. 9. Albertus Brunus consil. 140. volum. 1. Borrellus consi. 2. num. 90 Viui. decis. 411. num. 8. Càcer varis. 3 par. cap 4. à num. 230. cum sequentibus, & faciunt iura supra relata.

Q Petrus Gregorius de Republ. lib 9. dicto ca. 1. nu. 31. Conrad. in templ. omni. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4. Gironda de gauell. 1. par. num. 8. Bobadilla in politica lib. 2. cap. 16 nume. 144. D. Paris. de Puteo de sindicat. titu. de excess. Baro. cap. 1. num. 10. folio 85. Anton. Gomez in l. 40. Tauri, num. 10. Gregorius Lopez in l. 2. tit. 2. par. 1. verb. Batir, Henric. á Rosenthal. tom. 1. controuers feuda. cap. 5. conclus. 48. pag 139. Regner. Sixtin. de regal. c. 7. nu. 15. 17 & 90.

R l. 2. C. de fals. mone. Tiberi. Decian. lib. 2. tract. crimina cap. 24. nume. 15. & 18. Farinac. cons. 48.

S Afflict. in prælu. ad constitutio. Neapolita q. 16. n. 3. & 4. & in titu. quę sint regalia, § moneta. lib 5. feud. vbi Andr. Iser. n. 18. in additio. vbi loquitur in Rege Aragonũ, Innocẽ. in c. quãto, de iur. iur. S. Tho. de regim. Princ. lib. 2. c. 13. Soci. consi. 48. dub. 2. Ias. in l. pruniri, C. si contra ius, &c Hiero. Caguo in repeti legis 2. n. 217. C. de pact. inter empt. & vẽdit. Deci. in l. quod te, n. 8. vbi Bologn. ff. si cert peta. idem Bolog. cons. 11. n. 34. vsque ad 50. Siati. de regal. lib. 2. c. 7 n. 8. Cauc. decis. 45. n. 5 & seqq p. 2. Barda. in comment ad priuil. gene. n. 28. fol. 53.

T obiter item in Aragonia, 35. de gener. priui. tot. reg. & in for. Regis Iacobi Primi, tit. de cõfirma. monet. & Regis Iacobi Secũdi. tit. de secũda cõfirma. monet.

V in c. quanto, de iureiur. cui adde Sixtin. d. c. 7. n. 54.

X Forus

Curiæ editus, ac postea per Alphonsum Primũ fuit sta-
44 tutũ, † ne actus, vel contractus valeret celebrari, nisi
cum moneta Iaccensi (quę propria, & antiqua regni A-
ragonũ est), & quòd contractus, seu cõuentiones de a-
lia moneta factæ, sint nullę, & notarius instrumentũ cõfi
ciens, quingentorum solidorum Iaccens. debet pœnam
luere; cuius medietas spectet ad regẽ, in eius locis; & in
locis dominorum, ad dominos: alia vero medietas ad ac
45 cusatorem. Ex qua ratione soluitur † Regi nostro mora
uetinum x de septenio in septenium, quod monetaticũ
appellatur, & vassali quoque Baronũ soluere tenerẽtur,
nisi hoc foris regni esset limitatum; quod intellige in lo
cis Baronum secularium; nam in locis Ecclesiæ, & reli-
gionis morauetinum soluitur D. Regi, excepto in locis
sancti Ioannis Hyerosolimitani, vbi tãtum medietas mo
rauetini: & in locis Principatus Cathaloniæ, in quibus
cursus monetæ Iaccensis in vsu est, sicut in locis Arago-
num soluitur: & hoc tributum capitis est, y quod in Ca
stella *moneda forera* vocatur, z & supremum Principis
dominium demonstrat, & quod nulli alij, præterquàm
46 ei, sit permissum cudere a monetam, quam ita, † à mo-
nẽdo, vocarũt Romani, b quod authoris eius prouincię,
in qua cussa est, notis demõstrat dominiũ supremũ ac il
lius esse Principẽ nos moneat: vel vt alij volunt, c quod
moneat, ne quid fraudis in materia, forma, siue signo,
47 aut põdere fiat, quæ tria † de substãtia monetæ sũt, d ita
vt siue in materia, siue in pondere, siue in forma, seu sig-
no sit adulterata, putà quia imago Principis non sit im-
48 pressa (vt de imagine Philippi † in pecunia, meminit no-
ster I.C. Vlpianus, e quo decoro nomine primus christia
49 nus, qui imperio † pręfuit anno Dñi 246. mortuus anno
251. fuit vocatus f) proba moneta dici nõ potest, g sed
siue

X Forus Regis Iacobi primi, titu. de confir. monet. & 10 for. Regis Petri Secundi, titu. de augmen. & cudit. monet. colum. 4. versic. Volumus tamen ad monetaticum. & in priuilegio generali, §. Item que el señor Rey e sus sucessores, & in for. vnico Regis Iacobi Secundi, titu. quod dominus Rex nõ recipiat monetaticum in loc. Baron. Molin. in reportor. verb Moneta, versic. Monetaticum, & morauetinum, cum duobus sequentibus.

Y l. in Lysitania, in fin. ff. de censib.

Z Gutierrez practi lib. 3. quæst. 17. num. 165. Ioannes Garcia de nobilita. §. 1. glos. 1. num. 18. & 20. & glos. 7. num. 2. & glos. 3. §. 1. num. 29. Iacobus Cuiaci. in comment. ad titulum C. de agricol. & censit. lib. 11. pag. 169. G. Sebastia. de Couarrub. in thesaur. de la lengua Castella verbo, Moneda forera, folio 554. colum. 2. & fol. 559. verb. Marauedi, vbi allegat Didac. Couarrub. in tracta. de moneta, lib. t. varia. c. 11.

A glossa. in dicta l. 2. C. de fals. monet. vbi Cinua, & Bal. Franciscus Marcus decisio. 152. nume. 1. volum 1. Deci. consil. 187. nume. 3.

B. Viuand. Pighius in annalibus popu. Roma. lib. 6 pag. 451.

C Corras. lib. 2. miscellane. cap. 13. num. 3. Sixtin. de regali. l b. 2. dicto c. 7. n. 51. Bortell. de Reg. cathol. præstant. cap. 12. nume. 2 m & sequentib. per tot.

D Ioannes Aquileus de potesta. monet. par. 2. cap. 51. correlar. 3. Marsil. in l. qui falsam. ff. de fals. Surd. consi. 285. n. 10. lib. 2. Decia. tracta. crimi. lib. 7. c. 27. nu. 9. Fabian. de emptio. & vendit. quęst. 5. num. 3.

E in l. Quintus Mutius, la 2. §. si autem, ff. de auro, & argento legaen.

F Euseb. lib 6. cap. 25. Orosi. lib. 7. cap. 13. Paulus Morig. in histor. religion. cap. 65. multis relatis Borrel. d. Regis cathol. pręstan. cap. 1. num 42.

G l. 1. C. de ponderat. lib. 10. l. 1. C. de veter. numis potest. lib. 11. Georgius de Cauedo decis. 45. nu. 2. & sequentib. pag. 2. Borell. dicto cap. 12. à num. 38. cum sequentibus.

facta proclamatio, (ex qua præsumũtur secũdum Bartulũ, [m] habita pro derelicto, & per consequens videtur tãquam in nullius bonis occupanti concedi): vel ex naufragio in mari à nauigantibus emissa, [n] si non sint à dominis pro derelicto habita quod quatuor modis [o] constare potest, quæ si Catholicorum sint, capientes, animo retinendi, excommunicationem, ex bulla in Cœna Domini, incidunt; quorum omnium quis non amisit dominium, sed tantum possessionem, *Et bienes mostrencos*, appellantur, [p] ad Regemq; post factas diligentias ad quærendum dominum à lege præfinitas, pertinent. Sed ex Regum particulari priuilegio, in Castella ad Monasteria Sanctissimæ Trinitatis, & Beatæ Mariæ de la Merced, deferuntur. [q] Quod si de illis nec lex, nec consuetudo, quid faciendum sit adesset; melius, ac sanctius foret, si Episcopo tribuerentur, [r] vt illa inter pauperes distribueret, vel in nostro Regno, Hospitali Generali Beatæ Mariæ de Gratia ciuitatis Cæsaraugustæ, quod in hoc audiui habere peculiare priuilegium. Tamen si post factas diligentias, re integra, dominus appareret, illi essent restituenda: cum (vt supra diximus) ex sola amissione dominium quis non perdiderit, nec ab eo, pro derelicto, sint habita, si vero † signata pecunia, aut alia mobi-
54 lia, à tempore immemoriali recondita, & quorum dominus ignoretur, in alicuius priuati solo deposita reperiãtur, quæ *thesaurus* appellãtur; ad eum, cuius est solum, si ille inuenerit, vel eius mandato, pertinẽt: [s] aliqua parte, secundum legem, vel consuetudinem regionis, Regi, in signum supremi dominij, reseruata: quod si fundus, in quo fuit inuentus, sit alienus, dimidia pars domi-no

M In l. rem quæ nobis, in fin. ff. de adquir. poss. Caualin. millelog. 510. nu. 1. l. 1. & 2. ff. pro derelict.

N Authen. nauigia, C de furt. l. 1. cum duobus seq. ff. de incend. ruin. & naufrag Nauar. vbi supra nu. 117. Couarru. in reg peccatum, 3. par. §. 1. num. 5. Reuell. vbi supra, lib. 1. q. 15. sect. 2. n. 10. pag 85 Gregor. Sayrus de censur. lib. 3. cap. 8. num. 6. & sequent. pag. 226.

O Sayr. vbi proxime, numer. 9.

P Lib. 4. for. regal. tit. 13. l. 2. & lib 6. ordinamenti, tit 12. l. 1, Auenda. in diction Hispan. verbo. mostrencos, & cap 7. Prætor. num. 5. Bouadi. lib. 2. cap. 16. num. 133. Renat. Chopin. de iurisdict. Andegauen. lib. 1. tit. 1. c. 10. vers. deinceps, pag. 156. & supra diximus.

Q Villadiego in politic. §. 22. nu. 32. in fin.

R c. non sané, 14 q. 5. Siluestr. in sum. verb. inuentum, & Molin. d. disp. 53. ad fin. Couarru vbi supra num. 2.

S l. 3. §. penult. & fin. ff. de iur. fisc. l. nunquam 31. §. thesaurus, ff. de adquir. rer. domin. l. à tutore de rei vindic. §. thesauros institut. de rer. diuis. l. vnic. C. de thesaur. l. 45. tit. 28. parti. 3. late Borrell. de Reg. Cathol. præstan. cap. 27. per tot. Peregrin. de iur. fisc. lib. 4. tit. de thesaur. Bañez, Salon, Cayet. & Nauarr. vbi sup. Palluda. in 4. dist. 25. q. 3. art. 5. D. Antonin. 2. p sum. tit. 1. c. 15. §. 2 ad fin. & tit. 3. c. 1. §. 5. Molin vbi supra, & disput. 55. in principio. & 56. per tot Barbos. in l. diuortio. §. si fundum. a nu. 23. vsque ad fin. solut. matrim. Molin. de Hisp. primog. lib. 1. c. 23. Sixtin. de regal. lib. 2. c. 21. per totum, Less. de iust. & iur. lib. 2. c. 5. dubit. 15. cum duab. seq & Rebell. de obligat iustit. 1. p. lib. 1. q. 15. sect. 2. nu. 12. & seq. pag. 85. Villalob. in ærar. commun. opinio. verb. thesaurus, num 111. Couar. dicta regula peccatum, 3. par. § fin. Auenda. de exequen. lib. 1. cap. 4. num. 33 vers. tertia conclusio, Anto. Gom. in l. 45. Taur. nu. 51. Bursat. cons. 209. num. 2 lib. 2. summa Tauie. verb. restitutio, num. 25. Isern. in cap. 1 numer. 90. & ibi Albarot. num. 7. & 8. tit. quæ sint regalia, Aluar. Belasc. de iur. emphiteo. q. 15. per tot. Caued. p. 2. decis. 56. per tot: Medic. de diffinitio. 8. par. diffinitione 39. nu. 1. Molin. in repor. fororum, verb. Paiulus, & ibi Portol. Marhias Colerus decis. 100.

no fundi legibus fuit concessa: *t* & si in loco sacro, vel
religioso, in totum acquiri inuentori, ex Iustiniano colli
gi potest, *u* cui I.C. *x* ex sententia diui Adriani repugna
re videtur. Tamen illud omnino obseruandũ est, quod
consuetudine, & obseruantia fuerit receptum. Tertio,
possunt dici bona vacantia, quę pro derelicto sunt habi
ta, vt sunt terrę incultę, quę à nemine possidentur, & in
nullius bonis reperiuntur, † quę vulgo, *Bienes valdios,* 55
seu *vagos de concejo,* appellantur. Quę licet multi asserãt
y esse vniuersitatis, & ad rem publicam vrbis, seu muni-
cipij, in quo existunt pertinere, nisi tales fundos Prin-
ceps sibi fecerit vectigales, *z* quo casu esse illius, vt Do-
mini castri, vel oppidi, *a* qui licet non habeat fundatam
intentionem, respectu particularis dominij, Rex, *b* tamen
habet eam fundatam, respectu vniuersalis, cuius ratione
hęc ad eum pertinent.

Vndecimo, ex eodem supremo vniuersali dominio
descendit, vt plaustra, † naues, & animalia subditorum, 56
inuitis dominis, accipiantur, *c* siue pro vehenda annona
militibus, siue pro alijs rebus necessarijs portandis, ad
ędificationem castrorum in limitrophis, siue pro iustitia
exequenda, aut alia publica necessitate; quę si sine per-
sona, auctoritate publica accipiantur, fere munera patri
monialia iudicabuntur: tamen si cum persona, persona-
lia esse videntur, quæ angariæ, & perangarię appellan- 57
tur. *d* Primæ, quando subditi persona domino suo ser-
uit, eius tamen sumptibus. Secundæ vero si proprijs, &
ambo apud nostros (*Açofras*) appellantur, quæ apud
vassallos seruitutis dominorum sępe sunt in vsu, tot die-
bus in mense, aut anno operas cum persona pręstare, vel
ad fodiendas vineas dominorum, eorumquè agros arã-
dos,

T l. si is qui, § 3. de adquiren. rer. domi. d. §. thesauros, Medices ad leg. fina. ff. de legib. verb in adquirendo, p. 1. glos. 1. nu. 38. Cauallin. milleloq. 9. & S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. ad secund.

V In d. §. thesauros.

X In l. 3. §. fin. ff. de iur. fisc. Duare. in d. l. diuortio §. si fundum, vbi Barbos. num. 42. & 43. vers. vnde pro vera concordia. Ant. Augusti. lib. 1. emendat. c. 3. pag. 36. ad fin. Garci. de expens. cap. 22. num. 56. Peregrin. de iur. fisc. lib. 4. cap. 2. à nu. 6. Alciat. lib. 7 Parerg. c. 1. Carond. lib. 1 verosimil. cap. 21. pag. 79. Conar. in d. reg. peccatum 3. par. § fin. nu. 3. & Sixti. de regal. lib. 2. cap. 22. nu. 32. 38. & 41.

Y l. 1. vers. vrbem, ff. de offic. pręfect. vrb. Socin. cons. 86. nu. 6. lib. 1. Casane. in consuetu. Burg. rub. 9. § 4. nu. 4. Curt. Iunior, cons. 41. num. 9. Alciat. in l. sylua cædua, §. noualis, ff. de verb. signif. Paul. de Castro. consil. 377. lib. 1. Georg. de Caned. in Arrest. Lusitan. 46. 2. par. & decis. 112. nu. 2. p. 1. Aym. cons. 154. lib. 1. Couarru. pract. cap. 37. in prin. Cancer variar. lib. 2. cap. 11. nu. 34. & 3. par. c. 4. n. 57. & seq.

Z Alciat. in l. 1. nu. 15. de adquir. posses. Auenda. de exequen. lib. 2. c. 3. Gram. decis. 230.

A Iason in l. rem quæ nobis num. 32. de adquir. posse. Peregrin. de iur. fisc. lib. 4 tit. 3. de bon. vacan. n. 29. Cancer 3. par. variar. cap. 4. num. 39. & lib. 1. [illegible] num. 59. Raudens. decis. Pisan. 18. nu. 4.

B Caued. decis. 10. num. 7. p. 2.

C Isern. in tit. quæ sint regalia, §. & Plaustrorum, pag. mihi 300. col. 3. Paris. de Put. de sindic. tit. de excessi. Varo. in prin. num. 5. Rip. in tract. de pest de remed pręseruat. contra pest. 1. p. num. 121. cum seq. pag. 17. col. 4. Borrel. de Reg. Cathol. præstan. c. 19. nu. 26. & seq. per tot.

D Enric. à Rosenthal. late & eleganter tom. 1. controuer. feudal. cap. 5. conclu. 70. cum duabus sequen. pag. 151. & 152. Afflict. In tit. quæ sint regalia, verb. angarie, num. 3. Nata cons. 185. num. 3. & 5. allegans Bart. in l. 1. C. de excusatione munerum, lib. 10. Bald. in l. cum multa in fine, C. de bonis quæ liber.

dos, & colendos, messem triturandam, & metendam, ligna cędenda, & ad castrorum, seu ędificiorum, murorum, & pontium extructionem, & necessariam refectionem, vel cum plaustris, nauibus, & iumentis seruire compelluntur. Ad quæ solent allegari duæ Imperatorum
58 † constitutiones, *e* quæ de equis cursui publico deputatis, quos vulgo *Postas* appellamus, loquuntur; quorū †
59 magistri officium, *Correo mayor* dicitur, & munus Regiū est, ac à I.C. *f* veredus, & cursores veredarij, appellantur: hæ operæ solent † ab honoratioribus, vel impeditis in pecunia numerata præstari. Tamen ab eis immunes sunt legum Doctores, Milites, seu Infantiones, Clerici, Medici, honestarumquè disciplinarum professores publici, nisi in euitabilis necessitas nemini excusationē tribuat, vt est custodia tempore pestis. Et ita fuit practicatum in ciuitate Cæsaraugustę, quæ cum hac de causa custodiretur, partito labore per singulos dies inter eiusdem ciuitatis habitatores, cum D. Michael Martinez de Luna Comes de Morata, hoc munus subire recusaret, compulsus, illud (sicut cęteri) subijt. Idem esset, si hostes ad ciuitatem oppugnandam, vel obsidendam venire timor, non vanus adesset.

60

61 Duodecimo, eiusdem maioriæ ratione † competit Regi, cōcedere nundinas *g* in aliquo loco, atq; ita qui ad tales nundinas, Principis authoritate concessas, progreditur, sub speciali Principis protectione residet. *h* Et vt facilius, ac securius mercatores in talibus nundinis concurrerent, pro communi populorum vtilitate, immunitas euntibus, ibi moram trahentibus, & recedentibus à nundinis, pedagij, gabellæ, & vectigalis, à Principe, qui priuilegium nundinarum concessit, solet tribui: *i* & personas, & merces ita liberi progredi, vt sisti, pro debito ciuili, non valeant: vt liberius, & maiori copia de vna, in aliam Prouinciam, seu de vno loco in alium transvehantur, seu transportentur ea, quibus homines pro humanæ vitę necessitatibus, egent: ex quo ferię nundinarum vulgo appel-
62 lantur, nisi debitor immunitati † nundinarum renuntiauerit, *k* vel pro contractibus in eisdem nundinis factis, *l* pro quibus recte conuenietur, & ibi forum

E l. 2. & 3. C. de Curs. publi lib. 12.
F l. 2. ff. de in ius vocan. Corras. Miscella. iur. lib. 1 cap. 11, num 4. Borrel. ad Bellug. rub 46. §. donum, verb. per angariā, & de præstan. Reg. Cathol. d c. 19. nu. 2 . & seq. Vulefangus Lazi. in commen. reipub. Rom. lib. 2. cap. 14. vers. Cursus fiscalis, pag. 265. & 266.
G l. 1. de nundi. l. vni. C. eod. Gail obserua. 60. nu. 24. & 25. lib. 1. Sixtin. de regal lib. 1. cap. 6. nu. 31. & Greue. in schol. ad dictam conclus. 60. considerat. 1. Petra de potest. Princip. cap. 10. sub num. 28. vers. 219. speciali.
H For. vnic. tit. guidaticū gregum, Petr. Peccht. in tract. de iur. Sisten. ca. 10. nu. 2. cum seq. & c. 12. Socin. Iun. con. 61. nu. 33. & per tot volu. 2. Menoch. cons. 302 num. 33. vol. 4. Petra vbi proxime, conclus. 19. par. 308.
I Glo & D. in d l vni, C. de nundio. Frāc Marc, decis. 415 in fin. lib. 2. Borrel. vbi supr. cap 36. nu. 35. Caneer 3. p. varia. cap. 3. nu 388. & for. vnt. Tirasso. anni 1592. rit. de los guiajes de ferias.
K Medices in tract. de adquir. domi ad l. fin. de leg. fin. de legib. verb. aut in conseruando, Glos. 2 p. 1. num. 406 Greue. ad Gail, conclus. 53 considera. 2. num. 25.
L l heres, § pro inde. ff. de iud. gl. in d. l. vni v. cōueniant, Borrel. ad Bellug rub. 11 §. vltim est, verbo contractibus vers. octauo limita. & de Reg. Cathol. præstan. d. c. 3 . nu. 38.

forum fortitur, sed pro repręsalijs, seu marchis non poterit sisti. *m*

Decimotertio, eiusdem maioriæ ratione † concedit supremus Princeps, humanitatis, & miserationis gratia, debitori dilationem temporalem, *n* quam in Aragonia elongamentum vocamus, etiam, si debitor iam ceperit in iudicio conueniri, *o* & etiam, secundum aliquos, si debitum sit iuratum, licet in hoc multi alij repugnent. *p* 63

Decimoquarto, ratione istius supremæ † potestatis, etiam ad eum pertinet congregationis armorum, seu mouendi bellum auctoritas, *q* vt in specie de nostro Rege Aragonum plures dixerunt; *r* vnde maiestatis reus erit, qui iniussu Principis, vel habêtis ab eo potestatem, bellum gerit, vel exercitum comparat. *s* Quod duobus modis limitat Socinus, *t* si vel ad defensionem fiat, vel Principis copia haberi non possit, & periculum immineat. Ex eodem principio oritur ius faciendi oppignoratio- 64

M Borrel.in d.rub.55.ad Bellug.§.iam supra, verb. repressalijs, ad fin.ibi nec contra euotes ad nondinas.

N For.vnic.tit.de enlongat.debit.obseru.1 & 2. de elongat debito.obser. nota quod tres, tit.de foro compet.argu. l. si cum militi, ff. de compensat. l. cum possessor, §. fin.ff.de censib. l. 2. & l. vniuersa, vbi DD.C.de precib.impe.offerend.not. Bald. & alij in l.si debitori, ff. de iudi. Molin. noster in repor.foro.verb.litteræ elógamenti, vbi eius additionator Portol & Rebuf.2. tom.ad consti. Gallic.tit. de litter.dilator per tot. Boher.decis.296.&Vital. de Camban. in suo tract. clausular. c. nihil nouari securitate pendente, & sequenti, nihil nouari dilatione pendente, Pecchi. in tract.de iur.Sisten.c.5.num.17.Barda de offi.Gubernat.q.5.nu.12. & seq.Conrad.in temp.omn.iudi. lib.1.cap.1.§. 4. versi.vigesimo tertio per tot. Bouadil.in politic. lib 3.cap.13.num.20.& lib.2.cap.16. nu.125.Farina.tit.de carcerib.q.29. nu.27. & seq.Guid.Pap.deci.97.& 109.Casane.in catalog. glori. mund.5.par.considerat.24.vers.199.Anto.Gom.in l.40.Taur.nu.10.Mexia in prag.taxæ panis conclu. 3.nu.165.fol.35.col.4.Azeued.in l.1.nu.32.& sequen tit.14.lib.4. Anton.Cucus de morator. præscrip. nu.25. & per tot.Gracian. regul.137.vers.dilatoria, Gutier.in l.nemo potest, numer.165.pag.57. de legat.1.

O Sued.cons.290.nu.15.Boher.decis.296.nu.5.Deci.cons.352.in fin.Carauit.in ritu magn.Curiæ.287. nu.9.& 10.& ibi Cauensis nu.11.

P Glos.effectus, in cap.cum non deceat de electio in 6.Marchesan.in tract.commissionum.1.p. de commissio.super relaxatione iuraméti, cap.3.nu.8.& Bouadil.vbi sup.plures referens Caual.in.in milleloq. 764.

Q l.vnic.iuncta rubr C.vt armorum vsus, lib.11.Andre.Isern.tit.hic finitor lex in vsb.feud. facit tex.in l.3.vers.eadem lege.ff.ad leg.Iul maiest.Luc.de Pen.in d.l.vnic.super verb.in consultis, col.1. can.quid culpatur.vbi glos.verb.ordo autem, 23.q.1.Prosper Carauit.super ritib.magn.Cur.rit.47.nu.2.9.& seq. & Anibal Troysius ibidem, nu.7 Balthasar Ayala de iur.& offic.bellic & discipli, militar.lib.1.c.7.nu.5. & cap.6.nu.10.& cap.2.num 8.Conrad.in templ omni iudic lib.1.c.1.§.4.vers.decimonono, Couar.in reg.peccatum, 2 p.§.9 num 1.Villadiego in foro iuzgo, lib.9.tit.1.glo..rubricę, nu.18 Matt. de iuri di. 2.part.cap.39.Sixtin de regal lib.2.c.3.à num.16.cum seq.per tot Bart.in l.hostes, ff.de capti.Abb.in c.sicut, num.7. de iureiuran.Castald.de Imperatore, q 110.num.11.Ferral.de priuil.Rerum Galliæ, priuileg. 29.Gail de pace publi.lib.1.cap.4.num.6.Franc.Marc.deci.364.num.3.& 4.p.1. Borrel de Reg. Cathol.præstan.cap.2.num.6.cum seq.per tot.Lel.Zechius de Princip.lib.1.cap.5.num.4.pag.81. Petrus Binsfeldius in commen.ad tit.de iniurijs & damno dato, c.8.q.1.conclus.6.pag.519.

R Rapha. Fulgosi.in l.ex hoc iure, de iusti.& iure.& not.per Bart.in l.hostes, num 5. & 16. ff. de captiu. Abb.in cap.sicut ibsra, el 3.num 8.de iureiuran.Borrel.de Reg.Cathol. præstan. cap.67. numer.5.& per tot.

S l lex duodecim tabularum. §.eadem.ff.ad l.Iul.maiest.Peregrin.de iur.fisci.tit.1. num.15. Socin. Iun. cons.68.num.61.lib.3.& Gail d.cap.4.num.5.

T Vbi proxime.

V Laudens.

rationes, [u] quas vulgus represalias vocat, quę ab antiquo Fecialium iure originem sumpsisse credimus, per quos populus ROMANUS requirebat Barbaros vt damnum illatum resarcirent qui si solemniter moniti nō parerēt, clarigatio fiebat. Secūdo prouenit auctoritas prohibēdi subditis portare arma, [x] quod etiā Baroni in suis locis, respectu suorū subditorū, erit permissum. Tertio, ex eodem fonte manat potestas prohibendi, & impediendi subditos, ne extruant castra fortia, turres, & propugnacula, aut vallo, fossoue suas ædes circundent, & fulciant. [y] Quamuis enim regulariter sit iure cōcessum [z] cuilibet in suo ędificare, vel reficere fortalitium, vel castrum, tamen si castrum fieret ad ęmulationem, [a] vel materiam seditionis præberet, poterit prohiberi ne ędificet; vel si voluerit ędificare castrum, vel fortalitium in liminibus Regni: [b] nam soli Regi hoc est permissum, priuatis vero omnino prohibitum, [c] nisi REX, tanquam dominus vniuersalis territorij, permisserit: licet enim ad æmulationem nunquam quis præsumatur edificasse, [d] tamen in arbitrio iudicis residebit, [e] ex conjecturalibus circunstantijs decernere, an ad æmulationem fiat considerata persona ædificantis, loco, periculo, & commodo, & in Aragonia etiam Barones possunt militibus in eorum

V Laudens. in tracta. de repręsal. a num. 5. cum sequen. & in eod. tract. Iacob de Canib. p. 5. nu. 15. Gail obseruat. 28. num. 9. lib. 1. & de pignorat. c. 2. nu. 2. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 1. nu. 10. & sequen. cum pluribus alijs relatis á Couar. in d. regul. peccatum, 2. p. §. 9. num. 4. vers. hinc deniq; pag. 1053. P. Binsfeldius de iniurijs, & damno dato, c. 8. q. 4. per decem conclusiones, pag. 581. & seq. Ioannes Cotereus de iure militū, lib. 3. cap. 22.

X Lucas de Pen. in d. l. 1. C. vt armorum vsus. Aymo cons. 314. Surd. cons. 210. nu. 11. Rolan. cons. 3. vol. 1. Cancer 3 par. vari. c. 3. nu. 85. & facit tex. & ibi Doctor. in cap. 1. de iniur. in 6. Petrus Dueñas reg. 55.

Y Renat. Chopin. de iurisdict. andegauen lib. 1. tit. 3. cap. 42. nu. 15. vers. sunt & aliæ pag. mihi 323 & Borrel. in d. cap. 37. nu. 85. 7. 19 & seq. l. per prouincias, 10. C. de ædif. priuat. Dueñas reg. 31. Tuscus tom. 1. conclu. 115. & 116. Casane. in consuetu. Burg. rub. 13. § 9. nu. 1. Renat. Chopin. de priuil. rustic. lib. 3. cap 12. nu. 3. Cancer. variar. p. 3. c. 13. nu. 2.

Z l. altius, l. si in ædibus, C. de seruitu. Ant. Scapus de iure non scripto, lib 5 cap. 34. nu. 1. Menoc. cons. 298. num. 24. & de arbitra. casu 156. Vinius decis. 306. nu. 1. cum seq. Raudensis resp, 16. vol. 2.

A Doctor. in l. serui electione, §. labeo delegat. 1. & Bald per illum tex. in l. 2. C. ne fisc. vel priuat. Boher. decis. 320. nu. 8. & seq. Caued. decis. 26. num. 6. Gomez in l. 46. Taur. num. 14. Auenda. de exequ. mandat. lib. 2. cap. 2. Cancer vbi proxime num. 5. 6 13 & 14. Raudens. respons. 7. nu. 31. & respons. 10. nu. 271 vol. 1. & resp. 1. num. 21. vol. 2. Greue. ad Gail lib. 2. conclu. 69. num. 5. Honde. cons. 80. nu. 34. vol. 1. Sixtin. de regal. lib. 2. nu. 83. 84. Menoch. de arbitr. cas. 156. nu. 3. & Gail d. obseruat. 69. num. 17. for. 2. tit de munitio. & constructio. munitio, Molin. verb. Domini locorum, vers. Domini locorum possunt prohibere, vbi Portol. num. 40. & verb. Infantio, num. 46.

B l. quicumq; & ibi glos. & Bart. C. de fund. limitrophis, lib. 11. l. fin. tit. 18. parti. 2. vbi Gregor. Lopez, verb. de nouo, Auenda. lib. 1. de exequen. cap. 4. & Auiles, cap. 12. prætorum.

C l. 2. C. de fundis limitroph. lib. 11. l. opus, & ibi glos. de oper. publi. & in l. omnes, C. de fundis patrimo. lib. 11. & in d. l. per Prouincias, Padilla in d. l. altius, num. 14. Gomez in l. 46. Taur. numer. 14. Cabede 2. par. decis. 25. num. 2. & 3. Afflict. tit. quæ sint regalia, numer. 65. Gigas de crimine lesæ maiestatis, q. 46. Igneus in l. donationes, nu. 42. & 49. C. de donatio. inter vir.

D Gail, Hondedeus, Vinius, & Menoch. vbi supra, & de præsumptio. lib. 6. præsumptio. 29. nu. 28. & seq. Thesaur. dec. 216. num. 10. Mascardus de probatio. conclus. 620. nu. 15.

E Marcellus Cala. de modo & arte probandi, §. 2. numer. 1450. Sixtinus de regalibus, lib. 2. cap. 3. numer. 83. & 84.

eorum locis habitantibus prohibere, ne castra in illis ędificent. Quarto, ex eadem ratione regalis superioritatis est creare Duces, *f* siue in terra, siue in mari. Quinto, eadem ratione soli Domino Regi competit facere treguam, seu pacem cum hostibus, licet breuiores inducias cōtrahere Ducibus Belli etiam incōsulto Principe sit permissū, *g* sed nō debet Princeps †cū hostibus fidei, hæreticis, & infidelibus fœdus inire, *h* cum nō possint esse inter eos iura pacis, inter quos est bellum fidei, secundum D. Ambrosium, *i* dicentē, quomodo fieri potest, quod hominis sit amicus, qui Deo fuerit infidus? Et quomodo seruabit secundam, qui primam fidem irritā fecit? Licet cum aliquibus circunstantijs, secundū D. Antoninum, permissum erit cum infidelibus fœdus ferire. Prima, si bellum non vigeat cum infidelibus actiue, aut passiue. Secunda, vt adsit summa necessitas, eaquè ineuitabilis. Tertia, vt bellum sit iustum. Quarta, vt bellum non sit cū Principe Christiano, nec adsit periculū, quod nostri praua illorum religione contaminentur: quod difficile eueniet, vt miles, qui suapte ingenio parum religiosus exiitit, frequēnti hæreticorū conturbernio non contaminetur. Quę autem requirantur, vt bellum iustum dicatur, infra docebimus. 65

Decimoquinto, eiusdem supremi dominij effectus est †Academias literarias, seu gymnasia publica erigere, *k* inter quæ celeberrimum est nostrum Cæsaraugustanum, *l* pluribus priuilegijs Romanorum Pontificum, & Regum munitum, à D. Petro Cerbuna viro sanctissimo, & doctissimo, Episcopo Turiasonensi illustratum, & auctum, sed inter studia Hispanię, omnium ipsorum antiquius est Palentinū, *m* quod post modum in Salmanticensem ciuitatē translatum extitit, fuitquè institutum à Petro II. Aragonum Rege, anno 1209. licet alij *n* ab Alphonso 66

F Cabedo 2. par. decis. 29. nu. 2. & decis. 43. numer. 3. Capicius decis. 27 num. 7.

G l. 5. ff. de pactis auctarium aphorismorum politicorum, lib. 3. c. 5.

H Borrel. d. c. 32. a num. 88. cum seq. & a nu. 181. cum multis seq. Valançue. in monito. aduersus Ducem & Senat. Venet. 7. p. nu. 58. 65. & seq. per tot. B. Antonin. in sum. 3. par. tit. 4. de sui defensio. §. 11. & c. 2. §. 41. Ioan à Chokier in thesaur. aphorism. polit. lib. 2. c. 11. pag. 119. Osasc. in disput. an Principe Christiano fas sit pro sui defensione suorumq; bonorum tutella fœdus inoire, ac amicitia infidelibus iungi, ab eisq; auxilium aduersus alios Principes Christianos petere, post decisiones Pedemontanas. Ioan Maior. in 4. distin. 15. q. 15. Silnest. verbo Bellum, 1. q. 8. conclu. 3. Dominic. Bañes, & Valencia in 2. 2. S. Thom. q. 40. art 1 & ibidem Caietan. Oldrad. cons. 71. de tregua & pace, Petr. Binafeldius de iniurijs & damno dato, c 8. q. 1. conclus. 17. pag. 528. & facit 1. Machabeo. c. 8. 11. & 12. & 1. Reg. c. 28. & 29 cum multis alijs congestis per Iulium Anton. Brancalassum in compendio artis catholice regnandi, lib. 4 de religione, p. 52. & 53. Sandoual. 2. p. histo Caroli V. lib. 25. §. 48, fol. 242. col. 1.

I Tertio officiorum.

K Renat. Chopin. lib. 3. de doman. Francię, tit. 27 pag. 581. Borrel. de Reg. Cathol præstan. c. 34. a nu. 1. 11. 15. cum seq. per tot. & c. 40. a nu. 120. vsq. ad nu. 150. Omnes Hispaniæ Vniuersitates referens. Francis. Marc. decis. [illegible] 9. nu. 1. & 2. vol. 1. facit tex. in authen. habita, C. ne filius pro patre, glos. vbi Gemiana. & alij in cap. [illegible] de priuil in 6. & in Clement. 2. de magistr. glos. in Clemen. dudum, §. abolim, verb. generalibus, vers. generalibus, de sepult Nat. cons. 657. nu. 1. vol. 4.

L Post Gaspar. Ortigas celeberrimum I.C. in suo patrocinio pro gymnasio Cæsaraugustano, Noster Petrus Cenedo 1. p collecta. 43. nu. 6. & Borrel. d. c. 40. a num. 138. cum quatuor seq.

M Lucius Mariné. Sicul. histo. Hispa. lib. 3. c. 1. Mariana lib. 11. c. 22.

N Marian. lib. 13. c. 2. Borrel. d. c. 40. nu. 120.

O Plu-

phonso II. Raimundi filio, Petri patre institutum fuisse referãt, sed in Philosophia, & literis humanis, antiquius fuit Oscense, à Quinto Sertorio institutum, o in quo nobilissimis adolescentibus præceptores tradidit Græcarum simul, & Latinarũ literarum ne otiose tẽpus con sumerent, quo nihil carius esse dicebat magnarum auidis rerum viris, & exemplo, cõmilitonibus demonstrauit, *Ingenium plus posse quam vires.* Præterea in liberalibus artibus, ac sacræ Theologiæ scientia, multũ floret, Com plutense à D. Francisco Ximenez Fratre S. Francisci, & Archiepiscopo Toletano erectum, & in Medicina Valẽ tinum insigne extitit, & in Iuris scientia Illerdense.

67 Decimosexto, ratione supremi dominij † competit Regi, in locis regalibus petere rationes, ab officialibus vniuersitatis, distributionis pecuniæ publicæ, p quia (vt patrem subditorum) ad eum spectat cura, an recte pecunia vniuersitatis expendatur, q Ad quod sciendũ, ratio administrationis dictę pecuniæ est ei reddẽda, cum mul tum eius intersit habere subditos diuites, & vniuersitas vice pupillæ fungatur, r ideoq; Principẽ habet tutorem, à quo defendi debet, sed in Aragonia vniuersitates, suorum patrimoniorum dominas, illorumq. redditus pro arbitrio expendere posse cõtendunt, multisq. ad id sunt iurisfirmis fulcitę, tamen D. Rex in legibus priuatis, quæ vt supra diximus vocantur, *Ordinaciones reales*, solet modum expendendi, & reddendi rationes constituere, qui inuiolabiliter obseruandus est.

68 Decimoseptimo, in eiusdẽ supremi dñij signũ † mẽsurę, & põdera signo Regio essent signãda: s quod in Aragonia nõ seruatur, cũ huius rei cura ad quẽdã vrbanum Ædilẽ pertineat, qui *Almutaçaf* vocatur, qui potius vniuersitatis, quã regius officialis est, vbi cõsuetudo contrariũ non inducit. Omnes tamen mensuræ, & pondera ad vnum modum sunt iuxta forum t reducenda.

Multos alios effectus maioriã Regis, eiusq; supremã po testatẽ producere, possem⁹ in mediũ afferre, si breuitati nõ studeremus; nõ tamẽ fuit visum breui cõpendio om mittere enarrare, quod, illius maioriæ ratione, ad eũ per

69 tinet saluos cõduct⁹, securitates, seu saluaguardias u cõce

Z dere;

O Plutarchus in vita Sertorij tom. 2. pag 460. in paruis, Ambros. de Morales lib. 8. suæ historiæ, c. 15. Roman. in republica Christiana, lib 5. fol. 89. Pineda lib. 9. de su Monarchia, cap. 26. Garibay lib. 6. de su compendio historial c. 17 Zurita lib. 8. anal. cap 54. Beurer lib. 1. cap 22. Tarcannota historiæ vniuers. lib 33. vol. 2. fol. 616. Vaseus cap. 12. & Episcopus Gerundensis lib. 8. titu. de morte Sertorij.

P Guid. Pap. q. 631. Aym. consil. 238. ante finem, Auenda. de exequen. lib. 1. cap. 9. num. 1. Cancer 3. p. variat. cap. 13. num. 219. & sequen. & cap. 3. num. 450. cũ seq. 459. Muñoz de Escobar de ratiocinijs cap. 2.

Q l. vna. C. de debitor. ciuit. lib 11. & l fin. C. de administr. rerum publi. eod. lib. vbi Bart. & Lucas de Peñ.

R Cap quorum vices. distio. 68. glos. 1. in cap. 3. de exceptio.

S l. Item quæritur, §. si quis mensuras, ff locat.

T For. vnic. tit. de los pesos y mesuras del Reyno anni 1553. & an. 1592.

V Surd. cons. 281. num. 3. Afflict. decis. 4. per tot Cepha cons. 304 num. 14. & 233. Boher. decis. 179 & 297. nu. 1. Iul. Clar. §. fina. q. 32. nu. 14. Bossi. tit. de remed. ex sola Clement. Princip. nu. 58. Farina. de carcerib. & carcerat. lib. 1 tit. 4. q. 29. Bouad in poli. lib. 2. c. 16. n. 124. & 125. & lib. 3. c. 13. nu. 9. & seq. Menoc. cõs. 290. 23. Platea in l. fin. C. de erogat. milit. Aonu. lib. 12. Bened. in c. Rainnutius, verb. successio, ab intest. & verbo vxorem nomine Adelasiã nu. 951. fol. 148. de testã. Casaoe in catalog. d. considera. 24. vers. 118. & 191. Auen-

dere,inter quę aliquæ à DD.differētię cōſtituũtur.x mi
lites etiam togatę militię † cum dignitate (quos vulgo
equites appellamus) creare, y vel etiam armatę ſine dig
nitate,à Principe debent probari; eoſdemq; deponere, 70
z vel ex auctorare cum ſępe noſtri ab armata militia ad
cœleſtem,forenſem,& palatinam ducant argumentum,
a quæ exauctoratio, b in militibus armatę militię, igno-
minioſa miſſio dicebatur, c ad differentiam honeſtæ, &
cauſariæ. Ex quibus milites à caſtris recedentes,d vel mi
litia expleta,vel quia iam ſtipendia militaria viginti an-
norum ſpatio acceperint domeſtico frui otio cupientes
in vrbem reuerſi veterani appellabantur,quorum exē-
plo milites honorarij,&togati noſtri temporis quos(vt
moxdixi)ęquites vocamus fuerũt in repub. introducti.

Auenda.de exeq. cap.1 1.nu.3 & 4. 1.p. Auil.in c.2.Prætor.glo. pobres,nu.18.22 & 26. Gregor.Lopez in l.1.verb. aſſeguro, tit.1.part.3. Renat. Chopin.de iuriſdict. Andegauen.lib.1.tit.3. cap.42.n.11.verſ.ſuperioris, pagin.320. Guido Papa.q.551. Iacob. Calici. in Margarita,dub.8.num 87.& 88 Anto.Oliua.de iur. fiſc.c.3.num.33.& 34.

X Menoch.de arbitr. caſu 338.Ortenſi. Caualca. de brachio Regio, num.267.& ſeq.

Y Barda.in tract. de offi. Gubernat.q.5.num.44. & ſeq.Anton.Oliuan. de iure fiſc. cap.3. num. 67. & duobus ſeq.Bart.in l.1.num.78.& duobus ſeq C.de dignit.lib.12.& Luc.de Pen.in l.1.C.de equeſtr.dignit.eod.lib. Z Bardaxi vbi proxime,num.50.for.t.tit.de re militari.

A Gloſ.& DD.in l.miles,ff.de re iudica. B Ianus Laugleus ſemeſtrium,lib.13.cap.1.per tot.

C L.2.§ ignominiæ,ff.de ijs qui notan.infam.l milites agrum,§.miſsionum,ff.de re milit.Borrel.d.cap.32 a num 51.Vuolefangus Lazius in commen.reipub.Romanæ,c.8.pag.446. & ſeq. Iacobus Benius de priuileg.l.C.2.p priuileg 34.

D l.1.C.de veteranis,lib.12.l.8.ff.de excuſa.tuto.l.1.C.de excuſat.vetera.l.7.C.de fide inſtrumen. l. fin. C,de his qui non implet.ſtipen.lib 10.l.fin.C.de mácipijs,& coll.patrimo.lib.11.&l.2C.de re milita.lib.12 Georgius Acacius Enenkelius.lib.vn.de priuil.vetera.in princ. num.3. & ſeq. Claudius Cotareus de iure milit. lib.1.cap.24.& 25.

§ Vigeſimus ſeptimus.

Appoſitio pendonum, & prouiſio perhorreſcentiæ in locis Baronum à ſuprema regis Aragonum poteſtate pendet, & quot ſint ſpecies vaſſallorum in Regno.

SVMMARIVM.

Pendonum appoſitio ex qua cauſa fiat, à quo Magiſtratu, & quid ſit. 1.

Pendones violare tentans crimine leſæ maieſtatis tenetur 2.

Reſiſtentia ad appoſitionem pendonum, an ſit neceſſario probanda per inſtrumentum. 3.

Auocandi cauſas poteſtas à locis Baronum, ex quo fundetur. 4.

Omnes habitantes in Regno ſunt vaſſalli Regis, vel mediati, vel immediati, & quot ſint vaſſallorum genera. 5.

Bona vaſſallorum Regis cuiuſque conditionis ſint allodialia, & Burgenſatica dicũtur. 6.

Vaſſalli qui ſub Regia iuriſdictione non ſunt, vt Clerici, tenentur Regi obedientiam, & fidelitatem præſtare. 7.

Clerici an ſint pars populi, & veniant appellatione ciuium. 8.

Exemptio Clericorum à iuriſdictione ſeculari, an ſit de iure humano, vel de iure diuino remiſſiue. 9.

Clerici an cogendi per ſuos ſuperiores ad obſeruationem legum ciuilium, quæ libertatem Eccleſiaſticam non ledant, & quando dicatur ſtatutum contra libertatem Eccleſiaſticam. 10.

Cleri-

§. Vigesimus septimus.

CVM Rex Aragonum habeat supremam potestatem, ac vniuersale dominiū, & iurisdictionem in toto Regno, euenit, vt si aliquis Regius officialis, pro aliqua † executione facienda, in aliquē locū dñorum accesserit, eiq; fiat resistentia, ita vt impediatur executio, in tali loco pēdones, seu vexilla Regia, [a] ministerio eius sūmi magistratus, Iustitiæ Aragonum apponuntur; quibus, non solū iurisdictionē vsurpatā ad se auocat, nomineq. eius, per commissariū a Iusti. Arag. creatū exercetur, sed & supremi dñij iura detinet, nō tanquā occupās, sed tanquā suā maiorā, circa supremā iurisdictionē, & altū dñium defendens,[b] quia ei infertur iniuria, resistēdo suis officialibus; cum in quolibet eorū, persona Regis repręsentetur, sicut persona dñi in seruo: [c] Et si cuilibet magistratui permissum est, suā iurisdictionē tueri,[d] quanto à fortiori Dño Regi ad quē (vt inquit Seneca [e]) potestas omniū pertinet, omniaq. possidet imperio, licet proprietas ad singulos, & singuli dominio possideant, & hinc dicebat, omnia esse in imperio Cęsaris, & in patrimonio propria.

1 (margin number beside the line "gno, euenit, vt si aliquis Regius officialis, pro aliqua †")

A For. verum, tit. de consultat. Molin. in reporto. verb. resistentia, vbi eius additionator, Portol à n. 149. & seq. Guid. Pap. d. decis. 551. num. 3. & 4. ibi vexillum apponi, armis suis depictum, in signum maioris dominij. & superioritatis.

B Ias. in l. 2. n. 103. v. Vos autem, C. de iur. emphite. Bart. in l. 2. §. fin. ff. de iniur. Rebuf. in l. quod iussit, 1. not. num 59. de re iudic. Guid. Pap. decis. 557.

C l. si Pamphilo. ff. de optio. legat.

D l. 1. § 1. vbi gloss. ff. quod quisq; iur. Nat. cons. 580. in princ. Bolsi. de crimin. les. maiesta. nu. 104. Surd. consil. 151. nu. 49.

E Lib. 7. cap. 4. & 5. de benefic. & Cuiacius lib. 15. obseruatio. cap. 30. in fin. Ayala de iur. belli, & disciplina militari. lib. 1. c. 7. num. 9.

Ex qua ratione moti fuere illi I.C. quorum consilio (vt tradit noster Hieronymus Çurita *f*) pēdones fuerūt appositi, in locis de Alfajarin, Letux, Nuez, Villafranca, de Ossera, Azuer, & Cabañas, anno Domini 1381. Ex eo quod D. Ludouicus Cornel, illorum locorum domi nus renuerit Regijs mandatis obedire; quod si quis talia Regis † vexilla aliquomodo violare tentauerit, crimine 2
læsæ Maiestatis tenebitur. *g* Ex quo forsam euenit, quod foro Regni decissum est, vt fractor apprehensionis possit criminaliter accusari, *h* & capite puniri, propter violata signa Regia, quæ in executione eius apponuntur. Et licet antiqui aliqui intellexerint, necessarium esse, † ad 3
appositionem pendonum, probare resistentiam *i* per instrumentum: tamen hodie in Curia D. Iustitiæ Aragonum, me ibi existente, declaratum fuit, *k* sufficere, si de tali resistentia constet per testes.

Cuius supremi, & vniuersalis dominij ratione, se mundi dominum iactat Imperator, *l* & alibi omnia Principis esse refert, *m* non respectu priuati dominij, quod vni cuiq; in rebus suis competit, sed ratione supremæ potestatis, quæ in iurisdictione, & protectione consistit. Ex qua † maioria (quā vt supra diximus, Rex à se abdicare 4
non potest) auocat ad se causas à locis dominorū, *n* quasi eas ad suam primā causam reducendo, vbi potentius residet iurisdictio. Licet enim Barones, & domini locorum iurisdictionē præscripserint, ius tamen Regium supremū, cuius sunt incapaces, præscribere non poterunt. Vnde licet anno 1576. per tres Locumtenentes Iustitiæ Aragonum contra prædicta fuerit prouisa firma D. Ioāni Frances de Ariño, ne causæ etiam ratione perhorrescentiæ, ab ordinarijs suorū locorum, in quibus ipse habebat iurisdictionem extraherentur, tamen Ludouicus la Caualleria, & dñs meus Hieronymus Chalez contrarium senserunt, quorū sententia plurimorū I.C. subscriptione fuit cōprobata, multisq; exemplis confirmata, * & hodie temerariū esset, de hac euocādi potestate à locis dominorū dubitare; cū omnes habitantes † intra Regnū, mediati, vel immediati, Dñi Regis vassalli sint: sed quidā simplices, *o* ratione ꝓtectionis, & iurisdictionis, nulla astricti 5
seruitute

F Lib. 10. anual. Reg. Petri IIII. anno 1381. c. 29. pag 376. col. 4. eodem anno, foros ex quorundam, tit desupraiuncta. ab eod. Rege Petro Quarto, ædictus Carauit. in titibus magnæ curiæ ritu 220. n. 21. post Hern. in constit. clementiæ.

G Argum. l. qui statuas, ff. ad l. Iuli. maiesta. & quæ tradit Casane. in cathalo. 1. p. conside. 38. concl. 18.

H Foro ordenamos, tit. de aprehensio.

I Molin. d. verb. resistencia, fol. 286. vers. die 22. Iulij, & fol. 288. col. 4. iūcto d. for. verum ibi manifeste, & obser. Item in debito de rerum testatio & obseruan. de foro fideiussores cum ijs quæ tradit Bart in l. 1. n. 5. ff. de nou. oper. nuntia. Paris. consil. 270. nu. 8. volu. 4. Aymo. cons. 289. num. 3.

K* In proces. procur fiscalis super appositione pendonum villæ de Illueca, die 4. August. 1607.

L In l. deprecatio, ff. ad leg Rhodi. de iact.

M In l. bene à Zenone, C. de quadrien. præscrip.

N Molin. in repor. verb. perhorrescentia an possit prouideri, & Portol. in eius schol. verb. euocatio, Bellug. in specul. rub. 23. §. sed pone, a nu. 5. cū pluribus seq. fol. 129.

* In processu D. Vgonis de Vrries super iurisfirma factorum, anno 1584.

O Bardaxi de offic. Gubernat. q. 5. nu. 33 post Vitalem. Baxes, & Molin. ab eo relatos, licet aliter distinguat Regens Montee decis. 8. nu. 17.

seruitute, sed tantum subiecti ratione fidelitatis, & protectionis: vt sunt Clerici, in sortē dñi vocati, nec nō iurisdictionis, vt nobiles, milites, & infantiones, qui, vt inquit Cuiacius, *p* plerūq; moribus nostris nihil debēt, pręter manus porrectionem, & deosculationē, quæ sunt homini simbola, & vocantur lingua materna, *Homenages de manos y de boca*, à quorum præstatione brachij Ecclesiastici procuratores vulgo *Dipputati* excusantur, *q* sed quā tumuis priuilegiati, vt nihil dare teneantur pro aliqua villania, *r* tamen Regi, eorū in politicis capiti supremo, fidelitatem, reuerentiā, & obedientiā, exhibere tenētur.

Alij vero sunt vassalli qualificati, quia conditione seruitutis ligati, quibusdam oneribus, cęterisq; tributis, & pectis sunt obnoxij: qui demptis his oneribus realibus, & personalibus, ad quæ tenentur, plena in cęteris omnibus, & integra libertate fruuntur: possuntq; quocumq; voluerint, etiam extra dominationem Dñi Regis, se, & sua transferre. Sed quia signum subiectionis, & seruitutis præseferunt, & in signum supremi dominij tributa capitis soluere tenentur, personasquè suas, quasi conditionatas, & oneribus obnoxias, quod ad modo habent ad obsequia, & seruitia præstanda: Inde quandoq; homines Regis, aliquando *Vassalli de signo seruitio*, aliquādo vero homines *conditionis*, nuncupantur. Nec etiam ex eo, quod in eorum bonis D. rex habeat ius collectę, seu tri-
6 buti, dicuntur eorū bona, non esse † allodialia, & Burgē satica, cum ratione protectionis, in signum supremæ potestatis, tā iurisdictionis, quam dñij, etiam vassalli simplices ad illorū pręstationē tenerentur, nisi singulari priuilegio, quasi iure Italico gaudentes, exempti reperirētur, cum omnes sint mēbra istius corporis reipub. ad eiusq; capitis obedientiā, & fidelitatē teneātur, nō solū qui sub eius iurisdict. contentiosa sunt, † sed etiā qui subiectione
7 œconomica subsunt Regi, vt sunt Clerici, qui etiā ad huius corporis politici, & ciuilis defēsionē arma sumere, & si necessitas exposceret, officio, & munere ducū fungi deberēt, auxiliūq; & consilium prębere, *s*
8 quia sūt regnicolę, pars populi, † & reip. veniūtq; appellat. districtualiū, & ciuiū in ordine ad bonū publicū toti' cōmunitatis; licet sint ciues priuilegiati,

P De feudis, li. 1. in prin. tom. 4. pag. 464. F.

Q For. Item ordenamos, 14. tit. for. Inquisitionis.

R Obseruan. 1. tit. de priuilegijs militum.

S Aluar. Velasc. tom. 1. cō sulta. . oo Francisc Molin. de brachio seculari Ecclesiæ præstando, cap. 4. n. 8. & seq. allegans glosam in c. tributum, 23. q. 8. Bouadilla plures referēs in politie lib. 2. c. 18. n. 61. 62. & 303. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 25. parti. 4. Glosa magna ad fin. glos. orationibus, in c. reprehensibile 23. q. 8. Contra. ip templ. omn. iudi. lib. 1. cap 2. §. 3 num. 9. Oliuan. de iur. fisc. cap. 10. nu 5. & seq. Glos. 1. in cap. si Episcopus, . 8. distin. glos. in cap. pastoralis, §. cum autem à Rege, de offic. delegat. Ceball. tom. 4 commun. in discursu ad Dominum nostrum Regem, numer. 22. vers. y desta sugecion, pag. 5. cap. final. §. 1. & ibi omnes de offic. delegat. in 6.

T Felin. in c. Rodulphus, num 17. de rescript. & in cap. Ecclesia num. 69. de constit. & not. Abb in c. 1 de vit. & honest. Cleric. Deci. in cap. 1. num. 10. de Præben. Anchar. in cap. dilecti de for. compet. Ceball. in specul. communi. tom. 4. conclus. 899. num. 140. & 142. Surd. decis. 129. num. 13. & 14. Alex. cons. 41. num. 4. vol. 7. Cāsane. in consuetud Burg. rub. 13. §. 7. num. 2. Marta de iurisd. 4. part. centu. 1. casu 82. nu. 4. & sequentibus.

 & exem-

& exempti, qui personaliter distringi nequeunt per Iudices, & Magistratus seculares, à quorum † iurisdictione Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus, sunt exēpti, ex communi Canonistarum sententia, u quia Theologorum x communis est iure humano eorum exemptionem inductam: tamen (vt inquiunt Dominicus Soto, y & alii) per suos superiores † cogendi sunt, ad obseruationem legum ciuilium, quę ad Reipub. pacem, vtilitatē, & tranquilitatem sunt conditæ, quæ libertatē Ecclesiasticam non lędāt, z hoc est, contra priuilegia vniuersalis Ecclesiæ, vel specialiter Clericis cōcessa nō tendāt, in his enim nullatenus statutis laicorū a ligari possunt, sed tantum his, quæ in materia communi omnibus ciuibus, disponunt ad publicam vtilitatem, generaliterq; loquun-

9

10

V Concil. Triden. sess. 25 de reformatio. cap. 20. Valançuela in defēsione monitorij aduersus Ducem, & Senat. Reipub. Venet. 4. par. per tot. latissime Hieron. Gigas de crimin. les. maiesta. q. 68. sub quis de crimi. les. maiest. cognosc poss. nu 15. Zauarel. in cap. perpendimus, de sent. excommuni. Sesse in tract. de inhibitio. c. 8. §. 3. nu. 117. Innocen. & alij in cap. 2. de maioritate. & obedien. Aufrer. in tract. de potesta. secular. super Ecclesiast. person. in introductione, nu. 7. Selua de benefici. 4. p. q. 8. nu. 17. vers. Item nō obstat, Gramat. voto 33. nu. 6. & seq. & nu. 16. Alban. de potestare Papæ, 2. p. num. 129. Iacobaci. de Concilijs, li. 7. art 5. nu. 203. Rolaod. à Valle cons. 4. num. 30. lib. 1. Couar. in practi. cap. 11 num. 1. Eugen. cons. 26. nu. 23. lib. 1. Marc. decis 515. num. 1. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 6. & Deci. num. 5. de constit. Ludouic. Gomeci. in cap. 1. num. 67. de constit. in 6. Alciat. in cap. cum non ab homine, num. 20 & 46. & Nauar. in cap. nouit, de iudic. not. 3. num. 52. & sequen. Gutiertez in l. nemo potest, num. 107. de legat. 1. Mencha. de successio. creatio. §. 22. num. 58. Castill. in l. 66. Taur. verb. desarraygar, Azeuedo in l. 6. tit. 1. lib. 1. nou. recopil. Garcia de nobilita. glos. 9. nu. 2. Bernard. Laurent in suo tracta. de casibus, in quibus Iudex secularis, &c. num. 5. Iul. Clar. § fin. q. 36. latissime, & nouissime plures referens Pater Xuarez in defensione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 4. cap. 8. num. 9. & sequen. & c. 9. & 10. Cenedo Collectan. 37. Perr. Binsfeldius de iniurijs & damno dato, ca. 7. q. 12. conclu. 7. cum duab. seq. p. 381. Bereta. cons. 2. nu. 34. Bouadil. in polit. lib. 2. c. 18. nu. 17. A

X Relati à Xuarez d. cap 8. num. 1. & 2.

Y In 4. distin. 25. q. 2. art. 2. conclus. 4. & de iustitia & iur. lib. 1. q. 6. art. 2. post princip. vers. cæterum. & Salon. eod tracta. quæst. 66 art. 7. Xuarez de legib lib. 3. cap. 34. & in defensione contra error. Anglican. lib. 4 cap. 16. num. 13 Nicola. Serari. 2. tom. opuscul. Theologicor. disputat. de l. gib. art. 53. pag. 41. Menoch. cons. 878. num. 9. & 10. & cons 800 num. 21. & cons. 1000 num 27. Cacher. decis. 18. Auenda. de exequen. lib. 1. cap. 13. num. & 2. p. cap. 14. num. 19. Hieron. Gabriel cons. 37. num. 5. lib. 2 & facit l. 54. tit. 6. parti. 1. Decia. tracta. crimin. lib. 2. c. 35. Caualcan. de. 19. num. 79 & seq p. 2. & decis. 18. nu. 48. & sequent. p. 3. Azpilique. Nauar. consil. 44. tit. de senten. excommu lib. & 3. de constit. lib. 1. & in manuali cap. 23. num. 88. Cost. de quot. & art. q. 103 á num. 11. Alderan Mascard. latissime de gener. statut. interpretat. conclus. 1 Zeuall. commun. opinio. q. 142 & 433. & tom 4. in discursu ad Dominum Regem num. 22. & quæst. 899. num. 140. & 142. pag 252. Farina. in praxi crimin. tit. de Inquisitione, quæst. 8. nu. 30. Vincen. de Franch. decis. 9. nu 5. Marc. deci. 456. num 9. 1 p Surd. consil. 1. num. 7. vol. 3. Cancer 3. p. variar. cap. 11. num 191. Maranta in specul. dispu. 8. nu. 1. & seq 23.

Z Abb. consil. 83 lib. 1. Decius in l. priuilegia, num. 1. & in authen. cassa & irrita, num. 18. C. de sacrosanct. Eccles. Iulius Clarus recep. lib. 5. § fin. quæst. 7. num 28. & alij relati a Valançuela in defensione monit. 2. p. num 36 Xuarez in defensione fidei contra errores Anglicanos late disputans. lib. 4. c. 33. & 34.

A Surdus consil. 2. num. 14. consil. 301. num. 12. Hondede. consil. 20. num. 6. volu. 2. Bursat. cons. 93 nu. 7. Ioannes Baptista Valançuela in defensione monitorij, aduersus Ducem & Senatum Reipub. Venetorum, 1. pat. num. 11. & seq. Aleaand. consil. 210. vol. 2. Surdus de alimentis, tit. 1. quæst. 15. num. 61. Albertus Brunus in tract. de statutis, art. 6. num. 32. Ioannes Baptista Bobius in tracta. de statutaria vrbis præscriptio. glos. 9. num 205. Cornel. Benincasi. tract. de paupertate, quæst. 8. special 4. numer 4. Lapus allegat. 92. num. 7. & allegat. 101. num. 27 Maranta disputa. 8. num. 8. Riminaldus in l qui se patris, num. 447. C. vnde liberi facit text. & ibi DD. in cap Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit. Lancelotus Galia. cons. 59. n. 85. Bardaxi in comment. ad for. 1. tit. de la competencia de jurisdictiones. nu. 3. & seq.

B Post

loquuntur, *b* quibus non vt Clerici, sed vt ciues grauari intelliguntur: quo casu, libertatem ecclesiasticam non infringunt; & ideo illis manent obligati, quia alias non recte dicerentur membra illius communitatis, à cuius capite in nihilo obligari possunt: Vnde si ratio statuti laicalis concernat solemnitatem contractus, testamenti, executionis faciendę, cum certa qualitate, vel alium finem rationabilem, ligantur Clerici, & Ecclesia ex illo, licet incidenter aliquale eorum pręiudicium resultet. *c*

11 Deinde, si Clerici aliquid † contra Regem, vel Rem
dublicam fuerint machinati, tanquam proditores puniuntur, *d* licet multi negent *e* ab eis crimen lesæ maiestatis commiti posse, existimantes necessarium esse, vt rei talis criminis fiant, quod sint subditi, ratione iurisdictionis, cum verius sit, sufficere quod sint subditi, ratione originis, seu habitationis, tanquam capiti po-
12 litico, ita vt si domino Regi, & suis Magistratibus, † honorem debitum non seruauerint, eius iurisdictionem, seu pacem publicam turbando, possint ab eo coërcione ęconomica plecti, vel coerceri bona eorum temporalia

B post Ioannem de Platea, & alios tradit Redin. de maiestate Princip. versic. Non armis solum decoratam, p. 2. nume. 164. cum pluribus sequentibus. Bardellunus consi. 31 num. 15. & consi. 46. n. 89 & seq 97. & con silio 58 n. 47. & seq. Pari. cunsil. 11 num. 13 lib 2. Xuarez in l. post rem iudicatam, ampliatio 9. de re iudica. Franch decisio. 9. Peroi in cap. 1, num. 225, de cũstit Grat. consil. 163. volu. 1. Cuuarr. in regu. possessor, p. 2. §. 4. nu. 8. de regu. iur. Aufr. in capit. prætor. cap. 17 num 22. Vrsilis in additiu ad Afflictũ decis. 310. Molina in emporio iuris, p. 1 tit. 9. de cõtrahenda em: tio. quæs. 10 per tot. Vulpeli in tracta. de libert. ecclesiasti. p. 2. nume. 17. & 21. vbi late Menoch. dict. consil. 800. per tot. & consi. 1000. Viuius decis. 28 Cachera. de cis. 68. Alexand. Rauden. respons. 14. num. 11. & sequentib. volum. 2. Zaoall. tom. 4. quæst. 899. nu. 146 & sequentibus, pag. 223. Peregrinus consi. 91. nume. 9 & sequentibus. volum. 1. Loseus de iur. vniuersit. cap. 15. Petrus Gregorius de Republ. lib. 5. cap. 7. Bernard. Græue. ad Gail. lib. 2. concl. 32. num. 3. cum tribus sequentibus considerationibus. Moli. de iust. & iur. tracta. 2. disputatio. 31. versic. Sexta. Salçedo in additionib. ad practic. Beruard. Diaz, cap. 55. vers. Sed vt libere. Mexia in pragmatica taxæ panis, conclus. 5 num. 35. & sequen. Alderan. Mascard. de statutorum interpretati. conclusione 1. numero 140. & sequen. & conclusione 6 numero 123. & 186.

C Decius post Abb. & alios in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 255. versic. Secundus casus, Nata consil. 180. num. 4. Mandellus consil 8. num 8. Surdus consil. 2 num. 41. & sequen Zanchus de priuileg Eccles. c. 118. n. 15. in fio. & 161 Bardelon. consi. 7. n. 20. & 21.

D Matthæus de Afflictis in constitutiones Neapolitanas, lib. 1. rubrica 43. á numero 3 cum sequenti, Benedictus in cap. Rainutius, verbo, Et vxorem, decisione 2. numero 157. & 162. Barbat. consilio 70. libro 4. Autonius Scapus de iure non scripto, lib. 1. cap. 6. in fine. Oldraldus consilio 43. numero. 16. Camillus Borrellus de Regis catholici præstantia, cap 64. num. 99. & 100. & cap. 71. num. 8 cum sequen. plures relati per Prospetom Farinacium titu. de inquisitio. quæstio. 80. n. 30.

E Cabedo 2. par. decisione 83. Iulius Clarus in praxi crimual. §. lesæ maiestatis. numero 6. & §. finali, quæstione 36. numero 27. Rolandus consilio 4. numero 1. volumine 1. & consilio 1. numero 26. volumine 3. Farinacius quæstion. criminal. titulo de indiciis, & tortura, quæstione 51. numero 79. & 80. & consilio 16. numero 24. Marta de iurisdictione, 4 parte, centuria 2. casu 133. numero 4. & 5. Sixtinus de regalibus, lib. 2. cap. 20. numero 29. Decianus praxis criminal lib. 7. cap. 8. num. 5. Gail de pace publica. lib. 2. cap. 13. num 19. per textum in Clementina. pastoralis, iuncta glossa, verb. non subfuit, de re iudicata.

ralia occupando, *f* & à regno cum honore expellendo, *g* donec resipuerint, & mandatis regijs obtemperauerint. Et fuit per me practicatum in Curia domini Iustitiæ Aragonum, * quidquid de tali praxi dubitet noster Iosephus Sesse. *h* Nam olim in primitiua Ecclesia Apostoli Episcopis præcipiebant, vt Regem timerent tanquam electum a domino, & eius magistratus in honore haberent, vt ministros Dei. *i* Et beatus Augustinus *K*, reprehendit Episcopos dicentes, quid mihi & Regi, cum Apostolus voluerit eum reuereri, honorare, & ei seruire: & licét multi ex nostris Doctoribus negent prædictam occupationem temporalitatum extendi posse ad bona mobilia Clericorum, & ad fructus, qui ex redditibus beneficiorum ab eis percipiuntur, cùm illa bona personis Clericorum adhæreant. *l* Tamen ex praxi regni indistincte occupantur: personæ verò ideo expelluntur donec paruerint tantum; quia † cessante contumacia, cessat sententia, & 13
pœna propter eam lata, & omnes eius effectus *m* resoluũtur; quod si maiori pœna † afficiendi videantur, per 14
papam,

F Couarr. practica. quæstiou. cap. 35 num. 3. versic. Aduersus vero Clericos, Beoedictus in c. Rainutius, verb. Et vxorem, decis. 2. n. 140. Carolus de Gras. li. 2. rega. Frãc. iure 7 colu. penult. Bellug in specul. rubr. 28. §. deouo, n. 6. Alphonsus Aluarez in specul. Roman. Pontif. Imperat, & Regum, c. 36. Bobadilla in politi. li. 1. c. 16 num 90. & c. 19. nu. 31. & seqq. & lib. 2. cap 18. nume. 139. Grego. Lopez in l. 13. tit. 13. glos 4. parti. 2 Aued. de exequẽ. mãd. 2. p. c. 6. n. 12. & noster Barda. ad for. vni. tit. quod Prælati in causa criminali, n. 4. & Portol. ad Molin. verb. Appellitus manifestationis, a n. 4. cũ seq. Salçe. in addit. ad pract. Bero Diaz c. 102. vers. quçauté, p. 109 Câcer variar. 3. p. c. 10. nume. 45. & seqq. & n. 56. & seqq. vbi loquitur de concordatione formãda cũ collectore Cameræ apostolicæ, Cenedo in collectan. 1. p. c. 37. n. 15. Aufrer. de potest secula. super ecclesiast. perso. reg. 1. fallé. 14. & 15. n. 22. & seqq. Casan. in cõsue. Burg. rub. 1. § 5. glossa, si el agraje, n. 85. & seqq Ioan. Igne. in repeti leg. necessarios, § non altas, n. 611. ff ad Silanian. Bernard. Laurent. in tract. in quib. casib. iudex secular. & c. n. 14. Menoch. de retiněd. remed. 3. n 354. & 356. Nauar. in c. cum cõtingat, in 1. impressione, fol. 52. Et ideo inquit Marta, eum locũ inuenire non potuisse, cõtrariũ defendés in suo lib. de iurisdictione, cẽtu. 2. casu 101. n. 4 & seqq. vbi n. 12. satis imprudenter & audacter inquit tenétes supra relatã opinionem reddere se suspectos, quod non sint de corpore Ecclesiæ.

G Paul. in l. quicumque, C. de E[illegible]c & Cler. & in l. addictos supp[illegible]cio, n. 6. C. de Epis. audiẽt. Beoedi. in d. c. Ratnũt. verb. Et vxoré, decis. 2. n 155. a[illegible] fin. & n. 161. cum seq. Ca[illegible]ane. in catha glo. mũd. 5. p. cõsid. 24 cas. 138. fol mihi 117. Auend. de exeque. mãd. 2. p. c. 6. n[illegible] 2. ver. Decimus casus, Auil. in c. 3 prætor. glos. iurisdiciõ. n. 3. & c. 20. verb vsurpã, Couar. vbi sup. Iul. C[illegible]r in praxi. §. fin q. 36. r. 24. Segura in director. iu dic. 2. p. c. 13. n 53. Salçe. ad practi. Bernar. Diaz in c. 102. A. Humada in schol. ad Grego. Lopez in l. 65. tit. 5. parti. 1. glo. 8. n 7. Mexia in pragmatica pa[illegible]is, cõclu. 5. n. 3[illegible] & ali[illegible] quos refert doctissimus & religiosissimus Canonicus Petrus Cenedo in col[illegible]cta. 1. p c. 17. n[illegible] & collecta. 51. n. 3. & post eum Bobadil. d. lib. 2. c. 18. n 62. A. Zaua[illegible]los in [illegible]cul. tom. 4. n di[illegible]cursu ad dominũ Regẽ, n. 46. ibi. Hasta echarlos de sus reynos, p. 10. & q. 899. n. 17[illegible] p. 225. argu. d. ctæ l. quo[illegible]que & cap. si duobus, §. denique, ibi. Quia tribunal, de appellat. Rodriguez de annu. re[illegible]tit. q. 17. n 6[illegible]. Enriquez in 2. p. somme, lib. 14. de irregnlari. c. 12 n 6. Pegue. in praxi, c. 24. & C[illegible]ncer 3 p va[illegible] 10. n. 49. & [illegible] n. Aldeia. Mascard. de gener. statuto. interpretatio. conclus. 1 n. 2[illegible] ver. Bene verum [illegible]st, l. 1. & 2. tit. 8. lib. 1. nouæ Recopil. est l. 1. & 2. tit. 7. lib. 1. Ordinam. vbi Didacus Perez.

* in proce[illegible]u Doctor[illegible] Fr[illegible]nc[illegible] A[illegible]auere super monitorio anno 1611.

H de inh[illegible]bitio. c. 8 § 3. n 104 F[illegible]ntane[illegible] de pactis dotalibus, glos, 1. clausula 4. glo. [illegible] p. 3. n. 10. ad med. fol 210. [illegible] Clemens Romanus constitutio Apostolicarũ, lib. [illegible] c. 17. [illegible] k [illegible]n Ioanné, c. 1. tract. 6 Borrel. de Reg. catho præstan. c 5[illegible] n. [illegible]3. & [illegible]q. L glo. F[illegible] in c. fin de vita & honestate Clericorum, c. Ecclesiarũ seruos. 12. q. 2. c. similiter 16. q. [illegible] si captiuus. §. si expulsus. ff. de captiuis. M l. 1. §. si frater ff. de co[illegible] bono. ũ, c. ex [illegible]iteri[illegible], & [illegible] Deci. de cõstitutio. Bart[illegible] Bald. in l. 1. §. fin. de requir. reis, Bal. in l. 1. de postulãdo, ad med. Tiraq. in tract. cessante causa, 1. p. n. 59. & facit obser. fin. tit. de satisdando.

N Coocili

Papam, si is Episcopus, *n* aut exemptus sit, vel si inferioris ordinis, per Dioecesanum, aut alium iudicem ecclesiasticum competentem, acrius in foro contentioso puniemur. *o* Inde etiam fit, quod si Prælatus electus †
16 suspectus esset principi seculari de proditione terræ, seu consiliorum suorum, *p* poterit Princeps secularis coram Romano Pontifice excipere contra talem Prælatum, ne eius electio confirmetur: quæ theorica in Aragonia non est practicabilis, vbi beneficia ecclesiastica † non possunt exteris concedi, *q* sed tantum regnicolis, D. Regis fidelibus; nec in Episcopis, & Abbatibus, * cum illi † tam in Aragonia, quàm in tota Hispania, ad præsentationem Regis instituantur, *r* quod ius† patronatus Regum obseruari in Concilio Tridentino *s* Patres mandarunt: licet nec inferiorum laicorum iuripatronatus debeat derogari. *t* Et praxis regni fit, † quod antequam possessionem capiant, & executoralia à Regia Audientia accipiant, rationeque bonorum temporalium, locorum, & iurisdictionis temporalis in eis exercendę, iuramentum fidelitatis, quod impropriè homagium appellatur, præstant; *u* dum enim colligantur

17 (margin, beside "ca † non possunt")
18 (margin, beside "pania, ad præsentationem")
19 (margin, beside "ripatronatus debeat")

N Conc Triden de reformat. sess. 13. c. 8. & sess. 24. c. 5. & sess 25. c. 12.

O Ioan. de Terraruf. cõtra rebelles, tract. 3 art. 5. per decē & octo conclus. Afflict. in constit. Neapol. li 1 rub. 4. á n. 1. cũ seqq. Benedict. vbi supr. n. 157. & 162. Barbac. consil. 70. volum. 4. & plures relati per Farinac. in praxi crimin. titu. de inquisit. q. 8. n. 30 Borrell. de Reg. catho. præstan. c. 64. n. 99. & 100. & c. 71. n. 8. cum pluribus seqq. late referens, in quibus magistratus regij cognoscunt de Clericis, & eorum causis.

P Innocen. in c. super his in med. magnę glossæ, de accus. Afflict. in prælu. ad constit. Neapolit. q. 18. nume 8. Calicius vbi supra, priuil. 175. Guerrero in specul. iur. c. 25. nu. 13. Xuarez alligacio 8. n. 4. Palacios Rubi. in præfatio. ad tit. de donat. inter virum, n. 29. glos pragmat. sanctio. titu. de elect. verbo, Pontifex, Selua de beneficio, q. 23. so. 5. Corsetus de potest. Reg. 2. p. q. [illegible] n. 12. ad fin. & n. 13. Conrad. in templ. omn. iudi. lib. 1. c. 1. §. 1. versi. Secundo iuxta præmissa, n. 4. Igne. vbi supra n. 125. Marta de iurisdict. 2. p. c. 40. n. 26. & 27. & c. 34. n. 34. licet ipse suo more iura potestatis secularis adiuuantes reprobet.

Q vt in for. 1. & 2. tit. de prælatur. Camil. Borre. de præstan. Reg. cath. c. 51. n. 1. & seqq. Moli. in repor. foro. verb. Alienigena, Benedict. in d. c. Rainutius. verb. Et vxoré. decis. 5. o. 483. Couar. in d. c. 35. n. 5. vers. Secundo notādũ, Nauar. de resti. p. 1. li. 2. c. 2. n. 168. Rcaa. Chopi. de domanio Fráciæ, lib. [illegible] 12 sub n. 10. Zauall. 4. tom. q. 897. n. 429. & seqq. p. 124 & 125. Oliba de iur. fisc. c. 12. n. 12. & seq. & [illegible] 13. n. 51. & seqq.

* sub regu. S. Augu. Abbas montis Aragonũ D. Martinus Carrillo; sub regu. S. Benedicti Abbas S. Ioãnis de la Peña D. Ioãnes Martinez Briz; S. Victoriani D. Petrus Paulaça; B. Mariæ de la O. D. Gaspar Colomer. Sub regu. B. Bernardi B. Marię de Rueda D. Ioannes Huarte Episcop. Vticensis. B. Marię de B[illegible]uela sedes vacat expectãtes gratiā sanctissimi PP. pro reformatione prædictę Cisterciensis ordinis in hac Aragonũ corona, ac cõstitutione prouinciæ, pro vt est in regno Castellæ, Deus dirigat, & adiuuet catholici Regis piā mentē, vt felicē exitũ, & finem sanctissimum, quē aggressus fuit assequatur, & perficiat.

R Bobadi. in sua polit. li. 2. c. 18. n. 222. & 223. Gouar. in reg. possessor, 2. p. §. 10. n. 6. Palac. Rub. in pręfa. ad rub. de donat. inter vir. n. 24. Conra. in templ. om. iud. lib. 2. c. 1. §. 4. vers. 4. n. 5. & li. 1. c. 2. §. 3. n. 10. Gutier. practic. quęst. lib. 3. q 13. n. 72 vers. Cum autem ipsi Reges Gothi. Perez in l. 5 tit. 3. lib. 1. Ordina. col. 121. Ferdinan. Vasq. controuer. illust. lib. 1. c. 22. n. 25. Marta de iuri dict. 2. p. c. 40. n. 13. & seqq. non enumerans Valentinum, & Burgensem in tract. nominat. n. 9. & ro. q. 35. Zauall. d. 4. tom. q. 1. alias 897 nume. 307. pag. 95. & n. 379 p 109. Selua de beneficio lib. 2. q. 23. colu. 8. Ioan Ferrald. de priuil. regni Fráciæ iure 9. Corset. de potesta. regia, q. 11. & q. 55. in fin. Francis. Marc, decis. 456. sub n. 38. volu. 1. Cobba. in c. quanuis, 2. p. § 10. sub n. 5. de pact in 6. Benedict. vbi supra n. 70. cum seqq. Borell. de Reg. catholici præstan. c. 50. n. 4. & seqq. per tot. & n. 59 Anastas. Germon. de sacror. immunitatib. lib. 3. c 12. n. 40.

S sess. 25. de refor. c. 9. T glos. & DD. in c. cum dilectus, de iur. patro. Borrel. de Reg. catho. pręstã, c 52. Rolan. consi 46. n. 7. vol. 1. Didac. Perez. li. 1. Ordina. tit. 6. l. 8 glo. costumbre antigua, col. 4. vers. Dubitatur tamē. V Guil. Benedi. in c. Rainutius, verb. Et vxorem. decis. 1. num 22. & 81.

X Iacob.

tur digiti iurantis à digitis Regis, vel Magistratus, qui eius nomine iuramentum recipit intelligitur illum fidei, & obedientię Regis colligasse: *x* dexteram namque dexteræ coniungere, fidei, & amicitiæ symbolum apud antiquos fuit, *y* iuxta illud Virgilij: *z*

Ipse pater dexteram Anchises haud multa moratus
Dat iuueni: atque animum præsenti pignore firmat.

Et alibi: *a*

Nec te noster amor, nec te data dextera quondam.

Et Alciatus: *b*

Fœderis hæc species, id habet concordiæ signum,
Vt quos iungit amor, iungat & ipsa manus.

Et Statius: *c*

Iam pariter coëunt animorum in pignora dextræ.

Ex qua ratione prouenit, vt à sententia ab eis lata ratione temporalis iurisdictionis non ad Archiepiscopum, vel Romanum Pontificem, sed ad D. Regem illius iurisdictionis supremum dominum appelletur. *d*

Secundò, ex prædictis infertur, quod † licet vassalli dominorum, tam temporalium, quàm ecclesiasticorum non sint vassalli Regis immediatè, *e* ex vulgari regula *f*, quòd vassallus vassalli mei non est meus vassallus: intelligendum est hoc simpliciter, tamen secundum quid, ratione vniuersalis iurisdictionis, & maiorię, *g* vassalli Regis sunt mediati, eiusque subditi, & tanquam membra, & pars regni, fidelitatem, obedientiam, & reuerentiam ei exhibere tenentur, qualecumque dominis suis homagium præstiterint, & sub quibuscumque verbis, & forma latissima iuramentũ fecerint, semper fidelitas supremi capitis politici, eiusque maiestatis reuerentia censentur exceptę, contra quam si quid moliantur, crimen lesæ maiestatis committent, legeque Iulia punientur, *h* non solum amissione bonorum, sed & vitæ, honoris, famæ, 20

atque

X Iacob. Calic. in Margarita curiarum, dub. 8. vers. 175. Borrel de Reg. cathol. pręstantia, cap. 64. nume. 1. & 4 cum seq. Arnulphus Ruzeus de iure regalium priuileg. 11. nume. 14. & priuileg. 37. nume. 1 & priuileg. 43. n. 14 Antco. Oliba de iur. fisci, cap. 7. num 52. & c. 10. á num. 1. cum seqq.

Y l. 1. ff de censibus. glo. Bar. Paul. Ias. & alij in l. 1. ff de pactis, Ianus Langle. semestrium, lib. 3. cap. 5. pag. 168.

Z 3. Æneid.

A 4. Æneid.

B Emble. 39

C 1. Thebaid.

D B nedictus vbi supra deci. 2. n. 24. & 25. Couar. pract. c. 4. n. 2. Rolé. q. feuda to. 2. c. 18. cócl 20. n 5

E Surd. cons. 210. nu. 53. & 275. num. 10. Aymon cons. 492 & Ial. cõs. 233 col. 8. versic. Decimo tertio, vol 2.

F glo. fin. in c. legitur. 82. dist. [illegible] Bru. cõs. 32. n 2 Oldr cõs. 234. Marin. Freccia lib. [illegible] de subfeud. sect. fuit dubitatum, n. 5. & 24. fol. 17. & 39. glos. in l. de accessionibus, vbi Bar. de diuers. & [illegible] por. præscrip. & l. Modestinus de verb. signif Bal in l. [illegible] n 4. C cõmun. de leg. [illegible] Ias. inter cõs. feuda. Bruni, cõs. 8. n. 54 cum seqq. Menoc. de recuper. poss. reme. 10. n. 3. Gail de Arrest. c. 7. n. [illegible] & 21. O. sa. [illegible] Chache. [illegible] 64. n. 52 F. [illegible] de opposit. co[illegible] a test. q. 5. n. 31.

G Surd d. cõs. 275. n. 10.

H Peregr. de iur. [illegible] tit. 1. n. 5 [illegible] ver Sed [illegible] G[illegible]s de crim [illegible] instit. u. de [illegible] c m [illegible] ma [illegible] Tac [illegible] 9. c. 3 [illegible] Anton [illegible] lib 7. consil. [illegible] Gail de pac. publ lib. 2. c. 19. n 13. & [illegible] c 3. n. 15. versic. Imo multi S[illegible] de reg [illegible] 2. c. 10 n. 39. & 4 [illegible] iur[illegible] in princ. C. a[illegible] g. [illegible] a §. pu[illegible] m autem, Instit. d [illegible] undem [illegible] p nc. de hęretic. in 6. [illegible] felicis, [illegible] reus &c. de pœn. in 6. l [illegible] & i [illegible] Ca[illegible] cath[illegible] glo. mund. p[illegible] c [illegible] siderat. 4 [illegible] Gail de pac. publ. lib. 2. cap. 13 n [illegible] in l. ex maiest. [illegible] 1 & [illegible] idem. [illegible] 21 [illegible] & 2. & Bos. eod. tit. num. 118. Curtius iun. conn. [illegible] 7. num. 14. l. 1. versic. Hodie autem, ff. de cadauer. punit.

atque memoriæ damnatione, deletione insignium, &
nominum delinquentis, amissione omnium priuilegio-
rum, & carentia sepulturæ, ac desolatione, seu deuastatio
ne domus. Si veró aduersus dominos suos rebelles ex-
titerint, non lesę maiestatis rei erunt, cum illud cri-
men solum committatur, quando Princeps supremus,
eiusvè maiestas lęditur, vel alterius persona, eius odio
offenditur, *i* sed tanquam rebelles, & infideles domi-
nis suis, pœnas à Foris nostris statutas, luent. *K* Sed
vtrisque † contraria iubentibus, potius obediendum
21 est Regi, *l* quàm eorum dominis immediatis, quid-
quid Corsetus dixerit. *m* Clerici autem in locis do-
minorum † habitantes, licet à parentibus seruituti ob-
22 noxiis, geniti, ac procreati fuerint, vassalli seruitutis
dici non possunt, licet quoad patrimonialia, si eorum
bona ante ordinum susceptionem alicui oneri fuissent
subiecta, illud, & Clerici facti subire tenebuntur: *n* nó
solum autem Clerici, sed & laici Infantiones, & nobi-
les, à potestate Baronum, licet in eorum locis habi-
tent, erunt exēpti: quia vbicumque morentur, & sint po
pulati, semper sunt domini Regis, *o* & in tribus tantum
tenentur præstare homagium domino loci, in quo ha-
bitant, videlicet in defendendo castrum, & locum do-
mini, & eius personam, & suorum familiarium; & de
non faciēdo seditionem in hominibus loci, & de exeū-
do ad sonum campanę cum aliis hominibus infra ter-
minos loci: præter quæ omnino liberi sunt, inde for-
sam

I Paulus in l. quicumque C. de Episco. & Cleric. & in l. adictos suplitio, nume. 6, C. de Episc. audi. Benedict. in c. Rainutius, verbo, et vxorem, decis. 2 nume. 155. ad fin. & n. 161. & seqq. de testa. Casa. in catal. glor mun. 5. p. consi. de, 24 casu 138. fol, 117. Auenda. de exequen. mād. 2. p. cap 6. num 12. versic. decimus casus, Auil. in c. 1. prætor glos. iurisdiccion, num. 3. Cobba in practic. cap. 35. num 3. versic. Aduersus, Iulius Clar. in praxi, §. fin. quæstio. 36. nume. 24. Segu. in direct. iudic. 2. p. cap. 13. n. 53. Salçedo ad practic. Bernardi Diaz in c. 102. A. Humada in schol. ad Grego. Lopez in l. 65. tit. 5 parti 2. glos. 8. n. 7. Meaia in prag ma. taxæ panis, conclus. 5 num. 37. cum aliis relatis per Petr. Cene. collect. 37 num. 9. & colle. 51. nu. 1. p. 1. & post eum Bobadil. in polit. lib. 2. cap. 18. num. 62. A. d. l. quisquis, Iulius Clar. de morte Andreæ Iserniæ loquens in §. lesæ maiestatis, n. 5. afflict. in 1. p. constit. regni, rubr. 29. n. 6. & in 1. vni. verb Bona committentium crimen lesę maiestatis, n. 22. tit. quæ sint regalia.

k titu. de pœnis vassallorum rebellium.

L Specu. lib. 4. rubri. de feud. § quoniam super homagiis, num. 29. & duobus sequentibus, Nata consi. 487. num. 17. Iacobaci. in sua inuestitu. verb. iure promisserunt, num. 12. Roland. consil. 1. num. 79. volu. 2. Surd. consil. 260. num. 53. Conrad. in temp. omn. iudic. lib. 1. cap. 2. § 3. num. 9. Bobadilla d. c. 16. n 151.

M de potestate regia, 5. par. q. 88. num 46. quem sequitur Brun. consil. 31. num. 4.

N Bald. in l. placet, num. 11. C. de sacrosanct. Eccles. glos. & Alexand. in l. incola, ff ad municipal. Bartol. in l. ratio, §. fin. de muner. & honor. & in l. fin. C. de exaction. tributo. lib. 10. & in l. 1. C. de mulctis, Mandelus Albensis consilio 8. numero 2. Surdus decisione 20. numero 4 & sequenti 10. Gutierrez canonicarum questionum, cap. 34. numero 18. & 22. & practicar. libro 3. quæstione 27. numero 7. & 8. Couarru. libro 1. variarum, cap. 4. nume. 3. versiculo, Non tamen. Nicolaus Fæstasius de æstimo, & collectis, 4. parte, cap. 2. à numero 1. cum sequen. 15. Ferdinandus Vasquius de sucession. creation, lib. 1. §. 10. numero 659. & libro 3. §. 22. limitatione 17. numero 43. Marta de iurisdictione, 2. parte, cap. 6. numero 25. & 4. parte, centuria 1. casu 11. numero 25. & casu 49. numero 5.

O Molina in repertorio Fororum, verb. Infantiones habitantes in locis dominorum, folio 75. colum. 1. & per plures SS.

P facit

ſam *Idalgos* appellari, p quaſi † quod iure Italico gau- 23
dentes, à tributis, & oneribus ſint exempti, licet ius La-
tij † multo minoris prerogatiuę fuerit, quàm ius vr- 24
bis. q Ex cuius verbi ethimologia, Marta r conatur de
ducere, Hiſpanię Reges aliquando Imperio Roma-
no ſubfuiſſe, quod obſeruantia perpetua linguę ma-
ternæ, ex his quę ex Latino ſermone viu pat, commu-
tata litera, t, mutetur in, d, vt Senatus, armatus, legatus:
& litera, c, in, g, vt ficus, Canonicus, Clericus; vnde Ita
licus, quaſi *Idalgus*, vulgari & corrupto ſermone dica-
tur: quod argumentum ſatis debile eſt, cum imò ſæpè
Gothi in multis Romanorum Imperium ęmularentur,
eorumque Reges Flauij titulo vterentur, ſ qui Roma-
norum Imperatorum erat. Sed in Aragonia peculiari,
& materna lingua Infantiones † appellantur, t ex eo, 25
quod ſicut antiquitus apud nos omnes filij Regum In-
fantes appellantur, ita & richorum hominum Infantio-
nes; ſicut apud Romanos poſteritas patrum per genitu-
ram propagata, Patritij appellãtur: u quod nomen po-
ſtea ad omnes deſcẽdentes de genere militari per lineã
paternam, ſiue is legitimus, ſiue illegitimus ſit, x obſer-
uantia noſtri regni fuit extenſum. Quinimò, vt inquit
Gutierrez, y poſſe tentari dici Infantiones quaſi capita
pręcipua militarium copiarum; vnde in Hiſpania conſer
uatur militiæ genus (quod vulgò *Infanteria* dicimus) ho
norificentius cæteris eſſe, licet equeſtris ordinis Duces,
ſicut apud Romanos, ex ijs, qui Centurijs, vel Decuriis
celerum pręerant, honorificẽtiores iudicẽtur. z Ex qua
armata militia, iſta palatina, & aulica originem duxit; &
de iſtis poteſt intelligi quod dixit Otalora, a prius exti
tiſſe Infantiones, quàm milites; quia milites creantur, In
fantiones verò naſcuntur, qui & ſcutiferi olim appella-
bantur, vel quod ſcutum richorum hominum ferrent,
vel quod ſub eorum vexillo, ſcuto, & protectione mili-
tarent: qui aliquando pro rebus bene geſtis ad militiæ
dignitatem efferebantur. Sed alij Fidalgos, † à fideli- 26
tate deduxerunt, quia eam prę cæteris omnibus ſerua-
re tenentur, quaſi fidalguia, guia de fidelidad dica-
tur;

P facit l. in Lyſitania, ff. de cenſibus, Couar. lib. 4 variar. reſolut. c. 1. n. 11 Otalo. lib. 2. de nobil. c. 3 n. 5. Greg. Lop. in l. 2. titu. 21. parti 2. Sarmien. ſelect. libro 1. c. fin. Gutier. pract. quæſt. lib. 3. q. 13. per tot. Villadiego in prolo. fori iuzgo, gloſ. legis 8. n. 18 Balthaſ. Gomez a Meſcua de poteſt. in ſe ipſum. li. 2 c. 23. n 23 & ſeqq. Didac. Pe z lib. 4. Ordinam. l. 2 tit. 2. gloſ. fijosdalgo, Nuñez de Auenda. in ſuo dictionario poſt conſil verſic. Sunt alij milites quos fidalgos appellamus, folio 176. vbi enumerat priuilegia eorum.

Q Vvelfang Laci. lib. 12. coment. reipubli. Roman. c. 1. p 888.

R de iuriſdict. 1. p. c. 26. n. 71. & 74.

S Ameſcua vbi proxime verſ. iſta ratio, Baldes de dignit. Regum Hiſpaniæ c. 18. n. 34. Moral. lib. 12. hiſtor. c. 3 ad fin.

T Hieron. Zurita tom. 1. annal. lib 2. c. 64. fol. 103. col. 4. verſi. Conſeruaſſe, Guardiola in ſuo tracta. de la nobleça de Eſpaña, c. 28 Gutier lib. 3 practic. q. 17. n. 242. in fin. & 245 poſt S. Thom lib 3. de regim. Princ. c. fin. Gregor. Lopez in l. fin. gloſ. Infançones, tit. 1 parti 2 noſter Seſſe deciſ. 1 n 39. Georg. Caue. deciſ 107. per tot. Gama deciſio. 322 in fin. Frat Prudentius de Sandoual in Choroni. Regis Alphonſi Imperatoris Hiſpaniæ, c. 51. G.

V l. fin § fin. ff. de Senatoribus.

X Obſeruan. 1. tit. de condit. Infantionat.

Y dict. q. 17. n. 246.

Z Onufrius Panuinius in ciuitate Romana, pag. 10.

A in tract. de nobil. 2. p. c. 3. n. 3.

catur. *b* Alij verò *Hijos de algo*, quasi filij Gothorum di-
ci contendunt, & nituntur probare. Quorum licèt mul
tæ sint species, alij enim dicuntur, *Infantiones de solar co-
nocido*, à terra, seu loco, quod eius progenitores mascu-
li possederũt, quod ideo Baronia fuit nũcupata, *c* quod
à solis masculis possideretur, siue esset locus populatus
cum subditis, siue solum castrum. Alij verò *de carta*. *d* A-
27 lij verò *de vengar* † *quinientos sueldos*, *e* hoc est, de vendi
candis quingentis solidis, ex eo, quod qui illis iniu-
riam aliquam inferebat, quingentorum solidorum pœ
na mulctabatur, eisdem applicanda; quia quingenti so
lidi Iaccenses, vigintiquinque libras argenteas consti-
tuunt, & lex 12. tabularum habebat, *f* *Si iniuriam alteri
faxit* XXV. *æris pœnæ sunto*. Cuius rei vestigium ex-
tat in Foro *g* nostri regni, dum inquit: *Quod si quis in ha
benis militis manus iniecerit violentas, soluat de calonia quin-
gentos solidos*. Neque obstat, quòd in militibus loquatur,
cùm illi, vt supra diximus, Infantionum sint origo, &
omnes soli Regi subiecti, dominorumque respectu,
quodadmodo forenses, licet in fauorabilibus ciues repu
tentur, *h* tamen non concurrunt cum cæteris vassallis
28 seruitutis in peitis † & aliis oneribus, cum, vt inquit
obseruantia *i* nostri regni, nihil magis proprium sit
Infantionibus Aragonum, quam recipere, & non da-
re pro aliqua villania, hoc est pro seruitute; secus ve-
rò si gratiosam liberalitatẽ exercẽtes donauerint, hoc e-
nim ingenuitati nihil detrahit, * qui antiquitus extra
vrbes in suis castris habitare solebant: *k* quod vtinam
hodie Barones nostri regni obseruarent, vt feliciores,
atque ditiores domus suas filiis relinquerent, quod
& lege Lycurgi, inter Lacedemonios obseruatum
fuit, ne eorum assidua communio contemptum pa-
reret, & in nobilibus Galliæ *l* hodie seruari tra-
ditur.

B Baeça de inope debitore, cap. 16. numero 44. & sequentibus, Gutierrez vbi supra n. 59 29. & sequentibus.

C Sanctus Thom. lib. 3. de regim. Princip. cap. fin. Lucas de Pena in l. mulieres. versic. 4. ex comitatu, C. de dignita. l. b, 12 Auendaño de exequend. mandat. 2. par. cap. 14. nume. 35. Casaneus cons. 64 num 14. Guid. Papa quæstio. 386. Garcia de nobilitate, § 1. gloss. 18. nume. 27. & sequen. Frat. Ioanes Benitus Guardiola in tracta. de la nobleça de España, cap. 30. Sesse decisio. 1. num. 48. volum. 1.

D obseruanr. nota etiam titu interpretationes qualiter, & in quibus, Bardaxi de officio gubernatoris, quæstio. 5. num. 34 & sequen. Sesse dicta decisione 1. nume. 15. & sequen.

E Plaça de delictis. c. 2. nume. 10. Couarru. de vet. collatione numisma, cap. 6. num. 7. Gomez a Mescua dicto lib. 2. ca 23. in fin. Schradetus tracta. feudal par. 9. cap. 4. nume. 29. Salazar de vsu, & consuetudine, cap. 1. numero 104. Villadiego in prologo for. juzgo. Guardiola de la nobleça de España, c. 31.

F Azor 1. par. institu. moral. lib. 6. cap. 63. pagi. 622. C.

G in titu. de iniur. foro 5.

H cap. ex parte, de foro competen. l. penultima, C. de incolis, lib 10. Carabita super ritibus magnæ Curiæ, ritu. 303. nume. 56. & sequen.

I obseruanr. 1. titu. de priuileg. milit.

* Molina verb. Infanciones. versic. Infantiones habitantes in ciuitate Cæsaraugustæ.

k Tit. Libi. Decada 1. lib. 7. cap. 58.

L Ioannes Botero lib. 2. de la magnifi. de las ciudades, capit. de la residencia de la nobleça.

§. Vigesimus octauus.

Quibus verbis colligatur Principem voluisse vti plenitudine potestatis, & illam in alium transferre, &de clausulis earumque effectu.

SVMMARIVM.

Verba ad quid fuerint inuenta. 1.

Liberum arbitrium seu plenitudinem potestatis ex quibus verbis translatam inferamus. 2.

Verba in Aragonia secundum propriam significationem intelligenda. 3.

Arbitrorum potestas in Aragonia latissima, & reductio ad abitrium boni viri non habet locum in Aragonia. 4.

Libere procedendi facultas à Principe iudici concessa quid importet. 5.

Clausula, de plenitudine potestatis, primum locum obtinet, & ostendit secundum illam voluisse Principem procedere si deliberate & consulto rescripserit, & de eius effectu. 6. 12. 13.

Clausulæ, motuproprio, & ex certa scientia, an tollant vitium obreptionis, & subreptionis; & aliquid circa ea quæ sunt facti operentur. 7.

Clausularum adiectio quid operetur in rescriptis Principum. 8.

Conditio si preces veritate nitantur tam in rescriptis, quàm in contractibus inesse censeatur. 9.

Clausula, non obstantibus quibuscumque, &c. an operetur in præiudicium tertij. 10.

Princeps an potius præsumatur circumuentus, quàm quod voluerit tertio præiudicium inferre, & contra ius rescribere; & quando tertij præiudicium versari dicatur. 11. & 15.

Supersedere potest quis in executione rescripti, donec Princeps melius fuerit informatus. 14.

An sine clausulis, si actus non valeat, de potestatē ordinaria, præsumatur, Principem illam expedire voluisse de plenitudine potestatis. 16.

Si in eadem persona concurrat iurisdictio ordinaria, & delegata, ex qua earum præsumatur procedere. 17.

§. Vigesimus octauus.

CVM verba ad hoc fuerint inuenta, † vt sint nostri cordis nuntia, & earum, quæ in animo sunt passionum notæ; *a* ita vt nec credatur asserenti contrarium sensisse eius, quod verbis protulit; ideo videndum est, quibus verbis vtantur Principes, ad significandū † plenitudinem potestatis in alios velle transferre, & quæ sint illa, quibus significatur, eos secundum

1 (beside line 1), 2 (beside line 5)

A l, Labeo, in fine, ff de supellectil legat. Decius in l. semper in stipulationibus, nume. 4. de regul. iur. Craneta consil 20. nume. 2. & 290. in fine, Menochius de arbitrar. quæstione 7. numero 75. Seraphinus de priuileg. iuramenti, priuilegio. 1. nume. 56. Tiraquellus in l. si vnquam, verb. Libertis, num. 17.

cundum plenitudinem potestatis in aliquo actu velle procedere. Circa primum dicendum est, multa verba à nostris *b* proponi, quibus id significari potest, vt putà, si dixerit: *Quod procedas alte, & basse; vel facias secundum cor tuum, secundum sensum tuum, secundum tuum appetitum, aut secundum carnem tuam, vel pro libito voluntatis.* Vel dixerit: *Ea facere possis, quæ nos facere possemus, vel procedas de facto, hoc est manu regia, nulla solemnitate, aut lege seruata, vel pro tua mera, & libera voluntate, & absoluto arbitrio.* Quibus verbis adeó liberum, & absolutum arbitrium translatum censetur, vt nec iure, nec æquitate, nec ratione sit regulatum, sed in mera eius, cui concessum est, voluntate resideat, *c* vt, in rei propriæ dispensatione, dicebat Iustinianus, *d* quemlibet esse moderatorem, & arbitrum. Idemque dicendum esset, si non dixisset, pro libito voluntatis, sed pro tua voluntate, quia adhuc de libero arbitrio, non de regulato esset intelligendum, cum hæc sit huius nominis, *voluntas* propria na-
3 tura. Ex quo fit, vt cum in Aragonia verba † secundum propriam significationem accipiantur, si partes transegerint, & ad voluntatẽ alicuius stare compromiserint, latissima dicatur † concessa potestas arbitro ad
4 disponendum de rebus, super quibus fuit compromissum, ita vt ipsi liceat, sibi eas adiudicare: quod non solum in vim pacti, vt aliqui voluerunt, valebit, sed etiam in vim laudi, postquam à partibus, vel procuratoribus in compromisso constitutis, talis sententia fuerit laudata; à qua (quantumuis sit iniusta, & irrationabilis) reductionem ad arbitrium boni viri non admittere, communis nostri regni praxis obseruat: & hoc iure statui posse nostri tradiderunt, *e* quamuis aliàs regulariter in compromissis, pro arbitrio regulato

B Menochius de arbitrar. lib. 1. quæstione 7. à num 41. cum sequentibus Ortensi. Caualcanus de brachio regio, 1. par. nume. 131. cum pluribus sequentibus, Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto, centur. 1. quæstio 6. Bart. in l. creditor. §. Lucius. ff. mandat. Afflictis decisione 305. nume. 4 Rippa in l. naturaliter, §. nihil commune, num. 181. de adquirend. possessio, Bart. in Extrauaganti, ad reprimendum, verbo, Videbitur, nume. 12 & consi. 82 Alexand. consilio 199. in fin. lib. 6 Ruinus cons. 13. nume. 6. lib. 2. & facit l. ictus fustium, de iis, qui notant. infam. l. verum, §. ex facto, ff. de minoribus, Anibal Troysius super ritibus magnæ Curiæ, ritu 289. n. 4.

C l. cum quidam, ne legat. 2. l. fideicomissaria libertas, ff. de fideicomiss. liberta. Bart. in l. alio, nume. 9. ff. de aliment. cibar. legat. & repetitione leg. penultimæ, num 50, C. de sacrosanct. Eccles. Felinus in cap. 1, num. 51. de constit. vbi Andr. ab Exea nume [illegible] 6. Socin. in l. verũ, §. cum quidam, nume. 12. ff. de rebus dub. Ias. in l. si fi. legatum, num 34. & 35 de legat. 1. Menoch. de arbitrat. lib. 1 dicta quæstio. 7. num. 32. Natta consil. 530 nu [illegible]. Vbe[illegible]us Zucard. consil 66 nume. 39. & 40. Bartholomæus Socin. consilio [illegible] 20. num. 7. volum. 2. Afflict. decis. 371 num. 8. Paris. de Puteo de sindicatu. tit. de arbitrar. n. 10 in fin & Orianus in tract. de arbitr. in princi, n. 26. Deci. in l. in actionibus, n. 11. ff. de in litem iurãdo, & in l. captatorias. n. 6. & 7. C. de testamẽto milit. & cons. 355. n. 4. Ruin. cons. 27. n. 5. & consil. 219 n. 3. lib. 1. Paris. cõs. 86. n. 27. lib. 4 & cõs. 11 [illegible]. n. 13. li. 1. & cons. 71. n. n. 26. [illegible] b. 3.

D in l. in re mandata, C. mandati.

E Ias. in l. 1. n. 6. ff. de legib. Socinus seni. consil. 63. n. 6. volum. 4. Cæsar Barcius decis. Bononien. 86. nu. 9 vers. Etenim ex statutis.

gulato deberet intelligi *f* tamen si per viam facti in
extraiudicialibus, libere procedendi † facultas alicui 5
concederetur, legis, & iuris dispositioni non subesset, *g* sed voluntatem, omni iuris necessitate spoliatam, importaret: *h* secus verò, si prædicta verba ad iudicem, & magistratum, cuius peculiare est iura seruare, & secundum leges sententiam proferre, referantur, magis eius excitare iurisdictionem videntur; *i* vel ex causa, vt putà propter enormitatem, notorietatem, seu frequentiam delictorum, secundum subiectam materiam, liberam potestatem, & absolutum arbitrium in procedendo tribuere: quod si verba dubia sint, in ea significatione erunt accipienda, qua arbitrium regulatum, & potestatem ordinariam demonstrent, *k* si actus, qui secundum eam exerceri debet, possit secundum eam sustineri; cum in dubio potius quis præsumatur elegisse viam iuris communis, quàm priuilegij, & magis iure ordinatio, quàm extraordinario velle procedere, cum iura extraordinaria *l* non sint in consideratione, quoties actus iure ordinario sustineri valet. Si verò non posset secundum potestatem ordinariam expediri, eo casu, censebitur à Principe, vel lege, quoad illum effectum, translata plena, & extraordinaria potestas.

Circa secundũ verba, quibus Principes vtũtur ad signĩficãdũ se velle plena, & absoluta potastate in aliquo vti, sunt clausulæ in eorũ rescriptis, & mãdatis adiectæ, inter
quas primũ locũ obtinet † clausula, de plenitudine pote 6
statis

F l. penultima, ff. de arbitr. l. 3. C. de dot. promiss. Baldus in cap. quintavallis, de iureiuran. Decius in cap. 1. 1. lectura, num. 2. versi. Secundo in quæstione, de constitut.

G Decius in l. in personam, §. generaliter, nume. 2. de regul. iur. Marsilius in praxi, §. constante, nume. 24. & sequen. Gozadinus consilio 47. num. 9. Curtius senior consilio 48. colum. 1. Calcaae. consilio 3. num. 8, Menochius consilio 10. num. 10. & de arbitra. libro 1. quæstione 7. nume. 35. & quæstio. 8. nume. 34.

H Georgius Nata in Clementina, sępe, §. non sic, colum. 10. de verborum significatione, Ruinus cõsilio 100. nume. 4. lib 1. & 121. num. 8. & 133. & 138 num. 2. lib. 2.

I Ias. in l. ius ciuile, nume. 2. & sequentibus, de iustitia & iure, Decius in cap. causamque, num. 1. de testibus. post Hostiensem, & Imolam in cap. significauerunt, eodem titu. Felinus, & alij in cap. in corrigendis, de offic. ordinar. Paleotus de consultat. par. 1. quæstione 3. artic. 2. versic. Verum, in fin.

K l. quamquam, l. in testamento, C. de testamento milit. l. miles, C. eod.

L l. sero, §. medico, de annu. lega. l. quidam consulebant cum ibi notatis per Bartolum, de re indicata, Innocentius in cap. innotuit, in fine, de electio. Ioannes Andræas in cap. dudum, de decim. Bald. in l. bonorum, C. qui admitt. & in rubr. [illegible] iudic qui male iudican. num. 2. Alexand. consil. 60. num. 20. volum. 2. & consil. 58. num. 12. li[illegible] Phi[illegible]pus Deci. in cap. si quando, numero 22. & sequentibus, de rescript. Lancelot. Deci. in l. si mi[illegible], §. [illegible], de legat. 3. Casan[illegible]us in consuetud. Burgund. rubri 20. cum concordantibus per Ias. in dicta l. [illegible] quam, & per Hippolitum de Ma[illegible]. singular. 84. & in l. le vnoquoque, num. 24. de re iudic Menoch. dicta quęst. 7 num. 15. & 18. Ruin. in l. Gallus, §. si eius, ni in 60. ff. de liber. & posthum. & in [illegible]lationum quædam. num. 12. ff. de verborum obligatio. Augustinus Beroius in [illegible] cui res, n. 29. de reb. eccl. [illegible] non alienan.

L l. 4 §. 1. de fideicommiss. libertat. cum concordant. per Tiraquellum de retract. §. 1 num. 8. Ias. in l. si causa, nume. 7. C. de transactio. Deci. in cap. at si Clerici §. de adu[illegible]iis, num. 8 & 11 cap. [illegible]ci, num. 4. prope fin. de iudic. Couarru. lib. 1. variar. cap. 3. colum 5. Peralta in l. si Titio, delegat 2. & in l. si quis, num. 23. delegat. 3. Rippa in l. 1. num. 124. de vulgar. Menoch. de pręsumption. tom. 2. lib. 4 præsumpt. 4. num 8. & 9. cum sequentibus per tot.

statis, quæ omnes alias ita superat, *m* vt dixerit Parisius *n*, eam nō tolli à regula inualidāte clausulas, motuproprio, & ex certa scientia, quia enixe ostendit, illam apponentem voluisse secundum eam procedere; atque ita omnes iuris deffectus supplet, vt nihil opponi possit, *o* quod annullet rescriptum: & ea solus Princeps supremus vti potest, qui legibus superior sit, *p* cum per illam significet, non velle legibus subesse illud, super quod rescribitur, tamen super facto nihil supplebit, etiam ad-
7 iuncta clausula, † ex certa scientia, *q* si aliàs constet, rescriptum esse subreptitiū, vel obreptitium, licet multi *r* ex clausula, ex certa scientia; & ex clausula, motuproprio, vitium subreptionis, & obreptionis cessare asserant: cum per primam inducatur præsumptio, Principem circa negotium, super quo rescribit, bene instructum esse, per secundam verò (quæ primæ nimis affinis, & proxima est) *s* ex mente, & voluntate Principis processisse, neque fuisse tale rescriptum per importunitatem obtētum, sed claudere os omnibus, vt de obreptione, subreptione, & deffectu intentionis opponere possint, cum enixius voluntatē Principis demonstrent, & maximā firmitatē, & robur rescriptis tribuant: tamen verius existimo, adiectionem harum
8 clausularum, † licet maiorem significationem voluntatis inducant, aliosque effectus circa solemnia pariant,

M Paris. consi. 5. nu. 119. volum. 4. & consil. 1. n. 68 volum. 2. Curtius senior consil. 66. num. 14. Socin. iuni. consi. 69 nu. 64. in 2 Festasius de collect. 4. p. cap. 6. num. 40. Quintilia. Mandos. in regula Cancellariç 17 de non tollendo q. 8. n. 6 & 7.

N dicto consilio 5. nume. 94.

O Bald. in proœm. decretal. colum. 4 & in prælud. feudorum, colum. 9. versic. Sed pauca. Decius consil. 191. num. 3. & consil. 198. colum. 1. & consilio 373. num. 8. & 653. nume. 23. Rolandus consil. 1. num 68. & consil. 7. nume. 102. volum. 3. Craueta consil. 182. Cephal. cōsil. 28. ad fin. & Riminal. consilio 79. nume. 9. volum 1.

P Ruinus consil. 23. nume. 13. lib 2. Socinus iuni consi. 69. colum. penulti. lib. 1. Felin. in cap. cum non liceat, nu. 10. de præscript. Anastas. Germoni. de indult. §. nos itaque, num. 22. & facit l. forma, C. de offic. præfect. prçto. Alexan. in l. 2 §. is proquo nume. 7. ff. quod quisque iur. Rimínaldó. consil. 13. num. 69. & 70. Grammat. consil. 100. nu. 23. Cephal. consilio 617. num. 31. lib 5. Rebuf. in praxi de non tollend. iur. quæsit. glos. 6. n. 15.

Q Salicet. in l. si quando. C. de inofficios. testamen Paulus in l. testamentum, C. de testa. & Bald. in c. studuisti, de offic. delegar Ias. in l. causas, C. de transactio.

R Paris. consil. 3. num 70. & 71. & consil. 5. num. 120. & consil 141. num. 2. volu. 4. Albertus Brunus consil. 5. num. 6. Anton. Gabr. commun. conclus. lib. 6. titu. de clausulis, conclus. 1. num. 25. & conclusio. 2. nume. 1. Guid Pap. consil. 10. 83. num. 10. in fin. & consil. 178. num 6. & consil. 205. nume. 21. Crotus consilio 143. num. 27 & cons. 220 num 27 Corneus cons. 315. num. 10. volum. 4. Regnerius Sixtinus de regalibus lib. 1. cap. 5. num. 41. & sequen. glos. in cap. 2. de filiis presbiter. cap. si motuproprio, de præben, in 6 Clementina, si Romanus Pontifex, eodem titu. glos. in cap. 1. de constitutio. in 6. Silua consilio 50. numero 13. & 18. Rebuffus in constituti. Gallic. titu. de rescrip. numero 113. Casador. de pensiun. decis. 1. num. 4. & de reseruationib. decis 5. num. 1. Deci. cons. 341. & 655. Grammatic. decis. 66. nume. 41. 42. Aymon cons. 296. colum. 6. Natta consi. 636. numero 159. Rolandus consi. 1. num. 66. in 3. glos. verbo. Elegerint. in cap. ad hæc, de rescript. vbi Abb. num 7 & Deci. num. 5. Curti. senior cons 65. num. 10. Bosius in praxi de Principe, num. 195. Staphilc. de vi & potestat. clausul. fol. 84. Conradus in templo omni. iud. lib. 1. cap. 1. §. 4. num. 30. cum sequentibus. Brunus cons. 1. num. 76. & 77. & Ias. inter eiusdem cōsilia, cons. 8. n. 59 & 60.

S glos. in c. statutū, §. 1. verb. Literarū, in fin. de rescrip. in 6. Alex. ad leg. 3. in princip. ff. quod quisque iur. Aymon cons. 717. n. 21. lib 4. Velazq. de Auenda in l. 40. Tauri, glos. 11. num. 18. cap, si motuproprio. vbi Doctores de præbendis in 6. & in cap. ad aures, de rescriptis.

riant, t & circa ea, quæ sunt iuris, cum illa in scrinio pectoris sui censeatur Princeps habere; non tamen supplebunt deffectum intentionis super facto, nec circa ea, quæ sunt facti, aliquid operabuntur, u vt putà circa consuetudines, vel ius priuatum tertij, quod eo sensu accipiendum est, vt si Principi non fuerit narratum factum, ex quo ipse intelligat tertio præiudicium inferri, nihil operabuntur clausulæ ad iustificandum rescriptum, x quia licet illę magis terreant, & impellant eos, ad quos diriguntur rescripta, ad illorum executionem, non tamen iustificant, quod de se iniquum est, nec iustam Principis potestatem augent. Imò si super principali fuit Princeps deceptus, ita pariter præsumitur deceptus super clausulis accessoriis, y quæ non supplent erroneam, & falsam informationem, maxime, si verosimiliter Princeps bene informatus non concessisset, vt putà quia opressum fuerit, quod res, super qua rescriptum impetratur, erat litigiosa, z vel beneficium à Romano Pontifice impetratum, erat iurispatronatus laicorum, cui ex prędictis clausulis non solet derogari, a imó & vbi expresse est facta derogatio, supplicatione ad sanctissimum, solet executio suspendi. Si verò tales clausulæ fuerint adiectæ, iam tota facti veritate explicité enarrata, vel super facto proprio Principis rescri-

T c. si motuproprio, vbi Ioannes Andræas, & alij de præbend. in 6. Rebuffus consil. 34. pag. 59. colum. 5. versic. item in hoc mandato. Curtius senior consil. 66. colum. 6. versic. Confirmatur, Parisius consil. 3. nume. 57. in 4. Doctores in cap. ad aures, de rescrips. vbi Ripa num. 34. Felin. 6. cum sequentib. & Decius 11. Corneus consil. 315. colum. 4. lib. 4. Socinus iuni. consil. 94. num. 50. lib. 2. Gomez in regul. de iure quęsito non tollẽdo, quæstio. 13. adfin. Rebu tom. 2 in constitutio. Gallic. tit. de rescrips. in princip. nume. 133. Staphil. de liter. grat. & iustit. titu. de via & effectu clausularũ, fol. 83. not. Alexan. consi. 215. nume. 5. & 2. volum. 7. Xuar. allegatio. 15. nu. 25. 40. & sequentibus. Roman. consil. 327. num. 50 cum sequentib. Felin. in d. c. ad aures, & in cap si quando de rescript. & in cap. causam quę, el 2. de testibus, & in cap. cum inter, de exceptio. Aymon consi. 717 fere per totum, volum. 4. Couar. in cap. alma mater, §. 7. num. 2. de sentent. excomunication. in 6. Staphile. vbi sup. Rebuf. super concordat titu. forma mandati apostolici, verb. Motuproprio, vsque ad nume 47. Anastás. Germon. in tract. de indult. §. nos itaque, Antonius Gabr. commun. conclusion. lib. 6. situ. de clausul. conclus. 2. Conrrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 5. §. 4 versi. Tertio, num. 37. Quintilia. Mandol. in regula Cancellariæ 16. de concurrentibus super eodem beneficio, q. 4. n. 3. & per totum, cum aliis sex quæstionibus sequentibus.

V Deci. consi, 341. n. 5. & alij supra relati.

X l. prædia. ibi, Vel exoratus, aut sponte donauerit C. de locat. prædiorum ciuil. lib. 11. Decius consilio 286. num. 4. & 7. Alexand. consil. 552. num. 16. volum 4. Romanus consilios 98. nume. 3. Pinellus, C. de rescinden. vendit. 1. par. rubricæ, cap. 2. num. 20. per text. in cap. cum ad monasterium, in fin. ibi. Ve nec Summus Pontifex licentiam indulgere possit, de stat. monach. eleganter explicans Couar. in cap. 2. ad fin. de testa. Conradus in templo omnium iudicum, libro 1. cap. 1. §. 4. versic. Tertio, num. 38. cum duobus sequentibus.

Y argum. text. in l. doli. §. diuersum, ff. de nouat. Paris. consil. 4. num. 33. volum. 5.

Z Felinus in cap ex parte, el 1 de rescript Ruinus consil. 109. num. 15. volum. 4. Anastasius Germon. de indult. §. sed ex certa scientia, num. 19. Bald. Paul & Alexand. in l. si quis in iudicio, ff. si quis cautio. Ias. in l. si quis in quemquam, eodem titu. Felinus, & Doctores in cap. causamque, el 2 de testibus, Brunus consilio. 21. numero. 12 Innocentius, & Abb. 3. notabi. in cap fin. vt litependen. Gomez in cap. 1. numero 195. & 199. de constit. in 6. Rebuffus in 3. par. signaturæ, in clausula quatenus litigiosum, pagina 261.

A idem Rebuf. vbi proxime, versic. Necnon iurepatronatus, num. 9. pag 166 & num. 34. & 59. Couar. practic. cap. 36. num. 3.

B Paris.

rescribentis, *b* vel alieno, coram se gesto; cum cesset prę-
sumptio malę informationis, & defectus intentionis,
cessabit omnino vitium obreptionis, vel subreptionis,
quod alias ab eo, cuius ius lęditur, *c* semper opponi po
9 terit etiam prædictis clausulis adiectis, cum † conditio
illa, si preces veritate nitantur, *d* quæ in principali con-
cessione semper subintelligitur, etiam clausulis accesso-
rijs inesse censeatur, (quod etiam ad contractus exten-
di potest, *e* quando narrata causam finalem respiciunt,
licet alias non subintelligeretur) quia licet Princeps ge
10 neraliter dixerit, † non obstantibus quibuscumq;, non
tamen creditur voluisse in præiuditium tertij rescribe-
11 re; imo tale præiuditium † exceptum censetur, ac po-
tius creditur Princeps circumuentus, & rescriptum de
falsitate suspectum, quam quod per illud voluerit ter-
tio præiuditium inferre, etiam si plenitudine potestatis
vti voluisse constet, ex clausulis in dicto rescripto ad-
iectis, quæ à nostris Doctoribus multipliciter declaran-
tur. Primo constituentes differentiam inter magnum,
& paruum tertij pręiuditium, quam merito improbant
Pine-

B Paris. cons. 5. num. 123 & sequen. vol 4. ex traditis in Clement. 1. de probat. Mascard conclus 134 Menoch. cons. a. num. 19. vol. 1. Socin. consil. 266. num. 27. & 55. volum. 1. Paril, consil. 15. num. 60. lib. 2. Curci. senior cons. 49. num. 77. Angel. de Perus. cons. 368. num. 2. Corne. consil. 212. numer. 34. lib. 1. Iacobus de Leonardis inter consilia feudal. Bruni. consil. 114. a num. 172. cum sequen. Follerl. in praxi censuali, verb. nō vitiatas, a num. 47. & seq. & num. 53. & sequ Prosper Fariuac. de oj posit. contra testes, q 63. num. 98. & seq. Misinger. centur. 5. obseruar. 34.

C Andre. Gail practicar. obseruationum, lib. 1. obseruatione 14. & lib. 2. obseruat. 58. num. 3. & sequentibus, Socin. Iunior cons. 77. num. 15 volu. 1. Roland. cons. 7. nu. 107. vol. 3. Riminal. consil 79. num. 34. & 35. & consil. 5 num. 228. Socin cons 5 num. 4. volu. 3. Oldrad. cons. a 37. num. 7. & Xuarea allegat. 9. vers. primo quia vbicumquè, Decius consil. 689.

D c a. cap. super literis, vbi Doctor. communiter de rescrip. Bart. consil. 90. nu. 8. Decius cons. 198. nu. 6. & cons. 350. col. penult. vers. illud videtur procedere, Calcane. cons. 17. Cacheran. decis. 179. num. 26. Ripp. respons. 18. num. 6. cum seq. lib. 3. facit tex. in l. fin. C. de diuers. rescrip. glos. principalis in cap. si super gratia de offic. delegati in 6.

E Alexand. cons. 30. num. 10. vol. 5. Lapp. & Gemini. in cap. quamuis per tex. ibi nisi hoc expresse dixerimus, & in c. si propter tua debita de rescript. in 6. Glos. in l. si ex falsis. vers. præcipimus, C. de transactio. vbi Bald. Paul. & Iass. num. 7. Bal. in l. 1. opposit. 1. C. de manumis. vindict. Decius in cap. 2. num 5. & Felin. 11. cum. seq. de rescrip Gomez in regula de iure quæsito non tollendo, q. 1. & Rebuff. in praxi, tit. de non tollendo ius quæsitum, glos. 5. per tot. Sebastian. Medicis in tract. de adquir. dominio ad legem finalem, ff. de legib. verb. ant in conseruando, glos. 2. p. 3. num. 20. & duobus sequen. Alexand. consil. 26. lib. 2. & cons. 35. lib. 4. Decius consil. 11. & consil. 33. 64. & 98. Ferdin. Loazes in 5. fundamento pro parte oppidi de Mula, post num. 38. Bursat. consil. 32. num. 51. & 52. in 1. Socin. cons 87. num. 13. vol. 3. Decius consil. 191. num. 5. & 141. num. 10. & cons. 15. num. 5. Paris. cons. 1. num. 87. vol. 1. Cancer 3. par. variar. c. 3. num. 29. & sequent. 110. & sequent. Bossius de Principe, numer. 21. Brunus consil. feudalia 16. numer. 4. & sequentibus, & consil. 2. numer. 1. Nenizan. cons. feuda. 12. numer. 30. Bunol. 1 Sole in quæstio. legalibus. quæst. 29. per tot. Prosper. Carauit. in ritibus magnæ curiæ, ritu 311. num. 11. facit tex. in l. 2. §. si quis à Principe, & §. merito, ff. nequid in loco publico, cap. super eo, vbi communiter Doctor. de offic. delegat. l. cum auus, C. de emancipat Iass. post glos. & Doctor. in l. fin. num. 2. & 3. C. si contr. ius. vel vtilit. publi. Bart. in l. 1. C. de fund. partimo. lib. 10. Abb. Felin. & Doctor. in cap. cum olim de re iudic. Bald. consil. 279. lib. 5. Curci. Iun. consil. 143. Bornio. Caualca. 1. p. decis. 41. num. 53 cum sequentibus, Iacob. Berreta consil. 14. num. 4. & seq. Surdus cons. 203. num. 30. Rippa in cap. 2. num. 32. de rescripis, Camillus Borrellus ad Betlugam. tub. 9. verbo alterius, iniuria, vers. & tali ca, & vers per equipolentiam. Nicolaus Festasius de collectis, 4. part. cap. 6. a num. 36.

F In

Pinelus, & alij, quia ex modicitate non cessat iniustitia, quod intelligendum est, siue tale præiuditium versetur circa ius quæsitum in re, siue circa ius quæsitum in spe certa, seu ad rem, vt puta, si quis tanquam proximior agnatus, vigore fideicommissi, seu maioratus, vel, vt nostri Aragonenses vocant, *Vinculi*, ex testamento, vel cõtractu exclusis fœminis, reperiatur vocatus, non poterit illius spem Princeps suo rescripto fallere, habilitando fœminas ad successionem talium bonorum, quamuis multi inter hæc etiam distinguant, *h* & asserant posse Principem de plenitudine potestatis, et ã sine partis citatione, auferre ius quæsitum in spe, licet non negent in hoc animæ concedentis, & vtentis ad hoc tali potestate præiuditium fieri, & eius periculum adesse, quod si adest merito potestas negatur ex supradictis.

Secundo declara, vt licet prędicta clausula, † de plenitudine potestatis, habeat vim derogatoriæ, tamen si 12
lex, quam per eam derogare intendit, *i* habeat etiam expressam clausulam derogatoriam, vel iuramento, *k* (quod vim clausulæ derogatoriæ habet) sit confirmata, per eam non derogabitur, etiam si adiectę sint clausulæ, non obstantibus, & supplentes, quę regulariter ad iuris dispositionem tollendam sunt aptę.

Tertio, quando ex rescripto, in quo talis adest clausula, resultat iniquitas, si per eam illud sustineatur, *l* non aliquid operabitur, cum eo casu potius esset plenitudo tempestatis, quam potestatis.

Quarto, ab aliquibus prædicta clausula restringitur, vt tunc demum operetur, quando Princeps cum causæ cogni-

F In 1.par.rub.C de rescinden.vendi.cap.2.num.24.l.&in maioribus,C.de appellat.Brunol.à Sole.q.19.nu.14. & 15. Gallin. de verbor.signifi.lib.10.cap.25.a num.6.cum sequen.

G Bal in prælud. feudor. coln.13.vers.Item dicit, Deci.cons.273.col.penultima, & cons.66.col.fina. consil.544 col.fin. & consil 689.col.2. Corne.consil.9.num 42.vol.2.Ruin. Ruin. consil.71.num.17. vol.3.Gratus consil.158. num.30.volu.2 Riminal. cons.79. num.37. & 3.. & cons.5.nu.232 & 233 & cons.46.num.46. Gregor.Lopez in l.3.tit.13. q.28.parti.6.Surd.consil, 203.numre.20. Brunol.à Sole d.q.19.num.26. Sarmiẽto in l Gallus, & quid si tantum.num.74.vbi Forton Garcia, num.256. Molin.de Hispa.primog.lib.1.cap.8.num.31.& lib.3. cap.3.num.14.& 20.& & lib.2 c.7.num.22.

H Rebuff.tom.3.constit. Gallicar.tit.de citationibus in præfatione nu.19. pag.52.Cauallinus milleloq.837.Francis.Becius cons.56.nu36.40.& 41. & 58.Ruin.consil.191. num.12 lib.1.& cons.48 num.13 & cons.160.n.8. lib.4.& consil.21.num.8. consil.163.num.22.volu. 5. Gozadin.consil.9.numer.49, vers. Tertia conclusio, & consil.85.num. 35. Paris.cousil 1.nu,64. & 138.volum.2.Socin.Iunior consil.76.nu.129.lib.1.& Beroius consil.140.nu.28.& 29.vol.3.& plures alij relati á Rossenthal.contro.feudal.tom.1 c.7.conclu.19.nu.21.& 22.lit.X.Y pag.316.&lit.EE.ad legem 2.in fin, de natal.restituendis, Molin.de Hispa.primog.lib.1.c.8.nu.28 & 29.& lib.2.d.c.7.n.23. & 24.Doctor.communiter in d.§.& quid si tantum, glos.fin.in l.sed cum ab hærede,12. ff.ad Trebellian. glos.in commodo, in l.seruitutes 14.§.publico, ff.de seruitut.

I Riminal.d.consil.79.num.39.

K Glos.in cap.cum non deceat de electione in 6.Glos. in Clement.dudum, vers.pacta de sepultur.Abb. Felin.& Decius in cap.Constitutus de rescrip. Alexan.cons.27.& 105.lib.1.& cons.195.& 205.lib.3.& cons.243.vol.6.Nata cons.320.& cons.368.Paul.cons.206.& 284.lib.1.

L Riminal.dict.consil.5 num.229.& consil.13.num.77.

M Molin.

cognitione, *m* & parte citata procedit, quod præcisse
13 præsumetur si prędictę clausulę fuerit † adiectũ, *n* quod deliberatè, & consultò talia rescribit; quamuis enim clausulæ non sint simpliciter necessarię, vt intelligamus Principem de potestatis plenitudine voluisse procedere, tamen ex illarum adiectione facilius constabit, *o* quia licet Princeps omnia iura in scrinio pectoris *p* censeatur habere, tamen † propter multitudinem rescriptorum,
14 quę ab eo indies impetrantur, pręsumitur contra ius rescribens, potius circumuentus, & deceptus, quam quod ius voluerit violare, & legibus derogare. Vnde
15 is, † cui tale rescriptum dirigitur, potest executionem eius suspendere, donec melius Princeps super facto informatus fuerit: *q* datur enim recursus à pręcepto Principis male informati, *r* ad eundem melius informandũ. Si tamen super facto plene informatus, & de tertij pręiuditio † certus rescripserit, *s* vbi solus leges condit, &
16 solus derogat, solaque eius voluntate ius subsistit, & infirmatur, licet clausulæ non fuerint adiectæ, cum sciat actum illum de potestate ordinaria expediri non posse, ne actus reddatur elusorius, de plenitudine potestatis, *t* (licet hoc non exprimat) & ex mera gratia, & priuilegio

M Molin. de Hispan. primog. d. c. 3 nu. . . lib. . & d. c. 7. lib. 2. num. 25. Riminal. d. consil. 5. nu. 22 . & 231. & cons. 46. nu. 120. Socin. consil. 164. post numer. 7. lib. 2. Decius cons. 410. num. 21. & 544. col. penul. Alciat. consil. 166. post numer. 15. Roland. cons. 2. nu. 164. lib. 1. Cels. consil. 73. num. 51. & cons. 88. num. 31.

N l. Ar. . o in prin. de iure deliber. cap. i la præpositorum, & cap. sequenti, 11. q. 3. Rolan. cons. 1. nu. 59. lib. 3. & Si. uan. cõsil. 50. nu. 27. Gramat. consil. Ciuili 100. num 48. & facit tex. in l. aut in prin. ff. quod vi aut clam.

O l. nec damnosa, l. rescripta, de diuers. rescript. l. fin. vbi Paul. Salicet. Ias. & omnes, C. si cõtra ius, . . clin. in cap. nonnul . i, num. 9. de rescript.

P Cap. 1. de Constitut in 6. l. omnium, C. de testam.

Q Cap. si quando de rescript. cap. cum teneamur de præben. Glos. notabilis, in §. deinde, vers. non-rians in authen. de mandat. Princip. l. rescripta, l. quoties, C. de precib. imperat. offerend. Becci. consil. 3 num. 81. & 82.

R Rebuff. in l. quod iussit, 2. notab. num. 53. de re iudic. Anton. Gabriel commun. conclus. lib. 2. tit. de appellat. conclus. 1. num. 6.

S Felin. in cap. cum inter, col. 3. de exceptio. Alexand. in . quanquam, C. de testam. mi . it. Iasi. in l. 3. num. 4. ff. quod quisque iur. glos. in Clement. & si principalis, de rescript. Bald. in l. eos, C. de appellat. Alexand. cons. 59. nu 8. lib. 1. Surd. decis. 2. num. 19. & 20.

T Decius consil. ii. num. 20. cons. 77. num. 3. & in cap. quoniam, Abbas colu 6. de officio delegat. & in l. more. col. 4. ff. de iurisdictione, &c. & in l. Ciuitas, num 6. ff. si cert. petat. Banci. de nullitat. tit. de nullitat. ex defectu iurisdictiou. ordin. num. 172. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. cap. . num. 69. Menoch. de præsumptio. tom. 2. lib 6 præsumptione 4. num. 4 Riminal. consil. 113. num. 14. & 15 vol. 2. & consil. 655. numer. 21. vol 3. Vasquius controuers. Illustri. lib. 1. cap. 26. num. 9 Fa . ius Oprincl . us in reper. legis Imperium, num. 255. ff. de iurisdictione, &c. Brunorus à Sole quæst. 19. num. 37. & 38. Hippolit. singulari 84. Paul. de Castro in l. ex imperfecto, in fine, C. de testament. & consil. 414. num. 5. 1. par. Aymon consi . 75 num. 3. Camill. Gallin. de verborum significatione, lib. 5. cap. 18. numer. 569. iuncto cap. 19. numer. 185. Conrad. in templ. omni. iudic. lib. 1. cap. 1. §. Tertio, vers. septimo dicitur, num. 1. Roman. singular. 251 Abbas in cap. cum ex officij, num. 32. vbi Felin. num. 19. & sequentibus, de præscript. & facit tex. in l. 3. de testam. milit & in l. 1. §. offi . lius, cum l. sequenti, ff. ne quis eum, &c Greneus ad Gail lib. 2. conclusio. 56. consideratione 3. num. 2. Mant. Burgius de modo proceden. ex abrupto. centur. 1. quæst. 17. numer. 25. Menoch. lib. 2. præsumptione 12. num. 5. Petra de potestate principis, cap. 32. quæstione 5. princip. num. 34.

V Bald.

gio processisse credendum, ac præsumendum est. Quod ex eo solum probabitur, quod signatum fuerit tale rescriptum signo priuilegij, *u* cum enixius factis voluntas declaretur quàm verbis, nec necessarium est ei, qui ex duplici qualitate procedere potest, exprimere in vim cuius procedat, cum si exprimat, non est cur ad coniecturas confugiamus: *x* Si vero non exprimat, & altera sit dignior, vel specialior, in vim illius censebitur processisse, vt si quis sit † simul ordinarius, & delegatus, 17
sententiamque proferat; illa, quamuis nō sit exprçssum, à delegato lata censebitur, *y* cum delegati qualitas sit dignior in illa causa, quam ordinarij: *z* licet ambæ in eius persona concurrant, cum idem iudicetur, ac si in diuersis personis concurrerent *a*, quo casu, si ab ordinario pro reo, & à delegato pro actore sententiæ proferentur, lata à delegato valebit, nec reus hoc casu priuilegio rei adiuuabitur, sed appellatio ad delegantem erit vtroquè casu interponenda.

V Bald. in l. item lapilli, num. ff. de rerum diuissione sequitur Ripa in l. quoniamius num. 33. ff. de flum. us, facit tex. in l. Pau. ff. em ratam haberi. l. pro hærede, ff. de adquirend. hæ. edita. l. certum, vbi Doctor. ff. si cert. pet. & in l. fina. de diuort. & in l. si cum fine, §. ei de edilicio edict. cap. dilecti de appellat. cap. eximant, 12. q. 2.

X Notat Abb. in cap. cau samque, vbi Decius num. 4. de iudic. Imola in cap. cum venissent, colu. 4. de iostit. Felin. in cap. cum ex officij num. 32. de presciipt. cap. significauit, de corpor. vitiat. Menoch. de præsump. lib. 2. præsu. 27. num. 1.

Y Not. Paul. in l. et si prætor, ff. de offic. eius, cui ma... Ioan. Andr. vbi Dominicus col. 4. in cap. si postquam de electione in 6. cum concordantibus per Felin. in d. cap. cum ex officij, num. 24. & 31.

Z Cap. sane. cap. studuisti, de officio legat. Ancharran. consil. 164. num. 3. & 192. num. 2. Alexand. & Doctor. in d. l. 3. vbi Purpurat. num. 28. & Camill. ad Belleg. rubr. .5. & quæ, litera B. Bart. in l. præcipimus, C. de appellat. & in l. fina. ff. de colleg. illicitis, cum alijs per Felin. in cap. 1. num. 6 de præscript. cap. per tuas de arbitris, cap. fac s, cap. quod in dubijs, de sepultur. l. si communem, ff. quéadmod. seruit. amittat. cum concordantibus per Iass. in l. 1. C. de transactio. & Hipolit. de Marsil. singul. 501. & singul. 780 & in rubr. de fideiussor. num. 130. Nata consil. 1. num. 10. Menoch. d. præsumpt. 17. num. 4. & seq. Lancellot. de attent. t. p. 2 cap. 20. num. 7. cum multis alijs relatis a Mauro Burgio in tract. de modo procedendi exarrupto. centur. 1. q 75. num. 7. & sequent.

A l. pater, §. 1. ff. de adoptio l. tutorem, ff. de his quib. vt indig. not. Iass. in l. singularia, num. 7. vbi Decius num. 5. ff. si cert. petat. l. fina. vbi not. Abb. Anto. de Butrio. & Bald. de iudic.

---

§ Vigesimus nonus.

Plenitudo potestatis an extendatur ad ea, quæ iuris naturalis sunt, & quæ sint illa.

SVMMARIVM.

Clausulæ non ad potestatis, sed ad voluntatis quæstionem aduntur. 1.

Ad potestatis quæstionem materia subiecta, super qua rescribitur est consideranda. 2.

Potestas Principum quare ad ius naturale non extendatur. 3.

Homo potest multipliciter considerari 4.

Verba I.C. in l. 1. §. ius naturale, de iustit. & iure, & Imper. in §. 1. instit. de iure naturali. in fin. explicantur. 5.

Laurentij Vala mordacitas improbatur. 6.

Matrimonium non solum est inter fideles, sed etiā inter infideles, & apud Romanos qua solemnitate contraheretur. 7.

Concil. Trident. cap. 1. sess. 24. de reformatione matri-

§. Vigesimus nonus.

1 CVM clausulæ † ad voluntatis, nō ad potestatis quæstionem, quæ nostro instituto conuenit, pertineant, inuestigare oportet, ad quæ illæ, quantumuis amplissimæ, & latissimæ, extendi valeant? Cum semper materia † subiecta, super qua rescribitur, sit consideranda,
2
& actus secundum eam interpretandi, *a* etiam si verba essent improprianda: *b* Ita vt quo † ad ius naturale non
3 extendatur, *c* cum illud omne Principatu potentius sit,

A l. Proculus, ff de vsufr. l. insulā, de præscrip. ver. Bald. in l. data opera, num. 29 in fin. C. de his qui accus. non possunt, Ias. in l. stipulatio. ista habere, §. ij qui, num. 6. de verb. obli. Neuizan. conf. 92. nu. 26. & seq Ruin. cons 162 nu. 18. vol. 4. Paris. cons. 88. num. 1. in 1. Cafane. cons. 11. nu. 58. Bellon cons. 21 num. 11. Crauet. in respo. pro genero, num. 318. Natta cons. 416. num. 3. & seq. Cephal. cons. 176. num. 17. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsump. 104 num. 28.

B l. si vno, vbi glos. Bart. Bald. & alij, ff. locati, l. sed etsi possessor §. 1. de iureiuran. Tiraquel. in l. si vnquā, verb. reuertatur. nu. 37. C. de reuocan. Ruin. cons 168. num. 26. vol. 2. Paris. cons. 26. nu. 119. vol. 2. Neuizan. cons. 90. nu. 5. Nat. cons. 94. num 1. Beroius cons. 50. num. 2. vol. 3. Surd. decis. 283. nu 20. & 21.

C l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutor. §. sed naturalia in tit. de iur. natural &c. l. fin. C. de testamen. milit. Azor vbi proxime 1. p c. 1. vers secundo quæritur, pag. 494. & vers. quarto quæritur, pag 499. Hostiens. Abb. Butri. & alij in cap. 1. de transactio. Cardinal. in 3. notabili, in Clement. Pastoralis, §. cæterum per illum tex. de re iudic. Alex. cons. 79. num. 7. lib. 1. & cons. 111. nu. 4. lib. 6. Ias. cons. 86. nu. 14. lib. 3. Rimina. cons. 45. nu. 34. 35. vol. 1. Rebuf. in praxi, tit. de rescripto etiam, & per inde valere, nu. 54. & duobus seq. pag. 318 Stephan. de Feder. de interpret. iur. 2. p. principali. num. 28.

D Gloss,

ſit, *d* & non poſſit vlla humana poteſtate derogari: pro cuius rei perfecta intelligentia dicendum eſt, quod homo poteſt † conſiderari ſecundum diuerſas operationes: 4
vel ſenſus tantum, in quibus vno genere cum cæteris animalibus continetur, vel ſenſus, & intellectus ſimul, quæ ſoli homini conueniunt. Ex his oritur ius illud naturale primæuum: *Quod*, † vt inquit noſter I. C. *e* 5
natura animalia docuit: Sed hoc intelligendum exiſtimo, ſecundum diuerſitatem naturæ, ſingularum ſpecierum, non (vt aliqui voluerunt) quod idem ſit ius naturale in brutis, & hominibus, ſed quod in vtriſq; ab inſtinctu naturæ proficiſcatur, & oriatur, & quod tam homines, quam bruta, eodem naturę inſtinctu ad eadem applicentur, diuerſo tamen modo: quia in brutis cum nulla ſit ratio, ſola illa inclinatione, & affectione ducuntur, quæ eis à Deo, naturæ auctore, fuit inſita, & quamuis igniculi quidam, *f* & imagines ingenij, & rationis appareant in eis, vt quandoquè videantur hominis prudentiam, ſi non aſſequi, ſaltim imitari. Vnde Iuſtinianus *g* dixit: *Illa iuris naturalis peritia cenſeri*, quia phantaſia, ſeu ęſtimatiua in eis loco eſt rationis, ſeu intellectus, tamen nihil intellectu, & cogitatione perficiunt, nec vlla ratione, vel honeſtatis forma, prædita ſunt, aut quidquam iuris habent, cum non operentur libere, & ęqui, atquè iniqui ſint expertia, non ius in eis, ſed inſtinctus dari dicemus, ſecundum quem producit motus naturales, ex quibus ſi damnum inferant non imputatur animali: *h* Homines tamen, licet ab eodem in eadem opera ducantur, illa tamen cum ratione, humanæ ſpeciei conueniente, modis, & formis naturali ratione coniunctis, ſecundum id, quod bonum, & æquum eſt, moderantur, & diſponunt, & in finem referunt. Quando igitur motus huiuſmodi naturę ad homines redigis, pariunt ius quoddam naturale, quod licet primum à ſenſu originem habeat, tamen ſimul, atq; à ſenſu ad rationem natura reflectitur; iam ſenſus deſinit, & incipit animi actus, à quo ius naturale formatur, *i* cum cæteris animantibus non omnino cõmune, cũ ratio etiam à natura, & fortior quam ſenſus, & potentior ſit, ideoq; legem ſenſus obſcurare; & ideo cum in homine proponimus affectus naturales, non intelligimus illos prorſus belluinos, nihil penitus habẽtes rationis, aut iuris, ſed illos, qui inſtin-

ctu,

D Gloſſ. in l. fina. vbi Doctor. C. ſi contra ius. Abb. Felin. Decius, & alij communiter in cap. quæ in Eccleſiarũ de conſtitut. Conrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 1. §. 3. verſ. nono, & §. 4. verſ. vigeſimo octauo nõ poteſt, Noſter Monter deciſ. 15. nu. 12. Petra de poteſtate Princip. cap. 3. q. 3. n. 77. Azor inſtit. moral 2. p lib. 11. c. 4. verſ. quinto quæritur, pag. 1219. Sayrus in claui Regia, lib. 3. cap. 10. numer. 8.

E l. 1. §. ius naturale, ff. de iuſtitia & iure. Ferdinandus Rebellus de obligatio. Iuſtitię, lib. 1. de prælud Iuſtitiæ, q. 2. pag. 8. Forcatul. in Necioman cia iur. dialog. 37.

F Franciſcus Valleſius in ſacra Philoſophia, cap. 55 Vincentius Beluacenſis in ſpeculo Morali, lib. 1. pag. 3. diſtin. 35. in princip.

G In §. 1. in fin. inſtit. de iur. natur. Angel. Matheacius de via & ratione iur. lib. 1. cap. 11. num. 6. cum duobus ſeq.

H l. 1. §. 1. & §. generaliter. ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur.

I Nicolaus Serarius tom. 2. opuſculorum Theologico, de legibus, art. 23. pag. 34.

ctu, & propensione naturali, ad conseruationem huius vniuersitatis cum ratione conueniunt, erantque futuri in natura hominis, etiam si in sua illa innocentia, in qua creatus fuerat, mansisset: sed postquam illam exuit, ac propter vitium morbi originalis contaminata est, necesse fuit, vt mens, & ratio humana has affectiones, & instinctus naturæ regeret, & moderaretur, suaq; vi in officio retineret, prestaretque, quodadmodo, quod ipsa innocentia prestitura fuisset; & hoc in homine ius naturale dicitur, quod nihil aliud est, nisi iudicium illud rationis, quod nobiscum nascitur, nec aliqua arte, aut studio addiscitur, quod non recte percipiens Laurentius Va-
6 la, *K* cuius † mordacitas tanta fuit, vt mortuus diceretur mordere humum; & passim in iuris professores stomachatur, &, vt alter Cicero *l* triduo se perfectum Iureconsultum (melius dixisset Iurestultum) euassurum existimat, & glossas in Digesta, longe vtiles Accursianis, triennio conscripturum profitetur, *m* (sed indigestas melius dixisset), is ridiculum arbitratur dicere, Ius naturale esse, quod natura omnia animalia docuit, negans appetitum coeundi esse iuris naturalis, cum I. C. hoc intelligat pro quoddam impulsu, & immutabili prouocatione naturę, tuncque ius esse, quando humana ratione dispositum est, ac intra cancellos naturę manet, non generi, sed humanę speciei, ac naturæ animalis rationalis conueniens. *n* Nam inter bruta nemo est qui dicat ius adesse, cum ius sit ars ęqui, & boni; & ferę (vt sæpê diximus) ęqui, & iniqui sint expertes. *o* Vnde recte I. C. *p* maris & fœminæ coniunctionem, *quam in homine matrimonium appellamus*, iuris naturalis esse tradit, quod inter personas capaces consensu perficitur, *q* solaque animorum coniunctione dicitur ratum, & perfectum, licet postea corporum coniunctione consumetur: quod inter nos sacramentum magnum est ratione instituentis, & ratione loci, & ratione personarū, inter quas fuit abinitio cō tractū, & ratione significationis, ac etiā propter magna bona, quæ ab eo procedunt, sed iure naturali attento:

Bb etiam

K lib. 4. cap. 48. Conanus in commentar. iur. libro 1. cap 4. nume. 7. pagi. 18.

L in oratione pro Murenna.

M in præfacione libri tertij Elegantiarum. Felician. de censibus, lib. 1. cap. 1. n. 8

N Sanctus Thomas 1. 2. quęstione 71. articu. 2. in respõsione ad tertium argumentum, vbi Sotus in lib. 1. de iustitia & iure, quæstione 4. articul. 3. in fine, Iosephus Gonçalez variarum quæstionum cap. 38. num. 19 & 20. & cap 11. num 3.

O Fortunius Garcia in dict. §. ius naturale, nume. 9. & Conanus, & Iosephus Gonçalez vbi proxime.

P in dicto § ius naturale, Cobba de sponsal. 2. par. cap. 1. in principio & num 6. Iosephus Gonçalez, & Fortunius Garcia vbi proxime, *Petrus* Faber lib. 2. semestrium, cap. 1 pagi. 2. versicu. Animalibus, Petrus Gregorius sintagm. iur. lib. 9. cap 2. num 13. & de Republica lib 9. cap. 1. numero 47. Bellarminius tom. 2. controuers. principal. 4 lib. 1 cap. 4. versiculo, Adde primo, pagi. 934. Et cauendum à Fabio Optinelo in repetitione legis, imperium, numero 198. asserente, omnem coniunctioné maris & feminę large, & improprie matrimonium appellari posse.

Q l. 1 ff. de ritu nuptiarum, § 1. Institu. de patria potestate, l. nuptias, ff. de regul. iur. l. consensu, C. de repud. cap. 1, de voto. cap. debitum, de bigam.

etiam inter † infideles exiistit, r si consensu perficiatur, 7
& indiuiduam vitæ consuetudinem retineant. Vnde
I.C. noster non loquitur de cōnubio, s quod fiebat a-
pud Romanos per confarrationem, per conuentionem
in manum, & coemptionem, ex quo matresfamilias ma
nebāt, qua solēnitate deficiēte, vxores simpliciter appel
labātur. Inter fideles iste cōsensus, certa forma seruata ex
plicari debet, qua nō seruata, hodie extāte decreto sacri † 8
Cōcil. Tridēti. t sublata est capacitas subditis, ad sic cō-
trahēdū, quam neq; illi habere dicentur, qui ex loco vbi
Concilium receptum est ad locum in quo non viget nō
illuc cōmorandi, sed tantum contrahendi causa accesse-
rint, & illic omisso proprio parrocho de facto cōtraxe-
rint; ex qua ratione magna præuia iuris disceptatione, ac
de consilio decem iurisconsultorum fuit declaratū per
D. Ildephōsum Gregorium Archiepiscopum Cæsarau-
gustanum, u virum, & sanctitate, & prudentia conspi-
cuum, *In causa matrimoniali Francisci Basilij de Contamina
contra Catherinam Ximenez, qui matrimonium contraxerant in
loco de Lasa Diœcesis Baionensis*, cum non seruata forma Cō
cilij consensus pręstitus reputetur illegitimus, nec matri
monium, talis maris & fœminæ coniunctio dicatur, sed
concubinatus, ex quo mater vxor iniusta, x filij vero, ex
tali coniunctione nati, non legitimi, quia parentes ad sic
contrahendum lex canonica incapaces reddit: sed na-
turales tantum † appellabuntur: & ideo licet abintesta- 9
to ad hęreditatem legitimam parentum non admittan-
tur, tamē ex testamento secundum eorum voluntatē ca
pere poterunt; y quia illorum (propter capacitatem, &
aptitudinem, à natura prouenientē), cōditio, parum à le
gitimis distat, z solum consensu solemni, in formaque
legitima, in eorum parentum coniugio deficiente: qui
si postea superuenerit, vel pręcedens consensus illegiti-
mus, & minus solemnis, rescripto Rom. Pontif. quasi in
radice

R c. gaudemus, de diuort. cum concordantibus per nostrum Petrum Cenedo 2.p. collecta. 70. n. 2.

S Vlpianus in fragment. institutionum, cap. 22. & 29. Borrellus de Regis catholici pręstan. cap. 14. num. 25. & sequentibus. Didacus Medrano in tracta. de consens. connubia. cap. 4.

T sessio. 24. de reformatio. matrimon. cap. 1. Azor 2. par. institut. moral. lib. 5. cap. 2. versicu. primo quæritur, colum. 529 nouissime, late, & eleganter D. Petrus Cenedo in practicis quæst. Can. quæstion. 21. & quęstion. per tot. Thomas Tribisian. decisio. 23. per totam. Cancer 3. par. variar. cap. 11. num 91. Iosephus Gonçalez, dicto cap. 38. num. 24. in fine, sed monitiones à Concilio requisitę non sunt de forma. Riminaldus consil. 691. per tot. volum. 6. Gutierrez lib. 2 practicar. quæstio. 4. num. 8. & seqq. & de iuramento confirmatorio, 1. p. cap. 51. num 22. & sequen. & in additione eiusdem post finitum opus.

V Cenedo in dicta q 21. n. 40.

X l. penultima. §. fin. ff. ad municipal. l. si vxor, 13. versiculo, Plane, ff. ad legem Iuli. de adulter. Menochius de arbitr. casu 418. nume. 15. 16. centuria 5. Gutierrez canonic. lib. 2. cap. 7. nume. 33. Azeuedo lib. 8. nouæ Recopilationis, titu. 19. l. 1. n. 15.

Y glo. in l. 2. ff. de bon pos. contra tabulas. Ias. in l. fratres, nu. 6. C. de inoffi cios testa. Mastril. 2. p. decis. 152. Bursa. cons. 76. n. 34. Azeb. lib. 5. nouæ Recop. tit. 8. l. 6. & duob. seqq. Anto. Gom. in l. 9. Tau.

Z §. liceat igitur, in Authētico, quib. mod. natura. effic. legi. & in §. natura, in Authē. quib mod. natural. effic sui. Castalu. in l. si qua illustris, n. 413. & 30. C ad Orfician. Paleot. de not. & spur. c. 11. o. 2. & c. 12. & 27. Natta cons. 421. volu. 2. Horati. Carpan. ad statut. Mediolan. 1. p. c. 456. n. 25. & seqq. Fulbius Patian. de probat. lib. 2. c. 5. n. 9. l. item legato 47, §. parui, ff. de lega. 3.

a c. tanta

radice matrimonij dispẽsatis, *a* suppleatur, perinde legitimi efficientur, *b* ac si in vero & legitimo matrimonio essent procreati, etiã si aliud mãtrimoniũ intermedium fuerit: *c* quod si ex nefario, † incestuosovè coitu, contra iuris naturalis rationẽ, fuerint procreati, spurij dicẽtur *d*, quasi sine patre, quia eum habeãt, quẽ habere nõ licet, & honeste demõstrare valeãt, & ideo nec nomẽ filiorũ merẽtur, nec à patre, saltim iure ciuili attẽto, *e* alẽdi sunt, licet iure canonico, *f* propter naturalẽ ęquitatem, cõtrarium sit dispositum. & alendi sunt, nõ tãtum secundum indigentiã naturæ, ad sustinendã vitam (vt aliqui voluerunt), *g* sed imò attentis diuitiis, & dignitate paterna, *h* cui pietatis causa in hac materia standum est in Ara-

A l. qui in prouincia, 57. §. diuus, ff. de ritu nuptiarum, Guiliel. Benedict. in c. Rainutius, verb. Et vxorem, in princi. n. 202.

B c. tanta, qui fil. sint. leg. d §. diuus, Ludo. Moli. de inst tom. 1. tract. 2. dispu. ta. 172. & tom. 2. tract. 2. dispu. 475. p. 1454. C. Caldas de nomina. emphiteo. q. 21. n. 34 & 35 Iul. Cla. in §. feudũ, q. 82. ad fine. Anto. Gomez in l. 9. Tau. o. 55. cum. senq. Ioseph. Ludoui. cõmun conclus. titu. de legitimatio. cõcl. 1. & Antn. Gabr. eod. tit. cõclu. 1. Petr. Dueñ. reg. 350 Cobba de sponsa. 2. p. c. 8 §. 2. Tiraq. de iur. primogenio. q. 34. & q. 40. nu. 112. & 113. & io l. si vnquam, glos. susceperit liberos, á nu. 64. & 72. cum sequen. 95. addition. ad Bart. in l. Gallus, § & quid si tantum, num. 14. litera. H. Manti. de coniectu. vltim. lib. 11. tit. 12. & alij plures quos refert Petr. Cene. in collecta. ad ilium tex. 2. p. collect. 68. Bursat. consi. 17. & 18. per tot. Decian. consil. 5 á num. 63. cum seqq. in 1. Peregri. de fideicommi art. 24. Anton. Thesaur. decis. Pedemonta. 84 & 196. Raudens. de analog. cap. 36. num. 128. Roland. consil 100. volum. 2. Bertazol. consil. 52. in ciuilibus, num. 14. & sequentib. volum. 1. pro vtraque opinione, nostræ tamen adhærens, plures Doctores refert nouissime Bornin. Caualcanus, 3. p. decisio. 32. num. 3. 4. & 5. Berengari. Ferdinand. in l in quartam, num. 51. ff. ad legem Falcid. Horatius Carpanus ad statut. Mediola. 1. par. cap. 456. de legitimatione; num 126. Surdus cons. 213. num. 17. & 18. Lancellot Galia. consi. 122. per tot. Ioseph. Gonçalez variar. quæstion. cap. 38. nume. 18. Fortunius Garcia in d §. ius naturale, n 9, Conan. lib. 1. commẽta. c. 4 num. 7. Iacobus Aluarot. super feudis, tit. si de feudo fuerit controuersia. § naturales, num. 8. & seq. Peregri. de iur. fisc. lib. 3 tit. 18. de naturalibus. & spuriis, num. 10. Garcia de nobilitate, gloss. 21. num. 13. & 62 Bernard. Græueus ad Gail. lib. 2. conclus. 141. cum consideratione sequenti, cum multis aliis relatis per Henric. a Rosentha. tom. 1. controuers. feudal. c. 7. concl. 38. n. 1, litera. A. & noster Ioseph. Sesse, 1. p. decis. 34. n. 3. Portoles in scholiis ad Molin. verb. Rex, num. 11. & sequentibus.

C Bart. in l. bonorum, ad fin. ff. rem ratam haberi.

D l. vulgo cõcepti, ff. de stat. homi. §. penult. vbi Siluest Aldobrandi. instit. de nupt. & in Authentico, de incest. nuptiis, in princ. Anto. Conci. lib. 2. successiuarũ lectionũ, c. 11. Cuiaci. lib. 5. obseruationũ, c. 6. Solorza. de crimine parricidij, lib. 2. c. 3. p. 118.

E Authẽtica, ex cõplexu, C. de incest. nupt. Moli. tom. 1 de iust. tract. 2. dispur. 168. Barbos. improbãs concordiã Couarrubiæ in l. 1. 4. p. n. 68. fol. 361. ff. solut. matrim. Rolan. cons. 89. n. 2. in 3. Paleot. de not. & spur. c. 46. 47. per tot.

F c. cum haberet, de eo qui dux. in matrimon. cũ cõcordãtibus per Dueñas reg. 367. Roxas de successionib. abintestato, c. 21. n. 2 Barbos. in d. l. 1. 4. p. n. 64. & Paleot. vbi proxime, c. 18. Lara in l. si quis à liberis §. idem rescripsit, n. 13. ff. de liber. agnoscend. Ioann. Igneus in l. necessarios, §. non alias, 2. p. n. 146. ff. ad Silania, Garcia de vltimo fine à n. 109. Ripa in d l. 1. n. 66. solut. matrim. & in l. si vnquã, n. 68. C. de reuocan. Roland. cons. 85. n. 7. li. 3. Cobba. de sponsal. 2. p. c. 7. §. 6. Matienzo in l. 8. tit. 8. li. 5. Ordina. glo. 1. n. 3.

G Bal io l. si maritus, ff. solut. matr. c. pasce fame, 86, distinctio. l. necare, ff. de liber. agnoscend. Antonius Thesaurus decis. 211. n. 16. & 23. Palacios Rubi. in repetitio. rubr. de donat. inter vir. §. 65. n. 52. & io c. per vestras, 3. notab §. 24. n. 3. fol. 222. Bertrand. in tract. de publicis concubinis, vers. qui etiam filios. n. 59, pag. 340. Casaue. consi. 39. o. 55. cons. 40. n. 4. Roland. cons. 74. n. 41. lib. 1. Aym. cons. 219. n. 8. Bursat consil. 62. n. 19. lib. 1. Gratus cons. 87. o. 16. lib. 2. Baeça de non meliorandis filiabus, c. 1. n. 30. Gamma decisio. 343. n 4. & decis. 201. in fin. & decis. 225. Lara in d § idem rescripsit, n. 48.

H Corset. in suis singularibus, verb. spurius, el 2. Cobba de spõs. 2. p. c. 8. §. 6 n. 7. Greg. Lopez in l. 10. titu. 13 parti 6. verb. heredar. Caiane. in cousuet. Burgũd. rub. 8. §. 3. n. 11. Tellus Fernand. in l. 10. Taur. nome. 2. vbi Ceruantes n. 6. & Anton. Gomez iu l. 9. Taur. o. 40. Bal. cons. 258. in fin. lib. 1. Moli. de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 15. n. 18. Marienzo lib. 5. Ordinamen. l. 8. titu. 8. glos. 1, n. 10. Vincentius de Franch. decis. 283. n. 18. 2 p. & Barbos. qui vtramque opinionem refert vbi supra n. 66. vers. Et primum quidem valde controuersum, Spino in speculo testamentorum, glos. 16. n. 102. & noster Sesse. decis. 45. n. 11. & per tot.

in Aragonia, vbi vt sæpè diximus, æquitas iuris canonici præferẽda est rigori iuris ciuilis, & licet de foro & obseruantia regni, incestuosis, & adulterinis filiis nihil posset à patre relinqui, [i] tamen ratione alimentorũ bene poterit eis moderatè legari, [K] maxime cum in hoc regno [l] illegitimi sint de familia, domus, & possint portare arma, & insignia patris. Ex quibus cõstat, quanta sit differentia coniunctionis maris & fœminæ, in specie humana, in qua adsunt legitimæ, & iustæ nuptiæ, ab illicita, & naturæ cõtraria, propriæ, scilicet, nõ genericę, quæ cum aliis brutorũ speciebus cõmunis est; & quod fallò † Accursius [m] asseruerit, quod eodem modo inducamur ad cõiunctionẽ illicitã, sicut ad licitã; & quod iure naturali ad peccatũ moueamur; cum imò illicita maris & fœminę cõiunctio, cęteraque omnia peccata, cum aduersus rationem fiant, aduersusque ius naturale erunt, [n] vt Stoici dicebant, *Peccatum nihil aliud esse quàm perturbationem rationis, atque ordinis à natura præscripti*, & vnumquodque naturaliter inclinatur ad operationẽ, sibi conuenientẽ, secundum suã propiã & specificã formam, sicut ignis ad calefaciendum. Cum ergo nihil sit tam naturale speciei humanę, quàm rationem sectari, cùm anima rationalis sit propria hominis forma, naturalis inclinatio erit cuiuslibet hominis ad operandum secundum rationem, qua rationali potentia, facile animalis potentiæ belluinos affectus, atq; impulsus homines arcebunt, & carnis motus frenabunt, & compescẽt, ne volũtas extra metas rationis, à naturę autore præfixas dilabatur, quidquid cõtrarium vociferẽtur hęretici, rem arduã, difficilem, & contra naturã, ac viribus humanis superiorẽ continentiam esse, falsò credentes. [o] 11

Secundo, liberorum procreatio, † quod pręcipuũ est matrimonij bonũ, & finis, iuris naturalis esse tradit noster I.C. quę licet natura cõmunis sit hominib⁹, & brutis, vt cõseruetur in specie, quod nõ potest cõseruari in indiuiduo, tamẽ in hominibus hoc quoque attenditur, vt ex liberorũ procreatione, ordinum dignitas, familiarumq; salua sit. Ex qua ratione noster I. C. [p] dicebat, publice interesse partus nõ subjici. Diuerso etiã modo procreatio fit in brutis, cum à parẽtibus, & corpus & animam accipiant, & de potentia materiæ eorũ animę educãtur, 12

atque

I in for. vnic. tit. de natis ex damnato coitu. & obseruan. 1. eo. tit. obseruan. item in Aragonia, 25. de genera. priuile. Sesse decisio. 43.

K Menoch. de arbitra. cẽtur. 5 casu 434. nu. 5. Aymon Cabre. consi. 219. nume. 7. & 8. Rolandus consil. 54. n. 6. volum. 2. * Et fuit pronunciatum in Curia D. Iustitiæ Aragonum die 4. Augusti 1583. in processu Ioannis Gollantes super iurisfirma.

L obseruant. 1. titu. de conditione Infantionatus, Moli. verb. Bastardus. vbi Portoles à num. 1. cũ sequen. Didacus Perez libro 4. titu. 1. l. 1. glos. nobleça, pag. 768. vers. Est tamen dubium.

M in l. 1. §. ius naturale, verb. coniugatio.

N Sanctus Thom. in 4. sententiarum, distinct. 33. quæs. 1. art. 3. Maior 3. sententiarum, distinctio 27. quæst. 29. Cobb in epitome quarti, 2. p. cap. 4. in principio, nume. 8. Iosephus Gonçalez variarum quæstion. cap. 38. num. 21 Sayrus in claui regia, libro 8. cap. 2. nume. 3. & 4 & lib. 9. cap. 15. numero 29.

O Petrus de Bello in œconomia canonica, 1. classe, ca. 1. §. 7. & 8.

P in l. 1. §. sed si seruus, & §. publice, ff. de ventr. inspicien.

atque ita simul cum corpore pereant, quibus recte conuenit illud Oratij: q

Fortes creantur fortibus, & bonis,
Est in iuuencis, est in in equis patrum
Virtus nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Et ita inquit Cicero r quod similitudo magis apparet in bestiis quarũ animi sunt rationis expertes, attamẽ cum in hominibus solũ corpus à patre procreetur, anima verò in corpore iam organizato s à Deo omniũ communi, & vniuersali parẽte donis, quibus ille vult, immortalis creatur, & infunditur, seu introducitur cum libero rationis arbitrio, vt, vel virtutes maiorũ sectando, verã nobilitatem cõsequatur, quæ non ex sanguine & carne, sed ex virtute animæ formã, & caracterem accipit; t in hoc e-
13 nim (vt supra diximus) imagines maiorum † cum titulis suis, in prima ediũ parte, à Priscis traditũ est poni solitas, u vt eorũ virtutes posteri nõ solũ legerẽt, sed etiam
14 imitarẽtur; vnde licet sępè soleãt filij † parẽtib' esse similes, in hocq; extet iuris pręsũptio, x iuxta illud Ouidij y:

Qui viret in foliis, venit à radicibus humor,
Et patruum in filios abeunt cum semine mores.

Ex qua ratione fundata sunt statuta Ecclesiæ Toletanæ, anni 1547. sub Ioãne Martinez Siliceo, eiusdẽ Archiepiscopo edita, z & militariũ ordinũ, non admittentiũ nisi ex nobili & clara stirpe descẽdentes, nullaq; macula infidelitatis ascendẽtium notati, vt nullius paterni facti stimulus

Q lib. 4. carmi. Oda 4.

R 1. Tuscula. Asio. in praxi iudiciorũ. ad statutũ de modo probandi mortẽ, filiationẽ, &c. § 1. c. 14. n. 14. & 44.

S Belarm. tom. 3. 2. cõtrouers. genera li. 4 c. 11. vers. fie. nos igitur. p. 219. cum seqq. 232 vers. nos tamẽ, & late per tot. Bellug. in specul. rub. 1 t. n. 2. vbi eius additiooa. Camil. verbo, Anima rationalis, Casane. in catha. glo. mun. p. 8 cõsi ler. 6. vers. Sed quid.

T Ioan. Alexãd. apud Barooiũ, tom 8. aooaliũ, aono 610 pluribus notis & exẽplis Ioãn. Choki aphorism. politico. lib. 4. c 2.

V Lex liberalitate. §. neque eius nomine, ff. de oper. publicis. Gomez in §. pœnales, nu. 5. Institu. de actio. Ripa in c. cum Ecclesia Sutrina, n. 97. de causa possessio. Gutier. canonicar. quęstio. lib. 2. c. 14. n. 11. & practica lib. 3. quæstio. 16. n. 49. Ioan. Rosin. antiquita. Rom. lib. 1 c. 19 & Iust. Lipsius electorum lib. 1. c. 29. p. 442. Brisoni. de formulis, lib 8. p. 817. vers. Statuis vtique.

X Villadiego in prolog. forijuzgo. glos. legis 11. Mariana de rebus Hispaniæ, lib. 7. cap. 5. de feoslo statuti Toletani, cap. 47. Marquez del Gouernador christiano lib. 1. c. 3. in fine, gloss. in cap. constituit, 17. quæst. 4. glos. in l. quod si nollit, §. qui manicipia, verb. non infamatæ, ff. de edilicio edict. gloss. in quibus legis quisquis, §. 1. C. ad legem Iuli. maiestat. gloss. progenitores. vbi Abb. in cap. venerabilem, §. eos, de electio. cap. 1, 62 distinctio. §. penulti. & ibi glos. ex patribus, in Authentico, de referendar. sacri Palacij, Fuluins Pacian. in tracta. de probat. lib. 2. c. 13. n. 30. & sequentibus. Andræ. Gail de pac. publ. lib. 2 cap. 13. num. 22. & sequen. Ojeda de beneficiorum incompatibilitate, 1 par. cap. 23. num. 74. & 126. Tiraquel. in l. connubial. 7. num. 2. & sequentibus, Didacus Perez lib. 4. Ordinatio. titu. 1. l. 1. glos. nobleça, pa pi 766. vers. quæritur verũ, Marth de Affl. in proœ. cõstit. Neapol. 1. p. n. 16. & 17. Pros. Farin in prax. crim. tit. de indiciis, & 101e. q. 47. n 179. Paleo. de not. & pur. c. 33. n 2. & c. 65, n. 4. & duob. seqq. Menoch de pręsumpt. lib. 1. q. 15. n. 9. & de arbitr. centur. 6. cas. 547. n. 7. Alciatus consi. 478 num. 2. & de pręsumption. regula 2. pręsumptio. 48. n. 1. Paris. consi. 23. num. 26 1. lib. 1. Follerius in praxi crimina. 2 par. 2 partis principal. rub. item quod cõmisit crimẽ lesæ maiesta. n 28. Grãmati. consi 31. n. 3. & decis. 108 in princi. Schrader. in tract. feudal. 2. p. 9. par principal sect. 12. n. 22 pag 678. Casane. in cathalog. gloriæ mundi, 2. par. consideratione 24. Y lib. 4 methamorphos.

Z Prudencius de Sandoual 2 par. historię Impetatoris Caroli Quinti, lib 29. §. 36. fol. 93. colum. 2. Didacus Perez lib. 4. Ordinatio. tit. 1. l. 1. glos nobl. § 1, pag. 762. col. 2. vers. Verum autem valeat.

mulus eos à virtute deuiare possit. Ex qua ratione fundatur etiã prohibitio, ne illegitimè nati ad ordines, & beneficia ecclesiastica admittantur. *a* Attamẽ licet hæc sit iuris præsumptio, nõ tamen necessitatẽ inducit, imó plerũq; eo infortunio prẹmuntur viri splendidi, vt sui similes filios non relinquant; cum sæpe videamus ab optimis parentibus improbissimos filios fuisse procreatos, *b* & è contra: & hoc propter liberum arbitrium, quo vel mores paternos sequi, vel fugere est concessum. Vnde pluris faciẽdi sunt, qui virtute, ac eruditione pollent, quàm qui maiorum gloriam, & nobilitatẽ turpi vita labefactarunt; cum turpe sit maiorum factis gloriari, & tamẽ illorum virtutem non imitari, sicut sunt multi, qui ex claro genere nati, illud suis vitiis obscurum reddunt, ita vt in illis genus finiri videatur. Alij verò è cõtra, adeò virtute prælucẽt, vt ab illis posteri initium memoriæ accipiant. & clari, ac nobiles reddantur: qui magis laudãdi sunt; & sicut boni vini originẽ curiosè nõ inquirimus, nec optimum frumentũ, ex eo quod ex pulcherrimo agro sit natum iudicamus, sed quod optime nutriat: Ita & hominum nobilitatẽ non ex maiorum laude, sed ex suis ipsorum actionibus, & rebus gestis ẹstimari oportet, iuxta illud Ouidij:

Non census, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos, ingeniumq; facit.

Et illud Lucani:

Periit omnis in illo
Nobilitas, cuius laus est in origine sola.

Vt Cicero Salustio eum nouum hominem esse increpanti respondit his verbis: *Ego meis maioribus virtute mea praluxi: vt si prius noti non fuerint, à me accipiãt initium memoriæ suæ. Tu tuis vita, quam turpiter egisti, magnas offudisti tenebras: vt etiam si fuerint egregij ciues, certe venerint in obliuionem. Quare noli mihi antiquos viros obiectare, satius est enim me meis rebus gestis florere, quam maiorum opinione niti: & ita viuere vt ego sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum.* In diuersum quoque † finem, quia bruta solo conseruandæ speciej instinctu ducuntur; attamen homines, & conseruandarum familiarum, ac memoriæ, quadamq́ue immortalitatis cupiditate ad id inducuntur, vt enim inquit I. C. *c* *Liberorum procreandorum animo, & voto vxores ducimus: ex quibus idcirco filios, filiasvè concipimus, ac edimus, vt ex prole eorum, earumvè diuturnitatis memoria nobis in æuum relinquatur.* Apud quos nostræ nobilitatis, ac nominis memoria conseruetur, & claritas familię splẽdeat, vt in Rege nostro bona memoria Pilippi patris 15

A Rebuffus in praxi titu. de dispensatione super deffect. natal. num. 5. pag. 407.

B Belluga dicta rubrica 21. in princip. num. 15 & ibi eius additionator Camillus aliquibus exemplis comprobans, verb. Filij hominum scientiæ. & Palcotus vbi proxime nume. 6.

C l. liberorum, 220. in fine, de verborum significatione.

patris conseruatur, quasi moriens ei dixerit. *d*

Non omnis moriar, multaq; pars mei
Vitabit libitinam.

Sed. *e*

Me quoniam cœlestis Regio poscit,
Tu curis succede meis.

Vt enim inquit Spiritus Sanctus,* *Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se,* & post eius felices, & longęuos dies, in eius filio Philippo Principe nostro memoria conseruabitur. *Quid enim* (vt inquit Cicero *f*) *procreatio liberorum? quid propagatio nominis? quid adoptiones filiorum? quid testamentorum diligẽtia? quid ipsa sepulchrorum monumenta? quid elogia significant? nisi nos futura perpetua, ac immortalia iudicare?* Et hinc est, quod vt memoria conseruetur tanta est aliquibus cura grauãdi hęredes* onere portandi eorum arma, & nomen, quod cum ex prædicta dispositione scribatur in terra: *Ideo perit memoria eorum cum sonnitu,** qui enim, vt inquit Iob: **Tanquam vir vanus erigitur in superbiam:* (immemor quantum fragilitatis in his mundi gloriosis sit) *Memoria eius comparabitur cineri & redigentur in lutum ceruices eius,* si enim curarent potius eorum nomina in cœlis scribi ad quę fuerunt creati in memoria ęterna manerent.

Tertio liberorum educatio pariter in homine cum brutis communis est, & vt dicebat Iustinianus, *g* naturalem stimulum hortari ad liberorum educationem; di uersa tamen ratione, nam bruta educantur, vt homini prodesse, & seruire valeant: homo vero, vt Deo, & REI pub. parẽtibus, & proximis debitum pręstet obsequiũ: cum, vt inquit Cicero, *h* & noster I.C. *i* & alij, k non solum nobis nati simus, sed REIPUB. amicis, parentibus, atquè patriæ, nulla enim † in re salus, & conseruatio
17 REIPUB. magis consistit, quam in recta educatione, & institutione puerorum; qui si feruida, & elata mente sint, reprimendi; si segni, & remissa, excitandi: si voluptatibus dediti, ad honesti, virtutisquè normam reuocandi, literisquè, ac doctrina ingenuarum artium ornandi. Nam,

Doctrina mores non sinit esse feros.

D Horat. lib. 3. carmin. Ode. 10.
E Claudianus in panegir. in 3. consulta Honori, pagin. 154.
* Ecclesiast. cap. 30. versic 4.
F Lib. 1. quæstionum Tusculanar.
* l. facta 63. §. si vero nomine, ff. ad S.C. Trebellia. l. hoc iure, 19. §. fin. ff. de donatio. Socin. senior in l. quibus diebus, §. fin. nu. 10. ff. de conditio. & demonstrat. Thesaur. decis. 270. per tot. Boer. decis. 146 num. 6. Paris. cons. 19 num. 36. & seq. lib. 2. Peregrin. de fideicommis. art. 11. nu. 121. Molin. de Hispan. pri[m]og. lib. 2. cap 14. num. 16. & seq. Pelaez de maioratu, 2. p. q 4. illa 8. nu 6 P. Molin. de iust & iur. dispur 615. Gutierrez Canonica quæst. q. 14. numer. 12.
* Psalm. 9. nu. 7.
* Cap. 11. vers. 12. & cap. 13. vers. 12.
G In l. vnica. §. taceat de rei vxorię actione, Spino in specul. testam. glos. 16. num. 97. Tellus Fernãdez in l. 10. Taur. num. 3. & 4. tenens contra Couarr. de sponsal. 2 p. cap. 8. num. 8. in fine Surd. de aliment. tit. 1. q. 1. & tit. 7. priuileg. 56. num. 9. Osasc. decis. 124. num 50. Oraei. Carpan. ad statuta Mediolan. 2 par. cap. 314. nu. 35. & per totum.
H Quinta in verrem.
I In l. 1. §. & generaliter, ff. de ventr. in possesion. mittend l 3. §. quod patet ff. de muner. & honorib. l. 1. §. sed si seruus, ff. de ventr. inspicien.
K Dialogo 7. de legibus, Aristotel. lib. 8. Politicorum.

Vnde Plato rudimenta ipsa, quibus educandi sunt pue
ri, *k* reipub. vincula appellat, vt enim in semine posita spes
messis est, ita totius reliquę vitæ expectatio ab educa-
tione pueritię: & ideo Draconis lex alimenta denega-
bat patri præstanda à liberis, non bene educatis. Est e-
nim ridiculum rem familiarem augere, agros diligenter
colere, vt multiplicatus prouentus labori respondeat,
amplas extruere ædes, illisquè addere amęnitates hor-
torum, easquè veste preciosa, signis, imaginibus, ac va-
ria supellectili ornare, pecunias cumulare, ac census
emere: filiorum vero educationem, ac institutionem ne
gligere, quibus hæc omnia parantur: instrumenta qui-
dem salutis, & dignitatis, si probis: si improbis, profu-
tura ad perniciem, breuiquè tempore peritura. Quod
quid aliud est (vt inquit Plutarchus) quam calcei vt sint
elegantes diligenter curare, pedem, cui calceus paratur,
negligere prorsus? Diuerso etiam modo educantur, &
aluntur bruta à parentibus, quia aquila, & lęna, nec non
lupi, & cætera animalia deprædantur, vt filios alant, ho
mo vero conuenienter ex proprio labore, innocenter,
& absquê aliorum iniuria tenetur filios alere, cum ani-
mal sit rationale, ac per consequens si contra dictamen
rationis, vt filios alat, furetur, sicut etsi supra modum
irascatur, vel concupiscat, naturam ipsam humanam of-
fendit, *l* quæ omnia ratione metiri tenetur; per quam
in homine, etiam ad hanc partem, ius naturale perfe-
ctum est. Sed quia parentes, † deprauata voluntate, pie 18
tatem paternam exuentes plerumquè nouercalibus de-
linimentis, instigationibus ve corrupti, *m* filios alere re-
cusabant, ad necessitatem à iure ciuili tractum est, *n* vt
non solum secundum indigentiam naturæ, sed etiam se-
cundum qualitatem personarum, iuxta parentum facul
tates, & filiorum dignitatem, eos à magistratu ali com-
pellantur, diuiso onere inter patrem, & matrem; vt ma-
ter vsquè ad triennium, si ipsamet honeste filium lactare
possit, pater vero deinde, quo vsquè filius habeat bo-
na: *o* ex quorum redditu, vel venditione sibi alimenta
parare possit, vel ex officio, aut artificio, quod discere
tenetur

L l.1.in fine, ff. de furt. Fortun. Garcia in d. §. ius naturale.

M l.3. ff. de inofficios. testamen. plura Lancelotus Gallia consil. 18. num. 9. cum pluribus seq.

N l. si quis a liberis. § idē iudex, vbi glo. Bart. & Doctor. ff. de liber. agnoscen. & in l. diuus, ff. ad leg. Pōpeyam, de parricid. Couar. in epitom. 4. lib. Decretal. 2. par. cap. 8. §. 6. numer. 7. Tiraquel. de nobilita. cap. 2. à nu. 143. glos. in l. nepos proculo, ver. alieno, de verborum significatione, Peregrin. de iure fisc. lib. 3. tit. 18. de natural. & spur. num. 72. vers. contra tamen, l. penultima, C. de patr. potestat. l. & si quid, §. sufficienter, ff. de vsufruct. l. 3. & 6. tit. 19. partit. 4. Ioseph. Gonzalez variar. quæstionum, cap. 38. a nu. 25. & cap. 9. num. 24. cap. fin. de connub. infidel. cap. ad eius 5. distin. Gabriel Paleot. de not. & spur. c. 48. nu. 1. Rebuf. ad leges Gallicas, tract. de consuetudine vsu & stillo in præfatione, nu. 47. pag. 50.

O Lius alimentorum, ff. vbi pupillus educari debeat, Lara in repetitione l. si quis à liberis, §. sed si filius. num. 14. & sequen. Aymon consil. 199. num. 10. & 11. Roland. consil. 54. num. 49. vol. 2. Couarro. in d. §. 6. numer. 9. Late Sord. de alimentis, tit. 3. quæst. 9. per tot. fol. 145. & tit. 8. priuil. 29. num. 5. & tit. 6. quæst. 6. num. 27. facit for. 1. ibi, si alia bona non habeant, titul. de alimentis, Didacus Perez lib. 3. ordinar. tit. 1. l. 1. glos. pobres, col. 2.

tenetur, si tali personæ ignominiosum non sit, boni viri arbitrio officium, vel artificium habere, alias alimenta à patre, eo casu, denegari poterunt, ac si eum patri ingratum fuisse constiterit: non enim dicetur pauper, is qui habet bona, vel artem, ex qua viuere possit. p

19 Quarto, commune est hominibus † cum brutis, se defẽdere, & vim vi repellere. q Tamẽ homines tenẽtur se defẽdere cũ moderamine rationis, & inculpatę tutelæ (tuẽdi tantũ, non vlciscendi causa, nec ex interuallo r) quod in modo, tẽpore, & causa, alijsq; cõditionibus cõsistit, s quo seruato cuiquè licet pro sui capitis phisici t, vel mystici, u nec non pro honoris, x & rerum suarum possessionis defensione, y si aliter saluæ esse nõ possunt, nec

p Decian. cons. 42. in 2. Roger. cons. 17. nu. 19. & seq. in 2. Berdellonus consil. 4. nu. 82. in 1. Dueñas reg. 366. limit. 1. Emil cõsil. 146. nu. 6. Nata consil. 201. num 12. Lancel. Gallia. cons. 119. num. 24.

q l vt vim. ff de iustit. & iur. iuncta l. 1. §. cum arietes, ff. si quadrup pauperiem, &c. cap. 3 & ibi glo. repellere, de senrent. excommunicat. cap. significasti, el 2. de homicid. l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad legem aquil. Clement. si furiosus, vbi Couar. 3. par §. vltim. in prin. quibus addendi vltra Doctor. communiter vtrobiquẽ. Dueñas regul. 191. & 192. Socin. regul. 539. cum duob sequent. Cacheran. decis. Pedemontan. 138. num. 59. Roland. cons. 12. num. 43. & sequentibus, volu. 3. Bart. in l. Aurelius §. idem quęsijt num. 5. deliberat. legar. Afflict. lib. 3 feudor. tit. de pac. tenend & eius violstor. in §. si quis hominem. num. 2. & sequentibus, Iacobus Mandel. cons. 94 per tot. Camil. Borrel. in Regia Aragonum, § 1. glos. 3. num. 100. & 101. Anton. Goueanus lib. 1. cap 20. & Rebard lib 1. cap 1. num 9. Mascard de probat. conclus. 489 & 490 Gutierrez practicar. quæstion. lib. 2. quæst 1. num. 19. Marsil. in l. 1 in princ. a num. 31. ff. de sicar. Flamin. de executione sententiæ in præfatione num. 9. & sequentibus, Medicis de casibus fortuit. 1. p quæst. 8 latissime Petrus Nauarra lib. 2. de restitut. cap. 3. a num. 227, cum sequentibus, à 30 & sequentibus, Ioseph Gonçalez variar. quæstion, cap 38. a num 34. cum sequen Petrus Faber lib. 2 semestri. cap. 2. pag. 58. Bernard. Greue. ad Gail lib. 2. conclus. 110 consideratione 1. & 2 Cancer lib 2. variar. cap. 10 num. 14 & 40. cum sequen. Late Petr Vinsfeldius in commentar. ad titulum de iniur. & damno dat. cap. 10. quæst. 5. per tot. per 14. conclus sequentes.

R l scientiam. §. sed si defendendi, ff. ad legem aquil & ibi glos. vlciscendi in continenti, l. sed & partus, §. 1. ff. de eo quod met. cau. iuncta l. 3. § eum igitur, ff. vnde vi. Cuiacius lib. 5. obseruat cap 18. cap. significasti de homicid. cap. vt fame, 35. ad fin. de sententia excommunicat l. furem. 9. ff. ad leg. Corneli. de Sicar. Greue ad Gail lib. 2. conclus. 110. considerat 1. num 31. Nauar. cons. 6. tit. de homicid lib. 5. volum. 2. Soto de iust. & iur. lib. 5. q. 1. art. 8. B Thom 2. 2. q 64. art. 7.

S Boher. decis, 168. nu. 41. par. Petr. de Aragon in 2. 2. & quæst 64. in explica. articuli 7. conclus. 2. Guerrero in specul. iur. cap. 38. num. 4 Gail de pac. publi. lib. 1. cap. 16. num. 4. & seq. Nauarra de restitutione lib. 2. cap. 3. Gundissalbus de Villadiego tract. de irregularitate cap. 5. num 71. Mascar. de probat. tom. 3. conclus. 1126. a num. 31.

T In d. l. vt vim, verb. nam iure, vbi Ias. num. 22.

V Ioann. de Terra Rubea. contra rebelles, art. 5. Tertij tractatus. & ibi eius apostilla circa vltimam conclusionem.

X l iusta de manumiss. vindict. l. Iulianus, vbi Doctor. ff. si quis omiss. cau. testamen. l. 3. §. nec enim. ff. de legat. præstand. Nauarra lib. 2. de restitut. d. cap. 3. a num. 365 cum sequen. Petrus Binsfeldius in tit. de iniur & damn. dato, cap. 1. quęst. 6. conclus. 7. cum duobus sequentib. Couar. in Clementin. si furiosus. §. vnico, num. 4. Corduba de Lara alijs relatis in pulchro casu, in l. si quis à liberis in princip. num. 33. de liber. agnoscend. Francis. Viuius decis. 63. nu. 53. & per tot. & decis. 197. n. 29. & duob. seq. & decis. 393. nu 2. Villadiego in for. Iuzgo, lib. 6. tit. 4. glosa legis sexte.

Y Molin. tom. 1. de iust. & iur. tract. 2 disp. 16. pag. 153. vers. illud etiam obserua. & Nauarra d cap. 3. numer. 386. & seq. & facit tex. in cap. olim de restitu. spoliator. l. itaquè. l. si ex plagis §. Tabernarius, ff. ad leg. Aquil. l. furem nocturnum, vbi glos ff ad l. Cornel. de Siccar. notat Bart. in l. 1. num. 7. vnde vi Couar. in d. Clemen. si furiosus, 3. p. §. vnico, nu. 6. Viuius d. decis. 197. num. 30. Peguera in constit. Item ne super laudemio, vers. 8. nu. 112. Nauar. in manual. cap. 15. num. 3. & 7. Alphonsus de Val. in tractat. de elemosina, 3. p. sub num. 1. fol 50. Cancer 2. p. variar. cap. 10. num. 14. & seq. 40. & seq & cap. 11. num. 40. & sequent. Gracian. regul. 327. num. 28. & Petr. Binsfeldius vbi supra, cap. 1. q. 6. conclus. 1. & quinq; seq. pag. 101. cum sequent.

nec non etiam pro defensione patris, fratris, alteriusvè consanguinei, vel etiam, vt aliqui volunt, *z* pro defensione cuiuslibet alterius proximi agressorem occidere: cum teneatur quis in foro conscientiæ si commode, & sine sui honoris, vitæ, aut fortunarum detrimento, aut notabili periculo, proximum suum ab iniuria defendere, & eius damna impedire: *a* quod adeo verum est, vt dixerit Ioannes de Lignano, *b* Clerico celebranti inuasso permissum esse, agressore occisso, ad altare redire, officiumque ceptum perficere. Quod si modum quis excedit in se defendendo, tantum de excessu extraordinarie punietur, *c* vt enim inquit I.C. *d Ignoscendum est ei, qui voluit se vlcisci prouocatus.* Quæ ratio, & moderamen in brutis non reperitur: & in hominibus sępe animus efferbescens, & inflammatus legem nescit, & ideo iudicis arbitrio relinquitur hoc inculpatæ tutellæ moderamen.

Ista defensio appellatur naturalis, ad cuius † exem- 20
plum, cum ars imitetur naturam, quandam aliam artificialem, & ciuilem defensionem homines, necessitate coacti, introduxerunt. Cum enim superioribus pares esse non possimus, *e* factum est, vt magistratus crearentur *f* qui oppressos ab iniuria defenderent, cum non possint proprio Marte se ipsos tueri: in qua, quædam proximiora reperiuntur naturali defensioni, vt citatio,

Z Innocen. Abb. Felin. & alij in cap si vero de senten. excommunic. Iass. in d. l. vt vim, num. 3. Cancer d. cap. 10. num. 46. quod etiam procedit in defensione extranei, cap. non inferenda, 23. quæst. 3. capit. dilecto de sentent. excommunicat. in 6. Cancer num. 47. Decius in d. l. vt vim, nu. 32. Petrus Binsfeldius de iniur. & damno. dat. cap 9 quæst. 7. à conclu. 1. cum sequentib. pag 632. & sequen. Sanct. Antoni. 2. par tit. 4. cap. 3. §. 1. Angel. verb. defensio. num. 3. Aurea Armilla ibidem, num 4. & Syluestr. verb. Bellum, 2. q. 6. Glos. in cap. quantæ de senten. excommu & in cap. dilecto eod. tit. lib. 6. Nauar. in Manual cap. 24. a num. 26. & cap. 15. num. 2. Couar. in Clement. si furiosus par 3 §. 1. num. 5. Vasqui. controuers. Illustri. lib 1. cap. 41. num. 2. Iulius Clarus. §. homicidium, nu. 27. & sequen. Anton. Gomez variar. lib. 3. cap. 3. numer. 21.

A S. Thom. 2. 2. q 73. art. 4. ad 1. & ibidem Gregor. de Valencia, & Petrus de Aragon. q 62, art. 7. Canonistæ in cap. 1. de officio delegati, & in cap quantæ, de sentent. excommun. Petr. Binsfeldius de iniur. cap. 9. q. 7. conclus. 5 & 7.

B In tractat de Bello refert Abb. in cap. Clerici arma, de vita & honestat. Cleric. Guerrero in specul. iur. cap. 41. num. 18. Petrus Roicius decis. 3. Lituanica, num. 470. & 474. Villadiego de irregularita. cap. 6 num. 74. & ibi additio Didaci Perez.

C l. qui cum maiu minor, §. si libertus, vers. ignoscendum, ff. de bon. libertor. Marsil. in praxi, §. quoniam, num. 61. & sequentib. Decius in d. l. vt vim, num. 28. vbi Bald & Iass. Iul. Clar. in §. homicidium. num. 34 Alexand consi. 76 volum. 1. & cons. 139. volu. 7. Carrerius in praxi crimin. tit. de homicidio, § 6. Boherius decis. 168. n. 7. Menoc. de arbitra. lib. 2. cas. 277. & 278. Vinsfeldius vbi proxime, quæst. 5. conclu. 11. & 14.

D Gail lib. 1 obserua. 110 num. 15 & ibi Grebeus consideratione 2. num. 5. Nauarr. consil. 36. numer. 2. lib. 5 tit. de homicidio, Viuius decis. 439. num. 35. Peguera quæst. criminal. 14. num. 15. Couarr. in d. Clemen. si furiosus, par. 3. § vnico num. 3. Clar in d. § homicidium. num. 34. & §. fina q 60. nume. 18. & 19. Menoch. de arbitra. cas 278. num. 2. Carauita in nouissimis additionibus ad Afflict. decis. 206. circa medium. Aldean. Mascard de generali statutorum interpretatione, conclus. 2. a num. 17. Alexand. Raudens. de analog. cap. 31. num. 63. Farina. cons. criminal. 2. & Bertazol. cons. crimin. 1. num 40. & cons. 135. n. 18 Lodolphus Schrad, tracta feudalis p. 9. p. 4. a num. 69. cum seq. 79. Concil. Trident. sess 14. c. 7. de reformatione, ibi vel vim vi repellendo, Nauar. in manual. confessar. cap. 27. num. 239. Petr. Vinsfeldius de iniur. & damn. dat cap. . q. 5. conclu. 3. pag. 89.

E l 3. de alienat. iudicij mutand. caus.

F Cap. regnum officium, 23. q. 5. l. nullus, 13. C. de Iudeis:

G lina

tio, *g* quam † omnes iuris naturalis appellant, & ideo
21 nec illa in delicto notorio auferri potest, *h* nisi in casu, quo Princeps supremus, informata conscientia, de absoluta, non de ordinaria potestate procederet in eo, *i* ex iusta causa, vt puta, quia scandalum timeretur ratione moræ, *k* vel aliquod aliud magnum Reipub. præiudiciũ, dummodo de notorietate delicti legitime constaret, licet non solemniter esset facta probatio, quia in notorijs omnis iudiciorum solemnitas cessat: *l* alias vero (vt inquit Rom. Pont. *m*) nec ipse potest contra inauditam partem aliquid diffinire. Secundo proximior erit defensioni naturali exceptio † suspicionis; *n* & ideo eam Prin
22 ceps auferre non debet, *o* nec causam, etiam de plenitudine potestatis, inimico committere; quia processus, & sententia lata à iudice suspecto, *p* suspitione iuris, est nulla, ipso iure. Sed in Aragonia, si talis exceptio non oppona-

G l. nam ita diuus. ff de adoptio. l. de vno quoque ff. de re iudic l. 1 §. denunciare, ff. de venter in spiciẽ. cum concordantibus per Bouadil lib. 2. cap 5. num. 36. B & lib 3 cap 14. num 22. E. F. Belluga in specul. rub. 11. §. restat. nu. 4 vbi late eius additionator Camill. verb citari partem, Caualin. milleloq. 831. cũ quinq; seq. Decian cons. 36. num. 31. & duob seq. vol. 3. Ortensi Caualcan. de brachio Regia, parte 2 nu. 172. & seq Maur. Burgius de mod. proced. ex arrupto q 5. num. 264. & seq. Beruar. Gebe. practicar lib 1. conclu. 45. cum multis seq. late multos referens Enric. à Rossenth. controuers. feudal tom 2 cap. 10. conclus. 41. num. 83. additione CCC. pag. 294. & 202. Afsinius in praxi iudicinrum, §. 2. cap. 1. nu. 27. & 28. & §. 7. cap 5. vbi 145. casus refert, in quibus citatio non est necessaria.

H Cap. Deus omnipotens, cap si peccauerit, cap. nos in quemquam, 2, q. 1. l. 2. C. de custod. reorum, c. qualiter & quando. 2. § debet de accusat. cap. cum inter de exceptio. l. proiatam, C. de senten. & interlocut. omni. iudi. l. fin. C de legib. l pactum inter hæredem, ff. de pact. glos ordina. vbi etiam Innocen. in cap. ad nostram de iureiuran Salicet. in l. ea quidem, num. 86. C. de accusat Anton. Gomez lib. 3. variarum. cap. 1. num. 43.

I Ioan. Andre in cap. 1. de caus. possessio. & proprietat. in simili, Bald. in l. nam ita de adoptio. Innocentius in cap. quanto de translat Episcop. Montaluus lib. 1. fori Regij, tit. 4. de los que no obedecen el mandamiento del Rey, l. vnica, fol. 15. col. 3 vers. circa secundum, vt non procedat, & lib. 3. tit 6. de las herencias, l. fin. glos. fina fol. 148. col. 4. vers. istis ergo præmissis, & fol. 147. col. 2. vers. circa quartum articulum, Hippol. de Marsil, in d. l. de vnoquoque, num. 17. & 18.

K Maurus Burgius de mod. proceden. ex arrupto centur. 1. q. 11. num. 13. & sequentibus. Marsil. vbi proxime num. 14 cum concordantibus per Bouadil. lib. 2. cap. 5. num. 36. colu. 3. B. Prosper Farina. de indicijs & tortura, quæst. 21. num. 70. 73. & 77. cum sequentibus, & quæst. 39. num. 14. glos. in l. ante penult. ff. ex quib. cau. maior.

L Maurus Burgius vbi proxime centur. 1. quæst. 37. num. 2. & quæst 12. num. 15. Anton. Gomez lib. 3. variar. cap. 1. num 42. & Farina d. quæst 21. num. 133. & 158. & consil. 85. num. 115. & consil. 103. nume. 5. Bursat. cons 325. num. 121. Tuscus conclus. 198. Iodocus in praxi crimina. cap. 3. nu. 4. & cap. 21. nu. 16. & 17. latissime Farina. d. q. 21. nu 69. cum seq.

M Cap. 1. de cau. possession. & proprieta. Rebuf tom. 3. in constitut. Gallic. tractat. de citationibus in præfat. num. 28. & seq. pag. 49.

N Cap. quod suspecti, 3. quæst. 5. l. apertissim, C. de iudicij, cap. secundo requiris. vbi Gemini. & Abb. de appellat. Couar. practi. quæst. cap. 26. Roland. cons. 19. nu. 16. vol 3.

O Martin. Landens. de Principe, num. 385. Conrrad. in templ. omni. iudi. lib 1. cap. 1. §. 4 vers. tertio. nu. 6 Cauallin. milleloq 863. allegans glosam singularem in cap. ad hæc, de rescript. cap. licet Heli in fin. cap. per tuas, & ibi glos. inimicitias capitales de simonia.

P Glos. in cap. quoties, el 1. 2. q. 6. Glos. & Doctor. in d. cap. quod suspecti, Bart. & Alexand. in l. quia poterat, ff ad Trebellia. Salicet. in l. apertissimi, C. de iudic & in l. 1. per illum textum, C. si quacumq. prædit. potestat. Bald. cons. 472. num. 4. in 1. & Alexan. cons. 89. lib. 1 Decius cons. 176. nu. 2. Praxis Ferrarien. in forma decliuatin. iurisdictionis, verb. Iudicem suspectum, num. 2. Bald. in l. eos, C. de appellat.

opponatur, valida erit, quia & filius in causa patris, & è contra, si non recusentur à parte, iudices esse poterunt. At tamen si Princeps supremus de causa cognosceret, non posset, vt suspectus recusari, q quia in eo cessant omnes suspitionum causæ, scilicet amor, odium, pretium, timor, & ignorantia, ad quas omnes aliæ reduci possunt r. Vltimo defensiones in causis criminalibus concernentes merita causæ, & iustitiam partium, defensioni naturali conuenient, s & ideo à Principe etiam de plenitudine t potestatis auferri nequeũt, etiã si reũ nullã habere defensionem constet, nec quisquam cum non sit membrorum, & vitæ suę dominus poterit illam renunciare etiam cum iuramento. u Bene tamen potest statui, vt plena delictorum probatio non requiratur, vt in Aragonia, † vbi indicijs proximis, & indubitatis probatur delictum, x etiam ad pœnam ordinariam, dummodo de corpore delicti plene constet, * & (quod mihi semper magis durum, & acerbum visum fuit) quod confessione extraiudiciali, accusatus maneat conuictus; sed potest statui, y quod defensionum probationes intra certum terminum debeant fieri, z vt in nostro Regno, cui multi asserunt (vt dilationi datæ ad allegandas, seu probandas defensiones) non posse renuntiari, quia licet non tollatur copia, & facultas defensionis, tamen sit nimis incommoda. Alię vero † sunt defensiones legitimę, quæ non tam defensioni naturali accedunt, vt appellatio, a quæ in Aragonia † magis proprie reuisio vocabitur, b cum in ea non ex nouis, sed ex eisdem actitatis

23 24 25

Q l. 1. ff. ad legem Iuliam de ambit. Bart. in l. omnes populi. num 40. ad finem, ff. de iusti. & iur. notant omnes in l. 7. ff de offic. Pręfect. Prætor. & in cap. 1. de iudic. Franch in cap. postremo, q. 8. de appellat. Decian. respons. 26. n. 1. Caualcan. de brachio Regio, 3. p. num. 314.
R Capicius decis. 37. & 138. Caualcan. vbi proxime num. 344.
S Cap. in causis, vbi Feli. de re iudica. l. ęmilius, vbi Bald. de minoribus. Clementina Pastoralis, & ibi Cardinalis de re iudicata Fortunius Garcia in l. Gallus, § & quid si tantum, num 300 de liber. & posthum. Petrus Beluga in specul. Principum, rubri. 37. num. 1 vbi eius additionator Camillus Borrellus. & in Regia Aragonũ. §. 2 glos. 4. num. 31. & seq. & §. 4. glos. 4. nu. 3. & 4. Riminal. consil 74. nu. 8. & 9. vol. 1. Maurus Burgi. de modo procedendi ex abrrupto centur. 1. q 5. numer. 255. & 281. & q. 13. nu. 8. & seq.
* l. 1 §. item illud, vers. liquere igitur, ff. ad Silanianum.
T Natta consil 451. num. 30. Simon de Pretis consil. 202. num. 14.
V Foro vnico. tit. de submissionibus non faciendis, Angel. de Maleficijs, verb. qui Iudex dictis inquis..is, Ias in l. pactum inter hæredem, num 12. ff de pactis, Couarru. in 4. 2. p. cap. 8 §. 12. nu. 16. Iul. Clarus in praxi, q 49. nu. 15. latissime Balthasar Gomez de amescua in tractatu de potestate in se ipsum. lib. 1 cap. 1.. & c. 18 & 10. vbi nu. 34. * quod apud Aragonenses non poterit renuntiari Manifestationi.
X * D. Franciscus Pueyo Regius ciuilium causarum meritissimus Consiliarius, cuius ingenij claritatem, & vim in initijs studiorum suorum aduertens semper rebus publicis gerendis aptissimum iudicaui, & maximis honoribus, & incrementis dignum prædixi, nec me spes de illo concepta fefellit, nec præsagium vanum fuisse experientia docet, inter decisiones Iosephi Sesse, decis. 111. 1. p. latissime Prosper Farina. in praxi criminali de inditijs, & tortura, q. 36. & 37. Anto. Gom. variarum 3. c. 12. nu. 25. Bardellonus cons. 74 num. 4. Cyrillus in summa criminal. 3. p. lib. 29. §. 4. cum seq. Brunorus à Sole suo cons. crimi. a num. 127. cum seq. Y Octauian. Cacheran. decis. 1. nu. 9. Farina. q. 80. nu. 70. Maurus Burgius d. q 5. nu. 282. & 283. latissime. B.
Z Foro 1. cum duobus seq. tit de modo & forma proceden. in criminalibus,
A Couarr. 1. practic. quæst. cap. 23. num. 6. B Greneus post Gail num. 2. conclus. 154. consideratio. 1. corrolatio. 2. nu. 6. lib. 1. & cessat in Regno, l. per hanc. C. de tempo. appella.

C In

instantia lata iustificanda, & confirmanda, infirmanda, vel reformanda sit: quę licèt sit defensio, prędidiumque innocentię, ad corrigendam iniquitatem, vel imperitiā
26 iudicantium, & ideo dixerit Bartolus, [c] non posse † statuto tolli, tamen hoc intelligendum est in præiudicium superioris: vnde, si tale statutum in Aragonia reperiatur, per Regem, vel per eum, qui eius nomine pręest, confirmatum, cessabit appellationis remedium; [d] sicut in multis casibus de iure, & de foro non admititur. [e]

Vltimò, licet inter bruta adsint Reges, sibique ædificent tuguria, vt ab iniuriis, & inclementiis cœlestibus protegantur, sintque eorum greges, quasi in communitate viuentes; [f] attamen & regnorum, & ędificio-
27 rum origo à I.C. [g] ab hominibus, iure gentium, † introducta traditur, quia in finem politicum, qui brutis non est communis, hæc fuerunt collata. [h] Hoc ius na-
28 turale, † quoad sui totalitatem, & in genere immutabile esse; se † quoad partem, & in specie mutari posse: docuit Accursius, [i] cuius doctrinā grauissimis fundamētis aliqui ex nostris impugnarunt; [k] vnde melius dici potest, quod ea, quæ iure naturali in genere fuerūt inducta, secundum dictamē rationis moderātur, & in diuersis specieb⁹, & casibus, cōmuni vtilitate, & publica auctoritate limitātur, & declarātur, [l] & verius (vt inquit Petrus de Aragō [m]) perficiūtur, si non ex prima & necessaria cōsequentia, suppositis naturæ principiis, ea sequantur: tunc namq; cum essent iuris naturalis primęui, quod semper ęquum, bonū, & iustū est, nec cōstitutione, pacto dispen-

C in l. omnes populi, nume. 17. de iustitia & iure, Roland. consil. 29. num. 5. volum. 1.

D Iosephus Sesse, 1. p. decisio. 92. cum duabus sequentibus.

E l. ab executione, C quorum appellationes. l. ab executore, & l. fin. ff. de appellatio. l. 1. C. de momentan. possessione. Fachineus controuers. iuris lib. 1. cap. 74. cum tribus sequentibus, l. 1. §. interdum. ff. a quibus appellare non liceat, notat Baldus in l. 2. C. de appellatio, Decius post Abbat. in cap. dilecti, num. 11. de exception. Dominicus in cap. non solum, de appellation. in 6. Marantain speculo, in 2. act. 1 principali vltimę partis iud cij, num. 237. & sequen. Cancer variarum lib. 1. ca. 17. numero 30. Afflictis in prælùdiis constitutio. Scicilix, quæstione 10. per totam, & quæstio. 12. numero 2. Bobadilla in politica lib. 5. cap. 3. num. 82. & sequen. Monter decisio. 8. num. 22. & 23. Sixtinus de regalibus lib. 2. cap. 8. nume. 34. for. 1. de modo & forma procedendi in criminalibus, fo. fi na. de cahuliacio. fo. muy conueniente. de oficio Iustitiæ Aragonum. & foro, de voluntad, eodem titulo. foro 1. de la competencia de iurisdiccion, foro, e porque, tien. forus inquisitionis. Molina in repertorio fororum. verb. Appellatio, versic. appellari non potest, cum pluribus sequentibus.

F cap. in apibus, 7. quæst. 1.

G in dicta l. ex hoc iure.

H Petrus Gregorius de Republica lib. 2 cap. 1 à numero 2. & per totum.

I glos. nascerentur, in l. manumissiones, de iustitia & iure, Quintilianus Mandosius in cap. 1. num 15. & 36. de constitut.

k Fortun Garcia in dicta l. manumissiones, num. 4 & 8 & Couarru in regula, peccatum, 2. par. § 11. nume. 3. & de sponsalib 2. par. cap. 5 §. 9. num. 3. & 4.

L cap. sunt quidam, 25. quæstio. 1. l. ius agnationis, ff. de pact. l. iura sanguinis, ff. de regul. iur.

M In secundam secundę diui Thomæ, quæstione 56. articulo 2. in explicatione, conclusione 3. Couarruuias vbi supra, & Parisius consil. 108. num. 102. & consil. 264. lib. 4.

dispensatione, vel aliqua causa mutari poterunt. Et ita debet intelligi obseruantia nostri regni. *n* disponens, omne pactum esse in Aragonia seruandũ dũmodo non sit impossibile, vel cõtra ius naturale; quia quidquid tali iuri contrarium est, semper est iniquum.

N obseruantia, item iudex, titu. de fide instrument.

§. Trigesimus.

Ius gentium quid sit, & quæ ab eo introducta, & quomodo ad illa plenitudo potestatis extendi valeat.

SVMMARIVM.

IVs gẽtium ex principiis naturæ deducitur. 1

Successio liberorũ à iure gentium orta fuit, & legitima filiorum. & alimenta, an possint aliqua lege, vel à Principe auferri. 2. *&* 16.

Diuitiæ necessariæ sunt ad conseruandã nobilitatem, quæ sæpè ex antiquis diuitijs orta. 3.

For. 1. de testam. nobil & for. 1. de testam. ciuiũ & for. vnic. de rebus vincula. & for. 1. de exheredat. libero. declarantur. 4.

Bona fideicommisso supposita, an pro constitutione & restitutione dotis possint obligari. 5.

Fideicommissa in fauorem familiæ sunt fauorabilia 6.

Nobiles cur Richi homines olim appellarẽtur. 7

Apud Romanos census fuit habita ratio in legendis Senatoribus, & Magistratibus. 8.

Clerici cur sine beneficio ad sacros ordines promoueri non valent. 9.

Filij necessariò instituendi, vel exhæredandi, & de causis exhæredationis, et differentijs sexus, gradus, et potestatis à Iustiniano sublatis. 10.

Testamentum inter liberos, etiam non seruatis iuris solemnitatibus valet. 11.

Successio liberorũ an præferatur piæ causæ. 12.

Donatio per superuenientiam liberorum, an reuocetur in totum. 13.

Legitima filiorum an sit de iure naturali, et possit filius inuitis creditoribus illam renũtiare et tolli, vel minui, per statutum. 14.

Filij in potestate sui et necessarij hæredes sunt parẽtũ; et emancipati primum locum tenent in bonorum possessione prætoria. 15.

Cõmunis omnium possessio est iuris naturalis, et in quibus huius rei mãserit vestigium. 17.

Venationes, piscationes, et aucupia, in quibus locis fieri, et à quibus impediri, seu prohiberi valeant, 18.

Dominia rerũ quare, et quo iure distincta, 19.

Publica quare, et quot modis dicantur, et quæ sint illa. 20.

Rex Hispaniæ an possit prohibere nauigationẽ, et portus maris Indici; et mare mediterraneũ cuius Principis esse censeatur. 21. *et* 22.

Existenti in extrema necessitate, an vsus rerũ, communis manserit, et quilibet teneatur ei opem ferre. 23.

Libertas naturalis omnibus est communis, etiã captis ab hostibus. 24.

Serui quod attinet ad ius ciuile pro nullis habẽtur, secus quoad ius naturale, 25.

Donatio mera quæ sit, et in remuneratoria multa singulariter recepta, remissiuè. 26. *et* 27.

Fidei obseruantia est de iure naturali, et ex illa multa bona subsequuntur. 28.

Lex æris confessi qua fuerit apud Romanos, et in Aragonia ignominiosis solemnitatibus debitor cedit bonis. 29.

Fides etiam hosti seruanda est. 30.

Depositæ rei restitutionẽ, cur Isidorus iuris naturalis esse tradiderit: et quæ deposito regulari, et irregulari sint a iure priuilegia concessa, remissiue, 31.

In Aragonia statur cartæ, ex quo multa fuerũt fauore cartæ in regno recepta. 32.

Dotes, et deposita cõfessata in Aragonia, nõ solum

§. Trigesimus.

SI per plures consequentias, ex principiis naturę, per discursum pra-
1 cticum † rationis, ius deducatur, & hominum consensu approbetur, ius gentium erit, quod etiam naturale dicitur. Ex quo, primò deduci-
2 tur successio † liberorum, quę licèt cæteris animalibus non sit communis, tamen inter ratiõnis participes communis est; nam cum parentes liberos suos naturali iure primæuo, alere teneantur, vt supra diximus, ex consequentia, illis mortuis, eorum bona ad liberos iure naturali spectant, a & naturali parentum voto, eis omnia sua parare dicuntur, & dulci officio fungi, cum illos hæredes scribunt, quia à quibus acceperunt esse, debent accipere, & conseruari in esse, b non solum naturali, quod alimentis conseruatur (quæ aliqua lege, vel potestate non possunt auferri) c, sed etiam politico, & ciuili quod fieri non posset, si successione paterna destituti manerẽt; cum honor, & nobili-
3 tas paterna, † sine diuitiis, & bonis cõseruari non possit.

A l. cum ratio. ff. de bon. damnatorum, l. scripto, in fine, ff. vnde liber. l. nam et si parentibus, de inofficioso testament. l. penultima, ff. de bon. liber. l. Iulianus, ff. si quis omiss. caus. testamen. l. de emancipatis C. de legiti. hæredib.

B cap. Moyses, 32. quæstio 2. cap. nasci, 55. distinctio. cap. mulier. 86. distinctio.

C Barbatia in cap. Raynutius, num 11. & 33. de testamentis, & Carpan. in præl. ad statuta Mediolanensium, 275.

imó diuitiæ necessariæ sint, *d* pro conseruanda nobilitate maiorum, & honore familię, ac maximum sint virtutis subsidium: *e* sicut è contra paupertas multa incommoda secū affert, *f* si nimia sit, nec habeat vnde honeste viuere possit, alias magis vitandæ diuitiæ cupiditati coniunctæ, quàm sobria paupertas, cum semper inops quicumque cupit: * & cum Romæ in Senatu duo ad quæsturā Siciliæ proponerētur, respōdit Cato; *Neutrū sibi placere quod alter nihil habeat, al teri nihil satis erit.* Sed:

Viuitur exiguo melius nat ura beatos
Omnibus esse dedit si quis cognouerit vti.

Et ita debet intelligi illud Oratij: *g*

Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est.

Et alibi.

Magnum pauperies opprobrium, iubet
Quiduis & facere, & pati,
Virtutisq; viam deserit arduæ.

Et illud Alciati: *h*

Ingenio poteram superas volitare per arces,
Me nisi paupertas inuida deprimeret.

Quia, vt inquit Aristoteles, difficile res claras geret, is, cui facultates deficiūt. Ex quibus non solum conseruatur nobilitas, sed ex eis, sæpe si antiquæ sint illę, inducitur. Ex qua ratione in nostro regno, † vt cassalia nobilium, in suo bono statu conseruarentur, cum per diuis- 4
siónem filiorum de facili deperire possent, *i* cum dignitas familię, magis in vno splendeat, *k* Iacobus Secūdus Rex noster, anno 1307. statuit, *l* quod de cætero, nobiles, mesnadarij, milites, & Infantiones, possent vnum ex filiis, quem voluerint, facere heredem, aliis filiis de bonis suis, quantum eis placuerit dimittendo: quod postea anno 131 [illegible] per [illegible] forum, ab eodem Rege ad omnes regni incolas fuit extensum, *m* hocque quantum placuerit, ad minimam quantitatem, *n* obseruantia est in-

D l. 1. ff. de custod reor §. sancimus, in Authentico de testib. Albert Brun. de statu. excludente fœmi. ar tic. 2 & Bal. consil. 115 oum 5 & consil. 182, nu. 61 vol. 1. 2. Paril. consil. 6 n. 15. vol. 3. Borrell. de Regis catholi. prçstant. cap. 5. num. 19. & 30. Paeçs de inop. debitor. cap. 16, nume. 1. cum sequentibus 5. 87. 32. Iosephus de Rusti in consil. pro Hemilan. nume. 20. Tiraquell. de nobilitate. cap. 3. num. 10. & cap. 35. nume 9. & facit l. ad subeunda, vbi Lucas de Pena C. de decurion. lib. 10. l. nobiliores, C. de comerc. & mercator. l. rescripto, ff. de muner & honorib. Michael ab Aguirre de successione regni Portugalię, 1. p. n. 64. Misinger respons. 32. n. 5.

E Ioan. Orozco de Cob bar. lib. 2. parad xa 8. & Iustus Lipsi. ciuil. doctrinæ li. 1. c. 1.

F Anibal Troysius super ritibus magnæ Curiæ, ritu 190, num. 34 & 2. Ianofrer Petrus Cenedo 1. p. collectan 37. num. 2. & 3. cum sequentibus, Caualc. in milleloq. 696. Medicis de casibus fortuitis, 2. p. q. 4. à n. 9. cum sequentibus. Viuius decis. 323. & 268 Tiraquell. in l. si vnquam, verb. Bona, num. 1. C. de reuocand. donatio. Didacus Perez in l. lib. 3. Ordinar tit. 1. l. 1. gl. Pobres, vers Cū enim sit vi. ñ. Claudia. in Rufin p. 65. & 66.

G sermonū lib. 1. Saty. 5.

H Emblema 120.

I notata ad Molinam verbo, Primogenitus. & verbo primogeniturę Tiraq. de iur. primogenior. q. 4. n. 13. Decia. cons. [illegible] 26. in [illegible] de Cousr lib. 2. embl. 4 in fine. 456. Bal. in c. 1. § si quis [illegible] soldos, de pace teneda. Cerna de Tal[illegible]el verdadero gouierno, ca. 12. p. 427. Bal in l. [illegible] si in, n. 3. [illegible] de vulga. P[illegible]o in obseru. [illegible] o. tit. de iur. dot. n. 7. § nobiles, n. 23. Alphōsus de Castro de potesta. legis pœnalis, lib. 2. c. 11. p. 48.

K [illegible] l. in append. n. 8. L for. 1. tit. de testam nobi[illegible] Oroz. [illegible] de testam. c. 1. N las cons. 130. n. 3. vol. 4. Decı. 6cs.

est interpretata, ita vt in quinque solidis, praxis nostri Regni verificari admiserit: & licet videatur prædictam dispositionem nõ procedere, in patre habente tantum vnicum filium: o tamen veritas est, quod etiam habens vnicum tantum filium, poterit eum in prędicta minima quantitate, hęredem scribens, cætera bona, cuicumquę vinculo & oneri supponere, p cum satis eum honorare censeatur, à quo adimere potuit, q & non ademit, sed ante prędictum forum, nõ licebat parẽtibus sine causa filios exhæredare, poterãt r tamen ex causis in foris expressis, similibus, seu maioribus filiũ (vt verbis fori vtar) desafiliare, quę erat emancipationis odiosæ species, vt supra diximus.

5 Secundo, ex eadem † ratione statutũ fuit, s quod in octo regni nobilioribꝰ domibꝰ, no possint eorũ possessores, in præiudicium successorũ, causa dotium, vltra duodecim mille ducatos, eas onerare, cum alias, causa dotis tam ad eius constitutionem, quàm restitutionẽ, possint bona vinculata obligari; quod procedit, nõ solum in fideicommisso, descendentibus relicto, sed etiã in fideicõmisso colateraliũ, prout semper in Aragonia fuit intellectũ, & in processu D. Bernardini de Mendoça pronunciatũ: quia si possessor maioratus grauatus sit restituere, vel liberis suis, vel alteri, si sine liberis decesserit, illud voluisse intelligitur testator, in necessariũ antecedens, vt possit sibi vxorẽ quærere, ex qua iustos liberos procrearet; ac perinde posset, pro dote bona obligare, cum alioquin, neq; vxorẽ, neq; dotẽ facile esset inuenturus.

6 Tertio, ex eadem † ratione prouenit, quod prohibita bonorum alienatio, fauore familię, vt illa intra familiam conseruentur, ac etiam fideicomissum perpetuum, & absolutum, fauorabilia iudicentur. t

Quartò

o Couarru. lib. 2. variarũ, c. 19. n. 3.

p foro vnico, titu. de rebus vinculatis, obserua. eod. tit. for. fin, titu. de testam.

q l. conficiuntur, de iur. codici.

r for. 1. cum duob. seqq. tit. de exhæredat. filioru, glos. in l. ob æs. C. de præ d[illegible] minorum, glos. & Doctores in l. fin. C de reuocand. donatio. Hippol. singula. 78 qui [illegible] nisi post causas ingrat[illegible] e[illegible]ectus fit Clericus. cap. no[illegible], 19 q[illegible] 1. fin. glos. [illegible] ingratum, in l. fin. C de Ep[illegible] op. cum cõcordant. per Marsil. in rubri de fideiuss. n. 116.

s for. fin. titu de iur. dot.

t Ora[illegible] Carpanus in lu[illegible]brationibus ad statuta Me[illegible]olani, cap. 300. numer. 6. Ve[illegible] ad decisiones Afflictis, decis. 216. n. 9. Surd. con[illegible]. 443. n. 23. & 24. [illegible] n. 35. 41 & [illegible] qq. & d[illegible] 9 n. 2 [illegible] consil. 48. n. 2. volu. [illegible] & cõsil 168. num. 91. [illegible] 2. Pari consil. [illegible] num. 9 & [illegible] volu. 3. & consi. [illegible] 3 nu. 27 lib. 2. [illegible] consi. 6[illegible] 2. num 7 Parisi. consi. 40. nume 22. Cuman. consi. 2. nume 4. [illegible] consil. 89. n[illegible] consil 2[illegible] 1. & consi. 115 n. 12. [illegible] decis. 108. num. 15 Narta consi. 6[illegible] Medi[illegible] de adqu[illegible] domin. ad[illegible] alem ff. de l[illegible]. Aut in con[illegible] o [illegible] 2. p. 1. num 6 [illegible] prati c[illegible] n. 2. c. 14. num [illegible] C. de fideicom. n. 4. Pelaez de maiorat. 1. p. q. 1. n. 9. Pinell. in [illegible] 1. 3. p. n. 99. vers. sed pro [illegible] de bon. matern. Cauallin. milleloq. 106. & fa[illegible] text in l. 2. §. quamuis. de ventr. inspici. & in [illegible] filius, §. pater, & in l. T[illegible] cum testamento. §. Lucius, vbi bald. de legat. 2. Mantica de coniectu. vltimar. volunta. lib. 7. titu. 1. a num 14. 44. & sequen. Simon de Pretis de interpretat. vltimar. volunta. lib. 3. interpretat. [illegible] dubitatio. 1. [illegible] o. 3. num. 21. Peera de fideicom q. 9. nu. 12 Menoch. de præsump. [illegible] lib. 4. præsump. [illegible] n. 23. & co[illegible], 204. num. 60. lib. 3. Ancharran. con[illegible] num. 2 [illegible] con. 46. num. 26. Dec[illegible] on 1. 1 nu. 117 & [illegible] 3. cum. se[illegible] volum. 1. Gozadi[illegible] consi 89 num. 12. Iosephus de Rustic. in repe[illegible] l. cum auus, lib. 3. c. 10. n. 63. & lib. 4. c. 2. n. 36. Moli. de Hispan. primogen. lib. 4. c. 1. n. 30.

Quartò, eadem ratione prouenit, † quod antiquitus, 7
nobiles, richi homines, solerēt appellari, licet ex sententia Alphonsi Regis Castellæ, nō ex diuitiis, sed ex virtute, [u] & generis nobilitate, dicerētur, & addi solebat, de natura, quia omnia apud eum esse censentur, apud quē est virtus, [x] nam vt inquit Claudianus: [y]

Ipsa quidem virtus pretium sibi, solaq; latè,
Fortunæ secura nitet, nec fascibus vllis
Erigitur, plausuvè petit clarescere vulgi,
Nihil opis externæ cupiens, nihil indiga laudis,
Diuitiis animosa suis, immotaq; cunctis
Casibus, ex alta mortalia despicit arce
Attamen inuitam blande vestigat, & vltro
Ambit honor: decuit toties à rupe profectus
Lictor, & in mediis Consul quæsitus aratris.

Sed negari nequit, diuitias maximo esse adiumento nobilitati, & hinc est, quod apud Romanos, † in eligendis 8
Senatoribus, magistratibus, ac equitibus, inter alia census habita fuit ratio, iuxta illud Ouidij: [z]

In pretio, pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias, pauper vbique iacet.

Et alibi: [a]

Curia pauperibus clausa est, dat census honores
Inde grauis iudex, inde seuerus eques.

Sed etsi diuites, nō pari modo, sed cum delectu virtutis ad munera, & magistratus vocabātur, [illegible] datis, vel cēsore adhibito; & ideo, nō omnino improbāda est illa antiqua institutio, quoniā res, pec[illegible] familiaris obsidis vice, pignorisq; esse apud Rempublicam videbatur, amorisq; in patriā, fides quędam, in ea, firmamentumq; erat: ne splēdor amplissimi ordinis, rei familiaris angustiis obscuraretur, Inde [illegible] sanctissime fuit, ne Clerici sine beneficio, ex quo comode sustentari possint, ad ordines 9
sacros promoueri valeant; [b] ne cum ordinis dedecore, cogantur mendicare, & paruifiant à laicis, hi, quos in summa, ac prope diuina veneratione teneri, oportet, cum sint mediatores inter Deum & homines. [c] Sed oportet quod habeant bona temporalia, nec alligandum

[u] Ioan Orozco de Co[illegible]u. lib. 2. Parador. 8. Lipsius politicor. lib. 1. c. [illegible]

[x] plura cumulans Camil. Borrel in aduisio. ad Bellug. rub. 6. sub n. [illegible] 5 verb. virtus nobilitat hominem.

[y] Claudia. in panegi in consuls. Manlij Theodos. in princ. p. 201 & in 4 cōsula. Honorij, p. 169. ibi, Discitæ hinc quantū paupertas sobria possit & in Rufinum. lib. 1 pag 5[illegible]. & 56.

[z] lib. 1. Fastor' Polidoros Virg. de inuen. orib. rerū, lib. 2. c. 3. versic. contra, vbi Senator Carol. Sigoni. de antiquo iure ciuiū Romanorum, lib. 2. c. 2. versic. in Senatoribus, & Rosinus de antiquitat. Romanar. lib. 7. cap. 5. verb. Censum.

[a] lib. 5 elegiarum.

[b] Conci. TridEnt. sess. 21, decreto de reformat. c. 2. cap. Sacerdotibus, 11. q. [illegible] Deuteron. c. 15. ibi. Nō sit mendicus inter vos, c. 1. distin. 70. c. Diaconi, circa med. 93. distinct. Petrus Gregorius lib. 15. sintagma. iur. vniuers. cap. 26 nume 6. Bernard. Diez in pract. [illegible] c. 18. n. 3. Bapti. Valenzuela in defensione monitor aduersus Ducem & Senat. Reipub. Venetor. 3. p. nu. 76 Iulius Antonius Brancalasi. in medull. polit co[illegible]rum, lib. 4. de religione. p. 150.

[c] D. Greg. circa princip. pastoral[illegible], & D. G[illegible] in suis libris de dignitate Sacerdotali, plura congerens Valenzue. vbi proxi. p. 4. n. 40. cum seq. & Iuli Anto. Brandal. in p[illegible]o soph. regia, lib. 4. de re[illegible]gio. p. 66. num 78. cum sequen.

dum sit os bobi trituranti. *d* cum secundum Apostolum, *e* qui altari seruit, de altari debeat, & viuere(quia spiritualia, sine corporalibus, diu esse non possunt,) *f* & hoc vt postquam ex eis, sibi necessaria acceperint, possint, quod superest pauperibus erogare, & necessitatibus proximorum subuenire, *g* nō enim verisimile est, quod illi antiqui fideles, tam religiosi, tam humiles, modesti, & temperantes: qui sua bona ob amorem Dei, & animarum salutem, Ecclesijs dederunt, ea mente illa dedisse, vt Clerici sumptuose comedant, & bibant, colendo gulam quam illi oderunt; domos, familias, parietes, lecticas, & mulas, splendide vestiant; humanum honorem odorantes cum ambitione & superbia; quas illi pro humilitate, & modestia contempserunt; neque etiam vt maioratus instituant, aut cognatos suos magnificent; cum illi suis donare noluissent, vt Deo donarent; neq; vt thesaurizent in terris, id quod imitando eos, qui dederunt, thesaurizare deberent in cœlis: & vt inquit sacrū Concil. Tridenti. *h Se non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, sed ad labores & solicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant.* Ex prædictis constat, quam sit om-

10 ni † iure debita, successio filiorum, in bonis parentum, *i* qua ratione, primo fuit iure statutum, vt filius ad validitatem testamenti paterni, necessario sit instituendus, vel exheredandus cum causa legitima, quam etiam iure digestorum requiri videtur. Si iam non ad modū, vt aliqui volunt, verba I.C. referas. Alias, querella, inofficiosum testamentum subertebatur, licet ante Iustinianū *k* certum sit certę causæ expressionem, non fuisse necessariam, cum clarorum numerus certus, a lege præscriptus non fuerit, quamuis multę sexus, gradus, & potestatis extiterint differentiæ, quæ lege Iustiniani, in successionibus ab intestato fuerunt sublatæ, *l* & quatuordecim iustę exheredationis causę præscriptæ.

11 Secundo ex eadem ratione prouenit, † vt testamentū inter liberos, etiam solemnitatibus iuris non seruatis valeat. *m*

Tertio

D Deuteron[illegible] cap. 25 Marthe. 10. [illegible] 9. B. Paul. ad Galat. [illegible] 6. c. ex his, 12. q. 1. P[illegible] gor[illegible] 2. sintag[illegible] cap. 18 & de rep[illegible] lib. 1. [illegible] 7 num 6. Marc. Anton [illegible] filijs de Ecclesiastico redituum origi. 1. p. cap 16. num. 23. Petrus Coretus inter opera Anto. Possevi[illegible] in defensione veritatis aduersus assertiones Catholicę fidei repugnantes, cap 19.

E 1. ad Corinth cap 9. c. cum secundum Apostolum de præben.

F Cap inter corporalia de electio.

G Cap. aurum, c gloria, 12. q. 2. Nauarr. de redditibus Ecclesiast. q 1. monito. 22. nu. 2. Auenda. resp. 19 num. 1 & seq.

H In cap. 1. de reformat. sess. 25

I [illegible] um ratio de bon. damnator. [illegible] inter cætera, ff de libe & posthum.

K Authen non licet C de libe. præteri. iuncto §. 1 aliud quoque capitulum, in authen. vt cum de appellat. cognoscitur, collatione 8.

L Authen. in successione C. de suis & legit l. maximum vitium, C de libe. præteri. l. lege 12. tabularum, l. meminimus. C. de legit. hæred.

M l. hac consultissima, §. ex imperfecto, vbi communiter Doctor. C. de testam. l. [illegible] authen. nouissima, num 6. C. de inofficio [illegible] Corne. cons. 118. v[illegible] cons. 146 n 5. vol. M[illegible] dices vbi supra. de adqu[illegible] domi. Gio. 1 p 3. n. 4[illegible] analin. millesi 219. [illegible] l. Clar §. testamentum. q. 8. nu 1. Peregrin. cons 64 nu 18. vol. 1. Greue post Gail lib. 2. concl. 112 per tot. Menoch. lib. 4 præsump. 7. nu. 1. Mastri[illegible]

par decis. 132. Andreas Fachineus controuers. iuris lib. 4. cap. 1. cum trib. seq.

Tertio, inde etiam fit, quod successio liberorũ, † præferatur piæ causæ, & vt inquit D. Augustinus, n *Quicumq; vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat non Augustinũ. imo Deo propitio, nullũ inueniet,* 12
imo & si postquã aliquis donauit, filios susceperit † donatio o secundũ aliquos reuocatur, in totum, vel secundum alios, saltim quoad legitimam, cum illa, si non iure † naturæ, saltim ratione naturali p suadente fuerit introducta, & filius eius respectu, licet improprie, creditori æquiparetur. q Quia est ei adeo debita, vt per mortem patris ei quæsita, non possit inuitis creditoribus illi renuntiare, r nec per legem, statutum, seu Principem (etiam de plenitudine potestatis) in totum auferri, s licet bene possit ita minui, quod alimentis necessarijs tantum correspondeat. t Et in Aragonia quodlibet minimum (vt supra diximus) loco legitimæ, ne filium obliuione præteriisse videatur, sufficit fuisse relictum, & hoc etiam necessariũ est, vt possit testator cætera bona onerari & vinculo supponere, alias namque cum tota hæreditas loco legitimæ cedat, solummodo si filius intra vicesimum ætatis annum decesserit, vinculis, & grauaminibus à patre adiectis subijcietur: postea vero libere disponendi, & alienandi erit ei secundum fori u dispositionem facultas. 13 14

15 Quarto, ex eodem fonte emanat, † vt liberi qui primum gradum in successione paterna tenent, & eorum potestate constituti, sui & necessarij [illegible] hæredes iure ciuili fiant, x qui, quamuis ab hæreditate paterna beneficio

N Cap quicumq; ex hæredato, 17. q. 4. Couar lib. 1. variar. cap 19. nu [illegible] & 11 Alex. Rauden. de analog, lib. 1. cap. 23. num. 94 Greue. [illegible] lib. 2. conclu 119 considerat. 5, num. 6. Fachineus controuers. iuris, lib. 3. cap. 86. Gracian. disceptatio forensium tom. 2 cap. 2[illegible]9. num 2[illegible].

O l. si vnquam, C. de reuocan. donat Couar. vbi supra, & Sebastian. de Medices vbi sup. cum 15. declarationibus, verb. aut in conseruando, glos[illegible] p. 1. num. 417.

P Menoch. de arbitr. cas. 149. num 12. Greue d. conclus 119. considerat [illegible] l. cum ratio, ff. de bon. damnatorum, l. rescripto in fine, ff vnde liberi, cap. Rainutius §. cum autem de testam nouell 1. § primũ itaq; de here. & falcid Roland. cons 97. num. 10. & seq. vol 2.

Q Menoch. lib. 4 præsumptio 109 num. 14. Peregrin. de fideicom. art. 36. num. 150. Caualcan. 3. par. decis. 7. nu. 44. Greue. vbi sup considerat. 2. nu 2.

R Notata in l. 6. ff. quæ in fraudem credito. Peregr. de iure fisci lib. 6. tit. 7 n. 39. & de fideicom art. 3. num. 131. & cons. 71 n. 1 Menoch cons 77. Codex Fabrian [illegible]it. de inoffic te stam. defini ione 29. Greueus ad Gail conclu. 119. considerat. 8 nu 4.

S Iasso. in authen. nouissima, num. 56. C. de inoffic. testam. Al[illegible] 11. nu. 8, lib. 7. Cagn[illegible] l in Liura sanguinis nu 5. de reg. iur. Boetius decis. 188. nu. 6 So[illegible] 1. G[illegible] 128. n 10. l[illegible] & ibi Greueus considerat. 1. Petra de potest. Princip[illegible] tract. de alimen. tit. 5. q. 1. nu. 6. Anto. Scapus de iure non scripto lib. 6. c. 14. Mi[illegible] 043. nu. 1. cent. 5 Decian. cons. 35. nu. 60 & s q vol. 1.

T Fachineus controuers. iur. s lib. 4. c. 32 Anton. F[illegible] de errore interpret. decad. [illegible] 3. Thesaur. decis. 263 num. 4. Sur[illegible] s cons. [illegible]7 nu. 36. & co[illegible] 41. num. 28. Suarez receptaru[illegible]rum, lit. L. num. 55. Anto. Gabriel lib. 6. commun[illegible] conclu. 1. num 18. Menoch. co[illegible] 04. & seq. Ioan. Azor i[illegible] mor[illegible] par. 1 lib. [illegible] vel sexto quæritur, col. 210 ele[illegible] Ioseph. Sesse 1. par decis[illegible] num. [illegible] 15. 35. 42[illegible] 8. & 9[illegible] applicans obse[illegible] 10. ti. de iur. dotium.

V Foro [illegible] vinculatis.

X l. in suis. ff. [illegible] liber & posthu. §. sui inst de hæred. qualita. & differ. l. ei qui, ff. de acquiren. hæredi[illegible] a. l. 1. C. si mino. ab hæred. se abstin.

ficio Prætoris possint se abstinere, tamen nudum hęredis nomen nunquam amittunt, qui etiam in vita parentum, eius rerum dominij erant participes, & penes domini reputabantur. Et ideo dominium, per mortem patris, in eos continuatur, & non patris hæreditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequi. Vnde filius familias appellatur, sicut pater familias, sola nota hac adiecta, per quam distinguitur genitor, ab eo qui genitus sit; quod si filij emancipati sint, y quos ad successionem paternam, ius ciuile incognitos habuit, Prętor equitate naturali motus, in primo loco bonorum possessionis admittit, post quos, proximiorem in gradu, successorio edicto, ad bonorum possessionem vocat. Hinc etiam factum est, vt in nostro regno, solum fuerit admissa repręsentatio, in successione descendentium, cum illa sola, iure naturali, & diuino nitatur: ex quibus sequitur, non posse Prin-
16 cipem † supremum, in genere, contra hanc liberorum successionem statuere, licet in specie, certis casibus, vt puta ob ingratitudinem filiorum erga parentes, vel ad continendos filios in obedientia parentum, (vt in Aragonia) vel ob delictum parentum erga Deum, Principē, Rempub. vel proximum, in hijs, quæ per medium actiuum, seu productiuum eorum, in parentum ad filios deferuntur, bene possit eam limitare, vt homines arceātur à delinquendo, cum pro effectu, magis in liberis, quam in se ipsis terreantur.
17 Secundo communis omnium † possessio iuris naturalis dicitur, quæ cum animo adipiscatur, z brutis communis esse nequit, à qua dominij exordium cepit, dum singulorū occupatione fuit distincta, cuius rei vestigiū, in his quæ cœlo, ter-
18 ra, mariquè capiuntur, mansit, cum sola occupatione, capientium fiant, a & licet dominus fundi prohibere posit, ne aucupandi, vel venandi † causa, quis fundum suum ingrediatur, b tamen talis priuati domini prohibitio, non impedit translationem dominij illarum ferarum, seu auium, quas prohibitus in suo fundo cepit c nec ex venatione, dicetur turbare dominum fundi, d nisi talis fundus sit viuariū, in quo habeat dominus feras inclusas muro, seu aues auiario, vel pisces stagno, vel lacu, quibus quasi carcere, coercentur animalia,

Y §. emancipati insti. de hæred. qualita. l. 1. . vnde liberi, l. 1. quis ordo in bonorum possess. seruetur. §. sunt autem inst. de bonorum posse sio.

Z l. . § adipiscimur, l. possideri l. quemadmodum, ff. de acquir possess.

A §. feræ, §. singulorum, de rerum diuisio. l. quod in . ff. de adquirend. rerum domin l. 1. in prin. ff. de adquir. possess. Aymon. cons 518. nu. 8. & 643. nu. 2. Menoch. consil. 298. num 19. Bertazol. cons. . nu. 44. Franch. decis. 158. n 1. Fachine. lib . contro. c. 1. vers. . Petr. Vinsfeldi. in comm. . ad tit. de iniur. & d . dat cap. 4. q. 4. conclus. 1. . pag. 283.

B §. plane qui alienum in . de rerum diuisio. l. diuus, ff. d . rustic. l. 3. §. 1 de adquir. rerum domin

C l. ea . vbi . C de co dict. . l. in laque . m, de adquir rer. domin. Sixtin. de Regali cap. 18. num. 24 Roland cons. 9. num. 19 & seque. lib. 2. Marc. decis. 10. numer. 14. par. 1. Casaneus in consuetud. Burgun. rubr. 13. §. 7. num. 3. Suarez receptar. . sen. verb. venator.

D Iosephus Ludouicus, conclusione 71. numero 39.

quibus

quibus natura, cœlum, aquam, ac terram assignauerat; quo casu furtum per subripientem cōmittitur, e piscationes enim, aucupia, & venationes, eiusdem esse iuris & conditionis censentur. At tamen in publicis locis, regulariter venationes, & piscationes prohiberi non possunt. f Ita vt dixerit I. C. g iniuriarum agi posse, aduersus eos qui in publicis venari, piscarive prohibent; nisi is Princeps supremus sit, vel ex Principis supremi priuilegio, in quem omnia publica, lege regia fuerunt translata, aut ex causa recreationis ipsius Principis, aut alia publica, talis naturalis piscandi, & venandi, ac aucupandi facultas fuerit restricta & limitata. h Vt in Aragonia, vbi per foros Regni, i reperitur piscatio, aucupium, & venatio, quo ad certos pisces, aues, seu feras, certo tempore, certisve instrumentis prohibita: & multis, ex priuilegijs Regum concessum est, vt illis solis, liceat in certa parte fluminis Iberi, quod publicum est, piscari, k & alios prohibere pisce; quod absque priuilegio, nulli priuato concessum censebimus, nisi hoc ius prohibendi, legitima præscritione

E l item si fundi, § aucupiorum, ff. de vsufruct. l. fu nes. §. pisces & ibi glos. & Bart. ff. de action. emp. Guido Papa decis. 91. num. 4. & 5. Casane. in consuetu. Burgund. rub. 13. §. 2. nu. 22. & §. 7. num. 5. & Sixtin. d. c. p 38. num. 28. & Vinsfeldius vbi supr. conclus. 15.

F Gramati. decis. 67. numer. 9. Roland. consil. 9. num. 10. & consil. 22. numer. 27. volu. 2. Scapus in tractat. de iur. non scripto, lib. 2. cap. 13. Marc. deci. 529. num. 14. lib. 1. & deci. 538. num. 54. Guid. deci. 514. Auenda. de exequen mandat. 1. p. cap. 2. num. 31. & 32. Salon de pace consil. 16. num 21. Boher. decis. 3[illegible]. Rippa in l quominus, num. 133. ff. de fluminibus, Regner. Statin. de regal. lib. 2. cap. 58. num. 15. & sequen. Cabedo 1. par decis. 95. & 2 par. decis. 89. per tot. Honded cons. 100 num. 19. volu. 2. Cancer varia. lib. 2. cap. 22 nu. 75. cum sequen. Gutierrez canon. quæst. lib. 2. cap. 27.

G l. iniuriarum 13. § fin. ff. de iniur. d. §. aucupiorum, & l. vsumfructuarium, in prin. ff. de vsufr. Camil Barrel. de Reg Cathol præstan. cap. 24 per totum.

H Soto lib 4 de iust. & iur. quæst 6 art. 4. colu. penult Iacob Rebel in l. vnica, C. de venat. Ferr. Decian. respons. 28. num. 25. volum 4. & respons. 123. num. 93 volum. 5 Rossenthal. controuers. [illegible]ndal, tom. 1. capit 5. conclus 94 pag. 167 § nemo retia. vbi Doctor. tit. de pac. tenend. Couarru. in d[illegible]a regula peccatum, 2. par §. 8. num. [illegible] glos in cap qui venatoribus 86. distinctione, Medina de resti[illegible]ne, quæstio. 32. Soto de iustitia & iure lib. 4. quæst. 6. art 4. vers pari ferme, Boher. in consuetu Bituricen. tit. de consuet. Prædior §. 5. Benedict in dict. cap. Rainutius, verb. & vxorem, num 869 [illegible]asaneus in con uetud. Burgun. rubr 13 § 7 Gramat. decis. 67. Natta consil 3[illegible]5 & consil [illegible]23 num. 7. & [illegible] & cons. 604. num. 2 Surdus consil. 3[illegible]3 num. 104 Gutierrez Canonic lib. 2. quæst. 63. 2 num. [illegible] cum [illegible]quen Aymon. consil. 317. & de antiquit tempor 4. par §. materi[illegible]sta, num. 79 & sequen. Bouad[illegible] in p[illegible] lib 2. cap. 16. num. 13[illegible]. Anton. de Petra de potestate Princip. cap [illegible] per tot. specialem 169. Io[illegible]es Azor institut. moral. part 3. lib. 5 cap. 16. pag. 323. & sequen Leonard. Lessius de iustit & iure [illegible] 2. capit. 5. dubitatione 7. pag. 46. Fernand. Rebellus de obligat. iustitiæ, 1. par lib. 1. quæst. 14 sect 2. num 6. & 7. pag. 80. Vinsfeldius in d. cap. 4 q 4. conclu 7 & 8. pag. 28 [illegible] & [illegible]q. Andres Fach[illegible] contro[illegible]uers. iur li[illegible] 2. c[illegible]. Greueus ad Gail lib. 2. conclu 69. nu. 4. Tiraqu. de nobilita. c. 3[illegible]ult num. [illegible]

I For. fin. tit de venator. for. vnic. tit. de venator lepor. & perdic. for. 1. & 2. tit. de la prohibicion y vieda de las [illegible]agas.

K l. si quisquam, ff de diuer[illegible] & tempor pr[illegible]p. Rippa in l. 1. numer. 12. ff. de interd[illegible] & concordans cum l fin[illegible] in fine p in[illegible]pr. ff. de vsucapio. Ioannes Faber in §. flumina institutam de rerum diuisio. Natta consil. 522. numer. 25. Glossa in l. vendi[illegible]o ff. commun prædior. Couarru. in regula peccatum, 2. par. §. 8. num. 10. Medi[illegible]s in tractat. de venatio. & piscatio. & aucupio, par. 1. quæst. 18. & par. 2. quæst. 26. Ruin. consil. 28. num. 4. volum. 1.

L Rippa

ptione acquisierit, *l* quæ tum demum currere incipiet (cū hæc merę facultatis naturalis sint) quando prohibitus, post prohibitionē *m* iudicialiter, vel extraiudicialiter factam, prohibitioni acquieuerit, quia vt inquit Bald. *n* iura negatiua pręscribuntur contra patientes prohibitos, non contra patientes tantum, & eo casu, non solum præscribet ius prohibendi contra talem prohibitum, sed generaliter contra vniuersitatem, cuius ille priuatus, pars est, quia turbato vno ciue, tota ciuitas turbata intelligitur, quando animo acquirendi ius in vniuersum, est facta prohibitio. Si vero vniuersitas, per alios vicinos, quam per prohibitos, perseuerauerit in venando, etiam in articulo possessorio obtinebit. *o* Quia dicitur resistere prohibitioni, & non amittere ius, ex tali prohibitione, cui factis non acquieuit, sed naturalem libertatem venandi, & piscandi, quæ fauorabilis est, & facilius conseruatur, quam amittitur, *p* conseruare voluisse. In qua (vt diximus) manserunt reliquiæ, illius primęui iuris naturalis, quo omnia erant communia, quod postea gentes, naturali illa ratione ductæ, quod communio rerum discordias pareret, quibus, diu humana societas conseruari non poterat, quæ, potius pace, & concordia ciuium tuetur. Et ideo dominia rerum † in-
19 ter se diuisserunt, *q* publicę vtilitatis causa, quia magis quis solicitus est ad curandum propria, quam ad curandum communia. Exindequè quia distinctis dominiis, ordinatius humanum genus regitur, iam hodie vnicuiquè dicere licet, hoc meum, hoc tuum, demptis ijs rebus, in quibus mansit communio, vt in aere, aqua profluente, mari, *r* & eius littoribus, quæ I. C. *s* alibi po

puli

L Rippa in l. quominus, num. 1 3 3. ff. de flumin. & in cap. cum Ecclesia Sutrina. num. 5 1. de cau. possessio. & proprie. Padil. in l. si quas actiones, num. 20. C. de seruit. & aqua. Xuarez allegatione 16. & Cassane. vbi supra, §. 7. nu 4. Doctor. in tit. quæ sint regalia, vers. piscationem, Cancer variar. resolutio. lib. 1. cap 2. a nu. 75. cum sequen. Tiraquel. de nobilita cap. 37 num 150. Iass. in l. ex hoc iure, nu. 27. de de iust. & iure, Iul. Ferret. in tractat. de re nauali, lib 1 2, num. 2 3. Matta de iurisdict 1. p. cap. 2 3. nu. 25 1 & 4. par. centur. 1. casu 5 7. num 3. & seq

M Iass in d l quominus, num. 155. & Ripa nu. 14. Brun. cons. 56 num. 5. Aymon consil. 1 1 1. num. 22. Alexand. cons. 1 94. nu. 7. lib. 1. Roland. consil. 97. num. 7. lib 3. & consil. 5 a num. 11. & 12. & cons. 2 2 num. 53. & sequen lib. 2. Balb de pręscrip. 4. p. 5. partis principalis, q 5. nu. 2 Aymon in d. §. materia ista, num 98. Thesaur. decis 26. vel 61. num. 1. & 2 Sixtin. de regalib lib. 2. c. 3. num. 55. cum multis sequent. Natta consil. 325. Cancer 2. par. variar. cap. 2 num. 9 . & 3. par. cap. 4 num. 139. & 145. Guido Papa decis. 6 3 1. nu. 13 facle rex. in l. quæro, ff. de iur. patronat Glos. & Doctor. in l. qui luminibus, ff de seruit. vrban. Rossental. controuers. feudal. tom. 1. cap 5. conclus. 24 num. 1. pag. 128. & conclus. 25. & 27.

N In cons. 439. num 12 vol. 3.

O Aymon cons. 64 3. num. 5. & cons. 658. num. 6. Menoch de arbitrar. cas 160. num. 11. Rippa in d. c. cum Ecclesia Sutrina, nu. 5 1. & in d l. quominus, nu. 1 3 3. Roland. cons. 9. num. 15. & 16 vol. 2.

P Couarru. in d. regul. peccatum. 2. p. §. 8. nu. 1. Aymon. cons. 5 78. num. 18. Natta. cons 375. Padil in l. per agrum nu. 6. C. de seruit. Menoch. de arbitr. centur. 5. cas. 413 Corduba in casibus conscien. q. 1 1 9. & 120 Xuarez d allegar. 16. Menchaca de successionum creatione, §. 17. num. 12.

Q Caietan 2. 2. q. 66. art. 2. Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 3. art. 1. concl. 3. & alij plures relati per Grego. Sayrum in claui Regia, lib. 9. cap. 8. num. 15.

R Iass. in d l. ex hoc iure nu. 26. & 27. Cepol. de seruit. rustic. cap. 26.

S l littora, ff. nequid in loco publi. Forcatu. In Neciomancia dialog. 84. num. 6. Bottel. de Reg. Cathol. præstan. c. 10. per tot.

T l. bona

puli Romani esse tradit. Ideoquè publica pluribus in
locis appellat, *t* quia publica dicuntur, quasi populica,
quæ populus, in principem, lege Regia transtulit. Sed
non in specie earum rerum, quæ ad ærarium pertine-
bant, ac veluti in patrimonio popul. Roman. *u* habe-
bantur, vt vectigalia pecuniæ, & agri publici, sed eo- 20
rum, quæ publicis vsibus, & commodis seruiebant,
nullo ex ijs in ærarium fructu, nulla negociatione, aut
comertio instituto; qualia erant Romæ Theatra, fora,
basilicæ, campus Marcius, ad quam speciem pertinent
littora, *x* quæ ideo communia dicuntur, quia populi
Romani Imperio prope in vniuersum orbem aucto, eo-
dem fere numero haberi cæpta sunt communia, & pu-
blica, quæ per legem Regiam in Imperatores translata
diximus: Non quoad proprietatem, sed verius, quo ad
iurisdictionem, protectionem, & defensionem *y* tan-
tum. Vnde minus recte aliqui *z* ex nostris, nullum in-
ter mare, & eius littora, ac flumen publicum, esse con-
stituendum discrimen tradunt. Sed littorum sicut &
maris, vsus, & iurisdictio, aliquibus priuatim competit,
a vt Venetis Adriaticum, Genuensibus Liguricum (cũ
Liguriæ caput sit Genua) *b* Romanis Thirrenum, Græ-
cis Iobium, & Egeum, Gallis Narbonense, Hispanis
Indicum Occidentale, & Orientale. Ex quo forte † pro- 21
hibere potest D. noster Rex *c* nauigationem illius maris,
prohibendo ex aliqua iusta causa, ne aliqui in portu ad
mittantur, cum portus, licet quo ad vsum sint publici,
tamen lege Regia in dominium Regis fuerunt transla-
ti, & inter regalia supra connumerauimus. *d* Sed in Me
diterraneo, † illius censetur esse pars maris propinqui, 22
cuius sunt loca Mediterranea viciniora (quod intellige)
si is

T l. bona ciuitatis vbi Al ciat de verborum signif, l. 2. §. deinde, & §. nouissime, ff. de origine iur. l. Aristo ff. de rerum diuisio. l. litus, de verb. significa. l. quamuis de adquir. rer. domin. l. flumina, ff. de flumin. l. quædam de rer. diuisio. §. flumina instit. eod. cum concordantibus, per Borrel. de Reg. Catholi. præstan. cap. 8. nu. 11. Cabedo p. 2. decis. 16. nu. 1.

V l. 1. §. hoc interdicto, ff. nequid in loc. publi. l. sed Celsus, ff. de contrah. emptio. Eginar Varo in commentar. ad legem primam, ff quod cuiusq; vniuersit. vers. & horum quædam sunt, Cabedo p. 2. decis. 18. num. 1. & sequen. 5.

X l quod in littore de adquir. rer. domi. l. fina. ff de vsucapio. §. Item capilli instit. de rer. diuisio, & Cabedo part. 2. decis. 48.

Y Sixtin. de regalib. lib. 2 cap. 3. nul. 98. Rossentha. tom. 1. cap. 5. conclus. 31. 32. pag. 181. Viuius decis. 144 num. 1. Peregrin. de iur fisc. lib. 1. tit. 1. numer. 17. Glos. in §. & quidem, & in §. littorum, vbi Angel. & Faber. de de rerum diuisio & in d. l. littora, ff nequid in loc. publi. Marsil. in l. fin. nu. 180. ff. de iurisdictio. omni. iudic.

Z Cacheran. decis. 155. num. 18. Ferrat. Montan. de feud lib. 5. cap 7. vers. tametsi ius piscandi.

A Anto. Vaca in l 2. ff de rer. diuis. Matheacius lib. 3. de vi & ratione [illegible]. cap 36. num. 11. & 14. Glos. territorio in cap. vbi periculum de electio. in 6. cap. ex literis ad fin. de probat. & in cap. accedens el 2. ad fin. vt lite non contesta. Xuarez d allegat. 17. Matin. Freccia. de sub feud. lib. 2. tit quis dicatur, Marchio num. 4. & 5. fol. 119.

B Marta de iuri. dict. 1. par. cap. 13. num. 81

C Cabedo p. 1. decis. 47 cap. vnic. tit. quæ sint regalia, l. portus, ff. de verborum signifiear. l 1 § statio, ff. de fluminis. d. §. flumina, l. nemo. §. fina. de rerum diuisio. Sixtin. de Regal. lib. 2. c. 4 Cabedo deci. 46, nu. 6 par. 1. Borrel. de Reg Cathol. præstan. cap. 9. per totum.

D Petrus Gregor. de republi. lib. 9. cap. 1. num. 27. & sintagma. iur. lib. 3. p. 1. c. 14. num. 7.

E l. vei

Princeps supremus sit: *e* secus si esset dominus inferior alicuius castri, vel loci.

23 Secundò, cõmunio rerum conseruatur † existenti in extrema necessitate, cum absque iuris naturalis lessione, sibi possit recipere, *f* quatenus tali extremæ necessitati succurratur; imò quilibet tenetur, existenti in tali necessitate opem præstare, & succurrere, *g* quod si noluerit, denunciatione Euangelica cogi poterit. Sed verius existimo, tali casu, non aufferri ab eo, cui res ablata est, dominium quod in ea habebat, sed tantum concedi existenti in extrema necessitate eius rei legitimum vsum, cum onere, quod si ille ad pinguiorem venerit fortunam, teneatur æstimationem eius rei, domino restituere.

24 Tertiò, cõmunis omnium libertas, † iuris naturalis dicitur, quam etiam seruus bello captus non amittit: quia cum libertas *h* sit naturalis facultas, eius quod cuique facere libet, nisi vi, aut lege prohibeatur, cum à lege tollatur seruo facultas recedendi a domino, & imponatur ei necessitas seruiendi, obediendíque ei, non amisit naturalē libertatem, *i* ex eo, quod captus, vt nō occidatur, seruetur ad seruiendū: sed actus ciuiles, actiuè

25 & passiuè, sūt illi ita à lege interdicti, vt quod attinet † ad ius ciuile, in esse ciuili & politico, *k* serui pro nullis habeātur: sed quod attinet ad ius naturale, *l* comunē cum cęteris retinēt cōditionē, ita quod actiuè, & passiuè naturaliter obligētur, antidorali; vinculo, & obligatione maneāt ligati: si enim ferę eam vidētur agnoscere, vt cōpertum

E l. venditor, ff. cōmuni prædiorum Mattheacius vbi proxime lib. 1. cap. 36 & Borrellus cap. 46 nume. 233 & 234. Garcia de expensis, cap. 21. n 14. & 15. Bart. post gloss. in l. sane si maris, ff. de iniur. Belluga in specul. Princi. rubri. 30. Cancer 1. par. variar. cap. 13. num. 236. Raud. [illegible] decisione 8. num. 2.

F glo. fame in cap. discipulos. de consecrat. distinct. 5. [illegible] palce, 86. distinctio. cap. si q[illegible] propter necessi[illegible] Villadiego in pol[illegible] c. 5. §. 17. num. 73. Viuius deci. 323. num. 1. & sequ. 3. per tot. Casane. in cathalo. glorię mundi, par. 12. consideratio. 36. ver. Secundo modo. & in consuetud. Burgund. rubri. 1. §. 5. glos. penult nume. 15. versi. Primus ergo casus. Sanct. Thom. 2. [illegible] quæstio. 66. a[illegible] 7. & quęstione 32 a[illegible] 7. Ayala de iure bel[illegible] 1. cap. 5. nu. 8. Couarru lib. 3. variar. c. 14 n 5. & in regu. peccatu. p 2. § 1. nu. 3. late Petrus Ro[illegible]us decisior. L[illegible]uanica, 3. [illegible]m. 193. & sequen. 286. & sequenti. & [illegible] 05. cum sequen. Iosephus Gōçalez variar. quæstionum, cap. 3[illegible] num. 44. Me[illegible] de e[illegible]bus [illegible] 5. 2 p. quæ[illegible] 4. nu[illegible] 21. Cam[illegible]lus Ga[illegible] de verbor signi[illegible] c. lib. 10. cap. 2[illegible] num. 21. &

22 gloss. necessitatem. in cap. quoniam, 48. distinct. Sayrus in claui regia [illegible] 9. cap. 14 [illegible] nume. 18 & [illegible]

G gloss. esurientium, in c. sicut, 47. distinct. plures referens Petrus Cene[illegible] in [illegible] col[illegible] [illegible] par. [illegible] ctan. 27. num. [illegible] Roitius v[illegible] supra, num. 296. Cordub. de Lara in l. si qu[illegible] a[illegible] [illegible] pu[illegible] m[illegible] 37. ff. de li[illegible] er. agno[illegible] [illegible] ton. de Sola in constitution. Sabaud. tom. 2 ti[illegible] edict. suiona[illegible] los. num. 6. Pegadus in l. inter c[illegible] ra. 2. par. §. 3. num. 7. & sequen. de liber. & post[illegible]

H l. libertas, ff. de ijs qui [illegible] sunt [illegible]

I Angelus Mattheac. lib. 1. de via, & ratione iur. cap. 23. numer 18. & 23. in quo cauendus est Cerdan Taliada en su verdadero gouierno, cap. 1. fol. 23. pag. 2. ibi, Y de la pote[illegible]ia del alma. & [illegible] vel loquio, c. 4. §[illegible] 5.

k l. quo[illegible] at[illegible] ff. de regul. in .Corras. in l. frater [illegible] fratre, num 40. & seqq ff de condicti. indebit. Tiraquel. de nobil[illegible] cap. 6 num 4 Vae[illegible] declaratio. 10. 12. 18. lib. 1.

L l. si [illegible]s cum quo, 11. l. naturaliter, 13. l. si id quod, 64. ff. de condictio. indebi. l. serui 13. ff. de action. & obligation. Connanus in commenta. iuris ciuilis libro 2. c. 3. l. sed ets lege, 28. §. consuluit. & ibi notata, ff. de petitio. hæredit. & quæ notantur in l. Attilius regulus, ff. de donat.

dispensatione, vel aliqua causa mutari poterunt. Et ita debet intelligi obseruantia nostri regni. *n* disponens, omne pactum esse in Aragonia seruandū dūmodo non sit impossibile, vel cōtra ius naturale; quia quidquid tali iuri contrarium est, semper est iniquum.

N obseruantia, item index, titu. de fide instrument.

§. Trigesimus.

Ius gentium quid sit, & quæ ab eo introducta, & quomodo ad illa plenitudo potestatis extendi valeat.

SVMMARIVM.

Ius gētium ex principiis naturæ deducitur. 1

Successio liberorū à iure gentium orta fuit, & legitima filiorum, & alimenta, an possint aliqua lege, vel à Principe auferri. 2. & 16.

Diuitiæ necessariæ sunt ad conseruandā nobilitatem, quæ sæpè ex antiquis diuitiys orta. 3.

For. 1. de testam. nobil & for. 1. de testam. ciuiū & for. vnic. de rebus vincula. & for. 1. de exheredat. libero. declarantur. 4.

Bona fideicommisso supposita an pro constitutione & restitutione dotis possint obligari. 5.

Fideicommissa in fauorem familiæ sunt fauorabilia. 6.

Nobiles cur Richi homines olim appellarētur. 7

Apud Romanos census fuit habita ratio in legendis Senatoribus, & Magistratibus. 8.

Clerici cur sine beneficio ad sacros ordines promoueri non valent. 9.

Filÿ necessariò instituendi, vel exhæredandi, & de causis exhæredationis, et differentÿs sexus, gradus, et potestatis à Iustiniano sublatis. 10.

Testamentum inter liberos, etiam non seruatis iuris solemnitatibus valet. 11.

Successio liberorū an præferatur piæ causæ. 12.

Donatio per superueniētiam liberorum, an reuocetur in totum. 13.

Legitima filiorum an sit de iure naturali, et possit filius inuitis creditoribus illam renūtiare et tolli, vel minui, per statutum. 14.

Filÿ in potestate sui et necessarÿ hæredes sunt parētū; et emancipati primum locum tenent in bonorum possessione prætoria. 15.

Cōmunis omnium possessio est iuris naturalis, et in quibus huius rei māserit vestigium. 17.

Venationes, piscationes, et aucupia, in quibus locis fieri, et à quibus impediri, seu prohiberi valeant, 18.

Dominia rerū quare, et quo iure distincta, 19.

Publica quare, et quot modis dicantur, et quæ sint illa. 20.

Rex Hispaniæ an possit prohibere nauigationē, et portus maris Indici; et mare mediterraneū cuius Principis esse censeatur. 21. et 22.

Existenti in extrema necessitate, an vsus rerū, communis manserit, et quilibet teneatur ei opem ferre. 23.

Libertas naturalis omnibus est communis, etiā captis ab hostibus. 24.

Serui quod attinet ad ius ciuile pro nullis habētur, secus quoad ius naturale, 25.

Donatio mera quæ sit, et in remuneratoria multa singulariter recepta, remissiuè. 26. et 27.

Fidei obseruantia est de iure naturali, et ex illa multa bona subsequuntur. 28.

Lex æris confessi quæ fuerit apud Romanos, et in Aragonia ignominiosis solemnitatibus debitor cedit bonis. 29.

Fides etiam hosti seruanda est. 30.

Depositæ rei restitutionē, cur Isidorus iuris naturalis esse tradiderit; et quæ deposito regulari, et irregulari sint à iure priuilegia concessa, remissiue, 31.

In Aragonia statur cartæ, ex quo multa fuerūt fabore cartæ in regno recepta. 32.

Dotes, et deposita cōfessata in Aragonia non solum

§. Trigesimus.

SI per plures consequentias, ex principiis naturę, per discursum pra-
1 cticum † rationis, ius deducatur, & hominum consensu approbetur, ius gentium erit, quod etiam naturale dicitur. Ex quo, primò deduci-
2 tur successio † liberorum, quę licet cæteris animalibus non sit communis, tamen inter rationis participes communis est; nam cum parentes liberos suos naturali iure primæuo, alere teneantur, vt supra diximus, ex consequentia, illis mortuis, eorum bona ad liberos iure naturali spectant, a & naturali parentum voto, eis omnia sua parare dicuntur, & dulci officio fungi, cum illos hæredes scribunt, quia à quibus acceperunt esse, debent accipere, & conseruari in esse, b non solum naturali, quod alimentis conseruatur (quæ aliqua lege, vel potestate non possunt auferri) c, sed etiam politico, & ciuili, quod fieri non posset, si successione paterna destituti manerēt; cum honor, & nobili
3 tas paterna, † sine diuitiis, & bonis cōseruari non possit.

A l. cum ratio, ff. de bon. damnatorum, l. scripto, in fine, ff. vnde liber. l. nam et si parentibus, de inofficioso testament. l. penultima, ff. de bon. liber. l. Iulianus, ff. si quis omiss. caus. testamen. l. de emancipatis, C. de legiti. hæredib.

B cap. Moyses, 32. quæstio 2. cap. nalet, 55. distinctio. cap mulier, 86. distinctio.

C Barbatia in cap. Raynutius, num. 31. & 32. de testamentis, & Caipan. in prælud. ad stat. Mediolan. num. 275.

imó diuitiæ necessariæ sint, *d* pro con seruanda nobili-
tate maiorum,&honore familię,ac maximum sint virtu
tis subsidium: *e* sicut è contra pàu pertas multa incom-
moda secū affert, *f* si nimia sit nec habeat vnde hone-
ste viuere possit, aliàs magis vitandæ diuitiæ cupiditati
coniunctæ,quàm sobria paupertas, c um semper inops
quicumque cupit: * & cum Romæ in Senatu duo ad
quæstura Siciliæ proponerētur, respōdit Cato: *Neutrū
sibi placere quod alter nihil habeat,alteri nihil satis esit.* Sed:

Viuitur exiguo melius,nat ura beatos
Omnibus esse dedit,si quis cognouerit vti.

Et ita debet intelligi illud Oratij: *g*

Et genus,& virtus,nisi cum re,vilior alga est.

Et alibi:

• *Magnum p auperies opprobrium,iubet*
Quiduis & facere,& pati,
Virtutisq, viam deserit arduæ.

Et illud Alciati: *h*

Ingenio poteram superas volitare per arces,
Me nisi paupertas inuida deprimeret.

Quia,vt inquit Aristoteles, difficile res claras geret,is,
cui facultates deficiunt.Ex quibus non solum conseruā-
tur nobilitas,sed ex eis,sæpe si antiquæ sint illæ, induci-
tur.Ex qua ratione in nostro regno, † vt cassalia nobi- 4
lium,in suo bono statu conseruarentur, cum per diuisi-
sionem filiorum de facili deperire possent, cum digni
tas familię,magis in vno splendeat, Iacobus Secūdus
Rex noster,anno 1307.statuit, quod de cætero, nobi-
les, m sinadarij, milites, & Infantiones, possent vnum
ex filijs,quem voluerint, facere hęredem, aliis filiis de
bonis suis , quantum eis placuerit dimittendo: quod
postea anno 131 [illegible] per alium forum , ab eodem Rege
ad omnes regni incolas fuit extensum, *m* hocque quan
tum placuerit ad mininiam quantitatem, *n* obseruantia
est in-

D l. 1 ff.de custod reor §. sancimus. in Authentico de testib Albert Brun. de statu.excludentefœmi. artic. 2 & B roi.cons. 125 num 5 &cons. 121.nu.61 volu. 2.Paris.cons.6 n.15. volu. 3. Borrell.de Regis catholi.prestanr. cap. 15. num. 29.& 30. Baeça de inop. debitor.cap. 6,nu. me. 1.cum sequentibus 5. 57. 72. Iosephus deRusti. in cons.pro Hemilan.nu me.10. Tiraquell. de nobilitra.cap.3. num.10. & cap.15. nume 2.& facit l. ad subeunda, vbi Lucas de Pena C de decurion. lib.10. l.nobiliores, C.de comerc.& mercator.l. rescripto,ff.de muner &honorib Michael ab Aguirre de successione regni Portugalię.1.p o 64. Misinger respons. 32. n.5.

E Ioan,Orozco de Cob bar.lib.2.parad xa 8. & Iustus Lipsi. ciuil. doctrinæ i . .c.1.

F Anibal Troysius super ritibus magnæ Curiæ. ritu 290,num.24 & 25.non ster Petrus Cenedo 2. p. collectan 27. num.2.& 3. cum sequentibus, Caual. in.mileloq.696. Mendes de casibus fortuitis. 2.p. q 4.à n.9. cum sequentibus.Viuius decis.221. & 268 Tiraquell. in l si vnquam,verb.Bona, num.1. C.de reuucand. donatio. Didacus Perez in lib. 3. Ordinar.tit.1.l 1.gl .Pobres,vers Cū iam sit vt ñ.

• Claudia.in Rufin.p 65 & 56.

G Sermonū lib.1. Saty

H Emblema 120.

I notata ad Molinam.verbo,Primogenitus. & verprimogeniturę [illegible] aq. de iur. primoge [illegible] or 4. n.13.Decia.con . .6. n . deCouar.lib.2.embl .45.in.fine. . ff . i de testam.ci 1. 456.Bal in c.1.§ si quis quinq solidos, e pace tenēda. Ce da de Ia l .en l verdadero gouieroo,ca. 2. p.327.Bal in l.. ñ ex filio,n 3.de vul a.Parto..in obseru.

K Alex. d.in append.n. .

L for.8.tit de testam nobi. Oroz.

N Ias.cons. 130.n.3 vol.4.Deci.6cs. o.tit.de rvt.dot.n.7.§.nobiles,o.23. Alphōsus de Castro de potesta.legis pœnalis,lib.2. c.11.p,481.

O Çob.

est interpretata, ita vt in quinque solidis, praxis nostri Regni verificari admitterit: & licet videatur prædictam dispositionem nō procedere, in patre habente tantum vnicum filium: o tamen veritas est, quod etiam habens vnicum tantum filium, poterit eum in prędicta minima quantitate, hęredem scribens, cætera bona, cuicumquę vinculo & oneri supponere, p cum satis eum honorari censeatur, à quo adimere potuit, q & non ademit, sed ante prędictum forum, nō licebat parēubus sine causa filios exhæredare, poterāt r tamen ex causis in foris expressis, similibus, seu maioribus filiū (vt verbis fori vtar) desafiliare, quę erat emancipationis odiosæ species, vt supra diximus.

Secundo, ex eadem † ratione statutū fuit, s quod in
5 octo regni nobilioribꝰ domibꝰ, no possint eorū possessores, in præiudicium successorū, causa dotium, vltra duodecim mille ducatos, eas onerare, cum alias, causa dotis tam ad eius constitutionem, quàm restitutionē, possint bona vinculata obligari; quod procedit, nō solum in fideicommisso, descendentibus relicto, sed etiā in fideicōmisso colateraliū, prout semper in Aragonia fuit intellectū, & in procesu D. Bernardini de Mendoça pronunciatū: quia si possessor maioratus grauatus sit restituere, vel liberis suis, vel alteri, si sine liberis decesserit: illud voluisse intelligitur testator, in necessariū antecedens, vt possit sibi vxorē quærere, ex qua iustos liberos procrearet; ac perinde posset, pro dote bona obligare, cum alioquin, neq; vxorē, neq; dotē facile esset inuenturus.

6 Tertio, ex eadem † ratione prouenit, quod prohibita bonorum alienatio, fauore familię, vt illa intra familiam conseruentur, ac etiam fideicomissum perpetuum, & absolutum, fauorabilia iudicentur. t

Quarto

O Couarru. lib. 1. variar. c. 19. n. .

P foro vnico, titu. de rebus vinculatis, obiectu. 1 eod. tit. for. fin, titu. de testam.

Q conficiuntur, de iur. codici.

R f... l. cum duob. seqq. tit. de exhæredat. filiorū, gl... l ob æs. C. de prædi... m...orum, glo. & Doctores in l. fin. ... de reuocand. donatio. Hippol. singula. 78 qui limitat nisi post causas ingratitudinis effectus sit Clericus. cap. non liceat, 19. q. ... fin. glo. ... quasi ingratum, in l. fin. C. de Epi... op... um cōcordant. per Marsil. in rubri. de fideiuss. n. 116.

S for. fin. titu de iur. doti.

T ... a ius Carpanus in lu...brationibus ad statuta ... cap. 500. nume. 6. V... ad decisiones A... decis. 226. n. 4. Sur... consl. 443. n. 28. & 241. n. 3 ... 31 & seqq. & d... n. 2 ... consil. 48. n. 2. vol... ... sil 168 num. 21 ... n. 20 Pa... consi 16. num 9 & 20. vol... 3 & consi 63 nu. 27 ... Decius consi, 652. num 7 Por... consi. 40. nume 22. Cuman. cons. 2. nume 4. Crozadus. consil. 89. num. ... Cu... consi 22. n... 12. & con... ... Caepicius deci... 108. num. ... Natta con. 6... Med... de adqu ren. ... d... ... de le... ... Aut in ... ... num 36 ... præsti ... quæst on. lib. 2. c. 14. num ... ad ... rubr C. de fideicom. n. 4. Pelaez de maiorat. 1. p. q. 1. n. 9. Pinell. in l. 1. 3. p. n. 99 vers. sed pro ... C. de bon. matern. Cauallio. milleloq. 106. & facit text. in l. 2. §. quamuis de ventre in posi. & in l. ... §. pater, & in l. Titia cum testamento, §. Lucius, vbi Bal... legat. 2. Mantica de coniectu... vltimar. volunta. lib. 7. titu. 1... num 14. 44. & sequen. Simon de Prę... de inpretat. vltimar. volunta. li. 3. interpretat. 3 dubitatio. 1. solutio. 3. num. 31. Peeta de fidei... q. 9. nu. ... Menoch. de præsumptio. lib. 4. ... n. 23. & con... 204. num. 60. ... lib. 3. Anchartan. cons. 27 num. 2 ... ... 46. num. 26. Decian. ... nu. 317 & ... cum. le... volum. 1. Gozadin. consi 89 num. 22. Iosephus de Rustic. in repetitio. l. cum auus, lib. 3. c. 10. n. 63. & lib. 4. c. 2. n. 26. Moli. de Hispan. primogen. lib. 4. c. 8. n. 30.

dum sit os bobi trituranti. *d* cum secundum Apostolum, *e* qui altari seruit, de altari debeat, & viuere (quia spiritualia, sine corporalibus, diu esse non possunt,) *f* & hoc vt postquam ex eis, sibi necessaria acceperint, possint, quod superest pauperibus erogare, & necessitatibus proximorum subuenire, *g* nō enim verisimile est, quod illi antiqui fideles, tam religiosi, tam humiles, modesti, & temperantes: qui sua bona ob amorem Dei, & animarum salutem, Ecclesijs dederunt, ea mente illa dedisse, vt Clerici sumptuose comedant, & bibant, colendo gulam quam illi oderunt; domos, familias, parietes, lecticas, & mulas, splendide vestiant, humanum honorem odorantes cum ambitione & superbia; quas illi pro humilitate, & modestia contempserunt; neque etiam vt maioratus instituant, aut cognatos suos magnificent; cum illi suis donare noluissent, vt Deo donarent; neq; vt thesaurizent in terris, id quod imitando eos, qui dederunt, thesaurizare deberent in cœlis: & vt inquit sacrū Concil. Tridenti. *h Se non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, sed ad labores & solicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant.* Ex prædictis constat, quam sit omni

10 † iure debita, successio filiorum, in bonis parentum, *i* qua ratione, primo fuit iure statutum, vt filius ad validitatem testamenti paterni, necessario sit instituendus, vel exhæredandus cum causa legitima, quam etiam iure digestorum requiri videtur. Si iam non ad modū, vt aliqui volunt, verba I.C. referas. Alias, querella, inofficiosum testamentum subertebatur, licet ante Iustinianū *k* certum sit certę causæ expressionem, non fuisse necessariam, cum casuum numerus certus, a lege præscriptus non fuerit, quamuis multę sexus, gradus, & potestatis extiterint differentiæ, quæ lege Iustiniani, in successionibus ab intestato fuerunt sublatæ, *l* & quatuordecim iustę exhæredationis causę præscriptæ.

11 Secundo ex eadem ratione prouenit, † vt testamentū inter liberos, etiam solemnitatibus iuris non seruatis valeat. *m*

Tertio

D Deutero[illegible] cap. 25 Matthe. 10. [illegible] 9. B Paul. [illegible] 6. c. ex his, 12. q. 1 [illegible] Grego[illegible] lib. 2 sintagm. cap. 28 & de republica, [illegible] c. 7 num 6. Marc. Anton Marsilijs de Ecclesiastico redditum origi. 1. p. cap 16. num. 2 [illegible] Petrus Core[illegible] inter opera Anto. Possen[illegible] in d[illegible]cusione veritatis adu[illegible] assertiones Catholicę fidei repugnantes, cap 19.

E 1. ad Corinth cap 9. c. cum secundum Apostolum de præben.

F Cap inter corporalia de electio.

G Cap. aurum, c gloria, 12. q. 2. Nauarr. de redditibus Ecclesiast. q 1 monito. 22. nu. 2. Azeueda. resp. 19 num. 1. & seq.

H In cap. [illegible] de reformat. sess 2,

I l. Cum ratio de bon. damnator. l. inter cætera, ff. de lib. & posthum.

K Authen non licet C de lib. præterit. vel exhæredo §. 2 aliud quoque capitulum, in authen. vt cum de appellat. cognoscitur, collatione 8.

L Authen, in successione C. de suis & legit. l. maximum vitium, C. de libe. præterit. lege 12. tabularum, & [illegible] meminimus. C. de [illegible] hæred.

M l. hac consultissima, §. ex imperfecto, vbi communiter Doctor. C. de testam. l. [illegible] authen. nouissima, num. 64 de inofficio [illegible] Corne. cons. 118. vol. [illegible] Alex, cons. 146 n. [illegible] vol. 2 [illegible] vbi supra. de [illegible] domi[illegible] lo. 1 p 3. n. [illegible] Canalio. millel. 239. [illegible] §. testamentum. q. 8. nu 1. Peregrin. cons. 64 nu 18 vol. 1. Gregorio post Gail lib. 2. conclu 112 per tot Menoch lib. 4 præsump. 7. nu. 1. Mastril. 1

par decis. 1 32. Andreas [illegible]achineus controuersiuris lib. 4. cap. 1, cum trib. seq.

Tertio, inde etiam fit, quod successio liberorũ,† pręferatur pię causę, & vt inquit D. Augustinus, n *Quicumq; vult exhæredato filio heredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat non Augustinũ: imo Deo propitio, nullũ inueniet:* 12
imo & si postquã aliquis donauit, filios susceperit † donatio o secundũ aliquos reuocatur, in totum, vel secundum alios, saltim quoad legitimam, cum illa, si non iure † naturæ, saltim ratione naturali p suadente fuerit introducta, & filius eius respectu, licet improprie, creditori ęquipparetur. q Quia est ei adeo debit[illegible], vt per mortem patris ei quęsita, non possit inuitis creditoribus illi renuntiare, r nec per legem, statutum, seu Principem, (etiam de plenitudine potestatis) in totum auferri, s licet bene possit ita minui, quod alimentis necessariis tantum correspondeat. t Et in Aragonia quodlibet [illegible]mum (vt supra diximus) loco legitimæ, ne filium o[illegible] uione preterisse videatur, sufficit fuisse relictum, & hinc etiam necessariũ est, vt possit testator cętera bona o[illegible]ri & vinculo supponere, alias namque cum tota hęre[illegible]tas loco legitimæ cedat, solummodo si filius intra vicesimum ętatis annum decesserit, vinculis, & grauaminibus à patre adiectis lib[illegible]etur: postea vero libere disponendi, & alienandi erit ei secundum fori u dispositionem facultas. 13 14

Quarto, ex eodem fonte emanat, [illegible] liberi qui primum gradum in successione paterna tenent [illegible] eorum potestate constituti, sui & necessarij [illegible] heredes iure ciuili fiant, x qui, quamuis ab hereditate paterna beneficio 15

N Cap quicumq; ex hæredato, 17. q. 4. Couar lib. 1. variar. cap 19. nu[illegible]. & 11. Alex. Rauden. de analog. lib 1. cap. 23. num. 94 Greue. l. lib. 2. conclu 119 considerat. 5. num. 6 Fachineus controuers. iuris, lib. 3. cap. 86. Gracian. di[s]ceptatio forensium tom. 2 cap. 2[illegible] 9. num. 27.

O l. si vnquam, C. de reuocan. donat Couar. vbi supra, & Sebastian. de Medices vbi sup. cum 35. declarationibus, verb. aut in conseruando, glos. 2 p. 1. num. 417.

P Menoch. de arbitr cas. 249. num. 12. Greue. d. cóclus. 119. considerat [illegible] l. cum ratio, ff. de bon. damnatorum, l. rescripto in fine, ff vnde liberi, cap. Raynutius, §. cum autem de testam nouell[illegible]. § primũ itaq; de here. & falcid Roland. cons 97. num. 20. & seq. vol 2.

Q Menoch. lib. 4 præsumptio 109 num. 14. Peregrin. de fideicom. art. 36. num. 150 Caualcan. 3. par. decis. 7. nu. 44. Greue. vbi sup considerat. 2. nu 2.

R Notatur in l. 6. ff. quę in fraudem credito. Peregr. de iure fisci lib. 6. tit. 7 n. 39. & de fideicom ar[illegible]. 3. num. 131. & cons. 71 n. 1 Menoch cons 77. Codex Fabrian tit. de inoffic. testam. defini[t]ione 29. Greuens ad Gai[l] conclu. [1]19. considerat. 8 nu 4.

S Iasso. in authen. nouissima, num. 56. C. de inoffic. testam. Al[e]xan. cons. [illegible] nu. 8, lib. 7 Cag[illegible] l[illegible] in Liuta sanguinis nu 5. de seg. iur. Boerius de[illegible] 188. nu. 6 [illegible] cons [illegible] u. 1. [l]ib. 1. Gail obseruat. [illegible] 22. n. 10. [illegible] 1 & ibi Greueus considerat. 1. Pe[illegible]a de potest. Pri[illegible]p[illegible] 2[illegible] [S]urd. [illegible] de aliment. tit. [illegible] q. 1. nu. 6, Anto. Scapus de iure non scripto lib 6. c. 14. Mi[illegible] [illegible] 04[illegible] u. 2. cent. 5 D[illegible]cian. cons 35. nu. 60 & s q vol. 1.

T Pachineus controuers. in [illegible] lib. [illegible] c. 32 Anton. Faber de errore interpręt. decad. [illegible] errore 3. Thesaur. deci[s]. 26[illegible] num. 4. Surd[illegible] [illegible] n. 25 [illegible] nu. 6 & [illegible] 341. num. 28. Suarez receptarum sente[ntia]rum lit. L. num. 55. Ar[illegible] [illegible] 6. com[illegible] [illegible] conclu. 2. num [illegible] 8. Menoch. con[illegible] 2[illegible] 0. [illegible] 0[illegible] & seq. Ioan. Azor[illegible] [illegible] par. l. b. [illegible] 2[illegible] ver[illegible] sexto quæritur, col. 210 eleganter no[illegible] Io[illegible] pin. Sesse 2. par deci[s]. 26 num. 5 [illegible] 36. 42 78. & 98. explicans obserua. item mulier [illegible] o. tit. de [illegible] orium.

V Foro vni[illegible] [illegible] vincularis.

X l. in suis, ff de liber[is] & posthu. §. sui inst de hæred. qualita. & differ. l. et qui, ff. de acquiren. hæredita. l. [illegible]. C. si mino. ab hęrede se abstin.

ficio Prætoris possint se abstinere, tamen nudum hęredis nomen nunquam amittunt, qui etiam in vita parentum, eius rerum dominij erant participes, & penes domini reputabantur. Et ideo dominium, per mortem patris, in eos continuatur, & non patris hæreditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequi. Vnde filius familias appellatur, sicut pater familias, sola nota hac adiecta, per quam distinguitur genitor, ab eo qui genitus sit; quod si filij emancipati sint, y quos ad successionem paternam, ius ciuile incognitos habuit, Pręter equitate naturali motus, in primo loco bonorum possessionis admittit, post quos, proximiorem in gradu, successorio edicto, ad bonorum possessionem vocat. Hinc etiam factum est, vt in nostro regno, solum fuerit admissa repręsentatio, in successione descendentium, cum illa sola, iure naturali, & diuino nitatur: ex quibus sequitur, non posse Prin-
16 cipem † supremum, in genere, contra hanc liberorum successionem statuere, licet in specie, certis casibus, vt puta ob ingratitudinem filiorum erga parentes, vel ad continendos filios in obedientia parentum, (vt in Aragoni) vel ob delictum parentum erga Deum, Principē, Rempub. vel proximum, in hs, quæ per medium actiuum, seu productiuum eorumd in parentum ad filios deferuntur, bene possit eam li itare, vt homines arceātur à delinquendo, cum pro effectu, m gis in liberis, quam in se ipsis terreantur.
17 Secundo communis omnium † possessio iuris naturalis dicitur, quæ cum animo adipiscatur, z brutis communis esse nequit, à qua dominij exordium cepit, dum singulorū occupatione fuit distincta, cuius rei vestigiū, in his quæ c lo, ter-
18 ra, mariquè capiuntur, mansit, cum sola occupatione, capientium fiant, a & licet dominus fundi prohibere posit, ne aucupandi, vel venandi † causa, quis fundum suum ingrediatur, b tamen talis priuati domini prohibitio, non impedit translationem dominij illarum ferarum, seu auium, quas prohibitus in suo f ndo cepit: c nec ex venatione, dicetur turbare dominum fundi, d nisi talis fundus sit viuariū, in quo habeat dominus feras inclusas muro, seu aues auiario, vel pisces stagno, vel lacu, quibus quasi carcere, coercentur animalia, quibus

Y §. emancipati insti. de hæred. qualita. l. 1. ff. vnde li eri, l. 1. quis ordo in bonorum p sserue r, §. sunt autem inst. de bonorum possessio.

Z l. . § adipiscimur, l. non fideri. l. quemadmodum, ff. de acquir possess.

A §. feræ, §. singulorum, de rerum diuisio. l. quod in lo oie, ff. de adquirend. erum domin l. 1. in pr n. ff. de adquir. possess. Aymon. cons. 58. nu. 8. & 643. nu. 2. Menoch. consil. 298. num 29. Bertazol. cons iur. 2 nu. 44. Franch. decis. 158. n 1. Fachinc. l b 1 contro. c. 1. vers. atq ita, Petr. Vinsfeldi. in comm . ad tit de iniur. & dam dat cap. 4 q. 4. conclus. 3. um eq. pag. 283.

B §. plane qui alienum in ftic e r rum diu sio. l. diuus d de ute rustic. l. 3. §. 1 de adquir. rerum domin

C l. ea e. vbi glos. 1. C de co dict. o au l in laqueum, de adquir re domin. Sixtin. de Regal. cap. 18. num. 24 Roland cons. 9. num. 19. & sequen lib. 2. Marc. decis. 520. numer. 14. par. 1. Casaneus iu contuetud. Burgun. rubr. 13. § 7. num. 1. Suarez rec peat. encen. verb. venatio .

D Iosephus Ludouicus, conclusione 71. numero 39.

quibus natura, cœlum, aquam, ac terram aſsignauerat, quo caſu furtum per ſubripientem cõmittitur, *e* piſcationes enim, aucupia, & venationes, eiuſdem eſſe iuris & conditionis cenſentur. At tamen in publicis locis, regulariter venationes, & piſcationes prohiberi non poſſunt. *f* Ita vt dixerit I. C. *g* iniuriarum agi poſſe, aduerſus eos qui in publicis venari, piſcarive prohibent; niſi is Princeps ſupremus ſit, vel ex Principis ſupremi priuilegio, in quem omnia publica, lege regia fuerunt tranſlata, aut ex cauſa recreationis ipſius Principis, aut alia publica, talis naturalis piſcandi, & venandi, ac aucupandi facultas fuerit reſtricta & limitata. *h* Vt in Aragonia, vbi per foros Regni, *i* reperitur piſcatio, aucupium, & venatio, quo ad certos pi[...]ces, aues, ſeu feras, certo tempore, certisve inſtrumentis prohibita: & multis, ex priuilegijs regum conceſſum eſt, vt illis ſolis, liceat in certa parte fluminis Iberi, quod publicum eſt, piſcari, *k* & alios prohibere poſſe; quod abſquè priuilegio, nulli priuato conceſſum cenſebimus, niſi hoc ius prohibendi, legitima præſcritione

E l. item ſi fundi, §. aucupiorum, ff. de vſufruct. Iu nes. §. piſces & ibi glo. & Bart. ff. de action. emp. Guido Papa deciſ. 95. num. 4. & 5. Caſane. in conſuetu. Burgund rub. 13. §. 2. nu. 24. & §. 7. num. 5. & Sixtin. d. cap. 18. num. 28. & Vinſeldius vbi ſupr. conclus. 15.

F Gramat. deciſ. 67. numer. 7. Roland. conſil. 9. num. 10. & conſil. 22. numer. 27. volu. 2. Scapus in tractat. de iur. non ſcripto, lib. 2. cap. 13. Marc. deciſ. 527. num. 14. lib. 1. & deciſ. 532. num. 14. Guid. deciſ. 524. Auenda. de exequen mandat. 1. p. cap. 2. num. 11. & 12. Salon de pace conſil. 16. num 21. Boher. deciſ. 3[..] 5. Rippa in l quominus, num. 133. ff. de fluminibus, Regner. Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 58. num. 15. & ſequen. Cabedo 1. par deciſ. 95. & 2 par. deciſ. 89. per tot. Honded conſ. 100 num. 19. volu. 2. Cancer varia. lib. 2. cap. 2. a nu. 75. cum ſequen. Gutierrez canon. quæſt. lib. 2. cap. 27.

G l. iniuriarum 13. § fin. ff. de iniur. d. §. aucupiorum, & l. vſumfructuarium, in prin. ff. de vſufr. Camil Borrel. de Reg Cathol præſtan. cap. 24 per totum.

H Soto lib 4 de iuſt. & iur. quæſt. 6 art. 4. colu. penult. Iacob Rebuf in l. vnica, C. de venat. Ferr. Decian. reſponſ. 22. num. 22. volum 4. & reſponſ. 123. num. 92 volum. 3 Roſſenthal. conſequent. feudal, tom. 1. capit. 5. conclus. 94 pag. 167 § nemo retia. vbi Doctor. tit. de pac. tenend. Couarru. in d. [...]a regula peccatum, 2. par §. 8. num. 1. glo. in cap qui venatoribus 86. diſtinctione, Medina de reſtitutione, quæſtio. 12. Soto de iuſtitia & iure lib. 4. quæſt. 6. art 4. vel [...] pari ferme, Boher. in conſuetu Bituricen. tit. de conſuet. Prædior §. 5. Benedict. in dict. cap. Rainutius, verb. & vxorem, num 864 Caſaneus in con[ſ]uetud. Burguo. rubr 13 § 7 Gramat. deciſ. 67. Natta conſil 3[..] & conſil 522 num. 7. & [...] & conſ. 604. num. 2. Surdus conſil. 3[..]3 num. 104 Gutierrez Canonic[.] lib. 2. quæſt. 18. 2 num. [.] cum [...]q[u]en Ay[m]on. conſil. 317. & de antiquit tempor. 4. par §. quaeſtiſta, num. 79 & ſequen. Bouad[illa] in p[olit]ic lib. 2. cap. 16. num. 138. Anton. de Perra de poteſtate Princip. cap [.] per tot. ſpecialem 167. Io[ann]es Azor inſtitut. moral. part. 3. lib. 5. cap. 26. pag. 323. & ſequen Leonard. Leſsius de iuſtit & iure [...] 2. capit. 5. dubitatione 7. pag. 46. Fernand. Rebellus de obligat. iuſtitiæ, 1. par lib. 1. quæſt. 14. ſect 2. num 6. & 7. pag. 80. Vinsfeldius in d. cap. 4 q 4. conclu 7 & 8. pag. 21[.] & [...]q. Andres Fac[h]eus controuerſ. iur lib. 1. c[.]1. Greueus ad Gail lib. 2. concl. 69. nu. 4. Tiraqu. de nob[il]ita. c. 3[.] [...]uls num[...].

I For. fin. tit de venator. ſor. vnic tit. de venator. le[po]r. & perdic. fol. 1. & 2. tit. de la prohibicion y vieda de las [ca]ças.

K l. ſi quiſquam, ff de diuerſ. & tempor. pr[æſcri]p. Rippa in l. 1. numer. 13. ff. de interdict. concordans cum l ſi a[...]n ſue p[ri]n[ci]pi, ff. de vſucapio. [Io]annes Faber in §. flumina [in]ſtitut. de rerum [diu]iſio. Natta conſil. 522. numer. 23. [...] ffa in l. vendi[t]or ff. commun prædior. Couarru. in regula peccatum, 2. par. §. 8. num. 10. Medi[na] in [ſuo] tractat. de venatio. & piſcatio. & aucupio, par. 1. quæſt. 28. & par. 2. quæſt. 26. Ruin. conſ. 28. num. 6. volum. 1.

L rippa

ptione acquisierit, *l* quæ tum demum currere incipiet (cũ hæc meræ facultatis naturalis sint) quando prohibitus, post prohibitionẽ *m* iudicialiter, vel extraiudicialiter factam, prohibitioni acquieuerit, quia vt inquit Bald. *n* iura negatiua præscribuntur contra patientes prohibitos, non contra patientes tantum, & eo casu, non solum præscribet ius prohibendi contra talem prohibitum, sed generaliter contra vniuersitatem, cuius ille priuatus, pars est, quia turbato vno ciue, tota ciuitas turbata intelligitur, quando animo acquirendi ius in vniuersum, est facta prohibitio. Si vero vniuersitas, per alios vicinos, quam per prohibitos, perseuerauerit in venando, etiam in articulo possessorio obtinebit. *o* Quia dicitur resistere prohibitioni, & non amittere ius, ex tali prohibitione, cui factis non acquieuit, sed naturalem libertatem venandi, & piscandi, quæ fauorabilis est, & facilius conseruatur, quam amittitur, *p* conseruare voluisse. In qua (vt diximus) manserunt reliquiæ, illius primæui iuris naturalis, quo omnia erant communia, quod postea gentes, naturali illa ratione ductæ, quod communio rerum discordias pareret, quibus, diu humana societas conseruari non poterat, quæ, potius pace, & concordia ciuium tuetur. Et ideo dominia rerum † in-
19 ter se diuiserunt, *q* publicæ vtilitatis causa, quia magis quis solicitus est ad curandum propria, quam ad curandum communia. Exindeque quia distinctis dominiis, ordinatius humanum genus regitur, iam hodie vnicuiquè dicere licet, hoc meum, hoc tuum, demptis ijs rebus, in quibus mansit communio, vt in aere, aqua profluente, mari, *r* & eius littoribus, quæ I. C. *s* alibi po

puli

L Rippa in l. quominus, num. 133. ff. de flumin. & in cap. cum Ecclesia Sutrina, num. 51. de cau. possessio. & proprie. Padil. in l. si quas actiones, num. 20. C. de seruit. & aqua. Xuarez allegatione 16. & Cassane. vbi supra, §. 7. nu 4. Doctor. in tit. quæ sint regalia, vers. piscationem, Cancer variar. resolutio. lib. 1. cap. 2. 2 nu. 75. cum sequen. Tiraquel. de nobilita cap. 37 num 150. Iass. in l. ex hoc iure, nu. 27. de de iust. & iure, Iul. Ferrets in tractat. de re nauali, lib 12, num. 23. Marta de iurisdict. 1. p. cap. 23. nu. 25. & 4. par. centur. 1. casu 57. num 3. & seq

M Iass in d l quominus, num. 155. & Ripa nu. 14. Brun. cons. 56 num. 5. Aymon consil. 111. num. 22. Alexand. cons. 194. nu. 7. lib. 2. Roland. consil. 97. num. 7. lib 3. & consil. 58 num. 21. & 22. & cons. 2 e num. 53. & sequen lib. 2. Balb de præscrip. 4. p. 5. partis principalis, q 5. nu. 2 Aymon in d §. materia ista, num 98. Thesaur. decis 26. vel 61. num. 1. & 2 Sixtin. de regalib lib. 2. c. 3. num. 55. cum multis sequent. Narta consil. 325. Cancer 2. par. variar. cap. 2 num. 9. & [illegible]. par. cap. 4 num. 139. & 145. Guido Papa decis. 631. nu. 1. facit rex. in l. quæro, ff. de iur. patronat Glos. & Doctor. in l. qui luminibus, ff de seruit. vrban. Rosenthal. controuers. feudal. tom. 1. cap. 5. conclus. 24. num. 2. pag. 128. & conclus. 25. & 27.

N In cons. 439. num 12 vol. 3.

O Aymon cons. 641. num. 5. & cons. 658. num. 6. Menoch de arbitrar. cas 160. num. 11. Rippa in d. c. cum Ecclesia Sutrina, nu. 51. & in d l. quominus, nu. 133. Roland. cons. 9. num. 15. & 16 vol. 2.

P Couarru. in d regul. peccatum. 2. p. §. 8. nu. 1. Aymon. cons. 518. num. 18. Narra. cons. 175. Padil in l. per agrum nu. 6. C. de seruit. Menoch. de arbitr. centur. 5. cas. 413 Corduba in casibus conscien. q. 119. & 120 Xuarez d allegat. 16. Menchaca de successionum creatione, §. 17. num. 12.

Q Caietan 2. 2. q. 66. art. 2. Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 3. art. 1. concl. 3. & alij plures relati per Grego. Sayrum in claui Regia, lib. 9. cap. 8. num. 15.

R Iass. in d l. ex hoc iure nu. 26. & 27. Cepol. de seruit. rustic. cap. 26.

S l littora, ff. nequid in loco publi. Forcatu. in Neciomancia dialog. 84. num. 6. Borrel. de Reg. Cathol. præstan. c. 20. per tot.

libera

puli Romani esse tradit. Ideoquè publica pluribus in locis appellat, t quia publica dicuntur, quasi populica, quæ populus, in principem, lege Regia transtulit. Sed non in specie earum rerum, quæ ad ærarium pertinebant, ac veluti in patrimonio popul. Roman. u habebantur, vt vectigalia pecuniæ, & agri publici, sed eorum, quæ publicis vsibus, & commodis seruiebant, 20
nullo ex ijs in ærarium fructu, nulla negociatione, aut comertio instituto; qualia erant Romæ Theatra, fora, basilicæ, campus Marcius, ad quam speciem pertinent littora, x quæ ideo communia dicuntur, quia populi Romani Imperio prope in vniuersum orbem aucto, eodem fere numero haberi cępta sunt communia, & publica, quæ per legem Regiam in Imperatores translata diximus: Non quoad proprietatem, sed verius, quo ad iurisdictionem, protectionem, & defensionem y tantum. Vnde minus recte aliqui z ex nostris, nullum inter mare, & eius littora, ac flumen publicum, esse constituendum discrimen tradunt. Sed littorum sicut & maris, vsus, & iurisdictio, aliquibus priuatim competit, a vt Venetis Adriaticum, Genuensibus Liguricum (cũ Liguriæ caput sit Genua) b Romanis Thirrenum, Gręcis Iobium, & Egeum, Gallis Narbonense, Hispanis Indicum Occidentale, & Orientale. Ex quo forte † pro 21
hibere potest D. noster Rex c nauigationem illius maris, prohibendo ex aliqua iusta causa, ne aliqui in portu admittantur, cum portus, licet quo ad vsum sint publici, tamen lege Regia in dominium Regis fuerunt translati, & inter regalia supra connumerauimus. d Sed in Mediterraneo, † illius censetur esse pars maris propinqui, 22
cuius sunt loca Mediterranea viciniora (quod intellige) si is

T l. bona ciuitatis vbi Alciat de verborum signif, l. 2. §. deinde, & §. nouissime, ff. de origine iur. l. Aristo. ff. de rerum diuisio. l. littus, de verb. significa. l. quamuis de adquir. rer. domin. l. flumina, ff. de flumin. l. quædam de rer. diuisio. §. flumina instit. eod. cum concordātibus, per Borrel. de Reg. Catholi. præstan. cap. 8. nu. 11. Cabedo p. 2. decis. 16. nu. 1.

V l. 1. §. hoc interdicto, ff. nequid in loc. publi. l. sed Celsus, ff. de contrah. emptio. Eginar Varo in commentar. ad legem primam, ff quod cuiusq; vniuersit. vers. & horum quędam sunt, Cabedo p. 2. decis. 18. num. 1. & sequen. 5.

X l quod in littore de adquir. rer. domi. l. fina. ff de vsucapio. §. Item capilli instit. de rer. diuisio, & Cabedo part. 2. decis. 48.

Y Sixtin. de regalib. lib. 2 cap. 3. nul. 98. Rossentha. tom. 1. cap. 5. conclus. 31. 32. pag. 281. Viuius decis. 344 num. 1. Peregrin. de iur. fisc. lib. 1. tit. 1. numer. 17. Glos. in § & quidem, & in §. littorum, vbi Angel. & Faber. de de rerum diuisio & in d. l. littora, ff nequid in loc. publi. Marsil. in l. fin. nu. 180. ff. de iurisdictio. omni· iudic.

Z Cacheran. decis. 155. num. 18. Fertat. Montan. de feud lib. 5. cap 7. vers. tametsi ius piscandi.

A Anto. Vaca in l 2. ff de rer. diuis. Matheacius lib. 2. de vi & ratione iur. cap 36. num. 1 . & 14. Glos. territorio in cap. vbi periculum de electio. in 6. cap. ex literis ad fin. de probat. & in cap. accedens el 2. ad fin. vt lite non contesta. Xuarez d alleg. t. 17. Marin Freccia. de sub feud. lib. 2. tit quis dicatur, Marchio num. 4. & 5. fol. 119.

B Marta de iurisdict 1. par. cap. 33. num. 81.

C Cabedo p. 2. decis. 47 cap. vnic. tit. quæ sint regalia, l. portus, ff. de verborum significat. l 1. §. statio, ff. de fluminib. d. §. flumina, l. nemo. §. fina. de rerum diuisio. Sixtin. de Regal. lib. 2. c. 4 Cabedo deci. 46, nu. 6 par. 2. Borrel. de Reg Cathol. præstan. cap. 9. per totum.

D Petrus Gregor. de republi. lib. 9. cap. 1. num. 17. & sintagma. iur. lib. 3. p. 1. c. 14. num. 7.

E l. ven

Princeps supremus sit: e secus si esset dominus inferior alicuius castri, vel loci.

23 Secundò, cõmunio rerum conseruatur † existenti in extrema necessitate, cum absque iuris naturalis lessione, sibi possit recipere, f quatenus tali extremæ necessitati succurratur; imò quilibet tenetur, existenti in tali necessitate opem præstare, & succurrere; g quod si noluerit, denunciatione Euangelica cogi poterit. Sed verius existimo, tali casu, non aufferri ab eo, cui res ablata est, dominium quod in ea habebat, sed tantum concedi existenti in extrema necessitate eius rei legitimum vsum, cum onere, quod si ille ad pinguiorem venerit fortunam, teneatur æstimationem eius rei, domino restituere.

24 Tertiò, cõmunis omnium libertas, † iuris naturalis dicitur, quam etiam seruus bello captus non amittit: quia cum libertas h sit naturalis facultas, eius quod cuique facere libet, nisi vi, aut lege prohibeatur, cum à lege tollatur seruo facultas recedendi à domino, & imponatur ei necessitas seruiendi, obediendique ei, non amisit naturalẽ libertatem, i ex eo, quod captus, vt nõ occidatur, seruetur ad seruiendũ: sed actus ciuiles, actiuè

25 & passiuè, sut illi ita à lege interdicti, vt quod attinet † ad ius ciuile, in esse ciuili & politico, k serui pro nullis habeãtur: sed quod attinet ad ius naturale, l comunẽ cum cęteris retinẽt cõditionẽ, ita quod actiue, & passiuè naturaliter obligẽtur, antidoraliq; vinculo, & obligatione maneãt ligati: si enim ferę eam vidẽtur agnoscere, vt coper tum

e l. venditor, §. cõmuni, prædiorum Mattheatius vbi proxime lib. 1. cap. 36 & Borrellus cap. 46. nume. 233 & 234. Garçia de expensis, cap. 21. n. 34. & 35. Bart. post gloss in l sane si maris, ff. de minor. Beluga in specul. Princip. rubri. 10. Cancer 1. par. variar. cap. 13. num. 236. Raudens. decisione 8. num. 2.

F [illegible] in cap. discipulos. de consecrat. distinct. 5. & par. c. 16. distinctio. cap. si quis propter necessitaté, de [illegible]. Villadiego in pol. c. 5. §. 17. num. 73. Viuius decis. 323. num 1. & sequ. 3. per tot. Casane. in catalo. glorię mundi, par. 12. consideratio. 36. vers. Secundo modo, & in consuetud. Burgund. rubri. 2. §. 5. glos penult nume. 25. versi. Primus ergo casus. Sanct. Thom. 2. 2 quæstio. 66. artic. 7. & quæstione 32 artic. 7. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 5. nu. 8. Couarru lib. 3. variar. c. 14. n 5. & in regu. peccatũ, p. 2. § 1. nu. 3. late Petrus Roicius decision. Lituanica, 3. num. 193. & sequen. 286. & sequenti, & 305. cum sequen. Iosephus Gõçalez variar. quæstion. [illegible], cap. 3. nu. 44. Menocis de [illegible] ... p. quæst. 4. num. 21. Camillus Ga[illegible] ... lib. 10. cap. 2. num. 2. &

aa gloss. necessitatem, in cap. quoniam, 48. distinct. Sayrus in claui regia lib. 9. cap. [illegible] num. 18 & [illegible]

G gloss. esurientium, in c. sicut, 47. distinct. plures referens Petrus Cene[illegible] co[illegible] pa. c. [illegible] ctan, 27. num. 1 Roicius vbi supra, num. 296. Cordu. de Lara in l. si quis a [illegible] impube[illegible] num. 37. ff. de liber. et agnosc. And. Anton. de Sola in constitution. Sabaud. tom. 1 [illegible] edict. annonæ. glos. 1. num. 6. Pegadus in [illegible] inter cętera, 2. par. §. 3. num. 7. & sequen. de liber. & post[illegible].

H l. libertas, ff. de iis qui sunt sui.

I Angelus Mattheac. lib. 1 de via, & ratione iuris cap. 25. numer 18. & 23. in quo cauendus est Cerdan Taliada en su verdadero gouierno, cap. 1. fol. 3 pag. 2. ibi. Y de la potencia del alma. & in ventiloquio, c. 4. §. 3 per [illegible] 55.

k l. quod attinet ff. de regul. iur. Corras. in l. frater à fratre, num 40. & sequ ff de condicti. indebit. Tiraquel. de nobi. cap. 6. num 4 Vaco. de clarificatio. 10. 32. 18 lib. 1.

L l. si is cum quo, 21. l. naturaliter 13. l. sed quod, 64. ff. de condictio. indebi. l. serui, 14. ff. de action. & obligation. Connanus, commen. iuris ciuilis, libro 2. c. 3. l. sed etsi lege, 28. §. consuluit. & ibi notata, ff. de petitio. hæredit. & quæ notantur in l. Attilius regulus, ff. de donat.

tum est Romę, *m* in illo seruo Adrodo, cui Leo, quasi recepti beneficij memor, gratulari visus est, quanto magis admittenda erit in seruo, qui ratione prædıtus est; & ideo † tot sunt in donatione remuneratoria *n* singulari- 26
ter diposita, sola autem obligatio antidoralis, seruicia facta, vel obsequia præstita, ad quę donatarius tenebatur, non reddunt donationē remuneratoriā, sed pura & mera donatio ac liberalitas manet. *o* Ex qua ratione Imperator † respōdit, *p* quod cum nolle, & velle pertineāt 27
ad naturalē facultatem, possit seruus domino iubēte (& vt addit Accurs.), etiā eo excoriante, nolle adire: qua etiā ratione, matrimoniū cōtrahere *q* ei est cocessum, eademque ratione euenit, vt seruus in fuga constitutus, neque donari, neque vendi possit, quia in specie libertatis est, sicut fera, quæ ad pristinam libertatem redisse cēsetur, postquam potestatem nostram euasit. Quę omnia, & ad deportatum, *r* & bannitum extendi possunt; qui & ciuitatem, & libertatem simul amiserunt, sed nō communem illam hominum libertatem, iure naturali primęuo inductam, super qua non est vlla humana potestas.

Quarto, fidei obseruantia, est de iure † naturali *s*: 28
nam inter mundi fluctuantes procellas, nunquam se humana fragilitas contineret, si nostris actibus, firmitas, & fides non adesset: hæc enim fides, inter socios amicitiam seruat, hęc dominis, pura mente famulatur; hęc supernæ maiestati, reuerentiam piæ credulitatis impendit; ac denique, omne quod viuitur, incommutabilis fidei est, quę cordi est similis, quod tantillum vulneratum, extinguitur: atque ita graue hominibus excidium est fidem fallere. fallitur autem, quando aliter dicitur, & aliter fit: vnde ethimologia eius sumpta, *t* quasi fiat dictum, alias sine operibus mortua est. *u* Si enim interrogaris, si credis, & respōdeas, credo; dicam tibi, fac igitur quod dicis, & fidem seruabis. Hæc enim (vt inquit Tulius *x*) fundamentum est iustitię, & quia tenaciter à Romanis seruata fuit, omnes propè gentes sunt dominati, cùm nulla res vehementius

Rempu-

M Aulus Gelius lib 5. noctium Atticarum, cap. 14. Tapia de vera hominis nobilitate, pag. 198. colum. 2. versic. Nam si nulla bellua. Casaneus in cathalogo glor. mundi p. 12. consideratio, 53. p. 288, colu. 1.

N Ias. in l. si non sortem, § libertus. ff. de condict. indebi. Camillus in addition. ad Bellugam. in rubri. 9. verbo, Beneficiis.

O Ripa in l. fin. quæst 14. in fin. de reuocand. donation. Bald. & moderni in l. filio, C. familię herciscūdæ. Ias. in l. si donatione, num. 3. C. de collatio. Ioānes Franciscus a Ponte consil. 9. num. 15 & sequen

P in l. 3. vbi glos. potuit, C. de hæredibus instituendis.

Q c. 1. de coniu. seruor.

R l. 1. § fin ff. de bonorum possess. contra tabul. Doctores in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & posthu l. cum pater, §. hæreditatem, de legat. 1. l. ex facto, § si quis rogatus, ff. ad Trebelli.

S l. 1. de pact. naturales, 9. ff. de action. & obligat. l. Stichum, 95. § naturalis, ff. de solut. l. cum amplius, § is natura de regu. iur.

T post Ciceronem tradit Federic. Scot. in commentar. ad legem 1. num. 216 ff. si cert. petat.

V epist. B. Iacobi. c 2.

X Cicero 1. & 3. offici. Iustus Lipsius ciuil doct lib. 2. cap. 14. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 8 nume. 4. & 5. Cemenatus in rapsodia, cap. 32. per tot. & versic. At longe diuersius mos Romanis, Antonius Clarus Siluius in leges Regias, cap. 4. pagi. 71.

rempublicam contineat, quàm fides; licet ei, alia duo ad dat Valerius Maximus, scilicet sanum consilium, & secretum; sed omnibus rebus fidem prætulerunt. ideoque
29 apud eos, in eam frangentes, † neque promissa creditoribus seruantes, illa grauissima lex profluxit, *y* æris confessi, ne fides à debitoribus violaretur, qua, authoritate prętoris, debitor creditori si tribus cõtinuis nũdinis intra sexaginta dies nõ reperiretur, qui pro eo solueret, addicebatur, & cadauer perfidi debitoris, creditoribus lacerãdũ tribuebatur, quod & in mercatoribus fallitis, statui posse, tradit Baldus. *z* Ex qua etiam ratione, olim in nostro regno, *a* tam ignominiosis fori solemnitatibus cessio bonorum fiebat, à debitoribus, qui soluendo non e-
30 rant: tantopere autem fides seruanda est, † vt etiam hosti, *b* ex parte sua fidem non frangẽti, seruari debeat: cuius rei inter alia adest exemplum Attilij reguli, *c* qui vt fidem præstitam seruaret, sui periculum cõtemnens amicorumque monitis nõ assistens, Carthaginem fuit reuersus, quod an facere teneretur, & iuste, ac prudenter fecerit, multi dubitarunt. Ex quo verissimo iuris naturalis principio, deduxit Isidorus, *d* depositæ rei, vel cõmen
31 datę pecuniæ restitutionem † iuris esse naturalis: quod exempli causa, ab Isidoro fuit traditũ, cum multo ante quàm pecunia cuderetur, fidei seruandæ adesset necessitas, nisi ab eo sumatur pecunia, *e* pro omni specie, quę illa cõparari potest; sed quia in nullo magis fides seruãda est, quàm in deposito: ideo depositi exemplum adduxit, cui non solum regulari, *f* multa sunt à iure priuilegia

Y Ioannes Baptista Marchesano in tractat. comission. 1. par. de comission. super dilatione moratoria, cap, 1. num. 1. Mattheacius vbi supra lib 1. cap. 25. titu. de re iudica. & cap. 26. nume. 5 & 6. Petrus Pechius in tractat. de iur. sisten. cap. 2. nume 3. Baeça de inope debitore, cap. 1. num. 57. & 58. Cæsar Baroni, tom 1 annali. Christi, 51. pagina 134. Couarru. lib. 2. variarum, cap. 1 num 1 Conanus in commenta lib 4 cap. 14. num. 8. & 9. pagi. 427 & 428. Budeus in annotatio. ad leg. qui fundum, 1. par. pag. 571. versic. Addictorum. ff. de contrahenda emptio. Alexand. ab Alexand. dierum genial. lib. 6. cap. 10. versic. Quod si inconfessum, pagi. 395. vbi annotatio Tiraquelli. Azor institut. moral. 2. par lib. 1. cap. 38 in princip. pag. 222

Z in dicta l. fin. colom. 2. ff. qui bon ceder. poss. Xuarez in titu. de los gouiernos, in principio, n. 21. C Narta consil. 301. num 7. par. 2.

A for. vni. titu. de cessione bonorum, Couarru. vbi supra num 5, & Baeça de inope debitore, cap. 2. nume. 7. & 8. Menochius de arbitrariis, casu 183. Rolandus a Valle consil. 7. num. 10 cum sequent. volum. 2. Et his diebus fuerunt aliquæ firmæ prouisæ, ne admittatur cessio nisi cum prædicta ignominiosa solemnitate forali.

B l. nam & seruius, ff. de negotiis gestis, cap. nolli, 23. quæstione 1. plura cumulans pater Petrus de Ribadeneyra en su institucion del Principe christiano, lib. 2. cap. 15. cum duobus sequentibus, Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 2. cap. 12. cum tribus sequentibus, & in notis ad stratexicum Onosandri, cap. 38 §. vnico, pagina 146. Couarru. de sponsalib. 2. par. cap. 3. §. 4. num. 13. & 14. Molina tom. 2. de iustitia, tract. 2. 1. disputatio. 111. in princip. pag. 648. Balthasar Ayala de disciplin. militar. lib. 1. cap. 6. a num. 1. cum sequentibus, plura adducens Iustus Lipsius lib. 2. politic cap. 14.

C l. post liminij ius, in fin ff de captiu. Guilielmos Benedictus in cap. Raynutius, verbo, Testamentum, el 3. num. 44 Casaneo in cathalo 5. par consideratione 24 versic Vtilitatem. & consideratione 19. versic. Parmenoni Petrus Erodius rer. iudic. lib. 3. titu. 5 cap. 12. & 14.

D in cap ius naturale 1. dist.   E l pecuniæ, 178. ff. de verborum significatione, l. 1. §. fin. & l. 2. ff. de calumniato.   F l. penultima, C. depositi.

Dd   G de

legia concessa, sed etiam irregulari; g in quo non obli-
gatur depositarius ad restituendum eamdem rem, in iis
reb°, quæ functionē recipiunt in genere suo, sed ad resti
tuendū tātumdem in genere, quantū quisq; cōfessus est
sub deposito recepisse; & hoc casu depositarius dominus
fit quantitatis, seu speciei depositæ, atq; ita in suū vsum
conuertere potest; quod non procedit in depositario re
gulari, in quē neque dominiū, neq; possessio trāsfertur: li
cet aliqui h ex nostris, depositis irregularibus, seu cōfes-
satis, quia impropria, & abusiua sunt, negauerint priuile-
gia veri & regularis depositi competere: attamen in no
stro regno vbi statur † cartę, i & in quo non habet lo-
cum exceptio non numeratæ k pecuniæ, neque con- 32
fessio instrumentalis viciatur, l ex deffectu quod nō sit
in illa, causa expressa, nemo dubitare potest quin instru
menta comandæ gaudeant omnibus priuilegiis veri, &
regularis depositi: nam licet irregularia, tamen deposita
sunt, m quod sufficit vt non solum confitēti, † sed etiam 33
aliis creditoribus pręiudicent, sicut in dote confessata
plures tradiderunt. n Ex eo enim quód irregularia sint,
non dicentur ficta & simulata, licet ab aliis contractibus
originē duxerint, & in deposita fuerint traducta: ex eo,
vt debita facilius exigantur, o quemadmodum in sti-
pulationem, quia omnium iuris ciuilis firmissimus est
contractus, sæpissime alij contractus conuertuntur, nec
ex eo aliqua fictio, seu simulatio dicetur interue-
nire. p

Secundo, ex eodem principio sequitur † adulteriū,
natura esse turpe, q quia violat fidei obseruantiam, quæ 34
maxime, & pręcipuè r in matrimonio inter coniuges
requi-

G de quo in l. Lucius, & in l. d ea sponsaliorum, ff. depositi, l. in naue saupheli, ad medium, ff. locat, gloss. fin. in l. 3. C. deposit. Rolandus consil. 17. num. 6 vsque ad finem, volum. 1. Thesaurus decision. Pedemontan. 16. num. 8 cum concordantib. per Barbosam in l. diuortio, §. ob donatio nea, num 14. & in l. si mora, 10. num 83. & 84. ff. soluto matrimonio. Castrens. consil. 10. nume. 1. lib. 2.

H Bald. consil. 352. lib. 1. Socinus consilio 142. nume. 13. lib. 1. Cagnolus in l. contractus, nume. 16. ff. de regul. iur. Rolandus d. consi. 17. in principio, lib. 1. Tiraquellus de retract. conuentio. § 4 glossa 6. num. 14. Hippoli. singula. 115. Ias, in l. duobus colum. penultima, de iure iurando, in princip.

I obseruant. item iudex, & obseruant. item nota, quod propterea, de fide instrument obseruan. 1. de equo vulnerato, l. Mæuia, ff. de hęredib. instituē. Et dicemus latius Deo duce in Scholiis ad dictas obseruantias.

k obseruan. item exceptio, de probat. facien. cum cart.

L obserua. penult. titu. de confes. Menoch. consil. 1. n. 237. & 238. vol. 1.

M Paul. Castrēs. in d l. Lucius. Decius in d. l. certi condictio, §. fin ff. si certum petat. Bald. in l. in cōtractibus. § 1 n. 2 C. non numerata pecunia. Angel. in § præterea, n. 4. Institu. de obligat. quæ recont ah. Natta consi. 438. num 7. Roland. consil, 17 num. 6, volu. 1. & facit tex in l si hominem, § quoties, ff. depositi.

N Aym. consi. 40. num. 6. volum. 1. Afflict. decis. 402. sequens opinionem Bartol. in l. assiduis, C. qui potior. Roland. cons. 20 num. 13 & 14 volu. 4. Alexand. cons. 97. num. 2. lib. 7. beroius cons. 4 . num. 9.

O Bart in dicta l. Lucius, la 1. cum concordantibus per Deci. in d. l. certi condictio, §. fin. n. 2. Alexander consi. 28. num. 13. lib. 5. Mandellus consil. 3, num. 12. & Natta dicto consilio 438. num .

P l. si ex pretio, C. si cert. petat. l. si non singuli, l. cum enim, ff. de nouat. notat Cagnolus in l. singularia. num. 192 ff. si cert. petat.

Q l. probrum, de verborum significatione, cum pluribus congestis per Menochium, centuria 5. casu 419. num. 2. & sequentibus.

R cap. fin. de condit. apposit. cap. solet, cap. aliquando, 32. quæst. 2.

S de po-

requiritur, & est necessaria. Vnde cauendum est à Petra *s* asserente, adulterium iure naturali primæuo esse incognitum.

Tertió, ex eodem principio sequitur, quod cum plenitudo potestatis non extendatur ad ius naturale, vt supra diximus, & frangere fidē, violareq; contractū initū
35 iure naturali repugnet, *t* nō debebit † Princeps *u* quātūuis supremus, etiam de plenitudine potestatis, cōtrauenire fidei à se præstitæ, conuentionique cū subdito initę, si enim ęqualitas in contractibus non seruaretur, non inueniretur, qui cum Principe vellet cōtrahere, & hominum consortio priuaretur, essetq; (vt inquit Bal. *x*) quasi exul, qui est omnium Pręsul; quod ei valde graue esset, ideoq; nulla potestatis plenitudine, ab obseruatione fidei semel prestitę, qua, nihil ęque, in eo præfulgere debet, eximi valet, cum eius simplex promissū, sanctius debeat esse quouis aliorum iureiurādo: *y* & ideo omnes
36 Principū conuentiones, † & iudicia, *z* sunt bonę fidei, cum turpe sit, aliquē, sub eorū fide, & authoritate decipi, & in extremū malorum perueniretur, si inde dāna, & iniurię venirēt, vnde auxilia *a* sperantur; vnde eueniūt, vt
37 omnes tam ecclesiastici, † quàm seculares, ad obseruationē salueguardiæ regiæ, seu guidatici, *b* sint astricti: si enim priuato, non licet, contra factum, & promissum
38 proprium venire; quanto magis indecens † erit Principi, sibi ipsi contradicere, & fidem fallere: imò vt respondit *c* Franciscus Galliarum Rex, magnatibus, in aurem suadentibus, vt cum perfidiæ nota, Carolum Quintum Imperatorem, & Regem nostrum, quē Lutetiæ, qua decuit magnificentia, & fide, hospitem excepit,

S de potestat. Principis, c. 24. n. 158. pag. 375.

T l. 1. ff. de pact. l. 1. de cōstit. pecu. §. per traditionē Insti. de rer. diuisio. Marc. Mantua dialog. 22. lib. 2. Alexan. cōs. 101. lib. 5. Lelius Zecchi. de Princi. lib. 1. c. 6. n. 13.

V Bal. Paul. & alij in l. digna vox, C. de legibus DD. cōmuniter per text. ibi, vbi Deci. 2. lectu. in c. 1. de probat. l. de cōtractu, C. de rescind. vendi. l. Cęsar, vbi Bal. ff. de publican. Xuarez allegatio. 9. n. 8 & 33. & allegati. 10. num. 2. Paul. in l. penult. C. de donat. inter vir. & cons. 217 n. 5, vers. His nō obstantibus, p. 1. Deci. consi. 48. colum. 3. & consi. 286. col. penult. & cons. 152. n. 11. & cons. 689. n. 7. 8. 15. & cōsil. 410. n. 12. & cons. 528 & cons. 600. Paris. cons. 11 n. 50. volu. 1. Alciat. regu. 3. præsumpt. 8. nu. 6. Roman. consi. 354. & consil. 436. colu. penult. & fin. Roland. cons. 1. lib. 2. Alciat. cons. 510. n. 12. & consil. 689. n. 7. & cons. 604. colum. 2. Nicola. Festas. de stimo. & collect. 4. p. c. 4. num. 43. & duobus sequētib. & 5. par. num. 6. cum sequen. Bald. consil. 327. num. 2. volum. 1. Ias. consil. 1. vol. 1. Ayala de iure belli, lib. 1. c. 7. nu. 8. cum duob. seqq. Camill. Gallin. de verbor. signific. lib. 10. c. 29. n. 10. Barsat. cons. 16. n. 45. & 46. cum seq. & cōsil. 78. n. 6. & seq. volu. 1. Contra. io rempl. omn. iud. lib. 1. c. 1. §. 3. versic. Octauo infertur, per tot. Peregrin. de iure fisc. lib. 5. titu. 1. n. 8. cum seq. Nauarr. de redditib. ecclesiast. q. 1. monito 20. n. 5. fol. 150. colum. 4. Ducñas regula 293. Bohcrius decisione 204. num. 42. Caucdo par. 2. decis. 75. per tot.

X in l. Princeps, ff. de legib. & cons. 327. n. 2. volu. 1.

Y Surdus decis. 234. n. 9. & 10. & consi. 419. ad fin. Menoch. cons. 208. n. 43 & 44. Bernard. Grebe. ad Gail. lib. 2. conclus. 59. num. 25.

Z Ias. in l. ciuitas, num. 8. ff. si cert. petat. & cons. 133. vers. Nec obstat, colu 4 & 197. n. fin. volu. 2. & in §. actionum, vbi etiam Gomezius n. 2. & 4. Instit. de actio. Surd. decis. 28. num. 10. Bald. de pace Constantiæ, §. si qua vero, num. 1. Aymon consi. 95. n. 9. & 241 n. 19. Ias. consi. 237. col. 1, volum. 2. Boerius decis. 265 Deci. in c. 1. & ibi Beroi. n. 152. de const. Coria in memorabil. vers. Contractus factus.

A l. nemine int. C. vnde vi.

B Oliba de iur. fisc. c. 14. n. 74. & sequentibus.

C Ioan à Chokier aphorismorum politicorum cap. 12. exemplo 7. pag. 144.

cepit,detineret: Abſit,abſit,inquit ille Rex chriſtianiſſi-
mus;quia etſi fides,toto orbe exulet,Regibus tamen te-
nendam eſſe,qui nullo metu,nulla pœna,niſi virtutis,&
fidei reuerentia,vt eam præſtet,cogi,aſtringique poſsūt.
Et ita fuit etiam reſponſum, d à quodam Comite, ſuo
aſſeſſori,ſibi conſulenti, vt nō obſtante fide data,extra-
ctum ab Eccleſia retineret,& puniret;cui reſpondit: Tu
alias leges, ego à fidei obſeruandę ratione,legem didi-
ci. Reprobandi itaque ſunt contrarium aſſerentes,quo-
rum oſſa (vt inquit Iſernia) diſſipet Deus, quia potius
ſunt adulatores,qui dum hominibus placere deſiderāt,
Deum offendunt,contra Apoſtolum dicentem: * *Si homi-
nibus placerem,Chriſti ſeruus non eſſem.* Vnde,cum Princeps
contrahit, aut aliquid promittit, licet ex tali contractu,
& promiſſione(ſecundum † communem noſtrorū Do- 39
ctorum ſententiam) e nō obligetur ciuiliter (quamuis
non deſint multi, f qui contrarium aſſerāt);vt cumque
tamen ſit, illud certum exiſtimo, ita obligari, vt ea ſola
obligatio naturalis, producat actionem † efficacem, in 40
eo qui ideo, quia ſupremus Princeps ſub lege non eſt,
ſola ſolemnia de iure gentium,in eius contractu requirū
tur, nec vlla alia opitulatione extrinſeca indiget. h Nec
etiam de plenitudine poteſtatis, legem † contractus tol
lere poteſt,licet enim(vt ſupra diximus) multi, eum le-
gibus vniuerſalibus ſolutum tradiderint: i attamen le-
gibus priuatis, vt ſunt contractus, nemo eſt, qui eum
ſolutum contendat. Cum quando eum celebrat, Prin-
ceps,non Principis, K ſed priuati,perſonam induit,cō-
muniq́ue omnium hominum iure vtitur.

Ex qui-

D Garcia in repetit.l.cō uentionum,n.15. ff de pactis, Farinaciua in praxi criminal. quæſt.29. n 95. & q.81 nu.281.Couarru. variarum reſol. lib.1.c.2. n.16.in fin Plaça in epitome delictorum,c.37 n.10 Anton. Gomez variarum, tom.3.c.12.n.7.Caraf.in praxi interrogandorum reorum,lib.2.c.1.n.45. Cyrillus in ſumma criminali,rubr.2.§ 3.n.4.

E Decius in dicto cap.1.nume.7. communem dicens de probat.

* ad Galat 1.n.10.

F Anto.Gomez lib.2. variar.c.1.n.1. Padilla in l.interpoſitas.n 37.C.de trāſactio.Ludou.Molina tom 2 de iuſti.diſputati.261.pagi.51. verb.Verum autē

G d.l Cęſar, d.l.ciuitas, vbi Bart.Deci.in d.cap.1. n.19.in fin.per tex.ibi Vaſqui.cōtrouerſ.illuſtr. lib 1 c.3.n.1.Pariſ.cōſ.2.n.133. & 134 vol.4. Roland.cōſil.13.n.59. & 60.& conſil.69.n.15.& 17.volum.3 Bardellonus conſi.22.nume.33 & conſi.39.nu.38. & 39.& conſi.75.num.9. & 21.in 1.

H Iaſ.in d.l.ciuitas,nu 5. & cōſ,99.n.2.vol.1.Beroi. conſi.61.n.34.in [illegible]. Rum. conſi.99.nu.2. & 11. in 1. Mandel.conſi 553.nu.9, Cephal.conſil.179.nu.9. 12.& ſequē Bardellonus conſi.82.n.22.& 23 in 1.

I l.donationes quas diuus,C de donat.inter vir. d.l Cæſar.& vtrobique Bart.& Doctores cum concordantibus per Iaſ.in l.quoties,col.2.C.de reivendica & conſil.1.col.4 in 1.Curti iuni.conſil.174. & Socinus iuni.conſil.65.volu.1.Pinel.in l.2.c.[illegible].n.35 C.de reſcinden.vendit Lodolphus Schrader tract.feudal.tom.2.par.5.c.2.n.40 & par.10.ſectio.1 a nume.46.cum ſeq. Hippolit.ſingul 196. Bal.in c.1.de vaſ.[illegible].feud.in princi.Nicolau.Ieſta. vbi ſup.4.p e 5. n.39.Ioan.de Neuizan.inter cōſi.Boni,cōſ.12.à n.23.cū ſeq.& ibidē Iacob.de Leonar. cōſ 114.à nu.208. cū ſeq.255.& 282.noſter Moli.in repo.verb.Vaſſallus,verſ.Die ſeptima Ianuarij,in fi[illegible] fol.327.col.1 in princip. K Ioan.Igne.in repeti dictæ leg.donationes quas diuus,n.4.Ioan.Lup.de Palac. Rubios in repetitio.rubricæ de donat inter vir.§ 60.nu.17.pag.159.Fabi.Oprinellus in repeti.leg.Imperiū,n.259. & ſeq ff de iuriſdict omni.iudi.Vincent.de Franch.deciſ.17.n.6.Roman.conſ.436.n.17. Borrel.in additionib ad Bellug rubr.5.n.1.verſ Fiſcus vtitur iure priuati. Surd.deciſ.1.n.5.& deciſ.2 n.21.plures referens Carol.Tapia in l.fin.2.p.à n.1.cum ſeq.ff.de conſtit.Princip. facit tex.in l.ſi quis Imperatorem,C, qui teſtam facere poſſunt.l.ſi vno,§.item cum quidam,ff.locat. & conſtitutio nouella de bon.vacan.ibi, Nihil aliud licere bonis Principibus,niſi quod liceat priuatis.

L Georg.

Ex quibus primo infertur,† non debere Principem,
41 officialem officio, *l* licet ad beneplacitum illius fuerit concessum, sine causa legitima priuare: nec Rom. Pontificem, *m* Episcopum, Episcopatu, vel beneficiatum, beneficio, (quamuis multi)*n* contrarium tenuerint, quibus non est assentiendum, quia illud acceptans, videtur cum Principe quasi contrahere, & se ad eius administrationem, & onera obligasse. Non ergo equum est, vt illum contractum, sine causa dissoluat, *p* quia alias, obligatio, quæ est vltro, citroquè obligatoria, tam ex parte concedentis, quam acceptantis, claudicaret, ex parte concedentis. Et quamuis in beneficijs, Roman. Pontif. *q* plenissimam habeat potestatem, tamen vt fides semel data seruetur, receptum est, etiam de plenissima potestate, ius, ex mera Principis gratia, donatione, vel liberalitate, alicui quæsitum, tollere, absquè causa, *r* non debere, cum vt dicebat Antonius: * *Amplitudinem Romani Imperij, non per ea quæ acciperet, sed per ea quæ donaret apparere*, cum aliàs clauis discretionis, non præcederet, clauisquè iustitiæ erraret. Licet enim in rebus suis, habeat quilibet liberrimam potestatem disponendi; ita vt possit, etiam abvtendo, saltim de facto, eas dissipare, *s* & dilapidare: tamen si eas, in alium gratiose cōtulerit, non poterit, talem gratiam reuocare: *t* nec hoc casu, cum Aymone, *u* ad distinctionem ordinariæ, & absolutæ potestatis, erit recurrendum. Cum vt superius diximus, in Principe, paria sunt, non decere, & non posse, omnisquè indecentia in eo, reputatur impossibilitas.

42 Secundo infertur, quod quamuis priuilegium † concessum subdito, dum remanet, in finibus nudi priuilegij, nullumq. ex eo, ius vel dominium est acquisitum, possit regulariter reuocari; *x* tamen si tale priuilegium, transiuit in contractum, vt quia propter aliquam causam, vel insigne

L Georgi. Cabedo, par. 2 decis. 20.

M Pinel. in rub. C. de resc in vendit. 1. p. c. 2. nu. 19 vers. altera inspectio est, Tapia vbi proxime, num. 86. Rebuf in praxi beneficiali, tit. de non tollēdō iure quęsito, glos. 6. nu 12 & duob. seq. Berol. in d. c. quæ in Ecclesiarum nom. 16 .& seq. Iass. inter cōsilia feud. Bruni. cons 8. n. 47. & 48. Conrrad. in tēpl omni iudic. lib. 1. cap. 2 § 3. vers. tertio, nu. 5 & 6 cum alijs relatis a nostro Petro Cenedo, 3. p. collect. 21. nu. 1.

N Relati a Pinel vbi supra. & tenet Bellug. in spe cul. rub. 11. § compendiose, num 9 in fin.

O Cap. nisi §. verum de renuntia.

* Plutarchus in eius vita tom 2. p 634 in paruis.

P Felin. in d cap. quę Ecclesiarum, nu. 43. l. ff. on fil. 145 li. 2. ex rationibus, Abb. in cap. fin. de confirmat. vtil. vel inutil & in disp. Episcopat. Selua de benef 3. p. q. 60. & Rebuf. de nominat. q. 21. n. 55.

Q Cap. proposuit de con ces. præben. cāp. dudum de præben in 6. clemen. 1 vt lit. penden.

R Deci. cons 410. nu. 22. & Paul in d. l. digna vox, Bald. tit de his qui feud dar. poss. §. notandum est autem, nu. 2 & in [illegible]. col. 5. de pace iuram. firman. in vsib. feudor

S l. sed etsi lege, §. consuluit de petit. hæredit. l nō vsq; adeo. ff si quis a parente fuerit manumis. l. id re mandata, C. manda.

T l. perfecta dona. C. de donat quæ sub modo, l. veiles nec ne, C. de reuocan. donat.

V De antiquit. 2. p. §. omitto, num. 57. Brun. cons. 1. nu 61.

X Nat a cons. 511. 584. Aymon cons. 241. Ioan. de Neuizao, inter cons. Bruni. consil. 11. Xuarez allegat. 9. Socin. cons. 4. & cons. 57. num. 13. vol. 3. & cons. 164. & 266. lib. 2 & cons. 63. & cons. 81. & 120. lib. 3. Iass. cons. 2[illegible]7. vol. 2. Capici. decis. 156. Paul. in d. l. digna vox, num. 4. & cons. 329. & 287. lib. 2. Bald. in l; qui se patris, num. 12. C. vnde liber. & in l. si quis mihi, ff. de dol. Felin. in cap. nouit, num. 10. de iudi. Frantist;

cisc. de Aretio, ibi, sub num. 25. Deci. & alij, Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum nu. 56. Decius num. 36. de constitut. Alexand. cons. 216 lib. 2. & cons. 101. lib. 1. Deci. cons. 361. Conrrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 3. vers. octauo infertur, num. 5. & §. 4. vers. octauo è conuerso num. 1. & sequent. Villadiego in prologo del fuero juzgo, Glos. legis 23. num. 56. Burg de Paz in prohem. legum Taur. nu. 325. Molin. de Hispan primogen lib. 1. cap. 8. num 30. & lib. 4. cap. 3. num 8. 20 & 23. Ruin. cons. 130. num. 15. vol. 5. & cons. 229. num. 7. & 8. & cons. 230 nu. 4 lib. 1. Petra de potesta. Princip cap. 24. nu. 218. & 225. cum seq. Bart in l. 2. in fin. de iur. in munira. & in l. quod semel de decret. ab ordin. facien Roman. cons. 252. in 2. dubio. & cons. 352. num. 22. & cons. 436. nu. 16. Deci. cons. 292. num. 7. & 8. Cepha. cons. 342 numer. 53. Iasi. consil. 233. num. 32. vol. 2. Marta de iurisdict. 4. p. cas. 190. num. 10. & seq. Reyner. Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 6. vbi a num. 3. ampliat & limitat, Cancer variar. 3 par. cap. 3. num. 150. Anton. Gabri. lib. 5 commu. conclus. tit. de iur. quæsit. non tollend. conclus. 7 per tot. Viui. decis. 207. Valançuela in defensione monitorij aduersus Ducem & Senatum Reipubli. Venetor 4. par. num. 182. glos. final. in cap. decet de regul. iur. in 6. authent qua in Prouincia. C. vbi de crimi agi oporte l. hæres absens de iudic. l. 1. [illegible] de immunita. nemin. concedend. l. qui fundos, vbi scriben. C de omni agro deserto, lib. 11.

insigne factum, vel pecunia, fuerit concessum, y reuocari non poterit (quamuis multi ex nostris repugnent z) maxime, si causa, factum, vel pecunia, non sint priuilegio cōmensurabilia, & tale priuilegium, inferat enorme preiuditium, Regię coronæ, vel incipiat esse contra publicam vtilitatem. Tamen cessante in Regno absoluta potestate, priuilegia, & cōtractus à pari procedūt, a neq;
† per abusum, vel cōtrariū vsum amittuntur in sui, & suo 43
rū successorum præiudiciū maxime in Aragonia vbi D. Rex iurat seruare donationes, vēditiones, ac permutationes à Regibus Aragonum factas, b quod nihil aliud est, quam illas cōfirmare in forma communi, c ex qua confirma-

Y Alexand. cons. 193. nu. 50. vol. 2. Afflict. decis. 128 nu 10 Cacheran. 139. Capicius 21. num. 15. Gramatic. 46. num. 5. & voto 28. num 13. Marta de iuri dict. cap. 33. num. 104. post Bald in cap. de natura feudi. Rebuf. consil. 246. pag 242 vers. quarto, Capici decis. 9 & 166 Bellug. rub 9. num. 27. & 28 & ibi Caml. verb. irreuocabilis, Innocent. in cap. in nostra de iniur. Felin. in cap. nouit. nu. 8. de iudic. Roman. cons. 436. num. 16. Ruin. cons. 130. col. fin. vol. 5. Deci. cons. 604. num. 9. & Gozadin. cons. 62. cum alijs multis relatis á Carol. Tapia in d. l fin. p. 2. cap. 9. in princ. & a nu. 10. cum sequen. Anibal Troysius de ritib. mag. Cur. rit. 46. num. 6. & Conrrad. vbi sup. num. 3 & sequen Afflict. decis. 128. num. 10. Deci. cons. 689. nu. 5. Natta cons. 669. num. 11. Reyner. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num. 6. & 13. Cancer variar. 3. p. c. 3 num. 53. cum sequen. Petra de potesta. Princip cap. 24. num. 243 & sequen. Castrens. in d. l. digna vox nu. 6. vers. in contrarium, & facit tex in l si pater, §. si quis, vers. irreuocabilis, ff. de donat.

Z Tiraquel. de pœn. temperan. in prohem. num 41 Bellug in spec. rubr. 16. §. graue damnum, nu. 5. & Camil in additio. ad eundem, rub. 1. verb. naturam contractus, vers. limita tamen, Rebuf. in concorda. in præfatione ad rubricam decollario pag. 260. vers. item priuilegium, Matienço lib. 5. nou. recopila. tit. 10. l. 6. glos. 1. num. 10. & 11. Roman. cons. 436. num. 11. & tot. titu. C si contra ius, vel vtilitat. public. Bald. in l. qui se patris nu. 34. vers sed Nicolaus, C. vnde liberi. Socin. cons. 4. num 5. & cons. 87. num. 12. lib. 3. Fabius Opinellus in repetitione d. l. imperium, num. 257. cum pluribus seq. Anton. Gabr. commun. opinion. tit. de iure quæsito, q 6. n. 12. Roland. cons. 23 n. 30. vol 1. Alexan. cons. [illegible] vers. vel intelligas, lib. 2. & facit ratio tex in l. Titius 3 ff. de obsequijs, Schrad. tract. feuda p. 10 sect. 1 num. 129. pag 47.

A Molin. in repor. verb priuilegium, vers. priuilegia concessa. & concedenda for. vnicus, in fin tit. actus curiæ super redditibus regalibus, ibi. é que por los abusos, Iacob. Bereta cons. 13. num. 10. vol. 1. Sesse decis. 79. nu. 51. 1 p. & fuit decisum in Curia D. Iust. Arago. anno 1605. in processu procurator. fiscalis, & aldearum de Alcañiz super ciuili, in quo non [illegible] Regia Audientia.

B Foro vnico. tit. de iuramento venditionum, Roman. cons. 327 cap. dudum, glos. penul. de decimis. l. Imperator de administratio. tuto. l. 2. § merito. ff. ne quid in loco publico. cap. super eo de officio delega. cap. ex suarum, de auctoritate & vsu pal. cap. Florentinum. 85. dist. cap. ecce, vbi glos. 99. dist. Molin. de Hispan. primog lib. 2. c. 7. nu. 31. Cabedo decis. 1. num. 6. p 2.

C Cap. fin. de election. in 6 cap. quia propter eo. tit. Rebuf. in concorda. rub. de Regia ad Prælatur. nominat verb. confirmationes. Auiles cap. 17. prætorum, verb. proueer, num. 3. Cabedo decis. 2. num. 6. & decis. 5. num. 1. vol. 2.

D Alex:

firmatione non adijcitur illis nouum robur, sed solum censentur cōfirmatæ quatenus aliàs validę existunt, *d* ad enixam illas seruandi voluntatem ex iuris iurandi religione præstita demonstrandam: *e* sed veriųs existimo, contractum etiam † lucratiuum, adeo Principem
44 constringere, vt nequeat, etiam de plenitudine potestatis, illum infringere, & ab eo resilire, *f* etiam si in eo, liberalitatem Principe dignam, exercuerit: quia quamuis obligatio antidoralis (quia incerta) obligationem ciuilem, & legalem, non producat, sed tantum moralem, qua à natura constringimur, vt benefacienti beneficiamus, *g* & hac ratione, sit donatio, quia non adest iuris legalis vinculum, *h* & nullo iure cogente fit, & sic non dicamus peccare, *i* contra iustitiam commutatiuam, tamen negari nequit, peccare, *k* contra iustitiam distributiuam, vt si auferamus ab eo, honores, seu officia, cui propter seruitia propria, vel merita sua, vel maiorum fuerāt conferenda, & alteri, in quo, hæc non adsint, conferamus: quæ obligatio antidoralis, redacta ad certitudinē solutione, reuocari non potest, *l* & ius illud gratitudinis, nomen meræ liberalitatis excludit. Ex qua etiam ratione euenit, vt nequeant † etiam reuocari leges, vel cō
45 consuetudines, quæ in contractum transierunt, *m* quales sunt fori, & obseruantiæ nostri Regni, ex quo, à multis, leges

D Alexan. conf. 125. nu. 4. vol 5. Iass. in l fin. nu. 28 de coustitu. Princip. Decius consil. 187. num. fin. Ruin. conf. 29. nu 31. vol. 1. A. Gabriel. commu. opinio. tic. de statutis, concl. 10.

E l. cum pater, 77. §. filius matrem, ff. de legat. 2. Bal. conf. 86 per statutum, volum. 3.

F Bart. in l, si forte, nu. 5. ff. de Castrens. pecul. Guido Pap. decis. 95. num. 2. Gail. lib. 2. obserua. 18. n. 6. Sixtin. de regal. plures referens lib. 1. cap. 6. n. 25 & 26. Cabedo dec[illegible]. 19. num 8. & seq. & decis. 75 per tot p. 2. Alderan. Mascard. de interpret. statuto. conclu. 8. nu. 48. d. l. perfecta donatio. C. de donatio. quæ sub modo. Lofred post Bald. consi. 39. num. 3. vers. ad quod accedit, Solon de pax consil 25 num. 46. Fabius Anna. cōsil 62. num. 61. Bardellonus cons. 7[illegible] nu. 83.

G l. sed etsi lege. § consuluit, & ibi glos. ff. de petit. hæredita. glos o[illegible]gationes in d. l. ex hoc iure, glos. io l. si non sortem, §. libertus. verb. natura, de condict. indebit. glo. 1. in cap cum inoffic. de testa.

H l. donari iuncta glos. de reg. iur. Pinel. in l. 1. 3. par. nu. 60. & sequen. C. de bon. mater. l. an cum plures, 23. §. fina. de administra tutor.

I D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 1, ad 1. Soto lib. 4. de iustit. q. 6. art. 1, col. 1.

K D. Thom. vbi supra q. 106. art. 5.

L Iass. in d. l. ex hoc iure, Nauar. in apolog. de redditib. Ecclesiast. q. 1. monito 82 nu. 6. Roland. consil. 53 a num. 59. lib. 3. Riminal. Iunior instit. de donat. in princ. num. 92. Cabedo par. 2. deci. 36. num, 8. & seq. per tot.

M l. si donationem, 5. C. de reuoca. donatio. Bart. in l. omnes populi, vers. & circa prædicta, ff. de iusti. & Ias. in l. Barbarius, vers. duodecimo facit, ff. de offic Prætor, Alexan. cons. fina. num. 14 volu 4. Bald. consil, 317. vol. 1. & in l. 1. de pact. & in l. si cum mihi de dol. & in [illegible] qui se patris num. 14. C. vnde liber. Rebuf. tract. nominat. q. 5. num. 47. & q fina num 22. & in præfatione ad rub. de collatio. pag. 14. col. 2. vers. insuper, & vers. contrarium. pag. 255. & sequen. & de firma concordator. stabil. pag. 241. col. 2. vers. secundo pater, Cafaneus in cathalog. p. 11 consideral. 22 in fin; Ioan. à Chokier aphorism. politic. lib. 2. cap. 2. vers. nam Regibus, pag. 69. Iass. de commu. cons. 56 vol. 1. Roland. cons. 13. num. 32. & cons. 45. numer. 8. & consil. 2[illegible]. nu. 35. in 3. Aym. cons. 542. num. 51. & cons. 241. num. 10. Cephal. cons. 23. num 47. & cons. 254 num. 21. & cons. 549. num. 56. Benedict. in d. cap. Rainut. vers. si absq; liberis el 2. de fideicommissaria substitutione, num 36. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num. 22. Leli. Zechius de Princip. lib. 2. cap. 1. nu. 5. vers. vlterius, pag. 266. Schraderus tracta. feudalis p. 10. sect. 5. num. 186. pag. 181.

N Bellu-

leges pactionatę fuerunt appellatæ, [n] violareturquè Re-
gia fides, de legibus seruandis præstita, iusque subdito-
rum, quod in eis radicatum habent, inuite tolleretur,
quod adeo verum est, vt nostri maiores, communiter
dicere assueuerint, [o] nec ex causa, etiam pro bono iusti-
tiæ, licere aliquid contra foros Regni fieri.

Quarto ex eadem fidei obseruantia, euenit, vt om-
nes contractus, † seu quasi contractus, qui consensu
perficiuntur, siue ex publica, siue ex priuata causa 46
fiant, iure naturali pariant obligationem, quæ dum le-
ge ciuili adiuuatur, ex ea, actio nascitur, quæ bonæ fi-
dei, à nostris appellari solet; & licet bona fides, quate-
nus dolo est contraria, etiam in contractibus stricti iu-
ris, adesse debeat; tamen quia in illis, non adeò exu-
berat, sicut in istis, quorum magis communis vsus, ma-
iorquè indigentia, & frequentia est, ideo non appellan-
tur bonę fidei contractus. Quinto ob eandem fidei
obseruantiam, † ab Augusto, id quod fidei hęredum
committebatur, iuris vinculo, & necessitati adim- 47
plendi subijci, statutum fuit, [p] non per viam actionis
ciuilis cum obligatio imposita hæredi fideicommis-
sa restituendi non proueniret ex lege, vel senatu con-
sulto, sed ex iurisdictione, & auctoritate prætoria, [q] offi-
cio Prætoris, vel Consulis Romę implorato, & Pręsi-
dis in Prouincijs. qua ratione noster I.C. Vlpianus [r] di-
xit, in voluntatē hæredis fideicōmissariam libertatem
committi posse, non vero directam, cum de facili res
ad suam naturam reuertatur, quæ erat ne fideicom-
missa inuitus, quis cogeretur pręstare.

Quarto dominia rerum, hoc iure † naturali fue- 48
runt distincta, vnde inquit I.C. [s] iure naturę equum
esse, neminem, cum alterius detrimento, & iniuria
fieri locupletiorem. Indequè I. Consult. Paulus [t] res-
pondit, furtum, iure naturali prohibitum esse. Supre-
mus ergo Princeps, † non poterit sine causa, cum 49
non sit dominus particularis bonorum, subditorum,
(etiam de plenitudine potestatis dominium, eis semel
quęsi-

N Bellug. in specul. rub. 1. nu. 12. vbi Camil. vers. naturam contractus, & rubri. 2. num. 2. vbi Camil. verb. per populum pecunia, & rubr. 9. num. 1. vbi Camil. verb. ligant Principem, & rub. 11. in princip. num. 14. ibi maxime in hoc Regno Aragonum in quo Princeps obligatus est foris, & priuilegijs, & in §. restat, el 2. num. 6. Petr. Rebuf in cōcordat. in præfatione ad rubric. de collario. pagin. 255. in fin. vers. Item quando constiret. Cancer variar. resolut. 3. par. cap. 3. num. 43. & 44. Oliba. de iur. fisc. cap. 1. num. 17. & cap. 3. num. 9. & 12.

O Noster Molin. in repertor. foror. verb. fori Aragonum cōditi, pag. 157. & verb libertates, el 1. & verb. littera Domini Regis, 3. & verb. Rex 35. per tex in § Item que como fuero, tit. declaratio priui leg. general. Bardaxi ad priuileg. general. Aragonum, num. 35, fol. 38. colum. 1.

P Vt in princ. inst. de fideicommissa hæreditat. vbi eleganter eruditissimus Antonius Pichardus Vinnesa.

Q l. 2. §. capta, ibi qui de fideicommisso ius dicerent, ff. de origine iuris.

R In l. fideicōmissa libertas 46. in principio, vers. sedet si ita, & §. quod si ita, ff. de fideicommiss. liberta.

S l. iure naturę 207. de regul. iur. l. nam hoc natura de condict. indeb.

T l. 1. in fine, ff. de furt. explicat eleganter Felicia. de censib lib. 2. cap. 1. num. 6. & sequen.

quæsitum, auferre: [V] quamuis enim Imperator, [X] se mundi dominum iactet, & alibi, [Y] omnia Principis esse asserat. Debet tamen intelligi, quo ad protectionem, & respectu vniuersi, non vero, quo ad singularium rerum dominium, particulare, [Z] quia Rex, omnia Imperio possidet, singuli vero dominio. Cum legitima tamen causa, [A] ex plenitudine potestatis, poterit dominio rei suæ, priuari subditus, à Principe supremo, propter publicam vtilitatem, † vel necessitatem, vt puta, capiendo fundum subditi, tempore belli, pro edificanda arce [B], cum & campanille Ecclesiæ, possit vrgente bello, licite incastellari. Hoc tamen, ita temperandum est, dummodo cum iactura alterius non fiat, sed pretium rei ablatæ domino reddat, [C] & ei de interesse satisfiat, alias namque si sine solutione pretij, possent, vi consuetudinis,

V l. venditor, § si constat commun. prædior. Cin. & Doctor. in l. fin. C. si contra ius, Ias. in l. quominus colu. 1. de flumin. & in l. Barbarius num. 25. & [illegible] ff. de offic. prætor. Felin in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 54. Deci. 26. de con stitut. Aymon consi. 5. n. 4. Paris. consi. 102. nu. 7. vbi de communi vol. 1. Surd. con. 203. num 19. [illegible] 1. par. [illegible] C. [illegible] rescind. cap. 3. nu. 2 [illegible] Deci. consi. 3[illegible] 1. c[illegible] nu [illegible] Ioã. de Anania consi. 81. nu. 4. Roman. consi. 31[illegible] A[illegible] consil. 77. colu. 2 in 2. Socin. consi. 266 col. [illegible] & consil. 164. col. 7 vers. [illegible] casus, vol. 2. & consi. 120. col. penult. num. 14. vers. sextus & vltimus casus, vol. 4 Curtius Iunior cõsil. 1. num. 29. & consi. 138. num. 5. Fulgos. cons. 6[illegible]. Bald. consi. 401. num. 2 vol. 4. Curtius [illegible] consi. 6[illegible] col. 7. & 8. Paul. de Castr. consi. 317. vers. [illegible]js non obstantibus in 1. Alexan. consi. 101. colu. 5. vers. quæ [illegible] prior in 1 & consi 169 colu. 1. & 4. vers. ad tertium, & consi. 215. col. 4. vers. secundo, & vers. pro hoc vol. 2. Ias. consi. 233. col. 7. vers. vndecimo facit, & consi 227. col 9. vers. decimotertio, in 2. Deci consi. 2[illegible] nu. [illegible] & consil. 362. nu. 8. & consi. 269. num. 7. & 390. nu. 10. & 357. num. 5. & 6. & 520. num. 4. & 5 & 518 nu. 13 & 606. num. 8. & 689. num. 13 Gozadin. consi. 5. num. 18. cum seq. & consi. 9. num 48. & 49. Aym. consi 5. num. 5. & consi. 7. num. 10. & consi. 135. num. 7. 19. 20. & 87. & consi. 241. num. 12. & 20. Festasi. de collect. 4. p. cap. 6. num. 7 Brun. consi. 1. nu. 18. 28 & seq. Ribadeneyra en la institucion del Principe Christiano, lib. 2. c. 9. Grene. a[illegible] b. 2 conclu. 56. considerat. 1. nu. 1.

X l. deprecatio, ff. ad leg. Rhodi de iact. cum alijs supra relatis.

Y l. bene à Zenone, C. de quadrien. præscrip.

Z Berotus in d. cap. quæ in Ecclesiarum, num. 15 2. de constitut. & in cap. qui res, num. 10. de reb. Eccles. non alienan. Leli. Zechi. de Princip. lib. 1. c. 5. nu. 5. C[illegible] iaci lib. 5. obserua. cap. 30. in fin.

A Glos. in d. cap quæ in Ecclesiarum, & in cap. constitutus de religios. domi. l. sepulchrum, vbi Doctór. ff. de religios. & sumpti. Funer. d. l. venditor, §. si constat, Afflict. in prælud. ad constitut. Neapolit. q. 3. num. 10 & sequen. & q 4. per tot. & q. 17. à num. 6. cum seq. Angel. & Bald. in l 1. ff. solut. mat[illegible] & ita proceduntur, l. item si beruerarum, §. 1 de rei vindicat. l. si priuatus, ff. qui & a quib. l. Antiochien[illegible] ff. de priuil. creditor. l. quoties, C. de precib. impe. offerend. l. toties, ff. de poll[illegible] l. Lucius de eu[illegible] l. seruus C ex quib. cau[illegible] l. in nostra de iniur. l. si quando, C. de operi publi. Glos. in l. si locus, ve[illegible] ff. quemadmod. seruit. amit. Deci. in l id quod nostrum, ff. de regul. iur. plures referens Carol Tapia in l [illegible] p. cap. 9. num. 48. & 49. de constit. Princi. Bouadil. in sua politi. lib. [illegible] cap. 16. num. 16[illegible] [illegible] ad leg. 5. tit. 2[illegible] Glos. 5 num 4. & seq. parti. 2. Anto. Gabr lib. 3. commun. conclu[illegible] col. conclu. 2 nu. 1. & 32. Fachine. lib. 8 controuer. cap. 63. vers. 5. quæ[illegible] Ludouic Valle de la Cerda en sus discursos de estado, considera. 18. pag 92. in fine, & col 2. in prin. Pe[illegible] de [illegible] Princip. in examine [illegible] quæst principalis, nu. 27. & seq. pag [illegible] 8. & cap. [illegible] 2. §. [illegible] pag. 587. & seq. [illegible] post G[illegible] b. 2. conclu. [illegible] 6. plures refert Zeballos in specu. commu. 4. [illegible] cum [illegible] q. & [illegible] 324. cum sequen. Enric. Rossenthal. tom [illegible] controu[illegible] conclu[illegible] num. 30. additio [illegible] pag 317. col. 1.

B A[illegible] 94. num 12. vol. 2. Surd. con. 210. num. 31. Camil. Gal[illegible] in de ver[illegible] significatio. lib. 10. cap. 28. num. 18.

C [illegible] quib. ex causis [illegible] &c. Surd. de alimen. tit. 7. priuileg[illegible] num. 13. Gregor. Lopez in l. 31. ad fin. Glos. [illegible] 18. part. 3. & in l [illegible] Glos. buen cambio [illegible] 1. part. 2. [illegible] in l. fin C si contra ius, &c. & in l. Barbarius, num 3[illegible] & 4[illegible] ff. de offic. pretor. Andre. Gail lib. 2. obseua. 56. num. [illegible] & 9. Innocen. in cap. [illegible] cum pridem, num. 4. vers. nos dicimus de renuntia. Marc. q. 383. num. 3. 1 p. Iacob. de Calicio in extrauag. an. Cutiar.

Curiar.dub.principa.7.prerroga[illegible] 210.fol.21.col.4. apo[illegible]lla ad Ioan.de Ter[illegible] R[illegible] [illegible] rebelles, art.10. 3.tract conel[illegible]f.8.verf.ad intereffe,col.3.fol.99.Ioan.de An[illegible].con[illegible] 12.n[illegible] 5.Anto.Gom. in l.1.Tant.num.[illegible]1.Menchaca contro.[illegible]1.[illegible]1.cap.5.num.15.& v u freq[illegible] m[illegible] cap.[illegible] nu.6, & fequen Matta de iurifdict.4 par.ca.195.num 12.25 & feq.Dueñas reg.1 4[illegible] a in prag mat.panis.conclu 6.num.80.& fuper lege Toleti.2.fundamento,17.parte,fol 1[illegible] gat.10.Roland.conf.69 vol m. & confil.71.volum.[illegible]. Pinel.in rubric. C.de refci[illegible] p[illegible] [illegible] vet ex q[illegible] Crauet.con[illegible].95 num.7.Mieres de maiora.4.p.q 1 in princ.num.16 cum [illegible]que[illegible].Mol.n.de primo-g[illegible]. 2.cap.7.p[illegible]2[illegible].& lib.[illegible].cap.3.num.14.cum fequen Azebedo lib.4.nou. [illegible] eco[illegible] [illegible]um. 3 & 16.cum [illegible]quen[illegible] t.1.& l.4.tit.4 a num.1.cum feq.Gutierrez in repet. legis n[illegible]mo p[illegible] nu.7[illegible].& 74 delegat.1 Ribadeneyra del Principe Chriftiano lib. 2.cap 9.pag.32[illegible] Bobadi[illegible] in pol[illegible].c 5.n.[illegible] B.& lib.2.cap.16.num.142.C Natta confil[illegible]4 per tot.Teftaf.de collect 4.par cap.6 [illegible]m.10. Bern[illegible]. G[illegible]cue.[illegible].2.pract.ad Gail conclus.56 confi[illegible]erat 2.& conclus 57.c[illegible]der.1.num 4.& [illegible]Menoc[illegible] d[illegible] ar bitrar.[illegible] 48.num 10.& confil.203.num.26.& 27.& confil.307.num.5 & conf.37 n[illegible]m. & [illegible] con 721.nu[illegible] & 744.num.10.& [illegible]5.num.17 Anto.[illegible]abr lib.3.common.conclus.tit.[illegible] [illegible] quæft[illegible] non toll[illegible] conclu[illegible] 2.num.25.Crauet.conf.93[illegible].num.7.Pechi.de teftam.coniug.cap.25 nu.1[illegible]. [illegible] Colleri. de pro[illegible].executib.par.2.cap.3.num 326.Peregrin de iur.fifc.lib.5.tit.2.num.52.& de fide.[illegible]om.art. 52.num.12[illegible].Facl.in.lib.8.controuer.cap.6[illegible] verf.opportet tamen Principem,Surd.con[illegible].per tot.Petra de po[illegible]a Prin[illegible] in declaratione 7 quæft principal. §.fupereft modo videre de ve[illegible]c,[illegible]m.34. cr[illegible]e[illegible] Bal[illegible] cap [illegible].num.15 de allodi.

nis, vel ftatuti, res, a fubditis, pro libito v[illegible] [illegible]ferri (vt aliqui volunt) in noftro Regno, bo[illegible]a v[illegible]ll[illegible]rũ feruitutis, a d[illegible]minis auferri poffe; talis confuetudo, e[illegible]fet (vt inquit Bald.[d]) diabolica. Satis enim legitima caufa, publicaquè vtilitas, & neceffitas, oper[illegible]tur, dum c[illegible]ntra fubditi voluntatem (cuius non leue intereffe ce[illegible]tur,[e]) rem, ad quam affectionem habebat, forfam q[illegible]a maiorum,[f] vel fi merces fint[illegible] q[illegible]as earu[illegible] domin[illegible], [illegible]n alium locum, cum maioris lucri fpe, tra[illegible]portare, vel vt me[illegible] t[illegible] noftri temporis, triticum, [illegible] te[illegible], quo c[illegible]l[illegible]m æneum appareat, feruare [illegible], vt carius vendant, diftrahere compellantu[illegible]. [illegible]d vrgente neceffitate, per Principem cogi pot[illegible]u[illegible]t vendere[g], vel per vniuerfitatem, eis inuitis capi[illegible] vt f[illegible]it decifum in Curia Domini Iuftitiæ Ara[illegible]n[illegible]m,[*] v[illegible]i fuerunt abfoluti, Iur[illegible] villæ de Cafpe, q[illegible] accufabantur per Iacobum L[illegible]pez & alios, quod abfque eorum licentia acceperunt t[illegible]tic[illegible]m, pe[illegible] eos, in horreis reconditum, abfqu[illegible] obl[illegible]e p[illegible]t[illegible]. Et eodem anno fuerunt ab[illegible]lu[illegible]ti, Iurat[illegible] [illegible]e[illegible]on, qui [illegible]ccup[illegible] [illegible] c[illegible]fic[illegible] t[illegible], hominibus de Miq[illegible] per Antonium L[illegible] mercatorem vendita. Sed femper, quando in alterius dominium, rem fuam, quis inuitus tra[illegible]ferre, vendere, feu donare, auctoritate principali, vel

m[illegible]

D [illegible]n l. [illegible]ut.C de [illegible]tu. Affli[illegible] præl[illegible]d. [illegible] con-ft[illegible] Napol. [illegible] n[illegible].11

E [illegible]n.ff.de vfu & habita. no[illegible]ba t. in l. fi filius qui qu[illegible] patri, nu.4. ff.de vulg. [illegible]lo .& Paul. in l.cum fer[illegible]ns de condict. ob cauf. Glof.optima in l.quamuis melius 9. ff. de vfufruct. Alexand. conf.55. in fine lib.2. Matta de iurifdict. 4.par. caf.[illegible]95.nu.31.

F l.fin. C. de reb. minor. alienan.

* In proceffu tutorum Perroni æCarnicer, fuper criminali, die 14. Iunij 157[illegible].

G Contra regulam legis nec emere, C.de iur.deliberan.l.nec inuitum. 11. C. de contrahen. emptio. Francifc.Viuius d[illegible]f.28. num.7.& fequent[illegible]us, 14 Caual[illegible]n. mi[illegible]eloq. 1[illegible]7. Petr.[illegible]odi rer.[illegible]dic[illegible] l[illegible] f[illegible] 9. cap.1. C[illegible] 3.variar cap. 4 num[illegible] & lib 2 [illegible]p.3.num.5 Anton. Gom. in [illegible] 70. [illegible] num.27.Barb[illegible] prin.2.par. [illegible] iur.ma[illegible] [illegible]. dec[illegible].Sici[illegible]x 1[illegible]. [illegible]. & Geor[illegible] [illegible]u fican.105.p.[illegible] Ioan. Gutier ex practica. lib. 2.q. 13.per [illegible]01.

municipali magistratuum cogitur, debet fieri refecto iusto pretio, *h* neque in hoc, plenitudo potestatis aliquid operabitur, quidquid contrarium dixerit Andræas Gail; *i* à quo, in hoc cauendum erit. Sæpè tamen Principes propter pacem, & quietem Reipublicæ, ac propter eiusdem vitandas turbationes, plenitudine potestatis vtentes, *K* solent iniurias remittere, vt fuit factum à Romano Pontifice, super iniuriis illatis populo Romano, *l* ab exercitu Imperiali; quãuis autem ius tertio auferri non debeat, si de suo princeps remunerari possit, *m* tamen, vt inquit Accursius *n* de consuetudine, Princeps, ob publicam vtilitatem, rem priuati aufferens, pretium non restituit, maxime si per viam legis generalis, *o* contra omnes promulgatæ, aliquid disponat: neque enim priuatur quis dominio rei suç sine causa, licet priuetur sine culpa, *p* vt in suspecto de peste, cuius bona, sola suspicione contagionis comburuntur; & eorum dominio
51 priuatur. Sed neque necessario domini † erunt priuatim vocandi, *q* cum etsi adsint, communis, & publici boni ratio suadeat; ne hoc quod à Principe iuste fit, ab eis possit impediri: quæ omnia procedũt, siue dominiũ
52 † sit directũ, siue vtile, siue acquisitũ ministerio iuris naturalis, vt putà per traditionẽ, siue iuris ciuilis, *r* vt per senten-

H l. fideiussor, §. meminisse, vbi gloss. Bart. & Doctores, de legat. 1. Tiraquellus de retract. consanguin. §. 1. gloss. 18. num. 2. cum sequenti. Rolandus consil. 71. nume. 9 volu 3. Surdus dicto priuileg. 27 num. 14. & consil. 203. nume. 38. Riminaldus consilio 45. volum. 1. cum aliis relatis per Enric. à Rosenthal. tom. 1. controue. feudal. cap. 7. concl. 29. G. G. pag. 317. & quæsti. 46. G. pag. 402.

I obseruat. 56. n. 31.

K cap. iu nostra, vbi Doctores de iniur. l. conuentionum, in fin. vbi etiã Doctores, ff de pact. & in l. fin. C. si contra ius, Andr. Gail lib. 2. obseruat 57. & ibi eius additionator Grebe. & de pac. publ. lib. 2. c. 19. num. 25. & Greb. dicta conclus. 56. num. 7. Afflict. decis. 361. n. 4. & sequen. & in cap. 1. §. similiter potest, num. 21. & seq. de Capitan. qui eur. vendid. Iul. Clar. in pract. crimin. §. fin. quæst. 59. nu 3. vers. Adde quod pro bono pacis. Colleri. de processib. executiu. 2. p. c. 3. num. 327. Farina in prax. crimin. lib. 1. titu. de inquisit. quæst. 6. num. 22. 24 & sequen. Alexan. cons. 101. num. 8. volum. 1. & cons. 190. num. 13. & cons. 216. num 19. volu. 2. & consil. 94, num 18. volum. 5. Deci. consi. 520. num 4. cum sequen. passim Doctores in l. bene à Zenone, C. de quadrien præscrip. & Canonistæ in dicto cap. quç in Ecclesiarum. Ias. in dicta l. Barbarius, nume. 25. & in l. venia, num. 14. C. de in ius voc. Mencha. controuer. illustr. lib. 1. cap. 3. num. 11. Ayala de iure belli, lib. 1 c. 7. n. 7. Guerrero in specul. inr. c. 42. n. 1. & 2 & Petr. Viusfeld. tit. de iniur. & dam. dat. c. 8. q. 3. conclu. 1. cum trib. seqq. pag 575.

L Matta de iurisdict. 1. p. c. 42. num. 32. & 33.

M Petra de potesta. Princip. c. 32. q. 7. n. 27. cum sequen Cancer 3. par. variar. c. 3. n. 375. & c. 13. n. 93.

N in l. si locus, 14. §. fin. ff. quemadmod. seruit. amitta.

O Surdus cons. 313. num. 99. & 100. noster Monter decis. 50. num. 10. & 11. Cancer dicto c. 3. n. 92. & sequen. Anton. Gabr. de iur. quæsit. non tollen. conclus. 2 num. 16.

P Peguera in pract. criminal. cap. 8. Benedictus in dicto cap Raynutius, verb. In eodem testamento, el 1. num. 169. & 174. Natta cons. 475. nume. 9. Cancer 3. par. variarum, c. 3. n. 101 & facit gloss. Alexandrina in c. antiqua, de priuilegiis.

Q notat Bald. in l. nam ita diuus, de adoptio. Capici. decis. 166. num. 5. Alexand. cons 87. vol 2 Deci. consil. 291. n. 7. Paris. consi. 1 n. 31. cons. 21. n. 83. & cons. 106. vol. 1. cons 46. col. penult & fin. vol. 3. Velazq. de Auenda. in l. 40. Tau. gloss. 11. n. 15. Bobadi. in politic lib. 2. c. 5. n. 36. colum 3. C. Brun. cons. 19 num. 5. Roman. cons. 309. n 5. & 9. ex reg. legis, qui potest inuitis, de regul. iur.

R Pinel. 1. p. rub. C. de rescinden. vendit c. 2. n. 5. Surd. cons. 203. n. 22. Aym. Crauet. consi. 103. n. 3. & 15 & consi. 172. n. 3. & consi. 492. n. 103. & de antiquita. tempor. 1. par sect. 1. n. 51. Nicolau. Festasi. de collect. c. 5. n. 55. Socin. inter consi. tertia Brun. cons. 10. n. 24. Couar. in regu. possess. 3. p § 1. n. 5. Moli. de Hispan. primogen. lib. 2. c. 7. n. 28. Sixtinus de regalib. lib. 1 c. 6. n. 19. Cançer variar. 3. par. c. 3. á num. 29. 38. 46. 84. & sequen.

sententiam, *s* quæ authoritate rescripti principalis rescindi non debet, etiam si in eo adsit clausula, de plenitudine potestatis. Tum quia pro veritate habetur;tum,quia secundùm aliquos, sentētia à iure naturali ortum duxit,ad quod(vt supra diximus) plenitudo potestatis nō extenditur; vel per præscriptionē,seu vsucapionem, aditionem hæreditatis, & alios *t* acquirendi dominij modos à iure ciuili inuentos;quia quocumque modo dominium sit acquisitum,semper erit de iure gētium, *u* seu naturali,maxime si apprehensio interueniat; quemadmodum nō repugnat,quin sit vera possessio *x*, quāuis per actus fictos,sine actu corporeo &naturali,sit acquisita,vt in nostro regno, *y* vbi per solum instrumētum,vera rei possessio transfertur in præiudicium vendētis,donantis,alienantis;sed sine actu vero,vel ficto,nō posse fieri à Principe,vel lege,vt transmittatur possessio inquit Bald. *z* cum sit aduersus ius naturale, quod requirit actum *a* naturalē apprehensionis ad acquirendā possessionem. Ex qua doctrina (si vera foret)satis periclitaretur dispositio nostri fori *b* statuentis,quod agens ad bona defuncti,siue ex testamēto,siue abintestato,siue ratione vinculi, obtineat contra actualiter possidentem, qui per annum à morte defuncti publice scita non possederit, ex solo titulo legitimo, in iudicio possessorio, non solum plenario, sed & litependente, quod infimum possessorium est; quia etsi possessio per alium occupetur, negari nequit, quin is, qui legitimum titulum ad bona defuncti habet, authoritate legis, verè possideat, *c* cum illo momento temporis post

S Abb.consi.115.n.6.p.2 Aym.consi.7.n.10, Feli.in d.c.quæ in Ecclesiarum,nume.70.Ruin.consi.31.nume,21 volu.5.Paris. cōs.2 nu.32.& cons.101.nu.70. lib.1.Socin.iuni.cons.120 n.31.volum 2. Beci.consil.3.n.51.Conrad.in tēpl. omni iudi. lib.1.cap.1.§ 4 versicu. Vigesimo octauo non potest,n.19. Fortun. Garcia in dicto §.& quid si tantum,n.306.cum seq. Cauedo 1.par.decis.12.nume,21.& 22.

T glos.in l.1. verb.ciuitatis nostræ. de adquirend. rerum domin. l.traditionibus C.de pactis.Gregorius Sayrus in claui regia lib.9 cap,10.n.9.

V Beroius in d. cap. quæ in Ecclesiarum,num.176, & Felinus num.49. Fortunius Garcia in d.§ &quid si tantum,n.93.post Paul. ibi,& Socin. versic.Circa tertium. & Galiau.n.95. Bald.in l.rescripta,versic. Tertio quæritur.C.de precib. Imperator. offerend. cum concordanti per Aymon.cons.235.nu.20 & Paris.dicto cons.1.n.108 & d.consi.101.n.69.volumi.1. Beci. vbi proxime num.52.post Ias.in l.si cōstante,num.95.Barbosa in l.dotalem,62. nume.12.ff. soluto matrimonio.

X l. certe, §.1. ff. de precar.l.raptores,C.de Episc. & Cleric.notat Alexand. & Vicent.in l.1. num.74. ff.de adquiren. possessio. cum cōcorda.per Couar.li.3.varia.c 5.n,6. Anto.Gom.in l.45.Tau.n.211.Marsi.singu.422.Caualli.milleloqui.900.& facit text.in l.quod meo,de adquir.posses.c.cum venissent,de restitut.spoliat. c.si diligenti, de præscrip.& expendit Ias.in l generaliter,de acquiren.possess.

Y for.1.tit.de adquir.possess.obser.item ex quo,tit.de fid.instr.Moli.in reperto.verb.possessio, vers.1.vbi Portol. Z in l 1.notab.1.C.commun.delegat.Aretin.in l,1.n.23.ff.de adquir.possess. cum aliis multis relatis per Anton.Gabr.commun.conclus.lib.5.tit.de adquir.posses. conclus.9.n.4. versi. Amplia. Tiraquel.in tract le mort saisit le vif,in præfatione,declaratione 6.num.1. & sequen.

A l.1. l.3.in princip.l.cum hæredes,23.ff.de adquir.posses.l ea quæ ciuiliter.ff de adquir. rer. domin.

B for.a vezes.10.titu, de apprehensio. cui adde Couar.lib.3.variar.c 5.n.6. Hunded.cons.18.n.15. 17. volu.2.Costa de facti scient.& ignoran.centur.2.distinct.62.n.15.& seq.Gail lib.2.obseruatio,152.n.18. & Grebe.ad eum,lib.2.conclus.129.n.22.29 & sequen.Magon.decis.Florenti.39.n.10. Ioannes Franciscus à Ponte cons.20.per tot.Sesse 1.par.decis.67.per tot. Cancer 3.par.variar.cap.14,num.5.

C l. raptores, in fin. ibi,Plenissima possessio,C.de Episcop.& Cleric.

D Tiraq.

post obitum defuncti, ante illam à tertio factam apprehensionem, possessionẽ acquisierit, quod Galli saysitum fuisse appellant, *d* hoc est ex mortuo transiisse possessionem in hæredem viuum, ita vt possessio nullo vnquam tempore vacua fuerit; atque ita, qui eam non vacantem occupauit, iure possidẽtem spoliat: & ideo non solũ retinendæ, respectu ciuilis per forum, sine dubio translatæ, sed etiam adipiscendæ, respectu detentationis existentis penes aliũ, interdictum competit. Neque admittenda est
53 opinio asserentium, *e* saltim sine causa, † & pro libito volũtatis, posse Principem auferre dominium ab eo, qui illud acquisiuit, eiusdẽ Principis facto, & ex cõtractu cũ eo celebrato, quia nõ minorem, sed maiorem debet habere firmitatem, & prærogatiuã, & magis irreuocabilis est contractus cum Principe initus, *f* & dominium ex eo quęsitũ irresolubile, cùm maior & firmior in Principe, quàm in aliis fides splendere debeat; vno tamẽ casu, posset eorum opinio verificari, si Princeps transtulisset dominium in aliquẽ, cum hoc, quod posset arbitrio suo illud auferre. Tunc enim cum acquirẽs, illud acquisierit subiectũ resolutioni pro libito volũtatis, Princeps nõ faciet *g* ei iniuriam auferẽdo, nec poterit acclamare dicendo sibi iniuriã inferri. Neque etiã eorum est amplectenda sententia, qui asserũt, indirecte posse Principem aufer
54 re bona subditorũ, moderãdo iurisdictionẽ † magistratuũ, *h* vt in tali casu, & causa, ius nõ reddãt petẽtib⁹, hoc enim statuẽdo, nõ ministraret iustitiã, ad quod ex officio tenetur. *i* Et quod vna via non cõceditur, *k* alia nõ debet licere. Hoc tamen casu iudices excusabũtur, in denegãdo audientiã, & authoritatem suam, non interponendo, ad tollendam iniuriam, consuetudine, vel lege hoc permittente. Quæ, quamuis iniusta, & dura videatur, tamen ei parendum est ab eis, quibus non iudicandi de earum authoritate, potestate, & iustitia datur facul-

D Tiraquellus in tracta. le mort saisit le vif, 1. & 2. declaratione. Guilielmus Benedictus in cap. Rainutius, verb. Et vxorem, in principio. nume. 180. & verb. Mortuo itaque testatore, el 2, num. 71. & seq. de testam.

E Bal. in l. qui se patris, colum. penult. C. vnde liber. Angel. in l Antiochiensiũ, de priuile. creditor. Paul. in dicta l. digna vox, C. de legibus. Deci. consil. 186 colum. penulti. prope fin. Aymon consil. 235. col. 3. aliis late relatis à Petra de potestate Princip. c. 3. dubitatione principali 2. n. 26. pag. 520.

F Felinus in dicto cap. quę in Ecclesiarum, n. 55. & in c. ad audientiam, el 2. num. 4. de rescrip. Rebuf. in prax. titu. de non collé. iur. quęsit. gloss. 6. nu. 31. & 32. Gregorius Lopez in l. 53 glos. 6. titu. 5. parti 5. Casane. consi 66. versic. Et licet sit aliqua altercatio. Curtius iuni. consil. 1. vers. Tertio aduertẽdum, Gozadi cons. 5. n. 17. & cons. 8. n. 18. Soci. consil. 87. n. 3. Albert. Brun. cõsilior. feudal. tom. 1. consil. 1. n. 50. cum seque & cõs. 21 n. 81. cum sequen. Nicola. Festas. de collect. 4 p. c. 6. à nu. 25. cum sequen. Beroius in d. c. quæ in Ecclesiarum, n. 174. Ruin. cons. 46 n. 16. lib. 1. Barba. cons. 78 n. 12. & 13. Moli. de Hispano. primoge. lib. 4 c. 3. nume. 15. 20. & seq. late Petra vbi proxime à nu 56. cum multis sequen.

G l. Pomponius, §. cũ quis, de adquir possess. l. si autem, ff. de pact. notat Bald. in l omni, C. de sacro. Eccles. & Deci in c. Ecclesia. colum. penult. de constit. & in l. 1. col. 3. de iurisdict omni. iudic. Aymon d. cons. 235. n. 26. & 40.

H l. 2 post princip. ff. de origi. iur. Paris. consi. 1. n. 38. volum. 4. Ruin. consi. 123. vol. 3. & consi. 41. n. 4. volum. 1. Felin. in dicto cap quæ in Ecclesiarum, num. 56.

I Casane. in consuetud. Burgund. titu des justices. rubr. 1. § 6. num. 143.

k cap. cum quid, de regul. iur. in 6. c. tuæ. de procurat. Ias. in dicto §. & quid si tantum, num. 78.

facultas,sed tantum obediendi imponitur necessitas,to
lerariq; patienter debet,donec ab habente potestatem
abrogetur.Ex iusta tamen causa,vt putà cōtumaciæ,vel
notorietatis delicti in atrocioribus, iure statui potest,
quod à magistratibus audientia denegetur,vt in nostro
regno, *l* in processu criminali contra absentes &contu
maces eis inuitis captis,post conclusum in causa, nullus
datur recursus:quod si voluntarie comparuerint,nō au
diuntur,quousque expensarum solutione,quasi in pœ-
nam inobedientiæ,&quia vocati à iudice noluerunt in-
tra terminū præfixum cōparere, contumaciam purgēt.

Ex hac dominiorum distinctione,occasionaliter eo-
dem iure introducta sunt bella, † quæ inter inferiores, 55
& priuatim,iam Deo fauente, & propitio non adsunt;
duellorumque vsus à dæmone introductus,& apud om
nes gentes perquandiu obseruatus, *m* catholicorum
Principum cura,sanctę matris Ecclesiæ præceptis paren
do, à tota christiana Republica discessit. *n* Et merito
quidem,cum inferioribus adsint magistratus,quorū me
dio possunt eorum iurgia,lites, & contentiones decidi:
eaque ratione dixit Imperator, *o* quod iudiciorum vi-
gor,iurisq;publici tutela est in medio constituta, ne sibi
ipsi quisquam permittere valeat vltionem,securitasq; om
nibus fidelibus adsit, ne ab aliis iniuria afficiantur,cum
sub protectionePrincipis supremi sint recepti,&admis-
si. Inter Principes autē supremos,qui superiorem non
recognoscunt,neque adest in temporalibus,cui subsint,
qui possint,eorū lites,& contentiones decidere,cui pa-
rere cogantur,cum in eos(vt supra diximus)fuerint om
nia,quæ iuris publici sunt,lege regia trāslata : solēt cau-
sas,&lites,inter illos motas,armis cōmittere;&licet illi⁹ vi
deatur causa iustior,qui potētia superior fuit,quia aliū vi
cerit,&superauerit,tamē bellū,iustū erit iudicādū, ex iu
stitia imperij,quodPrinceps supremus,sit qui illud indi-
cit, *p* in quo nō desit authoritas,&ex iustitia causę, *q* quę
non

L for.E por dar breue ex pedicion, titu.de procesf. contr. citat.& absent. Viuius decis.11. per tot.

M vt in foris nostris sub titu.de duello. Et fuit celebre illud Vallisoleti co ram Imperatore Carolo Quinto anno 1522 nostrorum conciuium Cæsaraugustanorum Petri Torrellas, & Hieronymi de Ansa; vt refert Prudentius de Sandoual Episcopus Pampilonensis,1.par. historiæ eiusdem Imperatoris,lib.11 §.8. pag.328 Claudius Coterzus de iure militum, lib.3. cap.24. vbi late,sed caute legendus.

N Concil. Tridentin. sessio.25. decret. de reformat.cap.19.cap. monomachiam,2.quest.4 Ayala de iure belli,lib.1.cap.3. per tot.Nauarra de restitutio. lib.cap.3. à num.[illegible]2. cū sequen. 192. & sequen. Medicis de diffinitionibus,2.par.diffinitio.13.nu mo.2.latissime per 10.cō clusiones, duelli materiā tractans,Conrad, 10 templo omni.iudic lib.1.c.1. §.3.versic. Decimotertio. Viuius decisio.66.num.4. & 5. Burgos de Paz 10 l.1. Tauri, nume. 414. & sequen. Renat. Chopin. de iurisdictione Andegaben. lib 1.titu 3.c.42. num.19. pag. 326. versi. en. Gladiatorius autem. mos.Balthas.Gomez de Amescua 10 tract. de potesta.in se ipsum,lib.2.c.5. num.20.& per tot. pater Molina tom.1.de iusti.tracta 2.disputatio.107.

O l. nullus,C.de iudic.

P pater Molina tom.1.de iustitia,tracta.2. quæstione 100.& 101. Ayala de iure belli,lib.1.cap.2. nume.7.& 9.

Q Camillus Borrellus in regia Aragonum.§.1.glos 1.per tot.& de Regis catholici præstantia. cap. 32. num.82.& sequen.Iulius Zechius de Principe,lib. 2.cap.5. & plures relati à Rosenthal. tracta.feudal. tom.1.cap.8.declaratio,20. pag.456.

R Bottel.

est à subditis, & militibus inquirenda, r sed iusta est, si pro defensione propria, vel rerum suarum, vel patriæ, vel pro recuperandis rebus ab eo iniustè ablatis, vel cōtra subditos rebelles, s vel contumaces, vel contra Turcas, infideles, hereticos, & alios christianę fidei hostes, illud indixerit. Legitima veró & iusta causa in bello caput bonæ spei est, t quæ erigit animum, virtutem, & fortitudinem excitat. Et qui pro iustitia, & ratione militat, semper ab optima spe concomitatur, vt canit Lucanus: v

Causa iubet superos melior sperare secundos.

Et Propertius: x

Frangit & tollit vires in milite causa,

Quæ nisi iusta subest, excutit arma pudor.

Requiritur etiam in eo rectâ intentio, vt putà quod ad pacē populi sibi comissi dirigatur. Is enim salutem Reipublicę tueri debet, & ad hoc bellum conficere, vt in pace à subditis degatur. Multaque alia requisita, à nostris Doctoribus y cumulata pro iustitia belli interuenire debent.

56 Ex bellis, ne homines occiderentur, † sed caperērur, & seruarentur, introductę fuerunt seruitutes, quæ tamē quasi iure gentium christianorum, in bellis, quæ inter eos geruntur non fuerunt admissæ: ita z vt christiani à christianis capti, serui non efficiantur; cùm omnes, sub vno crucis signo militent, religioque sit vnica, Respub. vnica ipsius Dei vrbs, cuius nos omnes ciues sumus: atque ita bellum inter nos esse non potest nisi ciuile.

R cap. quid culpatur, à 3. quæstion. 1. Tyrus in claus. regia, lib. 1. cap. 13. nume. 40.

S Borrellus de Regis catholici præstant. cap. 32 à num. 83. cum sequen. Balençuela in defensione monitor. aduersus Ducem, & Rempublicam Venetorú, 7. par. num. 58. 65. & sequen. per tot.

T Ioannes Botero lib. 9. de ration. stat. cap. de iustitia causæ. Lipsius lib. 5. ciuil doctri. ca. 3. & lib. 5. cap 3.

V lib. 7.

X lib. 4. Elegia 6. Simancas de republi. lib. 9. c. 17 num 30.

Y Molina in dicto tracta 2. de iustit. disputa. 102 & 103. cum tribus sequētibus. Ayala de iure belli lib. 1. cap 2. num. 10. in fin. versic. Preterea bellum, & num. 11, cum sequent. Iustus Lipsius politi. lib 5. cap. 4. Petrus Binsfeldus ad titul. de iniur. & damn. dat. cap. 8. quæstio. 1. conclus. 4. & sequen. pag. 517 Guid. Pap. decisi. 191. nume. 3. Gloss. in summa 23. quæstione 2. Palacios Rubios de iusta retentione regni Nauarrę, 4. p. §. 3. colum. 4. Grisostomus Iabell. Philosoph. christianæ, 2. par. tracta. 3. cap. 8. colum. [illegible] Quantum ad secundum. pag. 429. Ludouicus Molina, tom. 1 de iustitia, tracta. 2. à disputatione 99. cum multis sequentibus. Bellarminius in controuers. christianæ fidei, tom. 5. controuers. general. 5. lib. 3. cap. 5. per tot. pag. 1341. Gregorius Lopez in l. 1 titu. 23. parti 2. Diuus Thomas 2. 2. quæst. 40. artic. 1. Cauedo 2. par. decis. 44. num. 14. & sequen. Zeuallos tom. 4. commun. quæst 906. seu fin. à nu. 17. & 134. Lucas de Pena in l. vnic. C. vt armo. v'ns. Bald. consil. 419. volum. 5. Nauarra de restitutione, lib. 2. cap. 3. num. 249. Couarru. in regu. peccatum, 2. par. §. 9. à num. 1. cum sequentibus. Villadiego in foro iuzgo, lib. 9. tit. 2. glos. rubricæ, num. 17. & sequen. 27. Marta de iurisdict. 1 par cap. 39. num. 9. & sequen. Mascardus de probatio. conclusio. 168.

Z Molina dicto tracta. 2. de iustit disputat 33. pag. 238. B. & disputatio. 117. pag 667 A. Iosephus Gonçalez variar. quæstion. cap. 38. num. 40. Couarru in dicta regu. peccatum, 2. par. § 11. num. 6. Boherius decis. 178. Lelius Zechi. de Princip. lib. 1. cap. 5. num. 4. pag 90. & Petrus Binsfeldi. de iniur. cap 8. quæstione 2. conclusione 10. pag. 550. post Bartolum & alios in l. hostes. ff. de captiuis, Abb. & alios in cap. sicut. 3. de iureiurando. Ioannes de Terracubea contra rebelles, tracta. 1. arti. 10. versic. Decimaseptima conclusio fol. 92. colum 4. Didacus Perez lib. 1. Ordinamen. titu. 12. l. 3. gloss. Libremente lo tengan, versic. Hinc euenit.

§. Trigesimus primus.

Quę à iure diuino emanare dicātur, & an sit apud Principes aliqua in illis potestas ex lege regia.

SVMMARIVM.

Ius naturale dicitur, quod in lege & in Euangelio continetur; & quot fuerint diuinæ legis genera præceptorum. 1.

Ex præceptis legis antiquæ, quæ sint mortua, et quæ mortifera, & quæ in lege noua manserint. 2.

Decimæ Regibus, & Baronibus in terris sarracenorum fuerunt à Rom. Pontifi priuilegiis concessæ. 3.

Decimæ quo iure fuerunt introductæ, & in earum solutione seruanda consuetudo. 4.

Iudicialia præcepta quotuplicia essent. 5.

Moralia præcepta nec fuerūt derogata, nec ab vllo Principe derogari possunt. 6.

Ex duobus præceptis moralibus, Deus collendus, & proximus diligendus, quæ sequantur. 7. 9. & 22.

Statuto an posit induci, vt in aliquo casu in diebus feriatis posit iudicialiter procedi. 8.

Parentibus, an patriæ sit potius subueniendum cum intellectu l. post liminium. §. filius, ff. de captiuis 10.

Militaris disciplina, in quo præcipue consistat, & quod authoritas & fama Principū, multùm momenti habeat in bello. 11.

Patria in persona Principis supremi charior debet haberi quàm parentes, & filii. 12. & 16

An membra, ad cōseruationem capitis politici, bona, ac vitam periculo exponere debeāt. 13

Insigne factū Michaelis de Barnabe de Bagena, & suorū descendentiū priuilegium. 14.

Sancti Ermuigildi pietas, & martyrium, & in eum Cæsaraugustæ deuotio, & veneratio, 15

Si D. Rex aliquid contra foros iubeat in Aragonia, quid faciendum. 17.

Furor est cū Principe velle armis cōtēdere. 18.

Quanta benignitate vtantur Reges in seruādis foris & priuilegiis Aragonensibus, exemplo ostenditur. 19.

Insigniora priuilegia Aragonum quis concesserit, & confirmauerit; & quod iuramentum D. Rex & eius magistratus præstare teneantur, & quare. 20.

Princeps cogi non potest sed induci & suaderi leges obseruare; & subditi etiam læsi debent esse fideles, & obedire suo Principi. 21

Ius diuinum à quibus, & quomodo declarari, interpretari, aut relaxari valeat. 23.

Super matrimonio carnali & spirituali, quomodo posit lex canonica disponere, & Romanus Pontifex dispensare. 24.

Dispensans sine causa an peccet, et dispensatus sit tutus in conscientia. 25.

Principes in quibus habeant ius diuinum interpretandi facultatem. 26.

Permittitur impunè aliqua in hoc seculo, quæ in futuro puniuntur. 27.

§. Trigesimus primus.

1 VLtimò, ius naturale dicitur, quod in lege & in Euangelio cōtinetur: a eritque optima † consequētia, præcipitur hoc in lege Euāgelica, vel prohibetur; ergo iure naturali disponitur, exceptis iis quę circa sacramenta,

A ex Beato Thoma tradit Couarru. 3. variar. c. 14. n. 5. circa med. & de spōsal 2. p. c. 6. § 10. n. 1. & l. 4 variar. c 19. n 2 ver. tertia conclusio. S. Thu. 1. 2. q. 100. art. 1. & q. 108. art. 1 & 2. Azor 1. p. instituit. moral. lib. 6. cap. 1. vers. Sexto quæritur, pag. 502. Nicolaus Serarius tom. 2. opusculor. Theologicor. de legibus, art. 30. pag. 36. Vinsfeldi. de iniur. c. 1. q. 2.

mēta, & fidei articulos fuerūt à Christo Domino *b* instituta quæ sola naturali humanaquè ratione comparari nequeunt, sed vt inquit Apostolus *c* captiuandus est in tellectus in obsequium Christi, sed in lege antiqua quæ in tria præceptorum genera (omissis alijs distinctionibus) *d* erat diuisa, scilicet in ceremonialia, iuditialia, & moralia, non tam necessaria deducebatur consequentia, nisi tantum respectu moralium, quia ceremonialia præcepta dicebantur illa, in quibus præcipiebatur, quibus cæremonijs cultus, honor, obsequium, & reuerentia essent Deo exhibenda, quæ quadrimembrem recipiebant distinctionem, scilicet in sacrificia, sacramen
2 ta, sacra, & obseruancias, quæ † omnia, vt inquit Beatus Paulus, *e* vmbram habebant futurorum bonorum, quę per Aduentum Dómini Nostri IESV CHRISTI fuimus assequti: à quo lege noua lata, ceremonialia illa præcepta non solum fuerunt mortua, sed etiam mortifera: ita vt de nouo à Principibus supremis non possint institui, quod est intelligendum dę ijs ceremonijs, quæ in figura Christi venturi fuerant introductæ; sed illæ quæ ad deuotionem, ritum sacrificiorum, & eorum ornatum pertinebant, vt erant vestes Sacerdotum, Altaria, thurificatio, decimarum, & primitiarum, solutio, oblationes, & ijs similia, quasi mixtica sint, non ad literam legis antiquę, sed ad mentem diuerso fine, post legem Euangelicam à Reipublicę Christianę rectoribus fuerunt statuta, *f* super quibus supremus Christianę Reipubli. Pręsul libere disponit, vt circa decimarum retentionem in omnibus tertis, quę à manibus Sarracenorum euellerent, priuilegium Regibus
3 Aragonum † traditur concessum *g* ab Alexandro Secundo, Vrbano Secundo, & Gregorio Septimo, sicut, & in Regno Granatensi, & Indiarum regionibus

B Concil. Trident. sess. 7. decret. de sacramen. in gēnere, cap. 1.

C Ad Corinth. 2. c. 10.

D De quibus per glos. in cap. 1. vbi Doctores de decim. in 6. & in cap. 6. 16. distinctio. Felin. & alij communiter in cap. translato de constitutio. & Ias. in l. 1. nume. 35. ff. si cert. petatur, Soto de iust. lib. 1. q. 1. art. 12. in fi. Gutier. lib. 2. canonica quæstio. cap. 20. nu. 12. & seq. Carol. Sigoni. de republ. Hæbreor. à l[illegible] 2. cum alijs quinque [illegible] bus, Tiber. Decian. tract. c[illegible]mio. tom. 1. lib. 2. cap. 1[illegible] nu. 3. & per tot. Coua[illegible] lib. 1. va. 14. cap. 17. nu. 1. Azor vbi supra, lib. 6. c. 2. vers. tertio quæritur, pag. 504. Soto de iusti. & iur. lib. 2. quæst. 2. art. 2. & quæst. 5. art. 1. 2. & 4. Nicola. Serari vbi proxime, art. 70. pag. 44. Bellug. in specul. rub. 13. §. tractemus, num. 14. & B. Thom. vbi proxime, q. 9[illegible] art. 4.

E Ad Hebreos, cap. 10. in princ. P. Ludoui. Moli. de iurisdictione, tracta. 5. disput. 62.

F Cap. 1. de consecratio. distin. 1. & in cap. 1. de pu[r]ificat. postpart. Couar. d. cap. 17. num. 1. col. 3. Azor 1. p. institu. moral. cap. 21. vers. [illegible]cundum, pag. 698.

G Bellug. in specul. rubr. 13. §. tractemus, nu. 29. & 36. Ma[r]ine. Sicul. in vita Reg. Petr. primi, fol. 43. col. 2. Emanu. Rodrig. 2. tom. q. q. Regular. q. 44. art. 3. vers. in alia etiam iuridica ratione, Oliua de iur. fisc. lib. 10. cap. 13. nu. 8. & 9. Geor. Cabedo 2. p. decis. 63. pag. 168. vers. quod in quam prædicti Summi Pontifices. Beuter lib. 2. histor. cap. 8. & 9. Hieron. Zurita in annal. Aragon. lib. 2. cap. 50. Mied. in histor. Reg. Iacob. lib. 1. cap. 9. Baldes de dignita. Regum Hispan. cap. 20 a num. 25. Illesc. lib. 5. Pontifical histor. in vita Petr. Primi Aragon. Reg. fol. 275. Petrus Gregor. sintagmat. iur. 2. par. lib. 17. cap. 7. num. 22. Valançuela in defensione monitor. aduers. Ducem & Senat. Reipub. Venetor. p. 3. num. 202. pag. 109. Borrellus de Regis Catholic. præstantia, cap. 59 per totum.

H Couar.

bus *h* decimæ fuerunt nostris Regibus à Roman. Pontif.
concessæ, & quæ in Regnis Castellæ, *i Tercias* appellan-
tur. Nec non etiam Barones nostri Regni super nouali-
bus decimas recipiunt, quod fieri licuit, dummodo mi
nistris Ecclesiasticis aliunde remanserit, ex quo possint
congruenter sustentari, & ali, cum hoc solum respectu,
& consideratione, fuerint decimæ † iure naturali, & di-
uino institutę; *k* non vero quo ad quotam, quæ lege 4
Pontificia, priuilegio, vel consuetudine augeri, vel mi-
nui potest: nam in decimarum solutione, plurimum
operatur consuetudo: *l* qua ratione fuit per me & Col
legas * dominis temporalibus istius Regni firma prouı-
sa, ne cogerentur decimas Ecclesiæ soluere, ex fundis
à Sarracenis possessis, ex quibus ante eorum expulsio-
nem, domini recipiebant; quia istæ decimę, priuilegijs
Romanorum Pontificum, & immemoriali præscriptio
ne concessæ, iam (vt ita loquar) secularizatæ sunt, atquè
ita si quo ad eas, tam de iure, quam de facto, controuer
sia fuerit agitata, illius Iudex competens *m* erit secula-
ris, non vero Ecclesiasticus, vt fuit sępe in Regno apud
Cancellarium competentiarum obtentum, in primi-
tijs, quæ patrimonio vniuersitatum, cum onere susten-
tandi Ecclesias, sunt incorporatę.

Iuditialia dicebantur † quę ad iustitiam redendam, 5
iusquè vnicuiquè tribuendum pertinebant; quæ etiam
in quadruplici erant differentia. *n* Primo, namquè insti-
tuebant Principes in ordine ad subditos, & subditos in
ordine

H Couar. in pract. ca. 35. num. 2 & Azor institutio moral. 1. p. lib. 7. cap 25. vers. tertio quæritur, pag. 708.

I Grego. Lop. in l. 21. glo sa 1. tit. 20 parti. 1. Sarmi. de redditibus Ecclesiasti. 4. par. cap. 2. nu. 4. & 2 p. cap. 8 num. 19. Nauar. in apolog monit. 57. num. 2. ad medi. Palaci. Rub. de donat. inter vir §. 37. ver sic. præterea ista donatio. num. 23. Xuarez allegat. 28. vbi eius additionator Baldes num. 5. Auenda. de exequen. manda. 2. p. c. 4. num 21 Couar in d. cap. 35. num. 2. vers. 3. Garcia de expens. cap 9 num. 90. cum seq. 97. Soto de iust. & iur. lib 9. q. 7. art. 1. ver sic. contra hoc, pag. 299. Gutierr pract. lib. 1. q 4. num. 1. & 2. Mencha. con. trouers. illustri. lib. 1. q. 89 num. 6. Iacob. Pute. Romanorum Pontificum priui. legia referens. decis. 319. nu. 1. lib. 3. Paleot. decis. 665. in prin. 3 p. nouissi. Lasart. de decima venditi on. cap. 19. ex num. 28. cum sequen.

* In proces. D. Petri de la Nuça, & aliorum, super iu ristissima, anno 1612.

K I. a intelligendi rex. in cap. tua, & in cap. parrochianos de decim. glos. verb. decimarum, quam Doctor. communiter sequuntur in cap. 1 de decim. in 6. cap. decimæ, 16. quæst. 6. cap. decimas, 16. q. 7. Concil. Trident. sessio. 25. de reformat. c. 12. Couarr. d. cap. 17. a num. 2. cum sequen. Soto d. q. 4. art. 1 per tot. Hojeda de beneficior. incompatibilit 1 p. cap. 23. n. 75. Borrel. cõs. 20. num. 33. & sequen. per tot. Decian. cons. 22. nu. 15 & seq. vol. 1. Garcia de expens cap 9. a num. 90. & 96. Gutier. canonic. quæst. lib. 1. cap. 20. Didacus Perez lat. & eleganter lib. 1. ordinatio. tit. 5. l. 1. & seq.

L C. p. cum sint homines, cap. ad Apostolic. cap. in quibusdam, §. ille quippe de decim. Barbos. in l. Titia, num. 47. ff. solut. matr. m. Mart. de iurisdict. 2. par. cap. 41. num. 68. & sequen. Gutier pract. lib. 1. quęst. 18. numer. 2. & quę. 10. 19. Auendaño de exequend. mandat. lib. 1. cap. 1. numer. 12. Quebed. deci. 205. 1 par.

M Castill. in l. 6. Taur. verb. de qualqvier calidad, vers. & quod dixi, & in l. 13 Taur. verb. veynte y quatro horas, ex quo infertur, Couarr. d. cap. 3 num. 2. Rebuf. q. 10. de decim. Cabed. decis. 63. nu. 4. Zeballos com. commun. q. 822. a num. 70. 89. 98. & 105. & tom 4. q. 897. a num. 636. cum seq. pag. 140. Lasart de decima venditione cap. 19. a nu 30. cum sequen Fontanel. de pact. dotalibus, clausu. 4. glos. 9. p. 1. a nu. 3. 8. 24. cum seq. & 2 p per tot. Gutierrez practica. quæstio. lib. 7. q. 5. nu. 20. & seq.

N Soto de iustitia. q. 6. art. 2. lib. 2. & Molina de iurisdict. tracta. 5. disput. 63.

O Tita-

ordine ad Principes. Secundo instituebant subditos inter se. Tertio, in ordine ad exteras gentes. Quarto, in ordine ad domesticam familiam, quæ præcepta mortua sunt, sed non mortifera, imo potest ea Princeps supremus ad sui Principatus regimen instituere de nouo, vt est ius primogeniorum, o & similia.

6 Moralia vero † ad dictamen legis naturalis spectabant, vt quilibet virtutes exerceret, nihilquè à iure naturali alienum ageret, quæ, & quia natura fuerunt instituta, & à Christo domino in Euangelio tradita, perpetuam firmitatem obtinent, ita vt nullus Princeps, quan tumuis supremus, possit illa tollere, p derogare, vel aliquid aduersus ea statuere, cum nihil lege Euangelica circa moralia precipiatur, aut vt illicitum prohibeatur, quod iam non fuerit lege naturali dispositum. Inde fit, quod omnia Decalogi precepta, iuris sint naturalis,

7 q cum ex illis primis principijs, † Deus est colendus, proximus vero diligendus, necessaria consequentia deducantur; verbi gratia: Si Deus est colendus, ergo nomen eius non est peierandum, quia contemptum, & irreuerentiam Dei importat, eum in falsitatis, & mendacij testem adducere, siue sit falsum ex parte iurati, siue iurantis, aut vtriusque. Secundo, ex eodem principio recte sequitur, ergo aliqui dies in honorē Dei sunt sanctificandi, r in quibus, à seruilibus operibus abstinētes, & à prophanis seculi curis vacantes, solum cultui Dei vacemus, diemquè in eius obsequium expendamus, vt fuerunt illi fasti, & nefasti dies, à Numa additi, quibus fas non erat ius dicere, nec aliquem condemnare, aut in ius vocare; sed vt inquit Imperator, *s Præconis horrida vox silescat*, & ex Ouidio, t annotauit Petrus Gregorius, u minusquè permissum, ferijs Saturnalibus, latinisuè agere, aut bellum mouere; non tamen necessario sequitur, quod omnis iudicij strepitus, in omni casu, & causa debeat conquiescere (vt infra dicemus) nec quod cultus sit exhibendus ijs ceremonijs, ijs vestibus, ijs actibus, ijs diebus, quia hoc lege humana, à supre-

O Tiraquel. de iur. primogen. q. 21. numer. 5. & per tot. Molin. de Hisp. n. primogen. lib. 1. cap. 9. num. 4. tex. in cap. licet, vbi Doctor. de voto.

P Conrad. in templ. omni. iudic. lib. 2. cap. 1. §. 4. vers. Tertio, num. 10. cum sequent. & vers. decimo, per tot. Laurenci. de Pinu cons. 2. num. 9. & 10. Paris. consil. 68. volu 4. Gozadin. consil. 51. & Socin. Iun. consil. 140. volum. 2.

Q Cap. fin. §. is itaque 6. distin. de vno quoque eorum late differentes, Foller. in praxi. censual. verb. Nicolaus, a num. 36. cum sequen. Gregor. Sayrus in sua claui Regia. & Azor in suis institution. moral. latissime.

R. Petr. de Bollo in œconomi. Canonic. 3. clasis, cap. 5. §. 5. abusu 4. Couarru. lib. 4. variar. cap. 14 Foller. in d. verb. Nicolaus, a num. 134. Azor 1. par. institutio. moral. lib. 6. caplt. 31. pag. 538. & sequen.

S l. 1. ibi, vt præconis horrida vox sileat, C. de fer. & in cap. 1. eod. tit.

T Lib. 1. fastor. versu. 45.

V In prælud. optimi iure Consulti, lib. 2. cap 6. Alexand. ab Alexan. dierum Gennial lib. 4. cap. 20. vers. fic. comparendi, & versic. fasti dies, pagin. 575. vbi scholia Tiraquel. Bude. in annotati. ad tit. de in diē adiectione, pag. 572. ver. fasti dies, Casane. in consuet. Burgun. rubr. 1. §. 8. ver. & iour, Ioan. Rosin. antiquit. Romanar. lib. 4. c. 2. & 3. & sequen. Sigon. de iudic. lib. 1. c. 7. vers. dierum, p. 409. Polidor. Virgil. de inuentor. rer. lib. 6. cap. 7.

ſuprema Eccleſiaſtica poteſtate oportuit inſtitui: x quia
cum hæc à iure naturę originem non trahant, pro tem-
porum varietate illa mutare licuit, & ſtatuto † induci, 8
y vt in criminalibus poſſit etiam diebus feriatis in hono
rem Dei procedere, cum ius poſitiuum poſſit ex cauſa,
hoc ius diuinum z limitare, moderare, & diſtinguere.
Similiter ex illo principio † proximus eſt diligendus, ſe- 9
quitur & neceſſario, ergo parentibus, & patrię paren-
dum eſt, eiſquè in neceſſitatibus ſubueniendum, reue-
rentia, ac obſequium pręſtandum (quæ pietas dicitur)
eſtque primum ac proximum mandatum iuris natura-
lis, poſt religionem Dei, vt pręſenſit I. C. a qui licet † 10
obedientiam parentum ordine ſcripturæ, patrię obe-
dientiæ prætulerit, hoc fuit, quia obedientia parentum
eſt antiquior, non vero ex eo, b quod ſit magis debita,
quia vt inquit Seneca, c *Si ſanis hominibus publica priuatis
potiora ſunt, ſequitur, vt ijs quoque charior ſit, in quem ſe reſ-
publica conuertit*, cui interpretationi non obſtat, quod
I. C. d Paulus dicebat, *Diſciplinam caſtrorum parentibus
Romanis antiquiorem fuiſſe, charitate liberorum*, quia debet
intelligi cum Accurſio, de patria poteſtate, vel vt anno-
tauit Budęus, quod potior & venerabilior ſit, quod
reſponſum ex Manlio Torquato deſſumptum fuit, qui
ſecundum Liuium, e filium, quia non iuſſu ſuo, ſed ſua
ſponte progeſſus, hoſtem prouocantem vicerat, glorio-
ſam victoriam, & ſpecioſa ſpolia deferentem, lictoribus
dedit, & occidi iuſſit, f magis enim voluit filio carere,
quam diſciplinam militarem in aliquo corrumpere, ad
quam conſeruandam Romani, g grauiter in milites ani-
maduertebant, quæ maxime † conſiſtit h in obedien- 11
tia militum Ducibus, & Ducum Principi ſupremo, ex
vulgato iudicio Ciceronis, cui cum explorator Pom-
peij exercitum numeroſiorem eſſe retuliſſet, ſed Cęſa-
ris obedientiorem, ſtatim Cæſari victoriam adiudica-
uit. Vnde Æneas ſuis militibus pręcepit, ne ſe inſcio, vel
abſen-

X Nauar. in manua. c. 13. in princip. & Fontane. de pact. dotal. clau. 4. gloſ. 10 p. 1. nu. 121.
Y Decian. in tract. crimi. lib. 2. cap. 34. nu. 15. Franciſc. Marc p. 1. deciſ. 519. num. 15. Maranr. de ordi. iudici. p. 4 diſtinct. 16. nu. 87 & ſequen.
Z Gracian. deciſ. 144. nu. 11. & deciſ. 21. num 5. Lancelot. de attentat. p. 1. in præfatione num. 68. Mauro Burg de mod proced. ex arrupto center. 1. q. 25 num 4. & ſequen.
A l. veluti, ff. de iuſt. & iure, l. 1 ff. de obſeq. à liber. & in l. ſi quis, §. ſi vel parens, ff. de liber. agnoſc.
B Vt conſiderat Caſane. in cathalog glor. mund. 5 par. conſide. 24. nu 117.
C Libr. 1. de elementia, cap. 4.
D In l. poſt liminum, §. filius, ff. de captiu. Ayala de iur bell. lib. 3. cap. 10. n. 6. Didacus Perez lib. 4. ordinatio. tit. 3. l. 1. gloſ. que de nos tienen tierras, pagin. 803.
E Lib. 8. decada 1. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2. Aul. Gelli. nocti. Atticar. lib. 9. cap. 13. Cermenat in capſodia, cap. 21. verſ prætereo. Manli Torquati ſeuerum facinus, Vinand. Pigius in annalib. magiſtra. Romanor. lib. 4. pag. 309. Petr. Brodi. rer. iudic. lib. 10. tit. 4. cap. 14.
F l. 3. § iu bello, ff. de re milita. Mencha. controue. illuſtri lib. 1 cap. 5. nu 7. & 8 Cremen. ſingu. 151. Gail de pac. publi. lib. 1. cap. 4. num. 16. & ſeq. Beatus Auguſtin. lib. 1. de ciuitate Dei cap. 23. ibi, nã ſi cũ filium, vbi annot. Ludouici Viues, Ayala de iur. bell. lib. 3. cap. 1. nu. 4. Borrel. ad Bellug. rub. 18. §. poſtquam, verb. ſe prius.
G Roſin. antiquita. Romana. lib. 10. cap. 25.
H Guerrero in ſpecul. iur. cap. 47. num. 31. & ſequen. Petr. Brodi. rer. Iudic. lib. 10. tit. 4. cap. 15. & ſequen. Legatus Caroli Paſchali, cap. 56.

abſente quidquam contra hoſtem attentarent, vt canit Virgilius, *i* his verbis.

Namq; ita diſcedens præceperat optimus armis
Æneas, ſi qua interea fortuna fuiſſet, ne ſtruere
Auderent aciem, neu credere campo,
Caſtra modo, & tutos ſeruarent aggere muros.

Quo Manliano Imperio, & hodie aliquando Principes vtuntur contra Duces belli (qui eorum auctoritatem, & opinionem ac famam, qua bella dicebat Cæſar plurimum confici, & in qua maxime eorum maieſtas conſiſtit, k cum ſit natura datum, vt Imperia magis opinione hominum, quam rebus ipſis gubernentur) fortunæ cõtra eorum, iuſum, & ordinem ab eis datum exponũt licet hoſtes vicerinr, & ſuperauerint. *l* Ducibus tamen aliquando non tam coarctanda eſſet poteſtas, ſed latior manus concedi deberet, vt ex cauſa licerer mandata transgredi, cum occaſio ſit anima actionum, & rerum omnium bene gerendarum mater, & præſertim in bellis ſemel neglecta, non niſi ſummis diſcriminibus recuperetur. *m* Cuius nomine cecinit Auſonius. *n*

Occipiti caluo eſt ne tenear fugiens,

Nam poſtquam ſemel effugerit, nunquam amplius reuertitur, & ideo contigit ſępe, id quod de Romanis dicebat Liuius, *o* quod dum tempus terebant legationibus mittendis, Saguntum ſpoliabatur; ideoq; transgreſſo mandato, ex noua, iuſta, & ſuperuenienti cauſa, ſi non tẽpus conſulendi Principem adfuerit, non Manliano Imperio, & iuris rigore vtendum eſt; cum procurarori generali, ex cauſa quam dominus ignorabat, liceat *p* iure fines mandati excedere, & ea, quæ ſibi à domino ſpecialiter erant cõmiſſa mutare. Quæ omnia, maxime pro legatis, oratoribus, & commiſſarijs Princi-
12 pum notanda ſunt: rantopere autem patriæ † parendum eſt, vt dixerit I. C. *q* *Licere pro ea, & liberos & parentes*

I Sexto Æneidos.

K Pluribus comprobans Luys Valle de la Cerda, en ſus auiſos en materia de eſtado, conſideratione 10. pag. 56. cum ſequen. Mariana lib. 1. cap. 1. pag. 40. D. Didacus de Mendoça in epiſtola ad Imperatorem Carolum Quintum, relata pet Prudentium de Sandoual, 2. par. hiſtoriæ eiuſdem Imperatoris, lib. 25. §. 30. pag. 227. Ianus Gruterus in Cornel. Tacit. lib. de moribus Germ. pag. 63. & ſequent. in illa verba, & ipſa plerumque fama bella profligant.

L dict. § in bello. Hippolit. in l. qui falſam, nu 57. ff. de falſ. Guillelm. Benedict. in d. cap Rainutius, verb. in eodem teſtamento, el 2. num. 70. Caſaneus in carhalago glor. mund. par. 9. conſidera: lo. 34 Cabedo deciſ. 87. pet tor par. 1.

M Pluribus notis, & exemplis exornans Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorum politicor. lib. 1. cap. 21.

N Epigrammate 12. in ſimulachrum occaſionis, & pœnitentiæ, pag. 17.

O Dechad. 3. lib. 1. Bartholo. Philippus in tract. del conſejo y conſejeros, diſcurſ. primo, §. 11. Luys Valle de la Cerda, vbi proxime. fol. 15. *Petrus de Ribadeneyra en la inſtrucion del Principe Chriſtiano*, lib. 2. cap. 11. verſ. No es menos regla, pag. 450.

P l. ſi hominem 30. ff. manda. l. aſſ. in l. non ſolum, §. morte, num. 17. ff de nou. oper. nuntia. Ayala de iur. bell. lib. 3. cap. 1. num. 5. Legatus Caroli Paſchali, cap. 57. per tot.

Q l. minime 35. ff. de religioſ. l. qui cum vno, §. qui filium. ibi. vel a patre poſtea exhibitus, ff de re milita. Proſper Farina. de indic. & torrn, quæſt. 51. num. 83. & in pulchro caſu Rippa de peſte, de remed. conſeruati. contra peſt. 2. par. num. 248. & 250. Ayala de iur. bell. & diſcipli. milit. lib 1. cap. 1. num. 21. Petr. Roici. deciſ. Lituani. 3. num. 435. & ſequen. Camil. Gallini de verb. ſignif lib. 10. cap. 16. a num. 3. cum ſequen.

rentes occidere. Exemplo Bruti, qui Titum & Tiberium eius filios, patriæ proditores, virgis cędi, & securi percuti iussit, *r* documento futurus posteris, quantum patriæ charitas, amore filiorum præponderet, & extat illud, Christiano ac prudenti Principe dignum exemplum, in cuius filij personam cecinit Poeta Valentinus. *s*

Ante diem perij, posuique in carcere vitam,
(Magnum patris opus) ne mecum cuncta perirent.

Patriæ vero parendum est, in persona illius, qui ei principaliter præest, tanquam caput ipsius supremum: amicitia namquè politica, principalius respicit Principem Ciuitatis, à quo totum bonum commune patriæ dependet, cui maxime debetur obedientia à ciuibus, cum Princeps & Respub. idem sint: ideoquè sicut patria, ita & Princeps magis diligi debet, quam pater, vel filius, & vt inquit Cicero: *t* *Si pater patriam prodere conabitur, accusabit filius, & patriæ salutem, & eius maiestatem, saluti patris anteponet*, illa enim, quæ Deorum numinibus ęquatur, auctoritas parentum, maiestati patriæ, vires subijcit suas *u*. Vnde Diuus Augustinus *x* inquit: *Generale pactum esse societatis humanæ, obedire Regibus*, Quod consistit, in vnitate voluntatis subditi, cum voluntate Regis, in affectu, & effectu, ita vt diligat, quod ipse amat, & odio prosequatur, quod ipse odit, vt etsi oportuerit bona, † & vitam periculo exponat, *y* pro conser
uatione capitis, & recuperatione bonorum eius, quæ 13
ad conseruationem, & defensionem patriæ subordinatur: in quo laudatur prudentia serpentum, quia vt dicebat Horatius.

Dulce & decorum est pro patria mori,
Nec sapiens vllum pro Repub. vitabit periculum.

Quia omnis actus positiuus, & affirmatiuus, qui mortem necessario, & infalibiliter non inferr, si in aliquem finem iustum, & sufficienter bonum dirigatur, tametsi ex accidenti morti sit proximus, & periculum maximum contineat, licitus esse potest, & merito-

quen. vsq; ad 14. Ioan. de Neuizan. inter consil. feuda, Bruo. cons. 22. a nu. 1. cum tribus sequent. Durand. Casel a. vari. cap. 5. Tiberi. Decian. lib. 9. cap. 25. nu. 9. & 10. Solorzano de crim parricidij lib. 2. cap. 4. pag 122. Sch. aderus tracta. feudalis. par. 9. cap. 5. nume. 40. & 43. pag 552.

R Connan. lib. 3. commentar. iur. cap. 11. num. 4. pag. 57. Petrus Gregor. sintax. art. mirabil. lib. 36. cap. 32.

S Iacob. Falcon epigrammate 8 . fol. 24 Solorzano vbi proxime lib 2 . capit 16 in fine, pag. 1 7. ex quo improbandus est Petrus Faber 5. semestri. cap. 8 pag. 1 5. & capit. 26. pag. 227. in margin.

T Officiorum lib. 3.

V Valer. Maxim. lib 5. cap. 6. Ayala de iur. bell. lib. 1. cap. 2. num 21. & 22 Forcatul. in commentar. ad dict. l. veluti, num. 10. Borrel. in addition. ad Bellug rubric. 46. vers. sunt, & alia munera, nu. 8. verb. defendere patriam, Conrrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. vigesimo septimo, num. 25. Solorzano vbi supra. lib. 2. cap. 2.

X In can. que contra, 8. distinct.

Y Castro de potesta. leg. penal. lib. 1. cap. 1 pag. 12 ibi, nam in corpore humano, Ayala de iure belli lib. 1. cap 2. num. 26. versic. quemadmodum enim, Gomez a Meiqua in tracta de potestat. in se ipsum, lib. 2. cap. 2. numer. 6. & 16. & cap. 3. num. 5 & 6.

rigorius: z provt est in bello pro Republica exponere vitam, & intrepide tormenta sulphurea nō perhorrescere, periculosiorique loco pugnæ se cōmittere; nam pro Republica, & Rege, quilibet vassallus vitam suam, cuius maximo, & vrgentissimo periculo, tenetur opponere a, intentione, & spe euadendi, si potest, quia tunc nō vult, nec intendit b propriam mortē, sed iustū, & bonū finem, hocest conseruationē salutis Reipublicę, sui Principisq; quo casu, se, & suos, laudabiliter periculo mortis exponeret, c cum bonum comune, sit proprio præferendum; actus vero negatiuus, qui naturaliter, & necessario non infert mortē, sed est morti valde proximus, vt se non defendere, a carcere nō fugere qui manēs occidendus est, propter aliquē iustum finem, & bonum virtutis erit licitus: d vt si miles nollet fugere, neque stationem deserere, & potius permitteret se occidi, e vel si castri custos & si fame, & igne periret, nollet castrum inimicis tradere, vt fecit ille noster Aragonensis † vocatus Michael de Bernabe f in loco de Bagena: qui, cum esset arcis præfectus, noluit illius claues Regi Castellę tradere, & maluit cum eis, fidelis suo Regi perire: ex quo priuilegiū libertatis, & exemptionis, a Rege, omnes eius posteri per vtrūque sexum descendentes acceperunt, quo & hodie fruuntur. Hūc actum negatiuum fecit S. Ermenegildus, † qui, cum à patre Leouigildo, Arriano, & feroci Ecclesię hoste, esset obsessus, nonque putaret equum, vltima manu cum patre congredi, & se in periculo eum occidendi constituere (forte spiritu diuino præsciens) quod in extremo vitæ pœnitēs, catholicus erat moriturus, potius elegit a patre capi, quam victoriam consequi: & ita captus carcere inclusus, securi cerebro percusso, naturæ debitū persoluit, & cœleste regnū Rex & Martyr adeptus est: g in cui' sanctissimę animę exitu, circa eius corpus Angelici cātus auditi fuere, lucentesq; lāpades visę, cuius solem-

14 — 15 (margin numbers beside "re, vt fecit ille noster Aragonensis" and "fruuntur. Hūc actum")

z Couar. lib. 1. variar. c. 2. n. 8. Soto lib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 6. ad 1. Aragō 2. 2. q. 64. art. 5. ad 3. & ibi Salō de pace, cōtrouers. 1. ad 5. [illegible] q. 69. art. 4. controuers. vlti. conclu. 1. Bānes d. q. 64. art. [illegible], dubitatio. [illegible] ad 2. Grego de Valen. [illegible] 3. tom. disputa. [illegible]. q. 8. pūct. 2. in parte de occis. [illegible] .ad 2. & 3. ar [illegible] .N [illegible] de restitu [illegible] b. 2. c. 3. n. 64. & 72. Nauar. in manua. c. 17. n. 8 [illegible] S mancas in catho. [illegible] titu. 18. nu. 30. Ioan. [illegible] Lignan. in tractat. de bello, cap. 8. [illegible] habetur 25. volu. tractatuum glos. & DD. in c. nerui testiculorum, 13. distin. glo. [illegible] Aaron. de Butri. n. 6. Hostiens. n. 2. Ioan. An dr. 5. Ancharra. n. 2. in c. ex parte, el 2. de [illegible] tur. Gomezi. de Amescua de pot. [illegible] in seips. li. [illegible] n. 6. & d. [illegible] nu- [illegible] 16 & [illegible] 3. [illegible] & c. 6. nu- me [illegible] & 8.

A Couar. vbi sup. n. 10. & Soto concl. 3. in fin. Mem. c. 12. controuers. illust. c. [illegible] n. 30. & c. 31. nu. 12. Plaça de delict. [illegible] 23. [illegible] & facit l. [illegible] tit. 9. & l. 3. [illegible] 29. parti. 2. & l. 4. titu. 24. parti. 4.

B c. de occidendis, 23. q. 5.

C S. Tho. 2. 2. q. 12. art. 6.

D Arag. 2. 2. q. 64. art. 5. ad [illegible] n, q. 69. a [illegible] controuc. 4. cuncl. 1. N [illegible] in d. c. [illegible] n. 29. & Sa [illegible] Thom. 3. p. q. 4 [illegible] art. 1 & al [illegible] mul [illegible] re. ati per Gomez [illegible] Me [illegible] a d. c. [illegible] n. 14.

E l. 6. titu. 18. parti. 2. & [illegible] cod. titu. l. 8. titu. 17. p. [illegible] 4.

F Zurita tom. 2. l. [illegible] 9. anna [illegible] cap. 4 [illegible] 363. tempore Regis Petri Quar [illegible] Martinez del Villar in appendice de innata regni Aragonum fidelitate, §. 4. p. 168.

G c. cęp [illegible] 24 [illegible] Cæsar Baron. [illegible] 7. tom. annal. anno 584. fol. 608. Morales [illegible] c. 64. [illegible] n. tribus seqq. Beleus anno 5 [illegible] 4. Mariana l. [illegible] 5. histor. c. [illegible] 2. & 13. [illegible] od. Saci lib. 2. [illegible] 14. [illegible] n [illegible] 5. c. 38. & l. 6. c. 43. & li. 8. c. 28. & 46. Valera 3. p. c. 19. Valdes de dign. Regal. [illegible] pa. c. 9. [illegible] Mora [illegible] 1. Vasæus, anno 568. Ioann. Magn. [illegible] Gottor. lib. 16. c. 2. Anto. Augu. en sus medallas, dialog. 8. p. 334. vers. anno 568. Borrel. de Rég. catho. præst. c. 72. n. 9. & 10. & c. 8. [illegible]

ſolemnitatē, noſtra Sedes Cæſaraugustana, die 13. Apri-
lis celebrat, ciusque reliquias sũma cum veneratione, &
deuotione veneratur. No ergo vere dicere poſſumus, † 16
rectè nos erga patriã, & rẽpublicam gerere, ſi eius capiti,
debita no præſtemus obſequia, cũ in eo tota ſit Reipubli-
cæ ſalus, & vita cõſtituta: vnde, cum in noſt[ro re]gno (vt
ſupra diximus) caput ſit Rex; eius pręceptis omnino pa
rẽdum erit, quæ ſi nimis d[u]r[a], & cõtra leges regni [e]mia 17
naſſe videantur (quamuis communiter noſtri tenuerint
ſecundum Molinum, *h* quod omnis contrafo[r]us eſt nul
litas), tamen non licet ea irreuerenter, & p[ro]p[ri]a [au]tho
ritate reluctare, ſed ſuperſedere *i* in exequendo, q[uia]
voluntas tal[i]a pręcipiendi, propter iuramentũ, & fid[e]m
pr[æ]ſtitam deficiat, ad magiſtratumque, qui eius no[mi]ne
pręeſt recurrendo tanquam ad ſcutum, non t[ã]qu[a]m a[d]
gladium, vt debitis iuris remediis talia mandata tẽ[pe]r[e]t,
& contra leges regni emanaſſe, certiorem Regem faci[a]t,
cuius clementię fidendũ eſt reuocaturũ, quæ fo[rſ]am fal
ſa aliquorũ ſuggeſtione circũuentus pręcepit, quo c[a]ſu
locũ habet ſupplicatio, alias de foro prohibita, *k* quia
non eſt appellatio, quæ i[m]pẽdat iudi[ca]tum, nec deuol-
uat cauſam ad ſuperiorẽ, [ſe]d prouocatur Rex, vt negotiũ
diligentius examine[t], quod in quouis Principe, *l* quan-
tũuis ſupremo, procedi[t], & locum habet; quia tunc po-
tius dicitur prouocari aduerſus e[r]rorẽ, imperitia, vel do
lum male informantis, qu[a]m aduerſus ſententiã, vel pręc
ceptum Principis; q[ui] ſi, certior factu[s] reuocare renue
rit, quod non eſt credendum, nec præſumendum, Deus
in cuius manu, eius cor eſt, & quocumque voluerit illud
inclinat, e[ſ]t orandus, *m* qu[e]m ſolum male geſtorum
habet vltor[em]; furor naque eſſet † cum Principe ſupremo 18
velle contendere, vt fecerunt illi, qui priuilegio vnionis
[fr]eti *n* debellante[s] ac cum Rege conten[de]ntes fuerunt
[iu]xta villam de Epila ſuperati, & vict[i], vt tamen o[m]ni-
nia † à benignitate, & clementia Regum p[en]dere, *nec* 19
idem

H in repertor. fororum, verbo, Nullitis. verſiculo, Nullitatis exceptio, in fin, cui adde Maraotam in ſua diſputatione 1. o, 37. Cancer lib. 2. variatum, cap. 15 n. 57. & 59.

I cap. ſi qoando, de reſcript. Parladorus lib. 2. rerum quotidianar. 1 par. cap. fin. §. 7. num. 12. forus voicus in fin. ibi, Aun que poroos del contrario ayan m[a]ndamiento, tit. de prothonotariis.

k obſeruant item ſupplicatio, titu. de appellat. Molina in repertorio fororum, verb. Supplicatio. & verb. litera domini Regis, verſic. 1. & 2. Bardaxi in foro vnico, tit. de his quę dominus Rex, nume. 9. fol. 49. colum. 3 c. vi duum, verſic. Siquidem, 2. quæſtio. 2. Romanus conſil. 521. Rebuffus in l. quod iuſsit, 2. nota. nume. 52. ff. de re iudicata. Carpanus ad ſtatut Mediolan. titu. de appellat cap 2. fol. 49. Cephalus conſil. 185. num. 4. Ruginell. de appellat. §. 2. c. 2. per totum, cum aliis relatis per Garci de Maſtril. dec. 18. Siciliæ 31. n. 3. & 4 lib 1.

L l. 1. §. quæſitum, ff. de appellatio. l. 1. C. de relatio. Martinus Laudenſ. in tractatu de Principe, quæſtione 42 & 389. Albanus de poteſtate Papæ, 2. par. num. 80. Rebuffus ad cõſtitution. Gallic. tom. 1, de ſupplication. quæſtione 8 & 9. num. 45. Iacobaci. de conciliis lib. 10. artic. 1. num. 59 & 60 Ferrarienſ. lib. 4. titu. de ſupplicandi vſu, cap. 1. Ioannes de Neuizan, inter [c]o ſilia Bruni, conſil. 12 verſicu. Quarta princ[ipalis] fa cit text. in cap. cum [ex] literis, vbi Abb. num. 2 & alij, de in i[ntegr]um reſtitut[i]o. cap. ad Apoſto[lic]æ, de [r]e iudi. in 6. & in Authentico de nupti. in princip. collatio. 4.

M Bardaxi vbi proxime, & in for. 4. num. 5. in fin. tit. de offic. Cancellar.

N Hieronym. Zurita tom. 2. lib. 8. annal. cap. 29. & 32.

idem esse(vt dicebat Cęsar) *armorum,& legum tempus*, agnoscerent, cum nostri Reges, vt inquit Propertius, *o* de Romanis.

Quanto ferro, tanto pietate potentes
Stant: victrices temperat illa manus.

Mox Cæsaraugustæ conuentibus accersitis anno Domini 1348. (quod Reipublicæ calamitatibus, & dãnis optimũ est medẽdi remediũ) reuocatis vnio-
20 nis priuilegiis, *p* priuilegiũ generale, † aliaq; nostri regni insigniora priuilegia; quibus nunc fruimur magnanimũ se victis ostendens cõfirmauit, authoritatemq; iustitię Aragonũ Magistratus adauxit, & firmiorẽ, ac maiorem stabiliuit, iuramentoque promissit seruare omnes foros, priuilegia, libertates, vsus, & consuetudines regni Aragonum in perpetuumq; statuit, vt eius successores, primogenitus regni gubernator, eorumque vices gerentes, ac cęteri officiales teneãtur iurare ante omnia, certamq; iurandi formã foro conscripsit, *q* addẽs vinculo reali, quod ex iuramẽto prędecessorum fuit ortum, vinculũ personale ex proprio, *r* quod & propé in omnibus Regibus, & principibus seruatur, vt die eorum inaugurationis, leges, & mores maiorũ iurare consueuerint; optima quidem ratione, vt sit aliquod vinculum religionis, quo impediantur facile admittere susurrationes adulatorũ de soluta illorũ potestate, quod &iam olim populus Romanus ante imperiũ in principes lege regia translatũ, proprias iurare leges pro morẽ habuit. Sacramenti namq; religio saltim præstabit, vt metu diuini numinis cohibeantur, qui potentiæ libertate accensi, quo appetitus ducit, facilius inclinant; necnon etiã statuit, quod priuilegiũ generale Aragonũ à Petro Tertio, vulgo (vt Alexãder) magni titulo cõdecorato, cõcessũ, *s* & eius declaratio à Iacobo Secũdo facta, quod sint fori, & pro foris habeãtur statuit: Libertates namque regni, in moderatione, & prudẽtia positæ sunt, nõ in pertinacia, & præcipiti cõsilio, nec furore: quin tantopere à bellico tumultu, atq; populi iudiciis abhorrent, vt quę à maioribus bello partę fuerunt, minimè bello retẽtas fuisse videamus, sed libẽtius in clementia Regum, ac ciuilium legũ præsidiis conquieuisse. Modis ergo licitis,
21 & honestis inducendus † est Rex, & suadendus verbis placidis ad iustitiam seruandam, & ea faciendum, quę pro bono regni facere tenetur, non tamen cogendus

O lib 3. elegia. de Rom. laudibus.

P for. vni. tit. de prohibi. vnion. cassation. & reuocatio. ipsius anni 1348. Zurita vbi proxime, c. 32. Blancas in cõmẽta. rerũ Aragonensiũ. p. 472. 473. & sequen.

Q for. vni. tit. quod. priui leg. gener & declaratio ipsius sint fori. & for. vni titu. coram quibus D. Rex, & eius locumtenẽs, & primogenitus iurare tenẽtur. & in for. vni. titu. de his quæ D Rea, fol. 14. for 1. titu. de iuramento præstando, fo. 38. cum adde Iacob. Cancer. 3 par. variar. c. 13 n. 124. & seq Georg. Cabedo decis. 3. num 5. volum. 2.

R Guiliel. Benedict. in c. Rainutius, ver. Duas habens filias, nu. 3 .& seq. de testam & facit illud Paralipome. 2 c. 23 ibi, Eduxerunt filiũ Regis & c. Nauar. in manuali, c. 25 nu 6 Ioan. Chokі aphorismorũ politicor. lib. 2. c. 2. p. 72. in fin.

S vnde falso inscribitur priuilegiũ generale Petro Primo, Zurita tom 1. lib. 4 annalium, c. 38, in fin.

dus, quia delicatiorem Reges habent palatũ; t & quidquid illis traditur, melle litũ tradere oportet; nec ex qua cũque causa aduersus eius honorẽ, statum, maiestatẽ, pacẽ, vnitatẽ, & tranquillitatem regni est aliquid moliendũ, si tanquã lesę maiestatis criminis rei, proditorum, & rebelliũ pœnas cupiunt euadere, cum non sit habendus fidelis subditus, qui subjici nequit, etiam a Principe Iesus: Imo, vt inquit Seneca, optimis ciuibus, & fidelibus subditis expedit iniurias Principum disimulare; nõ omnia Regum facta, & gesta ad iniuriam recipere; qui enim vult esse quietus, non sit ad maiorũ vindictam curiosus: maxime enim (vt inquit Bald. *) bonũ obediẽtię sentitur, vbi discolis dominis flexis genibus obeditur, potentiorum enim iniurias, hilari vultu non patienter tantum ferendas; quia vt inquit Seneca: x

Nobile vincendi genus est patientia: vincit
Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

Vt quidam Aulicus interrogatus, quomodo senectutem in aula consecutus esset? Respondit: Iniurias ferendo, & gratias agendo. Sunt enim nonnulli, qui acu fortassé puncti, pro ictu gladiatoris reputent, existimãtes, * vt Cicero in Catonem dicere solebat, esse in Republica Romuli, quemadmodum fuerat in Platonis politia viuẽdum. Similiter ex eodem pręcepto, † quòd proximus 22 est diligendus, sequitur necessario, ergo malefactor puniendus: sed hac pœna, coram isto iudice, hoc ordine seruato, non necessario sequitur, nisi quatenus definitur lege, & statuto, vt pax, & tranquillitas ciuium seruetur; & charitas erga proximos augeatur. y Vnde, licet † 23 quoad principia tale ius sit immutabile, tamen quoad conclusiones, applicationes, & declarationes, quæ ex illis sequuntur, non per primas, & necessarias consequẽtias à Principe supremo, lege, vel cõsuetudine, z poterit ex causa mutari, distingui, relaxari, & declarari, quę non derogatio, sed interpretatio appellabitur: veluti in pręcepto illo de Sabbathis sanctificandis, quod in diei Dominicæ obseruationem mutauit Ecclesia, ex quo inductæ sunt Ferię in honorem Dei: quibus, licet

T Simanc. in republ. lib. 2 cap. 16. n. 2. & 3

V in consi. 328. n. 7. in fine, vol. 1.

X lib. 2. de ira. Ioan. Choki. in thesauro aphorismorum, lib. 5. cap. 6. pagina 337.

* Plutarchus in vita Philonis, tom. 3. p. 95.

Y Paleotus de consulta. p. 4. q. 8. versic. Sed dicet quispiam.

Z gloss. in l. fin. C. si cõtra ius, l. rescripta, C de precibus Imperato. offerend. l. vni, C. de in ius vocan. Bart. in l. 1. num. 3. in fin. de constitutionibus Princip. Abb. & alij in cap. quæ in Ecclesiarum. vbi late Beroius à num. 89. cum sequen. gloss. in cap. non est, de voto. gloss. 2. in c. quanto, de iureiur. Gratus consil. 1. num. 31. lib. 2. Alexand. consil. 103. num. 8. lib. 1. & consil. 190. nu. 2. li. 2. & consil. 11. n 7. li. 7. Purpuratus consil. 114. nume. 11. Riminaldus seni. consil. 199. num. 7. Curti. iuni. consil. 20. num. 6. Menochi. consil. 75. num. 53. & consil. 156. n. 48. Decius reg. 43. Farinac. lib. 1 quęstiun. criminal. titu. de inquisitio. q. 6. n. 23. Gallini. de verbor. significatione, lib. 10. cap. 33. à numero 3. & 9. versicu. Cõmunis tamen Doctorum. & num. 34. Conradus in templo omn. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4. versic. 4. & 5. Afflict. in prælud. constit. Siciliæ, quæstio. 10. numero 3. Beroius in dicto c. quæ in Ecclesiarum, nu. 89 & 127. cum sequen. Ferdinand. Basqnius de succession. resolutin. lib. 1. § 9. num. 36. cum sequen. Cerdan de Tallada en el verdadero gouierno, c. 12 p. 136.

licet partes non possint pacto renuntiare, a tamen lex, & Princeps poterunt declarare, eas non esse seruandas in certis casibus, vt putà propter contumaciam rei, vt in incartatis, & bannitis, vel propter periculum moræ, vt in debitore suspecto de fuga; b vel propter grauitatem criminum, c seu propter necessitatem, aut causæ pietatem.

24 Similiter super matrimonio iure naturali, & diuino indissolubili, d lex canonica, ac Princeps ecclesiasticus disponit, vel certã declarandi consensus formã e inducens, vel super iam contracto ex magna causa, in casu particulari dispensans; f diuortiumque quodadmodo bona gratia factum permitens, g non tanquam ius diuinum relaxans, sed in casu particulari, iusta causa occurrẽte non habere locũ explicans, h ac in radice matrimonij dispensans; i & hęc non solũ super rato, sed etiã (vt aliqui voluerunt) super consumato. k Quorũ opinio dura est, nec videtur quoad vinculũ sequẽda, l quo conju-

A l. dies festos, C. de fer. Marani. de ord. iudic. 4. p. distinct. 16. n. 83. vers. Tamen Princeps supremus potest. Carauit in ritibus mag. cur. ar. 80. n. 1. & seq. per tot. & 116. n. 1. Anto. Trõysi, rit. 239 nu. . Bal. cons. 166. n. 1. vol. 5. Cacia sup. in l. omnes populi, numer. 38. ff. de iust. & iur. Ias. in l. 1. §. sed ex ipsiuntur. n. 13. ff. de fer. Socin. sen. cons. 8. n. 13. volu. 4. Orac. . arpan. in lucubra. ad statut. Mediolan. c. 110. n. 5. & 8. P. Ioan. Azor 1. p. institutio. moral. lib. 2. c. 17. p. 130. D. & 2. p. lib. 1. c. 5. cum seq. latissime Sayrus in claui regia. li. 7. c. 1. n. . B Petr. Pecci. in tract. de iur. sillen. c. 10. n. 1. gloss. in l. dies festos. verb. fideiussor, & in l. fin. C. de fer. Roder. Xuar. in l. 2. for. li. 2. tit. de los emplaçamientos n. 23. Cort. in memorabilibus, verb. debitor non potest allegare. colu. 2. Medic. in tract. de adquir. domin. ad leg. fin. ff. de legib. verb. Aut in conseruado, glos. 2. par. 1. nu. 404.

C l. prouinciarum, C. de fer. Petr. Greg. in prælud. opti. iur. cons. [illegible] de aliment. tit. 8. pri[illegible] à n. 7. cum seq. ex. in c. licet, de fer. & in l. 2. ff. eod. & in [illegible] actus, C. [illegible] D c. sunt quidam, [illegible] siquis coniugatus, 27. q. 2. c. an quod, c. penul. 33. q. 2. c. inter corporalia, de [illegible] Epis. E Conc. Trid. ses. 24. de reform. matrim. c. 1. [illegible] bal. cõmu. opinio. q. 6 n. 4. n. 25. & cum 4 [illegible] 900. n. 15. cum aliis per nos supra relatis. F gloss. fin. in c. ex publico, de conuers. coniugat. Berot. cõmune dicens in d. c. quę io Ecclesiarũ, n. 104. cum aliis relatis à Ioan. [illegible] e canoni. quæst. lib. 2. c. 1 . n. 12. Conc. Triden. ses. 24. de sacram. matrimon. c. 6. Nauar. cons. 1. n. 1. de conuers. coniugat. & in manu. c. 22. n. 21. & 26. D. Thom. 2. 2. q. 88. Couar. de sponsal. 2. p. c. 7. § 4. n. 6. Sanchez de matrim. lib. 2. disput. 4. n. 2.

G l. vxores, 6. de diuorci. c. cum sit, & c. significauit de conu[illegible] g[illegible] tit. 10 parti. 4. Authentica. sed hodie, C. de repud. gloss. 1. in l. & ideo, 63. de donat. inter vir. & [illegible] icat Brunel. in tract. de sponsal. conclu. 30. n. 6. & 9. Barbo. 2. p. rub. ff. solu. matr. n. 5. vers. Viterius & ad e[illegible] ationem cum seq.

H colligitur ex D. Tho. 1. 2. q. 100. art. 8. in corpo. & Barbo. vbi proxime, n. 103. & 104. Ojeda de b. ne [illegible] cõpa. lib. 2. p. n. 6. I Marta de iurisdict. 4. p. cas. 72. n. 31. & seq.

k Deci. in d. c. quæ in Ecclesiarũ, n. 13. in modernis. 49. & cons. 112. ad fin. Soci. cons. 28. n. 5. & seq. volu. 1. Soci. iun. cons. 31. & 140. volu. 2. refert. sed non sequitur. Gra. con. [illegible] lib. 2. sigilm. Lo. ed. [illegible] 50. n. 41. Anchar. cons. 374. Hippol. singul. [illegible] 5. n. 2. Didac. Lopez in tract. de vot. q. 6. n. 24. 25. [illegible] 6. & 104. silua nuptia. lib. 1. n. [illegible] 5. Alcia. in rub. ff. solu. matri. n. 15. vbi Corras. à lectu. n. 11. & Nicol. [illegible] orci. cons. 154. n. 14. & Menoch. [illegible] 2. præsumpt. 10. n. 38.

L Couar. de sponsal. 2. [illegible] §. 4. n. 13. & seq. Marien. in rub. de matri. tit. 1. lib. 5. nouæ Collectio num. 7[illegible] & 76. Ioan. de Selua de iureiur. 4. pa. num. 18. Cagnolus in l [illegible] s, num. 14. de re. ul. iur. Conrad. [illegible] in templo omnium iudicum, lib. 2. c. 1. §. 4. vers. Tertio, num. 23. & sequen. Alphonsus à Veracruce in speculo coniugiorum, 1. par. artic. 18. conclusione 3. prope finem, Gutierrez lib. 1. canonicarum quæstionum, cap. [illegible], num. 21. [illegible] nerio cons. [illegible] 1 numero 1. [illegible] sequen. 5. & [illegible] 8ursat. con. [illegible] 07. num. 18. [illegible] Sebastianus [illegible] part. potest [illegible] onsen[illegible] repud. in §. nuptiæ, n. 50. & 5[illegible] Barbosa ex cõmuni omnium [illegible] sententia, 2. par. rub. [illegible] ff. solu. matr. n. 7[illegible] vers. Quod si matrimoniũ sit copula cõsummatum, [illegible] chossa, & c. sunt quidam, [illegible] & d. c. ex publico, & n. 102. vers. Vltimo ad complementũ; & num. 10[illegible] Neque replicas, Thomas Sanchez de matrimo. lib. 2. disp. 13. n. 11. Enriq. de matrimonio, c. 6. n. 3. & in commẽto litera, T. late Bellarminus de matrimo. cap. 5.

M c.fin.de secun nup.Beroi.in d.c.quæ in Ecclesiarum à n.105.cum seq.
N c.2.& c.ex publico.de conuersio.côiuga.Couar.de spôsa.2.p.c.4.§.1.n.16 & c.5.n.11.& 2.p.c.7 §.4 n.6.
O vt in casu c.literas,in fi.e ex trâsmissa,vbi DD.de resti spoli.Thom.Tribisia.decis.45.per tot.Rebuf.consi.119.per tot.Ripa in l naturaliter, §.nihil cômune,n.84.de adq.pos.Fráci Marc.2.p.decis.738 Gutie.li.1.qq.q.24.Barb.2.p.rub.ff.solu.matr.n.18.vers.Vel quiamulier,& n.23.vers.Succedit igitursecúda & n.[illegible] & n 102 ver.Si autê fit matrimoniû & n.103.vers Sed his nô obstantibus.
P Matth 19.& B.Paul.1.ad Corint.c.7.c.2 12 q.2 c.gaudemus,de diuor.c.literis,de præsump.c.per venerabilê qui fil sint legit.c.fin vbi nôt.Abb.de conuersio.côiugat.Alphons à Veracruz in specu,côiug.3.p.art.1.concl 3.Castro de lege pœnali,lib 2.c.4.vers.Vt etiam prioré.Barbosa vbi proxime,nu.14.vers.Sed magis cômuni[illegible] & n.15.17.& 19.cum multis seqq.Con[illegible].Coloniensan §.hæc itaq[illegible] .de s[illegible]cram.m[illegible] p.184.& Conc.Trideo.ses.24.tit.de [illegible] matrim c.7.& 8.Couar.de spousal 2.p.c 7.§.6.n.13.[illegible] G[illegible]eg[illegible]in sintag.iur.li.9.c 16.n.3.Gutier.in quæst.canoni.[illegible].25.n 4.Concenati.lib.2.quæst.iur.c.1 2 num 10.

coniuges iure naturali, & diuino ita inter se repe-
riuntur ligati,vt sola alterius coniugum morte naturali,
valeat dissolui, m licet ratum, morte spiri[illegible], hoc est
ingressu religionis,voto solêni emisso,dissoluatur,n quia
in eius contractu tacita resolutiua conditio inest, sed
quoad thorum ex aliquibus causis,etiam in matrimonio
carnali copula consumato reperitur permissa separa-
tio o iudicio Ecclesiæ, vt puta propter sæuitiam ma-
riti, & probabile periculum vitę corporalis, vel spiritua-
lis,vel propter alterius coniugum adulteriû. p Ex ea-
dem ratione euenit, vt etiam matrimonium spirituale
possit in aliquo casu, ex causa, à Romano Pontifice dis-
pensatione obtenta, dissolui, siue illud sit tantum ratum
ex voto simplici,, siue traditione consumatum, voto so-
lemni q diximus autem causam esse necessariam,quia a- 25
lias nô dispensatio,† sed dissipatio esset; r peccaretque
s mortaliter dispensans, dispensatusque non satis in fo-
ro interiori esset tutus, t cum sit pars iustitię distribu-
tiuæ,ad cuius causam reduci debet. Prędicta autem ex-
pediunt Principes † supremi seculares in rebus profa- 26
nis ad eos pertinentibus quoad politicam Reipublicæ
administrationem;ecclesiasticus vero in spiritualibus, &
eccle-

Q Didac.Lopez in tract de voto,q.6.[illegible]noch.de arbitr.lib.2.[illegible] cas.421.n 10 & seq.& centu.6.casu 504 n.5,& lib.2.præsump.10.n.3[illegible].Camil Gallin.de verbor signif li[illegible] 10.c [illegible] 9.Conrad.in têpl.omn.iudi lib.2 c.1.§ 4.vers.3.num.1[illegible] & 18.[illegible] de Ram[illegible] lege Arago[illegible]m.Rebuf in prax.regu.de dispensat.in gradib.prohi[illegible].gl[illegible].5.n.10.Boher.co[illegible] 10.[illegible] 3[illegible].& seq.[illegible] PetroCenedo,2.p.collecta.124.n.5.facit tex.in c.venie[illegible]s,q[illegible] Cler.[illegible] voués & in c.cum ad monaste[illegible]m,vbi Abb & alij,de stat.monach,glos.in c p[illegible]oposui[illegible], de conce.præben.

R Ioan.Monach.in c 1.de ætat.& qu[illegible] in 6 Innocen.in ea.diuersis,de Cler.con[illegible]gat.Dec[illegible] post Abb in c.cum in cunctis,n.21.de electio Fel[illegible].in c.quę in Ecclesiaru,n.5 [illegible] cons.16.& 17.Soci.côs 246 col.4.versic.Circa [illegible],vol.2.[illegible] in specu.iur.c.18 n 4.p[illegible] b.in c.de multa,de præben.

S c.neo liceat Papæ,12.[illegible] c.contra statuta,25.c.[illegible].V[illegible].de potesta.Pap.&Côci[illegible] po-sit.6.& 7 Fortu.Ga[illegible].§.& qui [illegible] p[illegible]ulat[illegible] 1.5.[illegible]re bitcr.n.5.Innocen in c.[illegible]m inter,de [illegible] & [illegible]d[illegible]m ad [illegible]cium.Arcidiac[illegible]on [illegible]ano [illegible]lo tenetur 85.distin.[illegible] duduni,de electio.Ioann.An[illegible] in c.[illegible] multa,de præ[illegible]d[illegible] in c.[illegible] lati,col 9.de re[illegible] Dec.in c.quia in tantum [illegible].8.de præbe[illegible] glos.in c.quanto,d[illegible] iur.

T Glos sing[illegible]l,in[illegible]u est,de v[illegible].v[illegible] Ab[illegible] in n[illegible].N[illegible]uar.in manua.c.[illegible] 2.n.75.R[illegible] in concordat.rub.de forn[illegible]andat.Apo[illegible]ol[illegible],verb.Dispen[illegible]ne.& in rubr.de d[illegible]t.[illegible]od.verb.[illegible] 4 [illegible] n[illegible] 2 de spôsal n 20 Couar.in 4.2.par[illegible].6 §.[illegible].n [illegible] & c.8 §.6.n.4.Paris.c[illegible]s.[illegible] 5 [illegible] in 4 [illegible] e[illegible]um [illegible] de Cler[illegible] coniugat.Innocent.in c.2.de renuntia.Richard.in 4.[illegible]o.[illegible] q.2.art.[illegible] Fel[illegible] in d.c.quæ [illegible] clesiarum,n.25.Ripa l[illegible].2.respon.or.c 19.& Rebuf.in prax.tubr.de d[illegible]peo[illegible]at.colu.378.Rojas in e[illegible]o-me succelsion.c.23.num 7.& 8.Sanchez de matrimon.lib.2.disputat.15.num.6.

V [illegible]

Ecclesiasticis, & alijs ad regimen, & gubernationem
Ecclesiæ Militantis expectantibus, quia illis, iuris diui-
ni, & ᵛnaturalis interpretandi est concessa potestas,
quod intelligendum est de iure diuino, dante formam
in actibus humanis, vt est illud, quod in ore duorum,
vel trium stet omne verbum, ᵘ quod iure communi
fuit ex causa in testamentis limitatum, quia facile in vl-
timis elogijs falsitas committitur, non vero intelligas
de iure diuino prohibente, & puniente, ˣ quod nullo
casu reperitur permissum, vt est illud, non mechaue-
ris; quod si aliquo casu reperiatur permissum, vt in
illo præcepto de non occidendo, quod in hoste, & in
bannito, ex iusta causa, & in damnato legitime à iudi-
ce reperitur concessum; quo casu valebit constitutio
humana contra illam prohibitionem, tali causa exi-
stente ad statuendum, quæ excludat peccatum, nam si
peccatum non excluderet, in vim præcepti nullatenus
valere posset, cum nulla lex possit peccatum futurum
remittere, licet in vim permissionis valeat, ᶻ quia licet
non tollat peccatum, tamen facto in hoc seculo impu-
27 nibile reddit, † vel propter maius malum vitandum,
vel propter maius bonum consequendum, ᵃ qualis est
lex nostri Regni, quæ facta dominorum, & Baronum
erga suos vassallos seruitutis, quantumuis iniusta impu-
nita, in hoc seculo reddit, cum eorum respectu nemi-
nem in superiorem recognoscant, vt ex sequentibus ap
parebit.

V Cap. nouit. de iudic. c in negotio de test[illegible]us. c. Præsul. 2. q. 4. [illegible] hac consultiss ma, C. de testam M[illegible]ta de iurisdict 4 p [illegible] 93 num. 29. l. fin C. de donat. cau. mort. l. fin. C. de codicill.

X Bellarmin. tom. 2. controuers genera 4. cap 27. ver. potest autem. p. 10[illegible].

Y Cap. miles, cap. si homicidium, 23. q. 5. l. 3 ff. ad leg. Corn[illegible]el. de Sicar [illegible] proditores, ff. de re milit. Viuius dec[illegible] 197. nu. 27. & sequen. Iass. in l. fin. nu. 22. & Marsil. num [illegible] de iurisd. l. omni. iudic & singul. 124. & 294 & [illegible] praxi, §. aggredi[illegible] n[illegible] 2[illegible] Dueñas regu. 68. Iul. C[illegible]a. in praxi crimin. § ho[illegible]dium. num. 53. Bero[illegible] in d. cap quæ in Ecclesiarum, num. 109. multis relatis Carol. Tapia in rub. de constit. Princip. c. 1. nu. 43.

Z Gl[illegible] in c. inter hæc, 33 q. 2. Ma[illegible]n. dec[illegible] 41. n[illegible] 4 & per tot. Couar. de spons[illegible]al. [illegible] p. c 7. §. [illegible] nu [illegible] T[illegible]a quel. in l. conuubia. 9 n. 4. Gutier. pract. [illegible] 2 q. 1. n. 22. Viui. dec[illegible] 197. n. 25. & 26. cum alijs relatis a Petr Cened in collecta. 1. p collecta. 12.

A Glos. venia in can. denique, 4. d[illegible] sin Doctor. in c. inter opera de sponsal

§. Trigesimus secundus.

Explicatio latissima obseruantiarũ Regni Aragonum, circa absolutam potestatem Baronum, in suos vassallos seruitutis.

SVMMARIVM.

Fori & obseruantiarum verba, de absoluta Baronum potestate referuntur. 1.

Lex introducens in Aragonia ab[illegible]utam p[illegible]testatem Baronum, erga suos va[illegible]allos seruitutis, an fuerit iusta, & de eius ratione, 2 4. 5 9. & 18.

Famis est ensis acutissimus, & [illegible]ium ap[illegible] [illegible] baro tal[illegible] genus mor[illegible] [illegible] admi[illegible]um. 3.

Defenduntur Hi[illegible]pani a calumnijs al[illegible]quorum [illegible]riptorum, [illegible]rca gesta ab eis apud Indos. 6.

Infide-

Infideles foris & priuilegijs Regni non fruebantur.7.

Rex Aragonum habuit in Sarracenis suorum locorum, & eorum bonis absolutam potestatem.8.

Pacto an possit quis se facere adscriptitium, & hominem alterius, & de intellectu.l.liber homo ff.ad l. Aquil 10.

Rex Sarracenos baptizatos ad ius commune Aragonum reduxit sed Barones noluerunt amittere ius seruitutis, quod in eos, & eorum bona habebant.11.& 14.

Quam iusta fuerit nouiter conuersorum expulsio in Aragonia, & de numero expulsorum, ex quo laudatur Rex noster Philippus. 12.& 13.

Principatus despoticus, quando iustus.15.

Manus Regia qua vtuntur Barones in Aragonia quid sit, & an in alijs prouincijs, & in Aragonia in alijs casibus vigeat.16.

Vsus absolutæ potestatis non reprobatur, sed abusus.17.

Richorum hominum dignitas quanta olim fuerit, & quare seniores, & de pendon y caldera appellarentur, & aliquarum obseruantiarum Regni intellectus.18

Quod esset discrimen esse seniorem in tali loco, vel talis loci. 19.& 22.

Centum viri apud Romanos qui essent.20.

Ratio assignatur, quare a Baronibus in causis suorum vassallorum non detur appellatio. 21.

Hispania à Latina lingua loquendi idioma est mutuata.23.

Seniores a locis, quibus praerant cognomen acceperunt, & cognomina familiæ vnde prouenerint, & emanauerint 24.

Baronis nomen vnde processerit, & quare in Hispania Ric[illegible] nes a[illegible]entur.25.

Cassale Nobilium a quo Gentilicium familiæ cognomen descendit, & Richorum hominũ de natura. & Richorum hominum de Mesnada [illegible]men.26.

Clientelæ seu co[illegible]æ, quæ apud Romanos dicerentur, & quare introductæ.2[illegible].

Barones an recte patroni, & vassalli clientes appellentur.28.

Ducatus, Comitatus, & Marchionatus, an à Romanis originem sumpserint.30.

Vassalli seruitutis nostri Regni quibus assimilentur, et an sint adscriptitij et cur villani de parada dicantur.31.

Bona vassalli recedentis potest Baro secundum forum occupare, neque liberum volatum habent, secus in vassallis Domini Regis Ecclesiæ, vel Religionis.32.

Vassalli alienius Baronis si alibi se transferant animo, ibi perpetuo manendi non poterunt per Baronem compelli ad suum locum redire.33.

Pacto an possit se quis obligare perpetuo in aliquo loco manere, et ab eo non recedere.34.

Ciuilitas naturalis immutari non potest, tamen secus, quo ad effectus ex illa resultantes. 35.

Nemo potest habitare in Regno exemptus ab obedientia, et fidelitate D.Regis, sed potest habitare in locis Baronis, exemptus ab eius potestate absoluta.36.

§ Trigesimus secundus.

A Obseruã.de consuetudine Regni Nobiles, tit. de priuileg. gener. obser. in curijs, tit. Actus Curiarum, Mol[illegible]in repor. for verb.Dñi locor, vers.Dñi locorũ quæ non sunt Ecclesiæ, & v. vassallus, vers. de differentijs, quæ sunt inter vassallos D.Regis.

NOSTRI maiores, non tam eloquentiæ Romanæ,
quam militari disciplinæ dediti, incultis verbis, † la 1
tam nimis dominorum potestatem, in suos vassallos ser
uitutis, & eorum bona, ostendere volentes, hæc verba
protulerunt. *a De consuetudine Regni, Nobiles Aragonum, & alij domini locorum, qua non sunt Ecclesiæ, suos vaßallos seruitu-*

ſeruitutis, poſſunt bene, vel male tractare, pro eorum libito voluntatis, & bona eis aufferre, remota omni appellatione, & in eis, Dominus Rex non ſe poteſt intromittere. Et alibi habetur: b *Verum tamen ſi vaſſallus domini, non habentis merum nec mixtum imperium, in loco occiderit vaſſallum, dominus loci, poteſt eum necare, fame, & frigore, & ſiti, in ſuo loco, licet nullam aliam iuriſdictionem criminalem habeat.* Quorum
2 verborum corticem, † ac literam tantum intuentibus, non eſt mirum, quod barbara conſuetudo, imo corruptela videatur, & tanquam iniuſta lex, multi abrogandam cenſeant, cum leges, nequè annorum numerus, nequè conditoris dignitas, commendet; ſed ſola æquitas, c & miſſerrimum genus † mortis ſit, fame perire. d Vt ce
3 cinit Homerus. e

Triſte genus lethi, miſeris mortalibus omne eſt,
Triſtius exurie extingui, atque occumbere fato.

Et (vt docet Liuius f) miſerrima omnium mortis genera ſunt, famis, & frigus, & ideo inquit, quod multi ex plebe, quo maxima annonę inopia vrbē inuaſſit, ne diutina fame cruciarentur, capitibus obuolutis, ſe ſe in Tiberim præcipitauerunt, & Saguntinos (inquit Apianus g Alexandrinus) maluiſſe ferro perire, quam fame mori, quia famis, eſt omnium acutiſſimus enſis, h nec alibi, quam apud Barbaros, tale genus mortis admiſſum eſt. Si vero prædictarum obſeruantiarum ſenſum, & ſpiritum † conſideremus, & poteſtatis abſolutę originē ani-
4 maduertamus, noſtrorumquè maiorum mentem diligenter perpendamus, non illos eam inſtituentes, & introducentes, ſed poſteros (ſi qui ſunt) qui ea in ſuæ libidinis, cupiditatis, & auaritiæ fines abutantur, redarguendos eſſe prædicabimus. Quod enim illi fecerunt, ex radice charitatis emanauit, quæ vero iſti, ex radice cupiditatis prouenirent, duas enim radices, in duobus agris, à duobus agricolis plantari, (tradit Diuus Auguſtinus i) plantat alteram Chriſtus, in cordibus bonorum, alteram vero diabolus, in cordibus malorum, quæ plantatur ab illo radix eſt bonorum omnium charitas, quæ plantatur ab iſto, radix eſt malorum omnium, cupiditas; Vnde nec de radice charitatis aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni, naſci poteſt, nec Deus attendit, ad id quod foris apparet, verum radicem intuetur, vtrum charita-

B For. ſi aliquis homo, titul. de homicidio, obſeru. item per forum. in fin. tit. de priuilegijs milit.

C Tertulianus in apologetico, cap. 4. Simācas de republica, lib. 4. cap. 19. & 20.

D Bellarmin. tom. 3. controuerſ. genera. 2. lib. 6. c. 12 verſ. tertiq. inopia, pagin. 362. Petr. Roici. deciſ. Lituani. 3. a num. 257. cum ſequen. Burſat. conſ. 26. num. 63. in 2. Anton. de Sola in conſtitu. Sabaudię, 2. par. tit. de edict. Annon. gloſ. 1. n. 5. & 6 cum ſequen. Aſcani. Clemens de patr. poteſta. effectu. 1. numer. 3. multa ſuo more coogerens. Tiraque. de vtroq; retract. §. 26. gloſ. 1 nu. 21. cum ſeq & de pen. tempe cauſ. 53 nu 8. Camil. Gallia de verbor. ſignifica. lib. 10. cap. 50. nu. 62. Menoch. conſ 31 nu. 11. Luc. de Peo. in l. comparationem, C. de quib. muner. lib. 12.

E Odiſſæ 12 refert Roici. vbi ſup. nu. 263.

F Lib 4. ab vrb. cōndit.

G De bellis Hiſpanienſibus, pag. 452 verſ & quoniam ferro Caſanc. in con ſuet. Burgun. rub. 3. §. 5. gloſ. penult. nu 21. Alexā. ab Alexan. lib. 3. dier. genial. cap 3. verſ. quod de caſpijs. pag. 274. vbi Tiraquel.

I Super Pſalm. 51. & ſermon. 44 de tempor. Cardinal Oſsius tom. 2. ſuorū oper. lib. 4. de traditionibus.

charitatis an cupiditatis sit, vsquè adeo, vt homicidium laudatum, de eo vero qui misericordia ductus, abstinuisset à cęde, pœnas expetitas esse legamus. k Phines vno pugione duos confoderat, à domino commendatus, æterni Sacerdocij testamentum accepit. Non quod ipsum, bonum per se sit homicidium, quod lege prohibitum esse scimus, sed quod illud, zelando zelum Dei, patrauerat. Contra vero Saul, non occidit Agag Regem pinguissimum, & opimis gregibus ouium, & armentorum, & vestibus, & arietibus, & vniuersis quæ pulcra erant, pepercit, nec voluit ea dispergere, is, grauem ex ea re Dei indignationem incurrit, non quod malus esset affectus misericordiæ, sed quod contra Dei præceptum pepercit, de rebusquè Amalech concupiuit, non est in Phines laudatum homicidium, sed charitas, & zelus, non est in Saule damnata misericordia, sed concupiscentia, partim laudis, partim rerum opimarum Amalehc: sic pariter in nostro casu, laudanda est charitas maiorum, quæ fuit causa, huius introducendæ consuetudinis, & exprobanda cupiditas posterorum, qui ea abutuntur, & licet consuetudinis, non sit exquirenda ratio, quare fuerit introducta, tamen vt omnibus pateat, hanc obseruantiam, quam extranei à Regno, & primordij nostrarum legum ignari, duram ac irrationabilem iudicant: rationabilem & iustam sui origine fateantur, huncquè errorem, qui maxime nostrorum Baronum honori detrahit, deponant, scimus namquè (vt dixit Beatus Paulus l) *Quod bona est lex, si quis ea legitime vtatur:*
Duplicē nostræ introducendæ absolutę potestatis rationē, † assignabimus, 5
quarum prima sit, quod cum secundum Philosophum, m duplex sit Principatus, despoticus & politicus, primus est Domini ad seruos, ad cuius nutum & voluntatem, eos gubernari oportet. Secundus est, patris ad liberos, qui habent ius in aliquo renitendi. Sub primo Principatu, constituuntur gentes barbaræ, quæ secundum D. Thomam, n Aristotelem, & alios, oportebat pro arbitrio regi, & gubernari: sub quorum numero, fuerunt Sarraceni nostri Regni, quos merito bestias appellauit Oldradus. o Inde reprehenduntur, no
uissime & eleganter à Bozio, p nonnulli scriptores, qui in Hispanos † inue- 6
huntur, quod adeo fuerint diri, in Indos, quia hoc peccatum, illorum fuit, qui illa faciebant, non totius nationis, & vix erat vt aliter fieri posset, cum tanta

k Numer. 25. & 1. Machab. cap. 3. & 1. Regum. 15.

L 1. Ad Timoth. cap. 1.

M 1 politicor. & lib. 3. c. 10. Chrysostom. Iabel. in epithom. lib. 1. politicor. tract. 1. cap. 2. in prin. pag. 155. Raphael. Bolaieran. in philologia, lib. 36. in politica, col. 1093.

N Libr. 3. de regimine Princip. c. 11. Capizi. decis. 130. a num. 35. cum sequen. Monialuus in foro Regio, lib. 3. tit. 6. de las herencias, l. fina. glosa fina. fol. 149. col. 1. vers. ad quartum, Iabel. in epithom. 3. lib. politicor. tractat. 5. cap. 1. vers. secunda species, pag. 193. Paleot. de consultatio. par. 2. q. 3. verb. quibus addimus, versic. & pręsertim.

O Consil. 72. nume. 3. in prin. Anto. Seapus, lib. 2 iur. non scripti, cap. 2. numer. 17.

P Tomo 1. de sign. Ecclesiæ lib. 10. signo. 42. cap. 13 pag. 823. vers. hinc vt legimus.

tanta esset immanitas illorum populorum (vt belluinis factis, belluas omnes superantes, filios, parentes pro cibo comedentes) vt ad humanæ naturæ studia reuocari nullo modo possent, nisi ædita fuissent in illos, exempla supliciorum atrocissimorum, quæ tamen Episcopi, religiosique nostri, postea cohibuerunt: sed initio gentes eferę, ferarum more viuentes, instar ferarum erant interdum necessario tractandæ, atque ita fiebat, vt quos amor virtutis non poterat, saltim acerbioris suplicij metus, intra cancellos humanitatis consistere, & cohibere valeret. Ita pariter nostri illi primi Aragonenses, qui à Sarracenis, terram, castra, & loca occupata recuperauerunt, ne eos tanquam hostes occiderent, r sed tanquam clientes seruarent, in pœnam infidelitatis, & barbariei, seruili conditioni subposuerunt, vt pro arbitrio, nulla certa lege seruata, eos regerent, & gubernarent, vt respondit Ariouistus Cæsari. q *Ius esse belli, vt qui vicissent, ijs quos vicissent, quemadmodum vellent imperarent: Item populum Romanum victis, non ad alterius præscriptum, sed ad suum arbitrium imperare consueuisse.* Maxime cum propter eorum perfidiam, † & infidelitatem foris, & priuilegijs Regni frui indigni iudicarentur.
7 Non quod ex hoc illis fieri iniustitiam sit concessum, sed quod per talem potestatem, res ad primęuum ius reducerentur, quo non erant adhuc iurisdictiones, sed iustitia, & cætera omnia, manu Regia gubernabantur,
8 & administrabantur, quo sensu etiam Dominus Rex † in personis, & bonis Sarracenorum t in suis locis regalibus degentium, habebat pariter absolutam, & plenam
9 potestatem; vltra quos, in locis Baronum, † quædam aliæ reperiuntur gentes exteræ, quarum maiores, Baronum terram venerunt inhabitare, qui propriam libertatem contemnentes, eidem Sarracenorum legi, Principatuique dominorum despotico, sese sponte subiecerunt, & ideo vassalli seruitutis appellantur, quia licet non lege, vel emptione, natura tamen u serui dici valebunt. Et quamuis Accurs. Bart. x & alij, videantur sentire, pacto non se posse fieri quem ad scriptitium, & ho-

Q Cæsar in commenta. de bello Gallico, lib. 2. p. 22.
R l. libertas, §. serui, vbi Ci. Bald. Castren. & al. ff. de stat. homin. Castrens. consil. 21. num. 21 lib. 3. Gom. de Ame qua de potesta in se ipsis, lib. 2. cap. 10. num. 4.
S Obseruan. 2. tit. de equo vulnera. glos. penult. in c. 2. de Iudęis, l. ff. in l. in insulam, num. 5. de verbor. oblig. Noster Molin. verb infidelis, vers. 1. vbi Portol.
T Obserua. Item Sarracenus 4. in fin. tit. de Iudęis, obserua. Item 1. Aragonia Sarraceni, tit. de genera. priuil. for 2. tit. de Sarracen. fugiti. & foro vnic. tit. de non alienand. possessio, tributa, inter correctores
V Chrysost. Iabel. in epitom. primi lib. politico. tract. 2. cap. 2 vers. quantū ad 3. p. 160. & œconomię Christianę, tract 5. c. 2. in princip.
X In l. fin. C. de transact. vbi etiam Bald. n. 2. Odofred. Paul Fulgos. Salicet. Alberi. Alex. & Alciat. nu. 18. Padil nu. 3. Camil. Borrel. de Reg. Cathol præst. cap. 18. nu. 9 & seq Conan. cōmen. iur lib. 2. c. 5. n. . Baconi à Bacu. declaratur l. . declarat. 15. Nicol Boher. in consuet. Bituricens. . des costumes e vsages. §. 1. ve b. suite, col 2. Fortu. Garcia in l manumissiones, ff de iust. & iur. Iacob. Rebuffi de iur. am . . lib. 1. cap 1, nu. 9. Ioan. à Rebecte . . . l. 1. propos. 7 . . Costmanus dispu. 2. 1. Thesi sexta, Bal . . si qua pecunia, C. de oper. libert. Afflict. in constitu. Neapo . . ia frequenter, nu. 2. v . . sed in contrarium.

† & hominem alterius, cum ex hoc eorum status labe-
factetur, nec quis (etiam volens) recusare possit y liber- 10
tatem, cum libertatis tutella ad ius publicum spectet,
z nec aliud videatur facere, qui se hominem alterius fa
cit, quam personam seruituti supponere, cum leges, ser-
uos, homines nostros vocent, a & cum nemo sit mem-
brorum suorum dominus, b videtur quod non potue-
rit dominis (etiam à volentibus) concedi ista facultas
occidendi eos, & necandi pro libito, siti, ac fame, vt ob-
seruantia nostri Regni videtur permissum.

His tamen non obstantibus, contraria sententia ve-
rior est, c & melioribus fundamentis fulcita, quia per-
missio obseruantiæ necandi vassallos, fame, frigore, &
siti, magis ad terrorem d erat, quam vt iure ipso compe-
teret, & fundamenta contrariæ sententiæ procedunt, in
vera, formali, & plena seruitute, ex qua omnino status
anichilatur, e non tamen in hac, quæ licet restringat li-
bertatem, non tamẽ ad veram & formalem seruitutem
reducit. Quod etiam potest exemplificari in promissio-
ne, qua quis se facit religiosum, f & in conuentionibus,
quibus quis se locat ad seruiendum g in triremibus Re-
gijs, & in venditione illa, h quę olim sui ipsius fieri sole-
bat, ad munera gladiatoria, quæ auctoratio dicebatur,
& iure valebat, cum homini liberò omnia facere liceat,
i quæ iure non prohibentur, & ideo recte potuerunt isti
de quibus agimus, legi vassallorum seruitutis se submit
tere, ex pacto cum Baronibus inito, vel eorum terras in
habitando. Neque obstat noster I.C. k dicens, *Neminem esse dominum membrorum suorum*, quia hoc intelligitur, de
dominio illo iuris gentium, quod habent domini in
seruos, & ideo respondit, cessare actionẽ legis Aquiliæ

Y l. nec si volens, l. interrogatam, l. liber os, C de liber. cau. l. conuentio. ff. eod. tit. late Baeza in tracta. de inop. debitor. cap. 3. nu. 5. & nu. 8. vsque ad num. 17.

Z l. fina. § fin vero, C de testam. manumis. l. si quis rogatus, § 1. ff. de fideicõmis. liberta. Bart in l 1. numer. 2. vbi Deci. nu. 2. C. de institu. & substitutio. Quesada q. 16. nu. 9.

A l. si fundum, §. seruum tuum. ff si cert peta. l. qui duos, ff. de solut l 1. & 2. C de Episc. & Cleric.

B l. liber homo, ff. ad leg. Aquil. & trad. per Couar. lib 2. resolut. c. 1. & c. 8. Bart. in l. si quis reum, ff. de custo. reor. Roman. singul. 1 1 9 Hipoli. in rubr. de fideiussor. num. 1 3 7 late, & eleganter Balthas. Gom. de Amesqua in tracta. de potest. in se ips. lib. 1. cap. 1. cum trib. seq. & lib. 2. cap. 17. num. 2 9. ver. secundo adduci potest, Leonard. Lesius de iust. & iur. lib. 2. cap. 4. dubita. 1. pag. 40. & Ferdi. Rebell. de obligat. Iusti. p. . lib. 1 q. 7. sectio 5. nu. 35. p. 6 2.

C Glos. verb. incrementi, verb. conditionẽ, & verb. ad scriptione, vbi Iacob. Rebuf. Ioan. de Plat. ante num. 1. Luc. de Pen. nu. 3. in l. cum scimus, C. de agricol & censit. lib. 11. glos. & Salicet. in dict. l. nec si volens cum multis alijs relatis à Balthas. Gom. de Amesq. vbi sup. lib. 2. cap. 17. nu. 30. decẽ fundamentis hanc sententiam confirmans Ioan. Azor instit. moral. p. 2. lib. cap. ver. secundo quæritur, col. 21.

D Petr. Erodi. rer. iudic. lib. 8. tit. 2. cap. 1

E l. cognitionum, 9. ff. de var. & [illegible] ordi. cognit. 10. l. quod attinet. ff de reg. iu.

F Cap. omnes fœminæ, 17. q. 2. cap m[illegible]s, [illegible] 4. d[illegible] cap. placuit, 2. q. 7. cap. quo[illegible] cap. [illegible] 10 sius, 27. de electio. in 6. cap. [illegible] dic[illegible], 12 q. cap [illegible] 10 [illegible] s de [illegible] in 6. cap fi. de [illegible] in 6. cap. patrem puellæ, 32 q. 3. l. 4. ti. 4. parti. 4. Amesqu. vbi sup. lib 1 cap. 2. num 2 & seq.

G Gom. de Amesq. vbi sup. lib 2. c. 19. nu. 2. Gutier. de iuram. confirmatorio. 1. p. c. 16. nu. 39. & 40.

H Iust. Lipsi. lib. 2. saturnal. cap. 5. & aliorum plurium authoritate comprobat Amesq vbi proxime, lib. . cap. 3. num. 16.

I l. libertas, ff. de statu homi. §. libertas, instit. de iur. naturali, l. 1. tit. 22. part. 4.

K d. l. liber homo.

directum, sed quia habet facultatem, & potestatem in membra sua ad vsus licitos, respondit, illi dandam esse vtilem actionem legis Aquiliæ, quæ, quoties casus verbis legis non comprehēditur, tamen subest similis æquitas, datur, quæ *l* eumdem effectum, eamdemque potestatem habet, quâm directa, *m* Sed postquam Catholicorũ Re
11 gum † opera, & diligentia, fuerunt omnes regni Sarraceni baptizati, *n* nescio, an omnium eorum voluntate absoluta, an conditionata (quæ sufficiēs fuit), vnusq; Deus, sub vna religione, & fide, non solum in toto hoc regno, sed in tota Hispania colebatur, eorũdē, & successorũ benignitate, quasi causa cessante, nō amplius in eos, & eorũ bona, plenitudine potestatis fuerũt vsi, incōmodaq; fiscalia, pietati, & religioni cesserũt, & ad ius cōmune Aragonũ redacti, concessum fuit in fauorē fidei ab eis susceptæ, vt eisdem priuilegiis, & libertatibus, quibus antiqui christicolæ gaudebãt, & ipsi fruerentur, seruosq; iam nō amplius, cũ ex omniũ maxima infidelitatis seruitute, ad omnium maximam fidei, & veræ religionis libertatem conuolauerint, quam si seruassent, permāsissent vtique nobiscum: *o* sed quia vt inquit Claudianus: *p*

Hos paruæ poterant impellere causæ
In scelus: ad mores facile natura reuertit.

12 Et quia experientia docuit, † eos nec Deo, nec Regi fidelitatem promissam seruare, merito tanquam tanti beneficij ingrati, *q cum eorum essent iam iniquitates completæ*, *r* à Rege nostro catholico Philippo, anno 1610. fuerunt expulsi *s* ab hoc regno, *cum nulla pars fideli cum infideli, nec sacrum & prophanum simul in eodem thuribulo ignem offerri Deus permitit*; *t ac Isaac cum Ismaele habitare*; *u* In quo erant quatuordecim mille centum & sex domus, seu familiæ eorum, fuerunt expulsi octuaginta mille octocentum nonaginta & sex personæ, bonaque ab eis occupata, quasi quodam iure postliminij, christianis fidelibus restituta. Si enim permissi sunt manere in regno, & ad comertium christianorum

L l. 2. §. deinde, de origine iur. l. quoties, 23. ff. præscript. verb. l. 1. cum duobus sequentib. l. quia actionum, ff. ad leg. Aquil. l. 1. ff. de seru. corrup. l. 2. §. item varus, ff. de aqu. plu. arcend.
M l. actio, 49. ibi; Nec refert, ff. de negot. gest.
N Afflictis decisio, 15. ubi annotatio Cæsar. Vrsil. num. 11. Natta consilio 434. num. 2. Antonius Scap. de iure non scrip. lib. 2. c. 41. Ludouicus à Paramo de origine officij sanctæ Inquisitionis, lib. 2, cap. 6. nume. 7. & 8. 11. 31. & sequen. Aschani. Clemens in tract. de patr. potesta. effectu 7. nume. 6. Enriq. tom. 1. summ. moral. lib. 2. de baptismo, cap. 25. num. 1. ex professo tractans Ferdinandus Loazes in suo tractat. super nou. paganor. regn. Valen. conuersio. Gabrie. Biel in 4. sententiar. distinct. 4. quæstio. 2. artic. 2. diuus Antoninus in summ. à. parti. tit. 2. c. 2. § 4. & alij multi relati à nostro Petr. Cenedo, 2. p. collectan. 59. n. 8.
O Episto. B. Ioan. c. 2.
P in eutrop. lib. 2. p. 201.
Q l. 2. C. de libert. & eor. libe. l. diuus, §. l. ingratus 19. ff. de iurepatron. c. octaua, 12. q. 2. pluribus exornans Schrader. in tracta. feud. tom. 1, par. 9. c. 9. n. 9
R Genes. c. 15. n. 16.
S iuxta illud Psalmi 15: Expellantur operantes iniquitatem. & psalm. 43. Affixisti populos, & expulisti eos. Esaias c. 22 ibi, Expellam te de statione. & Ioel. c. 2. ibi, Expellā eum in terram inuiam, & deser tam. Borrellus de Regis catholi. præsta. c. 69. n. 15 & seq Villadie. in politic. c. 5. §. 26. in fin. plures referens noster Cene. 2. p. collecta. 15. n. 2. & 3. P, Frācisc. Escriba in vita D. Ioānis à Ribera Patriarch. Antioch. & Archiepis. Valētini, folio 345. & seq. T Leuit. 20. V Genes. 21.

tianorum admissi, causa fidei *f* usceptę, causa hac priuilegij finali cessante, *x* ęquum fuit, vt deficeret, eius effectus: hoc felicitati, & magnitudini nostri Regis Philippi † seruatum fuit, vt pacem vniuersalem in Hispania assequutus, hac expulsione, Iani portas clauderet (vt 13
fecit Augustus Romę), qui nominis catholici à maioribus hæreditarij, significationē, & effectū hac expulsione ostenderet, cum eis namq; omnis hęresis suspicio, exterminata fuit, puritasq; & sinceritas in fide catholica viget prouinciasque suas ab omni hæresis macula mundas, & absq; fęda ruga, in fide catholica, catholicus Rex, cōseruat, defendit, atq; tuetur, & opus insigne, & heroicum, quod rex noster Ferdinādus, eius tritauus, baptismo, & & iusta Iudæorū expulsione *y* cępit, cōsumauit, atq; perfecit: cum sub vno Principe, vna tantū debeat esse religio, vt vna est anima in corpore vno, cum religio formę vices gerat, & viuificet, detq; esse Reipublicæ, & sit humanæ societatis vinculū, & per eam in Deum, omniū nostrū vltimū finē tendimus, maioriq; cum ratione, fuerūt ab hoc Aragonū regno isti crucis inimici expulsi, cum illa, sit stigma, *z* & insigne huius regni; & in hoc signo, sępesepius eorū maiores, à nostris fuerūt superati, atq; victi. Barones tamē regni † noluerūt hoc iure priuari, atq; 14
potestatis plenitudine, quā in eorū personas, & bona habebāt passi sunt spoliari, cū per baptismū, licet omnis macula, & spiritualis seruitus auferatur, nō tamē tēporalis seruitus minuitur. *a* Ex quib' cōstat, quanto peioris cōditionis sit esse vassallum priuati Baronis, quàm supremi Regis: illud enim misera est seruitus; hoc autē summa est libertas, *b* vt cecinit Claudianus *c* his verbis.

Numquam libertas gratior vlla est sub Rege pio.

Sed hic regiminis modus, principatusque despoticus, † 15
tunc iustus iudicatur, quando ille qui pręest, non solum singulis, sed omnibus subditis est virtute præstantior. Vnde apud maiores nostrorū nobiliū iustus talis Principatus fuit, quia omnes suos vassallos virtute pręexcelere curabant, tantoque cæteris nobiliores iudicabantur, quanto maioribus virtutibus illustrabantur, & deco-

X c. cum cessante de appella. l. 1. de cōdi, ob cau. §. hęc cōstitutio. Instit. de eo cui liberta. cau. l. Geometræ, ibi, Dum curam gerūt, l. athletas, §. gētium, ibi. Quoad in præsidatu sunt, ff. de excusat. tutor. l. Titia seyo. 87. §. vsuras. vbi Bar. de lega. 2. Romā. cons. 180. n. 7 Deci. in l. in omnibus causis, 68 ad fin. ff. de regu. iur.

Y Beuter. in histor. nostri regni Arago. li. 2. c. 5 & 6. Hiero. Zur. in annal tom. 5 li. 1. c. 6 aliis relatis. Iaco. Bald. fi. de dignit. Reg. Hispan. c 15. n. 20. Borrell. de Reg. cathol. præstāt. c. 46. n 55. Frat. Ferdinādus del Castill in histor. generali S. Dominici, 1. p. lib. 3. c. 41 Guardio. in tract. dela nobleça de España, c. 7.

Z Hiero. Zuri. tom 1. anna. li. 1. c. 5. vers. del Rey Yñigo Arista & c. 32. vers. En memoria desta tā grāde, y señalada vitoria. Iul. Anto. Brācalasius in philosoph. lib. 4 de religione, p. 29. in fin. & p. 30. §. 58. Ludouic à Paramo de origine offic. S. Inquisitionis, lib. 2 tit. 3. c. 10. n. 26, vbi à c. 8. cum duob. seqq. plura de dignitate sanctissimæ crucis, eiusq; reuerētia, & miraculis, elegāter disserit.

A Cæsar Vesi. vbi sup. n. 9 Baeça de inop. debit. c. 17 n 31. & 32. Brunol. à Sole in quęst. legalib. q. 17. n. 35 & q. 18. n. 3. & 6 cum seq. per tot. Deci. cōs. 130. de pęna tēpor. loquēs. Pacia. de probat. li. 2. c. 14. n. 20.

B Bobadi. in polit lib. 2. c. 16. n. 12. D. & Cācer variar. resol. li. 3. c. 3. n. 362 Aym. cōs. 241. n. 14. Ioan. de Neuiz. inter cōs. Bruni cōs. 12. n. 95. Luc. de Pen. in l. vni. col 2 & 3. C. de capi. ciuib cēsib. eximē. li. 11. & facit tex. in Authētico, de hęred. & Falcid. in princ. ibi, Antiquā recipiētes libertatē. C 42. in 3.

decorabantur, tantoque magis Deo immortali propinquiores, & acceptiores erāt, quanto liberiores, & quotquot superabāt potestate terrena, superabāt felicitate ęterna, & magna certe gloria erat, quod potuerūt trāsgredi, & nō fuerūt transgressi; facere mala, & non fecerint; cum vir iustus nō sit qui iniqua non facit, sed qui cum possit nō vult iniqua agere: d atq; ita eorū iustitia maxime extollitur, ex eo quod, licet eorum summa esset potestas in vassallos, tamen noluit in illis peccare voluntas, etsi immineret peccandi impunitas, vt inquit Valentinus Poeta: e cum

his tota magistris
Castra regebantur, primis hi cornibus ibant
Armati pro Rege suo, rerumq́; salute
Communi: tunc nomen erat venerabile mundo
Nobilitas, tunc digna fuit, cui tanta darentur
Stemmata, cui Reges tot largirentur honores.

Sed apud aliquos eorum posteros (bonos omitto, qui multo plures sunt) in particulari talis absoluta potestas improbatur: & ideo lex in cōmuni nō cessat, nec potestas, qua illi abutūtur cēsetur sublata, f enim
16 illa, quę nihil † aliud est nisi quoddā liberum ex abrupto procedendi arbitriū sine solénib' iudicij, & sine ordine iuris, quæ brachiū regium, seu manus regia appellatur à nostris, in multis prouinciis viget, g & in Aragonia, h quo ad exteros per quinqueniū viguit vnione durante, quæ vtinam perpetua fuisset, cum in hoc regno sit certo experimento obseruatū maiora, & atrociora delicta, ac seditionis causas semper ab exteris ortas, & per singularū ciuitatū statuta, i hęc manus regia viget, non quòd eam habēti liceat sine probationib' de facto aliquē cōdemnare, ex sola propria priuata cōscientia, K sed iuxta naturalē ęquitatē, quantum iustitia suadet, cum licet habeār liberū arbitriū in procedendo, & ventilando, non autē in
17 decidēdo: vnde nō vsus, sed abusus † potestatis improbādus est apud eos, qui nō solum ab eorum vassallis, & subditis virtutē excelluntur, & superantur, verū in cupiditate, & auaritia, quę secundum Apostolum, l radix est omnium malorū, & idolorum seruitus, non in charitate christiana, quę (vt diximus) omnium bonorum radix est, videntur radicati, cū subditos propter eorum gulā, & luxuriam opprimant, quos tanquam patres diligere, &

D Angelus Mattheacius de via, & ratione iuris, lib. 1. cap. 15. numero 18. Aristoteles lib. 5. politicorum, cap. 10. Ioannes Chokier in thesauro aphorism. politicor. l. 1. c. 4.
E Iacobus Falc. satyra 8. in aleatores. p. 69.
F Cardinal. Reginaldus Polus in deffinitione ecclesiasticæ vnitatis, lib. 2. pag. 125. versic. Sed quid; & pag. 128. versic. Quod enim homines.
G Maur. Burgi. de mod. procedendi ex abrup. centuria 1. quæstione 30. 37. & 38. & 54.
H in vnione & cōcordia generali regni anni 1542
I post Iosephus Sesse, 1. p. decis. 91. num. 19. & sequen & 39 cum sequē. post Barda. in priuileg generā. num. 11. & de officio Gubernator. in criminal. cap. 19. num. 6.
K Maurus Burgius vbi supra, quæstione 41. num. 3. & quæstio 43. n. 4 & seq.
L ad Collosenses 3. & 1. ad Timothe. 6

tanquã principes tueri tenebãtur, cum sub eorum cliẽtela causa securitatis, & patrocinij fuerint cõstituti: m neq; eorum auaritia desideratis reb⁹ extinguitur, sed augetur ignis more, qui cum ligna acceperit. & videatur ad momẽtum flama cõprimi, inde paulò post cernitur dilatari: Itaq; si aliquorũ Principum studium esset, etiã cum subditorum iniuria per fas, & nefas sibi multas parare diuitias, extruere amplissimas, & ornatissimas domos, frequẽtare cõuiuia, diu, noctuq; ludere, bibere, vomere, ac omni deniq; genere turpissimę voluptatis vti, de suisq; vassallis facere quod libet, nõ tanquã Rectores morũ, sed tãquã moderatores rerũ, & deliciarũ suarũ prouisores, nõ esset mirum quod ad hęc, & ad ministerium sui fastus, potestate dominica abutãtur, vassallos bonis spoliãtes; ita vt vix eis pręcariũ spiritũ dimittãt, & apud eos illa Cicer. improba vox præualeret *vincat vtilitas* nõ illius Marci Curtij, qui Sãnitibus aurũ offerẽtibus, respõdit: *Malle se diuitibus imperare, quã ipsum fieri locupletẽ.* n Sed experimẽto cõperimus, talia faciẽtes, nunquã diuites esse, cum nullũ cupiditati modũ cõstituãt, sed cõtinuo diuitiarũ exagitẽtur ardore; *& qui vult esse diues*, dicebat Plato, *non pecuniam cumulandam, sed minuendam cupiditatem statuat*, sed sunt qui ne videãtur ipsi talia facere, officiales, & ministros eligũt, o qui postergatis legum placitis, nihil aliud student, nisi vt domino placeãt, ob quod laxatis penitus habenis voluntatis in miseros subditos infeliciter sçuiũt, ipsosq; bonis spoliãt, vt dominos ditẽt, ac vestiãt, ipsosq; exc oriãt; & ad sanguinis vsq; emissionẽ totalẽ, ac animi deliquiũ reducũt, quos oportebat dominos odio prosequi: quia vt dicebat Tiberius, boni pastoris est tõdere pecus, nõ deglubere: & Alexãder, odisse dicebat olitores, qui radicitus & stirpitus herbas exciderẽt. Itaq; à nobis hæc quæ ab hominũ malitia proficiscũtur, dãnantur horum hominũ vitia, qui Sardanapali potius quam christi imitatores videntur, redarguuntur; attamen eorum potestas, quæ à Deo est, manet venerãda, sed aliqui eorũ, nec suaderi patiũtur, nec moderate redargui; & si quis de hac eorum libertate disserere tentauerit, ęgrè ferunt, & eum, vt inquit D. August. p auertẽt ab aurib⁹, diuertent à sedibus, tanquã publicũ inimicũ à viuentibus auferendum statuent, ita vt cum Lucano possimus canere:

Exeat aula qui vult esse pius.

Sed objiciet aliquis, prædictã rationẽ nõ esse generalẽ, neq; antiquis christianis terrã dominorum incolentibus conuenire: ideo secundam libet assignare altius rem repetẽdo, quod scilicet in principio regni fuerũt quidã seniores † secũdũ aliquos duodecim numero ad similitudi 18
nem

M Borrellus de Regis catholici præstantia, cap. 18 numero 45. & sequentibus

N Plutarchus in vita Demetrij, tom 3. pag. 552. in paruis. Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2 fol. 161. colum. 1. versi. Segreganda. Valerius Maximus lib. 4. & refert Casaneus in cathalogo, 5. p. consideratione 11. in fine.

O Camillus ad Bellugam rubri. 11. in principio, verbo. Principis, & eorum officiales.

P lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 20.

nem patritiorũ Franciæ, qui vulgò, *Pares* appellabãtur q; & à nostris Richi homines de natura, r qui nullius beneficiẽtia, sed propria virtute ad tantã dignitatẽ fuerunt sublimati, & erecti. Isti in Hispania sunt, qui habebant insignia *de pendon, y caldera*; s ad significandum, suis sumptibus, & propriis expensis, sub proprioque vexillo posse aduersus hostes militare; & pro militum legione sustentãda eorum diuitias, & opes ex cliẽtelarũ redditu sufficere, quæ in Aragonia *Caualleriæ* appellabantur, quæ erãt in duplici differentia. t Aliæ namq; erant *Caualleriæ honoris*, quæ in terra, & vassallis deputatæ solis Richis hominibus (qui etiam Nobiles Aragonum vocantur) solebãt assignari. Aliæ vero erãt *Caualleriæ de mesnada*, quæ mesnadariis, & militibus in aliquib⁹ redditibus Regis ab eo concedebantur, quæ multum conueniunt cum feudo Cameræ, vel feudo soldatæ, vel u cum militiis illis antiquis, quarum sæpè nostri IC. x meminerunt, quæ nec seruis cõcedi, y imò nec liberis personis vendi poterant sine licentia Principis, quam de facili possessores obtinebant, quorum personis ita cohærent, vt earum morte finiantur, & ad ius Principis vacatione reddeant; quæ vacatio à Iustiniano z casus militiæ dicitur, qui ex prænomine distinguebantur; a vt primi, Don; secundi vero, Mosen, nota vterentur. Ex quibus intelligetis priuilegium ciuium Cæsaraugustanorum, cuius meminit obseruantia nostri regni, b quod dominus Rex non mittat alios seniores super illos, nisi ipsemet *Rex*: ac si diceret, non compellantur ciues Cæsaraugustani militare sub alicuius Richi hominis, seu senioris vexillo, nisi tantum sub vexillo, scu-

Q Guilielmus Budeus ad legem 2. de origi. iur. pagi. 256. de quo duodenario numero multa mysteria in sacris scripturis numerantur, quæ cumulat Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apostolorum, cap. 1. versic. 13. pag. 41. col. 1.

R Hieronymus Blancas in commentariis rerũ Aragonensium, p. 24. & 287. Gregorius Lopez in l. 10. titu. 25. parti. 2. gloss. Barones. Diuus Thomas lib. 3 de regimine Princ. c. fin.

S l. 1 titu. 25. parti. 4. Doctor Gudiel in historia Duc. Ossunæ, cap. 2. Argote de Molina in lib. nobilitatis Andaluciæ. lib. 2 cap 205. Quesada quæstion. iur. cap. 31. num. 5. Gutier. practi. lib. 3. quæst. 15. & 16, cum sequen. Caué. decis. 108. n. 2. & 3 p. 2.

T foro, item las honores de Aragon, cum quatuor sequentib. titu. priuilegiũ generale Aragonum. foro 2. tito. de Caualleriis, for. vnic. tit. de diminutione caualleriarũ. foro vnico, titu. vt Barones Aragonum habeant emendam, &c. for. quod Barones Aragonum teneantur honores militibus suis dare, cum tribus titulis sequentib. obseruan. item las honores, tit. de priuilegio generali. obser. item sine iusta causa. titu. de conditione Infantionatus cum pluribus sequentibus.

V de quibus per Lodolphum Schraderum tractat feudalis, p. 2. ca. 3. num. 31. & cap 4. num. 47. obseruant. item quarto, de priuilegio generali. obseruant, item de vsu. de conditione Infantionatus.

X l. Lucius Titius 22, ff. de legatis 2. l. penultima, §. alumno, & §. sequenti. ff. de legatis 3. l. omnimodo. §. imputari. C. de inofficioso testamento. Vigilius §. 1. Institutа, de militari testamento. Freccia de subfeudis Baronum, titu. quis dicatur Dux, numero 40. & sequenti. Ioannes Garcia de expensis. c. 4. num 14. & sequen.

Y l. fideicommissa, 11 §. si seruo alieno, ff. de legat. 3.

Z in nouella 35. de exhibendis reis, §. si vero semel, versic. Primum nãque apud Iulianum. Couarru. variar. resolut. lib. 1. cap. 19. num. 6.

A Blancas in commenta. de nominibus propriis, pag. 404.

B obseruant. item notandum 32. titu. de generali priuilegio.

lo, scuto, & protectione ipsiusmet Regis, quamuis richorum hominum, tam magnum nomen, tam magna species, tantaque apud maiores nostros dignitas, & amplitudo fuit, vt ab ipsismet Regibus, Reges censerentur, ac sine eorum consilio aliquod arduum negotium pacis, vel belli expedire non licebat, participesque fiebant omnium, quæ ab ipsis Regibus, & eorum auxilio, & ope à manu, & faucibus Sarracenorum eripiebãtur: quæ, lege regia tenebatur Rex inter ipsos diuidere in honoremque concedere: *c* & ita intelligetis obseruantiam nostri regni, *d* improbantem opinionem asserentium, D. regem non posse dare terram pro honore filiis richorum hominum, qui non tenerent Baroniam, ex qua, vt infra dicemus, richus homo dicebatur, cum sufficeret, naturam richi hominis habere, vt absque legis regiæ læsione, illis D. Rex terram in honorem dare posset, cum filij richi hominis, priuilegia, quę eorum patres habuerunt, habeant, *e* saluis his, quę propria sunt militum, cùm militię dignitas à Rege certis solemnitatibus concedi soleret. Vnde non rectè Hieronymus de Blancas *f* ex prędictis obseruantiis deduxit, potuisse separari richo hombriam à Baronia, cum sine Baronia Richus homo non diceretur. Si autem naturam haberet, quod à Richo homine descẽderet, concessa Baronia, Richus homo efficiebatur: sed erat discrimen, † quia vbi
solum honoris causa terram habebant, seniores in tali lo 19
co dicebantur, quo nomine ostendebant se, talibus populis præesse, & imperare; vt *senior en Çaragoça*, *senior en Huesca*, *senior en Alagon*, & sic de aliis. Prisci nãque viros, ætate, & virtute prętantes, senum appellatione honorarunt, *g* ex quo Senatores, † & patres fuerunt 20
cognominati illi centum viri à Romulo instituti, *h* qui Senatum constituerent, & quorum consilio Respublica, quę viribus, & robore iuuenum erat munita, guber-

C foro 1. titu. de caballeriis. Zurita tom. 1. lib. 2. cap. 46.
D obseruan. item licet, 4. titu. de conditione infantionatus.
E obseruan. filij Richi hominis, 13. eod. tit.
F Hieronym. de Blancas tit. de Optimatibus, & Palatinis, p. 333.
G Rosinius antiquitat. Romanarum, lib 7. cap. 5. pagina 278. C. Carolus Sigonius de de antiquita. iure ciuil. Romanor. lib. 2. cap. 2. in principio. & lib. 1 cap. 2. in principio. Casaneus in cathalogo, par. 10. consideratione 29. Tiraquellus de iur. primogeni. in præfatione, num. 168 cum quatuor sequentib. Tapia de vera nobilitate, lib. 2. pagi. 175. colum. 1. versi. Iuuenilis ætatis. Palencus de bon. senect. 3. par. versiculo, Ac primum consentaneum erit videre, pagi. 301. & versiculo, Sed præterea, pag. 309. cum sequenti. Guardiola in tractatu de la nobleça de España, cap. 38.
H Libius lib. 1. ab vrbe condita, folio 2. & Iustinius lib. 43. Plinius in libro de viris illustribus, & Plutarchus in vita Romuli. Dionisius Alicarnascus lib. 1. & 2. antiquitat. Romanarum. Onufrius Pambinius de ciuitat. Roman. pag. 9. Diuus Augustinus lib. 2. de ciuitate Dei, cap 17. & lib. 3. cap. 6. 13. & 15. Ouid. in 3. & 4. lib. Fastorum. & Propertius libro 4. Petrus Gregor. in prælud. optim. iureconsul. lib. 2. cap. 29. & in syntagmate iuris, 3. par. libro 47. c. 25. nu. 1. Conradus in templo omnium iudicum, lib. 5. cap. 7. de Præside, & Senatore, folio 107. numero 6. Budeus in annotationibus ad legem finalem, de Senatoribus, pag. 199. & 202. cum sequen. 209. Bobadilla in politica lib. 1. cap. 9. num 17. & lib. 3 cap. 8. numero 1. Antonius Scap. de iur. non script. lib. 2. cap. 7. num. 1. Alexand. ab Alexand. lib. 4. dierum genial. cap. 12. vbi annotationes Tiraquelli, pag. 496. & 497.

gubernabatur, corã quibus, ſecundum aliquos, *i* centũ
virali iudicio (cuius meminit Paulus I.C. & Imperator
Iuſtinianus) de hæreditate diſceptabatur: ſed inter hos,
& illos multũ eſſe diſcriminis alij *k* docuerũt, quod pri
mi curæ Reipub. præeſſent ob honorẽ patres appellati,
quibus primores æqueſtris ordinis, Brutus Regum ex-
pulſor adſcribi fecit, vnde patres conſcripti cognomi-
nati, ſecundi vero iudicijs; & ex hac ratione ema-
21 nauit † origo noſtræ obſeruantiæ, vt ab iſtorum fa-
ctis, circa ſuos vaſſallos ſeruitutis, & eorum bona ad
Regem appellare non liceret, *l* quia exiſtimant Reges,
ſe, illis, propter eorum ſummam, & claram virtutem
equius non iudicaturos, quos ideo non ſolum in parte
ſolicitudinis, ſed, & in poteſtatis plenitudine, admiſſe-
runt. Inde Nobiles Gallorum, *m* Cæſar appellabat Re-
gulos, quod in vaſſallos haberent vitæ, necíſquè pote-
ſtatem, dominiquè ac pene Reges alicuius territorij eſ-
ſent, cum ſumma in ſuos poteſtate, quod Imperium in-
quit ſine prouocatione retinuerunt, longo tempore
etiam ſub Regibus, donec aduerſus eorum iniurias, qui
bus ſuos nimium magnis, & non tollerandis afficiebant,
data eſt tandem clientibus poteſtas Principem appel-
22 landi, quod ſi non ſolum gratia honoris, † ſed dominij
titulo, populos, vel caſtra haberent, non in tali loco, vel
caſtro, ſed talis loci, vel caſtri, ſeniores *n* appellabantur.
Ex illo genetiuo caſu, dominium allodiale directum, &
ab omni feudali recognitione liberum, in illis locis, vel
caſtris habere ſignificantes, *Vt Senior de Vrrea, Senior
de Pina, Senior de Illueca, Senior de Caſtro*, & ſic de alijs, à
Latina voce, & dictione ſeniores (quia vt inquit Vala,
23 † quem ſequitur Parladorus, *o* loquendi idioma, noſtra
Regio, à Latina lingua mutuata fuit, & quod lingua ma
terna proferimus, *Romance* dicimus) inter quos, ali-
qui, illorum locorum, quæ à principio in honorem, ad
ius in illis reddẽdum, tanquam ſummi Magiſtratus con
ceſſa fuerant, dominium acquiſierunt: alij vero, illis di-
miſis, aliorum ampliſſimorum locorum, munificientia,
& liberalitate Regum, Domini fuerunt conſtituti. Sed
ſemper

I Gloſ. in l. qui repudian-
tis. verb. quaſi centum, ff.
de inoffici. teſta. & in l.
petitor, verb. centum vi-
tale, ff. de libera. lega. & in
l. fin. verb. centum vitalis,
C. de petition. hæredita.
& in l. maximum virium,
C. de libe. præterit. Bohe-
tias de auto. magni conſi
lij, num. 174.
K Purpurar. in l. 1. nu. 51.
ff. de offic. eius, Alexand.
ab Alexan. lib. 3. dierum
Genial. cap. 16. verſ. & cẽ
tum viri, vbi ſcholiũ Ti-
raquel. pag. 175. & 176.
Conrrad. in templ. omni.
iudi. lib. 1. cap. 7. num. 6.
Cuiaci. lib. 10. obſeruat.
cap. 20. & lib. 3. cap. 32 &
facit tex. in l. 5. ff. de pe-
tit hæredit.
L Ex ratione Angeli, in
l. 1. §. fina. num. 3 ff. de offi
ci. eius. Conan. lib. 2. cõ-
mentar. cap. 9. de bon li-
bertor. num. 6. pag. 171.
B. Georg. Cabedo decif.
22. num. 6. 1. par.
M Saluſtius de bell. iu-
gurrhino.
N Cap. 1. ibi beneficia
quæ à ſuis ſenioribus ha-
bẽt, tit. de prohibit. feud.
aliena. per lotharium, for.
ſi aliquis homo, ibi in po
teſtate ſeniores, tit. de fo-
ro compet. Ambroſ. Mo-
ral. lib. 11. cap. 63. Hiero.
Zurita tom. 1. annal. lib. 2.
cap. 64. fol. 101. Guardio-
la de nobilita Hiſpan. c.
38. fol. 105. Bouadil. in
politi. lib. 2. cap. 16. n. 23.
Hiero. de Blancas in com
mentar. rer Aragonen. tit.
de Magiſtratus. Iuſtitię
Arag. dignitate, pag. 287.
& 320. & 321. & tit. de
Maur. Cæſaraug pulſis, pa
gin. 130. Ioannes Lorinus
in comment. in Acta Apo
ſto. cap. 4. verſ. 5. p. 197.
verſic. de nomine ſenio-
rum.
O Lib. 1. p. 1. ter. quoti-
dian. cap. 3. nu. 11. & 21.

ſemper ab illo loco, in quo † ſeniores extiterunt, ſuę fa-
miliæ cognomẽ, conſeruarunt, & retinent: vt Alagon *p*, 24
Luna *q*, Ixar *r*, Ayerbe *ſ*, Vrrea *t*, Caſtro *u*, ſicut multi
Comites Luſitani, ex ciuitatibus Regijs, in quibus anti
quitus ius exercebant, nominantur. Et Rodericus Viua-
rius, honoris cauſa, Comes Toletanus fuit appellatus. *x*
A quo (forſan) Toletorum ampliſſima familia deſcen-
dit, quam conſuetudinem, Galli obſeruatunt. Omnia
namq; familiarũ cognomina, vel patronymica ſunt, *y* vel
ab aliquo caſtro, loco, ſeu Prouincia fuerũt deriuata. Li-
cet aliquando vtraquè commiſceantur, vt Fernandez
de Ixar, Martinez de Luna, Ximenez de Vrrea, ſed à Pro
uincijs deriuata nõ ſolent cõmiſceri, vt Aragõ, Caſtilla,
Portugal, Nauarra, tamẽ aliquãdo egregij facti, vel inſi-
gnis virtutis, maiorũ, nota, cognomen illuſtratur. Quod
proprie agnomen dicitur, & qui alia fabulantur, vigi-
lantes ſomniare dicendum eſt. Illi, qui apud alias gentes,
Barones † appellantur, (quaſi filij Regum, quia hoc no 25
men ſecundum Afflictis *z* Hebraicum eſt, filium Regis
ſignificans, cui pater Rex plures habens filios, cum nec
Reges omnes facere poſſet ampla donabat caſtra, cum
omnimoda iuriſdictione, & Alciatus *a* nomen Grecũ,
quo, viri graues ſignificantur eſſe exiſtimat) Hiſpani Ri-
chos homines dixere, *b* quia maiores ceteras diuitias
pro nihilo iudicabant, nec Richos homines credebant
etiam ſi haberent plures pecudum greges, multaſquè
pecunias, niſi haberent Baronias, hoc eſt loca, ſeu caſtra
cum ſubditis, quos habere præmium dignitatis eſt, *c* ſi-
cut, & apud Romanos, *d* maxima laus nobilium erat
plurimos habere clientes, cum clientelæ à Romulo in-
ſtitutæ primi reipublicę Romanæ inſtitutores patritijs
tantum tribuere ſolebant, & in cuiuſquè † clarę fami- 26
liæ fontem, & caput agnationis erant tranſmiſſibiles, *e* ſi
cut apud nos Baroniæ, & Maioratus loca in primoge-
nitum, & maiorum nobilitatis ſolum, ſeu caſale, (à quo
Gentilicium familiæ cognomen deſcendentes, ſum-
pſerunt) in maiori natu maſculo conſeruari ſolebat:
& inquit Marcus Matinus, *f* quod in lingua Hebrea
Zachar

P Hieron Zurita tom. 1. annal lib. 1. c. 5 2. ad fin
Q Zurita d. l. 1. c. 17 col. 3
R Zurita tom. 1. lib. 3. c. 101. col 5
S Zurita vbi proxime.
T Zurita d. lib. 1. cap. 32. col. 5.
V Zurita d. lib. 3. cap 95. in fin. & d. cap. 101. col 4 in fin.
X Garſias de Loayſa in 8 Concil. Toletan. p. 460. ad fin.
Y Hieron. de Blancas late & eleganter in cõmentar. rerum Aragon. tit. de antiquis nominibus. pag. 406. & 408. cum ſeq.
Z Super feud. tit. qui feu. dar. poſſ cap. 1. num. 1. Cabed decit. 104. nu. 1. p 2. Anton. Sola 1 tom. in con ſtitut. Sabaud. tit. de nomi nat decreto, vt ſtatutorũ, gloſ. 1. nu. 9.
A Lib. de ſingulari certamine, cap. 37.
B Garcia de nobilit. gloſa 18. num. 13. Gutierrez lib. 3 q. 16. num 26. & 123 & 124. Villadiego in prolog for Iuzgo. l. 2. nu. 20. Seſſe deciſ. 1. nu. 40. & plurib. ſequ. p 1 Sanct. Thom. de regimin. Princip. lib. 3 cap. fin. Molin. noſter in repor. fororum, verb. Richus homo, verb. 1. vbi allegat obſeruan. 4. & 5. tit. de conditione Infantionatus, iuncto foro vnico, tit. de Baronibus, quod Cauallerias, &c.
C Afflict in prelud. ad cõſtit. Neapol. q 26. n. 3.
D Roſin. vbi ſupra, lib. 1. cap. 16.
E Ex Cicerone, & alijs Bouadilla in ſua politi lib. 2. cap. 16. nu. 24. & lib 3. cap. 8. n. 2. in fin. Balduin. in commenta. leg. Rom. 18. cart. 37. Budęus ad l. fin. de ſenator. p. 267. ad fin. Taraquel. de nobilitate cap. 37 nu. 23 Garcia de nobilita. in princ. gloſ. 18. num. 23. in fin.
F In ſua arca Noe.

Zachar dicitur filius conseruans patris memoriam, quæ si propria natura, & virtute, acquisita haberent, Richi homines de natura, g ex hoc dicebātur, quod si pro stipendijs laborum, & honore, concederentur a Regibus in tanti beneficij gratitudinē Richi homines de Mesnada, hoc est de familia Regis solebant nuncupari. Quod si non populatas, sed incultas terras pro stipendijs, quæ Richis hominibus solebant assignari, à Regibus concederentur, eas illi aliquibus exteris, & ignotis hominibus concedebant, vt ibi ędificia erigerent in quibus habitarent, exemplo Romanorum, h qui regiones terrarum,
27 † quas clientelas, seu colonias appellare solebant in Prouincijs, quas eorum Imperio subiugabant, earundem regionum hominibus, à veteranis militibus, quibus in præmium fuerant assignatæ, certis pactis, & submissionibus concedebantur, i nam cum procul gentes deuictæ fuissent, solebant Romani eo colonos ad habitandum mittere, pulsis natiuis, k vt victi populi coercerentur, militesquè præmijs afficerentur, stirps Romana augeretur, plebs vrbana exauriretur, non aliter quam vbi albearia plena sunt, noua examina, in alia, & noua transfunduntur, seditiones motæ à plebe, se[illegible]rentur, educendo sentinam, & fecem vrbis, puriorem, melioremquè partem, asseruando, & vt incursiones hostium, reprimerentur. Sed tantopere, vt inquit Cicero, l à Romanis iustitia culta fuit, vt ij, qui Ciuitates, aut nationes deuictas bello, in fidem recepissent, Patroni dicerentur, m more maiorum, & quamuis ager captiuus ad vi-

G Marin. Freccia post alios in tracta. de subfeod, tit. de orig. feudor. a no. 6 11. & sequent. lat[illegible] me.

H Hier. de Blan. vbi proxime, pag 287. & 319 & 320. Zurita lib. 1. annal. c. 21. col 2. fol. 25.

I Budę. in annotatio. ad Pandect. 1. par. ad l. Herennius, pag. 691. vers. qu[illegible] & alaudi[illegible], & vers. moris autem fuit, ff. de euictio. & 2. par. ad l non dubito, vers & quemadmodum, pag [illegible] ff de capti. Ayala de iur. bell lib. 1 ca[illegible] 3 num. 7. Tiraq. in no[illegible]is ad Alexand. ab Alex. lib. 6. c. 10. vers. nam c[illegible] pag. 895. Fede[illegible]. Scotus in l. interdum, §. quod ex nau[illegible]gio. n. 73. vers quo pertinet, ff. de adquir. poss. ff. l. Lucius, 11. ibi partim veteranis in præmia assignatas ff. de eui[illegible]o. l. itē si v[illegible]atum, [illegible] § 2 ibi, & m[illegible]tibus assignatus est, ff. de rei ven[illegible]ic. ita in tel[illegible] .si hulta, [illegible] § si de [illegible] ff de dam. infec. l. 1. ff si ager vectig. [illegible] ff. de adquir. r[illegible] domin. Forcatul. io nec[illegible]om[illegible]oc. iur. dialog. 18. & seq. Alciat. lib. 1. parerg. cap. 18. & lib. 1. prætermissor. vers limitati agri, Marin Freccia de subfeud. Varo lib. 2.[illegible] q[illegible]is do[illegible]tur [illegible] cl[illegible]o[illegible] a nu. 14. & t[illegible]icatur D[illegible] a[illegible] [illegible]ctam 236. 127 num. 16. & tit. de origi feodor. a nu[illegible] 21. 22. & [illegible] Pen. in l. quic[illegible] a 2. in prin[illegible] co[illegible] C. de omn. agr. deser. lib. 11. per tex. in §. per traditionem vers itaq; stipendiaria inst. de rer. diui.

k D. August. de ciuit. Dei, lib. 11. cap. Rosin. antiquit. Roman. [illegible] 10. cap. 22. in prin. & [illegible] Sigoni. de antiq iur. Ital lib. 2. c. 2. Iust. Lip. de magnitu. Rom [illegible] 1. c. 6. facit tex. in [illegible] 239 [illegible] curiones, ff. de verb. signif. Forcatul in l. veluti[illegible] 7. de iust [illegible] & in necioma[illegible] ior. d[illegible] og. 10. [illegible] Stephan Binand. Pigius ann. S P Q[illegible] 6. pa[illegible] & 46 [illegible] 1. pag 20, v[illegible] c colon 35.

L Lib. 1. officiorum.

M Cicero lib. 5. epist. ad At[illegible] 11 ibi a[illegible] on[illegible]m, & re[illegible]os Barones te in maxima gratia posuni, & hercule merito tuo f[illegible] p[illegible] mihi [illegible] varie a Paul. [illegible]tano [illegible] schol. ad illum locum, & Alciat. lib. 5. pare[illegible] 6. Freccia [illegible] sup[illegible]. de or[illegible] um. 21. & [illegible], fol. 15. Bald. in cap. vno delegatorum de o[illegible] el[illegible]gat glos. in prohem. pragma[illegible] 10 [illegible] magnatibus Boher. in consuetu. Bituricen. tit. de iurisd[illegible] us. iudic. §. 3. gl[illegible] f. 3. Casane[illegible] p. 8. consid[illegible] Anton. de Sola 1. tom. in c[illegible]stitu. [illegible] nominar[illegible] glos. [illegible] 9, Petr. Calefat. in libell. de q[illegible]stion. dignit. num 112 & 113. Boba[illegible] n po[illegible] lib[illegible]. cap. 16 Cam[illegible] d. 2. par. decis. 104. Fontane. de pact. dotal. clau 4 Glos. 10. p. 8. nu. 1. & sequen. Lodolphus Schraderus tract. feudal. p. 10. sect. 1. num 25.

ctoriam pertineat, n tamen honoris, & humanitatis gratia veteri possessori meliori fortuna digno prædia sua, aut pars eorum permittebantur, neque enim eiectis veteribus possessoribus, omnia victor Princeps auferre solebat, sed quædam honoris gratia, idest, ex clementia, delectu habito possessorum, meliore fato dignorum, relinquere o sicut Maroni Mantuanus fundus redditus est, qui Ario Centurioni cessaret, vt præmij gratia inter milites suos distribueretur, cum, vt inquit noster I.C. p ager captiuus, aut militibus victoriæ participibus assignari solebat, aut alicui Ciuitati destinari, aut partim vendi, vtriquè tamen coloni appellati sunt, illi ab incolendo, quod vi be relicta, illam regionem, quam deuicerant incolere statuerent, iuxta illud Virgilij. q

Vrbs antiqua fuit tiry tenuere coloni.

Alij vero, ab agricultura, cui in vtilitatem patronorum erant astricti; primi à nostris, Barones, sed elegantius à Latinis, patroni dicuntur: r Secundi vero à barbaris vassalli, à Latinis vero clientes, eo quod sub patrocinio patronorum manerent, sicut & fundi, quos Romani in incolas terræ in beneficium distribuebant, clientelę solebant appellari, quæ postea tractu temporis mutato nomine feuda (forsan, à fœdere) curiasquè dominicales nominari ceptas, vt qui clarioribus essent natalibus, feuda, alij ex vulgo, curias haberent dominicales: certis iuribus constitutis, quorum aliqua, cõsuetudine, vt in feudis, aliqua pactis, vt in curijs constare dignoscũtur, licet ius vassallagij, quod non Prouincię lege, vel consuetudine, sed clientelari pacto, à principio constitutum subsistit, antiquis Romanis incognitum, plures ex nostris tradiderunt; s sed alij, t à Francorum Regibus, alij, u à Longobardis originem traxisse ducent: sed Cuiacius x quatuor constituit differentias inter vassallos, & clientes, prima quod clientibus onus militiæ annexum non sit, vassallorum vero conditio est, vt cum delectus edicitur, in militiam eant, vel Vicarium mittant, vel certũ censum domini ęrario inferant: Secunda differentia, quod clientes prædia sua pleno iure possident, vassalli vero in prædijs feudalibus solum habent vtile dominium. Tertia, quia clientes dabant se in fidem patronorum, & ab eis ferebant sportulas, vel cenam rectam, vassalli, vel vltro fidem suam nobis offerunt, cęssa proprietate bonorum suorum, vel non colatis 28

N §. Item ea insti. de rerum diuisione, l. Lucius, ff. de euictionib.

O d. l. item si beruerat ff, §. 2. ibi modico honoris gratia possessori dat.

P d. l. in agris, Iul. Frontin. lib. de militib. & Forcatul in commentar. ad iura feudor. cap. 1. num 10. Sebastian Monticul in tracta. de patr. potesta. ad §. ius autẽ potestatis, n. 8 8. tom. 8. tract. nouissimor. fol. 1 3 6. col. 3.

Q 1. Æneid.

R Io l. patroni, ff. de verbo. significat. Forcatul. in penu iur. ciuil. c. 1 2. Ioannes Garcia de expensis. cap. 2 2. num 4.

S Refert Marin. Freccia. vbi proxime num. 2 & 3. omnes opiniones recensens Guarrinus Pisso in prælud. feudor. cap. de origin. feudor.

T Connan. commentar. iur. ciuil. lib. 1 cap. 9. de bon. libert. numer. 5. & 6. pag. 1 7 1. & 1 7 2. Caualli. milleloq. 2 0 8. nu. 9.

V Freccia vbi sup. nu 8 5 Reuat. Chopin. de Andegaben. iurisdict. & imper. lib. 3. cit. 1. numer 1. pag. 8 1.

X Lib. . de feud in princip. D. 8 pag. 4 6 2. tom. 4.

latis

latis in eos prædijs nostris, fidem eorum eligimus, & se-
quimur, sportulam, vel cenam à nobis non ferunt, sed
alij melius hanc cenam popularem, † appellant conui-
29 uium, quod à clientibus olim in ęde sacra patronis pa-
rari solitum erat, y cuius rei vestigium manet in Regno,
in cenis de pręsentia, z quæ Regi, & primogenito præ-
stantur. Quarta, quia clienti respondet patronus, vassal
lo autem respondet Dominus (qui & senior dicitur) li-
cet prouectæ ætatis non sit, eadem forma, qua Senato-
rem, aut Presbyterum dicimus, morum potius, quam
ætatis habita ratione; sed qui clientes a vassallis non di-
stingunt, non solum simplices Baronias, sed & maiores
30 quoquè dignitates, vt puta Ducatus, † Comitatus, &
Marchionatus, ab eisdem Romanis originem sumpsisse
tradunt, a vt qui ad tuendos confines sui Imperij mitte-
bant præpositum, qui milites regeret, & gubernaret,
eisdemquè omnibus proprias domos, propriosq; agros
assignabant, vt tanquam propria defendentes, firmius
ac constantius se gererent, qui præpositus, ad instar Du-
cum limitaneorum lingua Germana Marchio b appel-
latur, & qui, ijs agris colendis erant ad scripti, ac certis
31 legibus, & pactis † terram patronorum incolebant, co-
loni adscripticij dicebantur, ac vassallorum appellatio-
ne merito comprehenduntur, & vassallis seruitutis no-
stri Regni multum assimilãtur, sed magis Thesalis eratí-
cis, qui superbe clientibus vtebantur, tanquam manci-
pijs, vsquè ad verbera, hos Athenienses vocabant The-
tas ob ministeria, Thesali pęnestas exprobatione fortu-
nę, c & Regum Persarum ditioni subiecti, pro seruis &
mancipiis habebantur, d sola vxore excepta, ex quo for-
san isti vassalli seruitutis nostri Regni, villani de Parada,
ideſt de conuentione fuerunt appellati, e quasi nihil ha
beant, nisi de bonis Infantionum, & in domibus, & lo-
cis eorum fuerint populati cum conuentione, vt sem-
per ibi stent f ad nutum dominorum taliabiles, & iusti-
tiabiles, nec enim iure, vassallo deserere feudũ licet sine
consensu

Y Ex Plan. tradit Petr. Faber. lib. 3. semestri. cap. 6. in fin.

Z Poro vnic. tit. de cenis D. Regis, for. vnico, tit. da las cenas de presencia, obseruan. vnica, tit. fori ædicti, apud Exeam.

A Freccia vbi supra, tit. quis dicatur Comes, per totam. fol. 102. & nume. 49. fol. 313. & lib. 1. de antiq. stat. Regn. num. 60. fol. 69. & nu. 63. fol. 70. & tit. quis dicatur Dux, p. 223. & tit. quis dicatur Marchio, pag. 217. & de antiquo. statu Regni, pag. 61.

B l. 3. 2. & fin. C. de fundis limitrophis, lib. 11. Vuclephangus Lasius in commenta. de gentium variarum migrationibus, lib 3. cap. 2. p. 6. ad med. & in fin. & p. 7. in prin.

C Dionysius Alicarnasseus, lib. 2. antiquit. Romanar. Forcatul. in iura feudor. cap. 1. nu. 10. Renat. Chopin. de Iurisdict. Andegaben. lib. 1. cap. 30, numer. 1. vers. Thessalli vero pag. 253. Borrel. de Regis Cathol. præstantia, cap. 18 num. 45.

D Barnabas Brisonius de Regio Persarum principatu, lib. 1. pag. 30. vers. Persarum plane Reges.

E Obseruan. sunt quidam 7. tit. de priuil. milit. ex vitali tradit Hiero. de Blancas in commenta. rer. Aragonensi. tit. de oprimat. & Palaci. pag. 507. circa medium, vers. item recipit Richus homo, & pag. 509 vers. Villani autem sunt dicti, & pag. 514. vers. itẽ sunt quidam, qui dicũtur villani de parada, obseruan. fin. tit. de priuileg. domin. Infantio. Sesse decis. 2. num. 31.

F l. cum satis, C. de agricol. & censit. lib. 10. Casanc. in consuet. Burgun. rub. 9. §. 5. glos. 4. num. 1. fol. 305. Benedict. in cap. Rainutius, verb. & vxorem, decis. 5. num. 410.

G Bal.

consensu domini,[g] & eleganter Imperator [h] in ad scrip
titijs colonis tradidit,ijs verbis,* nullo nec tunc licentia
concedenda colonis fundum, vbi cômorantur relin-
quere,& hoc tam in ipsis colonis,quam in sobole eorũ,
qualiscumquè sexus,vel ætatis sit sancimus, vt & ipsa se
mel in fundo nata remaneat in possessione, sub eisdem
modis,eisdemq;côditionibus,sub quibus etiam genito-
res eius mansere, &c.

Ex quibus infertur,quod si vassalli † seruitutis Baro 32
num nostri Regni ad Regis,vel alterius Baronis locum
se transferant,nisi in casibus à lege permissis,& obseruã
tia nostri Regni expręssis [i] poterit Baro ille,bona vassal-
li taliter se sine causa legitima transferentis, & receden
tis occupare,eiusq; personam capere, antequã recedat,
& alterius vassallus fiat, si enim iam se alibi transtulerit,
& alterius vassallus factus sit, iam desinit esse suus vassal
lus,& ciuis illius loci vbi ante recessum inhabitabat,[k] ne
autem hoc facile euenire posset,conditi fuerunt aliqui
[l] fori: solum namq; vassalli Regis,Ecclesiæ, vel Religio
nis,liberum habẽt volatũ,possuntq; pro arbitrio impu
ne quocumq; voluerint conuolare,quia non seruitutis,
sed conditionis,signiquè regij sunt,& nuncupãtur. Isti
namquè plena libertate fruuntur, & ideo, nec captione
personę,nec occupatione bonorum eorum recessus im-
pedietur: [m] at tamen vassalli seruitutis dominorum tem
poralium, impediri poterunt recedere,si antequam re-
cedant, capiantur,vel causatiue, cum recedentium bo-
na intra territorium dominorum existentia,possint ab
eis occupari, [n] potuit enim is,in quẽ lege Regia,summa
Reipublicæ, & suprema iurisdictio,translata fuit, lege sta
tuere, ne [o] liceret istis vassallis, sub pœna amissionis bo
norum, alibi ad habitandum se transferre, certisquè
de causis tantum, ab incursu prædictę pœne excusari,
quamuis alię,[p] de iure extarent, quæ vassallos, à locis
Baronum recedentes, excusare valerent. At tamen illi,
† si semel animo amplius illuc non reuertendi,[q] sed ali- 33
bi perpetuo habitandi, territorium dominorum fue-
tiat

G Bald. in l. cum Archimedoram, num. 9. C. vt in possessione legat. Cephal. cons. 18. lib. 1. Menoch. cent. 5. de arbit. cas. 422. n. 7

H In d. l. cum satis.

I Obseruan. 2. tit. de Iudęis, obseruat. Item in Aragonis Sarraceni, tit. de generali priuil. Noster Sesse 2. par. decis. 73.

K Ruin. cons. 120. num. 5 volu. 4. Carpan. ad statu. Mediola. 2. p. c. 180. n. 12

L Sub titul. quod aliquis non abstrahat aliquẽ vassallorum à loco alterius causa deshabitandi, & sub tit. de raptu vassallorum, & sub tit. de vassallis non mutandis.

M Obser. 3. tit. de Iudęis.

N d. Obseruan. 2.

O Bald. in prohem. feud. num. 17. l. 1. C. de colonis Palestinis, vbi Lucas de Pen. lib. 11. Afflict. decis. 265. num. 75. & 81. Socl. Iun. cons. 76. num. 32. volu. 3. Cephal. cons. 18. per tot. vol. 1. Mandosi. in tractat. de ingratitu. cap. 62. fol. 233. Sesse 2. p. decis. 73. num. 29. Roman. cons. 59 nu. 1. Petra de potest. Principis, c. 3. q. 4. nu. 61

P Palacios Rubios in repetit. rubricę de donatio. inter vir. §. 20. nu. 5. Andreas Gail in tract. de arestis Imperij, cap. 8. nu. 13. 26. & seq.

Q l. pupillus 239. §. incola, ff. de verb. sign. vbi Alciat. & Rebuf. Petr. Royzius decis. Lituanica. 3. n. 212. & seq. Codex fabrian tit. de mune. patrimon. diffinit. 24. Nauar. de tempo. ordina. cons. 3. lib. 1. Greue. lib. 2. concl. practicar. concl. 35. considerat. vnic. p. 122. l. nihil 31. ff. ad municipal. Bald. in c. 1 de maiori. & obed. Boher. decis. 217. n. 14. l. in bello §. manumitẽdo. vers. quia vt Sabinus, ff. de captiuis. Capic. decis. 118. nu. 9.

rint egressi, compelli non poterunt reddire, nec per Magistratus Regios, quorum auxilium per dominos imploratum fuerit, r erunt restituendi; vt fuit per me, & alios tres collegas in Curia domini Iustitię Aragonum pronuntiatum, & decisum.* S Nam cum D. Ioannes de Francia dominus loci de Bureta haberet in eo vassallum seruitutis quemdam, vocatum Alexandrum Vengan, qui noctu, & clam (ne ante recessum caperetur) se in ciuitatem Burgiæ cum sua familia, & supellectili transtulit, ibique animo perpetuo manendi, ampliusque ad locum de Bureta non reuertendi, defere . lique ibi originariú locum, & domú multis declarauit; animoq; & corpore in dicta ciuitate domiciliú constituere destinauit: sed nihilominus sub vassalli qualitate per D. Ioanné de Frácia, tanquá eius dominú, fuit dictus Vengá manifestatus, & instantissime cum multis iuris allegationibus, & magna causæ discussione fuit petitum restitui dicto D. Ioanni, vt eiusdem domino, contradicente dicto Végan, & procuratore fiscali domini nostri Regis, qui adiuuádo clamantem, qui, domini nostri Regis, vassallus fuit factus, propter permissum recessum, fuit iudicatum in fauorem dicti Vengan, & pro eius libertate cótra dictum D. Ioánem agentem, qui licèt hac de causa denútiauerit D. Doctorem Matthæum Deça, illius causę Relatoré, tamen fuit absolutus per nouem iudicantes, qui vtinam ita aliam denuntiationis causam superasset; sed inscrutabilia sunt iudicia Dei, qui voluit hac via in tutiorem ad animæ salutem, dictú Doctorem Matthæum Deça reducere, qui presbiter, & seculi curis dimissis, Deo, eiusque obsequio vacás, defunctus est: quia non valet pactú, quo

34 quis se obligauit ad habitandum † perpetuo in aliquo loco t cum per illud infringatur libertas, & non multum à spetie seruientium differant, u quibus non datur facultas recedendi, nam qui liber est, potest ire quo vult, x nec enim solutus dicitur, y qui à ciuitate recedere non potest, bene tamen valebit pactum ad id quod interest paciscenti, z vt purà secundum obseruantiam regni, vt personam capere possit antequam recedat, & recedentis bona occupare, prout in regnis Castellę illorum vassallorum bona, qui *solariegos*, appellan-

R Molina in repertorio fororum, verb Manifestatio, vers. Manifestatus per curiam.

* S in processu D. Ioannis de Francia super manifestatione personę die 8. Maij anno 1609. & fuerat idem prius pronuntiatum die 20. Decembris 1567. in processu Gasparis rienda, necnon Philippi Pastor super manifestatione.

T Bart. & alij communiter in l. Titio centum, §. Titio centum, el 2. ff. de conditionib. & demonstrationib. Palacios Rubi in rubr. de donatio. inter virum, §. 2. numero 3. Capicius decisio 13. Gail lib. 2. de pace publ. 2, cap. 2. nume. 20. Gomez de a Mesqua de potestate in se ipsum, lib. 2. cap. 18. nume. 2. & 3.

V l. 2. ff. de liber. homin. exhibend. l. ab hostib. ff. de capti.

X l. penultima, C. de operis liberto. l. quis sit fugitiuus, §. idem ecte, ff de edilitio edicto.

Y l. qui in que §. solutum, ff. de verbor. significatione. & in Authentico quomodo oporteat Episcopos. §. si vero, collat. 1.

Z Couar. in de sponsal. 2. p. c. 7. in princi. numero 5. Salçedo in addition. ad Bernardum Diez. regula 880. limitatio. 1.

appellantur, *a* licèt enim naturalis ciuilitas † immutari non possit, quia qui 35
Cæsaraugustę natus est, fieri non potest, quin origine non sit Cæsaraugustanus, tamen quoad effectum ex ipsa naturali ciuilitate prouenientem mutari conceditur, *b* si domicilium alibi constituisset animo ibi perpetuo manendi, & nunquam ad patriam reuertendi, *c* qui, licèt in dubio non præsumatur, *d* tamen coniecturis pręsumptio inducitur contraria, & à prima iuris præsumptione receditur. *e* Isti vassalli seruitutis in locis domino rũ habitantes, † licèt vassalli Regis immediate non sint, 36
eius verò sunt subditi, tanquam mẽbra Regni, cuius ipse in politicis caput supremum est; & ideo ab eius obedientia & subiectione, nemo (vt supra dixi) intra regnum existens, potest esse exemptus, sed castrum priuati Baronis inhabitans, bene potest esse exemptus ab eius dominica potestate, vt putà, si à principio, vassalli ea conditione Baroni se submisserũt, vt tãquam vassalli Regis, vel religionis tractarentur: hoc namque casu, in eos Baro ius absolutę & dominicę potestatis (eos tanquam vassallos seruitutis male tractando pro libito volũtatis) exercere nequibit, cum valuerit illa submissio limitata *f*, extra cuius cancellos egredi nõ licet, quin taliter se submittẽs sit liber, iuxta pacta inter Baronẽ & vassallos inita.

A Garcia de expens. c. 9. n. 62 & seq & de nobili. gloss. 18 n. 42. Otalora de nobili. p. 2. c 4. n. 8. Did. Perez in l. 2 tit. 11. lib. 4 Ordinam. Baeça de inope. debito. c. 2 n. 24. Gom. de à Mesq. de potest. in seipsum, lib. 2. c. 17. n. 28. Grego. Lop. in l. 3. tit. 25. parti. 4. verb. Solariego.
B argum l, cum quædã, 19 ff. de iurisdict. &c. Surd. decis. 330. n. 5. lib. 2. Mondede. cons. 5 n. 43. vol. 1. vbi Eugen. in subscriptio. nume. 67. & 69. Nicola. Résner decis. 2. n. 25. lib. 2.
C Viui. decis. 477. per totã. Cabalc. decis. 21. n. 40. p. 3.
D Mascar. de probat. cõcl. 534. n. 1. Roman. cons. 420. n. 1.
E Menoch. de arbitra. casu 86. & de præsum. lib 6 præsump. 42. Bernar. Græbe practi. cõclus. ad Gail. lib. 2. concl. 36.
F Bar. cons. 59 n. 2. vol. 1. Soci. cõs. 74. nu. 12. & 13. lib. 1. Aymon consil. 241. num. 17.

---

§. Trigesimus tertius.

Vassalli seruitutis Baronum, cur sui homines appellentur; & an sint propriè serui, & possint Barones in eos sęuire. Et de Nobilibus, & militibus, & Infantionibus, in eorum locis habitantibus. Et an cõmissarij forales & Curiæ possint vti absoluta potestate.

SVMMARIVM.

Nobiles, vel Infantiones habitantes in locis Baronum, non possunt ibi criminaliter, sed tantum ciuiliter conueniri. 1.

Infantiones possunt capi per officiales domini ad finẽ eos remittendi, & an idem procedat in Clericis. 2.

Vassalli Baronum cur seruitutis appellentur, & proprij homines sine sui dicantur; & quot sint seruitutis genera. 3.

Viduæ, vsufructuarij, & Commendatores, an possint appellari domini, & compellantur vassalli homagia illis præstare. 4.

Homines manus mortuæ apud Gallos sunt conditionatæ libertatis, sed non serui. 5. *&* 7.

Cur

§. Trigesimus tertius.

1 SI Nobiles, & Infantiones † in locis dominorum habentium iurisdictionem habitent, nihilominus non ibi possunt accusari criminaliter, a sed tantum ciuiliter conueniri, cum in criminalibus eorum forum nõ [illegible]rtiantur, neque plebeiorum statutis ligentur, b cum constituant corpus separatum à plebeiis, c vt supra diximus:
2 bene tamen poterunt † per officiales domini capi, ad finem eos remittendi, infra v[illegible] diem ad dominum Regem, vel ad Regentem o[illegible] generalis gubernationis, aut Iustitiam Aragonum, qui eorum peculiares, priuatiuè iudices existunt, quemadmodum & Clerici delinquentes, in hunc quoque finem, capi possunt, d vt ad iudices ecclesiasticos, vrbane, & cum honore remittantur. Multum ergo ex prædi-
3 ctis constat distare † conditionem istorum, qui omnino liberi

A obseruan. [illegible] causis criminalibus. & obseru. item n[illegible]is, itu. de for[illegible] c[illegible]pe: obs[illegible]u quod Prælat[illegible], & obs[illegible]ruan. pro parte militum [illegible]u. actus Curiarum. Mol. v[illegible]b. Clerici, fol 8 a. & ibi Porto[illegible] num. 4 & verb. Infantiones, fol [illegible] 73 colum. 4. & verb. Remissio. fol 28 a. colum. 1 in fine, & 2 in principio, & verb. Domini locorũ. versic. Dominus loci si in sequendo, in fin. & vers. Domini locor[illegible] in [illegible]ragonia, vers. Credo. B[illegible]daxi de offi[illegible] Gubernato. quæstio. 5. n. 112. & 113. & in comment. ad rub: de offic. Iustic. Aragon. fol. 104 colum. 4. versicu[illegible], etiam [illegible]ea. nostr[illegible] Se[illegible]e 2. par. dec[illegible]ne 2. nume. 32.

a Portoles in [illegible]holiis ad Mol[illegible] verbo F[illegible]ma, num [illegible] 23. & plu[illegible]bus sequentibus Hondedeus consil. 5. num. [illegible]6 volum 1.

C obseruan. 1 de p[illegible]uileg. [illegible] fol [illegible] o. o[illegible]seruanc. fin. titu. [illegible] præta. qualiter & in quibus, fol. 2[illegible] Moli. [illegible] p[illegible]tum [illegible]eq. fol [illegible] c[illegible]lum 4. & 1[illegible]6.

D A[illegible] D[illegible], & al[illegible] [illegible] ab [illegible], de iudic. [illegible]p. dec[illegible]o. 7[illegible] Bern[illegible]rdu[illegible] [illegible]ez in praxi c[illegible] canoni[illegible] p[illegible] [illegible] in. canoni. 2. par. cap 1[illegible] num. 21. Cam[illegible]lus in additio. ad B[illegible]am, ru[illegible] 1[illegible] [illegible] vers. Secula[illegible]s Antonius Ol[illegible]ba de iur[illegible], cap. 14. num. 43. 66. 70. 85. & sequen[illegible]us.

E gloss. in l. ne diutius, C. de agricol. & censitis, lib. 11. Afflict. in constitution. Neapolita. lib. 3. rubr. 2. de vassallis non ordinandis, num. 1. Ioannes Igneus in dicto §. non alias, l. necessarios. & facit text. in l. coloni, verb. Seruitute. C. in quibus causis colon. censit. lib. 11. cum concordantibus per Baeçam de inope debito. c. 2 n. 20.
F c. etsi Iudaeos, de Iudę. esp. dispar, 23. quaestio. 8. & notat Archidiaconus, & Praeposit. in c. qui sicut iam, 45. distinct. & Alexā. in l multum. ad finē, ff. de verborum.
G l. nullus, C. de iudic. c. multorum, c. sicut, vbi no tant omnes de Iudęis. Paris. consil. 2. col. 1. & 2. lib. 4 & Alexand consi. 71. lib. 2.
H glos. aut serui. Instit. de iur. personarum, in princi pio. Antonius Herngius in tract. de fideiussoribus, cap. 7. à num 317. cum sequen.
I Cassane. in cōsuet. Burg. sub. 1. §. 4. glos. & ius lea hommes subiez, n. 1. l. talem, §. fina. vbi hor. Bald. & Imol. de heredib. instituend. Felinus in c. quia, de iudic. in principio. Deci. in cap. cum venerabilis, num. 5. de exceptio. Tiraquel. in l. si vnquam, verbo, Donationes, num 323 C. de reuocand. & Perusin. in cap. si tibi, num. 9. de praeb. nd in 6. Geminian. in cap. 1. nu. 15. de summ. Trinit. & fid. cathol. in 6.

liberi sunt, à conditione vassallorum [illegible], qui licet non sint veri serui, cum testari possint, commercia exercere, alienare, contrahere, & fideiubere: tamen dicūtur homines proprij dominorum, quia ad nutum eorum sunt talliabiles, & nimis subiecti: *e* vt Iudaei, qui ad istar normam serui dicuntur, *f* cum tamen bona, & commercium rerum eis relinquatur: *g* quę, si veri serui essent, non haberent. *h* Dicuntur tamen vassalli seruitute [illegible], ratione subiectionis, sicut meum dicitur ratione [illegible] quod in eo habeo: & ita intelligenda est obseruantia nostri regni, quae vocat eos homines suos, *k* & de seruitio Baronū, quod seruili cuidā conditioni subij[illegible], non quod propriè, & absolute sint serui, veteri [illegible] tium seruitute, sed personali quadā conditione astricti, vt debitor, qui bonis cedit, ad custodiamq; creditoris datur, vt ei seruiat, quae appellatur, detentatio [illegible] lis; quia licet seruus non efficiatur, datur tamen [illegible] uiat; *l* estque apud creditorē veluti in [illegible] tas no aufertur, sed voluntas cōprimitur: *m* habet enim personam conditionatam, & affectam certo [illegible], vt in simili adscriptitij coloni, qui glebae astricti, licet vere essent liberi, tamen quia habebant libertatē conditionatam, *n* largè, & impropriè serui, & fugiendo sese furari dicebantur. Vnde, isti vassalli, sui dicuntur, *o* non quod in eis habeant Barones plenū dominium, quod hominibus liberis nō conuenit, *p* sed ratione [illegible], & subiectionis, inducētis quandam [illegible] utē, quae [illegible] dici potest, quia accedens libertati, nihilominus multum cum seruitute participat; quia secundum [illegible] sententiam, *q* tria sunt seruitutis genera. Primum quoties nō est potestas

k c. ea authoritate, ibi, Aut suorū hominum de priuil. in 6 Baeça de inope de[illegible] n. 2[illegible] enim [illegible] & c. 4. n 19. L Bal. in l ob aes, C. [illegible] obl[illegible] dral. cons. 54. & in simili [illegible] in l. liber captu[illegible], ff. de captiu. & glos[illegible] post Xuarez in [illegible] de los go[illegible].
M notat Ioan. de Platea in l nemo carcerem [illegible] lib. 10 sub n. [illegible] Abenda. [illegible] 4 & 5. e. ea rescripto, & [illegible] intellecto. [illegible] D[illegible] Baeça in [illegible] tract. de [illegible] n 34. & 25 Barbosa in l alia, [illegible] §. elegantes, n. 39. & 40. [illegible]
N e admittuntur, ibi Vel qui [illegible] co[illegible] obligati sunt 54 [illegible] des[illegible], Conditionales seruos, C. de sur. fisci, aliter exp[illegible] Co[illegible] in commenta[illegible] 2. c. 1[illegible] p. 176. D.
O o[illegible] seru. item pro debito. ob eru item homines, & obseru [illegible] de pignor. [illegible] proprietatis, C de probat. P l. Quintus, & l. seru[illegible], ff. de au. & arg. [illegible] uncta l. l[illegible] ber[illegible], ff. de verb.
Q Iacobus Cuiaci tom. 4. de feud. lib. 1. in princip C pag. 462.

potestas eundi, quò velis; vt si liber homo carcere contineatur. Secundum, quo quis dominio alieno cótra naturam subjicitur. Tertium, quo seruiút mercenarij, obęrati, clientes, addicti, & nostri vassalli, qui licet re vera serui non sint, tamen de omnibus generibus seruorũ aliquid participant, r quales multi adhuc in Dania, superiori Germania, Palatinatu, Ducatu Megapolitano, Vvestphalia, & in Comitatu Oldenburgico, etiã hodie reperiuntur, cum per homagium, quod illi vassalli pręstant, Baronum homines se faciant, s personasq; suas afficiant illi seruili conditioni, ex qua vassalli seruitutis appellantur, & Barones domini vassallorum, quo nomine non solũ [illegible] gaudent ij, qui iure dominij castra cũ vassallis possident, sed etiam illi, qui † iure vsusfructus, viduitatis, vel cómendæ, aut dignitatis illa tenent: quibus etiã teneri vassallos homagia præstare, fuit pronuntiatũ in regia Audientia,* & hoc, respectu iuris, & pręeminẽtiæ, quę habent in eos: vt vxor dicitur domina rerũ mariti, t ratione connexitatis, publicanus dominus vectigalis, u & tutor rerum pupilli, x ratione administrationis sine dignitate, patronus dominus liberti, ratione honoris; & qui merum, & mixtũ imperium habẽt, secundum Angelũ, y domini dicũtur, multosq; solemus, z honoris causa, dominos nostros appellare, illi vero conditionatę libertatis, † apud Gallos, homines manus
5 mortuę appellantur, non tamen serui, cum non sint pleno iure in bonis dominorum, sicut serui, qui nõ minus in bonis nostris esse dicũtur, a quam cæteræ res: quod enim aliqui b tradiderunt, Principẽ supremũ esse dominũ personarũ, à natura regni, & principatus (si absoluté sumatur) abhorret, cum tam graue iugum, no modo Romano homini, vt dicebat Cicero, c sed nec Persæ cuiq; tolerabile est, nisi in cõtrariũ esset lex conuentionis, d vt supra diximus, sed appellantur vassalli conditionis, signique seruitij domini nostri Regis, in nostro
6 regno vassali sui, siue proprij, † quia sunt magis seruitio

R Andræas Gail lib. singular. de pignorat. obseruatio. 8. Anton. Heringi. in tract de fideiussor. c. 7. n. 327. & seqq Bartholom. Blarer in repetitio l. diffamari, c. 2. nu 23, pag. 72 C. de ingen manumi. Masuerius in praxi rubri. de successio. n 15.

S Matta de iurisdict. 2. p. c. 27. & 4. par. casu 43. nu me. 2

* in processu D Marianæ d Gueuara super aprehẽsione locorum de Oliete & Odon, anno 1592. in scriua[illegible] Ioannis Ripol; quæ tunc erat P. Ludouici [illegible]pez.

T [illegible] ff rerum amotar

V l. 3. §. 1. ff. de publican: Antonius Sola tom. 1. ad constitutiones Sabaudiæ titu de Bannereriis decreto nullus nominetur, glossa [illegible]

X [illegible] m. §. qui tutela n. ff. de [illegible] qui fu[illegible] § [illegible] or ff p[illegible]

Y co[illegible] .269 Casan[illegible] in consuetudin Burgund. titu. de Foresti, rubr [illegible] verb Seg nor. Sola [illegible] ad constitutiones Sabaudiæ, titu. de iure emphiteli[illegible] rubri. de [illegible] Rempublicam gl[illegible]

Z glos. 10 l. 2 verb. Cuius ipsi sunt, C. in quib. causis colo[illegible] censi 1. lib 11.

A [illegible] in bonis ff de ad q[illegible] dom[illegible] possessionũ, C. cómuni[illegible] iudicij [illegible] omne § com[illegible] lega. 2. [illegible] per Tiraq in d. l [illegible] verb. Dona[illegible] n 513.

B Matth de Afflict. in const. Neapo[illegible] lib. 3. rub. 9 quia frequ[illegible] nu. [illegible] & de[illegible] 307. n. 2. & decis [illegible] n. 2 Freccia de subfeudis lib. 2 titu de authoritate & potestat. Baro[illegible], lectione 14 authoritas, num. [illegible] 4 [illegible] Carolus Borrellus de Regis cathol. præstant. cap. 18. num. 33:

D lib. 10. epist. ad Atticu.

C [illegible] rdinand. Vasqui. controuers. illustri. cap. 8. colum 4.

E [illegible] i-

tio personali astricti: e&ideo, pro eorum occissione recu perat dominus Rex f ab homicida mille solidos laccēses, cum pro homicidio Infantionis nihil capiat, quia eius morte non censetur damnum sentire in tributis, & peitis, sicut morte vassali conditionis.

Ex prædictis constat, vassallos † seruitutis nostri regni, non esse proprié seruos; vnde, nō licebit dominis eorum bona auferre, eosque male tractare, cum hoc per obseruantiam regni non sit eis concessum, imo talis interpretatio ab omni pietate abhorret, indignumq; est, eam auribus christianis referre, cūm omne homicidiū, vt inquit Bald. g quantumcūque permissum statuto, habeat in se delictum, & dolum. Et Ethnici confessi sunt, † quod si domini sæuiant in seruos, & eos male, & crudeliter tractent, h cogantur eos manumittere, & pater filios emancipare; & pariter, inquiunt Doctores, i quod Barone male tractante sibi subditos, in quos iurisdictionem habet, etiā eis non cōquerentibus, possit dominus superior eos a potestate, qua abutitur, eximere: quia eius interest, ne auxilium cōtra sęuitiā, famem, vel intolerabilem iniuriam denegetur jis, qui eum deprecantur; & si monitus non desistat, castri iurisdictione, & dominio priuetur, quia non meretur dominari, qui iurisdictione, & dominio sibi concesso abutitur: qua ratione dicebat Bal. k quod licet monacho aufugere, absque eo quod sit apostata, si Abbas in eum sęuierit. Quæ doctrina, in dominis nostri regni verificari nō potest, cum respectu dominij, cuius effectus est (vt supra diximus) ista, quam vulgus *absolutā potestatem* appellant, cum sint domini allodiales, nec ab vllo dominio suorū locorū recognoscāt. 7 8

Sed

E l. illicitas, §. illicita, ff. de offic. Præsid. l. operæ enim, ff. de oper. liberto. Camil. Borrel. de Reg. catho. præst. c. 18. n. 2. & 3. & in additionib. ad specul. Principū, rubri. 46. § donum, verb. Paranga 12.

F Moli. noster in repert. foror. verb. Calonia homicidij. for. vnic. tit. de pœnis, cuius meminit obseruan. fin. titu. de iniur.

G in l. 1. colu. 2. C. si à nō cōpet. iudic. Marsil. in practi. crimi. §. agrediot, n. 13.

H l. si dominus. ff. de jis, qui sunt sui, §. sed maior, Instit. eod. Cācer 2. par. variar. cap. 2. n. 169. Michael Ferrer 1. p. obseua, c. 320

I l. 2. § dominorum, ff. de jis qui sunt sui, vbi Bal. n. 1 Borrel. de Reg. catho. præstan. c. 62. n. 108. & seq. Cācer variar. lib. 1. c. 8. nume. 167. Ioan Francis. Campiblancus in tract. de iur. & authorit. Baronū. pragmatica 3. n. 73. & seqq. Codex Fabrianus lib. 3. tit. 18 definitio. 2. Ioann. Faber §. fin. Instit. de jis qui sunt sui. Guid. Pap. decisio. 62. Grāma. decis. 104 & in additionib. ad Matthæ. decisio. 265 Albert. Brun. consil 160. Roland. con[illegible] n. 19. [illegible] b. 3 Regner. [illegible] nus de regalib. lib. 1. c. 6. n. 34. & lib. 2. c. 13 n. 54. & duob. seqq. Gail de pace publica lib. 1. [illegible] 2. n. 22. & lib. 1. oseruat. [illegible] 17. [illegible] & obseruatio 62. in fine, lib. 2. cap. priuilegia c[illegible] ua rum, [illegible] e priuileg. [illegible] vbi [illegible] sta 24 dist. c. priuilegi[illegible] [illegible] Balençue. in defensio. n[illegible] itor. aduersus [illegible] ncē & [illegible] na [illegible] e [illegible]. Veneror. 4. p [illegible] 4 & seqq Petr. Vinsfeldi. n com [illegible] r. [illegible] tal de [illegible] is, & [illegible] no dato [illegible] ō [illegible] 4. [illegible] 668. & 66 [illegible] argum. ex in l. Imperato:, ff ad Tre[illegible] d[illegible] em §. si vero [illegible] olu[illegible] e accusat. Ron a. & Alexan. in l. diuertio, § [illegible] undā. ff. sol[illegible] Boher. decis. 1 2 & 3 4. [illegible] G[illegible] in specul. iur. c. 20. [illegible] Op[illegible] nell. in l. Imperiū, n. 26 [illegible] ff. [illegible] omn. iudic. Ias. [illegible] A[illegible] a, qui rem, n. 5. C. de sacrosanct. Eccles. & in prælud. is F[illegible] ude [illegible] 9. Fer[illegible] nd. Vasqui contro[illegible] illustr, li[illegible] c. 8. [illegible] 17. & [illegible] Ronan, con. 37. num. 1. Bal in [illegible] 1. 6. [illegible] & in d. l. 2. § dom[illegible] [illegible] & [illegible] publici latronel. de pac. tenēd. Gr[illegible] ma. d[illegible] 4 [illegible] er tot. Lucas de P[illegible] in l. 6 col[illegible] 2. C. de agri[illegible] & [illegible] est. facit tex. in l. 1 [illegible] de emendat. [illegible] C. quemadmo[illegible] nera [illegible] ucuntur, [illegible] l. cum satis, § caueat, C. de ag[illegible] & [illegible] S[illegible] de [illegible] id[illegible] 9 a n. 59 cum seq. [illegible] 92. c. 6. in 29. causa priuationis. Roland [illegible] 8. n. 6. & 29. vol [illegible] k in cap. 3. co. um. 1. de appellat.

L Castrens.

Sed tentari posset, procedere, & verificari respectu iurisdictionis vsurpatæ, & contra dominũ Regem præscriptæ, quod si in ea exercenda fuerint negligentes, requisiti, & moniti; poterit dominus Rex eam reassumere, *l* cum de facili ad suum fontem, vnde ortum habuit, reuertatur. Quemadmodum dicebat Abbas *m* de inferiori Prælato, qui contra Episcopum iurisdictionẽ præscripsit, vt eam solũ cẽseatur acquisiisse, quatenus est solicitus, & vigil in ea exercẽda, alias, data negligẽtia, posset secũdũ opinionẽ Molinę eã reassumere, tamẽ verius est, quod licet regulariter de iure *n* nulli denegetur recursus, cum omnis iurisdictio à Rege fluat, *o* & ad eum per appellationem, vel aliud genus recursus refluat, tamen vassallis Baronum secularium in nostro Regno denegatur recursus ad D. Regem, & hoc est, quod in ore nostrorum passim habetur, Barones † nostri Regni præs-
9 cripsisse iurisdictionem priuatiue *p* ad Regem, ita vt in factis dominorum non se possit intromittere, nec grauamina ab eis, suis vassallis illata reparare, non quod illa inferre sit concessum, & licitum, sed quia lege est restricta iurisdictio ne puniat. Absit enim, vt in tantam insaniam prorumpamus, nostrosq; legum latores, qui æquitatem, & iustitiam semper ante oculos habuerunt (cum fori nostri Regni, vt inquit *q* obseruancia, iustitiam contineant, & iustitia in se contineat æquitatem) tantæ impietatis nota inuramus, asserentes voluisse permittere dominis illam sæuissimam tractationem, quæ nec dominis in seruos concessa est, *r* iuri naturali, & diuino, nec non humano repugnantem: cum domini erga vassallos se debeant habere tanquam in filios, nõ tanquam seruos tractare: quæ ratio licet iure antiquissimo attento, non esset apta ad eliminandam malam vassallorum tractationem, quo, vt supra diximus, licebat patri fi-
10 lios † occidere, *s* & quasi manus Regia vigere videbatur,

L Castrens. in repet. l. ex hoc iure nu. 18. vers. & sic ciuitas, ff. de iusti. & iure. Regner. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num 40. Peguera in deci . criminali. 36. nu. 10. Bouadil in politic. lib. 2. cap. 16. nu. 82. cum tribus sequen. & nu. 89. Bardaxi in comment. ad pr ul. general. Arago. num. 3 . vers. habet tamẽ hæc conclusio, col. 3. fol. 37. . amat. voto 28. Bal. cons. 439. vol. 3.

M In cap. irrefragabili, §. col de offic. ordinar. Noster Molin. in reper. verb. p rofcentia, ver. perhorrescentia an possit prouideri, & verb. iuri dictio. vers. fin.

N Menoch. cons. 406. nume. 29. Aluar. Velasc. tom. 1. consulta. 51. Bernard. Greue. ad Gail conclus. 7. consider. 2. num 13. & cõclu . 15. consider. 1. Surdus conclu. 277. per totum. Decia. respons. 47. vo um 1.

O Renat. Chopin. de mo tibus Parisiorum, lib. 1. ti . num. 2 pag. 47

P Gratian. decis. 145. nu. 2. Menoch. de arbitra. lib. 1. q. 40. num. 7. & 8. Ruin. cons 7. num. 6. lib. 4. Maurus Burgius de modo prõced ndi ex abrupto, q. 78 num. 19. & 20. Abb. in c. cæt rum, ou . de iudi. Fé l in cap. p storal , n. 9. lim .6 & De nu. 5 de c fi . ordi coo . & A er Bra cõsil. 31. int r feu l. Narta co . num. 4. ocin. Iunior cons. 76. num. 98. & seq. vol. 4. Alciat. cons. 77. num. 2. Cep al. consil 414 Pancirolus con 183 per tot. Gramat d c. l. 50 n m. 9. & 11. & 46. quem declarat Camillus Borrellus decis. 20

Q Obseruant. tit quod i assignationib.

R Deci in l. vt vim num. 8. ff. de iust. & iur. & oot. Aymon con 241. numer. 8. & faciunt iura supra relata.

S l in suis ad fin. ff. de l be. & po um l fi . de pat potesta. placet de adquir. hæred. l. seruus, & filii, ff. de furt. l. congruentius s . fi us, C. de pat . potesta.

batur, ad auferendum bona, quæ nõ filio, sed patri quę-
rebantur: hodierno tamen iure attento, satis conuincit,
cum non liceat patri in filium, quantumcumquè in eius
potestate constitutum, *t* sęuire, nec grauiorem pœnam
filio inobedienti inferre, nisi illa, quæ legi, & potestati
ęconomicę Christianæ sit conformis, & quæ supradixi-
mus erga seruos, circa restrictam a iure dominorum po
testatem, multo magis in vassallis procedere deberent.
u Nequè etiam, quoad bona, si à patre non sint profe-
cta, tam amplum ius competit ei, solo vsufructu aduen-
titiorum reseruato. *x* Quid vero quærimus rationem in
ijs, quæ ad sensum patent? Licet enim à verbis scriptis
non sit temere recedendum, *y* periculosumque sit, mẽ-
tem sectari, *z* contra verba clara, & aperta, maxime in
Aragonia, † vbi stamus cartę, *a* & iudex secũdum eam, 11
& quod in ea scriptum est, nisi contineat aliquid im-
possibile, vel contra ius naturale, iudicare debeat, ita vt,
quod carta nõ dicit, nec nos dicere debeamus: sed eius
verba ex communi vsu loquendi intelligantur, *b* atten-
to solummodo eorum speciali sono gramaticali, ita vt
nulla subauditio, vel interpretatio admittatur, nec intel
lectus ad aliud distorqueatur, quam ad id, quod ipsa li-
tera sonat, & quod oculis corporalibus perspici potest,
c atq; ideo non debet dispositio foralis, loquens in casu
vero

T d.l. in suis cum glos. fina. l. 3. & l. fin. C. de patria potesta. l. neque, §. de plano, ff. de offic. Procons. l. respiciẽdum, §. furta, ff. de pen. d. l. congruentius, l. diuus. ff. ad legem Pompeyam de parr[illegible]id Alexan. cons. 235. nu. 2. lib. 1. Cepol. in authen. sed nouo iure, nu. 54. C. de seru. fugitiuis, late Pinel. 2. p. rubri. C. de bon. matern. à num. 31.

V Bart. in d. l. diuus, & Pinel. vbi proxime. 2. p. numer. 1[illegible].

X l. fin. C. de bon. quæ liber Pinel. in l. 1. 1 p. a numer 31. cum sequen. C. de bon. mater. Dueñas regul. 363. late Riminal. in §. 1. institu. per quas perso. & Caualin. milleloq. 552.

Y Arnold. in tracta. de æquit. iur. tit. 9. num 2. lib 1 facit tex. in l. quod constitutum, ff. de testam. milit. l. 1 §. si is qui nauem, vbi Bald. de exercitor. action. l. 4. §. toties. ff. de damno infect. Tiraquel. in d. l si vnquam, verb. libertis, numer. 2. & 4. Surd. decis. 55 num. 4. & 5. & decis. 276. num. 11. cum seq.

Z Alexan. cons. 52. num. 31. vol. 4. Viuiu. dec[illegible] 281 nu. 7. & seq. & decis 281 num. 5. & seq. Schraderus tract. feud. p. [illegible]o. sect. 4 nu. [illegible]. & sect [illegible]. nu. 49.

A Obseruan. 2. tit. de equo vulnerato, obseru. Item iudex de fid. i[illegible]strum. lat[illegible]sime Ora[illegible]. Carpanus in lucubrationibus ad statuta Mediolani, cap. 173. & 174. Aym. Crauet. cons. 987. num. 10[illegible] Gal[illegible]n. de verb. signifi. [illegible]b. 8. c. 30. & 31 Menoch. con[illegible]. 6. n. 38 Catel[illegible]ianus Cota inmem[illegible], ver[illegible]. statuto cautũ est, p. 785. Bart. in l. omnes populi, nu. 65. vbi [illegible]rot. nu. 204. de iust. & i[illegible]r. Cast[illegible].1. nu. 13. ff. si cert. petat. Anchar. cons. 102. Socin. cons. 129. nu. 5. vol. [illegible]. Curt. Iun. con[illegible]. 6. [illegible]u[illegible] & cons. 47. nu. 7. Rolan. cons. 51 nu. 12. & 13. & cons. 62. n. [illegible]6 vol. 3. A[illegible]an. cons. 20. M[illegible]noch cons[illegible] n. 27. & de adipiscẽ. remed. 4. num. 222. & 228. Al[illegible]t. con[illegible]. 6[illegible] n[illegible]. 1[illegible] Berous cons[illegible] 20 nu. 9. vol. 2. Cephal. cons. 40. nu. 50. Capra cons 98 num 16. Feder[illegible] Scotus in [illegible]ommentar. ad rubricam de ope[illegible] no. n[illegible]nciatione, num. 271. 283. & sequen[illegible]. Portol. in schol ad Molin. ver[illegible]. for Aragonum. n[illegible]. 16 [illegible] sequen[illegible]. & noster eruditissimus aduocatus Ludouic. à Calanate in respons. pro Don Garcia de [illegible]unes & Villalpando. numer. 565. & sequen. Surd. cons. 270. num. [illegible]3. Becc. cons. 25. num. 4.

B l. labeo, ff. de [illegible]upel[illegible] leg[illegible]ta, l librorum § [illegible] us [illegible] legat. 3. l cum del[illegible] §. assinam, ff. de f[illegible]ndo instru[illegible] [illegible] M[illegible]cp[illegible] [illegible] num. [illegible]. Bald in l omnes popu[illegible], penult. col. vers. tertio nota, & nu. 59. ff. de iust. & iu[illegible] Al[illegible] d. vbi [illegible] con[illegible] num. [illegible]. & seq. 24

C l. 1. ff. de his quæ in t[illegible] d[illegible]le[illegible]tu., cap. [illegible]t de [illegible] pro[illegible]. ver[illegible]. [illegible] s[illegible]. de ver[illegible]orum signif. in 6. Bald [illegible] l. 2 num. [illegible]. C. de p[illegible] b, q[illegible] [illegible] 34 num. 4[illegible]. vol. 4. Aldeian Mascar. de statuto. i[illegible]terpręt. conc[illegible]us. 4 n[illegible]m 102. & seq [illegible] de [illegible] in repet. l cum au[illegible], lib. 3. c. 12. num. 36. existimat scriptum dici & si legi non [illegible] præ[illegible]ptiones iuris, ex [illegible] deductæ de tenore instrum[illegible] dicantur, & si i[illegible] scriptum inst. de [illegible] stipulatio. l sciendum, de verb. obligatio. l. 2 ff. de vsuris, Bal. in l. ad probationem, C. de probatio [illegible] d. cap. [illegible] 2. num. 28.

D Car-

vero intelligi procedere in casu ficto, *d* vt puta si consensum alicuius requirat pro validitate actus, *e* non sufficiet ille qui fictione inducitur ex præsentia, & taciturnitate, nisi à foro casus fictus in omnibus, & per omnia æquipparetur casui vero: *f* & ideo Iurisperitos, in nostro Regno *Letrados* appellamus, *g* quod non habeant facultatem opinandi, iuxta suam mentem, sed sint obnoxij de necessitate literam sequi, & iuxta eam sensum suum regulare: vnde si quis in Aragonia se obligauerit ad aliquid faciendum, si possit facere, præcisse compellitur ad factum, *h* nec liberatur prout de iure ciuili, *i* soluendo interesse: quia id venit in obligatione, quod in serie, & thenore instrumenti legitur, non quod intellectu percipitur, cum nō habeamus tacitum *k* Inde fit, quod in hoc Regno cessant actiones, quæ ex taciti conuentione de iure oriuntur, *l* vt sunt Seruiana, & quasi Seruiana, nec etiam casus mixtus sub simplici comprehenditur: *m* tamen, vt absurdus intellectus vitetur, *n* non tam Iu-

12 daice verba obseruantiæ † intelligi debent, vt omnis interpretatio sit reiecta, & verborum, & mentis, *o* cum verba habeant significationem propriam, impropriam, & impropriissimam, & secundum vnam [illegible] quę illarum significationum possint verba interpretari, *p* ad tollendum eorum absurdum, & absurdum, ac æquitati, & iustitiæ repugnantem intellectum. Quæ est legis declaratiua interpretatio, quam fori nostri [illegible] non sustulerunt, sed tātum hominis, restrictiuam, [illegible], seu

D Carpan. ad statuta Mediolani cap. 174 num. 57. par. 2. Alderan. Masca. de interpretat. statutorum, conclus. 10. nu. 26 & per tot.

E Vid. foro vnico tit. [illegible] menores de veinte años, & [illegible] 1584. [illegible] volu[illegible] m[illegible] matrimo.

F [illegible] to v[illegible] o, tit. 2. actus [illegible] de filiis regnicolarum [illegible] extra regnum, Al[illegible] lat ard. d. conclu[illegible] o numer. 3[illegible]. & seq.

G [illegible] b. 2. [illegible] 10 [illegible] de p[illegible] 4 glo[illegible] p. [illegible] 2.

H C. p. 1 & [illegible] de pactis. [illegible] q[illegible] 4 [illegible] m 6 [illegible] 16. [illegible] in l. 2. [illegible] lo. p[illegible] ad fin. tit. 14 [illegible] 5. [illegible] rez io [illegible] to consi[illegible] 10 [illegible] p 19. n[illegible]

I [illegible] stipulationes non di[illegible] 72 in prin. ver. e[illegible] ff. de verbo oblig. l. si [illegible] ab alio. §. fin. ff. re[illegible] ica.

K l. lactam, ff. de solutio. l. in his, ff. de conditio. [illegible] demon[illegible] ta. Bened. ℞. in d. c. p. Rainut[illegible] vers. si [illegible] e liberis m[illegible] e ur el [illegible] m.

L [illegible] Item quia, [illegible] de pactis, l. 2. ff. in quibus causis pignus, vel hipotheca tacite contrahatur, § 1. [illegible] m [illegible] uiana instit. de actionibus.

M l. si ita scriptum, ff. de liber. & posthum Ioan. Crot[illegible] l. Gallus, §. & quid [illegible] um, num. 4 [illegible] ve[illegible] dec. ma sit conclusio. eod. tit.

N l. 1. §. nunc quæritur, ff. de Publicani. l. non absurdum, ff. de bon. [illegible] ert. l. obsignare, §. [illegible] e o[illegible] Pro conf. Carpan ad statu Mediolani, in præluda num. 28. & 2 p. cap. 174. num. 1[illegible]. Ca[illegible] de ve[illegible] o. signif. lib. 3. cap. 8. & lib. 6. cap. 4. num. 8. & 9. & cap. 19. a num. [illegible] & lib. 8 cap 4. Al[illegible] gene ra. statuto. interpr[illegible] a. concl[illegible] 4 num. 10. & [illegible] 14. cum duob. [illegible] Montepico con[illegible] 85. [illegible] vel h[illegible] c secunda conclusio, Ruin. cons. 141. num. 3. vol. 1.

O Camil Gallin. vbi proxime lib. 4. cap 5. [illegible] cap. [illegible] Sebastian. Medic in tract. de le[illegible] b & [illegible] n. 3. [illegible] 16. num. 12. & seq. docens vigint & vno mod[illegible] dic[illegible] quid pr[illegible] rie significare M[illegible] na de Medrano in suis allegationibus pro Domino Rege, super fa[illegible] ate crean[illegible] ente [illegible] eral[illegible] extraneum, [illegible] par num. 69 allegans for. 3. ibi, como segun la m[illegible] nte, tit. de offic. [illegible] Ar[illegible] nu[illegible] [illegible] Gallin. [illegible] proxime, a cap. 1. cum seq. lib. 2.

P Schraderus tracta. feudalis par. 9. 2 p. principali, sect. 7. nu. 29

De

Q De quibus late Medices vbi proxime, q. 16. & 17 & C[illegible] in d. tract. de ve[illegible]or. f[illegible] lib. 6. per plura capita, & lib. 8. a cap. 1. cu[illegible] mul[illegible] s se quen. [illegible] in 4. p[illegible] ubr. il. solut. mar[illegible] num. 51. vere quam non videtur & Hortensius Cabalcant. s vbi upra 4. p. a num. 3 8 o cum se[illegible]. Doctissimus Michael Pasto[illegible] deci[illegible]. 202 nu. 3[illegible] D. Iosephi S[illegible]c. par. 2.
R In oratione pro Cacina, Garcia de Hi[illegible]pan. nobilitat. glos. [illegible] 1. num 6 Aymon. cons[illegible] nu. 5. [illegible]al. cons. 457. lib. 3 & 52 lib. 1. Ferdinan. Vasqui lib. 1. controuers. illustri. cap. 4[illegible] num. 4. & Gallin. vbi supra. lib. 1. cap. 4.
S Senec[illegible] lib. 12. epist. 84
T l. non figura [illegible] de actio. & o[illegible]igat. l. Ripuiatio. la grande, vers. Sabinus ex magna, ff. de verb. obligat. Arnold. in tracta. de equit. iur. lib. 1. tit. 16. oum. 7 Connan. commentar. iur. lib 1 cap. [illegible] nu. [illegible] pag. 69. B. Duaren. [illegible] de le gib. cap. 8.
V Corne. cons. 29. vol. 3. Cephal. cons. [illegible] 79. n[illegible]m. 1. vol. 2. Tiraquel. in præfatio. de retract. li[illegible] magier, nu. [illegible] Arnold. vbi proxime lib. 1 [illegible] 10. per tot. Camil. Bortel. in additio. ad Bellug. rubr 1. verb.

seu extensiuam; q cum verba, (vt inquit Cicero) r inuenta sint, quæ indicarent, non quæ impedirent voluntatem nostram. Ambiguitate namque verbi, non est, quę rendus locus fraudi, vbi veritas quæritur; [illegible] m[illegible] criptum sequi, calumniatoris est, boni vero iudicis voluntatem scriptoris, auctoritatemque defendere; quæ enim lex? Quod Senatus consultum? Quod Magistratus edictum? Non infirmari, aut conuelli posset, si verba dedicere noluerimus. Consilium autem eorum, qui [illegible] rent, & rationem, & auctoritatem relinquamus? [illegible] enim ius ex verbis pendet, sed verba hominum consilijs, & auctoritatibus deseruiunt; nec verba in iudicium veniunt, sed ea res cuius causa verba in legibus coniecta sunt: Si enim fraus, quæ verba sectando, mentem omittendo, committitur, periurium distinguere, non dissequere, aliquibus relatis exemplis nostri tradiderunt. u Quia nequè ea omnia, quæ legibus defendi possunt, iuris sunt, sed quæ cum equitate (quam legum emendatricem appellant, x & alij legis laxamentum) & ratione conueniunt, quæ a Græcis *Epikeja* vocatur, secundum quam diffinitur a Theologis, y melius esse sequi mentem legislatoris, secundum altiorem finem, quam verba, secundum inferiorem, cum non tam exacte iusta, & iniusta discernere, quis valeat, z quin cum purgaminibus, nonnulla quandoque excidant grana: quando ergo proprius sensus continet iniquitatē, a & ratio

mentem legislatorum, Anton. a Sola in com[illegible] Sabaudię 2. par[illegible] de e[illegible] onæ, glos. 8. nu. 3. & sequen. Ioseph. Gonçalez [illegible] ar. quæstionum, cap. 36. num. 5 [illegible] & sequen [illegible] l. non dubium, C. de le[illegible]. & in l. fi[illegible] bertus maiorem de i[illegible] patronat. Surd. in tracta. de alment [illegible] 9. q. 17. num. 18. & sequen. & dec[illegible] 35. num. 14 & de[illegible] 4[illegible] num. [illegible] & 9. decis. 168. num. 26. facit tex. in l. nominis, & rei. 6. §. verbum ex legibus, ff. de verborum [illegible] at[illegible] oportet, §. aliud de ex[illegible] usat. tutor. Glos. intentionis in cap. [illegible] propter sua de res[illegible] 6. Alciat. in l. bonis, §. hoc sermone, de verbor. signif. Vasqui, controuer[illegible] lib. 1. cap. [illegible] o. Matheacius de via & ratione iuris lib. 1. cap. 30. numer. 17. & sequentibus.
X Arnold. in d. tract. de equitat. iuris lib. 1. tit. [illegible] medi. Bornin. Caualcan. 3. p. d[illegible] f. 1. num. 51. decis. 4. num. 54. & deci[illegible] nu. 6. Aym Crauet. cons. 23 [illegible] prin. Bald. in l ea quæ. q. 12. num. 1 [illegible] C. de condict. i[illegible] de[illegible] arpan vbi sup. in prælud[illegible]s n[illegible]
Y Le[illegible]s de [illegible] & [illegible] 1. cap. 2. dubitat. 4 pag. 9. [illegible] lib. 2. cap. 47. dubita. 9. pag. 6[illegible] 7.
Z Soto de iusti[illegible] iur li[illegible] 5. q. 4. art. 2.
A l. in ambigua, ff. de legib.

B l. me-

ratio legis repugnat, *b* verba offendi possunt, *c* ex ratione legis, quæ vel in ea expressa sit, vel pro expressa habeatur, *d* cum vnica tantum assignari possit, & de stricta significatione ad latam extendi, cum omissum dici non possit, quod sub ratione legis continetur, *e* ne alias, cum legem seruare volumus, contra eam faciamus. Vt est elegans exemplum apud Ciceronem, *f* qui Cæcinam non deiectum, sed eiectum, hoc est, metu ad fundum non accessisse, contendebat, in ædictum non commisisse, cum eius verba sint: *si quis de fundo aliquem vi deiecerit*, & sic volebat non comprehendi eiectum, quod quam durum sit, quisquè videat, cum leges non sui gratia, sed Reipub. latę fuerint, in quibus, & si chartæ standum sit, non solum quæ ex verbis apertis percipiuntur, dicentur in charta contineri, sed etiam quidquid presumptiue ex illis colligi poterit, *g* secundum idētitatem, vel maioritatē rationis in eis expressę, *h* vel quæ ex proemio, seu legis præfatione colligi possit, *i* nō secundum vniuscuiusquè ingeniosi Iurisconsulti intellectum, & arbitrium, quod nostri maiores dum chartę standum esse statuerunt, auferre intenderunt. sed secundum id, quod omnes opinantur, & consuetudine, seu obseruantia receptum est: k quæ potius assuetudo erit

B l. mesia, ff. de manumiss. testam l. 4 in fin. ff. de supellect. legat l. si vno in principio, ff. de locat. l. insulam, ff de præscrip. vers Clementi exiui de paradiso, de verb. sign. Euerard. in topicis legalibus loco 46. à materia lubricas, & Dinus in c. fin. de reg. iur. in 6. Rolan. consi. 3. n. 13. vol. 1. & consi. 39 n. 91 vol. 4. Canallin mi leloq. 27. Deci. con. 38. nu. 12. lib. 1. Gutierrez practica. lib. 1. q 14. nu 126.

C Glos. notabilis in authent. vel qui obligatas, §. quæ omnia, verb. ad curationem, coll. 6. Surd. deci. 129. nu. 10. & 174. num. 12. & 13. Aym. de antiq temp. 4. p. in prin. nu. 83. Becci. cons. 62. n. 10. Bald. in authe. quas actiones, vbi iass. nu. 22 C. de sacrosanct Eccle Oractius Carpanus in prelud. ad statuta Mediolani, nu. 133 [illegible] 4. cum seq Gallinaccus de verb sign lib. 3 [illegible] 5. n. 5. & 10. Simon de Prætis cons 189. nu. 7. vol. 1.

D Glos. in l. quamuis, C. de fideicom vbi not. Bal. Surd. cons. 240. nu. 14 & 241. nu. 25. Deci in re. p. 30. num. 13. vol. 3. Paul. de Montepico cons. 85. nu. 27. Alderan. Mascard. de genera. statuto interpret. conclus. 4. nu. 167. 169. & 170.

E Aym. cons. 62. nu. 14. & cons. 130. nu. 7. Surd. decis 202. nu. 1 & 2. Tiraqu. de retract. cousangninit. §. 1 glos. 1. nu. 19. & 20. Paris. cons. 16. nu. 24. cons. 66. nu. 63. vol. 4. Socin. Iun. cons. 128 nu. 190. vol. 1. Menoch. de arbitr. c. 63. nu. 20. & cons. 4. n. 34. & cons. 14. n. 15. & decis. Rotæ 241. n. 6. 2. p. in nouissimis.

F Vbi supra.

G Surd. cons. 202. num. 14. Alexand. cons. 126. 144. vol. 6. Bart. in l. 1. ff de ijs quæ in testamen. delentur, Felin. in c. translato nu. 2. & 3. de constit. Xuarez in l. post rem iudicatam, in 2. extensione. in declaratione legis Reg. 11. nu. 1. & seq & facit tex. in l. si duo, §. Marcellus, ff. de iureiuran. vbi Iass & in §. fuerat, nu. 60. instit. de action.

H Alexand. cons. 80. num. 6. lib. 1. DD. de Rota decis. 686. num. 2. Alderan. Mascard. vbi proxime conclu. 4. nu. 113 & 174 & conclus. 5. nu 9. & 28.

I Osascus decis. Pedemonta. 58. num 5. & seq Paris. cons. 83. num. 23. & seq vol. 1. Crauet cons 192. nu. 23. Decius cons. 10. nu. 12. Gozadi cons. 1. nu. 96. Menoch de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 2. nu 13. Alexan. cons. 7. nu. 5. vol. 2. & cons. 54 nu. 11. vol. 4 Bart in l. fin. nu. [illegible] ff de heredit. Instituen. & in l. 1. in princ. ff. ad maced. Alderan. Mascar. vbi proxime, conclu 2. nu. 176. & seq. 187.

K Ioan. de Amicis cons. 42. vers. tertio coniugali, Berœzolus cons. 78. nu. 21. in ciuilibus, Alex. cons. 39. col. 1. vol. 1. & cons. 21. in fin. lib. 6 Alderan. Mascar. vbi sup. conclu. [illegible] n. 149. & seq. 154. per tex in l. si de interpretatione, & in l. nam Imperator, ff. de legib & conclu. 5 nu. 41. Molin. de Hispan. primog lib 2 c. 6. num. 58. Gutier. cons. 1. nu. 39. Nata cons. 406. num. 25. Menoch. cons. 21. nu. 9 & 190 num. 16. & 400. num. 12. & 341. num. 5. & 340. num. 15. latissime Iosephus Ludoui. commu. conclus. conclu. 38. per tot. omnes in cap. cum dilectus, de consuetudine.

L Aymon

erit appellanda, nec temporis præſcriptione indigebit,
l vt ex illa, fori noſtri in dubijs emergentibus interpræ-
tari valeant: imo ſi illa nota ſit iudicibus, teneri etiā eam
obſeruare etiam in deciſſorijs. *m* Cum ergo obſeruan-
tia noſtri Regni aſſerat, quod vaſſalli ſeruitutis poſſint
à dominis bene, vel male tractari, prohibito voluntatis:
non adeo inſulſe hæc verba interpretanda ſunt, vt licita
ſit dñis hæc vaſſallorū mala tractatio, ſed ſolū impunita,
abſq; vllo ad ſuperiorem recurſu, & hoc ſenſu procedit
vaſſallos ſeruitutis, † quod attinet ad ius ciuile Arago- 13
num, pro nullis haberi, vt de ſeruis dicebat I.C. *n* cum
domini, hac poteſtate vtentes, poſſint eis nullum om-
nino regulam foralem ſeruare, & ideo apud ipſos pro
nihilo reputantur: cum tamen Infantiones, in locis eo-
rum habitantes, aliquid exiſtimentur, quia in eis ius cō
mune Regni debet ſeruari, nec valeat ex abrrupto, &
manu Regia, contra eos procedi: inde dicti, *Fidalgos*,
quia filij alicuius ſint, vt Græcis, & Latinis ſcriptori-
bus comprobant Couarr. *o* & Garcia, *p* late quid ver-
bum, *algo*, ſignificet, explicantes, quaſi filij eorum ſint,
qui aliquid habebant, ſcilicet caſtra cum vaſſallis, cum
cætera bona maiores pro nihilo reputarent.

Milites etiam, cuiuſcumquè generis militię ſint,
pariter ſunt ab hac poteſtate Dominica exempti, ſiue
ſint primi generis, † qui vocantur *de eſpuela dorada q*, 14
de quibus debet intelligi forus noſtri Regni, *r* prohi-
bens ne filius villani ad gradum militię valeat promo-
ueri. Hocquè ab antiquo illo vſu, donandi per Impe-
ratores annulos aureos, forſan deſcendit, quos, vt in-
quit Budęus, *ſ* ſolis ingenuis donare licebat, qui etiam
antiquitus à Cenſore in ęqueſtrem ordinem lectis tri-
buebantur, *t* vt eos annulus aureus a plebe diſtingue-
ret: Ius autem annuliorum aureorum, tam ingenuis,
quam libertinis tribuebatur, vt annotatum eſt a Cœlio
Rhodiginio, *u* Auguſtum Cęſarem iura annulorum au-
reorum

L Aymon. Crauet. conſil. 118. num. 2. & conſ. 201. nu. 10. & 274. num. 7. & 294. num. 8. Paul. de Caſtro conſ. 34. nu. 4. lib. 1. Alderan. d. concloſ 2. nu. 119. & ſeq.

M Doctor Michael Paſ-ſlor huius Regni diſſertiſsimus Aduocatus, ac diligentiſsimus, & eloquentiſsimus cauſarum patronus, inter deciſiones D. Ioſephi Seſſ, deciſ. 103. num. 51. Alex. conſ. 14. numer. 1. in 5. Decius conſ. 402. nu. 10. & conſ. 447. ex num. 20. M Anton. de Amatis deciſ. 95. num. 6. & 7.

N L. quod attinet, ff de reg. iur.

O Lib. 4. variar. cap. 1. & Sebaſtian. Couarr. in theſauro de la lengua Caſtellana, dictione hidalgo. folio 401. col. & ſeq F. ay Ioan de la Puente en la couoiniencia de las dos Monarchias, lib. 4. cap. 5. §. 2. pag. 237.

P De nobilitat. gloſ. 18. num. 18. 19. & 36. latiſsime poſt alios Gutier. practicar lib 3. q 13. per tot. Villadiego in proloc. del fuero Iuzgo. gloſ. legis ſecundæ, n. 29. & ſeq.

Q Garcia vbi proxime, gloſ. 1. 6. [illegible] a nu. 51.

R L. tit. de creat militum.

S In annotatio. ad legem ſinal. ff. de Senator pag. mihi 198. quem in hoc increpat, Fnicatul. in Eupidu. iuriſperit. cap 15. n 6 Menoch. de arbitr. ar. c ntur. 5. caſ 402. nu. 4. Alex. ab Alex lib 2. dierum genialium. cap. 19. in princ. pag. mihi 254.

T Ioan. Roſinus lib 1. antiquit. Romanarum cap. [illegible] & Carol. Sigonius de antiquo iure ciuium Romanorum, lib 2. cap. 3. verſ. poſtremo verò, Iuſt. Lipſius electorum, lib. 2. cap. 8. pag. 471.

V Lib. 6. lection. antiquarum, cap. 12. & Menoch. d. caſu 402. nu. 7. & 8.

reorũ dona[illegible] Antonio Mussa, Medico, libertoque suo; necnon Menne x SextiPompeij liberto, post proditã pa troni sui classem; quod magis tertio generi militię cõue nit, cùm, qui illud ius habebãt, nõ mutarent conditionẽ, sed solum ingenuitatis iura obtinebãt, dum viuebãt, de quibus inquit noster I.C. y quod viuunt quasi ingenui, & moriũtur sicut liberti. Secũdo genere militię fruũtur illi, qui priuilegio Regis milites creãtur: de quibus dici potest, quod de libertinis dicebatur, quod imagine in genuorũ induebant: z ita isti magis imaginẽ militiæ induũt, quàm veri milites fiant, cùm nobilitas carnis, quæ politica dicitur, trib' principaliter cõficiatur scilicet naturalũ antiquitate, diuitijs, & honoribus, Qui enim maiorũ suorũ imagines habebãt, antiquitus nobiles dicebantur, a vel qui ius ponẽdi imagines habebant, nõ enim ex genere, sed ex imaginũ multitudine omnis nobilitas, & imagines ex magistratu, quæ cum suis titulis, idcirco in prima ędium parte poni solebãt, vt maiorũ virtutes posteri non solũm legerẽt, verum imitarẽtur: Imagines enim solis ijs, qui Magistratus curules gessissẽt, ponere licebat, vt Ædilibus Curulibus, Prætoribus, Cẽsoribus, & Cõsulibus, quarũ loco arma, b & insignia nostri tẽporis successerũt: inde origine habet hodierna cõsuetudo ponendi arma, & stẽmata nobilitatis, supra portã domus, vel Palatij. Vnde nõ solum creatione, sed assumptione in Senatũ, seu cõsiliũ Regiũ, c nobilitatẽ quis adipiscitur: & licet Principes, sua sola volũtate, possint priuilegia nobilitatis d, quibus voluerint, cõcedere: nunquam tamen veri nobiles fient, nisi prędicta cõcurrant. e Sicut requisitus quadam die Sigismundus Cæsar a quodam plebeio, sibi admodũ dilecto, vt illũ faceret nobilẽ. Respondit, diui tem,

X Tiraq. de nobil. c. 31. nume. 63. & Sigon. vbi proxime in fin.
Y l. falsa, ff. de cõdit. & demõstr. l. etiã. de bon. liberto. Cuiac. li. 4. obseru. [illegible]
Z l. vnic. C. ad leg. visceli. cum multis cõgestis à Pli. lib. 33. natu. histo. ca. 1. Cona. l. 2. cõmen. iur. c. 12. Alex. ab Alexã. lib. 2. dierũ genni. c. 19. Sueto. in Claudium, c. 25. ibi, Claudium Cęsarẽ imaginarię militię genus instituisse, &c. Paleot de not. & spur. c. 62. n. 5.
A Ioan. Rosin antiquit. Romana. li. [illegible] c. 19. Carolo Sigo. de antiquo iure ciuium Romano. l. 2. c. 20. Iust. Lipsi. d. lib. [illegible] elector. c. 2 [illegible] pag. 442. licit tex. in l. ex liberalitate, versi. Neq. eius nomine, ff. de operib. publ. Tiraq. de nobil. c. 6. nume. [illegible] Ludou. Gomez, §. penales, n. [illegible] instit. de actio. [illegible] pa[illegible] n. [illegible] le. [illegible] nu. 97. de caus. poss[illegible] Gue[illegible] canon[illegible] quæst[illegible] c. 4. n. 11 & prę[illegible] li. [illegible] q. 16. n. 46. Vale. Max. [illegible] iniuriarũ, l. 2. §. si quis, de honorib. [illegible] imaginẽ, ff. de iniur. l. si legatũ in prin. ff. de operib. publ. l. lex quæ administratores, §. Nec vero domum, C. de admi[illegible] tuto[illegible]
B Casa in cathal. glo. mũ[illegible] cõsi[illegible] cõcl. 20 & [illegible] de n[illegible] c. 6. n. [illegible] & 76, Ba[illegible] in l eurã ff. de pœn.
C l. [illegible] in prin C. de leg[illegible] qui [illegible] nostri [illegible] l. ul maiest. [illegible] vbi Ba[illegible] &

Ioan. de Plate. in l. ius senatorum, & l. Senatorẽ, cum l. sequen C. de dignitat[illegible] 12. Bonus de Curtilis de nob[illegible] nume. 142. Gui[illegible] Pap[illegible] 376. n. [illegible] cenat. Chopin. de do[illegible] Frã[illegible] lib. 2. tit. 16. n 12. [illegible] de nobil. c. 6. nume. 21. & Six[illegible] lib. 1. [illegible] 5. n. 12.
D Bar[illegible] d. [illegible] n. 62. C. de d[illegible] 12 & [illegible] de Curtil. in tract. de nob[illegible] p. 2. num. 5[illegible] & 52. & Tiraque c. 6. [illegible] & per to[illegible] de pro[illegible] at. [illegible] 2. [illegible] 26 n. [illegible] seqq. Per[illegible] Ca[illegible] fa rus in [illegible] nob licat[illegible] 7 [illegible] tionib. [illegible] 04. [illegible] praćticar. lib. 3 q. 14. n. [illegible] & q. 16. n. 35. & [illegible] de la nobleça de España, [illegible] 4. & 5. Villadiego in prolog to [illegible] iuzgo gloss. [illegible] octa[illegible] num. 6
E Ot[illegible] de nobil[illegible] num. 64. Re[illegible] praxi [illegible] de re[illegible] script[illegible] tatis, nume. 5 [illegible] Zamor[illegible] n pecul, vitæ [illegible] lib. 1. cap. [illegible]

F Bar.

tem, [illegible] te tacere possum; no[illegible] me. Quo[illegible] intell[illegible] de vera nobilit[illegible] de prel[illegible]mpta, & [illegible], [illegible] nobilē atriū plenū famulis imag[illegible], [illegible] facit nobiles, vt cecinit quidam Poeta.

Sis licet ingenuus, clarisq; parentibus ortus,
Esse tamen vel sic bestia magna potes.
Adde decus patriæ, & claros tibi sume propinquos,
Esse tamen vel sic bestia magna potes.
Sint tibi diuitiæ, sit larga, & munda supellex,
Esse tamen vel sic bestia magna potes.
Denique quidquid eris, nisi sit prudentia tecum,
Magna quidem, dico, bestia semper eris.

Tamē, quia hæc priuilegia, in maximū vniuersitatū detrimentum, passim a Regibus concedebātur per Regem Ioannē II. fuit conditus forus, *h* quod nō possit [illegible] creari milites, nisi qui essent in possessione In[illegible]tus, vel in expeditione belli: quod est intelligendum [illegible] merita belli, & pro rebus in bello recte gestis, vt fuit declaratū in Curia D. Iustitiæ Aragonū. * Sed etiā est qualitas foralis, vt possit quis creari miles, si [illegible] honoratus ciuitatis Cæsaraugustæ, *i* idest in matricula virorū [illegible] sulatiū descriptus, *K* aut Doctor in scientia regia iuris [illegible] cet hæc vltima in Aragonia personalis sit, neque in [illegible] descēdat, vt tanquā ex milite d[illegible] maneant: licet frequēter & bellica virtus, & literaria peritia origo nobilitatis extiterint, [illegible] duo[illegible] maximè cęteris excelluerint noti a[illegible] homines noui, & filii terræ vocabatur: qui [illegible] tātum, nō vero maiorū imagines habuerint, eorum vero posteri [illegible] nobiles existerent.

Tertiū genus militū est, eorū, qui vulgariter vocantur, *Caualleros pardos*, qui pa[illegible] distāt a proxime re[illegible] quod [illegible] creārentur cū nec[illegible] [illegible] acquirat, sed tantū exceptionē a tributis, & pechis, quæ vocātur, *Infantio[illegible] de carta, [illegible] de priuilegio*, ac propterea [illegible] sicut illi, qui [illegible] [illegible] ob merita [illegible] illis dabatur, *m* al[illegible] sub pe[illegible] *n* De quibus debent intelligi vltima verba [illegible] Regis Ioan[illegible] [illegible] a *[illegible] de [illegible] nat[illegible]* [illegible] *de tener arm[illegible]* • Sicut e[illegible] d[illegible]

[illegible]

F Bar. in d. l. 1. Paleot. de not. & spur. c. 61. nu. 1. & c. 62. n. 4.
G Codr. Vrceo. in Epigrā.
H Terci. de creatio. milit.
* in processu procuratoris fiscalis cōtra Petrū Loçano die 18. Ianuarij 1576.
I obseru. 1. 10 fin. titu. de cond. [illegible] Infan[illegible]a. & foros vii. [illegible] tit. de los Doctores en Drecho. D. Petrus Cenedo 2. p. collecta. 15. n. 5. Didac. Perez post plura Doctorum priuilegia relata li. 4. Ordina. l. 1. [illegible] tit. 1. verb. Nobleça. p. 77. vers. Est tamē dubium, vbi ad partes late disputat.
k Fōtanel. de pact. dotal. clausu. 3. glos. 2. n. 1. & 77.
L obseruan. fin. tit. interpretatio qualiter [illegible], & in quib. for. mulier francha. & for. ingenua, tit. de iure dot. Barr. in l. si is qui pro emptore. vbi Ias. n. 2 92. ff. de vsucapion. Hierony. de Blanc. in commentar. rerū Arahoneos. tit. de optimatib. & Palatinis. pag. 105. Bardaxi de offic. Gubern. q. 5. n. 14. & nouissime & eleganter noster Sesse, 1. p. deci. [illegible] n. 22. cum seq[illegible].
M Vvolephangus Lazius lib. 12. Reipublicæ Romanæ cap. [illegible] pag. 8[illegible] in fin.
N Act. apostolor. cap. 22. vers. [illegible] vbi, Ego multa summa [illegible]tatem hanc cōsecutus sum vbi ali[illegible] loquor, [illegible]tatem.
O con[illegible]onat l. 7. tit. [illegible] 2. lib. 6. Recopil.

lim, p quibus à Censoribus lectis, & in numero equitum descriptis, equus publicus tribuebatur, cuius ademptio grauissima equiti Romano ignominia erat: nō quod actu debeat habere isti equites equum, & arma propria: sed sufficiat, si parati existant Regi, tempore belli, armati, & equites seruitium exhibere, vt foro satisfiat, prout in simili tradit Garcia q decisum fuisse in Curia Pintiana, omnes tamen prædicti, si in locis dominorū habitēt æqualiter liberi, & exēpti ab eorum absoluta & dominica potestate sunt, quę nisi in vassallos seruitutis exerceri nō potest: & licet nobilitas nō præsumatur, cum nō sit qualitas naturalis, sed accidentaliter homini superueniat; tamen si quis litiget † cum domino, pretendens esse Infantionem, debet medio tempore protegi, ne dominus vtatur in eum absoluta & dominica potestate, saltim quo ad executionem irretractabilem, & onera extraordinaria, cum hoc respectu, petens se declarari liberū, debeat haberi pro libero, r &, litependente, tuendus est priuilegiatus in suo priuilegio: s verificaturq; doctrina eorū, t qui dicunt, quod seruus petēs libertatē, pendēte lite, habeatur pro libero. Sed quo ad alios effectus distinguitur, & nō passim pro libero habebitur, u vtputa quo ad ordinaria potestatē; atq; ita pendēte lite cogetur cum ceteris vassallis tributa soluere, & onera subire, donec saltim quo ad possessionē, Infantio declaretur, x vel super ea iuris firmā obtinuerit, quia nec pro libertate, neq; cōtra libertatē præsumitur, sed solum attenditur status personę, y an scilicet in possessione libertatis, vel seruitutis sit. Et hæc fuit causa & origo firmarū † Infantionę, quę vulgo, *voladeras* appellātur; ne quis sine causę cognitione pos-

15 (marginal number beside "men si quis litiget †")

16 (marginal number beside "sit. Et hæc fuit causa")

p Stephan. Vvibana. Pighi in annal. magi. atuū R. ō minorū, l... 3 pag. ... 7. & 16... Petr. Herod. rerū iudicatar. lib. 2. tit. 16 ... 14.

q vbi supra glos. ... 9.

r cap. ... vt ... L. cum alios ... de ... de liberal... nus, ... ex d. fac. tutor cu... d... aratione Baldi in l. 2. ... vt ... pēden. de qua per Mādel. c... si 20... d... Bal in l. ... s, C. de p... cops. au... nt, cum concorda... l. bus per Ias in § pœnale ... n. 10... Instit. de action. Purpurat... n. ... ff. de offi... lus, & ... Alexan. in l. 4. C. co... d... n. 10 28. in fin. & ... ff. de re iudi. B... l. ... n 52 vers. Præterea excep. 105 C. de ijs qui accusar. poss. & in l. eum qu... 2. C. d. adulter. Cac... variar... p. cap. 10. n. 34. & 35. Caual... mi... seloq. 726. n 4. & in ... loq. ... 22. & 72 ... n... tat late Alexand. in ... § ... seruus, ... 7. de ad... uit. p... & faciunt d... x in d. l. 4. §. ... de... cum, n. 21, vbi lat... 9. ... tehæ ... Afflict. in con... u. Neapolit. rub. 1. n. 12. l... Glar. in praxi, § fin. q. 94. n. ... o.

s Moli. vers. Litependēte; fol. 210. Grāmati. decis. 67 n. 7. Couar... 1. variar. ... 6 n. 16. & Barda. in priuile. general. Aragon. n. 3. Gutier. practicar. lib. 1. q. 25,

t l. ordinata, ff. d... cra caus. l... e. ... eod... nor. Baldus in l. ... is ... §. ... seru. ff. de v... n. ... con... u. F... 9

... de manis mortes, §. 2. Nellus in tract. de bannitis, 4. p. 1. tēporis. q. 5. Calau... cō. 54 n... nul. Curc. iuni. cō... 12 ... Bart. in l. 2. col. 2. ff. si quis in ius vocatus. Abb. & Anto. de Butr... si ... laicū, de for. comp. Cepha. c... 241. n. 28. Surd. decis. 6. n. 8. & 9 Guil... le Bened... in c. R... tius verb. Nomine Andelasiā, n. 95 2. Pa... in pract. 3. tom. c 9 § 4. facit tex. in l. denūciamus ... de i... qui ad ... cc... totu. & in l. 1. C. qui dar. tutor poss. ... 4 ... t. 5. parti. 3.

V l. si cui. § licet. ff. de li... cao... l... qui status. ff. de re m... & no... DD. in l. 1. §. nec seruū, ff. de adq. poss.

X c. cum personæ, de priuileg. in 6 l. 9. tit. 11. li. 4. R... & l. 6. tit. 2. li. 4. Ordin. Cancer 2. p. varia. c. 2. n. 261. & seqq. not... lac. Rui... in c. per vestras, 2. notab. §. n. 41 ... de donat. inter vi... Couar. li. 2. varia. c. 1... n. ... 1, Otalo. d... nobil. ... p. 3. part. princ. c. ... Barol... & ... in l. si p... ff. de nou. oper. nunc. Bal. post alios in l. vis eius. C. de probat. & Ruin. c... 2 ... v... l. 4. & tex. in ... pe... l. ff. ... e aquis quotid. &c.

Y Bar. po... poss. ibi in l. marte, in noua lectu. C. de proba... ... is potest. n. 15. vers. Videamus qualiter ... e ad ... facit. de pro... 2. ... 2. c. 9. n. 24

Ii 2 Z Mo...

ne possessione suę Infantionię, in qua se asserit existere, priuetur [illegible] iactãs prouocat regium fiscũ, & vniuersitatem ad iudiciũ super sua Infantionia, z semperq; antiquitus tale Infantioniæ iudicium a præsentatione illius firmæ incipiebat. Ex qua, vt inquit noster I.C. Vlpianus, a fiducia ingenuitatis suæ in se suscipit probationes (vocitando b fiscum & vniuersitatem, vt contradictionem faceret, si defensionibus suis consulderet): sed sunt † aliqui noui & exteri homines, qui pecunia redemptis testimoniis, vel ex aliqua longinqua regione, vel ex aliqua iam defecta familia, sibi auos, vel atauos fingẽtes, ex ignotis, notos; ex obscuris, claros; ex plebeiis patritios & nobiles esse contendunt, & probare nituntur. Sunt & alij, quorum licet aui, & ataui noti sint, ac virtute, & honestate familiæ perspicui, (quorum virtutem, & bonitatem, vtinam ipsi imitarentur) tamen diuitiis in eam superbiam, ac vanitatem efferuntur, vt nomina auorum paruipendeant, & illa vel omnino (nulla iusta impellente causa) deserant, vel aliud fictitium nobilioris familię assumant, quasi Deum increpantes, cur eos nõ ex nobilioribus parentibus procreauerit, cui vt inquit Apostolus: c *Nemo potest dicere, cur me fecisti sic: An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam*. Sed hæc omittamus, quia vt inquit idem Paulus, d *vanitati creatura subiecta est*, maxime dives, e cui sæpe euenit, vt inquit Ann. Seneca: * *Vt dum notus nimis omnibus fieri procurat, ignotus moriatur sibi*. Sed ad institutum reddeuntes, dico, quod ex supra dictis infertur, quod † si in loco adsit buria, seu matricula, in qua illi Infantiones sint descripti, & insaculati, non debet quis litependente describi, neque ad officia Infantionibus tantum debita, promoueri, f [illegible] à contrario, si descriptus, aut ad munera, & honores Infantionum assumptus sit, debet inde litependente remoueri, g etiam post primam sententiam, pendente appellatione, sed omnia integrum statum, & illęsum debet retinere, quem habuerunt tempore litis motę: & hoc quoad ordinariam potestatem, [illegible] quoad extraordinariam, quę absoluta à nostris appellatur, litependente non iudicabitur, vassallus,

17

18

Z Molina verbo, Infantiones, in practica procedendi super Infançonia, fol. 176. colum. 4. & folio 177. col. 1.
A in l. circa. 14. ff. de probatio.
B l. diffamari, ſ. C. de ingenuis manumiss.
C ad Romanos c. 9.
D ad Romanos c. 8.
E vt enim inquit Marcus Marinus in Area Noe, Hebraice dicitur Ric, quod à Latinis vanitas.
* in Thyestem act. 2. in fine, vbi schol. Mart. Anto. del Rio, pag. 514.
F ex traditis per Couarruui. vbi supra, & Otalora vbi supra, cap. 3. nume. 5. argumen. dictæ legis, qui status, ff. de re milita. l. reus delatus. ff. de muner. & honor. l. si vt proponis, C. quand. prouoc. non est necess. cap. omnipotens. vbi gloss. & Doctores de accusat. l qui de libertate, ff. de liber. caus. Gutierrez lib. 1. practicar. q. 25. Auendan. de exequen. lib. 1. c. 19 n. 31.
G Couarru. & Otalora vbi supra num. 8. argumẽ. text. in ca. non ne 8. quæstio. 4. gloss. in cap. cum nõ liceat. de præscript. gloss. in cap. sæpe, vbi Abb. nume. 4. de appellat. text. in l. 2. §. fin. ff. de peo. & in l. 1. §. integer, ff. nihil nouari appellat. pendent. l. qui a latronibus. §. si qui, l. eius. § fin. ff. de testam l. furti. §. 1. ff. de his qui notant. infam. Viuius decisio. 455. & nota. per Gutierrez lib. 1. practicarum quæstionum, q. 39. per tot.

vassallus, sed Infantio, quemadmodum licet lis nulla inter dominum & seruum, patrem & filium, in potestate constitutum subsistere possit, *h* tamen super filiatione, patriave, ac dominica potestate lis subsistet, & ea pendente, quo ad eam, nec pro filio, nec pro seruo reputabitur: sed poterit seruus tanquam liber transigere, *i* eiq; pendente lite super statu, si propter ætatem se defendere nequ[illegible]t, tanquam libero tutor dabitur. *k* Quemadmodum ergo, si litependente adsit suspicio, quod possessor non solum dilapidabit fructus, sed etiã rem, eius administratio interdicetur *l* ita pariter propter metum Baronis, volentis vti sua absoluta potestate, poterit per Curiam D. Iustitiæ Aragonum inhiberi, ne litependente ea vtatur, vt fuit prouissum hominibus de Fauara cõtra dominum, cum quo litem gerebant, anno 1542. licet postea fuerit talis inhibitio reuocata per tres Locumtenẽtes, repugnantibus (& meo iudicio, ni fallor iure) aliis duobus. Et similis inhibitio fuit prouissa nostris temporibus hominibus de Pina, contra Comitem de Saltago eorum dominum, quia facinus, cui non resistitur, fouetur, *m* & cum perturbare facinorosum posis, & à violentiis, & iniuriis innocentem oppressum defendere, si non facias, fouere est. Si autem executio, quę ex potestate absoluta timetur, retractabilis sit, impediri non debet, sed dici posset, quod pẽdeat *n* ex futuro litis euẽtu.

Si territorium sit ad manus regiæ Audientiæ, vel Cu
19 rię D. Iustitiæ Aragonum † cum suis pertinentiis, vel iuribus appr[illegible]hensum, seu sequestratũ, omnes vno ore co
20 casu fatẽtur, *o* nec dominos, nec Commissarios forales † vti posse absoluta potestate; nõ quod absoluta potestas species sit iurisdictionis criminalis, vt aliqui voluerũt *p*, sed effectus dominij, vt supra diximus. Et licet obseruãtia regni videatur significare iurisdictionem, appellari posse, tamen intelligi debet, quatenus iurisdictio significat potestatem priuatam, *q* quam quis habet in suos

H l. lis nulla, ff. de iudic. cap. fin. §. fin. de iudic. in 6. l. actiones, de action. & obligation. Hippolytus singular. 613. l. interpositas ad finem, vbi notant omnes. C. de transactionib. Bald. in cap. de cætero, & in cap. statuimus, de transactio. iuncta glossa in dicta l. lis nulla, vbi Bartol. & Albericus, & facit l. 1. C. de patria potest.

I Bart. & alij in dicta l. interpositas, num. 8. & in fin. C. de transactio.

k l. ei qui de statu. ff. de tutor. & curator. dat. ab iis, & notat Bartol. in l. si impuberi, nume. 3. eodem titulo, & facit l. 1. C. qui tutor. dar. poss.

L Portoles in schol. ad Molin. verbo, Domini locorum, nume. 28. in fine, ex traditis à Bald. in l. 1. num. 9. versic. In contrarium, C. si à non compet. iudice. noster Sess. de inhibit. c. 4. §. 4. n. 29

M cap. est iniusta, in fine, cap. ita plane, 23. quæstione 4. cap. error, 83. distinctione, cap. facientis, 86. distinctione, cap. sicut dignum, §. 1. de homicidio, 7. cap. constitutus, de testibus, l. qui liberos, in fine, iuncta gloss. ibi, ff. de ritu nuptiarum.

N Oldraldus consil. 22. 23. & 180. Felinus in cap. constitutus, num. 17. de rescript. Aymon consil. 352. n. [illegible]

O noster Molina in repertor. verbo, Domini locorum. versic. Locus alicuius Baronis, fol. 110. colum. 2. & verbo, Vassallus, versic. Limita secundo, folio 324. colum. 3. Sess. decisio. 73. n. 3. 10 & seqq.

P Sesse [illegible] p. decis. 73. n. 4. per obser. [illegible] per foru, ibi Li[illegible] nulla aliã iurisdictionẽ crimi[illegible]'é habeant, tit. de p[illegible]eg. milit. iuncta glos. alia in l. si fugitiui, C. de seru. fugit. & in c. sedes, de rescrip. [illegible] noster v[illegible] & verb. Aduocatus si est processus, vbi Porto. in schol. [illegible] p. n. 75.

Q Bal. in l. Imper[illegible]um, n. 3 [illegible] iurisdictio. & [illegible] Abb. in cap. cum contingat, num. 20. de for. compet.

in ſuos ſubditos. Vnde, cum talis abſoluta poteſtas in qualitate dominij
fundetur, mirum eſt, quod Commiſſarij curię, qui ſententiam in proceſſu
apprehenſionis, litependente, obtinuerunt, ex qua non domini, atque poſſeſ
ſores, ſed nudi rei detentatores, & commiſſarij efficiuntur, ſimilesque illis,
qui cauſa rei ſeruandæ in poſſeſſionem miſſi, non poſſidere, ſed in poſſeſſio-
ne eſſe dicuntur, poſſint vti poteſtate abſoluta, in prçiudicium collitigan-
tium re abutendo, aduerſus quos nec pręſcribere valent, ſed deberent abu-
tentes, tanquam nudi detentatores, adminiſtratione rei priuari: ſicut fuit de-
ciſum in Curia Iuſtitię Aragonum in quadam cauſa Eluirę Sanchez, vbi ſub
pœna priuationis cōmiſsionis fuit iniunctum illi, qui ſententiam obtinuerat,
in quibuſdam vineis, quod eas culturaret; quia non culturare, deteriorare eſt;
quod commiſſarijs Curię non conceditur: ſed quidquid de iure ſit, hoc ta-
men foro, & praxi regni receptum indubitanter reperitur, quòd iſti commiſ
ſarij vti poſſint abſoluta poteſtate, iuraque loquentia de domino, verificen-
tur in iſto nudo detentatore, qui reſpectu non collitigantium, poſſeſſor effici
tur, & iura, domino competentia, exercere poteſt, obtenta ſententia in iſto
ſummariſſimo poſſeſſorio, expectata petitorij determinatione in alio ſeculo:
vt in ſimili tradit Borrellus. R Et quod magis mihi mirum videtur, quod a-
liquibus noſtri regni iudicibus viſum fuerit hanc abſolutam dominorū po-
teſtatem, † non ſolum eſſe meram façultatem diſponendi de rebus, & perſo 21
nis vaſſallorum pro libito voluntatis, impunitatem eis tribuentem, & recur-
ſum ad ſuperiorem vaſſallis denegantem; ſed eſſe ius formatum, quod iuriſ-
dictione adiuuari debeat: vt ſenſerunt Locumtenentes D. Iuſtitiæ Arago-
num 1 * reponentes D. Martinum ab Aragonia, Ducem Villæ formoſæ, in
rebus, & iuribus hominum villę de Luna, in quibus illi ſententiam reporta-
uerāt. 2 * Ex vi occupationis per eum factæ, in vim ſuę abſolutę poteſtatis,
die 10. Iulij 1576. Sed prędicta repoſitio fuit reuocata per regiam Audiē
tiam. 3 * Et cum facta fide in regia Audientia in prędictis proceſsibus prę-
dictæ occupationis, & ſententię, in fauorem ſuorum
vaſſallorum latę, petiſſet in regia Audientia, ſe cōmiſ-
ſarium Curiæ nominari; reſponſum fuit, locum non ha-
bere: à qua ſententia, habito recurſu per viam iurisfir-
mæ ad Curiam D. Iuſtitię Aragonum, fuit per tres Lo-
cumtenentes recepta, alijs duobus (męo iudicio ni fal-
lor) iuſte repugnantibus: cum occupatio im vim abſolu
tæ & dominicę poteſtatis, non ſit iuſtus & legitimus ti-
tulus, ad transferendum ius, competens vaſſallis, in do-
minum. 4 * Nec vllam concludentem diſcriminis ra-
tionem

R de regis catholici præſtantia, capit 8. n. 43.
1 * in proceſſu Hieronymi Torrero, & in alio Michaelis Torrero ſuper apprehenſione villę de Luna, die 31, Ianuarij 1577.
2 * die 24. Ianuarij 1572
3 * in proceſſu Iuratorum de Luna, ſuper appellatione, die 9. Decembris 1577.
4 * vt ſcēſi in proceſſu D. Frāciſci de Mōte Catheno ſuper aprehēſione loci de Valloüar in art iurisfirma.

tionem reperiam, hoc respectu, inter Commissarios forales, † quibus res à lege, & foro commissa est, quæ sequestratio appellatur; & commissarios curiæ, quibus iudicis decreto rei detentatio pendente lite commissa est, quæ recredentia dicitur: cum vtroquè casu, *s* sub manu Regia, & auctoritate Prætoris res possideri intelligatur, & si commissarijs curiæ permittitur, cur non commissarijs foralibus? Cum ambo debeant omnino bonam fidem prestare. nequè ex quacumquè potestate, quantumuis libera, presumatur eis concessum, *t* quod possint dilapidare, re abuti, dolose & contra bonam fidem agere, vel donare: Si ergo vti absoluta potestate, vt volunt Foristæ, est re propria abuti, eamque dilapidare posse, & ideo non est permissum, quod illa vtantur viduæ, *u* & alij vsufructuarij locorum, licet habeant pro administratione generale mandatum, & appellatione dominorum contineantur, in multisquè casibus dominij sint participes, *x* quia non sunt vere domini: *y* nec etiam hoc permittitur tutoribus, † quia possent vtendo totius rei proprietatem destruere: quinimo nec etiam permittitur dominis feudalibus. *z* Et licet tutores Principis supremi possint exercere iustam, & legitimam potestatem absquè recursu, secundum Doctores, *a* tamen illi loquuntur de tutoribus eius Principis, qui absolutus est, nec alium in superiorem recognoscit, & sic posset verificari in nostris Baronibus, qui remota appellatione iurisdictionem inter suos vassallos exercent. Ex quibus omnibus videbatur hæc absoluta potestas deneganda commissarijs curię, † qui sententiam in possessorio summarissimo obtinuerunt, quæ multo leuius ius tribuit, *b* quam sit viduarum, vsufructuarij, & domini feudalis, quibus non conceditur, cum per illam sola detentatio rei, penes commissarium curiæ, sit per Iudicem decreta. Alias namquè sicut posset commissarius, in vim absolutę, vnum vassallum occidere, posset etiam

22 (margin, beside "quæstratio appellatur")
23 (margin, beside "nec etiam hoc permittitur tutoribus")
24 (margin, beside "stas deneganda commissarijs curię")

S Rebuf. ad constit. Gallicas tractat. de mater. possessoria, art. . glos. 1. num. 10. pag. 249.

T l. creditor, §. lucius, ff. mand. l. si pater, ff de ijs quæ in fraud. credi. l. contra, §. filius, ff de pact. l. si procurator, ff. de con. ic. indebit. l. cum quidam, ff. de legat. 2. cum concord. per Molin. de Hispan. primogen. lib 2. cap. 5. nu. 15 & Peral. in l. 1. num. 74. de legat. 1. last. in l. si sic in fine principij de legat. 1 Cephal cons. 14. nu. 23 & cons. 42. num. 87

V For. 1 tit. de iur. viduitat. Noster Regens Martin. Monter decis. 8. a nu. 16. & per tot.

X l. . §. fio. ff. de oper. nou. nuncia. l. 1. §. fin. ff. vsufructuar. qu madmod. caueat, l. in venditione, ff. de bon. auctor. iudic. possiden. in prin. l. 4. ff. de vsufruct. ossa, §. penultl. ff. de religios. l. 1 §. non solum, ff. de arbor cedend. l. liber homo. l. 2 in fine principij, ff. de verborum obligatio. l. cum filius, §. dominus delegar. l. si vsusfructus, ff de aqua pluuiali arcend. Federic. Scotus in commentarij ad rubricam de nou. oper. nunciatione. num. 241. cum duobus sequen. Pinellus in l. 1 . p. in princip. C. de bon. mater.

Y l. 1. § 1 vers qui seruos, ff ad Silania. l item apud Labeonem. § si vsumfructum, ff. de iniur. l. 2. in princ. ff de religios. l falsus in fine, ff de furt. Gaspar Caualiin. milleloq. 1.

Z Molin. in report. verb. vassalli locorum feudalium.

A Oldrad. cons. 52. Benedict. in d. cap. Raimutius, verb. adiectæ impuberi, sub num. 41. & sequent. Tiraquel. de iure primogeniorum, quæstione 40. a numer. 23.

B l. possideri, §. fin. ff. de adquir. posses. Sola in constit. Sabaud. 1. par. tit. de iur. emphiteo. decreto rempublicam, glos. 1. num. 1. & 2.

C l. 1.

C l.1.C.quomod & quá do index,l.non quidquid ff de iudic.not.Doctor.in l.Gallus in prin. vbi Fortun.Garcia num. 55. cum seq.& Ruin.num.15 & 16 ff deliber.& po hu & in l.1.num 1 de verbor.obligat & in l. nemo potest. num.9. delegat.1 glos. & Doctor.communiter in l. sępe audiui Cæsarem, ff. de offic. Præsidis. Surdus decis.268 num.3. & 13. Ioan.Gracian.regul.485. Velazquez de Auendaño in l.41.Taur.glos 2.nu.4. & 5. Carauita in ritibus magnæ Curiæ ritu 18.nu.2.cum duobus sequen. Surd.cons.98, num.1. & cons. 389.num.17.& 18.

etiam totam vniuersitatem destruere, atquè ita ius partium, quæ de dominio, illius loci litigāt, subuertere. Sed his non obstantibus praxis nostri Regni, vt mox diximus, admisit, posse commissarium Curię vti absoluta potestate, licet securitas cautionis, ab eo præstitę, non se extendat ad id, quod in vim absolutę fit: & certe, si meam in hac re sententiā proferre possem, non satis applaudet hęc Regni praxis, quod liceat commissario, quod non licuit curię, cuius vices in administratione gerit, a qua tamen non puto (licet dura) tanquam receptissima recedendum.

§ Trigesimus quartus.

Vassalli seruitutis nostri Regni, cum quibus aliarum Prouinciarum vassallis, conueniant, & an in eos exerceatur à Baronibus potestas absoluta per viam jurisdictionis, vel facti impunibilis.

SVMMARIVM.

Vassalli seruitutis sunt coloni, & quot fuerint illorum species. 1. & 2.

Vassalli alienantur simul cum territorio, & qui parabolani dicerentur, & apud Gallos homines manus mortuæ, & in Cathalonia de Remenza 2. & 6.

Iustinianus in l.1.C. vt nemo ad suum patrocinium.l.b.11.declaratur, & Cæsaris locus adducitur, 3.

An bona mobilia, & immobilia sint sine dis crimine occupati ni subiecta. 4.

Vassalli non possunt ferre testimonium pro domino. 5.

Baro an succedat in bonis vassalli defuncti decedentis sine liberis. 7.

In Regno Franciæ aliengena non potest testari de bonis suis, sed Rex capit illa iure Albanagy, & quid in hominibus manus mortuæ. 8.

Barones si vassallos iniuria affecerint, solum Deum habent vltorem, & quam stricta sit illi reddenda ratio. 9.

Manus dominica in quo differat à manu Regia. 10.

An ad absolutam potestatem sit necessarium habere aliquam iurisdictionem. 11.

Absoluta potestas est pars homogenea dominy, & in quo differat à potestate iurisdictionis & quid sit iurisdictio. 12.

Multa permittuntur alicui in viam facti, quæ in viam iurisdictionis non permitterentur, vt manu ejactorem fraganti crimine debitorem fugientem, vel suspectum de fuga capere, armis, vel extra Regnum res prohibitas, vel sine denunciati ne extrahentem spoliare, apprehensum in adulterio occidere, vel reclusum detinere. 13. & 17.

Lege, vel priuilegio, an possit concedi alicui, vt possit se propria auctoritate vindicare,

an

& an ta a ... a in Aragonia sint reuocata. 14. 15. & 16.
Rex Aragonum potest pro libito voluntatis procedere contra suos officiales, tamen semper vtitur hac potestate temperate. 18.
Remedij facti permissi, quando Ciuitas Cæsaraugustæ, & Barones vtuntur soli Deo rationem reddere tenentur. 19.
Prodigus in Regno, non arcetur potestate Magistratuum. 20.
Barones vtentes iurisdictione tenentur vassallos seruare foros in recto non in ritu. 21.
Barones in Aragonia ... sunt considerari. 22.
Baro non habens iurisdictionem, non potest pœnas iurisdictionales exercere in vassallos. 23.
Loca Baronum à principio fuerunt D. Regis, sed allodiale dominium illorum acquisierunt, 24. & 26.
Barones aliques maioriæ effectus præscripserunt. 25.

§. Trigesimus quartus.

1 ISTI vassalli seruitutis dicuntur coloni, † sicut cęteri ab agris colendis, quamuis enim ex seruis primum pro agris colendis ergastula introducta fuerunt. *a* Ex quibus vt sępe fit partim manu emissi in ipso rure cum posteris (qui originarij dicebantur) manentes: partim ingenui pauperes ad id genus operarum se, & posteros obligabant: adscriptitij vero, quia glebę, seu terræ, quam colunt sunt perpetuo astricti, à qua nisi ex causis expressis (vt supra diximus) recedere non possunt, *b* vt alibi
2 morentur, sed imo pro rebus immobilibus, ita † iudicantur, vt vendita, legata, seu donata terra, censeatur, & ipsi cum sobole sua translati, donati, & alienati, terram sequentes quocumque vadant, tamen absquè terra vendi, vel alienari non possunt, quia non sunt vere serui, *c* sed conditionatę libertatis, & homines seruitutis quales fuerunt antiquitus parabolani, *d* quos non recte Accursius, *e* medicos interpretatur, sed melius Alciatus *f* fuisse quosdam Depputatos seruitio Hospitalium, Ecclesiarum, vel Xenodochiorum, & vt adscriptitij à cultura agrorum recedere non poterant, ita nec isti à seruitio ęgrorum, quia in nosocomijs residebant *g*, dome-

A Iust. Lipsi. lib. 2. electorum cap. 15.
B d l. cum satis, obseru. 2. tit. de Iude cap. 2. extra de Iude. Ripa in cap. sępe num. 30 de restit. spoliat. Nauarr. cons. 1. tit. de consti. ... 44. Bald. cons. 155. num. 2. vol. 5. Cauallin. mil. loq. 1 ... 3. Bardaxi in commentar. ad rub. ... de otic. Iusti. Arago. fol. 106. col. 2. vers. item desuassallantes.
C Bald. in l. ex hoc iure, in fin. de iust. & iur. Boheri. decis. ... 9. Abb. in cap. nimis, col. 2. de iur. iur. Luc. de Pen. in l. vnic. colu. 3. C. de capitati. ciuium, lib. 11. & in l. ne diuitius, C. de agricol. & censit. & in l. 2. ibi serui tute astricti, C. in quib. cau. colon. lib. 11. Foicatul. in l. man... siones, num. 15 ff de iust. & iure.
D l. parabolani, l. placet, C. de Episcop. & Clerric.
E In d. l. placet defendit Tiraquel. de nobilita. cap. 91. num. 425.
F D... pun... tion. lib. 4. cap. 19. Celius Rodi... pius lib. 29. lection. antiquarum, cap. 11. Cerrasi... l. in summa, num. 7. ff. de stat. homin. Baeza de inop. d... itor. cap. 2. num. ...
G Gom. de Ames. de potest. in se ip... lib. 2. cap. 17. num. 16.

domestici, [h] clientes, ad scriptitij, k si [illegible] fracta a domino pendant, coloni perpetui, [illegible] domino censum præstent censiti, & ij qui [illegible] ad prædia vrbana referuntur, ac cæteri [m] qui [illegible] sed non plene liberi, vt in Prouincijs [illegible] manus mortuæ veteris paganismi reliquiæ, [n] qui [illegible] quit Petrus Gregorius, & Barbarica libertate [illegible] & barbarica subditorum patientia, Principatu [illegible] co gubernabantur, ac in Principatu C[illegible] regione quæ vocatur Ampurdan, vassalli [illegible] qui vulgo dicebantur *de Remença*, [o] quorum [illegible] conditio, per sententiam arbitralem a R[illegible] tholico lata, die 21. Aprilis, anno Dni 14[illegible] dinē abijt, & ab Imperatore quoque Iustiniano, [p] hoc genus feudi, seu vassallagij † prohibitum fuit, ne [illegible] nes numero clientum stipati ceruices insolenter erigerent, & multis clientelis pollentes eo prosilirent au[illegible]a tię, vt aduersus Principem insurgerent, & tributa pendere ob negarent, vbi aliqui ex nostris, nescio quid parum tempestiue afferunt de patrocinio forensi, & [illegible], non animaduertentes ibi feudum describi, seu vassallagiũ maxime ei qui in nostro Regno viget, simile, quod etiam apud Celticos Gallos, à quibus nos originem duxisse supra tradidimus, viguisse quoque, meminit Cæsar, [q] his verbis: *Summa auctoritas antiquitus erat in hæduis magnæquè eorum erant clientelæ*, & parum post, *plerique, aut ære alieno, aut multitudine tributorum, aut [illegible] potentiorum premuntur, sese in seruitutem dicant nobilibus, in hos eadem ferè sunt iura, quę dominis in seruos, [illegible] ferè seruorum loco habetur*, & paulo infra, *neque [illegible] petentibus ius redditur, neq; ê honos vllus communicatur*, qui clientes (quos vulgo *Vaßallos* appellamus) non fortunas suas tantum, sed etia perso-

H l. præsenti. §. cum aurē, vers. sane, C. de his qui ad Eccle. confugi.

I Notatur in l. 2. verb cu rias de origi. iur. Budę. in l. herenius, ff. de euictio. & Dionysi. Al carnas us antiquita. Romanar. lib. 2.

k l quemadmodum. l. d'n tiua, C. de agricol. & censit. lib. 11. l. vnica, ibi licet conditione videantur ingenui, C. de colon. Thracensib. lib. 11

L Glos. 1. in l 2. C. in quibus cau. colon lib 1 cum concordant. per Baeza vbi supra, nu. 21. & Casaneus in consuet. Burgun. rubr. 9. a num. 7. cum sequent. l. vnica. C. de mendicantibus validis, lib 11

M Vt per Accur. Plate. Luc. de Pen. & alios in rubr C. de agril & censit. Celi. Rodigin. lection. antiquar. lib 4. cap. fin. Couar. in cap quamuis pactum, 2. par. §. 1 n. [illegible]. Baeza vbi proxime, a num. 16, cum sequ Camil Borrel de Reg Cathol præstan. cap. 18. a num. 44. cum sequent. late & eleganter Balthas. Gom. Amesq. vbi sup. lib. 2. cap. 17 n 23.

N Casane in consuetod. Burgund. rub. 9. de mains mortes, per tot Renat. Chopin. de iurisdict. Andegab. lib 1 cap. 37. n. 9. & 10. pag 262. & 263 & de Domanio Franc lib. 3. tit. 18. n. 6. & 7 pag 506. Cin & alij in l. voluntarie, C. de excusat. tutor. Ioann. Fab. in § 1. instit. quib mod. ius patr. potesta. Alberic. & alij in authent sed Episcopalis qui dem dignitas, C. de Episc. & Cleric. Baeza vbi sup. cap 2 num. 23. Guid Pap. deci [illegible] 36 312 [illegible] 54. & 36[illegible]

O Quorum meminit noster Hieron. Zurita in ann[illegible] 1. cap 6. pag. [illegible] Aunque a[illegible] o, & [illegible] b. 20. cap. 5 a Iacob Cancer 1 par. variar. cap. [illegible] nu[illegible]. & Anton. [illegible]iba. de iur. fi[illegible] nu[illegible].

P In l. 1 C. vt nemo ad suum patrocin. lib. 1[illegible]. & [illegible] § patrocinia, [illegible] de mandat. [illegible] cip. co[illegible] 3. Porcatul. in commenta. de feudis, cap. 1 num 4. cum seq. 1 8

Q Lib. 6. de bell. Gallic. Benedict. iu cap. Rainut[illegible] crb. & vxorem, a num. 956. ad num. 9[illegible]7. Renat. Chopin. de priui. rusti. lib. 1. 2. par. cap. 1. nu. 2. vers. nam de priscis seculis, pag. 57

P l[illegible]e-

personas patronis (hoc est Baronibus) adijciebát à quibus bona propria tenere fatebantur parati in omni eorum obsequio, non in Gallia tantum, sed etiam in orbe Romano, quasi eorum bona peculiaria essent ac de illis dici possit, quod de peculio,[r] quod nascitur, accrescit, & decrescit prout dominus vult, atque ita illi Barones, qui in suos vassallos habent necis, vitæque arbitrium, possunt illis dicere, id quod Deus Israelitis, terrã quoque non vendetis, quia mea est, vos aduenæ, & coloni mei estis. Et ita bona immobilia † intra territorium Baronis constituta, cuius vassallus seruitutis illorum dominus, & possessor existit, non est dubium, quod possit illa Baro in vim suæ absolutæ potestatis impune occupare,

4 sed quoad mobilia dubium esse potest, cum illa sint libera,[s] in Aragonia tamen conditionem illius territorij in quo reperiuntur, sequuntur, & de illis iudicatur,[u] ita vt extra territorium Baronis existentia, occupationi dominicæ in vim absolutæ non sint obnoxia.

5 Ex quibus primo infertur † vassallos seruitutis nostri Regni non posse testimonium [x] ferre pro dominis suis, sed bene pro alijs, quia licet liberi sint no tamẽ plene liberi, vt sũt vassalli D. regis, Ecclesiæ, & religionis.

6 Secundo infertur, quod illi vassalli possunt † inuiti alienari simul cum castro,[y] quo inhabitant non secus, quam reliqua bona.

Tertio infertur ratio ad eam consuetudinem, qua do-
7 mini bona vassallorum defunctorum, † non existentibus liberis, vel alijs intra certum gradum consanguineis occupare solent:[z] si enim liberi extiterint, cum & ipsi conditioni paternæ sint culturæ astricti, & sic coloni originarij appellati, quod eadem seruitute ab origine fuerunt ligati, qua parentes, non est mirum, quod ab eis bona non auferantur, vt apud Gallos in hominibus ma-
8 nus † mortuæ, tradit Guilielmus Benedictus,[b] & durior videtur consuetudo, quæ in illo Regno viget [illegible] extranei, & alienigenæ de alio regno oriundi non possint de-

R [illegible] peculium 40 iunctâ l. [illegible] de pecul. [illegible] cons. 338 [illegible]
S [illegible] de [illegible] L. [illegible] cap. [illegible]
T [illegible] 2. [illegible]
V [illegible] de [illegible] Tiraquel. de [illegible] primog. [illegible] quest. 48 [illegible]
X [illegible] Angelus [illegible] Alexandrinus [illegible] Doctor [illegible] in [illegible] praestat [illegible] 304 [illegible] in cap. [illegible] de familia in cap. [illegible]
Y [illegible] de [illegible] 4.
Z [illegible] tit. de [illegible] de Molin. notter [illegible] Baro [illegible] Re[illegible] [illegible]

A l. 3 [illegible] di [illegible]
B In cap. [illegible] ve[illegible] vxor[illegible] 188 & [illegible] 480 [illegible] 36 [illegible] eius additionatores.

de bonis suis disponere, ex testamento, vel [illegible] voluntate, sed iure Albanagij ad Regem pert[illegible]. Hac autem dominica, & absoluta potestate non [illegible] mini hodie, vt in eorum vassallos Chri[illegible] dem seruitutis iugo sint suppositi, sicut [illegible] canos qui cum duræ ceruicis g[illegible] in eos absoluta vti, & de facto procedere, [illegible] vtentes vassallis grauantur, & [illegible] Deũ habẽt vltorẽ, quẽ co[illegible] nisi moderate [illegible] tur per Prophetã, dicens: c *Vacç pingues qui [illegible] Samariç, quç calumnian[illegible] [illegible] & [illegible]* res: Mihi namq; delinq[illegible] multi [illegible] lo quis inuenietur: nisi qui ipsa [illegible] est, d [illegible] duo idem faciunt, sępe hoc licet impu[illegible] illi non licere: non quod dissimilis res sit, [illegible] qui fecit: recogitent ergo domini, non qu[illegible] impune pati possint, sed quantum illi [illegible] natura, ac propria conscientia, quæ men[illegible] insidet permittat, e qua nullus est testis [illegible] nec iudex grauior; f & vę illi qui contemnit [illegible] & qui paruipendet hunc iudicem, quæ [illegible] captiuis, & pretio paratis iubet: nec vnqu[illegible] illa dominorum, ita dissoluta fuit, vt liceret d[illegible] uos pro libito occidere, etiam ante con[illegible] Antonini: g sed dicet aliquis ex dominis [illegible] *Veni & vide obseruantiam, & legem Regni d[illegible] quod p[illegible] sum vassallos meos seruitutis bene, & male tractare, sui, & fame ne[illegible] are,* [illegible] dominica absolutaque potestate abutenti; respondit B. Ioannes, h *Veni tu, & vide, & ecce equus palidus, & qui sedet super eum nomen illi mors & [illegible] quebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terrç, & in[illegible]ere gladio, fame, & morte, & bestijs terrç.* Vos ergo Barones.

i *Di[illegible] ite iustitiam moniti, & non te[illegible]ere diuos.*

Permissio enim obseruantię, & legis Re[illegible] (supra diximus) ma[illegible] ad terrorẽ, quam vt ipso iure co[illegible] S[illegible] c vassalli seruitutis [illegible] gni, deterioris sunt conditionis, quã cęteri omnes reliquarũ [illegible] rũ (supra mem[illegible]mus) quod [illegible] superiorẽ, ad quẽ recurrere v[illegible], & cum quo, si male & seueriter [illegible], querellas proponere possunt, qui do[illegible] iustitia, [illegible] remedijs [illegible]et, & pęnis coercebit, attamẽ illi m[illegible] no habet magistratũ, ad quẽ recurrere valeat, nec dñs, co[illegible] impie sitį, & [illegible]

c Amos 4.
d Petr. Brodius lib. 1. rerum iudicatarum. tit. 1. c. 22. p. 15. ad fin. & lib. 7. tit. 2. cap. 4.
e Marsilijs in praxi § diligenter, nu. 24. Paris de Puteo in tracta. de sindicatu, verb. iudicare, cap. 2. per tot. Farina. de iudiciis q. 5[illegible] numero 9[illegible] & 94. Cabalcanus de brachio Regio, 2. p. nu. 23. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centu. 1. quæst. 62. nu. 50. & sequen.
f S Chrysostomus concione 4. de Lazaro.
G l. 2. ff. de ijs qui sunt sui, Menoch. de arbitr. centur. 2 cas. 139 & de recu per. remed. 10, numer. 83. Rolan consi[illegible] 8. vol. [illegible] De si & alij in cap 3. & in c. reprehensibi. is de appellat. Paris. de Put. in tract. de sindicat. tit. de excel[illegible]b. Baron. Guillel. Benedict. d. cap. Rainut. verb. & vxorem decis. 5. num 408. Petrus Brodius rerum iudicatarum lib. 6. tit. 6. de emendatione seruorum, c. 5 & seq. & lib. 8. tit. 1. capit. 1.
H Apocalypsis cap 6
I Virgi. Æneid lib 6.

necantes, & absque causa bona auferentes, puniri possunt, cum neminē in hoc, respectu suorum vassallorum seruitutis, in superiorem recognoscant. vel quia eos tan quam barbaros ab initio Principatu despotico oportuit gubernari: vel quia hac seruituris expressa, vel saltem tacita conuentione, ad habitandum in locis dominorum, ex aliis regionibus migrauerūt. Vnde, ipsorum posteri, ad libertatem proclamare nequeunt, quorum parentes, & ipsi quoque in locis dominorum habitando, libertatem contempserunt; sicut & illi, qui scienter ad pretium *K* participandum, se venundari passi sunt.

Hęc omnia, quæ à Baronibus nostris in vim suę potestatis dominicæ (quā absolutam vocāt) expediuntur, no fit per viam iurisdictionis, sed per viā cuiusdā facti permissi, *l* & ęconomicę potestatis: atque ita Baronū manus, † seu dominica potestas, quasi ex diametro differt à manu Regis, vel iudicis, quę mouetur, & agit virtute publicæ iurisdictionis: hæc autem mouetur virtute dominij, quod est in patrimonio priuato Baronis. atq; ita actus, qui in virtute talis potestatis expeditur, extraiudicialis, & dominicalis, iuris priuati est, nō iurisdictionalis, *m* licet qui illū exercere † potest, debeat saltim habere iurisdictionē ciuilē, seu [illegible] , *n* quā Galli *o* *fundiariā, seu prædiariā* appellāt, quod domino illi, villæ, vel pagi, morib' sit tributa, ad tutāda solummodo iura sua, & nos talē iurisdictionē, *baßā* dicimus, cuius pœna, seu mulcta no excedit sexaginta solidos. Et ita fuit declaratū per regios Cōsiliarios. * Cum ergo hæc absoluta, seu dominica potestas, pars homogenea dominij, † & eiusdem qualitatis sit, sequitur, quod ita sit personæ dominātis cohęrēs, vt non possit alteri, qui dominus non sit, cōpetere: *p* quia cui permittitur aliquid facere tanquā talis, primō debet cōstare esse talem; neq; ex hoc negamus, illā tanquā à nudis ministris, ab aliis, nomine [illegible] cū speciali mādato domini, *q* exerceri posse; quia tunc, vere, & proprie dicetur exerceri

k l. & seruorum, ff. de stat. homi. §. serui. & ibi glossa, Instit. de iur person. & toto tit. qui. quibus ad liber tat. proclam. non licet, cū concordant. per Ludouic. Molin. de iust. tom. [illegible] disput. 33. versic. Tertius titulus est, pag. 242. Hugó in tract. de offic. quatuor Prelato [illegible] 4 par tito, quot [illegible] libert. amitt. nu. 2. [illegible] an. Azo. inst. mora. 3. p. [illegible] cap. 6. versic. Tertió [illegible] pag. 50 [illegible] & 2. p. [illegible] cap. 3. versic. Quarta causa, colum. 220. Leonard. Lesius de iust. & iur. [illegible] 2. cap. 5. du [illegible] 14. num. [illegible] & 16 [illegible] 44. Rebell. de obligat. [illegible] 1. p. [illegible] de præl. [illegible] quęstione [illegible] n. 9. pag. 6 [illegible]

L ex tradit. [illegible] l. in l. 1. C. de patr. potest. Bart. Bal. & alij in [illegible] ex facto, ff. de hæred [illegible] DD. cōmuniter in [illegible] cum cōtingat de [illegible] cōpet. Boheri. dec. [illegible] noster Mōter dec [illegible] 35. Barda. [illegible] priuileg. n. 16. vers. Item [illegible] supra nomin [illegible] fol. 8. licet ipse ad iurisdictionē referat. facit text. in l. fin. C. de agrico. & [illegible] & § ad cripritio. [illegible] ti de nupt col. [illegible] 4. & in l. 1. C. de seru. exporta. veni. M in suil Alex. cōs. 105 n. 30. volu. 1.

N [illegible] l. [illegible] §. per hanc n. 2 ff de rei ven. [illegible] & in l. 3. C de seru. [illegible] not noster [illegible] ad obseruan. [illegible] nouum in fin. [illegible] verba, nul [illegible] iurisdictioné crimi [illegible] de [illegible] appro [illegible] atorū [illegible]

O [illegible] A degal [illegible] 1. [illegible] & Co nan [illegible] 2. comm [illegible]

n. 7. pag. 120. D. P Bar. in l. 1. q. vl. ff. de iurisdict. omn. iudi Socin. con [illegible] n 17. [illegible] 20. vol. 4. for [illegible] tu de iure v [illegible] tatis. noster Martinus Monter in repetitio. l. 1. n. 75. ff. de of [illegible] cius. Bal. in l. [illegible] & C, de aduer. [illegible] s, in l. u. de sent. excommunicar. Bar. in l. fi. 11 qui pro [illegible] nu. [illegible] 9. & 30. vbi [illegible] cap. Cabal [illegible] leloq. 12.

R in l.

ceri per dominum, in vim potestatis dominicæ, nõ autẽ in vim iurisdictionis: est enim ista potestas (vt in q[illegible]t noster I.C. r) res libera, & soluta, & extra necessitate iurisdictionis. Primò, quia iurisdictionis potestas, libertatem subditorũ non minuit, sed auget, & tuetur, cum ad eorũ protectionẽ, & communem vtilitatem sit introducta, vt cõstat ex diffinitione iurisdictionis, ſ quę nihil aliud est quàm potestas de publico introducta, cum necessitate iurisdicendi, & ęquitatis statuẽdę (addit Barr. t) tanquã à publica persona; quod ergo iure & ęquitate no [illegible]editur, nec iure magistratus, sed tanquã à priuato Barone in viam facti permissi; & impunibilis aduersus vassallos tyrãnide, & barbarica impressione fit, nec à iurisdictione procedit, sed seruitutis quandã speciem in vassallis inducit; imo nec potestatis nomẽ meretur, quod iurisdictionem spectat; u & vtrumque eleganter complexus, tradidit L. Annęus Seneca * his verbis:

Si iudicas, cognosce: si regnas, iube.

Nec est nouum, vt aliqua in viam † facti, & simplicis facultatis permitantur, x quę in viã iurisdictionis, no permiterētur: vt priuato, cui facultas est homicidas, & alios malefactores fugientes, vel repertos in fragãti crimine, propria authoritate capiẽdi, vel ad iudicẽ ducẽdi, & creditori debitorẽ fugientẽ, y siue is pure obligatus sit, siue sub cõditione, aut in diem: z quod satis ex regni obseruantia, A quæ debitum ante captionem prçexistere requirit, dubium est: sed si debitor sit, & non habeat vnde soluat, non solum capere eum fugientem poterit creditor, sed etsi coram iudicis haberi non possit etiam priuato carcere, absque metu pœnę includere; dummodo, mox quamprimum poterit intra viginti ho- 11

R in l. 3. §. 1. ff. de recep. arbit.

S glos in l. 1. ff. de iurisd. omn. iud. vbi Ias & alij, Forcatul. in neciomanci. iur. dialog. 120. n. 4. Medicis in tract. de deffini. 10. 2. p. deffinitio. 40. n. 2.

T in d. l. 1. sequitur Alex. in l. 1. ff. de officio eius, & late examinat Fab. Opt. nel. in l. Imperiũ, a n. 2. cũ seq. ff. de iurisd. omn. iudi.

V l. potestatis, 21. ff. de verbor. significatio. Alcia. li. 2. paradoxor. c. 7. in fin.

* in Mede. act. 2. & ibi scho P. Anto. del Rio. p. 11.

X l. interdum, 18. §. qui fu rem, ff. de furt. notata in l. fiu. C. de malefic. Bart. in l. generali, num. 6. C. de decurion. lib. 10. Anton Gomez de delict. titu. de captura, n. 3. ad fin. Iul. Clar. in prax. §. fin. q. 28. num. 7 Brunol à Sole in quæstio. legalib. quęst. 30. n. 17. Auiles in c. 35. Prętor. glossa, mandado, nu. 6. Cancer lib. 2. variar. c. 10. n. 39.

Y l. ait Prętor, §. si debitorem, vbi Bart. Angel. & Cuman, ff. quæ in fraudẽ credit. Petr. Pechi. in tracta. de iur. sistẽ. c. 2. n. 1 Sarmiẽto selectar. lib. 7. c. 13. Ruinus consil. 18. num 4. volum 5. Dueñas. regu. 275 in principio, Natta consil. 430. num. 5. Surdus decisio. 307. num. 6. Caballinus milleloq 646, Bernard. Greuæ. ad Gail. practicar. conclusio. lib. 1. cõclusio. 26. num. 2. & lib. 2. conclusio. 44. cum duab. sequentibus. considerat Zauallos in speculo com mun. opinio. quæsti. 268 Cancer lib. 2. variarum, cap. 10. nume. 10. & sequen. Xuarez in l. 2. titu. de los [illegible]laçamientos, versiculo, Sed atiende, numero 20. & sequenti glossa in l. extat, ff. quod metus causa. [illegible] § 1. verbo, Is dicio. Institut. de action. [illegible] & [illegible] o. Necessitatem. in Authentica, vt indic. fine [illegible] suffrag. Bart. vbi addit. Alexand. [illegible], si quis in seruitute. ff. de furt. facit textus in l. general [illegible] de decurion. lib. 10.

Z l. quæsitum, ff. de pignor. l. in omnibus, ff. de iudic. l. omne æs. ff. pro loc. Au[illegible] vbi proxime, num. 25 Surdus consil. 68. nu. 10 & 411. num. 9. & in tracta. de alimen[illegible] titu. 8. pr[illegible] numero 8. Iosephus Ludouicus con[illegible]sione 8. num. 30 & Pecchi. vbi supra cap. 4. versicu[illegible] Quod autem de debito in diem. & Greuæus [illegible] conclusio. 44. num. 3. & 4 Cephal. con[illegible] 381. num. [illegible]

A obseruant. 3. titu. de cessione bonorum.

ti horas, magistratui sistatur. *b* Sed si tempore contractus debitor esset forensis, ita ut nunquam incola regni, vel eius habitator fuisset, tanquam suspectus de fuga capi non posset. alioquin omnis aduena esset suspectus; quod non est dicendum; imo credendum est, debitorem eo animo contraxisse, ut in loco sui domicilij conueniatur, *c* cum non fuerit eiusdem iurisdictionis, & sub eodem præsidiu [illegible] cum creditore: Ita fuit decisum in Curia D. Iustitiæ Aragonum cum magna discussione. 1 * Sed si in regno contraxerit, isque licet extraneus à regno, in eo fuerit habitator, & incola, capi poterit, ad finem assecurandi curiam, etiam si multa bona extra regnum habere allegetur: *d* Ita fuit decisum me ibi existente in Curia D. Iustitiæ Aragonum. 2 * Cum tamen creditor, sine iudicis præcepto citare non possit, quia hoc, iuris executionem, illud facti continet. Similiter videmus, maritum in fraganti delicto, adulterum deprehensum, si is plebeius sit, posse impune occidere, [illegible] bilis, per viginti horas reclusum retinere, *e* lege quoque Castellæ, [illegible] is mere mariti voluntati, & arbitrio committitur, illisque verbis: *Faga dellos lo que quisiere* Videtur [illegible] concessum, posse facere quidquid voluerit, tam de persona, quàm de bonis, non quod ius dicere possit in eum iurisdictionem exercendo, tanquã minister legis; hoc enim est propriũ iudicis, & magistratus, [illegible] de facto, propriam iniuriã vlcisci permittitur *f* eidem, ita ut [illegible] occidere, multo magis verberare, incarcerare, vel aliis [illegible] affice-
14 re, sit concessum. Potuit namq; lex *g* per [illegible] † se sine iudice, propria authoritate vindicare, quemadmodum aliquibus vniuersitatibus, *K* singulari priuilegio concessum perspicimus, de cuius validitate, & summa cum ratione, multi ex nostris *l* valde hæsitarunt; quia

b Borrellus consil. 10. n. [illegible] lib. [illegible] Cod. Fabrian. tit. de priuat. carcerib. lessinitio [illegible] Mathi. Coller. de pro[illegible] lib. p. [illegible] cap. 1. n. 93. [illegible] de iu[illegible] confirmat. 1. p. c. 7. [illegible]

c [illegible] vol. 1, [illegible] & [illegible] ab[illegible] sen. §. [illegible] vbi [illegible]

1 [illegible] d[illegible] Bar[illegible] super [illegible] anno 1575. coll. [illegible] Marcum A[illegible]

d Decis. [illegible] 69. nu. me. 9. volum. [illegible] consil. 1000 n. [illegible] 49 [illegible] de carcer. [illegible] dec. [illegible] n. 4. [illegible] d. con [illegible]

2 * in proc. [illegible] Ioannis [illegible]

e [illegible] quinta [illegible]

f [illegible] 3. nouæ [illegible]

g [illegible]

H [illegible]

seq. Az[illegible] p. 16 [illegible] *l* Paul [illegible] & [illegible] on. [illegible] n. 24. *k* Canter [illegible] & [illegible] relati a [illegible]

quia qui ad vim, ad manus, ad arma confugit, pro vlciscenda propria iniuria, videtur accusare leges, iud[illegible]a, & magistratus; & ideo merito per nostrum Regem Martinum, † in Curiis *m* Cæsaraugustę anno 13[illegible]9. fuerunt cassata, reuocata, & annullata talia priuilegia, a quadraginta annis citra per dominos Reges Aragonum, vniuersitatibus concessa, & statutum; quod si de nouo [illegible] concederentur, non valerent. Inde fit, quod priuilegium *n* concessum Cæsaraugustæ † a Rege Alphonso, vt [illegible] viginti ciues, a Senatu prædictę ciuitatis electi, & per concilium plebis approbati, possint, sine solemnibus iudiciorum, iniurias prędictæ ciuitati illatas propulsare, de eis, de facto, absque forma iudicij, propria authoritate vindictam sumere, non sit reuocatum, sed vigeat, & causa publicæ necessitatis existente exerceatur [illegible] vigintiuiratu, qualis etiam Romanis, *o* in vsu fuisse constat: & annis retro elapsis, ego extiti vnus ex eis, contra mercatores, nollentes iusto pretio ciuitati triticum vendere, tepore quo Cæsaraugusta, maxima annonę penuria premebatur. Sic etiã pariter iudici seculari † est permissũ in Ecclesia, necnõ Clericũ, armis, quibus noctu fuit repertus, vel aliis prohibitis spoliare, *p* licet in eum, vti iurisdictione nõ liceat; queẽadmodũ & publicanis, de facto permissum est, eosdem Clericos extrahentes à ciuitate, vel regno, aliquas res prohibitas, vel absque debita denunciatione spoliare, nõ in vim iurisdictionis, sed [illegible] permissi. Eadem ratione Reges nostri, [illegible] † con[illegible]s officiales, *si deliquerint, procedere pro suo libito* [illegible]. *q* Quæ verba demonstrant, eorum respectu, n[illegible]s eorũ potestatẽ esse restrictã, nec recursum [illegible] iuris, eisdem a fo[illegible] 15 16 17

M obseruan. quod priuilegia, titu. actus curiarum. Molin. in repertor. verb. Priuilegium. versic. Priuilegia concessa vniuersitatibus, vbi Portol[illegible]s nume. 17.

N Moli. in dicto verb. Priuilegium, vbi tenor illius refertur fol. 265 & eius additionator Portole[illegible] in scholiis ad illud Zurita tom. 4. lib. 10. anna[illegible], cap. 64. versic. Succedio en este año.

O ex Cornelio Tacito, Vvelephangus Lazius in commentariis Reipublicæ Romanæ, lib. 3. c. 10. pag. 329.

P cap. 2. ne Clerici vel monac. Gregor. Lopez in l. 2, verb. Prender, ti[illegible]u. 9. parti. 5. Auendan. de exequend cap 22. num. 2. Iul. Clar. in prax. §. fin. q 28 num. 6. & quæst. 36. versi, Vlterius quæro. Azeue. in l. 9. tit. [illegible] lib. [illegible]. Recopilati. Villadiego in sua politica cap. 5. §. 20. num. 59. Redin. de maiestat. Princip. versi. non solum armis decoratam. pag. 2. num. 164. cum sequen. Couarru. variar. resolut. lib. 2. c. 20. in fin. nu 18. vers. Tricesimo sexto Plaça de del[illegible] li. 1 c. 8. n. 25 & 26. Ma[illegible] iurisdict. 2. p. c. 50. [illegible] 2. & 4 [illegible] cen[illegible] 1. cas. 7. nu. [illegible] & 19. Menoch. de arbitr. casu 393. n. 3. Alexand. Ambrosinus de immunit. & libert. ecclesiast. c. 8. n. 36 Farina. in praxi, q. [illegible] n. [illegible]. Cornc. consl. 20. volum 1. Soci[illegible] [illegible]gu. 30 Pal[illegible] Rubi. in c. per vestra §. 1. n. 1[illegible]. Corta in me[illegible] or[illegible] verb. Armorum. C[illegible]. de Gra[illegible]. Franc lib. 2. p[illegible] uil. 1[illegible]. Calane in c[illegible] ru. Burgun. rubr. [illegible] 6 5. vers. A[illegible] n. 19. Coua[illegible] u. 3[illegible] in fin &pra[illegible] quæstion. [illegible] 3 [illegible] n. 7 vers. Et & illud. Bened [illegible] Ra[illegible] xo[illegible] em, n. 416 [illegible] aq de [illegible] n. 66. Menoch. de arb[illegible] r. lib. 2. centu. 4. [illegible] 4. [illegible] n prax. [illegible] imin. can[illegible] 3 [illegible] ca[illegible] 33 n[illegible] 8. Beluga in specul. rubr[illegible] §. dubitatur [illegible] 2. & [illegible] Cam[illegible] verb. Armorum. & de [illegible] prax. an[illegible] c. 71 n 45. & seq. Nauar[illegible] 27. al. as 44 de [illegible] onica. Soar in defensio. cont[illegible] c[illegible] 01. Ar[illegible] an[illegible] 4. c 14 n. 14. & [illegible] Bar[illegible] in f[illegible] r. vni. tit. quod [illegible] n caus[illegible] n[illegible] ad fin. for. vni[illegible] e alcabaç[illegible]

Q o[illegible] de ge[illegible] al. priuile. obseru. [illegible] e priuileg[illegible] er[illegible]. Molin. ve[illegible] o, & verb. [illegible] sic alis [illegible] lorus [illegible] em iurando, n. 6 [illegible] 645 Barbatia consil 47. n. 4. [illegible] me. [illegible] oro 1 & 2. titu. de l[illegible] qu[illegible] fi[illegible] en contra el Vicecancelle &c. est [illegible] & [illegible] en el reparo de la Audiencia Re[illegible] vbi Bardaxi.

a foris, contra factum Regum concedi, neque enim in quemquam imperium seuerius exercere voluerunt, quam in suam familiam; & officiales, in quos, licet tam plena sit domino Regi tributa potestas, tamen temperate, & cum mod[illegible] exercēda est, cum, vt inquit Cicero: *r Tam facilis, & flexibilis est voluntas, sensusq. ciuium erga Prætores, vt non tantum in[illegible] eorum [illegible], sed etiam recte fa[illegible]* Et Rex Castellæ Alphonsus: *s Los [illegible] que [illegible], maguer que sagan dre[illegible] non puede se[illegible] mal[illegible]*. Hoc enim facti remedio

18 † vti [illegible], ciuitas Cæsaraugustæ, quando in ea aliqua guerra, vel vandositates etiam præcedente diffidamento forali, moueri solevant, quia, vt inquit noster I.C. *u* per tales dissensiones maxime [illegible] Respu

19 blica. Hac denique facti potestate [illegible]tur nostri Barones, quando iure perpetui dominij [illegible] quadrata rotundis, in vim suæ absolutæ potestatis, vassallos occidunt, vel trucidat, eorumve bona occupant, quod præscriptione immemoriali acquisitum [illegible], cum per tempus immemoriale, hoc absoluto imperio in suis castris fuerint vsi, cuius respectu, neminem in superiorem recognoscunt, nec, si contra rationem disposuerint, tanquam [illegible] dissipatores tenebuntur, n[illegible] soli Deo rationem reddere, cûm prodigus in regno † non

20 authoritate Magistratus, sed paupertate subsequuta, arceatur; quod si non hac facultate [illegible], & absoluta potestate, nec remediis facti, sed iuris, & iurisdictionis

21 vti decreuerit; † tunc foros, & leges regni inter [illegible] vassallos iu[illegible]ās, seruare tenebitur, *x* absque obseruati[illegible] solenni[illegible] concernentiū ordinatoria iudicij, manu regia & ex abrrupto procedēdo, iuxta foros regni iustitia ministrātes, & c[illegible] vassallorū decidētes; cum (vt supra diximus) iniuriā v[illegible] facere legib⁹, qui illis se meliore & sapientiorē, ac [illegible] videri cupit. Hæc iurisdictio libera est, quam q̄n h[illegible] nulla m[illegible] potestate impedi tur, quominu[illegible], & lege agi iubeat, quam Caligula M[illegible] app[illegible] concess[illegible] *y* nec p[illegible] & iurisdictionis via, quā semel el[illegible] ad exercendam

R in oratio. pro Milone.
S in l. [illegible] tit. [illegible] part. [illegible]
T Molin. noster verbo, Guerra, versi. Guerram, §. item statuimus tit. de [illegible] firma. pac. & [illegible] penult. in fin. tit. de Guerreand[illegible].
V in l. quis ingenua, §. [illegible] libus diffusionibus. ff. de cap[illegible]
X M[illegible] repert. [illegible] verbo. Vassallus, versi. [illegible] incipit. Norandum [illegible] & ibi eius additio[illegible] Po[illegible]
Y Tranquillus in Caligula, Budæus in annotat. ad pandectas, 2 par. pag. [illegible]
Z [illegible] in sui ratione, l. si quis rem. ff. de arbitris In no[illegible]us in cap. bonæ, [illegible] Re[illegible]tus, de post[illegible] 1. [illegible] in [illegible] nume. [illegible] ff. de cōst. Princip. Felinus in cap. cum accessissent, num. 18. de consti. Afflict. decisio. [illegible] & [illegible] additio, verbo, Precari[illegible] Cap[illegible] decisio 119. nume. 6. Paulus de Castro consil. [illegible] 3. volu. 1. Decius consil. 146. num. 6 Bald. in l. 1. in principio, C. de [illegible] iudicatæ, & in l. [illegible] nu. 29. C. de [illegible] & in l. [illegible] 3. quæst. C[illegible] Alexand. consil. [illegible] & consil. [illegible] R[illegible] 127. nu. [illegible] de iur. [illegible] n. [illegible] & [illegible] cer. 2. p. va[illegible] n. 34. [illegible] & [illegible] n. 28 & 29. [illegible] de [illegible] De [illegible] cu ra fuiosi. & [illegible] Vassalli, versi. [illegible] ibi, e cōtradicebatur.

suam facultatem,& potestatem absolutam. Domini namque, seu Barones nostri regni,possunt † tripliciter considerari,vel respectu iurisdictionis tantum,vel respectu dominij tantum,vel vtriusque simul. Alij namque sunt domini respectu iurisdictionis tantum,alio existente domino loci,vt Comes de Sastago, qui habet iurisdictionem criminalem in loco de Alborje, cum tamen locus sit monasterij B.Mariæ de Rueda;& ideo non poterit Comes exercere absolutã potestatem in subditos prædicti loci. Alij sunt domini alicuorum locorum, iurisdictio tamen pertinet ad D. Regem, vel ad alium Baronem;vt D.Ioannes de Bardaxi & Torrellas loci de Noballas, & D.Ioannes de Reus locorum de Ribas,& Malexan,in quibus possunt exercere absolutã potestatem ratione dominij in suos vassallos seruitutis. Alij vero sunt domini pleni,qui vtraque potestate tam iurisdictionis,quam dominica vti possunt, illa absque appellatione inter vassallos,ista verò impune:quãdo vero in vim istius procedit, † non potest vassallos furca suspendere, a membrumvé eis abscindere,vel publico banno flagellare, aut sententia iudiciali lata, in exiliũ mittere quia hæc omnia,iurisdictione expediũtur, quam si Barones aliàs nõ habeant,non poterunt in vim suę dominicæ potestatis facere: & ideo inquit obseruãtia,quod possint domini vassallos seruitutis siti,& fame necare;quia hęc non pertinent ad iurisdictionem, b sed ad factum quod est extraiudiciale impunibile, quemadmodum dicunt Canonistæ, quod quamuis Clericis nõ licet interficere quemquã,tamẽ possunt deputare c sub graui carcere,atenuando victum,forte in pane mæroris, & aqua angustię,vt mors sit illi solatium,& vita tormẽtum,vbi & fame, & carceris arctione pereat: quod ita practicari,tradit Angelus, sed miror equidem cum hęc pœna sit magis afflictiua,quàm si quis suspenderetur in patibulo. Ex prædictis intelliges forum d nostri regni asserentem, *quod iustitiæ, & stemæ corporum, & membrorum sunt, & spectant ad dominum Regem, & ad suos baiulos*, quia cum istę pœnæ sint iurisdictionales, & meri imperij,& omnis regni iurisdictio à Rege pendeat, hinc est,quod licét respectu dominij Barones nominẽ in eorum factis erga suos vassallos seruitutis superiorẽ agnoscant, in his, quæ, vel lege,vel consuetudine,seu legitima prę scriptione acquisierint,tamen respectu iurisdictionis dominum Regem in superiorem agnoscunt:quia vt inquit nostra obseruantia, e *omnia † loca dominorũ forte à principio fuerunt domini Regis*, a quo talibus locis donatis,

22 23 24

A Bald.in l.si dominus, in fin. ff. de ijs qui sunt sui. Cabalcan.de brachio regio.4.par. num.17. & sequen. Porroles in scholiis ad priuilegium, vulgo nũcupatum de Veynte, verbo,Priuilegium. num.60. versic. Quæ resolutio.

B Hortensius Cabalcanus de brachio regio. 4. par. n.17.& seq.

C cap.nouimus.§.fin vbi Abb.& Doctores de verborum significatione. Iacobus Bereta consil 49. n.8.vol 1.

D for.si aliquis homo, et si.Verũtamen ... de homicid. for.vnico tit. de iurisdictio.omni.iudic. ... iuantr.fin. ...

E item mi..., la ... tit. de salu. ... or. Anton. Olib.de iuri.fi...cap.7. numero 31.

natis, concessis, vel venditis, quantumcumquè eorum dominium plene amplissimis clausulis in donatarios, vel emptores fuerit trāslatum, tamē nunquam, ius illud altum, & supremum, quod ad maioriā pertinet, voluisse transferre credendum est; licet ipsi, scientibus, & pa-
25 tientibus Regibus, plures eiusdem † maioriæ effectus, tam respectu dominij, quam iurisdictionis, fuerint vsur pati, *f* vel vt ipsi inquiunt præscriptione immemoriali acquisierint, non vero maioriam, ius superioritatis, & obsequij, quod presscribi nequit, nequè à Regia Corona separabile est, etiam respectu minime regionis intra Regnum constitutę, sed tantum ab eis censebitur præscripta possessio, seu habilitas possidendi aliqua, quæ ad maioriam spectant, vt est facultas creandi tabelliones, & cognoscendi de causis absque appellationis recursu inter suos vassallos, *g* nec enim plus præscriptum, quam possessum erit, nequè ad maiora, vel minora, talis præscriptio venit extendenda, cùm remedium prescriptionis sit iniquum, & maxime restringendum, præcipue vbi
26 ius resistit, vt in nostro casu, neq; † dictio forte *h* suprapofita, & in obseruantia nostri Regni adiecta dubitationem inducit, sed affectionem.

F Roland. cons. 12. num. 46. vol. 3.
G Anton. Oliba. de iure fisci. cap. 7.
H Notant glo. & Docto. in l. 1. ff. de iust. & iur. Aymon con. 91. num. 4. [illegible] in substitutione, nu. 6. ff. de vulgar. Alexand. consil. 15. num. 10. vol. 5.

§. Trigesimus quintus.

Lex tribuens absolutam potestatem Baronibus nostri Regni, an sit iudicanda odiosa, vel fauorabilis, & an possit ab eis vassalli seruitutis male tractari, absq; aliquo recursu, & impunè.

SVMMARIVM.

Ex intentione, & vltimo fine statuentium iudicatur constitutio odiosa, vel fauorabilis. 1.

Masculinum quando comprehendat fœmininum, & an vniuersitas comprehendatur in dispositione loquente de personis. 2.

D. Rex an possit in Aragonia se intromittere in factis dominorum erga suos vassallos seruitutis. 3.

Leges ciuiles, & consuetudines, quando excusent à peccato, & in foro conscientiæ sint seruandæ. 4.

Lex potuit actionem tollere parti, & magistratus iurisdictionem moderari ne in aliquo facto, vel inter certas personas ius dicant. 5.

Præscriptio in Aragonia, in quibus casibus locum habeat, & an sit curandum de bona, vel mala fide præscribentis. 6.

Contrahentibus cur ad inuicem se in pretio decipere liceat. 7.

Actio an nascatur ex pacto nudo. 8.

Statutum excludens fœminas propter masculos ratione conseruandæ agnationis, an sit fauo-

§. Trigesimus quintus.

CVM lex ex magis *a* communi Doctorum sententia possit iurisdictionẽ magistratuum moderari, ne super aliquo facto, vel inter certas personas ius reddant, in casu vè particulari querelantem, & clamantem audiant; recte potuit in nostro Regno statui, ne contra dominorum facta, Magistratus regij vassallos querelãtes audiant, ius ve eis, super iniurijs dominorũ reddant: hocq; cum statuentes † moti fuerint ad ita statuendum, 1 non odio vassallorum, sed mero fauore dominorum, qui licet ab odio vassallorum separari nequeat, tamen cum fauor magis præualeat, talis constitutio, non odiosa, sed fauorabilis erit iudicanda, *b* ab intentione, & vltimo fine statuentium eam regulando, qui moti fuerunt ex eo, quod æquum, ac condignum illis vissum fuit, vt Richi homines, quorum ope, propriaq; virtute, & bellicis laboribus, ab inimicorum faucibus Regnum fuerit ereptum, respectu suorum vassallorum seruitutis, (qui

A Glos. in l. sed & per Prætoré, §. decreto, ff. ex quib caus. maior. & modern. in l. 1. §. sublata, ff ad Trebellia. Innocen. in cap. [G. per potuus de fid. instr. Ruin. cons. 21. num. 16. lib. 1. & cons. 31. nu. 8. lib. 5. Francisc. Beci. cons. 56. num. 41.

B Bart. Bald. Paul. & alij in l. qui exceptionem per tex. ibi, ff. de condict. indebit. Beci in l. 2. nu. 5. C. de inius vocan. Tiraquel. de retract. lignag. §. 30. glos. 1. num. 5. & seq. & in præfatione, nu. 66. & sequen. Gozadin. cons. 5. num. 6. Alexand. cons. 97 nu. 2 lib. 7. Bal. cons. 413. nu. 1. 10 fin. lib. 5. Anchar. cons. 312. nu. 6. Menoch. de recuper remed. 1. num. 18. Hoxeda de benefic. incompatibilit. 1. par. cap. 21. num. 4. & 21. ... num. ... in l. ... dum. C. agricol. & cer. ... lib. 11 & in simili Meur. Burg. de mod. proced. ex arrupr. cen. ... & seq. & tex. in l. hoc modo, ff. de condit. & demonstra. Ludolphus Schraderus tract. feudalis, tom. 2. par. 10. sect. 5. num. 88.

(qui tanquam clientes, in Regni exordijs, eorum maioribus, pro stipendijs laborum fuerunt assignati) alicui magistratui non subessent. Vnde non mirum, quod ab intentione statuentium, talis constitutio propter Reipu. vtilitatem emissa, fauorem tantum dicatur continere, & ideo in nostra obseruantia fœmininum, c ex identi-
2 tate rationis † masculinum comprehendet, cum alias in statutis exorbitantibus (vt puta si vnus pro alio puniretur d) ac in materia odiosa, & correctoria, dispositum in masculo, non habeat locum in fœmina. e

Secundo ex eadem [illegible] ratione prouenit, vt licet regulariter dispositio de personis loquens, ad vniuersitatem extendi non debeat, maxime in odiosis, & exorbitantibus, tamen ab aliquibus fuit iudicatum, hanc sublationem recursus nonsolum procedere, quãdo dominus in vim suæ absolutæ potestatis procedit contra vassallos seruitutis, sed etiam, si procedat contra vniuersitatem ex illorum personis conflatam, & compositam, vt puta si talis vniuersitatis bona occupauerit, licet enim per obseruantiam non sit facultas concessa dominis ad id faciendum, iure, vel iniuria, sed tantum statutum, quod possint absquè recursu, & remota appella-
3 tione, ita vt † nullo casu in factis dominorum erga vassallos possit se dominus Rex intromittere, g sicut in simili dicitur de arbitro, h vt eius sententiæ standum sit, siue sit æqua, siue iniqua, non quod lex permittat arbitris iniquam proferre sententiam, sed quod arbitrorum sententia à recursu alterius iudicis eximatur. Ex quo dicebat I. C. i quod non curat Prætor qualem sententiam arbiter proferat, non enim dicuntur posse ex vi facul-

C Cio & Alberic. in l. si ita scriptum delegat. 2. Tiraquel. de retract. § 1. glos. 9. num. 20. Decius in l. 2. num. 1 [illegible] de reg. iur. Z[illegible]ard. n[illegible] [illegible] 6 [illegible] cum le[illegible]ur. C. [illegible] A[illegible] Cep[illegible] num. [illegible] 2 vol[illegible] A[illegible]o. Ga[illegible] commun [illegible] con[illegible] con clu[illegible] n. 18 [illegible] ad fi[illegible] Me[illegible] lan [illegible] 45 [illegible] & 1. par c. [illegible] & seq [illegible] la-

D [illegible] in aut[illegible] si [illegible] n. nu[illegible] Episcop & Cler[illegible] si qua [illegible] 4. [illegible] qu[illegible] 49. num. [illegible] & [illegible] 7 num. 10 Aymon [illegible] x[illegible]ne, contra quem Meno c[illegible]us cons 99. num. 220. vol. 1

E I [illegible] si quis id quod nu 16 & [illegible] tes omm[illegible] ff. [illegible] omn[illegible] q[illegible] a[illegible] le[illegible] D[illegible] n[illegible] ff. de reg. iur. B[illegible] A[illegible] & al[illegible] l 1. [illegible] de ver[illegible] si g[illegible] de an[illegible] q. l. §. transeo nu[illegible] 7. pag 16[illegible]. Decius in [illegible] secundum naturam nu[illegible] ff. de reg. iur. Alexan. co[illegible] 4[illegible] num. [illegible] & seq. volu. 7 A[illegible]icus 1. par. statutorum, q[illegible] 6[illegible].

F [illegible] in rubr. C. ad Tre[illegible] num. [illegible]man col[illegible] 400 ad [illegible] 416. [illegible] p. d[illegible] us [illegible] a no[illegible] simon [illegible] c[illegible] in l. [illegible] de [illegible] dict. omni. iudic. & in l. 1. in princ. nu. 24. ff. quodquisq; iur. & con[illegible] 61. col. 2. [illegible]om[illegible] quæst. 2. col. penult. & fin. Ias in l. si quis maior, col. 2. C. de tranlactio. & in [illegible] C. de [illegible] Ao too. Gabriel. commun. conclu[illegible] quod cuiusque valuer[illegible] no[illegible] conclu. [illegible] eph Lu[illegible]oui. [illegible] Lucer[illegible] 19. n. 31. & seq. Menoch. de arbitrar. centu. 2. [illegible] as. [illegible] 83. nu. 16. & [illegible] tex. in authen [illegible] as. C. de Episcop. & Cleric. & in l. m[illegible] §. animaduertendum, ff. quod met. causa, & in l. [illegible] d[illegible] hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocan.

G Ita diffiniens absolutam potestatem nostrorum Baronum. [illegible] o[illegible]ter dec[illegible] num[illegible] 19. cum [illegible]tribus sequen.

H l. diem proferre, §. stari, ff. de arbitr. Marc Anto[illegible] Blanc. [illegible] de compro[illegible] 9. q. principa. num. 18 vol. 3. tractatuum, fol. 188.

I In l. qualem, ff. de arbitris, Marc. Anton. Blancus, vbi proxime, [illegible] q. 9. quæst. principalis.

K l. nec

facultatis, sed vi non punitionis, k sicut in simili dicebat I. C. Martinus, l concubinatum extra legis poenā esse, non quod iure ciuili esset licitus, sed punitioni nō subiectus, quid quod, nec periuriū m qui [illegible] leges nostræ poenis vllis, aut supplicijs vindicarent, quia diuinam, in ea re vltionem credidum est sufficere, quod intellige de iuramento litis decisorio à parte delato, & in iuramento promissorio hoc idem decisum [illegible] D. Iustitiæ Aragonum: n sicut in simili, si pater o occidat filiam adulteram simul cum adultero, impune facit, non tamen lex tale homicidium approbat, quamuis enim leges † ciuiles in foro conscientiæ sint seruādæ, tutosque homines reddant, quo ad Deum, hoc intelligitur, 4
quando procedunt approbando actum: si vero tantum permittant, seu dissimulent eius punitionem ex causa omittendo, vt in casu nostræ obseruantiæ, tunc nō reddunt actum licitum, sed impunibile: p non enim lex hoc ipso, quod impune permittit delictum, & poena non afficit, facultatem delinquendi concedit. Itavt hęc cosuetudo, quamuis dura, & iniqua videatur, tamen quia iusta, fine, & auctoritate excusabit à poena temporali, r sed non

K l. nec in ea. ff. de adulteriis. l. sed si ego, ff. ad velleian. Felin. in cap. [illegible] Ecclesiarum, nu. 42. de constitutio. S. Thom. & Palud. in 4. dist. [illegible] q. 2. [illegible] in sum verb. hom cid um, el [illegible] q. 2. Bald. in l. 1. nu. 8 C. si à non competen. iudice, & in l. De [illegible] C. ex quib. cau. [illegible] getur. Mars. [illegible] p [illegible] l. mit. 12. [illegible] 74. ff. ad l. Cornel. de Sica. Azebedo in 4. [illegible] 40. [illegible] adducens [illegible] in l. si plagij, [illegible] verbo [illegible] 10.
*In proœl. Petri Cenedo sup. [illegible] die 30. Ianuar. 1580.

L In l. 3. ff. de concubin. Anastas. Germō. de locorum im munit. lib. 3. cap. 12. num. 89. Alciat. lib. [illegible] animaduers. cap. 11. Gutier. canonic. quæstion. lib. 2. cap. 7. num. 7. Azebedo lib. 8. nou. recopila. tit. 19. l. 1. num. 17. Prosper Farinacius in praxi criminali, 4. par. de del. ctis carnis, q. 138. num. 30. & 31. Ianua Langleus semestrium lib. 8. c. 8. p. 136. C.

M l. 2. C. de reb. credit. Menoch. de arbitrar. cas. 31 [illegible] Fachine. Controuers. Iur. lib. 2. cap. 14. Boher. decis. 305. Iul. Clar. in praxi, §. per[illegible] tium, nu. 1 [illegible] nu. 19. Porto. in scho. ad Molin. verbo [illegible] criurus, nu. [illegible] & seq. vbi nu. 4. [illegible] in A [illegible] licet, Couarr. in cap. quamuis pactum, §. 7. nu. 2. de pactis in 6. Auenda de [illegible]

N l. patr. cum seq. nihil interest ff. ad leg. Iul. de adult. Cephal. cons. 30 [illegible]

O S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 4. Innocen. & al. in cap. quia plerique de immunit. [illegible] num. 16. vol. 6. Canal. in [illegible] deloq. 166. & 530. & 611. glos. in cap. quæ in Ecclesiar. [illegible] Sayrus in clau. reg. lib. 3. cap. 6. 2. num. 9. cum seque. & cap. 7. 2. num. 1. cum seq. [illegible]

P Felin. & al. supra relati Pet. Roiz [illegible] nu. 446. cum [illegible] sponsa. 2. p. c. 7. §. 7. num. [illegible] 3. & 14.

Q l. etsi quis, 14. §. idem labeo, vers. [illegible] Marcus, ff. de religio. [illegible] C. de sacrosan. Eccles. & cons. 15. nu. [illegible] vol. 1. Tiraq. in l. [illegible] in [illegible] cap. meretrices 32. q. 4. Couar. de sponsa. 1. p. c. 4. n. [illegible]

R Glo. & Abb. in cap. cum [illegible] de consuet. Anchar. con. [illegible] Rip. in rub. de iud. [illegible] nu. 54. Francis. Clemen. [illegible] Fab. Optinel. in [illegible] num. 2 [illegible] 9. vers. [illegible] si in aliqua ciuitate esset consuetudo, vt impune posset homicidium committi, & nu. 291. & 292. Al. xan. con. 107. [illegible] final. vers. con. [illegible] praedicta, volu. 2. Becci. con. 4. num. 1 [illegible] 240. nu. [illegible] [illegible]

non ab æterna, *s* nec enim recte faciunt, licet pœna in eos non sit statuta, cum quod non præcipitur, sed ignoscitur, seu permittitur, *t* non sit sine vitio, quando enim lex nutritiua est peccati, iniquitatemquè manifestam continet, habebit locum illud commune dictum, quod peccat, qui auctoritate legis impune peccat. *u* Si enim lex nostra expresse approbaret, quod ad libitum, & sine causa vassalli à dominis possint male tractari, & siti, & fame necari, non excusaret eos à labe, & reatu peccati, cùm talis, non lex (quæ semper iusta debet esse) sed diabolica, iniustaq; introductio, & corruptella esset dicenda, tanquam contra bonos mores, ęquitatem, & contra ius naturale, & diuinum, animas ad inferos deducendi causa, nullo humano fomento moliri posset, *x* tamen (vt supra diximus) bene potuit lex, moderare iurisdictionem magistratuum, ne se intromittant, ad huiusmodi facta dominorum impedienda, & ne vassallorum lęssorum iustas voces, & querellas exaudiāt, quia huma-
5 næ leges, † negant actionem, & ius, ad petendum id, quod iuste debebatur, eisdē resarciri. Quemadmodum ad vitandas lites, & etiam ob vitandam hominū vecor-
6 cordiam † ac negligentiam lege Regni *y* cautum reperitur, quod possessor triginta annorum possessione suffultus, vel debitor ex causa depositi viginti, *z* & ex causa salarij, vnius mensis, *a* à die, quo à seruitio domini exierit, vel trium mensium contra hęredes, si famuli dominus mortuus fuerit, vel in salarijs aduocatorum, & procuratorum, vnius anni, à die latę sententię: *b* tali exceptione opposita, vendicantem, vel petentem submoueat, nulla bonæ, vel malę fidei habitā ratione, quia vt dicebat Bald. *c* non fauore pręscribentis, sed odio negligen-

S Glos. in cap. deniq; 4. dist. de qua late Felin. in cap. non satis de simon. Ias. in l. de quibus, num. 7. col. 2. de legib. & in l. singularia, col. antepenul & seq. ff. si cert. petat Petr. Roici. decis. Lituan 3. a num. 45 3. cum seq. Cardi. Tuscus tom. 2. conclus. c6 suetudo 806. nu. 12.

T c. nerui in fin. 13 dist. cap. hac ratione, 31. q. 1.

V l. gracchus, C. ad l. g. Iul. de adulterijs, c. inter hæc sanctitas 33 q 2. P. Dueñas reg. 68. B Diez, reg. 59 mul[illegible]s cōprobans, & exornans Tiraq. in l. 9. connubiali a num. 1. cum seq.

X Rodolph. de su[illegible] Princip. potesta. c. [illegible] num. 85. & 86 Cartarius de executio. senten cape. bannit. ap. 3. num 20. & deci. 67. num. 3 Affli[illegible]. deci. 391 nu 3 Ame[illegible]q de potes[illegible] in se ipsi. lib. 1. cap. 19. num. 10 Farina. praxi. crimin. q. 12. on. [illegible]. & q. 59. nu. 1. & seq. Bayardus in addi. ad Clar. q. 44. nu. 21. in fin. Tuscus conclus. 45. vel 451. n. 4. S. & conclus. 179. nu. 41. l. Pineda lib. 28. Monarchiæ E cle. cap. 16. §. 4. cū multis alijs relatis per Mart Bu[illegible]g. de mod. proceden. ex arrup. q. 11. nu 2. & 4. & quæst. 13. num. 14.

Y For. quicumq; infantio. tit. de præscript. Molin in repor. verb. præ[illegible]riptio. vers. præscriptio bonorū sedeotium, vbi eius additionator Portol. num. 82. Glo. quam ciuilis, in c. fin. de pręscrip. Fac[illegible]n. controuer. iur. lib. c. c. 63. & 68. Anto. Gabr. comm. concl. tit. de pręscr. concl. 4. Sot. de iust. & iu. l[illegible]. 4. q. [illegible] ar. 4

Z For. 1. [illegible] fi. tit. de fid instrum. for. ad refrenādū, tit. de solutio. for. item de volunrad, tit. de deposito. per que fuit moderata obseru. Itē nota, tit. de pręscriptio. Molin. vers. præscriptio debiti. & vers pręscriptio depositi, Hiero. Gabr. cons. 8. vol. 2 Molin. verb. firma, vers firma priuilegiata, fol. 15[illegible] col. 3.

A For. vnic. tit. de salarijs mercenariorū. Molin. ver. præscriptio solidatę, Gam. de[illegible] 334. Ar[illegible] n. 4. tit. 3[illegible]. l. 6. n. 53. & 54 Molin. verb. famulus, vers. famulus non potest vbi Porto. a nu 2[illegible]. cum plur[illegible]b. seq. Couar. in reg. possessor §. 11. nu. [illegible] Petr. G[illegible]lkeotus in tract de vsucapio. p. 2. membr. 2. c. 4. nu. 13. [illegible]g. 364.

B For. vni[illegible]. tit. de salario aduocatorum Mon[illegible]son, ann. [illegible]8[illegible]. C in c. si quis per triginta, tit si de feud. fuerit controuersio vsib. feu. Guid. Pap deci[illegible]. 99. nu. 4. P. de Anchar. cons. 170. n. 4. Bart. in l. nemo potest nu. 22. vbi Rip. nu. 113. ff. de legat. 1. Molin. in report. d. verb. præscriptio. vers. sed quæro etiam iuxta dictum forum, & ibi late Portol. num. 93. & seq. 97. & seq.

gligentis fuit hoc statutum, sicut & apud omnes per eque gentes permissum est, contrahentibus in pretio † 7
emptionis, & venditionis se inuicē decipere, ne ex nimia equalitatis obseruatione comertia turbarentur, sed non in re vendita, licet vtroque casu peccatū versetur, *f* propter iustitiam cōmutatiuā, quę tam in re, quam in pretio, equalitatem exigit. Sed nihilominus deceptus intra dimidiā, nullam apud iudicem habet actionem, ad petēdum, *g* id quod recto iustitię tramitte sibi debebatur, à legibus namq; humanis, sępe actio negatur, ob effugiendā litiū multitudinē, *h* quemadmodum ex promissione † nudo pacto facta, leges ciuiles negant actionē *i*, 8
licet promittens, lege iustitię, & sub reatu mortalis criminis teneatur promissum seruare, & ita iure Canonico producit actionē, *k* quod apud nos in Aragonia seruatur, *l* sed quia negari non potest, quin licet respectu dominorū contineat merū fauorē, tamen respectu vassallorum, habet mixturā odij, quemadmodum dicunt nostri DD. *m* in statuto, † excludente fœminas, propter mascu- 9
los, agnationis, seu familię cōseruandę causa, quod fauorabile iudicatur, ex intētione, & fine statuentiū, licet respectu feminarū habeat odij mixturā, tamē potius fauor quā odium venit in cōsiderationem. Sed cū cursu tēporis, quod in vtilitatē erat statutū, ceperit vt experientia docuit † in damnū conuerti caute, & cordate, illam debēt 10
Barones exercere, nec credāt excellentiā honorū, a populis sibi tributā, maximū beneuolētiæ testimonium, firmumq; sui status pręsidiū, cum vt inquit Plutarch.* *Et si sponte sua, & beneuolentia quadā ad decorandos Principes moueri populi videantur, ducuntur tamen plerumq; metu, cū tam ij qui oderunt, quā ij qui amāt prosequi honoribus Principes soleāt. Prudentes igitur viri, & optimi rerum publicarum gubernatores, non tā laborat vt statuas, vel decreta, vel honores diuinos â* popu-

F l. in causę 16. §. idem Pomponius, ff. de minoribus. l. item si pretio, 22. §. quemadmodum, ff locati, Pinelus in l. 2. 1. p. c. 3. n. 39. C. de rescindē. Laurēt. de Pinu cons. 141. num. 2. cum. seq. D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. & 2. Anton. de Leon. in l. si quis in conscribendo, n. 3. C. de pact. Cuiacius in expositione, nouellæ 97. in fin. p. 426.

E Ripa de peste de remedijs præseruatiuis. 1. par. num. 146. & seq. & 2. par. nu. 145. & 146. for. 2. tit. de pannis, lanę, & seri[illegible]

F Soto lib. 6. de iust. & iure, q. 5. art. 1. Nauarr. in c. qualitas de pœnit. dist. 5. num. 41. & in c. nouit, notab. 6. de iudic. & in manual. c. 23. nu. 84. Tiraq in in l. 9. connubiali, nu. 8. & 20. Alphon. á Castro li. 2. de potestate legis pœnal. cap. 10. fallent. 3. Couarr, lib. 2. variar. resol. cap. 4. nu. 11. Fernandus Rebellus de obligatio. iustitiæ 2. p. lib. 9. q. 3. sect. 1. pag. 628.

G l. 2. vbi Doctor. C. de rescindenda vendit. c. ad nostrum, c. dilecti, c. cum causa de empti. & vendi. Rolan. cons. 59. nu. 8. vol. 1. Osasc. decis. Pedemonta. 44. nu. 8. Sarmiento selectar. lib. 1. c. 12. & lib. 7 cap. 12. cum alijs per Alfan. colectan. 10.

* Tō. 3. in vit. Dem. p. 528

H Couarr. lib. 2. variar. cap. 4. num. 1.

I l. iuris gentiū, §. sed cū nulla, ff. de pactis, l. siue apud acta, C. de transact. l. si præcedenti, §. Lucius, ff. mandati Graci. reg 16.

K Cap. 1. de pact. Couarr in cap. cum inofficijs num. 10. de testam. & in reg possessor, 2. p. §. 11. nu. 4 Menoch cons. 1. num. 237. 238. volum. 1.

L Obseruan. penultim. [illegible] de confess. [illegible] 2. tit. 16 [illegible] nouæ recop [illegible] l. vbi Marterzo.

M Bald. Iass. & [illegible] in l. venia, num. 4. Salicet. nu. [illegible] Alexand. num. 5. Curt. sen. num. [illegible] de in ius vocan. Iass [illegible] l. maximum vitium, nu. 2. C. de liber. præter. & in [illegible] nu [illegible] 7. ff. si cert. pe. Paris cons. [illegible] 5 nu. 28. lib. 2. Alciat. cons. 66. Cephal. cons. 278. num. 106. & seq. Surd. cons. 314. nu. 1[illegible]. Mol[illegible]. de H[illegible]span. primo. gen. lib. 1. cap. 18. num. 5.

populis consequantur, quâm vt merita sua, & res eorum gestæ, quâm maximis honoribus dignæ sint: vnde in hac summa Baronum nostrorum potestate, non reprobatur vsus, sed abusus, & occasio peccandi, quæ ex illa oritur, cum in magna peccãdi licentia, seipsum continere, arduum, & difficile sit, ita vt vnicuique dominorum posset dici: [n]

Ego nescio certe
Quid facias Baro, sed tecum occasio cœnat
Peccandi, tecum peccandi occasio dormit,
Et semper magno vicina est culpa pericle.

Cum ex superioribus satis cõstet, obseruãtia nostri regni, impunitã esse quãlibet malam tractationẽ factam per dominos erga suos vassallos seruitutis, in hocque a lege fuisse magistratuũ coarctatã potestatẽ, & iurisdictionẽ: videndũ restat, an hoc ita generaliter sit intelligẽdũ, vt nõ solum impune possint vassallos occidere, & bona eorũ in vim talis potestatis occupare, sed etiã honore priuare,
11 ita vt eorũ iusta querella de vxore adulterata, de filia vẽ strupata nõ audiatur; [o] & quod ita priuationi bonorũ, sicut vitæ, & ita priuationi vitæ, sicut priuationi famæ, & honoris, quę vitæ cõparatur, & ita vulnerãti, vel alia iniuria afficiẽti, sicut occidenti impunitas tribuatur. Cui breuiter respõdendũ est, quod licet sit permissũ impune occidere vassallũ, nõ tamen ex hoc licebit vassallã impunè adulterare, [p] cum adulteriũ nullo casu permittatur, attamẽ homicidiũ, aliquib⁹ casib⁹ iure diuino reperitur permissũ; atq; ita ab homicidio (licet maius peccatũ sit) ad adulteriũ, cum sit diuersæ speciei, nõ valebit argumẽtũ, sed tamẽ cum verba nostrę obseruãtiæ, nõ occidẽti, sed domino male tractãti impunitatẽ pręstẽt, nõ solũ excusabitur dominus ab homicidio, sed à quacũque alia iniuria vassallo illata, cũ nõ agamus de excusãdo dominũ à peccato, sed de prętãda impunitate delicti, & act⁹ illiciti; cũ nõ habeat in hoc seculo superiorẽ, qui de eius factis, erga suos vassallos cognoscere valeat, nisi dixeris Episcopũ [q], ratione peccati esse iudicẽ cõpetẽtẽ, cũ (vt supra dixim⁹) adulteriũ, nullo casu reperiatur permissũ: quãuis enim ho-
12 nor, omnib⁹ rebus sit pręferẽdus, [r] & vitę equipparetur, imò castitas ab honestis mulierib⁹ vitę pręferatur, [s] non quod

N Iacob. Falc. de vicijs fori, satyra 6.
O Petr. Gre. de Rep. li. 9. c. 1. n. 47. l. sed est quæstionis §. si quis eã fœminã Latrẽtam, Latẽ apud Labonẽ, §. si quis virgines, ff. de iniur.
P Iul. Cla. in prax. §. homicidium, n. 56. Nell. in tract. de bãni. 2. p. 2. tẽpo q. 46. Deci. & Feli. in d. c. quæ in Ecclesiarum, nu. 26. Andr. Gail. lib. 1. de pac. publ. c. 1. n. 39. Bal. in l. fin. col. 3. C. si cõtra ius. Palac. Rubi. in repeti. rub. de dona. inter vir. §. 78. n. 7. fol 175. Petr. Greg. de Repub. li. 11. c. 10. n. 6. Medic. de legib. 4. p. q. 10, n. 31, vers. Vnde stante statuto, Camil Galli de verbor. signif. lib. 6. c. 19. n. 20. & lib. 10. c. 33. n. 65. Roici. d decis. 3. nu. 27. & 278. & facit gloss. in l. si quis serm. o C. de furt.
Q c. 1. de offic. ordina.
R pro nerb. c. 22. in princ. Arist. 4. ethi. c. 5. Coua li. 1 varia. c. 11. n. 4. Vasq. cõtr. illustr. c. 18. n. 13. Cassane. in cathal. 1. p. cõsid. 2. Cõra. in repl. om. 1 iudi. lib. 1. c. 1. §. 3. de duello. p. 5. conclu. 99. nu. 3. & § 4. vers. Decimosexto, nu. 4. Deci. cõs. 586. n. 8. Corne. consil. 162. n. 21. volu. 1.
S l. 1. §. quod si deserit ff. quod met. cau. l. 2. §. inde cũ placuisset vbi Cagno n. 371. de orig. iur. Crane. cõl. 168. n. 3. Soci. Iun. cõl. 38. n. 40. vol. 1 Menoc. de arbitr. iudi. li. 2. cẽtur. 4. cas. 177. n. 19. Medi. in tracta. de legib. 1. p. q. 4. n. 7. & in tract. mors omnia solu. n. 178. Nauar in cõm. c. inter verba, 11. q. 3. con. clu. 4. n. 211. fo. 13. tom. 1. & notat. in l. fin. de pęn. & facit text. iũcta glo. in § fin. Instit. de noxalib. & in l. nequaq. ff. de adoptiu.

quod ob castitatē seruādā, liceat cuiquā se occidere, & cū
castitas vi præcissa eripi † non possit, quia est virtus ani- 13
mi, quę violentiā non sentit, neq; illam polluit aliena li-
bido, tametsi ea oppressa, in suo corpore exerceatur, v vt
eleganter fertur dixisse beatam Luciam ad Paschasiū, si
inuitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur, ad
coronam, cum pollui nequeat, x cuius mens pudica est:
bene verum est, quod licet se periculo vitę exponere,
ob fugiendam violentiam. Hinc est, quod dominus au-
ferens honorem vassallo, peius eum censeatur tractare,
quàm si bona auferat, y cum (vt inquit Cicero) *Si nō sis
quis fueris, nō est quod viuere vellis.* Et vt inquit Claudia-
nus: z

Nonne mori satius, vitæ quàm ferre pudorem.

Licet apud christianos, facilius quis honorem, & famam
contemnere valeat, quàm vitam, a cum vitæ suę † non 14
sit quisquā dominus, b sed solus Deus, vt ipse inquit c:
Ego occidam, & ego viuere faciā. Et alibi: d *Tu es Domine,
qui vitæ & mortis habes potestatem.* Sed honoris proprij, &
famę, quēlibet dominum esse verius, & receptius est e:
quod non intelligerem procedere in eo, qui personā pu
blicam representat, & munere publico fungitur, quia au
thoritas eorum, qui alijs gubernādis præsunt, non aliū-
de quàm ex ipsorum fama constat; 1* & ideo nō solum
crimine, sed & suspicione vacare debent, vt de sua con-
iuge dicebat Cæsar. 2* Et ideo, argumentum desumi
potest, † vt quem impune licet occidere, liceat & ho- 15
nore priuare, quamuis quando iniuria non infertur in
propria persona, sed ex facto in persona coniuncta,
peior tractatio iudicatur, & maior iniuria infertur
alicui,

T c. ex parte, vbi glos. & DD de sepultur. c. si nō licet, 23. q. 5. Nauar. cons. 2. tit. de iur. iur.

V c. tollerabilius, c. ita nè cap. proposita, 32. q. 5. B. August. lib. 1. de liber. arbitr. c. 5. & lib. 1. de ciuit. Dei, c. 18.

X c. re vera, c. de pudicitia cum seq. 32. q. 5. gloss. Archidiac. & omnes in c. non est nostrum, 23. q. 5. sanct. Thom. 2. 2. q. 64. artic. 5. ad 3. Couarru. lib. 1. variar. c. 2. n. 9. ad fin. Plaça in epitom. delictorum, c. 13. n. 5. Gom. de Amesq. de potest. in seips. lib. . c. 9. n. 4. & seq.

Y l. in seruorum, in fin. ff. de pœnis.

Z de bello gildonico, pag. 135.

A Couarru. lib. 1. variar. resolutio. c. 2. n. 8. Nauarr. in commen. 2. de finib. humanorum actuum, nu. 51. tum. 1. fol. 336

B l. liber homo, ff. ad leg. Aquil. sanct. Thom. 1. 2. q. 73 artic. 9. ad 2. & 2. 2. q. 59. art. 3. ad 2. & q. 64. art. 5. ad 1. & 3. Caietanus 2. 2. q. 73. artic. 1. & q. 150 art. 2. & q. 154. art. 6. Victoria in relectio. de homicid. num. 21. Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 2. arti. 3. Gregor. de Valēcia tom. 3 dispura. 5. q. 8. punct. 2. colu. 3. & latius q. 10. punct. 1 col. 1. Salon 2. 2. sub q. 61 tract. de dominio. quęst. 3. articu. 2. conclusione 2. Aragon 2. 2 quæstio. 62. de domin. 3. conclusione de obiecto, fol. 341. & quæstione 64. artic. 5 ad 2. Gomez de Amesqua de potestate in seips. lib. 1. cap. 1. num. 9. & cap. 2. num 17.

C Deuterono. cap. 32. & Sapient. c 16. D 1. Reg. c. 2.

E Nauarr. in manual. cap. 18. numero 17. & 18. Petrus Nauarra de restitutione lib. 2 cap. 4. par. 2. dubitatione 1. num. 143. & sequen. & par. 3. dubitatio 1. num. 366 Couarruuias lib. 1. variar. cap. 2 num. 8. Soto lib. 4 de iust. quęst. 2 artic. 3. conclusione 4. & in relectione de regendo secreto, membro 1. quæst. 3. plures relati per Gom. à Mesqua de potestate in seips. lib. 1. cap. 12. numero 3. & Gregorius Syarus in claui regia, lib. 6. cap. 5. numero 11. & in seque. contra refert Antonius Bringius in tracta. de fideiussor, cap. 19. num. 151. & 152.

1* Cice. in orat. pro lege Manilia, & lib. 1. ad Quint. fratr. epist. 11. & in Lælio. c. Sacerdos, ad fin. q. 1. c. nec sūt audiēdi, 11. q. 13. c. nolo, 12. q. 1. Caieta. 2. 2. q. 73. art. 2. & in sūma verb. detractio. 2* Plutar. in eius vita

F l. codi-

alicui, ex ablatione honoris, quàm ex priuatione vitæ, vt colligunt Doctores sensisse I.C. *f* maiorem iniuriã marito inferri, si vxor adulteretur, quàm si filius occidatur; quod licet verũ sit, & indistinctè procedat, vt dominus impune possit, vassallos seruitutis verbis, & factis iniuria afficere, *g* tamen respectu iniuriam patientis, maximũ est discrimen; nam aliquando patiens non peccabit coram Deo, nec punietur à iudice, quod permisserit se iniuria affici, aliquando veró peccabit, sed nõ punietur; aliquando vero peccabit, & in foro exteriori punietur, vt putà, si dominus vellet occidere vassallũ, vel bona auferre, poterit permittere se occidi, nõ se defendẽdo, sed percutiẽti collũ submittendo, *h* sęuitiamq; domini patiẽter sustinẽdo: si verò mulier adulteriũ cum domino perpetrauerit, quia fecit, & voluit, licèt à pœna fori, & exteriori excusetur propter metũ, *i* qui nõ par in vtroq; *K* sexu requiritur, prout etiã in dolo, à nostris distinguitur; *l* quorum communis est sententia, quòd delictum metu iusto cõmissum, nõ puniatur, *m* cum, vt inquit Claudianus: *n*

Suprema pericula semper dant veniam culpæ:

Tamen eorũdem vera est conclusio, quod à peccato nõ
16 excuset metus † cõditionalis, cùm potius debeat quis mori, quàm Deum, etiam venialiter offendere; *o* voluntas, & siquidem coacta, voluntas est, *p* licet secus dicendum esset (vt supra diximus) in vi pręcissa, cùm tunc potius quis dicatur pati, quàm agere. Illud autem quod supra diximus, cum Abbate, quod mulier excusetur propter

F l. codicillis, §. matre, ff. de lega. 2. Bald. cons. 277 lib. 5. Bosius in prax. crim. tit. de coitu dãnato, n. 46. Corduba de Lara in l. si quis à liberis, §. idem iudex, n. 65. ff. de liber. agnoscen.

G Boher. decis. 317 n. 6. Ioann. de Anania in c. 1. nu. 5. de maledic. Couarr. lib. 1. variar. c. 11. nu. 4. in fin & n. 5. & confirmatur ex tex. in c. inter solicitudines, de purgar. canonic.

H c. non est nostrum, 23. q. 5. vbi Cenedo 1. p. collecta. 29. ad illum tex. Couarru. de sponsal. 2. p. c. 3. §. 12. n. 17. Soto lib. 5. de iust. & iur. q. 1. artic. 3. post sanct. Thom. de regi. Princip. c. 6. Gom. de Amesq. de potest. in se ips. lib. 1. c. 17, n. 5. Caietan. & Aragon 2. 2. q. 64. arti. 7 & Aragó art. 5. ad 3. & q. 26. art. 4. sub q. 3. Victor. in relectio. de homicid. n. 24. Mexia in pragma. taxæ pãnis concl. 3. n. 135. Simancas de catholic. institutio. tit. 18. nu. 30. Nauarra de restitutio. lib. 2. c. 3. n. 39. & 62. Salon 2. 2. q. 64. artic. 7. controuersia 1. in conclusio. 1. Bañes 2. 2. q. 33. art. 3. dub. 4. in responso ad confirmationem tertij argumenti.

I Abb. Panorm. consil. 4. lib. 1. Iul. Clar. in prax. crimin. §. homicidio. n. 17.

K gloss. & DD. in c. cum locum, verb. Metus, de sponsal. Boher. decis. 100. n. 2. Ias. in l. interpositas, num 4. C. de transactio. Deci. in l. in omnibus, 39. num. 3 de regul. iur. Roman. singular. 230. & Marsil. singular. 407 & 578 Deci. in c. fin. de appellat. & in c. 1 colum. 2. & in c. causam matrimonij, colum. 1. de offic. delegat. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 3. n. 17. glo. in pragma. Sanctio, titu. de electio. § item nec credit Rebuf in prax. de resignat. met. extor. n. 11. p. 494. Caualli. milleloq. 786. Surd. decis. 194. n. 24. Cephal. cons. 384. n. 55. Tiraqu. in l. si connubia, n. 120. & 121. Couarru. de sponsal. 2. p. c. 3 §. 4. n. 9.

L Ruin. cons. 60. n. 25. volu. 3. Cephal. cons. 62. n. 36. Becci cons. 112. n. 14. Surd. decis. 216. n 26.

M Deci. in l. vt vim, 2. notab. ff. de iust. & iur. Iul. Clar. §. homicidium, vers. Excusatur, & sequenti. & d. §. fin. q. 60. num. 17.

N pag. 117. in eutrop. lib. 2.

O Decius & Cagnolus in l velle, de regul. iur. Menochius de arbitrar. casu 354. Tiraquellus de pœn. temperan. cap. 34. cum duobus sequentibus. Couarru. de sponsal. 2. par. cap. 6. §. 1. num. 11. & 2. par. cap. 3. §. 4. numero 3. Iass. consilio 136, colum fin. lib. 1. Roictus decis. Luruani. 3. n. 198. Bursar. cons. 16. n. 84. in 1. Viui. decis. 394. n. 10. & 14. facit text. in l. si seruos, C. ad legem Iul. de vi publi. l. 2. iuncta glos. C. de sepulcha. violato.

P cap. metico, 15. quæst. 1. l. si mulier, §. si metu, ff. quod metus causa.

propter metum,intelligendum est à pœna ordinaria, in
casu,quo loquuntur Doctores, q scilicet quando pre-
cibus,&blanditiis potentiorum,quæ iustum metum in-
ducunt,delictum fuerit commissum; nam si iussu supre-
mi domini commisisset,posset cum Abbate r defendi,
vt in totum à pœna liberetur.Sed cùm vassalli viui pos-
sint impune, & absque recursu,tot iniuriis in corpore,
bonis,& honore à dominis affici,videamus,an ista mala
tractatio,possit extendi ad eos deffunctos, cum constet,
deffunctum † quoque iniuria affici,& offendi, s memo- 17
riamque eius dānari posse.Vnde si vassalli à domino e-
xiliati decesserint,non poterunt absque venia domini,
etiam ad sepeliendum,in castrū afferri, t cum licet de-
functi sepulchrum impediri† nō debeat; u ideoque fauo
rabile sit,vt non possit per creditorem, etiam vi instru- 18
menti guarentigij, & priuilegiati impediri, x cum pu-
blice intersit, non minus mortuos sepeliri, quàm viuos
cōseruare; y est enim genus maledictionis,carere eccle
siastica sepultura: z &ita ore Prophetæ *a maledicta fuit Iezabel vxor Achab, quod & sanguinem eius canes lingerent, & non fuit qui eam sepeliret*. Et ista est inter alias,

Q glos.singularis in l.vnica,C.si rect.prouinc. Rebuf in concordat. rub.de collat.§.volumus, glos.1. pag.423. Luc.de Pena in l.litibus.colu.3.C.de agricol.& censit. lib.10. facit text. in c. côuenior, post princip.23.q.8.

R d.consil.4.Menoch.casu 354.n.18.Bal in l.eam, quam.C.de fideicom. Benedict.in c.Rainutius,verbo,Cuidam Petro tradiderunt,num 68. & verb.Et vxorem,decis.5.n.532.

S l.1.§.cadaueri,ff de iniur.l.7.ff de ijs quib.vt indign.l.sed siquis.§.iudex, ff.de religios.& sumptib.funer.l.fin.C.ad leg.Iul.maiest. §.per contrariū. Insti.de hæredit.quæ abintesta.gloss. in l.fideicommissum, vbi Ias & alij, C.de fideicommis.&in l.sororē C.de ijs quib. vt indign. l.ossa, ff.de religios. Couar.lib.1.variar.c.1.colu. antepenult. Moli.de Hispan.primog.lib.2.c.9. nume.48. Cagnolus in l.pupillum,§,in hærede,de regul.iur. Deci ad rubri. de secund.nupti.nume.7. Ias.in l.2,num.2.C.de indict.viduit, tollend. Rolandus consilio 95.nu.21.lib.1.

T l.2.ff.de cadauer. punit. cap.omnis,de pœn. & remissio. cap. is cui, de sentent. excommunicationis, in 6. cap.ex parte,el 2.de sepultur. in Clementi.1.eod.tit.cum concordant.per Deci.in l.fin.n.10.de iurisdict.omni.iudic.Cagnol.in l.nerarius,ad fin.de regul.iur.Couar.d.c.1.n.11.& Marsil.in l.fin. de quæstion.Nellus de bannit. 2.p, tertij tempor q.3.

V l.fin.C.de sepul.viola l sunt personæ,l.si quis sepulchrum,de religios.l.ne corpora, eodem titu. Felinus in cap.sicut Iudæi,colum.1.de Iude. Hippolyt.de Marsil.singular.199, Xuarez in l. post rem, versic. Quinta extensio.de re iudic.Couaruuias vbi supra num.10.& Hippolit.in d.l.fin.num.54 Camillus Borrel.ad Bellug.§.iam super,ad fin.rubr.11.Garcia de expens.cap.8.n.19.Menoch.de recuper remed.1.nume.445. Guliel.Benedict.in cap Rainutius,verbo,Mortuo itaque testatore, numero 50.56. & sequenti 287.

X l.cum te,C.de sepulchro viola.Gail in tract de arrest.cap.11.num.28.& 29.Abb. in cap.ex parte, n.3. de sepulr.Marta de iurisdictione,2.p.cap.47.nu.3.& 4 p.casu 155.numero 2. & sequenti. Boherius decisio. 287. num.2. & sequen.Ripa in tracta. de pest.cap.de remed.præseruati.remedio 121.Couarruuias in dicto c.1.num.10. Petrus Pecchi.in tracta.de iur.sisten.cap.5.nume.23.Brunol.à Sole in quæstion. legalibus,quæstio.27 num.4.& sequen per tot.Medic.de sepultur.quæstio.13.num.3.& quæstio.14.num.9. 1.par.cum alijs relatis à nostro Petro Cenedo 2.p.collecta.40.num.3.Didac.Perez lib.1.Ordinat.titu.2. l.7 glos.Y que al finado.& glos.No le entierren.

Y cap.quæsitum,13.q.2, Bal.in l.fin.num.7.C.de negot.gest. Benedict in c.Rainutius, verb. Mortuo itaque testatore,num.56. Surdus decis.255.num.9.& 26. Ripa de remed.præseruati.contra pest.à num.98. cum sequen.

Z Hierem.c.22.l.quod si nulla,ff.de religios.& sumpt.funer.Rolan.cons.80.n 27.cum seq.vol.3. Paulus Fuscus de visitatione,lib.1.c.25.n.4.Selua de benefic.1.p.q.5,n.102. B.August.de ciuita Dei,c.12.& 13. & lib.de cura pro mortuis,c.1.cum duob.seqq.& serm.34.de verb.Apo.eleganter Ioan.Lorin.in commēta.in Acta Apost.c.5.vers.6. A 4.Reg.cap.9.

B c.sicut

alias, grauissima excõmunicatorum pœna, *b* vt in loco sacro non sepeliantur, & est inter præcipuos ecclesiastici interdicti formidandos effectus, *c* quod in loco sacro fideles sepeliri nequeant; & ideo nisi ob grauissimas causas, *d* sepultura non interdicitur. Hoc ecclesiasticum
19 interdictum, † quod cum magna tarditate semper est fulminandum, nos patienter anno 1611. per decem menses in hac Cæsaraugustana ciuitate sustinuimus, non solum simplex, *e* sed cum cessatione a diuinis, quo fuit fides illius ciuitatis, eiusque incolarum, & ciuium, quasi examinata, cum ad audienda sacra, cum maxima deuotione, extra ciuitatem turmatim adirent, & non solum fide, *f* sed nec charitate christiana fuerint refrigerati. Deus parcat illis, qui tãto damno causam dederunt; ego enim eam referre nollo, & silentio consulto prætereo, consilium Lipsij sequendo, qui tuta (hoc est vera) scribenda suasit, non noua; quæ quanto veriora, tãto amariora, autoribus existunt. Nec mirum quod ex arduis causis illud imponatur; nam durasse † legimus tẽ-
20 pore Gregorij Septimi, in regno Poloniæ per septem annos, & in regno Sciciliæ à Gregorio II. per 70. & Honorius Tertius in regno Portugaliæ; & Iulius Secundus, & Paulus Quintus in Repub. Venetorum anno 1606. interdictum imposuit. *g* Hinc laudatur à I.C. Modesti-
21 no, *h* is qui testatoris † iubentis reliquias, in mare nõ proiecit, sed in memoriam humanæ conditionis sepeliuit: negat tamen lex regia, *i* mulierem, quæ pregnans mortua sit, humari antequam partus ei excidatur. Iudex ta-
22 men † in pœnam delicti, potest aduersus reos statuere, ne sepeliantur, sed quod perpetuo sint in patibulo suspẽsi, *k* in quibus Ecclesiasticæ sepulturæ tradẽdis, principis secularis licentia requiritur; *l* ergo multo magis poterit facere dominus, si ratione suæ absolutæ potestatis, vellit defuncti sepulturam impedire.

His

B c. sicut, de hæreti. c. sin. de sepultur. c. sane quod super, 24 q. 2. Gig. de pension. q. 36. n. 9. sanct. Antoni. de excõmunicat. c. 76. n. 26. Selua de benefi. 3. p. q. 4. n. 4. Ioann. Dilect. de arte testandi, caute. 7, n. 8 Ioann. Andr. de interdict. ciuitat. n. 45. Petr. Grego. in Sintag. n. iur. 1. p. lib. 2. c. 13. n. 10. Paul. Borgasius de irregularitate. 6. p. 5. de absolutione mortuorum. n. 3. & de sentent. interdict n. 39. Ioan. Baptis. Valençuela in defensione monitor aduersus Duc & Rempub Vener. 5. p. n. 58

C c. vt priuilegia, de priuileg sanct. Antoni. de interdict. c. 4. nu. 16. & seq. & de excõmunicat. c. 38. n. 3 Ioan. And. vbi suprà n. 148 & Valençu. n. 60.

D Medic. in tracta. de sepultur. 1. p. q. 11. per tot.

E de quibus elegãter Grego. Sayr. in thesau. casuũ conscientiæ, siue de censuris, lib. 5. c. 17. à n. 5. cum seq. pag. 459. & 460 glos. Cęsar. in c. si Canonici, de offic. ordinar. in 6.

F c. alma mater, in prin de sentẽtia excõmunica. in 6.

G Marta de iurisdic. 3. p. c. 24. num. 5. & seq.

H in l. quidam in suo. de condic. institu io plura Petrus Gregor. in præl. d. optim. iur consul. lib. 2. c. 44

I l. 2. ff de mortuo inferẽndo.

k gloss. in l. 2. ff arbor. furt. cessar. Porpuiacus in l. 1 numero 593. ff. de officio eius. Villadiego de hæreti. 3 ... ne 11. nume. 4. Couarruuias in dicto cap. 1. nume. 11. Medicis in tracta. mors omnia soluit, p. 2. nume. 86. conclusio 32. vers. Fallit in atrocioribus. Anton. Gomez de delict. com, 3. variar. c. 14. nu 8. & 9. Cabalcan. de brach. Reg. 4. p. n. 377. Solorza. de crimin. parricid. lib. 1. c. 22. & facit text. in c. mulier, 15. q. 1. c. accusatus, 6. penul. ti de hæ et . in 6.

L 1... & fina. n. de cadauer. punit. Borrell. de Reg. cathol. prestant. c. 71. n. 352. & 164. cum sequen. Couar ru. in d. c. 1. n. 11. Cenedo 1. p. collecta. 4. n. 13.

His tamen non obstantibus, respectu dominorũ non vtentium iurisdictione, sed tantum absoluta & dominica potestate, contrarium verius est; quia licet † mortuus 23
pati possit iniuriam, hoc tamen ficte, *m* nam vere solum afficiũtur iniuria viui, consanguineis, seu proximis insepultis relictis. Vnde nostra obseruãtia, quę permittit dominis, vassallos suos bene, vel malè tractare, applicari nequit ad vassallos iam mortuos, cum iam per mortẽ desierint esse vassalli † seruitutis, *n* cum morte soluatur ser- 24
uitus vassallorum: eademq; ratione, nõ poterit dominus bona vassalli mortui diripere, *o* si per mortẽ vassalli sint vacantia, vel trãslata in nõ vassallum. *p* quod si in vassallum seruitutis traslata fuerint, capi poterũt, non tanquã bona vassalli mortui, cuius iam esse desierũt, sed tãquam bona viuentis, in quẽ fuerunt translata; & ideo si dominus in mortuos sęuierit, non potest dici, vassallos benè, vel male tractasse, sed punietur † ijs pœnis, quibus & fo- 25
ro, & lege Iulia puniũtur, inferẽtes iniuriã cadaueri: *q* iudex enim regulariter subditos punit, non cadauera; quia morte soluitur † potestas, *r* & iudiciũ cõtra defun- 26
ctum, esset ipso iure nullum, *s* ex defectu iurisdictionis: licet aliquãdo propter memoriã facti atrocissimi, in cadauera animaduerti soleat: *t* sicut & eadem causa animal irrationale punitur, *u* quod idẽ liceret domino vtẽti iurisdictione, nõ autem vtẽti sola dominica potestate; maxime, cum legibus nostri regni, fictio non admittatur, *x* & iniuria, quæ infertur cadaueri (vt supra diximus) fictè dicatur tali homini irrogari, cum homo mortuus nõ sit homo, *y* solumque in detestationẽ enormiũ criminum, in exemplumq; & terrorem viuorũ, vt â delictis metu pœnę arceantur, qui virtutis amore non ducuntur: *z* hoc fuit aliquando iure permissum.

M l.1.§.quoties, ff. de iniur. l. qui sepulchra, verb. Vt ita dixerim, C. de sepul. viola. l. quod si nulla, 28. in fin. ff. de religios. & sumpti. funer. Bal. in d. l. sororẽ, C. de his quibus vt indignis. & in d. l. ex hoc iure, colu. 3. Felin. in d. c. quæ in Ecclesiarum. nu. 14. Nellus de bannit. 2. p. 1. partis, q. 5.

N Baeça de inope debitore c. 1. n. 23.

O Salicet. in d. l. qui sepulchra. Angel de malefi. verb. Et vestem cœlestẽ, vbi additio Hippol de bãnitis, verb. Incõtinenti, nume. 15. & in l. fin. nu. 41. de quæstion.

P argum. tex. in l. 1. §. veteres. vbi Iaf. nu. 34. ff. de adquir. possess. in l. si is qui ex bonis, n. 7. ff. de vulgar. Alex. in l. sed si plures, §. in arrogato, eo tit. Deci. cõs. 413. col. 2. & in l. quoties. & in l. hereditas, vbi Cagn. de reg. iur. Anton. Gom. in l. 22. Tau. n. 13. & in l. fin. n. 59. Peralt. in l. vnum ex familia, nu. 27. de legat. 2. Anton. Gabr. commun. cõclusio. titu. de iur. dot. cõclus. 2. à n. 61. Purpura, in l. fin. n. 193. C. de pact. Afflict. deci. 168. gloss. in l. hæres per seruũ, ff. de adquir. hæredit. l. qui testamẽtum, de ijs quib. vt indig.

Q l. qui cætu, ff. ad leg. Iul. de vi publica, l. 1. §. quoties, ff. de iniuriis, l. sepulchri violati, 8. ff. de sepulchro violato. for. 2. in fin. tit. de duello.

R Rebuf. de sentent. prouision. art. 10. gloss. vnic. n. 3. Medic. in tract. mors omnia soluit, p. 2. n. 5. 76. 86 & 160. Menochi. consil. 94. n. 150. Farinac. q. 10. n. 36. Mastril. 2 p. deci. 167. n. 12. S Surd. cons. 99. n. 14. Barz. deci. 140. n. [illegible] apic. deci. 1. n. 14. Burgius de modo proced. ex abrup. q. 28. n. 13. & 14. T Petr. Herod. rer. iudic. lib. 7. tit. 5. c. 1. & lib. 9. titu 15. c. 2. & 3. Autor. Gom. 3. tom. variar. c. 1. n. 78. Iul. Clar. in prax. crimi. § fin. q. 51. n. 15.

V C. mulier, 15. q. 1. Hojeda de incompati. beneficior. 1. p. c. 23. n. 105. Cenc. in suis collect. 1 p. collec. 32

X obseruan. 1. de equo vulner. l. 3. §. hæc verba. de negot. gest. c. in nostra, de iniur. Y c. Moyses, 13. q. 2. c. in quadam, de celebrat. Missar. Clement. vni. de summ. Trinit. Medic. de regul. iur. regu. 6. n. 46. verfic. Homo mortuus. & n. 69. verb. Mortuus homo, & n. 130. verb. Vulnerans.

Z Tiber. Decia tract. crimin. tom. 2. lib. 7. c. 39. n. 15.

§. Trige-

§. Trigesimus sextus.

Ad hoc vt Baro possit exercere absolutam potestatem impune, quæ requirantur, & an vassalli se possint redimere, si in durioris conditionis Dominum alienentur, vel possint vassalli contra Baronem, aliqua defensionis specie vti.

SVMMARIVM.

Personæ conditio in vno quoquè actu primò inuestiganda est. secundo territorium in quo fit. 1.

D. Rex & Prælati Ecclesiastici, viduæ, & vsufructuarij an vtantur absoluta potestate in Regno. 2.

D. Rex & Prælatus acquirens castrum, an censeatur illud Regno, vel Ecclesiæ acquirere. 3.

Rex multipliciter potest considerari, quoad diuersos effectus. 4.

Rex Aragonum in locis Ecclesiæ multa iura habet, paucissima vero in locis Baronum. 5.

Bona patrimonialia Prælati, vel ex industria ab eo quæsita non gaudent priuilegijs Ecclesiæ. 6.

Mutatione personæ mutatur status rei. 7.

Vassalli, an possint inuiti alienari, & quid operentur incorporationes quæ fiunt à Rege, & promissio de non alienando. 8.

Vassalli alienati in duriorem dominum, an possint se ipsos redimere 9.

D. Rex si priuati Baronis castra, seu loca acquisierit, an possit in eis exercere Dominicam potestatem. 10.

Duo alia requisita ad exercendam dominicam potestatem. 11.

Rex Aragonum, an possit se intromittere in factis Boronum erga suos vassallos seruitutis. 12. & 22.

Immunitate Ecclesiastica an gaudeant vassalli contra dominicam potestatem. 13.

Homicidio obseruantia Regni permisso, an censeatur permissum homicidium qualificatum. 14.

Defensione naturali an possint vassalli se ipsos tueri, aduersus Dominum de facto offendentem. 15. & 19.

Tyrannum occidere an liceat. 16. & 18.

Iniuriæ non sunt iniurijs rependendæ. 17.

Vassalli de foro Regni, non solum puniuntur, vt rebelles ex commissione, sed etiam ex omissione. 20.

Defensio ciuilis multis casibus sublata reperitur, non tamen naturalis, 21.

Lex potuit Magistratuum iurisdictionem moderare. 23. & 27.

Obseruantiæ verba remota omni appellatione intelliguntur. & ad quid appellatio introducta, & an possit à lege aufferri, & in quo differat ab extraiudiciali prouocatione. 24.

Barones exercentes iurisdictionem in suis locis, æquiparantur Præfecto Prætorio. 25.

D. Rex an possit iudicem constituere, & facere iudicare in locis quæ sua propria non sint, si in illis habeat iurisdictionem habitu. 26.

Barones, an teneantur in foro conscientiæ ad restitutionem bonorum in vim absolutæ occupatorum, & an executores testamentarij, cogantur restituere bona occupata vassallis. 28.

Item

§ Trigesimus sextus.

DVO necessaria requisita consideranda sunt, circa exercitium huius absolutæ, & dominicæ potestatis. Persona quæ cum sit principale † fundamentum, radix, 1
& causa efficiẽs cuiuslibet actus, a in vnaquaq; quæstione, de illa primo inuestigandum est, b an sit habilis, & legitima ad illum actum: c secundo agendum erit de loco, seu territorio, in quo talis actus fit, circa primum aduertendum est, quod si agamus de persona agente in ea debent istę qualitates adesse, & quod sit dominus, & quod sit secularis dominus inferior, alicuius castri, vel loci, ex prima qualitate † infertur, quod viduę, & vsu- 2
fructuarij, nec non qui iure crediti loca possident, non possunt hac absoluta potestate vti (de quo iam supra diximus.) Ex secunda vero infertur, non posse Prælatos Ecclesiasticos, nec supremum totius Regni dominum vniuersalem, eam in suos vassallos exercere. Sed dubiũ est, quid dicendum erit, † si aliquod castrum adquisi- 3
tum fuerit Regi, vel alicui Prælato, non tanquam Regi, nec tanquam Prælato, sed tanquam successori alicuius Baronis, vt puta quia illud emerunt pro se, & suis hæredibus, ex quo satis apparet, noluisse illud adquirere Regno, nec Regiæ dignitati, quæ non moritur, d nec habet hæredem, nec etiam Ecclesiæ, quia non ad eius vtilitatem, sed ad propriam, & suorum illud acquisiuit. Vnde videtur, quod habeant in eo dominicam illam potestatem, quam cęteri Regni Barones habent in suis locis, & castris, quia personę cuiuslibet Episcopi, seu Regis, possunt respectu diuersarum qualitatum eis inhærentiũ multipliciter considerari, † ac diuersis respectibus, diuerso iure censeri. e sicut etiam res. f Nam primo con- 4
sideratur Rex, vt Rex, considerata in eius persona Regia digni-

A Hieronymus Butigella in repetitione legis 1. §. si quis ita. numer. 49. ff. de verbor. obligat.
B l. si quęramus, 4. vbi Bart. & Doctor. ff. de testamen. l. quidam referunt 24. ff. de iur. codicil. l. si quis nec quæstio. 12. vbi Marsil. nu. 4. de quæstio. l. licet, 14. C. de procur. l. liber. 8. C. de petit. hæreditat. l. non ignorat, 9. C. de his qui accus. poss. cap. in primis 2. quæst. 1. l. cum ij 8. §. sed & personarum, ff. de transactio.
C Banci. de nullit. ex defect. mandat. Afsini. in praxi. § 27. cap. 1. Roland. à Valle cons. 46. num. 1. lib. 2. Aymo. cons. 104. nu. 1. & 2. cum multis alijs relatis per Rudolph. Schrader. tracta. feudal. tom. 2. p. 10. in preambulis, à nu. 3 cum sequen.
D Cap. si gratiose de rescrip. in 6. l. proponebatur ff. de iudi.
E Deci. in cap. sane 3. notab. de offic. delegar. gloss. verb. Prælatus, in cap. a collatione, vbi Dominic. de sa. ct. Geminia. de appellat. in 6. Purpur. in l. 1. num. 182. 191. ff. de offi. eius, Gail de arrestis, c. 6. num. 14. & 15.
F [illegible] miles, §. pro parte de legat. 2. Bald. in l. filium quem habentẽ, col. [illegible] oppositione 4. C. fam. [illegible] ci [illegible] un. Tiraqu. de r[illegible] ct. §. [illegible] glo. [illegible] nu. 23. [illegible] p. in l. fin. nu. 22 C. de reu[illegible] ca. donat. Menoch. cons. 10. n. 23. Surd. con. 317 nu. [illegible].

dignitate in abstracto, & cõsideratur vt priuatus, considerando in concreto, ita pariter potest considerari vt Rex, vel vt Baro, g atque ita respectu duarum qualitatum, & iurium diuersorum, quæ in eius persona residēt, vice duorum fungitur, h ac si illę in duorum personis consisterent. Nec enim nouum est, vnum, & idem duplicis iuris esse peculium, i sicut de eo, qui alium castrēsium rerum, alium paganicarum heredem scripsisset, veluti duorum hominum, duas hęreditates induxit I.C. k ac si plures vnius hęredes, variam quoq; statuent vnius hominis patrimonia: l quemadmodum arrogatore pręmortuo, arrogati impuberis bina hęreditas legibus effingitur. m Quod si à prophanis ad sacra liceat arguere, vidimus in nostro Regno, Ecclesias Iaccen. & Oscen. ita copulatas, & vnitas, vt quamuis vtraquè maneret Pontificalis, vno tamen Episcopo regerentur, n vsquè ad obitum D. Petri Augustini Cæsaraugustani, qui filius fuit Antonij Augustini regis Vicecancellarij, à quo (vt inquit Claudianus.) *

Fixus in omnes
Cognatos procedit honos: quemcumquè requires
Hac de stirpe virum, certum est de consule nasci.
Per fasces numerantur aui, semperq; renata
Nobilitate virent, & prolem fata sequuntur,
Continuum simili seruantia lege tenorem.

Ex quib⁹ per DD. ad diuersas quęstiones infertur: vt ad illā de Episcopo scholari, an illi debeat pręferri rector o, & quod à Præside Decurione, appellari possit ad eum, vt præsidem, p & multa alia dubia ex consideratione diuersarum qualitatum in eadem persona concurrentium dissol-

G Tex. in l. maior, C. de dignita l. Principes, C. de Princip. agēri. in rub. lui. Bart. in l. si quando de appellar. & in l. si conuenerit, §. si nuda de pignorat. actio.
H l. si pater, § 1. de adoptio. l. tutorem, vbi Bart. ff. de ijs quib. vt indign. Ias. in l. singularia, nu. 8. & Decius nu. 5. ff. si cert. petat. Doctor. in d. cap. à collatione, Surd. cons. 183. nu. 42 & decis. 155. nu. 3 & 310 nu. 12. l. 1. vbi Bald. de offic. Consul. Socin. in l. cum filio, num. 28. post med. vbi Crauet. nu. 396. de legat. 1. l. non est nouum. ff. de action. emp. l. sicuti, §. fin. ff. quod cuiusq; vniuersi. nomine, l. si mihi & Titio, vbi Bart. & communiter Doctor. ff. de leg. 1. & Bald. in specu. rubr. 45. § quamuis, nu. 2. & [illegible] vbi [illegible] mil. verb. quod si fictu [illegible] duorum quis g[illegible].
* In panegyri in [illegible] pag. 164.
I l. Hinc quæritur, 17 §. 1. ff de pecul. l. sacrosanctæ, C. de Episc. & Cler.
K l. si certarum rerum, 17 §. 1 ff. de testam. milit.
L l. si miles, ff. de milit. testam. l. Papinianus, § sed neq; impuberis, de inoffi. testam. l. patris, & filij. ff. de vulg. l. procuratoris, § sed si duas, ff. de tributor. actio. Corne. cons. 85. li. 1.
M l. si arrogator, ff. de adoptio.
N Quemadmodum Cumana & Musitana, c. temporis 16. q. 1 Renat. Choppin. de moribus Parisiorum, lib. 1. tit. 2 num. 27. pag 68. & 69.
O Glos. Prælatos, vbi Perusin. n. 4. post Geminia. in d. c. à collatione, Felin. & alij in prohem Decret. col. 1. & in rub de maiorit. & obedien. & in cap. 3 de probar. Deci. in c. cum venerabilis, col. 1. de exceptio. Federi. Scot. in comment. ad rub. ff de offic. eius, nu. 56. Ioseph. Gonzal. variar. quæstion. cap. 14. num. 7. cum duob. sequen.
P In l. 2. § solet. ff. quand. appell. sit. vt inducit Abb. in cap. postulastis. num. 1 1. de concess. preben. l. tutor, §. quæ tutoribus, ff de excusat. tutor. c. requisisti. de testam. l. sed si plures, § in arrogato de vulgar. Tiraq. in l. si vnquam, verb. donationes, nu. 74. de reuoc. donat. & de priuileg. pię caus. in pręfat. vers. quod adeo Peral. in l. si quis Titio, nu. 10. de legat. 2. Iass. in l. & si prætor, ff. de offic. eius, & in l. si tibi, § pactus, ff. de pact. Anchar. cons. 27. nu. 3. Aymo. cons. 162. 180. Euerard. in loco à tanquam, n. 8. & per tot. Surd. d. consil. 183 num 42. 43. & cons. 300. num. 13 & 14. glos. in cap. 1. vers. contractum de restit. in integr. l. Aurelius § testamento de liberat. legat.

Q Glos.

facultatis, sed vi non punitionis, [k] sicut in simili dicebat I. C. Martianus, [l] concubinatum extra legis pœnã esse, non quod iure ciuili esset licitus, [illegible] nõ subiectus, quid quod, nec periuria [m] quidem leges nostræ pœnis vllis, aut supplicijs vindicarunt, quia diuinam, in ea re vltionem creditum est sufficere, quod intelligere de iuramento litis decisorio à parte delato, & in iuramento promissorio hoc idem decisum in C[illegible] D. Iustitiæ Aragonum:* sicut in simili, si pater [n] occidat filiam adulteram simul cum adultero, impune facit, non tamen lex tale homicidium approbat, q[illegible] enim leges † ciuiles in foro conscientiæ sint seruãdæ, [illegible] totosquè homines reddant, quo ad Deum, hoc intelligitur, 4
quando procedunt approbando actum: si vero tantum permittant, seu dissimulent eius punitionem ex causa omittendo, vt in casu nostræ obseruantiæ, tunc nõ reddunt actum licitum, sed impunibile: [p] non enim lex hoc ipso, quod impune permittit delictum, & pœna non afficit, facultatem delinquendi concedit. [q] Ita vt hęc cõsuetudo, quamuis dura, & iniqua videatur, tamen quia iusta, fine, & auctoritate excusabit a pœna temporali, [r] sed non

K l. nec in ea, ff. de [illegible] tect[illegible]js. l. sed si ego, ff. ad vel[illegible] Felin in cap. [illegible] Ecclesiarum, nu. 4 [illegible] c[illegible] stitutio, S. Thom & Palud. in 4. distin. [illegible] q. 2. [illegible] quest. in sum verb homi[illegible]ium, el 1. q. 2. Bald. in l [illegible] nu. 8 C. si a no[illegible] competen. iudice, & in l De[illegible], C ex quib cau[illegible] o getur. Ma[illegible] in l. 1. in p[illegible]n. limit. 12. num. 74. ff. a[illegible] l. C[illegible]rnel. de Sica. Azebedo in 4 [illegible] t. 1. l. [illegible]o num. 40. multa adducens [illegible] in [illegible] si pla[illegible] col. 2 ff. [illegible] verb[illegible]

*In proc[illegible] Petri Cenedo sup cri[illegible] die 30. Ianuar. 1580.

L In l. [illegible] ff. de concubin. Anasta[illegible] G[illegible] de [illegible]orum [illegible] lib 3 cap. 2 num. 89 Al[illegible] lib. 1. animaduers. cap. 1[illegible]. Gutier. canonic. quæstion. lib. 2. cap. 7 num. 17. Azebedo lib. 8 nou. recopila tit 19. l. 1 num. 17. Prosper Farinacius in praxi criminali, 4. par. de delictis carnis, q 138. num. 30 & 3[illegible] Ianus Langleus semestrium lib. 8. c. 8. p[illegible] 36. C.

M l. 2. C. de reb. credic Meno[illegible] de arbitrar. ca[illegible] 319. Fa[illegible] h[illegible]c. controuers. iur. lib. 1 cap. 14. Boher. dec[illegible] 305. Iul. Clar in prax[illegible] §. periu[illegible]m, nu. 13 Mal[illegible]ard d[illegible] p[illegible] [illegible]l. 9[illegible]4. ou. 19. Porto. in schol. ad Molin. verb. [illegible]eiurus, [illegible] 1. & le[illegible] vbi nu. [illegible]4. refert in Ar[illegible] [illegible] liter, Couarr. in cap quamuis pactum, §. [illegible] nu. [illegible] de pactis in 6 Auenda de exequ[illegible]

N l. patri c[illegible]m fe[illegible] nihil interest ff. ad l[illegible] Iul[illegible] de adult. Cephal con[illegible] 30[illegible]

O S. Thom. 1 2. q 95 art. 4. Innocen. & [illegible] in cap. quia ple[illegible]que de [illegible] num. 16 vol 6. Caualli[illegible] m[illegible]eloq. 366. & 530. & 612. glo[illegible] cap quæ in Ec[illegible] Sayrus in clau. reg. lib. [illegible] cap. 6. a num [illegible]. cum sequen. & cap. [illegible] num. 2. cum seq. pe[illegible]

P Fe[illegible] & alij supra relati Petr. Roizius dec[illegible] Lituanica [illegible] nu. 446. cum [illegible] responsa. 2. p. c. 7. §. 7. num. [illegible]3. & 14.

Q l. at si quis, 14. §. idem labeo, vers. diuus autem Marcus, ff. de religio[illegible] num. 3. [illegible] de sacrosan. Eccles. & cons. [illegible]5. n. 22. vol. 1 Tira[illegible] in l. [illegible] con[illegible] facit tex. [illegible] opera [illegible] cap. meretrices 2[illegible] q. 4. Couar. de sponsa. 1. p. cap 4. nu [illegible] seq

R Glo. & Abb. in cap. cum v[illegible] de [illegible] et. Anchar[illegible] 51. R[illegible] p. in r[illegible] de iud[illegible] nu. 24. Francis. Cremen. sing. 1[illegible]0. Fab Op[illegible] in l[illegible] imperium, num. 289. ve[illegible] si [illegible] aliqua ciuitate esset consuetudo, vt impune posset homicidium committi, & nu. 291. & 29[illegible] A[illegible] cons. 107 co[illegible] final. ver. co[illegible]tur prædicta, volu. 2. Be[illegible] cons. 4 num. [illegible] Alex[illegible] co[illegible] & [illegible] 240. nu [illegible] tab. ve[illegible] consuetudo [illegible] Ru[illegible] & 151 num. [illegible] pe[illegible] lor. [illegible] & §. [illegible] 18 [illegible] exc[illegible] non [illegible] [illegible] C[illegible] cons. [illegible] num. [illegible] & [illegible] Decia[illegible] [illegible] cap 6. num. 31. & [illegible] cap 2. [illegible] par. de [illegible] labeo [illegible] ff. [illegible]

non ab æterna, *s* nec enim rectè faciunt, licet pœna in eos non sit statuta, cùm quod non præcipitur, sed ignoscitur, seu permittitur, *t* non sit sine vitio, quando enim lex nutritiua est peccati, iniquitatemquè manifestam continet, habebit locum illud commune dictum, quod peccat, qui auctoritate legis impune peccat. *u* Si enim lex nostra expresse approbaret, quod ad libitum, & sine causa vassalli à dominis possint male tractari, & siti, & fame necari, non excusaret eos à labè, & reatu peccati, cùm talis, non lex (quæ semper iusta debet esse) sed diabolica, iniustaq; introductio, & corruptella esset dicenda, tanquam contra bonos mores, ęquitatem, & contra ius naturale, & diuinum, animas ad inferos dedu cendi causa, nullo humano fomento moliri posset, *x* tamen (vt supra diximus) bene potuit lex, moderare iurisdictionem magistratuum, ne se intromittant, ad huiusmodi facta dominorum impedienda, & ne vassallorum lęssorum iustas voces, & quęrellas exaudiāt, quia huma-
5 næ leges, † negant actionem, & ius, ad petendum id, quod iuste debebatur, eisdē resarciri. Quemadmodum ad vitandas lites, & etiam ob vitandam hominū vecor-
6 cordiam † ac negligentiam lege Regni *y* cautum reperitur, quod possessor triginta annorum possessione sufffultus, vel debitor ex causa depositi viginti, *z* & ex causa salarij, vnius mensis, *a* à die, quo à seruitio domini exierit, vel trium mensium contra hęredes, si famuli dominus mortuus fuerit, vel in salarijs aduocatorum, & procuratorum, vnius anni, à die latę sententię: *b* tali exceptione opposita, vendicantem, vel petentem submoueat, nulla bonæ, vel malę fidei habita ratione, quia vt dicebat Bald. *c* non fauore pręscribentis, sed odio negligen-

S Glos. in cap. deniq; 4. dist. de qua late Felin. in cap. non satis de simon. Ias. in l. de quibus, num. 7. col. 2. de legib. & in l. singularia, col. antepenul. & seq. ff. si cert. petat Petr. Roici. decis. Lituini 3. a num 453. cum. seq. Cardi. Tuscus tom. 2. conclus. c6 [illegible] luetudo 806. nu. 12.

T c. nerui in fin. 13. disti. cap. hac ratione, 32. q. 2.

V l grachus, C. ad l. g. Iul. de adulterijs [illegible] hæc sanctitas 33 q 2. P. Dueñas reg. 68. B Diez, reg. 59 mu[illegible]s cōprobans, & exornans Tiraq. in l. 9. connubial. à num. 1. cum [illegible].

X Rodolph. de [illegible] Princip. potesta. c. [illegible]. num. 85. & 86 Cartarius de executio. senten capt. bannit. [illegible]p. 3. num 20 & deci[illegible]. 67. num. 3. Afflict. deci. 391 nu 3 Amc[illegible] q. de potest [illegible]n se ipsi. lib. 1. cap. 19. num. 10 Far[illegible]a. praxi. crimin. q. 11. nu. 15 & q. 39. nu. 1. & seq. Bayardus in addit. ad Clar. [illegible]. 44. nu. 21. in fin. Tuscus conclus. 45. vel 451. n. 4. S. & conclus. 179. nu. 41. l. Pineda lib. 28. Monarchiæ E[illegible]le. cap. 16. §. 4. cū multis alijs relatis per Mant Bu[illegible]g. de mod. proceden. ex arrup. q. 11. nu 2. & 4. & quæst. 13. num. 14.

Y For. quicumq; infantio. tit. de præscript. Molin in repor. verb. præscriptio; vers. præscriptio bonorū sedentium, vbi eius additionator Portol. num. 82. Glo. quam eiu[illegible]is, in c. fin. de pręscrip. Fachin. controuer. iur. lib. 1. c. 63. & 68. Anto. Gabr. comn. concl. tit. de pręscr. concl. 4. Sot. de iust & iu. li 4. q. 5. ar. 4

Z For. 1. in fi. tit. de fid instrum. for. ad refrenandū, tit. de solutio. for. item de volunrad, tit. de deposito. per que fuit moderata obseru. Itē nota, tit. de pręscriptio. M[illegible]in. vers. præscriptio debiti. & vers pręscriptio depositi, Hiero. Gabr. cons. 8 vol. 2 Molin. verb. firma, ver[illegible] firma priuilegiata, fol. 15[illegible]. col. 3.

A For. vnic. tit. de salarijs mercena[illegible]iorū. Mol[illegible]n. ver. præsc[illegible]tio sol[illegible]datę, Gam. dec[illegible]. 354. A[illegible]be. in. 4. tit. 15. l. [illegible]n. 53. & 54 Molin. verb. famulus, vers. famulus non potest vbi Porto. a nu 2[illegible]. cum plu[illegible]b. seq. Couar in reg. possessor §. 11. nu. [illegible] Petr. G[illegible]lkenius in tract. de vsucapio. p. [illegible]. mem[illegible]. 4. nu. 13. pag. 364.

B For. vn[illegible]. ti[illegible]. de salario aduocatorum Mantisoni, ann. [illegible]85. C in c. si [illegible]uis per triginta, tit. s de feud. fuerit controuers. in vsib. feu. Guid. Pap deci[illegible]. 99. nu. 4. I[illegible]. de Anchar. cons. 70. n. 4. Bart. in l. nemo potest nu. 22. vbi Rip. nu. 113. ff. de legat. 1. Moliu. in report. d. verb. præscriptio. vers. sed quæro etiam iuxta dictum forum, & ibi late Portol. num. 93. & seq. 97. & seq.

gligentis fuit hoc statutum, sicut & apud omnes per eque gentes permissum est, contrahentibus in prętio † 7
emptionis, & venditionis se inuicē decipere, ne ex nimia equalitatis obseruatione comertia turbarentur, sed non in re vendita, elicet vtroquē casu peccatū vertetur, *f* propter iustitiam cōmutatiuā, quę tam in re, quam in prętio, equalitatem exigit. Sed nihilominus deceptus intra dimidiā, nullam apud iudicem habet actionem, ad petēdum, *g* id quod recto iustitię tramitte sibi debebatur, à legibus namq; humanis, sępe actio negatur, ob effugiendā litiū multitudinē, *h* quemadmodum ex promissione † nudo pacto facta, leges ciuiles negant actionē, 8
licet promittens, lege iustitię, & sub reatu mortalis criminis teneatur promissum seruare, & ita iure Canonico producit actionē, *k* quod apud nos in Aragonia seruatur, *l* sed quia negari non potest, quin licet respectu dominorū contineat merū fauorē, tamen respectu vassallorum, habet mixturā odij, quemadmodum dicunt nostri DD. *m* in statuto, † excludente fœminas, propter masculos, agnationis, seu familię cōseruandę causa, quod fauo 9
rabile iudicatur, ex intētione, & fine statuentiū, licet respectu feminarū habeat odij mixturā, tamē potius fauor quā odium venit in cōsideratione. Sed cū cursu tēporis, quod in vtilitatē erat statutū, ceperit vt experientia docuit † in damnū conuerti caute, & cordate, illam debēt 10
Barones exercere, nec credāt excellentiā honorū, à populis sibi tributā, maximū beneuolētiæ testimonium, firmumq; sui status prędiū, cum vt inquit Plutarch.* *Et si sponte sua, & beneuolentia quadā ad decorandos Principes moueri populi videantur, ducuntur tamen plerumq; metu, cū tam ij qui oderunt, quā ij qui amāt prosequi honoribus Principes soleāt. Prudentes igitur viri, & optimi rerum publicarum gubernatores, non tā laborāt vt statuas, vel decreta, vel honores diuinos à* popu-

D l. in causę 16. §. idem Pomponius, ff. de minoribus. l. item si prętio, 22. §. quemadmodum, ff locati. Pinelus in l. 2. 1. p. c. 1, n. 39. C. de rescindē. Laurēt. de Pinu cons. 141. num. 2. cum. seq. D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. & 2. Anton. de Leon. in l. si quis in conscribendo, n 3. C de pact. Cuiacius in expositione, nouellæ 97. in fin. p. 426.

E Ripa de peste de remedijs præseruatiuis. 1. par. num. 146. & seq. & 2. par. nu. 145. & 146. for 2. tit. de pannis, laeq, & seri 1.

F Soto lib. 6. de iust. & iure, q. 3. art. 1 Nauarr. in c. qualitas de pœnit. dist. 5. num. 43. & in c. nouit, notab. 6. de iudic. & in manual. c. 23. nu. 84. Tiraq in in l. 9. connubiali, nu 8. & 10. Alphon. á Castro li. 2. de potestate legis pœnal. cap. 10. fallent. 3. Couarr. lib. 2. variar. resol. cap. 4. nu. 11 Fernandus Rebellus de obligatio. iustitiæ 2. p. lib. 9. q. 3. sect. 1. pag. 628.

G l. 2. vbi Doctor. C. de rescindenda vendit. c. ad nostrum, c. dilecti, c. cum causa de empti. & vendi. Rolan. cons. 59. nu. 8. vol. 1. Osasc. decis. Pedemonta. 44. nu. 8. Sarmiento selectar. lib. 1. c. 11. & lib. 7 cap. 12. cum alijs per Alsan. colectan. 30.

* Tō. 3. in vit. Dem. p. 528

H Couarr. lib. 2. variar. cap. 4. num. 5.

I l. iuris gentiū, §. sed cū nulla, ff. de pactis, l. siue apud acta, C. de transact. l. si præcedenti, §. Lucius, ff. mandati Graci. reg 16.

K Cap. 1. de pact. Couarr. in cap. cum inofficijs num. 10 de testam. & io reg poss[illegible], 2. p. §. 31. nu. 4 Menoch. cons. 1. num. [illegible] 28. volum. 1.

L Obseruan. penultim. tit. de confess. 1. 2. tit. 16 [illegible] ouz sec. p[illegible]. vbi Marien[illegible]o.

M Bald. [illegible] & Castreus. in l. venia, num. 4. Sal[illegible]et. nu. 2 Alexan[illegible] num. 5. Curt. [illegible] num. [illegible]o [illegible] ius vocan. Iass[illegible] l. maximum vitium, nu. 2. C. de liber. præter. & in l. 1. num. 7. ff. si cert. pet. Paris cons. 85. nu. 3[illegible]. lib. 2. Alciat. cons. 66. Cephal. cons 278. num. 106. & seq. Surd. cons. 314. nu. 13. Molin. de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 18. num. 5.

N la-

populis consequantur, quàm vt merita sua, & res eorum gestæ, quàm maximè honoribus dignæ sint: vnde in hac summa Baronum nostrorum potestate, non reprobatur vsus, sed abusus, & occasio peccandi, quæ ex illa oritur, cum id magna peccãdi licentia, seipsum continere, arduum, & difficile sit, ita vt vnicuique dominorum posset dici: [n]

Ego nescio certe
Quid facias Baro, sed tecum occasio cœnat
Peccandi, tecum peccandi occasio dormit,
Et semper magno vicina est culpa periclo.

Cum ex superioribus satis cõstet, obseruãtia nostri regni, impunitã esse quãlibet malam tractationẽ factam per dominos erga suos vassallos seruitutis, in hocque a lege fuisse magistratuũ coarctatã potestatẽ, & iurisdictionẽ: videndũ restat, an hoc ita generaliter sit intelligẽdũ, vt nõ solum impune possint vassallos occidere, & bona eorũ in vim talis potestatis occupare, sed etiã honore priuare,
11 †ita vt eorũ iusta quærella de vxore adulterata, de filia vẽ strupata nõ audiatur; [o] & quod ita priuationi bonorũ, sicut vitæ, & ita priuationi vitæ, sicut priuationi famæ, & honoris, quę vitæ cõparatur, & ita vulnerãti, vel alia iniuria afficiẽti, sicut occidenti impunitas tribuatur. Cui breuiter respõdendũ est, quod licet sit permissũ impune occidere vassallũ, nõ tamen ex hoc licebit vassallã impunè adulterare, [p] cum adulteriũ nullo casu permitatur, attamẽ homicidiũ, aliquib' casib' iure diuino reperitur permissũ; atq; ita ab homicidio (licet maius peccatũ sit) ad adulteriũ, cum sit diuersæ speciei, nõ valebit argumẽtũ, sed tamẽ cum verba nostrę obseruãtiæ, nõ occidẽti, sed domino male tractãti impunitatẽ pręstẽt, nõ solũ excusabitur dominus ab homicidio, sed à quacũque alia iniuria vassallo illata, cũ nõ agamus de excusãdo dominũ à peccato, sed de pręstãda impunitate delicti, & act' illiciti; cũ nõ habeat in hoc seculo superiorẽ, qui de eius factis, erga suos vassallos cognoscere valeat, nisi dixeris Episcopũ [q], ratione peccati esse iudicẽ cõpetẽtẽ, cũ (vt supra dixim') adulteriũ, nullo casu reperiatur permissũ: quãuis enim ho-
12 nor, †omnib' rebus sit pręferẽdus, [r] & vitę equipparetur, imò castitas ab honestis mulierib' vitę pręferatur, [s] non quod

N Iacob. Falc. de vitiis fori, satyra 6.
O Petr. Gre. de Rep. li. 9. c. 1. n. 47. l. sed est quæstionis §. si quis eã fœminã lacerãtam, l. itẽ apud Labonẽ, §. si quis virgines, ff. de iniur.
P Iul. Cla. in prax. §. homicidiũ, n. 56. Nell. in tract. de bann. 2. p. 1. tẽpo. q. 46. Deci & Feli. in d. c. quæ in Ecclesiarum, nu. 26. Andr. Gail. lib. 1. de pac. publi. c. 1. n. 39. Bal. in l. fin. col. 2 C. si cõtra ius. Palac. Rubi. in repeti. rub. de dona. inter vir. §. 78. n. 7. fol 175. Petr. Greg. de Repu. li. 11. c. 10. n. 6. Medi. de legib. 4. p. q. . . o, n. 11, versi. Vnde stante statuto, Camil Galli de verbor. signif. lib. 6. c. 19. n. 20. & lib. 10. c. 33 n. 65. Roic. d decis. 9. nu. 271. & 278. & facit gloss. in l. si quis se suo C. de fure.
Q c. 3. de offic. ordina.
R prouerb. c. 22. in princ. Arist. 4. ethi. c. 9. [illegible] oua li. 1 varia. c. 11. n. 4 Vasq. cõtr. illustr. c. 18. n. 13. Casane. in cathal. 1. p. cõsid 2. Cõra. in repl. om 1 iudi. lib. 1. c. 1. §. 3. de duello, p. 5. cõclu. 99, nu. 3. & §. 4. versi. Decimo sexto, nu. 4. Deci. cõs. 586. n. 8. Corne. consil. 162. n. 21. volu. 2.
S l. 1. § 1, §. quod si dederit ff. quod met. caus. [illegible] §. id de cũ placuisse [illegible] Cagnon. [illegible] 1, de o[illegible] Crane. cõl. 268. n. 3 soci. Iun. cõl. 38. [illegible] 40. vol. 1 Mend. de arbitr. iudi li 2. cẽtu. 4 cas. 177. n. 9. Medi. in tracta. de legib. 2 p. q. 4. n. 7. & in trac. mors omnia soluit, n. 171. Nauar in cõmẽ. c. inter verba, 11. q. 3. cõcl u. 4 n. 21 fo. 13. tom, 1. & notat. in l. fin. de pęn. & facit rex. iũcta glo. in § fin. Instit. de noxalib. & in l. neque, ff. de adoptio.

alicui, ex ablatione honoris, quàm ex priuatione vitæ, vt colligunt Doctores sensisse I.C. f maiorem iniuriā marito inferri, si vxor adulteretur, quàm si filius occidatur; quod licet verū sit, & indistinctè procedat, vt dominus impune possit, vassallos seruitutis verbis, & factis iniuria afficere, g tamen respectu iniuriam patientis, maximū est discrimen; nam aliquando patiens non peccabit coram Deo, nec punietur à iudice, quod permisserit se iniuria affici, aliquando veró peccabit, sed nō punietur; aliquando vero peccabit, & in foro exteriori punietur, vt putà, si dominus vellet occidere vassallū, vel bona auferre, poterit permittere se occidi, nō se defendēdo, sed percutiēti collū submittendo, h seuitiamq; domini patiēter sustinēdo: si verò mulier adulteriū cum domino perpetrauerit, quia fecit, & voluit, licèt à pœna fori, & exteriori excusetur propter metū, i qui nō par in vtroq; k sexu requiritur, prout etiā in dolo, à nostris distinguitur; l quorum communis est sententia, quòd delictum metu iusto cōmissum, nō puniatur, m cum, vt inquit Claudianus: n

Suprema pericula semper dant veniam culpæ:

Tamen eorūdem vera est conclusio, quod à peccato nō
16 excuset metus † cōditionalis, cùm potius debeat quis mori, quàm Deum, etiam venialiter offendere; o voluntas, & siquidem coacta, voluntas est, p licet secus dicendum esset (vt supra diximus) in vi precissa, cùm tunc potius quis dicatur pati, quàm agere. Illud autem quod supra diximus, cum Abbate, quod mulier excusetur propter

F l. codicillis, §. matre, ff. de lega. 2. Bald. consi. 177 lib. 5. Bossius in prax. crimi. tit. de coitu dānato, n. 46. Corduba de Lara in l. si quis à liberis, §. idem iudex, n. 65. ff. de liber. agnoscen.

G Boher. decis. 317 n. 6. Ioann. de Annania in c. 1. nu. 5. de maledic. Couarr. lib. 1. variar. c. 11. nu. 4. in fin & n. 5. & confirmatur ex tex in c. inter solicitudines, de purgat. canoni.

H c. non est nostrum, 23. q. 5. vbi Cenedo 1. p. collecta. 29. ad illum tex. Couarru. de sponsal. 2. p. c. 8. §. 12. n 17. Soto lib. 5. de iust & iur. q. 1. artic. 8. post sanct. Thom. de regi. Princip. c. 6. Gom. de Amesq. de potest. in se ips. lib. 1. c. 17. n 5. Caietan. & Aragon 2. 2. q. 64. arti. 7 & Aragō art. 5. ad 3. & q 26. art. 4. sub q. 3. Victor. in relectio. de homicid. n. 24. Mexia in pragma taxæ panis. concl. 3. n. 135. Simancas de catholic. instituto. tit. 18. nu. 30. Nauarra de restitutio. lib. 2. c. 3. n. 39. & 62. Salon 2. 2. q. 64. artic. 7. controuersia 1. conclusio. 1. Bañes 2. 2. q. 35. art. 3. dub. 4. in responso ad confirmationem tertij argumenti.

I Abb. Panorm. consil. 4. lib. 1. Iul. Clar. in prax. crimin. §. hi... o. n. 17.

K gloss. & DD. in c cum locum, verb. Metus, de sponsal. Boher. decis. 100. n. 2. Ias. in l. interpositas, num 4. C. de transacti. Deci. in l. in omnibus, 39. num. 3 de regul. iur. Roman. singular. 220. & Marsil. singular. 407 & 578 Deci. in c. fin. de appellat. & in c. 1 colum. 2. & in c. causam matrimonij, colum. 1. de offic. delegat. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 3. n. 17. glo. in pragma. Sanctio, titu. de electio. § item nec credit Rebuf in prax. de resignat. met. extor. n. 51. p. 494. Caualli. milleloq. 786. Surd. deci. 194. n 24. Cephal. cons. 384. n. 55. Tiraqu. in l 9. connubia, n. 120. & 121. Couarru. de sponsal. 2. p. c. 1 §. 4. n. 9.

L Ruin. cons. 60. n. 25. volu. 3. Cephal. cons. 62. n. 36. Becci cons. 111. n. 14. Surd. decis. 316. n. 26.

M Deci. in l. vt vim, 1. notab. ff. de iust. & iur. Iul. Clar. §. homicidium, vers. Excusatur, & sequentes. & d. §. fin. q. 60. num. 17.

N pag. 117. in eutrop. lib. 2.

O Decius & Cagnolus in l velle, de regul. iur. Menochius de arbitrar. casu 354. Tiraquellus de pœn. temperan. cap. 34. cum duobus sequentibus. Couarru. de sponsal. 2. par. cap. 4. §. 1. num. 11. & 2. par. cap. 3. §. 4. numero 3. Iass. consi 10 136, colum fin. lib. 1. Roictus decis. Lucuani. 3. n. 198. Bursar. cons. 16. n. 84. in 1. Vtui. decis. 394. n. 10. & 14 facit text in l. seruos, C. ad legem Iul. de vi publi. l. 2. iuncta glos. C. de sepulchr. violato.

P cap. merito, 15. quæst. 1. l. si mulier, §. si metu, ff. quod metus causa.

propter metum, intelligendum est à pœna ordinaria, in
casu, quo loquuntur Doctores, *q* scilicet quando pre-
cibus, & blanditiis potentiorum, qui iustum metum in-
ducunt, delictum fuerit commissum; nam si iussu supre-
mi domini commisisset, posset cum Abbate *r* defendi,
vt in totum à pœna liberetur. Sed cùm vassalli viui pos-
sint impune, & absque recursu, tot iniuriis in corpore,
bonis, & honore à dominis affici, videamus, an ista mala
tractatio, possit extendi ad eos deffunctos, cum constet,
deffunctum † quoque iniuria affici, & offendi, *s* memo- 17
riamque eius dãnari posse. Vnde si vassalli à domino e-
xiliati decesserint, non poterunt absque venia domini,
etiam ad sepeliendum, in castrũ afferri, *t* cum licet de-
functi sepulchrum impediri † nõ debeat; *u* ideoque fauo-
rabile sit, vt non possit per creditorem, etiam vi instru- 18
menti guarentigij, & priuilegiati impediri, *x* cum pu-
blice intersit, non minus mortuos sepeliri, quàm viuos
cõseruare; *y* est enim genus maledictionis, carere eccle-
siastica sepultura: *z* & ita ore Prophetæ *a maledicta fuit Iezabel vxor Achab, quod & sanguinem eius canes lingerent, & non fuit qui eam sepeliret.* Et ista est inter
alias,

Q glos. singularis in l. vnic. C. si rect. prouinc. Rebuf in concordat. rub de collat. §. volumus, glos. 1. pag. 453. Luc. de Pena in l. litibus. colu. 3. C. de agricol & censit. lib. 10. facit text. in c. côuenior, post princip. 23. q. 8.

R d. consil. 4. Menoch. casu 354. n. 18. Bal in l. eam, quam. C. de fideicom. Benedict. in c. Rainutius, verbo, Cuidam Petro tradiderunt, num. 68. & verb. Et vxorem, decis. 5. n. 132.

S l. 1. §. cadaueri, ff de iniur. l. 3. ff de ijs quib. vt in dign. l. sed siquis, §. iudex, ff. de religios. & sumptib. funer. l. fin. C. ad leg. Iul. maiest. §. per contrariũ, l. 1. ff. de hæredit. quæ ab intesta. gloss. in l. fideicommissum, vbi Ias & alij, C. de fideicommiss, & in l. sororẽ C. de ijs quib. vt indign. l. ossa, ff. de religios. Couar. lib. 2. variar. c. 1. colu. antepenult. Moli. de Hispan. primog. lib. 1. c. 9. nume. 48. Cagnolus in l. pupillum, §. in hærede, de regul. iur. Deci ad rubri. de secund. nupti. nume. 7. Ias. in l. 1, num. 2. C. de indict. viduit. tollend. Rolandus consilio 95. nu. 22. lib. 1.

T l. 3. ff. de cadauer. punit. cap. omnis, de pœn. & remissio. cap. is cui, de sentent. excommunicationis, in 6. cap. ex parte, el 2. de sepultur, in Clementi. 1. eod. tit. cum concordant. per Deci. in l. fin. n. 10. de iurisdict, omni. iudic. Cagnol. in l. neratius, ad fin. de regul. iur. Couar. d. c. 1. n. 11. & Marsil. in l. fin. de quæstion. Nellus de bannit. 2. p, tertij tempor q. 3.

V l. fin. C. de sepul. viola l sunt personæ, l. si quis sepulchrum, de religios. l. ne corpora, eodem titu. Felinus in cap. sicut Iudæi, colum. 1. de Iude. Hippolyt. de Marsil. singular. 199. Xuarez in l. post rem, versic. Quinta extensio, de re iudic. Couarruuias vbi supra num. 10. & Hippolit. in d. l. fin. num. 54. Camillus Borrel. ad Bellug. §. iam super, ad fin. rubr. 11. Garcia de expens. cap. 8. n. 19. Menoch. de recuper remed. 1. nume. 445. Guiliel. Benedict. in cap Rainutius, verbo, Mortuo itaque testatore, numero 50. 56. & sequenti 587.

X l. eum te, C. de sepulchro viola. Gail in tract de arrest. cap. 11. num. 28. & 29. Abb. in cap. ex parte, n. 3. de sepult. Maita de iurisdictione, 2. p. cap. 47. nu. 3. & 4 p. casu 155. numero 2. & sequenti. Boherius decisio. 287. num. 2. & sequen. Ripa in tracta. de pest. cap. de remed. preseruati. remedio 121. Couarruuias in dicto c. 1. nume. 10. Petrus Pecchi. in tracta. de iur. sisten. cap. 5. nume. 23. Brunol. à Sole in quæstion. legalibus, questio 59 num. 4. & sequen per tot. Medic. de sepultur. questio. 13. num. 5. & quæstio. 14. num. 9. 2. par. cum alijs relatis à nostro Petro Cenedo 5. p. collecta. 40. num. 3. Didac. Perez lib. 1. Ordinat. tito. 8. l. 7 glos. Y que al finado. & glos. No le entierren.

Y cap. quæsitum, 13. q. 2. Bal. in l. fin. num. 7. C. de negot. gest. Benedict in c. Rainutius, verb. Mortuo itaque testatore, num. 56. Surdus decis. 255. num. 9. & 26. Ripa de remed. præseruati, contra pest. à num. 98. cum sequen.

Z Hierem. c. 25. l. quod si nolla, ff. de religios. & sumpt. funer. Rolan. cons. 20. n 27. cum seq. vol. 3. Paulus Fuscus de visitatione, lib. 1. c. 35. o. 4. Selua de benefic. 1. p. q. 5, n. 102. B. August. de ciuita Dei, c. 12. & 13. & lib. de cura pro mortuis, c. 1. cum duob. seqq. & serm. 34. de verb. Apo. eleganter Ioan. Lorin. in commẽta. in Acta Apost. c. 5. vers. 6. A 4. Reg. cap. 9.

B casicut

alias, grauissima excommunicatorum poena, b vt in loco sacro non sepeliantur, & est inter praecipuos ecclesiastici interdicti formidandos effectus, c quod in loco sacro fideles sepeliri nequeant; & ideo nisi ob grauissimas causas, d sepultura non interdicitur. Hoc ecclesiasticum
19 interdictum, † quod cum magna tarditate semper est fulminandum, nos patienter anno 1611. per decem menses in hac Caesaraugustana ciuitate sustinuimus, non solum simplex, e sed cum cessatione à diuinis, quo fuit fides illius ciuitatis, eiusque incolarum, & ciuium, quasi examinata, cum ad audienda sacra, cum maxima deuotione, extra ciuitatem turmatim adirent, & non solum fide, f sed nec charitate christiana fuerint refrigerati. Deus parcat illis, qui tāto damno causam dederunt; ego enim eam referre nollo, & silentio consulto praetereo, consilium Lipsij sequendo, qui tuta (hoc est vera) scribendi suasit, non noua; quae quanto veriora, tāto ingratiora, autoribus existunt. Nec mirum quod ex ar-
20 duis causis illud imponatur; nam durasse † legimus tēpore Gregorij Septimi, in regno Poloniae per septem annos, & in regno Sciciliae à Gregorio II. per 70. & Honorius Tertius in regno Portugaliae; & Iulius Secundus, & Paulus Quintus in Repub. Venetorum anno 1606. interdictum imposuit. g Hinc laudatur a I.C. Modesti-
21 no, h is qui testatoris iubentis reliquias, in mare nō proiecit, sed in memoriam humanae conditionis sepeliuit: negat tamen lex regia, i mulierem, quae pregnans mortua sit, humari antequam partus ei excidatur. Iudex ta-
22 men † in poenam delicti, potest aduersus reos statuere, ne sepeliantur, sed quod perpetuo sint in patibulo suspēsi, k in quibus ecclesiasticae sepulturae tradēdis, principis secularis licentia requiritur; l ergo multo magis poterit facere dominus, si ratione suae absolutae potestatis, vellit defuncti sepulturam impedire.

His

B c. sicut, de haeret. c. sin. de sepulturc. c. sane quod super, 24 q. 2. Gig. de pension. q. 36. n. 9. sanct. Antoni. de excōmunicat. c. 76. n. 26. Selua de benefi. 3. p. q. 4. n. 4. Ioann. Dilect. de arte testan. [illegible], caute. 7, n. 1 Ioann. Andr. de interdict. ciuitat. n. 45. Petr. Grego. in sintag. iur. 2. p. lib. 2. c. 13. n. 10. Paul. Borgasius de irregularitate, 6. p. 5. de absolutione mortuorum. n. 3. & de sentent. interdict. n. 39. Ioan. Baptist. Valençuela in defensione monitor aduersus Duc & Rempub. Venet. 5. p. n. 5 8

C c. vt priuilegia, de priuileg. sanct. Antoni. de interdict. c. 4. nu. 16. & seq. & de excōmunicat. c. 13. n. 3 Ioan. And. vbi suprà n. 148 & Valençu. n. 60.

D Medic. in tract. de sepultur. 2. p. q. 11. per tot.

E de quibus elegāter Grego. Tyr. in thesau. casuū conscientiae, siue de censuris, lib. 5. c. 17. a n. 5 cum seq. pag. 459. & 460. glos. Caesar. in c. si Canonici, de offic. ordinar. in 6.

F c. alma mater, in prin. de sentētia excōmunica. in 6.

G Marta de iurisdic. 3. p. c. 24. num. 5. & seq.

H in l. quidam in suo, de condit. instit. [illegible] o plura Petrus Gregor. in praelud. optim. iur. consul. lib. 2. c. 44

I l. 2. ff. de mortuo inferendo.

k gloss. in l. 2. ff. arbor. furt. cessar. Purpuratus in l. 1 numero 593. ff. de officio eius. Villadiego de haeretis. quaestione 22. nume. 4. Couarruuias in dicto cap. [illegible] numero 11. Medices in tracta. mors omnia soluit, p. 2. nume. 86. conclusio 32. vers. Fallit in atrocioribus. Anton. Gomez de delict. com. 3. variar. c. 14. nu 8. & 9. Cabalcan. de brach. Reg. 4. par. n. 3 7. Solorza. de crimin. parricid. lib. 1. c. 22. & facit text. in c. mulier, 15. q. 1. c. accusatus, §. penult. de hae[illegible]ic. in 6.

L [illegible] & fin. n. de cadauer. puni. Borrell. de Reg. cathol. praestant. c. 72. n. 352. & 364. cum sequen. Couarru. in d. c. 1. n. 11. Cenedo 1. p. collecta. 4. n. 13.

His tamen non obstantibus, respectu dominorũ non
vtentium iurisdictione, sed tantum absoluta & domini-
ca potestate, contrarium verius est; quia licet † mortuus 23
pati possit iniuriam, hoc tamen ficte, *m* nam vere solum
afficiũtur iniuria viui, consanguineis, seu proximis inse-
pultis relictis. Vnde nostra obseruãtia, quę permittit do
minis, vassallos suos bene, vel malè tractare, applicari ne-
quit ad vassallos iam mortuos, cum iam per mortẽ desie
rint esse vassalli † seruitutis, *n* cum morte soluatur ser 24
uitus vassallorum: eademq; ratione, nõ poterit dominus
bona vassalli mortui diripere, *o* si per mortẽ vassalli sint
vacantia, vel trãslata in nõ vassallum. *p* quod si in vassal
lum seruitutis trãslata fuerint, capi poterũt, non tanquã
bona vassalli mortui, cuius iam esse desierũt, sed tãquam
bona viuentis, in quẽ fuerunt translata; & ideo si domi-
nus in mortuos sęuierit, non potest dici, vassallos benè,
vel male tractasse, sed punietur † ijs pœnis, quibus & fo 25
ro, & lege Iulia puniũtur, inferẽtes iniuriã cadaueri: *q*
iudex enim regulariter subditos punit, non cadauera;
quia morte soluitur † potestas, *r* & iudiciũ cõtra defun 26
ctum, esset ipso iure nullum, *s* ex defectu iurisdictionis:
licet aliquãdo propter memoriã facti atrocissimi, in ca-
dauera animaduerti soleat: *t* sicut & eadem causa ani-
mal irrationale punitur, *u* quod idẽ liceret domino vtẽ
ti iurisdictione, nõ autem vtẽti sola dominica potestate;
maxime, cum legibus nostri regni, fictio non admitta-
tur, *x* & iniuria, quæ infertur cadaueri (vt supra dixi-
mus) fictè dicatur tali homini irrogari, cum homo mor-
tuus nõ sit homo, *y* solumque in detestatione enormiũ
criminum, in exemplumq; & terrorem viuorũ, vt à deli
ctis metu pœnę arceantur, qui virtutis amore non du-
cuntur: *z* hoc fuit aliquando iure permissum.

M l.1.§.quoties, ff. de iniur. l. qui sepulchra, verb. Vt ita dixerim, C. de sepul. viola. l. quod si nulla, 28. in fin ff. de religios. & sumpt. funer. Bal. in d. l. heroiẽ, C. de his quibus vt indignis. & in d. l. ex hoc iure, colu. 3. Felin. in d. c. quæ in Ecclesiarum. nu. 14 Nellus de bannit. 2 p. 3 partis, q. 3.

N Baeça de inope debito c. 1. n. 23.

O Salicet. in d. l. qui sepulchra. Angel de malefi. verb. Et vestem cœlestẽ, vbi additio Hippol de bãniti. verb. Incõtinenti, nume. 15. & in l. fin. nu. 41. de quæstion.

P argum. tex. in l. 1. §. veteres. vbi Ias. nu. 14. ff. de adquir. possess. in l. si is qui ex bonis, n. 7. ff. de vulgar. Alex. in l. sed si plures, §. in arrogato, eo tit. Deci. cõs. 433. col. 2 & in l. quoties. & in l. hereditas, vbi Cagn. de reg. iur. Anton. Gom. in l. 22. Tau. n. 13. & in l. fin. n. 59. Peralt. in l. vnum ex familia, nu. 27. de legat. 2. Anton. Gabr. commun. cõclusio. titu. de iur. dot. cõclus. 1 à n. 61. Purpura, in l. fin. n. 198. C. de pact. Afflict. decis. 168. gloss. in l. hæres per seruũ, ff. de ad quir. hæredit. l. qui testamẽtum, de ijs quib. vt indig.

Q l. qui cætu, ff. ad leg. Iul. de vi publica, l. 1 §. quoties, ff. de iniurijs, l. sepulchri violati, 8. ff. de sepulchro violato. for. 2. in fin. tit. de duello.

R Rebuf. de sentent. prouisionn. art. fin. gloss. vnic. n. 3. Medic. in tract. mors omnia soluit, p. 1. n. 5 76. 86. & 160. Menochi. consil. 93. n. 1 0. Farinac. q. 10. n. 36. Massil. 1 p d. tit. 57. n. 12.

S Surd. cons. 99. n. 14. Barz. dec. s. 14 n. n. . . apic. decis. 1. n. 14 Burgius de modo proced ex abrup. q. 28. n. 13. & 14.

T Petr. Herod. rei. iudic. lib. 7. tit. 5. c. 2. & lib. 9. titu 15. c. 2. & 3. Anton. Gom. 3. tom variar. c. 1. n. 78. Iul. Clar. in prax. crimi. § fin. q. 1. n. 15.

V C. mulier, 15. q. 1. Hojeda de incompatib. benef. 1 . p. c. 23. n. 105. Cene, in suis collect. 1 p. collec. 32

X obseruan 1. se equo vulner. l. 3. §. hæc verba. de negot. gest. c. in nostra, de iniur.

Y c. Moyses, 32. q. 2. c. in quadam, de celebrat. Missar. Clement. vni. de summa Trinit. Medic. de regul. iur. regu. 6. n. 46. versic. Homo mortuus, & n. 69. verb. Mortuus homo, & n. 180. verb. Vulnerans.

Z Tiber. Decia tract. crimin. tom. 2. lib. 7. c. 39. n. 35.

§. Trige-

§. Trigesimus sextus.

Ad hoc vt Baro possit exercere absolutam potestatem impune, quæ requirantur, & an vassalli se possint redimere, si in durioris conditionis Dominum alienentur, vel possint vassalli contra Baronem, aliqua defensionis specie vti.

SVMMARIVM.

Personæ conditio in vno quoque actu primò inuestiganda est. secundò territorium in quo fit. 1.

D. Rex & Prælati Ecclesiastici, viduæ, & vsufructuary an vtantur absoluta potestate in Regno. 2.

D. Rex & Prælatus acquirens castrum, an censeatur illud Regno, vel Ecclesiæ acquirere. 3.

Rex multipliciter potest considerari, quoad diuersos effectus. 4.

Rex Aragonum in locis Ecclesiæ multa iura habet, paucissima vero in locis Baronum. 5.

Bona patrimonialia Prælati, vel ex industria ab eo quæsita non gaudent priuilegys Ecclesiæ. 6.

Mutatione personæ mutatur status rei. 7.

Vassalli, an possint inuiti alienari, & quid operentur incorporationes quæ fiunt à Rege, & promissio de non alienando. 8.

Vassalli alienati in duriorem dominum, an possint se ipsos redimere 9.

D. Rex si priuati Baronis castra, seu loca acquisierit, an possit in eis exercere Dominicam potestatem. 10.

Duo alia requisita ad exercendam dominicam potestatem. 11.

Rex Aragonum, an possit se intromittere in factis Boronum erga suos vassallos seruitutis. 12. & 22.

Immunitate Ecclesiastica an gaudeant vassalli contra dominicam potestatem. 13.

Homicidio obseruantia Regni permisso, an censeatur permissum homicidium qualificatum. 14.

Defensione naturali an possint vassalli se ipsos tueri, aduersus Dominum de facto offendentem. 15. & 19.

Tyrannum occidere an liceat. 16. & 18.

Iniuriæ non sunt iniurys rependēdæ. 17.

Vassalli de foro Regni, non solum puniūtur, vt rebelles ex commissione, sed etiam ex omissione. 20.

Defensio ciuilis multis casibus sublata reperitur, non tamen naturalis, 21.

Lex potuit Magistratuum iurisdictionem moderare. 23. & 27.

Obseruantiæ verba remota omni appellatione intelliguntur. & ad quid appellatio introducta, & an possit à lege auferri, & in quo differat ab extraiudiciali prouocatione. 24.

Barones exercentes iurisdictionem in suis locis, equiparantur Præfecto Prætorio. 25.

D. Rex an possit iudicem constituere, & facere iudicare in locis quæ sua propria non sint, si in illis habeat iurisdictionem habitu. 26.

Barones, an teneantur in foro conscientiæ ad restitutionem bonorum in vim absolutæ occupatorum, & an executores testamentary, cogantur restituere bona occupata vassallis. 28.

Deni

Deus, 1. Regum cap. 8. quid voluerit per Prophetam significare. 29.

Barones pro eorum dominica, & absoluta potestate, & vassalli pro exemptione ab illa, an possint vti interdictis possessorijs. 30.

Occidens incartatum, seu bannitum, quando sit tutus in foro conscientiæ. 31.

§ Trigesimus sextus.

DVO necessaria requisita consideranda sunt, circa exercitium huius absolutę, & dominicę potestatis. Persona quæ cum sit principale † fundamentum, radix, 1
& causa efficiẽs cuiuslibet actus,[a] in vnaquaq; quæstione, de illa primo inuestigandum est,[b] an sit habilis, & legitima ad illum actum: [c] secundo agendum erit de loco, seu territorio, in quo talis actus fit, circa primum aduertendum est, quod si agamus de persona agente in ea debent istę qualitates adesse, & quod sit dominus, & quod sit secularis dominus inferior, alicuius castri, vel loci, ex prima qualitate † infertur, quod viduę, & vsu- 2
fructuarij, nec non qui iure crediti loca possident, non possunt hac absoluta potestate vti (de quo iam supra diximus.) Ex secunda vero infertur, non posse Prælatos Ecclesiasticos, nec supremum totius Regni dominum vniuersalem, eam in suos vassallos exercere. Sed dubiũ est, quid dicendum erit, † si aliquod castrum adquisi- 3
tum fuerit Regi, vel alicui Prælato, non tanquam Regi, nec tanquam Prælato, sed tanquam successori alicuius Baronis, vt puta quia illud emerunt pro se, & suis hæredibus, ex quo satis apparet, noluisse illud adquirere Regno, nec Regiæ dignitati, quæ non moritur, [d] nec habet hæredem, nec etiam Ecclesiæ, quia non ad eius vtilitatem, sed ad propriam, & suorum illud acquisiuit. Vnde videtur, quod habeant in eo dominicam illam potestatem, quam cęteri Regni Barones habent in suis locis, & castris, quia personę cuiuslibet Episcopi, seu Regis, possunt respectu diuersarum qualitatum eis inherentiũ multipliciter considerari, † ac diuersis respectibus, 4
diuerso iure censeri. [e] sicut etiam res. [f] Nam primo consideratur Rex, vt Rex, considerata in eius persona Regia digni-

A Hieronymus Butigella in repetitione legis 1. §. si quis ita, numer. 49. ff. de verbor. obligat.

B l. si quęramus, 4. vbi Bart & Doctor. ff de testamen. l. quidam referunt 14. ff. de iur. codicil. l. si quis nec quæstio. 12. vbi Marsil. nu. 4. de quæstio. l. licet, 14. C. de procur. l. liber. 8 C. de petit. hæredicat. l. non ignorat, 9. C. de his qui accus. poss. cap. in primis 2. quæst. 1. l. cum ij 8. §. sed & personarum, ff. de transactio.

C Bacci. de nullit. ex defect. mandat. Afsini. in praxi. § 27. cap. 1. Roland. à Valle cons. 46. num. 1. lib. 2. Aymo. cons. 104 nu 1 & 2. cum multis alijs relatis per Rudolph. Schrader. tracta. feudal. tom. 2. p. 10. in preambulis, a nu. 3 cum sequen.

D Cap. si gratiose de rescrip. in 6. l. proponebatur ff de iudic.

E Deci. in cap. sane 3. notab. de offic. delegat. glos. verb. Prælatus, in cap. a collatione, vbi Dominic. de sanct. Geminia. de appel. at. in 6 Purpur in l 1 num. 18 2. 1 9 1. ff. de offic eius, Gail de arrestis, c. 6. num. 14. & 15.

F l. miles, §. pro parte de legat. 2. Bald. in l. filium quem habentẽ, col. 1 oppositione 4. C. fami. [illegible] Tiraqu. de [illegible] §. [illegible] nu. 21. Rip. in l. fin nu. 12 C de reu. ca. donat. Menoch. cons. 10. n. 13. Surd. cons. 217 n. 10.

dignitate in abstracto, & cõsideratur vt priuatus, considerando in concreto, ita pariter potest considerari vt Rex, vel vt Baro, g atquè ita respectu duarum qualitatum, & iurium diuersorum, quæ in eius persona residẽt, vice duorum fungitur, h ac si illę in duorum personis consisterent. Nec enim nouum est, vnum, & idem duplicis iuris esse peculium, i sicut de eo, qui alium castrẽsium rerum, alium paganicarum hęredem scripsisset, veluti duorum hominum, duas hęreditates induxit I.C. k ac si plures vnius hęredes, variam quoq; statuent vnius hominis patrimonia: l quemadmodum arrogatore prę-mortuo, arrogati impuberis bina hęreditas legibus effingitur. m Quod si à prophanis ad sacra liceat arguere, vidimus in nostro Regno, Ecclesias Iaccen. & Oscen. ita copulatas, & vnitas, vt quamuis vtraquè maneret Pontificalis, vno tamen Episcopo regerentur, n vsquè ad obitum D. Petri Augustini Cæsaraugustani, qui filius fuit Antonij Augustini Regis Vicecancellarij, à quo (vt inquit Claudianus.) *

Fixus in omnes
Cognatos procedit honos: quemcumquè requires
Hac de stirpe virum, certum est de consule nasci.
Per fasces numerantur aui, semperq; renata
Nobilitate virent, & prolem fata sequuntur,
Continuum simili seruantia lege tenorem.

Ex quib⁹ per DD. ad diuersas quęstiones infertur: vt ad illã de Episcopo scholari, an illi debeat preferri rector o, & quod à Præside Decurione, appellari possit ad eum, vt præsidem, p & multa alia dubia ex consideratione diuersarum qualitatum in eadem persona concurrentium dissol-

G Tex. in l. maior, C. de dignita l. Principes. C. de Princip. agẽti. in reb. lust. Bart. in l. si quando de appellat. & in l. si conuenerit. §. si nuda de pignorat. actio.

H l. si pater, § 1. de adoptio. l. tutorem, vbi Bart. ff. de ijs quib. vt indign. Ias. in l. singularia, nu. 8. & Decius nu. 5. ff. si cert. petat. Doctor. in d. cap. à collatione, Surd. cons. 183. nu. 42 & decis. 155. nu. 3 & 318 nu. 12. l. 1. vbi Bald. de off. Consul. Socin. in l. cum filio, num. 28. post med. vbi Crauet. nu. 306. de legat. 1. l. non est nouum. ff. de action. empt. l. sic ... §. fin. ff. quod cuiusq; vniuersi. nomine, l. si mihi & Titio, vbi Bart. & communiter Doctor. ff. de legat. 1. B. Relug in specu. rubr. 45. § quamuis, nu. 2. & 3. vbi . . . mil. verb. quod officium duorum quis ...

* In panegyri in Probatti pag. 164.

I l. Hinc quæritur, 19. §. 1. ff de pecul. l. sacrosancte, C. de Episc. & Cler.

K l. si certarum rerum, 17 § 1 ff. de testam. milit.

L l. si miles, ff de milit. testam. l. Papinianus, § sed neq; impuberis, de inoffi. testam. l. patris, & filij, ff. de vulg. l. procuratoris, § sed si duas, ff. de tributor. actio. Corne. cons. 95. li. 3

M l. si arrogator ff. de adoptio.

N Quemadmodum Cumana & Musicana, c. temporis 16. q. 1 Renat. Choppin. de moribus Parisiorum, lib. 1. tit. 2 num. 27. pag 68. & 69.

O Glos. Prælatus, vbi Perusio. n. 4. post Geminia. 10 d. c. à collatione, Felin. & alij in prohem Decret col. 1. & in rub de maiorit. & obedien. & in cap. 3 de probat. Decl. in c. cum venerabilis, col. 2. de exceptio. Federi. Scot. in commen. ad rub. ff de offic. eius, nu. 56. Ioseph. Gonzal. variar. quæstion. cap. 14. num. 7. cum duob. sequen.

P In l. 2. § solet. ff. quand. appell. sit, vt inducit Abb. in cap. postulastis. num. 12. de concess. preben. l. tutor, §. quæ tutoribus, ff de excusat. tutor. c. requisisti. de testam. l. sed si plures, § in arrogato de vulgar. Tiraq. in l. si vnquam, verb. donationes, nu. 74. de reuoc. donat. & de priuileg. pię caus. in pręfat. vers. quod adeo Peral. in l. si quis Titio, nu. 10. de legat. 1. Iass. in l. & si prætor, ff de offic. eius, & in l. si tibi, § pactus, ff. de pact. Anchar. cons. 27. nu. 3. Aymo. cons. 162. 180. Euerard. io loco à tanquam, n. 8. & per tot. Surd. d. consil. 183 num 42. 43. & cons. 300. num. 13. & 14. glos. in cap. 1. vers. contractum de restit. in integr. l. Aurelius § testamento de liberat. legat.

dissoluuntur: Vt puta si Rex Aragonum, ex causa, & ratione alicuius castri, vel Comitatus, esset alterius Principis vassallus, & is tanquam Rex Aragonum (qui nulli subest vt supra diximus) contra talem Principem à quo feudum haberet, fędus cum Rege Gallię, vel Anglię iniret, non posset ex ea causa, feudo priuari, quia quod facit vt Rex, non debet ei nocere vt Comiti, quemadmodum consideratur, vt Rex, *q* & vt homo, vt Princeps quando regalia exercet, & vt priuatus quando cum subdito contrâhit. *r* Ex quo dicendum videbatur, quod si Rex habeat in Regno castra, non vt Rex, sed vt priuatus, posset in eis vti dominica potestate, *s* sicut quilibet alius dominus priuatus potest, si talia castra Regno incorporata, & vnita non sint; nam si essent vnita, deberent secundũ leges generales Regni gubernari. *t* Quod idem dicendum videbatur, de Episcopo, seu Prælato, aut Clerico, qui ex propria industria, seu patrimonio acquireret Comitatum, seu castrum cum vassallis, cum illud non haberet ratione Ecclesię, vel dignitatis, *u* atq; ita vassalli non possent dici Ecclesiæ, vel Religionis, sed Joannis, vel Petri, in quibus prope nihil reseruatum †
Regi reperitur. *x* Nã si essent Ecclesiæ, multa iura in illis 5
domino Regi cõpeterent, ad Regemq; appellatur, *y* quẽ superiorem in iurisdictione dictorum locorum recognoscunt. *z* Qua ratione homagium præstant, Prælati Ecclesiastici, iurisdictionem temporalem in suis locis habẽtes, & officialibus resistẽtes, Procurator fiscalis domini Regis accusat; voxquè & nomen Regis in illis auditur: in decisionequè causarum criminalium, Regij Consiliarij consuluntur; *a* ac deniquè tanquam supremo, & vniuersali domino, ius cœnarum, *b* marauetinum

Q Glos. & tex. in cap. si Ecclesia, 23. q. 4.

R Innocen. in cap. nouit verb. Theodosius de iudic. Bald. in l. qui se patris col. 9. C. vnde liber. Decian. cons. 97. numer. 22. lib. 2.

S Notat. per Bart. in l. 1. §. nunciatio, num. 15. ff. de non. oper. nuntia. Gabri. cons. 195. num. 9. volu. 2. Socin. cons. 54. num. 12. volu. 2 Surd. cons. 29. nu. 33. Mart. de iurisdict. 4. p. cas. 198. nu. 3. & 4.

T Bart. & alij in d. l si cõuenerit, § si nuda, ff de pignor. action. Rebuf. cons. 163 pag 288. ver. adhęc, & facit tex. in cap quia circa de priuileg.

V Cap fin. vbi not. Ioan. Andre. per illum tex. ne Cleric. vel Mona in 6. lace post Abbat. not. Felin. in c. inter dilectos, 12. 3. de fid. instrum. Costald. de Imperator. q. 42. Mart. de iurisdict 4 p. cas 97. glos. in cap. eos. verb. seculares 20. q 3.

X Angel. in l. 1. §. qui mãdatã, ff. de offic. eius, Bald. in l 1. q 43. de rer. diuis. Bosi. in prax. titu. de foro compet. nu. 45. & tit. de princip. num. 281. Roland. cons. 4. num. 40. vol. 3. Couar. in pract. cap. 4. num 6. Mart. de iurisdict. 4. par. cas. 195. num. 10. & 52.

Y Didacus Perez lib. 1. ordina tit. 4. l. 5. glos. donde tieneñ iurisdicion. Cerdan de Tallada in veriloquio, cap. 12. §. 5. p. 177. Cancer 3. par. variar. cap. 13. num. 345. & 346. Cabedo decis. 40. num. 13. p. 2. Bernard. Greueus practica. conclus. conclu. 30. nu. 2. & 3. Surdus cons. 265. per tot. Cacheran. cons. 3 num 15. & decisione 30. numer. 6. Marcus Anton. Peregrin. cons. 2. obserua. in causis, tit. de foro competen. Molin. in report. verb. Rex. vers. Dominus Rex cognoscit, fol. 292. colum. 4.

Z Mascard. de probatio. conclus. 946. num. 13.

A Cap. verum, secundũ communem intellectum, de for. compet. Francis. Marc. 1. par. decis. 454. num. 10. cum sequen.

B For. vnico, tit. de cœnis D. Regis, foro vnico, tit. de las cenas de presencia.

C Foro

num, *c* ius coronationis, *d* (quod à Romanis *Aurum coronarium* appellabatur, *e* eratq; genus tributi, quod sub prætextu renouandæ, aut de nouo conficiendę coronæ, externis populis indicebant) & pro filiabus maritandis *f* subsidium soluitur, quæ omnia cessarent, si Ioannis, vel Petri esse dicerentur, & iudicarentur, ac si dominus
6 esset laicus, & secularis, cum bona patrimonialia † Prælati, seu ex industria per eum quæsita, non gaudeant priuilegiis, *g* quibus gaudent bona Ecclesiæ, sed de eis testantur, & disponunt pro libito, quod facere nequeunt *h* de bonis Ecclesiæ, imo quoad ea reputabitur laicus *i*, ideoque ius patronatus, ratione patrimonij ipsi Clerico competens, non dicitur Ecclesiasticum. *k* Ex quibus infertur, quod cum vassallis recedentibus à loco, possit per obseruantiam Regni, *l* dominus auferre bona, quod non permittitur domino Ecclesiastico, si vassalli Episcopi qui esset Comes, aut Baro ex patrimonio, recederent, posset Episcopus eorū bona occupare; quod
7 enim dicitur, *Quod si vaßalli Baronis efficiantur † Ecclesiæ ceßet in eis in futurū mala tractatio, libertatemq; vaßallorum Ecclesiæ sortiantur:* intelligendum est, si transeant in Ecclesiam, vel Episcopum, vt sint Ecclesiæ, & Episcopalis dignitati, quod idem dicendum est si transeant in Regem, tanquam in Regem, ita vt Regno, & dignitati regali vniantur, non vero si transeant in Episcopum, tanquam in proprium ipsius patrimonium, vel in Regem, non habita consideratione ad Regiam dignitatem; sicut è contrario, si locus Regis, Ecclesiæ, seu Religionis, trāseat in priuatum dominum secularem, ita mutatur vassallo-

C Foro vnico, tit. de secunda confirmatione mo. oretę iuncto. for. vnic. tit. quod D Rex, fol. 129.
D Foro vnico de iure coronationis.
E l. Iudeorum, C. de Iudeis, Vuelephaogus Lazius in commenta. Reip. Rom. lib. 2. cap. 13. vers. aurū coronarium, p. 235. Belluga in speculo rubr. 45. §. sunt & alia munera in princ. & ibi Camillus Borrellus, verb. aurum coronarium.
F Molin verb. dos, vers. dotes filiarum D. Regis, fol. 114. & for. vnico, tit. de dotibus filiarum D. Regi, Molin. verb. Rex, vers. fic. D. Rex non potest exigere eqnas.
G Glos. a. in cap. possessiones, 16. q. 4. Abb. & alij in c. Ecclesia S. Mariæ de constitu. Mart. de iurisdictione, 1. p. cap. 6 num. 25. & cap. 30. num. 17. & seq. & 4. p. centu. 3. cas. 32. num. 25. & 33 & ca. in 49 & 251. num. 6. & cas. 152. nu. 2. & 3. Gutierrez practic. lib. 1. q. 4.
H Abb. in cap. 1. vbi Couarr. num. 3. & 12. de testamen. Andr. Siculus in cap. quia nos, nu. 7. eod. tit. & sicut manifeste, 1. q. 1. & fixum 12. q. 5. Iulius Clarus recepta sententiarum, §. testamentum, q. 27. vers. circa bona, Molin. de Hispan. [illegible] lib. 2 [illegible] 16. a [illegible] 16. vsq; ad [illegible] Nauar. in repetitione, cap. si. 16. q. 1. in 1. q. principali, num. 7. & seq. Marta de iurisdictione. 4. par. casu 24. num. 3. & seq.
I Decius in cap Episcopus, num. 10. de præben. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ nu. [illegible] & seq. de constitutio. Abb. & Anto. de Butrio in cap. si diligenti, de præscriptio. late Anto. de Petra [illegible] Potesta. [illegible] pis, cap. 4. special. 24. nu. 42. cum seq. Castald. de Imperatore, q. 101. a nu. 5 Bart. in l. [illegible] fin. ff. de mune. & hono. & in l. placet, vbi Bald 4. notab. [illegible] limitat, & declarat quem sequuntur Ial. & alij, C. de sacrosanct. Eccles. Alexan. in l. incola. ff ad municipa & Bart. [illegible] fi. C de exacto. [illegible] & in l. 1. C. de mulctis. Socin. cons. 12. nu. 1 & 7. vol. 4. Bald. cons. 280. vol 2. Mandellus Albensis cons. [illegible] n 2. Nicolâ. Festasius de collectis 4 p. c. 1. 2 nu 2. Surdus decis. 20. nu. 4. & seq 10. Gutierrez Canonicarum [illegible] c. 3 nu. 11. & 12. & pract. lib. 3. q. 2 [illegible] nu. 7. & 8. Couarr. lib. 1. variar. cap. 4. num. 3. v [illegible] competit, & num. 4. Marta de iurisdictione, 4 p. casu 49. num. [illegible]
K Abb. in cap. cum dilectus num 4. vbi etiam Ioan. de Imola, & alij de iure patronatus, & in cap. cum vos de officio ordinarij Felin. in [illegible] Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu. 11 de constitutio. Marta cons. [illegible] & cons. 56. & 611. Marta [illegible] uno. [illegible] 40.
L Obserua. [illegible] de iudeis, & obseru. Item in Aragonia Sarracenis, tit. de generalib priuileg.

ſallorum conditio, vt Baro poſſit in eis, ac ſuper illorū ce ruices, iugum dominicę poteſtatis exercere. Quia quando res priuilegiata ratione perſonæ vēditoris, peruenit in non priuilegiatum, non gaudet priori priuilegio, m quia mutatione perſonæ, mutatur ſtatus rei; n nec enim abſonum eſt, variato illius prouinciolę Imperio, ciuilia ipſius inſtituta variari, o tamen inuitis vaſſallis † 8 non poterunt alienari, p ſi ex tali alienatione, eorum cōditio deterior fiat; vel ſi Princeps, aut dominus, etiam verbis vniuerſalibus promiſerit, vaſſallos non alienare ex vlla cauſa, tunc enim non poterunt alienari, q cum prohibitioni iuris communis, acceſſerit prohibitio hominis, quæ vt aliquid operetur, intelligenda eſt procedere, etiam in caſibus alias permiſſis, r & hunc effectū ſortiuntur incorporationes, quæ quotidie à Rege fiunt. Primum caſum intelligit Ferdinandus Vaſquius, ſ de vaſſallis naturalibus, quales ſunt illi, qui ſponte ſe Regi ab initio ſubiecerunt, vt eos regeret; non vero de illis, qui vel bello capti ſunt, vel pecunia empti, ſed poterūt pro eodem pretio † ſe ipſos redimere, t vt ſub Regia 9 poteſta-

M Bart. Paul. & Iaſſ. in l. locatio, alias licitatio, 9. §. mercatores, ff. de publica, & vectiga, l. fiſcus, 6. ff. de iure fiſci, Iaſſo. in authen. quas actiones, num. 37. & 41. C. de ſacroſan. Eccleſ. Iacob. Cancer. lib. 1. variar. cap. 13. nu. 7. cū ſeq. l. ex pluribus, 43. de adminiſtratione tutorum, Abb. in cap. ex parte, el 1. num. 5. de decimis, Deci. in l. in omnibus cauſis, numer. 2. de reg. iuris, & cōſil. 48. poſt princip. Silua. conſ. 9. a nu. 4. Decian. cōſil. 51. a nu. 4. lib. 3. Ruin. conſ. 144. num. 19. lib. 5. Iaſ. conſ. 20. num. 2. vol. 2. Rolan. conſ. 61. nu. 5. lib. 4. Cabalcan. deciſ. 44. nu. 97. Alexan. in l. quia tale, num. 3. vbi Barboſa num. 42. ff. ſolut. matrim. Cota in memorabilibus, verb. priuilegiū, pag. 705. verſ. hinc etiam ſingulariter, Tiraq. lib. 1. retractus, §. 2. gloſ. 13. nu. 12.

N l. vnica. C. de impn. Lucrat. deſcript. lib. 10. c. 1. §. fin. de iure patronatus in 6. c. 1. de immonitate Eccleſiarū, l. 1. §. ſi is, vbi glo. verb. cum autem in fin. ff. de collat. bonorū, Surdus conſ. 262. nu. 30. l. Paulus, alias incipit per procuratorem, ff. de acquir. hæredit. l. ſi à me, 29. ff. ad legem ſalcidiam, Abb. conſ. 9. vol. 1. Dinus in c. priuilegium perſonæ, n. 9. de reg. iur. in 6. Bertrand. conſ. 160. n. 4. vol. 1. Bart. conſ. 180. n. 4. vol. 1. Alex. conſ. 35. nu. 16. vol. 4. Angel. conſ. 24. Barboſ. in l. poſt dotem, nu. 78. ff. ſolut. matri. Greg. Lopez in l. 6. glo. que la pudieſſe vender, col. 1. ante quæſt. 1. verſ. & in caſu quo tit. 11. part. 6. Menoch. de arbitr. caſ. 159. n. 6. Cagnol. in l. in omnibus cauſis nu. 3. ff. de reg. iur. vbi Decius in fin. for. 1. de immunitate militum, Molin. verb. dñi locorum, fol. 106.

O Renatus Chopinus de moribus Pariſiorum, lib. 1. tit. 2. nu. 26. p. 67.

P Hipolyt. de Maſil. in l. 3. §. ſi quidam nu. 3. & 4. ff. de quæſtio. Hoſtiēſis in cap. dilecti. vbi plures ſequuntur de maioritate & obedien. Xuarez allegat. 9. nu. 1. Ferdin. Vaſqu. controu. illuſtr. lib. 1. c. 5. nu. 5. Burſat. conſ. 6. nu. 109. & conſ. 127. n. 93. & 95. Riminal. conſ. 6. nu. 111. & 601. n. 75. Gail de pace publica. lib. 2. c. 15. n. 13. c. 1. §. præterea ducatus, vb. Bald. n. 9. de prohibit. feudi alienat. per Federic. Rebuſ. conſ. 146. p. 242. verſ. tertio hoc idem Iaſ. in l. debitum, nu. 6. C. de pactis, glo. in l. inuitus, verb. non eſt, ff. de fideicom. libert. Bart. & DD. in l. 2. vbi Barboſa 2. p. no. 47. ff. ſolut. matrim. Aretin. ad fin. & Parpalia nu. 107. Ruin. in l. filius familias, §. diui num. 21. ff. de lega. 1. Rubeus conſ. 96. ſolut. 2. Cabal. inus milleloq. 21. Anto. Gabr. com. mun. opin. tit. de iure quæſito non tollend. concluſ. in Aym. Crabeta conſ. 241. nu. 6. Decius conſ. 689. nu. 24. cum ſeq. Bobadilla in politic. lib. 2. c. 16. nu. 12. E. deciſ. Capellæ Toloſanæ 485. vbi additio. ad eam, Pariſius conſ. 21. nu. 70. & ſeq. 89. li. 1. Neuizan. inter conſ. feuda. Bruni. conſ. 12. a nu. 107. Ferdinandus Loazes in 4. fundamento pro oppido de Mula, p. 15. & in reſponſione ad illud, num. 2. pag. 55.

Q Iuxta reg. l. Iulianus alias incipit teſtamentum, 68. ff. de legat. 3. Aymon. d. conſ. 241. nu. 10. col. 11. verſ. quarto & vltimo, Bald. conſ. 49. lib. 3.

R § Sanctiſsimas, tit. de alienatione & emphiteoſi. collat. 9. Iaſ. in d. l. filius familias §. diui nu. 29. de legat. 1. Menoch. conſ. 63. nu. 3. vol. 3. Xuarez d. allegat. 9. num. 7. verſ. præterea, & Barboſa d. l. 2. in princ. par. 1. num. 46. verſ. vltimo. Iacob. Cancer. variar. reſol. lib. 3. c. 3. num. 361. cum ſeq.

S De ſucceſsion reſolutio. lib. 1. §. 3. num. 1. & ſequen.

T Gloſ. & Ioannes Faber, in § dominus inſt. de noxal. actio. Vincent. de Franchis deciſ. 7. nu. 15. & 36. Azebedo lib. 5. nouæ recop. l. 6. tit. 11. num. 2. cum alijs relatis á Bobadilla in ſua politica lib. 2. cap. 16. num. 13. F. Couar. in cap. quamuis pactum, 2. p. §. 2. num. 4. verſ. ciuitas.

V In

potestate viuant, quæ summa libertas est, *u* cum melius sit sub magno Principe in paupertate viuere, *x* quã sub priuato nobili abũdare diuitiis, vt de colonis romanorũ dicebatur, quod licet eorũ cõditio minus libera videretur; potior tamẽ, & prestãtior existimabatur, propter amplitudinẽ & maiestatẽ populi romani, cui suberãt. Quod ius retractus, ex nostra sentẽtia vassallis cõpetens, quia impedit & restringit liberã facultatẽ domino vẽditori, iure cõmuni *y* cõpetẽtem alienãdi rem, in quẽ voluerit, tãquã odiosum, multi *z* ex nostris restringendũ putãt, & in eo non procedi secundum tit. de iust. & iure *a* asserũt, tamen nemo negat, quin fauore precedẽtis libertatis, possint vassalli se redimere, si alienarẽtur, cũm de nullo vẽditoris interesse tractetur, sed de eorũ fauore, & beneficio; & succedat illa iuris trita regula, *q* quod faciẽdũ est illud quod alteri nõ nocet, & mihi prodest: & ita secundum hanc sententiã fuit iudicatũ in Curia D. Iustitie Aragonũ. ** c* Cui sententie non obstant fundamenta relata à Garcia de Mastrillis in suo eleganti consilio, *d* tot grauissimorũ Iuriscõsultorũ Hispanorũ, & Italorum authoritate firmatũ, cum in illo casu vassalli ex alienatione deterioris cõditionis non fierẽt, & alienationi acquieuerint, nouumq́; dominũ laudauerint, eum absque vlla protestatione ad possessionẽ admittentes; quibus omnibus concurrẽtibus, & ego tali sentẽtiæ me subscriberem. Tamẽ nostra disputatio procedit, quãdo Ecclesia alienat in seculare, per quã alienationẽ, vassalli, ex libertate in seruitutẽ redigũtur, & cum equitia ex obseruantia regni possunt tractari; quo casu equũ est, vt habeant isti vassalli ius retractus ad se redimendũ; & hoc nõ solum coloratã habet rationẽ, *e* sed iustã & equam; & cum hæc opinio ex equitate procedat; *f* in nostro regno maxime amplectẽda est, ex traditis à Rege Iacobo *g* disponẽte esse recurrẽdũ ad naturalẽ equitatẽ foris deficiẽtibus, & si secũdum eam iudicatur per tit. de iust. & iur. dicem' causã decidi.

Ex predictis infertur, quod si in casib' à foro permissis
10 dñs rex cõfiscauerit castra Baronis, habebit absolutã, & dominicã potestatẽ, cũ efficerẽtur ei' priuati patrimonij

Mm quia

V in Authentico, de hęrẽdib. & Falcidia in princip. ibi. Antiquã recipiẽtes libertatẽ. Bobadi. d. c. 16. nume. 11. D. Aymon d. consil. 241. n. 14. Ioan. de Neuiz. d. consi. 12. n. 95. inter consilia Bruni. Cancer. d. c. 3. n. 362. Montalu. in l. 1. tit. 24 parti. 4. Didac. Perez in l. 14. titu. 11. lib. 4. Ordinamenti.

X Rebufus consilio. 146. p. 241. versi Primo quidẽ.

Y l. dudum, C. de contrahen. empt.

Z Cephal. cõs. 13. nu. 4. & cõs. 32. n. 15. & cõs. 59. nume. 15. & cons. 414 n. 73. 556. n. 22. & 580. n. 5. Paris. cõs. 82. n. 1. & 5. & eod si. 12. n. 7. li. 3. Tiraq. in rub. de retract. lignag. n. 60. & 62. Roland. à Valle cõs. 31 n. 22. & cõs. 63. n. 7. lib. 1. Sard. cõs. 48. n. 9. Bertrand. consilio 55. n. 10. Bursat. cons. 189. n. 60. & facit nota per Hieron. Gabr. cons. 31. n. 1. & 6. lib. 2. Lancelot. Gallia cons. 14. n. 31 & seq.

A Bart. Camerarius in c. imperialẽ, §. præterea Ducatus, ad fin. de prohibit. feud. alienatio. per Federic. Sesse post eum decisi. 361 num. 34.

B l. 2. §. item Varus, ff. de aqua pluuial. arcen. Socin. Iuni. cons. 76. n. 13. lib. 1. Cephal. cõs. 210. n. 13. Menoch. consi. 51. n. 44. & cõsil. 63. n. 16. & de retinen. remed. 5. n. 213. Aymon cõsil. 748 n. 28. lib. 5.

* C in processu procuratoris fiscalis & Iuratorum de Torrehermosa super ciuili, die 19. Maij 1603. refert Sesse decis. 36. à n. 45. 1. par.

D post eius decisiones typis mandatas.

E vt inquit Fõtanel. de pactis dotal. claus. 4. glos. 3. p. 3. n. 53. fol. 166. col. 1.

F Frãcis. Marc. decis. 380.

G in procem. fororum

quia penę fiscales fructus sũtRegis habẽtis iurisdictionẽ, *h* neq; quidquã pertinet ad successorẽ(sicut diximus in possessore maioratus) cũ valeat argumẽtũ de maioratu ad regnum, *i* atque ita castra ad Regẽ confiscantem,iure proprij & priuati patrimonij pertinebũt,*j*ita vt illa libere posit alienare,quia nõ pertinẽt ad Regiam dignitatem,nec ad successorem, *k* licet occasione regię dignitatis acquisierit. *l* Si enim ad regiam dignitatem pertinerẽt,& regno incorporata,& vnita essent,non posset alienari, *m* cum regnũ non solum sit inalienabile respectu totius,sed etiã respectu partiũ,ad quod dubium tollendum, quotidie fiunt per Reges de castris acquisitis incorporationes,& vniones perpetuæ cum clausulis efficacissimis; &licèt indubio castra cẽsẽatur acquisita ratione regiæ dignitatis,& Ecclesiæ intuitu, *n* atq;ita sequantur naturam cęterorum bonorum Ecclesię,aliorumque castrorum regiæ coronę; tamen si vel certum sit Regi, vel Prælato,vt priuatis competere,vtputà quia ante dignitatis adeptionem illa habebant, erunt alienabilia pro libito, & in eis vti poterunt dominica potestate, vel si aliàs ex coniecturis constet, nulla habita consideratione ad dignitatem, *o* dispositionem fuisse factam, vt putà , quia consanguineus eis donasset , vel multum

H Authẽtica,bona, C.de bon.proscript.c.1.tit. quæ sint regalia,l. mulctarũ.5. C.de modo mulctarum,l. item si fundi,9.§.si fundi, & §.aucupiorum,ff.de vsofructu.Alexand.in l.diuortio,§.si vir,n.12. vbi Barbosa n.41. vers.Melius igitur,ff solute matri.Molin. de Hispan. primog. lib.1. c.25.nu.24.& lib.3. c.12. n.20.Boher.decis.5 .n.18. & decis.180.nu.4. Auiles in ca. prętor, glos.1. nume.15.Bobadilla in politi.lib.2.c.21.n.189,Bald. cons.327.n.5.& 9.vol.1. &in l.1.n.10.C.de fructib. & litium expensis.Andr. Gail de arrestis Imperij, c.8 n.5,& c.13.nu.18,Cassan in consuetud.Burgũ. subr.9.§ 18.verb.Iustitiabilea,n.35.Sola in costitution.Sabaud.tit.de accusatio.inquisitio. decreto ne malitia, 1.p.glo. vni.nu.8. Tiraq.in lege connu.glo. fin.n.10.&de retrac.cõsangui.§ 5. glos.4.n.18.Capi.deci.29.n.15. Nat.cõs. 580.n.15.Sur.cõs.252.n.2 & 287.n.6.Caball.millel. 30.n.1.&c576.Schrade.tracta.feud.p.10.sect.3.n.95 Menoch.cõs.56.n.5.& cõs.61.n.5.Rolan.cõs.73.n.3.&seq.&cõs.77.n.2.vol.4.

I Moli.de Hispan.primog.li.1.c.3.n.24.& li.1 c.2.n.5.

K Afflict.in prælud.ad constitution.Neapol.q.17.& q.25.n.1.Lucas de Pen.in l. quicũque, col.2.& 3.C.de omni agro deserto,lib.11.& in l.2.vers.Super hac materia,C.de fundis patrimoni. lib.11 Bar.vbi addit.Alex in rub.C.de iur.fisc.li.10.Bal.in l.1.n.7.C.de hęredi.vel actio.vendita.& nota.per eum in.l 2.C.de commu.rer.alienatio.& in d.l.1.n.16.C.de fructib.& lit.Alex.n.10.& Ias.n.8 & Barbosa n.43 & 44.vers. Sed non est recedendum,in d.§.si vir,cum concord.per Mol.d.c.25.ad fin.n.22. & 24. facit l.2.§ hoc interdictum,ff.ne quid in loco publico,d,l.2.C.de fũdis patrimonia.l.2.C.de aquę ductu,& l.si quando,& 2.C.de bonis vacantib.lib.11.eleganter Renat.Chopin.de morib.Parisior.li.1. tit.2.n.27.p.68.

L l.socium,ff.pro socio,Abb.in c.postulastis n.5. de concessione prębendæ.

M vt in sor.tit.de conseruatione patrimonij.Moli.in repor.verb.Rex.vers. Dominus Rex non potest alienare.facit text.vbi DD.in c.intellecto,de iur.iur.c.licet,de voto.Bar.& DD. in l. prohibere. §. plane.ff. quod vi,aut clam Quinta.Dueñas de iurisdictio.& imperio.lib.1.c.10.1.n.46.Georg.Cabe.decis.17.n.1.p.2 Tiraq.de retract.lignag.§ 26.glos.1.n.78.Boher.in tract.magni consilij, num.17,Xuarez allegat.9,n.6,Menoch.de recuper.remed.1.n.81,Menchac.controuers.illust.c.5.n.14.& per tot.

N Authentica,licentiam.C.de Episc.& Cleri.c.1.& c.requisisti. & vtrobique cõmuniter DD. de testamẽt. Palaci.Rubi.in rub.de donatio.inter vir §.60.n.1.p.107.Ferdinan.Vasq.vbi proxime. c.205.n 38.

O c.requisisti.vbi omnes DD.de testamẽtis,c.quoniam Abbas,de offic.deleg.c.si gratiose,de rescriptis,in 6.l.ciuibus,ff.de rebus dubiis.l.tutor.§.quæ tutoribus,ff.de excusat.tutorũ,vtrobiq; communiter DD. l. si seruus cõmunis.ff.de stipular.seruor.l annua §.Titia.ff.de annu.lega.cap.Pontificea,12.q 3 glo.penult.in c.2.de testam.in 6.Deci.in c penult.n.4.de constitu.in pulchro casu,Abb.in cõl.5.lib.2. Tiraq. de priuilegiis piæ causæ.in pręfatione,col.9.in princip.& in l.si vnquam verb.Donatione largitus,num.74. C.de reuocand.donatio.Peralta in l.si quis Titio.n.10.& seq.ff.de leg.2.

P Socin.

tum amicus, cum amicitia consanguinitati equiparetur; *p* quo casu, siue præcesserit nomen dignitatis, vel non, quinimo etsi sola nota dignitatis, fuerit facta donatio, semper ad eos tanquam ad priuatos pertinere dicemus, & inter bona proprij, & priuati patrimonij illa annumerabimus. Secundó, respectu perso-
12 næ † patientis, requiritur quód sint vassalli seruitutis. Tertio respectu loci, necesse est quod illa dominica potestas, exerceatur intra territorium, ita vt extra territoriũ neque in vassallos seruitutis eam exercere Baro poterit; neque etiã eorum bona extra eorum territoriũ sita in vim talis absolutæ, & dominicæ potestatis occupare.

Cum in vim potestatis dominicę, quæ non exercetur per dominos in modum iudicij, sed per viam ex-
13 traiudicialem, & facti, possint vassalli vexari, † in vinculisque detineri, vt pane mæroris, & aqua angustiæ (vt inquit Baldus *q*) fame, & siti pereant, remota appellatione, & omni iuris recursu denegato; atq; ita quãuis iudicibus immodice sęuientibus, freni quędam temperies sit adhibenda, *r* cum proprium Regis officium sit, è manu calumniantium, & sęuientium oppressos liberare; *s* ad hocque teneri, multis sacræ paginæ locis doceamur, *t* magnaque sit apud Deum eleemosina, oppressos, & pauperes defendere: *u* tamen isti vassalli seruitutis à Magistratibus, audiri non valent, contra facta dominorum in vim suæ potestatis; cum (vt supra diximus) eorum iurisdictio, obseruantia regni moderata sit; nec D. Rex possit circa ea se intromittere, licet aliàs proprium sit Regiæ maiestatis, vbi inferiores sunt negligentes in iure reddendo, suas interponere partes, & iniuriam passis opem ferre, *x* si lex Regia nostri regni, cuius vnum caput existimo esse, hanc prærogatiuam dominorum in suos vassallos seruitutis, per obseruantiam declaratam, illud non impediret. Sed primo

P Soci. in d. l. ciuibus, numer. 13. & Couar. in d. c. re quisisti, n. 7. vbi glo. verb. Non est. Crot. consil. 182. n. 35. & seq vol. 2. Farina. in prax. crimin. tit. de indiciis, & tortura, q. 55. inspectio. 5. Cotta in memorabilib. verb. Amor illicitus. Hippolyt. de Marsil. singular. 351. & in rubri. de fideiussorib. n. 234. Tiraq. in l. si vnquam. verb. Libertis, n. 99. C. de reuocand. Ias. in l. Titia. nu. 14. ff. de verbor. oblig. & in l. exigendi, C. de procurato. l. nemo, §. frater, ff. de hæredi. instit. l. diuus. ff. qui petant. tutores, l. cum allegas. C. de castrens. pecul. lib. 20.

Q in l. in ipsius, n. 3. C. famil. hæreiscundæ. & in Authentica, ad hoc, in fin. C. de Latina libertate tollenda. & in l. ex facto, la 2 vbi Imol. & alij, ff. de hæred. instituend.

R l. 2. C. de custod. reor.

S c. Regum, 23. q. 5. Imperator in procem inst. in princ. Menoch. consil. 675. n. 31. Fabi. de Anna cõs. 7 n. 26. Antoni. de Petra de potesta. Princip. c. 8. sub n. 73. vers. Nonus casus est Bernar. Gręue. concl. practica. ad Gail. concl. 17.

T Isai. 1. vers. 17. ibi, Quærite iudicium, & subuenite oppreso. & Ierem. 22. vers. 3. ibi, Facite iudiciũ & iustitiam, & liberate vi oppressum.

V ex Bal. tradit Tom. Grãmat. decis. 104 n. 17. & Greuæus d. conclusione 17. n. 8. Guid. Pap decisi. 62. Gail de pace publica, c. 2. n. 14. Viuius decis. 447. sub num. 17. Franciscus Marc. decis 474 n. 2. p. 2.

X c. irrefragabili. de offi. ordin. c. cęterũ, de iudiciis. & vtrobique DD. c. dudum, vers. Nos attendentes, de præbend. in 6. Albertus Brun. cõs. 369. lib. 2. Grãmat. decis. 30. n. 13. Georg. Cabe. decis. 85. p. 2. Parlador. rer. quotidianar lib. 2. c. 8 n. 26. Natta consil. 408. per tot. lib. 2. Plotus inter consilia criminalia, consil. 13. nu. 29. Camilus de Curte in diuerso iuris feudalis, verb. Potest quoque. num. 11. Iacobus Cancer variar. resolut. lib. 2. cap. 2. n. 167. & seq. 3. p. c. 13. n. 156. & seq. Peguera quæst. criminal. c. 36.

primò adiuuari possunt isti miseri † immunitate Eccle- 13
siæ, si ad Ecclesiam confugiant, cum apud omnes gẽtes, semper ad templa, & aras Deorum confugientes, tanquã ad sacrum asillum, immunitate gauderẽt, y ab eisq; inuiti extrahi nequirent: quod magis procedere debet, in templis christianorum, in quibus verus Deus colitur. Vnde, licèt admitamus opinionem Oldradi, z & aliorum asserentium, quod quando persona libera subiecta est alicui, ratione seruitij personalis, nexuque seruitutis constricta, de ea sit iudicandum, vt ab Ecclesia extrahi possit, sicut de seruo, a & re, in qua extrahens habet dominium; & in debitore, qui ex forali dispositione custodię creditoris, vt seruiat, traditus est. b Quæ doctrina in non vere seruis, satis dubia est; c tamen quia nostra obseruantia hos homines appellat vassallos seruitutis, & à dominis, sui homines appellantur, sicut serui d: & vt inquit noster Sesse, e magis subiecti sunt dominis suis quàm serui; dubitari posset, an opinio Oldradi supra relata, posset in eis locum habere propter dominium, quo eorum personæ sunt affectæ; vt cumque tamen sit, Ecclesia tenetur eos defendere, sicut teneretur etiam defendere seruos, & non permitere ab Ecclesia extrahi, nisi concessa promissione, & securitate non sęuiẽdi in eorũ personas, cautione, & iuramẽto f prius prę stito, de nõ lædendo: q̃ si iudex ecclesiasticus cautioni nõ fidens adhuc de eorum periculo suspicetur, cautius erit, vassallos defendere, nec fragilitati cautionis eos trucidandos cõmitere: vt statutum est in vxore, g quando de sęuitia mariti iuste suspicatur, & in seruo, si de magna domini sęuitia timeatur. Hoc idem quod de personis vassallorum dicimus, resoluendum est de bonis vassallorum, si illi ea intra Ecclesiam custodienda

atule-

Y cap. miror, cap. reum, c. constituit, cap. diffiniuit, 17. quæstione 4. c. penult. & fin. de immunitate Ecclesiarum, l. fideli, l. presenti, C. de his qui ad Ecclesias confugiunt. Anastasius Germonius de sacrorum immunitatibus. lib. 1. cap. 25. Petrus Binsfeldius in commen. ad titulum de iniurijs, & damno dato, cap. 7. quæst. 8. pagi. 465.

Z in consi. 54. Abb. & Antonius de Butrio in cap. inter alia, num. 22. de immunita. Ecclesiast. Aufrerius in Capella Tolosana, quæstione 422. Couarruuias lib. 2. variar. cap. 20. num. 14. Antonius Gomez in l. 79. Tauri, num. 5 Remigius de immunitate Ecclesiarum, falentia 27. num 4. Boherius deci. 215 num. 7.

A l. seruus. l. præsenti. §. sane. C. de his qui ad Ecclesias confugiunt, c. inter alia, de immunita. Ecclesia. cap. id cõstituimus obseruandum. cap. Iudas, 17 quæsti. 4. Remigius de Goni in tracta. de immunitate Ecclesia. limitatio. 17, & quę tradit noster Bardaxi in foro de his qui ad Ecclesias confugiũt. n. 20.

B for. vnic. tit. de custodia debitorũ. Alberic. 2. p. statutorũ. q. 39. Couar. lib. 3, variar. c. 1. n. 1. Anasta. Germon. de sacror. immunit. lib. 3. c. 16. n. 102. & 103.

C Xuarez in l. 3. q. 5. titu. de los gouiernos. & Remigius d. falen. 27.

D l. si fundum, §. seruum tuum, ff. si cert. petat. l. qui duos, ff. solutio. l. 1. & 2. C. de Episc. & Cler.

E decis. 16. n. 16. 1 p. Fontanel. de pact. dotalib. clausu. 4. glo. 10. p. 2. à. n. 51. cum sequ. p. 165. & 164. F d. l. præsenti, §. sane. vbi glos. & in Authentico, de monachis, § 1. collat. 1. d. c. inter alia. Angel. de Clauas. in summa, verb. Immunitas, n. 12. Guid. Pap. decis. 121. in fin. Boher. decis. 109. n. 2 vol. 1. Camil. Borrel. in additio. ad Bellug. rubr. 11. §. sed quia loquimur, verb. Seruis, litera, H. Anastas. Germ. de sacror. immunita. lib. 2. c. 16. n. 10. & lib. 3. c. 16. nu. 55. G c. literas, ad fin. & Abb. in c. ex tráſmissa. de resti. spoliat. glo. in c. penul. ad fin. in c. de benedicto, 12. q. 1. facit §. fin. Instit. de suspect. tutor. c. accedens, el. 2. vt lite non contestata Foleri. in prax crimi. verb. Quod suffocauit vxorem. Gutierrez lib. 1. canonicarum, q. 24. n. 3 & 4. Barbosa 2. p. rubr. ff. soluto matrimonio, num. 27.

H Iuli.

atulerint, iudexque ecclesiasticus nouerit ex iusta causa, (ne contra ius à domino pro libito auferãtur) esse intra Ecclesiã immissa, tenebitur, ea etiam contra dominum inuadentẽ, eaq; occupare tentantẽ, censuris ecclesiasticis defendere, cum ex iusta causa possit Ecclesia incastellari, vel bona laicorũ ad eam deferri, vt ibi defendantur, & raptores tãquam sacrilegi puniantur, & nõ punietur dominus ex ablatione bonorum, sed ratione sacrilegij [h], quod mixti fori est, quia violabit Ecclesiã, licet de cõsuetudine in pluribus locis tantum iudices seculares de eo cognoscant, quãuis enim obseruantia regni impune pos-
14 sit dominus vassallũ suum seruitutis occidere; † tamẽ nõ erit permissum cum qualitate sacrilegij, sicut nõ posset dominus in vim suæ potestatis dominicę, vel absolutæ, occidere patrẽ, [i] fratrem, vel vxorẽ; in quo cessat ratio Bartoli [K] contrariũ in bannito defendentis. Sed vtroq; casu de factis dominorũ posset dominus Rex cognoscere, eosque punire, maximè in primo, cum nihil magis proprium Regum sit, quàm Ecclesias, earumque immunitates defendere, pręcipue nostri Regis catholici, qui ijs temporibus pręcipuum est propugnaculũ Ecclesię, & firmamentum contra eius hostes, fideiq; inimicos.

Secundo videamus, cum adeundo iudicẽ nõ possit vassalus se ab iniuriis tueri, possit se aduersus dominũ de fa-
15 cto defẽdere: † & licet prima facie videatur, quod nõ [l]; cum vbi licita est offensio, illicita sit defensio. [m] Sed in contrariũ est veritas, cum lex permittens sine causa homicidia, & bonorũ ablationẽ, non possit valere in vim legis, quę debet esse sancta, & honesta, neq; in vim facultatis, vt sit licitũ, sed tantũ in vim nõ punitionis, ita vt licet prohibitũ sit, tamẽ impunitũ, non tamẽ ex eo quod lege impunitũ sit, sit licitum. [n] Sępè enim, multa quæ delicta sunt, non puniuntur: succedit ergo quod dicit Paulus [o] & alij, quod quando homicidium non est licitum, sed tantum impunibile, non sit sublata cõtra factum, defensio de facto; nõ enim procedit argumẽtum quod

H Iuli. Clar in praxi criminal. §. sacrilegium, & §. fin. q. 37. n. 6. Francis. Marcus decis, 989. n. 4. vol 1. Menoch. de recuperan. remed. 14. num. 207. Roland. à Vallè cons 24. n. 9. & 14 volu. 1. cum aliis relatis à Camillo Borrello ad Belluga in speculo rubri. 11. §. videamus. el 2. verbo, Sacrilegio. Philip. Frãcus in c. fin. §. per hoc, 3. notab. vbi communiter Doctor, de pœnis in 6.

I Nellus in tract. de bannitis, 2. par. 2. temporis, q. 10. & Albericus 4. par. statuto q. 6. Tiberius Decianus in praxi criminali tom. 2. lib. 9. c. 15. nu. 1. Vincentius de Franchis decisio, 176. num 6. cum sequen. Petrus Roiciu[s] decisio. Lituanica, 3. n. 419. 421. & sequen. 433. Ludolphus Schraderus tracta. feudalis, p. 9. c. 3. nũ. 4 versic. Et licet.

K in l si adulterium cum incestu, §. liberto. ff. de adulteriis. late Augustinus Beroius in cap quæ in Ecclesiarum, num. 114. & seq. de constitutio.

L Barr. in l. vt vim, nu. 4. Bald. 6. Decius 3. Bolognetus 15. ff. de iustitia & iure. Nellus de bannitis, 2. par. 2. temporis, quæstione 49. nume. 49. Dueñas regula 192. limitatio. 2. Schrader. tracta. feudalis, p. 9. cap. 4. nu. 8 à p. 358. Gomez de à Mesqua de potestate in seipsum, lib. 1. cap 37. n. 12.

M l. si seruus, C. de his qui ad Ecclesi. confug. l. qui restituere, ff. de rei vendi. Deci. & Cagno. in l. hoc iure & in l. non est singulis, nume. 7. ff. de regu. iur. & in d. l. vt vim Bologne, consi. 63. Ioseph. Gonçal. variar. quęst. c. 38. n. 35.

N l. at si quis, §. diuus. ff de religios. l. 1. vbi Bar. C. de his quib. vt indignis. Amesq. vbi proxime, lib. 1. c. 13 n. 10. vers. Fundamẽta. Bal. in c. fin. col. 2. de præscriptio. cum concord. per Ias. in l. 1. n. 5. ff. ne quis eum. Couar. de sponsa. 1. p. c. 4. ad fin. Bald. in l. decuriones, n. 2. C. ex quib. caus. infam. irroge.

O in d. l. vt vim.

P in l.

quod vbi offenſio eſt licita, illicita ſit defenſio in noſtro
caſu, vbi non licita, ſed tantum impunita eſt offenſio.
Neque ex hoc credant vaſſalli, ſibi licere dominos oc-
cidere, ſi eos tyrannice, & crudeliter tractent, vel eorum
ditionem, aut poteſtatem aufugere. Nam, ſicut inquit
Bald. *p* vaſſalli propter malam tractationem, non poſ-
ſunt dominum expellere, ergo multo minus occidere:
ſicque deciſſum extat in Concilio Conſtant. *q* nulla ra- 16
tione licere tyrannum † occidere, quinimò eius leges
inuiolabiliter obſeruandæ, *r* quod maxime procedit, in
eo, qui potentatum & iuriſdictionem non tyrãnice ad-
quiſiuit, ſed iuſte, licet poſtea in adminiſtratione, vt ty-
rãnus ſe gerat, cum aliud ſit (vt inquit D. Auguſtinus *ſ*)
iniuſta poteſtate, velle iuſte vti; aliud verò iuſta poteſta-
te, iniuſtè velle vti: hoc namque vltimo caſu, communis
eſt conſenſus, nemini licere ipſum priuatim interi-
mere; imó nec ei obedientiam, & reuerentiam dene-
gare, ſuaque mandata contemnere: *t* quod de Impe-
ratore dicebat Bald. *u* vt licet male adminiſtret, ſit
mundi dominus, nec ab eo poſſit per Reſpublicas, ab
earumque humeris iugum ſeruituris excuti: ſed pro-
cedit monitum B. Petri, *x* *Vt etiam diſcolis dominis ob-
temperetur, nec etiam vituperabilis eſt ordo regiæ poteſtatis,
etſi ex tyrannica ſæuiritate ſæuiat*: qui ſi ſuperiorem ha-
beant, ille adeundus eſt, cum iniuriæ † non ſint iniuriis 17
rependēdæ, ſed iure, vel iudicio depellēdę, quia vim paſ
ſus, ſi iniuriã factori ex interuallo referat, nō propulſat,
aut repellit, ſed vlciſcitur, & vindicat, quod Magiſtratib⁹
quidē, aut Principibus ſua, eorumvè cauſa, quibus prę-
ſunt, iure publico licet, priuato autē homini ſolum cōce
ditur, magiſtratus auxiliũ ad vlciſcendã iniuriã implora-
re, aliàs verò Deus eſt orandus, in cuius manu cor Regis
exiſtit, *y* qui, & propter peccata populi nonunquam ſi-
nit hypocritam regnare, *z* dicens per ſuum Prophe-
tam:

p in l. ex hoc iure, colum. 2. verſiculo, Secundo quæritur, ff. de iuſtitia & iure, & in 1. conſtitutione feudor.

q ſeſsio. 8. & 15. Caſtro aduerſus hæreſes, verſiculo, Tyrannus. Gregorius Lopez in l. 10 glo. penultima, tito 1. parti. 2. Soto de iuſtitia & iur. lib 5. quæſtione 1. articu. 3. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 24. & 25. Ioãnes Chokier in theſauro aphoriſmor. politicorum, lib. 1 cap. 12 pag. 474. in fin. Caietanus 2. 2. quæſtio. 64 artic. 3. Azor inſtitutio. moral 2. par. lib. 11. cap 5. verſiculo, Decimo quæritur, colum. 1231. Couarruuias in 4. cap. 3. §. 4. num. 6. Leonardus Leſius de iuſtit. & iure lib. 2 cap. 9. dubitati. 4. pag. 87. Gregorius Sayrus in claui Regia, lib. 7. cap. 10 nume. 2. pag. 476. Ludouicus Molina de iuriſdictione, tract. 3. diſputatio. 6. nume. 2.

r Victoria in relectione de poteſtate ciuili, nume. 23. Goilielmus Barclaius latiſsime de regno & regali poteſtate, lib. 3. cap. 7. & ſeq.

ſ de bono coniugij, c. 14 cap. neque enim, §. 2. 14. quęſt. 1.

t c. Iulianus. c. Imperatores, 11. q. 3. Petr. Greg. de Republ. lib. 26. c. 5. nume 25. & c. 7. n. 14. Ayala de iure belli, lib. 1. c. 2. nume. 23. Afflict decil. 307. n. 10. P. Ioan. Azor. inſtitu. mora. lib. 11. c. 5. verſic. Vndecimo quæritur. p. 2. col. 1232. Marquez en el Gouernador chriſtiano, li. 1. c. 8. p. 40. col. 1. & ſeq.

u in dicta l. ex hoc iure. col. 3. & conſi 231 n. 1. col. 2. ad med. vol. 1. & in l 2. §. exactis, ff. de origine iur. Gregor. Lopez gloſſ. otorgaſſen, in l. 2. tit. 1. parti. 2. Paris de Puteo de ſindicat. t. de exceſſibus Regum, §. non licet occidere. Guiliel. Benedict. in repetitione cap. Raynutius, verb. Coodidit, el 1. n. 34. de teſtam.

x 1. Petri 2. *y* Prouerb. 21 Cardinal. Paleot. de conſultatio. 2. p. q. 1. *z* cap. ex merito, 6. q. 1. c. audacter, 8. q. 1. c. non fruſtra, 23. q. 5. Ribadeneyra en la inſtitució del Principe chriſt. li. 2 c. 40. Iob c. 34.

tam: *Tradam eos in manu dominorum crudelium.* Et [a] alibi: *Dabo eis Regem in furore meo.* Quorum vindicta Deo seruatur, & durissimum iudicium subibunt, cum pellem populorum excorient, vix precarium subditis spiritum dimittendo, p'ures excessus comittunt; [b] si veró priuatus, † qui à seditiosis; clamore imperitæ multitudinis tyrannice Remp. inuasserit; neque vnquam ipsa consenserit, tūc seruatis circūstantiis à Gersone adductis, [c] vnicuique ius est eum occidendi, & dum particulariter ciuem agreditur, vt vel ipsum trucidet, vel sua rapiat, poterit ciuis ille vim vi repellendo, eum occidere, [d] quia reipublicæ hostis est; ex quo laudantur interfectores Cęsaris, & Decius Brutus, qui extincto Tarquino Regem ab Vrbe expullit, quod etsi forsam summo iuris rigore procederet, & liceret; tamen salubrius consilium est, ne hoc fiat, nisi publica authoritate, ne seditiones oriantur, quarū vitādi causa, multa sunt singulariter recepta; [e] & quia forsam sicut accidit assino Æsopi, [f] defuncto durior, & inmanior tyrannus succedet, sicut fertur illam anum Syracusanam pro Dionisio orantem solere dicere. Tales enim quandoque Deus regno prætulit, vt interim re ipsa boni agnoscerentur, quid enim aduertissent Romani, & quid posteritas recordaretur, Octauiū Augustū fuisse optimū Reip. moderatorē, nisi Neronē pessimum experti fuissent: *Cui enim*, vt inquit Martialis, [g] *malus est nemo, quis bonus esse potest.* Vnde cum Barones nostri regni nō habuerint ad suorū locorum dominiū, vitiosum ingressum, licet propter summā eorum potestatē, quādoque vassallos suos male ac tyrannice tractēt, non tamen ex hoc possunt vassalli aduersus eos rebellari; imò in illis illud Mimi præceptū seruandū est, *Vt amēt dominū si æquus sit, si aliter ferāt:* * alias pœnas vassallorū rebellium non euadēt. [h] Quod intelligendū est, si à dominis iurisdictione vtentibus, malè tractētur, si enim insontes de dominis bene merētes, nō in viā iurisdictionis; & sic iure publico, sed in viā facti, & sic tāquā priuati pro solo libito volūtatis, vellēt eos offendere, recurrēdū erit ad distinctionem

19 Doctorū [i] asserētiū, † quod quādo offensio nō punitur

A Oseæ cap. 13.
B refert Paris de Puteo in tracta. de sindicat. titu. de excessibus Baronum, Gulielmus Benedictus in dicto cap. Rainutius, verbo, Et vxorem, decisio. 5. nume. 407. in fin. & 408. Boher. decisi. 304. n. 4.
C in censura errorū Ioānis parui referuntur a Petro Gregorio vbi supra.
D D. Thomas in opusculo 20. de regimine Principum, cap. 6. & 2. Sententiarum, distinct. 40. & 44. quæstio 2. artic. 2. ad quintum. Soto de iusti. & iure lib. 5. quæst. 1. artic. 3. colum. 2. & Bañes quęst. 64. artic 3. Vasquius controuers. illustrium, cap 8. nume. 31. Lucas de Pena in l. vnica, versic Porro tyrānum. C. vt armorum vsus. Petrus Gregorius latissime de Republica, lib. 7. per tot. Paris de Puteo de sindicat. titu. de excessibus Regum, § an liceat occidere Regem tyrannum, per tot. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 24. Petrus Gregorius syntagma iuris... dius rerum iudicatarum, lib. 8. titu. 4. cap. 43. Ioānes Mariana de Rege, & Regis institutione, lib 1. cap. 9. pag 74. in fin. & sequen. cap. 7. Gregor. Sayrus in claui Regia, lib. 7. d. c. 10. n. 4. Marquez en su gouern. li. 1. c. 8. p. 40.
E Petrus Herodius, rerum iudicatarum, lib. 7. titu 3. c. 18.
F Petr. Grego. de Repub. lib. 22. c. 8. n. 6. Valer. Maxim. l. 6. c. 2.
G lib. 2. epigrama 82.
* L. Ann. Seneca in Medea, actu 2. ibi, Æquum, atque iniquum Regis imperium feras.
H fero vnico, tito. de pœnis vassallorum rebelliū.
I Decius, & alij in dictā l. vt vim. Paul. de Castro cōs. 255. n. 3. lib. 1.

propter odiũ, & culpã illius, in quem committitur, non sit licita defensio, quãuis non sit licitum homicidiũ, sed impunitum: tamen quando non redditur homicidium impunitum ex tali culpa, licebit offenso se defendere, etiam contra superiores iniustè manifesto agentes defensione naturali, licet auxilium iuris sit denegatum K, cum moderamine tamen inculpatæ tutellæ, quæ in vassalo inculpata non erit dicenda, si non ita fuerit inangulatus, vel arctatus, L quod fugere non possit, vel clamore, vel aliter se iuuare, cum vassallus insultatus à domino, persona sit, cui terga vertere non est dedecus. Nec mirandum est, quod vassallus possit se defendere à domino eum de facto offendente, ac non patroni more se gerẽte. Si enim non tractat illũ dominus vt vassallum, quid mirum si vassallus non habeat eum vt dominum, l iuxta illud Domitij asserentis: m *Cur ego habeam te vt Principem, cum tu me non habeas vt Senatorem?* Et vox illa Lucij Crassi: n *Ego te*, inquit, *Consulem putem, cum tu me non putes Senatorem*. Qui enim non facit quod debet, non recipit quod oportet. o Vnde etsi Magistratus lege impeditus nequeat de facto oppresso subuenire, naturalis tamen defensio non debet censeri sublata, in casu vrgentis, & maximæ necessitatis, sociis etiam & amicis accersitis, & conuocatis, sine quibus concessum defensionis remedium p expedire non possent: vel si bona auferenda suspicetur, illa abscondendo, vel semel ablata eo modo, quo possit (dummodo sine scãdalo) de facto, absque alicuius Magistra-

K l. prohibitum, l. deuotum, C. de iur. fisc. lib. 10, Doctores communiter in l. sed eximendi, §. item si quis, ff. ne quis eum, l. defensionis facultas, C. de iure fisci, l. deuotum, C. de meta. & pedimet. lib. 11. Sarmiento selectar. interpretatio. lib. 7. cap. 14. ad finem. Nicolaus Festasi, de colectis, 1. par. cap. 1, numero 23. Menochius de recuperand. remedio 8. nume 8. Abbas in cap. cum causa 22. nume. 4. de officio delegati. & in cap. conquerente, de restitutione spoliator. Decius, & Cagnolus in l. factum à iudice, ff. de regul. iur. Maranta disputatione 1. nume, 14. Capicius decisin. 69. Natt. consi 653. num. 3. Ias. consilio 86. lib. 1. Bald. consil. 113. lib. 3. Aymon consi. 241 numero 17. Guilielmus Barclaius de regno, & regali potestate, lib. 3. c. 8, versiculo, Quod si quis, pag. 159. Dionisius Cartusianus lib. de Reg. polit. articul. 19. Petrus, Binsfeldius in commentar. ad titulum de iniuriis, & damno dato, cap. 1. quæstione 5. conclusio. 6. pag. 93. Misingerius centuria 5. obseruatio. 18. Iacobus Cancer 2. par. variarum, cap. 7. num 6. & p

L §. fin. de forma fidelita. in vsibus feudorum, cap. vnic. titu. de milite vassallo, qui contumax est. facit dictum Innocentij in cap. olim, el 1. in fin: versiculo, Si vero non haberet iudicem, de restitutione spoliatorum. Gail de pace publica, lib. 2. cap. 15. num. 12. Bald. in Authentica, sed omnino, num. 16. C. ne vxor pro marito. Sehtaderus tracta. feudalis, par. 10 sectio. 4. n. 204. cum seq.

M in cap esto subiectus, 95. distinctione.

N Cicero lib. 3. dialogo de oratore, in principio. Valerius Maximus lib. 6. cap. 2. §. 3. Quintilianus insti. orato. lib. 8. titu. de ornatu ad fin. & lib. 11. cap. 1.

O l si non fuerint, vbi gloss ff. de iureiurand. cum concordant. per Menochium de recuperand. reme. 1. num 84. Cancer dicto cap. 7. num. 87.

P Bald. in repetitione legis primæ, colum antepenult. C. vnde vi, textus vbi not. Paul. in l. refectionis, ff. communia prædiorum, l. otia, ad finem, ff de religios. l. si illa stipulatus per se non fieri, ff. de verborum obligation. cum concordant. per Tiraquellum de retract. conuentionali, §. 26. gloss. 1. num. 72. Rolandus consil. 34. num. 26. & sequen. volum. 2. Hippolitus de Marsil. singulari 175. gloss. postea, l. cum fundum, ff. de vi & vi armata.

Q glos. 1.

Magistratus auctoritate q (cum eorum omnium iurisdictio, hoc casu coarctata reperiatur) recuperando: quæ omnia licet iure procedãt, & in theorica verissima iudicem, tamen ad praxim reducenda nulli vassallorem consulerem: tum ob difficultatem seruandi circunstantias
20 in tali defensione necessarias, tum maxime † stante foro sub rubrica de rebell. vassallorum, anni 1585. qui non solum commissionem, sed & omissionem grauiter punit: cuius fori decisio fuit bis practicata in Curia D. Iustitiæ Aragonum. * Tamen defensionis remedium à lege naturæ concessum, nec sublatum debet censeri, nec per legem ciuilem tolli potuit, quia licet multis casi-
21 bus defensio ciuilis † reperiatur sublata, r non tamen naturalis, & inde videbatur dicendum, quod appellatione prohibita non censeretur prohibitum adire Regem per viam querellę. s Tamen quia obseruantia no-
22 stri Regni generaliter loquens † omnem recursum ad D. Regem vassallis seruitutis denegauerit, & non possit aliquam interpretationem extensiuam recipere, nullo modo poterunt vassalli, à Dominis suis oppręssi, ad Regem eius auxilium implorando habere recursum. Quia generalis dispositio in foris debet generaliter intelligi t: nec si D. Rex auxilium præstare omisserit, ex hoc poterunt se alij Regi submittere, vt eos defendat contra decisionẽ u Bald. quæ in nostro Regno non admittitur.

Defensio vero ministerio Magistratuum, cum iuris
23 ciuilis sit, potest per † legem restringi, & moderari, ne su-

Q Glo. r. in fin in cap ius gentium, 1. dist. Rebuf. in repetit. l. 1. notab. 9. n. 13. C. de eo quod interest, glos. in l. nullus, C. de Iudeis. Couar. lib. 1. variar. resolu. cap. 2. nu. 14. & 15. Marsil. singul. 277. num. 6. & cons. 21. num. 14. Paul. cons. 400 vol. 1. Alex. consil. 13. lib. 1. Innocent. in cap. olim, el 2. n 8. de rest. spoliato Decius in l. qui iurisdictioni, nu. 22. ff. de iurisdict. Caballin. milleloquio 613. Viuius decis. 223. nu. 5. & 6. Alphons. de Valdes in tract. de elemosina 3. par. fol. 50. colum. 4.

* Anno 1590. in mense Nouembr per Doctorem Ioan. Lopez de Baylo meritissimũ Locumtenens Iust. Arag. virũ virtute, & literis præstantẽ, in processu D. Ioanis de Torrellas, & Bardaxi, accedendo personaliter ad Baroniam de Antillon, & per me, anno 1612 in mense Aprilis, in proces Magni Magistri, in scribania quæ nunc est Mi. Ioan à Mezquita, accedẽdo personaliter ad villam de Castellor, cum magna equitum, & militum comitiua, vbi plurimos proprio nisi appellitos cumq; appellitati abessent, nec eam possent post inuestigationem factam, voce & pręconia citaui, vt in Curia D. Iustitiæ Aragonum, ad audiendam petitionem comparerent, & in ciuitatem Cæsaraugustæ reuersus, processus, contra citatos, & absentes, iuxta forum fuerunt prosequuti.

R l. fin. C. de sicarijs, l. in adulterijs, C. de adulterijs. l. 2. C. de falsa moneta. l. sancimus, C. de fideiussor. cũ multis relatis per Maur. Burgium de modo proceden. ex abrupto, centu. 2. q. 11, numer. 33. & 34. & Zeballos commu. opinio. tom. 4. q. 906. num. 78 & seq.

S Decius in l fin. numer. 50. & 51. C. de edicto, Diui Adrian. tollend. Parisius cons. 54 numer 19. lib. 1. Menoch. de arbitra. lib. 1. q. 70. num 25. & 26. Nata cons. 172. num. 13. Schraderus tract. feudal. part. 10. sect. 4. num. 147. & 152.

T Obseruan. item donatio, tit. de donatio. Tiraquel. in l. si vnquam, verb. donatione largitus, num 198. C. de reuocan. donat. Barda. in for. vnic. tit. de prohibita largitione pecunię, colu. 2 in princ. * Et in Regia Audientia, die 14. Martij 1576. in processu Antonij Cafiz super apprehensione fuit recepta propositio D. Martini de Gurrea, & ab Aragonia Ducis Villæ formosę, in bonis dicti Antonij Cafiz eius vassalli seruitutis occupatis realiter, & cum effectu in vim absolutæ potestatis, per Ioannem de Piedrahita eiusdem Ducis Commissarium.

V In c. 1. n. 9. 2. lectura, de iudi. Corsetus de potestate Regia. q. 97. Felin. in c. cum non liceat, vers. octauo considera, de pręscript. Paul. in l. ex hoc iure, verb. regna condita. n. 18. ff. de iust. & iur. Socin. cons. 10 nu. 8. volu. 3.

ne super querellis vassallorum seruitutis ius dicant, x eis
hac lege, & conditione iurisdictionem committendo,
vt de dominorum factis ius non dicant, nec vassallo-
rum querellas audiant; vnde ipsi iurisdictionem cōces-
sam à lege, debent cū suis qualitatibus acceptare, y &
lex potuit, quando Magistratus creabat statuere, quod
vassalli seruitutis eorum beneficio, & auxilio non poti-
rentur, z hocquè significant vltima nostrę obseruantię,
verba † ibi: *Remota omni appellatione*, quæ licet sit defen- 24
sio, præsidiumquè innocentiæ ad corrigendam iniqui-
tatem, vel imperitiam iudicantium, a ex quo quodad-
modo videatur esse iuris naturalis, b & quod statuto
non possit tolli, c tamen verius est consuetudine, vel le-
ge, potuisse remoueri: maxime cum solum permittatur
domino per viam extraiudicialem, & facti procedere,
quo casu non habet locum remedium appellationis,
quod solum ad reparandum grauamen factum iudi-
cialiter, per viam iurisdictionis tendit, extraiudicialis
enim appellatio, magis proprie prouocationem ad cau
sam dicemus, non enim est proprie appellatio, imo mul
te sunt differentię d inter appellationem iudicialem, &
hanc extraiuditialem prouocationem, quæ ab iis quæ
permissu legis fiunt non conceditur: e tamen neque etiā
si iuditialiter dominus per viam iurisdictionis processe-
rit, appellationis remedium admittitur, siue ordinarie,
siue extraordinarie procedat, quia denegata Audien-
tia vassallis seruitutis, censetur etiam appellatio reiecta,
f & ad dicendum an causa sit appellabilis, vel non, cau-
sæ natura g attenditur, non autem procedendi modus,
quod procedit in dominis directis, & allodialibus, in
feudalibus namquè licet de natura feudi sit fidelitas, ta-
men non est de essentia feudi resortum, seu appellandi
facul-

X Innocen. in c. G. perpetuus, de fide instrumentorum, glos. in l. sed si per prætorem, §. decreto, ff. ex quibus causis maiores, Ruin. cons. 21. nu. 16. vol. 1. & cons. 21. num. 8. vol. 5. Beccius cons. 58. nu. 43. & moderni in l. 1. §. sublata, ff. ad Trebelian.

Y l. si Duo, ff. de acquir. hæredita. cum concor. per Roland. cons. 37. num. 2. vol. 2. Cephal. cons. 25. numer. 22. Tiraquel. in l. si vnquam, verb. omnia, nu. 34. & 40. & verb. reuerta tur, num. 224. C. de reuocand.

Z Argum. l. iudicium soluitur, ff. de iudic. l. si quis curialis, vbi Bald. C. de Episcop. & Clericis, Doctores & Alexand. nu 20 in l. Gallus, §. & quid si tā tum, ff. de libe. & posthu. Bart. cons. 187. in 2. dubio, lib. 1. Decius cōs. 83, num. 4. & in cap. Ecclesia. num. 53. de constitutio. Gramat. cons. 100. nu. 47. in ciuil. Ruin. cons. 21, nu. 15. & 16. & cons. 46. nu. 5. 56. 25. & seq. vol. 1. Beroius cons. 7. n. 17. lib. 3. Frāciscus de Curte cons. 65. sub nu. 15. vers. non possunt intelligi. Plotus in l. si quando, §. si, num. 8. C. vnde vi.

A l. 1. ff. de appellatio. c. cum speciali, §. porro. de appellatio. Gail lib. 1. obseruat. 128. num. 5.

B Clement. pastoralis de re iudicata, l. defensionis facultas. C. de iure fisci, lib. 10. l. sciendum, §. qui cum alter, ff. ad legem Aquil.

C Bart. in l. omnes populi. num. 54. ff. de inst. & iure, Borrellus de Regia cathol. præstan. cap. 39. num. 14. & 15.

D Abb. in cap. bonæ memoriæ, num. 17. & ibi Doctor. communiter de appellatio. Nata cons. 606. nu. 5. vol. 3. Gail lib. 1. obseruat. 130. Cæsar Contardus in l. vnica, limit. 25. num. 2. cum seq. C. si de momentan. possessione.

E d. l. 1. ff. de appellatio. l. & in maioribus. C. eodem facit. l. Grachus. C. de adulteriis, Federic. Scotus in commenta. ad l. si prius num 222. ff. de operis noui nunciatione,

F Flaminius Chartar. de executio. sentent. capto bannito cap. 2. num. 266, & 267.

G Mota. super ritu magnæ curiæ 140. num. 5. Mastrillis decis. 196. num. 17.

H Guido

facultas, h atque ita potest lege contractus feudalis, & pacto inuestiturę conueniri, ne ad dominum appelletur: sed in dominis allodialibus, & directis, cum vt supradiximus eorum Baroniæ sint quædam prouinciolę,
25 earum domini non solum † præsidibus prouinciarum equiparantur, i sed & Pręfecto Prætorio, in quo erat statutum, ne ab eo appellari liceret, k sicut in istis propter qualitatem regiminis, & magnitudinem potestatis, nulla est appellatio, vt in Marchione Montisferrati multi ex nostris tradiderunt. l Sed ex hoc non censetur Rex à se abdicasse ius Regium, sed ex generali priuile-
26 gio Aragonum, quo † cautum est, *Vt Dominus Rex non constituat iudices, nec faciat iudicare in locis quæ sua propria non sint.* Noster Pertusa m originem istius consuetudinis deduci tradit (quam improbam vsantiam appellat) quia licet multis casibus iure appellatio sublata reperiatur, tamen negari nequit, quin ex hoc detur occasio delinquendi. n Intelligenda sunt autem verba prædicti priuilegij, de locis quorum dominium non pertinet ad dominum Regem, licet in eis habeat iurisdictionem in habitu, quia in actu eam in illis Baronum locis exercere non potest, • vt fuit pronuntiatum, & decisum in Curia Domini Iustitiæ Aragonum. * Ne in loco de Noballas Iustitia Tirasonæ, cui in prædicto loco à D. Rege iurisdictio commissa est, possit in eo, & eius terminis eam exercere; quod idem procedit, etiam si non sit alicui specialiter talis loci iurisdictio per D. Regem commissa, sed ad iudicem Regium loci propinquioris, ex obseruantia p Regni debeat remitti; quia nec hoc casu poterit ille Iudex regius, intra illum locum iurisdictionem exercere, malefactores capiendo, vt fuit pronuntiatum in Curia Iustitiæ Aragonum. * Non solum autem remedium appellationis est denegatum vassallis seruitutis

H Guido Papa decis. 518 & 551. num. 4.

I Iacobus Rebuff. in l. 2. C. de primicerio, colu. 2. lib. 12. Frecia de subfeudis, tit. de origine Baronum, num. 13. Bobadilla in politica lib. 2. cap. 16. num. 66.

K l. 1. C. de officio Pręfecti Pretorio, Mattheus de Afflictis in præludijs con stitutio Siciliæ, q. 10. n. 4. & decis. 90. nu. 7. 96. nu. 11 & 341. & 383. nu. 8. Capicius decis. 169. Fabius Optinellus in repetitione, l. Imperiũ nu. 159 cum seq. ff. de iuri dict. Conradus in templ. omn. iudic. lib. 1. c. 1. §. 4. vers. dignitatum gradus nu. 6. & 7. Bald. in authen. sed omnino, nu. 4. C. ne vxor: pro marito.

L Nata cons. 608. nu. 13. Cepola cons. crimin. 17. num 6. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit 2. nu. 63.

M In d. §. item del mero. fol mihi 148.

N Menoch. de arbitra. q. 70. nu. ; Anton. de Sola in consiliu. Sabaudię. tit. de modo o seruando in decisio. casuum arbitrariorum, glos. 1. nu. 65.

• In proces. D Marię Sanchez sup. iurisfirma. anno 1560. & in proces. D Ioãnis de Torrellas super iuris firma, anno 1575.

O In priuileg. generali; §. Item del mero. Molins in reporto. foror. verbo dominus locorum; vers. Dominus loci ponamus, fol. 107. col. 2. & verb. iurisdictio, vers. prædicta procedunt, fol. 198. col. 2 in prin. & verb. Rex. vers. D. Rex. salua sua clementia, fol. 192. col. 3. argum. tex. in cap pastoralis de officio ordinarij, & cap Romana, eod. tit. in 6. Flamin: Chartarius decis 68. num. 26.

P Obseru. Itẽ per forum, tit. de priuilegijs militũ, vers. si autem Dñs.

* In proces. Abbatis S. Mariæ de Betuela, contra Iustitiam ciuitatis Tirasonæ, sup. crimi. die 19. Nouemb. 1575. vbi fuit condemnatus dictus Iustitia, quod extraxerit à carcere loci de Litago, qui prædicti Monasterij est quemdã captũ, debebat enim expectare, vt remitteretur intra terminum trium dierum, sed hodie aliqui officiales Regij possunt intrare loca Baronum ad capiendum malefactores in casibus for. noui Tirason. anni 1592. sub tit. de la facultad de los officiales reales para entrar en lugares de señorio.

tis in nostro Regno, aduersus facta dominorum, sed etiam omnia alia foralia remedia, quibus & impedire ne fiant grauamina, & illata reparari solent. Licet enim D. Rex in Regno, vbi solus leges condere, & derogare potest non posset impediri, quin vassalli si cum sęuitia à dominis tractentur, ad eũ possent recurrere iure magistratus, tamen in hoc Regno, vbi Regũ benignitate legibus subiecerunt Principatum, recte potuit magistratuum † 27
iurisdictio moderari, & limitari, ne in factis dominorũ se interponant, nec in tali casu ius reddãt vassallis cõtra dominos, reddẽdo inhabiles personas vassallorũ ad agẽdum in iuditio, contra eos. Hocq; quasi quadã inter Reges & dños inita conuentione, ne se dñs Rex de eorũ hominibus intromittat. Sed etsi dñi habeant, tã solutas, & laxatas habenas, vt currere possint quo libuerit, tamen illi semper frenum legis diuinę, & corigias in manibus consciẽtię teneãt, vt illos cohibere valeat à malo, cũ lex quę illis malã tractationẽ in vassallos, & occupationem suorum bonorũ pro libito permissit (vt supra diximus) non tribuat titulũ, nec excuset à peccato, licet recursum auferat, & impunitatem reddat. Nec erit tutus quo ad Deum, qui est scrutator cordiũ, si sine causa legitima vassallum occidat, & bona eius auferat. Et hinc est, quod si sęuierint in vassallos, procedet, quod in Pręfecto Praetorio dicebat Bald.q & bona† in vim prędictę dñicę po 28
testatis occupata restituere tenebuntur: cum nõ solum peccatũ commisserint, contra charitatẽ, sed etiã contra iustitiã particularem,r & ad hoc cogi poterunt executores testamentorum Baronum per Iudicẽ Ecclesiasticũ, virtute illius clausulæ, quæ solet in omnibus testamẽtis apponi. *item quiero que sean pagadas mis deudas, tuertos, è injurias*, cum enim agatur de exoneratione conscientiæ, ad omnia quę cũ peccato detinẽtur, fauore animę extendi debẽt, licet nõ sint debita producentia efficacẽ obligationẽ ad agendum in iuditio, s cũ solũ ex prædicta obseruãtia cõcessum eis sit, t vt iustitia manu Regia ab eis ministretur. r Ex qua ratione à multis *Reguli* fuerunt appellati, iuxta illud quod Propheta Samuel u indixit † iussu 29
Dei

---

q In cap. pastoralis, §. quia vero, nu. 3. de officio de legati. Rebuf. de literis ciuilibus, art vnic. glo. fin. nu. 2. Anto. de Sola in constitutio. Sabaudiæ, 2. par. tit. de modo & forma suplicandi, glos. 2. nu. 54. & 55.

R Alexand. de Ales, 4. p. q. 87. Sot. de iust. & iure, lib. 4. q. 7. art. 1. & lib. 5. q. 3. art. 4. Nauar. in Apolog. de redditibus Ecclesiast q. 2. monito 1. & 7. & in manual, cap. 17. nu. 11. & cap. 14. nu. 7. Couarr. in reg peccatum, 2. p §. 3. nu. 5. Nauarra de restitutione lib 2 cap. 2. nu. 12. Boerius decis. 57. num. 14 Abb. & allij in c. 10 literis de raptoribus, & in cap. fin. de sepultu. Petr. Binsfeldius in rub. de iniurija & damno dato, notab 5. & 6 & in cap. 1. q. 4. concus. 2.

S Bart. in l. legaui, n. 3. ff. de liberat. legata. & additio ad eum, in l. 1. §. & parui, ff. quod vi aut clam, Belluga in specul. rub. 17 §. finaliter, nu 8. Nata cõsil. 402. nu. 56. & 61. vol. 2. Thomas Mierea in constitu. Cathaloniæ, collatl. 12. rub dels homens propis, & de remenza, fol. 9. col. 3. vers. & auferre res suas rustico, & vers. vnde conclude Molin. noster, verb. pręscriptio debiti, vers. fin. Porte verb. actio nu. 8. cũ duo. seq. & verb. clausola nu. 18. Surd. decis. 269 nu. 13. & faciunt notata per Asinium in praxi iudiciorum, §. 31. c. 14. nu. 2. & seq. 8.

T Beroius in c. 1. de rescriptis nu. 14.

V 1. Reg. cap. 8. Bañes de iust & iur. q. 4. in princip. quæstio. principal. 62. Bobadil. in polit. lib. 2. c. 16. nu. 152. G. & Guillel. Bene Benedi. in c. Rainut. verb. condidit, cl 1. n. 33. Gaspar. Caballin. millelo. 43.

Dei Israelitici populi incolis, vel ob iustam illius populi punitionem, qui contra Dei voluntatem Regem postulauerant, vel ob publicam subuentionem in casu necessitatis rationabili, aut per solam nuncupationem eo quod illam sic appellent: inquit ergo Samuel non leges Regias, sed despoticas describens: *Hoc erit ius Regis qui imperaturus est vobis, filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietquè sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum, & constituet sibi Tribunos, & Centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum, & curruum suorum, filiasquè vestras faciet sibi vnguentarias, & focarias, & Panificas, agrosquoquè vestros, vineas, & oliveta optima tollet, & dabit seruis suis; sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, vt det Eunuchis, & famulis suis, seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo, greges quoquè vestros addecimabit, vosquè eritis ei serui.* Quibus verbis non quod facere possunt Reges, x (vt falso dicebat Albornoz, y) sed quod aliqui solent enarrat Propheta; nisi intelligas posse non in vim præcepti, nec ex permissu, sed quia in hoc seculo talis potestas eximit operantem à pœnis legalibus, z & vt vno verbo complectar, *Iniuria tyranni in facto, ius vero Regis in facti impunitate versetur.* Et hinc est, † quod non poterunt vassalli seruitutis

30 allegare contra dominos se esse in possessione, ne aduersus eos dominica, & absoluta potestate male tractentur, cum lex, seu consuetudo, quæ hoc permittit, non tollatur per non vsum, cum meræ facultatis sit, a sed solum per vsum contrarium, b quando dominus volens vti tali potestate, fuerit prohibitus, & prohibitioni acquieuerit. c Maxime cum isti vassalli, quasi in ære dominorum

X S.Thom. 1. 2 quæst. 105 art. 1 ad 5. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe Christiano, lib. 2. cap. 9. vers. Boluiendo pues, pag. 134 Gregor. Lopez Madera, de las excelencias de España. cap. 2.

Y En el arte de los contractos, lib. 3. tit. 8. capit: del arrendamiento por fuerça, & Barclaius de regno & regali potestate, lib. 2 p. 49. & seq.

Z Petra de potest. Principis, cap. 3. q. 2 nu. 11. & Barclaius vbi supra, pag. 64. & seq. lib. 2. & lib. 4. cap. 6. pag. 141. vers. atq; vt à sacris.

A l. viam, ff. de via publica, Belluga in speculo rubri. 16. num. 11. vbi Camillus, verbo iuris facultate, Anto. Gabriel commun. conclus. lib. 5. tit. de præscriptio. conclus. 10. & 12.

B Ludouicus Molin. tomo 2. de iustitia disputatione 513. D. Prosper Cababica super ritibus magnæ curiæ ritu 182. nu. 1. post glos. in l. de quibus vbi Iasso. num. 23. ff. de legib. Alexand. cons. 136. num. 19. volu. 2. Ioannes de Amicis cons. 1. nu. 43. vers. posset tamen. Anto. de Sola in prohemio constitutio. Sabaudiæ glos. 4. num. 45. Medicis in tract. de legibus, 4. par. quæst. 37. per tot. Caballin millelog. 25. num. 1. & millelog. 597. Burgos de paz in l. 1. Taur. nu. 174. & sequen.

C Glos. in l. qui luminibus, ff. de seruitu. vrbano. Bart. Angel. in l. cum scimus, C. de agricol. & censit. lib. 10. Bald. in l. Item lapilli, quæst. 3. de rerum diuisione, Abb. & omnes in cap. significanti de appellatio. & in cap. Abbate Sancti Siluani, de verborum significatione, Alexan. cons. 130. num. 29. volu. 2. Iass. in §. eque inst. de actio. num. 24. & in l. quominus de fluminibus num. 27. 96. & 170. vbi Ripa num. 32 Decius cons. 197. num. 3. Balbus de præscriptio. 4. par. 5. par. principalis, quæst. 5. Rebuf. in præfatione de materijs possessorijs, nu. 18 7 tom. 3. Aymon. de antiquitate 4. p. §. materia, num. 81. Couarr. in reg. possessor. 2, p. § 4. num. 6. Menoch. de arbitrar. casu 160. nume. 11. Bald. & alij in l. preses, & in l. altius, C. de seruitutib. & in cap. 1. § si quis de manso num. 14. de controuers. inuestitu. Cępola de seruitutibus, c. de aquęducto num. 51. & 52. cum seq: Burdus decis. 3. num. 6. & 7.

norum sint, & nullo modo possideant, sed possideantur. Ideoquè aduersus dominum non possunt dici possessores, nec causam nouitatis intentare, *d* nec aduersus dominum, à quo in possessione suæ pacificę libertatis turbantur, eis interdictum vti possidetis concedetur, nec etiam è contrario dominus potest iuris male tractandi vassallos dici possessor, nec super eò tanquam possessor firmam possessoriam obtinebit, *e* aut eius propositio in articulo litis pendentiæ admittetur, & licet contrarium seruetur in praxi, vt recipiatur propositio dominorum super absoluta potestate, tamen hoc nō multis ab hinc annis in vsu est, & debet intelligi respectu sublati recursus, & impunitatis concessę (vt supra tradidimus) si vero vassalli ius negatiuum ex prohibitione aduersus dominos præscripserint, poterunt se in libertatem vendicare, & iurisdictione magistratuum se
in ea tueri: ex quibus infertur † ad obseruantiam no- 31
stri regni, *f* qua cautum est bannitum, seu incartatum pro crimine, à quolibet capi posse, & si se defendat interfici impune, requiritur enim ad hoc, vt occidens sit tutus in conscientia, vt non occidat se defendentem odio banniti, & animo fundendi sanguinem humanum, & sumendi vindictam, sed vt minister legis, & quod causa ex qua bannitus fuit, esset contumacia ob graue delictum commissum, & ideo nostra obseruantia se restrinxit ad incartatum pro crimine tantum, qui capi nō poterat, tunc namquè tanquam minister legis, & executor iudicis ad eum occidendum procedit, cum se defendat, & capi non permittat.

D l.i. C. de seruis fugiti. l. Marcellus, ff. de publicā. l. Pomponius in princip. ff. de acquir. posses. & facit cap. conquerente, vbi Abb. Siculus de restitut. spoliato. Boerius decis. 304. & in stilo parlamenti, 1. par. tit. de causa nouitatis, vers. Item si subiectus cōqueratur, fol. 38 col. 3. vbi Aufrerius, & in decisio. Capellæ Tholosan. quæst. 49. Masuerius in praxi, tit. de possessorio, col. 4. fol. 28. vers. itē ille qui est subditus, & fol. 29. colu. 2. vers. Item dominus.

E Ex tradit ab Anton. de Butrio in cap fin. num. 38 de causa possesion. & proprieta. Sebastian. Medicis in tracta. de acquirend. dominio ad l fin, de legib. verb. aut in conseruando, glos. 2. par. 2. num. 64.

F Oseruan. fin. tit. de citatione, Molin. in report. foro. verb. incartatus, Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum, à num. 3. cum sequ. de constitutio. Gail. de pace publica, lib. 2. cap. 5. num. 26.

Hæc sunt, quæ de suprema Regiaquè potestate in lucem edere decreui: quod si rem, vt aiunt, acu non tetigerim, tentaui tamen quid in hac materia vires alioquin imbecilles aggredi possent: opus ex multis & varijs collectum componens, idest aliorum sparsim dicta simul ponens: in quo nihil nouum edidi, atquè ita inanem nollo videri, me velle gloriam aucupari, sed vera gloria (si quid boni in eo lector reperiet) Deo (à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum descendit) tribuatur: quicquid autem in eo scriptum reperietur, correctioni Sanctę matris Ecclesiæ subijcio, & me nihil Fidei Catholicæ (quam toto corde sequor, & amplector) pugnans dixisse velle expręsse protestor.

REGES

REGES QVI CVRIAS ARAgonensibus celebrarunt, & in eis Foros condiderunt.

Iacobus Primus, Oscæ, anno 1247. & Exę 1265.

Petrus, Cæsaraugustæ, anno 1283.

Iacobus Secundus, Cæsaraugustæ, anno 1300. & 1301. & 1325. Et in Alagonia 1307. & Darocæ. 1311.

Petrus Secundus, Cæsaraugustæ, anno 1349. 1352. 1367. 1372. 1381. Et Montisoni 1362. & Calatayubij 1366. & Tamariti. 1375.

Ioannes, Montisoni, anno 1390.

Martinus, Cæsaraugustæ, anno 1398. Et Maellæ 1404.

Ferdinandus Primus, Cæsaraugustæ, anno 1413. & 1414.

Alphonsus Quintus, in persona suæ vxoris Mariæ, Maellæ, anno 1423. Et Cęsaraugustæ, 1442. Et in propria persona Turolij, 1428.

Ioannes Secundus, vt Locumtenens Alphonsi eius fratris, Alcanicij, anno 1436. Et Cæsaraugustę, 1451. Et post obitum eius fratris, vt Rex Aragonũ, Calataiubij, 1461. Et in persona Reginę Ioannæ, Cęsaraugustę, 1467.

Ferdinandus Secundus Rex Catholicus, Cęsaraugustæ, anno 1493. Tirasonę 1495. & Montisoni 1410. Et in persona Reginę Germanę eius vxoris, Montisoni, 1512.

Carolus Quintus Imperator, Montisoni, anno 1519. 1528. 1533. 1537. 1542. Et in persona Philippi eius filij 1552.

Philippus Primus, vulgo nuncupatus el prudente, Montisoni. 1563. 1585. Et Tirassonę 1592. in propria persona, & in persona D. Andrę de Bobadilla & Cabrera Archiepiscopi Cęsaraugustani, & ob eius obitum in persona D. Ioannis Campi.

LAVS DEO.

INDEX RERVM MEMORABILIUM ORDINE ALPHABETICO DISPOSITUS, IN QUO PRIMUS NUMERUS PARAGRAPHUM, SECUNDUS NUMERUM SIGNIFICAT.

B

Bella

D

E

Fraus

INDEX.

Iustitia

Michae-

INDEX.

Quali-

Q

R

Rex

S

fantio·

FINIS.

XVIII
7
36